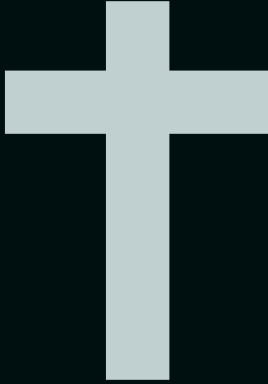

Gadu Buku

New Testament in Saramaccan (NS:srm:Saramaccan)

Gadu Buku

New Testament in Saramaccan (NS:srm:Saramaccan)

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Saramaccan

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Saramaccan

srm

Suriname

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Saramaccan

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

34d0907e-4b31-5f4f-b863-1c52b958344e

Contents

Mateosi	1
Maikusi	96
Lukasi	155
Johanisi	248
Tjabukama	312
Loomë	399
1 Kolenti	437
2 Kolenti	472
Galasia	496
Efeise	511
Filipi	524
Kolosën	533
1 Tesalonika	542
2 Tesalonika	550
1 Timoteo	555
2 Timoteo	567
Titusi	575
Filemon	580
Hebelejën	583
Jakobosi	616
1 Petuisi	625
2 Petuisi	636
1 Johanisi	643
2 Johanisi	652
3 Johanisi	654
Judasi	656
Akoalimbo	661

Dee woto u Masa Jesosi dee Mateosi sikifi

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë andi di pisi u Gadu Buku aki kë taki da u, dee sëmbë? Wë a di fosu kamian nöö de kai ën Mateosi, biga wan womi de kai Mateosi sikifi ën. Di womi aki bi dë wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi dee a bi kai a wan apaiti fasi, dee de ta kai Apösutu. Nöö Mateosi abi tu në e. Biga te i lesi soni fëen a dee oto pisi u Gadu Buku, nöö de ta kai ën Leifi.

Nöö de taa Mateosi sikifi di pampia aki kuma 75 jaa baka u di de pali Masa Jesosi. Nöö te joo lesi ën, nöö joo si taa a sikifi ën möön taanga da dee Dju sëmbë. A ta biinga nöömö u de sabi taa Masa Jesosi hën da di Keesitu, di Könu di Gadu bi paamusi dee Dju sëmbë gaanduwe a fesi taa a o manda ko. Biga sëmëni pasi i sa si taa a ta hai sondi u dee fesiten tjabukama u dee Dju ko fiti ku dee wooko Masa Jesosi bi ta du, be de sabi taa hën da di Sëmbë di dee fesiten tjabukama bi ta taki.

Ma nöö fa Mateosi ta mëni dee Dju sëmbë möön gaanfa seei, ma na u de wanwan hedi Masa Jesosi ko e. Biga a ko faa tja wan njunjun tii ko da hii libisëmbë, nöö a di pampia aki i sa si fa di njunjun tii naandë dë. Nöö a di kaba pisi u di pampia di Mateosi sikifi aki, nöö a ta taki fa Masa Jesosi manda dee bakama fëen u de go a hii goonliba go paaja di buka fëen da hii mundu.

Nöö di pampia di Mateosi mbei nöö hën disi.

Aki ta konda soni u di lö

u Masa Jesosi.

Luk. 3:23-38

¹ Wë nöö dee sëmbë, fa i si woo taki aki, nöö dee gaan sëmbë u Masa Jesosi Keesitu dee a abi, nöö de wë woo kai da unu aki e. Biga di de pai Masa Jesosi, nöö de pai ën a di lö u Abahamu, di gaan sëmbë fuu dee Isaëli sëmbë, ufö a dë wan bakamii u Könu Dafiti tu.

² Wë nöö haika e. Di möön fesiten gaan sëmbë fuu di u Dju sëmbë abi, hën de kai Abahamu, nöö hën pali Isaki e, nöö Isaki ko pali Jakopu, nöö hën Jakopu pali Juda ku dee baaa fëen.

³ Nöö hën Juda tei Tamali nöö hën ku ën pali Pëlëzi ku Zelaki, nöö hën Pëlëzi toona ko pali Esilon, nöö hën Esilon ko pali Lam.

⁴ Nöö Lam ko pali Aminada,

nöö Aminada toona ko pali Nakison,
nöö hën Nakison ko pali Salima.

⁵ Nöö hën Salima tei Lakabu hën a pali Boasi. Hën Boasi tei
Luti nöö hën a pali Obëti ku ën.

Nöö hën Obëti toona pali Isai.

⁶ Nöö Isai hën pali Könu Dafiti e,
nöö hën Könu Dafiti toona pali Könu Salumon ku di mujëë u
Ulia di a bi tei.

⁷ Nöö hën Salumon toona pali Könu Lahabiam,
nöö hën Könu Lahabiam toona pali Könu Abia,
nöö Könu Abia pali Könu Asa.

⁸ Nöö hën Könu Asa ko pali Könu Josafati,
nöö hën Könu Josafati toona ko pali Könu Jolam,
nöö hën Könu Jolam ko pali Könu Uzia.

⁹ Nöö hën Könu Uzia pali Könu Jotam,
nöö hën Könu Jotam ko pali Könu Akasi,
nöö hën Könu Akasi ko pali Könu Esikia.

¹⁰ Nöö hën Könu Esikia toona ko pali Könu Manase,
nöö hën Könu Manase ko pali Könu Amon,
nöö Könu Amon toona ko pali Könu Josia.

¹¹ Nöö hën Könu Josia ko pali Könu Jekonia ku dee baaa fëën.
Nöö a di ten u Könu Jekonia ala, nëën dee Babilon sëmbë kisi
dee gaan sëmbë fuu tei tja go buta a katibo a Babilon köndë.

¹² Söö. Nöö woo kai dee gaan sëmbë u Masa Jesosi go dou.
Nöö hën woo seti ku Könu Jekonia baka.

Könu Jekonia hën toona pali Seatiëli,
nöö hën Seatiëli pali Zebabeli.

¹³ Nöö hën Zebabeli toona ko pali Abiutu,
nöö hën Abiutu pali Eliakim,
nöö hën Eliakim toona pali Azolu.

¹⁴ Nöö hën Azolu toona ko pali Sadoki,
nöö hën Sadoki toona ko pali Akim,
nöö hën Akim ko pali Eliutu.

¹⁵ Nöö hën Eliutu toona ko pali Eleesa,
nöö hën Eleesa pali Maatan,
nöö hën Maatan ko pali wan sëmbë de kai Jakopu möön.

¹⁶ Nöö di Jakopu dë, hën ko pali Josëfu,
nöö di Josëfu aki, hën wë da di manu u Malia e,
nöö Malia hën pai Jesosi, di da di Keesitu.

„Nöö fa u kai ën di Keesitu dë, hën kë taki di Sëmbë di Gadu bi
paamusi taa a o manda ko fu ko tii di goonliba a wan leti fasi.“

¹⁷ Nöö sö u kai teni-a-fö gaan avo fu Masa Jesosi fu kumutu
a Abahamu te dou a Könu Dafiti. Nöö fu kumutu a Könu Dafiti
te dou a di ten de kisi de buta a katibo a Babilon dë, u toona
kai teni-a-fö gaan avo fëën baka. Nöö fu kumutu a di ten di de
kisi de buta a katibo dë tee dou di ten di de pai di Keesitu, u

toona kai teni-a-fö gaan avo baka. Nöö sö wë dee gaan sëmbë u Masa Jesosi bi waka e.

Aki ta konda fa a waka Malia

ko pai Masa Jesosi.

Luk. 2:1-7

¹⁸ Wë nöö fa i si woo taki ën aki, nöö sö de pai Jesosi Keesitu e, dee sëmbë. A dë sö taa Malia hën bi da di kiija mujëë u Josëfu. Nöö de an duumi seei, nöö hën wë de ko si taa di mujëë dë ku bëë gbolo. Nöö fa i si a ko dë ku bëë naandë, nöö di Akaa u Masa Gaangadu hën wë mbei a ko dë ku di bëë.

¹⁹ Nöö Josëfu dë wan sëmbë di ta libi leti a pasi kumafa Gadu kë. Nöö di Malia ko dë ku di bëë sö, nöö a kë disëën, ma an kë du ën a wan fasi fu sen kisi di mujëë, ma a kë du ën a wan tjubii fasi sö. ²⁰ Nöö hën wë a dë ta pakisei di soni te wan pisi, nöö hën a duumi. Hën a sunjan wan basia u Masa Gaangadu köndë ko nëën.

Hën a kai ën: “Josëfu, di böngö fu Könu Dafiti aki.”

Hën a piki.

A taa: “Ja musu fëëë fii tei Malia fii mujëë buta a i wosu e. Biga di bëë i si a dë ku ën naandë, na libisëmbë dëën. Di Akaa u Masa Gadu, hën wooko sö. ²¹ Nöö a o pai wan womi mii, nöö woon kai ën Jesosi. Hën kë taki ‘di Heepima’. Biga a o heepi dee sëmbë fëën puu de a dee hogilibi u de basu.”

²² Nöö fa i si di soni pasa dë sö, nöö a kai makandi ku di buka u Masa Gaangadu di a bi da wan fesiten tjabukama fëën u kai Jesaaja. ²³ A taa:

Un haika e, dee sëmbë.

Di wëndjë mujëë mii di an duumi ku manu wan daka, hën o tei bëë, nöö a o pai wan womi mii.

Nöö de o kai di mii Imanuwëli.

Hën kë taki “Gadu dë ku u”.

Sö di tjabukama bi taki kaa e.

²⁴ Söö. Nöö di Josëfu hopo a duumi, nöö hën a du leti kumafa di basia taki dëën. Biga a tööu ku Malia hën a hoi ën nëën wosu.

²⁵ Ma nöö an sabi ën kuma mujëë fëën möönsö u teefa a pali wan womi mii, nöö hën wë de kai ën Jesosi.

Nöö a sö wan fasi de pali Masa Jesosi e.

2

Aki ta lei fa dee könima

bi ko luku Jesosi.

¹ Wë nöö di de pai Masa Jesosi, nöö de pai ën a wan köndë de kai Betelehem a di pisiwata u Judea naandë. Nöö di juu dë, wan könu de ta kai Helodi hën bi ta tii di köndë.

Nöö hën de dë te wan pisi, nöö hën wanlö könima ko a di köndë. Dee könima dë, de ta luku teeja u de sabi andi o ta pasa a goonliba. Nöö hën de kumutu te a di së u sonu kumutu ala, hën de waka te de ko dou a Jelusalen. „Biga hën da di hediköndë u dee Dju sëmbë.”

² Nöö fa de ko dou a Jelusalen dë, nöö hën de ta hakisi taa: “Wë na unsë de pai di njunjun könu fuun dee Dju sëmbë aki? Biga di u bi dë a u köndë a di së u sonu kumutu hën u si wan teeja di lei u soni fëen, nöö hën u ko aki fuu ko wai ku ën.” Sö de ta hakisi.

³ Wë nöö di Könu Helodi jei di soni dee könima ta hakisi naandë, nöö a toobi ën gaanfa, hën ku hii dee sëmbë u Jelusalen tuu. ⁴ Nöö hën a kai dee Gaan Begima u Dju ku dee Sabima u Wëti u de ko nëen. Hën a hakisi de taa: “Unfa di Buku taki? Naasë de o pai di Keesitu, di o ko dë könu fuu dee Dju sëmbë?”

⁵ Nöö hën de piki ën taa: “Wë leti a Judea aki a di köndë de kai Betelehem, ala de o pai di mii. Biga sö Gadu bi manda di tjabukama fëen faa musu sikifi. A taa:

⁶ Di köndë de kai Betelehem,
fa i si a dë a di pisiwata u Judea aki,
nöö an dë lagi möön dee oto köndë u Judea,
a dee hedima wojo e.

Biga nëen wan gaan tiima o kumutu.

Hën o tii dee Isaëli sëmbë u mi kuma wan sëmbë ta kiija sikapu ta tii de fu de an musu kaba a sösö.
Sö a dë sikifisikifi a di Buku e.”

Nöö sö dee leima piki Könu Helodi.

⁷ Nöö di Könu jei sö, hën a kai dee könima ko nëen saapi, nöö hën a ta fini de tefa a kaba fu de konda dëen gbelingbelin söndö ganjan ee un longi kaa de bi si di teeja. Hën de konda dëen tefa de kaba.

⁸ Nöö hën a manda de taa: “Un musu go a Betelehem e, nöö un suku finifini tee un go si di mii ka a dë, nöö un toona ko piki mi baka wantewante. Biga miseei kë go wai ku ën mbei piizii dëen tu.” Sö a taki da de.

⁹⁻¹⁰ Nöö hën wë di di Könu taki sö kaa, nöö hën de tei pasi nöö hën de go e. Nöö fa de nango dë, hën de ko si di wan seei teeja di de bi si a de köndë ala. Nöö di de si ën, nöö de wai seei. Nöö hën di teeja ta waka a de fesi ta tja de tee a go dou leti a di wosu ka di mii dë nëen dendu, nöö hën a tan pii a di wosu liba.

¹¹ Nöö hën dee könima denda go a di wosu dendu, hën de go si di mii ku ën mama naandë, hën de tjökö kini a goon ta wai ku di mii ta bigi ën seei. Nöö hën de jabi dee toonpu u de, nöö hën de tei gaan dii gudu u di ten ala hën de da di mii. De dëen

goutu. De dëen wan pei soni de ta tjuma nöö a ta sumëe suti, ku wan sumëe suti fatu degidegi kantii sö. Sö de dëen.

¹² Nöö di ndeti hën de duumi, hën de sunjan wan sunjan taa de an musu toona go a di könu möön. Nöö hën de tei wan oto pasi hën de waka go u de a de köndë.

Aki de tja Jesosi go tjubi

a Egepiti köndë.

¹³ Nöö hën a baka u di dë, hën wan basia u Masa Gaangadu köndë ko piki Josëfu a sunjan taa: “Womi, hopo e, nöö i tei di mii ku ën mama nöö un kule go a Egepiti köndë. Nöö un tan ala u tee un jei mi piki unu baka, biga di könu o ta suku di mii faa musu feni ën kii.”

¹⁴ Nöö hën a di ndeti naandë seei, hën Josëfu hopo hën a tei di mii ku ën mama hën de fusi go a Egepiti köndë. ¹⁵ Hën de fika ala teefa Könu Helodi dëdë bifö de toona ko baka.

Nöö fa di soni pasa dë, nöö a kai makandi ku wan oto buka Masa Gaangadu bi da dee tjabukama fëen a fesiten, a taa: Mi kai di mii u mi puu a Egepiti köndë.

¹⁶ Ma nöö fa de bi dë a Egepiti köndë ala, hën di könu jei taa sö dee könima bi ganjëen, nöö hati fëen ko boonu seei tee an saanfa faa du. Nöö hën a kai dee sodati ko, hën a taki da de taa: “Un go a Betelehem e, nöö un go kii hii dee womi mii naandë tuu, kumutu a tide pai mii te kisi ku dee tu jaa mii.” Biga fu di soni naandë mbei a bi hakisi dee könima ee na un ten de bi si di teeja.

¹⁷ Nöö fa di soni pasa dë, nöö a kai leti ku di buka di Gadu bi da di tjabukama fëen de kai Jelemia, a taa:

¹⁸ A di köndë de kai Lama, de ta jei wan tumisi wolo, këe ta piki te na soni.

Mama Lakëli ta këe dëdë ku libi fu dee mii fëen hedi. An kë sëmbë musu ganjëen möönsö biga dee mii fëen kaba tuu. Sö wë di Buku bi taki a fesi e. Nöö sö wan gaan hogi pasa a di köndë di ten dë.

Aki de toona tja Jesosi ko

a Nazalëti.

¹⁹ Nöö hën de dë tee fa Könu Helodi dëdë, nöö hën wan basia u Masa Gadu Köndë toona ko a Josëfu a sunjan möön, te ka a dë a Egepiti köndë ala. A taki dëen taa: ²⁰ “Womi, hopo, nöö i tei di mii ku ën mama nöö un toona go a Isaëli köndë baka e. Biga dee sëmbë dee bi ta suku di mii u kii nöö de an dë ku libi möön.”

²¹ Nöö hën Josëfu hopo, hën a tei di mii ku ën mama hën de toona go a Isaëli Köndë. ²² Ma nöö di de dou, hën Josëfu ko jei taa di mii fu Könu Helodi de kai Akelausi ko dë könu u hii di

pisiwata fu Judea nëen tata kamian. Nöö hën di a jei sö kaa, hën a panta seei.

Nöö hën a toona sunjan wan oto sunjan möön taa an musu go a di pisiwata u Judea ala möön. Nöö hën a bia tei di mii ku ën mama, hën de go a di pisiwata de kai Galilea. ²³ Hën de go libi a wan köndë de kai Nazalëti, ka Josëfu ku ën mujëë bi ta dë a fesi.

Nöö fa u du dë, nöö a kai ku wan oto soni Masa Gadu bi manda wan tjabukama fëen faa taki a fesi, u di Paamusi Könu di Gadu o manda. A bi taa: De o kai ën sëmbë fu Nazalëti.

3

Aki Johanisi di dopuma ta bai basia a di sabana.

Maik. 1:1-8; Luk. 3:1-18; Joh. 1:19-28

¹ Wë nöö baka sëmëni jaa longi, hën wan womi de kai Johanisi ko dë a di gaan sabana u Judea dendu ta bai basia.

² A ta bai taa: “Un disa dee hogilibi fuunu e, bia ko libi bunu. Biga di juu dou kaa fu Gadu musu tii unu a wan njunjun fasi.” Fa Johanisi ta bai di basia dë, nöö sö a ta taki.

³ Nöö di Johanisi dë, nöö hën wë da di sëmbë di di tjabukama u Masa Gadu de kai Jesaaja bi taki a fesi di a taa:

De ta jei wan töngö, wan sëmbë ta bai a di sabana taa:

“Un mbei di pasi da Masa ooo, be a dë limbolimbo gbegedee dëen.

Un seeka dee bendibendi pisi u di pasi, be de ko dë tololoo.”

Sö Jesaaja bi taki taa wan sëmbë o ko ta bai, nöö di sëmbë a bi taki dë, nöö di Johanisi aki wë e.

⁴ Nöö fa Johanisi sai dë, nöö di koosu a ta bisi nëen sinkii, nöö de mbei ën ku wan mbeti de kai kamëli puuma, nöö di banti a ta tai nëen mindi nöö ku mbeti kakisa de mbei ën. Nöö di soni a ta njan, a dë wan pei atiti ta dë a di sabana naandë, nöö höniwata a ta bebe. Sö wan sëmbë Johanisi dë.

⁵ Nöö hii dee sëmbë u Jelusalen te kisi hii dee oto köndë u Judea tuu, te dou ku dee oto pisiwata u di lio de kai Joodan dë, de tuu seei ta hai ko nëen naandë. ⁶ Nöö fa a ta bai de a dee hogilibi u de dë, nöö de ta piki. De ko si taa de an ta libi bunu tuu, nöö hën Johanisi ta dopu de a di Joodan lio dë.

⁷ Nöö di juu dë, i abi tu paatëi a di dju keiki. Wan da Sadusei, wan da Falisei. „Nöö fa dee sëmbë u de tu paatëi sai dë, de ta mbei deseei gaan hebima u Dju, bumbuu sëmbë.” Nöö di de jei taa Johanisi ta dopu sëmbë, nöö hën sëmëni u de ko nëen faa dopu de tu.

Ma di a si de, nöö hën a gandji da de seei. A taa: “Un dee takuhatima dë, unfa un hai ko gidjii sö naandë kuma wanlô

hia sindeki ta lusu kumutu a dokunu ta kule da faja? Ambë bai unu taa fuun kule da di hatiboonu u Gadu fu an kai a unu liba?

⁸ “Wë nöö ee wan kë Gadu hati boonu ku unu, nöö un musu bia unu libi, be lanti si taa un disa dee hogilibi fuunu tuu e! ⁹ Wan musu sai naandë ta mbei taa: ‘Fa u dë Abahamu böngö tjika aki, nöö andi seei sa toobi u möön? Gadu sëmbë u dë kaa.’ Wan mëni di soni dë e! Biga mi taki da unu taa ee Gadu kë nöö a sa mbei dee sitonu i si aki kisi libi bia ko Abahamu böngö a unu kamian. [Biga wan ta libi bunu möön de.]

¹⁰ “Nöö mi taki da unu e, taa fa u dë aki, nöö de seti koti dee pau lutu kaa. Nöö ee wan pau sai dë an ta pai bumbuu njanjan, nöö de o faa ën puu koti tuwë a faja tjuma kaba a sösö.”

Sö Johanisi bai dee hedima u Dju keiki dee ko nëen dë.

¹¹ Nöö hën a toona fan möön taa: “Fa mi ta dopu sëmbë aki, nöö mi ta dopu de ku wata fu di de kë bia disa di hogilibi u de.

“Ma nöö wan oto sëmbë dë ta ko a mi baka, nöö a hebi gaanfa möön mi e. Ma bumbuu tjika seei u mi dë futuboi fëen ta tja saapatu fëen dëen. Nöö fa a o ko dë, nöö a o tja wan oto dopu ko, biga hën o dopu unu ku di Akaa u Masa Gadu, ku faja. [Biga fa a o du ën dë, nöö di Akaa o dë a unu liba kuma faja ta tjuma hogilibi puu a unu hati.]

“Sö wë di Sëmbë di o ko aki o abi kaakiti tjika e.

¹² “Nöö fa u dë aki, a dë kabakaba këëë faa ko seeka di njanjan fëen. A o tja dee bumbuu njanjan ko lai a suwa, ma dee poipoi wan a o tjuma a di faja di an sa tapa a mundu möönsö.”

Sö Johanisi taki.

Aki Johanisi dopu Masa Jesosi.

Maik. 1:9-11; Luk. 3:21-22

¹³ Wë nöö di juu dë, hën Masa Jesosi seei kumutu a Galilea ko a Johanisi a Joodan Lio dë, faa musu dopu ën tu. ¹⁴ Ma nöö fa a ko dë, hën Johanisi kë tapëen. A taa: “Fa i dë aki, nöö mi bi musu ko a i fii dopu mi, nöö hën i ko a mi nö?”

¹⁵ Ma Masa Jesosi piki ën taa: “Nönö, na tapa mi e. Boo du ën nöö. Biga a fiti fuu du hii dee soni dee dë leti a Gadu wojo.”

Nöö di a taki sö kaa, nöö hën Johanisi dopu ën awaa. ¹⁶ Nöö di a dopu ën te a kaba, hën Masa Jesosi ta kumutu a di wata. Nöö wantewante dë, hën mundu jabii wajaa gbegedee nëen liba, hën a si di Akaa u Masa Gadu kuma wan pomba saka ko nëen liba. ¹⁷ Hën de jei wan töngö piki te a liba ala taa: “Ja si di sëmbë aki ö? Hën wë da di lobi womi mii u mi. Libi fëen ta kai ku mi.”

Sö wan gaan soni wë pasa di Masa Jesosi dopu e, dee sëmbë.

4

*Aki di didibi ta pooba**Masa Jesosi.**Maik. 1:12-13; Luk. 4:1-13*

¹ Wë nöö baka u di Masa Jesosi dopu, nöö hën di Akaa u Gadu tjëen go a wan gaan sabana dendu, fu di didibi sa ko nëen ko poobëen luku ee a sa mbei a piki ën buka. ² Nöö hën Masa Jesosi go tan ala föteni daka ndeti ku didia ta begi söndö njan, nöö hangi ko kisi ën seei.

³ Nöö hën di poobasëmbëma de kai didibi go nëen ala. A taki dëen taa: “Wë di i dë di Mii u Gadu tuu, nöö be i fan ku dee sitonu i si aki be de bia sondi u njan da i.”

⁴ Ma nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Ja jei fa a sikifi a Gadu Buku ö? A taa na soni u njan wanwan nöö ta hoi sëmbë a libi e, ma a hiniwan wöutu fu Gadu di a ta taki, nöö a de libi ta kumutu. Sö di Buku taki e.”

⁵ Nöö hën di didibi tei ën tja go te a di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen naandë, tee a di tölu fëen a liba ala. ⁶ Hën a taki dëen taa: “Di i da Gadu Mii, nöö vinde i seei tuwë go a goon. Biga di Buku sikifi taa Gadu o manda dee basia fëen u de ko heepi i. De o tja i a maun fu ja musu naki futu a sitonu.”

⁷ Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Ma di Buku taki tu taa ja musu pooba Masa Gadu e. Biga hën da i Gadu.”

⁸ Nöö hën a baka u di dë möön, nöö hën di didibi tei Masa Jesosi tja go tee a wan hei kununu liba, hën a lei ën hii soni u goonliba palalaa lontu dou. Dee waiti soni nëbai wan u goonliba ku hii dee köndë, de tuu a lei ën.

⁹ Hën a taki dëen taa: “Ja si ö? Hii dee soni aki tuu mi o da i fii seei, ee i tjökö kini a goon a mi fesi aki begi mi.”

¹⁰ Nöö fa di didibi fan te tjika dë, nöö hën Masa Jesosi gandji dëen awaa. A taa: “Hetji pasa kumutu a mi fesi aki, ju didibi Saatan! Biga di Buku u Gadu taki taa ja musu begi na wan oto soni a mundu möön leki Gadu i Masa. Hën tö nöö i musu ta dini.”

¹¹ Nöö fa a fan ku ën naandë, nöö hën di didibi disëen go, nöö hën dee basia u Masa Gadu Köndë ko nëen awaa ko sölugu ën.

*Aki Masa Jesosi seti konda di buka u Gadu da sëmbë.**Maik. 1:14-15; Luk. 4:14-15*

¹² Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi ko jei taa de kisi Johanisi di Dopuma buta a dunguwosu. Nöö di a jei sö, hën a kumutu a Judea go a di pisiwata u Galilea, a Nazalëti ka de bi kiijëen. ¹³ Ma nöö an tan dë. A pasa go libi a wan oto köndë u Galilea de kai Kapenaumi di dë a di ze bandja. Nöö di köndë

a go sai dë, nöö a dë zuntu ku dee köndë ka dee Dju lö de kai Zebulon ku Nafutali ta libi.

¹⁴ Nöö a kai ku wan soni di tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi a di Buku di a taa:

¹⁵ Un luku dee köndë dë, dee u Zebulon ku Nafutali lö.

De dë leti a di pasi ka i ta waka nango a di ze,

a di oto së banda u di Lio de kai Joodan,

a Galilea seei, ka dee sëmbë na Dju ta libi.

¹⁶ Dee lö sëmbë naandë bi dë a suguu, ma awaa de ko si wan gaan limbo ta ko a de.

Fa de bi ta fëëë dëdë dë,

nöö di limbo dë o ko puu de a di sitaafu dë basu,

leti kuma te didia ta jabi faa jaka di ndeti go.

Sö Jesaaja bi sikifi.

¹⁷ Wë nöö di juu dë, nöö hën Masa Jesosi seti ta konda di buka u Gadu taa: “Dee sëmbë o, un disa dee hogilibi fuunu e, bia libi bunu. Biga Masa Gaangadu dë kabakaba faa tii unu a wan hii njunjun fasi awaa.”

Aki Masa Jesosi tei

dee fosu bakama fëën.

Maik. 1:16-20; Luk. 5:1-11

¹⁸ Tefa wan daka nöö hën Masa Jesosi ta waka a di ze u Galilea bandja naandë, hën a ko si wanlö womi ta tuwë nëti a wata u de kisi fisi. Nöö wan u dee womi de kai Petuisi, hënseei da Simon. Di otowan da hën baaa womi Andiasi. De tu baaa aki sö dë höndima ta kisi fisi.

¹⁹ Nöö fa Masa Jesosi ta pasa dë, hën a kai de: “Dee womi aki.”

Hën de piki.

A taa: “Un ko go ku mi e, be mi lei unu fa fuun kisi libisëmbë tja ko da Gadu.”

²⁰ Nöö fa a fan ku de dë, nöö hën wante de disa hii dee soni u de de bi ta höndi dë tuu, nöö hën de go ta waka a Masa Jesosi baka.

²¹ Nöö hën de waka go möön longi. Nöö hën Masa Jesosi si tu oto baaa möön, Jakobosi ku Johanisi, nöö deseëi dë höndima tu ta kisi fisi. Nöö de dë ku de tata Zebedeosi a wan boto denđu ta lapu dee nëti u de. Nöö hën a kai de tu, fu de ko waka nën baka. ²² Nöö hën de tu baaa kumutu wante a di boto disa de tata, nöö hën de go ta waka a Masa Jesosi baka.

Aki Masa Jesosi seti kula sëmbë.

Luk. 6:17-19

²³ Nöö hën Masa Jesosi kumutu dë ta waka a hii di pisiwata u Galilea naandë te dou. A nango a dee keikiwosu u dee Dju nango ta lei de ta konda di bunu buka u Masa Gaangadu da

de kumafa di Njunjun Tii u Gadu o dë. Nöo a ta kula hii pei siki tu.

²⁴ Nöo fa u mbei naandë, nöo hën në fëen ko paaja a hii di pisiwata naandë tuu te kisi Silia köndë, nöo hën de ta tja peipei sikima ko nëen faa kula de. So sëmbë sinkii ta njan de, so sëmbë dë ku gadu a hedi, so sëmbë dë ku pikimii siki ta naki de ta tuwë, so sëmbë dë lanlan, hii dee lö pei sëmbë dë tuu de ta tja ko nëen nöo a ta kula de.

²⁵ Nöo na sikima wanwan nöo ta ko nëen sö e. Ma hii sëmbë dee dë a Galilea dë tuu booko seei gililii ta ko nëen, ku dee sëmbë u di pisiwata de kai Dekapolisi, ku dee sëmbë u Jelusalen te dou ku dee oto köndë u Judea tuu, te kisi dee sëmbë ta libi a oto banda u Joodan Lio ala. Hii dee sëmbë dee jei fëen palalaa dou, de tuu ta booko gililii ta ko nëen.

5

Aki ta lei ambë dë bunu

a Gadu wojo.

Luk. 6:20-23

¹ Nöo di Masa Jesosi si dee hia sëmbë ta ko nëen dë, nöo hën a subi wan kuun te dou nëen mindi, nöo hën a sindo faa lei de. Hën dee bakama fëen hai ko dë möön zuntu ku ën. ² Nöo hën a tei dee wöutu aki nöo hën a lei de.

A taa: ³ “Dee sëmbë o, wan fëëe e, ee un ta fii taa söndö Gadu wan dë wan wojo soni. Un dë bunu e, biga dee sëmbë ta fii sö, nöo de dë a dendu u di Tii u Gadu kaa.

⁴ “Nöo un dë bunu e, dee sëmbë, ee un ta këë. [Biga ee un biibi a Gadu, nöo] Gadu o mbei hati fuunu ko kötö wan daka nöömö.

⁵ “Nöo un dë bunu e, dee sëmbë, ee un abi saka fasi. Biga a bakaten di goonliba aki o ko fuunu nöömö fuun tii.

⁶ “Nöo un dë bunu e, dee sëmbë, ee un ta kë fu hii soni musu ta waka tololo a Gadu wojo. Biga wan daka woon si ën sö nöömö.

⁷ “Nöo un dë bunu e, dee sëmbë, ee un abi tjalihati u sëmbë. Biga Gadu o abi tjalihati fuunu tu.

⁸ “Nöo un dë bunu e, dee sëmbë, ee hati fuunu dë limbolimbo a Gadu wojo. Biga a a’ wan daka unu ku Gadu o miti nöömö fesi ku fesi.

⁹ “Nöo un dë bunu e, dee sëmbë, ee un lo’ u mbei sëmbë ku sëmbë ko fii ku deseëi. Biga sö wan sëmbë o tja di në taa a dë miii u Gadu gbelingbelin.

¹⁰ “Nöo un dë bunu e, dee sëmbë, ee sëmbë ta suku unu a toobi fu di un ta libi bunu a Gadu wojo hedi. Biga sö wan sëmbë dë a di Tii u Masa Gadu dendu kaa.

¹¹ “Nöo un dë bunu e, dee sëmbë, ee sëmbë ta kosi unu ta toobi unu ta mindi hii sootu pei hogi ta buta a unu hedi fu di

un ta waka a mi baka hedi. ¹² Un musu ta wai da di dē e. Un musu ta piizii seei, biga a Masa Gadu Köndē ala woon feni wan gaan païma. Biga leti sō nōō wē de bi du ku dee tjabukama u Gadu dee bi dē bifō unu.

Aki ta lei fa wan bakama u

Masa Jesosi musu dē kuma satu

ku fa a musu dē kuma limbo.

Maik. 9:50; Luk. 14:34-35

¹³ “Nōō un haika e, dee sēmbē. Fa un ko nama ku mi aki, nōō un dē kuma satu da dee sēmbē u di goonliba aki. Nōō i sabi fa satu ta heepi tjika. Ma nōō ee a bi sa lasi di tesi fēēn, nōō an bi o abi heepi a mundu möönsō e. A sitaati nōō i bi o sa tuwēēn go, ka sēmbē o makisēēn ku futu. Nōō un musu luku bunu fu wan lasi di tesi fuunu, fuun ko kuma satu di lasi ēn tesi.

¹⁴ “Nōō sōseei un dē kuma wan lampu faja tu e, da hii dee sēmbē u di goonliba aki. Nōō i sabi nō? Te wan köndē dē a wan hei kununu liba, nōō te dee faja fēēn ta sēndē nēēn nōō di köndē dē an sa dē tjubitjubi. Hii sēmbē ta si ēn kaa. Nōō sōseei un musu dē tu e. Hii sēmbē musu ta si di libi fuunu fa a limbo tjika.

¹⁵ “Biga na wan sēmbē o sēndē faja nōō a butēēn a wan tjubi kamian te ka sēmbē an sa si limbo ku ēn. Nōnō. Fa a o sēndēēn dē, nōō a o hopo ēn buta a liba be hii sēmbē a di wosu sa si soni ku di limbo fēēn.

¹⁶ “Nōō sō nōō di libi fuunu musu dē a di goonliba aki e, dee sēmbē. A musu dē gbegedee kuma wan faja limbo. Nōō sēmbē o ko si dee bunu soni un ta du, nōō de o ta gafa di Tata fuunu di dē a liba ala.

Aki ta taki soni u dee soni dee bi dē sikifisikifi a Gadu Buku kaa.

¹⁷ “Dee sēmbē o, fa mi ko ta lei unu aki, ma ko u ko poi dee wēti Gadu da Mosesi fuu hoi e. Nōnō. Nōō ma ko u ko poi dee soni dee fesiten tjabukama bi sikifi tu. Ma mi ko u ko mbei hii soni pasa kumafa dee soni dē sikifisikifi dē bi kē taki.

¹⁸ “Nōō un si hii dee soni dee dē sikifisikifi a di Buku nō? Wē mi sa taki da unu gbelin taa solanga dee soni u goonliba aki ku dee soni u liba ala dē eti, nōō na wan u dee soni sikifi a di Buku o fika di an o pasa e, te dou ku dee piki pisi fēēn tuu. Hii de tuu seei o pasa.

¹⁹ “Nōō ee wan sēmbē i ta poi ee wan piki pisi seei u dee soni Gadu taki ta sōsō de nōō i ta lei sēmbē u de du sō tu, nōō di sēmbē dē o dē di möön sōsō wan a dee sēmbē dee Gadu ta tii dendu.

“Ma ee wan sēmbē i ta hoi i seei a dee wēti dē liba nōō i ta lei otowan andi de kē taki, nōō hēn o dē gaan heima a dee sēmbē Gadu ta tii dendu.

20 “Nöo mi taki da unu e, taa ee wan ta libi möön bunu a Gadu wojo möön dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti, nöo wan o sa dë a di Njunjun Tii u Gadu dendu möönsö e.

Aki ta lei taa ja musu abi

takuhati u otowan.

Luk. 12:57-59

21 “Wë nöo un bi jei fa de bi fan ku dee gaan sëmbë fuu a fesi taa ja musu kii sëmbë, ma ee i kii sëmbë nöo i musu kisi sitaafu feën.

22 “Ma nöo mii taki da unu taa di sëmbë di hati feën boonu ku di otowan feën kaa, nöo hënseei musu kisi sitaafu tu e, kuma di sëmbë di kii sëmbë. Söseei di sëmbë di kosi di otowan feën taku kosi nöo hënseei musu kisi sitaafu tu. Nöo di sëmbë di o kosi di otowan feën taa a lau, nöo a musu mëni ën seei bunu, ee nasö a o go tja sitaafu a didibi faja.

Aki ta lei taa i musu seeka di taki di i ku sëmbë abi.

23 “Nöo mi taki möön e, taa ee i go a di keikiwosu fii tja soni go da Gadu nöo hën i ko mëni taa wan sëmbë ta hoi i a bëe a wan sondi, 24 nöo i musu disa di paima fii leti dë, nöo i go a di otowan go seeka di taki te i kaba bifö nöo i toona ko da Gadu di soni di i bi o dëen awaa.

25 “Nöo ee wan sëmbë ta tja i go a kuutu u wan soni hedi, nöo fa i si un dë a pasi nango naandë kaa, nöo i musu biinga seei be un koti di taki wante. Biga ee i sai dë ta buuja te di felantima fii tja i go a kuutu, nöo soni i miti e. Biga dee kuutuma o buta i a dee siköutu maun, nöo dee siköutu o tuwë i go a dunguwosu. 26 Nöo mi taki da i gbelin taa solanga ja paka di möni de o kai da i fii paka tee dou ku di lasiti köpösënsi, nöo ja o sa kumutu dë möönsö.

Aki ta lei fa fii biinga tjika

fii libi bunu a Gadu wojo.

Mat. 19:9; Maik. 10:11-12; Luk. 16:18

27 “Wë nöo un bi jei fa de bi fan ku dee gaan sëmbë fuu taa ja musu duumi ku wan mujëe na mujëe fii u wosu. Na sö de taki nö? 28 Ma nöo mii taa di sëmbë di ta luku wan mujëe kuma a kë tei ën, nöo nëen hati a tei ën kaa e.

29-30 “Dee sëmbë o, ₁fa mi ta fan aki, un musu biinga fuun du fa un sa du fii waka a Gadu pasi e. Boo taki ën sö, taa, ₂ee di fa i ta luku soni ku di wojo fii hën ta manda i fii du hogi, nöo a möön bëtë i diki ën puu tuwë e. Nöo söseei tu ee i kë du hogi ku di leti së maun fii, nöo a bëtë i koti ën tuwë tu. Biga a sa möön bëtë da i taa wan kamian fii sinkii poi ma i feni di libi u teego möön leki de hiti i ku telu tuwë go a di didibi faja.

31 “De bi taki taa ee wan sëmbë tuwë di mujëe feën nöo a musu dëen wan biifi be lanti si taa a tuwëen. 32 Ma nöo mii

taki da unu taa ee wan sēmbē tuwē hēn mujēē ma na manu a tei nēēn wosu, nōō a mbei di mujēē naandē ko jajo mujēē e. Nōō ee wan womi go tei sō wan mujēē, nōō hēnseei booko Gadu wēti tu. Biga a tei wan oto sēmbē mujēē.

Aki ta lei taa ja musu ta soi.

³³ “Un bi jei fa de bi fan ku dee gaan sēmbē fuu möön taa te i tei Gadu nē soi, nōō ja musu booko di soi dē möönsō. I musu du di soni nōömō. „Ma ee i tei wan oto soni soi, nōō di soi dē an hogi poi fu booko.”

³⁴ “Ma nōō mii taki da unu taa wan musu soi möönsō e, kwetikweti. Wan musu tei liba ala soi ku ēn biga ala di könubangi fu Gadu dē. ³⁵ Nōō wan musu tei di goonliba aki soi ku ēn tu, biga aki di bangi fēēn dē ka a ta buta futu. Nōō sōseei ja musu tei Jelusalen soi ku ēn biga hēn da di kōndē u di Gaan Kōnu. ³⁶ Nōō ja musu tei i hedi soi ku ēn tu, biga fa i sai naandē, ja a’ kaakiti a i seei tjika fii mbei na wan niēn u di uwii fii bia ko weti ee nasō baaka.

“Hēn mbei wē mi taki e, taa an dē fii soi möönsō ufō di soni i taki dē tuu. Ma te joo taki wan soni nōō i fan gbelin, nōō a bunu kaa. ³⁷ Wē biga te i taki aai, a musu tan aai e. Te i taa nōnō, a musu tan nōnō. Ma ee i musu soi ufō de o tei taa tuu, nōō a go a di sē u hogi kaa.

Aki ta lei fa fii libi ku i felantima.

Luk. 6:27-30, 32-36

³⁸ “Nōō un bi jei tu fa de ta taki taa „du ku du na wisi.”. Ee wan sēmbē booko wan sē wojo fii, nōō i musu toona booko wan sē wojo fēēn tu. Ee wan sēmbē naki i booko tanda nōō i musu toona naki di fēēn tanda booko tu. Na sō de ta taki nō?

³⁹ “Ma nōō mii taki da unu taa wan musu puu hatiboonu a wan sēmbē liba taa te a du i hogi nōō joo du ēn hogi baka e. Ee di sēmbē hogi seei, ma ja musu libi sō ku ēn. Ma ee wan sēmbē naki i baai maun a i bandja jesi, nōō i bia di oto sē dēēn be a naki möön. ⁴⁰ Nōō ee wan sēmbē kē tja i go a kuutu fu di a kē di liba bisi fii hedi, nōō i dēēn di liba bisi fii ku di basu wan tuu. ⁴¹ Ee wan sēmbē ta duwengi i fii waka ku ēn wan hafu juu langa, nōō i waka ku ēn wan hii juu langa e. ⁴² Ee wan sēmbē hakisi i sondi fii dēēn, nōō i dēēn. Ee a hakisi i soni fii leni ēn, nōō i leni ēn. Na niinga.

⁴³ “Nōō un bi jei de bi taki taa i musu lobi di sēmbē di ta libi bunu ku i, ma di felantima fii i sa buuse ēn.

⁴⁴ “Ma nōō mii taki da unu taa un musu lobi dee felantima fuunu e. Un musu ta begi da dee sēmbē dee ta du hogi ku unu.

⁴⁵ Nōō te un du sō kaa, nōō woon djeesi unu Tata a liba kuma miii fēēn gbelingbelin. Wē biga fa a sai dē, nōō te di sonu fēēn ta jabi, nōō a ta jabi da dee bunu sēmbē ku dee hogi wan tuu.

Te tjuba fëen ta kai, a ta kai te dou a hii sëmbë, dee ta libi bunu nëen wojo ku dee an ta libi bunu nëen wojo tuu.

⁴⁶ “Nöö ee i ta lobi dee sëmbë dee ta lobi i nöö, ma ja ta lobi dee felantima fii, nöö un paima fëen seei joo feni? Biga sö nöö dee hogisonima u di goonliba aki ta libi u de kaa. ⁴⁷ Ee i ta fan ku dee sëmbë i ku de ta fii nöö, nöö na wan apaiti soni i du dë e. Sö nöö dee sëmbë u di goonliba aki ta libi dee an sabi na wan wojo soni u Gadu möönsö. Ma i musu libi bunu ku hii sëmbë.

⁴⁸ “Wë nöö mi taki e, taa un musu biinga be un libi söndö föutu te dou, leti kumafa unu Tata di dë a liba ala ta libi söndö föutu te dou.”

Nöö sö Masa Jesosi ta lei dee sëmbë.

6

Aki ta lei taa ja musu du soni

u feni në.

¹ Nöö Masa Jesosi toona nango dou ku di lei fëen eti. A taa: „Haika e, dee sëmbë, ee woon du wan soni fuun dini Gadu, nöö wan musu du ën fuun feni në a libisëmbë e. Biga ee i du ën fu sö hedi, nöö wan o kisi na wan paima a unu Tata a liba. Kaba u di taki di dë kaa.

² “Nöö söseei tu, ee joo da wan sëmbë wan soni fii puu ën a fuka, nöö ja musu tei ën ta bai basia a ganda mindi e, kumafa dee sëmbë ta pëe deseeri u bumbuu sëmbë ta du. Biga de ta hopo a dee keiki ee nasö a sitaati ta bai ta konda soni u hii sëmbë musu si de taa sö de du wan gaan bumbuu soni. Nöö na sö un musu du, dee sëmbë. Biga mi taki da unu taa fa i si de du ën dë, nöö de an o kisi oto paima fëen a Gadu möönsö, biga de kisi di paima u de kaa.

³ “Ma te joo puu wan sëmbë a fuka, nöö i musu du ën a wan tjubi fasi kuma leti maun fii an saandi töötömaun fii ta du, töötömaun an saandi leti maun ta du. ⁴ Nöö di Tata fuu di ta si hii soni ee a tjubi seei, nöö hën o si ën nöö a o da i paima fëen.

Aki ta lei fa fii begi.

Luk. 11:2-4

⁵ “Nöö söseei tu, te joo begi nöö ja musu ta du ën kumafa dee sëmbë ta pëe deseeri u bumbuu sëmbë ta du. Biga de lobi u hopo begi a keiki dendu ee nasö a ganda mindi, be hii sëmbë musu si taa sö de sabi u begi tjika. Mi taki da unu taa fa i si dee lö sëmbë sai dë, de an o kisi na wan wojo soni a Gadu e. Tuu fëen seei wë di dë kaa.

⁶ “Ma te joo begi, nöö be i go fii a i dendu wosu nöö i tapa i döö, nöö i begi i Tata ka i dë tapatapa döö dë te i kaba. Nöö i Tata di ta si andi ta pasa a tjubii, hën o da i di paima fii.

⁷ “Nöö te joo begi tu, nöö ja musu ta hai di fan nango langalanga nöömö e, kumafa dee sëmbë u di goonliba aki dee an sabi Gadu ta du. Fa de sai u de dë, de ta mëni taa te de ta begi longi sö nöö Gadu musu u jei de. ⁸Ma na sö un musu begi e. Biga ufö un go u go begi seei, nöö Gadu sabi gaanduwe kaa andi ku andi un abi fanöudu.

⁹ “Ma te woon begi, nöö a di fasi aki un musu begi e, dee sëmbë:

Ke, u Tata a liba o,
hii sëmbë musu lesipeki i e,
sabi taa i dë bumbuu limbolimbo.

¹⁰ U begi taa di Tii fii musu paaja a hii goonliba,
be di fii kë pasa a goonliba aki leti kumafa a ta pasa a i a liba
ala.

¹¹ Nöö u begi i tu, fii da u dee soni u abi fanöudu fuu pasa u libi
tide.

¹² Nöö u begi i o,
be i puu u a bëë fu dee hogi dee u ta du,
leti kumafa i si u ta puu dee otowan fuu a bëë fu dee hogi de
ta du u.

¹³ Nöö u begi i,
taa na disa u da dee soni dee sa hai u tja go a di së u hogi e,
ma puu u a di didibi maun.
Sö fuun begi e, dee sëmbë.

¹⁴⁻¹⁵ “Biga mi taki e, taa ee un ta hoi sëmbë a bëë u dee hogi de ta du unu, nöö unu Tata a liba ala o hoi unu a bëë tu e, u dee hogi dee un ta du. Ma ee un puu di otowan fuunu a bëë, nöö unu Tata a liba ala o puu unu a bëë tu.

Aki ta lei fa fii begi söndö njan.

¹⁶ “Nöö mi taki da unu möön e, taa te woon hoi begi söndö njan, nöö wan musu dë gudjuu kuma dee sëmbë dee ta mbei deseeri u bumbuu sëmbë. Fa de sai u de dë, de ta gudju fesi fu hii sëmbë musu si taa aai, de da bumbuu sëmbë, sö de ta hoi begi tjika söndö njan. Nöö mi taki da unu taa fa i si de ta du naandë, tuu u de seei di dë kaa e. De an o kisi na wan kodo soni a Gadu möönsö.

¹⁷ “Ma te joo hoi begi söndö njan, nöö be i wasi te i kaba, lo' fatu a sinkii, kan i uwii te i kaba, seeka, ¹⁸be sëmbë an musu sabi taa sö i ta hoi begi söndö njan. Nöö di Tata fii di ta si hii soni ee a dë tjubitjubi seei, nöö hën o sabi nöö a o da i wan paima.

Aki ta lei taa na dee gudu u goonliba aki da di gaan soni.

Luk. 11:34-36, 12:22-31, 33-34, 16:13

¹⁹ “Wë nöö mi taki möön e, dee sëmbë, taa wan musu biinga fuun abi hia gudu a goonliba aki. Biga aki kopikopi sa njan dee gudu fii, ee nasö sukufu sa poi de. Fufuuma sa ko fufuu

hii dee soni i abi tja go, i fika ku maun tjololoo. Sö di libi a goonliba aki dë kaa. ²⁰Hën mbei i musu biinga fii libi a sö wan fasi taa i ta lai gudu a Masa Gadu Köndë. Biga ala kopikopi an o ko njan mën, sukufu an o kisi ën, fufuuma an o ko dou dë u fufuu ën tja go. Nöo ala fii tjubi dee gudu fii e. ²¹Biga ka gudu fii dë, nöo naandë di hati fii ta dë tu. Sö wë a dë e, dee sëmbë.

²²“Boo taki ën sö taa di wojo fii di dë a i sinkii dë, nöo a dë kuma wan lampu faja fii sa si soni limbolimbo. Nöo te i ta si soni sö kaa, nöo hii libi fii o dë gbegedee limbolimbo. ²³Ma nöo ee i ta luku dee soni u di goonliba aki ku di wojo fii söndö i mëni Gadu, nöo joo fika a dungu. Di wojo fii di bi musu heepi i fii si soni limbolimbo an heepi i möönsö, ma i fika leti a dungu dë.

²⁴“Haika e, dee sëmbë, na wan sëmbë sa dini tu masa makandi e. I musu fu lobi wan möön wan, ee nasö joo hëngi a wan möön wan. Nöo söseei tu, ja sa waka a Masa Gadu baka ku dee gudu u goonliba aki baka makandi e, kwetikweti.

Aki ta lei taa Gadu ta sölugu

di sëmbë ta waka nëen baka.

²⁵“Nöo mi taki da unu taa ja musu ta a' bookohedi ta hakisi taa: ‘Maingë, andi seei mi o feni u njan?’ nasö ‘Unsë mi o feni wata u bebe baa?’ nasö i ta hakisi taa: ‘Naasë seei mi o feni koosu u mi tapa di sinkii u mi aki?’ Nönö, na sö i musu ta pakisei e. Biga fa i feni libi a Gadu dë kaa, nöo an bunu möön soni u njan ku soni u bebe nö? Nöo di sinkii fii wë? An bumbuu möön di koosu fii bisi nëen nö? ²⁶Wë nöo di Gadu da i dee gaan soni naandë kaa, nöo an sa da i dee möön piki soni kuma njanjan ku koosu tu nö?

“Un luku dee fou ta buwa ta lontu a liba ala. Fa de sai naandë, nöo de aan goon ta paandi fu de sa feni njanjan. De an abi na wan suwa möönsö ka de sa tjubi njanjan tu. Ma de ta njan kädë biga di Tata fii di dë a liba ala ta sölugu de. Wë nöo mi taki da unu taa un bumbuu gaanfa möön dee fou e!

²⁷“Fa un dë aki sö, undi fuunu sa libi tjë sö seei pasa möön leki fa Gadu bi buta da i, fu di i ta booko hedi mbei? Na wan sëmbë e! ²⁸Wë ee ja sa heepi i seei a dee pikipiki soni dë, nöo andi i ta booko hedi ku koosu soni u du?

“Un luku dee folo naandë, fa de hanse. Ma na deseei ta mbei dee bisi u de, nöo de an ta wooko u de bai de tu. ²⁹Ma nöo mi taki da unu e, taa fa Könu Salumon bi ta bisi dee gaan waiti bisi fëen seei, ma dee bisi fëen an bi ta hanso kuma dee folo naandë.

³⁰“Nöo fa Gadu ta bisi dee söso uwii ku hanse folo dë, an dë taa de ta sai dë longi seei. Te mamate i si taa de dë sö hanse, te u sapate de puu kai dëe u de tja go tjuma. Wë nöo unu wë?

Na möön hesi Gadu o sölugu unu ku soni u bisi tu nö? Ee, dee sëmbë aki, unfa seei a waka te nöö di biibi fuunu piki sö baa?

³¹ “Fëen mbei mi taki da unu taa, wan musu ta booko hedi taa: ‘Maingë, unsë woo feni soni u njan? Unsë woo feni wata u bebe? Unfa woo feni koosu u bisi?’ ³² Mi taki da unu taa dee sëmbë an dë ku Masa Gaangadu a wan së, de ta a’ bookohedi a dee lö pei soni dë. Ma unu Tata a liba bi sabi gaanduwe kaa taa un abi dee lö soni naandë fanöudu. ³³ Ma nöö a di fosu kamian un musu biinga fuun ta dë a di Tii u Masa Gadu dendu ta libi kumafa a kë, nöö hii dee soni u taki dë tuu woon feni.

³⁴ “Nöö sö mi ta taki da unu e, dee sëmbë, taa ja musu abi bookohedi fu dee soni fu amanjan, biga te amanjan dou, nöö a sa sölugu fëen seei. Nöö hiniwan daka ta abi hën soni fii booko hedi nëen te tjika kaa.”

7

*Aki ta lei taa i musu seeka i seei ufö i suku otowan u seeka.
Luk. 6:37-38, 41-42*

¹ Nöö hën Masa Jesosi ta fan eti, a taa: “Wë nöö mi taki da unu taa na kuutu sëmbë e, nöö sëmbë an o kuutu i tu. ² Biga fa i si i ta kuutu sëmbë dë, nöö söseei de o toona kuutu i baka. Biga ku di wan seei maaka di i tei maaka di otowan fii, nöö ku ën seei a o toona maaka i baka.

³ “Boo taki ën sö taa i ta si wan sakisi a i baaa wojo, ma nöö wan gaan gindi baliki dë a i seei wojo, ja ta si ën. ⁴ Nöö hën i sai dë ta taki da di otowan fii taa: ‘Tan e womi, be mi puu di sakisi a i wojo da i,’ ma nöö di gaan gindi baliki dë leti a i seei wojo goboo naandë. ⁵ I bödjëema, fa i si i ta mbei i seei gaan bumbuu sëmbë möön di otowan fii naandë, faandi mbei ja sa puu di gaan baliki di dë a i seei wojo, nöö joo si möön limbo fii puu di sakisi a di otowan fii wojo?

*Aki ta lei taa i musu sabi
ku ambë i ta fan.*

⁶ “Nöö mi taki möön e, taa ₁ i musu ta mëni i seei ku di sëmbë di joo ta konda wan bumbuu soni da. Biga ₂ te i tuwë wan bumbuu soni da dagu, nöö a o disëen dë bia ko kisi i njan tënë pisipisi. Nöö söseei tu, ee joo tuwë bumbuu soni da hagu, an o si ën u soni. Ma a o bia makisëen ku futu fiönfiön pasa go fëen.

*Aki ta lei taa Gadu o piki
ee i begi ën.*

Luk. 11:9-13

⁷ “Nöö un haika e, dee sëmbë. Un musu ta begi Masa Gaangadu soni, nöö woon kisi. Un musu ta suku soni nëen, nöö woon feni. Un musu ta naki ën döö nöömö, nöö a o jabi döö da unu. ⁸ Wë biga di sëmbë di ta begi Gadu, nöö hën o kisi.

Di sēmbē di ta suku soni nēēn, nōō hēn o feni. Di sēmbē ta naki ēn dōō, nōō hēn a o jabi dōō da. ⁹ Biga kumafa un dē aki, ee di mii fii hakisi i wan pisi bēēē, undi fuunu o go tei sitonu dēēn? ¹⁰ Ee a hakisi wan pisi fisi nōō joo go tei wan pisi sindeki tja ko dēēn o? Wē nōnō, ja o du sō e. ¹¹ Biga hii fa i si hati fii an dē bumbuu te dou seei, ma i ta da dee mii fii bumbuu soni. Nōō di Tata fuunu di dē a liba ala wē? Na mōōn hesi a o da unu bumbuu soni te un begi ēn nō?

¹² “Nōō mi taki e, i musu libi ku sēmbē leti kumafa i seei kē u de musu libi ku i tu. Biga te i libi sō kaa, nōō hēn da i piki di mama u hii dee wēti dee Gadu bi buta Mosesi ku dee fesiten tjabukama u de sikifi buta a di Buku fēēn.

Aki ta lei tu pasi dee dē

u sēmbē waka.

Luk. 13:24

¹³⁻¹⁴ “Wē dee sēmbē, fa u dē a goonliba aki, nōō tu dōōbuka dē di sēmbē ta denda e, wan gaan wan ku wan piki wan. Nōō un musu biinga fuun denda a di piki wan. Biga ee i denda a di gaan wan nōō joo go dou a di didibi faja. Nōō di pasi di ta tja i go a di dōō dē baai e, nōō an taanga u waka. Hia sēmbē ta tei ēn. Ma ee i denda a di piki dōō nōō joo feni di libi u teego. Ma di pasi di ta tja i go dou a di piki dōō dē piki tu, nōō a taanga u waka. Nōō biti sēmbē ta waka nēēn.

Aki ta lei taa i musu kōni ku ganjansēmbēma.

Luk. 6:43-46, 13:25-27

¹⁵ “Nōō mi taki e, dee sēmbē, taa un musu mēni unu seei bunu ku dee sēmbē dee ta waka ta ganjan sēmbē taa de ta tja Gadu buka, ma na Gadu hēn manda de. Dee lō sēmbē naandē, de dē leti kuma wan takumbeti di bisi sikafu puuma te a kaba, nōō a go a dee sikafu dendu ta mbei kuma hēnseei da sikafu tu. Ma hii fu di dē takumbeti hati a abi. Sō dee ganjansēmbēma ta libi. ¹⁶ Ma fa de o ko dē seei, joo sabi de e, biga joo si a di libi u de taa ganjansēmbēma de dē.

“Biga ja sa booko bumbuu fuuta a matunga e. ¹⁷ Di pau di bi ta pai bumbuu njanjan nōō bumbuu njanjan nōō a o ta pai nōōmō, nōō di pau di an bi naa pali bumbuu njanjan nōō an o pai ēn mōōnsō. ¹⁸ Wan bumbuu pau an sa pai poipoi njanjan, sōseei wan poipoi pau an sa pai bumbuu njanjan. ¹⁹ Nōō ee wan pau dē an ta pai bumbuu soni mōōnsō, nōō de o faa ēn gboogboo tuwē a gufalu tjuma puu dē. ²⁰ Hēn mbei wē mi taki taa i sa sabi dee sēmbē u bi taki dē a di libi u de.

²¹ “Biga na hii sēmbē di ta kai mi ‘Masa’ ta dē a di Tii u Gadu dendu fu de dou nēēn kōndē e. Ma dee sēmbē dee ta du dee soni dee mi Tata kē, nōō de nōō o dou nēēn kōndē.

²² “Nōō hēn mbei te di gaan kuutu daka dou, nōō mi o jaka sōmēni sēmbē puu a mi fesi taa ma sabi de. Nōō de o fia taa:

‘Masa, unfa wë? Na u bi da sëmbë buka a i në nö? Na u bi jaka sëmëni gadu puu a sëmbë hedi ku di në fii ö? Sëmëni hia gaan foondo wooko u bi du a i në, nöö unfa a waka ja sabi u?’

23 “Nöö mi o piki de taa: ‘Ambë? Mi? Na wan ten seei mi bi sabi unu möönsö e. Un waka pasa kumutu a mi fesi naandë, un takusëmbëma!’ ”

Aki Masa Jesosi da di oto u de tu wosu sëmbë ta mbei.

Luk. 6:47-49; Maik. 1:22

24 Nöö hën Masa Jesosi da wan oto möön, a taa: “Ee wan sëmbë i ta jei dee soni mi ta fan ku unu aki nöö i tei de fu tii i libi, nöö sö wan sëmbë mi ta si ën kuma wan gaan fusutan sëmbë di go u go mbei wan wosu fëën. Nöö a seti ën ku wan goonsei taangataanga gingin kuma sitonu. 25 Nöö di a mbei di wosu te a kaba, nöö hën wan gaan tjuba kai a mundu bigi möön hii soni singi di kamian zuuu pii, gaan ventu ko tee ta naki di wosu. Tee a pasa go, di wosu dë fëën gingin a pë naandë eti. An booko kai seei möönsö, biga de seti ën bunu.”

26 “Ma nöö di sëmbë di ta jei di lei u mi aki, ma an tei ën faa libi kumafa mi taki, nöö hën mi ta si kuma wan gaan don sëmbë di mbei di wosu fëën a sandu liba. 27 Nöö hën wë tjuba kai singi di kamian dë pii, di ventu ta böö ta naki di wosu te wan pisi hën a booko kai djolou kaba a sösö fijaa.”

Nöö a sö wan fasi Masa Jesosi lei dee bakama fëën tefa a kaba. 28 Nöö fa a fan dë, hii sëmbë tuu foondo gaanfa seei. 29 De taa: “Di sëmbë aki sö, an dë kuma dee Sabima u Wëti e. Biga hën, a ta konda soni da u gbelin seei kuma hënseei da basi fëën.”

8

Aki Masa Jesosi kula

wan tjinama.

Maik. 1:40-45; Luk. 5:12-16

1 Nöö hën Masa Jesosi bazia di kuun ko a goon, nöö hën dee gaan hia sëmbë ku ën bi dë ala, hën de dë nëën baka ta ko. 2 Te wan pisi hën wan sëmbë waka ko nëën, hën a tjökö kini a goon nëën fesi. Di sëmbë aki siki tjina siki hën a begi Masa Jesosi taa: “Masa o, gaantangi, ee i kë, nöö i kula mi be mi ko bunu baa.”

3 Hën Masa Jesosi tuwë maun panjëën, hën a taki dëën taa: “Aai, mi kë. Ko bunu fii e.” Nöö hën wantewante dë hën a ko bunu. Sinkii fëën limbo gbedeede.

4 Nöö hën Masa Jesosi bai ën taa: “Womi, fa joo go aki, nöö na konda di soni aki da na wan kodo sëmbë e. Ma be i waka tololoo go a di begima u keiki be de si taa i ko bunu. Nöö i tja di

paima go paka Masa Gadu kumafa di wëti dë taa te wan sëmbë i ko bunu u sö wan siki nöö sö i musu du.”

Aki ta lei fa wan sodati hedima biibi Masa Jesosi tjika.

Luk. 7:1-10

⁵ Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi toona go a Kapenaumi. Nöö fa a go dou naandë, hën wan hedima u dee Loomë köndë sodati ko nëën. ⁶ Hën a taki dëën taa: “Masa o, mi ko a i aki. Wan u dee futuboi u mi suwaki teee piki sö fika a dëdë. A dë a wosu kandikandi, nöö a dë a gaan fuka seei te an sa buli. Nöö hën mi ko a i ko begi i gaantangi be i kulëën da mi.”

⁷ Hën a piki ën taa: “Söö, mati mi jei. Mi o go nëën.”

⁸ Ma nöö hën di sodati hedima toona taki dëën taa: “Wë Masa o.”

A piki.

A taa: “Ma bumbuu tjika sö e, fii ko a mi wosu. Ma nöö i sabi nö? Be i fan leti ka i si i sai aki nöö, nöö di futuboi u mi o ko bunu kaa. Biga sö mi sabi taa i abi taki tjika.

⁹ “Biga miseei, fa mi dë aki, mi sabi andi da taki. Biga mi dë a sëmbë basu kaa, nöö miseei abi sëmëni sodati a mi basu tu. Nöö ee mi taki da wan u de taa be a go ala, nöö a o go. Ee mi taki dëën taa be a ko aki, nöö a o ko. Ee mi manda wan u dee futuboi u mi faa du wan soni, nöö a o du ën.

“Nöö söseei mi sabi taa i abi taki tu, te a siki liba seei. Nöö hën mbei mi taa fii fan leti ka i dë aki nöö, nöö di futuboi u mi o ko bunu kaa.”

¹⁰ Nöö di Masa Jesosi jei fa di sodati hedima fan dë, nöö a bigi dëën tee na soni. Hën a fan ku dee Dju sëmbë dee ta waka ku ën dë taa: “Dee sëmbë, i si fa di sëmbë aki fan ö? Wë mi taki da unu seei gbelin taa, fa mi ta waka ta lontu a u Isaëli köndë aki, nöö ma si di biibi u di sëmbë aki wan daka e. Ma nöö hën an dë Isaëli sëmbë seei faa musu biibi sö.

¹¹ “Nöö un mëni unu seei e. Biga mi taki da unu taa sëmëni sëmbë na u Dju kuma di sodati hedima i si aki, o kumutu a dee peipei köndë u goonliba ko biibi a mi disa unu. Nöö de o go sindo makandi ku dee gaan sëmbë fuunu, dee Abahamu, Isaki, Jakopu sö, ka Masa Gaangadu dë könu, ta njan di gaan piizii. ¹² Ma nöö un dee sëmbë bi musu feni di piizii dë, nöö woon fika söndö ën e. Dee basia u Gadu Köndë o tuwë unu go a döo a dungudungu ala, nöö na ala woon dë ta bai ta kai olo ta njan tanda, ma an o heepi möönsö.”

¹³ Nöö di a bai de sö kaa, nöö hën a bia fan ku di sodati hedima awaa, a taa: “Mati o.”

Hën a piki.

Hën a taa: “Toona go fii a wosu e. Di soni di i kë, nöö a pasa leti kumafa i biibi naandë.” Nöö fa a fan dë, nöö hën di juu dë seei hën di futuboi u di sodati ko bunu kaa.

Aki Masa Jesosi kula Petuisi mai ku sömëni oto sëmbë.

Maik. 1:29-34; Luk. 4:38-41

¹⁴ Nöö hën Masa Jesosi kumutu dë, hën a go a di bakama fëen de kai Petuisi wosu. Nöö hën a go si di mai u Petuisi sikisiki pëtëëë a bedi naandë. Fëbë nöö kisi ën sō. ¹⁵ Nöö hën a tëndë maun panjëen, hën di mujëë ko bëtë wantewante. Nöö hën a hopo go seeka soni u njan da Masa Jesosi.

¹⁶ Hën di sapate buka dë seei, hën de ta tja wanlö hia sëmbë ta ko a Masa Jesosi faa musu kula de. Sömëni u dee sëmbë naandë dë ku soni a hedi, nöö hën Masa Jesosi ta jaka de ta puu a de. Wan wöutu nöö a ta taki, nöö dee soni ta kumutu a de liba go kaa. Sō a abi kaakiti tjika, nöö sō a kula hii dee suwakima de tja ko nëen dë tuu.

¹⁷ Nöö fa Masa Jesosi ta du dë, nöö a kai makandi ku di soni di tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi a fesi di a taa: A tei dee suwaki fuu ku dee siki fuu tuu tja go.

A puu de a u liba.

Aki Masa Jesosi ta fan ku tu sëmbë dee kë ko nëen baka.

Luk. 9:57-62

¹⁸ Nöö hën de dë te wan pisi, hën Masa Jesosi si fa dee hia sëmbë ko ta lontu ën, nöö hën a fan ku dee bakama fëen taa: “Un boo koti wata go a di oto së banda ala ufö e.”

¹⁹ Ma nöö di juu dë, hën wan u dee Sabima u Wëti ko a Masa Jesosi.

A kai ën taa: “Mësitë.”

A piki.

A taa: “Mi kë ko ta waka ku i o, hii kamian ka i nango.”

²⁰ Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “I fan bunu e, mati. Ma fii waka a mi baka na sösö soni e. Biga fa dee mbeti ta dë a sabana dë, nöö de abi baaku ta libi. Söseeei dee fou dee ta buwa ta lontu i si dë, nöö de abi wosu a dee pau hedi. Ma nöö Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, ma abi kamian ka mi ta duumi e.”

²¹ Nöö hën wan oto sëmbë bi dë ku ën dë tu, hën a taki dëen taa: “Wë miseei kë waka ku i tu, ma te mi tata dëdë mi bei te mi kaba bifö.”

²² Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Mati o, be dee sëmbë dee dë paatipaati ku Gadu bei de na de e. Ma be i ko go ku mi nöö.”

Aki Masa Jesosi du wan gaan foondo soni a wata liba.

Maik. 4:35-41; Luk. 8:22-25

²³ Nöö hën Masa Jesosi subi a boto, hën ku dee bakama fëen, ²⁴ hën de ta koti nango a di oto së banda. Ma te u de mëni, hën wan gaan ventu ko, a bigi möön hii soni. Hën di wata ta seki nango a di boto dendu teee kuma a sa singi di boto. Ma hii u di dë, Masa Jesosi dë pii a wan kamian u di boto ta duumi.

²⁵ Nöö hën dee bakama fëen kule go nëen go kai ën taa: “Masa o! Masa!”

Hën a piki.

De taa: “Heepi u o! Woo kaba a wata!”

²⁶ Hën a taki da de taa: “Womi, andi un ta fëëë sö u du? Piki nöö di biibi fuunu piki sö nö?”

Nöö fa a fan dë, hën a hopo gandji da di ventu ku di wata taa: “Un tan pii!” Nöö wantewante dë hën di wata kötö pii. Di ventu kaba.

²⁷ Nöö di dee bakama fëen si sö kaa, nöö a foondo de te na soni. De luku de na de taa: “Womi, ambë seei da di sëmbë aki, womi? Te a fan ku ventu ku wata nöö de ta piki. A bigi da u o. Poosian nöö a abi sö.”

Aki Masa Jesosi puu wanlö taku soni a tu sëmbë liba.

Maik. 5:1-20; Luk. 8:26-39

²⁸ Nöö hën de go dou a oto banda a di pisiwata u dee Galasëni sëmbë. Nöö fa de kumutu a tela naandë, hën de ko miti ku tu womi ta libi a wan geebi naandë. Dee sëmbë dë, de dë ku wanlö taku soni a de liba, nöö de ta hogi tee na wan sëmbë tjika u ko a di kamian ka de sai dë.

²⁹ Nöö di de si Masa Jesosi kaa, hën de bai kai logologo wolo taa: “Ambë ta ko dë, ju di Mii u Gaangadu dë! I ta ko fii da u sitaafu bifö di daka dou nö?” Sö de bai.

³⁰ Nöö di juu dë, wanlö hia hagu bi dë te ala ta pii soni ta njan. ³¹ Hën dee taku soni dee dë a dee sëmbë liba naandë begi Masa Jesosi taa: “Wë ee joo jaka u puu aki, nöö gaantangi da u pasi fuu go a dee hagu ala.”

³² Hën Masa Jesosi piki de taa: “Un go!” Nöö fa a fan dë, wantewante hën de kumutu a dee sëmbë liba go a dee hagu. Nöö hën dee hagu kule ku baai gbulululu bazia wan kununu dë teee go kai a wata djolou dëdë tuu fijaa.

³³ Ma nöö di dee sëmbë bi ta luku dee hagu si sö, nöö hën de kule go a ganda go konda taa sö wan soni pasa ku dee sëmbë dee bi dë ku dee taku soni a hedi naandë. ³⁴ Nöö hën hii di köndë booko gililii ko miti ku Masa Jesosi. Nöö hën de begi ën taa gaantangi, be a kumutu a di pisiwata u de dë go fëen a oto kamian.

9

Aki Masa Jesosi kula wan lanma.

Maik. 2:1-12; Luk. 5:17-26

¹ Wë nöö di dee Galasëni sëmbë taki sö, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen toona subi a boto. Hën de koti wata toona go a di oto së banda ka de bi kumutu, hën de go a di köndë ka Masa Jesosi ta libi.

² Nöo fa de ko dou, hën de tja wan lan sëmbë ko nëën faa kulëen. A dë kandikandi a wan kama liba. Nöo di Masa Jesosi si fa dee sëmbë dee tja di womi ko nëën dë ta biibi ën tjika, hën a taki da di womi taa: “Womi, na fëëë e. Masa Gaangadu da i paadon u dee hogi dee i bi du. An o hoi i a bëë möön.”

³ Ma nöo so u dee Sabima u Wëti sai naandë, hën de kuutu ku de na de taki taa: “Womi, un luku fa a ta mbei kuma hën da Gadu.”

⁴ Ma nöo Masa Jesosi saandi de ta pakisei kaa, hën a piki de taa: “Dee sëmbë o, unfa un ta mëni hogi u mi a unu hati sö?”

⁵ “Be mi hakisi unu wan soni. Fii taki da sö wan sëmbë taa Gadu puu ën a bëë, naa fii taki dëen taa be a hopo waka go, undi u dee tu soni sa möön fukë u taki ku buka? „Na di fosuwan nö? Biga sëmbë an sa go a Gadu faa go hakisi ee di soni i taki dë ee tuu, ee ganjan.”

⁶ “Ma nöo un luku, mi o toona fan ku di womi aki möön. Nöo joo si fa Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki abi makiti tjika tuu u puu di sëmbë aki a Gadu bëë.”

Hën a bia fan ku ën taa: “Womi.”

A piki.

A taa: “Mi taki e, hopo taanpu, nöo i tei di kama fii, nöo i go a wosu.”

⁷ Nöo fa a fan dë, hën wantewante sö hën di womi di bi dë lanlan dë hopo vu taanpu a hii dee sëmbë fesi naandë. Hën a tei di kama fëen hën a waka go fëen nëën wosu.

⁸ Nöo fa di soni pasa naandë, hën dee hia sëmbë bi sai dë da Masa Gadu tangi e. De gafëen seei fu di a da libisëmbë sö wan gaan kaakiti.

Aki Masa Jesosi kai Mateosi

faa ko dë bakama fëen.

Maik. 2:13-17; Luk. 5:27-32

⁹ Nöo hën Masa Jesosi kumutu dë, hën a ta waka nango. Te wan pisi, hën a si mi, Mateosi, dë sindosindo a mi kantoo naandë ta pii lanti möni.

Hën a kai mi taa: “Mati.”

Hën mi piki.

Hën a taa: “Ko go ku mi e. Ko ta waka a mi baka.”

Hën di a kai mi sö, hën mi hopo wante ko ta waka nëën baka.

¹⁰ Nöo baka u di dë, nöo hën mi kai Masa Jesosi ku dee oto bakama fëen fu de ko njan ku mi a mi wosu. Nöo fa u go sai dë, nöo wanlö oto sëmbë ko dë tu, dee ta pii lanti möni kuma miseei, ku wanlö oto sëmbë lanti ta si kuma poipoi sëmbë u di köndë, de tuu ko makandi a mi Mateosi wosu naandë.

¹¹ Nöo hën dee Faliseima ko si u dë, hën de bigi ta buja ku dee oto bakama u Masa Jesosi taa: “Unfa a waka di mësitë fuunu

ta sindo ku dee pii-lanti-mönima ku dee oto poipoi sëmbë u di köndë ta njan a wan tafa?”

¹² Nöo fa de fan dë, hën Masa Jesosi jei gbolo. Hën a taki da de taa: “Dee sëmbë un haika, mi o hakisi unu wan soni.”

Hën de taki aai.

Hën a taa: “Ambë un sabi abi data fanöudu, dee sëmbë dee dë bumbuu naa dee sikima?”

¹³ Hën a taa: “Mi o tei wan soni fu Gadu Buku konda da unu e, nöo un musu pakisei bunu ee andi a kë taki. Gadu taki e, taa:

Fa un ta tja dee mbeti ta ko ta kii da mi aki,

nöo na dee lö soni dë mi kë e.

Ma mi kë fuun abi tjalihati u sëmbë.

Hën nöo wë mi ta suku a unu.

Sö di Buku taki.

“Wë nöo fa mi ko a goonliba aki, nöo ma ko u kai un dee gaan bumbuu sëmbë e. Nönö. „Biga mi si taa un dë fa un kë kaa.” Ma mi ko u ko kai dee sëmbë dee sabi taa de an ta libi bunu kuma dee aki, be de bia libi fu mi sa heepi de puu de a dee hogilibi u de.” Sö Masa Jesosi fan ku dee Faliseima.

Aki dee bakama u Johanisi

di Dopuma ko hakisi

Masa Jesosi wan soni.

Maik. 2:18-22; Luk. 5:33-39

¹⁴ Nöo baka u di dë, hën dee bakama u Johanisi di Dopuma ko a Masa Jesosi. Hën de taa: “Wë u ko a i aki ko hakisi i wan soni. So juu u ku dee Faliseima ta begi söndö njan kumafa di wëti taki, wë ma wa ta si i ku dee bakama fii ta du sö. Un ta njan ta bebe kodo. Nöo u kë sabi faandi mbei.”

¹⁵ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Haika e. Te wan womi ta tööu, nöo te de dë a di piizii dendu nöo dee sëmbë di tööuma bi tei u ta seeka soni dëen, nöo de ta wai biga a dë leti a de dendu naandë. Ma nöo te di juu dou de ko puu ën a de dendu bifö de o dë söndö njan ta kusumi awaa.

“„Ma nöo fa mi ta fan ku unu aki, ma a sa toobi unu fuun tei.”¹⁶ Biga de an ta tei wan njunjun koosu pisi lapu wan awoo koosu e. Biga te i wasi ën, nöo di njunjun koosu o hai disa di awoo wan, nöo di soni o ko möön hogi.

¹⁷ “Söseei de an ta tei njunjun diingi lai a wan awoo mbeti kakisa saku e. Biga di njunjun diingi o soopu, ma nöo di saku an o sa soopu möön biga a gaandi kaa. Te wan pisi a o basiti gboo latja, tuwë di diingi tuu fiaa. Nöo a ko dë taa di saku ku di diingi tuu kaba a söso.

“Ma njunjun mbeti kakisa saku fii tei, nöo i lai di njunjun diingi nëen te i kaba e. Nöo te di diingi ta soopu nöo di saku

seei o ta soopu tu. Nöo di diingi o dē bumbuu nöo di saku seei o dē bumbuu tu.”

Aki Masa Jesosi heepi wan mujëë ku wan mujëë mii.

Maik. 5:21-43; Luk. 8:40-56

¹⁸ Nöo Masa Jesosi an kaba u fan seei, nöo hën wan fesima u Dju keiki ko suti kini a goon nëen fesi. Hën a taki dëen taa: “Mësitë o, mi ko a i aki ko begi i taa wan mujëë mii u mi suwaki tee fa u dë aki a dë seei a dëdë ku libi maun. Nöo hën mi ko hakisi i ee i sa ko buta maun nëen da mi be a toona ko libi.”

¹⁹ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Antoobi, mati. Un boo go.”

Nöo hën a hopo, hën ku u dee bakama fëen, hën u nango.

²⁰ Te wan pisi hën wan mujëë waka ko a u baka dë. Nöo di mujëë dë bi abi wan siki, tuwalufu jaa longi soni ta kule nëen an ta koti möönsö. Ma nöo di a si Masa Jesosi ta ko dë, hën a waka saapi ko nëen baka, hën a panjan di koosu buka fëen tjë sö. ²¹ Biga a ta pakisei nëen hati taa: “Ee mi sa nama tjë seei a di koosu fëen, nöo mi libi kaa.”

²² Nöo fa u taki dë, hën Masa Jesosi bia luku, hën a si di mujëë. Hën a taa: “Mujëë o, na fëë e. Di biibi di i abi a mi liba dë heepi i kaa.” Nöo wantewante seei di mujëë ko bëtë gbegedee u di siki fëen.

²³ Nöo hën Masa Jesosi nango te a di wosu u di hedima u keiki di bi kai ën dë. Nöo fa a go dou, hën a si wanlö baakuma sai dë kaa ta böö foloiti, kumafa di guwenti fuu dee Dju sëmbë dë te wan sëmbë dëdë. Hia sëmbë sai dë ta bai ta këë tee di kamian ta mbei wööo seei, biga de si taa di mujëë mii dëdë kaa.

²⁴ Hën Masa Jesosi taki da de taa: “Dee sëmbë, un hai kumutu aki da mi pasi. Biga na dëdë di mii dëdë e. Duumi nöo a ta duumi.” Ma nöo di de jei a taki sö, nöo hën dee hia sëmbë dë lafu ën mbei ën fa te a bigi.

²⁵ Nöo hën dee sëmbë dee abi di wosu mbei dee sëmbë go a döo. Hën Masa Jesosi pasa go dou ka di mujëë mii dë, hën a panjëen a maun. Nöo fa u mbei dë, wantewante naandë hën di mujëë mii weki hopo taanpu.

²⁶ Nöo fa a du dë, hën di soni bigi da sëmbë tee di buka paaja dou hii di pisiwata naandë tuu taa sö wan foondo soni Masa Jesosi du.

Aki Masa Jesosi kula wanlö sëmbë möön.

²⁷ Nöo hën Masa Jesosi kumutu naandë. Hën a ta waka nango te wan pisi, nöo hën tu bookowojoma ta ko nëen baka ta bai seei ta kai ën taa: “Na i da di bakamii u Könu Dafiti ö, di Gadu bi paamusi taa a o manda ko faa heepi u? U begi i gaantangi, be i a’ tjalihati fuu nöo i heepi u o!” Sö de ta bai

ta ko nëen baka nöömö. Ma Masa Jesosi an piki de möönsö, a pasa go fëen a wosu.

²⁸ Te wan pisi, hën de go dou nëen ka a dë a wosu dendu naandë. Nöo hën a hakisi de taa: “Wë dee sëmbë, fa un ko a mi aki, nöo un ta biibi tuutuu taa mi sa kula unu nö?”

Hën de taa: “Aai, Masa, u ta biibi e.”

²⁹ Hën a taki aai. Nöo hën a nama maun a de wojo hën a taki da de taa: “Söö. Wë be a pasa ku unu leti kumafa i si un ta biibi dë e.”

³⁰ Nöo fa u mbei dë, hën wojo u de tu sëmbë dë ko limbo seei gbegedee.

Ma nöo hën Masa Jesosi bai de taanga taa: “Wan musu kondëen da na wan sëmbë e!”

³¹ Ma hii fa a bai de dë seei, ma de paaja di soni a du dë te dou hii di köndë.

³² Nöo hën Masa Jesosi ku u dee bakama fëen kumutu naandë. Nöo di u nango, hën de tja wan womi ko nëen faa musu kulëen da de. Di sëmbë aki abi wan soni nëen hedi ta tapëen buka te an sa fan. ³³ Nöo hën Masa Jesosi bai ën puu nëen liba tefa a kaba, nöo wantewante dë hën di womi toona ko ta fan baka.

Nöo fa dee gaan hia sëmbë bi sai naandë si di soni pasa dë, hën de taa: “Hëen, aai maingë, u si foondo soni tide di wa bi si a u köndë aki wan daka.”

³⁴ Ma nöo dee Faliseima bi sai dë tu, hën de bai taa: “Höön, andi wë! Wan si taa di hedima u didibi hën ta dëen kaakiti faa jaka dee soni nö?”

Aki ta lei fa Masa Jesosi abi tjalihati u sëmbë tjika.

³⁵ Nöo hën Masa Jesosi ta waka ta lontu a dee gaangaan köndë ku dee pikipiki köndë fuu dee Dju sëmbë tuu te dou. A nango a dee keikiwosu fuu ta lei sëmbë soni u Gadu ta konda di Bunu Buka da de kumafa di Njunjun Tii u Gadu dë. Nöo hiniwan sooti pei siki di sëmbë abi kaa, de tuu a ta kula.

³⁶ Ma nöo fa a si dee gaan hia sëmbë ta ko nëen nöömö dë, nöo tjali u de kisi ën teee. Biga a si taa de dë fukafuka weiwei, kuma wanlö hia sikafu dë a mundu söndö sëmbë u kiija de.

³⁷ Nöo hën a bia fan ku u dee bakama fëen, a taa: “Dee sëmbë o, a tjali da mi e. Wan si fa dee sëmbë ta ko gidjii nöömö a mi nö? De dë kuma wan gaan goon njanjan lepilepi fii koti buta a suwa, ma wookoma biti poi o. ³⁸ Nöo un musu begi di goon Masa, be a manda möön hia wookoma fu de koti di njanjan buta a suwa.”

10

Aki Masa Jesosi lei dee bakama fëen fa de musu wooko.

Maik. 3:13-19, 6:7-13, 9:41, 13:9-13; Luk. 6:12-16, 9:1-6, 12:2-9, 51-53, 14:26-27, 21:12-17

1-4 Söö. Wë a di pisi aki woo kai dee në fuu dee bakama u Masa Jesosi dee a bi tei a dee otowan mindi, fuu dë dee apaiti tjabukama fëen de ta kai “apösutu”. Di fosu wan hën de kai Simon, di oto në fëen da Petuisi, ku di baaa fëen de kai Andiasi. Nöö i abi Jakobosi ku ën baaa Johanisi, dee mii u Zebedeosi. Nöö a baka u di dë i abi Filipi ku Batolomisi, ku Tomasi, ku mi Mateosi di bi ta pii lanti möni dë. Ufö joo kisi Jakobosi di womi mii u Alufasi, ku Tadeosi, ku Simon di bi dë a dendu u dee sëmbë bi kë puu u dee Dju sëmbë a Loomë köndë basu, ku Judasi Isikaliotu, di o sei Masa Jesosi da dee felantima fëen fu de kii.

Nöö u dee tuwalufu sëmbë u kai aki, Masa Jesosi kai u ko nëen, nöö hën a da u makiti fuu ta jaka dee gadu ta kisi sëmbë a hedi ta puu. Nöö sösee a da u makiti tu, fuu kula hii pei sikima ko bunu.

5 Nöö hën a o manda u go a köndëköndë fuu ta konda di buka u Gadu. Nöö hën a fan ku u te a kaba fa u musu waka.

A taki da u taa: “Fa woon go aki, nöö wan musu go a dee oto sëmbë na Isaëli e. Nönö. Na a dee Samalia sëmbë seei un musu go. 6 Ma a dee Isaëli sëmbë fuu, dee i si ta dë kuma lasilasi sikafu dë, a de nöö un musu go.

7 “Nöö fa i si woon go dë, nöö un musu ta konda soni da de gbelingbelin, be de fusutan taa abiti möön nöö Gadu o seti di tii fëen a wan hii njunjun fasi.

8 “Nöö fa mi ta manda unu go aki, nöö te un dou a wan köndë nöö un musu kula dee sikima e. Ee wan sëmbë dëdë, nöö un weki ën. Nöö un kula dee sëmbë dee siki tjina nöö un jaka dee gadu puu a sëmbë hedi. Nöö fa un kisi di kaakiti aki, na bai un bai ën e, nöö wan musu mbei sëmbë paka unu fëen tu.

9 “Nöö fa un nango aki, na köpö sensi seei fuun musu tja go ku unu e. 10 Wan musu lai na wan soni a saku tja. Wan musu tei tu djakiti ee nasö tu susu tja go ku unu e. Nöö na tei tu pau fii mbei kokoti, ma i sa tei wan. Biga di sëmbë di i ta heepi, nöö hën musu sölugu i.

11 “Söö. Nöö te un go a wan köndë, ee gaan wan ee piki wan, nöö un musu suku wan sëmbë di de abi lesipeki da a di köndë, nöö unu tuwë lai nëen wosu. Nöö a di wosu naandë, nëen i musu ta libi fu tee i kumutu dë e.

12 “Nöö te woon denda a di wosu, nöö un da dee sëmbë odi taa ‘Masa Gadu musu da unu kötöhati e, dee sëmbë.’ 13 Nöö mi taki da unu taa ee dee sëmbë u di wosu naandë dë a pasi u kisi di lö bunu dë, nöö Gadu o da de kötöhati tuu. Ma ee de an dë a pasi u de feni ën, nöö de an o feni ën. Di bunu dë o toona ko a unu baka.

14 “Nöö ee un go a wan köndë ee nasö a wan wosu, nöö dee sëmbë an kë tei unu, de an kë jei di buka un ta tja go dë seei, nöö un kumutu dë go fuunu e. Nöö te woon go, nöö un musu

puu di susu fuunu a unu futu, nöö un naki ën puu di doti di bi peka nëen tuwë disa da de, nöö un kumutu dë e. ¹⁵ Nöö mi taki da unu taa te di daka Masa Gadu o kuutu a libisëmbë liba, nöö di köndë dë o kisi wan möön gaan hebi sitaafu möön leki fa dee hogi köndë de kai Sodom ku Gomola bi kisi.

¹⁶ “Nöö un haika e, dee sëmbë. Fa i si mi ta manda unu go aki, nöö a dë leti kuma mi ta manda sikafu go a takumbeti dendu. Nöö un musu dë wekiweki ta wooko ku fusutan e, ma nöö un musu dë ku saapi fasi seei tu kuma pomba. ¹⁷ Nöö wojo fuunu musu ta dë limbolimbo nöömö. Un musu saandi un ta du. Wë biga mi o bai unu a fesi taa de o kisi unu tei tja go a dee gaan kuutu u de e, nöö de o fon unu a dee keikiwosu u de seei. ¹⁸ De o ta tja unu go a dee hedima u köndë fu di në u mi hedi. Ma wan musu fëëë, biga naandë woon feni pasi fuun sa konda soni u mi da hii sëmbë, Dju sëmbë te dou ku dee na Dju sëmbë tuu.

¹⁹ “Nöö te de kisi unu tja go a dee kuutu u de, nöö wan musu dë pantapanta ta booko hedi ta pakisei taa: ‘Unfa woo piki de?’ Nönö. Biga a di juu dë Gadu o da unu di fa fuun piki de. ²⁰ Nöö an o dë taa unu o fan di fan naandë e, ma di Akaa fuu Tata di dë a unu liba dë, hën o ta fan da unu.

²¹ “Nöö mi taki e, taa wan baaa o tjëën baaa go könku u de kii puu fu di a nama ku mi hedi. Söseei tu wan tata o tjëën mii go könku u de kii puu, fu di di mii ta nama ku mi hedi. Dee mii o ta hopo ta puu de mama ku de tata a de liba manda go kii fu di de ta nama ku mi hedi. ²² Boo taa hii sëmbë o buuse unu fu di un ta nama ku mi hedi. Ma nöö di sëmbë di ta hoi te go dou a di kaba pisi, nöö hën o feni di heepi u Gadu.

²³ “Nöö te un go a wan köndë nöö te de ta toobi unu tumisi, nöö un kule kumutu dë go a oto köndë e. Biga mi taki da unu taa wan o sa kaba di wooko a hii dee köndë u dee Isaëli sëmbë fuu tuu bifö a dë taa mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba.

²⁴⁻²⁵ “Ma nöö fa i si de o du ku unu dë, nöö söseei de ta du ku mi aki kaa e. Hën mbei an musu dë gaan soni da unu. Biga di sëmbë di ta tei lei an sa hei möön di sëmbë di ta lei ën. Söseei tu, wan futuboi an sa hei möön hën masa, ma a sa dë kuma hën masa nöö. Hën mbei fa de ta kosi mi aki taa di didibi hën ta wooko a mi liba, wë nöö na möönmöön de o kosi un dee sëmbë ta nama ku mi nö?

²⁶ “Nöö mi taki e, taa fa mi ta manda unu go aki, nöö wan musu fëëë fuun konda dee soni mi ta manda unu fuun konda. Biga na wan soni sa dë a tjubi te nöö an o ko a döö. Nöö na wan soni sa pasa te nöö sëmbë an o ko sabi ën. ²⁷ Nöö fëën mbei dee soni i si mi ta konda da unu sapisapi a së aki, un musu ta bai ta konda de a lanti dendu.

²⁸ “Nöö wan musu fëëë tu te sëmbë o ta suku unu fu de kii. Biga de sa kii unu sinkii, ma de an sa kii unu akaa. Ma di

Sëmbë fii fëëë, hën da Masa Gaangadu e. Biga ee ja a' bisi ku ën, nöö, a sa disa i te i kaba a sösö, nöö di sinkii fii ku di akaa fii tuu o go a didibi faja.

²⁹ “Dee sëmbë o, un luku dee sösö piki fou ta buwa ta lontu aki. Sëmbë an ta si de u gaan soni, hën mbei de ta sei tu u de u wan tiisënsi nöö. Ma nöö fa i si de ta buwa dë, na wan kodo u de sa puu kai a goon ee na u Tata a liba da pasi. ³⁰⁻³¹ Wë nöö un dee libisëmbë wë? Wan bumbuu gaanfa möön dee piki fou naandë ö? Nöö te i si wan soni pasa ku unu, nöö nëën da u Tata dëën pasi fa a pasa sö nö? Nöö hën mbei mi taa wan musu fëëë. Biga Masa Gaangadu sabi hii soni fuunu finifini, te dou ku un mëni niën uwii dë a unu hedi.

³² “Nöö mi taki e, taa ee ja fëëë fii piki a lanti fesi taa mi ku i nama, nöö miseei tu ma o fëëë u piki mi Tata a liba ala taa mi ku i nama. ³³ Ma ee wan sëmbë ja kë piki taa mi ku i nama, nöö miseei tu, ma o piki mi Tata taa mi ku i nama.

³⁴ “Dee sëmbë o, fa i si mi ko a di goonliba aki, na wata mi tja ko e, ma faja mi tja. ³⁵ Mi ko u ko paati sëmbë ku sëmbë. Biga fu mi hedi a o pasa leti kumafa i si Gadu Buku taki. A taa: Wan womi mii ku ën tata o kisi gaan toobi.

Mujëë mii ku ën mama o kisi gaan toobi.

Mai ku mai o kisi gaan toobi.

³⁶ Nöö dee möön gaan felanti di wan sëmbë o abi, de o dë dee bëë fëën seei.

Sö a bi sikifi a Gadu Buku kaa e. ³⁷ Ma nöö ee wan sëmbë lobi hën mama ku ën tata möön mi, ee nasö a lobi ën womi mii ku ën mujëë mii möön mi, nöö di sëmbë dë an bunu tjika u waka a mi baka.

³⁸ “Un haika e, dee sëmbë. Ja si fa de ta buta wan sëmbë faa tja hën lakpa pau te de o tjëën go kii ö? Wë sö nöö hiniwan sëmbë o abi fëën sitaafu di a musu tjai ee a o ko waka a mi baka. Nöö ee ja kë tja di sitaafu dë, nöö ja fiti fii dë wan bakama u mi e.

³⁹ “Söseei tu, ee wan sëmbë i kë dë fii seei, nöö ja o feni wan suti libi kumafa i kë möönsö. Poi nöö libi fii o ta poi. Ma nöö di sëmbë di ta sakëën libi da mi, hën o feni wan suti libi nöömö kumafa a kë.

⁴⁰ “Nöö mi taki e, taa fa mi ta manda unu fuun ta tja di buka u Masa Gaangadu aki, ee wan sëmbë tei unu buta a wosu nöö miseei wë a tei dë kaa e. Nöö ee wan sëmbë tei mi, nöö di Sëmbë di manda mi ko a goonliba aki, nöö hënseei wë a tei dë tu. ⁴¹ Nöö ee i si wan sëmbë ta tja Gadu buka nöö hën i hoi ën a i wosu fu di a dë tjabukama u Gadu hedi, nöö i seei o feni paima a Gadu leti kumafa di tjabukama dë seei o feni. Söseei tu, ee i si wan sëmbë ta libi bunu kumafa Gadu kë, nöö hën i kisi ën hoi fu di i sabi taa sö a ta libi hedi, nöö joo feni paima a Gadu leti kumafa di sëmbë dë seei o feni.

42 “Un luku dee sēmbē ta waka a mi baka aki o, dee sēmbē. Sömēni u de dē lagilagi sēmbē seei a libisēmbē wojo. Ma mi taki e, taa ee dēwata kisi wan u de nōö i dēen wan kan kōtō wata faa bebe fu di a ta waka a mi baka hedi, nōö joo feni paima fēen a Gadu nōömö.”

Nōö sō Masa Jesosi leti u dee bakama fēen te a kaba ufō a manda u go.

11

Aki dee bakama u Johanisi

ko a Masa Jesosi.

Luk. 7:18-35

¹ Baka u di Masa Jesosi fan ku u sō, hēn a kumutu dē, ta waka ta lontu a dee kōndēkōndē u Galilea ta konda di buka u Masa Gaangadu ta lei sēmbē soni fēen finifini.

² Wē nōö di juu dē, de bi kisi Johanisi di dopuma buta a dunguwosu kaa. Nōö ala a dē ta jei u hii dee soni dee Masa Jesosi, di Keesitu, ta du. Nōö hēn a kai dee bakama fēen ko nēen, hēn a manda de taa: “Un go a Jesosi e, ³ nōö un hakisi ēn ee hēn da di sēmbē tuu, di Gadu bi paamusi u taa a o manda ko, naa u musu luku wan oto sēmbē möön? Sō fuun hakisi ēn e.”

⁴ Nōö hēn dee bakama u Johanisi nango te de go dou a Masa Jesosi. Hēn de dēen di buka te de kaba.

Nōö hēn Masa Jesosi piki de, a taa: “Un toona go a Johanisi e, nōö un konda hii dee soni dee un si ku dee un jei a mi aki tuu dēen. ⁵ Un taki dēen taa hii dee soni Gadu Buku bi taki u di Sēmbē Gadu o manda ko, nōö de tuu ta pasa fa u dē aki. Biga bookowojoma ko ta si soni, lanma hopo ta waka, sikitjinama ta ko bunu, bookojesima ko ta jei soni, dēdē sēmbē ta weki, dee möfina sēmbē ta jei di suti Buka u Masa Gadu. Sō fuun taki dēen e. ⁶ Nōö un taki dēen tu, taa di sēmbē di an ta mati fu di ma ta du kumafa a bi mēni, nōö sō wan sēmbē dē bunu e.”

Sō Masa Jesosi piki de te a kaba.

Nōö hēn de toona go a Johanisi baka.

Aki Masa Jesosi taki soni u Johanisi di Dopuma.

⁷ Nōö fa dee bakama u Johanisi nango dē, hēn Masa Jesosi bia fan ku dee hia sēmbē dee ku ēn sai dē. A taa: “Fa un bi kule go a Johanisi a di sabana dē, un sooti sēmbē un go si ala? Un si wan sēmbē di aan pakisei, kuma wan kambaluwa di ventu ta böö nango ta ko nō? ⁸ Ee nasö un si wan sēmbē bisibisi ku gaan waiti koosu nō? Nōnō, Johanisi an bi dē sō e. Biga dee sēmbē ta bisi gaan waiti koosu, nōö a guduma wosu de ta dē. Na a sabana dendu de ta libi.

⁹ “A kandē un bi mēni tu taa fa woon go dē, nōö woon si wan gaan tjabukama u Gadu ta du gaan foondofondo soni. Wē mi

taki da unu taa un si wan tjabukama u Gadu tuu, ma a möön hei möön wan tjabukama seei. ¹⁰ Biga Johanisi wë da di sëmbë di dee fesiten tjabukama u Gadu bi sikifi soni fëen, taa Gadu o manda wan sëmbë ko faa seeka pasi da di Heepima di o ko.

¹¹ “Nöö mi taki da unu seei gbelin taa fu hii dee libisëmbë mujëe pai, nöö na wan u de hei kuma di Dopuma de kai Johanisi e. Ma fa mi fan dë seei, ma hiniwan sëmbë di dë a di Njunjun Tii u Gadu dendu te dou ku dee möön lagi wan seei, nöö de tuu a’ kölöku möön Johanisi.

¹² “Nöö fa mi ta fan soni u di Njunjun Tii u Gadu aki, nöö a ta ko taanga seei kaa e, dee sëmbë, fu kumutu a di ten Johanisi hopo seti konda soni fëen fu te kisi fa u dë aki. Nöö di sëmbë di ta biinga taanga nëen baka nöö hën o dë nëen dendu. ¹³ Nöö di Njunjun Tii aki, hën da di soni di Mosesi ku hii dee fesiten tjabukama u Gadu tuu bi ta taki, te kisi di ten u Johanisi aki.

¹⁴ “Nöö ee un kë piki, nöö woon ko sabi taa Johanisi wë da di sëmbë di bi musu ko a di ten di di tii aki o seti. Hën wë da di Elia di dee oto fesiten tjabukama bi ta taki taa a o toona ko. „Biga di wan seei fasi Johanisi ku Elia abi.” ¹⁵ Nöö fa i si mi ta fan ku unu aki nöö un pakisei ën bunu e, be un fusutëen.”

¹⁶ Nöö hën a bai taa: “Ee, dee sëmbë aki, andi seei mi sa tei maaka ku unu kumafa un dë aki baa? Un dë kuma dee mii ta pëe a sitaati, soni an ta kai ku de möönsö. Fa de sai dë, de ta buja ku de seei taa: ¹⁷ ‘U böö tutu da unu te u wei fuun baja, ma wan kë baja. Nöö hën u bia kanda tjali kanda da unu fuun këe, ma wan kë këe.’

“Nöö sö wë nöö un dë tu e, dee sëmbë. ¹⁸ Biga Johanisi ko, nöö hën an bi ta njan kuma unu, an bi ta bebe kuma unu, nöö un kosi ën taa a lau, soni dë nëen liba.

¹⁹ “Nöö hën Mi di ko Libisëmbë Mii aki ko, nöö hën mi ta njan ta bebe ku unu, nöö hën un ta kosi mi tu taa mi a’ langabëe tumisi, mi dë bebesonima, mi ta hulu takulibisëmbëma u di köndë. Ma mi sabi taa a o ko a döö nöömö u sëmbë musu ko fusutan taa Gadu hën manda mi ku Johanisi tuu ko, biga u tu tuu bi libi leti kumafa Gadu kë.”

Aki Masa Jesosi ta bai helu

da dii köndë.

Luk. 10:13-15

²⁰ Nöö hën Masa Jesosi ko gandji da dee sëmbë u dee köndë awaa ka a bi du dee möön hia wooko fëen, foondofoondo wan, ma töku de an bi bia ko piki ën möönsö fu de disa dee hogilibi u de.

²¹ A taa: “Mi bai helu da unu e, un dee sëmbë u Kolazin, ku un dee sëmbë u Betisaida. Biga fa dee köndë de kai Tilusi ku Sidon sai naandë, dee sëmbë u de hogi tee de hogi. Ma ee de bi si dee gaan foondo wooko dee un bi si aki, nöö de bi o bia

de libi gaanduwe. Mi taki da unu taa, de bi o buta maun a mindihedi ta bai ta kää ta tuwë deseeri a goon ta logoda ta bisi djodjo. Sö di hogilibi de bi ta libi dë bi o hati de tjika. Ma un wan du sö.

²² “Hën mbei mi taki da unu taa a di gaan kuutudaka u Gadu, nöö di sitaafu di dee sëmbë u Tilusi ku Sidon o kisi an o bigi kuma di woon kisi e.

²³ “Nöö söseei un dee sëmbë u Kapenaumi fa un hei di gaan hei aki, nöö un ninga taa hën o tja unu go a Gadu Köndë ö? Na seei. Mi taki da unu taa a di didibi faja a o tja unu go kaba a sösö. Biga fa dee sëmbë u Sodom bi hogi tjika dë seei, ma ee de bi si dee gaan foondo wooko dee un si aki, nöö de bi o bia libi gaanduwe. Nöö Gadu an bi o booko di köndë u de kaba a sösö te kisi fa u dë aki.

²⁴ “Nöö mi taki da unu taa di sitaafu di Sodom o kisi a di gaan kuutudaka an o bigi kuma di un dee sëmbë u Kapenaumi aki o kisi e. Biga wan kë bia unu libi möönsö.”

Aki Masa Jesosi fan ku ën tata

ufö a fan ku

dee sëmbë dee dë ku fuka.

Luk. 10:21-22

²⁵ Nöö hën Masa Jesosi bia fan ku ën Tata awaa. A taa: “Taata o, i wë da Masa u liba ala ku goon aki tuu. Nöö mi gafa i o, fu di fa i ta wooko. Biga i ta hoi dee soni fii tjubitjubi da dee könima u di goonliba aki ku dee sëmbë dee ta mbei taa de sabi soni poi, nöö hën i ta mbei dee lagilagi sëmbë ko sabi de. ²⁶ Aai Taata, a bigi o, biga wë sö i feni ën bunu fii du. Gaantangi fii e.”

²⁷ Nöö hën a bia fan ku dee sëmbë hën ku de sai dë möön. A taa: “Dee sëmbë o, fa mi dë aki, mi Tata buta hii soni a mi maun e. Nöö na wan sëmbë sabi mi fa mi dë boiti mi Tata nöö, nöö söseei na wan sëmbë sabi mi Tata tu fa a dë boiti mi di Mii fëen aki nöö, ku di sëmbë di mi kë mbei a ko sabi ën.”

²⁸ Nöö hën a taa: “Haika e, dee sëmbë, ee wan sëmbë i dë fukafuka, i ko wei u dee lai dee i ta tja, nöö be i ko a mi e. Nöö mi o mbei i ko dë bööböö. ²⁹ Dee sëmbë, un saka unu seei da mi o, be mi ta tii unu ta lei unu soni. Biga fa mi dë aki, mi abi tjalihati, mi a saka fasi, nöö ee wan sëmbë i ko a mi nöö joo feni böö te dou a i hati. ³⁰ Biga di tii u mi an taanga e, nöö dee lai dee mi o da unu fuun tjai, de dë fukëfukë.”

Sö Masa Jesosi fan ku dee sëmbë ta haikëen dë tefa a kaba.

12

Aki Masa Jesosi lei taa

hën da basi u saba daka.

Maik. 2:23-28; Luk. 6:1-5

¹ Nöo hën u dë te wan saba daka, hën u ku Masa Jesosi ta waka ta pasa a wanlö goon dendu. Nöo dee goon dë ku wan pei soni kuma alisi, ma i sa njan mën kuwakuwa. Nöo hangi bi kisi u, nöo hën u ta booko so taka fëen ta buuka ta njan.

² Te wan pisi hën dee Faliseima si taa sö u ta du, hën de taki da Masa Jesosi taa: “Ja si fa dee bakama fii ta wooko a di saba daka ta poi di tjina nö?”

³ Hën a piki de taa: “Dee sëmbë o, wan bi lesi a di Buku di soni bi pasa ku Dafiti ku dee mati fëen ö? Hangi bi ta kii de, ⁴ nöo hën de go a di wosu u Masa Gaangadu hën dee begima da de di bëë di de ta buta da Masa Gadu. Wë nöo di bëë naandë, dee begima wanwan nöo ta a’ pasi u njan mën, na sö nö? „Ma tökuseei Gadu an tei Dafiti ku dee sëmbë fëen fu hogi di de njan mën.”

⁵ “Nöo wan ta lesi a di Buku tu nö, taa a a’ juu dee begima musu ta wooko a di saba daka nö? Wë ma tökuseei de an ta du hogi. „Biga a di Wosu u Gadu de ta wooko, nöo di Wosu hei möön dee wëti u saba daka.” ⁶ Wë nöo mi taki da unu e, taa Mi di Sëmbë di un ta si dë taanputaanpu a unu fesi aki, nöo mi hebi gaanfa pasa di Wosu u Gadu. „Nöo ee ma si taa dee sëmbë aki du hogi, nöo an dë fuun musu kuutu de e.”

⁷ “Wan jei fa Gadu taki a di Buku fëen ö? A taa:

Fa un ta tja dee mbeti ta ko ta kii da mi dë,

na dee lö soni dë mi kë a unu e.

Ma mi kë fuun abi tjalihati u sëmbë.

Hën nöo mi ta suku a unu.

Sö Gadu taki e. Wë nöo misikuma ee un bi sabi andi di Buku kë taki dë, nöo wan bi o kuutu dee sëmbë aki sö, „ma un bi o abi tjalihati u de fa di hangi ta kii de dë.”

⁸ “Nöo mi toona taki da unu möön taa Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, nöo mi abi taki a saba daka liba e.”

Sö Masa Jesosi taki da dee Faliseima di juu dë.

Aki Masa Jesosi kula wan sëmbë

a di saba daka.

Maik. 3:1-6; Luk. 6:6-11

⁹ Nöo hën u kumutu naandë, hën u go dou a wan keikiwosu fuu dee Dju sëmbë, hën u denda nëen. ¹⁰ Nöo hën u ko si wan sëmbë dë, wan së maun fëen dë dëedëe tjakaa sö.

Wë nöo dee felantima u Masa Jesosi bi sai leti dë kaa, nöo hën de o poobëen luku ee de sa feni föutu nëen. Hën de hakisi ën taa: “Unfa i mëni? A fiti fu kula wan sëmbë a saba daka nö?”

¹¹ Hën Masa Jesosi piki de taa: “Haika e. Ee i abi wan sikafu fii ta kiija nöo hën a kai go a baaku dendu a saba daka, nöo ja o go puu ën fu an musu dëdë ö? ¹² Wë nöo wan libisëmbë wë?”

An bumbuu möön wan mbeti nö? Nöö ee i kë du wan sëmbë bunu a saba daka nöö aan tjina e.”

¹³ Nöö hën a bia fan ku di sëmbë di abi di dëädë maun taa: “Womi, tëndë di maun fii ko i si.”

Nöö fa a tëndë maun taaan naandë kaa, hën di maun fëen ko bunu gbelingbelin kuma di oto së maun.

¹⁴ Ma nöö di dee Faliseima si di soni Masa Jesosi du dë, nöö an kai ku de seei. Hën de go a döo go ta kuutu fa u de du de kii ën puu dë.

¹⁵ Ma Masa Jesosi sabi kaa taa sö fëen de ta pakisei, nöö hën a kumutu disa de dë, hën a go fëen. Nöö fa a nango dë, wanlö hia sëmbë ta waka ta ko nëen baka hën a kula dee sikima u de tuu. ¹⁶ Ma nöö hën a ta bai de taa de an musu mbei lanti ko sabi soni fëen.

Aki ta lei taa Masa Jesosi hën da di Futuboi u Gadu di bi musu ko.

¹⁷ Nöö hii fa Masa Jesosi ta du naandë, nöö a ta pasa leti kumafa Gadu bi buta di fesiten tjabukama fëen de kai Jesaaja faa sikifi a di Buku taa:

¹⁸ Luku di futuboi u mi aki, di mi tei u miseei vö, hën wë mi lobi e.

Gaan piizii fëen seei dë a mi hati.

Nëen liba wë mi o buta di Akaa u mi, nöö a o ta konda da dee peipei sëmbë u goonliba andi da bunu ku andi da hogi.

¹⁹ Fa a o sai dë, nöö an o ta fia ta kai wolo.

Na wan sëmbë seei o jei bai fëen a sitaati möönsö.

Nöö a o abi tjalihati u sëmbë teee.

²⁰ Te a si wan sëmbë booko saka, kuma wan piki pau de booko pië hëngi buta təkëe dë, nöö an o fën ën puu.

Ee a si wan sëmbë abi wan pikii biibi a Masa Gadu liba eti, kuma wan lampu di oli fëen ta kaba

nöö a ta tapa nango njöiin,

nöö an o böö ën tapa.

Sö a o abi tjalihati u sëmbë tjika e.

Nöö sö a o ta libi fëen fu te a wini hii mundu buta u de musu libi a wan leti fasi nëen wojo.

²¹ Nöö hii dee peipei nasiön u di goonliba aki o buta pakisei nëen liba fu de feni heepi a Gadu.

Sö wë di Buku bi taki fu di Futuboi u Gadu di bi o ko.

Aki dee Faliseima ku Masa Jesosi toosa töngö.

Maik. 3:20-30; Luk. 6:43-45, 11:14-26

²² Nöö di juu dë, hën de tja wan sëmbë ko a Masa Jesosi faa kulëen. Di womi dë, wan soni bi tapëen buka, a booko ën wojo. Nöö hën Masa Jesosi puu di soni nëen liba. Nöö wantewante

dë hën buka fëen jabi a ko ta fan, wojo fëen ko limbo a si soni baka.

²³ Nöo di soni foondo dee hia sëmbë sai dë te na soni, hën de ko ta hakisi de na de taa: “Maingë, a sa kë di Bakamii u Könu Dafiti di Gadu bi paamusi u taa a o ko, di Heepima, hën disi nö?” Sö dee sëmbë ta hakisi deseei.

²⁴ Ma nöo di dee Faliseima jei fa de ta taki dë, hën de taa: “Höön, andi wë? Di soni dë na gaan soni sö. Fa i si a ta puu dee soni a sëmbë liba dë, nöo di hedima u dee didibi de kai Belisabo hën wë ta dëen di kaakiti faa du sö e. Na oto soni möönsö.”

²⁵ Ma nöo Masa Jesosi sabi kaa taa sö fëen dee Faliseima ta pakisei. Hën a fan ku de taa: “Unfa un mëni? Ee wan könu dë nöo hën dee sëmbë dee dë nëen tii hopo ta feti ku de na de, nöo nëen da di tii fëen o booko nö? Söseei tu, ee wan piki köndë ee nasö wan bëe ko paati ta feti ku de na de, nöo na kaba a ta kaba a sösö nö?”

²⁶ “Nöo ee di didibi ta feti ku dee otowan fëen ta jaka de na de ta puu a sëmbë liba, nöo nëen da di tii fëen ta kaba a sösö nö? ²⁷ Nöo fa un taki dë, taa mi ta puu dee soni a sëmbë liba ku di didibi kaakiti, nöo dee sëmbë fuunu wë? Ku un kaakiti de ta puu de? Wë de o da unu adjabëe o, biga ku di wan seei kaakiti mi ku de ta puu de.

²⁸ “Ma nöo ee mi ta puu de ku di kaakiti u di Akaa u Gadu, nöo un musu sabi taa di Njunjun Tii u Gadu ko a unu awaa e.

²⁹ Biga ee wan sëmbë i kë go a wan taanga sëmbë wosu u go tei dee gudu fëen, nöo i musu kisi ën tai te i kaba bifö, na sö nö? „Wë nöo hën mi ta du aki.”

³⁰ “Nöo ee wan sëmbë ja tuwë gogo ku mi a wan së, nöo hën da i dë felantima u mi e. Ee ja ta wooko makandi ku mi fii hai sëmbë ko a mi, nöo hën da i ta jaka sëmbë puu a mi kaa.

³¹ “Nöo un haika bunu fa mi o fan aki, dee sëmbë. Mi taki e, taa a dë wan gaan hogi soni fii sösö di Akaa u Masa Gaangadu. Biga hii hogi di wan libisëmbë sa du ku hii pei hogi soni a sa taki ta sösö Masa Gaangadu, de tuu sa puu a Gadu bëe. Ma ee i ta sösö di Akaa fëen, nöo heepi an o dë da i möön e, biga Gadu an o puu i nëen bëe möönsö. ³² Aluwasi ee wan sëmbë i ta mindi soni da Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki ta sösö mi, nöo Gadu o sa puu i a bëe. Ma ee i ta mindi soni da di Akaa fëen ta sösö ën, mi taki da unu gbelin seei taa Gadu an o puu i a bëe möönsö, na a di ten u dë aki, na a bakaten tu.

³³ “Nöo fa un fan di soni dë, nöo wan sabi taa a di pau njanjan nëen i ta sabi un sootu pau a dë nö? Ee di njanjan bunu nöo hën da di pau seei bunu, ma ee di njanjan an bunu nöo di pau seei an bunu tu.”

³⁴ Nöo hën Masa Jesosi kosi dee Faliseima seei awaa, a taa: “Fa un hai ko zunta na dokunu gidjii kuma wanlö hila sindeki

naandë, nöö un sa taki bumbuu soni möönsö nö? Nönö, sösö hogi nöö un sa taki. Biga di hogi di dë a unu hati, hën nöö ta kumutu a unu buka te un ta fan.

³⁵ “Nöö un haika e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë i dë nöö bumbuu soni dë a i hati, nöö bumbuu fan joo ta fan. Ma ee wan sëmbë i dë nöö hogi wanwan nöö dë a i hati, nöö hogi soni nöö joo ta taki ta tuwë.

³⁶ “Ma nöö mi taki da unu gbelin taa te di gaan kuutu daka u Masa Gaangadu kisi, nöö hiniwan sëmbë o piki fu hiniwan sösö fan di a bi fan söndö pakisei. ³⁷ Dee fan dee i bi ta fan, nöö de Gadu o tei ta kuutu i luku ee a dë faa da i leti, ee a dë fii musu kisi sitaafu fëen.”

Aki dee hedima u Dju ta hakisi wan maaka.

Maik. 8:11-12; Luk. 11:24-32

³⁸ Nöö hën wanlö u dee Sabima u Wëti ku dee Faliseima seei, hën de toona ko a Masa Jesosi möön. Hën de taki dëen taa: “Mësitë, wë fii du wan foondo soni boo si ee a Gadu di taki fii ta kumutu tuu.”

³⁹ Hën Masa Jesosi gandji da de, a taa: “Un dee takulibima aki, fa un disa Gadu dë, nöö un dë leti kuma wan mujëe di bia baka disëen manu go tei oto womi nëen manu wosu. Sö un hogi tjika. Hën mbei un kë u mi lei unu wan maaka ufö un sa biibi. Wë mi taki da unu e, taa ma a’ maaka fu mi lei unu möönsö möön leki di soni di bi pasa ku di tjabukama u Gadu de kai Jona. ⁴⁰ Biga fa a bi dë dii daka ndeti ku didia a di fisi bëe dendu bifö a kumutu, nöö söseei Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o dë a goon basu dii daka ndeti ku didia ufö mi o kumutu.

⁴¹ “Nöö fa wan kë biibi mi aki, nöö mi taki da unu gbelin taa a di gaan kuutu daka u Masa Gaangadu nöö dee sëmbë u Ninifei o hopo da unu adjabëe e. Biga di Jona konda di buka u Gadu da de, nöö hesihesi seei de piki di buka hën de disa di hogilibi u de bia ko begi Masa Gadu faa puu de a bëe. Ma nöö di Sëmbë di ta fan ku unu aki, nöö a hebi möön Jona gaanfa e, ma wan kë piki ën buka möönsö.

⁴² “Nöö söseei mi taki da unu tu taa di mujëe könu di bi ko a Könu Salumon, hënseei o da unu adjabëe tu a di gaan kuutudaka u Gadu e. Biga a bi kumutu te a longi ko haika Könu Salumon luku fa a köni tjika. Ma nöö di Sëmbë un ta si aki, a hebi möön Könu Salumon gaanfa e, ma wan ta tei ën u soni möönsö.”

⁴³ Nöö hën Masa Jesosi bai dee sëmbë ta haikëen dë taa: “Un haika e, dee sëmbë. Te wan soni kumutu a wan sëmbë hedi, nöö a o ta waka ta lontu ta suku kamian faa tan te a wei, an feni möönsö.

⁴⁴ “Nöö a o taa: ‘Söö, antoobi. Mi o toona go a di sëmbë di mi bi kumutu nëen.’

“Nöö a o toona go dou nëen baka, nöö te a si di kamian hoo, oto soni an ko nëen hedi möönsö, nöö a o wai. Biga a dë kuma wan wosu de baí seeka te de kaba buta gbedeede.

⁴⁵ “Nöö a o taa: ‘Söö, mi böö.’

“Nöö a o go kai sëbën oto gadu möön hogi möön hënseei fu de ko kisi di sëmbë dë a hedi. Nöö mi taki da unu taa di lö sëmbë dë, soni fëen o ko möön hogi möön leki fa a bi dë a fesi.

“Nöö sö wan soni o pasa ku unu e, un dee takulibisëmbëma u di ten aki. *Biga hii fa un taa un ta dini Gadu dë seei, ma wan ta tei mi u soni möönsö.*”

Aki dee famii u Masa Jesosi

ko nëen.

Maik. 3:31-35; Luk. 8:19-21

⁴⁶ Nöö fa Masa Jesosi ta fan ku dee hia sëmbë naandë, nöö a wan wosu dendu a dë ta fan. Te wan pisi, hën hën mama ku dee baa fëen ko nëen u de ko fan ku ën, nöö hën de taanpu a döo buka naandë. ⁴⁷ Nöö hën wan sëmbë go taki da Masa Jesosi taa: “I mama ku dee baaa fii dë a döobuka dë e, nöö de kë fan ku i.”

⁴⁸ Nöö hën a piki taa: “Aai, wë antoobi. Ma un haika e. Ambë sa dë mi mama ku dee baaa u mi tuutuu?” ⁴⁹ Nöö hën a lei finga a u dee bakama fëen taa: “Ja ta si de naandë nö? Dee sëmbë dë, de da mi mama ku dee baaa u mi. ⁵⁰ Biga hiniwan sëmbë di ta du kumafa mi Tata a liba ala kë faa du, nöö hën wë da mi baaa ku mi sisa ku mi mama.”

13

Aki Masa Jesosi da di oto

fu di sëmbë ta jaa böngö.

Maik. 4:1-9; Luk. 8:4-8

¹ Nöö hën di daka dë seei, hën Masa Jesosi kumutu a di wosu go sindo a bandja wata ala. ² Nöö hën wanlö gaan hila sëmbë hai go ta lontu hën gilili sö. Hën a hopo go sindo a wan boto bi sai dë dendu, nöö hën dee hia sëmbë dë a tela ala ta haikëen.

³ Nöö hën a tei wanlö oto ta lei de soni, a taa: “Wan daka nöö hën wan sëmbë go nëen goon go ta jaa böngö. ⁴ Nöö fa a ta jaa ën dë, nöö hafu u di böngö kai a pasi liba, nöö hën dee piki fou pii ën njan puu dë. ⁵ Hafu fëen kai a sitonu kamian ka hia doti an dë, nöö hën a nasi hesi seei. ⁶ Ma di di sonu ko hati taanga, nöö hën dee lö böngö dë dëe gbedeede kaba a sösö. De an ko soni möönsö. ⁷ Nöö hafu u di böngö kai a maka dendu, nöö a nasi ma nöö hën di maka göö peetëen te an ko soni möönsö.

⁸ “Ma nöö so u di böngö kai a bunu doti nöö hën a ko soni seei. So fëen puu diiteni toon möön hia möön fa a bi paandi.

Otowan fëen puu sikisiteni toon möön hia, otowan puu wan höndö.”

⁹Nöö di Masa Jesosi taki di oto te a kaba, nöö hën a taa: “Söö. Wë di woto mi taki aki, nöö un pakisei ën bunu e, dee sëmbë, be un fusutëen.”

Aki ta lei faandi mbei Masa Jesosi ta lei sëmbë ku nöngö.

Maik. 4:10-12; Luk. 8:9-10

¹⁰Nöö hën u dee bakama fëen ko nëen hën u hakisi ën taa: “Masa o, faandi mbei i ta lei dee sëmbë ku nöngö sö? Biga de an ta fusutan.”

¹¹Nöö hën Masa Jesosi piki u taa: “Fa un dee bakama u mi dë aki, unu wë a kai da e, fuun sa ko sabi dee tjubitjubi woto u Gadu. Biga unu sa fusutan fa di Njunjun Tii fëen dë. Ma na dee sëmbë naandë e, biga de an kë tei di lei u mi u soni.

¹²“Biga ee wan sëmbë i jei wan soni nöö hën i tei ën u gaan soni, nöö möönmöön seei joo ta sabi ën. Ma ee i jei ën, nöö ja tei ën u gaan soni möönsö, nöö di pikiwan i bi jei dë, hënseei o lasi da i tu, joo fika ku sösö maun tjololoo.

¹³“Nöö hën wë mbei mi ta lei dee sëmbë dë ku nöngö e. Biga hii fa de ta si mi aki, ma de an sabi ambë da mi möönsö. Fa mi ta fan aki, nöö de ta haika ma de an ta fusutan möönsö. Biga de aan di pakisei u de fusutan soni. ¹⁴Fa de sai u de dë, nöö a ta pasa ku de leti kumafa Jesaaja di tjabukama bi sikifi buta a Gadu Buku. A taa:

Woon ta si soni ku unu wojo,
ma wan o saandi un ta si.
Woon ta jei soni ku unu jesi,
ma wan o fusutan andi un ta jei.

¹⁵Biga fa un sai dë,
hii un tuu hati dë tapatapa.
Jesi fuunu booko te wan sa jei soni.

Wojo fuunu dë dungudungu pii da dee soni u Gadu.

Ee nasö, fa i si un ta luku soni ku unu wojo dë,

nöö un bi o saandi un ta si.

Un bi o jei soni ku unu jesi,

nöö un bi o abi fusutan a unu hati,

te nöö un bi o ko a mi fu mi kula unu.

„Sö wë Gadu bi taki a fesiten u wanlö sëmbë e, nöö dee sëmbë u di ten aki, sö nöö de dë tu.” ¹⁶Ma nöö un dee bakama u mi aki, wan dë sö. Biga un ta si soni ku di wojo fuunu, un ta jei soni ku di jesi fuunu.

“Nöö Gadu naki unu kölöku tuu o. ¹⁷Biga sömëni u dee fesiten tjabukama u Gadu ku dee oto sëmbë bi ta libi bunu a Gadu wojo a fesi, de bi hangi seei u si dee soni un ta si ku dee un ta jei aki, ma de an bi si de o. De an bi jei de tu.”

Aki Masa Jesosi ta puu di nöngö

u di böngö.

Maik. 4:13-20; Luk. 8:11-15

¹⁸ Nöö hën Masa Jesosi taa: “Söö. Wë awa mi o puu di hedi u di woto da unu awaa.

¹⁹ “I abi so sëmbë de ta jei di buka u di Njunjun Tii u Gadu aki, ma nöö de an kë kai ën gaan soni u de fusutëen hoi a de hati. Nöö te wan pisi di hogihatima de kai didibi hën o ko puu di buka de bi jei dë a de hati gbegedee. Nöö sö wan sëmbë hën hati dë kuma di pasi liba ka di böngö bi kai. An ko soni möönsö ‚biga dee fou bi pii ën njan puu dë.‘

²⁰ “Nöö ka di böngö kai a di sitonu kamian naandë, nöö hën da di sëmbë di jei di buka nöö hën a kisi ën seei ku wai. ²¹ Ma nöö an pakisei ën go dou möönsö. Di fa a jei ën wante wai dë, nöö a kaba.

“Nöö te wan fuka ko miti ën, ee nasö sëmbë ko suku ën a toobi fu di wöutu di a bi jei naandë hedi, nöö an o hoi go dou. A o disëen bia baka da Gadu. Hën wë da di böngö di bi kai a di sitonu kamian.

²² “Nöö ka di böngö kai a maka dendu naandë, nöö hën da di sëmbë di jei di buka, ma a abi bookohedi a soni u di goonliba aki poi, ufö dee gudu u di goonliba aki ta ganjëen ta hai ën baka te di buka u Gadu an sa ko soni dëen möönsö.

²³ “Ma ka di böngö kai a di bunu doti naandë, hën da di sëmbë di jei di buka nöö a kisi ën seei limbolimbo, nöö a hoi ën nëen hati. Sö wan sëmbë dë kuma di bunu doti ka di böngö kai hën a pai dou diiteni toon möön leki fa a bi dë, ee nasö sikisiteni, ee nasö wanhöndö. Sö di buka ko soni dëen tjika.”

Aki Masa Jesosi ta da di oto

u di sëmbë di ta jaa taku sii

a sëmbë goon.

²⁴ Nöö hën Masa Jesosi toona tei wan oto woto möön ta lei dee sëmbë kumafa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “A dë leti kuma wan sëmbë tei wan bumbuu njanjan böngö tja go jaa nëen goon te a kaba, nöö hën a go. ²⁵ Nöö tefa ndeti, köndë kötö pii, nöö hën wan felantima fëen tei wan taku sii hën a go saapi a di goon fu di sëmbë. Nöö hën a go jaa di taku sii a di goon dendu te a kaba, nöö hën a go fëen.

²⁶⁻²⁷ “Nöö hën de dë tee juu dou, di njanjan seti nasi. Nöö hën dee wookoma fëen ko si taa wanlö taku soni dë a di njanjan dendu.

“Nöö hën de kule go a di sëmbë abi di goon hën de taa: ‘Wë na bumbuu böngö i bi jaa a di goon nö? Wë u si taku uwii ta nasi ta ko a dee bumbuu wan dendu gidjii. Unsë dee di dë kumutu?’

28 “Nöö hën a piki de taa: ‘Nönö, womi. Bumbuu böngö nöö mii bi paandi e. Wë a musu dë taa wan felantima u mi du sö ku mi.’

“Nöö hën de hakisi ën taa: ‘Wë nöö unfa fëen i mëni? Ja kë fuu go hön dee hogi wan puu a dee bumbuu wan dendu nö?’

29 “Nöö hën a taa: ‘Nönö e, dee sëmbë. Un boo disa de ufö, biga ee un go u go hön de, nöö woon hön dee bumbuu wan tu.

30 A möön bëtë un disëen te de tuu lepi, nöö mi o manda sëmbë go koti dee taku wan tai a bondji tja go tuwë a faja tjuma. Nöö de go koti dee bumbuu wan awaa, tja go lai a suwa.’ ”

Nöö sö wan oto Masa Jesosi tei lei dee sëmbë te a kaba.

Aki Masa Jesosi da wanlö oto

u di uwii de kai mutaadi,

ku di mujëë ta dian boon.

Maik. 4:30-34; Luk. 13:18-21

31 Nöö hën a toona da de wan woto möön, faa lei de kumafa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “A dë leti kuma di uwii de kai mutaadi di de ta paandi a di köndë fuu aki. 32 Fa a sai dë, di sii fëen piki möön hii soni de ta paandi. Ma nöö te i paandi ën kaa, nöö a ta ko bigi möön hii dee oto uwii tuu dee u ta paandi a goon dendu, te fou seei ta ko ta mbei wosu nëen.”

33 Nöö hën a toona da de wan woto möön. A taa: “Fa di Tii u Masa Gaangadu sai dë, nöö a djei kuma te wan mujëë ta dian boon. A ta tei wan pikiin sooda sö tuwë nëen, nöö di sooda ta soopu di boon tee a ko gindii, gaan hia soni möön fa a bi dë.”

34 Nöö sö Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë. An ta lei de soni söndö an taki ën a nöngö da de. 35 Nöö a kai makandi ku di soni wan tjabukama u Gadu bi sikifi buta a di Buku. A taa:

Mi o koti nöngö da de.

Dee soni bi dë tjobitjubi fu sensi di goonliba mbei,

mi o tei de taki awaa.

Sö Gadu bi taki a fesi e, nöö awaa a ta pasa.

Aki Masa Jesosi ta puu di oto

u di taku sii.

36 Nöö di Masa Jesosi lei de sö te a kaba, hën a toona go a wosu. Nöö hën u dee bakama fëen ko nëen ko begi ën taa gaantangi, be a puu di oto möön limbo da u andi di taku sii ku di bunu böngö dë bi kë taki.

37 Nöö hën a piki u taa: “Antoobi. Un haika e. Di sëmbë di jaa di bunu böngö naandë, nöö Mi wë di ko dë Libisëmbë Mii aki. 38 Nöö di goon doti, hën da hii di goonliba u dë aki. Nöö di bunu böngö naandë, hën da dee sëmbë dee dë a di Njunjun Tii u Gadu dendu. Nöö dee taku sii, de da dee sëmbë dee ta dë a di tii u di didibi dendu. 39 Nöö di gaan felantima di i si jaa di

taku sii naandë, hën wë da di didibi seei. Nöo di ten u koti dë, hën da di kaba juu u di ten u ta libi aki. Nöo dee sëmbë dee o koti di njanjan buta a suwa, nöo de da dee basia u Masa Gadu Köndë.

⁴⁰ “Wë nöo fa i si dee sëmbë bi koti dee taku uwii tai a bondji tja go tjuma dë, nöo sö sondi o waka te di ten di u dë aki o kaba. ⁴¹ Biga wan juu o ko, nöo Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o manda dee basia u Gadu Köndë go pii hii dee sëmbë dee ta libi takulibi, ku dee ta lei oto sëmbë u de libi sö tu. De o puu dee lö sëmbë dë a dendu u dee sëmbë dee Gadu ta tii, ⁴² nöo de o tja de go tuwë a didibi faja. Nöo naandë de o dë ta kai wolo ta bai ta këe ta njan tanda.

⁴³ “Ma nöo dee sëmbë dee bi libi bunu a Gadu wojo, nöo de o dë a di köndë ka Gadu dë könu, nöo hii sëmbë o si fa de bi libi bunu tjika. Biga di bunu libi u de o ko a döo ta sëndë leti kuma sonu u hii sëmbë musu si ën.

“Nöo fa u ta fan aki, nöo un pakisei ën bunu e, be un fusutëen.”

Aki Masa Jesosi ta da

wanlö sati oto möön

u lei fa di Tii u Gadu dë.

⁴⁴ Hën Masa Jesosi toona tei wan oto woto ta lei sëmbë möön kumafa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “A dë leti kuma wan gaan gudu bi dë tjubitjubi a wan pisi goon. Nöo hën wan sëmbë go si ën. Nöo fa a si ën dë, hën a toona tjubi ën te a kaba. An piki na wan sëmbë. Nöo hën a kule go ku gaan wai nëen hati, hën a go sei hii dee soni fëen dee a bi abi tuu fiaa. Nöo hën a tei di möni go bai di goon naandë gbom tei, faa feni di gudu di dë nëen dendu. Sö di gudu bumbuu dëen tjika.

⁴⁵ “Söseei tu, di Njunjun Tii u Gadu dë kuma wan wënkëma ta suku gaan bumbuu djamati sitonu faa musu bai. ⁴⁶ Hën a ta waka ta lontu tee a ko si wan gaan waiti wan, a dii te na soni. Nöo hën a go sei hii dee soni fëen dee a bi abi tuu fiaa, hën a tei di möni tuu hën a go bai di djamati sitonu dë puu tei. Sö a bumbuu dëen tjika.”

⁴⁷ Hën a toona taki wan otowan da de möön. A taa: “Di Njunjun Tii u Gadu aki, nöo a dë leti kuma dee sëmbë ta kisi fisi. De tuwë wan gaan nëti u de a wata. Hën de kisi hii pei fisi, dee dë u njan ku dee na dë u njan tuu, ⁴⁸ te di nëti fuu pöö. Hën de hai ën gbulululu puu a tela.

“Nöo hën wë de go sindo, hën de ta pii dee bunuwan ta tei ta buta a manda, nöo de ta tuwë dee na bunu.”

⁴⁹ Nöo hën a taa: “Nöo sö a o pasa e, dee sëmbë, te di kaba juu u di ten u ta libi aki dou. Biga Gadu o manda dee basia fëen köndë u de go pii dee takulibisëmbë puu a dee sëmbë dendu

dee ta libi bunu a Gadu wojo. ⁵⁰ Nöo de o tuwë de go a di faja dendu ka de o dë ta bai ta kai wolo ta njan tanda te de wei, de an o kumutu dë möönsö.”

⁵¹ Nöo hën a hakisi de taa: “Dee sëmbë o, fa mi ta fan ku unu aki, nöo un ta fusutan mi ö?” Hën de taa: “Aai, Masa, u ta fusutan i e.”

⁵² Nöo hën a taa: “Wë a bunu. Biga ee wan leima bi sabi dee awoo lei fu Gadu dee bi dë a di Buku kaa, nöo hën a toona ko kisi dee njunjun lei u di Tii u Gadu aki, nöo di sëmbë dë hën abi bumbuu sondi seei te a hia e. A dë leti kuma wan sëmbë di abi wan kamba fuufuu ku awoo ten ku njunjun ten gudu tuu, nöo a sa nango ta tei kumafa a kë.”

⁵³ Sö Masa Jesosi taki da dee sëmbë tefa a kaba.

Aki Masa Jesosi toona go

a Nazalëti ka a bi kiija.

Maik. 6:1-6; Luk. 4:16-30

Nöo hën a kumutu dë, ⁵⁴ hën a tei pasi go a Nazalëti ka de bi kiijëen. Nöo hën wë a go a di keikiwosu u di köndë go ta lei dee sëmbë sai dë. Nöo fa a ta lei de naandë, hën a foondo de te na soni.

Hën de ta hakisi de na de taa: “Wë dee sëmbë o, naasë di mii aki sö feni di köni dë ku di kaakiti ta du dee foondo wooko? ⁵⁵⁻⁵⁶ Biga na di mii u di tëmbëma fuu aki disinö? Jee? Na Malia da mama fëen nö? Nöo dee baaa fëen, Jakopu, Judasi, Josëfu, ku Simon, ku dee sisa fëen, na u ku de ta dë aki nö? Naasë a go feni dee soni dë?” ⁵⁷ Hën de tei ën fu hogi seei.

Hën Masa Jesosi taa: “Awa, sö a dë tuu o. Wan tjabukama u Gadu sa feni gafa a hii oto köndë ma boiti nëen seei köndë e, ku ën wosu dendu ka a bi kiija.”

⁵⁸ Nöo hën mbei wë an du hia foondo wooko a Nazalëti naandë. Biga dee sëmbë fëen an kë biibi ën.

14

Aki ta lei fa de du ku Johanisi

di Dopuma.

Maik. 6:14-29; Luk. 9:7-9

¹ Wë nöo di juu dë, Könu Helodi di ta tii di köndë ko jei fu dee foondo soni Masa Jesosi ta du a dee köndëköndë. ² Nöo hën a taki da dee otowan ku ën bi sai dë, taa: “Fa di sëmbë ta du dee soni naandë, nöo a musu dë taa di dopuma de kai Johanisi hën di dë e. A toona weki baka a dëdë, nöo hën mbei wë a abi kaakiti faa du soni gaanfa sö.”

³ Wë nöo di soni mbei di könu fan sö. A dë sö taa a bi tei di mujëe u wan baaa womi fëen de kai Filipi buta nëen wosu. Di mujëe hën de kai Helodiasi. ⁴ Nöo hën Johanisi fan ku ën taa di soni a du dë, an bunu, aan leti seei kwetikweti. Gadu wëti wë

a poi fa a tei di mujëe fëen baaä dë. Sö Johanisi fan ku di könu tefa a kaba. ⁵ Nöo di a fan sö, nöo hën di könu hati boonu ku ën seei te a bi kë kii ën, ma fu di a fëëe hogi në a lanti nöo hën mbei an kii ën ma a tuwëen a dunguwosu. Biga wë hii sëmbë bi ta si Johanisi taa a dë wan tjabukama u Gadu.

⁶ Ma nöo te wan pisi, hën di könu fujai. Nöo di mujëe di a bi tei dë abi wan mujëe mii fëen di a bi pai ku Filipi. Nöo fa de dë a di piizii u di könu dendu naandë, nöo hën di mujëe mii ko baja wan baja a di piizii dendu te a bigi. Nöo di soni suti da di Könu seei te na soni, ⁷ nöo hën a kai di mujëe mii ko nëen. Hën a paamusi ën ku soi a hii sëmbë fesi naandë taa hiniwan soni di a hakisi kaa, nöo a o dëen.

⁸ Nöo fa di könu fan dë, hën di mujëe mii kule go piki ën mama taa sö di könu paamusi ën, nöo ee andi a musu hakisi ën.

Nöo hën di mama taa: “Wë go taki da Könu taa i kë faa manda sëmbë go kii di Dopuma de kai Johanisi, nöo a koti hën hedi buta a wan gaan paabi dendu, nöo a tja ko da i. Sö fii taki dëen e.” Nöo hën di mujëe mii kule go a di könu go taki di soni dëen te a kaba.

⁹ Nöo di di könu jei sö, hën hati fëen latja te na soni. Biga an bi mëni taa sö wan soni di mujëe mii bi o hakisi. Ma nöo fu di a bi soi sö a hii lanti fesi kaa, hën mbei an sa piki nöno möön. ¹⁰ Nöo hën wante fa u mbei dë, hën a manda sëmbë go a dunguwosu go koti Johanisi hedi belim puu. ¹¹ Hën de butëen a wan paabi dendu, hën de tjëen ko da di mujëe mii. Hën di mujëe mii tei, nöo hën a tja go dëen mama.

¹² Nöo hën dee bakama u Johanisi go tei di dëdë sinkii fëen hën de tja go bei. Nöo hën de go piki Masa Jesosi taa sö wan soni. Johanisi dëdë.

Aki Masa Jesosi da 5000 sëmbë soni u njan.

Maik. 6:30-44; Luk. 9:10-17; Joh. 6:1-14

¹³ Nöo fa Masa Jesosi jei di buka dë, nöo a bigi dëen tee. Nöo hën a kumutu naandë, hën a subi a boto, u ku ën, hën u koti wata go a di oto së banda ala. Biga a bi kë fuu dë u wanwan pii ufö.

Ma nöo di dee sëmbë u dee peipei köndë si ka u ta puu nango dë, hën wë de booko seei gililii kule a futu koti tapa u a fesi ala. ¹⁴ Nöo di ten u go dou a lampeesi fuu kumutu a boto go a tela, nöo dee sëmbë sai dë gidjii kaa ta luku u. Nöo hën tjali u dee hia sëmbë dë kisi Masa Jesosi tee na soni, nöo hën a ta kula dee suwakima u de tefa a kaba.

¹⁵ Nöo di juu dë, nöo a bi dë ndeti buka kaa. Nöo hën u ko a Masa Jesosi ko taki dëen taa: “Masa o, luku. Ndeti ta ko. Na fii manda dee sëmbë go, be de go suku soni bai u de njan nö? Biga ka u sai aki, kamian u bai soni u njan an dë aki seei.”

16 Ma nöö hën a piki u taa: “An dë u de go e. Be unu da de soni u njan.”

17 Hën u mbei: “Huun? Wë Masa, wa a’ soni u njan aki möönsö. Feifi bëëë tö u abi aki, ku tu pikipiki fisi.”

18 Hën a taa: “Antoobi. Un tja de ko da mi aki.”

19 Nöö hën u tja de ko dëen. Nöö hën a manda dee hia sëmbë u de go sindo a goon a di ahun liba dë, nöö hën de sindo te de kaba. Nöö hën a tei dee bëëë ku dee fisi hën a hopo wojo luku liba, hën a da Masa Gaangadu tangi te a kaba. Nöö hën a booko dee bëëë [ku dee fisi] pisipisi tefa a kaba, hën a tëndëen da u.

Hën a taa: “Un tja go paati da dee sëmbë e.”

20 Hën u tja go paati da de. Hën de njan teefa bëë u de fuu, ma tökuseei soni fika eti. Hën u toona pii dee pisipisi dee fika te u kaba, u feni tuwalufu manda fuufuu. Sö a fika hia tjika u dee feifi bëëë ku dee tu pikipiki fisi dë. 21 Ma nöö fa u du ën dë, de bi dë feifi dusu womi sëmbë dee bi njan dë, boiti dee mujëe ku dee mii.

Aki Masa Jesosi waka a wata liba.

Maik. 6:45-54; Joh. 6:15-21

22 Nöö baka u di dë, hën Masa Jesosi manda u taa be u toona koti wata go ka u bi kumutu, ma nöö hën a o fika naandë ufö faa manda dee sëmbë toona go a wosu. 23 Nöö di a manda de go kaa, nöö hën a go a wan kununu kamian naandë go ta begi hën wanwan.

Nöö di juu dë, kamian ko dungu kaa. 24 Nöö u dë te a mindi wata ala nango ku di boto. Te wan pisi hën wan gaan ventu ko ta seki di wata teee wa sa go möön. 25 Hën u sai dë ta biinga teefa ganian kanda wa sa dou möönsö.

Nöö hën u bia luku te ala. Hën u si wan sëmbë ta waka ku futu tjuwatjuwa a di wata liba ta ko a u. Wë nöö di sëmbë dë, Masa Jesosi wë e, ma nöö wa bi sabi. 26 U mënì taa jooka. Nöö hën u bai kai olo, fëëë nöö u fëëë sö.

27 Nöö hën Masa Jesosi bai da u wante taa: “Dee sëmbë, wan fëëë e. Un tai hati. Mi wë disi e!”

28 Nöö hën Petuisi taa: “Masa, ju nö? Wë ee ju di dë tuutuu, nöö i piki mi be mi waka a di wata liba tu ko a i.”

29 Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Antoobi. Waka ko nöö.”

Nöö hën Petuisi kumutu a di boto, hën a ta waka a di wata liba nango a Masa Jesosi. 30 Ma te wan pisi hën a ko ta luku fa di ventu ta böö ku fa di wata ta seki tjika, nöö hën a panta te na soni, hati fëen latja, nöö hën a ta saka nango a basuwata zuuu.

Nöö hën a bai kai wolo taa: “Masa, heepi mi o. Heepi mi!”

31 Nöö hën Masa Jesosi tëndë maun panjëen. Hën a taa: “Womi, unfa i panta sö? Unfa biibi fii piki gaanfa sö?”

³² Nöo fa de mbei dë, hën de ko a di boto dendu. Nöo wantewante dë, hën di ventu saka, di wata ko dë pii.

³³ Nöo fa u si dee soni pasa dë, nöo hën u tuu saka tjökö kini a Masa Jesosi fesi dë, hën u taa: “Aai Masa, i da di Mii u Masa Gaangadu tuutuu.”

Aki Masa Jesosi ta kula sikima

a Ganesalëti.

Maik. 6:53-56

³⁴ Nöo hën u go dou a di köndë ka u bi nango. Hën da Ganesalëti. ³⁵ Nöo di dee sëmbë dë si u kaa, hën de sabi taa Masa Jesosi hën ko dë, nöo hën de paaja buka waaa a hii di köndë lontu dou taa hën ko a de dë.

Nöo hën dee sëmbë kisi dee sikima u de, hën de booko gililili ko a Masa Jesosi. ³⁶ Hën de begi ën taa gaantangi, be a da dee sikima pasi u de nama tjë sö seei a di libakoosu fëen buka. Hën Masa Jesosi da de pasi. Nöo fa de ta nama nëen dë, nöo hën hii de tuu fiaa ko bunu u hiniwan siki di de bi abi.

15

Aki Masa Jesosi ta lei de andi sa sundju sëmbë a Gadu wojo.

Maik. 7:1-23

¹ Wë nöo di juu dë, hën wanlö Faliseima ku wanlö Sabima u Wëti kumutu te a Jelusalen ala ko a Masa Jesosi ko hakisi ën wan soni. ² De taa: “Faandi mbei dee bakama fii ta poi dee wëti fuu sö? Biga de an ta wasi maun a di fa dee gaan sëmbë fuu bi buta fuu musu wasi maun bifö u njan.” Sö de hakisi.

³ Ma nöo hën a piki de taa: “Dee sëmbë o, faandi mbei un ta tötö dee wëti u Gadu buta go a wan së, nöo un ta buta dee lei fuunu a de kamian sö?”

⁴ “Biga Gadu taki taa i musu kai i mama ku i tata gaan soni. Ee wan sëmbë i dë nöo i ta kosi i mama ku i tata ta wisiwasi de, nöo di wëti taki taa sëmbë o kii i puu dë. Sö Masa Gadu hei mama ku tata tjika.

⁵ “Ma nöo unu taa wan sëmbë sa taki dëen mama ku ën tata taa: ‘Wë dee sëmbë, heepi an dë. Mi bi abi soni u da unu, ma mi tei ën buta a wan së kaa u mi da Gadu. Wë ma a’ kōni fuunu möön e.’ ⁶ Nöo un feni taa te wan sëmbë du sö, nöo a bunu poi. Ma na tuu seei. Hogi a ta du fa an ta sölugu ën mama ku ën tata dë.

“Nöo hën mbei mi taa un ta tötö dee wëti u Gadu nöo un ta hai dee lei fuunu tja ko buta a de kamian.”

⁷ Nöo hën a kosi de awaa taa: “Un dee bödjëema aki, hii fa un ta pëe unu seei u bumbuu sëmbë naandë, ma unu wë di tjabukama de kai Jesaaja bi taki e, di a sikifi buta a di Buku taa:

⁸ Dee sëmbë aki, ku de buka de ta mbei taa de ta hei mi, ma mëni u de an dë a mi seei.

⁹ Hii fa de mbei taa de ta begi mi kuma Gadu u de naandë, ma sösö soni seei de ta du dë e. Biga na mi wë de ta hei.

Fa de ta mbei taa de ta lei sëmbë Gadu wëti dë, ma na tuu seei.

Libisëmbë soni tö nöö de ta lei.

Sö Jesaaja bi taki, nöö unu wë a bi taki dë e.”

¹⁰ Nöö hën Masa Jesosi kai dee hia sëmbë dee bi sai dë ko nëen awaa, hën a taa, “Dee sëmbë o, mi o taki wan soni da unu aki, nöö un musu fusutëen bunu. ¹¹ Mi taki e, taa dee soni i ta njan söndö wasi maun, na de sa mbei i ko sundju a Gadu wojo e. Ma dee soni dee i ta fan ku i buka, de wë ta mbei i ko sundju a Gadu wojo.”

¹² Nöö di a fan sö te a kaba, nöö hën u dee bakama fëen ko taki dëen taa: “Masa o, fa i si i fan dë, i sabi taa dee Faliseima tei i fu hogi ö?”

¹³ Hën a piki u taa: “An dë fuu a’ toobi ku de e, biga na Gadu ta manda de a dee soni de ta du. Nöö hii dee soni dee mi Tata an paandi nöö a o hön de puu. ¹⁴ Dee lö sëmbë dë, de dë kuma wanlö bookowojoma ta suku u de tja oto bookowojoma fu de go pasa ngötö. Nöö na de tuu o kai go a di ngötö nö? Nöö hën mbei mi bi piki unu taa an dë fuun a’ toobi ku de.”

¹⁵ Nöö hën Petuisi hakisi ën taa: “Wë nöö Masa o, di soni di i taki fu di njan söndö wasi maun dë, ja sa puu ën möön fini da u nö?”

¹⁶ Hën a piki taa: “Dee sëmbë, unfa a waka wan bi fusutëen?”

¹⁷ “Wë un haika e. Di soni di wan sëmbë ta njan, nöö hën nango nëen bëë. Te wan pisi a o kumutu a i bëë baka, na sö nö? Nöö hën mbei an sa sundju i a Gadu wojo, biga hën da kaba fëen kaa.

¹⁸ “Ma dee soni dee i ta puu a i buka ta taki, nöö na kaba u de di dë e. Biga a i hati de ta kumutu, nöö de ta mbei i ko sundju a Gadu wojo. ¹⁹ Biga wë a libisëmbë hati dendu hii pei hogi ta kumutu, kuma kii sëmbë, tei otowan mujëë ku hii oto fanafiti libi a di së u manu ku mujëë, fufuu, mindi soni, ganjan sëmbë, kosi sëmbë, njan sëmbë a baka. Hii dee soni dë tuu ta dë a sëmbë hati u de kumutu ko a döö. ²⁰ Nöö mi taki da unu e, taa dee lö soni dë wë ta sundju sëmbë a Gadu wojo. Ma fii njan söndö wasi maun a wëti fasi, sö wan soni an sa sundju i a Gadu wojo e, kwetikweti.” Sö wë Masa Jesosi fan ku u tefa a kaba.

Aki Masa Jesosi heepi wan mujëë di an dë Dju sëmbë.

Maik. 7:24-30

²¹ Nöö hën u kumutu a di köndë naandë, hën u go a di pisiwata fu Tilusi ku Sidon. ²² Nöö fa u go dou dë, hën wan mujëë u di pisiwata naandë ko a Masa Jesosi. Nöö di mujëë dë, Kaana sëmbë a dë e, na Dju sëmbë.

Nöö hën a ko ta bai taa: “Masa o, na i da di böngö u Könu Dafiti di bi musu ko nö? Na i da di Heepima nö? Wë nöö a’ tjalihati u mi o. Biga wan gadu dë a di mujëe mii u mi hedi ta dëen sitaafu ta kii. Mi begi i baa, gaantangi, heepi mi ku ën e.”

²³ Ma nöö fa di mujëe ta bai dë seei, ma Masa Jesosi an piki ën möönsö.

Nöö hën u dee bakama fëen taki dëen taa: “Masa o, gaantangi, piki di mujëe dë be a disa u baa. A ta bai ta ko a u baka kodo.”

²⁴ Hën a piki taa: “Haika e. Gadu an manda mi u mi go a oto pei sëmbë e, ma a dee Isaëli sëmbë fuu nöö mi musu go. Biga de dë kuma wanlö hia lasilasi sikafu di dë söndö tiima, nöö de a’ heepi fanöudu.”

²⁵ Ma nöö di juu dë hën di mujëe ko suti kini a goon nëen fesi, nöö hën a begi ën taanga taa: “Masa o, gaantangi, heepi mi o. Di mii u mi ta dëdë.”

²⁶ Hën a taa: “Wë mujëe o, na kë ma kë heepi i e, ma ja dë Isaëli sëmbë, nöö an fiti u puu bëë a dee mii maun tuwë da dagu mii.”

²⁷ Hën di mujëe piki taa: “Aai Masa, wë sö a dë tuu o. Ma dee pikipiki pisi ta puu ta kai a tafa basu wë? Dee dagu mii an sa njan de nö?”

²⁸ Wë nöö fa di mujëe fan dë, nöö a suti da Masa Jesosi seei, hën a taa: “Aai mujëe, i ta biibi mi taanga tuu o. Wë nöö di soni di i si i ta suku dë, nöö i fendi ën kaa e.”

Nöö an kaba u fan seei, hën di mujëe mii u di mama ko bunu gbegedee.

Aki Masa Jesosi ta da 4000

sëmbë soni u njan.

Maik. 8:1-10

²⁹ Nöö hën Masa Jesosi kumutu dë, hën u ku ën ta waka a di ze u Galilea bandja dë ta lontu te u go dou a wan kamian ka wanlö kuun dë, nöö hën a go sindo. ³⁰ Nöö hën wanlö hia sëmbë booko gililili ko nëen möön, nöö de tja hia sikima ko tuwë nëen fesi faa musu kula da de. Hën a kula de tuu fiaa: lanlan sëmbë, bookowojoma, makisamakisa sëmbë, tapabukama, hii de tuu a kula te a kaba gbegedee.

³¹ Nöö di dee sëmbë ko si fa dee tapabukama ko ta fan, dee lanma ko ta waka, dee makisamakisa sëmbë ko bëtë seei, dee bookowojoma ko ta si soni, nöö a bigi da de tee. A foondo de tuutuu, nöö hën de da Masa Gaangadu tangi taa: “Ee, di Gadu fuu dee Isaëli sëmbë aki, a bigi tuu o.”

³² Nöö baka fëen, hën Masa Jesosi kai u dee bakama fëen te u piki, a taa: “Tjali u dee hia sëmbë aki kisi mi o. Biga tide mbei di u dii daka di de dë ku mi aki, nöö de an njan na wan wojo

sondi möönsö. Wë nöö ma sa manda de go söndö njan, biga a kandë so u de sa faau a pasi.”

³³ Nöö hën u piki ën taa: “Aai, u jei, ma nöö unsë woo sa fendi sö wan hia soni u njan fuu sa da de, ka u dë a söso kamian a sabana aki?”

³⁴ Hën a hakisi u taa: “Wë un mëni bëëë un abi dë?”

Hën u piki ën taa: “U abi sëbën bëëë aki ku wantu piki fisi.”

Hën a taa antoobi.

³⁵ Hën a manda dee sëmbë go sindo leti a goon na ahun liba dë. ³⁶ Nöö hën de sindo te de kaba, hën Masa Jesosi tei dee sëbën bëëë ku dee pikipiki fisi naandë, hën a da Masa Gadu tangi te a kaba. Nöö hën a booko de pisipisi, hën a tëndë da u taa: “Un tja go paati da dee sëmbë.”

³⁷ Nöö hën u tei, hën u ta paati da dee hia sëmbë dë te dou de tuu. ³⁸ Hën de tuu njan seei tee bëë u de fuu.

Nöö hën u toona go pii dee pisipisi dee de njan fika, te fuu sëbën gaan manda. Nöö fa di soni pasa dë, de bi dë fö dusu womi a di kamian ufö i abi dee mujëë ku dee mii. Sö dee sëmbë bi hia tjika.

³⁹ Nöö di de njan tefa de kaba kaa, hën Masa Jesosi manda de go a wosu awaa. Nöö hën u ku ën tei boto hën u koti wata go a di köndë de kai Magidala.

16

*Aki dee hedima u keiki hakisi Masa Jesosi wan maaka möön.
Maik. 8:11-13; Luk. 12:54-56*

¹ Nöö fa Masa Jesosi ko a Magidala dë, hën dee Saduseima ku dee Faliseima ko nëën. Wë de tu keiki paatëi dë, de an kë piki möönsö taa a Gadu Masa Jesosi kumutu. Nöö fa de ko nëën dë, hën de taa de kë faa lei de wan maaka kumutu a Gadu ala, ee nasö de an o piki taa Gadu hën mandëën ko.

² Ma nöö hën Masa Jesosi piki de. A taa: “Dee sëmbë, a toobi mi poi da unu. Biga te sapate ee un si bundji a liba ala bë njaan, nöö un taa amanjan sonu o hati. ³ Te mamate un si di sonu bë hëii, tjuba ta baaka, nöö woon taa tjuba o kai tide. Sö un sabi u wegi dee maaka u liba ala tjika.

“Wë nöö unfä a waka wan sa wegi dee maaka dee dë leti a unu wojo un ta si aki? Biga ee un luku dee soni ta pasa a di ten u dë aki, de ta kai seei ku dee soni dee tjabukama u Gadu bi sikifi a fesi e. Nöö hën da di ten de bi taki dë, hën dou kaa.”

⁴ Nöö hën a gandji da de awaa, a taa: “Un dee takulibima aki, un dë leti kuma wan mujëë disëën manu go ta waka ta suku oto manu. Biga Gadu bi da unu dee maaka fëën gaanduwe kaa, nöö hën un disa de go ta suku oto maaka möön.” Nöö mi piki unu taa wan o feni oto maaka a mi möönsö

e, möön leki di i si mi bi taki da unu kaa u di tjabukama de kai Jona.”

Aki Masa Jesosi ta bai dee bakama fëen a di lei u dee Dju hedima.

Maik. 8:14-21

Nöö di Masa Jesosi fan ku dee hedima u keiki sö kaa, hën wë a disa de dë. ⁵ Nöö hën u ku ën toona subi a boto möön, hën u ta koti nango a di oto së banda ka u bi kumutu. Ma nöö u bi fëekëtë u tja bëëë go ku u.

⁶ Nöö fa u nango dë, hën Masa Jesosi bai u a soni, a taa: “Un mëni unu seei e, dee sëmbë, ku di sooda u dee Faliseima ku dee Saduseima.”

⁷ Ma nöö di a fan sö, hën u pakisei wante taa wë a kandë fu di wa tja bëëë, nöö hën mbei a fan sö.

⁸ Nöö Masa Jesosi sabi taa sö u ta mëni. Hën a taa: “Dee sëmbë aki, unfa biibi fuunu piki sö? Unfa un sa mëni taa bëëë soni mi ta taki? ⁹ Wan ta fusutan mi möönsö nö? Naasë un bi dë di mi tei dee feifi bëëë da feifi dusu sëmbë, de njan te de wei toona fika sëmëni manda eti? ¹⁰ Nöö naasë un bi dë möön di mi tei dee sëbën bëëë da dee fö dusu sëmbë, de njan te de wei toona fika sëmëni manda möön?”

¹¹ “Nöö unfa a waka wan ta fusutan taa ma ta a’ bookohedi ku soni u njan? Nöö na bëëë soni mi taki dë. Ma mi taki e, taa un musu mëni unu seei ku di sooda u dee Faliseima ku dee Saduseima.”

¹² Nöö fa a fan dë ufö u ko kisi u seei awaa taa na di sooda di de ta dian boon, nëën a ta taki, ma di poipoi lei u dee Faliseima ku dee Saduseima di de ta paaja a hii di goonliba, leti kuma wan piki sooda ta soopu ta paaja a wan hia boon, hën wë a ta taki di taki.

Aki Petuisi taki

ambë da Masa Jesosi.

Maik. 8:27-30; Luk. 9:18-21

¹³ Nöö di u dou a oto banda dë, hën u ta waka te u go dou a di pisiwata de kai Sesalia Filipi. Nöö hën Masa Jesosi kai u te u piki, a taa: “Unfa un ta jei de ta taki u Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki?”

¹⁴ Nöö hën u piki ën taa: “Wë u ta jei so sëmbë ta taki fii taa i da di dopuma Johanisi, hën toona weki baka a dëdë. So u de taa i dë wan u dee oto tjabukama u Gadu bi dë a fesi kuma Elia, kuma Jelema sö, hën toona weki baka. Sö u ta jei de ta taki fii.”

¹⁵ Nöö hën a toona hakisi u taa: “Wë unu wë? Ambë un ta mëni taa mi dë?”

¹⁶ Hën Simon Petuisi piki ën taa: “Masa o, i da di Keesitu e, di Kõnu Gadu bi paamusi taa a o manda ko. I da di Mii u Masa Gaangadu seei, di abi libi fu teego.”

17 Nöo di Masa Jesosi jei fa a fan dë, hën a taa: “Aai womi Simon, ju di mii u Jonasi aki, Gadu naki i kölöku tuutuu. Biga di soni di i ko sabi dë, nöo na libisëmbë lei i ën. Ma mi Tata a liba ala hënseei mbei i ko sabi ën.

18 “Nöo fa de ta kai i Petuisi dë, na ‘sitonu’ di në fii kë taki nö? Wë nöo mi taki da i taa ku di gaan sitonu i si aki mi o seti di keiki u mi e. Nöo fa mi o seti ën dë, nöo di didibi ku hii di kaakiti di a abi, ku dëdë köndë seei, an o sa tapëen ën möönsö.

19 “Nöo mi taki da unu taa mi o da unu taki a di Njunjun Tii u mi dendu, te hiniwan soni di i si un tai a goonliba aki nöo a o dë taitai a Gadu ala. Söseei tu hiniwan soni di un lusu a goonliba aki, a o dë lusulusu a Gadu ala.”

20 Nöo di a fan sö te a kaba, hën a bai u tuu seei taa wa musu konda da na wan sëmbë taa hën da di Könu Gadu bi paamusi taa a o manda ko.

Aki Masa Jesosi konda di hogi

di o pasa ku ën.

Maik. 8:31-9:1; Luk. 9:22-27

21 Nöo a di ten dë hën Masa Jesosi seti fan ku u, fuu sabi andi o pasa ku ën a bakaten. A taa: “Te wan pisi nöo woo go a Jelusalen. Nöo dee Gaan Womi ku dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti, de o kisi mi da sitaafu te a tjika de, nöo de o kii mi. Ma nöo a di u dii daka fëen, nöo mi o toona weki baka a dëdë e.”

22 Nöo fa a fan naandë, hën Petuisi kai ën tja go a së, hën a fia ku ën taa: “Masa, na taki dee lö soni dë e. Biga de an o sa pasa ku i seei, kwetikweti.”

23 Nöo hën a bia gandji dëen taa: “Waka pasa kumutu a mi fesi dë e, ju didibi Saatan. I dë kuma wan sitonu a pasi da mi u mi naki futu kai kumutu a di pasi Gadu buta da mi u mi waka. Biga fa i fan dë, nöo na Gadu da i di pakisei dë e. Libisëmbë pakisei nöo di dë.”

24 Nöo di a fan ku Petuisi sö te a kaba, nöo hën a bia fan ku u tuu taa: “Dee sëmbë o, wan mëni fa mi bi fan ku unu nö, taa hiniwan sëmbë abi sitaafu fëen fu tjai ufö a sa waka a mi baka. Nöo ee i kë waka a mi baka tuutuu, nöo i musu disa di soni di i seei ta kë, nöo i tei di sitaafu dë tja.

25 “Biga ee wan sëmbë i ta suku wan suti libi da i seei a di goonliba aki, nöo ja o feni ën fa i kë möönsö e. Lasi nöo joo lasi. Ma nöo ee i saka i libi fu mi hedi, nöo joo fendi ën kumafa i kë nöömö.

26 “Nöo ee i feni hii soni u di goonliba aki tuu te dou, ma i seei lasi go a di didibi faja, nöo un heepi seei a abi da i? Nöo andi seei dë a goonliba aki waiti tjika tu, fii tookëen ku di libi u teego? Soni an dë e, baa.

²⁷ “Biga te wan daka, Mi di ko dē Libisëmbë Mii aki o toona ko a di goonliba aki nöömö, fu mi kuutu a libisëmbë liba. Nöö fa mi o ko dē, nöö mi ku dee basia u mi Tata köndë tuu o ko makandi, nöö ku di gaan hei u mi Tata seei woo ko e. Nöö mi o paka hiniwan sëmbë kumafa a fiti di libi di a bi libi a di goonliba aki.”

²⁸ Nöö hën a taa: “Mi taki da unu e, taa so fuunu dē aki an o dödë möönsö bifö un si Mi di ko dē Libisëmbë Mii aki toona ko dou ku di Njunjun Tii u mi.”

Sö Masa Jesosi fan ku u tefa a kaba.

17

Aki dee bakama u Masa Jesosi si di Gadu fasi fëen di a abi.

Maik. 9:2-13; Luk. 9:28-36

¹ Nöö hën a baka sikisi daka, hën Masa Jesosi tei Petuisi ku de tu baaa Jakobosi ku Johanisi, nöö hën de sube go te a wan hei kununu liba. ² Nöö hën de sai dē te wan pisi, hën Masa Jesosi ko tooka a de wojo seei. Fesi fëen ko ta koti faja kuma sonu, nöö dee koosu nëen sinkii ko weti faan te sëmbë wojo an sa kai ku de. ³ Nöö te u de kë mëni, hën de si tu womi ko taanpu nëen bandja, wan de kai Elia, wan da Mosesi. De tu womi dē bi dē awoo tjabukama u Gadu u fesiten, gaan nëbai sëmbë, nöö de bi dödë gaanduwe kaa, ma nöö hën de ko a Masa Jesosi dē ko ta fan ku ën.

⁴ Nöö fa de ta fan ku ën dē, hën Petuisi taa: “Masa o, a bunu fa i tja u ko aki. Nöö ee i kë, nöö mi sa mbei dii tjëkë liba da unu: wan fii, wan u Mosesi, ku wan u Elia.”

⁵ Ma nöö di a fan sö kaa, hën wan gaan limbo wöluku saka zalalaa ko tapa de buuu. Hën de jei wan töngö ta fan a di wöluku dendu dē taa: “Un luku di lobi Womi Mii u mi aki. Libi fëen ta kai ku mi. Nöö hën fuun ta haika e.” Sö di töngö piki.

⁶ Nöö fa de dii bakama u Masa Jesosi jei di fan dē, nöö hën de fëë te de kai ku fesi a goon. ⁷ Hën Masa Jesosi waka go panjan de hën a taa: “Womi o, un hopo. Wan fëë sö e.” ⁸ Nöö di de ko jabi wojo, nöö Masa Jesosi wanwan nöö de si. De an si de tu sëmbë möön.

⁹ Nöö hën de toona ta bazia di kununu ta saka nango a goon. Nöö fa de nango dē, hën Masa Jesosi bai de taa: “Un haika e, di soni di un si a di kununu liba naandë, nöö wan musu taki ën da na wan kodo sëmbë e. Un musu hoi ën a unu hati ufö. Tee Mi di ko dē Libisëmbë Mii aki dödë toona weki baka ufö un sa taki ën.”

¹⁰ Nöö hën de taki dëen taa: “Masa o, u kë hakisi i wan soni. Faandi mbei dee leima fuu, dee Sabima u Wëti, taa Elia hën fosu musu ko ufö di könu Gadu bi paamusi o ko a u?”

¹¹ Hën a piki de taa: “Awa, fa de ta lei unu dē, nöö sö a dē tuu. Elia bi musu ko a fesi fa a seeka pasi da di Könu. ¹² Ma

nöö mi taki da unu taa a ko kaa e. Ma dee sëmbë an bi sabi ën, nöö hën de du ku ën kumafa de kë. Nöö söseei de o du ku Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki tu.” Sö Masa Jesosi taki.

¹³ Nöö fa a fan dë ufö de ko sabi taa Johanisi di Dopuma hën a ta taki dë. Hën wë bi da di Elia di bi musu ko.

Aki Masa Jesosi kula

wan womi mii bi dë ku miii siki.
Maik. 9:14-29; Luk. 9:37-43a

¹⁴ Nöö hën de ta bazia di kuun ta ko te de ko kai a palala goon, nöö hën de ko si wanlö hia sëmbë naandë ta luku de. Nöö hën wan womi kule kumutu a dee sëmbë dendu ko kai a goon a Masa Jesosi fesi.

Hën a begi ën taa: ¹⁵ “Masa gaantangi, a’ tjalihati fu wan womi mii u mi aki o. Miii siki dë ku ën seei te na soni. So juu a ta naki ën ta tuwë a faja, so juu a ta tuwëen a wata. Sö a ta fukëen tjika. ¹⁶ Nöö mi bi tjëen ko a dee bakama fii aki u de heepi mi kulëen, ma de an bi sa heepi mi möönsö. Nöö hën wë i si mi tjëen ko a i seei.”

¹⁷ Nöö hën Masa Jesosi djëmë, a taa: “Ee! Andi seei mi feni a dee sëmbë u di ten aki maun? Fa mi ku de dë aki, de an ta biibi möönsö. Taangajesi nöö de abi sö. Un longi mi musu dë ku unu aki ta hoi pasensi da unu ufö un sa biibi mi?”

Nöö hën a taa: “Söö. Wë tja di mii ko a mi aki i si.”

¹⁸ Nöö hën de tjëen ko dëen. Hën a jaka di soni di bi dë nëen liba dë puu tuwë go, nöö wantewante dë hën di mii ko bunu fiaa.

¹⁹ Nöö baka u di dë, hën u dee bakama fëen ko nëen. Hën u hakisi ën taa: “Masa o, andi seei mbei wa bi sa jaka di gadu dë puu a di mii liba?”

²⁰ Nöö hën a taa: “Awa, wë baaa o, fu di wan ta biibi a di fa wë mbei e. Biga mi taki da unu taa ee un abi wan piki biibi tëin sö seei kuma di sii fu di pau de kai mutaadi, nöö i sa go taki da wan gaan kununu taa ‘hopo kumutu dë’, nöö a o kumutu dë go. Biga te di biibi fuunu dë a di fa kaa, nöö na wan soni o dë di wan o sa du e.

²¹ “[Ma boiti u di dë, sö wan pei soni, ja sa puu ën a sëmbë liba ee na i tei ten fii begi Masa Gaangadu gaanfa söndö njan.]” Sö Masa Jesosi piki u di ten dë.

Aki Masa Jesosi toona fan soni

u di dëdë fëen möön.

Maik. 9:30-32; Luk. 9:43b-45

²² Nöö baka u di dë, hën u ku Masa Jesosi ko makandi a di pisiwata u Galilea naandë, hën a taki da u taa: “Dee sëmbë, mi kë taki wan soni da unu aki taa Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, nöö wan daka de o buta mi a dee felantima u mi maun. ²³ Nöö

de o kii mi e. Ma di u dii daka fëen nöö mi o toona weki baka. Sö wë o pasa ku mi e, dee sëmbë.” Nöö fa a fan ku u dë, nöö a dë wan gaan tjali soni seei da u, a da u fuka te na soni.

Aki Masa Jesosi ku Petuisi

o paka keiki möni.

²⁴ Nöö hën u toona go a Kapenaumi möön. Nöö hën dee sëmbë ta pii möni da di Gaan Keikiwosu a Jelusalen dë, nöö hën de ko a Petuisi ko hakisi ën taa: “Wë mati o, fa di mësité fuunu sai dë, hën an ta paka di keikimöni nöö?”

²⁵ Hën a taa: “Aai höön, a ta paka.” Ma nöö fa de ta fan dë, nöö Masa Jesosi an sai naandë.

Nöö hën Petuisi go nëen a wosu. Ma nöö fa a denda a di wosu, an jabi buka fan seei, hën Masa Jesosi kai ën taa: “Womi Simon.”

Hën a piki.

A taa: “Mi kë hakisi i wan soni. Fa dee könu u di goonliba aki ta pii lantimöni, nöö na ambë de ta pii ën? A deseei mii, naa a dee sëmbë dee an dë a di könu famii?”

²⁶ Hën Petuisi piki ën taa: “Wë a dee oto sëmbë dee na famii u könu.”

Nöö hën Masa Jesosi taa: “Söö. Wë hën da an dë u dee mii u di könu seei musu paka, na sö nö? ²⁷ Ma nöö un boo paka nöö e, fu de an musu mati u.

“Nöö haika e. Tei di huku fii nöö i go a huku. Nöö di fosu fisi di i si joo kisi nöö i jabi ën buka luku, nöö joo si wan möni nëen dendu, nöö i tei ën tja go paka u mi ku i.”

18

Aki ta lei ambë da hei sëmbë

a di tii u Gadu dendu.

Maik. 9:33-37; Luk. 9:46-48

¹ Hën u dë te wan daka, nöö hën u dee bakama u Masa Jesosi ko nëen ko hakisi ën taa: “Masa o, u kë hakisi i wan soni. Undi fuu sa dë di möön hei wan a di Njunjun Tii u Gadu dendu di ta ko aki?”

² Nöö hën Masa Jesosi kai wan piki mii tja ko nëen, nöö hën a butëen leti a u dendu naandë. ³ Hën a taa: “Wan ta si di mii aki nö? Ee wan sëmbë ja bia ko abi di fasi di wan piki mii abi, nöö ja o sa dë a di Njunjun Tii dendu möönsö e. ⁴ Ma nöö ee i abi sö wan sakafasi, nöö joo dë gaan hei sëmbë a di Njunjun Tii dendu.”

⁵ Hën a taki da u möön taa: “Ee i du sö wan piki mii kuma di i si aki wan bunu fu di a nama ku mi hedi, nöö miseei wë i du di bunu dë kaa e.

⁶ “Nöö ee wan mii kuma disi ko biibi a mi liba, nöö hën wan fuunu mbei a kumutu a Gadu pasi, nöö mi taki e, di sitaafu

fëen di joo kisi a Gadu nöö a o hebi gaanfa e. A bi sa möön bëtë da i de bi tei wan gaan gindi sitonu tai a i gangaa te de kaba, nöö de tja i go tuwë a di möön fundu kamian u di ze dubuu pii. Biga di sitaafu dë an o hebi kuma di i bi o kisi a Gadu, ee i bi mbei so wan sëmbë kumutu a di pasi u Gadu.”

Aki ta lei fa i musu köni tjika

fii tan a di tii u Gadu.

Maik. 9:42-48; Luk. 17:1-2

⁷ Hën a taa: “Mi bai helu da di goonliba aki e, da dee soni fëen ta ganjan sëmbë puu a Gadu pasi. A dë sō tuu taa sō di goonliba aki dë kaa, ma tökuseei mi bai helu da dee sëmbë dee ta buta sëmbë fu de du dee soni dee an kai ku Gadu.

⁸⁻⁹ “Nöö mi bai unu taa ee i kē du wan soni ku i maun di o mbei i kumutu a di pasi u Gadu, nöö a möön bunu i koti di maun fii kolon puu a i sinkii tuwë wante.

“Nöö söseei tu, ee ku di wojo fii dë i kē luku wan soni di o puu i a Gadu pasi, nöö a möön bunu i diki ën puu tuwë. Biga a möön bëtë da i i lasi wan kamian fii sinkii ma i feni di libi u teego, möön leki de hiti i ku telu go a di didibi faja.

¹⁰⁻¹¹ “Nöö mi taki da unu möön e, taa un musu mëni unu seei bunu a di fa i ta libi ku dee piki mii kuma di i si aki sō. Wan musu tei de u sösō soni. Biga dee basia u mi Tata köndë dee ta waka nango ta ko nëen fesi nöömō dë, nöö de wë ta watji dee mii aki e. Hën mbei wan musu ta kai de sösō soni.”

Aki Masa Jesosi taki soni u

wan sikapu di bi lasi.

Luk. 15:3-7

¹² Nöö hën a tei wan oto konda da u, a taa: “Ee wan sëmbë abi wan höndö sikafu ta kiija, nöö hën wan u de kumutu a dee otowan dendu lasi go te a go pii, nöö unfa i mëni? Na a o disa dee nëigiteni-ku-nëigi ka de ta njan a di sabana dë, nöö a go suku di lasi sikafu dë tee a feni ën nö? Aai, sō a o du. ¹³ Nöö mi taki da unu, taa te a feni di wan kodo di bi lasi go dë, nöö a o wai ku ën gaanfa seei möön leki dee nëigiteni ku nëigi dee an bi go lasi.

¹⁴ “Nöö söseei wë mi Tata di dë a liba ala dë tu e, dee sëmbë. Biga an kē na wan kodo sëmbë fëen musu lasi, te dou ku dee piki mii kuma disi aki seei. Sō a ta kai de gaan soni tjika.

Aki ta lei fa fii du ku wan sëmbë di du hogi ku i.

¹⁵ “Nöö mi o taki wan oto soni da unu möön. Ee wan otowan fii du i wan hogi, nöö i musu go nëen i wanwan go fan ku ën, fuun seeka di taki be un ko bunu baka. Nöö ee di otowan fii piki tei di fan fii, nöö hën da i wini ën tja ko buta a pasi. ¹⁶ Ma ee i fan ku ën an kē haika möönsō, nöö i musu toona go kai wantu sëmbë, nöö un tuu go nëen makandi nöö un fan ku ën

te un kaba. Nöo a o kai ku di Buku u Gadu ka a sikifi taa i musu abi tu ee nasö dii kotoigima ufö de sa sitampu wan soni taa a dë tuu.

17 “Ma nöo ee di otowan fii an kë haika unu möönsö fu di taki musu seeka, nöo be un tja di taki go a dee oto biibima fuunu ka un ta miti makandi a keiki. Nöo ee un go taki ën te un kaba, ma seei di sëmbë an kë piki möönsö, nöo a ko dë taa heepi an dë. Nöo un luku ën kuma wan sëmbë na sabi soni fu Gadu, kuma wan takulibima.

18 “Nöo mi taki da unu e, taa fa un dee sëmbë u mi ta ko makandi naandë, nöo di soni di i si un sitampu te un kaba taa hën bunu, nöo Gadu seei o nama ku unu nëen taa a bunu. Nöo ee un luku wan soni a goonliba aki tee un kaba sitampu taa an bunu, nöo Gadu seei o taa an bunu tu. Sö taki fuunu a goonliba aki o a’ kaakiti tjika e.

19 “Nöo mi taki e, taa ee wantu fuunu ko miti a wan kamian fuun begi mi Tata a liba faa du wan soni da unu, nöo mi piki unu gbelin taa a o du ën e. ²⁰ Biga ka tu dii fuunu ko makandi fu di un nama ku mi, nöo mi seei o dë leti a unu mindi dë.”

Aki ta lei taa u musu da sëmbë paadon.

21 Nöo hën Petuisi ko nëen, hën a hakisi ën taa: “Wë Masa o, ee wan otowan u mi ta du hogi ku mi nöo hën mi puu ën a bëe te dou sëbën pasi kaa, nöo an tjika nö?”

22 Hën a piki ën taa: “Nönö, womi, an tjika e. I musu ta puu ën a bëe nöömö, ee sëbënteni toon sëbën pasi seei. Ja musu hoi ën a bëe möönsö.”

23 Nöo hën a toona da u wan oto möön faa lei u fa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “A dë leti kuma wan könu di abi sëmëni wookoma ta juu möni nëen. Nöo hën a dë te wan daka nöo hën a kai de ko fu de pakëen di möni di de bi juu nëen.

24 “Wë nöo di de seti di soni, hën de tja wan sëmbë ko nëen. Di sëmbë naandë bi abi sëmëni milion faa pakëen.

25 “Hën di könu taa: ‘Wë mati o, da mi di möni u mi di i musu paka mi.’

“Ma nöo di womi an abi di möni. Nöo hën di könu taa: ‘Wë antoobi. Un sei ën, hën ku ën mujëe ku dee mi feën ku hii soni a abi tuu, nöo un tja di möni u de ko da mi, be mi feni di möni u mi.’

26 “Ma nöo di di womi jei sö, nöo hën a saka tjökö kini a goon nëen fesi, hën a begi ën taa: ‘Köndë Masa o, i a’ leti, ma mi begi i gaantangi hoi pasensi da mi o. Di möni di mi juu a i, nöo mi o paka i ën nöömö.’

27 “Nöo fa a begi ën te a kaba dë, nöo hën tjali feën kisi di könu. Nöo hën a taa: ‘Wë mati o, wë an dë fii paka mi di möni möön e. Un boo disa di taki nöo.’ Nöo di a fan ku ën sö tefa a kaba, nöo hën a mandëen go.

28 “Ma nöö fa di womi kumutu dë, hën a go miti ku wan otowan fëen a pasi, di hën ku ën tuu ta wooko makandi da di kõnu. Nöö di womi aki bi juu kuma wan teni-a-feifi kõlu sô a di womi di kumutu a di kõnu dë. Nöö fa de miti dë, nöö hën a djombo kisi di otowan a gangaa gbolou peeta. Hën a taa: ‘Söö, womi, wë u miti. Paka mi di möni u mi wantewante, nasô mi o du ku i tide.’

29 “Nöö hën di womi tjökô kini a goon nëen fesi hën a begi ën taa: ‘Gaantangi baa, hoi pasensi da mi o. Te mi feni di möni nöö mi o da i ën nöömö.’

30 “Ma nöö di fosu womi naandë, hën an dë a di taki dë seei, kwetikweti. An haika seei andi di otowan fëen ta taki. Nöö hën wë a mbei dee siköutu ko tei ën tja go buta a dunguwosu fu tee a sa paka di paima.

31 “Ma nöö fa di soni pasa dë, nöö dee oto wookoma u kõnu sai dë ta si, nöö hën de kule tjalalaa go piki di kõnu taa sô wan soni de si pasa, a bigi te an sa taki.

32 “Nöö hën di kõnu toona kai di wookoma dë ko nëen möön, hën a gandji dëen seei awaa, a taa: ‘Ju hogihatima ju, hii di gaan hia möni di i bi abi u paka mi nöö hën wë mi disa i fu di i bi begi mi. 33 Wë nöö an bi bunu da i fii abi tjalihati da di otowan fii nö? Jee? Sô i dë ö?’

34 “Nöö hati fëen boonu ku ën teee, nöö hën a kai dee siköutu, a taki da de taa: ‘Un kisi di sëmbë dë tja go tuwë a dunguwosu, be a ta tja sitaafu fu teee a paka hii di möni di a bi musu paka mi, tee dou ku dee lasiti bësënsi tuu.’ ”

35 Nöö sô Masa Jesosi taki wan oto da u te a kaba. Hën a taa: “Un si fa di soni pasa dë ö? Wë nöö leti sô nöö mi Tata di dë a liba ala o libi ku unu tu e, ee wan puu dee otowan fuunu a bëë ku hii unu hati a dee hogi de ta du unu.”

19

Aki Masa Jesosi ta taki fa

manu ku mujëë an musu tuwë.

Maik. 10:1-12; Luk. 16:18

1 Nöö hën a baka u di dë, hën u ku Masa Jesosi kumutu a Galilea naandë latja Judea go te a di oto së banda u Joodan Lio. 2 Nöö fa u ta waka nango dë, wanlô hia sëmbë ta dë a Masa Jesosi baka ta ko nöömö. Nöö di u dou a di oto së banda u di lio, nöö hën a kula dee sikima u de tefa a kaba.

3 Nöö di juu dë, hën wanlô Faliseima ko nëen fu de poobëen luku ee de sa feni föutu nëen u de tjëen go kaagi da lanti. Nöö hën de hakisi ën taa: “Mësitë o, u kë hakisi i wan soni aki. Unfa di wëti u Gadu taki? Wan womi sa tuwëen mujëë fu hiniwan piki soni di hën ku ën abi ö?” Sô de hakisi ën.

⁴Nöö hën a piki de taa: “Wan bi lesi a di Buku nö, taa di Gadu mbei goonliba te a kaba nö hën a mbei libisëmbë, wan womi ku wan mujëë. ⁵Nöö kumutu a di ten dë te kisi fa u dë aki, wan womi o kumutu disa hën mama ku hën tata go libi ku ën mujëë, nöo de o ko dë wan sinkii. ⁶De an o dë kuma tu sëmbë möön. Wë nöo fa Masa Gaangadu buta de ko di wan dë, nöo libisëmbë aan leti u paati de möönsö e.”

⁷Hën de hakisi ën taa: “Wë nöo ee a dë sö tuu, nöo faandi mbei Mosesi bi buta da u Dju sëmbë taa i sa mbei wan pampia a lanti te i kaba taa i ku di mujëë fii tuwë, nöo i manda di mujëë fii go? Faandi mbei a taki sö?”

⁸Hën a taa: “Awa, wë fa a da unu di pasi dë, fu di un abi taangajesi wë mbei e. Ma a seti u goonliba nöo an bi dë sö. ⁹Nöö mii taki da unu seei gbelin taa ee wan sëmbë i abi wan mujëë fii nöo i tuwëen ma na manu a tei a i wosu nöo hën i toona go tei wan oto mujëë, nöo Gadu wëti hën wë i booko dë e.” Nöö sö Masa Jesosi piki dee sëmbë.

¹⁰Nöö di u dee bakama fëen jei a taki sö, hën u taa: “Wë nöo Masa o, ee sö di wëti fu Gadu dë, nöo an dë fu womi abi mujëë, an dë u mujëë abi manu tu e. Un boo dë fuu sö nöo.”

¹¹Hën a taa: “Ma na hii sëmbë sa fika sö e. Nönö. Ma dee sëmbë dee a kai da, nöo de nöo sa dë sö. ¹²Biga so sëmbë an sa tei mujëë biga de pai ën sö kaa. So sëmbë an sa tei mujëë fu di oto sëmbë du hogi ku de. So sëmbë, deseei feni ën fu bunu fu de dë ku wan hati ta biinga fu di Tii u Gadu musu paaja a mundu, hën mbei de an tei mujëë.

“Nöö di sëmbë di sa tei di lei aki, nöo be a tei ën e.”

Aki de tja dee miii ko

a Masa Jesosi.

Maik. 10:13-16; Luk. 18:15-17

¹³Nöö di juu naandë, hën de tja wanlö miii ko a Masa Jesosi faa musu buta maun a de hedi begi da de. Nöö di u dee bakama fëen si sö, hën u gandji da dee sëmbë seei. ¹⁴Ma nöo hën Masa Jesosi si taa sö u ta du, hën a bai u taa: “Nönö womi, wan tapa de e. Be de tja dee mii ko da mi nöo. Biga dee sëmbë dee abi sö wan [saka] fasi kuma dee piki mii i si aki, nöo de nöo o dë a di Tii u Gadu dendu e.”

¹⁵Hën a buta maun a dee mii hedi, hën a begi da de te a kaba.

Aki Masa Jesosi ta fan

ku wan guduma.

Maik. 10:17-31; Luk. 18:18-30

Nöö baka fëen, hën u kumutu a di kamian dë nango möön. ¹⁶Te wan pisi, hën wan kijoo ko a Masa Jesosi hën a kai ën te

a piki, a taa: “Mësitë, wë mi ko a i aki. Mi ko hakisi i ee un bumbuu soni dë fu mi sa du nöö mi feni di libi u teego?”

17 Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Faandi mbei i hakisi mi soni u bumbuu? Biga Gadu nöö da bumbuu sëmbë, nöö ee i kë feni libi u teego, nöö i musu hoi i seei a dee wëti fëen.”

18 Hën di womi hakisi taa: “Undi u dee wëti fëen fu mi hoi?”

Hën a taa: “Ja musu kii sëmbë. Ja musu go a wan mujëë na mujëë fii. Ja musu fufuu sëmbë soni. Ja musu mindi soni da sëmbë. 19 I musu a’ lesipeki da i mama ku i tata. I musu lobi hii sëmbë kumafa i lobi i seei.”

20 Hën a taa: “Aaa, dee soni dë nöö? Wë hii dee wëti dë tuu seei mi bi ta hoi kaa, fu sensi mi bi dë mihi. Ma nöö ee i si taa wan soni toobi mi eti, nöö gaantangi be i taki ën da mi o.”

21 Hën Masa Jesosi piki ën awaa, a taa: “Söö, wë antoobi. Wë ee i kë ko dë wan bumbuu sëmbë te dou, nöö i go sei hii dee gudu fii dee i abi tuu te i kaba, nöö i tei di möni paati da dee möfina sëmbë u di köndë. Nöö te i du sö kaa, nöö joo abi gudu a Masa Gaangadu köndë te a hia e. Nöö te i kaba, nöö i ko bakama u mi ta waka a mi baka.”

22 Wë nöö fa Masa Jesosi fan ku ën te a kaba dë, nöö hën di kijoo bia go ku gaan tjali nëen hati, biga a abi hia gudu tuu.

23 Nöö fa a go dë, hën Masa Jesosi bia fan ku u dee bakama fëen, a taa: “Womi, a dë wan taanga soni tuu fu sö wan guduma musu ko a di Tii u Gadu dendu e. 24 Ja si fa di mbeti de kai kamëli bigi ö? Ee i luku ën te i kaba, nöö ja sa maakëen seei taa a sa pasa na aguja baaku. Ma mi piki unu taa, di soni dë möön fukë möön leki fu wan guduma sa ko a di Tii u Gadu dendu.”

25 Nöö di u jei sö kaa, nöö a toobi u seei. Hën u hakisi ën taa: “Wë ee sö a taanga da wan sëmbë di Gadu heepi sö te a ko gudu, nöö ambë seei sa feni di libi u teego baa?”

26 Hën a luku u diin sö, hën a taa: “Ee a nama a di kaakiti u libisëmbë, nöö na wan sëmbë sa feni ën e. Ma a di kaakiti u Masa Gadu a nama, nöö soni seei an dë di hën an sa du.”

27 Nöö hën Petuisi taa: “Wë Masa o, uu bi disa hii soni seei ko ta waka a i baka, nöö un paima u o feni?”

28 Hën a taa: “Haika e. Te a dou di juu fu hii soni musu ko njunjun, nöö Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o go sindo a di könu sutuu u mi ku hii di hei u Gadu di a abi. Nöö di juu dë, nöö un dee tuwalufu sëmbë bi ta waka a mi baka aki, nöö woon ko sindo a tiima sutuu tu, ta kuutu dee tuwalufu lö u Isaëli.

29 “Nöö na unu wanwan o feni paima e. Ma hii dee sëmbë dee disa de wosu, ee nasö de baaa, ee nasö sisa, tata, mama, mihi, pandasi kamian, hiniwan soni fu di a kë waka a mi baka hedi, mi taki da unu taa dee lö sëmbë dë an o lasi. Biga de o toona feni dee soni naandë höndö toon baka, nöö te fu kaba fëen nöö de o feni di libi u teego a Gadu tu.

30 “Nöö di juu dë, nöö sömëni sëmbë dee de bi ta tei u heihei sëmbë a goonliba aki, de tuu o ko dë lagi sëmbë. Nöö sömëni sëmbë dee bi dë lagima a goonliba aki o ko hei sëmbë awaa.”

Sö Masa Jesosi taki da u tefa a kaba.

20

Aki da wan oto fu wanlö wookoma bi wooko a wan goon.

1 Nöö hën wë Masa Jesosi konda wan oto woto da u möön, faa lei u fa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “Wan guduma abi wan gaan goon fëen. Nöö hën di mamate biten hën a hopo go suku sëmbë fu de heepi ën wooko di goon. 2 Nöö di a feni sëmbë, hën a mbei buka ku de te a kaba taa a o paka de wan daka wooko möni. Hën de taki aai, a bunu. Nöö hën wë a manda de go a di goon.

3 “Nöö hën a sai dë te kuma nëigi juu sö, hën a toona go suku sëmbë möön u de musu heepi ën wooko di goon. Nöö hën a go si wanlö sëmbë taanputaanpu pii a wojowojo naandë, de aan soni seei u du möönsö.

4 “Nöö hën a taki da de taa: ‘Un ko go wooko da mi a mi goon, nöö mi o paka unu kumafa a fiti.’ Hën de taki aai, nöö hën a manda de go.

5 “Nöö hën a dë te kuma tuwalufu juu, hën a toona go suku sëmbë möön fu de heepi ën wooko di goon. Hën a feni sëmbë möön.

“Nöö a di dii juu, hën a toona go suku möön.

6 “Hën a dë tee sapate feifi juu hën a toona go möön. Hën a go si wanlö sëmbë dë taanputaanpu a wan kamian, na soni seei de ta du möönsö.

“Hën a hakisi de taa: ‘Andi mbei un dë taanputaanpu aki di wan hii daka nöömö sö?’

7 “Hën de taa: ‘Wë nönö, wa feni wooko seei möönsö e.’

“Nöö hën a taa: ‘Söö. Wë mi o manda unu be un go wooko a mi goon ala. Un kë ö?’

“Hën de taki aai. Hën a manda de go a di wooko.

8 “Nöö hën de ta wooko tee fa juu kisi u de kumutu a di wooko. Nöö hën di sëmbë abi di goon hën a go fan ku di basi taa: ‘Wë go kai dee wookoma tja ko, nöö i paka de da mi. Nöö joo seti ku dee bi ko lasiti dë te kisi dee fosu sëmbë dee bi ko di mamate e.’

9 “Nöö hën di a go u go paka de, nöö hën a seti ku dee bakawan hën a paka de wan hii daka möni. Nöö sö a paka de tuu te dou.

10 “Ma nöö di a paka dee sëmbë bi ko a fesi, nöö de bi mëni taa de o kisi möön hila möni möön dee ko a baka dë. Ma nöö de ko si taa di wan möni nöö de tuu feni. 11 Nöö di soni an kai ku de seei, nöö hën de sai dë ta guunjan di sëmbë abi di goon.

12 “Te wan pisi hën de go nëën gbolo, hën de hakisi ën taa: ‘Unfa di soni waka? Di mamate hën u ko dë ta pena a di sonu mindi tefa di ndeti aki, ma nöö dee sëmbë dee wooko di wan kodo juu langa dë, u ku de tuu kisi di wan seei möni. A bunu sö nöö?’

13 “Nöö hën di goon masa kai wan u de, a taa: ‘Mati.’

“Hën a piki.

“A taa: ‘Fa un taki dë, nöö ma du hogi ku unu e. Biga na mi ku unu bi mbei buka taa mi o paka unu wan daka möni nöö? Wë nöö un mëni dë a i maun naandë? Na wan daka möni mi da i dë nöö?’

14-15 “ ‘Nöö unfa i pakisei? Di soni di mi abi, ma sa du ku ën kumafa mi kë nöö? Sö nöö mi bi kë da dee sëmbë dee ko lasiti dë, nöö fu di mi abi bunuhati u de fëen mbei un ta haun sö nöö?’ ”

16 Sö wan oto Masa Jesosi tei konda da de. Hën a taa: “Sö nöö a o dë a di Njunjun Tii u Gadu e. Dee sëmbë i mëni taa o dë a fesi, nöö de sa ko dë a baka e. Nöö dee sëmbë i sabi taa o dë a baka, nöö de sa ko fesima.”

Aki Masa Jesosi taki soni

u di dëdë fëen möön.

Maik. 10:32-34; Luk. 18:31-34

17 Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi o go a Jelusalen. Nöö hën a kai u dee tuwalufu bakama fëen a së.

Hën a fan ku u te a kaba taa: 18 “Dee sëmbë, un haika e. Woo go a Jelusalen awaa. Nöö fa i si woo go dë, nöö wan gaan soni o pasa ku Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki e. De o sei mi da dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti, nöö de o kuutu ku de na de te de kaba fiti buka taa mi musu dëdë. 19 Nöö de o tja mi go buta a dee oto köndë sëmbë maun dee na dë Dju sëmbë, u de ta sösö mi ta mbei mi fa. Nöö de o fon mi te a tjika de ufö de o tei mi tja go peka a lakpa pau kii. Ma nöö a di u dii daka, nöö mi o toona weki baka e.” [Sö wë a fan ku u gbelingbelin tjika.]

Aki wan mama ta hakisi hei kamian da dee womi mii fëen.

Maik. 10:35-45

20 Ma nöö baka di Masa Jesosi fan sö, hën di mama u Jakobosi ku Johanisi, dee mii u Zebedeosi, ko nëën ko tjökö kini a goon nëën fesi taa: “Masa o, mi kë begi i wan soni.”

21 Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Antoobi, mujëë. Andi i kë?”

Hën a taa: “Wë ja si dee tu womi mii u mi aki ö? Wë mi ko begi i taa te joo subi a di könu bangi fii, fii tii di köndë, nöö mi kë i mbei de sindo a i bandja, wan u de a i leti maun së, di otowan a i töötömaun së.”

22 Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Wë mujëë o, fa i ko begi mi di soni aki, ma nöö i saandi i ta begi mi nöö?”

Hën a bia fan ku de tu baaa, a taa: “Womi, di soni di de lai da mi u mi bebe aki, nöö un sa bebëen tu ö?”

Nöö hën de taa: “Aai, Masa, u sa bebëen.”

²³ Hën a taa: “Awa, wë woon bebe wan pikiwan fëen tuu o. Ma haika e. Ee a dë taa fii ko sindo a dee hebi kamian a mi bandja dë, nöö an dë a mi aki fu mi sa mbei buka ku unu nëen e. Biga dee sëmbë dee mi Tata a liba ala buta, nöö de nöö sa feni dee lö kamian naandë.” Sö Masa Jesosi piki de.

Aki ta lei ambë o hei a di tii u Gadu dendu.

²⁴ Wë nöö di u otowan ko jei fa de tu baaa bi fan dë, nöö hati fuu ko boonu ku de seei.

²⁵ Nöö hën Masa Jesosi kai hii u tuu ko nëen makandi, hën a fan ku u taa: “Womi, un haika e. Fa dee hedima u di goonliba aki ta tii köndë, nöö de ta masa sëmbë ta buta de a de basu, nöö dee sëmbë dee dë a de basu dë seei ta masa oto sëmbë tu ta buta a de basu. A sö wan fasi wë dee hedima u goonliba aki ta tja köndë.

²⁶ “Ma nöö unu, wan musu dë sö e. Nönö. Biga ee wan fuunu kë ko heima a di Njunjun Tii u Gadu aki, nöö i musu saka i seei da di otowan fii. ²⁷ Ee i kë ko fesima u dee otowan, nöö i musu ko dë kuma futuboi seei da de. ²⁸ A di soni dë un musu ta djeesi mi e, dee sëmbë. Biga fa i si Mi di ko dë Libisëmbë Mii ko a goonliba aki, nöö ma ko fu sëmbë musu dini mi e, ma mi ko u miseei musu dini sëmbë. Mi ko u mi lasi mi libi seei paka paima fu sëmëni hia sëmbë sa ko bunu ku Gadu.” Sö Masa Jesosi taki da u a di ten dë.

Aki Masa Jesosi kula

tu bookowojoma.

Maik. 10:46-52; Luk. 18:35-43

²⁹ Nöö hën u ku ën ta waka nango tefa u go dou a wan köndë de kai Jelikou. Nöö fa u nango dë, na u wanwan e. Wanlö gaan hia sëmbë ta waka a Masa Jesosi baka gidjii kumafa de bi guwenti kaa, nöö hën u ta kumutu a di köndë.

³⁰ Nöö di juu dë tu bookowojoma bi dë leti a bandja pasi naandë. Nöö di de jei taa Masa Jesosi hën ta pasa dë, nöö hën de seti bai dëen taa: “Masa gaantangi, na i da di bakamii u Könu Dafiti di bi musu ko nö? Saa u ooo, saa u!” Sö de ta bai.

³¹ Ma nöö dee hia sëmbë dee ta waka ku u dë ta gandji da dee bookowojoma taa: “Un kabuka naandë!” Ma de an haika seei. Awa de ta bai taa: “Masa, ju di Heepima dë, u begi i gaantangi, saa u ooo! Heepi u!”

³² Nöö hën Masa Jesosi taanpu piii, hën a kai de.

Hën de ko dou.

Hën a hakisi de taa: “Andi un kë fu mi musu du da unu?”

³³ Hën de taa: “Masa, u kë fii heepi u be u ko ta si soni.”

³⁴ Nöo fa de fan dë, hën tjali u de kisi Masa Jesosi tee na soni, hën a tëndë maun nama a de wojo. Nöo hën wantewante dë, hën wojo u de limbo, de ko si soni gbegedee. Nöo hën de ta waka nango a Masa Jesosi baka, de ku dee hia sëmbë dë.

21

*Aki dee sëmbë ta wai ku Masa Jesosi kuma wan könu.
Maik. 11:1-11; Luk. 19:28-40; Joh. 12:12-19*

¹ Nöo u ku Masa Jesosi nango tefa u ko dou a wan köndë de kai Betifaigi. Di köndë dë dë zuntu ku Jerusalem, leti a di kuun de kai Oleifi Kuun bandja naandë.

Nöo hën Masa Jesosi kai tu fuu dee bakama fëen, ² hën a taki da de taa: “Womi, un go a di köndë a u fesi naandë e. Nöo te un go dou nöo woon si wan buliki dë taitai ku ën mii nëen bandja. Nöo un lusu de tja ko da mi.

³ “Nöo ee a ko dë sō taa wan sëmbë ko hakisi unu taa: ‘Unsä un nango ku dee mbeti?’ nöo un piki ën taa: ‘Di Masa fuu, hën abi de fanöudu,’ nöo de o disa de da unu.” Sö Masa Jesosi fan ku de tu bakama te a kaba.

⁴ Wë nöo fa i si di soni o pasa aki, nöo a o kai ku di soni wan tjabukama u Gadu bi sikifi gaanduwe a fesi, a taa:

⁵ Un go taki da dee sëmbë u Jerusalem naandë, leti a Sion dë seei, taa:

“Un luku di könu fuunu ta ko a unu a wan saapi fasi dë. A dë sindosindo a wan buliki liba ta waka ta ko, a wan buliki mii seei.”

Sö wë di tjabukama bi taki fu di könu Gadu o manda ko, nöo awaa a ta pasa.

⁶ Nöo hën de tu bakama du leti kumafa Masa Jesosi manda de. Biga de nango te de go dou, hën de go si di buliki taitai ku ën mii nëen bandja. ⁷ Hën de lusu de hën de tei tja ko da Masa Jesosi. Nöo hën de jabi koosu a de baka, nöo hën Masa Jesosi subi a di miii wan liba ta waka nango a Jerusalem.

⁸ Nöo di juu dë, hën dee hia sëmbë dee ta waka ku u naandë, hën de tei koosu jabi a di pasi liba, so sëmbë ta koti palo maun ta tuwë a di pasi u di buliki di Masa Jesosi dë nëen liba musu waka a de. Bigi nöo de ta bigi ën sō.

⁹ Nöo hën de ta waka nëen baka ta waka nëen fesi, te wan pisi hën de seti bai dëen taa:

Ke baa, u böö!

Di Gaan Könu fuu dou,

di Bakamii u Könu Dafiti di Gadu bi paamusi u.

Masa Gaangadu musu dë ku i e!

Fa i si a manda i ko aki,

në fii musu bai te dou a Gadu Köndë ala!

Sö dee hia sëmbë ta bai ta wai ta mbei piizii dëen.

¹⁰ Nöö fa u mbei dë, nöö Masa Jesosi dou a Jelusalen kaa, nöö di juu dë köndë ta booko seei, sëmbë ta mbei wajawajawa-jawaja. Sëmbë ta hakisi taa: “Maingë, ambë ko aki?” ¹¹ Hën de taa: “Ja jei ö? Jesosi u Nazalëti wë, di tjabukama u Gadu di ta dë a di pisiwata u Galilea, hën ko aki e, hën wë u ta wai ku ën sô.”

Aki Masa Jesosi jaka sëmbë puu

a di wosu fëen Tata.

Maik. 11:15-19; Luk. 19:45-48; Joh. 2:13-22

¹² Nöö fa Masa Jesosi ko dou a Jelusalen naandë, nöö hën a go wante a di Wosu u Gadu. Nöö di a go dou, hën a si wanlö hia sëmbë sai naandë ta sei soni da dee wakama ta ko dë. De ta sei dee mbeti ku dee pomba sô dee de ta kii da Gadu ta paka paima. So sëmbë sai dë ta tooka möni. Nöö sô de buta di pisi kamian ko dë kuma wojowojo ta wooko möni te a hia a dee sëmbë ta ko dë.

Nöö hën di Masa Jesosi si sô kaa, hën hati fëen boonu seei. Hën a jaka dee sëmbë puu dë, a kandi dee tafa u de tuwë djolou a goon, a tötö dee bangi u dee sëmbë ta sei pomba dë tuwë ku baka a goon.

¹³ Hën a gandji da de taa: “Wan bi jei fa Masa Gaangadu bi taki a di Buku ö? A taa di wosu fëen dë wan kamian ka sëmbë musu ta ko ta begi ën. Ma nöö unu tei ën buta ko tan kamian u fufuuma!”

¹⁴ Nöö a baka u di dë, hën dee bookowojoma ku dee lan sëmbë u di köndë ko nëen naandë a di Wosu u Gadu, nöö hën a kula de te a kaba.

¹⁵ Nöö di juu dë, wanlö mii sai dë eti ta kanda ta bai taa: “Gaantangi u di Bakamii u Könu Dafiti di Masa Gadu manda da u aki ooo!”

Ma nöö di dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ko si dee foombo wooko Masa Jesosi ta du dë, ku di fa dee mii ta kanda ta bai dëen a di Wosu, nöö hati u de ko boonu.

¹⁶ Hën de taki dëen taa: “Fa dee mii ta bai ta kai olo dë, ja ta jei fa de ta taki ö? Ja o tapa de be de kabuka nö?”

Hën a piki de taa: “Awa, mi ta jei. Ma nöö wan bi lesi a di Buku u Gadu ö, taa Gadu ta buta dee piki mii u de gafëen, te dou ku dee mii a bobu tuu.”

Nöö hën di a taki sô, ¹⁷ hën a kumutu disa de dë, nöö hën a go a di köndë de kai Betania. Naandë a duumi di ndeti dë.

Aki Masa Jesosi fan ku wan pau.

Maik. 11:12-14, 20-26

¹⁸ Nöö di dobooko fëen, hën u ku Masa Jesosi kumutu a Betania fuu toona go a Jelusalen möön. Nöö di u dë a pasi nango, hën hangi ko kisi Masa Jesosi. ¹⁹ Nöö hën a si wan fuuta pau leti a bandja pasi dë de kai figa, hën a go suku njanjan

nëen faa musu njan. Ma nöö an feni. Uwii nöö di pau abi nëen hedi. Nöö hën a fan ku di pau taa: “Fa i si ma feni njanjan a i aki, nöö ja musu pai a di goonliba aki möön e.” Nöö di a fan sö, hën wantewante dë hën di pau uwii lenguwa waaa faa.

²⁰ Nöö di u dee bakama ko si di pau taa a dëë, nöö soni fëen toobi u tumusi. Hën u hakisi Masa Jesosi taa: “Masa o, unfa a waka i fan ku di pau dë hën a dëë hesi sö?”

²¹ Nöö hën a piki u taa: “Dee sëmbë, un haika e. Ee i ta biibi Masa Gadu ku hii i hati, nöö unu seei sa du sö tu e. Nöö na di dë nöö, ma möön gaan soni seei un sa du. Biga ee hën i taki da di kuun aki taa: ‘Hopo kumutu fii aki go a di ze,’ nöö a o du leti kumafa i taki dëen. ²² Biga ee i abi biibi a Masa Gadu tjika, nöö hiniwan soni di i begi ën nöö i sa feni ën nëen.”

Aki Masa Jesosi tai dee Dju hedima ku fan.

Maik. 11:27-33; Luk. 20:1-8

²³ Nöö hën u toona go a di Wosu u Masa Gadu möön, nöö hën Masa Jesosi seti ta lei sëmbë. Te wan pisi hën dee Gaan Womi ku dee Gaan Begima ko nëen möön.

Hën de hakisi ën taa: “Ambë da i taki fii du dee soni i ta du aki?”

²⁴ Hën a piki de taa: “Wë fa un hakisi di soni dë, nöö miseei o hakisi unu wan soni tu. Nöö te un piki mi, nöö miseei o piki unu unsë mi feni di taki.”

²⁵ Hën a hakisi de taa: “Di dopu Johanisi bi ta dopu sëmbë, ambë bi butëen a ta du di lö wooko dë, Masa Gadu naa libisëmbë?”

Wë nöö fa a hakisi de naandë, hën de go a së go pakisei di soni go, de pakisei di soni ko, te de wei, hën de taa: “Wë unfa woo taki di soni aki? Biga ee u piki taa Masa Gaangadu hën mandëen, nöö a o hakisi u ee faandi mbei wa bi piki ën buka? Wë nöö woo peka. ²⁶ Ma nöö ee u taki taa libisëmbë hën mandëen nöö u musu fëëë, biga hii dee sëmbë u di köndë aki tuu tei Johanisi fu wan gaan tjabukama di Gadu seei manda ko. Möön bëtë fëen nöö un boo piki ën taa wa sabi.”

²⁷ Nöö hën de go a Masa Jesosi hën de piki ën taa: “Wë di soni i hakisi u dë, nöö wa feni u piki i e.”

Hën a taki da de taa: “Wë di wan feni, nöö miseei tu, më sa konda da unu ambë da mi di taki u mi ta du dee soni mi ta du aki e.”

Aki Masa Jesosi da wan oto

fu tu baaa.

²⁸ Hën a toona fan ku de möön taa: “Un haika, mi o taki wan woto da unu aki, nöö un pakisei ën bunu e.

“Wan tata bi abi tu womi mii fëen. Nöo hën a go a di möön gaan wan hën a taki dëen taa: ‘Womi o, baa, wë mi kē fii go a u goon tide go wooko e.’

²⁹ “Nöo hën a taa: ‘Ambë? Mi ö?’ A taki aai. A taa: ‘Nönö, ma o go e.’

“Ma nöo hën a sai dë te wan pisi, di soni ko hati ën fu di a bi piki hën tata gaan buka sö, nöo hën a hopo go a di goon dendu go wooko.

³⁰ “Ma nöo söseei di tata bi go a di oto womi mii fëen tu, hën a taki dëen taa: ‘Womi, mi kē fii go a u goon dendu go wooko tide e baa.’

“Nöo hën a piki ën taa: ‘Söö. Wë antoobi Taata, mi o go e.’ Wë ma nöo hën an go möönsö.”

³¹ Nöo hën Masa Jesosi taa: “Wë nöo mi hakisi unu, de tu mii u di tata, di a fan ku de undi u de piki ën buka?”

Nöo hën de piki taa: “Wë di gaan wan, hën du kumafa di tata bi kē.”

Nöo hën Masa Jesosi taki da de taa: “Awa, sö a dë tuu. Nöo un haika e. Dee fufuuma u di köndë aki, ku dee jajo mujëe dee un ta mbei fa, nöo dee lö sëmbë dë sa ko a di Njunjun Tii u Gadu dendu möön hesi möön unu e. Biga de sabi kaa taa de an ta libi bunu. Ma nöo unu, un ta mbei kuma un ta piki Gadu buka, un dë bumbuu sëmbë kaa, nöo hën mbei a taanga da unu fuun saka unu seei a di tii u Gadu basu.

³² “Biga di Johanisi ko, nöo a bi ta lei unu unfa fuun libi ufö un sa ko bunu ku Gadu, ma nöo wan bi kē piki. Nöo hën dee sëmbë dee bi a’ poi nē a di köndë, nöo de bia piki Johanisi hesihesi. Ma nöo unu, hii fa un si taa sö de ta piki, ma tökuseei wan bia piki ën buka möönsö. Un mbei taangajesi go dou te kisi fa u dë aki eti.”

Aki Masa Jesosi da wan oto fu wanlö hogihati wookoma.

Maik. 12:1-12; Luk. 20:9-19

³³ Nöo hën a tei wan woto konda da de möön, a taa: “Wan guduma bi dë e. Nöo hën a koti wan gaan goon hën a paandi di fuuta de kai doloifi nëen te a kaba faa musu ta mbei win. Hën a mbei wan peni te a kaba lomboto di goon. Nöo hën a diki wan baaku te a kaba mbei baki nëen, fu te di doloifi lepi nöo a di baki dë dendu de o ta makisëen ta mbei di win. Nöo hën a mbei wan hei wosu buta a di peni dendu u dee wakitima musu ta watji fufuuma.

“Nöo di a mbei hii dee soni tefa a kaba, hën a kai wanlö sëmbë ko nëen. Nöo hën a mbei buka ku de tefa a kaba taa de o ta wooko a di goon, nöo te juu kisi di fuuta lepi, nöo de o ta mbei win nöo hën ku de o ta paati ën.

“Nöo di di goon masa mbei di buka ku dee sëmbë te a kaba, hën a mbei wan lëisi go tee a wan oto köndë.

34 “Nöö hën a go dë ala teee juu dou di fuuta lepi. Nöö hën wë a kai wanlö futuboi fëen manda go a di goon, fu de go tei di win fëen a dee sëmbë tja ko dëen.

35 “Nöö hën wë de nango tefa de go dou. Ma nöö di dee sëmbë dee ta wooko a di goon si taa de ta ko, hën de buta ku de. Wan u de de fon tee a fika a dëdë ku libi maun. Di otowan hën de fon kii. Di otowan hën de naki ën ku sitonu kii.

36 “Nöö hën a baka u di dë, hën di goon masa toona manda oto sëmbë u de go möön go suku di win tja ko dëen. Nöö hën de nango tefa de go dou. Hën dee sëmbë dee dë a di goon du ku de leti kumafa i si de bi du ku dee fosuwan.

37 “Nöö a baka u di dë, nöö hën di goon masa taa: ‘Söö. Wë mi o manda di womi mii u mi seei go awaa. A kandë te dee sëmbë si ën, nöö de o abi lesipeki fëen, di a dë mi mii.’

“Nöö hën a manda di womi mii fëen go gbolo. 38 Ma di dee sëmbë dee dë a di goon si taa hën ta ko dë, nöö hën de taa: ‘Söö. Wë di sëmbë a’ di goon, luku di womi mii fëen ta ko dë e.’

“Nöö hën de kuutu ku deseei taa: ‘Te di masa dëdë nöö di mii i si naandë, hën o ko tei di goon aki puu a u maun. Nöö un sabi nö? Un boo kii ën puu aki wante, nöö di goon o fika da u wanwan.’

39 “Nöö hën wë di womi mii ko dou. Nöö hën dee sëmbë kisi ën tja go a döösë u di djai, hën de kii ën gbegede puu dë.”

Sö wan woto Masa Jesosi konda da de te a kaba.

40 Hën a taa: “Wë nöö fa dee soni pasa dë, nöö te di goon masa ko, andi un mëni taa a o du ku dee sëmbë naandë?”

41 Hën de taa: “Höön, wë di soni naandë dë u taki ö? A o sitaafu de ku wan gaan hogi sitaafu di fiti de nöö a o kii de. Nöö a o da oto sëmbë di goon di a sabi taa a sa feni wini fu di goon fëen a de.”

42 Nöö hën Masa Jesosi hakisi de, a taa: “Wan sabi fa de taki a di Buku u Gadu nö? De taa:

Dee sëmbë ta mbei sitonu wosu,
de si wan sitonu taa an bunu,
nöö hën de tuwëen a kapëe.

Ma nöö bakaten,
hën di sitonu dë ko di mama posu u di wosu.

Masa Gadu seei wë du di soni sö,
nöö a dë wan gaan foondo soni da u.

Sö wë di Buku taki.

43 “Nöö mi taki da unu taa Masa Gadu an o biinga ku unu möön e, faa buta unu a di Tii fëen basu möön. Nönö. A o disa unu, nöö a o tei wanlö oto sëmbë buta a di Tii fëen di a o sa feni wini a de.

44 “Biga di soni Gadu buta taa a bunu, nöö hën un feni taa an bunu kwetikweti, leti kuma di sitonu de bi tuwë dë. Nöö un sabi fa di sitonu naandë dë nö? Ee un kai nëen liba nöö

woon booko pisipisi, ma ee di sitonu hën kai a unu liba nöö lala a o lala unu finufinu kaba a sösö fiaa.”

⁴⁵ Wë nöö fa Masa Jesosi fan dë, nöö dee Gaan Begima ku dee Faliseima jei, nöö de sabi taa de wë a tjökö ku di fan a fan dë, nöö hati u de boonu teee. ⁴⁶ Nöö de kë kisi ën tja go buta a dunguwosu, ma fu di de fëë lanti hën mbei de an du sö. Biga hii sëmbë ta tei Masa Jesosi u wan gaan tjabukama u Gadu seei.

22

Aki Masa Jesosi da wan oto

fu wan tööu wosu.

Luk. 14:15-24

¹⁻² Nöö hën Masa Jesosi toona tei wan woto möön konda faa lei u fa di Njunjun Tii u Gadu dë.

A taa: “Wan könu abi wan womi mii fëën o tööu, nöö hën a kai sëmbë a fesi fu te di daka dou nöö de ko a di tööuwosu. Nöö hën a seeka soni te a kaba këë. ³ Nöö hën a manda dee futuboi fëën fu de go piki dee sëmbë dee a bi kai dë taa wë aan soni, di daka hën a dou. Be de ko a di tööuwosu ko njan di gaan piizii.

“Nöö hën dee futuboi go, hën de da di buka te de kaba. Ma nöö dee sëmbë a bi kai dë, de an kë ko. De an dë a di soni dë seei.

⁴ “Nöö hën di könu manda wanlö oto futuboi fëën möön taa be de toona go taki da de taa a seeka hii soni tuu kaa. Dee gaan kau, ku dee kau mii dee a bi kiija buta naandë fu de fatu tjika u de njan di daka, nöö a kii de tuu kaa seeka boi. Nöö be de ko a di piizii. Sö a manda taki da de.

⁵ “Ma nöö fa dee futuboi go da di buka te de kaba naandë, hën dee sëmbë tjëkë ahwa maun da de taa de an dë a di soni dë. Hën wan u de hopo go fëën nëen goon dendu, di otowan go fëën a möni wooko. ⁶ Nöö dee sëmbë dee fika, hën de hopo, hën de kisi dee futuboi u di könu hën de du hogihogi ku de te a tjika de, hën de kii de puu dë gbelin.

⁷ “Nöö hën di könu jei taa sö wan soni, nöö hën hati fëën ko boonu seei tee na soni. Hën a kai wanlö sodati fëën, hën a manda de go kii dee sëmbë dee bi kii dee futuboi fëën, hën de booko di köndë, de suti faja nëen tjuma gbegedee.

⁸ “Nöö hën wë di könu toona kai wanlö oto futuboi u de ko nëen, hën a taa: ‘Wë un luku. Dee soni u seeka buta dë fuu njan di piizii, nöö u kaba u seeka de gaanduwe kaa e, ma dee sëmbë dee mi kai u de ko nöö de hogi poi. An fiti u de ko njan di piizii aki möön.

⁹ “Wë nöö un sabi nö? Un go a di köndë nöö un paaja waka a hii dee sitaati tuu, gaan wan ku piki wan. Nöö hiniwan sëmbë di un si, nöö un kai ën taa be a ko a di tööuwosu aki ko njan.’

10 “Nöö hën de paaja hii di köndë. Nöö hën de kai hii sëmbë dee de si kaa, bunuwan ku hogiwan tuu, hën de tja de ko a di piizii te di wosu fuu pöö ku sëmbë.

11 “Ma nöö di tööu bi abi wan wëti taa di könu seei o buta di koosu fii bisi ko a di tööuwosu. Nöö hën de dë a di piizii dendu te wan pisi nöö hën könu ko u ko da de wodi. Nöö fa a ta da de wodi ta lontu dë, te wan pisi hën wojo fëen ko kai a wan sëmbë ko naandë. A dë fëen ku fëen seei koosu nëen sinkii gbolo. An bisi di koosu könu bi dëen möönsö.

12 “Hën könu luku ën diin, a kai ën: ‘Womi.’

“A piki.

“A taa: ‘Unfa a waka i ko aki söndö i bisi di koosu di mi da i fii musu bisi?’

“Hën di womi dë pii. An sa piki na wan soni.

13 “Nöö hën di könu manda dee futuboi fëen taa: ‘Un kisi di sëmbë dë tai ën maun ku ën futu te un kaba, nöö un vindëen go a döo a dungudungu ala, ka sëmbë dë a sitaafu ta bai ta këe ta djëmë nöömö.’ ”

14 Sö wan oto Masa Jesosi taki da de naandë e. Hën a taa: “Nöö sö wë a dë e, dee sëmbë. Masa Gadu kai hia sëmbë u de ko, ma nöö biti sëmbë nöö ta ko nëen a di fasi di a buta faa tei de.”

Aki Masa Jesosi ta taki soni

u lanti möni.

Maik. 12:13-17; Luk. 20:20-26

15 Nöö fa Masa Jesosi fan te a kaba dë, hën dee Faliseima go a së go kuutu ku de na de unfa u de du de feni ën kisi tai ku dee fan a ta fan. 16 Nöö hën de feni wan soni fu de hakisi.

Nöö hën de kai dee bakama u de, ku wanlö sëmbë u Könu Helodi paatëi, hën de manda de go a Masa Jesosi go hakisi ën di soni de pakisei dë.

Nöö hën de naki te de go dou. Hën de kai ën: “Mësitë o.”

Hën a piki.

De taa: “Wë u ko a i aki.”

A taki aai.

“Wë u sabi taa fa i dë aki, nöö i dë gaan bumbuu sëmbë. Biga i ta konda dee soni u Gadu gbelingbelin da u leti kumafa de dë. Ja a’ toobi ku di fa sëmbë ta pakisei fii, hën mbei ja ta kwei di fan da u. Wë nöö hën i si u ko a i aki ko hakisi i wan soni, nöö di fa a dë nöö i piki u.

17 “Fa di Gaan Könu a Loomë ta duwengi u fuu ta paka lanti möni aki, wë nöö unfa i si ën? A fiti fuu pakëen naa an fiti?” Sö de hakisi ën.

18 Ma nöö Masa Jesosi sabi kaa taa politiki wë de ta naki ën sö, hën a piki de taa: “Un dee bödjëema aki, andi mbei un ta suku mi fuun tai ku fan sö? 19 Wë un da mi wan kwëngëlë möni i si.”

Nöö hën de tei wan kwëngëlë möni tja ko dëen.

²⁰ Nöö hën a hakisi de taa: “Wë ambë abi di në ku di fesi dë a di möni liba aki?”

²¹ Hën de piki taa: “Di Gaan Könu.”

Hën a taa: “Nasö nö?”

De taki aai.

Hën a taki da de taa: “Wë nöö di soni di dë u könu nöö un da könu ën e, nöö di soni di dë u Masa Gaangadu nöö un da Masa Gaangadu ën.” ²² Nöö fa a piki de dë, nöö a bigi da de seei. De an bi mëni taa sö a bi o piki de a sö wan köni fasi te de an sa feni soni u taki möön. Nöö hën de kumutu disëen dë, hën de go u de.

Aki dee Saduseima ko hakisi Masa Jesosi soni u di dëdë weki baka.

Maik. 12:18-27; Luk. 20:27-40

²³ Nöö hën di daka dë seei, hën wanlö sëmbë u di keiki paatëi de kai Sadusei ko a Masa Jesosi. Wë dee lö pei sëmbë naandë, de an kë biibi taa te sëmbë dëdë nöö di akaa fëen ta fika ku libi faa toona ko a di sëmbë sinkii a bakaten, be a weki baka.

Nöö fa de ko nëen dë, hën de hakisi ën taa: ²⁴ “Mësitë o, de taa te sëmbë dëdë nöö a o toona weki baka. Wë nöö u ko hakisi i wan soni fëen fii piki u.

“Wë Mosesi bi da u wan wëti. A taa ee wan womi ku ën mujëë libi te nöö hën di womi dëdë söndö a pali ku ën, nöö di baaa fëen musu hoi ën suwagi, be a pali mihi ku ën fu di baaa fëen böngö an musu kaba. Na sö nö?”

²⁵ “Söö. Wë nöö de bi dë sëbën baaa womi a u mindi aki. Nöö hën di gaan wan u de tei wan mujëë. Hën de dë te wan pisi hën dëdë kii di womi gbolo, hën ku di mujëë an pai möönsö. Nöö hën di oto baaa hoi di mujëë. ²⁶ Te di womi dë seei dëdë, an pali ku ën möönsö. Hën di u mbei dii hoi di mujëë. Tefa a dëdë an pai ku ën möönsö. Nöö sö hii dee sëbën baaa womi tuu libi ku di mujëë, ma na wan u de pali mihi ku ën möönsö. ²⁷ Nöö a baka u di dë, hën di mujëë seei ko dëdë tu.

²⁸ “Wë nöö di soni u kë hakisi i, hën da ee sëmbë dëdë de ta weki baka, nöö unfa di soni o pasa te de tuu weki baka? Undi u dee sëbën baaa o abi di mujëë? Biga de tuu bi libi ku ën.”

²⁹ Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë un ta tei di taki a wan föutu fasi poi e, fu di wan saandi Gadu Buku taki, nöö wan sabi un kaakiti Gadu abi tu. ³⁰ Biga tee sëmbë dëdë weki nöö manu ku mujëë soni an o dë möön e, ma hii sëmbë tuu o dë kuma dee basia u Masa Gaangadu köndë.

³¹ “Ma nöö fuu taki a di fa sëmbë ta dëdë weki baka dë, nöö wan ta lesi a di Buku u Gadu fa Gadu bi fan ku Mosesi a di faja dendu ö? ³² A taa: ‘Mi da di Gadu di dee gaan sëmbë fii ta begi, de Abahamu ku Isaki ku Jakopu.’

“Wë wan jei ö? An taa, ‘Mi da di Gadu di de bi ta begi,’ ma a taa ‘Mi da di Gadu de ta begi.’ Wë nöö Masa Gaangadu an dë di Gadu u dëdëdëdë sëmbë e, ma a dë di Gadu u libilibi sëmbë. Wë nöö hën da Abahamu ku Isaki ku Jakopu, di akaa u de dë ku libi a wan kamian eti, nasö nö? Nöö faandi mbei wan kë piki taa tee sëmbë dëdë nöö de dë ku libi eti?”

³³ Wë nöö di dee hia sëmbë sai dë jei fa Masa Jesosi piki dee Saduseima, nöö a bigi da de te na soni.

Aki Masa Jesosi ta lei undi u dee wëti u Gadu da di möön hebi wan.

Maik. 12:28-34; Luk. 10:25-28

³⁴ Nöö di dee Faliseima ko jei taa sö Masa Jesosi wini dee Saduseima a fan, nöö hën de toona hai ko makandi möön ko ta suku soni möön u de go kisi ën. ³⁵ Te de kaba nöö hën de go nëën.

Nöö de bi abi wan fiafia lei wan a de dendu di sabi Dju wëti finifini, nöö hën o fan di fan. ³⁶ Nöö hën a kai ën taa: “Mësitë.” A piki.

A taa: “Wë nöö fa Mosesi şikifi dee wëti u Gadu buta a di Buku, nöö undi u de da di möön hebi wan u de tuu?”

³⁷ Hën a piki de taa: “Di möön hebi wan ö? Hën da i musu lobi Gadu i Masa te dou ku hii i hati ku hii i akaa ku hii di pakisei fii di i abi. ³⁸ Hën da di möön hebi wan u hii dee wëti tuu. ³⁹ Ma nöö wan otowan dë leti nëën baka, hën da i musu lobi di otowan fii leti kumafa i lobi i seei. ⁴⁰ De tu wëti dë, de dë a fesi u hii dee otowan tuu. Biga hii dee wëti Mosesi ku dee tjabukama bi kisi a Gadu tuu, de tuu ta hëngi a de tu wëti naandë e.”

Sö Masa Jesosi piki de.

Aki Masa Jesosi tai dee Faliseima ku wan hakisi.

Maik. 12:35-37; Luk. 20:41-44

⁴¹ Wë nöö di dee Faliseima dë a Masa Jesosi dë kaa, nöö hën a bia hakisi de wan soni awaa. ⁴² A taa: “Wë miseei o hakisi unu wan soni. Unfa un ta mëni u di Könu de kai Keesitu, di Gadu bi paamusi taa a o manda ko? Ambë bakamii a musu dë?”

Hën de taa: “Wë a musu dë wan bakamii u Könu Dafiti.”

⁴³ Hën a taa: “Na sö nö? Wë nöö unfa a waka Dafiti seei kai ën ‘Masa’, ee bakamii fëen nöö a o dë? Biga i sabi fa di Buku taki. Di Akaa u Gadu ko a Dafiti liba nöö hën a taki wan soni u di Paamusi Könu taa:

⁴⁴ Masa Gadu taki da mi Masa taa:

‘Ko sindo a mi letimaun së aki

ta luku te mi buta dee felantima fii a i basufutu.’

Na sö Dafiti bi taki ö?

⁴⁵ “Wë nöö andi Dafiti kë taki ku di soni dë? Biga ee di Paamusi Könu o dë hën bakamii nöö, unfa a o sa dë hën Masa möön?” Hën di soni dë Masa Jesosi hakisi dee Faliseima.

⁴⁶ Ma nöö fa a hakisi de di soni dë, na wan u de saanfa u piki en möönsö. Nöö hën mbei fu kumutu a di ten naandë, nöö na wan sëmbë abi hati u go hakisi Masa Jesosi soni u de sa kisi en möön.

23

Aki Masa Jesosi bai helu da dee hedima u keiki ku dee Faliseima.

Maik. 12:38-40; Luk. 11:37-52, 20:45-47

¹ Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi fan ku u dee bakama fëen ku dee hia sëmbë dee sai dë tuu. A taa: ² “Un haika e, dee sëmbë. Wan si fa dee Sabima u Wëti ku dee Faliseima ta libi ö? De buta deseei a di kamian di Mosesi bi abi ta lei sëmbë dee wëti u Gadu. ³ Nöö fa un jei de ta fan dë, nöö un musu piki de tuu. Ma nöö wan musu suku u djeesi de a di fa de ta libi e. Nönö, biga de an ta libi kumafa dee wëti ta taki. ⁴ Nöö de ta lai wëti tee a hia da unu fuun musu ta tjai, ma de seei an ta tja wan pikiwan fëen seei.

⁵ “Nöö fa dee lö sëmbë dë sai dë, nöö hiniwan soni di de o du kaa nöö de ta du en fu sëmbë wojo musu si de taa de dë bumbuu sëmbë. Biga Gadu bi taki taa i musu sikifi dee wëti fëen buta a i mindifesi ku i maun fu ja musu fëekëtë de. Ma nöö dee lö sëmbë dë, de ta mbei gaan gindi dosu te de kaba ta sikifi Gadu wëti te a hia lai nëen ta tai buta a de mindi fesi ku de maun te de kaba fu sëmbë musu si de taa aai, sö de ta biibi Gadu tjika.

“Söseei Masa Gaangadu bi taki taa te de o nai di koosu u de, nöö de musu nai en ku jëkëjêkë a buka. Ma nöö de ta nai gaan langalanga jëkëjêkë te pasa maaka fu hii sëmbë musu si taa sö de ta biibi Gadu hebi tjika. Ma an dë sö a de hati. Un si ö?

⁶ “Nöö fa i si de sai dë, ee de o go a wan piizii ee nasö de go a keiki, nöö de lobi u sindo a dee möön hei kamian fu hii sëmbë wojo musu ta kai a de. ⁷ Nöö te de o go a wojowojo ee nasö a wan oto kamian a lanti dendu, nöö de lobi u sëmbë musu ta da de wodi a lanti dendu dë ta kai de ‘Munëli, Munëli.’ A ta suti da de seei.

⁸ “Wë ma nöö mi taki da unu taa na sö un musu libi e, dee sëmbë. Biga un tuu dë baaa ku baaa makandi. ⁹⁻¹⁰ Nöö wan musu buta unu seei hei möön sëmbë fu de ta ko ta kai unu ‘Munëli’ ee nasö ‘Taata,’ ee nasö ‘Masa.’ Di fa dë an bunu e! Biga wan kodo Masa nöö un abi, ku wan kodo Tata, hën da Masa Gaangadu di dë a liba. Nöö wan kodo Mësitë nöö un abi hën da di kõnu di Gadu bi paamusi taa a o manda ko. Nöö wan musu tei libisëmbë buta a dee lö kamian dë e, nöö wan musu hopo unu seei buta a dee lö kamian dë tu. Nönö.

¹¹ “Ma nöö ee wan fuunu kë dë fesima, nöö i musu saka i seei ko dë kuma futuboi u dee otowan fii. ¹² Biga ee wan sëmbë

i ta suku u hopo i seei, nöö Gadu o booko i saka. Ma ee i saka i seei, nöö Gadu o buta i möön hei.”

¹³ Nöö hën Masa Jesosi gandji da dee hedima u Dju awaa, a taa: “Mi bai helu da unu e, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima aki, un bödjëema unu! Fa un sai naandë, wan ta ko a di Njunjun Tii u Gadu dendu möönsö, nöö dee sëmbë dee dë fa u ko nëen nöö un ta tapa di pasi da de tu. Un ta tapa di döo seei a de fesi u de an musu denda ko a dendu.

[¹⁴ “Nöö mi toona bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima naandë, un bödjëema unu! Biga te un si wan mujëe manu fëen dëdë a fika a ganda, nöö un ta tei dee gudu fëen ku hii dee soni dee dë nëen wosu tuu ko fuunu. Nöö naandë seei un ta dë ta begi gaan langa begi, ta mbei taa un dë bumbuu sëmbë poi. Fa un ta du dë, nöö mi taki da unu taa woon kisi wan gaan sitaafu fëen a Gadu e.]

¹⁵ “Nöö mi bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti ku dee Faliseima aki, un bödjëema unu! Biga fa i si un sai dë, nöö un ta waka hii di mundu fuun feni ee wan kodo sëmbë seei hai tja ko a unu së. Nöö te un wini ën kaa, nöö un ta butëen ko tu toon didibi möön leki fa un sai dë.

¹⁶ “Nöö mi bai helu da unu möön e, un dee bookowojoma dë. Biga fa un sai dë, un ta suku u ta lei otowan pasi ma unu seei wan ta si di pasi möönsö.

“Biga un taa ee wan sëmbë i tei di Wosu u Masa Gadu soi, nöö di soi dë aan kaakiti. Ee i poi ën seei nöö an o kisi i. Ma ee i tei di goutu di dë a di Wosu soi, nöö hën a’ kaakiti tjika fu di soi kisi i. Sö di lei fuunu di un abi, sö a dë. ¹⁷ Wë un dee bookowojoma dë, unfa un du don sö? Biga di goutu ku di Wosu u Masa Gadu, undi u de möön hebi? Na di Wosu nö? Nöö fu di di goutu dë a di Wosu dë, hën mbei a ko dë wan hebi soni, na sö nö?

¹⁸ “Söseei tu, un ta lei sëmbë taa ee de tei di begitafa soi, nöö di soi aan kaakiti tjika. Ma ee i tei di soni de tja ko buta a di tafa dë soi, nöö hën abi kaakiti, di soi o kisi i ee i booko ën. Na sö un ta taki ö? ¹⁹ Wë nöö un wisiwasi di dë? Biga di soni de tja ko buta a di tafa, nöö nëen hebi e. Ma di begitafa hën hebi, nöö te i tja di soni ko buta a di tafa liba ufö a o ko wan hebi soni. ²⁰ Nöö mi taki da unu taa, ee i tei di begitafa dë soi, nöö hën da i soi ku ën ku hii dee soni dee dë nëen liba tuu.

²¹ “Nöö söseei tu, ee i tei di Wosu u Masa Gaangadu soi nöö hën da i ta soi ku ën ku hii dee soni dee nama ku ën tuu, te dou ku Masa Gaangadu seei tu di ta dë a di Wosu. ²² Nöö te i tei liba ala soi, nöö hën da i tei di könubangi u Masa Gaangadu a liba ala ku Masa Gadu seei di dë sindosindo nëen. Sö di soi fuunu hebi tjika.

²³ “Nöö mi bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti, ku un dee Faliseima, un bödjëema unu! Biga hii dee soni un ta

paandi fuun njan te dou ku dee pikipiki sii tuu, nöö de tuu un ta paati a teni pisi finifini nöö i ta da Gadu fëen pisi. Sö un ta mbei taa un ta hoi Gadu wëti fini tjika. Ma nöö dee gaan wëti u Gadu kuma fii wegi soni luku a wan leti fasi, ee nasö fii abi tjalihati da otowan, ee nasö fii libi a wan leti fasi fu sëmbë sa futoou i, dee di dë wan ta kai de gaan soni möönsö. Nöö an bunu e! Biga ee i lobi u hoi wëti sö, nöö dee wëti dë tuu i bi musu hoi makandi söndö i disa hafu u de.

24 “Nöö mi bai helu da unu möön, un dee bookowojoma ta lei otowan pasi naandë. Biga un dë leti kuma wan sëmbë ee wan piki sundju kai a di wata fëen di a ta bebe, nöö a o hopo wante go maani ën puu te a kaba bifö a o bebëen. Ma ee wan gaan gindi mbeti dë a di wata nöö an o si ën möönsö. A o bebe di wata wiö. Nöö sö wan sabi u wegi soni tjika.

25 “Nöö mi bai helu da unu möön, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima, un bödjëema unu! Biga un ta wasi paabi fuunu ee nasö kan fuunu finifini a wëti fasi, ufö de sa limbo da unu tjika. Ma hii fu di dë, hati dendu fuunu an dë limbolimbo. A lai ku sösö giii ku langahati ku takufasi.

26 Un dee bookowojo Faliseima aki, un haika e! Un mbei hati fuunu ko dë limbolimbo, nöö hii dee döösë soni fuunu o dë limbolimbo tu.

27 “Nöö mi bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima aki, un bödjëema unu! Fa un sai dë, un dë leti kuma dee geebi de ta seeka feifi a döösë tee de ko dë wetiweti faan limbolimbo. Ma dendu u de lai ku dëdë sëmbë pondipondi fika bonu. 28 Sö un dë e, fa i si un sai dë. Biga un ta mbei unu seei kuma gaan bumbuu sëmbë, ma hati dendu fuunu lai ku sösö ganjan ku bödjëe fasi ku hii pei hogi.

29 “Nöö mi bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima, un bödjëema unu! Fa un sai naandë, un ta seeka dee geebi u dee fesiten tjabukama u Gadu, ku dee u dee oto sëmbë dee bi libi bunu a Masa Gaangadu wojo. Un ta bisi de te de hanso möön hii soni. 30 Sö un ta du e, nöö hën wë un sai dë ta taki taa ee unu bi dë a di ten u de ala, nöö wan bi o kii de kumafa dee gaan sëmbë fuunu bi kii de.

31 “Ma nöö hii fa un taki dë seei, ma ee sëmbë wegi di fa un ta libi te de kaba, nöö de musu si taa un dë lalalala bakamii u dee gaan sëmbë fuunu dee bi kii dee tjabukama dë. Un djei de tumisi ku di hogilibi fuunu. 32 Nöö mi taki e, taa be un libi di hogilibi fuunu go dou nöö e, te nöö a o kisi di maaka di dee gaan sëmbë fuunu bi buta da unu.

33 “Nöö fa un hai ko zunta gidjii kuma sindeki lolulolu na akata dë, nöö un sabi taa un sa lusu kule go te de an o kisi unu tuwë a di didibi faja nö? 34 Wë nönö e! Un haika, mi o toona manda wanlö oto tjabukama ko a unu möön, ku

fusutan sēmbē. Bumbuu leima seei mi o manda da unu leti kumafa Masa Gadu bi manda ko da dee gaan sēmbē fuunu a fesiten. Nōō hafu u de woon peka a lakpa pau kii, hafu u de woon kii a oto fasi, hafu u de woon fon a dee keikiwosu fuunu, hafu u de woon ta buta ku de ta jaka ta puu a kōndēkōndē kuma dagu. Sō woon du ku de tjika.

³⁵ “Nōō hēn mbei mi taki da unu taa hii dee bumbuu sēmbē u Gadu dee de bi kii a goonliba aki tuu kaa, de tuu o fika a unu liba e, kumutu na Abeli te dou a Sakaliasi di mii u Belekia di de bi kii a di Wosu u Masa Gadu ganda mindi. ³⁶ Hii di hebi u de tuu o kai a un dee hogi sēmbē ta libi a di ten aki liba e.” Sō Masa Jesosi fan ku dee hedima u Dju naandē.

Aki Masa Jesosi ta kēē

da Jelusalen.

Lk. 13:34-35

³⁷ Nōō di a fan sō te a kaba, nōō hēn wan gaan tjali kisi ēn u di kōndē. Hēn a taa: “Ee aai, Jelusalen, Jelusalen, a i ganda mindi aki de vinde sitonu naki dee sēmbē kii, dee Gadu bi manda. Hii dee tjabukama tuu de kii a i aki. A tjali e. Sōmēni pasi mi bi hangī fu mi kai dee sēmbē fii ko a mi, kumafa wan ganian mama ta kai hēn miii fu de ko nēen hanza basu faa tjubi de. Ma nōō de an bi kē ko mōōnsō. ³⁸ Da a ko dē taa wē heepi an dē. Nōō mi o disa unu be un libi kumafa un kē e, be di kamian fuunu aki booko kaba a sōsō.

“Biga mi disa unu fuun bai sabi sō. ³⁹ Nōō mi taki e, te di daka dou u mi toona ko mōōn, nōō woon dē kabakaba fuun tei mi awaa. Nōō woon toona bai kumafa un bi bai dē kaa taa: ‘Gaantangi u Gadu u di sēmbē a manda da u aki. Gadu musu dē ku ēn.’”

Sō Masa Jesosi fan te a kaba di ten dē.

24

Aki ta lei dee maaka u te

di ten u dē aki o kaba.

Maik. 13:1-31; Luk. 21:5-33

¹ Nōō hēn di a ta kumutu a di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen dē faa go, nōō hēn u dee bakama fēen ko nēen ko hakisi ēn taa: “Masa o, ja si fa dee wosu fu di keikipisi aki waiti nō?”

² Nōō hēn a taa: “Awa, ma fa i si de hanso seei, ma wan daka ta ko di na wan u dee gaan sitonu i si aki o fika oto a oto liba mōōn e. De tuu de o booko tuwē a goon paaja fanjanfanjan.”

³ Nōō hēn a kumutu dē, hēn a go a di kuun de kai Oleifi Kuun go sindo. Nōō hēn u ko nēen naandē u wanwan hēn u hakisi ēn taa: “Masa, wē di soni i taki dē, na un juu ten a o ko pasa? Nōō un maaka joo lei u tu, fuu sa sabi di juu di joo toona ko baka ku di juu di ten u dē aki o kaba?”

⁴ Nöo hën Masa Jesosi piki u taa: “Söö. Wë a bunu fuun sabi ën tuu e, fu sëmbë an sa ganjan unu. ⁵ Biga di juu dë, nöo sëmëni sëmbë o hopo ta tei mi në taa de da di Paamusi Könu, nöo a di fasi dë de o ta kisi sëmëni sëmbë ta ganjan.

⁶ “Nöo un haika e. Te di juu ta kisi, nöo woon ta jei taa: ‘Feti dë aki,’ te wan pisi, ‘Feti dë ala.’ Nöo wan musu panta e, biga dee lö soni dë musu ko pasa ufö. Ma nëën da di kaba eti e. ⁷ Di juu dë, nöo wan köndë o hopo go feti ku di oto köndë, wan könu o hopo go feti ku wan oto könu, gaan hangi o ko, goonliba o ta seki, kamian o ta bai ta latja. ⁸ Nöo di dë hën da di seti nöo fu di gaan fuka ten di dë u ko. A o dë leti kuma te bëë seti njan wan mujëë faa pai. Sö dee fuka dë o ta lei taa di juu zuntu fu di ten u dë aki musu kaba.

⁹ “Nöo di juu dë, de o seti du ku un dee sëmbë u mi tu. De o buta unu a sëmbë maun u de sitaafu kii. Hii sëmbë o ta buuse unu fu di un nama ku mi hedi. ¹⁰ Hën wë mbei hia sëmbë o bia baka, de an o a’ biibi a mi liba möön. Nöo di juu ten dë, di libi o hogi tee. Sëmbë o ta tja de na de go sei, de o ta buuse deseëi te na soni. ¹¹ Nöo sëmëni sëmbë o hopo ta konda taa de da tjabukama u Gadu, nöo de o ta ganjan hia sëmbë ta kisi ta hai tja ko a de së.

¹² “Nöo fa dee sëmbë u di ten dë o libi hogi ku deseëi tjika dë, nöo gaan së u de an o lobi de na de möön e. ¹³ Ma nöo dee sëmbë dee o tai hati ta biibi a Gadu tee dou di kaba pisi, nöo de o feni di libi u teego. ¹⁴ Ma nöo di bunu buka u di Njunjun Tii u Gadu musu paaja te dou hii goonliba e, be hii föluku musu jei. Nöo baka u di dë ufö di ten u dë aki o kaba.

¹⁵ “Nöo te wan pisi, nöo woon si di gaan hogi di di tjabukama u Gadu de kai Daniëli bi taki e. Di hogi dë, Masa Gaangadu an sa si ën a wojo seei, kwetikweti, biga hën ta biinga u poi hii bumbuu soni kaba a sösö gbegedee. Nöo di hogi dë o hopo ën seei buta leti a di kaba apaiti kamian u Masa Gaangadu Wosu, ka hën wanwan bi musu dë. Sö a o hopo ën seei tjika. (Nöo fa u sikifi ën aki, nöo di sëmbë di ta lesi, nöo be a buta mëni nëën bunu faa musu fusutëën.)

¹⁶ “Nöo te di soni u taki dë pasa, nöo dee sëmbë dee dë a Judea köndë aki nöo de musu kule hesihesi go tjubi a dee gaan kununu liba e. ¹⁷ Ee wan sëmbë i dë a i wosu a baiko a liba ala, nöo i musu bazia wante kai a goon kule go tjubi. Ja musu bia go a i wosu dendu seei taa i nango tei soni fi tja go ku i. Nönö. Sö i musu biinga kule hesi tjika. ¹⁸ Nöo dee sëmbë dee dë a goon dendu, sö nöo de musu kule wantewante go tu. De an musu go a wosu go tei koosu u de tjai. ¹⁹ Nöo a o tjali möönsö o, dee sëmbë, da dee mujëë dë ku bëë ku dee dë ku miii a maun. Biga dee daka naandë o dë wan hebi daka seei da de.

20 “Nöö un musu ta begi Gadu taanga e, be di juu naandë an kisi i a kötö ten, ee nasö a saba daka _{di} a’ tjina fii kule.”²¹ Biga mi taki da unu taa, fu sensi di Masa Gadu mbei goonliba, nöö di lö gaan fuka dë an bi ko pasa wan daka eti. Nöö söseei tu an o pasa ufö di ten dë dou. Nöö fa a o pasa naandë, nöö an o pasa möön tu e.²² Ka soni o hogi tjika dë, mi taki da unu taa ee Masa Gaangadu an tapëen hesi, nöö na wan sëmbë o dë ku libi a goonliba möön. Hii sëmbë seei tuu fiaa o dëdë kaba. Ma fu dee sëmbë dee Masa Gaangadu tei ko sëmbë fëen, nöö fu de hedi wë a o tapëen möön hesi.

23 “Söö. Nöö di juu dë, nöö wan sëmbë o ko taki da i taa: ‘Luku di Paamusi Könu leti naandë!’ Ma wan musu piki e.²⁴ Biga sëmëni sëmbë o ta hopo ta ganjan sëmbë taa de da tjabukama u Gadu ee nasö de da di Paamusi Könu. De o ta du gaan foondo soni ta bia sëmbë hedi ta hai tja ko a de së. Mi taki da unu taa ee a bi sa, nöö de bi o ganjan dee sëmbë fu Gadu seei tu, dee a bi tei kaa ko sëmbë fëen seei. Un si ö?²⁵ Nöö fa mi ta taki dee soni da unu aki, nöö mi ta taki de a fesi da unu fu buuja an musu kisi unu. Biga un bi jei de kaa.

26 “Nöö mi o toona bai unu wan pasi möön, kumafa i si mi bi bai unu dë kaa taa ee de ko taki da i taa: ‘Di Paamusi Könu ko e! A dë leti a sabana dendu ala!’ nöö wan musu kule go luku e. Biga na tuu. Ee de taa: ‘Haika, a dë leti tjubitjubi a wosu dendu dë,’ ma wan musu piki e.²⁷ Biga te mi ko, nöö an o dë wan tjubitjubi soni sö. Nönö. A o dë limbolimbo u hii sëmbë u goonliba sa si, leti kuma te gaangadu koti faja a di së u sonu kumutu nöö i ta si ën te a di së u sonu go tu. Sö nöö di ko u Mi di ko Libisëmbë Mii aki o dë e. An o dë seei u oto pena taki da oto, biga hii sëmbë o si mi kaa.

28 “Ja sabi fa a dë te soni dëdë pondi a wan kamian nö? Te wan pisi nöö joo si hia tingifou ta hai ta ko gidjii dë u de ko njan di soni. Wë sö nöö di ko u mi o dë u hii sëmbë sa si tu. An o dë a tjubi.

29 “Nöö a baka u di fukaten u bi taki dë, nöö wanlö gaan soni o pasa, leti kumafa di tjabukama u Gadu bi taki ën. A taa: Di sonuwojo o dungu kankan.

Nöö di libawojo an o tuwë limbo möön tu.

Nöö dee teeja dee dë a liba ala,

de o ta kumutu a de kamian ta puu ta kai.

Hii soni u mundu kaa o ta seki.

Sö di tjabukama bi taki, nöö sö a o ko pasa a di ten u ta taki aki.

30 “Nöö di juu ten dë, de o si di maaka fu Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki te a liba ala, nöö hii sëmbë u di goonliba aki tuu o ta bai ta këe te na soni. Biga de o si mi ta koti faja ta ko a dee bundji dendu ala ku gaan kaakiti.³¹ Nöö fa mi o ta ko dë,

nöö wan tutu o piki taanga. Nöö dee basia fu Masa Gaangadu köndë o ta waka ta pii hii dee sëmbë u Gadu tuu hai tja ko buta a wan kamian. De o pii de a hii kamian ka de bi dë, ee a sonu go, ee a sonu kumutu, ee a basusë, ee a libasë. Sö dee basia o hai de ko makandi.

³²“Söö dee sëmbë, be mi lei unu wan soni a di fuuta pau de kai figa. Te un si di pau dë toona ta buta njunjun uwii ta ko, nöö un sabi taa a deewei buka u dë, na sö nöö? ³³Wë nöö so seei tu, te un si dee soni mi bi taki da unu aki ta pasa, nöö un musu sabi taa di juu kisi u Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki toona ko. ³⁴Nöö mi taki da unu seei gbelin taa dee lö sëmbë u di ten u dë aki, na de tuu o dëdë e, bifö hii dee soni mi taki dë tuu o ko pasa.

³⁵“Nöö fa mi ta fan ku unu aki, nöö mi taki e, taa hii soni u goonliba aki ku hii soni a liba ala tuu sa kaba a sösö, ma dee wöutu dee mi ta taki da unu aki, na wan u de seei o lasi kaba a sösö möönsö. Sö de dë tuutuu soni tjika.

*Aki ta lei taa i musu dë
seekaseeka da di kaba u di ten
u dë aki.*

Maik. 13:32-37; Luk. 12:41-48, 17:26-30, 34-36

³⁶“Ma nöö fa mi taki dee soni dë seei, ma na wan sëmbë sabi na un juu ten de o pasa e. Dee basia u Gadu Köndë an sabi, nöö Mi di Mii u Gadu aki seei, ma sabi tu. Ma mi Tata a liba wanwan tö nöö sabi un juu de o pasa.

³⁷“Nöö leti kumafa un jei soni bi waka a di ten u Noa, nöö sö nöö soni o dë a di ten Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba. ³⁸Biga dee sëmbë u di ten naandë bi dë ta njan u de ta bebe ta tei mujëë ta da mujëë manu, tee dou di daka Noa go a di gaan sipi. ³⁹De an bi mëni seei taa sö wan hogi dë u ko miti de. Ma te u de kë mëni, nöö hën tjuba kai gbulululu singi di goonliba pii, sawa de tuu fia tja go kii puu dë.

“Nöö mi taki da unu taa leti sö nöö a o dë a di juu ten mi o toona ko a goonliba. ⁴⁰Biga tu sëmbë sa dë u de a goon dendu ta wooko, te wan pisi mi o ko tei wan u de tja go, di otowan o fika naandë. ⁴¹Tu mujëë o dë u de ta puu fania, te wan pisi mi tei wan u de tja go, di otowan fika. ⁴²Nöö hën mbei mi ta bai unu aki taa be un ta dë setiseti ta mëni mi e. Biga wan o sabi na un juu di Masa fuunu aki o toona ko a unu.”

⁴³Nöö hën Masa Jesosi toona taki wan oto soni u di ko fëen möön taa: “Di ko u mi o dë leti kuma te wan fufuuma go booko wan wosu a ndeti. Wë nöö di sëmbë di abi di wosu, ee a bi sabi un juu di fufuuma bi o ko, nöö a bi o dë ku wojo setiseti ta watji ën fu an ko booko di wosu fëen. Na sö nöö? ⁴⁴Nöö hën mbei un musu ta dë setiseti e. Biga tee wan daka nöö mi o dou a unu liba vau sö, a wan juu di wan bi mëni seei taa mi ta ko.”

45-46 Hën a taa: “Di juu dë o dë kuma te wan guduma o go a wan kamian. Nöo a o kai wan u dee futuboi fëen ko nëen faa musu butëen basi a dee otowan fëen liba. Hën o ta seeka de ta da de njanjan kumafa a dë fanöudu, fu tee di juu kisi fu de masa toona ko.

“Wë nöo a o bunu seei da di lö futuboi dë e, ee a dë taa a ta du di wooko fëen a wan bunu fasi ku fusutan. ⁴⁷ Biga tee di juu dou u di masa fëen toona ko, nöo a o si taa a wooko bunu. Nöo a o wai ku ën seei te a o buta hii gudu fëen tuu nëen maun faa musu ta seeka dëen nöömö.

⁴⁸ “Ma ee di futuboi dë wan hogi sëmbë, nöo kandë a o pakisei nëen hati taa: ‘Wë fa di masa u mi ta hoi longi tjika aki, nöo kandë an o ko eti.’ ⁴⁹ Nöo a o seti ta fon dee oto futuboi kuma hën ta du hogihogi ku de. Nöo a o ta waka ku dee mati fëen ta njan ta bebe soni a kamiankamian ta dööngö. ⁵⁰ Nöo i sabi andi o pasa ö? Te wan pisi nöo di masa fëen o ko dou a wan juu di an bi mëni ën seei. ⁵¹ Nöo mi taki da unu taa a o sitaafu di futuboi fëen naandë wan gaan hogi sitaafu e. Biga a o tuwëen go a di kamian ka dee bödjëema ta dë, nöo naandë a o dë ta tja fuka ta bai ta kai olo ta njan tanda fu nöömö.”

Sö wë Masa Jesosi taki da u di juu dë.

25

Disi da di oto u dee

teni mujëe mii.

¹ Nöo hën Masa Jesosi taa: “Mi o konda wan oto woto da unu aki möön u lei unu fa di Njunjun Tii u Gadu dë.”

Hën a taa: “Wë un sabi fa di guwenti dë kaa, u te wan womi ku wan mujëe o tööu. Dee wëndjë mujëe mii o go miti ku di womi fu de tei ën tja go tööu ku di mujëe. Na sö nö?_”

“Wë nöo hën wë de o hoi wan tööu, nöo teni mujëe mii bi musu go miti ku di womi a wan kamian, fu de tjëen ko a di mujëe. Hën wë de seeka te de kaba, hën de tei de lampu faja hën de nango. ²⁻³ Ma nöo feifi u dee mujëe mii waka a wan don fasi. Biga de an tja oli möön leki di dë a de lampu kaa. ⁴ Ma nöo de feifi otowan, de waka ku fusutan. Biga di de kumutu fu de go, nöo hën de tja oli go ku de.

⁵ “Nöo hën wë de go sai dë ta luku di womi o tööu di tööu faa ko. Ma nöo a waka lati seei, hën de sai dë tefa ndeti, hën wë duumi tja de gbolo.

⁶ “Hën de dë te tuwalufu juu u ndeti, te u de kë mëni hën de jei bai taa: ‘Un hopo! Un hopo seeka! Di womi ta ko e!’

⁷ “Nöo hën de teni mujëe mii panta hopo vu, hën de kisi lampu u de valai seeka hesihesi.

8 “Ma nöö dee feifi dee bi waka a don fasi dë, hën de pidi dee otowan taa: ‘Mujëë gaantangi, u begi unu un da u wan piki oli fuu munjan maaun, biga faja fuu ta tapa.’

9 “Ma nöö de piki de taa: ‘Wë nönö, mujëë, di fuu an hila tjika fuu da unu e. Be un go bai a dee wënkëma.’

10 “Nöö hën wë de feifi mujëë mii hën de go u go bai oli. Nöö fa de go dë, hën di womi ko miti ku de feifi mujëë mii dee bi fika dë, nöö hën de tjëen go a di tööuwosu. Nöö di de go dou, hën de tapa döo gbalai söötö, biga di juu pasa kaa u sëmbë musu ko a di piizii. Nöö hën de dë a di piizii wante.

11 “Nöö hën de sai dë tee wan pisi hën de feifi mujëë mii dee bi fika baka dë ko dou ko ta naki di döo ta bai taa: ‘Gaantangi o, dee sëmbë. Un ko jabi döo da u baa.’

12 “Nöö hën di womi di abi di tööu hakisi taa: ‘Ambë da dee sëmbë ta bai ta kai mi dë?’ Hën a gandji da de taa: ‘Un go kumutu dë e! Ma sabi unu seei!’ ”

Sö wan oto wë Masa Jesosi tei konda da u te a kaba. 13 Nöö hën a taa: “Hën wë mbei mi ta bai unu e, taa be un dë seei kabakaba hiniwanten. Biga wan sabi di juu di mi o toona ko a goonliba.”

Aki da di oto u wanlö sëmbë di bi musu wooko ku möni.

Luk. 19:11-27

14 Nöö hën a toona tei wan oto woto konda da u möön, faa lei u fa di Tii u Gadu dë. A taa: “Wan guduma bi dë nëen köndë, nöö hën wë a o go a waka a wan oto köndë. Nöö di a o go, hën a kai dii futuboi fëen ko nëen, nöö hën a tei möni hën a paati da de fu de musu wooko ku ën dëen.

15 “Wë nöö di fosuwan a buta feifi dusu nëen maun. Di u mbei tu a buta tu dusu. Di u mbei dii hën a buta wan dusu. Nöö fa a da de di möni peipei dë, nöö a da de ën leti kumafa a sabi taa de abi kõni tjika fu de sa wooko ku ën. Hën a baka u di dë, hën a tei pasi hën a go.

16 “Nöö fa di masa go dë, hën di futuboi di feni di feifi dusu dë, hën a ta wooko ku ën tefa a toona feni feifi dusu möön buta nëen liba, a ko teni dusu. Sö di sëmbë dë wooko ku di fëen tjika.

17 Nöö söseei di u tu, a wooko ku di fëen tee a feni tu dusu möön buta a di fëen liba, a ko fö dusu.

18 “Ma nöö di u mbei dii, hën a tei di wan dusu fëen dë nöö hën a go diki baaku te a kaba, hën a bei ën buta a goon basu dë.

19 “Wë nöö di masa u de go tan longi seei ufö a toona ko. Nöö di a toona ko, nöö hën a kai dee futuboi fu de ko konda dëen unfa de wooko ku di möni tjika.

20 “Nöö hën di fosuwan ko. Nöö hën a taki dëen taa: ‘Masa o.’ A piki. A taa: ‘Wë di feifi dusu i bi disa da mi aki nöö mi wooko ku ën e, tee nöö hën mi feni feifi dusu toona buta nëen liba möön. Nöö ja ta si ën aki nö? Mi tjëen ko da i.’

21 “Hën di masa fëen wai ku ën seei. A taa: ‘Aai, womi, i dë wan sëmbë u futoou e. I dë wan bumbuu futuboi u mi seei. Wë nõö di i wooko sô bunu ku di piki soni mi bi buta a i maun dë, nõö mi o toona buta wan möön gaan soni a i maun awaa. Nöo be i fika ku mi aki e, be u tuu ta wai makandi.’

22 “Nöo baka u di dë, hën di u mbei tu hën a ko. Nöo hën a taa: ‘Wë, Masa.’ Hën a piki. A taa: ‘Wë i bi da mi tu dusu. Wë nõö mi wooko ku ën te nõö hën mi toona feni tu dusu buta nëen liba möön. Ja ta si ën aki nõ? Mi tjëen ko da i.’

23 “Hën di masa fëen taki dëen taa: ‘Aai, womi, i dë wan sëmbë u futoou e. I dë wan bumbuu futuboi u mi seei. Wë nõö di i wooko sô bunu ku di piki soni mi bi buta a i maun dë, nõö mi o toona buta wan möön gaan soni a i maun awaa. Nöo be i fika ku mi aki e, be u tuu ta wai makandi.’

24 “Nöo hën di u mbei dii nõö hën a ko dou. Hën a taa: ‘Wë Masa, wë fa i dë aki, wë nõö mi bi sabi taa i dë wan hogi sëmbë. I ta koti soni ka ja bi paandi. I ta pii ka ja bi jaa tuwë. ²⁵ Nöo di mi sabi sô fii kaa, nõö mi fëëe e. Nöo hën wë mbei mi go diki baaku te mi kaba hën mi bei di möni fii. Nöo ja ta si ën kädë aki, mi tjëen ko da i.’

26 “Nöo di di sëmbë fan sô te a kaba, nõö hën di masa fëen hati boonu. Hën a gandji dëen te na soni, a taa: ‘Ju hogisonima, malëngëma ju! Di i bi sabi taa mi ta koti soni ka ma bi paandi, mi ta pii soni ka ma bi jaa tuwë, ²⁷ wë nõö i bi sa tja di möni u mi tololoo go buta a banku. Biga mi bi sa feni wan piki wini nëen te mi ko.’

28 “Nöo hën a manda dee oto futuboi fëen taa: ‘Un go puu di wan dusu nëen maun naandë e, nõö un da di sëmbë di abi teni dusu ën. ²⁹ Biga di sëmbë di bi abi te a hila kaa, nõö hën o toona feni te pasa maaka. Ma nõö di sëmbë di abi wan pikiwan nõö, nõö nëen maun de o puu di pikiwan a abi dë, be a fika ku sösö maun tjololoo.’

30 “Hën a taa: ‘Un go tei di sösö futuboi naandë puu a mi aki, nõö un tuwëen go a dungudungu ala, ka sëmbë ta tja fuka ta bai ta kai olo ta njan tanda fu nõömö.’ ”

Nöo sô wan woto Masa Jesosi tei lei u e.

Aki ta lei fa Masa Jesosi o kuutu sëmbë a bakaten.

31 Hën a toona fan ku u möön, a taa: “Te wan daka nõö Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba e, mi ku dee basia u Gadu Këndë tuu. Nöo fa mi o ko dë, nõö ku hii di hei u Masa Gadu di a abi, ku hën wë mi o ko e. Biga mi o ko fu mi ko sindo a di könubangi u mi, nõö di waiti u Gadu o ta koti faja a hii di kamian.

32-33 “Nöo di juu ten dë, nõö de o kai hii sëmbë u goonliba kumutu a hii dee kändëkändë tuu fia tja ko a mi fesi, nõö mi o paati de a tu pei. Hafu u de o dë a mi letimaun së, hafu u de o

dë a mi töötömaun së, leti kumafa dee sëmbë ta kiija mbeti ta paati dee mbeti u de, sikapu dë a wan së, kaabita dë a wan së.

³⁴ “Nöö mi o taki da dee sëmbë dee dë a mi letimaun së taa: ‘Söö, wë un dee sëmbë Gadu limbo fesi da aki, un pasa ko tei di kamian fuunu a mi Tata köndë aki e, di i si a bi seeka buta dë gaanduwe da unu kaa bifö a seti mbei goonliba. ³⁵ Biga di mi bi dë da hangî ta kii, nöö hën un da mi soni mi njan. Di dëewata bi ta kii mi, hën un da mi wata mi bebe. Di mi bi dë wakama, nöö hën un tei mi buta a unu wosu seeka. ³⁶ Mi bi dë pënëpënë söndö soni a sinkii, hën un tei koosu da mi, mi bisi. Di mi bi siki hën wë un sölugu mi. Nöö di de bi tja mi go söötö a dunguwosu nöö hën un ko luku mi e.’

³⁷ “Nöö fa mi o fan dë, nöö a o bigi seei da de. Nöö de o hakisi mi taa: ‘Wë Masa o, na un juu u bi si i a kamian hangî bi ta kii i, hën u da i soni fii njan? Na un juu u bi si dëewata ta kii i, hën u da i wata i bebe? ³⁸ Na un juu u bi si i kuma wakama a wan kamian hën u tei i buta a wosu? Na un juu u bi si i söndö koosu a sinkii hën u da i soni u bisi? ³⁹ Na un juu u si i suwakisuwaki ee nasö a dunguwosu, hën u bi ko luku i?’

⁴⁰ “Nöö mi o piki de taa: ‘Haika e. Hii dee bunu dee i si un bi ta du dee sëmbë u mi tee dou ku dee kaba lagiwan tuu ala, nöö mi seei wë un bi ta du dee bunu dë e.’ Sö mi o piki de.

⁴¹ “Nöö baka u di dë, nöö mi o bia fan ku dee dë a mi töötömaun së taa: ‘Un waka pasa kumutu a mi fesi dë! Fa di siba u Gadu kisi unu dë, nöö un kaba a sösö e! Nöö un go a di faja di ta kisi u nöömö, di de bi seeka da di didibi ku dee basia fëen. ⁴² Biga mi bi dë ku hangî ma wan bi da mi soni u njan. Dëewata bi kisi mi, ma wan bi da mi wata mi bebe. ⁴³ Mi bi dë wakama a unu mindi ma wan tei mi buta a wosu. Mi bi dë pënëpënë ma wan da mi soni mi bisi. Mi bi siki, mi bi dë a dunguwosu, ma wan ko sölugu mi.’

⁴⁴ “Nöö de o piki mi taa: ‘Aan, ma Masa o, a bigi da u poi. Na un juu seei u bi si i ku hangî, ma wa bi da i soni u njan? Na un juu u bi si i dëewata ta kii, ma wa bi da i wata fii bebe? Na un juu u bi si i kuma wakama ma wa bi tei i buta a wosu? Na un juu u bi si i söndö koosu a sinkii ma wa da i koosu fii bisi? Na un juu seei i bi dë suwakisuwaki ee nasö a dunguwosu, ma wa bi sölugu i?’ Sö de o hakisi mi.

⁴⁵ “Nöö hën mi o piki de taa: ‘Mi taki da unu seei gbelin, taa fa i si wan bi heepi dee sëmbë u mi te dou ku dee kaba lagiwan seei, nöö mi seei wë i si wan bi heepi dë e.’ Sö mi o piki de.

⁴⁶ “Wë sö wë i ta si taa dee takulibima o feni gaan sitaafu fu teego, ma nöö dee sëmbë ta libi bunu a Gadu wojo, de o feni di libi u teego.”

Nöö sö wan oto Masa Jesosi taki dë.

26

Aki dee felantima u Masa Jesosi ta kuutu u de kii ën.

Maik. 14:1-2; Luk. 22:1-2; Joh. 11:45-53

¹ Nöo a baka u di dë, hën Masa Jesosi kai u dee bakama fëen te u piki. Hën a fan ku u taa: ² “Dee sëmbë, fa u dë aki tu daka nöo fika e, nöo di Pasika o kai. Nöo a dee daka ta ko aki de o kisi Mi di ko Libisëmbë Mii aki tja go buta a sëmbë maun u de musu peka mi a lakpa pau kii.” Sö wan soni Masa Jesosi taki da u.

³ Wë nöo di juu dë kaa, nöo dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi bi go dë a di wosu u di Kaba Hei Begima de kai Kajafasi.

⁴ Nöo naandë wë de go sindo ta kuutu unfa de sa du de feni Masa Jesosi tja go kii.

⁵ Ma so u de dë a di kuutu taa: “Dee sëmbë, un haika e. Ee woo du di soni aki, nöo wa musu du ën a di Pasika daka, biga di köndë o mbei wajawaja da u poi nöo woo abi hogi në a lanti.” Sö so u de taki a di kuutu dendu.

Aki wan mujëë du Masa Jesosi wan gaan bunu.

Maik. 14:3-9; Joh. 12:1-8

⁶ Nöo di juu dë, u ku Masa Jesosi dë a di köndë de kai Betania. Nöo hën u go a di wosu u wan womi de kai Simon di bi siki tjinasiki, go njan.

⁷ Nöo hën u ta njan te wan pisi, hën wan mujëë ko dou ku wan hanse bata nëen maun ku wan gaan dii sumëësuti fatu nëen dendu. Nöo hën a waka tololoo ko a Masa Jesosi ka a dë a tafa naandë, hën a tutu di fatu nëen hedi te di fatu kaba këëë a di bata.

⁸ Nöo fa a du ën dë, nöo di soni an bunu da u dee bakama u Masa Jesosi seei, nöo hën u sai dë ta guunjan di mujëë taa: “Wë andi a du dë maingë? Di gaan dii fatu dë sö hën a poi kaba a sösö nö? ⁹ Biga a bi sa sei ën puu gaan hila möni, nöo de tei di möni paati da dee penama u di köndë.”

¹⁰ Ma fa u ta fan dë, Masa Jesosi sabi kaa. Hën a hakisi u taa: “Ma dee sëmbë o, andi mbei un sai dë ta guunjan di mujëë u du? An du wogi e. Wan gaan bambuu soni seei wë a du da mi aki. ¹¹ Biga dee pootima o dë aki nöömö fuun ta sölugu, ma mi, ma o dë ku unu longi möön e.

¹² “Ma nöo boiti u di dë, i si fa di mujëë du dë ö? Fa a tutu di fatu a mi sinkii aki, nöo mi sinkii wë i si a seeka sö a fesi e, da di bei di de o bei mi abiti möön aki.

¹³ “Nöo mi taki da unu taa a hii kamian u goonliba ka de o ta konda di buka u mi kaa, nöo sö de o ta konda di bambuu soni di mujëë aki du da mi tu.”

Aki Judasi go a dee felantima

u Masa Jesosi.

Maik. 14:10-11; Luk. 22:3-6

¹⁴ Nöö fa u mbei dë, hën wan fuu de kai Judasi Isikaliotu hopo vu disa u, nöö hën a waka tololo go a dee Gaan Begima ka de ta kuutu dë, dee felantima u Masa Jesosi. Hën a go hakisi de taa: “Wë ee mi mbei möiti fuun sa feni Jesosi kisi, nöö andi woon paka mi?”

¹⁵ Hën de taa: “Sö nö womi? Wë ee u da i diiteni pisi soofu möni, nöö a o tjika ö?”

Hën a taki aai.

Hën de tei di möni konda kpaakpaa te de kaba gbelin, hën de tëndë dëen. Hën a tei ën nöö hën a go. ¹⁶ Nöö fu seti a di ten dë, hën a ta suku pasi nöömö unfa a sa du buta Masa Jesosi a dee felantima fëen maun.

Aki Masa Jesosi ku dee bakama fëen ta njan di Pasika.

Maik. 14:12-26; Luk. 22:7-23; Joh. 13:21-30; 1 Kol. 11:23-25

¹⁷ Wë nöö di gaan piizii de kai Pasika dë, nëen de ta njan di bëë di de ta jasa söndö sooda, nöö sömöni daka longi de ta njan mën. Nöö a di fosu daka fëen de ta kii di sikafu mü njan. Nöö hën mbei u hakisi Masa Jesosi taa: “Masa o, naasë i kë fuu seeka kamian fuu ku i sa njan di daka?”

¹⁸ Hën a taki da u taa: “Wë un haika. Un go a di köndë di dë leti a u fesi aki, nöö woon si sö wan womi. Nöö un taki dëen taa: ‘Di Mësitë taki e, a taa di juu Gadu buta dëen nöö a ko zuntu kaa. Nöö a taa a kë ko njan di Pasika aki a i wosu.’ Sö fuun taki da di womi e.”

¹⁹ Nöö hën so fuu go hën de feni di wosu, hën de seekëen te de kaba fuu go njan.

²⁰ Nöö hën di sapate hën u go sindo a tafa ta njan, Masa Jesosi ku u dee tuwalufu bakama fëen tuu. ²¹ Hën u dë te wan pisi, hën a fan ku u taa: “Mi taki e, taa wan fuunu dë leti a u dendu aki o tja mi go sei da dee felantima u mi.”

²² Nöö di a fan sö tefa a kaba, hën a hati u tee, a da u gaan pakisei. Nöö hën u ta hakisi ën taa: “Masa o, fa i fan dë, nöö a sa kë taa mi ö?” Sö u ta hakisi oto a oto baka.

²³ Hën a piki taa: “Wan fuunu di i si mi ku ën ta munjan bëë a di wan kodo baafu paabi aki, hën wë o sei mi sö e. ²⁴ Nöö a dë sö tuu taa dee tjabukama bi sikifi sömöni soni a fesi u Mi di ko Libisëmbë Mii aki, nöö de tuu musu pasa. Ma helu u di sëmbë di o sei mi aki. A bi möön bëtë hën mama an bi pai ën wan daka ko a di goonliba aki.”

²⁵ Nöö fa a fan dë, hën Judasi seei hakisi ën awaa taa: “Wë Mësitë, ambë da di sëmbë? Mi nö?”

Hën a piki ën taa: “Leti kumafa i si i taki ën dë, nöö sö a dë e, womi.”

²⁶ Nöo fa u dë a tafa ta njan naandë, te wan pisi hën Masa Jesosi tei wan bëë hën a da Gadu tangi te a kaba. Nöo hën a booko ën hën a tëndëen da u. Hën a taa: “Ja si fa mi booko di bëë aki ö? Hën da di sinkii u mi di o booko fu libisëmbë hedi. Un tei ën nöo un njan e.”

²⁷ Nöo a baka u di dë, hën a tei wan kan win hën a toona da Gadu tangi möön te a kaba, hën a tëndëen da u. ²⁸ A taa: “Un tei nöo un bebe e. Hën da di gadjabia u mi di mi o tuwë a goon fu Gadu sa mbei wan njunjun buka ku libisëmbë. Biga fa de o kii mi aki, nöo hën o mbei Gadu o puu hia sëmbë a bëë u dee hogi de bi du.”

²⁹ Hën a taa: “Mi taki da unu e, taa te mi ku unu bebe win a di fasi aki möön, nöo di Njunjun Tii fu mi Tata hën seti kaa e.”

³⁰ Nöo di u njan te u kaba kaa, hën u kanda wan kanda da Masa Gaangadu te u kaba, hën wë u hopo kumutu naandë ta waka nango a di kuun de kai Oleifi Kuun.

Aki Masa Jesosi ta taki da Petuisi andi o pasa.

Maik. 14:27-31; Luk. 22:31-34; Joh. 13:36-38

³¹ Hën Masa Jesosi fan ku u, a taa: “Dee sëmbë o, a di ndeti i si aki seei nöo na wan fuunu o abi biibi a mi liba möön e. Un tuu o go disa mi. Biga a o pasa leti kumafa dee fesiten tjabukama bi sikifi buta a di Buku taa de o fon di sëmbë di ta luku dee sikafu, nöo hii dee sikafu tuu o kule paaja fanjanfanjan.

³² “Ma nöo mi taki e, te mi weki baka kumutu a dëdë, nöo mi o go dë a Galilea ta luku unu.” Nöo sö Masa Jesosi fan ku u tefa a kaba.

³³ Ma nöo fa a fan dë, hën Petuisi piki ën wante taa: “Ambë, Masa! Aluwasi hii dee otowan aki tuu go disa i ma mi, aan juu seei di mi o disa i möönsö.”

³⁴ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Womi, fa mi o fan aki, nöo tuutuu soni mi o taki e. A di ndeti aki seei, ganian an o kanda ufö joo fia dii toon taa ja sabi mi, womi.”

³⁵ Wë nöo Petuisi an sa jei di soni dë. A taa: “Aluwasi ee mi ku i musu dëdë makandi seei, ma ma o fia möönsö taa ma sabi i. Na seei.” Nöo fa Petuisi taki dë, nöo sö nöo u dee oto bakama tuu taki.

Aki Masa Jesosi dë a di djai

de kai Gëtiseimani.

Maik. 14:32-42; Luk. 22:39-46

³⁶ Nöo hën u ku Masa Jesosi nango tefa u go dou a wan djai de ta kai Gëtiseimani. Nöo hën a taki da u taa: “Un sindo aki ufö e, nöo mi o go ala go begi.”

³⁷ Nöo hën a tei Petuisi ku de tu mii u Zebedeosi, hën de ta waka nango te de go dou a wan kamian u di djai. Nöo hën gaan pakisei ko a Masa Jesosi liba te an saanfa u du. A ko dë seei fukafuka tee na soni.

38 Hën a taki da de taa: “Womi, fuka ku tjali fuu mi hati tee kuma a sa tja dödë kii mi. Nöö un tan aki ta da mi taanga e.”

39 Nöö hën a waka go a fesi abiti sö, hën a kai tapa fesi a goon dë wante. Nöö hën a begi taa: “Ke Taata o, gaantangi mi begi i, di soni di i lai da mi u mi bebe aki, ee i sa puu ën da mi u ma bebëen nöö be i puu ën o. Ma nöö fa mi fan aki seei, ma na du di soni di mi kë e, ma be a pasa kumafa i kë.”

40 Nöö di a begi sö tefa a kaba, hën a hopo toona go a de dii womi dee a bi disa dë, nöö hën a si taa de ta duumi.

Hën a kai Petuisi te a piki a taa: “Womi, wan sa tan ku wojo ku mi di wan kodo juu langa aki seei nö? 41 Wë un weki hoi wakiti e, nöö un begi taanga be di didibi an wini unu. Ma mi sabi taa hati fuunu kë du kumafa a fiti, ma wan taanga sö.”

42 Nöö hën a toona go begi di wan seei begi baka. A taa: “Taata, di soni di i lai da mi u mi bebe, nöö ee an sa puu, nöö heepi mi be mi bebëen nöö. Biga di soni di i kë, nöö hën musu pasa.”

43 Nöö hën a toona ko a de dii bakama fëen möön, hën a si taa de toona ta duumi möön. Duumi nöö hebi a de wojo sö.

44 Nöö hën a disa de dë, hën a toona go begi di u mbei dii pasi, di wan seei begi te a kaba.

45 Nöö hën a toona ko a de dii bakama dë möön. Hën a fan ku de taa: “Duumi nöö un ta duumi ta böö sinkii sö nö baa? Wë ma nöö di juu kisi o. De sei Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki da dee hogihatima kaa. 46 Nöö un hopo boo go e, biga di sëmbë di sei mi hën wë ta waka ta ko dë.”

Aki de kisi Masa Jesosi.

Maik. 14:43-50; Luk. 22:47-53; Joh. 18:3-12

47 Nöö Masa Jesosi an kaba u fan seei, nöö hën wë Judasi dou, hën ku wanlö gaan hila sëmbë. De ko ku feti lai e, de ko ku ufangi, de dë ku kodjo a maun. Nöö fa de ko dë, nöö dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi wë bi manda de e.

48 Wë nöö Judasi di kõnkuma bi taki da de kaa taa: “Haika, mi o da unu wan maaka. Fa i si woo go dou naandë, nöö di sëmbë di i si mi o bosu, nöö hën da di sëmbë di un musu kisi e.” Sö wan buka a bi mbei ku de te a kaba.

49 Nöö fa de go dou naandë, hën a waka go a Masa Jesosi wante, hën a dëen odi taa: “Mësitë, odi o.” Hën a bosu ën a bandjajesi naandë kumafa di guwenti u di kõndë bi dë te joo da wan sëmbë fii odi.

50 Hën Masa Jesosi taa: “Mati o, di soni di i ko aki fi ko du, nöö be i du ën nöö e.” Nöö fa a fan dë, hën dee sëmbë kule voo ko kisi ën gbalau panjan gingin wante u de tja go.

51 Nöö hën wan fuu dee bakama u Masa Jesosi hai di ufangi fëen valau puu a dosu hën a hiti go dë. Nöö hën a koti di

futuboi u di Kaba Hei Begima jesi belim puu tuwë a goon naandë.

⁵² Ma nöö hën Masa Jesosi taa: “Nönö womi, toona tuusi di ufangi fii nëen dosu e. Biga di sëmbë di hopo ufangi a liba nöö ju ufangi o kii.”

⁵³ Hën a toona taa: “Unfa i mëni, baa? I sa’ taa ma abi kaakiti fu mi sa hakisi mi Tata faa heepi mi nö? Biga a sa manda möön un mëni dusudusu basia fëen köndë u ko puu mi a dee sëmbë aki maun. ⁵⁴ Ma nöö ee mi du sö, nöö dee soni dee fesiten tjabukama bi sikifi buta a di Buku, nöö de an o pasa möön.”

⁵⁵ Nöö hën a bia fan ku dee hia sëmbë ko nëen naandë, a taa: “Dee sëmbë, faandi mbei un ko a mi aki ku feti soni ku kodjo ku ufangi, fuun ko kisi mi kuma mi da wan toobisëmbëma a di köndë? Biga hiniwanten mi bi dë a di Wosu u Masa Gadu ta lei sëmbë, ma tökusei wan bi kisi mi.

⁵⁶ “Ma seei mi sabi taa dee soni ta pasa aki, nöö de musu fu ko pasa, be dee soni dee fesiten tjabukama bi sikifi musu ko tuu.”

Nöö fa a fan dë, nöö hën hii u dee bakama fëen tuu fiaa kule go disëen. A fika hën wanwan ku dee sëmbë dee ko kisi ën dë.

Aki de tja Masa Jesosi go a kuutu.

Maik. 14:53-65; Luk. 22:54-55, 63-71; Joh. 18:13-14, 19-24

⁵⁷ Nöö hën de tei ën tja go tee a di wosu fu di Kaba Hei Begima u bi taki dë de kai Kajafasi. Biga naandë dee Sabima u Wëti ku dee Gaan Womi tuu bi hai ko makandi ta luku u de tja Masa Jesosi ko.

⁵⁸ Ma nöö fa dee sëmbë ta tjëen go dë, nöö Petuisi bi dë te a baka ala ta waka sapisapi ta ko. Nöö hën a nango tee go dou a di djai dendu. Nöö hën a sindo ku dee watjima u di wosu ta luku ee unfa de o du ku Masa Jesosi.

⁵⁹ Nöö di juu dë, hën di Kaba Hei Begima ku dee tiima ku hii dee oto kuutuma u dee Dju tuu sai dë kaa ta mindi soni ta buta a Masa Jesosi hedi. De ta suku föutu nëen nöömö fu de feni tja go konda da dee lanti u Loomë dee ta tii di köndë, be gaan lanti sa piki taa a musu dëdë. ⁶⁰ Ma nöö hii fa de ta pii soni ta mindi dëen seei, ma na wan soni de si bigi tjika faa musu dëdë.

⁶¹ Te wan pisi, hën tu u dee mindisonima hopo taanpu. Hën de taa: “Lanti, un haika e. Di womi i si aki sö, hën bi taki taa a sa booko di Wosu u Masa Gadu tuwë a goon, nöö a dii daka dendu nöö a sa toona mbei ën baka. Sö wë a bi taki e, fa i si un ta si ën aki.”

⁶² Nöö hën di Kaba Hei Begima hopo vu taanpu a pë. Nöö hën a fan ku Masa Jesosi, a taa: “Wë di soni fii de ta taki aki, andi fëen joo taki? Soni de ta mindi da i, naa sö i taki tuu?”

⁶³ Ma Masa Jesosi dë fëen pii. An piki ën na wan töngö seei.

Nöö hën di Kaba Hei Begima fan ku ën möön taa: “Mi manda i e, fii soi da mi a di libilibi Gadu fesi aki, taa di soni joo piki mi, a o dë tuutuu soni. Nöö mi hakisi i taa ee ju da di Kõnu di Gadu bi paamusi taa a o manda ko? Ju da di Mii u Gadu nö?”

⁶⁴ Nöö hën Masa Jesosi piki ën awaa, a taa: “Wë leti kumafa i si i taki dë, nöö sö nöö mi dë e. Nöö di juu o dou, nöö woon si Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki sindosindo leti a letimaun sè u Masa Gaangadu di abi hii kaakiti a mundu. Woon si mi kumutu a liba ala ta saka ta ko e, a dee bundji dendu.” Sö a piki ën.

⁶⁵ Wë nöö fa a fan dë, nöö hën di Kaba Hei Begima tënë dee koosu fëen sinkii seei zaaa, ₁hati fëen nöö boonu sö. Hën a taa: “Dee sëmbë, andi un kë jei möön? An dë fuu suku kotoigi möön e. Biga wan jei fa a mindi soni da Masa Gaangadu nö?”

⁶⁶ Andi un pakisei fuun du ku ën?”

Hën de tuu bai piki a di kuutu taa: “Aan soni u du möönsö, dëdë nöö a musu dëdë e!”

⁶⁷ Nöö fa u mbei dë, hën de bigi u du hogihogi ku Masa Jesosi awaa. De ta tunta nëen fesi, de ta naki ën ku böö, ₁de tai ën wojo, hën de ta naki ën baai maun a bandjajesi ta mbei ën fa taa: ⁶⁸ “Di i taa i da di Paamusi Kõnu, i ku Gadu ta fan, nöö konda da u ee ambë naki i di naki?” Nöö sö dee sëmbë ta du ku Masa Jesosi di juu naandë.

Aki Petuisi fia taa an sabi

Masa Jesosi.

Maik. 14:66-72; Luk. 22:56-62; Joh. 18:15-18, 25-27

⁶⁹ Ma nöö fa dee soni ta pasa dë, Petuisi hën a dë pii sindosindo ku dee watjima a di djai dendu. Te wan pisi hën wan mujëe futuboi fu di wosu ko nëen, hën a hakisi ën taa: “Wë womi, na i bi dë ku di Jesosi fu Galilea naandë nö?”

⁷⁰ Nöö hën Petuisi fia a hii dee sëmbë dë fesi taa: “Ambë? Mi? Nönö! Ma saandi i ta taki dë.” ⁷¹ Hën a hopo kumutu dë waka go a di djai dööbuka ala.

Nöö hën wan oto mujëe mii ko nëen möön, hën a fan ku dee sëmbë taa: “Di womi i si aki, a bi dë ku Jesosi u Nazalëti tu e.”

⁷² Hën Petuisi toona fia möön, a soi seei taa: “Ma sabi di sëmbë un ta taki dë e!”

⁷³ Te wan pisi, hën wanlö sëmbë bi dë taanputaanpu dë, hën de ko a Petuisi möön taa: “Womi, an dë fii pena fia taa ja dë sëmbë u di womi dë e. Biga u ta jei a di töngö tatai fii taa i da wan Galilea sëmbë.”

⁷⁴ Höön, wë Petuisi an bi fia eti e. Hën a ta konda sondi a buka ta sibëen seei ta fia tee, a taa: “Mi taki da unu e, taa di womi dë ma sabi ën seei wan daka, kwetikweti!” Nöö fa a fan dë, wante nöö hën wan ganian bai kanda te a koti.

⁷⁵ Nöo hën Petuisi ko mëni di fan di Masa Jesosi bi fan ku ën taa: “A di ndeti aki seei, ganian an o kanda bifö joo fia dii pasi taa ja sabi mi.” Nöo di a ko mëni di soni dë, hën a kule go a döo go kää te a bigi. Hati nöo a hati ën sö.

27

Aki de tja Masa Jesosi go

a Gaama Pilati.

Maik. 15:1; Luk. 23:1-2; Joh. 18:28-32

¹ Nöo hën di dobooko fëen mamate biten, hën dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi kai kuutu u de taki unfa de sa du buta Masa Jesosi a dee gaan lanti fu Loomë maun. „Biga de an sa manda sëmbë go kii ee na dee Loomë lanti dë da de pasi.” Hën de kuutu tefa de ko feni wan baaku. ² Nöo hën de go tei Masa Jesosi, hën de bui ën te de kaba. Hën de tjëen go tee a di gaama de kai Pilati, di dee Loomë lanti bi buta faa tii dee Dju sëmbë.

Aki ta lei andi pasa ku Judasi.

Tjab. 1:18-19

³ Wë nöo di juu dë, hën Judasi ko si taa fa a sei Masa Jesosi dë nöo de o kii ën tuu. Nöo di sondi ko hati ën tee an saanfa u du möön. Nöo hën a tei de diiteni pisi soofu möni dee de bi pakëen dë, hën a go a dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi.

⁴ Hën a taki da de taa: “Dee sëmbë, ma du bunu e. Sö wan bumbuu sëmbë mi sei fu de kii ën tuwë buuu fëen a goon. Biga fa i si a sai dë, na hogi a du möönsö e.”

Ma nöo hën de piki ën taa: “Ambë? Wa a’ soni fëen u taki möön e. A fika da i.”

⁵ Nöo di de piki ën sö kaa, nöo hën a hiti di möni tuwë djolou a goon leti a di Wosu u Masa Gadu dendu naandë, hën a kule go hëngi hënseei kii.

Nöo sö wë di soni dë pasa ku Judasi e.

⁶ Nöo hën dee Gaan Begima go pii di möni te de kaba. Hën de taa: “Wë di möni aki an bunu u buta a di keiki kasi möön. An o kai ku di wëti fuu, biga hën da möni di de paka u de kii sëmbë.”

⁷ Nöo hën de kai pakisei te de kaba ee unfa u de du ku di möni. Nöo hën de ko fendi taa de o go a dee sëmbë ta mbei dee soni kuma agban sö go bai wan pisi goon a de fu de ta bei wakama. ⁸ Hën mbei de ta kai di goon dë Buuu Goon te kisi fa u dë aki.

⁹ Wë nöo fa di soni pasa naandë, nöo a kai makandi ku wan soni di tjabukama u Gadu de kai Jelemia bi taki a fesi, a taa: “De tei dee diiteni soofu möni di dee Isaëli sëmbë bi si taa a hia tjika fu paka u di sëmbë dë, ¹⁰ nöo hën de go bai wan goon ku

ën a dee sëmbë ta tëmbë ku doti, kumafa Masa Gadu manda mi.” Sö a bi dë sikifisikifi a di Buku kaa e.

Aki de dë a Gaama Pilati pisi.

Maik. 15:2-15; Luk. 23:3-5, 13-15; Joh. 18:33-19:16

¹¹ Wë nöö di juu dë, de bi tja Masa Jesosi go a Gaama Pilati kaa. Nöö hën di Gaama hakisi ën taa: “Wë ju da di könu u dee Dju sëmbë tuu nö?”

Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “A dë leti kumafa i si Gaama taki naandë.”

¹² Di juu dë, dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi ta pii soni ta mindi ta buta a Masa Jesosi hedi tee a hia, ma Masa Jesosi an ta piki. A dë fëen pii nö.

¹³ Nöö hën di Gaama hakisi ën taa: “Wë ja ta jei dee hia hogi fii de ta konda dë nö? Nöö ja o piki nö?”

¹⁴ Ma Masa Jesosi an taki na wan soni möönsö. Nöö di soni ko bigi da Gaama seei fu di a dë fëen pii, an ta piki.

¹⁵ Wë nöö a bi dë sö taa te di Pasika daka dou, nöö Gaama bi guwenti u puu wan sëmbë di lanti kë a dunguwosu da de.

¹⁶ Nöö di ten dë, wan gaan hogihatima de ta kai Balabasi bi dë a dunguwosu. ¹⁷ Nöö hën Gaama bia fan ku dee hia sëmbë dee bi hai ko dë taa: “Wë lanti, un saanfa di guwenti fuunu dë taa mi musu lusu wan sëmbë da unu.” Wë nöö undi u dee sëmbë aki un kë fu mi lusu da unu: Balabasi, naa Jesosi di un ta kai di Paamusi Könu fuunu aki?”

¹⁸ Wë fa a hakisi di soni naandë, nöö a sabi taa dee Dju hedima bi tja Masa Jesosi ko nëen fu di de ta haun ku ën. Hën wë mbei na de a hakisi di soni ma a hakisi dee sösö sinkii sëmbë.

¹⁹ Nöö fa Gaama ta fan ku dee sëmbë dë, nöö a bi dë sindosindo a di kuutubangi fëen. Te wan pisi, hën wan sëmbë tja wan buka ko dëen taa hën mujëe taki taa an musu dë a dendu fu di kuutu u di gaan bumbuu sëmbë naandë. Biga a di ndeti dë a bi sunjan wan sunjan, nöö a dëen fuka seei gaanfa nëen hati. Sö wë di mujëe u Gaama manda taki dëen.

²⁰ Nöö di juu ten Gaama ta haika di buka fëen mujëe naandë, nöö dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi ta tuusi dee sösö sinkii sëmbë a baka ta duwengi de taa: “Un piki taa Balabasi faa lusu e! Un piki taa Balabasi un kë. Jesosi nöömö de musu kii.” Sö dee felantima u Masa Jesosi ta manda de u de taki.

²¹ Nöö hën aan soni möön. Gaama bia hakisi de taa: “Wë andi un feni fuun piki?”

Nöö hën de tuu bai wööö ku wan töngö taa: “Balabasi hën u kë e! Balabasi hën i musu lusu!”

²² Hën a hakisi taa: “Wë andi un kë u mi du ku Jesosi di de ta kai di Paamusi Könu fuunu aki?”

Hën de bai piki taa: “De musu pekëen a lakpa pau kii e!”

23 Nöo hën Gaama toona hakisi de taa: “Ma wë un hogi seei wë a bi du?”

Hën de ta bai möön taanga nango taa: “Un pekëen nöö, un pekëen a lakpa pau kii e!” 24 Nöö fa de ta bai dë, nöö Gaama ta luku de diin. A si taa an sa tapa de te a heepi möönsö. Ee an piki fa de kë, nöö de o mbei toobi booko di köndë.

Nöö hën a tei wata nöö hën a wasi maun te a kaba a hii dee sëmbë fesi dë. Hën a taa: “Söö, mi kaba e. Mi wasi maun puu miseei a dendu fu di buuu u di bumbuu sëmbë aki an fika a mi hedi. Soni fëen fika da unu e.”

25 Nöö hën hii dee Dju sëmbë sai naandë tuu bai taa: “Aai, be a fika a u ku dee mii fuu tuu hedi e, taa u kii ën. Wa a’ toobi!”

26 Nöö hën wë Gaama lusu Balabasi puu a dunguwosu da de. Hën a manda dee sodati fëen u de fon Masa Jesosi te de kaba, hën a butëen a de maun u de pekëen a lakpa pau kii.

Aki dee sodati ta mbei

Masa Jesosi fa.

Maik. 15:16-20; Joh. 19:2-3

27 Nöö hën dee sodati tei Masa Jesosi hën de tjëen go a di wosu u Gaama dendu. Nöö hën de bai da dee otowan u de taa: “Un ko lontu ën e!”

Nöö hën hii dee sodati u di lö dë tuu ko lomboto ën gililii sö. 28 Hën de puu dee koosu fëen nëen sinkii di a bi bisi, hën de bisi ën wan langa djapona bëëë sö, *„kumafa könu ta bisi.”*

29 Nöö hën de tei wan agbago maka hën de lolu ën te de kaba mbei kuma könu kaapusa, hën de tuusi ën nëen hedi. Nöö hën de tei wan baluma hën de butëen nëen maun kuma könu pau. Nöö hën de ta mbei ën fa ta tjökö kini a goon ta bai taa: “Wodi o, könu u dee Dju! Wodi o, könu!” 30 Nöö de ta tunta nëen fesi. Te wan pisi nöö hën de puu di pau nëen maun nöö hën de ta naki ën ku ën a hedi gboogboo sö sëmëni pasi.

31 Nöö di de du ku ën sö tefa de kaba, hën de toona puu di könu djapona nëen sinkii, hën de tei dee fëen koosu toona bisi dëen baka. Nöö awaa de o tjëen go ka de o pekëen a di lakpa pau.

Aki de peka Masa Jesosi

a lakpa pau.

Maik. 15:21-32; Luk. 23:26-43; Joh. 19:17-27

32 Nöö fa de ta tja Masa Jesosi nango dë, te wan pisi nöö hën de miti ku wan womi de kai Simon. A dë wan sëmbë u di köndë de kai Sileni, wan Afikan köndë. Nöö fa de si ën dë, hën de duwengi ën faa tei di lakpa pau u Masa Jesosi tja dëen, biga hënseei an sa tjëen möön.

33-34 Nöö hën de nango te de go dou a di kamian de kai Golugata, hënseei da Hedibonu Kamian. Nöö hën de tei win

mökisi ku bita hën de da Masa Jesosi faa bebe. Ma di a tesi ën kaa nöö an këën. Nöö hën de kandi ën a di lakpa pau a goon dë peka ku peegu tefa de kaba.

³⁵ Nöö di dee sodati pekëën tefa de kaba kaa, hën de hopo ën ku di lakpa pau taanpu a pë. Nöö hën de tei dee bisi fëën dee bi dë nëën sinkii, hën de tuwë lötu luku ambë ku ambë o wini dee koosu fëën te de kaba, nöö hën de paati de puu. ³⁶ Nöö di de du sö kaa te de kaba, nöö hën de sindo u de naandë ta watji Masa Jesosi.

³⁷ Ma nöö de bi tei wan paanga hën de sikifi soni nëën te de kaba taa DISI DA JESOSI DI KÖNU U DEE DJU SËMBË, hën de pekëën leti a di lakpa pau hedi. Biga sö dee Loomë lanti bi guwenti u piki sëmbë faandi mbei de peka di sëmbë a di lakpa pau.

³⁸ Nöö fa de ta kii Masa Jesosi a lakpa pau dë, nöö de ta kii tu oto sëmbë a lakpa pau tu. Wan dë nëën letimaun së, wan dë nëën töötömaun së, nöö Masa Jesosi dë a mindi. Wë de tu oto sëmbë naandë, de bi dë fufuuma ta watji sëmbë ta kisi fon u de tei soni fii tja go, nöö hën de peka de ku Masa Jesosi a di wan ten dë.

³⁹ Nöö fa u du dë, nöö sëmëni sëmbë ta waka ta pasa a di kamian. Nöö te de si Masa Jesosi a di lakpa pau, nöö de ta kosi ën ta mbei ën fa ta seki hedi, ⁴⁰ ta taki taa: “Wë ju bi taa joo booko di Wosu u Masa Gadu puu nöö a dii daka dendu joo toona mbei ën baka. Sö i bi mbei taa i a’ kaakiti tjika. Wë nöö andi mbei ja sa puu i seei a di lakpa pau dë? Ee i da di Mii u Gadu tuutuu, nöö saka kumutu a di lakpa pau boo si e.” Sö de ta taki fa i si de ta pasa dë.

⁴¹ Nöö söseei dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ku dee Gaan Womi ta mbei ën fa ta lafu ën tu. De ta taki taa: ⁴² “Höön, wë a bi ta heepi oto sëmbë. Andi mbei an sa heepi ën seei? Jee? Ee hën da di Paamusi Könu fuu tuu, wë nöö be a saka kumutu a di lakpa pau ko a goon, nöö woo biibi ën. ⁴³ Fa a sai dë, a taa a ta buta futoou fëën a Gadu liba. Wë nöö be Gadu heepi ën biga a taa Gadu dëën tata.” ⁴⁴ Nöö söseei dee hogi sëmbë dee dë pekapeka nëën bandja dë ta kosi ën ta mbei ën fa tu, fa de ku ën sai naandë.

Aki Masa Jesosi dëdë.

Maik. 15:33-41; Luk. 23:44-49; Joh. 19:28-30

⁴⁵ Ma nöö fu kumutu a tuwalufu juu sonuati u tee kisi dii juu sapate, nöö hii di köndë tuu ko zuguu pii. Hii dii juu langa a tan sö dungudungu kankan. ⁴⁶ Nöö a di dii juu ten dë, hën Masa Jesosi bai taanga a di töngö fuu a taa: “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Di dë kë taki: “Gadu e, di Gadu u mi, andi mbei i bia baka disa mi sö?”

⁴⁷ Nöo dee sëmbë dee sai taanputaanpu naandë nöo de jei ën, ma nöo de an sabi andi a taki. Nöo hën de taa: “Dee sëmbë, un haika. Elia në wë a ta kai dë sö e, faa musu ko heepi ën.”

⁴⁸ Nöo hën wan u de kule go tei wan sipönsu, hën a munjëen ku wan gandjigandji win te a kaba, hën a butëen a wan pau buka tëndë dëen faa bebe. ⁴⁹ Ma dee otowan taa: “Nönö, un tan. Un disëen boo luku ee Elia o ko heepi ën tuu.”

⁵⁰ Nöo fa u mbei dë, nöo hën Masa Jesosi bai wan taanga bai möön, hën a manda di akaa fëen go awaa. A dëdë pii, böö fëen koti.

⁵¹ Nöo di juu dë seei, hën sëmëni gaan foombo soni ko pasa. Biga di gaan degi koosu bi dë a di Wosu u Masa Gadu di bi tapa di möön hebi kamba u Masa Gaangadu fu libisëmbë an sa dou ala, hën tënë seei zalalaa kumutu a liba te kisi goon, di kamian fika jabijabi hoo. Goonliba ta seki ta bai. Gaangaan sitonu ta bai ta latja. ⁵² Nöo sëmëni u dee geebi u di köndë booko jabi, nöo wanlö hia sëmbë dee bi ta biibi Gadu toona weki ko ku libi baka. ⁵³ Hën de kumutu a dee geebi, ma nöo de an go a di köndë ganda u Jelusalen eti. Tefa baka di Masa Jesosi seei toona weki baka a dëdë bifö de go a Jelusalen awaa. Nöo sëmëni sëmbë si de e, fa de toona weki baka dë.

⁵⁴ Söö. Wë nöo dee sodati ku di hedima u de, di de si fa di goonliba seki, dee gaangaan soni pasa dë, nöo hati u de latja te na soni. De taa: “Wë di soni aan soni. Di sëmbë aki, a bi musu dë Miii u Masa Gaangadu tuutuu.”

⁵⁵ Nöo hii fa i si de bi ta du ku Masa Jesosi naandë, nöo wanlö mujëe bi dë taanputaanpu te a longi ala ta luku. Dee mujëe naandë, fu sensi a di ten di Masa Jesosi bi seti di wooko fëen a Galilea, nöo de bi ta sölugu fëen nöömö. ⁵⁶ Wan u de da Malia u Magidala, di otowan da Malia di mama u Jakobosi ku Josëfu, ku di mama u de tu womi mii u Zebedeosi. Sö de bi dë te ala ta luku andi de ta du ku Masa Jesosi.

Aki de tja Masa Jesosi sinkii

go bei.

Maik. 15:42-47; Luk. 23:50-56; Joh. 19:38-42

⁵⁷ Nöo hën u dë tefa sapate buka. Nöo wan guduma de kai Josëfu bi dë a Jelusalen dë, nöo di köndë de kai Alimatea hën da köndë fëen. Nöo hënseei bi dë wan sëmbë ta biibi a Masa Jesosi tu. ⁵⁸ Nöo di a si taa Masa Jesosi dëdë, hën a go a Gaama Pilati go hakisi ën pasi faa go tei di dëdë sinkii fëen tja go bei. Hën Gaama taa antoobi, hën a manda sodati fu de puu ën a di lakpa pau dëen.

⁵⁹ Nöo hën Josëfu tei di dëdë, hën a lolu ën a wan gaan langa weti koosu tefa a kaba. ⁶⁰ Nöo a bi abi wan sitonu baaku di de bi seeka njunjun u bei sëmbë, nöo hën a tja di dëdë go buta a di

baaku dē dendu. Hën de logoda wan gaan gindi sitonu tuwë ko tapa di baaku buka te de kaba, nöö hën de go. ⁶¹ Nöö fa de ta du dē, nöö Malia fu Magidala ku di oto Malia bi dē leti dē sindosindo a di oto sē u di geebi ala ta luku.

Aki dee sodati ta watji di geebi.

⁶² Nöö di juu dē, di daka de ta seeka da di saba pasa kaa. Ma hii fu di dē, dee Gaan Begima ku dee Faliseima, hën wë de go a Gaama gbolo.

⁶³ Hën de kai ën: “Köndë Masa.”

A piki.

De taa: “Wë u ko a unu aki. U ko taki wan oto ku unu taa di ten di di bödjëema naandë bi dē ku libi, nöö a ta taki kodo taa te a dëdë nöö a di u dii daka fëen nöö a o toona weki ko ku libi baka. Sö a bi ta taki e.

⁶⁴ “Wë nöö u kë begi Gaama fuun buta sëmbë a di geebi be de watji ën dii daka longi fu sëmbë an musu ko dē. Biga ee wan du sö, nöö dee bakama fëen o go fufuu di sinkii fëen tja go, nöö de o go ta ganjan sëmbë taa a weki baka a dëdë. Nöö di lö ganjan dë o hogi möön leki fa de bi ta ganjan sëmbë a fesi e. Nöö hën wë tja u ko a Gaama aki, u ko begi ën faa musu heepi u a di lö pisi dē.”

⁶⁵ Nöö hën Gaama taa: “Wë un go tei wanlö sodati tja go buta, nöö un seeka di geebi tapa kumafa un sa tapëen.”

⁶⁶ Nöö di a da de pasi sö, nöö hën de go tapa di geebi tee de kaba naki sitampu nëen fu sëmbë an ko dē. Hën de tei sodati buta a di kamian ta watji da de, nöö hën de go u de.

28

Aki Masa Jesosi weki baka.

Maik. 16:1-10; Luk. 24:1-12; Joh. 20:1-10

¹ Wë nöö hën u dē teefa di saba daka pasa. Nöö di oto daka di o ko dë möön, hën da di fosu daka u di wiki. „Hën da sonde.” Hën di daka dë, hën Malia fu Magidala ku di oto Malia hopo hën de tei pasi nango a di geebi ka de bi bei Masa Jesosi. Nöö di juu dē, sonu seti kumutu kaa.

² Wë nöö wan gaan soni bi pasa a di ndeti dë. Goonliba bi seki tee na soni, hën wan basia u Masa Gadu Köndë kumutu a liba ala bazia ko a di geebi ka de bi bei Masa Jesosi. Nöö hën a puu di gaan gindi sitonu di de bi tapa di baaku buka, hën a go sindo leti a di sitonu dë liba. ³ Nöö fa a sai naandë, fesi fëen ta sëndë teee kuma te gaangadu koti faja, nöö dee koosu fëen sinkii dë wetiweti faan.

⁴ Nöö hën dee sodati dee bi sai dë ta watji di geebi, di de si di soni pasa sö kaa, nöö hën de fëë tee de ta tëëmë tjatjatja tombi kai a goon gbolou dë pii kuma de dëdë. Sö de panta tjika.

⁵ Wë nöö hën de tu mujëë waka go dou a di geebi. Nöö di de si di basia fu Gadu dë, hën de fëëë te na soni.

Nöö hën a kai de taa: “Dee mujëë aki.”

De piki.

A taa: “Wan fëëë sö e. Mi sabi ambë un ta suku kaa. Jesosi di de kii a di lakpa pau, hën wë un ta suku. ⁶ Wë an dë aki möön e. A weki baka leti kumafa i si a bi taki da unu ufö a dëdë. Un ko luku di kamian ka de bi butëën. Wan si ö? Sëmbë an sai dë möön. A go.

⁷ “Nöö mi taki e, un bia toona, nöö un kule go a dee bakama fëen go piki de taa a weki baka a dëdë nöö a o waka a de fesi go a Galilea. Ala de ku ën o miti kumafa a bi taki. Un jei bunu fa mi taki da unu ö? Mi fan ku unu kaa e.”

⁸ Nöö hën dee mujëë toona kumutu dë. De ta panta möönsö ma etisee de ta wai. Hën de ta kule nango u de tja di bunu buka dë go konda da u dee bakama u Masa Jesosi.

⁹ Ma nöö fa de nango dë, te u de kë mëni, hën de ku Masa Jesosi seei miti a pasi. Hën Masa Jesosi da de odi taa: “Dee mujëë aki, un weki nö?”

Nöö di sondi bigi da de teee. Hën de saka tjökö kini a goon nëen fesi, hën de ta kisi ën a futu dë ta baasa.

¹⁰ Ma nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: “Dee mujëë, wan fëëë e. Un go taki da dee otowan u mi taa be de go a Galilea, nöö ala mi ku de o miti kumafa mi bi taki da de.”

Aki de buta dee wakitima

u de mindi soni.

¹¹ Wë nöö di juu dë, so u dee sodati kumutu ka de bi ta watji di geebi naandë, hën de kule go a ganda go a dee Gaan Begima. Hën de go konda da de kumafa hii soni bi pasa ka de bi ta watji a di geebi ala.

¹²⁻¹³ Nöö di dee begima jei sö kaa, nöö hën de kai dee Gaan Womi tuu ko a de. Hën de go sindo a kuutu fu de taki ee andi de sa feni fu di soni di pasa naandë.

Nöö di de kuutu tefa de kaba, hën de toona kai dee sodati ko a de möön, hën de taki da de taa: “Wë un haika e. Woo paka unu wan gaan möni aki, nöö wan musu konda taa weki di womi weki e. Ma un musu piki sëmbë taa un bi duumi, nöö hën dee bakama fëen ko fufuu ën tei tja go. Sö un musu taki. Nöö wan musu fëëë e. ¹⁴ Biga ee di taki dë dou a di Gaama jesi, nöö woo heepi unu fan ku ën tee nöö hati fëen o kötö.”

¹⁵ Nöö hën wë dee watjima tei di möni naandë, nöö hën de ta konda leti kumafa dee hedima manda de. Nöö fa de ta taki ën dë, nöö sö nöö dee Dju sëmbë ta kondëën te kisi fa u dë aki eti.

Aki Masa Jesosi ta manda dee sëmbë fëën u de go paaja di buka.

Maik. 16:14-18; Luk. 24:36-49; Joh. 20:19-23; Tjab. 1:6-8

¹⁶ Nöö hën wë dee mujëë ko dou a u dee ëlufu bakama u Masa Jesosi, hën de da u di buka te de kaba. Nöö di u jei sö nöö aan soni möön, hën wë u go a Galilea. Hën u nango tefa u go dou a di kuun ka Masa Jesosi bi taki da u a fesi fuu go, nöö hën u go si ën ala. ¹⁷ Nöö di u si ën, hën u tjökö kini a goon nëën fesi ta bigi ën. Ma nöö so fuu an saandi seei fuu pakisei, a bigi da u poi.

¹⁸ Nöö hën Masa Jesosi waka ko a u awaa, hën a taki da u taa: “Söö, wë dee sëmbë, un haika e. Mi kisi hii makiti a liba ala ku goon aki tuu. ¹⁹ Nöö un musu ta waka a dee köndëköndë u goonliba ta paaja di buka u mi da hii sëmbë, be de bia ko dë bakama u mi kuma unu. Nöö un musu dopu de a di në u mi Tata ku di në u mi di Mii fëën aki ku di në u di Akaa fu mi Tata tu. ²⁰ Nöö un musu ta lei de u de piki hii dee soni tuu dee mi manda unu fuun musu ta du kaa. Nöö fa woon nango dë, nöö mi taki da unu taa mi o dë ku unu hiniwanten e, u tee a kaba u di goonliba aki.”

Sö wë Masa Jesosi fan ku u dee bakama fëën a di kuun liba ala e.

A kaba.

Dee woto u Masa Jesosi dee Maikusi sikifi

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë andi di pisi u di buku aki o taki da u, dee sëmbë?

Wë a di fosu kamian, nöö di pisi aki de kai Maikusi, biga hën da di në u di womi di de taa sikifi ën. Nöö a so pisi u Gadu Buku de ta kai di womi aki Johanisi Maikusi. Di womi aki an bi dë wan u dee tuwalufu bakama ta waka ku Masa Jesosi hiniwanten e, ma a bi dë wan biibima nöö u di ten dë.

Nöö fa Maikusi sikifi sondi u Masa Jesosi aki, nöö a sikifi andi a bi jei fëen a oto sëmbë, ku andi hënseei bi sabi tu. Biga di dee bakama u Masa Jesosi seti di wooko ta tja di buka ta konda a köndëköndë, nöö di Maikusi aki bi dë ku de a di wooko. Nöö so sëmbë si kuma Petuisi hën bi konda sëmëni u dee sondi dëen, biga a ta fan hia sondi u Petuisi a di pampia aki.

Wë nöö dee fö sëmbë dee bi sikifi soni u di libi u Masa Jesosi a goonliba aki, nöö so u de bi sikifi möön fini a dee soni dee a bi ta lei. Ma Maikusi, hën a sikifi möön fini a dee soni dee a du, be sëmbë sabi taki aai, Masa Jesosi bi abi gaan kaakiti ku gaan taki tuu.

Nöö di a o tapa di pampia, hën a taki finifini fa de kii Masa Jesosi. Ma nöö fu di a taki a di weki baka a dëdë fëen kölö poi, hën mbei wanlö oto sëmbë taki di pisi dë go möön longi.

Nöö dee leima ta mëni kuma Maikusi sikifi di pampia aki kuma 70 jaa baka di Masa Jesosi ko pali a goonliba aki. Nöö fa a sikifi ën, nöö a sikifi ën da dee oto köndë sëmbë dee an dë Dju sëmbë, be de sabi dee soni dee Masa Jesosi bi du di a bi dë a goonliba aki.

Aki ta lei fa di Bunu Buka

u Masa Jesosi seti.

Mat. 3:1-12; Luk. 3:1-18; Joh. 1:19-28

¹ Söö dee sëmbë, leti kumafa woo taki aki, nöö sö nöö di Bunu Buka u Masa Jesosi di Paamusi Könu seti e. Jesosi Keesitu hën da di Mii u Masa Gaangadu seei, nöö di pampia aki o lei i fa a dë.

² Nöö a bi ko pasa leti kumafa di sëmbë de kai Jesaaja bi sikifi buta a di Buku u Gadu. Biga Jesaaja bi dë wan tjabukama u Gadu u fesiten, hën a sikifi wan soni u di Könu Gadu bi paamusi taa a o manda ko a dee Dju sëmbë. A taa, Gadu o manda wan sëmbë waka a di Paamusi Könu dë fesi faa musu buta sëmbë a pasi dëen. ³ Nöö di sëmbë dë o dë a di sabana dendu ta bai basia ta taki taa:

Un seeka di pasi da Masa ooo,
 be a dē limbolimbo gbegedee dēen.
 Un seeka dee bendibendi pisi u di pasi,
 be de ko dē tololoo.

Sö Jesaaja bi sikifi taa sö wan sēmbē o ko sai dē ta bai.

⁴ Wē nōö da sö a ko pasa tuu leti kumafa Gadu bi taki dē e. Biga wan womi de kai Johanisi di Dopuma, hēn Gadu manda ko. Nōö fa a ko naandē, nōö a ta libi a di sabana dendu u di pisiwata de kai Judea. Naandē a ta bai di basia ta dopu sēmbē. Nōö sōmēni sēmbē ta ko nēen nōömō, nōö a ta bai ta taki: “Un bia disa di hogilibi fuunu oo, nōö unu ku Masa Gaangadu o ko bunu. Gaangadu an o hoi dee hogi du fuunu a bēē möön.” Sö a ta bai ta taki.

⁵ Nōö hii dee sēmbē u di pisiwata u Judea naandē, ku di mama köndē fēen de kai Jelusalen, nōö de tuu ta ko a Johanisi naandē ta ko ta haika fa a ta bai di basia. Nōö hēn de ko ta piki taa: “Awa, wa ta libi bunu tuu.” Nōö te wan sēmbē i piki sö kaa, nōö Johanisi ta dopu i a di lio de kai Joodan dē.

⁶ Söö. Wē nōö di koosu fu Johanisi di a ta bisi nēen sinkii, a mbei ku di puuma u di mbeti de ta kai kamēli. Atiti ku höniwata da sondi u njan fēen. Sö wan sēmbē a bi dē e.

⁷⁻⁸ Nōö Johanisi toona ta fan ku dee sēmbē. A taa: “Un haika e, dee sēmbē. Wan oto Sēmbē o ko a mi baka nōö a hebi möön mi gaanfa e. Ma bumbuu tjika seei u sa bendi lusu di susu fēen puu nēen futu. Fa mii dē aki, mi ta dopu unu ku wata, ma di Sēmbē di o ko dē, nōö hēn a o dopu unu ku di Akaa u Masa Gaangadu. „Biga a o mandēen ko a unu liba.”

Di pisi aki o lei fa Johanisi

dopu Masa Jesosi.

Mat. 3:13-17; Luk. 3:21-22

⁹ Wē nōö di juu dē, hēn Masa Jesosi kumutu a di köndē de kai Nazalēti u di pisiwata de kai Galilea, nōö hēn a ko a Joodan Lio naandē fu Johanisi musu dopu ēn. Nōö hēn Johanisi dopu ēn te a kaba. ¹⁰ Nōö fa Masa Jesosi ta kumutu a di wata dendu ta ko a tela, nōö hēn a luku nēen liba ala hēn a si liba jabi hoo. Nōö hēn a si di Akaa u Gadu kuma wan pomba bazia ko nēen liba. ¹¹ Nōö hēn wan tōngō piki a liba ala taa: “I da mi lobi Womi Mii. Libi fii ta kai ku mi e.”

Sö wan soni pasa di Masa Jesosi dopu.

Aki di didibi ta biinga ku Masa Jesosi faa du hogi.

Mat. 4:1-11; Luk. 4:1-13

¹² Söö. Wē nōö a baka u di dē, nōö hēn di Akaa u Gadu tja Masa Jesosi go a wan sabana kamian. ¹³ Nōö hēn a go dē ala hii föteni daka. Nōö a dee föteni daka dendu dē, nōö di didibi

ta mbei möiti ku ën nöömö faa musu piki ën buka a soni, ma nöö Masa Jesosi an du kumafa a kë möönsö.

Nöö fa Masa Jesosi dë a di sabana dee hia daka naandë, nöö dee mbeti u di sabana bi sai dë tu, ma dee basia u Gadu Köndë bi dë ku ën ta tjubi ën.

Aki o lei fa Masa Jesosi kai

dee fosu bakama fëën.

Mat. 4:12-22; Luk. 4:14-15, 5:1-11

¹⁴ Hën de dë te wan daka, nöö hën de kisi Johanisi di Dopuma söötö a dinguwosu. Nöö baka u di dë, hën Masa Jesosi toona go a Galilea, nöö hën a seti ta waka ta lontu ta konda di Bunu Buka u Gadu da dee sëmbë u di pisiwata dë. ¹⁵ A ta taki da de taa: “Di juu ko zuntu e, u Masa Gadu musu tii unu a wan njunjun fasi. Nöö ee wan sëmbë i kë ko a di Njunjun Tii u Gadu dendu, nöö i musu bia disa di hogilibi fii, nöö i piki di Bunu Buka u Gadu di mi ta konda aki.” Sö Masa Jesosi ta taki da de.

¹⁶ Nöö wan piki ze bi dë a di pisiwata u Galilea naandë. Te wan daka nöö hën Masa Jesosi go ta waka a di ze dë bandja, nöö hën a ko miti ku tu womi. Dee womi aki dë baaa ku baaa. Wan de kai Simon, hënseei de ko ta kai Petuisi, di otowan da Andiasi. De dë ta tuwë nëti u de kisi fisi biga hën da wooko u de de ta du.

¹⁷ Nöö hën Masa Jesosi kai de tu baaa dë te de piki. A taa: “Un ko dë ku mi ta waka a mi baka e, nöö mi o lei unu fuun kisi libisëmbë tja ko a mi së.”

¹⁸ Nöö wantewante naandë, hën de tu womi disa dee nëti u de hën de go ta waka a Masa Jesosi baka.

¹⁹⁻²⁰ Nöö hën Masa Jesosi waka go möön longi, nöö hën a ko si tu oto baaa möön. De seei dë hõndima tu ta kisi fisi. Nöö fa Masa Jesosi ta pasa dë, nöö de bi dë ku de tata a boto ta seeka wanlö nëti u dë. Wan u dee baaa de ta kai Johanisi, di otowan da Jakobosi, nöö di tata u de hën de kai Zebedeosi.

Nöö di Masa Jesosi si de tu baaa dë, hën a kai de taa: “Un ko go ku mi e.” Nöö hën wante dë, hën de disa de tata ku dee wookoma u de naandë, nöö hën de go ta waka a Masa Jesosi baka.

Aki ta lei fa Masa Jesosi abi taki

a dee gadu liba tjika.

Luk. 4:31-37

²¹ Nöö hën Masa Jesosi kumutu naandë, hën ku dee bakama fëën, hën de go a wan u dee köndë u Galilea de ta kai Kapernaumi. Nöö hën de dë te di saba daka, hën Masa Jesosi go a di keikiwosu u di köndë go ta lei dee sëmbë dee bi ko dë di lei fëën. ²² Nöö fa a ta lei de naandë, a bigi da hii sëmbë tee na

sondi. Biga an ta lei de kumafa dee Sabima u Wëti bi guwenti u lei de Gadu wöutu, ma a ta lei de seei a wan apaiti fasi kuma hënseei abi di lei.

²³ Wë nöö di daka dë gbolo, wan womi bi dë a di keikiwosu naandë, a dë ku wan soni nëen liba. Nöö hën wë a bai ko a hedi ko ta fan. A taa: ²⁴ “Jesosi u Nazalëti, andi seei u ku i abi? I ko aki fii kaba u a sösö nöö? Wë mi sabi ambë da i. I wë da di apaiti Sëmbë u Gadu di a manda ko a di goonliba aki.”

²⁵ Nöö hën Masa Jesosi bai ën taa: “Kabuka naandë! Kumutu a di sëmbë liba wante.”

²⁶ Nöö fa a fan dë, hën di soni ko möön taanga a di sëmbë liba te hii sinkii fëen ta tëëmë tjatjatjatja. Hën a bai taanga bifö a kumutu nëen awaa.

²⁷ Wë nöö fa di soni pasa naandë, a ko foondo dee sëmbë tumisi. Hën de ko ta taki da de na de taa: “Dee sëmbë, andi u ta si aki? Njunjun lei ko a u nöö? Di sëmbë aki abi taki a dee soni ta kisi sëmbë a hedi liba tee de ta piki hën buka a sondi seei.”

²⁸ Nöö hën di soni Masa Jesosi du naandë paaja a hii dee köndëköndë u Galilea tuu paliu dou. Sö a bigi da sëmbë tjika.

Aki ta lei fa Masa Jesosi

kula wanlö hia sëmbë.

Mat. 8:14-17; Luk. 4:38-41

²⁹ Nöö hën Masa Jesosi kumutu a di keikiwosu naandë, hën ku Jakobosi ku Johanisi, nöö hën de go a di wosu u Simon ku ën baaa Andiasi. ³⁰ Di juu dë di mai u Simon bi dë ku gaan fëbë. A dë leti a bedi naandë. Hën de köndëen da Masa Jesosi.

³¹ Nöö hën wë Masa Jesosi go a di mama, hën a panjëen a maun hopo ën sindo. Nöö hën wantewante di fëbë go, a ko bunu seei te a hopo seeka soni da de.

³² Nöö hën de dë tefa sonu go, hën dee sëmbë u di köndë tja sëmbë te a hia ko a Masa Jesosi naandë. Dee sëmbë de tja ko dë, de dë ku peipei siki ufö i abi dee sëmbë dee dë ku soni a hedi.

³³ Hii sëmbë u di köndë tuu fiaa hai ko a di dööbuka naandë,

³⁴ nöö hën Masa Jesosi kula hii dee sëmbë ku dee peipei siki naandë te a kaba. Söseei a jaka dee soni ta kisi sëmbë a hedi. An da de pasi u de fan möönsö, biga an kë u de konda ambë dëen.

Aki ta lei fa Masa Jesosi lei dee sëmbë u di pisiwata u Galilea.

Luk. 4:42-44

³⁵ Nöö hën di mamate biten, ganian an kanda seei, nöö hën Masa Jesosi hopo. Hën a kumutu a di köndë ganda go dë a wan kamian piiu hën wanwan ta begi Masa Gaangadu.

³⁶ Te wan pisi hën Simon ku dee otowan fëen ko hopo, de an si Masa Jesosi a wosu dë, hën de go ta suku ën te fa de ko si ën.

³⁷ Nöö hën de hakisi ën taa: “Andi pasa? Dee sëmbë ta hakisi fa fii poi.”

³⁸ Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Nönö, na soni. Ma un boo go a dee oto köndë ala tu e, go tja di Bunu Buka u Gadu go paaja. Biga wë hën mbei mi ko a goonliba.”

³⁹ Nöö hën de kumutu ala, hën de ta waka a dee köndëköndë u Galilea tuu. Fa de ta waka dë, nöö Masa Jesosi ta konda di Bunu Buka u Gadu da dee sëmbë a hii dee keikiwosu u dee Dju sëmbë. Nöö a ta jaka dee soni ta kisi sëmbë a hedi ta puu a de liba.

Aki ta lei fa Masa Jesosi kula

wan sëmbë ku tjinasiki.

Mat. 8:1-4; Luk. 5:12-16

⁴⁰ Hën de dë te wan daka, nöö hën wan sëmbë dë ku tjinasiki ko a Masa Jesosi. Nöö hën a tjökö kini a goon nëen fesi begi ën taa: “Ee, Masa o, mi sabi taa ee i kë i sa kula mi o.”

⁴¹ Nöö hën tjali u di sëmbë kisi Masa Jesosi, nöö hën a tëndë maun panjëen. Hën a taa: “Aai mati, mi kë e. Be i ko bunu wante!” ⁴² Nöö fa a fan dë, hën di sëmbë ko bunu wantewante naandë, di tjinasiki an dë u si nëen sinkii möön seei.

⁴³⁻⁴⁴ Nöö hën Masa Jesosi mandëen taa be a go. Ma nöö a bai ën tu taa: “Na konda di sondi pasa ku i aki da sëmbë e! Ma waka tololo go a di begima di ta dë a di keikiwosu, be a si taa i ko bunu. Nöö i tja di paima go tuwë da Gadu kumafa Mosesi bi taki.” _{Biga gaanduwe Gadu bi da wan tiima u dee Dju sëmbë de kai Mosesi dee wëti fëen. A taa te wan sëmbë i ko bunu u sô wan siki, nöö i musu tja paima go da Gadu bifô i sa toona go a wosu baka.}

⁴⁵ Ma nöö fa di sëmbë kumutu naandë, an tapëen buka möönsö. Ma a go ta paaja di taki naandë te dou hii di köndë, te Masa Jesosi an bi sa ko a dee köndë ganda möön u sëmbë si ën. Nöö hën a fika a döösë ka sëmbë an ta dë hia, ma töku sëmbë ta kumutu a hii së nango nëen ala eti.

2

Aki Masa Jesosi kula wan sëmbë.

Mat. 9:1-8; Luk. 5:17-26

¹ Baka wan tu daka sô, hën Masa Jesosi toona go a Kape-naumi. Nöö an dou seei, hën di njunsu paaja taa sô wan soni, Masa Jesosi toona ko nëen wosu. ² Nöö hën dee sëmbë u di köndë booko gulululu ko fuu di kamian naandë pöö te kamian an dë u denda go a wosu dendu möön seei. ³ Di juu dë, Masa Jesosi dë a di wosu dendu ta konda di Buka u Gadu da dee sëmbë.

Te wan pisi hën fö womi ko dou ku wan lanlan sëmbë di de ta tja a wan kama liba ko dëen faa kula. ⁴Ma nöö fa sëmbë hia a di kamian tjika dë, nöö de fö womi an sa feni pasi u pasa go dou a Masa Jesosi. Nöö hën de subi a wan sikada go a di wosuliba. „Biga dee wosuliba u di köndë bi dë paatapaata.” Nöö hën de fula wan baaku leti a Masa Jesosi liba dë, hën de saka di womi a di kama liba zëngëe ku tatai te go buta leti a Masa Jesosi fesi a goon dë.

⁵Nöö hën di Masa Jesosi si fa dee womi ta biibi ën tjika te de mbei sö wan gaan möiti, nöö hën a taki da di lan womi taa: “Na fëëë, womi. Mi da i paadon u dee hogi dee i bi du. Masa Gadu an ta hoi i a bëë möön e!”

⁶Ma nöö wanlö Sabima u Wëti bi dë sindosindo leti naandë ta haika soni. Nöö di fa Masa Jesosi fan dë an bunu a de seei, kwetikweti. Nöö hën de ta guunjëen a de hati taa: ⁷“Unfa di womi dë sa a’ hati u taki sö wan gaan soni? Na sösö a ta sösö Masa Gadu nö? Biga ambë sa puu sëmbë a Gadu bëë boiti Masa Gadu seei nöö?”

⁸Ma nöö Masa Jesosi sabi taa sö de ta pakisei, nöö hën a hakisi de taa: “Dee sëmbë o, unfa un ta mëni hogi u mi a unu hati sö? ⁹Wë mi hakisi unu e, taa ee fii taki da sö wan sëmbë taa Gadu puu ën a bëë, ee nasö fii taki dëen taa, be a hopo waka go, nöö undi u de tu soni dë sa möön fukë u taki ku buka? „Na di fosu wan nö? Biga sëmbë an sa go a Gadu go hakisi ën ee a puu di sëmbë a bëë tuu.”

¹⁰“Ma nöö un luku. Mi o lei unu taa Mi di ko Libisëmbë Mii aki, na fan nöö mi sa fan, ma mi abi makiti tu a di goonliba aki fu mi sa puu sëmbë a Gadu bëë.”

¹¹Nöö hën a bia fan ku di womi taa: “Mati, hopo taanpu! Tei i kama nöö i go fii a wosu!”

¹²Nöö fa a fan dë, hën di womi hopo vu taanpu a pë a dee hia sëmbë fesi naandë, nöö hën a tei ën kama hën a waka go fëen a wosu.

Nöö di soni naandë bigi da hii sëmbë tee de ko ta gafa Gadu taa: “Hoo, wa si sö wan gaan sondi wan daka.”

Aki Masa Jesosi kai Leifi

faa ko waka nëen baka.

Mat. 9:9-13; Luk. 5:27-32

¹³Nöö hën Masa Jesosi kumutu hën a go a di piki ze u Galilea bandja. Nöö sëmbë ta ko nëen naandë te a hia, nöö a ta da de di lei fëen.

¹⁴Nöö hën a ta waka nango. Te wan pisi, hën a si wan womi de kai Leifi. „Hën seei da Mateosi.” A dë fëen sindosindo a wan piki wosu a bandja pasi dë ta pii lantimöni, biga hën da wooko fëen kaa. Nöö di Leifi aki, wan womi de kai Alufasi hën pai ën.

Nöö di Masa Jesosi si ën, hën a kai ën faa musu ko bakama fëen. Nöö wantewante hën Leifi hopo ko ta waka nëen baka.

¹⁵ Wë nöö a ko pasa sö taa Leifi kai Masa Jesosi ku dee bakama fëen fu de musu ko njan ku ën nëen wosu. Nöö hën de go sindo u de njan. Nöö sëmëni u dee pii-lanti-mönima ku sëmëni oto sëmbë dee abi poi në a di köndë, nöö sö de ko dë ta njan ku de a wan tafa makandi. Biga hia u dee lö pei sëmbë naandë bi ta waka a Masa Jesosi baka kaa.

¹⁶ Te wan pisi nöö hën wë dee Sabima u Wëti ko ta pasa naandë gbolo, dee u di Dju paatëi de kai Falisei. Nöö hën de ko si Masa Jesosi dë sindosindo ku dee pii-lanti-mönima ku dee oto nëpoima u di köndë dë ta njan makandi, nöö di sondi an bunu a de seei, kwetikweti.

Nöö hën de hakisi dee bakama u Masa Jesosi taa: “Faandi mbei di mësitë fuunu go dë ta njan ku dee lö pei sëmbë naandë a wan tafa u du?”

¹⁷ Nöö di Masa Jesosi jei di hakisi u de, nöö hën a piki de a nongö taa: “Dee sëmbë o, unfa un mëni? Wan sëmbë di siki ku wan sëmbë di dë bumbuu, undi u de abi data fanöudu? Na di sikima nö? Wë nöö ma ko u kai dee sëmbë dee dë bumbuu sëmbë kaa e, ma mi ko u kai dee sëmbë dee an ta libi bunu a Gadu wojo, fu mi heepi de.” Nöö sö a piki de.

Aki ta lei faandi mbei Masa Jesosi

ku dee bakama fëen an ta disa

u njan a di fasi u Dju.

Mat. 9:14-17; Luk. 5:33-39

¹⁸ Hën de dë te wan pisi. Nöö di juu dë, dee bakama u Johanisi di Dopuma ku dee u dee Faliseima ta hoi deseei söndö njan. Biga sö dee Dju sëmbë abi wan guwenti taa so juu de ta tja hangi u wan pisiten fu begi hedi. Nöö hën wan tu sëmbë ko a Masa Jesosi, hën de hakisi ën taa: “Faandi mbei dee bakama u Johanisi ku dee u dee Faliseima ta tja hangi fu begi hedi, ma i ku dee bakama fii wan ta du sö?”

¹⁹ Nöö hën Masa Jesosi piki de a wan nongö fasi, a taa: “Fa u dë aki, ee wan sëmbë o tööu, nöö a o kai sëmëni sëmbë ko a di piizii, na sö nö? Wë nöö solanga di tööuma dë ku de naandë, nöö de an sa ta kusumi ta tja hangi. Wai nöö de o ta wai. ²⁰ Ma te di juu dou de ko puu ën a de mindi bifö de o sa ta kusumi ta tja hangi awaa.”

²¹ Nöö hën a taa: “Fa mi ta fan ku unu aki, ma a sa toobi unu fu un tei. Biga na wan sëmbë o tei wan njunjun koosu pisi u lapu wan awoo koosu. Biga te i wasi ën nöö di njunjun pisi o hai kumutu disa di awoo wan, nöö di baaku o ko möön bigi möön leki fa a bi dë kaa.

22 “Sösei tu, ja sa tei wan njunjun win lai a wan awoo mbeti kakisa saku. Biga di awoo saku gaandi kaa, an ta hai möön. Nöö ee i lai di njunjun win go neën dendu, nöö te di win soopu nöö di saku o tēnē tuwē di win fiaa. Da a ko dē i lasi di win fi ku di saku tuu.

“Ma nöö i musu tei wan njunjun saku nöö i lai di njunjun win neën, nöö de tuu o dē bunu kumafa a fiti.”

Aki ta lei taa Masa Jesosi

hën da basi u di saba daka.

Mat. 12:1-8; Luk. 6:1-5

23 Nöö hën de dē te wan saba daka, nöö hën wē Masa Jesosi ku dee bakama fēen ta latja ta pasa a wan goon dendu. Di goon naandē, de paandi wan pei soni kuma alisi neën, ma i sa njan mēn kuakua. Nöö hën wē dee bakama ta booko dee taka dee bendi ko a di pasi naandē ta gili a maun ta njan.

24 Di juu dē wanlō sēmbē u di Faliseima kulupu si de, hën de ko hakisi Masa Jesosi taa: “Fa dee bakama fi ta du dē, na Gadu wēti de ta poi nō? Biga de ta wooko a saba daka.”

25-26 Nöö hën a piki de taa: “Wan bi lesi a Gadu buku nō, di soni bi pasa ku Dafiti a di ten u di Kaba Hei Begima de kai Abiata? Hangi bi ta kii hën ku dee mati fēen, nöö hën a go a di wosu u Gadu, hën dee begima da de di bēēē di de ta buta da Gadu naandē. Nöö hën Dafiti njan mēn, hën ku dee mati fēen tuu. Wē nöö di bēēē naandē, dee begima wanwan nöö bi a’ pasi u njan mēn, na sō nō? „Ma tōkusei Gadu an tei Dafiti ku dee sēmbē fēen fu hogi di de njan mēn o.”

27 Nöö hën a taki da de taa: “Haika e, dee sēmbē. Masa Gaangadu an mbei libisēmbē fu de hoi saba tjina hedi e, ma a mbei di saba faa heepi libisēmbē. 28 Nöö mi taki da unu, taa Mi di i si ko Libisēmbē Mii aki, nöö mi dē Masa a hii soni liba e te dou ku di saba tuu.”

Sō wan soni Masa Jesosi taki da dee Faliseima a di ten dē.

3

Aki ta lei fa Masa Jesosi kula

wan sēmbē a saba daka.

Mat. 12:9-14; Luk. 6:6-11

1 Wē nöö a wan oto saba möön, hën Masa Jesosi toona go a di keikiwosu. Nöö di a go dou, nöö wan womi sai naandē, wan sē maun fēen dē dēēdēē tjakaa. 2 Ma nöö sēmbē dē leti dē ta watji Masa Jesosi ee a o kula di womi a di saba daka naandē, biga de kē feni föutu neën u de tjēen go kaagi.

3 Nöö hën wē aan soni. Hën Masa Jesosi taki da di womi di dē ku di dēēdēē maun naandē taa be a hopo taanpu a dee hia sēmbē fesi dē. Nöö hën a hopo taanpu.

⁴ Nöo hën Masa Jesosi bia hakisi dee sëmbë dee sai naandë taa: “Unfa Gadu Buku taki, dee sëmbë? Undi möön bunu? Fii du bunu a saba, naa fii du hogi? Fii musu puu sëmbë a dëdë buka, naa fii disëen faa dëdë? Unfa Gadu wëti sikifi fëen?” Ma nöo fa a hakisi de naandë, na wan sëmbë piki ën möönsö, de tuu ko dë pii.

⁵ Nöo hën a luku de ku hatiboonu. Ma nöo a hati ën tu, fu di de abi sö wan taangajesi da Gadu te tjali u sëmbë an ta kisi de möönsö.

Nöo hën a bia fan ku di womi taa: “Mati, tëndë di maun fi i si.” Nöo hën di womi tëndëen maun, nöo hën wantewante di maun ko bunu leti kumafa a bi musu dë.

⁶ Nöo hën wë dee Faliseima kumutu dë, hën de waka go langalanga tee a di kulupu u di Könu u di köndë, hën da Helodi. Nöo hën de ko ta kuutu makandi unfa u de du de kisi Masa Jesosi kii.

„Sö di soni Masa Jesosi du dë hati de tjika.”

Aki ta lei fa dee sëmbë ta ko hia a Masa Jesosi liba.

⁷ Wë nöo wan daka möön, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen hën de go a di piki ze u Galilea bandja. ⁸ Nöo fa de ko dou dë, hën wanlö hia sëmbë hai ko nëen gidjii, dee sëmbë u Jelusalen ku hii dee oto köndë u Judea, ku dee u di pisiwata de kai Idumea, ku dee sëmbë dee ta dë a di oto së banda u Joodan Lio, ku dee u dee köndëköndë u dee pisiwata de kai Tilusi ku Sidon. Sö dee sëmbë hai ko a Masa Jesosi tjika, biga de bi jei u dee foondo wooko a ta du.

⁹ Nöo di de ko hia sö kaa, nöo hën Masa Jesosi taki da dee bakama fëen taa be de seeka wan boto buta a bandja wata naandë dëen. Biga fa a ta kula sëmbë dë, nöo awaa seei de ta pusa ta ko nëen liba. ¹⁰ Biga de ta si taa ee de nama nëen, nöo de sa ko bunu nöömö.

¹¹ Di juu dë, dee sëmbë dë ku soni a hedi, te de ko dou a Masa Jesosi nöo de ta bai kai olo seei kai a goon. Nöo de ta taki dëen taa: “„U sabi ambë da i e!” I da di Mii u Masa Gaangadu.” ¹² Ma nöo hiniwanten te de taki sö kaa, nöo Masa Jesosi ta gandji da de taa de an musu taki di soni dë.

Aki ta lei ambë ku ambë Masa Jesosi tei u ko bakama fëen.

Mat. 10:1-4; Luk. 6:12-16

¹³ Wë nöo te wan pisi hën Masa Jesosi go a wan kamian ka wanlö hia kuun dë, nöo hën a kai sëmëni sëmbë u de ko nëen. ¹⁴ Nöo hën a pii tuwalufu womi a de dendu tei u de fika ku ën ta lei nëen nöömö, nöo de de kai “apösutu”. Nöo a o manda de go a köndëköndë u de paaja di Bunu Buka u Gadu, ¹⁵ nöo a o da de makiti tu u de ta jaka dee gadu ta kisi sëmbë a hedi puu a de liba.

16 Söö. Wë nõö dee në u de tuwalufu womi dee a tei dë, nõö di fosu wan hën da Simon, hën Masa Jesosi ta kai Petuisi. 17 Nõö joo kisi Jakobosi ku ën baaa Johanisi, de da de tu womi mii u di womi de kai Zebedeosi. Nõö Masa Jesosi da de wan në, a ta kai de Boanëgësi, nõö di në dë hën kë taki “Mii u Döndö”, ò biga sò de tu baaa fasi bi dë. 18 Nõö baka u dee baaa dë, nõö joo kisi Andiasi, Filipi, Batolomisi, Mateosi, Tomasi ku wan oto Jakobosi. Hën tata da Alufasi. Nõö joo kisi Tadeosi ku wan oto Simon, nõö di womi aki, hën bi dë a di paatëi u dee sëmbë dee ta suku u puu Loomë lanti a de liba. 19 Ufö joo kisi Judasi Isikaliotu, hën o sei Masa Jesosi buta a dee felantima maun.

Nõö sò wanlö sëmbë Masa Jesosi tei u de dë ku ën makandi e.

Aki dee Dju hedima taa Masa Jesosi ta wooko ku didibi kaakiti.

Mat. 12:22-32, 46-50; Luk. 8:19-21, 11:14-23, 12:10

20 Te wan daka möön hën Masa Jesosi go dë a wan wosu, nõö hën sëmbë booko ko nëën naandë tee hën ku dee bakama fëën an sa fendi pasi u njan seei. 21 Te wan pisi hën dee mama bëë fëën ko jei taa sò ta pasa, hën de taa de o ko tei ën tja go. Biga de ta si kuma tja sondi kamian fëën an dë bunu möön.

22 Nõö di juu dë, wanlö Sabima u Wëti u Jelusalen bi dë a Masa Jesosi naandë, hën di de si andi ta pasa hën de taa: “Wë di sondi aki an dë u taki oto fasi möönsö e. Hën di gaan hedima u dee didibi de kai Belisabo hën wë kisi ën a hedi sò. Hën ta dëën di taanga faa ta jaka dee gadu puu a dee sëmbë liba.”

23 Nõö Masa Jesosi òsabi taa sò de ta taki, hën a ò kai de ko, hën a taki da de taa: “Dee sëmbë, unfa di didibi sa jaka dee otowan fëën puu a wan kamian? A sa booko di tii fëën seei sò nõ? 24 Biga ee dee sëmbë u wan köndë hopo feti ku deseei, nõö na booko di köndë dë o booko nõ? 25 Söseei ee wan bëë hopo ta feti ku deseei, nõö na booko di bëë naandë ta booko kaba a sösö nõ? 26 Wë nõö ee di didibi ta feti ku ën seei sò, nõö nëën da a ta kaba di tii fëën a sösö nõ? Ma nõö di soni ta pasa aki, na di soni un ta taki dë e.

27 “Ma mi o taki da unu andi da di soni ta pasa aki. Te joo go tei gudu a wan taanga womi wosu, nõö i musu kisi ën tai gingin ufö i sa go tei dee gudu fëën awaa. Wë nõö hën u ta du aki e. 28 Nõö un dee leima u wëti aki, un haika. Fa i si un fan dë, un musu mëni unu seei e. Biga fu hii dee hogi dee sëmbë ta du, ee de ta kosi Masa Gaangadu seei ta sösö ën ta poi ën në, Gadu sa puu de nëën bëë eti. 29 Ma ee wan sëmbë i ta kosi di Akaa u Gadu ta wisiwasi ën, di sëmbë naandë an o kisi paadon a Gadu möönsö a mundu.”

30 Nõö sò Masa Jesosi fan ku dee sëmbë, fu di de taki taa di hedima u dee didibi hën dë nëën liba ta du dee foondo wooko.

³¹ Te wan pisi Masa Jesosi mama ku dee baaa fëen ko dou a dööbuka dë gbolo, hën de manda kai ën. ³² Nöo di juu dë, sëmëni sëmbë bi sindo lontu Masa Jesosi a di wosu dendu. Nöo hën sëmbë taki dëen taa: “Masa o, dee sëmbë fii ko aki, i mama ku dee baaa fii, nöo de ta kai i e. De dë leti a dööbuka dë.”

³³ Nöo hën a taa: “Dee sëmbë u mi nöo?” ³⁴⁻³⁵ Nöo hën a luku dee sëmbë sindosindo lontu ën naandë, hën a taa: “Un dee sëmbë aki dee ta du kumafa Gadu kë, nöo unu wë da mi mama ku mi baaa ku mi sisa e.”

4

Aki Masa Jesosi da di oto

u di sëmbë ta jaa böngö.

Mat. 13:1-9; Luk. 8:4-8

¹ Wë nöo te wan oto daka möön, hën Masa Jesosi toona ko dë a di piki ze u Galilea bandja möön ta lei sëmbë Gadu wöutu. Nöo hën sëmëni sëmbë booko seei gililili ko nëen naandë, nöo hën a subi a wan boto bi dë a lampeesi dë, nöo hën a sindo. Nöo dee hia sëmbë dë a tela liba dë, ² nöo hën a tei wanlö woto ta lei de sëmëni sondi a wödu fasi.

³ A taa: “Wan goonma go ta jaa böngö nëen goon dendu.

⁴ Nöo fa a ta jaa ën naandë, nöo so fëen ta kai a di pasi liba nöo dee piki fou ta ko ta pii ën ta njan.

⁵ “So u di böngö ta kai a sitonu kamian ka doti an dë hia, nöo a nasi hesi seei. ⁶ Ma nöo hën di sonu ko hati, hën a kii ën, biga di sitonu kendi di lutu fëen.

⁷ “Nöo so u di böngö kai a maka dendu, nöo di böngö ku dee maka tuu ta göö makandi, ma dee maka ta peeta di njanjan te an sa ko sondi.

⁸ “Ma nöo dee otowan kai a bunu goon doti, nöo hën a göö ko puu njanjan e. Biga so puu diiteni toon möön hia möön fa a bi dë, so puu sikisiteni toon möön hia, otowan puu wanhöndö. Nöo sö di pisi dë ko njanjan tjika.”

⁹ Sö wan woto Masa Jesosi da dee sëmbë te a kaba, nöo hën a taa: “Wë fa mi fan ku unu aki, nöo un pakisei ën bunu e, be un fusutëen.”

Aki Masa Jesosi puu andi

di oto kë taki.

Mat. 13:10-23; Luk. 8:9-18

¹⁰ Nöo hën de dë te wan pisi, Masa Jesosi dë ku wantu sëmbë ku de tuwalufu bakama fëen, nöo hën de hakisi ën taa: “Masa o, faandi mbei i ta lei dee sëmbë a tjubi fasi sö?”

¹¹ Nöo hën a piki de taa: “Haika e. Unu wë Gadu naki kölöku fuun sa ko sabi dee tjubitjubi soni u di tii fëen. Ma dee oto sëmbë naandë de an ta kë saka deseei a di Tii u Gadu basu möönsö, nöo fëen mbei mi ta lei de a tjubi fasi sö. ¹² Nöo a ko

dē taa de ta si kodo ma de an ta fusutan, de ta haika kodo ma de an ta jei möönsö. Biga ee nasö de bi o bia de libi ko a Gadu, nöö a bi o puu de a bëë.”

¹³ Nöö hën a hakisi dee bakama fëen taa: “Wan bi fusutan di woto di mi lei dee sëmbë ö? Wë nöö unfa woon du fusutan dee oto sondi mi o toona lei sëmbë möön?”

¹⁴ Hën a taa: “Söö. Wë nöö un haika e, mi o puu ën da unu. Di goonma mi bi taki naandë, hën da di bosikopuma u Gadu e, nöö di böngö hën da di wöutu u Gadu di a ta tja ta paaja. ¹⁵ Nöö ka di böngö kai a pasi liba, dee piki fou ko pii ën njan dë, hën da dee sëmbë ta jei di wöutu u Gadu, ma te de jei ën, nöö wantewante di didibi ta ko puu ën a de pakisei djee, de an ta mëni ën möön.

¹⁶ “Nöö ka di böngö kai a di doti ku sitonu a basu, hën da dee sëmbë dee jei di wöutu u Gadu hën de tei ën seei ku wai, ¹⁷ ma de an ta hoi dou. Biga te sëmbë ta hoi de u felanti, fuka ku toobi ko miti de u di wöutu hedi, nöö de ta kumutu disa di hiibi djee. Biga di wöutu an bi go fundu a de hati tjika.

¹⁸ “Nöö di goon ka di böngö kai a maka dendu dë, hën da dee sëmbë ta jei di wöutu ¹⁹ ma de ta abi bookohedi ku dee sondi u goonliba aki poi. Dee gudu u di goonliba aki ta ganjan de, de ta kë peipei sondi te de an ta a’ ten u di wöutu u Gadu, nöö an sa göö ko sondi a de libi möönsö.

²⁰ “Ma nöö ka di böngö kai a di bunu goon, hën da dee sëmbë tei di wöutu u Gadu nöö de ta dëen pasi faa wooko a de hati. Nöö Gadu ta fendi wini a dee lö sëmbë naandë seei te a hia, leti kuma di böngö di puu diiteni toon möön hia möön fa a bi dë, ku sikisi toon, ku wan höndö toon.”

²¹ Nöö hën Masa Jesosi taa: “Fa i si di womi jaa di böngö naandë, nöö sö a musu du e, biga di wöutu u Gadu an musu fika tjubitjubi. Biga ee wan sëmbë tja wan faja ko a wan wosu dendu, nöö an o butëen a sondi basu. Ma a o butëen a wan kamian be hii sëmbë sa si limbo ku ën, na sö nö?”

²² “Nöö un haika e, dee sëmbë. Dee soni mi ta lei a di fasi aki, de an o fika sö tjubitjubi u nöömö e. De o ko a döö wan daka nöömö u sëmbë musu ko sabi de. Biga hiniwan soni di dë tjubitjubi musu u ko a döö wan daka nöömö.”

²³ Hën a taa: “Söö. Wë nöö fa mi fan ku unu aki, nöö un pakisei ën bunu e, be un fusutëen.”

²⁴ Nöö hën a taa: “Dee sëmbë, un buta pakisei a dee soni mi ta taki e. Biga di wan seei maaka joo tei u maaka soni, nöö ku hënseei de o toona maaka da i tu, nöö möön hia seei joo kisi a liba. ²⁵ Biga ee wan sëmbë i kisi wan piki soni, nöö hën i wooko ku ën, nöö joo toona kisi möön hia. Ma nöö ee ja wooko ku ën möönsö, nöö di pikiwan di i bi kisi naandë joo lasi ën fiaa.”

Sö Masa Jesosi taki di ten dë.

Aki Masa Jesosi konda wan woto fu di fa njanjan ta waka ko soni.

Mat. 13:31-34; Luk. 13:18-19

²⁶ Nöo hën wan oto toon, hën Masa Jesosi tei wan oto woto toona lei dee sëmbë möön fa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “A dë leti kuma wan goonma go nëën goon dendu go jaa njanjan böngö te a kaba, nöo hën a go fëen a ganda. ²⁷ Nöo fa a go dë, a fëekëtë di oto naandë. A dë fëen nöo ta duumi ta weki.

²⁸ “Ma nöo fa di böngö sai a di goon naandë, te wan pisi a tja aguja ko a döo. Hën a ta göo fëen ta ko, teee a ko dë ku bëë ko puu jakajaka seei ko abi njanjan. ²⁹ Te wan pisi a lepi, juu fëen dou, hën di goonma ko koti. Ma nöo hii fa di njanjan waka ko sö naandë, ma di sëmbë di paandi ën an saanfa a du ufö a ko sö. Wë nöo leti sö nöo a ta pasa a di Njunjun Tii u Gadu dendu e.”

Sö wan oto Masa Jesosi da di juu dë.

³⁰ Nöo hën a taa: “Un oto mi o toona tei u mi lei unu möön fa soni ta waka a di Njunjun Tii u Gadu dendu?”

³¹ Hën a taa: “Wë a dë sö leti kuma di uwii de kai mutaadi di u ta paandi a di köndë fuu aki. Fa a sai dë, nöo di sii fëen piki möön hii dee oto sii de ta paandi, na sö nö? ³² Ma nöo te a göo, nöo a ta ko bigi pasa hii dee oto uwii tuu dee u ta paandi a goon dendu, te piki fou seei ta ko ta mbei wosu a dee maun fëen.

“Nöo sö nöo sondi dë a di Njunjun Tii u Gadu dendu e.”

³³⁻³⁴ Wë nöo te Masa Jesosi ta konda di wöutu u Gadu da sëmbë, nöo dee lö oto aki a lobi u tei konda. Biga a ta fan ku de a wan fasi kumafa de sa fusutan soni nöo. Ma te hën ku dee bakama fëen dë de wanwan, nöo a ta puu sondi da de möön fini.

Aki Masa Jesosi du wan gaan foondo soni a wata liba.

Mat. 8:23-27; Luk. 8:22-25

³⁵ Wan daka hën Masa Jesosi dë ta konda di wöutu u Gadu da dee gaan hia sëmbë naandë tefa sapate, nöo hën a fan ku dee bakama fëen taa: “Womi, un boo koti go a di oto së banda ala ufö.” Hën de taki aai.

³⁶ Nöo aan soni, hën de disa dee hia sëmbë naandë, nöo hën de tei Masa Jesosi leti fa a sai dë, nöo hën de subi a boto, hën de ta aba di piki ze naandë nango. Ma nöo wanlö oto boto ta faaka de. ³⁷⁻³⁸ Nöo fa de nango dë, hën Masa Jesosi go a di boto gogo ala wante go kandi buta hedi a wan kunsu liba, hën a duumi pii. [Wei nöo a wei sö.]

Nöo hën de nango te wan pisi, hën wan gaan ventu ko bigi möön hii soni ta seki di wata teee, di wata nango a di boto dendu seei djululuu, kuma de sa singi. Nöo dee bakama fëë

te na soni hën de kule go a Masa Jesosi go weki ën taa: “Masa, ja si taa woo dëdë kaba a di wata aki ö? Ja a’ toobi nö?”

³⁹ Nöo hën Masa Jesosi weki, hën a hopo. Hën a bai di ventu ku di sekiwata taa: “Un tan pii e!” Nöo fa a fan dë, wantewante hën di ventu ku di wata tan pii.

⁴⁰ Nöo hën Masa Jesosi hakisi dee bakama taa: “Andi mbei un fëëë sö? „Wan a’ futoou a mi liba eti nö?”

⁴¹ Nöo hën dee bakama panta te na soni, de ko dë ta luku deseëi diin ta hakisi de na de taa: “Womi, ambë da di sëmbë aki di abi sö wan poosian te gaan ventu ku sekiwata seei ta piki ën buka a soni?”

5

Aki Masa Jesosi jaka wanlö taku soni puu a wan womi liba.

Mat. 8:28-34; Luk. 8:26-39

¹ Wë nöo hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën aba di piki ze go tjökö a di pisiwata u dee Galasëni sëmbë.

²⁻⁴ Nöo fa de ta kumutu a boto dë, nöo hën de ko miti ku wan womi di wanlö taku soni dë nëën liba gbolo. Di womi aki ta libi a dee sitonu baaku u di köndë ka de ta bei sëmbë, nöo a dë sö taanga tee na wan sëmbë seei sa kisi ën hoi buta a wan kamian pii. Biga sëmëni pasi de bi pooba bui ën nëën maun ku ën futu tuu, ma nöo a ta koti dee këti seei wököwökö kule go fëën. ⁵ Nöo a ndeti ku didia di womi aki ta dë a di geebi naandë ta sanga nango ta ko ta bai ta kai wolo ta koti ën seei ku sitonu pisi hii ën sinkii.

⁶ Nöo fa a dë a di kamian naandë te wan pisi hën a si Masa Jesosi te ala, nöo hën a kule ko kai a goon nëën fesi holou sö.

⁷ Nöo hën a ta bai taanga seei ta fan ku ën taa: “Andi tja i ko aki, Jesosi, i di Womi Mii u di möön hei Gadu u mundu? Andi u ku i abi eee? Mi begi i taa be i soi a Masa Gadu fesi taa ja o da mi sitaafu e!” ⁸ Nöo sö a taki, biga Masa Jesosi bi fan ku di soni nëën liba naandë taa a musu go kumutu dë.

⁹ Nöo hën Masa Jesosi hakisi di womi taa: “Un në fii?”

Hën a taa: “Mi de kai A-Hia-Möön-Hii, biga u dë seei te a hia.”

¹⁰ Nöo hën de ta begi Masa Jesosi seei nöömö, taa: “Gaan-tangi, na jaka u puu a di pisiwata aki e, u begi i.”

¹¹ Nöo zuntu ku di kamian naandë i abi wan kununu, nöo wanlö hia hagu bi sai nëën ta pii sondi ta njan. ¹² Nöo hën dee taku soni begi Masa Jesosi taa: “Ee joo puu u a di sëmbë aki liba, nöo gaantangi da u pasi fuu go a dee hagu e.”

¹³ Hën Masa Jesosi da de pasi.

Hën de tuu kumutu a di sëmbë go a dee hagu. Fa u mbei naandë hën dee hagu tei kule seei ta bazia di kununu naandë gililili te a di ze u Galilea dubuu pii. Dee hagu dëdë a wata faa. Nöo de bi dë kuma tu dusu hagu sö.

14 Nöo di dee sëmbë bi dë ta watji dee hagu naandë si di soni, nöo hën de kule go a ganda go konda taa sö wan sondi pasa ku dee hagu.

Nöo hën dee sëmbë u di köndë booko seei gililili ko a Masa Jesosi. 15-16 Fa de ko dou, hën de si di sëmbë di bi dë ku dee hia taku soni nëen liba sindosindo pii ku koosu a sinkii, ku bunu fusutan seei. Nöo dee sëmbë dee bi sai dë, hën de konda da dee otowan te de kaba kumafa de si soni pasa ku di womi ku dee hagu.

17 Nöo hën dee sëmbë u di köndë begi Masa Jesosi taa gaantangi be a kumutu a di pisiwata u de go fëen. 18 Nöo Masa Jesosi an fia ku de. A piki, hën a go a boto wante faa go.

Ma nöo hën di womi a bi jaka dee taku soni puu nëen liba dë begi ën taa: “Masa, gaantangi, be mi go ku i e.”

19 Ma nöo Masa Jesosi an dëen pasi faa go ku ën. A taki dëen taa: “Mati o, toona go a dee sëmbë fii ku dee mati fii e, nöo i go konda da de di bunu Gadu du da i aki, ku di fa a saa i tjika.”

20 Nöo hën di womi go e, hën a ta konda di sondi pasa ku ën a hii di pisiwata naandë tuu palalaa te dou, kumafa Gadu heepi ën tjika. Baa nöo di sondi dë foondo sëmbë e.

Nöo da sö wan gaan wooko Masa Jesosi du a di pisiwata de kai Dekapolisi naandë.

Aki Masa Jesosi heepi wan mujëe ku wan mujëe mii.

Mat. 9:18-26; Luk. 8:40-56

21 Wë nöo hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen toona aba go a di oto së banda ala, nöo fa de go dou dë hën sëmbë ko lontu ën seei te a hia buta a mindi.

22 Nöo di juu dë, hën wan womi de kai Jailusi ko dou. Di womi aki, a dë wan u dee hedima u keiki u di köndë naandë. Nöo di a si Masa Jesosi hën a kai ku kini a goon. 23 A taki dëen taa: “Gaantangi mi begi i, nama maun a wan mujëe mii u mi da mi. A siki seei te fu dëdë.”

24 Nöo hën de tei pasi u de go a di hedima wosu, nöo dee hia sëmbë naandë ta bondji Masa Jesosi seei gililili sö nango ku ën.

25 Wë nöo di juu dë wan mujëe bi dë a dee sëmbë dendu naandë, sondi ta kule nëen tuwalufu jaa longi kaa. 26 A bi go a sömëni data, de kulëen te de wei. Hii möni fëen tuu kaba këëë, ma ka u di siki bëtë awaa a ta ko möön hagi.

27-28 Nöo hën di mujëe ko jei u Masa Jesosi gbolo, nöo hën a taa a o ko nëen ko suku heepi tu. Biga a taa: “Ee mi sa nama tjë söseei a di koosu fëen, nöo mi si kuma mi sa ko bëtë nöömö.” Sö di mujëe ta taki nëen hati.

Nöo hën a ta tuusi hënseei a dee sëmbë mindi dë tefa a ko nama maun a di koosu u Masa Jesosi kumafa a bi taki. 29 Nöo

di a nama nëen, wantewante dë a fii taa a ko bëtë djeee, di soni an ta kule nëen möön. A ko böö u di sitaafu dë.

³⁰ Nöö Masa Jesosi seei fii taa wan poosian kumutu nëen kula wan sëmbë, nöö hën wante a bia hakisi dee hia sëmbë ta waka nëen baka naandë taa: “Ambë panjan di koosu u mi?”

³¹ Nöö hën dee bakama fëen piki taa: “Masa, dee gaan hia sëmbë ta bondji i gililili aki, hën i taa ee ambë nama a i nö?”

³² Ma nöö Masa Jesosi ta tuwë wojo a dee hia sëmbë dendu naandë, faa si ee ambë bi panjëen. ³³ Nöö hën di di mujëe ko sabi taa sö wan gaan sondi pasa ku ën, nöö hën a ko fëëe seei. Hën a ko tuwëen seei a goon a Masa Jesosi fesi naandë, hën a konda hii di sondi te a kaba kumafa a bi waka.

³⁴ Nöö hën Masa Jesosi fan ku ën taa: “Mujëe, di fa i si i biibi a mi tjika dë, hën wë mbei i fendi heepi e. Nöö go fii, i böö u di siki bi ta sitaafu i dë.”

³⁵ Nöö an kaba u fan ku di mujëe seei, nöö hën wanlö sëmbë ko dou dë. De kumutu a di wosu u Jailusi, di hedima u keiki di bi ko begi Masa Jesosi faa ko kula di mujëe mii fëen dëen. Nöö hën de fan ku Jailusi taa: “Mati o, gaan sondi. An dë u di mësité ko a i wosu möön e, biga di mujëe mii fii lasi libi kaa.”

³⁶ Nöö hën Masa Jesosi jei fa de fan, ma nöö an dë gaan sondi dëen seei. Nöö hën a fan ku Jailusi taa: “Na fëëe e, mati. Ta biibi a mi nöömö.”

³⁷ Nöö hën de nango a di wosu ka di mujëe mii dë dëdëdëdë ala. Ma nöö Masa Jesosi an mbei dee hia sëmbë go ku ën möön. Petuisi, ku Jakobosi, ku ën baa Johanisi, de nöö a mbei go ku ën. ³⁸ Nöö di de naki tefa de go dou a di wosu, nöö sëmëni sëmbë sai naandë kaa ta mbei wajawaja ta bai ta këe ta kai olo te a bigi.

³⁹ Nöö hën Masa Jesosi denda go a di wosu, hën a hakisi dee sëmbë taa: “Andi un ta du a di kamian aki sö? Biga na dëdë di mujëe mii dëdë e. Duumi a ta duumi.”

⁴⁰ Nöö fa a fan dë, hën de lafu ën te a bigi, biga de sabi bunu taa di mujëe mii dëdë tuu.

Nöö hën a buta dee sëmbë naandë tuu go a döö, nöö hën a kai di tata ku di mama u di mujëe mii, ku de dii bakama fëen naandë, nöö hën de go a di kamba ka di dëdë dë. ⁴¹ Nöö hën Masa Jesosi go panjan di dëdë a maun, hën a taa: “Talita kumi,” dati wan taki: “Mujëe mii, hopo taanpu fii e!”

⁴² Nöö fa a taki naandë, hën di mujëe mii hopo taanpu a pë. Hën a ta waka ta lontu a di wosu dendu, biga a abi tuwalufu jaa kaa. Baa nöö di soni pasa dë, a bigi da dee sëmbë e.

⁴³ Nöö hën Masa Jesosi bai de taa: “Di sondi i si pasa aki, wan musu taki ën da sëmbë e. Nöö un da di mujëe mii soni u njan.”

Nöö sö wan gaan soni Masa Jesosi du möön e, ka a dë a di pisiwata naandë.

6

Aki Masa Jesosi toona go

a Nazalëti.

Mat. 13:53-58; Luk. 4:16-30

¹ Wë nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen kumutu naandë, nöö hën de go a di köndë ka a bi kiija. „Hën da Nazalëti.” ² Nöö a di saba daka, hën a go a di keikiwosu go ta lei dee sëmbë u di köndë dee lei fëen.

Nöö fa a ta fan dë, a ta bigi da de seei, nöö hën de bia ta hakisi de na de taa: “Naasë a kumutu ko aki ku dee lei fëen dë? Unsë a feni sö wan köni? Ambë dëen kaakiti faa ta du dee foondo wooko u ta jei a ta du? ³ Biga na di tëmbëma bi dë aki nëen disi nö? Na di mii aki Malia bi pali nö? Dee baaa fëen u sabi de bunu: Jakobosi, Josëfu, Judasi, ku Simon. Dee sisa fëen, na u ku de ta dë aki nö?” Nöö hën de tei ën u hogi te na soni.

⁴ Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: “Un haika e, dee sëmbë. Wan tjabukama u Gadu an ta fuka u nëbai a oto köndë e, boiti a di köndë ka a bi kiija, ku dee bëë fëen. A de nöö an ta fendi gafa.”

⁵⁻⁶ Ma fa a fan dë seei, ma a bigi dëen fa dee sëmbë an kë biibi ën. Nöö fëen mbei an du foondo wooko naandë möönsö, boiti wantu sëmbë nöö a kula, di a buta maun a de liba.

Nöö hën a kumutu naandë hën a go a dee oto köndë u di pisiwata dë go ta lei sëmbë.

A di pisi aki Masa Jesosi manda

dee bakama fëen go

a dee köndëköndë.

Mat. 10:1, 5-15; Luk. 9:1-6

⁷ Te wan daka hën Masa Jesosi kai de tuwalufu bakama fëen ko nëen. Nöö hën a taki da de taa: “Un haika e, mi o manda unu go tu ku tu a dee köndëköndë, „nöö woon go konda taa Masa Gadu ta hopo wan njunjun tii.” Nöö mi o da unu makiti fuun sa jaka dee soni ta ko a sëmbë hedi puu a de liba.

⁸⁻⁹ “Ma nöö fa woon go aki, wan musu tja soni e. Wan musu tja bëëë. Wan musu tja tu susu, di fuunu futu dë tjika kaa. Wan musu tja tu koosu tu, di dë a unu sinkii dë tjika kaa. Wan musu tja möni e. Nöö di kokoti a i maun dë, hën nöö fii tja.

¹⁰ “Nöö fa woon go aki, nöö te un dou a wan köndë, nöö di sëmbë di o kisi unu buta nëen wosu, nöö naandë un musu tan fu te un kumutu a di köndë dë e. Wan musu kumutu dë go tan a oto wosu möönsö.

11 “Nöö te un go a wan köndë ka de an kë unu, de an kë jei di lei fuunu, nöö un kumutu disa di köndë dë go e. Ma bifö un go un musu feki di basufutu sandu fuunu tuwë a di köndë kuma wan maaka u de si taa di hebi fika da de.”

Nöö sö Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen te a kaba.

12 Nöö hën dee bakama go e. Hën de go ta konda da dee sëmbë a dee köndëköndë taa be de bia disa dee hogilibi u de.

13 Nöö fa de go dë, nöö de heepi sëmbë e. Biga de jaka sëmëni soni bi ta kisi sëmbë a hedi puu a de liba, de tutu fatu a sëmëni sikima sinkii kula de ko bunu.

Aki ta lei andi pasa ku Johanisi

di Dopuma.

Mat. 14:1-12; Luk. 9:7-9

14-16 Nöö fa Masa Jesosi ta du dee foondo wooko a di pisiwata u Galilea naandë, nöö në fëen ta bai ta paaja nango a dee köndëköndë. De ta taki nëen liba seei.

So sëmbë taa: “Un haika, dee sëmbë. Johanisi di Dopuma di di könu bi manda dee sodati kii, hën wë toona weki a dëdë e, hën a tei oto në ta tja.”

Otowan taa: “Nönö, di fesiten Tjabukama u Gadu de kai Elia, hën di dë e. Hën toona weki ta tja oto në.”

Otowan a dendu taa: “Nönö e, na weki di sëmbë aki weki a dëdë, ma a dë wan hebi Tjabukama u Gadu nöö, kuma dee bi dë a fesi.” Nöö sö dee sëmbë ta fan pepei soni u Masa Jesosi.

Te nöö di könu u di köndë de kai Helodi seei ko jei u Masa Jesosi. Hën a taa: “Awa, Johanisi di Dopuma di mi bi manda sëmbë kii, hën toona weki tuu. Biga hën nöö sa du dee lö foondo wooko mi ta jei di sëmbë naandë ta du dë.” Sö hën a taki.

17-20 Wë nöö fa di Könu fan dë, a bi kii di Dopuma tuu o, biga a bi manda sodati go koti ën hedi puu. Nöö di sondi mbei a du sö. Di Könu bi abi wan baaa fëen de kai Filipi, nöö di baaa bi abi wan mujëe de kai Helodias. Nöö hën di Könu tei di mujëe u di baaa fëen aki buta a wosu gbolo. Nöö hën di a du sö, hën wë Johanisi bai ën taa an du bunu, biga a booko Gadu wëti fa a tei ën suwagi dë.

Nöö hën di di mujëe jei taa sö Johanisi bai di manu fëen, nöö a tei Johanisi fu hagi. A hoi ën a bëe seei, a kë kii ën nöömö. Ma nöö di Könu an dëen pasi faa musu kii ën, biga a ta lesipeki Johanisi, a ta si taa a dë wan bumbuu sëmbë ta libi kumafa Gadu kë. Ma nöö u di Könu musu du di mujëe fëen wan piizii, hën a manda sodati buta Johanisi a dunguwosu. Ma so juu di könu ta kai Johanisi faa fan ku ën, nöö a lobi u ta haikëen, hii fa dee fan u Johanisi ta toobi ën seei.

21 Wë nöö hën de dë te wan daka gbolo, di mujëe kisi pasi faa du ku Johanisi kumafa a bi kë. Biga a ko pasa sö taa di

Könu fujai, nöö hën a hoi wan gaan piizii. A kai hii dee bigima u di pisiwata naandë tuu ko a di piizii: dee lanti hedima, ku dee hedima u sodati, ku dee guduma.

²² Nöö hën de dë a di piizii dendu tee wan pisi. Nöö di baa mujëë fëen di a tei dë bi abi wan mujëë mii fëen. Nöö hën di mujëë mii ko baja wan gaan „dëe wojo” baja bigi möön hii sondi. Baa nöö a suti da di Könu ku hii dee bigima sai naandë te na soni, fa di mujëë mii baja dë.

²³ Nöö hën di könu kai di mujëë mii ko nëen, hën a taa: “Wë mii, di baja i baja aki a suti poi, nöö mi kë paka i e. Ma nöö i musu piki mi andi i kë, nöö mi soi a hii dee bigima aki fesi tuu taa hiniwan sondi di i hakisi mi mi o da i ën kaa. Ee hafu u di köndë mi ta tii aki seei i kë, mi o da i ën.” Sö di Könu taki da di mujëë mii.

²⁴ Nöö di a taki sö, hën di mii kule seei hesihesi go nëen mama taa: “Maama o, sö di Könu taki da mi e, nöö andi mi musu hakisi ën?”

Nöö hën di mama piki di mujëë mii taa: “Go piki di könu e, taa i kë u de tja di hedi u Johanisi di Dopuma a wan paatu dendu ko da i.”

²⁵ Nöö hën di mii kule hesihesi go a di könu. A taa: “Wë Köndë Masa, mi ko piki di sondi mi kë e. Mi kë fi da mi di hedi u Johanisi di Dopuma a wan paatu dendu hesihesi seei.”

²⁶ Wë nöö di di Könu jei sö, nöö hati fëen ko latja, biga a hati ën faa musu du sö wan sondi ku di Dopuma. Ma nöö fu di soi a bi soi a dee bigima naandë fesi da di mujëë mii kaa, fëen mbei an sa puu di buka dë möön. ²⁷ Nöö aan köni, hën a manda wan sodati faa go koti Johanisi hedi buta a wan paatu tja ko. Nöö hën di sodati go koti Johanisi hedi belim puu, ²⁸ hën a tei buta a di paatu tja ko da di mujëë mii. Nöö hën di mii tei tja go nëen mama.

²⁹ Wë nöö di dee bakama u Johanisi jei di taki dë, nöö a hati de e, ma heepi an dë. Nöö hën de ko tei di dëdë sinkii fëen tja go bei.

Nöö da sö wan gaan hogi Könu Helodi du e.

Aki ta lei fa Masa Jesosi bi da

hia sëmbë soni u njan.

Mat. 14:13-21; Luk. 9:10-17; Joh. 6:1-14

³⁰ Wë nöö hën dee bakama u Masa Jesosi, dee a bi manda go a köndëköndë, hën de toona ko nëen baka, nöö hën de konda dëen te de kaba fa de lei dee sëmbë ku fa de du di wooko tjika.

³¹ Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: “Un sabi nö? Un boo go a wan pii kamian u wanwan ka sëmbë an dë, fuu sa böö abiti sö.” Nöö di sondi mbei a taki sö, biga hia sëmbë ta kumutu a dee köndëköndë ta ko nëen nöömö ta suku heepi te hën ku dee bakama fëen an sa fendi pasi u njan, bamba u de böö seei.

³² Nöö hën de kai a boto ta puu nango a di kamian ka de o go dë de wanwan. ³³ Ma nöö wanlö hia sëmbë si de, nöö de sabi kaa taa a sö wan kamian de nango. Nöö hën de kule lontu a bandja wata u de go miti ku de a di oto së banda ala.

³⁴ Nöö di Jesosi ku dee bakama fëen go tjökö, hën de si dee hia sëmbë naandë ta luku de kaa. Nöö aan soni, hën Masa Jesosi go ta lei de sëmëni soni möön, biga tjali u de kisi ën. A si taa de dë kuma wanlö hia sikafu söndö tiima ta waka ta daama nango ta ko.

³⁵⁻³⁶ Nöö fa u mbei dë, nöö sapate ta ko kaa, nöö hën dee bakama taki da Masa Jesosi taa: “Masa o, i sabi nö? A tjika fii manda dee sëmbë go, be de go suku sondi u njan bai a dee köndëköndë a u bandja aki. Biga sëmbë an ta libi ka u dë aki, nöö sondi u njan an dë aki u fendi tu.”

³⁷ Ma nöö hën Masa Jesosi taa: “Nönö e, unu musu da de sondi u njan.”

Hën de taki dëen taa: “Unfa i mëni? Dee sëmëni sëmbë aki, u o da de sondi u njan nö? Biga di möni di u musu puu bai sondi u njan da de, nöö a musu dë aiti liba wooko möni.” Sö dee bakama fëen piki ën.

³⁸ Nöö hën Masa Jesosi hakisi de taa: “Un mëni bëëë un abi aki? Un go luku i si.”

Nöö hën de go luku te de ko, hën de ko piki ën taa: “U abi feifi bëëë ku tu fisi nöö.”

³⁹ Nöö hën a manda de taa: “Un go mbei dee sëmbë sindo a dee ahun liba aki na alö e.”

⁴⁰ Nöö hën de go mbei dee sëmbë sindo a hiphipi, feifiteni ku feifiteni a wan hipi, wan höndö ku wan höndö a wan hipi.

⁴¹ Nöö hën di de sindo sö kaa, hën Masa Jesosi tei de feifi bëëë ku de tu fisi, nöö hën a hopo wojo luku liba da Masa Gadu tangi te a kaba, hën a booko de pisipisi te a kaba. Nöö hën a tëndë da dee bakama taa be de paati da dee sëmbë. Nöö hën de tei paati da dee sëmëni sëmbë naandë tee lontu ko kai. ⁴² Nöö hii dee sëmbë tuu seei njan te bëë u de fuu, de an kë möön.

⁴³⁻⁴⁴ Wë nöö di mëni sëmbë njan di ten dë, feifi dusu womi sëmbë de konda e, ufö i abi dee mujëë ku dee mii. Nöö di de njan te de kaba, hën dee bakama go pii di bëëë ku di fisi dee fika nöö a dou hii tuwalufu manda fuufuu eti.

Nöö da sö wan gaan foondo wooko Masa Jesosi du a di lö kamian dë e.

Aki ta lei fa Masa Jesosi waka

a wata liba.

Mat. 14:22-33; Joh. 6:15-21

⁴⁵ Nöö di dee sëmbë njan te de kaba naandë kaa, hën Masa Jesosi kai dee bakama ko nëen, hën a taa: “Un go tei di boto,

nöö un puu go a Betisaida ala.” Sö Masa Jesosi taki da de. Ma nöö hën a o fika dë faa manda dee sëmbë go.

⁴⁶ Nöö hën dee bakama fëen go. Nöö di Masa Jesosi manda dee oto sëmbë go kaa, hën a go a wan kuun kamian naandë hën wanwan go ta begi Masa Gaangadu.

⁴⁷ Nöö hën di sapate, di boto u dee bakama fëen dë tee a mindiwata ala. ⁴⁸ Te wan pisi hën Masa Jesosi tuwë wojo luku, a si taa de dë a gaan toobi seei. Biga de ta puu kodo ma de an nango fesi. Wan gaan ventu wë ko ta kii de sö. Nöö a gaan ndeti seei di sondi dë ta pasa, biga fosu ganian an kanda eti.

Nöö di Masa Jesosi si sö, hën a bazia di kuun ko a di wata bandja hën a ta waka seei tjuwatjuwa ta ko a dee bakama fëen.

Nöö hën di a ko zuntu ku de hën a mbei kuma a ta pasa. ⁴⁹⁻⁵⁰ Di juu dë dee bakama wojo ko kai a di sëmbë ta waka a di wata liba naandë, nöö hati u de latja te na soni, de bai kai wolo, biga de mëni taa jooka de si dë.

Nöö hën Masa Jesosi kai de taa: “Kijoo, wan fëëë sö e. Un tai hati. Mi wë disi.”

⁵¹ Nöö hën a subi a di boto dendu. Fa a subi dë, nöö wante hën di ventu kötö pii.

Wë nöö di sondi dë bigi da dee bakama fëen te na soni. ⁵² Biga wë hii fa de bi si Masa Jesosi tei de feifi bëëë hën a da dee gaan hia sëmbë, de njan dë seei, ma töku de an bi buta mëni nëen fu de sabi ambë dëen.

Aki ta lei fa Masa Jesosi kula sëmëni sikima.

Mat. 14:34-36

⁵³ Nöö hën de puu go tjökö a di pisiwata u dee Genesalëti sëmbë ala, nöö hën de tai di boto u de te de kaba. ⁵⁴ Nöö fa de ko dou dë, hën sëmbë si de sabi wante kaa. ⁵⁵ Nöö hën de kule go paaja di njunsu te dou hii dee köndë naandë, taa: “Jesosi di kulama dë a di köndë fuu.” Nöö hën dee sëmbë kule go tei dee sikima buta a kama ta tja ko a Masa Jesosi seei gililili sö.

⁵⁶ Wë nöö sö. Hii ka Masa Jesosi nango kaa, a dee gaangaan köndë ku dee pikipiki köndë te dou ku dee pandasi kamian tuu, dee sëmbë ta tja dee sikima u de ko buta a sitaati dëen faa musu kula de da de. Nöö de ta begi ën taa be a da de pasi u de ta nama a di jëkjëkjë u di koosu buka fëen, nöö hii dee sëmbë dee nama sö kaa, de tuu ko bëtë.

Nöö da sö Masa Jesosi kula dee sëmbë u di pisiwata dë tjika.

7

Aki ta lei fa dee Faliseima

ku dee Sabima u Wëti ta kuutu

*Masa Jesosi.**Mat. 15:1-9*

¹ Wë nõõ hën de dë te wan daka, hën so u dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti kumutu a Jelusalen ko a Masa Jesosi dë.

² Te wan pisi hën de ko si taa te dee bakama u Masa Jesosi ta njan, nõõ de an ta wasi maun a di fa dee Dju sëmbë guwenti u wasi maun. ³ Biga wan tuutuu Dju sëmbë an o njan ee na a wasi maun kumafa a lei a dee gaan sëmbë fëen, ⁴ taa te a kumutu a wojowojo ko, nõõ a musu wasi a wan apaiti fasi bifö a sa njan. Nõõ a musu wasi dee paabi lai fëen a wan apaiti fasi tu, kuma dee kan u bebe wata, gansë, paabi u njan. Biga de ta mëni taa ee de an du sö nõõ de an o dë limbolimbo a Gadu wojo.

⁵ Nõõ hën mbei dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti hakisi Masa Jesosi taa: “Faandi mbei dee bakama fii an ta hoi dee wëti dee dee gaan sëmbë fuu buta da u?”

⁶ Nõõ hën Masa Jesosi fan ku de, a taa: “Un dee bödjëema i si aki, un haika e. Gadu bi da di tjabukama fëen de kai Jesaaja wan buka u wanlö sëmbë, nõõ a bi a’ leti e. Biga a taa:

Dee sëmbë i si aki sö,
de ta lesipeki mi ku de buka,
ma hati u de an dë a mi seei.

⁷ Fa de ta bai taa de ta hei mi naandë, na tuu.

Sösö sondi seei de kai në ta du dë.

Biga na dee wëti u mi de ta lei sëmbë möönsö.

Libisëmbë wëti nõõ de ta lei.

Sö Jesaaja bi taki, nõõ dee sëmbë a taki dë, unu wë e.”

⁸ Nõõ hën a taa: “Dee lei libisëmbë buta, de un ta tei u gaan soni seei, ma nõõ dee lei Gadu buta, de un ta disa a wan së ala.”

⁹ Hën a taa: “Aai, un kõni seei baa, fa un saanfa u buta dee lei u dee gaan sëmbë fuunu a dee lei u Gadu kamian tjika.

¹⁰ Biga a fesiten di Gadu bi da Mosesi dee wëti, hën a taa i musu lesipeki i mama ku i tata. Ee wan sëmbë i ta kosi i mama ku i tata ta wisiwasi de, nõõ de musu kii i puu. Sö Gadu hei mama ku tata tjika.

¹¹ “Ma nõõ un biëen ko wan hii oto soni. Biga wan sëmbë sa taki dëen mama ku ën tata taa: ‘Dee sëmbë, mi si taa un dë a fuka. Ma nõõ di sondi mi bi musu tei u heepi unu, mi butëen a wan së da Gadu kaa. Da a ko heepi fëen an dë. Ma a’ soni u da unu möön.’ ¹² Nõõ fa di sëmbë fan dë, nõõ un ta si taa a fan bunu poi. Nõõ sö un sai dë ta tapa sëmbë u de an sa puu de mama ku de tata a fuka möön.

¹³ “Wë nëen da un puu dee lei u Gadu buta dee lei u dee gaan sëmbë fuunu a de kamian nõ? Nõõ di soni mi taki dë, hën da wan kodo nõõ, u dee hia sösö lei fuunu dee un ta lei sëmbë.”

Aki ta lei dee soni ta sundju sēmbē a Gadu wojo.

Mat. 15:10-20

¹⁴ Nōō hēn Masa Jesosi mbei dee hia sēmbē dee bi ko dē hai ko mōōn zuntu ku ēn, nōō hēn a taa: “Un haika bunu fa mi o fan aki, be un fusutēēn. ¹⁵ Mi taki e, dee soni ta kumutu a dōō sē nango a i sinkii, na de ta mbei i ko sundju a Gadu wojo e. Ma dee soni ta kumutu a i hati ko a dōō, de ta sundju i a Gadu wojo. [¹⁶ Nōō fa mi fan ku unu aki, nōō un pakisei ēn bunu e, be un fusutēēn.]”

¹⁷ Nōō hēn a disa dee sēmbē naandē, hēn a go a wosu.

Nōō hēn dee bakama fēēn ko hakisi ēn taa: “Masa o, andi di soni i lei dee sēmbē naandē kē taki?”

¹⁸ Nōō hēn a taa: “Fa mi fan dē, unu seei tu wan fusutan nō? Wan sabi nō, taa di soni di i njan tuwē go a i bēē an sa mbei i ko sundju a Gadu wojo? ¹⁹ Biga te wan pisi a ta toona kumutu a i sinkii baka.” (Nōō ku di lei aki i sa si taa Masa Jesosi puu tjina a hii soni u njan.)

²⁰⁻²¹ Hēn a fan go mōōn longi, a taa: “Di soni di ta kumutu a wan sēmbē hati ko a dōō, nōō hēn ta sundju ēn a Gadu wojo, kuma te i ta libi fanafiti a manu ku mujēē soni, kuma te i ta fufuu, i ta kii sēmbē, i ta tei sēmbē mujēē ee nasō sēmbē manu, ²² i a’ langahati u sēmbē soni, i ta a’ hogihati u sēmbē, i ta ganjan sēmbē, i ta du fanafiti soni, i ta haun ku sēmbē, i ta tja sēmbē go sei a baka, i abi gaan fasi, i abi wisiwasi fa. ²³ Hii dee lō soni naandē tuu, a libisēmbē hati de ta kumutu ko a dōō, nōō de ta mbei i ko sundju a Gadu wojo. Un jei bunu fa mi taki aki nō? Sōō.”

Aki Masa Jesosi heepi

wan mujēē di an dē Dju.

Mat. 15:21-28

²⁴ Nōō hēn Masa Jesosi kumutu a di kōndē naandē, hēn a go a di pisiwata zuntu ku di kōndē de kai Tilusi, nōō hēn a denda go a wan wosu. Ma nōō an kē u sēmbē sabi taa sō a ko sai naandē. Ma di soni an sa tjubi, sēmbē ko sabi gbolo taa a dē a di kōndē.

²⁵ Nōō wan mujēē bi sai dē bi abi wan piki mujēē mii, nōō wan taku soni dē a di mujēē mii liba. Nōō sō hesi di di mujēē ko sabi taa Masa Jesosi sai dē, nōō hēn a waka seei langalanga ko nēēn naandē. Nōō hēn a tjōkō kini nēēn fesi ²⁶⁻²⁷ ta begi ēn gaanfa seei taa: “Masa, gaantangi, ko jaka wan soni puu a di mujēē mii u mi liba da mi. Biga a ta penēēn te na soni.”

Ma nōō hēn Masa Jesosi piki ēn taa: “Mujēē o, an fiti fii musu puu bēēē a de mii maun tuwē da dagu mii e. Biga dee mii fosu musu njan.” [Nōō fa a fan dē, a kē taki taa dee Dju sēmbē fēēn fosu musu fendi heepi,] biga wē di mujēē aki sō an dē Dju sēmbē, oto kōndē sēmbē a dē. De pai ēn a Finisia u Silia kōndē.

²⁸ Nöo di Masa Jesosi piki ën sö, nöo hën di mujëe hakisi ën taa: “Wë Masa o, dee sakasaka dee ta puu a di tafa liba ta kai a goon, nöo dee dagu mii an sa pii de njan nö?”

²⁹ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Aai mujëe, i hakisi bunu o, nöo i fendi heepi kaa. Toona go fi a wosu, biga di taku soni kumutu disa di mujëe mii fi e.”

³⁰ Nöo hën di mujëe toona go a wosu. Nöo fa a go dou dë, hën a si di mii fëen dë kandikandi pii, biga di taku soni disëen go kaa.

Nöo da sö Masa Jesosi heepi di mujëe naandë e.

Aki Masa Jesosi kula

wan bookojesima.

³¹ Nöo hën a kumutu a di pisiwata u Tilusi naandë nöo hën a o toona go a di ze u Galilea. Nöo fa a nango dë, hën a latja Sidon pasa go dou a di pisiwata de kai Dekapolisi möön.

³² Nöo di a dou, nöo hën de tja wan womi ko nëen. Di womi aki sö an ta jei soni, an ta fan bunu tu. Nöo hën de ko begi Masa Jesosi taa gaantangi, be a buta maun nëen liba faa sa ko bunu.

³³ Nöo hën Masa Jesosi puu di womi a dee sëmbë naandë mindi nöo hën a tjëen go a wan së. Nöo hën a buta finga a di womi jesi toona puu. Hën a tunta nëen finga buta a di womi tögö. ³⁴ Nöo hën a luku liba nöo a hai böö taanga. Nöo hën a taa: “Efata,” dati wan taki: “Un jabi.” Di tögö Masa Jesosi ta fan hën taki sö e. ³⁵ Nöo fa u mbei naandë, nöo hën di womi ko ta fan limbolimbo, a ko ta jei soni seei gbededee.

³⁶ Nöo hën Masa Jesosi bai dee sëmbë taanga taa de an musu konda di soni di pasa naandë da na wan sëmbë. Ma nöo di möön a ta bai de, möönmöön seei de ta paajëen nango.

³⁷ Nöo hën di soni bigi da hii mundu. De sai dë ta taki taa: “Aai oo, hii dee soni di sëmbë aki ta du, de tuu bunu e. Biga dee tapabukama ku dee sëmbë dee an ta jei soni seei a ta mbei de ta ko ta jei soni ta fan.”

8

Aki Masa Jesosi da fö dusu sëmbë soni u njan.

Mat. 15:32-39

¹ Wë nöo hën a ko pasa sö a di ten naandë taa wanlö hia sëmbë ko dë ku Masa Jesosi möön ta haika di lei fëen. Hën de sai ku ën dë te nöo hangi ko kisi de poi, soni an dë u de njan.

Nöo hën Masa Jesosi kai dee bakama fëen ko nëen, hën a taa: ² “Un haika e. Tjali kisi mi da dee sëmbë aki, biga disa mbei dii daka di de dë ku mi aki, nöo hangi kisi de poi. ³ Ma nöo ee mi manda de go a wosu söndö njan, nöo so u de o faau a pasi, biga ka de ta libi ku aki longi poi.”

⁴ Nöo hën dee bakama piki taa: “Wë ma sëmbë an ta libi a di kamian aki, nöo unsë u sa feni sondi u njan tjika u da dee hia sëmbë aki?”

⁵ Nöo hën a hakisi de taa: “Un mëni bëëë un abi aki?”

Nöo hën de piki taa: “Sëbën nöo u abi.”

⁶ Nöo hën a taa antoobi. Hën a mbei dee sëmbë sindo leti a goon naandë. Nöo hën a tei de sëbën bëëë, hën a begi da Gadu tangi te a kaba. Nöo hën a booko dee bëëë pisipisi, hën a tëndë da dee bakama u de paati da dee sëmbë. Nöo hën dee bakama tei, hën de paati da dee hia sëmbë dë te lontu ko kai.

⁷ Nöo de bi abi wantu fisi naandë tu, nöo hën de tei de tja ko da Masa Jesosi. Nöo hën a toona begi Gadu te a kaba dëën tangi, nöo hën a tëndë da dee bakama fëën. Nöo hën de tei toona paati da dee sëmbë te de kaba. ⁸⁻⁹ Nöo hën hii sëmbë njan te bëë u de fuu. Nöo dee sëmbë bi njan di njan naandë bi dë fö dusu e.

Nöo di de njan te de kaba, hën dee bakama go pii dee njanjan fika naandë te de kaba zunta, nöo a fuu hii sëbën manda. Nöo hën Masa Jesosi ko manda dee sëmbë go a wosu awaa.

Nöo da sö wan gaan foondo wooko Masa Jesosi du möön a di pisi kamian dë e.

Aki dee Faliseima hakisi

Masa Jesosi wan maaka.

Mat. 16:1-4

¹⁰ Nöo a baka u di dee sëmbë go, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën subi a boto kumutu dë. Nöo hën de hai go a di pisiwata de kai Damanuta. ¹¹ Nöo di de ko dou, nöo wantewante hën dee Faliseima ko a Masa Jesosi ko ta suku ën buka a sondi. Nöo hën de fan go, de fan ko, nöo hën de hakisi ën taa a musu du wan foondo wooko u lei de taa a Gadu di kaakiti fëën ta kumutu tuutuu.

¹² Nöo di de hakisi sö, hën Masa Jesosi djëmë hun. Hën a taa: “A bigi a mi, di a dë taa dee sëmbë u di ten aki ta suku foondo wooko nöömö ufö de sa piki taa Gadu hën manda mi ko.”

Nöo hën a piki de, a taa: “Ma o du na wan foondo wooko lei unu kumafa un kë möönsö e.” ¹³ Sö a piki de, nöo hën a disa de naandë go fëën. Hën ku dee bakama fëën toona subi a boto fu de go a di oto së banda u di ze ala baka.

Aki Masa Jesosi ta bai dee bakama u de mëni deseëi ku dee poipoi lei u dee Dju hedima.

Mat. 16:5-12

¹⁴⁻¹⁶ Ma nöo fa Masa Jesosi ku dee bakama fëën dë a di boto nango dë, de bi fëëkëtë u tja bëëë. Nöo hën de nango te wan pisi, hën Masa Jesosi bai de a wan sondi a nöngö fasi sö, a taa:

“Un mëni unu seei e, be wan tei di sooda u dee Faliseima ku di u Könu Helodi.”

Ma nöö fa a fan dë, dee bakama an fusutan andi a kë taki da de. Nöö hën de ta fan ku deseei taa: “Awa womi, wan kodo bëëë tō nöö u tja ku u a di boto, nöö hën mbei wë i si a bai u sö e.”

¹⁷ Ma nöö Masa Jesosi sabi taa sö de ta taki, nöö hën a gandji da de, a taa: “Dee sëmbë o, unfa un sa taki sö wan soni taa u di wa tja bëëë hën mbei mi ta fan sö ku unu? Wan fusutan fa mi dë eti nö? Unfa un sa don sö?” ¹⁸ Biga misikuma un abi wojo ma wan ta si sondi, un abi jesi ma wan ta jei sondi. Wan sabi möön andi bi pasa ¹⁹ di mi bi tei de feifi bëëë booko pisipisi, hën un paati da de feifi dusu sëmbë nö? Di de njan te bëë u de fuu, unfa di bëëë bi fika hia tjika?”

Nöö hën de piki taa: “Tuwalufu manda.”

²⁰ Nöö hën a hakisi taa: “Wë di mi booko de sëbën bëëë un bi paati da de fö dusu sëmbë wë? Un mëni manda bi fika?”

Nöö hën de piki taa: “Sëbën.”

²¹ Hën a taa: “Wë nöö an tjika fuun sabi taa fa mi dë aki, ma ta abi bookohedi ku njanjan sondi nö?”

Aki Masa Jesosi kula

wan bookowojoma.

²² Nöö hën de tjökö a di köndë de kai Betisaida. Nöö di de ko dou, hën wanlō sëmbë tja wan bookowojoma ko a Masa Jesosi, nöö hën de begi ën faa musu nama maun a di womi be a ko ta si sondi.

²³ Nöö hën a panjan di womi a maun tja puu a di köndë ganda. Nöö hën a tunta a di womi wojo, hën a nama maun nëën.

Nöö hën a hakisi ën taa: “I ta si sondi ö?”

²⁴ Hën di womi piki taa: “Wë mi ta si sëmbë ta waka ma de djei pau.”

²⁵ Nöö hën Masa Jesosi toona lobi maun nëën wojo wan pasi möön, nöö hën a hakisi ën taa: “Unfa i ta si sondi möön?”

Nöö hën di womi luku sondi möön. Fa u mbei dë, a ko ta si sondi gbegedee seei awaa. ²⁶ Nöö hën Masa Jesosi bai ën taa an musu toona go a di köndë naandë. Hën a mandëën go a wosu.

Aki de taki ambë da Masa Jesosi.

Mat. 16:13-20; Luk. 9:18-21

²⁷ Wë nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën, hën de tei pasi nango a dee köndëköndë dee dë zuntu ku di gaan köndë de kai Sesalia Filipi. Nöö fa de dë a pasi nango dë, nöö hën Masa Jesosi hakisi dee bakama fëën, a taa: “Womi, ambë un ta jei de ta taki taa mi dë?”

28 Nöo hën de piki taa: “Wë de ta taki taa i da wan u dee nëbai Tjabukama u Gadu di toona weki a dëdë, kuma Johanisi di Dopuma, kuma de Elia sö. Sö lanti ta mëni fii e.”

29 Nöo hën a bia hakisi de taa: “Wë unu wë? Ambë uun taa mi dë fa mi ku unu ta lontu aki?”

Nöo hën Petuisi piki taa: “Masa, i da di Keesitu e, di Paamusi Könu di bi o ko.”

30 Nöo hën Masa Jesosi bai de taa: “Fa Petuisi taki dë, nöo wan musu kondëen da na wan sëmbë e. Un musu hoi ën tjubitjubi ufö.”

Aki Masa Jesosi ta taki u di hogi di o pasa ku ën.

Mat. 16:21-28; Luk. 9:22-27

31 Nöo hën a seti fan ku de soni fëen seei limbolimbo awaa. A taa: “Mi o taki wan soni da unu aki e, taa Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, mi o tja sëmëni pei sitaafu a dee Gaan Womi ku dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti maun. Biga de an kë tei mi u soni möönsö. Te wan pisi nöo de o kii mi. Ma nöo a di u dii daka, nöo mi o toona weki ko ku libi baka.” 32 Nöo sö a fan ku dee bakama fëen limbolimbo.

Ma nöo hën Petuisi kai ën a së, hën a taa: “Haika, di fan i fan dë, ja musu taki sö e. Sö wan soni an musu pasa ku i seei, kwetikweti.” 33 Nöo di a fan sö, hën Masa Jesosi bia luku dee oto bakama naandë, nöo hën a gandji da Petuisi. A taa: “Pasa kumutu a mi fesi dë, Didibi Saatan ju, biga fa i fan dë, na sö Gadu ta mëni soni. Libisëmbë pakisei nöo di dë.”

Aki Masa Jesosi taki andi

wan sëmbë musu du

faa waka nëën baka.

34 Nöo hën a kai dee oto bakama fëen, ku wanlö hia sëmbë bi sai dë, u de hai ko möön zuntu ku ën. Nöo hën a taa: “Un haika e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë i kë ko dë bakama u mi, nöo i musu disa di soni di i seei kë du, nöo i musu dë kabakaba fii tei hiniwan soni di ko a i liba fu di i ta nama ku mi hedi, te dou ku dëdë seei. Ja musu hai baka möönsö.” Sö a fan ku de.

35 Nöo hën a taa: “Fa mi fan dë, di soni mbei mi taki sö. Biga ee wan sëmbë i ta suku fii hoi i libi kumafa i kë, nöo joo lasi di suti libi Gadu kë da i. Ma ee wan sëmbë i ta saka i libi fu mi hedi nasö fu di Bunu Buka u Gadu musu paaja hedi, nöo di sëmbë dë o fendi libi a Gadu nöömö.

36 “Nöo unfa un mëni, dee sëmbë? Ee wan sëmbë i fendi di goonliba aki njan kumafa i kë, ma i lasi go a di didibi faja fu teego, nöo andi seei a heepi i? 37 Nöo andi seei dë a di goonliba aki waiti tjika tu fii sa lasi i seei fëen hedi?”

38 “Nöo wan ta si fa dee sëmbë u di ten u dë aki ta disa Gadu ta libi dee hogilibi u de nö? Wë nöo ee hën wan sëmbë sen ta kisi i fii piki a dee lö sëmbë dë dendu taa i ta nama ku mi, ee

nasö sen kisi i fii piki dee soni mi ta taki da unu aki, nöö söseei sen o kisi mi da i tu, a di daka di mi o ko.

“Biga di juu o dou, nöö Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba aki, mi ku dee basia u mi Tata köndë tuu. Nöö fa i si woo ko dë, ku hii di gaan hei u mi Tata ku di waiti fëen tuu mi o ko e. Nöö a di juu dë, mi o piki seei gbelin taa ma sabi i di lö sëmbë naandë tu.”

Nöö da sö Masa Jesosi bai dee sëmbë te a kaba.

9

¹ Hën a taki da dee bakama fëen taa: “Dee sëmbë o, mi piki unu seei gbelin taa, so fuunu dë aki an o dëdë bifö un si di Tii u Gadu ko a goonliba ku kaakiti e.”

Aki dee bakama si di Gadu fasi

u Masa Jesosi di a abi.

Mat. 17:1-13; Luk. 9:28-36

² Nöö hën a baka sikisi daka u di a fan ku dee bakama fëen sö kaa, nöö hën a tei Petuisi, Jakobosi, ku Johanisi, hën de subu wan gaan hei kununu go te nëen liba ala, de wanwan. Nöö hën de sai dë te wan pisi, hën de ko si Masa Jesosi tooka gaanfa seei a de wojo. ³ Dee koosu fëen sinkii ko weti faan. Ka de weti tjika dë, na wan libisëmbë tjika u mbei koosu ko weti kuma di dë e.

⁴ Nöö hën de ko si tu sëmbë ta fan ku Masa Jesosi dë. Mosesi ku Elia wë e, de tu gaan nëbai tjabukama u Gadu u fesiten, de wë ko fan ku ën sö, ma de bi dëdë gaanduwe kaa.

⁵ Nöö hën Petuisi taki da Masa Jesosi, a taa: “Mësitë o, a suti fa u dë aki. Nöö i sabi nö, woo mbei dii tjëkëliba da unu, wan fii, wan u Mosesi, ku wan u Elia.” ⁶ Ma fa a fan dë seei, ma na ku fusutan e, biga di ten dë hën ku dee otowan fëen bi fëëe te de an sa fa u taki.

⁷ Di juu dë, hën de si wan bundji saka zaaa ko tapa de buuu. Nöö hën de jei wan töngö ta piki a di bundji dendu taa: “Di sëmbë aki, hën wë da di lobi Womi Mii u mi e. Nöö hën un musu ta haika.” Sö di töngö taki.

⁸ Nöö te u de Petuisi kë mëni, de an si de tu sëmbë dë möön. Masa Jesosi wanwan tö nöö de si fika dë.

Aki Masa Jesosi ku de dii bakama ta bazia di kuun ta ko.

⁹ Nöö hën de bia kumutu a di kununu liba ta saka nango a goon. Te wan pisi hën Masa Jesosi taki da de, a taa: “Un haika e, dee sëmbë. Di sondi un si a di kununu liba ala, wan musu taki ën da na wan sëmbë e. Ma un hoi ën fuunu wanwan ufö. Te mi di ko dë Libisëmbë Mii aki weki baka a dëdë bifö fuun sa kondëen.” Sö a bai de.

¹⁰ Nöö hën mbei de an kondëen da sëmbë tu. Ma di de ta bazia di kuun nango, hën de ta taki a di sondi dë liba de na de

nöö. Nöö de ta hakisi deseeri taa: “Fa a taki soni u dëdë weki baka dë, andi a kë taki ku di dë?”

¹¹ Nöö hën de bia hakisi Masa Jesosi taa: “Masa o, faandi mbei dee Sabima u Wëti ta lei u taa Elia fosu bi musu ko bifö di Paamusi Kõnu ko?”

¹²⁻¹³ Nöö hën a piki de taa: “Awa, sö a dë a Gadu Buku tuu e, taa Elia fosu musu ko lei sëmbë buta a pasi bifö di Paamusi Kõnu ko. Ma nöö mi taki da unu taa Elia ko kaa e, nöö hën de du ku ën kumafa de kë, leti kumafa di Buku bi taki taa de bi o du.”

„Nöö fa a fan dë, hën dee bakama ko fusutan taa Johanisi di Dopuma a ta taki dë. Hën wë bi dë di Elia di bi musu ko.”

Hën a taa: “Wan oto soni dë sikifisikifi a di Buku tu, taa te di Sëmbë di ko Libisëmbë Mii o ko, nöö de an o si ën u wan wojo soni. De o sitaafu ën te a tjika de. Sö di Buku taki. Nöö unfa un mëni u di dë?” Sö a hakisi de. „Ma de an sabi unfa u piki ën.”

Aki Masa Jesosi puu wan taku soni a wan mii liba.

Mat. 17:14-21; Luk. 9:37-43a

¹⁴ Nöö hën de ta saka ta ko tefa de kai a palala goon, ka dee oto bakama bi dë a di kununu futu dë. Nöö di de ko dou, hën de ko si sëmëni sëmbë a di kamian ta fan nango ta ko kuma de dë a wan gaan buja, nöö dee Sabima u Wëti seei bi dë a dendu tu. ¹⁵ Nöö te u dee sëmbë kë mëni, hën de si Masa Jesosi gbegedee ta ko, nöö de ko foondo gaanfa seei. Hën de kule go nëën go dëen odi.

¹⁶ Nöö hën a hakisi de taa: “Andi ta pasa a di kamian aki mbei un ta fan hia sö?”

¹⁷ Nöö hën wan womi piki ën taa: “Mësitë o, mi bi ko a i aki. Wan soni dë a wan womi mii u mi liba ta biinga seei u kii ën. A ta tapëen buka te an sa fan, ¹⁸ nöö te a ta ko nëën liba, nöö a ta kisi ën ta tuwë a goon holou, sukuma ta puu nëën buka fukuu, a ta tai ën tanda gingin, sinkii fëen ta ko gagagaa sö. Nöö di ja bi dë, hën wë i si mi begi dee bakama fii u de musu jaka di soni puu a di mii liba da mi. Ma nöö de biinga seei te de wei, de an sa du na wan soni da di mii. Nöö sö e baa.”

¹⁹ Nöö hën Masa Jesosi piki taa: “Ee maingë, andi seei mi fendi a dee sëmbë u di ten aki maun di a dë taa wan ta biibi möönsö? Un longi seei mi musu dë ku unu aki eti bifö woon biibi? Un longi mi musu hoi pasensi ku unu?”

Nöö hën a taa: “Un go tei di mii tja ko aki i si.”

²⁰ Nöö hën de go tei di mii. Ma fa de ta ko ku ën dë, nöö hën di soni di dë nëën liba si Masa Jesosi gbegedee, nöö aan soni, hën a kisi ën ta du soni te na sipootu. Biga a tuwë di mii a goon holou, a ta logoda a goon, ta puu sukuma a buka seei fukuu.

²¹ Nöo hën Masa Jesosi hakisi di tata u di mii taa: “Un longi di sondi dë ku di mii kaa?”

Hën a piki taa: “Wë u sensi di a dë piki mii a maun, ²² hën a ta ko nëen te kisi fa u dë aki. Nöo sëmëni pasi seei a ta biinga u kii ën, te a wata ku faja tuu a ta hiti ën go. Wë nöo Mësitë, ee i sa heepi u, nöo gaantangi mi begi i tei tjalihati fuu nöo i heepi u.” Sö di tata u di mii taki.

²³ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë na a mi a dë e, ma a i a dë. Biga ee wan sëmbë ta biibi Gadu, nöo sondi seei an dë di Gadu an sa du dëen.”

²⁴ Nöo di a taki sö hën di tata u di mii bai taanga taa: “Mësitë o, mi ta biibi e. Ma nöo fii heepi mi be mi biibi tjika.”

²⁵ Nöo di juu dë, hën Masa Jesosi si taa sëmëni sëmbë ta booko ta ko a de naandë. Nöo hën a bai di soni di dë a di mii liba taa: “Ju di sondi ta dë a di mii aki liba ta tapëen jesi ku ën buka, mi taa, hetji pasa kumutu disëen! Nöo na toona ko nëen möön a mundu!”

²⁶ Nöo fa a bai ën dë kaa, hën di soni bai kai wan hogi olo. Nöo hën a kisi di mii wan pasi möön, di mii ta seki ta du soni, sinkii fëen ko kakakaa. Nöo hën a kumutu go disa di mii djee awaa. Ma nöo di mii fika a goon pii, nöo hën dee sëmbë sai naandë taa: “Awa, dëdë a dëdë e.”

²⁷ Ma nöo hën Masa Jesosi panjëen a maun hopo taanpu, biga a ko bunu kaa.

²⁸ Nöo hën a kumutu dë ku dee bakama fëen hën de toona go a wosu. Nöo di de dou, hën dee bakama hakisi ën taa: “Masa o, faandi mbei wa bi sa puu di soni a di mii liba?”

²⁹ Nöo hën a piki de taa: “Sö wan taku soni ja sa jakëen puu go söndö begi e.”

Aki Masa Jesosi taki soni

u di dëdë fëen möön.

Mat. 17:22-23; Luk. 9:43b-45

³⁰ Nöo hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen kumutu a di köndë naandë. Nöo fa de nango dë, de ta latja ta pasa a di pisiwata de kai Galilea. Nöo di ten dë Masa Jesosi an kë u lanti sabi naasë a dë, ³¹ biga a kë lei dee bakama fëen a wantu soni liba.

Nöo hën de nango te wan pisi, hën a kai de te de piki, hën a taa: “Un haika e. De o könku Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki buta a sëmbë maun e, nöo de o kii mi. Ma nöo a di u dii daka nöo mi o toona weki baka.” Sö a fan ku de.

³² Ma nöo dee bakama an ta fusutan di sondi a ta taki da de dë, nöo de fëëe u hakisi ën tu.

Aki ta lei ambë o dë hei sëmbë

a di tii u Gadu dendu.

Mat. 18:1-5; Luk. 9:46-48

³³ Nöö hën de nango te de dou a Kapenaumi nöö hën de go denda a wosu. Nöö hën Masa Jesosi hakisi de taa: “Fa u bi dë a pasi ta ko dë, andi un bi fendi ta fia ku unu seei sô?”

³⁴ Ma nöö de an piki ën, de dë pii seei. Biga di soni de bi ta fia, de bi ta hakisi de na de taa tee Masa Jesosi ko kônu, nöö ee undi u de o dë möön hei möön dee oto.

³⁵ Nöö hën Masa Jesosi sindo te a kaba, hën a kai de tuwalufu bakama fëen tuu ko nëen. Nöö hën a fan ku de, a taa: “Söö. Wë un kë ko fesima a di kônu tii u mi dendu ö? Wë be mi taki da unu, taa di fuunu di o saka hënseei tei di möön lagi kamian ta dini dee otowan fëen, hën wë o dë di möön hei sëmbë fuunu tuu e.” Sô a piki de.

³⁶ Nöö hën a kai wan piki mii ko a de fesi dë. Hën a hopo ën tei. ³⁷ Hën a taa: “Haika e. Ee wan sëmbë i tei sô wan lagi sëmbë kuma di mii aki sô u gaan sondi fu di i nama ku mi hedi, nöö miseei i tei dë e. Nöö fa i tei mi dë, nöö na mi wanwan i tei, ma i tei Masa Gaangadu tu di manda mi ko a goonliba aki.” Nöö sô Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen te a kaba.

Aki ta lei ambë ku Masa Jesosi

dë a wan së.

Luk. 9:49-50; Mat. 10:42

³⁸ Nöö baka u di dë, hën Johanisi taki wan sondi da Masa Jesosi, a taa: “Masa o, u bi si wan sëmbë ta tei di në fii ta jaka dee soni ta kisi sëmbë a hedi puu a de liba. Nöö hën u fan ku ën faa disa, biga an dë a di kulupu fuu.”

³⁹ Nöö hën Masa Jesosi piki, a taa: “Wë an bi dë fuun tapëen e. Biga na wan sëmbë sa tei di në u mi du foondo wooko, nöö a bia sô hesi ta kosi mi. ⁴⁰ Nöö boiti di dë, fa a ta du foondo wooko a mi në dë, hën da an dë felantima fuu. Nöö ee wan sëmbë an dë felanti fuu, nöö hën da u ku ën dë a wan së.” Nöö sô Masa Jesosi piki.

⁴¹ Nöö hën a taa: “Mi o taki wan sondi aki da unu gbelin seei. Di sëmbë di o du wan sëmbë bunu a di në u mi di Paamusi Kônu, ee wan gangaa wata seei a dëen, nöö Gadu o dëen paima nöömö.”

Aki ta lei fa a dë gaan soni tjika

u wan sëmbë fika a Gadu pasi.

Mat. 18:6-9; Luk. 17:1-2

⁴² Hën Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen go möön longi, a taa: “Ja si fa di mii aki dë nö? „An kisi fusutan fu soni fu mi wan bëtë eti.” Nöö ee sô wan sëmbë ko biibi a mi, nöö hën i mbei a du wan soni faa kumutu a Gadu pasi, nöö gaan hogi seei i du dë e. A bi sa möön bëtë da i de bi tai wan gaan gindi sitonu a i gangaa te de kaba, nöö de tja i go tuwë a di möön fundu kamian u di ze dubuu pii. Biga mi taki da unu taa di

sitaafu naandë an hogi kuma di joo kisi ee i mbei wan lagi sëmbë kuma di i si aki kumutu a Gadu pasi.

⁴³ “Nöö mi taki e, i musu biinga seei fii fika a Gadu pasi. Fëen mbei ee wan gaan soni fii kuma di letisë maun fii kë puu i a Gadu pasi, nöö a bëtë i koti ën puu tuwë e. Biga a dë möön bunu da i fii dou a Gadu Köndë ku wan së maun, möön leki de tuwë i a didibi faja ku telu. [⁴⁴ Biga di faja ala an ta tapa möönsö, söseei dee bitju ta njan sëmbë ala de an ta dëdë möönsö tu.]

⁴⁵ “Nöö ee di futu fii ta suku u puu i a Gadu pasi tu, nöö fii koti ën puu tuwë e. Biga a dë möön bunu ee i dou a Gadu Köndë ku wan së futu, möön leki i dou a didibi faja ku de tu së futu fii, fii go ta tja sitaafu u nöömö. [⁴⁶ Biga di faja ta tjuma sëmbë ala, an ta tapa möönsö, söseei dee bitju ta njan sëmbë ala, de an ta dëdë tu.]

⁴⁷ “Söseei, ee di letisë wojo fii kë puu i a Gadu pasi, nöö fii diki ën puu tuwë e. Biga a dë möön bunu da i i dou a Gadu Köndë ku wan së wojo, möön leki i dou a didibi faja ku tu së wojo go ta tja sitaafu u nöömö. ⁴⁸ Biga di faja ta tjuma sëmbë ala an ta tapa möönsö, söseei dee bitju ta njan sëmbë ala, an ta dëdë möönsö tu e.”

⁴⁹⁻⁵⁰ Nöö hën Masa Jesosi fan möön, a taa: “Un haika e, dee sëmbë. Satu dë wan bumbuu soni da u a goonliba aki. Ma ee a lasi ën kaakiti, nöö sondi an dë u toona dëen kaakiti möön e. „Nöö sö un sa luku di libi fuunu. A musu a’ kaakiti tu, kuma satu. Ma bifö a sa ko sö,„ nöö i musu tai hati pasa sëmëni soni dee ta pooba i ufö. „Ma ee nasö, nöö joo dë kuma di satu u taki dë di lasi ën kaakiti, ja o abi wan wojo heepi da sëmbë möön.„

“Nöö sö e baa, wan musu lasi unu kaakiti, ma un musu ta libi fiifi ku unu seei nango nöömö.”

10

*Aki Masa Jesosi ta taki fa manu ku mujëe an musu tuwë.
Mat. 19:1-12; Luk. 16:18*

¹ Nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen kumutu a di kamian naandë, nöö hën de toona go a Judea. Hën de koti Joodan Lio aba go a di oto së banda. Nöö di de go dou, nöö sëmëni sëmbë ko a Masa Jesosi, nöö hën a seti u lei de kumafa a bi guwenti.

² Te wan pisi hën wanlö sëmbë u dee Faliseima kulupu ko nëen naandë, nöö hën de ko hakisi ën soni fu de sa feni ën kisi. Biga de hakisi ën taa: “Mësitë o, unfa di wëti u Gadu dë? Wan womi sa tuwë di mujëe fëen nö?”

³ Nöö hën hënseei toona hakisi de wan soni. A taa: “Unfa Mosesi bi sikifi u di soni dë buta a di buku u Gadu?”

⁴ Hën de piki taa: “Wë a sikifi buta taa ee wan womi o tuwë di mujëë fëën, nöö a musu sikifi wan pampia te a kaba u taki di soni mbei an këën möön ufö a mandëën go.”

⁵ Nöö hën a taa: “Awa, sö a sikifi tuu. Ma fu di taangajesi fuunu mbei Mosesi da unu sö wan pasi. Ma un haika e. ⁶ A seti di Masa Gaangadu mbei hii soni u goonliba, nöö hën a mbei wan womi ku wan mujëë nöö. ⁷ Nöö fëën mbei wan womi o kumutu disa hën mama ku ën tata nöö a go dë ku ën mujëë, ⁸ nöö de an o dë tu sëmbë paatipaati möön, ma de o ko dë di wan sinkii. ⁹ Nöö dee sëmbë Gadu tja ko makandi sö kaa, nöö na wan sëmbë abi leti u paati de e.” Sö Masa Jesosi piki dee Faliseima.

¹⁰ Nöö di de toona ko a wosu, hën dee bakama hakisi ën a di manu ku mujëë soni liba di a bi taki naandë. ¹¹ Nöö hën a piki de taa: “Mi taki da unu e, taa ee wan womi tuwëën mujëë go tei oto mujëë, nöö Gadu wëti seei a booko dë. ¹² Söseei tu ee wan mujëë tuwëën manu go tei oto manu, nöö Gadu wëti di mujëë dë booko tu.” Sö a piki de.

Aki ta lei fa Masa Jesosi tei pikimii u gaan soni.

Mat. 19:13-15; Luk. 18:15-17

¹³ Wan daka hën wanlö sëmbë ta tja dee mii u de ko a Masa Jesosi faa musu buta maun a de liba. Nöö di dee bakama si sö, hën de gandji seei da dee sëmbë taa de an musu tja dee mii ko nëën.

¹⁴ Nöö hën di Masa Jesosi si sö kaa, nöö hati fëën boonu. Hën a bai de taa: “Wan tapa dee mii u de an ko a mi e. Biga di fasi i si wan piki mii abi, hën da di fasi di dee sëmbë dee dë a di Tii u Masa Gadu musu abi. ¹⁵ Biga mi taki da unu gbelin taa ee wan sëmbë an sa futoou hënseei a Masa Gaangadu maun kumafa wan piki mii ta futoou hënseei a dee gaan sëmbë fëën maun, nöö soni an o mbei te a sa dë a di Tii u Gadu dendu möönsö.”

¹⁶ Nöö di a fan sö te a kaba, hën a tei dee mii nëën maun, hën a begi Masa Gaangadu da de.

Aki ta lei fa a dë gaan soni da

wan guduma faa ko

a di Tii u Gadu dendu.

Mat. 19:16-30; Luk. 18:18-30

¹⁷ Nöö hën Masa Jesosi kumutu a di pisi kamian naandë ta waka nango. Te wan pisi hën wan womi ko tjökö kini a goon nëën fesi, hën a hakisi ën taa: “Di bumbuu mësitë aki o, andi seei mi sa du u mi feni di libi u teego a Gadu?”

¹⁸ Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Fa i taa mi bumbuu dë, na wan sëmbë dë bumbuu boiti Masa Gaangadu tö.

¹⁹ “Ma nöö fu piki a di hakisi fii naandë, nöö ja sabi dee wëti Gadu buta da sëmbë u de libi ku de nö? A taa ja musu

kii sēmbē, ja musu tei oto sēmbē mujēē, ja musu ta fufuu, ja musu ta mindi soni buta a sēmbē hedi, ja musu ganjan sēmbē a kōni fasi njan, i musu lesipeki i mama ku i tata, na sō nō?”

²⁰ Nōō hēn di womi piki ēn taa: “Aai, ma sensi di mi bi dē piki mii, nōō hēn mi ta hoi miseei a dee wēti naandē liba te kisi fa u dē aki.”

²¹ Hēn Masa Jesosi luku di womi nōō a lobi ēn seei. Nōō hēn a taki dēēn taa: “Wē ma wan soni toobi i eti. Go, nōō i sei hii dee gudu fii dee i abi te i kaba, nōō i tei di mōni nōō i paati ēn da dee pootima, nōō joo abi gudu a Gadu Kōndē ala e. Nōō ko fika ku mi ta waka a mi baka.”

²² Nōō di di womi jei fa a fan naandē, nōō hēn a saka hedi a goon ko dē pii. Nōō ku gaan tjali a hati a go a wosu biga a abi gudu te a hia a di goonliba aki.

²³ Hēn Masa Jesosi bia luku dee bakama fēēn, hēn a taa: “Un si ō? A taanga e, fu wan guduma musu ko a di Tii u Gadu dendu.”

²⁴ Fa Masa Jesosi taki naandē, nōō a bigi da dee bakama fēēn te na soni.

Nōō hēn a taa: “A taanga tuu e, dee mii. Mi taki da unu seei taa fu wan guduma musu ko a di Tii u Gadu dendu, an dē sōsō soni e. ²⁵ Leti kumafa di gaan mbeti de kai kamēli an sa pasa a wan aguja baaku, nōō sōseei a taanga da wan guduma faa ko a di Tii u Gadu dendu.”

²⁶ Nōō fa a taki naandē, awaa seei di soni ko foondo dee bakama fēēn biga de an bi mēni sō. Nōō hēn de bia ko ta hakisi deseei taa: “Wē nōō ee sō a dē, nōō hēn da na wan sēmbē sa feni libi u teego e.”

²⁷ Nōō hēn Masa Jesosi luku de diin, hēn a taa: “Ee a nama a di kaakiti u libisēmbē nōō na wan sēmbē sa feni ēn tuu. Ma a nama a di kaakiti u Masa Gadu, nōō soni an dē di hēn an sa du.”

²⁸ Nōō hēn Petuisi hakisi ēn taa: “Wē nōō u wē Masa? Fa u disa hii soni ko ta waka a i baka aki, un wini fēēn woo feni.”

²⁹ Nōō hēn Masa Jesosi piki taa: “Aai, sō a dē tuu. Ma nōō mi taki da unu taa di sēmbē di o disa hēn baaa, ku ēn sisa, ku ēn mama, ku ēn tata, ku ēn mii, ku dee pandasi kamian fēēn fu di a ko nama ku mi, ee nasō fu di a kē paaja di bunu buka u Gadu, nōō an o lasi e. ³⁰ Biga a o toona feni hii soni wan hōndō toon baka: ee sisa, ee baaa, mama, tata, pandasi kamian, ku kōndē tuu seei a o feni a di ten u dē aki, ma nōō a o kisi sitaafu tu o. Ma nōō a di ten di ta ko, nōō a o feni di libi u teego a Gadu.

³¹ “Nōō a di ten dē tu, sōmēni sēmbē dee bi dē heima a goonliba aki o ko lagi sēmbē e. Nōō sōmēni sēmbē dee an bi dē wan wojo soni a libisēmbē wojo aki, nōō de o ko fesima seei.”

Nōō sō Masa Jesosi fan ku dee bakama fēēn di ten dē.

Aki Masa Jesosi taki di dēdē soni fēēn wan pasi möön.

Mat. 20:17-19; Luk. 18:31-34

³² Nöo di juu dē, Masa Jesosi nango a Jelusalen. Nöo a dē a pasi nango seei, ma nöo dee bakama fēēn dē nēēn baka ta waka, ma na ku wai. Biga de dē fēēfēēē pantapanta. Sōseei dee oto sēmbē ta waka ku de, deseei dē fēēfēēē tu, [biga de ta sinti taa soni o pasa ku ēn ala.]

Te wan pisi, hēn a kai de tuwalufu bakama fēēn a sē, nöo hēn a toona fan ku de möön kumafa a bi fan ku de a fesi kaa. ³³ A taa: “Womi, un haika e. Fa u nango a Jelusalen aki, nöo de o du ku Mi di ko Libisēmbē Mii aki e. Biga de o sei mi buta a dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wēti maun, nöo de o tei mi tja go a kuutu te de kaba buta taa mi musu dēdē. Nöo baka u di dē, nöo de o tja mi go buta a dee oto köndē sēmbē dee ta tii di köndē i si aki maun. ³⁴ Nöo de o mbei mi fa seei, de o tunta a mi, de o fon mi ku wipi. Te u kaba fēēn de o kii mi. Ma nöo a di u dii daka nöo mi o toona weki baka ko ku libi e.”

Nöo sō Masa Jesosi piki dee bakama fēēn gbelin möön.

Aki tu u dee bakama u Masa Jesosi ko suku hei kamian nēēn.

Mat. 20:20-28

³⁵ Wē nöo baka u di dē hēn Jakobosi ku ēn baaa Johanisi, dee mii u Zebedeosi, kai Masa Jesosi a sē. De taa: “Masa o, u ko begi i wan soni aki.”

³⁶ Hēn a hakisi de taa: “Wē andi un kē sō baa?”

³⁷ Hēn de taa: “Wē Masa, u kē begi i fii buta da u taa te i tei di könu kamian fii, nöo wan fuu o dē a i leti maun sē, di otowan o dē a i töötömaun sē ta heepi i tii di köndē. Nöo hēn da di soni u ko begi i.”

³⁸ Nöo hēn Masa Jesosi piki de taa: “Ma kijoo, di soni un hakisi mi aki, ma un sabi andi un ta hakisi ö? Di kan de lai da mi u mi bebe aki, woon sa bebēēn tu nö? Di sitaafu mi o tja aki, woon sa tjēēn nö?”

³⁹ Nöo hēn de piki taki taa: “Aai Masa, woo sa tjēēn.”

Nöo hēn a taa: “Awa, woon tja sitaafu tuu, ⁴⁰ ma fuun feni dee hei kamian dē, di dē ma sa paamusi unu e, biga an dē a mi. Gadu nöo a fika da, faa da dee sēmbē ku dee sēmbē dee a bi buta fu de feni sō wanlö hei kamian.”

⁴¹ Wē nöo di dee oto bakama ko jei taa sō de tu baaa naandē go suku sō wan hei kamian a Masa Jesosi, nöo hēn de tei de fu hogi seei.

⁴² Ma nöo hēn Masa Jesosi kai hii de tuu makandi ko nēēn, hēn a taa: “Un haika e, kijoo. Dee goonliba hedima dee an ta biibi a Gadu, un sabi fa de ta libi kaa. De tuu ta kē pēē basi a oto sēmbē liba te dou a deseei liba tu. ⁴³ Ma nöo unu, na sō un musu libi e. Di fuunu di kē dē heima nöo a musu sakēēn seei ta dini dee otowan fēēn. ⁴⁴ Nöo di sēmbē di kē ko di möön hei wan fuunu tuu, nöo a musu dē kuma saafu da dee otowan.

45 Biga fa mi ko dë Libisëmbë Mii aki, ma ko u sëmbë musu dini mi e. Ma mi ko u mi dini sëmbë. Mi ko seei u mi paka mi libi kuma paima fu sëmëni hia sëmbë sa ko bunu ku Gadu.”

Aki Masa Jesosi kula

wan bookowojoma.

Mat. 20:29-34; Luk. 18:35-43

46 Nöo hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen ko a wan köndë de kai Jelikou tefa de nango. Nöo di de ta kumutu a di köndë, nöo wanlö hia sëmbë nango ku de.

Di juu dë, nöo wan bookowojoma bi dë leti a di pasi bandja naandë sindosindo ta pidi möni. Di womi aki de kai Balitimeosi. A di tóngö u de, hën kë taki, di mii u Timeosi.

47 Nöo hën di a ko jei taa di nëbaima u Nazalëti de kai Jesosi, hënseei ta pasa dë wante, nöo hën a seti ta bai ta kai ën taa: “Jesosi, na i da di bakamii u Könu Dafiti di bi o ko di Heepima nö? Gaantangi mi begi i o, saa mi, saa mi e!”

48 Nöo fa a ta bai dë, hën sëmëni u dee sëmbë ta waka a Masa Jesosi baka naandë gandji dëen taa: “Womi, kabuka naandë e!” Ma nöo an haika de seei. MÖönmöön a ta bai eti taa: “Jesosi, di bakamii u Könu Dafiti dë, saa mi, saa mi e!”

49 Nöo hën Masa Jesosi taanpu pii hën a taa: “Un kai di sëmbë ta bai dë da mi.”

Nöo hën de go a di womi, de taa: “Söö. Be hati fii kötö e, womi. A ta kai i. Nöo fii hopo boo go.”

50 Nöo di a jei sö kaa, hën a feki ën liba koosu vau tuwë go ala, hën a hopo vu taanpu, hën de tjëen go dou a Masa Jesosi.

51 Nöo di Masa Jesosi si ën a taa: “Mati, andi i kë u mi du da i?”

Hën a taa: “Mësitë, mi kë i heepi mi be mi ko ta si soni e.”

52 Hën Masa Jesosi taa: “Wë fa i ta biibi a mi tjika aki, mati, nöo i feni heepi kaa e.” Nöo fa u mbei naandë, hën di womi ko si soni gbegedee, nöo hën a ta waka nango a Masa Jesosi baka mökisi ku dee oto sëmbë.

11

Aki ta lei fa de ta wai ku Masa Jesosi kuma wan könu.

Mat. 21:1-11; Luk. 19:28-40; Joh. 12:12-19

1 Wë nöo hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen ta waka nango te de ko dou a di pisiwata ka dee köndë de kai Betifaigi ku Betania dë, ka di kununu de kai Oleifi dë tu. Hën da de ko zuntu ku Jelusalen.

Nöo hën Masa Jesosi kai tu u dee bakama fëen ko nëen. Hën a taki da de taa: ² “Un go langalanga a di köndë a u fesi dë e, nöo te un denda nëen, nöo woon si wan njönku buliki taitai a

bandja pasi dē, di sēmbē an sindo nēen liba waka wan daka. Nöö un lusu ēn tja ko da mi.

³“Nöö ee wan sēmbē hakisi unu taa: ‘Faandi mbei un ta lusu di buliki?’ nöö un musu piki ēn taa: ‘Masa abi ēn fanöudu.’ ” Nöö sō Masa Jesosi manda de te a kaba.

⁴ Nöö hēn de tu bakama naandē go a di köndē. Nöö fa de go dou, hēn de si di buliki taitai a wan dööbuka a bandja pasi naandē tuu, leti kumafa Masa Jesosi bi taki. Hēn de go ta lusu ēn.

⁵ Nöö wanlö sēmbē bi dē taanputaanpu dē, nöö di de si taa sō de ta lusu di buliki, hēn de hakisi de taa: “Andi un ta lusu di buliki u du?”

⁶ Hēn de piki de leti kumafa Masa Jesosi bi taki da de taa: “Masa abi ēn fanöudu.” Nöö fa de fan dē, hēn dee sēmbē an tapa de möön.

⁷ Nöö hēn de tja di buliki ko da Masa Jesosi hēn de jabi koosu nēen liba. Nöö hēn Masa Jesosi subi a di buliki liba. ⁸ Nöö hēn sōmēni sēmbē ko ta jabi koosu a di pasi liba, otowan ta denda a kapēē ta koti uwii tja ko tuwē a di pasi a Masa Jesosi fesi, nöö di buliki ta waka a dee uwii ku dee koosu liba. Bigi nöö de ta bigi Masa Jesosi sō. ⁹ Nöö fa de nango dē, sēmbē ta waka a fesi, sēmbē ta waka a baka, Masa Jesosi dē a mindi.

Di juu dē, hii sēmbē ta bai taanga taa:

“Hosana e! Hosana! Gadu dē ku di sēmbē aki!”

Otowan ta bai taa:

“Aai, Gadu dē ku di sēmbē di a manda ko a u aki!”

¹⁰ Otowan taa:

“Ke baa! Gadu o toona seti di tii u Könu Dafiti baka!”

Otowan taa:

“Aai, hosana! Di bai aki a musu go dou seei te a Masa Gaangadu köndē!”

Sō dee sēmbē ta bai ta taki.

¹¹ Nöö hēn Masa Jesosi go dou a Jelusalen dendu gbolo, nöö hēn a go wante a di Wosu u Masa Gadu nöö hēn a denda nēen. Nöö hēn a tuwē wojo luku hii sonde naandē finifini te a kaba. Ma nöö fu di a ko lati kaa an sa du soni möön, nöö hēn hēn ku dee tuwalufu bakama fēen hēn de toona go a Betania go duumi.

Aki Masa Jesosi fan ku wan pau.

Mat. 21:18-19

¹² Di dobooko fēen hēn de kumutu a Betania u toona go a Jelusalen baka, nöö hangi ko kisi Masa Jesosi. ¹³ Nöö hēn a tuwē wojo go te ala hēn a si wan fuuta pau de kai figa, nöö a si taa a dē ku uwii seei tjentjen. Nöö hēn a go suku njanjan nēen. Ma nöö di a go dou, an feni na wan kodo, biga an bi dē ten u di pau pai njanjan eti.

¹⁴ Nöo hën a taki da di pau taa: “Na wan ten sëmbë o feni njanjan a i njan möön e.” Nöo fa a fan dë, dee bakama bi haikëen nöo hën de pasa go.

Aki Masa Jesosi jaka sëmbë

a di Wosu u Masa Gaangadu.

Mat. 21:12-17; Luk. 19:45-48; Joh. 2:13-22

¹⁵ Nöo hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen ta waka te de go dou a Jelusalen, nöo hën de toona go wante a di Wosu u Masa Gadu möön. Nöo di de go dou, hën de si taa sëmbë sai naandë gidjii te a hia, so u de ta sei soni, so u de ta tooka möni da dee wakama dee ta ko naandë ta feni hia wini a de. Nöo hën wë di soni an bunu da Masa Jesosi seei, nöo hën a jaka dee sëmbë puu dë. A kandi dee tafa u dee sëmbë ta tooka möni naandë tuwë djolou a goon. Nöo i bi abi wanlö sëmbë ta sei pomba da sëmbë u de sa paka paima da Gadu, nöo hën Masa Jesosi kandi dee bangi u de tuwë tu. ¹⁶ Nöo hën a tapa pasi da dee sëmbë dee ta waka ta pasa a di keikipisi naandë kuma gaan pasi, be de an waka naandë möön ku dee soni de ta sei dë.

¹⁷ Nöo hën a bai dee sëmbë dë taa: “Wan bi jei fa Gadu Buku taki nö? A taa: ‘Mi wosu musu dë wan kamian u hii pei nasiön sëmbë ta ko ta begi Mi,’ ma uun tei ën ko buta wan kamian u ta tjubii fufuuma.”

¹⁸ Nöo hën dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ko jei taa sö Masa Jesosi du, nöo an bunu da de seei kwetikweti, nöo hën de ta suku wan fasi u de sa kisi ën kii. Ma da töku de fëëë biga wë hii mundu tei ën u gaan soni u di fasi fa a ta lei de soni u Gadu.

¹⁹ Nöo hën de fika dë te di ten sonu go a goon, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen toona kumutu a Jelusalen go.

Aki Masa Jesosi lei dee bakama fa de musu begi Gadu ku biibi tjika.

Mat. 21:20-22

²⁰ Di dobooko möön, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen ta toona go a Jelusalen baka. Te wan pisi hën de dou a di figa pau di a bi siba naandë, nöo hën dee bakama luku, de si taa dee uwii fëen ko laulau. Di pau dëdë seei te dou a lutu.

²¹ Nöo hën Petuisi ko mëni fa Masa Jesosi bi fan ku di pau, nöo hën a kai ën te a piki, a taa: “Mësitë, luku di figa pau di i bi siba jeside aki, a dëdë tuu o.”

²² Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Awa, sö a dë tuu, nöo fëen mbei un musu ta biibi Gadu e. ²³ Aai, mi taki da unu taa ee un ta futoou Gadu tuutuu söndö panta a unu hati, nöo sondi an o dë di Gadu an o sa du da unu. Biga ee i taki da di kununu aki sö taa be a hopo kumutu naandë go tuwëen seei a ze, nöo a o du sö tuu.

²⁴ “Fëën mbei mi taki da unu taa, ee woon hakisi Gadu wan soni nõo un ta biibi a unu hati taa un abi di soni kaa, nõo woon kisi ën e.”

²⁵ Nõo hën a fan ku de möön a taa: “Haika e, te un ta begi, nõo ee i ko mëni taa i ku sëmbë a’ soni, nõo i musu puu di sëmbë a bëë ufö i go dou ku di begi e, nõo Masa Gaangadu o puu i a bëë tu u dee hogi dee i ta du. [²⁶ Ma nõo ee wan ta puu sëmbë a bëë u dee hogi dee de ta du unu, nõo unu Tata a liba an o puu unu a bëë tu u dee hogi dee un ta du.]”

Aki Masa Jesosi tai dee hedima

u Dju keiki.

Mat. 21:23-27; Luk. 20:1-8

²⁷ Nõo hën de ko dou a Jelusalen awaa, nõo hën de toona go a di Wosu u Masa Gadu möön. Nõo fa Masa Jesosi ta waka ta lontu naandë, nõo hën wë a ko miti ku dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ku dee Gaan Womi.

²⁸ Nõo hën de kai ën te a piki, de taa: “Wë u ko hakisi i wan sondi. Dee soni dee i du a di Keikiwosu aki, unsë i feni di leti fii du sö? Ambë da di sëmbë di manda i fii du sö wanlö soni?”

²⁹ Nõo hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë antoobi. Ma mi o hakisi unu wan sondi tu. Nõo ee un piki mi, nõo mi o piki unu ambë manda mi.

³⁰ “Wë mi taki e, taa Johanisi di Dopuma, ambë bi mandëën faa dopu sëmbë: libisëmbë, naa Masa Gadu?”

³¹⁻³² Nõo di a hakisi de sö, hën de hai go a së go ta kuutu nango ta ko te de wei, de taa: “Ee u taa Gadu hën bi mandëën, nõo a o hakisi u ee faandi mbei wa bi piki ën? Ma nõo wa sa piki taa libisëmbë mandëën.” Nõo di soni mbei de taki sö, biga de fëë lanti, fu di sëmëni sëmbë bi biibi taa Johanisi bi dë wan tjabukama u Gadu tuutuu.

³³ Nõo hën de toona ko a Masa Jesosi, hën de piki ën taa: “Wa sabi ambë bi mandëën e.”

Nõo hën a piki de taa: “Ee wan sa piki mi, nõo miseei ma sa piki unu tu.”

Nõo hën de disa di oto.

12

Aki ta lei di oto u wan goon masa.

Mat. 21:33-46; Luk. 20:9-19

¹ Nõo hën Masa Jesosi tei wan oto ta lei dee sëmbë a wödu fasi. A taa: “Wan womi bi dë, nõo hën a koti wan gaan goon fëën te a kaba, nõo hën a paandi di pau de kai doloifi a di goon, faa ta mbei win u bebe ku di njanjan fëën. Nõo hën a mbei wan sitonu peni te a kaba lontu di goon. Nõo hën a toona mbei wan goon mata ku sitonu ka de o ta fon di doloifi ta mbei di

win. Nöo a baka u di dē, hēn a mbei wan wakiti wosu tjongoo sō go a liba.

¹“Nöo di a kaba u du dee lö soni dē kaa, nöo hēn a buta di goon a wanlö sēmbē maun fu de musu ta wooko ēn dēen. Nöo hēn a kumutu dē go a wan oto köndē.

²“Nöo hēn a dē ala tee a sabi taa di juu dou u di fuuta lepi de mbei di win kaa. Nöo hēn a kai wan futuboi fēen ko nēen, hēn a mandēen taa be a go a dee wookoma go tei di fēen pisi u di win di a bi musu feni u di goon, tja ko dēen.

³“Ma nöo di di futuboi dē naki te a go dou a di goon, nöo hēn dee wookoma kisi ēn hēn de fon mēn te a fon, nöo hēn de mandēen go ku sösō maun.

⁴“Nöo a baka u di dē, hēn di womi toona manda wan oto futuboi go möön. Nöo di dee wookoma si di futuboi ko dou, hēn de kisi ēn, hēn de fon mēn a hedi te a fon nöo hēn de toona du sōmēni oto hogihogi soni ku ēn te a tjika de.

⁵“Nöo hēn di goon masa manda wan oto futuboi go möön, hēn de toona kisi di dē kii. Nöo hēn a ta puu futuboi ta manda nango a dee wookoma kodo, so u de de ta fon, so u de de ta kii, ⁶tee a fika wan kodo sēmbē tö di a sa manda möön, hēn da di wan kodo womi mii fēen di a lobi te na soni.

“Hēn a taa: ‘Wē mi o manda di womi mii u mi aki go. A kandē te dee wookoma si ēn nöo de sa abi lesipeki fēen fu di a dē miii u mi.’

⁷“Nöo hēn a manda di womi mii fēen go. Ma nöo di dee wookoma si di womi mii u di tata ta ko, nöo hēn de taki da de na de taa: ‘Söö, ja ta si di womi mii u di sēmbē abi di goon aki ta ko naandē nö? Hēn wē o kisi di gudu fēen tata a bakaten. Wē nöo un sabi nö? Un böo kisi ēn kii, nöo di goon aki o fika a u maun.’

⁸“Nöo hēn de kisi di womi mii, nöo hēn de kii ēn wante-wante naandē, hēn de puu ēn a di djai dendu tuwē go a kapēē ala. De an bei ēn seei.”

⁹Nöo hēn Masa Jesosi hakisi taa: “Wē nöo fa dee soni pasa dē, nöo di sēmbē di bi disa di goon da dee wookoma naandē, unfa i mēni taa a o du? Na a o manda sēmbē go kii dee hogihatima dē puu dē nö? Awa, nöo a o buta di goon fēen a oto sēmbē maun.

¹⁰“Nöo wan bi lesi fa Masa Gadu Buku taki nö? A taa: Dee sēmbē ta mbei sitonu wosu dē, de si wan sitonu taa an bunu, nöo hēn de tuwēen a kapēē.

Ma nöo bakaten, hēn di sitonu dē ko di mama posu u di wosu.

¹¹Masa Gadu seei wē du di soni sō e, nöo a dē wan gaan foondo soni seei da u. Na sō di Buku taki ö?”

12 Nöo di Masa Jesosi fan sö hën a tapa dë. Ma nöo dee keikihedima u Dju dee sai naandë, hën hati u de boonu seei te de kë kisi ën kii. Biga de sabi limbolimbo taa de a fan tjökö ku di oto naandë. Ma nöo töku de fëëë taa lanti o du ku de ee de kisi Masa Jesosi a wajaa naandë. Nöo hën mbei de disëën, nöo hën de go.

Aki de ta hakisi Masa Jesosi

soni u lanti möni.

Mat. 22:15-22; Luk. 20:20-26

13 Baka u di dë, nöo hën dee keikihedima dë go puu wanlö sëmbë u di Faliseima kulupu, ku di u könu Helodi, hën de manda de go a Masa Jesosi go luku ee de sa kisi ën ku fan.

14 Nöo fa de ko dou dë, hën de kai ën te a piki, hën de taa: “Mësitë, u sabi taa i dë wan leti sëmbë di an ta ganjan sëmbë. Fa i dë aki nöo libisëmbë an sa ta hai i nango ta ko ku di u de pakisei. Biga ja a’ toobi ku di fa de ta pakisei soni. Nönö. Fa i sai dë, i ta lei sëmbë Gadu wöutu seei gbegedee kumafa Gadu kë u sëmbë musu sabi, nöo hën i si u ko a i aki ku wan hakisi.

“Wë fa di gaan könu u Loomë köndë ta duwengi u fuu musu ta paka lanti möni aki, nöo unfa i feni fëën? ¹⁵ A fiti fuu pakëën, naa an fiti? Unfa i si ën?”

Ma nöo Masa Jesosi sabi taa bödjëë de ko ta pëë u de musu kisi ën, nöo hën a taki da de taa: “Baja, mi un kë kisi sö nö? Wë un da mi wan kpëngëlë möni i si.”

16 Nöo hën de tei wan kpëngëlë möni tja ko dëën, nöo hën a luku ën, a taa: “Ambë abi di në ku di fesi dë a di möni liba aki?” Hën de piki taa: “Wë di Gaan Könu u Loomë.”

17 Hën a taa: “Na sö nö? Wë nöo un da di Gaan Könu di soni di da fëën e, nöo un da Masa Gadu di soni di dë fëën.” Sö a piki de.

Nöo fa a piki dë, nöo a foondo de seei, „biga de an bi mëni taa sö a bi o piki de a sö wan köni fasi.”

Aki dee Saduseima pooba u kisi Masa Jesosi ku wan hakisi möön.

Mat. 22:23-33; Luk. 20:27-40

18 Nöo hën sëmbë u di Saduseima kulupu ko a Masa Jesosi awaa. Wë nöo fa dee Saduseima sai dë, de an kë piki taa te wan sëmbë dëdë nöo a o toona weki baka. „Biga de an ta biibi seei taa di akaa u wan sëmbë ta fika ku libi baka u di a dëdë.”

19 Nöo fa de ko a Masa Jesosi dë, hën de kai ën te a piki, de taa: “Mësitë, u kë hakisi i wan soni aki. Wë i sabi fa Mosesi bi sikifi buta da u, taa ee wan womi tei wan mujëë ma nöo an pai ku di mujëë, nöo te a dëdë nöo wan baaa fëën musu hoi ën suwagi faa musu pai ku ën, be hën baaa böngö an kaba. Na sö a dë nö?”

20 “Wë nöö a pasa sô taa de bi dë sêbën baaa, nöö hën wan u de tei wan mujëë. Te a dëdë an pai ku ën möönsö, ²¹ nöö hën wan oto baaa fëen hoi suwagi. Te di baaa naandë seepi dëdë tu, an pai ku di mujëë tu. Te dou di u dii, hën seepi ko dëdë tu, an pai ku di mujëë möönsö. ²² Nöö sô a go tee dou dee sêbën baaa tuu. Hii de tuu libi ku di mujëë ma na wan kodo pai miii ku ën möönsö. Baka u di dë, hën di mujëë seepi ko dëdë tu.

23 “Wë nöö di de ta bai taki taa te wan sêmbë dëdë nöö a o toona weki baka, wë nöö u kè hakisi i wan soni. Te sêmbë weki baka a dëdë, undi u dee sêbën baaa naandë o abi di mujëë? Biga de tuu bi libi ku ën.” Nöö sô dee Saduseima hakisi Masa Jesosi.

24 Hën a piki de taa: “Wë awa mi jei, ma di hakisi fuunu fôutu tumisi fu di wan sabi Masa Gaangadu Buku, hën tu wan sabi di kaakiti di Masa Gadu abi tu. ²⁵ Biga te sêmbë weki baka a dëdë kaa, nöö manu ku mujëë soni an o dë möön e. Womi an o tei mujëë möön, mujëë an o tei manu möön tu, ma de o dë kuma dee basia u Gadu Këndë.

26 “Ma nöö boiti u di dë, wan jei fa Mosesi bi sikifi buta a di Buku nö? Di ten a bi si di faja ta kisi a di uwii ma di uwii an ta tjuma, nöö hën Gadu fan ku ën. A taa: ‘Mi da di Gadu di dee gaan sêmbë fii ta begi: de Abahamu, Isaki, Jakopu sô.’ Na sô a taki nö? ‘Wë nöö fa a fan dë, an taa mi bi dë di Gadu u dee lö sêmbë dë e, ma a taa mi da di Gadu u de.’ ²⁷ Wë nöö Masa Gadu an dë Gadu u wan sêmbë di an dë ku libi e. ‘Nöö hën da de Abahamu sô dë ku libi a wan kamian eti, hii fa de bi dëdë a sinkii fasi gaanduwe kaa.’ Nöö hën mbei mi taa wan a’ leti seei a di soni un hakisi dë.”

Nöö sô Masa Jesosi piki dee Saduseima di ten dë.

*Aki ta lei undi u dee wëti u Gadu da dee möön hebi wan.
Mat. 22:34-40; Luk. 10:25-28*

28 Wë nöö fa Masa Jesosi ku dee Saduseima fan te de kaba naandë, nöö wan Sabima u Wëti bi sai leti naandë ta haika. Nöö di a si taa Masa Jesosi piki de sô bunu hën a hakisi ën taa: “Mësitë o, dee hia wëti Gadu buta da u fuu ta hoi aki, undi u de da di möön hebi wan u de tuu?”

29 Nöö hën a piki ën taa: “Di möön hebi wan u de nö? Wë hën da disi:

Un dee sêmbë u Isaëli aki, un haika e.

Masa Gaangadu di Gadu fuunu,

hën wanwan tō da Masa u mundu.

³⁰ Nöö un musu lobi ën ku hii unu hati

ku hii unu akaa

ku hii unu pakisei,

te dou ku hii di kaakiti di un abi.

³¹ Nöö di otowan dë sô taa,

I musu lobi oto sêmbë leti kumafa i lobi i seei.

Nöö de tu wëti aki, de da dee möön hebi wan u dee wëti u Gadu tuu.”

³² Nöö hën di Sabima u Wëti piki Masa Jesosi taa: “Aai Mësitë, fa i si i taki dë, sò a dë tuu. Biga Masa Gaangadu hën tó nöö da Gadu u mundu, otowan an dë möönsö. ³³ Nöö hën nöö fuu lobi ku hii u hati ku hii u pakisei ku hii u akaa, ku hii di kaakiti di u abi. Wë nöö sòseei u musu lobi oto sëmbë leti kumafa u lobi u seei tu. Wë nöö misikuma ee wan sëmbë i ta libi sò kaa, nöö di dë dë möön bunu möön leki hii dee mbeti i ta tja ko ta tjuma da Masa Gaangadu, ku hii dee oto soni u ta tja ko ta tuwë dëen, na sò nö?”

³⁴ Nöö di Masa Jesosi jei fa di womi piki ku fusutan, nöö hën a taki dëen taa: “Aai mati, misikuma ja dë longi poi fii sa ko a di Tii u Masa Gaangadu dendu.”

Wë da sò Masa Jesosi fan ku di Sabima u Wëti naandë. Nöö di dee hia sëmbë jei fa a ta piki ku fusutan tjika dë, nöö na wan u de abi hati u hakisi ën soni möön.

Aki Masa Jesosi tai sëmbë

ku wan hakisi.

Mat. 22:41-46; Luk. 20:41-44

³⁵ Nöö fa Masa Jesosi dë a di Wosu u Masa Gadu ta lei sëmbë naandë, te wan pisi hën hënseei bia hakisi wan soni. A taa: “Dee sëmbë, faandi mbei dee Sabima u Wëti ta lei unu taa di Paamusi Könu o dë wan baka mii u Dafiti nöö? ³⁶ Biga wë di Akaa u Gadu seei bi ko a Dafiti liba. Hën a taki soni u di Paamusi Könu di o ko. A taa:

Masa Gadu taki da mi Masa taa:

‘Ko sindo a mi letisë maun aki,

u tee mi buta hii dee felantima fii a i basufutu.’

Na sò Dafiti sikifi nö?

³⁷ “Wë nöö ee Könu Dafiti ta kai di Paamusi Könu Masa fëen, nöö unfa a sa dë hën bakamii nöö?”

Nöö sò wan soni Masa Jesosi hakisi dee sëmbë naandë, ma de an saanfa u piki. ‘Nöö fa a fan köni tjika dë te a tai hii sëmbë te dou ku dee hedima u Dju,’ nöö a ta suti da dee sösö sinkii sëmbë naandë tee na soni.

Aki ta lei fa Masa Jesosi ta puu dee hedima u keiki gogo a döö.

Mat. 23:1-36; Luk. 11:37-54, 20:45-47

³⁸ Nöö hën a fan go möön longi. A bai dee sëmëni sëmbë naandë taa: “Un haika e, dee sëmbë. Un musu mëni unu seei bunu ku dee Sabima u Wëti e. Aai. Biga fa i si de sai dë, nöö de lo’ u ta waka ta poolo a lanti dendu ku dee gaan langa djakiti u de zëëë, be hii sëmbë musu ta saka ta da de odi a wan gaan lesipeki fasi. ³⁹ De lobi u ta sindo a dee möön gaan hedima kamian a dee keiki fuunu. Te de go a wan sëmbë wosu u de go

njan, nöö de nango ta sindo a dee möön gaan heima bangi. Sö de ta mbei de seepi u bumbuu sëmbë tjika.

⁴⁰“Ma na bumbuu sëmbë de dë e. Biga fa i si de sai dë, nöö ee de si wan mujëë manu fëen dëdë a fika tjököö a ganda naandë, nöö de o ko njan dee gudu fëen wosu puu nëen maun fiaa seei. Nöö ku ën sö de o ta ko ta taanpu a lanti wojo ta begi wanlö gaan langa begi u de, ta mbei deseai bumbuu sëmbë a sëmbë wojo.

“Wë nöö mi taki da unu taa dee lö sëmbë i si naandë, de o kisi wan gaan sitaafu a Gadu maun e, te a o ko kuutu libisëmbë.”

Sö Masa Jesosi bai dee sëmbë naandë.

Aki ta lei ambë bi tuwë di möön gaan hia möni da Gadu.

Luk. 21:1-4

⁴¹Nöö fa Masa Jesosi ku dee bakama fëen dë a di gaan keikiwosu naandë, te wan pisi nöö hën a waka go sindo zuntu ku di kamian ka de ta tja möni ta ko ta tuwë da Gadu a di keikiwosu. A ta luku fa de ta tuwë dee möni. Nöö di ten naandë, nöö dee guduma ta tja möni ta ko ta tuwë seei djolodjolo sö.

⁴²Te wan pisi hën wan pooti mujëë waka ko naandë. Di mujëë aki, hën manu bi dëdë disëen, nöö hën a ko tuwë tu kpëngëlë möni da Gadu, an dou wan bësënsi seei.

⁴³Nöö hën Masa Jesosi kai dee bakama fëen te de piki, a taa: “Un si di pooti mujëë dë nö? Hën tuwë di möön gaan hia möni möön hii de tuu da Gadu e. Aai. ⁴⁴Biga fa i si dee guduma ta tja möni u de ta ko ta tuwë dë, nöö wan pikiwan nöö de ta tuwë u dee gaan hia wan de abi. Ma nöö di mujëë naandë, di soni a abi faa tei heepi ën seei, hën i si a tei tuwë tuu dë kaa. Nöö fëen mbei mi taki da unu taa hën tuwë di möön hia möni.”

Nöö sö Masa Jesosi taki da dee bakama fëen di daka dë.

13

Aki Masa Jesosi ta lei dee maaka u di ten goonliba o kaba.

Mat. 24:1-35; Luk. 21:5-33

¹Nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen kumutu a di Wosu u Masa Gadu ko kai a döö. Nöö hën wan u dee bakama kai ën te a piki, a taa: “Mësitë o, ja si fa dee wosu u di keikipisi aki waiti nö? Luku fa dee sitonu u de bigi!”

²Nöö hën a piki taa: “Sö a dë tuu o, ma fa i ta si dee wosu dë sitampusitampu aki seei, ma nöö mi taki da unu taa wan daka o dou, hii dee sitonu i si aki tuu o booko kai paaja fanjanfanjan sö. Na wan u de o fika oto a oto liba möön e.” Sö a piki de.

³Nöö hën de kumutu naandë waka go a Oleifi Kununu. Nöö hën Masa Jesosi go sindo a di kununu bandja ta luku go a Jelusalen, nöö a ta si di Wosu u Masa Gadu seei gbegedee.

Te wan pisi hën Petuisi, ku Jakobosi, ku Johanisi ku Andiasi hën de ko nëën. Hën de taa: ⁴“Wë Masa o, fa i bi taki di booko u di Gaan Keikiwosu di u bi dë ala, un juu dee lö soni dë o pasa? Un maaka joo da u fuu sa sabi taa di ten dë dou?” Sö de hakisi ën.

⁵ Nöö hën a piki de taa: “Awa, a dë fuun dë ku mëni fëen tuu, fu sëmbë an musu ganjan unu. ⁶ Biga mi taki da unu taa sëmëni sëmbë o hopo tei mi në ta taki taa de da di Paamusi Könu kaa. Nöö ku di fan u de dë, de o ta ganjan sëmëni sëmbë hai tja ko a de së. Hën mbei un musu mëni unu seei e.

⁷ “Söö. Wë nöö di ten dë, nöö woon ta kisi njunsu taa gaan feti ta pasa a sëmëni köndë u goonliba aki. Nöö te un jei sö, nöö an musu buuja unu e, biga dee lö soni naandë tuu musu pasa. Ma nëën da di kaba u goonliba eti e. ⁸ Mi taki da unu taa wan nasiön sëmbë ku wan oto nasiön sëmbë o ta hopo ta feti ku deseëi. Wan könu o manda dee sodati fëen u de ta miti ta feti ku dee sodati u wan oto könu. Goon o ta seki ta jabi a kamiankamian, gaan hangi o ko a sëmëni köndë ta kii sëmbë. Nöö fa dee lö soni dë o pasa, de o dë leti kuma te bëë ta njan wan mujëë, juu fëen zuntu faa pali. „Sö dee fuka u kai dë o lei taa di juu zuntu fu di goonliba aki musu kaba.„

⁹ “Söö. Nöö di juu dë, un musu luku bunu ku unu seei taa un dë tololoo a Gadu pasi. Biga sëmbë o ta kisi unu tja go a kuutu e, de o ta fon unu a dee keikiwosu fuunu. De o ta tja unu go a dee gaama ku dee könu u de kuutu unu. Dee lö soni dë tuu de o du ku unu fu di un ta nama ku mi hedi. Ma nöö töku a bunu o, biga a di fa dë woon kisi okasi fuun musu taki soni u mi da de. ¹⁰ Nöö mi taki e, taa hii nasiön sëmbë u goonliba musu ko jei di bunu njunsu u Gadu, biga te a dë sö kaa ufö di kaba u goonliba sa dë.

¹¹ “Söö. Nöö haika. Te sëmbë kisi unu tja go a kuutu fu mi hedi kaa, nöö wan musu sai dë ta booko hedi taa: ‘Andi woon taki ee?’ Nönö, un fan go nöö. Biga na unu o fan ma di juu dë di Akaa u Gadu seepi o da unu andi fuun taki.

¹² “Nöö di ten dë sëmbë o hogi e, dee sëmbë. Biga wan baaa womi o tei ën baaa tja go könku u de kii ën, söseei wan tata o könku ën mii da de u de kii. Dee mii o ta biinga u puu dee gaan sëmbë u de a de liba, de o ta könku de da sëmbë seei u de kii. Sö libisëmbë o hogi tjika e. ¹³ Di juu dë, hii sëmbë o buuse unu fu di un nama ku mi hedi. Ma nöö di sëmbë di o tai hati fika a di pasi u Gadu go dou, nöö hën o feni di libi u teego a Gadu.”

Nöö sö Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen di ten dë.

¹⁴ Wë nöö gaanduwe a fesi kaa wan tjabukama bi taki u wan gaan hogi soni o ko pasa a di Gaan Wosu u Masa Gaangadu dendu, nöö di sëmbë di ta lesi Gadu buku nöö be a buta pakisei faa fusutan andi di soni aki kë taki.

Hën Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen go möön longi, a taa: “Te un si di Gaan Hogi Soni ko taanpu a di kamian ka an bi musu dë ta poi Masa Gaangadu tjina, nöö aan soni u taki möön. Un dee sëmbë a di pisiwata u Judea aki musu kule go tjubi a dee gaan kununu liba e.

¹⁵ “Ee wan sëmbë dë nëen liba wosu a baiko dë, nöö a musu saka kai a goon wante kule go ka a sa go. An musu denda a wosu go tei soni. ¹⁶ Ee wan sëmbë dë a goon dendu ta wooko, a musu kule go wante ka a o go. An musu go tei koosu a gangasa seei. ¹⁷ Nöö mi taki da unu e, taa dee mujëe dee dë ku bëe, ku dee o dë ku miii a maun, a o dë gaan fuka soni da de o. Aai. ¹⁸ Nöö un musu begi Gadu be di soni aki an musu pasa a gaan kötö ten, nasö a gaan tjuba ten. ¹⁹ Biga mi taki da unu taa fu sensi Masa Gadu mbei goonliba, nöö di lö gaan fuka dë an bi ko pasa wan daka eti, nöö baka u di ten naandë nöö an o pasa möön tu.

²⁰ “Nöö hën mbei mi taki da unu taa ee Masa Gaangadu an sati di ten puu hafu u dee daka naandë, nöö na wan sëmbë o fika ku libi möön e. Ma fu dee sëmbë dee Masa Gaangadu tei ko sëmbë fëen, fu de hedi mbei an o disa di hogi naandë go dou, ma a o koti ën hafu.

²¹ “Söö. Nöö a di ten naandë, ee de ko taki da unu taa di Paamusi Kõnu dë a sö wan kamian, wan musu piki e. ²² Biga sëmëni sëmbë o ta hopo ta mindi soni taa de da di Paamusi Kõnu, de o ta mindi soni taa Gadu hën ta wooko a de liba, nöö de o ta du gaan foondo wooko seei. Nöö a sö wan fasi de o ta biinga u kisi dee sëmbë u Gadu ta ganjan puu nëen pasi, ee de sa. ²³ Hën mbei mi taa un musu ta luku bunu ku unu seei.

“Un si, mi taki hii soni da unu a fesi kaa e, nöö be un kõni.”

²⁴ Nöö hën Masa Jesosi taki möön a taa: “Nöö baka u di gaan fuka ten u taki dë, nöö wanlö oto gaan soni o ko pasa tu e, kumafa di tjabukama bi taki a fesi. A taa:

Di sonuwojo o dungu kankan,
nöö di libawojo an o tuwë limbo möön tu.

²⁵ Dee teeja dee dë a liba ala,
de o ta kumutu a de kamian ta puu ta kai.

Hii kaakiti u mundu kaa o ta seki.

²⁶ Nöö di juu dë, sëmbë o si Mi di ko Libisëmbë Mii aki kumutu a liba ala ta ko a dee wöluku dendu. Nöö ku gaan kaakiti mi o ko e, ku waiti seei, ta koti faja ta ko. ²⁷ Nöö di ten naandë nöö mi o manda dee basia u mi go ta pii hii dee sëmbë dee mi tei ko sëmbë u mi kaa kumutu a hii dee pepei kamian u mundu ka de dë tuu, tja ko a mi.

²⁸ “Nöö fa mi ta fan ku unu aki, nöö un tei wan lei a dee figa pau u di köndë aki. Te i si taa de ta buta njunjun uwii, nöö i sabi taa dewei zuntu kaa, na sö nöö? ²⁹ Nöö söseei a dë

ku dee soni dee mi ta taki aki. Te i ta si taa de ta pasa sō kaa kumafa mi taki de dē, nōō un musu sabi taa di juu dou fu Mi di ko Libisēmbē Mii aki musu toona ko a goonliba. Mi dē leti a baka huku naandē ta ko e. ³⁰ Nōō mi taki da unu taa dee lō sēmbē u di ten u dē aki, de an o dēdē kaba tuu bifō dee soni dee i jei mi taki aki o ko pasa.

³¹ “Nōō fa i si dee soni u di goonliba aki ku dee u mundu sai dē, nōō de tuu sa pasa go kaba a sōsō e. Ma dee wōutu dee mi ta konda da unu aki, nōō de an o kaba a sōsō mōōnsō. Sō de dē tuutu soni tjika.”

*Aki ta lei taa i musu dē
seekaseeka da di daka di*

Masa Jesosi o toona ko.

Mat. 24:36-44

³² Nōō hēn a taa: “Di juu ku di ten di mi o toona ko a goonliba, na wan sēmbē sabi ēn e. Dee basia u Masa Gaangadu kōndē an sabi ēn, nōō miseei di ko Libisēmbē Mii aki an sabi ēn tu. Gadu u Tata wanwan tō nōō sabi di juu ku di ten dē. ³³ Hēn mbei un musu dē kabakaba kēēē ta watji mi. Biga wan sa na un juu mi o ko.

³⁴ “Mi o kondēēn da unu a wan fasi aki taa a dē leti kuma wan bigima di o go a oto kōndē go waka. Nōō hēn a kai dee wookoma fēēn go buta wooko a de maun te a kaba u de ta du, hiniwan sēmbē ku ēn wooko. Nōō hēn a fan ku di sēmbē ta watji a di dōōbuka taa: ‘I musu dē kabakaba ta luku mi e.’

³⁵ “Nōō mi wē da di bigima mi taki dē. Nōō un musu dē kabakaba ta luku mi. Biga wan o sabi di ten nasō di juu di mi o ko e, ee a sapate buka, ee a gaan ndeti, ee a ganian kanda, ee te kamian ta limbo, wan o sabi. ³⁶ Te fii sabi nōō mi dou kaa, nōō na be a dē taa i dē kuma i ta duumi di juu dē e.

³⁷ “Nōō sō e. Fa i si mi ta fan ku unu aki, nōō sō nōō mi ta fan ku hii sēmbē. Un musu dē kabakaba ta luku mi e, dee sēmbē.”

14

Aki wan mujēē du Masa Jesosi wan gaan bunu.

Mat. 26:1-13; Luk. 22:1-2; Joh. 11:45-12:8

¹ Wē nōō fa Masa Jesosi ta fan ku dee bakama fēēn dē, nōō a fika tu daka nōō de o njan di gaan piizii daka u dee Dju de kai Pasika. „A di daka dē, de ta mēni fa dee gaan sēmbē u de bi kumutu a saafu a Egepiti kōndē,„ nōō de ta njan wan pei bēēē de ta jasa sōndō sooda.

Sōō. Nōō di juu dē, dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wēti sai dē ta watji Masa Jesosi u de kisi kii a wan kōni fasi. ² Ma de ta kuutu ku deseei taa: “Wa musu kisi ēn a di gaan daka e,

biga ee nasö dee hia sëmbë o mbei toobi ku u, nöö di köndë o seki poi.” So de ta taki.

³ Nöö di ten dë, Masa Jesosi dë a di köndë de kai Betania a di wosu u wan womi de kai Simon. Di womi aki bi abi tjinasiki, nöö nëën wosu Masa Jesosi ku dee bakama fëën dë ta njan.

Te wan pisi hën wan mujëë waka ko dou naandë. A dë ku wan sitonu bata nëën maun, ku wan sumëë suti fatu nëën dendu. Di fatu aki, de mbei ën ku di lutu u wan pei uwii nöö a dii te na soni. Nöö fa di mujëë ko denda a wosu dë, nöö hën a waka tololoo go a Masa Jesosi, nöö hën a booko di bata a buka naandë kpö, hën a ta tutu di fatu a Masa Jesosi hedi te hii di fatu kaba këëë a di bata.

⁴ Ma nöö fa a du dë, nöö so u dee sëmbë sai naandë an tei di soni u bunu seei, nöö hën de ta guunjëën taa: “Faandi mbei a poi di fatu sö u du baa? Jee? ⁵ Biga di fatu dë, ee de bi sei ën, nöö wan hii jaa möni a bi o puu, nöö de bi sa tei di möni paati da dee pootima u di köndë. Nöö hën a poi ën sö.” Sö de ta guunjëën.

⁶ Ma Masa Jesosi bai de taa: “Un disa di mujëë e. Andi mbei un ta guunjëën u du? Mi taki da unu taa wan gaan bumbuu soni a du da mi aki. ⁷ Biga ee un kë da dee pootima möni, nöö un sa ta da de hiniwanten. Ma mi, ma o dë ku unu aki fu nöömö e. ⁸ Nöö fëën mbei di mujëë aki ta du andi hën a sa du da mi wante. Un si? Biga fa a du di soni aki, nöö a du ën da di dëdë mi o dëdë abiti mön, leti kumafa de ta tuwë fatu a sëmbë sinkii u de tja go bei.

⁹ “Nöö mi taki gbelin seei da unu taa te de ta tja di bunu buka u Gadu ta paaja a goonliba da sëmbë, nöö de o ta taki di soni di di mujëë du aki nöömö. De an o fëëkëteën möönsö.”

Aki Judasi go a dee felantima

u Masa Jesosi.

Mat. 26:14-16; Luk. 22:3-6

¹⁰ Nöö fa Masa Jesosi fan naandë kaa, nöö hën di bakama fëën de kai Judasi Isikaliotu, nöö hën a kumutu a dee otowan dendu naandë, nöö hën a waka go tololoo a dee Gaan Begima, dee felantima u Masa Jesosi. Hën a go taki da de taa a sa heepi de u de kisi Jesosi. ¹¹ Nöö di de jei sö nöö de wai e, nöö hën de paamusi ën taa de o pakëën ee a du sö.

Nöö fu kumutu a di ten naandë, nöö di Judasi aki ta suku wan okasi nöömö faa sa buta Masa Jesosi a dee Dju hedima naandë maun.

Aki de ta seeka u njan di Pasika.

Mat. 26:17-25; Luk. 22:7-14, 21-23; Joh. 13:21-30

¹² Nöö baka u di dë, hën di fosu daka u di Pasika piizii dou. Nöö a di daka dë, nëën de ta njan di bëëë de ta mbei söndö

sooda. Nöo de ta kii wan sikapu u de njan tu, nöo ku di sikapu dë de ta mēni fa Gadu bi puu de a saafu a fesiten. Nöo hēn mbei de ta seeka da di daka dē seei gaanfa.

Söo. Nöo hēn dee bakama u Masa Jesosi hakisi ēn taa: “Masa, naasē i kē fuu musu seeka fuu njan di daka?”

¹³ Hēn a kai tu u de taa: “Un haika, mi kē manda unu go a Jelusalen ganda. Nöo fa woon nango te un go dou dē, nöo woon si wan womi ta waka ta ko ku wan djogu wata, nöo un faakēen. ¹⁴ Nöo te un si taa a denda a wan wosu, nöo woon go fan ku di sēmbē abi di wosu taa ee naasē di kamba dē di di Mēsītē ku dee bakama fēen musu ko njan di daka. ¹⁵ Nöo te un hakisi ēn sō kaa, nöo a o lei unu wan gaan kamba a di wosu a liba, ka hii soni dē di un abi fanöudu. Nöo di kamba dē, hēn un musu seeka te un kaba e.” Nöo sō Masa Jesosi manda dee bakama fēen, nöo hēn de go.

¹⁶ Nöo di de naki te de go dou a di köndē, nöo hēn de si hii sondi leti kumafa a bi taki da de, nöo hēn de seeka te de kaba.

¹⁷ Nöo hēn di sapate buka, nöo hēn Masa Jesosi ku dee oto bakama ko dou a di wosu. ¹⁸ Hēn de go sindo a tafa u de njan.

Aki Masa Jesosi pindja dee

bakama fēen a wan hogi sondi

o pasa.

Te wan pisi hēn Masa Jesosi kai de te de piki, a taa: “Un haika e, dee sēmbē. Wan fuunu ta njan ku mi aki o könku mi e.”

¹⁹ Fa a taki dē, a booko dee bakama hati seei, hēn de ta hakisi ēn wan fu wan taa: “Masa, mi a o sa dē nö?”

²⁰ Hēn a toona piki de taa: “Mi taki seei gbelin da unu taa wan fuun dee tuwalufu i si ta nama di bēēē ku mi a di wan kodo baafu paabi aki, o du sō ku mi e. ²¹ Nöo a o pasa ku mi leti kumafa a bi sikifi a Masa Gadu buku kaa, taa di Sēmbē di o ko Libisēmbē Mii musu dēdē. Ma nöo mi taki da unu taa helu u di sēmbē di o könku mi e. A bi sa möön bētē de an bi palī ēn ko a di goonliba aki wan daka.” Sō Masa Jesosi fan ku de te a kaba.

Aki Masa Jesosi njan di lasiti njan ku dee bakama fēen.

Mat. 26:26-30; Luk. 22:15-20; 1 Kol. 11:23-25

²² Nöo fa de ta njan makandi dē, te wan pisi hēn Masa Jesosi tei wan bēēē nöo hēn a da Gadu tangi te a kaba, nöo hēn a booko ēn.

Nöo hēn a langa da dee bakama fēen, taa: “Disi da di sinkii u mi e. Un tei njan.”

²³ Sōseei a tei di kan ku di win nēen dendu, hēn a da Gadu tangi te a kaba. Hēn a langēen da dee bakama taa: “Un bebe tjëntjēn te lontu ko kai.” Hēn de bebēen lontu dou te de kaba.

24 Nöo hën a taa: “Fa i si un bebe di win aki, hën da di buuu u mi di o kai a goon fu Gadu sa mbei wan njunjun buka ku libisembë. Biga fa mi o dëdë aki, hën o paka puu sömëni hia sëmbë a Gadu bëë u dee hogi du u de.”

25 Nöo hën a taa: “Mi taki da unu tuutuu seei, taa ma o bebe di win a di fasi aki möön e. Biga tee i si mi bebëën möön, nöo Gadu ko ku di Njunjun Tii fëën a libisembë mindi.”

26 Nöo baka u di dë, hën de kanda wan kanda te de kaba da Gadu tangi, nöo hën de kumutu naandë. Nöo hën de nango a di kununu de kai Oleifi Kununu.

Aki Masa Jesosi fan ku Petuisi

a wan soni o pasa ku ën.

Mat. 26:31-35; Luk. 22:31-34; Joh. 13:36-38

27 Nöo fa Masa Jesosi ku dee bakama fëën dë a pasi nango dë, hën a kai de te de piki, a taa: “A di ndeti aki hii unu tuu o paaja go disa mi fiasa. A o pasa leti kumafa a sikifi a di Buku u Gadu, taa de o fon di sikafuma nöo dee sikafu o paaja fanjanfanjan go u de.”

28 Nöo hën a taa: “Ma te mi weki baka a dëdë, nöo mi o waka a unu fesi go a Galilea e. Ala mi ku unu o toona miti.”

29 Nöo hën Petuisi piki taa: “Masa, ee dee otowan aki tuu disa i go seei ma mi, ma o disa i möönsö e.”

30 Ma nöo Masa Jesosi toona piki ën taa: “Womi, haika. Mi taki da i taa a di ndeti aki ganian an o kanda dou tu pasi bifö joo fia dii pasi taa ja sabi mi a goonliba wan daka.”

31 Wë nöo Petuisi an sa jei di soni dë. Hën a taa: “Ambë, Masa! Ee u mi dëdë ku i seei, nöo mi dë kabakaba kaa. Ma sa piki wan daka taa ma sabi i e.” Nöo sö nöo dee otowan tuu ta piki tu.

Aki de dë a di djai de kai Gëtiseimani.

Mat. 26:36-46; Luk. 22:39-46

32 Nöo hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën nango te de go dou a wan kamian de kai Gëtiseimani. Nöo hën a taki da de taa: “Un dë aki ta luku mi e. Mi o go begi ala.” 33 Ma nöo a tei Petuisi ku Johanisi ku Jakobosi fu de musu go ku ën möön fundu a di kamian.

Te wan pisi hën Masa Jesosi ko dë fukafuka te na soni. 34 Nöo hën a fan ku de dii bakama naandë taa: “Wan gaan fuka ko a mi liba seei tee kuma mi sa dëdë. Nöo un tan aki ufö ta da mi taanga e.”

35 Nöo hën a waka go wan pikiwan möön longi, nöo hën a tuwëën seei a goon. 36 Nöo hën a begi Masa Gaangadu taa: “Ke Taata o, mi sabi taa i sa du hii soni. Nöo di kan di i lai da mi u mi bebe aki, nöo a hebi da mi o. Nöo mi begi i, ee a sa,

nöö be i tei en puu a mi. Ma nöö fa mi fan aki seei, ma na du kumafa mi kë e, ma du kumafa i kë.”

³⁷ Nöö di a begi sö te a kaba nöö hën a toona ko a de dii bakama fëen, hën a si taa de duumi pii.

Nöö hën a kai Simon Petuisi te a piki, a taa: “Simon, duumi i ta duumi sö nö, womi? Wan sa dë ku wojo di wan kodo juu aki ta da mi taanga nö?”

³⁸ Hën a toona taa: “Be un dë ku wojo ta begi e, dee sëmbë, be di didibi an wini unu. Ma mi sabi taa hati fuunu kë du kumafa a fiti, ma sinkii fuunu an taanga sö.”

³⁹ Nöö fa a taki dë, hën a toona go a di begi baka. A begi di wan seei begi di a bi begi te a kaba, ⁴⁰ nöö hën a toona ko a dee bakama fëen möön. Awaa seei de dë ta duumi, biga duumi nöö hebi a de wojo sö. Nöö di a weki de, nöö a ko bigi da de te de an saanfa u fan ku en möön.

⁴¹ Nöö hën a toona go begi te a kaba di u dii pasi, nöö hën a toona ko a de möön. Hën a taa: “Duumi nöö un ta duumi ta böö sinkii fuunu sö nö baa? Aai. Wë di juu dou e, u de buta Mi di ko Libisëmbë Mii aki a dee takuhatima maun. ⁴² Biga di sëmbë di sei mi, nöö a dou kaa. Nöö un hopo boo go.”

Aki de kisi Masa Jesosi.

Mat. 26:47-56; Luk. 22:47-53; Joh. 18:3-12

⁴³ Wë nöö Masa Jesosi an kaba u fan seei, nöö hën Judasi dou. Hii fa a bi dë wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi seei, ma töku a ko dou ku wanlö hia sëmbë. De dë ku kodjo ku ufangi a maun u de ko kisi Masa Jesosi. Dee Gaan Begima, ku dee Sabima u Wëti, ku dee Gaan Womi, de wë manda de.

⁴⁴ Wë nöö Judasi bi mbei buka ku dee sëmbë dë kaa taa: “Te i si mi bosu wan sëmbë, nöö di sëmbë dë hën fuun kisi tei e. Nöö un musu panjëen taanga, fu an sa kumutu.” Sö Judasi bi fan ku dee sëmbë a fesi.

⁴⁵ Nöö di de ko dou, nöö hën Judasi waka go miti ku en nöö hën a taa: “Odi o, Mësitë.” Nöö hën a baasëen bosu. ⁴⁶ Fa u mbei naandë, hën dee sëmbë kisi Masa Jesosi gbalau panjan gingin wante.

⁴⁷ Ma nöö wan u dee bakama dë a dendu naandë hai en ufangi valau, hën a djafu wan futuboi u di Kaba Hei Begima jesi belim puu tuwë a goon naandë.

⁴⁸ Nöö hën Masa Jesosi hakisi dee sëmbë dee ko naandë taa: “Dee sëmbë, a mi liba un ko sö nö, ku pau ku kodjo ku ufangi, kuma mi da wan sëmbë ta booko di köndë nö? ⁴⁹ Wë nöö un bi ta si mi hiniwanten a di Wosu u Masa Gaangadu ta lei sëmbë Gadu wöutu, nöö unfa wan bi kisi mi ala?”

“Ma mi sabi taa fa un ta du aki, nöö a ta pasa leti kumafa a bi sikifi a Gadu Buku kaa.”

⁵⁰ Fa u mbei naandë, hii dee bakama u Masa Jesosi paaja kule go disëen fiaa. ⁵¹ Ma nöö wan kijoo bi dë a de dendu

naandë, a bi dë ku wan gaan koosu nëen sinkii lolulolu, nöö hën dee felantima tuwë maun kisi ën wante. ⁵² Nöö hën a feki di gaan koosu valau puu nëen sinkii disa, hën a kule pënëpënë go.

Aki de tja Masa Jesosi go

a dee gaan kuutuma.

Mat. 26:57-68; Luk. 22:54-55, 63-71; Joh. 18:13-14, 19-24

⁵³ Wë nöö fa dee sëmbë bi ko kisi Masa Jesosi naandë, nöö hën de tjëen go tee a di wosu u di Kaba Hei Begima. Nöö di ten naandë hii dee hedima u Dju tuu, dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi ku dee Sabima u Wëti, sö de tuu hai ko makandi naandë.

⁵⁴ Di juu dë Petuisi bi dë te a baka ala ta waka sapisapi ta ko. Nöö hën a ko dou a di djai dendu naandë, nöö hën a go sindo ku dee wakitima bi sai dë ta këndë faja ku de makandi.

⁵⁵ Nöö di ten naandë, dee Gaan Begima ku hii dee kuutuma u dee Dju sëmbë, nöö de seti ta kuutu a Masa Jesosi liba kaa. Nöö de ta suku u tja kaagi fëen ko a fesi u de sa feni wan soni fu de sa buta taa a musu dëdë, ma de an sa feni soni möönsö.

⁵⁶ Biga hii fa dee sëmbë ta tja sëmëni soni ko ta mindi dëen, ma de an ta kai a di wan baaku möönsö.

⁵⁷ Te wan pisi hën wanlö sëmbë hopo taki wan soni, taa: ⁵⁸ “Dee sëmbë aki, un haika wan soni u seei bi jei ku u seei jesi. Di womi aki bi taki taa a o booko di Wosu u Masa Gadu di de mbei ku libisëmbë maun tuwë a goon, nöö a dii daka dendu nöö a o toona mbei ën baka söndö libisëmbë maun. Sö a bi taki e.” ⁵⁹ Ma fa dee sëmbë fan dë seei, ma dee fan u de an ta kai a wan möönsö.

⁶⁰ Nöö hën di Kaba Hei Begima hopo taanpu a dee oto kuutuma fesi naandë, nöö hën a hakisi Masa Jesosi taa: “Wë dee soni fii de ta taki aki, nöö ja o piki de möönsö nö, ee tuu soni de ta mindi da i. Unfa i taki?”

⁶¹ Ma Masa Jesosi an jabi ën buka piki na wan soni. Nöö hën di Kaba Hei Begima hakisi ën baka taa: “I da di Könu di Masa Gaangadu bi paamusi taa a o manda ko nö? I da di Mii u di möön hei Gadu u mundu nö?”

⁶² Nöö hën Masa Jesosi piki awaa taa: “Leti kumafa i taki dë, nöö sö a dë. Nöö wan daka o dou, nöö woon si mi di ko dë Libisëmbë Mii aki dë sindosindo a di letisë maun u Gadu di abi hii makiti u mundu. Söseei woon toona si mi ta saka ta ko a dee bundji dendu ala.” Sö Masa Jesosi piki.

⁶³ Wë nöö di di Kaba Hei Begima jei fa a piki ën naandë, nöö hati fëen boonu e, tee a hai di koosu nëen sinkii naandë tënë zaan sö. ⁶⁴ Nöö hën a hakisi hii dee kuutuma dee sai naandë taa: “Dee sëmbë aki, un ta suku kaagi a di womi aki möön nö? Wan jei fa a piki dë nö? A butëen seei makandi ku Gadu. Nöö unfa un mëni fëen?”

Nöö hën de tuu piki a di kuutu taa: “An dë u taki möön e. Dëdë nöö a musu dëdë.”

⁶⁵ Nöö fa u mbei dë, nöö di kamian ko ta fanjanfanjan kaa. Hën de bigi ta tunta a Masa Jesosi fesi, te wan pisi de tai ën wojo ku hangisa, hën de ta naki ën ta dëën baaimaun, ta hakisi ën taa: “Wë di i taa Gadu ta lei i soni, wë nöö piki u, ambë naki i dë?” Dee wakitima u di kamian seei ta naki ën ku böö tu.

Aki di soni Masa Jesosi taki da Petuisi ko pasa ku ën.

Mat. 26:69-75; Luk. 22:56-62; Joh. 18:15-18, 25-27

⁶⁶ Wë nöö fa de ta du ku Masa Jesosi dë, nöö Petuisi dë a di djai dendu a goon ala.

Te wan pisi nöö hën wan mujëë futuboi u di Kaba Hei Begima waka ko dou. ⁶⁷ Nöö hën a si Petuisi sindosindo ta këndë faja ku dee sëmbë naandë. Hën a luku ën diin. A taa: “Womi, na i seei bi dë makandi ku di Jesosi u Nazalëti dë nö?”

⁶⁸ Nöö hën Petuisi piki taa: “Ma saandi i ta taki dë e. Ma fusutan seei.” Nöö hën a kumutu dë go taanpu zuntu ku di djai dööbuka. Ma nöö fa a taki dë, nöö hën wan womi ganian kanda kënkënjënkëën.

⁶⁹ Te wan pisi, nöö hën di mujëë mii toona si ën möön, hën a fan ku dee sëmbë dee ku ën sai dë taa: “Di womi aki da wan u dee sëmbë u di womi de ta kuutu dë e.” ⁷⁰ Nöö hën Petuisi toona fia taa: “Mi taki e, ma sabi di sëmbë naandë.”

Hën de sai dë te wan pisi, nöö hën dee sëmbë ku Petuisi taanpu naandë taa: “Womi, i musu dë wan sëmbë fëën, biga i da Galilea sëmbë e.”

⁷¹ Nöö hën Petuisi fia awaa taa: “Dee sëmbë aki, ee mindi mi ta mindi soni nöö Masa Gaangadu seei musu sitaafu mi e. Biga mi ta soi da unu taa ma sabi di sëmbë un ta taki dë, kwetikweti.”

⁷² Di a fan sö kaa, hën wantewante di ganian toona kanda di u tu pasi. Nöö hën Petuisi ko mëni fa Masa Jesosi bi taki dëën taa: “Ganian an o kanda dou tu toon bifö joo fia dii pasi taa ja sabi mi.” Nöö di a ko mëni sö kaa, nöö hën a bia go ta këë seei te a bigi. Hati nöö a hati ën sö.

15

Aki de ta tja Masa Jesosi go

a Gaama Pilati.

Mat. 27:1-2, 11-26; Luk. 23:1-5, 13-25; Joh. 18:28-19:16

¹ Wë nöö di juu dë, dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ku dee Gaan Womi, ku dee oto kuutubasi u dee Dju sëmbë bi sai naandë ta kuutu makandi nöömö unfa u de du ku Masa Jesosi. Nöö hën de ta kuutu tefa di ganian kanda, nöö hën de kai a wan pakisei. Hën de toona kisi Masa Jesosi tai gingin.

Nöö hën de tjëen go a di sëmbë di dee Loomë lanti bi buta faa ta kuutu sondi da dee Dju sëmbë. Hën da Gaama Pilati.

² Nöö hën de go a di kuutu wante. Hën di gaama hakisi Masa Jesosi taa: “Fa de ta taki fii aki, ju da di kõnu u dee Dju tuu nö?”

Nöö hën Masa Jesosi piki taa: “Kumafa Gaama taki dë nöö.”

³ Nöö di ten dë, dee Gaan Begima ta pii sëmëni sondi ta kaagi Masa Jesosi da di gaama. ⁴ Nöö hën di gaama toona bia fan ku Masa Jesosi möön. A taa: “Haika dee hia hogi de ta konda taa i du aki. Ja o piki ee sondi de ta mindi da i nö?”

⁵ Ma nöö Masa Jesosi an piki na wan soni seei.

Nöö di sondi dë bigi da Gaama Pilati e, di Masa Jesosi an ta piki ta fia ku dee sëmbë a dee sondi de ta kaagi ën dë.

⁶ Wë nöö wan guwenti bi dë taki taa te di Pasika piizii o dou, nöö dee Dju sëmbë o hakisi di gaama faa puu wan sëmbë a dunguwosu da de. ⁷ Nöö di juu dë wan womi de kai Balabasi ku wanlö otowan fëen bi dë a dunguwosu sötösötö. Biga de bi kii wanlö sëmbë a wan wajawaja dendu, di ten de ta feti u puu dee Loomë lanti a de liba. Nöö hën mbei de bi sötö de.

⁸ Di juu dë, hën dee hia sëmbë dee bi ko a Masa Jesosi baka di de ta tjëen go a Gaama Pilati dë, hën de hai ko möön zuntu ku di wosu hën de bai taa: “Du da u kumafa i bi guwenti e, Gaama.”

⁹ Nöö hën Gaama hakisi de taa: “Ambë un kë mi musu lusu da unu? Un kë mi lusu di kõnu fuunu aki nö?” ¹⁰ Fa a hakisi de di soni dë, a hakisi sö biga a sabi taa „na dee sösö sinkii sëmbë dë bi tja Masa Jesosi ko dë”. Ma dee Gaan Begima bi tjëen ko fu di de ta haun ku ën hedi.

¹¹ Ma nöö di juu dë, dee Gaan Begima dë a dee sëmbë dendu naandë ta da de faja taa: “Un ta piki taa Balabasi e! Un piki taa Balabasi, hën a musu lusu.”

Nöö hën dee sëmbë seti ta bai ta taki da di gaama taa: “Balabasi hën i musu lusu e!”

¹² Nöö hën di gaama hakisi taa: “Nöö andi mi musu du ku di sëmbë un ta kai di kõnu fuunu aki?”

¹³ Hën de bai taa: “Pekëen a lakpa pau! Pekëen a lakpa pau kii e!”

¹⁴ Hën Gaama toona hakisi taa: “Faandi mbei un taki sö? Un hogi a du?”

Hën de bai möön taanga taa: “Pekëen a lakpa pau kii e!”

¹⁵ Wë nöö di gaama kë u dee sëmbë hati musu kötö, hën a lusu Balabasi puu a di dunguwosu da de. Nöö hën a manda dee sodati hën de wipi Masa Jesosi wan gaan taku wipi te de kaba. Nöö hën Gaama butëen a dee sodati maun awaa fu de tjëen go peka a lakpa pau.

Aki dee sodati ta mbei

*Masa Jesosi fa.**Mat. 27:27-31; Joh. 19:2-3*

¹⁶ Nöo hën dee sodati tei Masa Jesosi hën de tjëen go a wan apaiti kamba u di wosu u di gaama. Nöo hën de kai hii di sodati lö u de tuu ko makandi. ¹⁷ Nöo hën de tei wan baaubaau koosu sö kumafa könu ta bisi, hën de bisi Masa Jesosi te de kaba. Nöo hën de tei wan tatai ku maka hën de lolu ën te de kaba mbei kuma könu kaapusa, tuusi nëen hedi. ¹⁸ Nöo hën de ta hoi ën a sipootu awaa. De ta wai maun dëen ta taki taa: “Odi o, könu! Odi o, könu u dee Dju!”

¹⁹ Nöo hën de tei wan pau, hën de ta naki ën a hedi. Nöo de ta tunta nëen fesi, de ta saka ta tjökö kini nëen fesi a goon ta mbei kuma de ta dëen lesipeki.

²⁰ Nöo di de kaba u mbei ën fa sö kaa, nöo hën de toona puu di koosu de bi bisi nëen sinkii, nöo hën de bisi di fëen seei koosu dëen baka. Nöo hën de tjëen puu a di köndë ganda go a döösë u de go pekëen a lakpa pau awaa.

*Aki de tja Masa Jesosi go peka**a lakpa pau.**Mat. 27:32-44; Luk. 23:26-43; Joh. 19:17-27*

²¹ Nöo hën de nango ku ën te wan pisi, hën de miti ku wan womi de kai Simon. A kumutu a kamian ta ko a ganda. Di womi aki, a dë u wan köndë u Afikan de kai Sileni, nöo a dë di tata u Lufusi ku Alekesani. Nöo fa a ta pasa naandë, hën dee sodati duwengi ën faa musu tja di lakpa pau u Masa Jesosi dëen, biga Masa Jesosi ko suwaki te an sa tjëen möön.

²² Nöo hën dee sodati ta tja Masa Jesosi go tee a wan kamian de kai Golugata, hën da Hedibonu Kamian, sö de kai di kamian naandë. ²³ Nöo di de ko dou, nöo hën de mökisi win ku wan pei deesi dëen faa musu bebe, „be di sinkii hati fëen musu bösö,„ ma nöo Masa Jesosi an kë bebëen.

²⁴ Nöo hën dee sodati kandi ën a di lakpa pau peka awaa, hën de hopo di pau taanpu a pë. Nöo a baka u di dë, hën de ta tuwë lötu luku ambë o wini dee koosu u Masa Jesosi di de bi puu nëen sinkii buta dë. Nöo sö de paati dee koosu fëen te de kaba.

²⁵ Nöo di ten de peka Masa Jesosi a di lakpa pau dë, nöo a bi dë wan pisiten u nëigi juu mamate sö. ²⁶ Nöo de bi sikifi wan soni a wan paanga pisi peka a di lakpa pau hedi naandë, de sikifi taa JESOSI, DI KÖNU U DEE DJU, HËN DISI. Biga sö dee Loomë lanti bi guwenti u piki sëmbë faandi mbei de peka di sëmbë a di lakpa pau.

²⁷ Wë nöo fa de du ku Masa Jesosi dë, nöo de peka tu oto sëmbë buta nëen bandja, wan dë nëen leti maun së, di otowan dë nëen töötömaun së. Dee sëmbë dë, de bi ta kii sëmbë ta tei

soni u de, hën mbei de ta kii de a sō wan fasi. [²⁸ Nöo sō a ko pasa leti kumafa Masa Gaangadu Buku bi taki gaanduwe u di Sëmbë di Gadu o manda ko taa: “De o kondëen makandi ku dee takulibima.”]

²⁹ Nöo sëmbë ta waka ta pasa naandë, nöo de ta lafu Masa Jesosi seei, de ta seki hedi ta lei finga nëen ta taki taa: “Luku, i bi ta taki taa joo booko di Wosu u Gadu nöo a dii daka dendu joo toona mbei ën baka. Na sō i bi taki nö? ³⁰ Wë nöo be i saka kumutu a di lakpa pau di i a’ makiti sō!”

³¹ Söseei dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ta taki tu. De taa: “Fa a sai naandë, a bi ta heepi oto sëmbë ta puu de a sitaafu, na sō nö? Wë nöo andi mbei an sa heepi ën seei?”

³² Biga ee hën da di Paamusi Könu tuu, nöo be a saka kumutu a lakpa pau ko a goon be u si, nöo woo biibi nëen liba.” Söseei de tu womi dee dë pekapeka ku ën naandë ta taki soni ta tjökö ën tu.

Aki ta lei fa Masa Jesosi dëdë

ku andi pasa di ten dë.

Mat. 27:45-56; Luk. 23:44-49; Joh. 19:28-30

³³ Wë nöo a di sonuati tuwalufu juu, nöo hën wan gaan dungu ko kai a goonliba kankan, nöo a dë sō teee dii juu sapate. ³⁴ Nöo hën Masa Jesosi bai taanga, a taki a di tōngö fëen taa: “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Hën kë taki: “Gadu e, di Gadu u mi, andi mbei i bia baka disa mi sō?”

³⁵ Nöo dee sëmbë dee dë taanputaanpu naandë, de jei fa a bai “Eloi,” hën so u de taa: “Un haika, a ta kai di fesiten tjabukama fuu de kai Elia e, faa ko puu ën a di lakpa pau.”

³⁶ Nöo hën wan sëmbë sai dë kule go tuusi wan sipönsu a wan asin mbeimbei di de abi naandë, hën a fingëen a wan papai tëndë go a Masa Jesosi buka faa tjupa. Nöo hën a taa: “Söö. Un boo tan luku ee Elia o ko puu ën a di lakpa pau tuu.”

³⁷ Ma nöo hën Masa Jesosi bai wan pasi möön a wan taanga tōngö te a kaba, nöo hën böö fëen koti awaa. A dëdë piiii.

³⁸⁻³⁹ Nöo di oposii, di hedima u dee sodati, a sai leti taanputaanpu a Masa Jesosi fesi naandë. Nöo di a jei fa a bai, a si di fasi fa a dëdë naandë, nöo hën a taa: “Aai, di sëmbë i si de kii aki, Mii u Gadu wë a bi dë tuu e.”

Di juu dë, nöo de bi abi wan gaan degi gaan koosu a di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen naandë, ta tapa di kamian u di wosu ka di Kaba Hei Begima ku Gadu ta miti wan pasi a wan jaa, fu sëmbë an sa go nëen dendu. Nöo fa Masa Jesosi böö koti dë, hën wantewante di gaan degi koosu dë tënë a tu pisi kumutu a liba ala zalalaa te kisi goon, disa di kamian hoo. Sō wan gaan soni pasa a di ten naandë.

⁴⁰ Nöö wanlö mujëë bi dë taanputaanpu te a longi ala ta luku fa Masa Jesosi ta dëdë. Wan u dee mujëë de kai Salome, wan da Malia, di u di köndë de kai Magidala, ku wan oto Malia, di mama di bi pali Josëfu ku di piki baaa fëen de kai Jakobosi. ⁴¹ De dii mujëë aki sô bi ta waka a Masa Jesosi baka a di pisiwata de kai Galilea ta sölugu ën a sômëni fasi. Nöö wanlö oto mujëë bi ko ku de tu, fa de bi ko a Jelusalen naandë, nöö sô de tuu bi sai naandë ta luku dee soni de ta pasa.

Aki ta lei fa de bei Masa Jesosi.

Mat. 27:57-61; Luk. 23:50-56; Joh. 19:38-42

⁴² Nöö fa dee soni ta pasa aki, nöö saba ta kisi kaa. Biga fa i si sonu o go dë, nöö saba kai a goon, nöö de an o sa du soni möön. Nöö dee Dju sëmbë ta seeka gaanfa da di lö saba dë, fu di a ta kai a di ten u di Pasika.

⁴³ Nöö di juu dë wan womi de kai Josëfu u di köndë de kai Alimatea bi dë a Jelusalen naandë. Di womi aki, a dë wan u dee möön hebi kuutuma u dee Dju sëmbë. Nöö a dë wan sëmbë ta dini Masa Gaangadu seei, biga a dë ta luku di ten di di Njunjun Tii fëen o ko a goonliba. Sô wan sëmbë di Josëfu aki bi dë. Wë nöö di a si taa Masa Jesosi dëdë, di saba ta ko saaa sô seei, hën mbei a tei hati waka langalanga go a Gaama Pilati. Nöö hën a hakisi ën taa, gaantangi be a dëen di dëdë sinkii u Masa Jesosi faa tja go bei.

⁴⁴ Wë nöö fa Josëfu hakisi di soni dë, nöö a foondo di gaama möönsô, biga an kë piki taa Masa Jesosi dëdë sô hesi. Nöö hën a kai di oposii hakisi ën ee a dëdë kaa, nöö hën di oposii piki ën taa aai, a dëdë tuu. ⁴⁵ Nöö di Gaama jei sô, hën a da Josëfu pasi faa musu go tei di dëdë sinkii fëen tja go bei.

⁴⁶ Nöö hën Josëfu kumutu dë, hën a go bai wan pei finu weti wojo koosu. Nöö hën de go puu di dëdë sinkii u Masa Jesosi a di lakpa pau, hën de lolu ën te de kaba ku di weti koosu. Nöö hën de tjëen go buta a wan sitonu baaku dendu di de bi diki seeka u bei sëmbë. Biga a di fasi dë dee Dju bi ta bei dëdë. Nöö di de du sô te de kaba, hën de lola wan gaan gindi sitonu tapa di baaku buka buuu.

⁴⁷ Nöö di juu naandë, de tu Malia dee u bi taki dë, de dë leti naandë ta luku ka de buta di sinkii u Masa Jesosi.

Nöö da sô wanlö gaan soni pasa a di daka naandë.

16

Aki wanlö mujëë ko jei taa

Masa Jesosi weki baka.

Mat. 28:1-8; Luk. 24:1-12; Joh. 20:1-10

¹ Nöö hën de njan di saba daka te de kaba, nöö hën Malia u Magidala, ku Salome, ku di oto Malia, di mama u Jakobosi,

nöö hën de go bai peipei sumëë suti soni u de musu go sakwi a di dëdë sinkii u Masa Jesosi kumafa di guwenti u dee Dju sëmbë dë.

² Nöö hën di dobooko fëën, a di fosu daka u di wiki dë, nöö hën dee mujëë tei pasi ta waka nango a di geebi. Di ten naandë, sonu bi ta ko kaa. ³ Nöö fa de ta waka nango, nöö de ta hakisi deseeri taa: “Mujëë, fa woo go aki, nöö ambë seei woo feni heepi u lola di gaan gindi sitonu puu a di baaku buka, fuu sa go nëën dendu?”

⁴ Nöö hën de naki tee de ko zuntu ku di geebi. Hën de ko si taa di gaan sitonu di bi dë a di baaku buka, a dë te a wan së ala. Di baaku fika hooo.

⁵ Hën de denda go a di baaku. Nöö hën de si wan basia u Masa Gaangadu köndë leti naandë kuma wan njönku kijoo sö, a dë sindosindo a letimaun së a di baaku dendu. Fa a sai dë, a dë bisibisi ku wan langa djakiti zëëë sö, wetiweti faan. Nöö dee mujëë panta seei.

⁶ Nöö hën di basia fan ku de, a taa: “Wan panta sö e, dee mujëë. Na Jesosi u Nazalëti un ta suku ö, di sëmbë di de bi peka a di lakpa pau kii? Wë an dë aki möön e. A weki baka a dëdë. Un luku ka de bi bei ën aki. Un si taa a dë aki möön nö?”

⁷ Hën a taki da de taa: “Un toona go, nöö un go piki dee bakama fëën te dou ku Petuisi tu e, taa a o go a Galilea. Nöö ala unu ku ën o miti kumafa a bi taki da unu. Sö fuun taki da de.”

⁸ Nöö di dee mujëë jei a taki sö, nöö a toobi de. De fëëë seei. Nöö hën de kumutu a di baaku dendu ko a döö, hën de kule vililili go. De panta tee de an konda da na wan sëmbë andi de bi si dë.

Aki sëmëni sëmbë si taa

Masa Jesosi weki baka.

Mat. 28:9-10, 16-20; Luk. 24:13-53; Joh. 20:11-23; Tjab. 1:6-

11

[⁹ Wë nöö fa Masa Jesosi bi weki baka a dëdë dë a di fuuku mamate u di fosu daka u di wiki, nöö Malia u Magidala hën bi da di fosu sëmbë di si ën ku wojo taa a weki baka tuu. Di mujëë dë, a fesi a bi dë ku sëbën gadu nëën hedi, nöö hën Masa Jesosi bi jaka de puu. ¹⁰ Nöö hën fa di mujëë si ën naandë, nöö hën a kule go wante a dee bakama u Masa Jesosi ka de bi go ta kusumi ta këë. Nöö hën a go konda da de taa sö a si Masa Jesosi gbolo, a weki baka a dëdë. ¹¹ Ma fa dee bakama jei taa Masa Jesosi dë ku libi dë, Malia seei si ën, ma töku de an biibi.

¹² Nöö hën a baka u di dë, hën Masa Jesosi tjëën seei go lei tu oto sëmbë möön. Dee sëmbë aki bi kumutu a Jelusalen ganda, ta waka nango, nöö hën Masa Jesosi ko a de ko ta fan ku de kuma wan hii oto sëmbë. Ma nöö te u kaba fëën nöö hën de ko

si taa hën di dë tuu, a weki baka a dëdë.]¹³ Nöo hën de toona go a Jelusalen wante go konda da dee bakama taa sö Masa Jesosi weki baka a dëdë tuutuu, de bi si ën. Ma tökuseei dee bakama an kë piki.

¹⁴ Nöo baka u di dë, hën dee ëlufu bakama bi dë a tafa ta njan a wan kamian. Te u de kë mëni, hën Masa Jesosi dou a de dendu naandë kaa. Nöo hën a gandji da de fu di de an bi ta biibi. A bai de fu di de bi abi taangajesi sö te de an kë piki dee sëmbë dee bi konda di soni da de taa sö a weki baka a dëdë.

¹⁵ Nöo hën a fan ku de taa: “Söö. Wë nöo awaa un musu paaja go a hii köndë u goonliba e, go konda di Bunu Buka u mi da hii sëmbë. ¹⁶ Nöo di sëmbë di o biibi tei dopu, nöo hën Gadu o da libi u teego. Ma nöo di sëmbë di an biibi möönsö, nöo hën o kisi sitaafu a Gadu fu teego.”

¹⁷ Nöo hën a taki da de möön taa: “Dee soni aki sö o ta pasa a dee sëmbë dendu dee o biibi mi tuutuu. De o kisi kaakiti a Gadu u de ta du peipei foondo wooko. Biga de o ta jaka dee gadu ta kisi sëmbë a hedi. De o ta fan a wanlö oto töngö di de an bi sabi wan daka. ¹⁸ Ee de panjan hogi sindeki ku maun, ma soni an o du de. Ee de bebe taku soni seei, ma an o du de hogi. De o buta maun a dee sikima hedi begi da de, nöo de o ko bëtë. Hii dee soni aki sö o ta pasa a dee biibima dendu u lei taa di wöutu de ta konda dë, a Gadu a kumutu tuu.”

¹⁹ Nöo sö Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen te a kaba. Nöo di a manda de sö kaa, nöo hën Gadu hopo ën tja go a liba, hën a go sindo a di letisë maun u Gadu.

Nöo hën dee bakama waka go a hii köndë go konda di Buka. ²⁰ Nöo Masa heepi de seei, a da de maun a di wooko. Biga de du sëmëni foondofondo wooko u lei taa di buka de ta konda naandë, a Gadu a kumutu tuutuu.

Da sö.]

Dee woto u Masa Jesosi dee Lukasi sikifi

Wan wöutu a fesi.

Wë dee sëmbë, wan womi de kai Lukasi hën mbei di pampia aki e. A bi dë data, nöö hën a ko dë wan mati u di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu. A ta waka ta lontu ku ën ta paaja di Buka u Gadu.

Nöö Lukasi mbei di pampia aki manda da wan mati fëen de ta kai Teofilusi, be a sabi soni u Masa Jesosi. Ma hii fa a mbei ën apaiti da Teofilusi seei, ma a mbei ën a wan fasi fu hii sëmbë musu sa fusutëen. Dee Isaëli sëmbë ku dee sëmbë dee an dë u Isaëli, ku dee biibima u Masa Jesosi ku dee sëmbë dee an dë biibima, de tuu sa lesi ën fusutan. Biga sëmëni sëmbë bi jei di Buka kaa ma de an bi jei ën ku telu, nöö hën a kë fu de jei ën finifini be de sabi seti fëen te go dou a kaba fëen.

Nöö hën da di pampia aki.

Aki Lukasi seti di fan fëen.

¹ Wë, mi mati Teofilusi, mi, Lukasi, manda gaan odi da i. Nöö mi kë taki da i kumafa soni bi pasa ku Masa Jesosi. Ma nöö fa mi o taki aki, na mi da fosu sëmbë di mbei ën buta a pampia e. Biga sëmëni sëmbë bi sikifi soni fëen kaa. ²⁻³ Nöö dee bakama u Masa Jesosi ku sëmëni oto sëmbë bi si dee soni aki ku deseei wojo kumutu a seti fëen te kaba fëen, nöö de fika ta konda da sëmbë kumafa a bi pasa. Nöö leti fa de ta kondëen dë, nöö sö nöö dee sëmbë ta sikifi ën buta a pampia. Nöö miseei jei ën finifini tu, biga mi nango ta hakisi sëmbë, de ta kondëen da mi. Nöö di mi jei ën sö, nöö mi si taa a bunu fu mi mbei di pampia aki manda da i ⁴ fii seei musu jei ën finifini tu taa na lëgëdë. Dee soni de bi lei i dë, de tuu dë tuutuu soni.

Aki di oto u Johanisi

di Dopuma seti.

⁵ Wë a di juu ten di di sëmbë de kai Helodi bi dë könu u Judea Köndë, nöö hën wan begima bi dë de kai Sakaliasi. A bi dë a wan feleniki u dee begima de kai Abia. Nöö hën mujëe de ta kai Elizabëti, nöö hënseei dë famii u dee Begima tu. ⁶ Nöö de tu sëmbë dë tuu bi ta libi kumafa Masa Gaangadu kë. De ta hoi dee wëti fëen te na wan sëmbë bi feni föutu a de. ⁷ Ma wan soni nöö bi makei de, hën da de an bi abi miii, biga Elizabëti an bi pai wan daka, nöö de tu sëmbë tuu ko gaan sëmbë kaa.

⁸ Nöö hën de dë te wan daka, nöö hën Sakaliasi ku dee oto begima musu go du di wooko u de a di Gaan Wosu u Masa

Gaangadu, a Jelusalen naandë, ⁹ Nöö hën de dë a di wooko te wan pisi, nöö hën de tuwë lötu kumafa di guwenti u de bi dë, fu de luku ee ambë o go tjuma sumëë suti soni da Masa Gadu nëen Wosu dendu dë. Nöö hën de tuwë tefa de kaba, nöö hën di lötu kai a Sakaliasi. Nöö hën de mandëen go. ¹⁰ Nöö di a go a di wosu faa go tjuma di soni, nöö hii dee oto sëmbë tuu dë taanputaanpu a dööbuka ta begi Masa Gadu.

¹¹ Nöö hën Sakaliasi dë a di Wosu dendu te wan pisi, hën wan basia u Gadu ko nëen ko taanpu a letimaun së u di tafa ka de ta tjuma di sumëë suti soni. ¹² Nöö di Sakaliasi si ën, nöö hën hati fëen latja. A panta tee na sipootu.

¹³ Hën di basia taki dëen taa: “Na fëë e, Sakaliasi. Masa Gaangadu jei dee begi fii, nöö di mujëe fii, Elizabëti, o pai wan womi mii. Nöö i musu kai ën Johanisi. ¹⁴ Nöö te i pai di mii, nöö joo abi gaan piizii ku ën. Söseei hii sëmbë o wai ku di mii. ¹⁵ Nöö fa joo pai ën dë, nöö a o dë wan hei sëmbë a Masa Gadu wojo. Hiniwan taanga diingi di sa dööngö sëmbë nöö an musu bebëen. Nöö sensi nëen mama bëe dendu seei di Akaa u Masa Gadu o dë ku ën, nöö di mii o ta dë nëen leiki. ¹⁶ Nöö a o mbei sömëni sëmbë u Isaëli Köndë aki bia de libi toona ko a Masa Gaangadu, di Gadu u de.

¹⁷ “Nöö di mii di woon pai dë o dë wan sëmbë kuma di fesiten tjabukama de kai Elia. Biga kumafa di kaakiti u Masa Gadu bi dë a Elia liba, nöö sö a o dë a di mii liba tu. Nöö leti kumafa Elia bi dë a di Akaa u Masa Gadu leiki, nöö söseei di mii o dë tu. Nöö a o waka a Masa fesi faa seeka hii soni dëen. A o ta bia sëmbë hati, tata ku mii o ko ta libi bunu ku deseei. A o mbei dee sëmbë dee an bi ta piki Gadu buka musu bia ko abi bunu fusutan, kuma dee sëmbë dee ta libi bunu a Masa Gadu wojo. Leti kumafa mi taki aki, nöö sö a o seeka sëmbë hati da Masa.”

¹⁸ Nöö hën Sakaliasi hakisi di basia taa: “Wë fa un taki dë, wë nöö un maaka un o da mi fu mi sa sabi taa a sa dë sö tuu? Biga mi ko gaandi kaa, nöö di mujëe u mi seei ko gaandi tu.”

¹⁹ Nöö hën di basia piki ën taa: “Mi da Gabiëli, di basia u Masa Gadu di ta dë hiniwanten leti nëen bandja. Hën wë manda mi ko a i fu mi tja di bunu buka aki ko da i. ²⁰ Ma nöö fu di ja kë biibi, nöö di maaka mi o da i hën da buka fii o tapa. Ja o fan möön u te di mujëe dë ku bëe te a pai bifö joo fan möön. Biga dee soni mi taki da i aki, te di daka dou nöö de tuu o pasa sö tuu.”

²¹ Nöö di juu dë, dee hia sëmbë bi dë a dööbuka ta luku Sakaliasi. Hën de tuu foombo. De taa: “Wë unfa a tan longi a di Wosu dendu sö?”

²² Te wan pisi, hën Sakaliasi kumutu ko a döö. Nöö buka fëen tapa, an sa fan ku dee sëmbë möön. Nöö de ko si wante

taa wan soni a si a di Wosu dendu, biga a ta biinga u kondëen da de ku maun.

²³ Nöo hën Sakaliasi ta wooko a di Wosu u Masa Gadu tefa juu feën kisi faa go a wosu, nöo hën a go. ²⁴ Nöo an longi möön seei, hën di mujëe feën, Elizabëti, tei bëe. Nöo hën a tjubi feifi liba longi a wosu dendu. ²⁵ Hën a da Gadu tangi seei taa: “Masa Gadu, gaan tangi fii. I du mi wan gaan bunu fu di i mëmbë mi ku i bunuhati. Biga awaa ufö i puu sen a mi wojo a hii sëmbë fesi.”

Aki Masa Gadu manda Gabiëli go a Malia.

²⁶ Nöo baka u di dë, hën Elizabëti dë ku di bëe tee a a' sikisi liba, nöo hën Masa Gadu toona manda di basia dë seei go a wan wëndjë mujëe mii de ta kai Malia. A ta libi a di pisiwata de kai Galilea a di köndë de ta kai Nazalëti. ²⁷ Nöo di mujëe aki an sabi womi wan daka, ma wan womi de kai Josëfu bi pidi ën ta kiija. Ma an bi tei ën eti. Nöo Josëfu bi dë wan sëmbë u di lö u di fesiten könu de kai Dafiti.

²⁸ Wë nöo fa di basia go dou a Malia naandë, nöo hën a dëen odi taa: “Tia, odi oo. I a' bunuhedi möön hii mujëe e. Biga Masa Gaangadu dë ku i. A o naki i kölöku möön hii mujëe u goonliba.”

²⁹ Wë di Malia jei di odi hën a panta teee, biga a toobi ën. Hën a hakisi ën seei taa: “Wë un sooti odi disii? Andi a kë taki?”

³⁰ Hën di basia taki dëen taa: “Malia, na feëe e! Masa Gadu seei tei i apaiti kaa faa lei i di bunuhati fasi feën. ³¹ Biga joo dë ku bëe, nöo joo pai wan womi mii. Nöo i musu kai ën Jesosi. ³² Nöo di mii di joo pai dë, a o hebi möön hii sëmbë. Biga di në feën o dë ‘di Mii u di möön hei Gadu a liba.’ Nöo Masa Gadu o butëen ko könu nëen gaan avo Dafiti kamian, ³³ nöo a o dë könu u dee bakamii fuunu gaan avo Jakopu u nöömö. Taki feën an o kaba möönsö a mundu.”

³⁴ Hën Malia hakisi di basia taa: “Unfa mi sa du dë ku bëe? Biga ma sabi womi wan daka.”

³⁵ Hën di basia piki ën taa: “Di Akaa u Masa Gadu hën o ko a i e, nöo di taanga u Gadu hën o du di soni naandë. Nöo hën mbei di mii di joo pai, de o kai ën Gaangadu Mii. A o dë wan apaiti sëmbë u Masa Gadu limbolimbo.

³⁶ “Nöo haika e, i sisa Elizabëti dë ku gaan bëe a di gaandi-gaandi ten feën aki. Fa u dë aki, a dë ku bëe sikisi liba longi kaa. Di wan seei mujëe di hii sëmbë bi sabi taa an sa pai mii, hën wë ko dë ku bëe e. ³⁷ Biga na wan soni dë a goonliba aki di Masa Gaangadu an sa du.”

³⁸ Hën Malia piki ën taa: “Wë mi dë a mi Masa maun dendu. Be a pasa ku mi kumafa i taki dë.” Hën di de fan sö te de kaba, hën di basia go feën.

Aki Malia go a Elizabëti.

³⁹ Nöo a baka u di di basia fan ku Malia sö kaa, nöo an longi möön seei, nöo hën Malia hopo tei pasi. Hën a waka hesihesi go tee a wan köndë u di pisiwata de kai Judea a dee kuun mindi. ⁴⁰ Hën di a go dou, hën a denda go a Sakaliasi wosu, hën a da Elizabëti odi. ⁴¹ Nöo hën di Elizabëti jei di odi u Malia, hën di mii dë nëën bëë dendu dë buli seei.

Nöo hën di Akaa u Masa Gadu ko a Elizabëti liba ⁴² hën a bai taa: “Kee, mujëë, i a’ bunuhedi möön hii mujëë. Gadu dë ku i. Söseei di mii di dë a i bëë dendu dë tu, Masa Gadu a’ gaan piizii ku ën. ⁴³ Unfa mi du ufö mi a’ bunuhedi sö tee di mama u mi Masa seei ko haika mi? ⁴⁴ Wë biga di mi jei di odi fii, nöo di mii dë a mi bëë dendu aki wai te a buli.

⁴⁵ “Wë nöo fa i si i piki Gadu buka dë, mujëë, nöo joo si bunu fëen e. Biga dee soni a taki da i dë, nöo de tuu o pasa sö tuu.”

⁴⁶ Nöo hën Malia seei bia gafa Gadu tu. A taa:

“Mi gafa Masa tee dou ku mi akaa tuu.

⁴⁷ Mi ta wai seei a mi hati ku di Gadu u mi.

Hën da mi Heepima.

⁴⁸ Biga a bi luku mi möfina sëmbë

te a buta mi ko hei sëmbë a goonliba.

Nöo di hei a hei mi aki, mi abi ën fu teego.

Hii sëmbë u goonliba o ta kai mi në

taa sö Masa bi dë ku mi.

⁴⁹ Wë biga di Sëmbë di abi kaakiti a hii mundu liba

nöo hën wë du mi di gaan bunu aki.

Di Sëmbë di abi limbo hati möön hii sëmbë a goonliba

nöo hën du mi ën.

⁵⁰ An ta wei möönsö

fu du dee sëmbë dee ta lesipeki ën gaan bunu.

A ta heepi dee lö sëmbë dë nöömö fu teego.

Biga a a’ tjalihati u libisëmbë.

⁵¹ Nöo a taanga, a a’ makiti u du soni.

Biga a jaka dee gaanfasi sëmbë ku dee bigimëmbë wan paaja.

⁵² Dee gaan könu u goonliba

a ta hai puu a de könu bangi.

Ma dee sakafasi sëmbë

a ta hopo fu de musu ko dë hei sëmbë.

⁵³ A ta paati dee gudu fëen da dee pena sëmbë,

dee ta kë Masa Gadu.

Ma dee guduma dee aan fanöudu fëen,

a ta mbei de go ku söso maun.

⁵⁴⁻⁵⁵ A ta a’ tjalihati nöömö

ta heepi dee sëmbë fëen u Isaëli,

leti kumafa a bi paamusi u tata Abahamu ku dee bakamii

fëen.

Fa a bi fan dë,

nöo an fëekëtë möönsö.

A heepi u tuu.

Nöö a o ta heepi u nöömö.”

Sö Malia fan te a kaba gafa Gadu.

⁵⁶ Nöö hën a fika ku Elizabëti naandë te a abi dii liba, nöö hën a toona go fëen nëen köndë.

Aki de pai Johanisi di Dopuma.

⁵⁷ Nöö hën de dë te di ten u Elizabëti dou faa pai, nöö hën a pai wan womi mii. ⁵⁸ Nöö di dee famii fëen ku dee sëmbë a di pisiwata dë jei taa sö Gadu du ën sö wan gaan bunu, nöö hën de tuu wai ku ën seei.

⁵⁹ Hën de dë tefa di mii abi aiti daka, hën de ko u ko koti di mii buta di maaka faa dë taa sëmbë u Gadu disi, kumafa di guwenti u dee Dju sëmbë bi dë. Nöö de bi kë tei ën tata në ta kai di mii Sakaliasi. ⁶⁰ Ma hën mama taa: “Nönö, u musu kai ën Johanisi.”

⁶¹ Hën de piki ën taa: “Wë nönö mujëë, biga na wan sëmbë dë a di famii fuunu de ta kai Johanisi.”

⁶² Hën de go fan ku ën tata ku maun hakisi ën ee un në a kë fu de musu kai di mii.

⁶³ Nöö hën a mbei de dëen wan piki böutu sö, nöö hën a sikifi nëen taa di në u di mii da Johanisi.

Hën de taa: “Hmmm, di soni aki, a foombo.”

⁶⁴ Nöö a di juu dë seei, Sakaliasi buka jabi, tóngö fëen lusu, hën a seti u fan baka. Nöö di a si sö, hën a gafa Gadu seei.

⁶⁵ Nöö hii dee sëmbë u di pisiwata naandë foombo te na soni. Nöö hën di woto dë ko paaja a hii Judea a dee kuun mindi naandë. ⁶⁶ Nöö di hii sëmbë jei fa di soni pasa naandë, nöö hën de ta pakisei a de hati taa: “Wë unfa seei di mii naandë o dë?” Biga de si taa Masa Gadu dë ku ën.

Aki Sakaliasi ta gafa Gadu.

⁶⁷ Nöö hën di Akaa u Masa Gadu ko a Sakaliasi di tata u di mii liba, nöö hën a konda wan buka u Masa Gadu taa:

⁶⁸⁻⁶⁹ Gaantangi u Masa Gadu,

di Gadu fuu dee Isaëli sëmbë aki,
fu di a ko puu u dee sëmbë fëen a sitaafu.

Biga fa i si di wëndjë mujëë mii o pai di mii dë,

nöö Gadu o da u wan taanga Heepima

a di lö fu di futuboi fëen de kai Dafiti.

⁷⁰ A o da u ën leti kumafa a bi mbei dee fesiten tjabukama fëen
bi paamusi dee gaan sëmbë fuu gaanduwe kaa

⁷¹ taa hën sa ko puu u a dee felantima fuu basu.

Nöö dee sëmbë dee an lobi u, nöö de an o feni u ta sitaafu
mööñ.

⁷²⁻⁷⁵ Biga Gadu taa a o ta a' tjalihati da dee gaan sëmbë fuu
faa ta heepi de.

Nöö a ta mëni di buka di a bi mbei ku de nöömö.

Biga a bi mbei wan buka ku u tata Abahamu
 te a djula dëen taa a o puu u dee bakamii fëen a dee felantima
 fuu basu
 fuu musu sa dini ën ta libi gbelingbelin kumafa a kë
 söndö fëëë fu tee u dëdë.
⁷⁶ Wë nöö, di mii u mi aki sö,
 de sa kai i Tjabukama u di möön hei Gadu a u liba.
 Biga joo waka a Masa fesi go fan ku lanti
 be de seeka hatiböö u de dëen.
⁷⁷ Joo taki da de taa
 de musu bia de libi be Masa Gadu heepi de,
 be an hoi di hogilibi u de a bëë möön.
⁷⁸⁻⁷⁹ Biga Masa Gadu a' tjalihati u libisëmbë.
 An kë u de ta dë a dungudungu da dëdë ta sitaafu.
 Hën mbei a tuwë di limbo fëen ko a goonliba
 kuma te sonu ta booko ta ko,
 fu de sa kumutu a dungu ko ta libi fiifi a di limbo u Gadu.
 Sö Sakaliasi fan te a kaba.
⁸⁰ Nöö hën di mii sai dë ta göö ta ko. Nöö fusutan fëen ta göö
 tu biga di Akaa u Gadu ta heepi ën.
 Nöö hën a sai dë teefa a ko bigi tjika, hën a kumutu go ta libi
 a sabana dendu hën wanwan, teefa a dou di juu faa konda di
 Buka u Gadu da dee Isaëli sëmbë.

2

Aki Lukasi ta konda soni

u di pai u Masa Jesosi.

Mat. 1:18-25

¹ Wë nöö a di ten dë, di Gaan Könu u dee Loomë sëmbë de
 kai Këisë Aukesi bi ta tii, nöö hën a manda wan buka go a hii
 köndë ka a abi taki taa hii sëmbë musu go sikifi de në buta a
 lanti buku. Biga de ta konda sëmbë. ² Di konda aki, hën bi dë
 di fosu toon de o konda sëmbë. Nöö di juu dë, di gaama de kai
 Sileni bi dë gaama fu Silia Köndë.

³ Nöö hën hiniwan sëmbë nango a di kamian ka de bi pai
 hën avo fu de musu tei hën në sikifi a lanti buku. ⁴⁻⁵ Nöö söseei
 Josëfu fu di köndë de kai Nazalëti a di pisiwata fu Galilea dë
 hopo tu, hën ku ën kiija mujëë Malia di bi dë ku di bëë. Hën de
 go tee a di köndë de kai Betelehem a di pisiwata u Judea ala.
 Biga hën da di köndë fu dee gaan lö fu di fesiten könu de kai
 Dafiti, nöö Josëfu bi dë bakamii u Dafiti. Nöö hën de go fu de
 sikifi de në.

⁶ Wë nöö di de dou a Betelehem naandë, nöö ten u Malia
 kisi faa pai. ⁷ Nöö hën a pai wan womi mii. Hën da fosu mii
 fëen. Hën a dimboli ën a koosu, hën a kandi ën buta a wan
 kädë dendu ka sëmbë ta buta ahun da dee mbeti ta njan. Biga

a mbeti wosu de bi buta de fu de duumi, fu di kamian an bi dë a di lantiwosu möön.

Aki dee basia u Gadu ko konda

da dee sikafuma taa sö de

pai Masa Jesosi.

⁸ Wë nöö sëmbë u di pisiwata naandë ta kiija di mbeti de ta kai sikafu. Nöö a di ndeti di de pai di mii dë seei, nöö wanlö womi bi dë a sabana ta luku sikafu fu soni an musu du de. ⁹ Hën de dë te wan pisi, nöö te u de kë mëni hën wan basia u Masa Gadu Köndë bazia ko a de a di ndeti dë. Nöö hën kamian ko limbo gbegedee kuma didia, biga a Masa Gadu seei di limbo kumutu. Nöö fa di soni pasa dë, nöö dee womi ta luku sikafu dë tuu panta seei. De ko fëëë tee kuma de sa dëdë.

¹⁰ Ma di basia taki da de taa, “Nönö dee womi, wan fëëë sö e. Biga fa mi ko aki, nöö mi tja wan gaan bunu buka, piizii wan seei, ko da unu. Nöö di piizii an o dë fu wan kodo sëmbë, ma a o dë u hii sëmbë u goonliba. ¹¹ Biga mi ko taki da unu taa tide de pai di Heepima fuunu da unu awaa, di i si un bi ta jei soni fëën nöömö taa a o ko a goonliba. Hën de ta kai di Keesitu, di Paamusi Könu. Hën da di Masa fuunu. Nöö tide de pai ën a di köndë u Könu Dafiti de ta kai Betelehem.

¹² “Wë nöö mi o lei unu wan maaka e. Te un go nöö woon si wan mii dimbolidimboli a koosu pisi. De kandi ën buta a wan kädë dendu ka de ta da mbeti soni u njan. Nöö te un si sö, nöö hën di mii di dë e.”

¹³ Nöö hën wantewante dë, nöö hën wanlö oto basia u Gadu köndë ko gidjii ko mökisi ku di bi sai dë. Hën de ta gafa Gadu tee a bigi taa:

¹⁴ “Masa Gadu, u ku hii dee sëmbë fii Köndë ala tuu

ta bai i në.

U ta gafa i o,

biga gaan fii ko a goonliba

da dee sëmbë Gadu ta wai ku de.”

Sö de ta bai ta taki. ¹⁵ Nöö di de konda di soni te de kaba, hën de toona go u de a Masa Gadu Köndë ka de bi kumutu.

Nöö di dee basia go, hën dee sëmbë fan ku deseei taa: “Wë womi, di buka Masa Gadu manda ko da u aki, nöö un boo go a Betelehem go luku di soni.”

¹⁶ Nöö de seeka hesihesi, hën de hopo go a Betelehem. Nöö hën de go si Malia ku Josëfu ku di mii tuu. Di mii dë kandikandi a wan kädë de ta da mbeti njanjan dendu.

¹⁷ Nöö di de si ën sö kaa, hën de go konda di woto u di mii da hii sëmbë leti kumafa di basia bi taki ën da de. ¹⁸ Nöö hii dee sëmbë dee jei di soni u di mii, nöö de tuu ko foondo te na soni, fu di buka dee sikafuma ko taki da de naandë.

19 Nöo hën Malia tei dee soni a bi jei u di mii ku dee soni dee bi pasa tuu hoi nëen hati ta pakisei de nöömö.

20 Nöo hën dee sikafuma bia toona go a di sabana baka. Nöo de ta gafa Masa Gaangadu ta bai ën në ta wai fu hii dee soni dee de bi jei ku dee de bi si ku de wojo. Biga de bi dë leti kumafa di basia bi taki da de.

21 Nöo hën de dë tee di mii abi aiti daka hën de koti ën buta di maaka kumafa di wëti u Masa Gadu bi dë. Hën de dëen në. De kai ën Jesosi leti kumafa di basia u Masa Gadu bi kai ën kaa bifö hën mama bi tei bëë fëen.

Aki de tja di mii go

a di wosu u Gadu.

22-24 Nöo hën Malia ku Josëfu sai dë te di juu dou fu Malia musu seeka puu di pai sundju. Nöo hën a tei tu piki pomba faa tja go tjuma da Masa Gaangadu a di Gaan Wosu fëen, kumafa Gadu bi da Mosesi di wëti. Nöo hën de hopo, hën de tei di mii, hën de tjëen go a Jelusalen go butëen a wan apaiti fasi da Gadu kumafa di wëti taki u wan fosupai womi mii, ufö Malia tjuma dee pomba puu di pai sundju awaa.

25 Nöo di juu dë, wan womi bi ta dë a Jelusalen de ta kai Simion. A bi dë wan gaan bumbuu sëmbë ta libi kumafa Gadu kë ta hoi dee wëti fëen. Fa a sai dë a ta luku Masa Gadu nöömö faa musu puu dee Isaëli sëmbë fëen a dee sitaafu u de, be de feni böö. Nöo di Akaa u Gadu dë ku di womi aki ta tjëen nëen leiki. 26 Nöo di Akaa bi taki dëen kaa taa an o dëdë ufö a si di sëmbë de kai di Keesitu, di Paamusi Kõnu di Masa Gadu taa a o manda ko da de u heepi de.

27 Nöo di juu di de ta tja di Mii ko, hën di Akaa manda Simion faa go a di Wosu u Masa Gadu dendu. Hën fa a go dou dë, hën a si di mama ku di tata ta tja di mii ko, fu de seekëen kumafa di wëti u Masa Gadu taki. 28 Hën di a si de, hën a tei di mii puu a de maun. Hën a gafa Gadu, taa:

29-30 “Ke, Masa, awaa mi sa dëdë waiwai.

Mi hati ko kötö.

Biga mi seei wojo si di Heepima

kumafa i bi paamusi mi.

31-32 I mandëen ko da u dee Isaëli sëmbë faa heepi u ku hii dee oto sëmbë u goonliba tuu.

A o puu u a di së u dungu buta ko a di së u limbo,

nöo a o lei u di bunu pasi fuu waka.

Nöo fëen hedi sëmbë o bai u Isaëli sëmbë në taa:

‘Di mii u Isaëli Kõndë hën heepi hii sëmbë u goonliba.’ ”

Sö Simion fan te a kaba.

33 Nöo fa a fan dë, nöo a toobi Josëfu ku di mama u di mii. A foombo de seei.

34-35 Hën Simion begi Gadu da de te a kaba. Hën a taki da Malia, di mama u di mii, taa: “Di mii i si aki sö, a o mbei sëmëni

u dee Isaëli sëmbë aki booko saka e. Nöö söseei a o mbei sëmëni u de ko hei tu. Nöö a o puu sëmëni sëmbë gogo a döo, be de si dee pakisei u libisëmbë dee dë a de hati awaa. Biga a ko a u kuma wan maaka di Gadu da u. Di soni de an si wan daka, hën de o ta si nëën. Di soni de an bi jei wan daka, hën de o ta jei nëën. Fëën mbei na hii sëmbë o lobi ën. De o ta kosi ën. Nöö söseei tu, wan daka ta ko, nöö di soni di o pasa ku di mii aki o hogi da i kuma de suti i ku ufangi a i hati. Sö a o hogi da i tjika.”

³⁶⁻³⁷ Nöö di juu dë, wan m’ma bi sai naandë tu di Masa Gadu ta fan nëën liba. Hën de ta kai Hana. Wan tata de kai Fanuëli hën pai ën nöö gaan lö fëën dë Asë. Nöö a bi dë wan gaandi mujëë kaa. Fa a sai dë, a bi libi sëbën jaa ku di fosu manu fëën di a bi tei nëën njönku ten, nöö hën di womi dëdë. Nöö hën a dë a ganda te a dou aititeni-ku-fö jaa söndö manu. Nöö a ta dë a di Wosu u Masa Gadu nöömö, an ta kumutu dë möönsö. A sai dë ta begi Gadu ta hopo ën në ndeti ku didia te so juu an ta njan seei.

³⁸ Nöö a di juu Simion ta fan dë, hën di mujëë aki seei ko dou tu, hën di a si di mii nöö hën a da Gadu tangi. Nöö hën a sai dë ta konda soni u di mii da hii dee sëmbë u Jelusalen dee bi ta mëni Masa Gadu faa manda di Heepima ko u ko puu de a sitaafu.

³⁹ Nöö hën Malia ku Josëfu seeka hii soni kumafa di wëti u Masa Gadu taki te de kaba, nöö hën de toona go u de a de köndë, a Nazalëti a di pisiwata u Galilea.

⁴⁰ Nöö hën di mii sai dë ta göo ta ko. A dë seei gaagaa. Möönmöön a ta a’ fusutan u dee soni u Masa Gadu ku libisëmbë tuu. Nöö Masa Gadu seei ta dë ku ën tu ta tjëën a bunu liba.

Aki Jesosi bi fika a di

Gaan Wosu u Gadu dendu.

⁴¹ Wë nöö dee gaan sëmbë fëën bi guwenti fu go a Jelusalen hiniwan jaa u de go njan di gaan piizii de ta kai Pasika. ⁴² Nöö hën di Jesosi abi tuwalufu jaa, nöö hën de ku ën go a Jelusalen a di piizii.

⁴³ Nöö di dee piizii daka pasa kaa, nöö hën de toona nango a wosu baka. Ma nöö di juu dë Jesosi bi fika a Jelusalen, ma dee sëmbë fëën an bi sabi taa sö a fika ala. ⁴⁴ Biga de bi ninga taa sonte a waka ku dee oto sëmbë u de dee bi go a di piizii. Fëën hedi de waka wan hii daka te ndeti bifö de ko mëni u de suku ën. Hën de suku ën a dee famii u de ku dee mati u de dendu tefa de wei.

⁴⁵ Hën di de an si di mii, nöö hën de toona go a Jelusalen baka go suku ën. ⁴⁶ Nöö a di u dii daka dendu u di de ta suku ën ufö de go si ën a di Wosu u Masa Gadu dendu sindosindo a dee mësitë mindi. A ta haika fa de ta lei sëmbë soni u Masa Gadu,

nöö a ta hakisi de soni tu, de ta konda dëen. ⁴⁷ Nöö hii dee sëmbë dee ta jei di fan u di mii, nöö a ta foondo de te na soni. Biga de an sabi unfa a waka a abi sô wan bumbuu fusutan te a ta piki dee sëmbë dee ta fan ku ën dë kuma na piki mii a dë. ⁴⁸ Nöö sôseei di soni toobi Josëfu ku Malia tu tee de foondo.

Nöö di de go si di mii, nöö hën hën mama hakisi ën taa: “Ma di mii aki o, andi mbei i du sô ku u? Tide mbei dii daka di mi ku i tata ta booko hedi ta suku i.”

⁴⁹ Hën a toona hakisi de taa: “Wë andi mbei un ta suku mi sô? Wan sabi taa mi dë aki a mi Tata wosu nöö?” ⁵⁰ Ma fa di mii fan dë, hën tata ku hën mama an bi saandi a kë taki da de. De an fusutëen seei.

⁵¹ Nöö hën de tei ën nöö hën de toona go u de a Nazalëti baka. Nöö hën Jesosi toona sakëen seei a dee gaan sëmbë fëen basu. Ma hën mama tei hii dee soni u di mii buta nëen hati dendu ta pakisei nöömö.

⁵² Nöö hën di mii sai dë ta göö ta ko. Nöö möönmöön a ta a' fusutan u soni, nöö Masa Gadu ku libisëmbë tuu lobi ën.

3

Aki Lukasi ta konda dee soni

u Johanisi.

Mat. 3:1-12; Maik. 1:1-8; Joh. 1:19-28

¹ Wë nöö a di teni-a-feifi jaa u di tii u di Gaan Könu de kai Këisë Tibelia, nëen Johanisi seti di wooko fëen. Nöö a di ten dë sômëni tiima bi dë a di Gaan Könu dë basu. Biga Gaama Pontuisi Pilati bi ta tii di köndë de kai Judea. Könu Helodi bi ta tii di köndë de kai Galilea. Nöö di baaa fëen de kai Filipi bi ta tii de tu köndë de kai Idumea ku Takonitisi. Nöö Gaama Lisamiasi bi ta tii di köndë de kai Abilene. ² Nöö a di ten dë, Ananiasi ku Kajafasi bi dë dee Kaba Hei Begima u dee Dju sëmbë.

Nöö hën Masa Gadu kai di mii u Sakaliasi de kai Johanisi ka a dë a sabana dendu ala. ³ Nöö hën a hopo ta waka ta lontu a hii dee köndë a di pisiwata u di lio de kai Joodan, ta konda da sëmbë taa de musu bia de libi ko dopu, be Masa Gadu an hoi dee hogilibi u de a bëë möön. ⁴ Nöö fa a ta du dë, a kai ku di soni di fesiten tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi a di Buku u Gadu taa:

Wan sëmbë ta bai a di sabana taa:

“Un mbei di pasi da Masa ooo,

be a ko dë tololoo.

⁵ Hii dee hei liba ku dee kuun,

te dou ku dee sakasaka kamian tuu

musu ko dë palalaa.

Nöö dee bendibendi u di pasi musu ko dë tololoo.

Sôseei dee baaku dee dë a di pasi,

de musu tapa de tuu ko buta palalaa.

⁶ Nöo te a dë sö kaa,
nöo hii sëmbë o si di heepi di Masa Gaangadu abi awaa.”

⁷ Nöo fa Johanisi ta bai dë, nöo wanlö gaan hia sëmbë ta ko nëen faa dopu de.

Hën a taki da de taa: “Unu takuhatima kuma sindeki, un ko tei dopu nö? Ambë taki da unu taa un sa kumutu a di hatiboonu u Gadu „söndö un bia unu libi,?” ⁸ Un musu libi bunu e, be hii sëmbë si taa libi fuunu tooka. Wan musu sai dë ta taki taa fu di di gaan avo fuunu de kai Abahamu ku Masa Gadu bi dë gaan mati, nöo Gadu an o sitaafu unu e! Nönö, wan mëni sö. Biga ee Gadu kë, a sa mbei dee sitonu aki bia ko böngö u Abahamu „a unu kamian,.” ⁹ Biga luku, de seti koti dee pau lutu kaa. Nöo ee wan pau sai dë an ta pai bumbuu njanjan, nöo de o faa ën puu koti tuwë a faja tjuma kaba a sösö.” Sö Johanisi ta bai.

¹⁰ Nöo hën de hakisi ën taa: “Wë nöo andi u musu du möön?”

¹¹ Hën a piki de taa: “Ee wan sëmbë i abi tu hëmpi, nöo i musu tei wan nöo i da di sëmbë di na abi. Söseei ee wan sëmbë i abi njanjan, nöo i musu da di sëmbë di na abi.”

¹² Nöo a baka fëen, nöo hën dee pii-lanti-mönima ko nëen tu faa musu dopu de. Hën de hakisi ën taa: “Mësitë o, andi u musu du möön?”

¹³ Nöo hën a taki da de taa: “Un haika e. Te un ta pii möni, nöo wan musu hakisi möön hia möön leki fa lanti buta.”

¹⁴ Nöo hën dee sodati ko nëen tu, hën de hakisi ën taa: “Wë andi uu musu du?”

Nöo hën a taki da de taa: “Wan musu suku toobi ku sëmbë ta musu de ta tei möni a de e. Söseei wan musu mindi soni da sëmbë tu fii tja de go a kuutu fu möni hedi. Ma un musu dë tifi hedi ku di möni un ta kisi a lanti.”

¹⁵ Nöo fa dee sëmbë ta jei di fan u Johanisi dë, hën de pakisei taa: “Wë ambë da di sëmbë naandë, maingë? A sa kë di Keesitu, di Paamusi Könu di Masa Gadu bi taa a o manda ko da u a goonliba aki nö?” Biga de bi kë fu di Paamusi Könu musu ko.

¹⁶ Fëen hedi Johanisi piki de taa: “Nönö, dee sëmbë, nëen disi e. Ma hebi kuma ën. Ma di Sëmbë dë hën ta ko nöömö. Fa mi dë aki, ma hei tjika u mi lusu di susu fëen puu nëen futu seei. Biga mii ko u mi dopu sëmbë ku wata nöo, ma nöo te hën a ko nöo a o dopu unu ku di Akaa u Masa Gadu, ku faja. „Biga di Akaa o limbo unu hati puu dee hogilibi dee bi dë a unu, kuma te faja ta tjuma goon puu dee soni fika di goon doti.” ¹⁷ Nöo fa di Sëmbë o ko dë, nöo a dë kabakaba këë faa seeka di njanjan fëen. Dee bumbuu njanjan a o tei tjubi a gaan suwa, ma dee poipoi wan a o tuwë a di faja di an sa tapa a mundu möönsö, be de tjuma kaba a sösö.”

18 Nöo sö Johanisi ta wasiköi dee sëmbë nöömö ta konda di Bunu Buka u Masa Gadu da de.

19 Ma Johanisi bi gandji da Könu Helodi tu fu di di könu bi tei hënseei baaa mujëë, ufö a du sëmëni oto hogi tu. 20 Nöo hën di Könu hopo hën a go du wan möön gaan hogi eti. A kisi Johanisi sötö a dunguwsu.

Di pisi aki ta konda fa Masa Jesosi ko dopu.

Mat. 3:13-17; Maik. 1:9-11

21 Ma bifö de sötö Johanisi a dunguwsu, nöo sëmëni hia sëmbë bi ta ko nëen faa dopu de. Nöo Masa Jesosi seei bi kisi dopu nëen tu. Nöo fa a bi dë a di dopu, nöo a ta begi. Tee wan pisi, hën di mundu jabi waaa sö nëen liba. 22 Hën di Akaa u Masa Gadu saka ko kuma wan pomba ko tan nëen liba, nöo hën wan tögö piki a liba ala taa: "I da mi lobi Womi Mii. Libi fi ta kai ku mi te." Sö wan soni pasa a di dopu u Jesosi e.

Aki Lukasi kai dee gaan lö

u Josëfu da u.

Mat. 1:1-17

23 Nöo Jesosi bi abi diiteni jaa di a seti lei sëmbë. Nöo hiniwanten de bi ta luku ën kuma wan mii u Josëfu.

Nöo Josëfu, hën da di mii u Eli.

24 Nöo Eli, hën da di mii u Mataati.

Nöo Mataati, hën da di mii u Leifi.

Nöo Leifi, hën da di mii u Mëtji.

Nöo Mëtji, hën da di mii u Janai.

Nöo Janai, hën da di mii u Josëfu.

25 Nöo Josëfu, hën da di mii u Matatiasi.

Nöo Matatiasi, hën da di mii u Amosi.

Nöo Amosi hën da di mii u Naum.

Nöo Naum, hën da di mii u Esili.

Nöo Esili, hën da di mii u Nagai.

26 Nöo Nagai, hën da di mii u Maati.

Nöo Maati, hën da di mii u Matatiasi.

Nöo Matatiasi, hën da di mii u Semei.

Nöo Semei, hën da di mii u Joseki.

Nöo Joseki, hën da di mii u Joda.

27 Nöo Joda, hën da di mii u Joanan.

Nöo Joanan, hën da di mii u Lesa.

Nöo Lesa, hën da di mii u Zebabeli.

Nöo Zebabeli, hën da di mii u Seatiëli.

Nöo Seatiëli, hën da di mii u Neli.

28 Nöo Neli, hën da di mii u Mëtji.

Nöo Mëtji, hën da di mii u Adi.

Nöo Adi, hën da di mii u Kosan.

Nöo Kosan, hën da di mii u Elimadon.

Nöo Elimadon, hën da di mii u Eli.

29 Nöö Eli, hën da di mii u Josua.
Nöö Josua, hën da di mii u Eleise.
Nöö Eleise, hën da di mii u Jolim.
Nöö Jolim, hën da di mii u Mataati.
Nöö Mataati, hën da di mii u Leifi.
30 Nöö Leifi, hën da di mii u Simion.
Nöö Simion, hën da di mii u Juda.
Nöö Juda, hën da di mii u Josëfu.
Nöö Josëfu, hën da di mii u Jonam.
Nöö Jonam, hën da di mii u Eliakim.
31 Nöö Eliakim, hën da di mii u Mëlia.
Nöö Mëlia, hën da di mii u Mëna.
Nöö Mëna, hën da di mii u Mataata.
Nöö Mataata, hën da di mii u Naatan.
Nöö Naatan hën da di mii u Dafiti.
32 Nöö Dafiti, hën da di mii u Isai.
Nöö Isai, hën da di mii u Obëti.
Nöö Obëti, hën da di mii u Boasi.
Nöö Boasi, hën da di mii u Salima.
Nöö Salima, hën da di mii u Nakison.
33 Nöö Nakison, hën da di mii u Aminada.
Nöö Aminada, hën da di mii u Adimin.
Nöö Adimin, hën da di mii u Alini.
Nöö Alini, hën da di mii u Esilon.
Nöö Esilon, hën da di mii u Pëlëzi.
Nöö Pëlëzi, hën da di mii u Juda.
34 Nöö Juda, hën da di mii u Jakopu.
Nöö Jakopu, hën da di mii u Isaki.
Nöö Isaki, hën da di mii u Abahamu.
Nöö Abahamu, hën da di mii u Teela.
Nöö Teela, hën da di mii u Naako.
35 Nöö Naako, hën da di mii u Seluku.
Nöö Seluku, hën da di mii u Leu.
Nöö Leu, hën da di mii u Pëlëki.
Nöö Pëlëki, hën da di mii u Ebeli.
Nöö Ebeli, hën da di mii u Sela.
36 Nöö Sela, hën da di mii u Kainan.
Nöö Kainan, hën da di mii u Apakasa.
Nöö Apakasa, hën da di mii u Semi.
Nöö Semi, hën da di mii u Noa.
Nöö Noa, hën da di mii u Lamëki.
37 Nöö Lamëki, hën da di mii u Metusela.
Nöö Metusela, hën da di mii u Enöku.
Nöö Enöku, hën da di mii u Jeleti.
Nöö Jeleti, hën da di mii u Mahalali.
Nöö Mahalali, hën da di mii u Kainan.
38 Nöö Kainan, hën da di mii u Enösi.
Nöö Enösi, hën da di mii u Seti.

Nöö Seti, hën da di mii u Adam.

Nöö Adam, hën da di mii u Masa Gadu.

„Dati wan taki Masa Gadu seepi bi mbei ën ku ën seei maun.”

4

Di pisi aki ta lei u kumafa di didibi pooba Masa Jesosi.

Mat. 4:1-11; Maik. 1:12-13

¹ Nöö di Masa Jesosi kumutu a Joodan Lio ka Johanisi bi dopu ën dë, nöö di Akaa u Masa Gadu bi dë nëën liba, hën a tei ën tja go a sabana dendu. ² Nöö ala di didibi go poobëen luku ee a o piki ën buka a soni. Hën Masa Jesosi tan fōteni daka ku fōteni ndeti a di sabana dë söndö njan, nöö hën hangi ko kisi ën.

³ Nöö hën di didibi taki dëën taa: “Luku, di i dë di Mii u Gadu kaa, nöö i fan ku di sitonu aki be a bia ko bëëë da i, fi feni soni u njan.”

⁴ Ma Masa Jesosi piki ën taa: “Nönö e. Biga di Buku u Gadu taa: ‘Na njanjan wanwan ta hoi sëmbë a libi.’ ”

⁵⁻⁷ Nöö hën di didibi tjëen go a wan hei kamian, hën a lei ën kölö sö hii dee köndë tuu fu goonliba aki. Hën a taki dëën taa: “Luku, hii dee soni aki tuu dë u mi. Gadu da mi de, nöö ee mi kë da sëmbë, nöö mi sa da. Nöö de tuu mi sa da i ku di kaakiti u de ku hii dee gudu u de tuu, be i dë takima u de ta njan di bunu ku di waiti u de. Ma i musu tjökö kini a goon a mi fesi begi mi ufö.”

⁸ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Nönö e, biga a dë a Masa Gadu Buku taa: ‘Masa Gadu wanwan tö i musu ta begi. Hën wanwan nöö i musu ta dini, biga hën nöö da i Masa.’ ”

⁹ Nöö a baka u di dë, hën di didibi tjëen go a Jusalen, tee a di Gaan Wosu u Masa Gadu liba a di tölu hedi ala. Hën a taki dëën taa: “Di i dë di Mii u Gadu, nöö hiti i seei puu aki tuwë go a goon, nöö soni an o du i. ¹⁰ Biga a dë a Gadu Buku taa: ‘Masa Gadu o manda dee basia fëen ko heepi i fu soni an musu du i. ¹¹ De o tja i a maun fu ja musu naki futu a sitonu.’ ”

¹² Hën Masa Jesosi toona piki ën taa: “Ma a dë a di Buku tu taa: ‘Ja musu pooba Masa Gadu e, biga hën da i Gadu.’ ”

¹³ Nöö sö di didibi pooba Masa Jesosi a hii soni te a wei, an sa wini ën möönsö. Nöö a baka fëen hën a disëen dë, hën a go fëen ufö.

Aki Masa Jesosi seti wooko a

di pisiwata u Galilea.

Mat. 4:12-17, 13:53-58; Maik. 1:14-15, 6:1-6

¹⁴ Nöö a baka fëen, hën Masa Jesosi toona ko a di pisiwata u Galilea. Nöö di kaakiti u di Akaa u Gadu bi dë ku ën te në fëen bai a hii di kamian. ¹⁵ Nöö a nango ta lei de di oto u Masa

Gadu a dee keikiwosu u de, nöö hii sēmbē ta gafēen taa a sabi soni.

¹⁶ Nöö hēn a sai dē te wan pisi hēn a toona ko a Nazalēti ka de bi kiijēen. Nöö hēn a dē tefa saba daka dou, hēn a go a di keikiwosu kumafa a bi guwenti. Hēn a hopo taanpu faa lesi Gadu Wōutu da de. ¹⁷ Hēn wan u dee tiima u di keiki tei di pampia di di fesiten tjabukama u Masa Gadu de kai Jesaaja bi sikifi, hēn a tēndēen dēen. Hēn a jabi ēn te a dou a wan kamian ka a de sikifisikifi taa:

¹⁸⁻¹⁹ Di Akaa u Masa Gadu dē a mi liba.

Masa Gadu tei mi fu mi konda di Bunu Buka fēen da dee pootima ku dee mōfina sēmbē.

A tei mi u mi konda da dee sēmbē dee dē taitai, taa mi sa puu de a di fuka de sai dē fu de ko feni böö.

A tei mi u mi konda da dee bookowojoma

taa dee wojo u de sa ko bunu fu de ko si soni baka.

A tei mi u mi konda da dee sēmbē dee ta dē a sitaafu ta kaba a sōsō

taa de sa kumutu a di sitaafu dē basu.

A tei mi u mi konda da hii sēmbē tuu

taa di juu dou awaa fu Masa Gadu limbo fesi da libisēmbē.

²⁰ Nöö di Masa Jesosi kaba u lesi di pampia hēn a tapēen, hēn a toona tēndēen da di tiima baka. Nöö hēn a go bazia sindo. Nöö hii dee sēmbē dē a di keikiwosu tuu ko ta luku ēn diin.

²¹ Nöö hēn a taki da de taa: “Wē di pisi u di Buku di i si u lesi aki, nöö di Sēmbē di Gadu taa a o manda ko dē nöö hēn wē disi e.”

²² Nöö di a fan sō te a kaba nöö di fan fēen suti da dee sēmbē tee a foombo de. Ma tōkuseei de an gafēen kaba. Biga so u de toona kosi ēn taa: “Wē ambē da di sēmbē di ta fan di fan naandē? Na di mii u Josēfu nö?”

²³ Nöö hēn Masa Jesosi piki de taa: “Aai, a bunu. Un sa koti wōdu da mi kumafa un kē e. Un sa taki da mi taa: ‘Data o, heepi i seei. Biga un bi jei dee soni i bi ta du a Kapenaumi, nöö di i ko a i seei kōndē aki nöö be i heepi dee sēmbē fii tu, boo si.’

²⁴ “Ma un haika e, mi o taki wan soni da unu. Wan tjabukama u Gadu an ta a’ nē nēen seei kōndē e. ²⁵ Biga luku di tjabukama de kai Elia. Di ten a bi dē, nöö sō de an bi tei ēn u soni tu. A bi tapa di tjuba hii dii jaa ku sikisi liba longi nēen kōndē Isaēli aki. Tjuba seei an bi kai mōönsō, nöö hēn wan gaan hangi ko. Nöö Isaēli kōndē bi abi sōmēni mujēē di manu u de bi dēdē disa de. ²⁶ Ma tōkuseei fu di dee sēmbē fēen seei kōndē an bi biibi ēn tjika, hēn mbei Gadu puu ēn manda go tee a wan oto kōndē de kai Salepita te a di pisiwata u Sidon Kōndē ala go ta heepi wan oto kōndē mujēē di hēn manu bi dēdē disa.

²⁷ “Nöö sōseei a di tjabukama de ta kai Elisa ten, Isaēli kōndē aki bi abi hia sikitjinama, ma Elisa an bi kula na wan kodo u

de fu di de an biibi en tjika. Ma wan oto sɛmbɛ de kai Naaman kumutu te a wan oto kɔndɛ de kai Silia nɔɔ hɛn a feni kula.”

Nɔɔ sɔ Masa Jesosi fan ku dee sɛmbɛ te a kaba.

²⁸ Nɔɔ dee sɛmbɛ dee bi dɛ a di keikiwosu dendu, di de ko jei fa Masa Jesosi fan, nɔɔ hɛn hati u de ko boonu tee na sipootu. Biga de sabi taa de a ta taki.²⁹ Hɛn de hopo vu hɛn de kisi en hai tja go a dɔɔ. Hɛn de tjɛɛn go a di kuun buka fu de tuusi en tuwɛ go a goon. Biga di kɔndɛ bi dɛ a wan kuun liba.³⁰ Ma te u de kɛ si, hɛn a pasa a de mindi dɛ go fɛɛn.

Aki Masa Jesosi jaka wan gadu puu a wan sɛmbɛ liba.

Maik. 1:21-28

³¹ A baka u di dɛ, nɔɔ hɛn Masa Jesosi toona go a Kape-naumi, a di pisiwata u Galilea dɛ seei. Nɔɔ hɛn a dɛ tefa di saba dou, hɛn a go a keiki go ta lei sɛmbɛ.³² Nɔɔ fa a ta lei de dɛ, nɔɔ a foombo de seei. Biga te a ta fan, i ta si taa hɛn abi di taki.

³³ Nɔɔ fa de dɛ a keiki naandɛ nɔɔ wan oto sɛmbɛ bi ko dɛ tu. A bi dɛ ku wan gadu nɛɛn hedi. Nɔɔ di a si Masa Jesosi, hɛn a bai kai olo taa:³⁴ “Disa u ooo, disa u, Jesosi u Nazalɛti. Andi tja i ko aki? I ko fii ko kii u wante nɔ? Mi sabi i. Ju da di Sɛmbɛ u Masa Gadu seei apaiti.”

³⁵ Ma hɛn Masa Jesosi gandji dɛɛn taa: “Kabuka dɛ! Andi joo feni taki? Kumutu a di sɛmbɛ dɛ liba e!” Nɔɔ hɛn di gadu hiti di sɛmbɛ tuwɛ a goon a dee oto sɛmbɛ fesi dɛ, ma an du en soni. Nɔɔ hɛn a kumutu disɛɛn go.

³⁶ Hɛn dee sɛmbɛ tuu ko fɛɛɛ teee de taki ku deseei taa: “Maingɛ, andi u ta si aki! Dee soni a ta lei dɛ, andi seei da de? Biga ku di makiti ku di taanga fɛɛn a puu di gadu a di sɛmbɛ liba. Fa a fan dɛ, wante di soni disa di sɛmbɛ.”³⁷ Nɔɔ hɛn oto fɛɛn paaja a hii di kɔndɛ naandɛ.

Aki Masa Jesosi kula di mai u Simon ku wanlɔ oto sɛmbɛ mɔɔn.

Mat. 8:14-17; Maik. 1:29-39

³⁸ Nɔɔ hɛn Masa Jesosi kumutu a keiki, hɛn a go a di wosu u di womi de kai Simon. Hɛn a go si Simon mai sikisiki naandɛ. Wan taanga fɛbɛ kisi en. Nɔɔ hɛn de begi Masa Jesosi faa kulɛɛn da de.

³⁹ Nɔɔ hɛn a bendi go a di mujɛɛ liba hɛn a gandji da di fɛbɛ. Nɔɔ hɛn wantewante dɛ, hɛn di fɛbɛ pasa di mujɛɛ, hɛn a hopo go seeka soni da de de njan.

⁴⁰ Hɛn de sai dɛ tefa sapate buka, sonu nango. Nɔɔ hɛn dee sɛmbɛ u di kɔndɛ naandɛ tja wanlɔ hia sikima pepei wan ko a Masa Jesosi, nɔɔ hɛn a buta maun a de kula de tuu ko bunu.

⁴¹ Nɔɔ sɔseei a puu hia soni a sɛmbɛ liba tu, dee ta kisi sɛmbɛ a hedi. De ta bai taa: “Ju da di Womi Mii u Masa Gadu,” nɔɔ a ta

gandji da de taa: “Un kabuka dē! Wan fan dē möön e.” Biga de tuu bi sabi en tuutuu taa hēn da di Keesitu, di Paamusi Könu.

⁴² Hēn di dobooko fēen, mamate biten, hēn Masa Jesosi hopo go a döo, hēn a go dē a wan kamian hēn wanwan. Nöo hēn dee hia sēmbē go ta suku en teefa de go si en naandē. Hēn de begi en taa gaantangi, be a tan ku de naandē. An musu go disa de.

⁴³ Ma Masa Jesosi taki da de taa: “Wē ma mi musu fu go a dee oto köndē tu u mi konda di Bunu Buka u Masa Gadu da de, be de jei kumafa a ta hopo di Njunjun Tii fēen fa u dē aki. Biga fu di soni dē hedi mbei a manda mi ko a goonliba aki.”

⁴⁴ Nöo hēn a ta waka a hii dee köndēköndē u dee Dju tuu ta konda di Bunu Buka u Gadu da de a dee keiki u de.

5

Aki dee fosu bakama ko ta waka a Masa Jesosi baka.

Mat. 4:18-22; Maik. 1:16-20

¹ Wan daka hēn Masa Jesosi bi dē a di ze de ta kai Genesalēti bandja, nöo hēn sōmēni sēmbē ta ko nēen fu de jei Masa Gadu oto. De ko hila tee kamian an dē faa taanpu möön. ² Nöo hēn a si tu boto a lampeesi dē. Wanlö sēmbē bi kumutu a höndi ko ta wasi dee nēti u de. ³ Nöo hēn a go subi a di boto u di womi de ta kai Simon. [Hēn seei da Petuisi.] Hēn a taa be a tuusi di boto go a wata abiti sō. Nöo hēn a sindo a di boto ta lei dee sēmbē dee dē a tela liba ala.

⁴ Nöo di a kaba u lei de, nöo hēn a taki da Simon taa: “Womi, tuusi di boto go a mindiwata, nöo un tuwē dee nēti fuunu be un kisi fisi.”

⁵ Nöo hēn Simon piki taa: “Wē Mēsité o, hii di ndeti u ta dēdē ta tuwē nēti te u wei, wa kisi na wan wojo soni. Ma töku di i taki sō, nöo u sa tuwē luku.”

⁶ Nöo hēn de tuwē dee nēti a wata, hēn de kisi fisi teee a fika piki sō nēti u de bi tēnē. ⁷ Nöo hēn de bai kai dee oto sēmbē a di oto boto ala, dee ku de ta wooko makandi, u de ko heepi de hai dee fisi. Nöo hēn de ko a de, hēn de ta kisi dee hia fisi ta buta a de tu boto teee a fika piki sō möön nöo de tu boto tuu bi singi.

⁸ Nöo di Simon Petuisi si sō, hēn a tuwēen seei a goon a Masa Jesosi fesi. Hēn a taa: “Masa, kumutu a mi aki e! Biga mi dē wan hogilibi sēmbē. [Ma bumbuu tjika fii ko a mi bandja.]”

⁹ Di soni mbei a taki sō. Fa de kisi dee hia fisi di wan pasi dē, nöo a foombo en te a ko fēēē, hēn ku dee oto sēmbē dee ku en sai naandē. ¹⁰ Nöo Johanisi ku Jakobosi, de da dee sēmbē dee ta wooko ku Simon makandi. De dē mii u wan tata de ta kai Zebedeosi. Nöo di soni foondo de tu.

Hēn Masa Jesosi taki da Simon taa: “Na fēēē, womi. I bi ta kisi fisi, ma fa u dē aki mi o mbei i ko ta kisi libisēmbē [ta tja ko u de musu sabi mi].”

¹¹ Hën de tja dee boto u de go buta, hën de disa hii soni u de dë, hën de go ta waka a Masa Jesosi baka.

Aki Masa Jesosi kula wan sëmbë di bi siki tjina siki.

Mat. 8:1-4; Maik. 1:40-45

¹² Wë nöö a baka u di dë, nöö hën Masa Jesosi go a wan köndë. Nöö wan sëmbë bi sai naandë, sinkii fëen lai ku tjinasiki. Nöö di a si Masa Jesosi, hën a kai ku fesi a goon begi ën taa: “Masa, ee i kë nöö i sa kula di tjinasiki u mi da mi.”

¹³ Nöö hën Masa Jesosi tëndë maun nama nëen, hën a taa: “Wë mi kë. Ko bunu e!” Nöö hën wante dë, di sëmbë ko bunu kaa.

¹⁴ Nöö hën Masa Jesosi bai ën taa an musu konda da na wan sëmbë, ma be a go a di begima ₁a Masa Gaangadu Wosu dë₂ be a si taa a ko bunu. Nöö be a tja paima go da Gadu kumafa di wëti taki. Biga da sö Gadu bi taki da di fesiten hedima u dee Dju de kai Mosesi taa sö sëmbë musu du te de ko bunu u di lö siki dë, fu hii sëmbë sabi taa i ko bunu tuu.

¹⁵ Ma hii fa a bai ën dë seei, ma tókuseei soni u Masa Jesosi paaja a hii di kamian dë. Nöö hii sëmbë ta ko nëen gidjiu u de jei dee soni a ta taki, söseei faa heepi de a dee siki u de tu.

¹⁶ Ma Masa Jesosi lobi u nango a sabana dendu go begi hën wanwan.

Aki Masa Jesosi kula

wan lan sëmbë.

Mat. 9:1-8; Maik. 2:1-12

¹⁷ Wë nöö wan oto daka möön hën Masa Jesosi ta lei sëmbë ₁a wan wosu dendu₂. Nöö wanlö sëmbë u di keiki paatëi de kai Falisei ku dee Sabima u dee Djuwëti seei dë sindosindo naandë tu. De bi kumutu a hii dee köndëköndë u Galilea ku Judea, te dou ku Jelusalen. Nöö di juu dë, di kaakiti u Gadu bi dë a Masa Jesosi faa kula dee sikima.

¹⁸ Te wan pisi hën wanlö womi ko dou ku wan lan sëmbë a wan kama liba ko suku heepi a Masa Jesosi. ¹⁹ Hën di de ko dou a di wosu ka Masa Jesosi dë, nöö sëmbë sai dë tee a hia. De an sa feni kamian seei u de tja di sëmbë go dou a Masa Jesosi. Nöö hën de subi go a di wosu liba, ₁biga dee wosu liba u di köndë bi dë palalaa sö₂. Nöö hën de go booko di wosu a liba ala. Nöö hën de saka di womi a di kama go a dee hia sëmbë dendu dë, go buta a Masa Jesosi fesi.

²⁰ Nöö hën di Masa Jesosi si fa dee sëmbë biibi tjika, hën a taki da di sikima taa: “Womi, wë Masa Gadu puu i a bëë e. An ta mëni dee hogi i bi du möön.”

²¹ Nöö di dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti jei fa Masa Jesosi taki, nöö hën de ta kuutu ën a de hati taa: “Huun? Unfa wan libisëmbë sa fan sö? Ambë da di sëmbë naandë di ta hoi

Gadu a sipootu sö? Ambë tjika u puu sëmbë a Gadu bëë boiti hënseei nöö?”

²²⁻²³ Wë nöö Masa Jesosi sabi di pakisei de abi, nöö hën a piki de taa: “Dee sëmbë, andi mbei un musu ta pakisei dee soni dë u du? Andi seei mi musu du fuun sabi taa mi abi taki a di goonliba aki? Ee mi taa Gadu puu di sëmbë nëën bëë, ee nasö mi taki dëen taa be a hopo waka go nëën wosu, undi u de mi musu du fuun sabi taa mi abi taki a goonliba? ²⁴ Ma nöö un luku e, mi o lei unu taa Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, na fan nöö mi sa fan, ma mi abi makiti tuú a goonliba aki fu mi sa puu sëmbë a Gadu bëë.”

Nöö hën a bia fan ku di sikima taa: “Mi taki e, hopo, nöö i tei di kama fii nöö i waka go fii a wosu.”

²⁵ Hën wante dë, hën di sëmbë hopo a hii dee sëmbë tuu fesi. Hën a tei hën kama hën a ta waka ta gafa Masa Gaangadu nango nëën wosu.

²⁶ Nöö hii sëmbë ko foondo. A bigi da de te na soni, hën de taa: “Aai, dee sëmbë, Masa Gaangadu bigi e. A bumbuu. U si foombo soni tide.”

Aki Masa Jesosi kai Leifi faa ko dë bakama fëen.

Mat. 9:9-13; Maik. 2:13-17

²⁷ A baka u di dë, hën Masa Jesosi go si wan sëmbë de kai Leifi sindosindo nëën kantoo ka a ta pii lanti möni, nöö hën a kai ën faa ko dë bakama fëen. ²⁸ Hën di womi hopo disa hii soni fëen dë, hën a waka go a Masa Jesosi baka.

²⁹ Nöö hën de dë te wan daka, nöö hën Leifi mbei wan gaan piizii nëën wosu da Masa Jesosi. Nöö sëmëni u dee sëmbë dee ta pii lanti möni ku sëmëni oto sëmbë bi dë a di piizii ta njan ku de tu. ³⁰ Te wan pisi hën dee Faliseima, ku dee Sabima u Wëti dee ta nama ku dee Faliseima, ko si Masa Jesosi ku dee lö sëmbë dë sindosindo ta njan makandi, hën hati u de boonu. Hën de hakisi dee bakama u Masa Jesosi taa ee faandi mbei de ta njan ta bebe ku dee sëmbë dee ta pii lanti möni dë ku dee oto takulibi sëmbë u di köndë? «Biga bumbuu sëmbë an bi musu ta hulu dee lö sëmbë dë.»

³¹ Hën Masa Jesosi koti wan nöngö da de taa: “Ee wan sëmbë ja siki, nöö ja abi data fanöudu. ³² Nöö un haika e. Ma ko aki fu bumbuu sëmbë hedi e, ma u dee takulibi sëmbë hedi, u mi kai de u de bia de libi ko a Masa Gadu.”

Aki Masa Jesosi ta konda soni u

di njunjun lei ku di awoo lei

da de.

Mat. 9:14-17; Maik. 2:18-22

³³ Nöö hën dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti toona hakisi ën taa: “Wë Mësitë o, andi mbei dee bakama fii an ta disa

u njan fu begi hedi kumafa u ta disa? Biga dee bakama u Johanisi di Dopuma ta begi söndö njan hiniwanten, söseei dee bakama fuu ta begi söndö njan tu. Ma dee bakama fii ta njan ta bebe kodo. Unfa a waka?”

³⁴ Nöo hën Masa Jesosi da de wan oto. A taa: “Ee wan sëmbë o tööu, nöo dee mati fëen o ko nëen a di tööu. Nöo fa hën ku de o sai dë, nöo de o ta njan ta piizii makandi. ³⁵ Ma tee di daka dou de puu ën a de mindi ufö de o ta kusumi ta tja hangi awaa.”

³⁶ Nöo hën a toona da de wanlö oto möön ta lei de kumafa di awoo lei u de ku di njunjun lei fëen an ta kai. A taa: “Dee sëmbë, un haika e. Na wan sëmbë o tei wan njunjun koosu pisi go lapu wan awoo koosu. Wë biga ee a du sö, nöo a o poi di njunjun wan nöo di awoo wan an o kai ku ën tu.

³⁷ “Nöo söseei na wan sëmbë sa buta wan njunjun diingi a wan awoo mbeti kakisa saku. Biga a ko taanga kaa. Nöo te di diingi o soopu, nöo di awoo saku o bai latja. Di diingi o kaba a sösö nöo di saku seei o kaba a sösö tu. ³⁸ Ma te i buta di diingi a wan njunjun saku, nöo di saku dë diaan eti. Nöo te di diingi soopu, nöo di saku o tëndë, an o bai latja tuwë di diingi. Nöo di njunjun diingi ku di njunjun mbeti kakisa saku tuu o dë bunu.

³⁹ “Ma nöo na wan sëmbë ta bebe awoo diingi nöo i kē bebe njunjun wan möön, biga joo si taa di awoo diingi suti möön di njunjun wan.”

6

Aki Masa Jesosi lei dee

Faliseima kumafa hën ku

saba daka dë.

Mat. 12:1-8; Maik. 2:23-28

¹ Wë nöo a wan saba, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen ta waka ta pasa a wan goon dendu. Nöo wan sootu pei soni kuma alisi sö dë a di goon ma de sa njan mëen kuakua, nöo hën dee bakama ta booko ën ta buuka ta njan. ² Nöo hën so u dee Faliseima hakisi de taa: “Faandi mbei un ta booko di soni a di saba daka u du? Nëen da un ta booko di wëti nö?”

³ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Ja bi lesi a di Buku u Gadu andi Dafiti bi du nö, di ten hangi bi ta kii hën ku dee oto sëmbë ku ën bi ta waka? ⁴ De bi ta lontu te de go dou a di wosu u Gadu dendu, hën Dafiti si dee bëë de bi tja go buta da Gadu naandë. An bi dë soni u de musu njan, biga dee begima wanwan tö nöo bi sa njan mën. Ma tökuseei Dafiti njan mën, hën ku dee otowan fëen tuu. Ma Gadu an bi tei de u hogi fu di fuka u de hedi.”

⁵ “Ma boiti u di dë, un musu sabi taa mi di ko dë Libisëmbë Mii aki dë Masa u saba.”

Aki Masa Jesosi kula wan sɛmbɛ a wan saba daka.

Mat. 12:9-14; Maik. 3:1-6

⁶ Nöo hɛn wan oto saba möön, hɛn Masa Jesosi go lei sɛmbɛ a keiki. Nöo hɛn wan sɛmbɛ ko naandɛ di wan sɛ maun fɛɛn doba fika dɛɛdɛɛ. ⁷ Nöo wanlɔ Sabima u Wɛti ku dee Faliseima bi sai dɛ kaa, nöo hɛn de ta luku ee a o heepi di sɛmbɛ naandɛ a di saba, u de feni föutu nɛɛn fu de tja go kaagi.

⁸ Ma nöo Masa Jesosi bi sabi kaa andi de ta mɛni a de hati, hɛn a kai di sɛmbɛ taa: “Womi, hopo ko taanpu a u fesi aki.” Nöo hɛn di sɛmbɛ hopo hɛn a ko taanpu naandɛ.

⁹ Hɛn Masa Jesosi hakisi dee sɛmbɛ sai dɛ taa: “Andi möön bunu fuu du a saba, hogi naa bunu? Fuu musu puu sɛmbɛ a dɛdɛ maun, naa fuu disɛɛn faa dɛdɛ? Unfa di wɛti taki?”

¹⁰ Hɛn a luku dee sɛmbɛ tuu lontu dou. Nöo hɛn a taki da di sɛmbɛ taa: “Womi, tɛndɛ di maun fii i si.” Nöo hɛn di di womi mbei kuma a kɛ tɛndɛ di maun fɛɛn, nöo hɛn wante hɛn a ko bunu djee kumafa a bi dɛ.

¹¹ Nöo hɛn dee sɛmbɛ hati ko boonu ku Masa Jesosi tee kuma de sa lau sɔ, nöo hɛn de seti kuutu ku deseɛi ee unfa u de du ku ɛn.

Aki Masa Jesosi tei tuwalufu sɛmbɛ ko bakama fɛɛn vɔ.

Mat. 10:1-4; Maik. 3:13-19

¹² A di pisiten dɛ, hɛn Masa Jesosi go a wan kuun liba go begi Masa Gadu, nöo hɛn a tan dɛ begi wan hii ndeti. ¹³ Te di mamate fɛɛn, hɛn a kai dee sɛmbɛ dee bi ta waka nɛɛn baka u de ko nɛɛn. Nöo hɛn a tei tuwalufu sɛmbɛ a de mindi, dee o dɛ apaiti tjabukama fɛɛn de ta kai apösutu. ¹⁴ Nöo haika dee nɛ u de. Di fosuwan de kai Simon, hɛnseei da Petuisi, ku ɛn baaa Andiasi, ku Jakobosi ku Johanisi ku Filipi ku Batolomisi, ¹⁵ Mateosi ku Tomasi, ku Jakobosi wan mii u Alufasi, ku Simon di bi dɛ wan sɛmbɛ u di paatɛi de kai Zeloti, ¹⁶ ku Judasi wan mii fu Jakobosi, ku Judasi Isikaliotu di sei Masa Jesosi.

Aki wanlɔ hia sɛmbɛ ko suku heepi a Masa Jesosi.

Mat. 4:23-25

¹⁷ Nöo hɛn Masa Jesosi ku dee tuwalufu bakama dee a bi tei dɛ ku dee otowan dee fika, hɛn de saka go a goon a wan palala kamian. Nöo sɛmbɛ u Jelusalen te dou ku dee oto kamian u Judea, ku sɛmbɛ u de tu köndɛ ta dɛ a di ze bandja de kai Tilusi ku Sidon tuu sai dɛ kaa. ¹⁸ De ko u jei di lei fɛɛn. So sɛmbɛ ko faa kula de. So sɛmbɛ bi abi soni a de liba ta toobi de, nöo hɛn de ko a Masa Jesosi faa puu de da de. Nöo hɛn a puu de tuu. ¹⁹ Hii sɛmbɛ bi ta mbei möiti u de nama nɛɛn, biga di kaakiti u Masa Gaangadu ta kumutu nɛɛn ta kula de tuu.

Aki Masa Jesosi ta lei dee

bakama fɛɛn fa u de libi

nöö de dë bunu.

Mat. 5:1-12

²⁰ Nöö hën Masa Jesosi hopo wojo luku dee bakama fëen, nöö hën a taa:

“Un dee möfina sëmbë aki, un dë bunu e, biga woon njan di bunu u di Njunjun Tii u Masa Gaangadu.

²¹ “Nöö un dee sëmbë dee ta hangi fuun ko kumafa Masa Gadu kë, nöö un dë bunu e, biga woon feni ën sô tuu.

“Nöö un dee sëmbë dee ta këë, un dë bunu, biga di këë fuunu o bia ko lafu.

²² “Nöö un dë bunu e, un dee sëmbë oto sëmbë an sa si a wojo fu di un ta biibi a Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki hedi. Fa de ta puu unu a de mindi ta kosi unu ta poi unu nê a köndëköndë, nöö un dë bunu e. ²³ Nöö un musu piizii, un musu wai seei, biga a Masa Gadu Köndë woon kisi wan gaan paima. Biga sôseei dee fesiten sëmbë fuunu bi du ku dee fesiten tjabukama u Masa Gadu.

²⁴ “Ma un dee sëmbë dee taa: ‘U abi gudu, ₁nöö wa abi Masa Gaangadu fanöudu möön,₁’ mi bai helu da unu, biga te bakaten te di gudu fuunu kaba, nöö wan o a’ soni möön. Biga un bi njan di bunu fuunu tuu a fesi kaa.

²⁵ “Nöö un dee sëmbë dee ta mbei taa un dë fa un kë, ₁wan abi Masa Gadu fanöudu möön,₁ mi bai helu da unu biga a bakaten wan o dë kumafa un kë möön.

“Nöö un dee sëmbë dee ta wai ta lafu fu di un feni andi un kë, mi bai helu da unu biga a bakaten këë nöö woon ta këë.

²⁶ “Nöö un dee sëmbë ta kisi gafa a köndë ₁fu di un ta libi kumafa dee sëmbë dee an dë a Masa Gadu sê kë,₁ mi bai helu da unu. Biga sôseei dee fesiten sëmbë dee bi ta ganjan taa de ta tja Gaangadu buka bi kisi gafa tu.”

Aki Masa Jesosi ta lei dee bakama fëen fa u de libi ku dee felantima u de.

Mat. 5:38-48, 7:12a

²⁷ Hën Masa Jesosi toona taki da de taa: “Ma un dee sëmbë dee kë jei mi tuutuu aki, un haika. Mi taki e, un musu lobi dee felantima fuunu, nöö un du bunu da dee sëmbë dee abi hogihati fuunu. ²⁸ Nöö sôseei un musu wensi bunu da dee sëmbë dee ta siba unu ta kosi unu. Nöö un musu begi da dee sëmbë dee ta du hogihogi ku unu tu.

²⁹ “Nöö ee wan sëmbë naki i baaimaun a bandjajesi, nöö i bia di oto sê dëen be a toona naki e. Nöö ee wan sëmbë tei di liba koosu fii, nöö ja musu tapëen fu an tei di basu koosu fii tu. ³⁰ Nöö sôseei ee wan sëmbë hakisi i wan soni, nöö ja musu niingëen. Ee wan sëmbë tei soni fii, nöö ja musu toona tei ën nëen baka.

³¹ “Nöö leti kumafa i kë fu sëmbë musu libi ku i, nöö sô seei i musu libi ku sëmbë tu.”

³² Hën a taki da de möön taa: “Un haika e, dee sëmbë. Ee i ta lobi dee sëmbë dee ta lobi i nöö, nöö ja o feni gafa naandë e. Biga na wan apaiti soni i ta du dë. Biga dee sëmbë dee an dë ku Masa Gadu a wan së, sò deseei ta libi tu.

³³ “Nöö söseei ee i ta du dee sëmbë bunu dee ta du i bunu wanwan, nöö ja o feni gafa fëen tu. Biga sò nöö dee sëmbë dee an dë ku Masa Gaangadu a wan së ta libi u de kaa.

³⁴ “Nöö ee i juu wan sëmbë soni fu di i sabi taa a o toona da i ën baka, nöö ja du wan apaiti soni fii kisi gafa e. Biga sò nöö dee sëmbë dee an dë ku Masa Gadu a wan së ta du tu. Nöö un musu libi bunu möön de.

³⁵ “Biga un musu lobi dee felantima fuunu. Un musu du de bunu. Ee joo juu sëmbë soni, nöö i musu juu di sëmbë di ja abi pakisei taa joo feni soni nëen baka. Nöö te i du sò, nöö joo kisi wan gaan paima a Gadu e. Nöö a di fasi dë woon djeesi unu Tata Masa Gadu tu, biga sò a ta libi. A abi bunuhati u sëmbë, biga dee sëmbë an ta dëen tangi seei a ta heepi te kisi ku dee hogihati sëmbë tuu.

³⁶ “Nöö un musu ta abi tjalihati u sëmbë e, leti kumafa Masa Gadu abi tjalihati.”

Aki Masa Jesosi ta bai de taa de an musu kuutu de na de.

Mat. 7:1-5

³⁷ Nöö hën Masa Jesosi toona taki da de taa: “Ja musu ta kaagi sëmbë e, dee sëmbë, nöö de an o kaagi i tu. Ja musu kuutu de u de musu kisi sitaafu, nöö Masa Gadu an o kuutu i tu, fii kisi sitaafu. Ja musu ta hoi otowan a bëë nöö Masa Gaangadu an o hoi i a bëë tu. ³⁸ I musu ta da sëmbë soni, nöö i seei o kisi tu. Nöö möön hia seei joo kisi e. Biga Gadu o lai ën a wan gaan manda ta zin ta fugu tee di manda an sa tei möön, nöö a hopo ën da i. Biga ku di wan seepi maaka di i ta maaka da otowan, nöö ku ën seei de o maaka da i tu.”

³⁹ Nöö hën a koti wanlô nongô da de, a taa: “Bookowojoma an sa tja bookowojoma a maun e. Biga de tuu o go kai a ngötö dendu kaba a sösö. ⁴⁰ Nöö söseei wan siköö mii an o sabi soni kuma di mësité fëen e, ma te a ta lei te a ko sabi ufö a o ko dë kuma di mësité.”

⁴¹⁻⁴² Nöö hën a taa: “Dee sëmbë o, unfa i ta si di piki sundju a di otowan fii wojo fii taki dëen taa: ‘Womi, be mi puu di sundju a i wojo dë da i,’ ma di gaan wan a i seei wojo dë, ja ta si ën? I bödjëema, i musu puu di gaan sundju di dë a i seei wojo te i kaba, nöö i sa si bunu fii puu di u di otowan dëen.”

Aki Masa Jesosi ta lei fa i sa

du sabi ee wan pau bunu.

Mat. 7:16-20, 12:33-35

⁴³ Nöö hën a taa: “Ee wan pau ta pai sösö njanjan, nöö an dë wan bumbuu pau e. Söseei wan pau di ta pai bumbuu njanjan

an dē wan sösö pau tu. ⁴⁴ Biga hiniwan pau i sa sabi en nēen njanjan. Ja o feni apeesina naa alandja pau, nöö söseei ja o feni mamaun a panpantii. ⁴⁵ Dati wan taki ee i dē hogihatima, nöö ja o taki bumbuu soni. Nöö ee i dē bumbuu sēmbē, ja o taki hogihatima soni. Ma kumafa di hati fii dē, nöö sö di buka fii o ta fan.”

Aki ta taki u tu sēmbē

dee mbei wosu.

Mat. 7:24-27

⁴⁶ Nöö hēn Masa Jesosi toona lei dee sēmbē soni möön. A taa: “Dee sēmbē o, faandi mbei un ta kai mi ‘Masa’ ma wan ta du dee soni dee mi ta taki da unu fuun du?”

⁴⁷⁻⁴⁸ “So sēmbē ta ko a mi ta ko ta jei di lei u mi, nöö te de go nöö de ta du kumafa de jei dē. Nöö sö wan sēmbē, a dē kuma wan sēmbē di o mbei wan wosu fēen, nöö hēn a seti en ku wan goonsei taangataanga gingin kuma sitonu. Hēn a mbei di wosu te a kaba. Nöö hēn a bakaten, hēn wan gaan tjuba kai tee na soni, singi di kamian pii. Ma töku di wosu an booko kai möönsö. A fika taanputaanpu apē fu di de seti en bunu sö.

⁴⁹ “Ma di sēmbē di ta jei di lei u mi ma an ta du kumafa mi ta lei en, nöö a dē kuma wan sēmbē di ta mbei wan wosu fēen, nöö hēn a seti en a sandu liba mbei te a kaba. Nöö hēn a baka, hēn wan gaan wata ko sawa di wosu tja go fiaa. Biga di goonsei an bi dē gingin tjika.”

7

Aki Masa Jesosi kula wan wookoma u wan oposii.

Mat. 8:5-13

¹ A baka u di Masa Jesosi kaba u lei dee sēmbē naandē, nöö hēn a toona go a Kapenaumi. ² Nöö wan oposii u dee Loomē Köndē sodati bi dē a di köndē dē. Nöö a abi wan futuboi fēen di a lobi gaanfa, ma nöö hēn di futuboi siki tee a dē a maunmaun. ³ Nöö hēn di di oposii jei u Masa Jesosi, nöö hēn a go a wanlö Gaan Womi u dee Dju sēmbē go hakisi de ee de sa go a Masa Jesosi go begi en faa ko kula di futuboi fēen dēen.

⁴⁻⁵ Nöö hēn dee sēmbē hopo go a Masa Jesosi, hēn de begi en seei taa be a ko heepi di womi da de, mbei di futuboi fēen ko bunu. De taa: “Di womi aki, a dē wan sēmbē di lobi u Dju sēmbē e. Biga di keiki fuu seei a heepi u mbei fiaa. Wē nöö hēn u si taa a fiti fii sa du en di bunu aki da u.”

⁶ Nöö hēn Masa Jesosi hopo wante faa go ka di oposii ta libi. Nöö hēn de ta waka nangō. Ma nöö di de ko zuntu, hēn di oposii manda sēmbē u de taki dēen taa: “Ma bumbuu tjika fii musu ko a mi wosu e. ⁷ Hēn mbei miseei an ko a i tu. Ma be i taki wan wöutu nöö, nöö di sēmbē u mi o ko bunu kaa.

⁸ “Wë biga miseei, fa mi dë aki nöö mi dë a sëmbë basu, nöö mi abi sodati a mi basu tu. Nöö ee mi taki da wan u de taa be a go ala, nöö a o hopo go. Ee mi taki da wan otowan taa be a ko aki, nöö wante a dou kaa. Ee mi taki da di futuboi u mi taa be a du di dë, nöö wantewante a ta du ën. Nöö söseei mi sabi taa ee i, Masa Jesosi, taki ee wan wöutu seei, nöö a o pasa sö kaa.”

⁹ Nöö hën dee sëmbë go, hën de da Masa Jesosi di buka te de kaba.

Nöö di a jei fa di oposii taki, nöö a bigi dëen tee na sondi. Hën a bia luku hii dee sëmbë dee bi ta waka ku ën naandë. Hën a taa: “Dee sëmbë, a bigi da mi e. Biga di wakama dë ko ta biibi mi möön leki un dee Isaëli sëmbë u di köndë aki seei.”

¹⁰ Nöö hën dee sëmbë dee bi tja di buka ko dë toona go. Nöö di de go dou a wosu, hën de si taa di futuboi u di oposii ko bunu kaa.

Aki Masa Jesosi weki wan

kijoo mii a dëdë.

¹¹ Nöö baka u di dë, hën Masa Jesosi go a wan köndë de kai Nain, hën ku dee bakama fëen ku wanlö hia oto sëmbë. ¹² Nöö di de go dou a di dööbuka u di peni di lontu di köndë, nöö hën de si wanlö sëmbë kumutu ta waka ta ko ku wan dëdë de ta tja go bei. Di sëmbë naandë bi dë di wan kodo womi mii tö fëen mama, nöö di mama manu bi dëdë disëen kaa. Nöö di mama ku sômëni sëmbë ta waka ta ko. ¹³ Nöö di Masa Jesosi si di mama u di mii, nöö tjali fëen kisi ën. Hën a fan ku di ën taa: “Mujëë o, kabuka.”

¹⁴ Nöö hën a waka go panjan di daagi, nöö hën dee sëmbë ta tja di dëdë taanpu pii. Nöö hën a taa: “Womi, hopo.”

¹⁵ Nöö hën wantewante dë, hën di dëdë sëmbë weki. Hën a hopo sindo, hën a seti fan. Nöö hën Masa Jesosi taki da di mama taa: “Luku di mii fii aki. Ko tei i soni.”

¹⁶ Wë nöö di soni di pasa dë, a bigi da dee sëmbë tee na soni. De taa: “Masa Gadu bigi e, dee sëmbë. A ko heepi u dee sëmbë fëen te a manda wan gaan tjabukama fëen ko da u.”

¹⁷ Nöö hën di oto dë paaja a hii Judea te dou ku dee oto köndë tuu dee dë zuntu dë.

*Aki Johanisi di Dopuma manda wan buka go da Masa Jesosi.
Mat. 11:2-19*

¹⁸ Wë nöö di dee bakama u Johanisi di Dopuma jei hii dee oto u Masa Jesosi dë, hën de go konda de da Johanisi ka a dë a dunguwosu dë.

Nöö hën Johanisi kai tu u dee bakama fëen ko nëen ¹⁹ faa manda de go a Masa Jesosi. A taki da de taa: “Wë un sabi taa Masa Gadu bi paamusi taa a bi o manda wan sëmbë ko da u ,faa puu u a dee fuka fuu,. Nöö un go a Jesosi e, go hakisi ën

ee hën da di sëmbë dë, naa a dë a baka ta ko eti.” Sö Johanisi manda di buka.

²⁰ Nöo hën dee bakama u Johanisi nango tefa de go dou a Masa Jesosi. Nöo hën de taki dëen taa: “Wë Johanisi di Dopuma manda u fuu musu ko hakisi i ee i da di sëmbë di Masa Gadu bi paamusi taa a bi o manda ko da u, naa a dë a baka ta ko eti?”

²¹ Nöo a di ten dë seei, Masa Jesosi bi dë ta kula wanlö hia sëmbë. De bi ko nëen ku peipei siki, ku gadu a hedi, so u de dë bookowojo sëmbë, nöo de ko faa heepi de. Hën a ta kula de te a kaba.

²² Hën a fan ku dee bakama u Johanisi taa: “Wë un toona go, nöo un konda dee soni dee un si aki dëen e, ku dee soni dee un jei aki. Un taki dëen taa bookowojo sëmbë ko ta si soni, lan sëmbë ko ta waka, tjinama ta ko bunu, bookojesima ko ta jei soni, dëdë sëmbë ta weki baka a dëdë, dee möfina sëmbë ta jei di buka u Masa Gadu leti kumafa di tjabukama bi taa sö a o dë te di Paamusi Könu ko.”

²³ “Nöo i taki da Johanisi tu taa di sëmbë di ta futoou mi te an ta mati fu di ma ta du kumafa a bi mēni, nöo sö wan sëmbë dë bunu e. Sö fuun taki dëen.”

Aki Masa Jesosi taki soni u Johanisi di Dopuma.

²⁴ Hën di dee bakama u Johanisi go kaa, nöo hën Masa Jesosi bia ko ta hakisi dee sëmbë dee sai dë taa: “Dee sëmbë aki, fa un bi go a Johanisi a di sabana ala, un sooti sëmbë un go si ala? Un si wan sösö sëmbë di na a’ pakisei fëen seei nö, kuma wan kambaluwa di di ventu ta tja nango ta ko? ²⁵ Andi un bi si? Un si wan sëmbë di bisi wan gaan hanso bisi ta wai ta njan ta bebe nö? Nönö e! Dee sëmbë ta libi di lö libi dë, a guduma wosu de ta dë, na a sabana dendu. ²⁶ Naa un si wan gaan tjabukama u Masa Gadu? Aai, hën un si dë tuu. Ma Johanisi bigi möön wan tjabukama seei e. ²⁷ Biga hën da di sëmbë di Buku u Gadu bi taki taa a o manda ko a di Heepima fesi, faa seeka di pasi dëen.

²⁸ “Nöo mi taki da unu e, taa fu dee sëmbë de bi pai a fesiten te kisi fa u dë aki, nöo Johanisi di Dopuma hei möön de tuu. Ma tökuseei fa Masa Gadu ta hopo di Njunjun Tii fëen aki, nöo dee möön lagi sëmbë dee ta dë a di Tii fëen dendu, nöo de a’ bunu hedi möön Johanisi e.” Sö Masa Jesosi taki.

²⁹ Wë nöo fa Johanisi bi ko dë, nöo dee sösö sinkii sëmbë u di köndë ku dee sëmbë ta pii lanti möni, de bi piki di buka fëen. Biga de ko si taa Masa Gadu a’ leti. Nöo hën de bia de libi hën de mbei Johanisi dopu de. ³⁰ Ma dee fesima u keiki kuma dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti, de an bi kē di heepi Masa Gadu bi o heepi de möönsö. Biga de bi niinga u bia de libi fu Johanisi dopu de.

³¹ Nöo hën mbei Masa Jesosi taki da de taa: “Wë nöo ambë seei mi sa tei maaka ku dee sootu pei sëmbë aki? ³² De djei dee mii ta pëe a sitaati. Ee i mbei fofio da de u de baja, de an o baja. Ee i kanda këe kanda da de u de këe, de an o këe. „Nöo sö dee fesima u keiki dë tu. Ja sa du soni te a kai ku de möönsö.” ³³ Wë biga di Johanisi di Dopuma ko, nöo an ta njan dee njanjan u di köndë, an ta bebe dee soni u di köndë, hën de feni taa didibi dë nëen liba. ³⁴ Nöo hën Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki ko, nöo hën mi ta njan ta bebe kuma dee otowan. Nöo hën de feni taa mi a’ langabëe, mi dë bebesonima, mi ta hoi mati ku dee sëmbë ta pii lanti möni ku dee oto hogilibi sëmbë u di köndë.

³⁵ “Ma antoobi. Fa de ta taki dë seei, ma töku dee sëmbë u Masa Gadu o sabi di köni fëen. „De o sabi taa mi ku Johanisi tuu ta libi bunu.”

Aki wan Faliseima kai Masa

Jesosi faa ko njan ku ën

nëen wosu.

³⁶ Hën de dë te wan daka, hën wan u dee Faliseima de kai Simon kai Masa Jesosi faa ko nëen wosu ko njan ku ën. Nöo hën Masa Jesosi hopo, hën a go a Simon wosu. Nöo hën a sindo a wan langa bangi, tëndë futu buta nëen liba, kumafa guwenti u de dë a di köndë te de o sindo a tafa u njan.

³⁷ Nöo wan mötjö mujëe bi dë a di köndë. Nöo di a jei taa sö Masa Jesosi dë a Simon wosu, nöo hën a o go ala tu. Nöo di a nango, hën a tja wan gaan dii bata sumëesuti fatu. ³⁸ Nöo hën a go dou. Hën a go taanpu leti a Masa Jesosi futu së, nöo hën a seti këe. Hën a ta bosu Masa Jesosi futu ta këe tefa di wojowata fëen munjëen futu pëtëe, nöo hën a dëe ën ku di uwii u hedi fëen. Nöo hën a tei di sumëe suti fatu hën a tutu ën a Masa Jesosi futu.

³⁹ Nöo di Simon si di sondi, nöo hën a ta guunjëen nëen hati taa: “Wë, ee di sëmbë aki dë wan tjabukama u Masa Gadu tuu, nöo a musu u sabi taa di mujëe naandë dë wan jajo mujëe. An bi musu nama nëen seei.”

⁴⁰ Nöo hën Masa Jesosi kai ën, “Simon.”

Hën a piki.

A taa: “Wë, mi kë taki wan soni da i.”

Hën a taa: “Andi wë, Mësitë?”

⁴¹ Hën a taa: “De bi dë tu womi bi juu möni a wan sëmbë. Wan u de juu teni dusu kölu, di otowan juu feifi höndö kölu. ⁴² Nöo hën de dë a di taki dë ta bia nango ta ko biga de an sa feni di möni u de paka di womi.

“Te wan pisi hën di womi ko taki da de taa an dë u de paka di möni möön. Be de disa di möni dë soni seei ku piizii.”

Sö wan oto Masa Jesosi taki te a kaba, nöö hën a hakisi Simon taa: “Wë de tu sëmbë dë, undi u de o lobi di sëmbë möön taanga?”

⁴³ Hën Simon taa: “Wë misikuma di womi di bi juu möön hia möni.”

Hën a taa: “Wë awa, i piki bunu. ⁴⁴⁻⁴⁶ Nöö luku, fa i kai mi, mi ko a i wosu aki.”

A taki aai.

“Ja da mi wata fu mi wasi futu, ja bosi mi, ja tutu fatu a mi hedi, ja du na wan wojo soni da mi kumafa di guwenti dë. Ma nöö luku di mujëë aki. Fu sensi di a ko aki, hën a ta këë ta munjan mi futu ku ën wojowata ta dëë mi futu ku di uwii u hedi fëën. A bosi mi futu seei, hën a tei wan gaan dii sumëësuti fatu lobi a mi futu.

⁴⁷ “Nöö mi taki e, di mujëë i si aki sö, nöö Masa Gadu puu ën a bëë u hii dee hogilibi fëën tuu dee a bi ta libi. Hën mbei wë i si a lobi mi ta wai ku mi sö.

“Biga di sëmbë di sabi taa a du hia hogi hën Gadu puu ën a bëë, nöö di sëmbë dë hën o lobi Gadu möön taanga. Ma di sëmbë di pakisei taa wan piki hogi sö nöö a bi du nöö Gadu puu ën a bëë, nöö di sëmbë dë o lobi Gadu wan pikiwan nöö.”

⁴⁸ Nöö hën Masa Jesosi bia fan ku di mujëë taa: “Mujëë, i kisi paadon e. Masa Gadu an hoi dee hogi fii i bi du nëën bëë möön!”

⁴⁹ Nöö hën dee oto sëmbë ku Masa Jesosi bi sindo a tafa naandë, hën de ta fan ku deseei taa: “Wë ambë da di sëmbë aki di ta puu sëmbë a Gadu bëë?”

⁵⁰ Hën Masa Jesosi taa: “Mujëë, di biibi fii heepi i e. Nöö i go fii a wosu ku piizii.”

8

Aki Lukasi ta taki soni u wanlö

mujëë dee bi ta waka

ku Masa Jesosi ta lontu.

¹ A baka u di dë, hën Masa Jesosi go ta waka a dee köndëköndë ta tja di Bunu Buka ta konda da lanti taa Gadu tja di Njunjun Tii fëën ko a goonliba awaa. Nöö de tuwalufu bakama fëën bi dë ku ën, ² ku wanlö mujëë tu. A fesi nöö dee mujëë dë bi dë ku siki, nöö hën a kula de ko bunu. So u de, soni bi kisi de a hedi hën a jaka de puu. Wan u dee mujëë de ta kai Malia u di köndë de kai Magidala, hën bi abi sëbën gadu nëën hedi hën Masa Jesosi puu de tuu dëën. ³ Wan otowan möön de kai Johana, hën manu de kai Kusasi, wan hedima u Könu Helodi wosu, ku wan de kai Susana, ku sëmëni otowan möön bi dë ku Masa Jesosi ku dee bakama fëën ta waka ku de

ta lontu. De ta heepi de a dee soni dee de bi abi fanöudu u de sa libi, ta puu de a fuka a di së u möni soni.

Aki Masa Jesosi da wan woto

u wan sëmbë di ta jaa böngö.

Mat. 13:1-23; Maik. 4:1-20

⁴ Wan daka hën sëmëni sëmbë kumutu a dee köndëköndë ta ko a Masa Jesosi te a hila. Nöö hën a tei wan oto faa lei de soni. A taa: ⁵ “Wan daka hën wan sëmbë go nëen goon go ta paandi wan soni [kuma alisi]. Nöö di a ta jaa di sii, nöö hafu kai a pasi liba, nöö sëmbë ta waka dë ta makisëen ku futu te an sa ko soni, ufö dee piki fou ta pii ën ta njan tu.

⁶ “Nöö hafu u di sii kai a sitonu goon. Nöö di a booko wojo ko nöö hën a toona dëdë, fu di di kamian aan doti tjika nöö an ta feni wata kumafa a dë fanöudu.

⁷ “Nöö so fëen kai ka maka dë, nöö hën di maka göö ko peetëen kii. An sa ko soni möönsö.

⁸ “Ma nöö hafu u di sii kai a bunu goon, nöö hën a göö tee a puu njanjan te a hila.”

Sö wan oto Masa Jesosi taki te a kaba. Nöö hën a taa: “Fa mi fan ku unu aki, nöö un pakisei ën bunu e, be un fusutëen.”

⁹ Nöö baka u di dë, hën dee bakama fëen ko hakisi ën faa puu di hedi u di oto da de.

¹⁰ Nöö hën a taa: “Wë un haika e. Dee tjubitjubi soni u di Njunjun Tii u Masa Gadu, unu musu sabi de tuu. Ma dee oto sëmbë, [de dë kuma dee sëmbë Esaja bi taki taa:]

De ta luku ma de an ta si soni.

De ta haika ma de an ta fusutan.

Hën mbei mi ta fan ku de a nöngö.”

¹¹ Hën a taki da de taa “Wë di puu u di oto dë sö taa: di sii, hën da di Wöutu u Gadu. ¹² Nöö di ka di sii kai a di pasi, hën da te wan sëmbë jei di Wöutu, nöö di didibi ko puu ën nëen hati wante fu an fika ta biibi u Gadu heepi ën.

¹³ “Nöö di ka a kai a sitonu goon, nöö hën da di sëmbë di kisi di Wöutu seei ku wai, ma te toobi miti ën faa poobëen luku ee a biibi Gadu tuutuu, nöö a ta toona tuwëen disa biga aan lutu wan bëtë.

¹⁴ “Nöö di ka a kai a maka kamian, nöö hën da di sëmbë di tei di Wöutu tuu, ma a a’ bookohedi u dee soni u di goonliba aki tumisi. A ta pakisei dee peipei libi u di goonliba aki, hogi wan ku bunu wan tuu, ta suku gudu ku piizii. Dee lö soni dë ta fuu di sëmbë hati te nöö di Wöutu an sa ko soni möönsö.

¹⁵ “Ma nöö ka di sii kai a bunu goon, hën da a kai a wan bambuu sëmbë hati. Nöö di a jei di Wöutu, nöö a ta hoi ën nëen hati ta pakisei ën tee a ko soni seei nëen libi.”

Aki Masa Jesosi ta taki

andi limbo ta du.

Maik. 4:21-25

¹⁶ Nöo hën a taki möön taa: “Di Wöutu u Masa Gadu dë kuma wan faja e. Nöo na wan sëmbë o sëndë faja te a kaba, nöo a butëën a wan bungu dendu, nasö a soni basu. Ma a o butëën a wan heihei kamian ka hii dee sëmbë dë a di wosu sa si soni ku ën. ¹⁷ Nöo te di limbo fëen kai ko dë, nöo na wan soni o fika tjubitjubi tee nöo sëmbë an o si ën e, nöo na wan soni sa danga tee an o sa ko a limbo.

¹⁸ “Nöo un seti jesi be un jei bunu e, dee sëmbë. Biga di sëmbë di bi jei soni kaa, nöo a o sa jei möön hia. Ma di sëmbë di an kë jei seei, nöo di piki soni di a bi mëni taa a jei, hën a o toona lasi.”

Aki Masa Jesosi mbei de ko sabi ambë da famii fëen.

Mat. 12:46-50; Maik. 3:31-35

¹⁹ Wan daka hën Masa Jesosi dë a wan wosu ta lei sëmbë. Te wan pisi hën hën mama ku dee baaa fëen ko u ko luku ën, ma dee sëmbë bi hia a di kamian tee de an sa feni pasi u go dou nëen. ²⁰ Nöo hën wan sëmbë go taki da Masa Jesosi taa: “Mësitë o, i mama ku dee baaa fii ko a i aki. De dë a döo dë, nöo de kë si i.”

²¹ Hën a taa: “Sö nö baa? Wë nöo dee sëmbë i si mi ku de dë aki, nöo de da mi mama ku mi baaa e. Wë biga dee sëmbë dee ta jei Gadu buka ta piki ën, de da mi bëë kaa.”

Aki Masa Jesosi mbei di ventu ku di wata ko kötö.

Mat. 8:23-27; Maik. 4:35-41

²² Wan daka hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen dë a wata bandja dë, hën a taki da de taa: “Un boo subi a boto koti wata go a di oto së banda ala.” Nöo hën wante hën de subi a boto tuusi go a mindi wata. ²³ Nöo hën Masa Jesosi go kandi ta duumi.

Hën de nango te wan pisi, hën wan gaan ventu ko ta seki di wata tee di boto ta biinga seei u singi. ²⁴ Hën de go kai ën weki taa: “Masa hesi, hopo ooo, hopo! Woo dëdë a wata tuu kaba!”

Nöo hën Masa Jesosi hopo, nöo hën a gandji da di wata ku di ventu. Nöo hën wantewante dë hën di wata ku di ventu tuu ko kötö pii.

²⁵ Nöo hën Masa Jesosi hakisi de taa: “Dee sëmbë aki, andi mbei un fëëë sö? Naasë di biibi fuunu dë? [Wan sabi taa mi ku unu dë aki nö?]”

Ma nöo fa a du dë, nöo a foondo de te de ko fëëë. Hën de ta hakisi de na de taa: “Wë ambë seei da di sëmbë aki, dee sëmbë? Biga ventu ku wata tuu ta piki ën buka.”

Aki Masa Jesosi puu wanlö hia taku soni a wan sëmbë liba.

Mat. 8:28-34; Maik. 5:1-20

²⁶ Nöo baka u di dë, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen nango teefa de go tjökö a di pisiwata u dee Galasëni sëmbë, leti a oto banda u Galilea dë.

²⁷⁻²⁹ Nöo di a nango a tela, hën wan sëmbë u di köndë ko miti ku ën. Di lö sëmbë dë, a abi wanlö hia taku soni nëen liba, nöo de dë nëen liba longi kaa. An ta bisi koosu a sinkii, an ta libi a wosu, an ta libi seei kumafa libisëmbë ta libi möön, ma a ta dë fëen a dee sitonu baaku ka de ta bei dëdë. Dee sëmbë u di köndë mbei möiti a hii fasi te de wei. De ta tai ën ku bui, ma a ta booko dee bui kölökölö seei lusu puu, nöo dee taku soni nëen liba ta hai ën ta tja go a dee sabana kamian. Na tide oto de ta penëen sö.

Nöo hën di a si Masa Jesosi, nöo hën a kai olo tuwëen seepi a goon a Masa Jesosi fesi. Nöo hën a taa: “Jesosi, i di Mii u di Möön Hei Gadu a liba, andi mi ku i abi? I ko aki fi ko pena mi nö? Mi begi i, na sitaafu mi e!” Biga Masa Jesosi bi bai ën kaa taa a musu kumutu a di sëmbë liba.

³⁰ Nöo hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Un në fi?”

Hën a taa: “Mi da A-Hila-Möön-Hii.” Biga de bi dë hia te sëmbë an sa konda de.

³¹ Nöo hën de begi Masa Jesosi fa an musu tuwë de go a di sitaafu kamian u de eti. ³² Nöo wanlö hagu bi dë a wan kuun bandja ta pii soni ta njan. Nöo hën dee soni taa be Masa Jesosi da de pasi fu de go a dee hagu dë. Nöo hën a taa: “Un go!”

³³ Nöo hën de kumutu a di womi, hën de go a dee hagu. Nöo fa u ta taki aki, hën dee hagu kumutu kule gililili go kai a wata djulululu dëdë fiaa.

³⁴ Hën dee sëmbë dee bi ta luku dee hagu, hën de kule go a ganda go paaja di buka te dou a hii kamian u di köndë dë tuu taa sö wan soni de si. ³⁵ Nöo hën hii dee sëmbë tuu booko kumutu a dee kamiankamian ko luku andi pasa. Nöo hën de go si di womi di dee soni bi dë nëen liba dë, sindosindo a Masa Jesosi bandja a goon dë pii. A dë ku koosu a sinkii, ku ën bumbuu fusutan. Nöo hën de tuu ko fëë.

³⁶ Nöo hën dee sëmbë dee bi si di soni, hën de konda da dee otowan fa Masa Jesosi bi puu dee soni a di sëmbë liba. ³⁷ Nöo hën di fëë de fëë dë, hën mbei hii dee sëmbë u di pisiwata dë begi Masa Jesosi taa, gaantangi be a kumutu a di köndë u de go. Nöo hën Masa Jesosi subi a di boto faa go.

³⁸ Nöo hën di sëmbë di Masa Jesosi bi puu dee soni nëen liba naandë, hën a taki da Masa Jesosi taa a kë go ku ën.

Ma Masa Jesosi taki dëen taa: ³⁹ “Wë, nönö, mati. Toona go a i köndë, nöo i go konda da dee sëmbë kumafa Gadu du i bunu tjika.”

Hën di sëmbë piki, nöo hën a go nëen köndë go ta paaja di buka ta konda da hii sëmbë di bunu di Gadu du ën.

⁴⁰ Hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen toona koti go a di oto sê banda ka de bi kumutu. Nöo di de go dou, nöo hën dee hia sêmbê bi sai dë wai ku de, biga de bi dë ta luku Masa Jesosi faa toona ko.

Aki Masa Jesosi heepi wan mujëë ku wan mujëë mii.

Mat. 9:18-26; Maik. 5:21-43

⁴¹ Nöo a di ten dë seei, hën wan hedima u keiki de kai Jailusi ko a Masa Jesosi. Nöo hën a tjökö kini a goon nëen fesi begi ën taa gaantangi be a ko nëen wosu. ⁴² Biga a abi wan kodo mujëë mii fëen tö nöo a abi tuwalufu jaa, ma nöo a siki seei tee a dë a dëdë ku libi maun.

Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa, “Söö. Wë antoobi, mati. Un boo go.”

Nöo hën de tei pasi nango, nöo hën wanlô hia sêmbê ta waka ku ën ta peetëen seei tee na soni.

⁴³ Nöo di juu dë, hën wan mujëë bi sai a di köndë naandë, a bi dë ku wan siki tuwalufu jaa longi kaa, soni ta kule nëen an ta tapa möönsö. A go a data seei te a wei, ma an sa ko bunu möönsö. ⁴⁴ Hën di a jei taa Masa Jesosi ko dë, nöo hën wë a waka saapisaapi nëen baka go panjëen a dee jëkëjêkë u di koosu buka fëen. Nöo hën wante, hën a ko bunu kaa.

⁴⁵ Ma nöo hën Masa Jesosi bia hakisi taa: “Ambë panjan mi?”

Nöo hën de tuu ta piki taa: “Na mi.” Disi taa: “Na mi.” Disi taa: “Na mi.”

Nöo hën Petuisi taa: “Wë Masa, luku fa dee sômëni hia sêmbê ta peeta i aki. Nöo unfa joo du sabi ambë panjan i?”

⁴⁶ Hën Masa Jesosi taa: “Aai, ma seei mi sabi taa wan sêmbê panjan mi. Biga mi fii wan kaakiti kumutu a mi sinkii go kula wan sêmbê.”

⁴⁷ Nöo hën di mujëë si taa wë di soni an sa tjubi möön. Nöo hën a ko ku panta seei ko tjökö kini a goon a Masa Jesosi fesi a hii dee sêmbê wojo dë. Nöo hën a konda hii soni dëen, andi mbei a waka ko panjan di koosu jëkëjêkë fëen, ku fa a ko bunu. De tuu a pii konda dëen.

⁴⁸ Nöo hën Masa Jesosi taa: “Mujëë, na fëë möön e. Di biibi fii aki, nöo a heepi i kaa. Go fii a i wosu ku piizii.”

⁴⁹ Nöo di juu dë seei, hën wan u dee sêmbê u di hedima u keiki di bi ko kai Masa Jesosi faa ko kula di mujëë mii fëen dëen, ko dou. Hën a taki dëen taa: “Mati, gaan soni. An dë fii mbei di Mësitë ko möön e, biga di mii fii dëdë kaa.”

⁵⁰ Ma nöo hën Masa Jesosi seei taki da di tata u di mii taa: “Na fëë e, mati. Hoi di biibi fii a mi liba nöömö, nöo joo si. Di mii fii o toona ko bunu.”

⁵¹ Nöo hën de nango te de go dou a di wosu. Nöo Masa Jesosi an kë oto sëmbë go ku ën a di wosu ka di mii dë möön leki Johanisi, Petuisi, Jakobosi, ku di mii tata ku ën mama nöo.

⁵² Nöo di a go dou a di wosu dendu, hën a taki da dee sëmbë dee ta bai ta këë naandë taa be de an këë möön. Wë biga di mii na dëdë a dëdë, duumi a ta duumi. ⁵³ Nöo hën de lafu ën mbei ën fa, biga de bi sabi tuutuu taa di mii dëdë.

⁵⁴ Nöo hën a pasa go dou a di mujëë mii. Nöo hën a panjëën a maun, hën a kai ën taa: “Mujëë mii, hopo e.”

⁵⁵ Nöo hën wantewante dë, hën di mujëë mii weki hën a hopo. A libi baka. Nöo hën Masa Jesosi taa be de dëen soni u njan.

⁵⁶ Nöo di soni foondo di mama ku di tata u di mii te na soni. Ma Masa Jesosi taki da de taa: “Di soni i si pasa aki, nöo wan musu taki ën da sëmbë e.”

9

Aki Masa Jesosi manda dee bakama fëen go a dee köndëköndë.

Mat. 10:5-15; Maik. 6:7-13

¹ A baka u di dë, hën Masa Jesosi kai dee tuwalufu bakama fëen ko nëen. Hën a da de kaakiti ku taki fu de ta jaka dee gadu ta puu a sëmbë hedi. Söseei a da de kaakiti tu u de ta kula hii sootu pei siki u sëmbë. ² Nöo hën a manda de u de go ta lontu a dee peipei köndë ta konda da sëmbë taa Masa Gadu ta hopo di Njunjun Tii fëen fa u dë aki. Nöo söseei tu de musu kula dee sikima ko bunu.

³ Hën a taki da de taa: “Fa woon go aki, nöo wan musu tja soni go ku unu e. Wan musu tja wakatiki. Wan musu tja saku. Wan musu tja njanjan. Wan musu tja möni. Nöo dee koosu dë a unu sinkii dë, nöo ku de nöo un musu go. ⁴ Nöo te wan sëmbë hoi unu nëen wosu, nöo naandë un musu dë fu tee un kumutu a di köndë dë.

⁵ “Nöo te un go a wan köndë, nöo te de an kë haika di buka fuunu, nöo un musu feki di sandu u di köndë di bi peka a unu basufutu puu tuwë da de e, be a fika kuma wan maaka taa un bi konda di buka da de ma de an bi këën. Nöo a fika da de.”

⁶ Nöo hën de go. De ta waka a dee köndëköndë ta konda di Bunu Buka u Masa Gadu ta kula sëmëni sikima.

Aki lei fa dee soni u Masa Jesosi ta danga Könu Helodi.

Mat. 14:1-12; Maik. 6:14-29

⁷ Di juu dë, hën Könu Helodi, di ta tii Galilea Köndë, ko jei hii dee soni Masa Jesosi ta du. Nöo a toobi ën tee na soni, biga de an sabi ambë ta du dee soni dë. So sëmbë taa wë Johanisi di Dopuma _{di di könu bi kii} hën hopo baka a dëdë ko ta du dee soni. ⁸ So sëmbë taa di fesiten tjabukama u Masa Gadu

de kai Elia hën toona ko, ee nasö wan u dee oto awoo fesiten tjabukama hën weki baka.

⁹ Hën Könu taa: “Wë Johanisi miseei bi kii, nöö ma sabi ambë da di sëmbë dë.” Nöö hën a ta mbei möiti nöömö faa musu si ën.

Aki Masa Jesosi da feifi dusu sëmbë soni u njan.

Mat. 14:13-21; Maik. 6:30-44; Joh. 6:1-14

¹⁰ Nöö hën a baka wan pisiten, nöö hën dee tjabukama toona ko a Masa Jesosi, hën de konda dëen fa soni bi waka di de tja di Buka go a dee köndëköndë. Nöö hën Masa Jesosi tei de, nöö hën de ku ën go a wan sabana kamian zuntu ku wan köndë de kai Betisaida, de wanwan.

¹¹ Nöö di lanti jei taa Masa Jesosi go a di kamian dë, nöö hën de faakëen. Nöö di a si de, hën a kisi de ku wai. Nöö hën a ta konda da de kumafa Masa Gadu ta hopo di Njunjun Tii fëen fa u dë aki. Hën a ta kula dee sikima u de tu.

¹² Nöö hën de dë te di sapate buka, hën dee bakama u Masa Jesosi ko nëen. Hën de taki dëen taa: “Masa o, fa u dë a di kamian aki, nöö a lati kaa. Nöö na fii manda dee sëmbë go nö, be de go a dee boiti ku dee köndë dee dë a zuntu aki go suku soni u njan ku kamian u duumi.”

¹³ Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: “Wë nönö, wan musu mbei dee sëmbë go e. Un da de soni u njan.”

Hën de taki dëen taa: “Wa abi soni u njan aki möön leki feifi bëë ku tu fisi tö. Ee na i kë fuu go bai soni u njan da de, ma de hia e!”

¹⁴ Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: “Wë un mbei dee sëmbë sindo a hiphipi u feifiteni sö te dou.” Biga dee sëmbë bi dë kuma feifi dusu womi sö bifö i abi mujëe ku mii.

¹⁵ Nöö hën dee bakama go seeka dee sëmbë buta te de kaba.

¹⁶ Nöö hën Masa Jesosi hopo wojo a liba, nöö hën a da Masa Gadu tangi. Hën a booko dee bëë ku dee fisi pisipisi, hën a da dee bakama fëen. Nöö hën de tja go paati da dee sëmbë, ¹⁷ hën de njan tee bëë u de fuu. Nöö hën dee bakama go pii dee pisi dee fika te de kaba, de fuu tuwalufu gaan manda.

Aki Petuisi taki ambë da

Masa Jesosi.

Mat. 16:13-19; Maik. 8:27-29

¹⁸ Wan daka möön, hën Masa Jesosi go dë a wan kamian hën wanwan ta begi. Te wan pisi hën dee bakama fëen ko nëen, hën a hakisi de taa: “Wë fa mi ku unu ta waka ta lontu aki, ambë lanti ta taki taa mi dë? Andi u mi de ta pakisei?”

¹⁹ Hën de taa: “Wë u ta jei de ta taki taa i da Johanisi di Dopuma di de bi kii, hën toona weki. So sëmbë taa i da Elia, di fesiten tjabukama u Masa Gadu, hën toona weki ko a goonliba

baka. Ee nasö wan u dee oto fesiten tjabukama kuma ën, hën toona weki. Sö de ta mëni.”

²⁰ Nöo hën Masa Jesosi hakisi de taa: “Wë unu wë, fa mi ku unu ta waka ta lontu aki, ambë un mëni da mi?”

Nöo hën Petuisi piki ën taa: “Masa o, i da di Paamusi Könu e, di Keesitu di Gadu bi paamusi taa a o manda ko da u ʼfaa heepi u,.” ²¹ Nöo hën Masa Jesosi bai de taa de an musu konda di soni dë da na wan sëmbë.

Aki Masa Jesosi ta konda da de kumafa de o kii ën.

Mat. 16:20-28; Maik. 8:30-9:1

²² Nöo hën a taki da de taa: “Un haika e, dee sëmbë. Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki musu tja sëmëni sitaafu e. Fa dee Gaan Womi ku dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti sai dë, de an dë a mi du nöo de o tja mi go kii. Ma a di u dii daka fëen nöo mi o toona weki baka a dëdë e.”

Sö Masa Jesosi taki da de te a kaba.

Aki Masa Jesosi konda da de fa de musu du bifö de sa waka nëën baka.

²³ Hën a taki da de möön taa: “Ee wan sëmbë i kë ko a mi baka, nöo dee du fii an musu hati i fii disa e. Nöo hiniwan daka i musu ta tja di sitaafu di o ta miti i fu di i ta waka a mi baka, leti kumafa wan sëmbë ta tja wan lakpa pau u de pekëen kii. ²⁴ Biga ee wan sëmbë i ta suku fii hoi i libi ku dee du fii, nöo ja o feni ën kumafa i kë möönsö e. Ma di sëmbë di hopo ën seei ku telu da mi, nöo hën o feni ën kumafa a kë. ²⁵ Wë biga ee wan sëmbë i feni hii bunu u di goonliba aki tuu ma i dëdë go a didibi faja, nöo andi i wini? ʼNëen da i sei i hedi bai kaapusa nö?”

²⁶ “Biga ee wan sëmbë sen ta kisi i fii piki taa i nama ku mi ta tei dee lei u mi a goonliba aki, nöo söseer tu te mi go te mi ko u mi ko tei di könu bangi u mi, nöo sö sen o kisi mi da i tu. Biga wan daka o dou di mi o ko ku di gaan waiti u mi ku di u mi tata, ku di u dee basia u Gadu Köndë ala tuu. Nöo di juu dë, sen o kisi mi tu fu mi nama ku di sëmbë naandë.

²⁷ “Nöo dee sëmbë, un haika bunu e. Fa mi ta fan ku unu aki, nöo so u dee sëmbë dë aki an o dëdë bifö de o si fa Masa Gadu o hopo di Njunjun Tii fëen.”

Aki Masa Jesosi ko tooka

a dee bakama fëen wojo.

Mat. 17:1-8; Maik. 9:2-8

²⁸ A baka u aiti daka fu di Masa Jesosi taki dee oto dë, nöo hën a tei Johanisi ku Petuisi ku Jakobosi go a wan kuun liba go ta begi. ²⁹ Nöo di a ta begi tee wan pisi, nöo hën fesi fëen ko tooka. Dee koosu nëen sinkii tuu ko ta sëndë kuma te Gadu ta koti faja.

30-31 Te wan pisi, hën tu sëmbë ko naandë ko ta fan ku Masa Jesosi. Dee sëmbë dë seei sinkii ta sëndë te na soni tu, kumafa dee sëmbë ta libi a Masa Gadu Köndë sinkii ta sëndë. Nöö fa de ko ta fan ku ën naandë, de dë wanlö fesiten tjabukama u Masa Gadu dee bi dëdë gaanduwe kaa. Wan de kai Mosesi, wan da Elia. De ko ta fan ku Masa Jesosi u di wooko di Masa Gadu bi mandëen ko a goonliba faa du. Biga de ta taki soni u di fa a o dëdë a Jelusalen.

32 Di juu dë, nöö Petuisi ku dee otowan fëen bi ta duumi. Te wan pisi, nöö hën de weki. Nöö hën de bia luku, de si Masa Jesosi sinkii ta sëndë seei, nöö de si de tu sëmbë tu dee ku hën ta fan dë.

33 Nöö hën di de tu sëmbë o toona go, nöö hën Petuisi taa: “Wë Masa o, a suti fa u dë aki. Nöö ee i kë, nöö u sa mbei dii tjëkëliba, wan fii, wan u Mosesi, ku wan u Elia.” (Ma wë fa Petuisi ta fan dë seei, nöö a dë kuma an saandi a ta taki e.)

34 Nöö an kaba u fan seei, hën de si wan bundji saka zaaa ko tapa de. Nöö dee bakama ko fëëë. 35 Nöö hën de jei wan töngö a di bundji dendu taa: “Di sëmbë aki sö, hën da di Womi Mii u mi di mi tei manda ko a goonliba. Nöö hën fuun musu haika e.”

36 Nöö di de jei di fan sö kaa, hën de ko si taa Masa Jesosi wanwan tö nöö fika naandë.

Nöö sö wan soni dee sëmbë si pasa e. Ma nöö fa de si ën seei, ma de an kondëen da na wan sëmbë möönsö di ten dë.

Aki Masa Jesosi puu wan soni

a wan mii liba.

Mat. 17:14-21; Maik. 9:14-27

37 Di dobooko fëen, hën de kumutu a di kuun liba saka ko a goon, nöö sëmëni sëmbë ko miti ku de.

38 Nöö hën wan sëmbë a de mindi bai taa: “Mësitë, gaan-tangi, heepi mi ku di wan kodo womi mii u mi aki o. 39 Wan soni ta ko nëen liba, nöö a ta bai ta tuwëen a goon, nöö sukuma ta kumutu nëen buka. Ee fuu taki, an ta disëen möönsö. Möönmöön a ta kabëen a sösö. 40 Nöö mi bi begi dee bakama fii fu de puu ën da mi, ma de an sa puu ën.”

41 Hën Masa Jesosi taa: “Hun? Andi seei mi feni a dee sëmbë u di ten aki maun? Fa mi ku de ta dë aki, de an ta biibi möönsö. Taangajesi nöö de abi sö. Fu un longi ten mi musu dë ku unu ta hoi pasensi da unu ufö woon biibi mi?”

Hën a taki da di sëmbë taa: “Tja di mii ko da mi aki.”

42 Nöö hën di sëmbë ta waka ta ko ku di mii a Masa Jesosi. Ma nöö de an dou seei, hën di soni kisi di mii tuwë a goon dobëen buta kakakaa.

Nöö hën Masa Jesosi bai ën taa, “Hetji pasa kumutu a di mii liba e!” Nöö hën a kumutu wante, di mii ko bunu. Nöö hën Masa Jesosi tei di mii hën a dëen tata.

⁴³ Nöö di soni foondo dee sëmbë tee de taa: “Maingë, mi fëëë di kaakiti u Masa Gadu e! Aai, a a’ poosian tuu.”

Aki Masa Jesosi taki soni

u di dëdë fëën möön.

Mat. 17:22-23; Maik. 9:30-32

Fa dee sëmbë ta fan dë, hën Masa Jesosi taki da dee bakama fëën taa: ⁴⁴ “Un haika e, dee sëmbë. Mi o taki wan soni da unu aki, nöö un musu hoi ën fu wan fëëkëtëën. „Fa i si dee sëmbë ta gafa mi aki seei,„ ma wan ten o dou nöö de o tja Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki go sei da sëmbë fu de kii mi puu.”

⁴⁵ Ma nöö di fan a fan dë, a dë wan foombo soni da dee bakama fëën. De an fusutëën möönsö, biga a dë wan tjubitjubi soni da de. Ma seei de bi fëëë u de hakisi ën andi da di soni.

Aki Masa Jesosi ta lei ambë

da fesima.

Mat. 18:1-5; Maik. 9:33-37

⁴⁶ Wë nöö di juu dë, hën wan gaan toobi hopo a dee bakama dendu. De ko ta hakisi deseei taa: “Undi fuu seei dë di möön hei wan a di wooko aki?”

⁴⁷ Nöö hën Masa Jesosi saandi de ta pakisei, hën a go tei wan mii tja ko buta nëën bandja naandë. ⁴⁸ Hën a taki da de taa: “Dee sëmbë o, un si di mii aki sö? „An dë wan hei sëmbë, ma tökusei,„ di sëmbë di ta tei „sö wan lagilagi sëmbë kuma,„ di mii aki fu mi hedi, nöö hën da a ta tei misei tu. Nöö di sëmbë di ta tei mi, nöö hën ta tei di Sëmbë di manda mi ko aki.

“Nöö di sëmbë di a’ sakafasi te a ta butëën seei a hii dee otowan fëën basu, nöö hën da di möön hei sëmbë a Masa Gadu wojo e, dee sëmbë.”

Aki ta lei ambë ku Masa

Jesosi dë a wan së.

Maik. 9:38-40

⁴⁹ Nöö hën wan u dee bakama u Masa Jesosi de kai Johanisi taki dëen taa: “Masa, u bi si wan sëmbë ta puu soni a sëmbë liba ku i në, ma di sëmbë dë an bi ta nama ku i kumafa u ku i nama aki. Nöö hën u tapëën taa be an musu du sö.”

⁵⁰ Hën Masa Jesosi taa: “Wë nönö womi, wan musu tapëën e. Biga ee wan sëmbë an dë feantima fuunu, nöö hën da unu ku ën dë a wan së.”

Aki wan köndë an kë da Masa Jesosi kamian u duumi.

⁵¹ Wë nöö di juu dë, Masa Jesosi ten ko zuntu faa toona go a Gadu Köndë ka a bi kumutu. Nöö di a sabi sö kaa, hën a

buta taa a o go a Jelusalen. ⁵² Nöo hën a manda wantu u dee bakama fëen go a fesi u de go suku kamian u de duumi a pasi.

Nöo hën dee bakama fëen go te de go dou a wan u dee köndë u dee Samalia sëmbë, hën de go hakisi wanlö sëmbë dë kamian u de ku Masa Jesosi duumi.

⁵³ Ma nöo dee sëmbë sabi taa a Jelusalen de nango, nöo hën mbei de piki de taa de aan kamian da de u de duumi. ⁵⁴ Nöo hën dee sëmbë bia toona ko piki Masa Jesosi baka.

Nöo hën di Johanisi ku Jakobosi jei di soni, hën de hakisi Masa Jesosi taa: “Masa o, ja kë fuu kai faja kumutu a liba ko kaba dee sëmbë dë a sösö nö?”

⁵⁵ Nöo hën Masa Jesosi bai de taa: “Nönö womi, un sooti pei pakisei da di dë? Un kaba ku dee soni dë!”

⁵⁶ Nöo hën de pasa go suku kamian a oto köndë duumi.

Aki Masa Jesosi ta leti dee sëmbë kë waka nëen baka.

Mat. 8:19-22

⁵⁷ Nöo fa de dë a pasi nango dë, hën wan sëmbë ko a Masa Jesosi ko taki dëen taa: “Mi kë go ku i aluwasi naasë i nango.”

⁵⁸ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë a bunu, ma i sabi nö? Dee mbeti abi baaku ka de ta kandi duumi, nöo söseei dee piki fou abi wosu tu. Ma Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, ma abi kamian ka mi ta dë e. Ma ee i kë sö, nöo i ko boo go.”

⁵⁹ Nöo hën wan oto daka möön, hën Masa Jesosi kai wan womi faa musu ko dë bakama fëen. Hën di womi taa: “Antoobi, mi sa ko, ma mi kë begi i wan soni ufö. Mi kë dë te mi tata dëdë mi bei te mi kaba, nöo mi ko e.”

⁶⁰ Hën Masa Jesosi taa: “Wë nönö womi, be dee sëmbë dee an dë a mi du bei dee dëdë sëmbë u de e. Ma ju, be i ko go ku mi go paaja di Buka, be sëmbë ko sabi taa Masa Gadu ta hopo di Njunjun Tii fëen fa u dë aki.”

⁶¹ Nöo hën wan oto daka möön, hën wan womi taki da Masa Jesosi taa a kë ko bakama fëen. Ma a kë faa dëen pasi be a go da dee sëmbë fëen wosu adjoisi ufö a ko.

⁶² Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Aai, wë mi jei, ma i sabi nö? Ee wan sëmbë ta du wan wooko ku tu hati nöo di wooko dë an o ko bumbuu soni möönsö. Nöo ee wan sëmbë ta wooko a di lö fasi dë, nöo an bumbuu tjika faa ko dë wan wookoma a di Tii u Gadu dendu e.”

10

Aki Masa Jesosi manda wanlö

hia bakama fëen u de go

paaja di Buka.

¹ Wan oto daka möön, hën Masa Jesosi kai sëbënteni-ku-tu u dee bakama fëen ko nëen. Nöo hën a manda de tu ku tu u

de musu go a dee pikipiki köndë ku dee gaangaan köndë ka hënseei bi pakisei faa musu go, „be de konda da dee sëmbë taa Gadu ta hopo di njunjun tii fëën.”

² Nöo hën a taki da de taa: “Un haika e, dee sëmbë. Di goon bigi nöo di njanjan lepi u koti, ma wookoma biti poi. Nöo un begi Masa Gadu e, faa puu hia sëmbë manda go a di wooko fëën.”

³ Nöo hën a toona taa: “Fa mi ta manda unu aki, mi ta manda unu leti kuma sikafu mii nango a pëndë mbeti dendu. Ma un go nöo. Mi ta manda unu. ⁴ Nöo fa woon go dë, wan musu tja möni e, wan musu tja saku. Nöo dee susu un tuusi a unu futu dë, nöo ku de nöo un musu go. Nöo te un nango, wan musu ta buuja ta da oto ku sëmbë a pasi.

⁵⁻⁶ “Nöo ee de kai unu a wan wosu fuun go duumi, nöo un musu begi da di sëmbë abi di wosu taa: ‘Masa Gadu musu dë ku i e.’ Nöo fa woon taki dë, nöo ee wan bumbuu sëmbë sai naandë di fiti u feni di bunu i begi dëen dë, nöo di bunu o tan a di wosu. Ma ee di sëmbë an fiti di lö bunu dë, nöo di bunu o toona ko a unu baka.

⁷ “Nöo fa de o tei unu a di wosu dë, nöo naandë un musu tan e. Wan musu kumutu ku unu lai go libi a oto wosu. Nöo te de da unu soni u njan, nöo un musu njan mën. Sen an musu kisi unu. Biga wan wookoma musu feni hën paima fu di wooko di a ta du.

⁸ “Nöo te un go a wan köndë nöo ee de kisi unu ku piizii, nöo di soni i si de seeka da unu fuun njan nöo hën un musu njan e.

⁹ “Nöo un kula dee sikima dee sai a di köndë dë. Nöo un taki da hii dee sëmbë taa di ten kisi u Masa Gadu hopo di Njunjun Tii fëën awaa, „nöo be de seeka u ko nëen.”

¹⁰ “Ma te un go a wan köndë, nöo ee dee sëmbë dë nëen an kë haika unu, nöo un musu go taanpu a sitaati u di köndë, nöo un taki da de taa: ¹¹ ‘Di doti u di köndë aki di bi peka a u futu, nöo u feki ën puu tuwë disa da unu e, kuma wan maaka taa Masa Gadu o sitaafu unu. Biga u bi ko fuu konda da unu taa Masa Gadu ta hopo di Njunjun Tii fëën fa u dë aki, ma wan këen. Nöo di hebi fëën fika da unu e. U, u nango.’ ”

¹² Nöo hën a toona taki möön taa: “Nöo un musu sabi taa a di daka di Masa Gadu o kuutu hii mundu, nöo di sitaafu di köndë dë o kisi o möön hogi möön leki di hogi köndë de kai Sodom bi kisi e.”

Aki Masa Jesosi bai helu

da wanlö köndë.

Mat. 11:20-24

¹³ Nöo hën Masa Jesosi taa: “Mi bai helu da un dee sëmbë ta libi a Kolazin ku dee u Betisaida e. Wë biga ee dee köndë de kai Sidon ku Tilusi bi si dee gaan foombo wooko dee mi ta

du a unu mindi aki, nöö de bi o bia de libi gaanduwe kaa. Di hogilibi u de bi o hati de tee de bi o bisi djodjo go sindo a goon ta tuwë sindja a de sinkii. Sö a bi o hati de tjika. Ma un dee sëmbë u Kolazin ku Betisaida si dee foondo wooko u mi, ma töku wan a' toobi möönsö fuun disa dee hogilibi fuunu.

14 “Nöö hën mbei mi taki taa tee Masa Gadu o kuutu goonliba, nöö di sitaafu woon kisi o hogi möön di Sidon ku Tilusi o kisi.

15 “Nöö un dee sëmbë u Kapenaumi tu, unfa un mëni? Un mëni taa di hei fuunu aki o tja unu go a Gadu Köndë nö? Nönö e, na seei. Ma a didibi faja a o tja unu go! „Biga mi ko a unu ma wan tei di lei u mi u soni möönsö.“

16 Nöö hën Masa Jesosi taki da dee bakama fëen taa: “Ee wan sëmbë ta piki unu buka, hën da a ta piki di buka u mi kaa. Ma ee wan sëmbë an tei unu, nöö hën da an tei mi tu, söseei an tei di Sëmbë di manda mi ko aki tu.”

Aki Masa Jesosi ta lei

dee bakama fëen

andi de musu wai da.

17 Nöö hën de sëbënteni-ku-tu bakama u Masa Jesosi go tefa de toona ko, nöö de ta wai seei. De taki dëen taa: “Masa o, fa u go dë, nöö dee gadu bi saka a u basu seei, di u tei di në fii bai de.”

18 Hën Masa Jesosi taki da de taa: “„Awa, sö de o saka da unu tuu.“ Biga miseei bi si fa di kaakiti u didibi bi booko saka gaanduwe kaa. Mi si ën, a kumutu a liba ala pasa a mi wojo valau sö, kuma liba koti faja go a goon. Nöö fa dee gadu saka a unu basu dë, nöö sö de o ta saka.

19 “Biga mi ta da unu makiti a di gaan felantima fuu liba e, ku hii dee hogi soni dee a o manda ko a unu, te dou ku sindeki ku kukutulabu tuu. De an o sa du unu hogi.

20 “Ma tökuseei na fu di soni dë hedì un musu ta wai e. Na fu di dee gadu ta saka a unu basu mbei un musu ta wai tu. Ma un musu ta wai seei fu di un sabi taa në fuunu dë sikifisikifi a Masa Gadu Köndë ala.”

Aki Masa Jesosi konda da dee bakama fëen kumafa de abi bunuhedi tjika.

Mat. 11:25-27, 13:16-17

21 Nöö hën di Akaa u Gadu mbei Masa Jesosi ko wai tee na soni. Hën a taa: “Masa Gadu, gaantangi fii o. I da Masa u liba ala ku goonliba aki tuu. Nöö mi da i tangi u di a dë taa i tjubi dee soni fii da dee könima ku dee sabisonima u di goonliba aki te de an sa sabi de möönsö. Nöö hën i toona mbei dee lagilagi sëmbë aki dee ta piki i buka, ko sabi de. Aai Taata, gaantangi fii e. Biga sö i feni ën taa a bunu. Wë nöö i bigi e, Taata.”

²² Hën a taa: “Dee sëmbë o, mi Tata buta hii soni a mi maun e. Nöö na wan sëmbë sabi kaba u di Mii boiti di Tata nöö. Söseei na wan sëmbë sabi kaba u di Tata tu boiti di Mii nöö, ku di sëmbë di di Mii kê faa ko sabi ën.”

²³ Nöö hën a bia luku dee bakama fëen, nöö hën a taki da de taa: “Un dee sëmbë aki, un abi bunuhedi e, fu dee soni dee un ta jei ku dee un ta si aki. ²⁴ Biga sëmëni u dee fesiten tjabukama ku dee kõnu tuu bi hangi u de si dee soni un ta si aki. De bi hangi tu u de jei dee soni dee un ta jei aki, ma de an bi sa jei de.”

Aki Masa Jesosi konda di oto u wan bunuhati Samalia sëmbë.

²⁵ Te wan daka, hën wan u dee sabima u wëti hopo go a Masa Jesosi u go poobëen luku. Nöö hën a hakisi ën taa ee andi faa musu du te nöö a sa feni di teego libi u Masa Gadu.

²⁶ Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Andi sikifi a Gadu Buku? Andi i ta lesi nëen?”

²⁷ Hën a taa: “Wë mi ta lesi taa i musu lobi Masa Gadu ku hii i hati ku hii i akaa ku hii i taanga ku hii pakisei fi. Nöö i musu lobi di otowan fi leti kumafa i lobi i seei.”

²⁸ Nöö hën Masa Jesosi taa: “Wë fa i piki dë, nöö i piki bunu. Sö fi libi tuu, nöö joo dou a Masa Gadu Köndë.”

²⁹ Ma di di womi si taa di soni a hakisi dë nëen a feni, hën a toona hakisi Masa Jesosi taa: “Wë ambë da di otowan u mi di mi musu lobi kuma miseei?”

³⁰ Nöö hën Masa Jesosi tei wan oto konda dëen. A taa: “Wan sëmbë bi kumutu a Jelusalen nango a Jelikou. Nöö hën a nango te wan pisi, hën wanlö fufuuma ko kisi ën panjan. Hën de fon mën te a fon. Hën de tei dee soni fëen dee a bi tja tuu, te kisi ku dee koosu dee bi dë nëen sinkii. Hën de disëen a goon dë a dëdë ku libi maun, hën de go u de.

³¹ “Nöö hën a sai dë te wan pisi, hën wan u dee begima di ta wooko a Masa Gadu Wosu ko ta pasa. Nöö di a si di womi a goon dë, hën a koti lontu a oto së pasa go fëen.

³² “Nöö a baka u di dë, hën wan u dee bakamii u Leifi di ta wooko a Masa Gadu Wosu ko ta pasa tu. Nöö di a ko si di womi a goon dë, hën a luku ën diin te a kaba. An du wan wojo soni möönsö. Hën a koti lontu a oto së pasa go fëen.

³³ “A baka fëen hën wan Samalia sëmbë ko ta pasa dë tu. Nöö di a si di womi a goon naandë, nöö hën tjali fëen kisi ën te a taa: ‘Wë di sëmbë aki, fa u ku dee lö sëmbë aki dë feanti seei, ma tjali fëen kisi mi, nöö ma sa disëen aki go. Mi musu heepi ën.’

³⁴ “Nöö hën a go a di womi go lobi deesi a dee koti buka fëen hën a tai de te a kaba. Hën a hopo ën buta a di mbeti fëen liba, hën a ta tjëen te a wan lantiwosu. Nöö naandë a go sölugu ën.

³⁵ “Nöö di mamate hën a hopo, nöö hën a go a di sëmbë di abi di wosu. Nöö hën a tei möni, hën a dëen. Hën a taki dëen taa:

‘Womi o, gaantangi baa, luku di sëmbë aki bunu da mi, nöö ee di möni an tjika nöö te mi toona nöö mi o paka i dou.’ ” Sö wan oto Masa Jesosi taki te a kaba.

³⁶ Nöö hën a bia hakisi di womi di bi ko nëen dë taa: “Wë mati, andi i pakisei u de dii sëmbë naandë? Undi u de libi ku di womi kuma di otowan fëen di a ta lobi kuma hënseei?”

³⁷ Hën di womi taa: “Wë misikuma di sëmbë di bi a’ tjalihati fëen dë.”

Hën Masa Jesosi taa: “Wë nöö i piki bunu. Nöö i go e, nöö i libi kumafa di womi dë libi dë.”

Aki Masa Jesosi dë

a Maita ku Malia wosu.

³⁸ Nöö di Masa Jesosi ku dee bakama fëen dë a pasi nango a Jelusalen dë, te wan pisi hën de go dou a wan köndë. Nöö hën wan mujëe de kai Maita kai ën faa ko nëen wosu. Nöö hën a go.

³⁹ Wë nöö Maita bi abi wan sisa fëen de ta kai Malia. Nöö fa Masa Jesosi ko a de dë, hën Malia go sindo leti nëen fesi a goon naandë ta haika dee soni a ta taki.

⁴⁰ Ma Maita bi dë ku bookohedi ta seeka soni u njan da Masa Jesosi ku dee bakama fëen. Hën de dë te wan pisi, an sa tjëen möön. Nöö hën a fan ku Masa Jesosi taa: “Masa o, ja si nö? Fa i si i ko aki, nöö hën Malia disa mi wanwan tö fu mi seeka hii soni da unu. Ja sa mandëen fa a ko heepi mi nö?”

⁴¹ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë Maita o, mujëe, haika e. I dë ku gaan pakisei ta booko hedi a sëmëni soni. ⁴² Ma wan soni nöö dë fanöudu e, mujëe. Fa i si Malia ko sindo ta haika mi aki, nöö hën du di möön bunu soni, nöö ma o puu ën nëen.”

11

Aki Masa Jesosi lei dee bakama fëen fa u de begi Gadu.

Mat. 6:9-13, 7:7-11

¹ Wan daka hën Masa Jesosi bi dë a wan kamian ta begi. Hën a begi teefa a kaba, nöö hën wan u dee bakama fëen hakisi ën taa: “Masa o, andi mbei ja sa lei u fa fuu begi tu, kumafa Johanisi lei dee bakama fëen?”

² Hën a taki da de taa: “Antoobi. Mi o lei unu. Te woon begi, nöö sö fuun musu taki:

Ke, u Tata a liba, hii sëmbë musu lesipeki i e.

De musu sabi taa i dë bumbuu limbolimbo.

U begi taa di Tii fii musu paaja a hii goonliba.

³ Nöö u begi i fii da u dee soni u abi fanöudu fuu pasa u libi tide.

⁴ Nöö u begi i tu, be i puu u a bëe u dee hogi dee u ta du, leti kumafa u seei ta puu dee otowan fuu a bëe fu dee hogi de ta du u.

Nöö u begi i taa na disa u da dee soni dee sa hai u tja go a di së u hogi e.

Sö fuun ta begi e, dee sëmbë.”

⁵⁻⁶ Hën a toona taki da de taa: “Ee wan sëmbë i a’ wan bunu mati, nöö hën wan sëmbë ko a i a mindi ndeti, nöö joo go a di mati fii. Nöö joo taki dëen taa: ‘Mati, gaantangi baa, mi ko begi i soni. Wan mati u mi kumutu a kamian ko a mi, nöö ma a’ soni u njan fu mi dëen. Gaantangi, juu mi dii bëëë.’

⁷ “Nöö di sëmbë o piki i taa: ‘Haika, na toobi mi a di juu aki e. Mi söötö döo go kandi kaa. Mi ku dee mii u mi dë a kamba aki, de ta duumi. Ma sa hopo go tei bëëë da i möön e.’ Ma nöö fu di di fuka fii bigi, nöö joo ta naki di döo kodo ta begi ën nango nöömö.

⁸ “Nöö mi taki e, kandë an o jabi di döo da i fu di un dë mati hedi. Ma fu di i ta naki di döo nëen hedi nöömö te an sa feni pasi duumi, nöö hën mbei a musu hopo tei di bëëë da i kuma di mëni i abi fanöudu.

⁹ “Fëen mbei mi taki da unu taa i musu ta begi Masa Gadu nöömö e, nöö a o da i di soni di i ta begi ën. I musu ta suku di soni i abi fanöudu nëen, nöö joo feni ën. I musu ta naki di döo fëen, nöö a o jabi ën da i. ¹⁰ Biga di sëmbë di ta begi ën, nöö hën a ta da. Di sëmbë di ta suku nëen, nöö hën o feni. Nöö di sëmbë di ta naki di döo fëen, hën a o jabi ën da.

¹¹ “Wë nöö fa un dë aki, ee di mii fii pidi i wan pisi fisi nöö i sa tei wan sindeki pisi dëen nö? Na seei. ¹² Nöö ambë dë a unu mindi aki tu di o tei kukutu labu da hën mii ee a pidi i obo. Nönö, sëmbë an dë e.

¹³ “Wë nöö fa un ta du hogi so juu seei, ma un sabi taa un musu da dee mii fuunu bumbuu soni, wë nöö unu Tata a liba wë? An sa da unu di Akaa fëen tu nö, te un ta begi ën.”

Aki Masa Jesosi ta taki soni fëen ku dee didibi.

Mat. 12:22-30, 43-45; Maik. 3:20-27

¹⁴ Te wan oto daka möön, hën Masa Jesosi puu wan soni bi dë a wan womi liba. Di soni bi tapa di womi buka nöö di Masa Jesosi jakëen puu, nöö wantewante a ko ta fan bumbuu baka. Nöö di soni foombo hii sëmbë.

¹⁵ Ma seei so u dee sëmbë kosi Masa Jesosi. De taa: “Fa i si a ta puu dee soni a sëmbë liba aki, nöö na ku wan oto kaakiti möönsö, ma ku di kaakiti u di hedima u dee didibi de kai Belisabo, ku ën wë a ta du ën e.”

¹⁶ Nöö hën wanlö sëmbë sai dë kë poobëen luku. Hën de hakisi ën taa: “Wë dee soni dee i ta du aki, nöö ee i da sëmbë u Masa Gadu tuu, nöö lei u wan maaka be u sa sabi taa Gadu dë ku i tuu.”

¹⁷ Ma Masa Jesosi sabi fa de ta pakisei, taa na sëmbë u Gadu a dë, ma a dë sëmbë u didibi. Nöö hën a taki da de taa: “Hiniwan

köndë di hopo ta feti ku ën seei, nöö an sa tan e. A o booko. Söseei hiniwan famii di hopo ta feti ku ën seei o kaba a sösö tu.

18 “Wë nöö ee dee didibi hopo ko ta feti ku deseeri, nöö unfa i mëni de o du? Na kaba de o kaba a sösö nö? Didibi sa jaka dee otowan fëen go nö?”

“Wë nöö di un bai taa ku kaakiti u di hedima fu dee didibi mi ta puu dee otowan fëen,¹⁹ nöö dee sëmbë fuunu dee ta puu soni a sëmbë liba wë? Ambë kaakiti de tei ta du ën? Biga di wan puu nöö u tuu ta puu de. Nöö naandë a o waka mbei dee sëmbë fuunu seei o da unu adjabëe.”

20 “Nöö un mëni unu seei ku dee lö pakisei dë e. Biga ku di kaakiti u Masa Gadu wë mi ta du dee soni aki. Wë nöö di mi ta du de ku di kaakiti u Masa Gadu, nöö hën da Gadu hopo di Njunjun Tii fëen a unu mindi awaa.”

21 Hën a toona taki da de möön taa: “Un haika. Solanga wan taanga sëmbë dë fëen seekaseeka ku ën feti lai ta luku ën wosu, nöö na wan kodo sëmbë seei sa ko fufuu soni fëen tja go e. 22 Ma te wan oto sëmbë ko di taanga möön hën, nöö a o sa ko kisi ën panjan feti ku ën tee a wini ën. Nöö a o tei hii dee feti lai fëen dee a bi ta mëni u heepi ën seei, ku dee gudu fëen tuu, tja go paati da dee otowan.”

23 Nöö hën Masa Jesosi taki da de möön taa: “Fa u taki dee soni aki, nöö di sëmbë di an kë nama ku mi, nöö hën da felantima u mi kaa e. Söseei di sëmbë di an ta suku sëmbë tja ko da mi, nöö hën ta jaka sëmbë puu a mi.”

24 Nöö hën a taa: “Te wan gadu dë a wan sëmbë hedi, nöö te a kumutu disëen go, nöö a o ta waka ta lontu ta suku kamian ka dee otowan fëen ta libi te a wei. Nöö a o taa: ‘Wë, nönö, ma feni kamian aki u mi tan.’

“Nöö a o bia toona ko a di sëmbë hedi ka a bi kumutu dë seei. 25 Nöö te a ko naandë nöö a o si di kamian limbolimbo hoo. Di sëmbë an feni wan bumbuu soni buta nëen möönsö.”

26 Nöö paa, tjala! A toona ko a di sëmbë hedi baka. Nöö a o go kai sëbën gadu hogiwan möön leki ën seei, nöö de o ko lai a di sëmbë naandë hedi. Nöö di lö sëmbë naandë, tan fëen o ko dë möön hogi gaanfa möön fa a bi dë a fesi.”

Aki Masa Jesosi ta konda ambë da dee sëmbë sa feni di möön gaan bunu.

27 Nöö fa Masa Jesosi ta fan dë, nöö hën wan mujëe bi sai a dee sëmbë mindi dë hopo bai fan ku ën. A taa: “Womi, di mama fii di pai i, a abi kölöku e, fu di Gadu feni taa hën musu pai i.”

28 Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Aai, mujëe, ma fa i si u dë aki, nöö dee sëmbë dee ta jei di Wöutu u Masa Gadu ta piki ën buka, nöö de ta feni di möön gaan bunu möön leki di sëmbë di pai mi e.”

Aki Masa Jesosi ta taki soni

u dee sēmbē fēēn ten.

Mat. 12:38-42; Maik. 8:12

²⁹ Nöö fa de dē ala, nöö sēmbē ta ko a Masa Jesosi naandē gidjii sō. Hēn a taa: “Dee sēmbē u di ten aki, de abi takuhati-bōō. Na biibi de kē biibi sō e, ma de ta ko a mi u de feni maaka a mi. Ma ma abi oto maaka u lei de möön leki di maaka u di fesiten tjabukama de ta kai Jona e.

³⁰ “Wē biga leti kumafa Jona bi dē wan maaka da dee sēmbē u Ninifei, nöö sōseei Mi di ko dē Libisēmbē Mii aki dē wan maaka da dee sēmbē u di ten u dē aki tu.

³¹ “Nöö un haika e. Gaanduwe a fesiten, wan mujēē kōnu bi kumutu tee a wan longi kōndē ko a Jelusalen faa ko jei di kōni u Kōnu Salumon. Ma nöö un dee sēmbē u di ten aki abi wan sēmbē a unu dendu kaa di hei gaanfa möön di fesiten kōnu dē e, ma tōkuseei wan kē haikēēn.

“Wē nöö woon si fa a o waka a di Gaan Kuutu Daka di Masa Gadu o kuutu hii sēmbē. Biga di mujēē u taki dē, hēnseei o hopo ta kuutu unu e, taa: ‘Mi wē bi kumutu a sō wan longi kamian ko haika di fan u di kōnu, ma unu bi dē leti a wan möön hebi Sēmbē bandja, ma wan bi kē haikēēn möönsō.’

³² “Nöö sōseei dee sēmbē u Ninifei dee bi piki di buka u Jona o hopo a di Daka dē fu de kuutu unu tu. Biga de bi bia de libi wantewante fu di de jei di fan fu Jona. Ma aki un ta si wan Sēmbē a unu mindi di hei möön Jona gaanfa, ma tōku wan kē piki ēn buka.”

Aki Masa Jesosi toona ta lei de ku di oto u di faja möön.

Mat. 5:15, 6:22-23

³³ Hēn a toona taki da de taa: “Na wan sēmbē o sēndē wan faja te a kaba, nöö a tjubi ēn a soni basu e. Ma a o sēndēēn buta a wan kamian fu hii sēmbē di o ko a di wosu musu sa si limbo ku ēn.

³⁴ “Nöö ee i sēndē wan faja, nöö ee wojo fii bunu nöö i ta si limbo ku ēn fii saandi i ta du. Biga di wojo hēn da di faja fii sinkii. Ma nöö ee wojo fii booko nöö ee i sēndē faja buta naandē seei, tōku ja o si soni. A sōsō dungu nöö joo ta dē. Ja o saandi i ta du.

³⁵ “Hēn mbei i musu ta kōni ku i wojo fu an musu ko dungu. Nöö sōseei i musu ta kōni fu hogi pakisei an musu dē a i hati.”

³⁶ Biga leti kumafa i ta si soni bunu te wojo fii dē limbolimbo, nöö sōseei ee hati fii dē limbolimbo fii tei Gadu wōutu ta hoi, nöö i o ko dē bumbuu sēmbē te dou.”

Aki Masa Jesosi ta bai helu da

dee Faliseima ku dee

Sabima u Wēti.

Mat. 23:1-36; Maik. 12:38-40; Luk. 20:45-47

³⁷ Di Masa Jesosi fan sō tefa a kaba, hēn wan Faliseima kai ēn faa ko njan nēen wosu. Nōō hēn a go ku ēn. ³⁸ Nōō di juu de sindo u de njan, nōō soni u Masa Jesosi toobi di Faliseima. Biga an wasi maun kumafa dee Faliseima ta wasi maun.

³⁹ Nōō di Masa Jesosi si taa di soni dē toobi di Faliseima, hēn a taki dēen taa: “Un dee Faliseima aki, andi mbei un ta biinga fu sinkii fuunu musu ta dē limbolimbo, ma hatibōō fuunu lai te dou ku hii sootu pei hogi. ⁴⁰ Un wisiwasi di dē? Un ninga taa Masa Gadu kē fu di sinkii fuunu wanwan nōō musu ta dē limbolimbo nō? Wē di hatibōō fuunu wē?”

⁴¹ “Wē un musu biinga be hati fuunu dē limbolimbo e, be un ta libi bunu ku hii sēmbē ta heepi dee penama. Biga te un libi sō, nōō an o dē fuun suku fuun ta wasi soni a dee pepei fasi dē möön. Biga hii soni fuunu o ta dē limbolimbo kaa.”

⁴² Nōō di a taki sō da de te a kaba, hēn a taa: “Un dee Faliseima aki, mi bai helu da unu e. Fa un sai dē, un ta mbei taa un dē bumbuu möön hii sēmbē. Un ta paati hii soni fuunu, fii da Gadu di fēen sē te dou ku dee pikipiki goon njanjan fuunu tuu kumafa di wēti dē. Nōō di naandē bunu tuu, ma an tjika. Biga wan ta libi bunu ku sēmbē, nōō wan lobi Gadu tu.”

⁴³ Hēn a toona taa: “Mi bai helu da unu wan pasi möön e, un dee Faliseima. Biga te un go a keiki, nōō un lobi u sindo a di möön hei kamian u di wosu. Te un ta waka a sitaati, nōō un ta kē hii sēmbē musu ta da unu odi a lanti dendu, kuma un hei möön hii sēmbē.

⁴⁴ “Nōō mi bai helu da unu e. Un dē leti kuma wan awoo geebi, sēmbē ta waka ta pasa nēen liba sōndō de sabi taa ku sō wan hogi soni de ta nama dē.”

⁴⁵ Nōō di Masa Jesosi taki sō kaa, hēn wan u dee Sabima u Wēti hakisi ēn taa: “Wē Mēsiti o, fa i taki aki, na u i ta kosi tu nō?”

⁴⁶ Nōō hēn Masa Jesosi bia fan ku de awaa, a taa: “Mi bai helu da unu tu, un dee Sabima u Wēti. Biga fa un ta lei lanti dee wēti u Mosesi dē, un ta suku u lai hebi soni a de liba fu de musu tjai, ma unu seei wan ta pooba u tjēen wan pikiwan seei.

⁴⁷ “Nōō mi bai helu da unu möön e. Biga un ta seeka dee geebi fu dee fesiten tjabukama u Masa Gadu te de hanso. Dee gaan sēmbē fuunu wē bi kii de, nōō unu ta seeka dee geebi.

⁴⁸ Nōō di soni dē mbei hii mundu ko ta si gbelin taa fa dee gaan sēmbē fuunu bi kii dee tjabukama dē, nōō a bunu a unu. Dee gaan sēmbē bi kii, nōō dee mii ta seeka dee geebi.

⁴⁹ “Ma antoobi, Masa Gadu sabi fa fuunu. Biga a bi taki a fesi taa a o manda dee tjabukama ku dee futuboi fēen ko da unu, nōō so u de woon kii. So u de woon sitaafu. ⁵⁰ Fēen mbei, un dee sootu pei sēmbē aki, unu wē Masa Gadu o sitaafu fu

hii dee tjabukama fëen tuu dee de bi kii tuwë buuu a goon, fu sensi goonliba seti. ⁵¹ Fu kumutu a Abeli te dou ku Sakaliasi di de bi kii a di Wosu u Masa Gadu dendu, leti a di begi tafa ku di möön hebi kamba mindi dë, nöö u de tuu woon kisi sitaafu e.”

⁵² Nöö hën Masa Jesosi taki da de möön taa: “Mi bai helu da unu möön, un dee Sabima u Wëti. Biga un ta tei dee oto u Masa Gadu tuu ta tapa buta dë fu sëmbë an musu sabi de. Unu seei, wan kë mbei möiti fuun musu sabi de, nöö ee wan sëmbë kë sabi de nöö un ta tapa pasi da de. „Biga wan kë lei de a di fasi.”

⁵³⁻⁵⁴ Nöö hën di Masa Jesosi fan ku de sö te a kaba, hën a kumutu go fëen. Nöö a baka u di dë, hën dee Faliseima ku de Sabima u Wëti seti ta ko nëen ku hatiboonu fasi nöömö ta hakisi ën pepei soni. De ta seti taapu dëen faa musu taki wan soni fu de sa feni ën tja go kaagi da lanti.

12

Aki Masa Jesosi ta wasiköi dee

bakama fëen a di ganjan libi

u dee Faliseima.

Mat. 10:26-27

¹ Nöö di juu Masa Jesosi ta fan dë, nöö dusudusu sëmbë ta ko nëen naandë tee kamian an dë u de tan, nöö de ta peeta deseeri.

Nöö hën Masa Jesosi seti wasiköi dee bakama fëen, a taki da de taa: “Womi, un mëni unu seei ku di sooda u dee Faliseima e. Dati wan taki wan musu tei di ganjan libi u de. Biga de ta mbei taa de dë bumbuu sëmbë ma na tuu. Nöö hën mbei wan musu djeesi de e.

² “Biga na wan soni sa tjubi te nöö an ko a döö. Nöö na wan soni sa danga tu te nöö sëmbë an o ko sabi ën. ³ Fëen mbei di soni di i si un ta taki a ndeti a dungudungu, nöö de o jei ën a gaan didia. Nöö di soni di un ta konda sapisapi da unu seei a kamba dendu, nöö hën de o feni ta bai basia a di köndë.”

Aki Masa Jesosi ta taki taa libisëmbë an dë u fëë.

Mat. 10:28-33, 12:32; 10:19-20

⁴ Nöö hën a taki da dee bakama fëen möön taa: “Un dee mati u mi aki, wan musu fëëe dee sëmbë dee o sa kii unu e. Wë biga ee wan libisëmbë kii i, nöö an sa du oto soni ku i möönsö. Biga an sa du soni ku di akaa fii, hën mbei wan musu ta fëëe de. ⁵ Ma Masa Gadu hën un musu ta fëëe e. Biga tee a kii wan sëmbë te a kaba, nöö a sa toona sitaafu ën a bakaten. Biga hën abi di faja ka didibi o go, nöö hën mbei hën un musu ta fëëe.

⁶⁻⁷ “„Nöö un musu ta mëni Masa Gadu tuu e, dee sëmbë, biga hën ta sölogu fuunu.” Wë biga luku dee piki fou ta buwa aki. De

ta sei feifi u de u wan bangunötu nöö, ma töku Gadu ta mēni de. Wē nöö un dee libisēmbē wē? An möönsö nö? Nöö Masa Gadu sabi unu finifini te kisi ku dee uwii u hedi fuunu tuu.”

⁸ Nöö di a fan sö te a kaba, hēn a taki da de taa: “Mi taki da unu e, taa dee sēmbē dee ta piki a libisēmbē fesi taa de sabi Mi di ko dē Libisēmbē Mii aki, nöö a bakaten nöö miseei o piki a dee basia u Masa Gadu fesi taa mi sabi de tu.

⁹ “Ma ee wan sēmbē an kē piki taa a sabi mi a libisēmbē fesi aki, nöö a bakaten nöö ma o piki taa mi sabi ēn tu, a dee basia u Masa Gadu fesi ala.”

¹⁰ Hēn a toona taa: “Ee wan sēmbē kosi Mi di ko dē Libisēmbē Mii aki, nöö Gadu sa puu ēn a bēē eti. Ma ee wan sēmbē ta kosi di Akaa fēēn, nöö an o puu ēn a bēē möönsö e.”

¹¹ Hēn a toona taki da de möön taa: “Haika, dee sēmbē. Te de kisi unu u tja go a kuutu a dee keiki u de, ee nasö de tja unu go a dee gaan sēmbē ku dee gaama u köndē u de kuutu unu, nöö wan musu ta pakisei taa: ‘Ee maingē, unfa woo du? Andi seei woo taki?’ ¹² Biga te di juu dou, nöö di Akaa u Masa Gadu seei o lei unu andi fuun musu taki e.”

Aki Masa Jesosi ta bai de taa de an musu suku hia gudu a goonliba aki.

¹³ Nöö di juu naandē seei, nöö hēn wan sēmbē bi dē a de mindi naandē taki da Masa Jesosi taa: “Mēsītē o, mi kē begi i wan soni. Di tata fuu dēdē disa di gudu fēēn naandē. Nöö mi kē i taki da di baaa u mi taa be a paati dee gudu, be a da mi u mi sē.”

¹⁴ Hēn Masa Jesosi piki ēn taa: “Womi, na di wooko dē mi ko aki u ko du e. Ma ko u ko kuutu soni fuunu ta paati gudu da unu.”

¹⁵ Nöö hēn a taki da dee sēmbē sai dē tuu taa: “Dee sēmbē aki, un musu mēni unu seei fu wan abi langawojo a soni e. Biga na gudu ta mbei sēmbē ta libi gaandi, söseei an ta mbei sēmbē libi suti tu.”

¹⁶ Hēn a konda wan oto da de, a taa: “Wan guduma bi dē, hēn a ta koti goon ta wooko ta paandi njanjan nöömō tefa a feni hia njanjan. ¹⁷ Hēn a sindo pakisei taa: ‘Wē unfa mi o du? Biga ma a’ wosu tjika fu mi lai dee njanjan dee mi abi.’

¹⁸ “Hēn a sai dē te wan pisi, hēn a taa, ‘Söö. Wē mi saandi mi o du. Mi o booko dee wosu aki tuwē, nöö mi o mbei wanlö gaan gindi wan. Nöö a de mi o lai dee njanjan ku dee gudu u mi tuu, ¹⁹ nöö mi o dē kumafa mi kē awaa. Dee gudu dee mi abi, nöö de o tja mi sōmēni jaa. An o dē u mi wooko möön. Mi o ta njan ta bebe ta mbei piizii ta libi suti kumafa mi kē.’

²⁰ “Ma nöö te faa mēni, hēn Masa Gadu taki dēēn taa: ‘I lauma ju! A di ndeti aki seei de o ko tei di akaa fii puu a i tja go. Nöö dee gudu i abi dē ku dee njanjan i tjubi buta dē, ambē seei de o fika da?’ ”

²¹ Nöo hën Masa Jesosi taa: “Wan si ö? Nöo sö a ta pasa ku dee sëmbë dee ta suku gudu u goonliba aki, söndö de ta suku u libi kumafa Masa Gadu kë, fu de feni gudu nëen ala.”

Aki Masa Jesosi ta konda da dee

bakama andi dë fanöudu

u de suku.

Mat. 6:25-34

²² Hën Masa Jesosi bia fan ku dee bakama fëen awaa. A taa: “Fëen mbei wan musu abi bookohedi tumisi taa andi woon njan, nasö andi woon bisi. ²³ Biga di libi di Masa Gadu da unu dë, nöo a dë gaan soni möön leki dee njanjan fuun njan. Nöo di sinkii Masa Gadu da unu dë, a dë gaan soni möön leki dee koosu fuun bisi nëen. Nöo di a da unu libi ku sinkii kaa, nöo an sa toona da unu njanjan ku koosu u bisi tu nö?”

²⁴ “Wë biga fa dee fou sai dë, de an ta diki goon paandi njanjan. De an ta diki alisi. De an a’ kädë ee nasö gaan suwa ta tjubi njanjan möönsö, ma Masa Gadu hën ta sölugu de. Wë nöo unu libisëmbë wë? Wan bumbuu gaanfa möön dee fou nö? Nöo an sa sölugu fuunu tu nö?”

²⁵ “Nöo un sëmbë sa libi ee wan juu langa seei möön fa Gadu bi buta dëen, fu di a ta booko hedi mbei? Di libi fii an o pusa pasa di daka a bi da i möönsö. ²⁶ Wë nöo ee di bookohedi fii an sa heepi i a di piki soni dë, nöo ee i ta bookohedi a gaangan soni seei nöo a sa heepi ö?”

²⁷ “Nöo luku dee folo dee ta nasi a peipei kamian, fa de hanse. De an ta wooko, nöo de an ta nai soni u bisi tu. Ma nöo mi taki da unu taa, fa di gaan könu de kai Salumon bi dë ku hii dee gaan waiti bisi fëen seei, ma an bi ta bisi hanso kuma dee folo dë e.

²⁸ “Ma nöo fa i si dee folo hanse seei ma te sapate de puu kai pökö. De kaba a sösö kaa. Wë nöo di Masa Gadu ta bisi dee sösö uwii ku so wanlö hanse folo, nöo an sa da unu koosu fuun bisi tu nö? Ke dee sëmbë aki, luku fa di biibi fuunu piki. Biga wan ta buta mëni a Masa Gadu tjika.

²⁹ “Dee sëmbë o, mi taki e, wan musu a’ bookohedi fu njanjan ku soni u bebe. Wan musu ta kai dee soni naandë gaan soni poi. ³⁰ Biga a dee lö soni dë, dee sëmbë dee an ta dë ku Masa Gadu a wan së ta booko hedi. Ma unu Tata sabi dee soni un abi fanöudu kaa e. ³¹ Nöo be un suku nöo fuun dë a di Tii fëen basu, nöo hënseei o da unu hii dee soni dee un abi fanöudu.”

Aki Masa Jesosi lei taa ja musu tjubi gudu a di goonliba aki.

Mat. 6:19-21

³² Nöo hën a toona taki da dee bakama fëen möön taa: “Dee sëmbë u mi aki, fa un dë biti seei, ma wan musu fëëe e. Biga

unu Tata Masa Gadu bi feni ën u bunu faa buta unu u di Njunjun Tii fëen dendu, fuun sa njan dee bunu fëen.

³³ “Nöö fa i si un dë aki, wan musu lai hia gudu a wosu te poi. Ma un musu sei de, nöö un paati di möni da dee pena sëmbë. Nöö hën da un ta lai möni a wan saku di an sa gaandi möönsö. Biga di lö möni dë an o kaba a sösö möönsö ka a dë a Gadu Köndë ala. A o dë u teego. Fufuuma an o sa go ala go fufuu ën möönsö, nöö bitju an o sa go ala go njan mën tu. Nöö naandë fii lai di gudu fii buta e, dee sëmbë, ma na a goonliba aki. ³⁴ Biga ka di gudu fii dë, naandë hati fii ta dë tu.” Nöö sö Masa Jesosi taki da dee bakama fëen di ten dë.

Aki Masa Jesosi ta konda da de taa de musu ta dë seekaseeka.

Mat. 24:45-51

³⁵ Nöö hën a toona taki da de taa: “Dee sëmbë o, un musu dë kabakaba e, ku faja sëndësëndë a unu maun. Un musu bisi wooko koosu, be i dë kabakaba ta luku di Masa fuunu.

³⁶ “Nöö woon dë leti kuma wanlö futuboi de Masa go a kamian a wan piizii. Nöö de o dë a wosu dë pii kabakaba ta luku ën, fu te a ko dou naki di döö nöö de musu hopo jabi di döö dëen wantewante. ³⁷ Nöö te di Masa u dee futuboi ko si taa de dë kabakaba kaa, nöö de o feni paima. Biga hënseei o puu ën koosu nëen sinkii buta a wan së, nöö a o hopo tafa sölugu de te a kaba.

³⁸ “Wë nöö hën da bunu u dee futuboi seei te de Masa ko baka a wosu nöö a ko si taa de dë kabakaba. Biga wë hiniwan juu di a ko dou, nöö de musu dë kabakaba, ee a ganian kanda, ee a mindi ndeti seei.

³⁹ “Nöö un musu pakisei di soni dë bunu e. Biga ee wan sëmbë sabi a fesi taa a sö wan juu fufuuma o ko nëen, nöö a o dë ku wojo ta watji bunu fu an musu ko booko di wosu fëen fufuu soni. ⁴⁰ Nöö fëen mbei un musu hoi unu seei bunu fuun dë kabakaba tu. Biga Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba a wan juu di sëmbë an o mëni taa nëen mi o ko.”

⁴¹ Nöö di Masa Jesosi fan sö te a kaba, nöö hën Petuisi hakisi ën taa: “Wë Masa o, fa i ta da u dee oto ta lei u dee soni aki, a dë fuu wanwan nö? Naa a dë u hii sëmbë?”

⁴² Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë mi ta fan di fan aki da dee sëmbë dee abi bumbuu fusutan, ku dee lanti sa a' futoou a de liba. Biga sö wan sëmbë hën di masa o tei buta hedima nëen wosu, fu te di juu dou hën musu paati njanjan da dee otowan. ⁴³ Nöö te di Masa fëen toona ko, nöö ee a ko si taa a dë wan bumbuu futuboi, a ta du di wooko fëen bunu, nöö a o kisi wan gaan paima. ⁴⁴ Mi taki da unu e, taa nëen maun hën masa o buta hii dee gudu fëen.

⁴⁵ “Ma ee di futuboi dë bi taki nëen hati taa: ‘Wë mi masa an o ko eti,’ nöö hën a hopo ta fon dee otowan fëen, womi ku

mujëe tuu, ta njan ta bebe ta piizii ta dööngö, ⁴⁶ nöö te hën masa toona ko baka a wan daka di an sabi ku wan juu di an bi mëni, nöö a sa sitaafu ën wan hogi sitaafu e. A o du ku ën seei kumafa a ta du ku dee oto sëmbë dee an ta piki ën buka.

⁴⁷ “Biga di sëmbë di ta du soni ku sabi, nöö hën o kisi wan möön hogi sitaafu. ⁴⁸ Ma di sëmbë di ta du hogi söndö a saandi a ta du, nöö hën an o sa kisi sö wan hogi sitaafu kuma di sëmbë di ta du hogi ku sabi. Biga di sëmbë di i bi du bunu, nöö nëen i ta pakisei u feni bunu baka. Söseei di sëmbë di i bi da möön hia, nöö nëen joo ta mëni taa joo feni möön hia.”

Di pisi aki ta lei u taa

sëmbë ku sëmbë sa paati

fu Masa Jesosi hedi.

Mat. 10:34-36

⁴⁹ Nöö hën Masa Jesosi toona taa: “Fa i si mi ko a goonliba aki, nöö mi ko u ko suti faja kumafa sëmbë ta suti faja a goon. Ma dee sëmbë o, mi bi kë u di faja dë bi suti kaa e. ⁵⁰ Biga di sitaafu mi musu tja bifö mi kaba di soni di mi ko u ko du aki, a hebi da mi o.

⁵¹ “Nöö unfa un pakisei, dee sëmbë? Un ninga taa mi ko aki u tja fii ko a di goonliba aki nö? Nönö e, ma mi ko u paati sëmbë ku sëmbë. ⁵² Biga ee feifi sëmbë dë a wan wosu dendu, nöö de o ta kisi toobi ku deseei fu mi hedi. Dii o dë ku mi a wan së, tu dë a wan oto së. Ee nasö, tu o dë ku mi a wan së, dii dë a wan oto së. ⁵³ Wan tata o poi ku di womi mii fëen fu mi hedi e, nöö wan womi mii o poi ku ën tata. Wan mama o poi ku di mujëe mii fëen. Wan mujëe mii o poi ku ën mama. Mai ku mai o poi ku de seei. Hën mbei mi taa na u piizii mi ko e.”

Aki Masa Jesosi taki da

dee sëmbë taa de musu sabi

na un juu de dë.

Mat. 16:2-3, 5:25-26

⁵⁴ Hën Masa Jesosi ko ta fan ku dee hia sëmbë ko nëen dë awaa. A taki da de taa: “Dee sëmbë aki o, unfa un du ta sabi dee maaka dë a liba ala, ma dee u goonliba aki wan ta sabi de? Biga te un hopo wojo luku liba, nöö ee un si taa di bundji bë njaaan a di së ka sonu ta kumutu, nöö un taa tjuba o kai. Nöö a ta kai tuu.

⁵⁵ “Nöö te un hopo wojo luku a di së u libasë, nöö te di ventu ta ko nöö un taa: ‘Ma di ventu di ta ko di ko aki, di sonu o hati e.’ Nöö sonu ta hati tuu.

⁵⁶ “Wë nöö dee soni u liba ala, de un dë aki ta sabi. Wë nöö dee soni ta pasa a unu fesi a goonliba aki wë? Unfa wan ta si de fuun sabi na un juu u dë, un bödjëema?”

⁵⁷ “Biga un saandi da di leti soni fuun du, nöö faandi mbei wan ta seeka soni fuunu buta a pasi? ⁵⁸ Te i ku i felantima a’ soni nöö i si taa a kë tja i go a kuutu u di soni dë hedi, nöö te i si taa i a’ föutu, nöö be i dëen leti wante e, be di taki koti bifö un dou a di kuutuma. Ma ee nasö, te di kuutu kaba, nöö dee siköutu o kisi i buta a dunguwosu, ⁵⁹ fu tee i paka di lasiti bë sënsi u di paima de kai da i fii paka.”

13

Aki Masa Jesosi ta bai dee

sëmbë u de disa dee

hogilibi u de.

¹ Nöö di juu naandë, hën wanlö sëmbë ko konda da Masa Jesosi taa wanlö Galilea sëmbë bi ta kii wan mbeti u de tjuma da Masa Gadu. Nöö fa de dë ta seeka di paima naandë, nöö de an kaba seei, hën dee sodati u Gaama Pilati ko kii de tuwë leti dë a di paima liba.

² Hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë dee sëmbë o, unfa un mëni u dee Galilea sëmbë dee sodati kii naandë? Un mëni taa de dë möön hogi möön hii dee oto sëmbë u Galilea mbei di soni dë miti de nö? ³ Wë nönö, na di soni dë mbei e. Ma nöö mi taki da unu taa ee wan bia unu libi, nöö sö unu seei sa dëdë kaba a sösö tu.

⁴ “Nöö di di tölu u Siloam bi kai kii dee teni-a-aiti sëmbë, nöö unfa fëen un pakisei? Un mëni taa dee teni-a-aiti sëmbë naandë bi hogi möön hii dee sëmbë u Jelusalen, mbei di soni dë miti de nö? ⁵ Nönö e, ma mi taki da unu taa ee wan bia unu libi, nöö söseei un sa dëdë kaba a sösö tu.”

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di fuuta pau.

⁶ Nöö hën a toona da de wan oto möön. A taa: “Wan sëmbë bi abi wan goon fëen, nöö hën a paandi di fuuta pau de ta kai figa nëen. Nöö hën a dë te wan daka, nöö hën a go a di goon go suku njanjan a di pau. Ma nöö an feni na wan kodo njanjan nëen.

⁷ “Nöö hën a taki da di sëmbë di ta luku di goon taa: ‘Wë i sabi nö? Dii jaa longi kaa mi ta ko ta suku njanjan a di pau aki, ma ma ta feni möönsö. Nöö fii faa ën e. Andi a dë a di goon ta du?’

⁸ “Nöö hën di sëmbë di ta luku di goon taa: ‘Wë un boo disëen di jaa aki möön, nöö mi o diki wan ngötö lontu ën buta deesi dëen. ⁹ Nöö te di oto jaa ee an pai njanjan, nöö te i toona ko nöö i sa faa ën awaa.’ ”

Aki Masa Jesosi kula wan mujëe a saba daka.

¹⁰ Nöö hën Masa Jesosi dë teefa wan saba, hën a go a wan keiki go ta lei sëmbë. ¹¹ Nöö wan mujëe sai naandë bi dë ku

wan siki teni-a-aiti jaa longi kaa. Wan gadu wë bi du ku ën sô te sinkii fëen bendi doba fika sô, an sa hopo luku liba.

¹² Nöo di Masa Jesosi si di mujëe hën a kai ën ko nëen. Hën a taki dëen taa: “Mujëe o, i ko bunu e. I böö u di siki fii.”

¹³ Nöo hën a buta maun a di mujëe liba. Nöo wantewante dë hën di mujëe ko bunu leti kumafa a bi dë. Nöo hën a da Masa Gadu tangi taa: “Ke! Masa o, i bumbuu e. Gaantangi fii. Mi böö.”

¹⁴ Wë nöo di di hedima u di keiki si sô, nöo hën a mati. Hati fëen boonu te na soni, fu di kula Masa Jesosi kula di mujëe a di saba. Hën a hakisi dee oto sëmbë dë taa: “Na sikisi daka u abi fuu wooko nö? Wë a dee sikisi daka dë dendu un musu ko suku kula, ma na a saba e!”

¹⁵⁻¹⁶ Ma Masa Jesosi piki taa: “Un dee bödjëema aki, hiniwan saba un ta lusu dee kau ku dee buliki fuunu ta tja de go bebe wata. Nöo di mujëe aki wë? Fa a dë wan bakamii fu Abahamu nöo a dë wan apaiti sëmbë u Gadu kaa, ma töku di didibi sitaafu ën teni-a-aiti jaa longi kaa. Wë nöo di tatai di tai ën aki, ee a saba seei an musu lusu nö?”

¹⁷ Nöo di Masa Jesosi fan sô teefa a kaba, nöo hën sen kisi dee felantima fëen te na soni. Ma hii dee oto sëmbë tuu ta wai seei ku hii dee gaan wooko dee a ta du.

Aki Masa Jesosi ta konda soni

u di Njunjun Tii u Masa Gadu.

Mat. 13:31-33; Maik. 4:30-33

¹⁸ Nöo hën Masa Jesosi toona seti lei de baka. A taki da de taa: “Andi mi sa tei taki da unu tee nöo a djeesi di Njunjun Tii u Gadu? ¹⁹ Wë a dë kuma wan sii de kai mutaadi di wan sëmbë tei paandi nëen goon. Di sii piki tee kuma wojo an sa si ën. Ma te i paandi ën, nöo a ta nasi ta göö tee a ko pau seei. A ta paaja maun tee fou seei ta feni kamian a dee maun fëen ta mbei wosu. Nöo sô di Njunjun Tii u Masa Gadu dë e.”

²⁰ Hën a toona taa: “Andi mi sa tei möön fu mi lei unu fa di Njunjun Tii u Gadu dë? ²¹ Wë a dë leti kuma wan piki sooda di wan mujëe tei tuwë a wan hia boon, nöo di sooda ta soopu hii di boon te dou. Sô di Njunjun Tii u Masa Gadu dë e.”

Aki Masa Jesosi taa i musu biinga fii pasa a di piki döo.

Mat. 7:13-14, 21-23

²² Nöo a baka u di dë, hën Masa Jesosi toona tei pasi nango a Jelusalen. Nöo fa a nango dë nöo a ta pasa a sömëni köndë, nöo a ta lei sëmbë a dee peipei köndë nango.

²³ Nöo hën wan sëmbë ko nëen ko hakisi ën taa: “Masa o, biti së u sëmbë nöo o dou a Gadu Köndë nö?”

Hën Masa Jesosi piki ën taa: ²⁴ “Un sabi nö? Na suku di soni dë e. Ma biinga be i dë wan u dee sëmbë di sa pasa a di piki döo go a dendu. Biga mi taki e, taa a a’ wan juu ta ko dë, nöo

sömëni fuunu o kë biinga fu de pasa go a di piki döo ma wan o sa feni ën. ²⁵ Woon sai dë te di sëmbë di abi di köndë o hopo tapa di döo. Nöo woon go taanpu a di döo buka ta naki di döo ta begi di sëmbë taa: ‘Masa o, gaantangi jabi di döo da u.’ Ma a o piki unu taa: ‘Un disa mi. Ma sabi unu. Unsë un kumutu?’

²⁶ “Nöo di juu dë woon piki taa: ‘Wë nönö, Masa, i sabi u. U ku i bi ta njan ta bebe makandi. A u köndë seei i bi ta lei u hiniwan juu.’

²⁷ “Ma nöo a o piki unu taa: ‘Mi taki e, ma sabi unu e. Ma sabi naasë un kumutu. Un kumutu a mi fesi dë, un takusëmbëma.’

²⁸ “Nöo naandë woon fika ta si dee fesiten sëmbë fuunu te a Gadu Köndë ala, de Abahamu, Isaki, ku Jakopu, ku hii dee tjabukama u Masa Gadu. Woon ta si de ma wan o sa dou a de. Nöo naandë woon dë ta du soni ta kai olo te un wej. ²⁹ Nöo sëmbë o kumutu a hii së u di goonliba go a Gadu köndë ala, nöo de tuu o go sindo a tafa ala, ma wan o sa dou a de. ³⁰ Nöo hën mbei mi ta taki da unu limbolimbo taa dee sëmbë dee bi dë fesiwan aki sa ko bakawan ala. Dee bi dë bakawan aki sa bia ko dë fesiwan ala. Da sö.”

Aki u ta si fa Masa Jesosi

lobi Jelusalen.

Mat. 23:37-39

³¹ A di wan seei daka naandë, hën wanlö Faliseima ko a Masa Jesosi ko taki dëen taa: “Mësitë, a bëtë i kumutu aki go e, biga Könu Helodi ta suku i faa kii.”

³²⁻³³ Ma nöo Masa Jesosi piki de taa: “Un go taki da di bödjëema naandë taa mi dë aki ta jaka dee didibi ta puu a sëmbë liba, mi ta kula dee sikima ko bunu. Nöo mi o wooko di wooko u mi wantu daka eti. Ma fu go, mi musu fu go a Jelusalen nöömö. Biga de an ta kii wan tjabukama u Masa Gadu a wan oto kamian möön leki a Jelusalen.”

³⁴ Hën a bia ta fan soni u Jelusalen. A taa: “Aai baa, di köndë de kai Jelusalen, dee sëmbë fëen nöo ta kii dee tjabukama u Masa Gadu sö. Dee sëmbë a ta manda da de tuu de ta naki ku sitonu ta kii. Nöo a tjali möönsö, un dee sëmbë a Jelusalen dë. Biga fa un sai dë, un sabi un mëni pasi mi kai unu fuun ko a mi nö, leti kumafa wan ganian mama ta kai dee mii fëen fu de ko tjubi nëen hanza basu. Ma wan bi kë.

³⁵ “Hën mbei fa u dë aki, nöo di köndë fika da unu awaa. Biga mi, ma o dë ku unu möön. Mi o go. Ma te wan ten dë, woon toona si mi möön. Nöo woon kisi mi ku wai awaa ta bai taa: ‘Gaantangi u Gadu fu di sëmbë di ko a u a di në u Masa.’ ”

14

Aki Masa Jesosi kula wan sikima a saba daka.

¹ A wan saba daka hën wan u dee fesima u dee Faliseima kai Masa Jesosi faa ko njan nëen wosu. Nöö di a ko, nöö wanlö Faliseima ku wanlö Sabima u Wëti, dë leti dë ta watji ën u de feni wan soni nëen di an bunu, u de tjëen go kaagi.

² Nöö wan womi sai dë tu ku wan siki fëen. Di sëmbë bi siki taanga te hii sinkii fëen soi.

³ Nöö hën Masa Jesosi hakisi dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti dee sai dë taa: “Wë dee sëmbë aki o, mi kë hakisi unu wan soni. Te saba daka, a bunu fii kula wan sëmbë ko bunu, naa i musu disëen? Unfa di wëti u Mosesi taki?”

⁴ Ma nöö na wan sëmbë piki ën. De an taki aai, de an taki nönö. Nöö hën Masa Jesosi tëndë maun panjan di womi. Nöö hën a kulëen te a kaba, hën a mandëen go.

⁵ Nöö hën a toona hakisi de möön taa: “Ee wan sëmbë i abi wan womi mii fii ee nasö wan kau, nöö hën a kai a tobo wata, nöö fu di a dë saba daka nöö joo disëen faa dëdë nö, naa joo go puu ën?” ⁶ Ma nöö de an piki ën na wan wojo soni möönsö.

Aki Masa Jesosi taa na wan sëmbë musu suku hei fëen seei.

⁷ Nöö fa de dë sindosindo a tafa naandë, nöö hën Masa Jesosi luku dee sëmbë dee ko a di piizii dë te a kaba lontu dou. Nöö hën a si taa sëmbë sai dë kë sindo a dee möön hebi kamian fu di tafa, biga de ta suku hei u deseai tumisi. Nöö hën a konda wan oto da de.

⁸ A taki da de taa: “Te wan sëmbë kai i fii ko a wan piizii nëen wosu, nöö te i go, nöö ja musu suku u go sindo a di möön hei kamian wante e. Ma i musu sindo te a wan së buka ala. Biga kandë sö, di sëmbë di kai i ko dë, bi kai wan oto sëmbë tu di hei möön i. ⁹ Nöö a o ko taki da i taa: ‘Wë mati o, saka ko sindo a baka aki, be di otowan sindo a i kamian.’ Nöö di juu naandë, ku gaan sen joo hopo go sindo a di möön lagi kamian.

¹⁰ “Ma ee wan sëmbë kai i fii ko a wan piizii nëen wosu, nöö te i go, nöö go sindo a di möön lagi kamian e. Nöö te di juu a ko, nöö ee a si taa wë di kamian i sindo ala an fiti i, nöö a o kai i taa: ‘Mati o, na sindo ala baa. Ko sindo aki.’ Nöö a o tei i tja go buta a wan möön hei kamian. Nöö fa joo hopo ka i bi sindo dë fii waka go sindo a di möön hei kamian, nöö dee oto sëmbë o si taa aai, i dë wan hei sëmbë tuu.

¹¹ “Biga di sëmbë di ta hopo ën seei, nöö hën de o saka. Ma di sëmbë di ta sakëen seei, nöö hën de o hopo.”

Aki Masa Jesosi taki da di

Faliseima ambë faa musu ta

kai a piizii.

¹² Nöö hën Masa Jesosi taki da di sëmbë di kai ën a di piizii naandë taa: “Mati o, te joo kai sëmbë möön fu de ko njan ku i, nöö na kai dee bëë fii e, ku dee bunu mati fii, ee nasö dee gudu

sëmbë dee ta libi a i bandja dee sa du i bunu baka. Wë biga ee i kai dee sëmbë dë wanwan, nöö te de o njan nöö de o toona kai i tu. Nöö te de kai i, i go njan te i hopo, nöö hën di njanjan i njan dë, hën nöö da di paima i feni fu di i bi kai de ko njan ku i. Nöö a kaba.

¹³“Ma te joo kai sëmbë u de ko a i wosu ko njan, nöö i musu suku dee pootima e. Ee wan sëmbë aan möni, ee wan sëmbë wojo booko, ee wan sëmbë lan, nöö de i musu ta kai be de ko njan a i wosu. ¹⁴Nöö joo feni bunu fëen. Biga dee lö sëmbë dë, de an sa toona paka i baka. Ma wan daka ta ko Masa Gadu o weki dee sëmbë a dëdë dee bi libi bunu nëen wojo, nöö a di daka dë joo feni di paima fii e.”

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di gaan piizii.

Mat. 22:1-10

¹⁵Nöö hën di Masa Jesosi fan sô te a kaba, nöö hën wan u dee sëmbë ku ën dë sindosindo a tafa dë taki dëen taa: “Wë di sëmbë di o feni kamian go sindo a di tafa u Masa Gadu nëen köndë ala, nöö a a’ bunuhedi e!”

¹⁶Nöö hën Masa Jesosi piki ën, a konda wan oto dëen taa: “Wan womi bi dë, nöö hën a kai hia sëmbë u de ko nëen. Nöö hën a seeka soni u njan te a hia u de musu ko njan ku ën.

¹⁷“Nöö di di juu kisi, nöö hën a manda wan wookoma fëen u go taki da dee sëmbë taa di juu dou, be de ko. Biga hii soni dë seekaseeka kaa.

¹⁸“Ma nöö di di wookoma go kai de, hën de tuu ta pii soni ta konda. Wan u de taa: ‘Wë fa mi dë aki, nöö ma sa ko e. Biga mi bai wan goon, nöö mi musu go luku ën. Nöö taki da i masa taa an musu tei mi u hogi.’

¹⁹“Di otowan taki taa: ‘Wë mi bai teni kau, nöö mi musu go wooko ku de luku. Nöö hën mbei ma o feni pasi u ko. Nöö taki da i masa taa be an tei mi u hogi.’

²⁰“Di otowan taki möön taa: ‘Wë djunsu aki mi tei wan mujëe, nöö ma o sa ko.’

²¹“Hën di wookoma toona ko dëen masa dee bosikopu. Nöö hën di masa hati boonu seei, hën a taki dëen taa: ‘Wë nöö toona go hesihesi e, nöö i waka a dee gaangaan sitaati ku dee pikipiki sitaati dee dë a di köndë aki tuu, nöö i suku dee lanlan sëmbë ku dee sëmbë dee an sa wooko, ku dee bookowojo sëmbë ku dee pena sëmbë, nöö i tja de tuu ko.’

²²“Hën di wookoma go tefa a ko, hën a taa: ‘Wë Masa, wë mi feni dee sëmbë nöö de ko kaa, ma misikuma kamian dë eti.’

²³“Hën a taa: ‘Wë nöö toona go a dee pandasi kamian ku dee boiti ku dee sabana dendu, nöö te i feni sëmbë nöö i panjan de a maun hai tja ko. Biga di wosu u mi musu fuu. ²⁴Ma nöö mi taki da unu taa dee fosu sëmbë dee mi bi kai dë, nöö na wan u de sa feni di njanjan u mi aki njan möön e.’”

Aki Masa Jesosi ta lei dee sɛmbɛ andi de musu du ufɔ de sa dɛ bakama fɛɛn.

Mat. 5:13, 10:37-38; Maik. 9:50

²⁵⁻²⁶ Nöo fa Masa Jesosi ta waka nango dɛ, nöo wanlɔ hia sɛmbɛ ta waka ku ɛn nango. Tee wan pisi, hɛn a bia luku de. Hɛn a taki da de taa: “Ee wan sɛmbɛ ja sa kai mi gaan soni möön i mama ku i tata ku i mujɛɛ ku dee mii fii ku dee baaa fii ku dee sisa fii ku hii dee libi dee i abi tuu, nöo ja sa dɛ wan bakama u mi e. Biga i musu sa tja sitaafu u mi hedi. Ee i dɛdɛ seei fu mi hedi, ja musu a’ toobi. ²⁷ Biga ee wan sɛmbɛ i kɛ waka a mi baka, nöo ja musu abi kɛ fii seei e. Ma di soni di mi kɛ, hɛn nöo i musu du, nöo joo dɛ wan bakama u mi tuutuu.

²⁸ “Wɛ nöo un musu pakisei di soni bunu e. Biga ee wan fuunu kɛ mbei wan wosu nöo unfa joo du? Ja o go sindo pakisei te i kaba luku ee di möni fii tjika u du di wooko bifɔ i go seti mbei ɛn ɔ?”

²⁹ “Wɛ biga ee i go seti ɛn nöo hɛn di möni fii kaba, nöo te wan sɛmbɛ ko dɛ ko si ɛn nöo a o taa: ³⁰ ‘Di womi aki, luku wan gaan wosu a seti mbei disa aki. Na mbei wɛ an kɛ mbei ɛn e, ma di möni fɛɛn wɛ kaba.’ Nöo di juu dɛ nöo de o ta mbei i fa.

³¹ “Nöo söseei ee wan könu abi teni dusu sodati nöo hɛn a pakisei taa a o go feti ku wan oto könu di abi tuwenti dusu sodati, nöo bifɔ a go a musu pakisei bunu ee a sa feti ku ɛn.

³² “Ma ee a luku te a kaba nöo a sɪ taa: ‘Wɛ di könu di abi tuwenti dusu sodati dɛ, ma sa wini ɛn,’ nöo an musu luku te di könu ko zuntu poi e. Ma a musu manda sɛmbɛ a fesi go begi ɛn te a kaba, be di taki koti bifɔ de ko miti.

³³ “Wɛ nöo söseei hiniwan fuunu musu sindo pakisei ee i sa disa dee soni dee i abi, nöo ee ja sa disa de fii ko ta waka a mi baka nöo ja sa dɛ bakama u mi e.

³⁴ “Wɛ biga un luku, dee sɛmbɛ. Satu dɛ wan suti soni u njan tuu, ma ee di satu kaba a sösɔ te an sa kisi gansɛ möön, nöo andi i sa du ku ɛn möön? ³⁵ A kapɛɛ nöo i sa tei ɛn tuwɛ, biga aan heepi a goonliba möön. [Nöo söseei joo dɛ tu e, ee ja waka ku hii i hati a mi baka.]

“Nöo fa mi fan ku unu aki, nöo un pakisei ɛn bunu e, dee sɛmbɛ, be un fusutɛɛn.”

15

Aki Masa Jesosi ta konda soni

u wan lasi sikapu.

Mat. 18:12-14

¹ Wan daka hɛn dee sɛmbɛ ta pii lanti möni ku dee oto takulibima u di köndɛ, hɛn de go a Masa Jesosi faa musu konda Gadu oto da de.

² Nöo hën dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti ko si Masa Jesosi ku dee sëmbë naandë makandi. Nöo hën de taa: “Ee! Aai baa. Di sëmbë aki, a ta butëen seei kuma bumbuu sëmbë, ma a ta hulu dee gaan takulibima u di köndë. So juu hën ku de ta njan makandi seei. A bunu nö?”

³ Nöo Masa Jesosi sabi taa sö de ta guunjëen, nöo hën a da de wan oto. A taa: ⁴ “Un haika e, dee sëmbë. Ee wan fuunu abi wan höndö sikafu nöo wan u de kumutu a dee otowan dendu go lasi, nöo unfu joo du? Ja o seeka dee nëniteni-ku-nëni naandë disa a sabana dë, nöo i go suku di lasi wan te i feni ën nö? ⁵⁻⁶ Nöo te i feni ën kaa, nöo joo wai seei hopo ën buta a gangaa baaku tja ko a ganda. Nöo te i ko dou ku ën kaa, nöo joo kai dee mati fii ku dee sëmbë dë a i bandja naandë taa: ‘Un ko mbei piizii ku mi e, dee sëmbë. Biga di mbeti u mi bi lasi, nöo mi feni ën baka.’

⁷ “Wë nöo fa i si hii sëmbë ta wai naandë, nöo söseei a dë a Gadu Köndë tu te wan takulibima biëen libi ko ta waka a Masa Gadu baka. De ta piizii ku ën möön leki dee oto nëniteni-ku-nëni sëmbë dee bi dë seekaseeka dë kaa.”

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di kpëngëlë möni di bi lasi.

⁸ Nöo hën a toona taki da de möön taa: “Nöo söseei tu, ee wan mujëe abi teni kpëngëlë möni nöo hën wan u de lasi, nöo an o sëndë faja nöo a ta bai di wosu köniköni ta suku ën teefa a feni ën baka nö? ⁹ Nöo te a feni ën kaa, nöo a o kai dee mati fëen ku dee sëmbë dë nëen bandja tuu ko. Nöo a o taki da de taa: ‘Dee sëmbë o, mi bi abi teni kpëngëlë möni nöo wan u de bi lasi, hën mi ta suku ën tefa u dë aki hën mi feni ën. Nöo un ko wai mbei piizii ku mi makandi.’

¹⁰ “Wë nöo fa i si dee sëmbë ta wai u di wan kodo kpëngëlë möni bi lasi de feni dë, nöo söseei dee basia u Masa Gadu ta wai tu e, ee wan kodo takulibima seei biëen libi ko ta waka a Masa Gadu baka.”

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di mii di bi lasi.

¹¹ Nöo hën a toona taki da de möön taa: “Wan tata bi dë e, nöo a bi abi tu womi mii fëen. ¹² Nöo hën wan daka hën di piki wan ko nëen. Hën a taki dëen taa: ‘Taata o, mi kë fii paati dee gudu fii, nöo i da mi di u mi së di mi bi o feni wante.’ Nöo hën di tata paati di gudu fëen da dee womi mii fëen te a kaba.

¹³ “Nöo an longi möön, hën di piki wan sei dee gudu fëen. Hën a tei di möni. Hën a go a wan longi köndë, nöo naandë a poi di möni fëen tuu ku jajo libi. ¹⁴ Nöo hën a sai dë te wan pisi, hën wan gaan hangi ko a di köndë. Nöo hën pena ko ta kii ën a hii fasi, biga di möni fëen bi kaba gaanduwe kaa.

¹⁵ “Nöo hën a go a wan sëmbë u di köndë go suku wooko. Nöo hën di sëmbë dëen wan wooko, a mandëen faa musu go ta luku dee hagu fëen dëen. ¹⁶ Nöo hangi ko ta kii di womi mii tee dee

hagu njanjan seei a bi kë feni njan fu bëë fëën fuu, ma na di dë seei de dëen. Na wan sëmbë dëen soni u njan a di köndë möönsö.

¹⁷“Nöö hën a sai dë tee wan pisi, nöö hën wojo fëën ko limbo. Hën a taa: ‘Luku fa mi dë aki. Sömëni wookoma mi tata abi ta da njanjan, de ta njan te tjika de, nöö hën mi ko dë aki ta pena da hangi ta kii. ¹⁸Nöö mi sabi andi mi o du. Mi o toona go a mi tata, nöö mi o go taki dëen taa: ‘Taata, wë mi du hogi ku i tee dou ku Masa Gadu tuu. ¹⁹Nöö ma waiti möön seei fii musu tei mi kuma mii fii e, ma tei mi kuma wan wookoma fii nöö.’”

²⁰“Nöö hën a hopo ta waka nango nëen tata.

“Nöö di tata bi dë a wosu naandë. Te wan pisi, hën a tuwë wojo go te ala, hën a si wan sëmbë ta ko. Hën a si taa di womi mii fëën hën ta ko naandë. Nöö hën tjali fëën kisi ën tee. Hën a hopo vu kule go kisi ën baasa, a bosu ën wai ku ën te a bigi.

²¹“Nöö hën di womi mii taa: ‘Taata o, wë ma waiti tjika möön fii tei mi kuma miii fii e, biga mi du i hogi tee dou ku Masa Gadu seei tu.’

²²“Ma di tata an haika di mii seei. A taki da dee wookoma fëën taa: ‘Un hesi go tei di möön waiti wojo koosu tja ko bisi dëen. Nöö un go tei andelu tja ko tuusi nëen finga, nöö un tja saapatu ko dëen be a bisi. ²³Nöö un go kii di fatu kau tja ko, boo boi njan mbei piizii. ²⁴Biga di womi mii u mi aki bi go kaba a sösö, ma a toona ko a u baka.’ Hën de seti mbei di piizii.

²⁵“Nöö a di ten dë seei, di gaan baaa fëën bi dë a goon dendu. Nöö hën di a kumutu a goon ta ko, hën a jei de ta wai ta pëe ta mbei piizii te a bigi. ²⁶Nöö hën a kai wan u dee wookoma fëën tata ko, hën a hakisi ën taa: ‘Andi ta pasa bigi di bigi aki sö?’

²⁷“Hën a piki ën taa: ‘Wë di piki baaa fii di bi go, hën wë toona ko a wosu. Nöö hën i tata kii di fatu kau ta wai ku ën fu di a toona ko ku libi a wosu baka.’

²⁸“Nöö di di gaan baaa jei sö, hën hati fëën boonu tee a taa an o go a wosu.

“Nöö hën di tata ko jei, hën a go nëen a döo go begi ën taa: ‘Womi, gaantangi, ko boo go a wosu.’

²⁹“Hën a taa: ‘Wë nönö Taata, më o ko a wosu. Wë biga sömëni jaa longi mi ku i dë aki, mi ta du hii soni da i dee i ta manda mi fu mi musu du. Na wan daka seei mi pasa i buka. Mi ta wooko da i kuma mi da wan sitaafuma fii, ma na wan daka i da mi wan u dee kaabita seei fu mi mbei piizii ku dee mati u mi. ³⁰Ma di womi mii fii aki di go poi dee gudu fii ku di jajo libi fëën, tefa a toona ko aki nöö hën i ta mbei sö wan gaan piizii te i kii di fatu kau dëen. ‘Nöö ma sa ko a wosu. A hati mi poi.’

³¹“Hën di tata taa: ‘Wë mii o, wë fa mi ku i ta libi makandi aki, nöö hii dee soni dee mi abi aki tuu dë fii, na sö nö? ³²Ma di

baaa fii di bi go sömëni longi te u mëni taa a dëdë kaba a sösö, hën wë toona ko a u ku libi baka. Nöo an fiti fuu wai mbei piizii ku ën nö?”

16

Aki Masa Jesosi ta konda taa i musu seeka da di bakaten libi fii.

¹ Nöo hën Masa Jesosi toona taki wan oto woto möön da dee bakama fëen. A taa: “Wan guduma bi dë, nöo ‘a a’ hia wookoma. Hën a tei wan sëmbë buta basi a dee wookoma fëen liba faa ta seeka di wooko ta luku hii dee gudu fëen dëen.”

“Nöo hën a dë tee wan daka, nöo hën wan sëmbë ko nëen ko taki dëen taa: ‘Mati o, haika e. Di basi i buta a dee wookoma fii liba dë, an ta wooko bunu e. A ta njan di möni fii.’

“Hën di guduma taa: ‘Sö nö?’ Hën a taki aai. Hën a taa: ‘Wë antoobi.’

² “Nöo hën a manda kai di basi ko nëen. Hën a taki dëen taa: ‘Womi, mi jei wan soni. Wë nöo hën mi kai i ko hakisi fii musu konda da mi. De taki da mi taa i ta njan di möni u mi tuu. Wë nöo i musu taki da mi unfa i wooko ku di möni, biga abiti möön mi o puu i. Ja o dë basi fu di wooko u mi möön.’

³ “Nöo hën di basi taki nëen hati taa: ‘Ee maingë, di soni aki, a bigi da mi. Wë nöo ee di masa u mi ko puu mi a wooko, nöo andi seei mi o du? Biga ma sa wooko a goon dendu te tja heepi ko da mi fu mi feni soni njan. Nöo fu mi ta waka ta pidi njanjan a sëmbë wosu, mi a’ sen fëen. Ma sa du ën.’

⁴ “Hën a sai dë te wan pisi, hën a taa: ‘Söö. Wë mi saandi mi o du u te de puu mi a di wooko, nöo oto sëmbë sa hoi mi a de wosu. Nöo pena an o kii mi.’

⁵ “Hën di a pakisei sö kaa, nöo hën a kai hii dee sëmbë dee bi juu soni nëen masa söndö paka. Nöo hën di de ko nëen, hën a taki da di fosuwan taa: ‘Womi o.’ A piki. A taa: ‘Un mëni i bi abi fii paka di masa u mi?’

⁶ “Hën a piki ën taa: ‘Wë basi, mi abi wan höndö bali fatu dee mi bi tei fu mi musu paka.’

“Hën a taki aai. Hën a tei di pampia a bi sikifi dee soni a bi juu, hën a tënëen tuwë. Hën a dëen wan oto pampia taa: ‘Luku wan oto pampia aki. Go sindo, nöo i toona sikifi ën. Ma te joo sikifi, na sikifi wan höndö möön e. Sikifi feifiteni bali nöo.’ Hën a tei, hën a go sindo hën a sikifi.

⁷ “Hën a kai wan otowan, di u mbei tu. Hën a taa: ‘Womi o, fa u ta wooko aki, nöo dee soni mi bi juu i, un mëni i abi fii musu paka?’

“Hën a piki ën taa: ‘Wë basi, mi abi wan dusu saku boon fu mi musu paka.’

“Hën a tei di biifi hën a tēnēen. Hën a taki dēen taa: ‘Go sindo, nōo i sikifi otowan. Ma te joo sikifi, nōo i sikifi aiti hōndō nōo. Na sikifi wan dusu mōon.’ 7 Nōo sō a saka di mōni da de tuu.”

8 “Nōo hën di di guduma si fa di basi du dē, hën a taa: ‘Aai, di sēmbē aki, 8 hii fa a hogi, ma a sabi u du soni e. A kōni tuu. 9 A sabi fa u heepi ēn seei fu te di fuka ko nēen a bakaten, nōo a sa libi.’”

Nōo hën Masa Jesosi toona taa: “Luku fa di guduma gafa di sēmbē. Nōo mi taki e, dee sēmbē u di goonliba aki dee an ta waka a Masa Gadu baka, de ta libi a wan fasi u tja wini ko da de a bakaten mōon leki dee sēmbē dee ta waka a Gadu baka e.”

9 Nōo hën a toona taki da de taa: “Un si fa di basi du aki nō? A seeka di soni faa musu toona heepi ēn seei a bakaten. Nōo sō unu seei musu du tu e, dee sēmbē. Dee mōni un si un ta wooko a goonliba aki, nōo un musu ta wooko ku de a wan fasi fu te di daka un kumutu a di goonliba aki, nōo de o kisi unu ku piizii seei te un dou a Gadu kōndē ala ka woon dē fu teego.”

10 “Nōo a dē sō taa ee wan sēmbē ja sa seeka wan piki soni te a ko bumbuu soni, nōo sōseei ja o sa seeka gaan soni tu. Nōo ee i ta fufuu piki soni, nōo sōseei joo ta fufuu gaan soni tu.”

11 “Nōo ee wan sēmbē ja ta seeka di gudu i ta feni a goonliba aki a wan bumbuu fasi, ja ta njan mēn kumafa a fiti, wē nōo unfa Masa Gadu o sa futoou i faa da i gaan gudu nēen kōndē fii seeka? 12 Nōo ee wan sēmbē ja ta seeka oto sēmbē soni te de butēen a i maun, nōo unfa de o da i soni fii seei, fii seeka?”

13 “Nōo na wan sēmbē sa dini tu masa makandi e, dee sēmbē. Biga joo lobi wan mōon wan. Ee i hēngi a wan, nōo ja o sa hēngi a di otowan mōon. Wē nōo i sa dē a Gadu baka, ee nasō i sa dē a gudu baka, ma nōo ja sa dē a de tuu baka makandi e.”

14 Nōo di Masa Jesosi taki dee oto aki teefa a kaba, nōo hën dee Faliseima jei, nōo hën de an kē sō. Biga deseeri a’ langabēē u mōni tumusi. Nōo hën de bia ta sōsō Masa Jesosi ta mbei ēn fa.

15 Hën Masa Jesosi taki da de taa: “Wē unu wē mi ta taki tuu e. Biga a sēmbē wojo un ta mbei taa un dē bumbuu sēmbē, ma Masa Gadu hën sabi unu hati e. Nōo di soni libisēmbē ta si u gaan bumbuu soni, nōo a Masa Gadu wojo an dē wan wojo soni.”

Aki Masa Jesosi ta konda soni u

di awoo tii ku di Njunjun Tii

u Masa Gadu.

16 Nōo hën a taki da dee Faliseima mōon taa: “Un haika e, dee sēmbē. Fu sensi di ten u Mosesi te kisi di ten u Johanisi di Dopuma, nōo dee wēti Mosesi ku dee tjabukama bi kisi a Gadu bi ta konda da libisēmbē fa u de waka a Gadu baka. Ma

nöö fa u dë aki, wan njunjun buka ko taa Masa Gadu hopo wan Njunjun Tii. Nöö hia sëmbë ta biinga a di Njunjun Tii dë baka kaa. ¹⁷ Ma tükuseei an dë taa dee awoo wëti an bunu e. Mundu ku goonliba sa kaba, ma na wan piki wan u dee wëti seei o kaba a sösö möönsö.”

Aki Masa Jesosi ta lei fa

manu ku mujëë an musu tuwë.

Mat. 5:31-32; Maik. 9:42

¹⁸ Hën a toona taki möön taa: “Ee wan sëmbë i go tei wan mujëë te nöö hën i tuwëen disa nöö i toona go tei wan otowan, nöö di wëti u Masa Gadu hën i booko dë kaa e. Nöö söseei tu, ee wan sëmbë i go tei wan tuwë mujëë fu wan oto womi, nöö i seei booko di wëti u Gadu tu.”

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di guduma ku Lazalosi.

¹⁹ Nöö hën a toona taki da de möön taa: “Wë un haika e, dee sëmbë. Wan guduma bi dë a wan köndë. Nöö a gudu tee na sipootu. Hiniwan juu a ta libi fëen kumafa a kë ta bai dee gaan dii koosu ta bisi ta mbei gaan piizii.

²⁰ “Ma nöö wan sëmbë bi dë a di köndë naandë tu de ta kai Lazalosi. A pena te an saanfa u du ku ën seei. Kasikaasi kisi ën hii ën sinkii. Na hopo seei a ta hopo ta waka. Nöö de ta hopo ën ta tja nango ta buta a di guduma dööbuka ²¹ fu te di guduma njan nöö a kandë a sa feni so u dee sakasaka u dee njanjan fëen dee ta kumutu nëen tafa ta kai a goon. Nöö dee dagu u sitaati ta ko ta lëmbë dee kasikaasi fëen nëen sinkii.

²² “Nöö hën de dë te wan pisi nöö hën di penama dëdë. Hën dee basia u Masa Gadu ko tei ën tja go nëen gaan sëmbë Abahamu bandja. Nöö a sai dë ta wai ta piizii ta libi suti kumafa di libi dë ala.”

“Nöö a baka fëen hën di guduma dëdë tu, hën de tjëen go bei. ²³ Ma nöö fa a dëdë dë, nöö hën a go a didibi faja. Hën a go sai dë a di faja dendu ta tja sitaafu ta bai ta kai olo.

“Tee wan pisi, nöö hën a hopo wojo luku te ala, a si Lazalosi a Abahamu bandja dë.

²⁴ “Hën a bai kai Abahamu taa: ‘Taata oo, Taata, gaantangi, tei tjali u mi nöö i manda Lazalosi be a tuusi finga fëen a wata tja ko munjan mi töngö. Biga ka mi dë aki, di faja ta kendi mi tumusi.’

²⁵ “Nöö hën Abahamu piki ën taa: ‘Ke, aai mii, wë mi jei e. Ma mëni taa di ten di i bi dë a goonliba ala, i bi ta libi bunu kumafa i kë. Soni seei an bi ta fuka i. I bi njan di bunu libi fii a goonliba ala tuu bifö i dëdë ko aki. Nöö Lazalosi, di a bi dë a goonliba ala, nöö hii fuka a bi ta tjai. Wë nöö fa u dë aki i ko ta tja sitaafu, ma Lazalosi hën ko feni böö awaa.

26 “Ma haika, boiti u di dē, pasi an dē fu dee sēmbē u mi aki aba ko a unu ala e. Sōseei pasi an dē a unu ala tu fu un sa aba ko a u aki. Biga wa sa pasa di gaan fundu ngötō a u mindi aki fuu ko miti ku u seei.’

27 “Nōō hēn di guduma taa: ‘Aai, wē mi jei. Ma nōō i sabi nō? Mi begi i Taata, gaantangi, manda Lazalosi be a go a mi tata wosu, 28 nōō a o si wanlō baaa u mi naandē. De dē feifi. Nōō gaantangi be a wasikōi de da mi taa de an musu libi kumafa mi bi libi a goonliba ala möön, fu de ko a di sitaafu kamian aki.’

29 “Nōō hēn Abahamu piki ēn taa: ‘Sō nō, womi?’ Hēn a taki aai. Hēn a taa: ‘Wē, mi jei. Ma i sabi nō? Dee sēmbē a goonliba ala, de abi dee buku fu Mosesi ku dee u dee tjabukama u Masa Gadu kaa. Nōō be dee baaa fii haika andi dee buku ta taki nōō de waka a de baka.’

30 “Hēn di guduma taa: ‘Aai, Taata, sō a dē tuu. Ma di dē wanwan an tjika. Ma ee wan dēdē sēmbē hopo go wasikōi de, nōō de o bia de libi.’

31 “Hēn Abahamu piki ēn taa: ‘Ma haika e, mati. Ee de an sa tei dee sikifi a dee buku naandē, nōō ee wan sēmbē hopo kumutu a dēdē köndē go fan ku de seei, de an o jei möönsō e.’”

Sō wan gaan oto Masa Jesosi konda dē e.

17

Aki Masa Jesosi bai dee bakama

fēēn u de an ganjan sēmbē

puu a Gadu pasi.

Mat. 18:6-7, 21-22; Maik. 9:42

1 Hēn Masa Jesosi taki da dee bakama fēēn taa: “Un musu sabi taa dee soni ta hai sēmbē puu a Gadu pasi an o sa kaba a di goonliba aki möönsō. Ma mi bai helu da dee sēmbē dee o ta tja dee lö soni dē ko a sēmbē. 2 Biga ka fii du sō wan soni, nōō a möön bunu de tai wan gaan gindi sitonu a i gangaa, nōō de tja i go tuwē a ze mindi be i dēdē kaba a sōsō wante, fu ja du di hogi di i bi pakisei dē. Di sitaafu dē hogi, ma an hogi kuma di i bi o feni ee i bi feni pasi puu sēmbē a Gadu pasi. 3 Un musu luku bunu ku di soni naandē fu an musu miti unu e.”

Aki Masa Jesosi ta lei de

fa u de libi ku dee sēmbē

dee ta du de hogi.

Hēn a toona taa: “Wē nōō ee i si taa di otowan fii du i hogi, nōō i musu fan ku ēn be an du sō ku i möön. Nōō ee i si taa a piki disa di hogi du fēēn dē, nōō i musu disēēn. Ja musu hoi ēn a bēē. 4 Ee a du i hogi sēbēn toon a wan daka seei nōō hēn a ko

a i sēbēn toon ko begi i fii dēēn paadon, nōō i musu disēēn. Na hoi ēn a bēē mōōn e.”

Aki Masa Jesosi konda taa

ee di biibi fii piki seei

ma a sa du gaan wooko.

⁵ Nōō hēn dee bakama taki da Masa Jesosi taa: “Wē Masa o, u ta biibi a Masa Gadu liba, ma di biibi fuu an tjika. Nōō u begi i gaantangi, heepi u be di biibi fuu ko mōōn taanga.”

⁶ Nōō hēn Masa Jesosi piki de taa: “Aai. Wē womi, ee i abi wan piki biibi a Gadu liba kuma ahun sii seei, hēn i taki da di pau i si aki sō taa: ‘Hōn kumutu aki go paandi i seei a ze,’ nōō a o piki i buka e.”

Aki Masa Jesosi ta konda da de kumafa di wooko u de dē.

⁷ Nōō hēn a taki da de mōōn taa: “Undi fuunu o abi wan wookoma, nōō te a go a wooko a goon dendu nasō a go luku dee mbeti a sabana tee a ko, nōō i taki dēēn taa: ‘Ko sindo njan?’

⁸ “Na tuu fii. Ma joo taki dēēn taa: ‘Wē luku, di i ko kaa, nōō i seeka hesihesi nōō i go boi njanjan seti tafa da mi be mi njan. Nōō te mi njan te bēē u mi fuu kaa, nōō i seei sa njan tu.’

⁹ “Wē nōō unfa un pakisei u di soni naandē? Un pakisei taa di basi u di wookoma musu da di wookoma fēēn apaiti tangi fu di a wooko dēēn taanga sō nō? Nōnō. An dē faa dēēn tangi e. Wē biga fa a wooko naandē, sō nōō a bi musu wooko.

¹⁰ “Wē nōō unu seei tu e, te un wooko da Masa Gadu kumafa a da i di wooko, nōō an dē fuun suku tangi nēēn e. Biga sō nōō di wooko fuunu dē kaa.”

Aki Masa Jesosi kula teni sēmbē dee bi siki tjinasiki.

¹¹ Nōō fa Masa Jesosi nango a Jelusalen dē, nōō hēn a ta pasa a di pisiwata u Samalia ku Galilea mindi.

¹² Nōō hēn a go dou a wan piki kōndē. Hēn teni sēmbē ko miti ku ēn naandē, nōō dee sēmbē dē tuu siki tjina siki. Hēn de taanpu te ala, ¹³ de bai taanga kai Masa Jesosi taa: “Jesosi, Masa o, ke gaantangi, tei tjalihati fuu nōō i heepi u baa!”

¹⁴ Nōō di Masa Jesosi jei di bai, nōō hēn a bia luku. Hēn a si dee sēmbē. Hēn a taki da de taa: “Ee, aai mii. Wē un sabi nō? Un pasa go a dee begima be de si unu fa un dē.”

Nōō di de seti nango, te wan pisi hēn de tuu ko bunu djee. ¹⁵ Nōō di wan u de si taa a ko bunu, hēn an go mōōn ma a bia toona. Nōō hēn a ta bai taanga ta gafa Gadu ta dēēn tangi u di bunu a du ēn naandē.

¹⁶ Nōō hēn a kule go kai a Masa Jesosi fesi a goon naandē. Hēn a taki dēēn taa: “Ke Masa, gaantangi fii e, fu di bunu i du mi aki. A bigi. Nōō mi si ēn!” Nōō di sēmbē dē bi dē wan

Samalia sɛmbɛ. „An bi dɛ Isaɛli sɛmbɛ seei kuma dee oto nɛigi, faa bi musu da Gadu tangi sɔ.”

¹⁷⁻¹⁸ Nɔɔ hɛn Masa Jesosi hakisi ɛn taa: “Wɛ womi o, fa i ko i wanwan aki, na teni sɛmbɛ un bi dɛ ko bunu nɔ? Unsɛ dee otowan fii dɛ? Na wan u de toona ko fu de ko da Gadu tangi mɔɔnsɔ mɔɔn leki di dɔɔsɛ sɛmbɛ aki nɔ? Wɛ a bigi a mi.”

¹⁹ Hɛn a taki dɛɛn taa: “Wɛ womi o, hopo go fii e. Di biibi di i abi a mi liba, nɔɔ a heepi i kaa.”

Aki Masa Jesosi ta konda soni u di ten di a o toona ko a goonliba.

Mat. 24:23-28, 37-41

²⁰ Wan daka, hɛn wanlɔ Faliseima ko a Masa Jesosi ko hakisi ɛn taa: “Mɛsitɛ o, na un ten Masa Gadu o ko a goonliba ko tei di Kɔnu Tii fɛɛn, faa taki a hii sɛmbɛ liba?”

Nɔɔ hɛn Masa Jesosi piki de taa: “Wɛ un haika e. „Di tii u Gadu an ta ko kumafa un ta mɛni ɛn dɛ e. Biga” dee kɔnu u di goonliba aki te de o ko u tii dee kɔndɛ, nɔɔ hii sɛmbɛ ta sabi taa de ta ko. „Biga de ta wai ta pɛɛ doon, tutu ta piki.” Ma di ko u di tii u Masa Gadu hɛn an o dɛ sɔ e.

²¹ “Biga te a o ko, nɔɔ na wan sɛmbɛ o sa taki taa: ‘Luku ɛn aki.’ Ee nasɔ: ‘Luku ɛn ala.’ De an o sa lei sɛmbɛ sɔ. Biga di Tii fɛɛn ta dɛ a dee sɛmbɛ dee ta waka nɛɛn baka hati.”

²² Nɔɔ hɛn a taki da dee bakama fɛɛn taa: “Fa mi o disa unu go aki, nɔɔ wan ten o ko nɔɔ un tuu o hangi u si ee wan u dee daka seei di Mi di ko dɛ Libisɛmbɛ Mii aki o dɛ nɛɛn kɔnubangi ta taki a hii mundu liba. Ma wan o sa si ɛn eti. ²³ Sɛmbɛ o taki da unu taa: ‘Un luku ɛn aki!’ Ee nasɔ: ‘Un luku ɛn ala.’ Ma wan musu go luku e. Wan musu piki mɔɔnsɔ.

²⁴ “Biga te di daka di Mi di ko dɛ Libisɛmbɛ Mii aki o toona ko, nɔɔ a o dɛ leti kuma te liba koti faja walau sɔ, hii sɛmbɛ ta si ɛn. Biga liba ala o limbo gbegede te kisi ku goon aki tuu. Nɔɔ sɔseei di ko u mi o dɛ tu. ²⁵ Ma bifɔ mi toona ko aki a sɔ wan fasi, nɔɔ mi musu tja sitaafu ku pena tee bifɔ. Biga dee lɔ sɛmbɛ u di ten u dɛ aki, de an dɛ a mi du. Kwetikweti.

²⁶ “Ma di ten di Mi di ko dɛ Libisɛmbɛ Mii aki o toona ko a goonliba, nɔɔ a o dɛ leti kumafa di ten u Noa bi dɛ. Biga leti kumafa soni bi ko miti dee sɛmbɛ a di ten dɛ, nɔɔ sɔseei a o miti dee sɛmbɛ u di ten di mi o ko tu. ²⁷ Biga a Noa ten de bi ta njan ta bebe, dee womi bi ta tei mujɛɛ, dee mujɛɛ bi ta tei manu. De bi ta libi u de kumafa de kɛ sɔndɔ mɛni Gadu mɔɔnsɔ, tefa di daka Noa go a di sipi dendu. Hɛn di tjuba seti kai, gaan wata ta ko te a kii de tuu fia puu dɛ.

²⁸ “Nɔɔ sɔseei tu a bi miti dee sɛmbɛ a di ten u Lotu. Dee sɛmbɛ bi sai dɛ ta njan ta bebe, de bi ta bai soni ta sei, de bi ta koti goon ta paandi njanjan, de bi ta mbei wosu, ²⁹ tee di daka di Lotu kumutu a Sodom go. Nɔɔ hɛn di wan seei daka naandɛ faja kumutu a liba mɔkisi ku di soni de kai zuwalufu

kai ko a goon tjuma dee sēmbē u Sodom kii tuu fiaa puu dē.
³⁰ Wē nōō sōseei a o pasa tu te Mi di ko dē Libisēmbē Mii aki o toona ko a goonliba fu sēmbē musu si mi.”

³¹ Nōō hēn a taki da de mōōn taa: “A di daka dē nōō ee wan sēmbē dē nēēn baiko, nōō an musu tei ten faa go tei soni fēēn nēēn wosu dendu e. A musu bazia ko a goon wante nōō a kule go tjubi. Nōō sōseei ee wan sēmbē dē nēēn goon dendu ta wooko, nōō an musu kule go a ganda go tei soni nēēn wosu, ma a musu kule go tjubi nōō.

³² “Nōō fa mi ta fan aki, un mēni di soni di bi pasa ku di mujēē fu Lotu e. ³³ Biga di sēmbē di ta biinga faa hoi ēn libi kumafa a kēēn ku dee soni fēēn dee a abi a goonliba aki, nōō a o lasi ēn nōōmō. Ma di sēmbē di aan toobi faa lasi ēn, nōō hēn o feni ēn fa a kē.”

³⁴ Hēn a taki mōōn taa: “A di daka di Mi di ko dē Libisēmbē Mii aki o ko, nōō tu sēmbē sa dē a wan bedi ta duumi, nōō wan u de Gadu o tei tja go nōō di otowan a o disēēn. ³⁵ Nōō tu mujēē o dē makandi a wan kamian ta mbei boon, nōō wan u de Gadu o tei tja go, nōō di otowan a o disēēn. [³⁶ Sōseei tu sēmbē sa dē makandi ta wooko a goon dendu, nōō wan u de Gadu o tei tja go, nōō di otowan a o disēēn dē.]”

³⁷ Nōō hēn dee bakama u Masa Jesosi hakisi ēn taa: “Wē, Masa o, na unsē u di goonliba di soni naandē o pasa?” Nōō hēn a koti wan nōngō da de taa: “Ka wan mbeti dēdē fika, nōō naandē dee opete ta ko.”

18

Aki Masa Jesosi taki fa u musu ta begi nōōmō sōndō wei.

¹ Nōō hēn Masa Jesosi taki wan woto da dee bakama fēēn faa lei de kumafa de an musu ko wei u begi Gadu, ma de musu ta begi ēn hiniwanten sōndō lasi hati.

² A taa: “Wan fisikai bi dē a wan kōndē, nōō a bi hogi tee an ta fēēē Gadu, nōō aan toobi ku libisēmbē tu. ³ Nōō wan mujēē bi ta dē a di kōndē dē tu, manu fēēn bi dēdē. Nōō a bi ta ko a di fisikai nōōmō ta ko ta begi ēn taa: ‘Fisikai o, mi kē i heepi mi. Mi ku wan sēmbē a’ sondi, nōō mi begi i fii kuutu di soni da u. Da mi di leti u mi nōō i dēēn di adjabēē fēēn.’

⁴ “Nōō a fesi di fisikai an bi kē heepi di mujēē. Ma a baka fēēn a ko pakisei tee a kaba, hēn a taa: ‘Wē aluwasi fa ma ta fēēē Gadu, nōō ma a’ toobi ku libisēmbē tu, ⁵ ma tōkuseei di mujēē aki ta ko a mi nōōmō, an ta disa mi ku di taki mōōnsō. Nōō mi o heepi ēn be a feni di leti fēēn, be mi bōō fēēn. Biga ee nasō, a o ta ko ta kaakei mi ku di taki fēēn dē nōōmō.’ ”

⁶ Nōō hēn Masa Jesosi taa: “Un haika fa di fisikai taki dē. A abi hogihati, ma tōkuseei, a piki di mujēē buka. ⁷ Wē nōō Masa Gadu di abi sō bunuhati wē? Ee wan sēmbē fēēn ta begi ēn

nöömö a ndeti ku didia, an sa heepi ën nö? Biga a bi pii de puu a oto sëmbë dendu tei ko fëën sëmbë kaa, nöö a o buuja ufö a ko a de nö? Nönö, an o buuja e. ⁸ Mi taki e, a o ko hesihesi a de ko kuutu soni da de.

“Ma nöö fa mi fan dë seei, ma ƭfa de o du ku dee sëmbë u mi a di goonliba aki tjika dë, nöö ƭte Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki toona ko ƭu mi ko heepi de, nöö mi o feni sëmbë möönsö di ta biibi a mi eti nö?”

Aki Masa Jesosi da wan oto

u wan Faliseima

ku wan pii-lanti-möni.

⁹ Nöö hën Masa Jesosi da de wan oto u dee sëmbë dee ta wisiwasi otowan ta mbei deseei taa de dë bumbuu sëmbë. ¹⁰ A taa: “Wan daka nöö hën tu sëmbë hopo, hën de go a Masa Gaangadu Wosu fu de go begi Gadu. Nöö wan u dee sëmbë bi dë Faliseima nöö di otowan bi dë wan sëmbë di ta pii lanti möni.

¹¹ “Nöö hën di de go naandë, hën di Faliseima go taanpu te a wan së ala, hën wanwan. Nöö hën a begi taa: ‘Masa Gadu, gaantangi fii e, fu di ma dë kuma dee takusëmbëma, kuma dee fufuuma, kuma dee sëmbë dee ta tei sëmbë mujëë, kuma di sëmbë ta pii lanti möni aki. ¹² Tu toon hiniwan wiki mi ta disa u njan ta begi i. Hiniwan soni mi abi nöö mi ta paati, nöö mi tja fii së ko da i a keiki kumafa di wëti dë. Sö mi ta libi.’ Sö di Faliseima begi.

¹³ “Ma di sëmbë ta pii lanti möni naandë, nöö a sabi taa an ta libi bunu tuu. Nöö sen kisi ën tee an sa hopo wojo luku liba möön. A fika a baka ala ta naki maun nëën hati taa: ‘Ke, Masa Gadu, a’ tjalihati u mi nöö i heepi mi o. Biga mi sabi taa mi dë wan gaan takusëmbëma tuu.’ ”

¹⁴ Nöö hën Masa Jesosi taa: “Wë mi taki da unu taa fa di sëmbë ta pii lanti möni go a wosu dë, nöö Masa Gadu an hoi dee hogi du fëën nëën bëë möön e, ma a tei ën ko sëmbë fëën. Ma di Faliseima dë, Gadu disëën a go fëën a wosu nöö. Biga hiniwan sëmbë di hopo hënseei, nöö Gadu o sakëën. Ma hiniwan sëmbë di saka hënseei, nöö hën Gadu o hopo.”

Aki de tja dee mii ko

a Masa Jesosi.

Mat. 19:13-15; Maik. 10:13-16

¹⁵ A di juu dë seei, nöö hën de ta tja dee piki mii ko a Masa Jesosi faa musu buta maun a de liba ƭbegi da de. Ma di dee bakama u Masa Jesosi si sö, nöö hën de gandji da de taa: “Wan musu tja dee piki mii dë ko aki e.”

¹⁶Ma di Masa Jesosi jei fa dee bakama taki, hèn a taa: “Nönö. Wan tapa de e! Un be dee mii ko a mi nöö. Biga sëmbë kuma dee mii aki, de ta dë a di Njunjun Tii u Masa Gadu dendu ta feni di bunu fëën. ¹⁷Nöö mi taki e, ee wan sëmbë i kë ko dë a di Tii u Gadu dendu, nöö i musu abi sakafasi ta futoou Masa Gaangadu kumafa wan mii ta abi sakafasi ta futoou dee gaan sëmbë fëën.”

Aki Masa Jesosi ta konda

soni u gudu da de möön.

Mat. 19:16-30; Maik. 10:17-31

¹⁸Nöö hèn wan hedima u dee Isaëli sëmbë ko a Masa Jesosi. Hèn a hakisi ën taa: “Mësitë o, mi sabi taa i dë wan bumbuu sëmbë, nöö hèn mi ko hakisi i andi mi musu du fu mi feni di libi u teego.”

¹⁹Hèn Masa Jesosi piki ën taa: “Womi, fa i ta kai mi bumbuu sëmbë aki, ma i saandi i ta taki dë nö? Bumbuu sëmbë an dë boiti Gadu wanwan nöö. ²⁰Ma nöö fii feni di libi u teego, nöö ja sabi dee wëti u Masa Gadu eti ö, taa ja musu go a oto mujëë möön leki di mujëë fii u wosu. Ja musu kii sëmbë. Ja musu fufuu sëmbë soni. Ja musu mindi soni da sëmbë. I musu ta lesipeki i tata ku i mama.”

²¹Hèn di hedima piki taa: “Wë, hii dee wëti dë tuu mi ta hoi fu sensi di mi dë piki mii.”

²²Nöö hèn Masa Jesosi toona taki dëën taa: “Wë, mi jei. Ma ee fuu taki ën gbelin kumafa a dë, wan soni nöö toobi i eti. Hèn da i musu go sei hii dee soni fii dee i abi te i kaba, nöö i paati di möni da dee pena sëmbë. Nöö te i du sö kaa, nöö i ko ta waka a mi baka. Nöö a bakaten nöö joo feni wan möön bunu gudu a Gaangadu Köndë.”

²³Nöö di di sëmbë jei sö, hèn tjali ko kisi ën tee kuma a sa këë, biga a abi hia gudu tuu.

²⁴Nöö di Masa Jesosi si fa tjali kisi di womi fu dee gudu fëën hedi, nöö hèn a taki taa: “Aai, di soni aki, a taanga e. Fu wan guduma butëën seei a di Tii u Masa Gaangadu basu, a dë wan taanga soni tuu. ²⁵A dë leti kuma te wan gaan mbeti ta biinga faa pasa a wan aguja baaku. Sö a taanga tjika.”

²⁶Nöö di de jei sö, hèn de hakisi ën taa: “Wë, ee a taanga da wan sëmbë di Gadu seei heepi sö te a ko gudu, nöö ambë seei o sa go a Gadu Köndë?”

²⁷Hèn Masa Jesosi piki de taa: “Di soni dë, na wan libisëmbë a’ taanga u du ën, ma Gaangadu hèn a sa du hii soni.”

²⁸Nöö hèn Petuisi taki dëën taa: “Wë Masa, luku. U disa hii soni tuu, fuu ko ta waka a i baka.”

²⁹Nöö hèn Masa Jesosi piki ën taa: “Wë sö a dë tuu. Ma haika e. Ee wan sëmbë i kë dë a di Njunjun Tii u Gadu dendu te nöö

hën i disa i wosu ee nasö i tata ku i mama ee nasö dee baaa fii ee nasö i mujëë ku dee mii fii, ³⁰ nöö mi taki e, taa hii dee soni naandë tuu joo toona feni baka möön leki fa i bi abi a goonliba aki, nöö a bakaten nöö joo feni di bunu libi u teego tu a Gadu Köndë.”

Aki Masa Jesosi konda soni u di dëdë fëën da de möön.

Mat. 20:17-19; Maik. 10:32-34

³¹ A baka u di dë, hën Masa Jesosi kai de tuwalufu bakama fëën a së. Hën a taki da de taa: “Un haika e. Fa u dë aki, nöö u nango a Jelusalen. Nöö hii dee soni dee tjabukama u Gadu bi sikifi u Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, nöö de tuu o pasa ku mi awaa. ³² Dee feantima u mi o tja mi go a dee döösë sëmbë dee abi taki a di köndë aki, nöö de o ta mbei mi fa ta kosi mi ta tunta a mi. ³³ Nöö de o wipi mi te de kaba ufö de o kii mi awaa. Ma nöö di u mbei dii daka fëën, nöö mi o toona weki hopo baka.”

³⁴ Ma fa Masa Jesosi fan ku dee sëmbë fëën dë, nöö de an fusutëën. A dë wan tjubitjubi soni da de, biga de an saandi a ta taki dë.

Aki Masa Jesosi kula wan bookowojoma.

Mat. 20:29-34; Maik. 10:46-52

³⁵ Nöö hën de nango tefa de ko zuntu ku di köndë de ta kai Jelikou. Nöö wan bookowojoma bi dë sindosindo a bandjapasi naandë ta pidi möni. ³⁶ Nöö di a ta jei dee hia sëmbë ta fan ta ko dë hën a hakisi taa: “Sëmbë hën ta ko hia naandë sö nö? Andi ta pasa?”

³⁷ Hën de taki dëën taa: “Di sëmbë de ta kai Jesosi u Nazalëti, hën wë ta pasa aki e.”

³⁸ Nöö di a jei sö, nöö hën a bai taanga taa: “Jesosi eee, i di bakamii u Dafiti dë, na i da di Heepima nö? Gaantangi mi begi i, a' tjali u mi, nöö i heepi mi ooo.”

³⁹ Ma di dee sëmbë dee bi ta waka a Masa Jesosi fesi jei di bai, hën de gandji dëën taa a musu kabuka dë. Ma tökuseei an disa. A bai möön taanga eti taa: “Jesosi eee, di mii u Dafiti dë, saa mi ooo, heepi mi, gaantangi!”

⁴⁰ Nöö di Masa Jesosi seei jei di bai, nöö hën a taanpu pii. Hën a taki da dee sëmbë taa be de go tei di sëmbë naandë tja ko nëën.

Nöö hën de tjëën ko. Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: ⁴¹ “Mati o, wë andi i kë u mi du da i?”

Hën di bookowojoma piki ën taa: “Masa, mi kë ta si soni baa.”

⁴² Hën Jesosi taki dëën taa: “Wë antoobi. Be wojo fii ko limbo e. Biga di biibi i ta biibi a Masa Gadu dë heepi i kaa.”

⁴³ Nöö wantewante dë, hën wojo fëën ko limbo gbegedee. Nöö hën a ta waka nango a Masa Jesosi baka ta gafa Gadu u

di bunu a du ën dë. Nöö fa hii dee sëmbë dee bi sai dë si andi pasa dë, nöö hën de tuu gafa Gadu seei.

19

Aki Masa Jesosi go

a Zakeosi wosu.

¹ Nöö hën di Masa Jesosi kula di bookowojoma te a kaba, nöö hën a pasa go dou a Jelikou. Nöö a ta latja pasa a di köndë ganda ₁faa go a Jelusalen₁. ² Nöö wan guduma de kai Zakeosi bi ta dë a di köndë. A dë wan hedima u dee sëmbë ta pii lanti möni.

³⁻⁴ Nöö fa Masa Jesosi ta pasa naandë, nöö Zakeosi bi kë si ën faa sabi ën. Ma an bi sa si ën a dee hia sëmbë dendu, biga a dë wan sati sëmbë. Nöö hën a kule go a fesi go subi a wan pau go dë a liba ala, fu te Masa Jesosi ta pasa dë nöö a musu u si ën.

⁵ Te wan pisi hën Masa Jesosi ko ta pasa, nöö hën a hopo wojo a liba hën a si Zakeosi. Hën a kai ën: “Mati Zakeosi!” Hën a piki. Hën a taa: “Saka hesi ko a goon. Biga a dë fanöudu fu mi ko a i wosu tide.”

⁶ Nöö hën Zakeosi saka hesihesi ko a goon, nöö ku gaan piizii seei a tei Masa Jesosi tja go nëen wosu. ⁷ Ma nöö di dee oto sëmbë si sö, hën de mati. De tei Masa Jesosi fu hogi seei fu di a de taa a go a wan takusëmbëma wosu.

⁸ Ma nöö hën Zakeosi hopo taanpu ₁a dee sëmbë dendu₁, nöö hën a fan ku Masa Jesosi. A taki dëen taa: “Masa o, wë luku, te kuma tide nöö mi o paati dee gudu u mi leti mindi, nöö mi o da dee pootima u di köndë wan së. Nöö ee mi bi fufuu wan sëmbë, nöö mi o dëen fö toon möön hia möön fa mi bi tei.”

⁹ Hën Masa Jesosi piki taa: “Wë un dee sëmbë u di wosu aki, un a’ bunuhedi e. Biga tide Masa Gadu heepi unu. Nöö di sëmbë di a’ di wosu aki, a bi dë fanöudu u mi ko nëen, biga hënseei da wan bakamii u Abahamu di gaan sëmbë fuu tu. Wë nöö luku, a bi poi seei te kaba a sösö, ma tide a toona ko a Gadu baka. ¹⁰ Nöö fu dee lö sëmbë aki hedi mbei Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki ko a goonliba e. Biga mi ko fu mi suku dee sëmbë dee kaba a sösö u mi tja de ko da Gadu.”

Aki Masa Jesosi konda di oto u di guduma di bi paati möni da dee wookoma fëen.

Mat. 25:14-30

¹¹ Nöö di juu Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë naandë, nöö de bi dë zuntu ku Jelusalen. Nöö dee Dju sëmbë bi ta mëni taa naandë nöömö Masa Gadu o bazia ko a goonliba faa ko tei di Könu Tii fëen a hii sëmbë wojo. Nöö dee sëmbë ta waka ku Masa Jesosi dë, de ta mëni taa wantewante di soni dë o pasa.

Nöö fëen mbei Masa Jesosi da de wan oto, fu de musu sabi taa an o pasa kumafa de ta mēni ēn dē.

¹² Nöö hēn a taki da de taa: “Wan hebima bi o go a wan longi köndē fu de butēen ko könu, bifō a o toona ko ta tii di köndē awaa.

¹³ “Nöö fëen mbei di juu a o go, nöö hēn a kai teni u dee wookoma fëen ko nēen. Hēn a da hiniwan u de wan dusu kölu. A taki da de taa: ‘Un wooko ku di möni aki fu mi sa feni wini nēen te mi toona ko.’ Nöö di a taki sō kaa, nöö hēn a go fëen.

¹⁴ “Ma dee sēmbē u di köndē fëen bi buuse ēn te de manda buka go da dee sēmbē u di köndē ka a nango ala taa: ‘Wa kē di sēmbē aki ko könu fuu e.’ ¹⁵ Ma tökuseei de butēen ko könu.

“Nöö hēn a baka fëen hēn a toona ko a di köndē ko seti di könu tii fëen awaa. Nöö di a ko, hēn a manda buka kai dee wookoma fëen dee a bi da di möni fu de musu wooko dēen, be de musu piki ēn unfa de bi wooko ku di möni.

¹⁶ “Nöö hēn di fosuwan ko nēen nöö hēn a tja di möni ko dēen. Hēn a taa: ‘Masa o, luku, i bi da mi wan dusu kölu. Nöö hēn mi ta wooko ku ēn tefa i ko aki, mi feni dusu kölu buta nēen liba. Nöö hēn mi tjēen ko da i.’

¹⁷ “Nöö hēn di masa fëen taa: ‘Aai womi, wē i wooko bunu e. Wē nöö fu di i wooko a sō wan futoou fasi ku di piki soni aki, nöö mi o da i wan gaan wooko awaa. Mi o buta i be i dē hedima u teni köndē.’

¹⁸ “Nöö hēn di u mbei tu ko. Nöö hēn a taki dēen taa: ‘Masa, luku, i bi da mi wan dusu kölu, nöö hēn mi wooko ku ēn tee mi wini feifi dusu kölu buta nēen liba. Nöö ja si ēn aki, mi tjēen ko da i.’

¹⁹ “Nöö hēn di masa fëen taki dēen taa: ‘Söö. Wē nöö fu di i wooko sō, nöö hēn mbei mi o buta i fii dē hedima u feifi köndē.’ Nöö hēn a taki aai.

²⁰⁻²¹ “Nöö hēn di u mbei dii ko nēen. Hēn a taki dēen taa: ‘Masa, ja ta si di möni fii aki nö. I bi da mi wan dusu kölu. Nöö u di mi sabi taa i dē wan taangalibi sēmbē, langahatima, i ta tei soni ka ja bi buta, i ta koti soni ka ja bi paandi, nöö mi fēēē i. Hēn mbei mi tai di möni fii a di hangisa aki fu an musu kaba a sösō, nöö hēn mi tja i soni ko da i.’

²²⁻²³ “Hēn di masa fëen taki dēen taa: ‘Womi, sō i hogi gaanfa wē nö? Wē di i sabi taa mi dē wan taangalibi sēmbē, langahatima di ta tei soni ka ma bi buta, mi ta koti soni ka ma bi paandi, nöö faandi mbei ja bi tei di möni u mi tja go buta a banku, fu te mi toona ko nöö a möön hia. A bi sa göö a di banku. Ma fa i du ku ēn aki, nöö andi seei mi wini? Wē antoobi.’

²⁴ “Nöö hēn a taki da dee oto sēmbē sai dē taa: ‘Un hesi ko puu di möni aki nēen maun e, nöö un da di sēmbē di abi teni dusu kölu dē, be disi fika ku sösō maun.’ ²⁵ Hēn de bai: ‘Huun? Wē Masa, di sēmbē ala, hēn a feni teni dusu kölu kaa.’ ²⁶ A taki: ‘Aai, mi sabi sō. Ma di sēmbē di abi hia, nöö hēn o feni möön

hia eti. Ma di sēmbē di na abi, nōō nēēn maun de o puu di pikiwan di a abi, be a fika ku maun.

²⁷ “Nōō dee felantima u mi, dee na bi kē u mi dē kōnu u de, nōō un musu tja de tuu ko kii a mi fesi aki.”

Aki de ta wai ku Masa Jesosi

fa a dē a di buliki liba.

Mat. 21:1-11; Maik. 11:1-11; Joh. 12:12-19

²⁸ Nōō di Masa Jesosi taki di soni dē tefa a kaba, nōō hēn hēn ku dee bakama fēēn tei pasi nango a Jelusalen, nōō Masa Jesosi hēn dē a de fesi. ²⁹ Nōō hēn de nango tefa de ko zuntu ku de tu kōndē de ta kai Betifaigi ku Betania, leti a di gaan kuun de ta kai Oleifi Kuun naandē. Nōō hēn Masa Jesosi manda tu u dee bakama fēēn fu de waka a fesi.

³⁰ A taki da de taa: “Un nango te un go dou a di kōndē a unu fesi ala, nōō woon si wan buliki mii taitai naandē. Sēmbē an sindo nēēn liba waka wan daka. Nōō un lusu ēn tja ko da mi e.

³¹ Ma a kandē sō, wan sēmbē o ko hakisi unu taa: ‘Wē faandi mbei un ta lusu di mbeti u du?’ Nōō un musu taki dēēn taa: ‘Masa abi ēn fanōudu.’”

³² Nōō hēn de tu bakama go, hēn de go si hii soni leti kumafa Masa Jesosi bi taki da de.

³³ Hēn di de go seti lusu di buliki, hēn sēmbē ko hakisi de taa: “Wē, faandi mbei un ta lusu di mbeti u du?” ³⁴ Hēn de piki taa: “Masa abi ēn fanōudu.”

³⁵ Nōō hēn de tei ēn tja go da Masa Jesosi. Hēn de jabi koosu a di buliki baka mindi, hēn de mbei Masa Jesosi sindo nēēn liba. ³⁶ Hēn de seti u waka go. Nōō hēn dee sēmbē ku ēn ta waka nango dē ta jabi koosu a di gaan pasi liba fu di buliki musu waka a dee koosu liba. „Sō de ta hei Masa Jesosi tjika.”

³⁷ Nōō hēn de nango tefa de dou ka de o seti bazia di kuun fu de go a goon, nōō hēn dee hia sēmbē ta waka nēēn baka naandē tuu seti mbei piizii. De ta bai taanga ta gafa Gadu fu dee gaan bunu de bi si Masa Jesosi du a goonliba.

³⁸ De taa:

“Gaantangi u Masa Gadu ooo.

A manda di Kōnu fēēn ko da u.

Masa Gadu musu dē ku ēn e.

Gadu, gaantangi fii!

I mbei i ku libisēmbē toona ko fii!

Di nē fii musu bai te dou a di mōōn hei kamian a liba ala!”

³⁹ Ma di dee Faliseima jei fa de ta bigi Masa Jesosi nōō de an kē sō. Hēn de taki dēēn taa: “Mēsītē o, bai dee sēmbē fii be de kabuka dē.”

⁴⁰ Hēn a taki da de taa: “Un haika e. Ee dee sēmbē u mi kabuka, nōō dee sitonu a bandjapasi aki seei o bia bai a dee sēmbē dē kamian. „Biga di bai aki musu u bai.”

Aki tjali u Jelusalen kisi

Masa Jesosi.

⁴¹ Nöo hën Masa Jesosi nango te a ko dou ka a sa si Jelusalen, nöo hën a hopo wojo luku di köndë. Nöo hën tjali fëen kisi ën te a bai këë. ⁴² A taa: “Un dee sëmbë u Jelusalen aki, ee a di ten aki un bi sabi di soni di bi sa heepi unu fuun sa feni böö, nöo wan bi o libi sö e. Ma luku, kumafa u dë aki, a poi da unu kaa, ma wan sa si ën biga a tjubi da unu. ⁴³ Nöo wanlö hogi daka ta ko, nöo a dee daka dë dee felantima fuunu o ko lontu di köndë fuunu tapa buta a djegi, nöo woon fika a di köndë ganda naandë. Na wan fuunu o sa pasa ko a döo.

⁴⁴ “Nöo naandë woon dë ta pena ta tja sitaafu fu te de kii unu ku dee miii fuunu tuu. Nöo dee gaan sitonu de tei mbei wosu a unu naandë, na wan u de o fika oto a oto liba möön e. De tuu de o booko tuwë a goon paaja fanjanfanjan. Sö de o booko di köndë fuunu tjika, fu di wan bi kë sabi di juu di Gadu bi ko faa ko heepi unu.”

Aki Masa Jesosi jaka sëmbë puu a di Wosu u Gadu.

Mat. 21:12-17; Maik. 11:15-19; Joh. 2:13-22

⁴⁵ Nöo hën Masa Jesosi go dou a Jelusalen awaa, hën a dendu go a di Gaan Wosu u Masa Gadu. Nöo wanlö sëmbë bi sai naandë ta sei soni a di wosu dendu. Nöo hën Masa Jesosi jaka de tuu puu tuwë a döo.

⁴⁶ Hën a taki da de taa: “A sikifi a Gadu Buku taa: ‘Di wosu u mi aki, a dë wan wosu fuun ta ko ta begi mi.’ Ma un dee bödjëema aki tei ën buta ko fufuuma kamian ta du kumafa un kë.”

⁴⁷ Nöo di juu dë, hën Masa Jesosi ta lei sëmbë a di Wosu u Masa Gadu dendu hiniwan daka. Ma dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ku dee oto fesima u di köndë tuu bi ta suku wan fasi fu de musu kii ën. ⁴⁸ Ma de an saafa u du u de sa feni ën kii, biga hii sëmbë lobi u go nëen go jei dee soni a ta taki.

20

Aki dee sëmbë ko hakisi Masa

Jesosi ambë dëen taki faa

du dee soni a ta du.

Mat. 21:23-27; Maik. 11:27-33

¹ Wan daka hën Masa Jesosi bi dë a di Wosu u Masa Gaan-gadu dendu ta lei sëmbë ta konda di Bunu Buka u Gadu da de. Nöo hën dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ku dee Gaan Womi u di köndë ko nëen. ² Hën de hakisi ën taa: “Wë dee soni i ta lei sëmbë aki, ku hii dee oto soni i ta du tuu, ambë seei manda i fii ta du de? Kondëen da u.”

³ Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Söö. Wë antoobi. Ma miseei o hakisi unu wan soni tu. Nöö te un kondëen da mi, nöö mi o piki unu di Sëmbë di manda mi fu mi ta du dee soni aki.”

⁴ Hën a hakisi de taa: “Di dopu Johanisi bi ta dopu sëmbë, naasë a kumutu, a Masa Gadu naa a libisëmbë? Ambë un sabi mandëen? Un kondëen da mi.”

⁵ Nöö hën de kuutu ku deseei tefa de wei, de taa: “Wë ee u piki ën taa Masa Gadu hën mandëen, nöö a kandë a o hakisi u taa: ‘Andi mbei wan bi kë biibi ën?’ ⁶ Ma ee u piki ën taa a bi dë u libisëmbë, nöö lanti o kë naki u ku sitonu kii.” Biga hii lanti bi tei Johanisi kuma wan tjabukama u Gadu.

⁷ Fëen mbei de piki ën taa: “Wë wa sa naasë a kumutu.”

⁸ Hën Masa Jesosi taki da de taa: “Wë da miseei tu, ma sa konda da unu ambë manda mi fu mi du dee soni aki.”

Aki Masa Jesosi konda di oto u

di guduma ku di pandasi

kamian fëen.

Mat. 21:33-46; Maik. 12:1-12

⁹ Nöö hën a toona da de wan oto möön. A taa: “Wan sëmbë bi koti wan gaan goon fëen faa mbei pandasi kamian. Nöö hën a paandi wan fuuta de ta kai doloifi nëen tefa a kaba. Nöö fu di a o go a wan oto köndë go tan te a longi, nöö hën a suku wanlö sëmbë tja ko buta a di pandasi kamian u de ta luku ën dëen. Nöö hën wë a go fëen.

¹⁰ “Hën a go dë ala teefa a sabi taa di fuuta u di goon sa lepi. Nöö hën a manda wan u dee wookoma fëen go a dee sëmbë, fu de musu dëen hafu u dee njanjan u di goon faa tja ko dëen.

“Ma di di wookoma go dou a di pandasi kamian, nöö hën dee sëmbë kisi ën. Hën de fon mën tee a fon, hën de mandëen go nëen masa ku sösö maun.

¹¹ “Hën di masa u di goon toona manda wan oto wookoma go luku möön, nöö söseei de du ku ën tu. De kisi ën fon dëen sen tee a tjika de, hën de mandëen go nëen masa ku sösö maun tu.

¹² “Nöö hën di masa u di goon toona manda wan otowan u dee wookoma fëen go möön, di u mbei dii. Ma söseei de du ku ën tu. De naki ën koti hii ën sinkii, hën de jakëen puu a di pandasi kamian. Hën a toona go nëen masa ku sösö maun.

¹³ “Hën di masa u di goon taa: ‘Wë andi seei mi musu du möön? Wë nöö mi o manda di lobi mii u mi aki go. Kandë sö de sa a’ lesipeki fëen fu di a dë mi mii.’ ¹⁴ Nöö hën wë a mandëen go.

“Ma di de si di mii u di masa ta waka ta ko, nöö hën de fiti buka makandi taa: ‘Söö. Luku di mii fëen ta waka ta ko dë.

Hën wë di tata o disa di goon aki da e. Nöo un boo kii ën wante, nöo woo feni di goon ku dee soni dee dë nëen tuu ko fuu seei.’

¹⁵ “Nöo hën di di mii ko dou, hën de kisi ën. Hën de puu ën a di pandasi kamian ganda, hën de kii ën.”

Nöo hën Masa Jesosi hakisi dee sëmbë taa: “Wë nöo fa de kii ën dë, nöo andi di sëmbë di abi di pandasi kamian o du ku dee sëmbë dee kii di mii fëen dë? ¹⁶ Na a o ko kii de tuu puu a di pandasi kamian fëen nö? Nöo a o suku oto sëmbë tja ko buta dë fu de ta luku di kamian fëen dëen.”

Wë nöo di dee Isaëli sëmbë dee sai dë jei a fan sö, nöo de an këen. Hën de taa: “Nönö, di sondi aki an musu pasa sö e!”

¹⁷ Hën Masa Jesosi luku de diin sö te a kaba, hën a taki da de taa: “Wë a o pasa tuu. Biga ja jei fa de sikifi a Gadu Buku nö? De koti wan nöngö taa:

Di sitonu dee tëmbëma bi feni taa an bunu
te de tuwë a kapëë,

hën wë ko dë di mama posu ta hoi di wosu.”

¹⁸ Hën a taa: “Ee wan sëmbë i kai a di sitonu dë liba, nöo a o booko hii i sinkii. Ma ee di sitonu seei hën kai a i liba, nöo ja o a’ pisi möön. Biga a o lala i finufinu.”

Aki de go hakisi Masa Jesosi

soni u lanti möni.

Mat. 22:15-22; Maik. 12:13-17

¹⁹ Nöo fa Masa Jesosi da de di oto naandë, nöo dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti bi kë kisi ën tja go söötö wantewante, biga de sabi taa de a tjökö ku di oto. Ma de fëëe dee hia sëmbë bi sai naandë.

²⁰ Nöo hën de sai dë ta watji ën nöömö tefa de feni wanlö sëmbë. Hën de taki da de taa: “Wë u kë begi unu wan soni fuun heepi u, nöo u paka unu.”

Hën dee sëmbë taa: “Söö, wë antoobi.”

Hën de taa: “Un go a Jesosi kuma bumbuu sëmbë. Nöo un hakisi ën soni a këni fasi fuun feni wan töngö nëen fuu sa tjëen go kaagi da di gaama.” Nöo hën dee sëmbë go.

²¹ Nöo hën de go a Masa Jesosi, hën de hakisi ën taa: “Mësitë o, u ko a i aki. U kë hakisi i wan soni e, ma na u gaan womi fasi. Biga u sabi taa di fan fii dë bumbuu soni. I ta lei sëmbë di pasi u Masa Gadu bunu. I ta luku hii sëmbë di wan fasi nöo, ta konda fa Gadu kë u sëmbë musu libi söndö ganjan.

²² “Nöo hën wë u ko a i aki ko hakisi i wan soni. Fa u ta paka di Gaan Könu lanti möni aki, nöo a bunu fuu pakëen nö, naa an bunu? Unfa a dë a di wëti u Gadu?”

²³ Ma fa de taki dë, nöo Masa Jesosi sabi kaa taa de kë kisi ën, hën a taa: ²⁴ “Un tja wan kpëngëlë möni ko i si.”

Hën de tei wan möni hën de tja ko dëen.

Hën a hakisi de taa: “Wë ambë fesi dë a di möni? Un në un si dë sikifisikifi nëën?”

Hën de taa: “Wë di u di Gaan Könu.”

²⁵ Hën a taa: “Wë, ee a dë u di Gaan Könu, nöö un dëen hën soni e. Nöö un da Masa Gadu di soni di dë fëen.”

²⁶ Nöö fa a fan dë, a foondo de tee. Hën de taa: “Aai, di sëmbë aki, wa a’ möiti fuu mbei te nöö u sa kisi ën möönsö.” Nöö hën de disëen.

Aki Masa Jesosi piki dee Saduseima taa sëmbë ta weki baka a dëdë tuu.

Mat. 22:23-33; Maik. 12:18-27

²⁷ Ma a baka u di dë, hën so u dee sëmbë u di keiki paatëi de ta kai Sadusei ko a Masa Jesosi. Dee sëmbë naandë an kë biibi möönsö taa dëdë sëmbë sa weki baka. Hën de hakisi ën taa: ²⁸ “Wë Mësitë o, Mosesi bi sikifi wan wëti da u taa ee wan womi libi ku wan mujëe nöö ee di womi dëdë disa di mujëe söndö de pai miii, nöö wan u dee baaa u di womi musu tei di mujëe hoi, be de pai mii fu di böngö u di baaa di dëdë dë an musu kaba.

²⁹ “Wë wan tata ku wan mama bi abi sëbën womi mii. Nöö hën di gaan wan tei wan mujëe. Hën de dë te wan pisi, hën di womi dëdë disa di mujëe söndö de pai miii. ³⁰ Nöö hën di baaa di waka nëen baka tei di mujëe hoi, ma a dëdë disa di mujëe möön söndö de pai miii. ³¹ Hën di baaa di u mbei dii toona tei ën, hën a dëdë disëen tu. Nöö sö a pasa ku hii dee sëbën baa tuu fiaa. Na wan u de pai miii ku di mujëe möönsö. ³² A baka u di dë hën di mujëe ko dëdë tu.

³³ “Wë te dee dëdë sëmbë o toona weki ko ku libi, nöö undi u de sëbën baa o abi di mujëe? Biga de tuu bi libi ku ën kaa.”

³⁴ Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Dee sëmbë aki, wan fusutan di soni bunu e. Biga a goonliba aki nöö, womi ta tei mujëe, mujëe ta tei manu. ³⁵⁻³⁶ Ma a Gadu ala dee lö libi dë an dë ala e. Biga dee sëmbë dee ta dë a Gadu Köndë ala, nöö de ko dë kuma dee basia fëen köndë kaa, de an ta dëdë möön.

“Nöö di soni mbei sëmbë an ta dëdë ala. Biga dee sëmbë ta dë ala, de dë Masa Gadu mii, nöö de dëdë weki ko feni di libi u teego kaa. Nöö dee sëmbë dee Masa Gadu si taa de dë bumbuu nëen wojo, nöö de a o weki tei tja go u de feni di lö libi dë e.”

³⁷ Nöö hën a toona taki da dee Saduseima taa: “Unfa wan kë piki taa te sëmbë dëdë nöö akaa fëen ta fika ku libi eti, faa toona ko nëen sinkii möön a bakaten? Biga luku di Buku u Gadu, ka Mosesi bi sikifi kumafa a bi si di faja a di uwii. A bi sai dë ta luku di soni te wan pisi, hën a jei wan töngö a di faja dendu taa: ‘Mi da di Gadu di dee gaan sëmbë fuunu, Abahamu, ku Isaki, ku Jakopu ta begi. Di Gadu u de wë disi.’

³⁸ “Wë fa Gadu fan dë, hën kë taki taa dee sëmbë a kai dë, de dë ku libi eti. Biga Gadu an dë wan Gadu u dëdë sëmbë e. Nöö

hën da hii dee sëmbë dee Gadu mbei tuu dë ku libi eti nëen wojo.”

³⁹⁻⁴⁰ Nöö hën wanlö Sabima u Wëti piki ën taa: “Mësitë, i abi leti e, i taki bunu.” Nöö a baka u di dë, nöö na wan sëmbë abi hati u hakisi Masa Jesosi na wan soni möön.

Aki Masa Jesosi hakisi dee sëmbë soni u di Paamusi Könu.

Mat. 22:41-46; Maik. 12:35-37

⁴¹ Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: “Wë mi o hakisi unu wan soni awaa. Dee mësitë ta lei unu di Buku u Gadu taa di Paamusi Könu o dë Dafiti bakamii, na sö nö? ⁴² Wë nöö sö a dë tuu. Ma Dafiti seei sikifi soni fëen a di Kanda Buku. A taa: Masa Gadu taki da mi Masa taa:

‘Ko sindo a mi letimaun së aki.

⁴³ Nöö i dë aki fu tee mi buta dee felantima fii tuu a i basu futu.’
⁴⁴ Wë nöö di Dafiti ta kai ën ‘mi Masa’, nöö unf a sa dë bakamii fëen nöö?”

Aki Masa Jesosi ta bai lanti u de

musu luku bunu ku dee

Sabima u Wëti.

Mat. 23:1-36; Maik. 12:38-40; Luk. 11:37-54

⁴⁵ Nöö leti a hii dee hia sëmbë dendu naandë Masa Jesosi taki da dee bakama fëen taa: ⁴⁶ “Un musu luku bunu ku dee Sabima u Wëti e. Biga fa de sai dë, de lobi u tapa gaan langa bandjakoosu ta waka ta lontu u de a köndë ganda mindi nango a wojowojo, fu hii sëmbë musu ta si de ta da de odi a lesipeki fasi a hii sëmbë fesi. Nöö söseei tu, te de go a keiki, ee nasö tee de o go fu de go sindo a tafa a wan piizii, nöö de lobi u go sindo a dee möön hei kamian.

⁴⁷ “Ma nöö hii fa de ta mbei taa de bumbuu dë, ma de an bumbuu e. Biga dee mujëë söndö manu dee aan heepi u deseai, nöö de dee Sabima ta njan hii soni de abi te kisi ku de wosu tuu. Nöö ku di fasi dë seei, de ta kumutu u de nango ta begi wanlö gaan langa begi u sëmbë musu sabi taa de dë bumbuu sëmbë. Nöö dee lö sëmbë dë, de o kisi di möön gaan hebi sitaafu a Gadu e.”

21

Aki Masa Jesosi ta luku fa

de ta tja möni ko da Gadu.

Maik. 12:41-44

¹ Nöö hën Masa Jesosi dë a di Wosu u Gadu te wan pisi, hën a hopo wojo luku ala hën a si fa dee guduma ta tuwë möni a di möni kädë u di keiki. ² Nöö hën a si wan pena mujëë, manu fëen bi dädë, hën a tja tu köpö sensi fëen ko tuwë a di kädë.

³ Nöö hën Masa Jesosi luku ën te a kaba, hën a taki da dee bakama fëen taa: “Un si ö? Fa de ta buta möni a di kädë aki,

nöö di pena mujëe i si naandë buta gaan möni möön de tuu e.
 4 Biga di wan piki möni dë, hën nöö a bi abi faa njan. Aambi a wosu möönsö. Ma dee guduma abi hia möni a wosu eti.”

Aki Masa Jesosi ta konda dee

soni o pasa a bakaten da

dee bakama fëen.

Mat. 24:1-22; Maik. 13:1-19

5 Wë nöö fa de dë a di Wosu dë, hën so u dee bakama u Masa Jesosi taa: “Ja si fa di Wosu u Gadu aki waiti nö? De tëmbëen te a hanso. Nöö hën de bisi ën seei ku dee soni dee de ta tja ko ta da Masa Gadu.”

Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: 6 “Aai, sö a dë tuu. Ma i si fa di Wosu dë aki nö? Fa i si de mbei ën hanso seei, ma wan ten o ko de o booko ën fiaa tuwë a goon. Dee sitonu i si dë, na wan u de o dë oto a oto liba möön. De tuu o booko paaja.”

7 Nöö hën de hakisi ën taa: “Wë mësité o, u kē fii lei u wan maaka fuu sabi na un ten di soni dë o pasa.”

8 Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Un musu luku bunu a di ten u ta taki aki fu sëmbë an musu ko ganjan unu. Biga hia sëmbë o ta ko a unu ku mi nē. So u de o taa: ‘Mi wë da di Paamusi Könu,’ nöö di otowan o taa: ‘Di ten dou kaa.’ Ma wan musu piki e. Wan musu haika dee soni de ta taki da unu möönsö.

9 “Nöö te un ta jei taa takitaki, toobi, feti, buja ta pasa a kamiankaman, nöö wan musu fëëe e. Biga dee lö soni dë musu ko pasa ufö, ma di kaba u di goonliba nëen di dë eti.
 10 Wan könu o ta suku di otowan a toobi ta feti ku ën tee a bigi. Nöö söseei wan köndë o hopo ta suku di oto köndë a toobi, de o ta feti te a bigi.

11 “Nöö di juu dë, goon o ta seki ta latja a sëmëni kamian u di goonliba ta kii sëmbë. Gaan hangi o ta ko tee soni seei an o ta dë u njan. Nöö taku siki o ko a mundu ta kii piki mii ku gaan sëmbë tuu. Gaangaan soni seei o ta pasa a goonliba tee dou a mundu a liba ala tu. Gaangaan maaka o ta pasa dee ja bi mëni, te hii sëmbë o ko ta fëëe a di ten dë.

12 “Ma bifö hii dee soni aki ko, nöö de o buta unu da siköutu kisi. De o sitaafu unu ta du hogihogi ku unu te a tjika de. De o tja unu go kuutu a dee kekiwosu u de. De o tja unu go söötö buta a dinguwosu. De o tja unu go a dee könu ku dee gaama go kuutu unu fu di un ta waka a mi baka. 13 Ma nöö te a pasa sö kaa, nöö woon feni pasi fuun konda di Bunu Buka u Masa Gadu da dee sëmbë awaa.

14 “Ma nöö fa woon go a dee kuutu dë, nöö an dë fuun booko hedi a di soni woon taki e. 15 Biga miseei o da unu dee wöutu dee fuun taki. Mi o da unu fusutan fuun sabi unfa fuun piki

de. Nöö te un fan te un kaba kaa, nöö na wan u dee felantima fuunu o feni soni u piki möön e.

¹⁶ “Unu tata ku unu mama ku dee baaa fuunu ku dee famii fuunu ku dee mati fuunu, de tuu o tja unu go kaagi da lanti fu de musu sitaafu unu. Nöö sömëni fuunu de o kii puu. ¹⁷ Nöö hii sëmbë o buuse unu, fu di un ta biibi a mi hedi. ¹⁸⁻¹⁹ Ma tókuseei wan musu fëëë. Biga ee un hoi a di biibi go dou, nöö na wan u dee uwii a unu hedi seei sa lasi. Ee un dëdë seei, ma woon toona weki fuun feni di bunu libi fu teego.”

Aki Masa Jesosi ta konda soni

u di fa Jelusalen o booko.

Mat. 24:15-21; Maik. 13:14-19

²⁰ Hën a taki möön taa: “Te un si sodati lontu Jelusalen buta a djegi, nöö un musu sabi taa di ten dou fu de booko ën puu dë e. ²¹ Nöö dee sëmbë dee dë a Judea a di ten dë, nöö de musu kule go tjubi a dee gaan kuun mindi. Nöö dee sëmbë dee dë a köndë ganda, nöö de musu kule kumutu dë. Dee sëmbë dee dë a goon dendu, de an musu toona go a köndë ganda möön. ²² Biga a di daka dë Gadu o sitaafu dee sëmbë u Jelusalen fu hii dee hogi du u de, kumafa di Buku fëën bi taki a fesi.

²³ “Nöö a tjali fu dee mujëë dee dë ku bëë a di lö ten naandë e, ku dee mujëë dë ku miii a maun. Biga sö wan gaan hebi sitaafu o ko a di köndë. Masa Gadu hati o boonu tee na sipootu. ²⁴ Nöö hafu u dee sëmbë de o kii ku sëufangi, hafu u de de o kisi tja go paaja a hii köndë. Nöö dee döösë sëmbë o ko tei Jelusalen ko u de nöö de o ta du ku ën kumafa de kë, fu tee dou di ten Masa Gadu bi buta da de pasa.”

Aki Masa Jesosi ta konda soni

u di toona ko fëën a goonliba.

Mat. 24:29-35; Maik. 13:24-31

²⁵ Nöö hën a toona taki da de möön taa: “Di ten u ta taki soni fëën aki, nöö de o ta si gaangaan maaka a di sonu ku di libawojo, ku dee teeja tuu a gaangadu ala. Nöö a goonliba aki, nöö di ze o ta seki ta giinta tee hii sëmbë a dee köndëköndë o ko fëëë. ²⁶ De o ta panta tee. Biga de o si taa de dë a dëdë ku libi maun, fu di de an saandi o ko a di goonliba. Di mundu a liba ala o ta seki te na soni, nöö hii dee soni ala tuu o pusa kumutu a de kama ka de bi dë.

²⁷ “Nöö di juu dë, Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o kumutu a liba ala ta bazia ta ko a goon a wan bundji dendu, ku di gaan kaakiti u mi ku di limbo u mi kuma sonuwojo. ²⁸ Nöö te un si dee soni naandë seti ko, nöö un musu dë waiwai awaa. Biga di juu zuntu fuun kumutu a di fuka di un dë aki.”

29-30 Nöo hën a da de wan oto taa: “Un luku. Te i si di pau de kai figa ku dee oto pau buta folo, nöo i musu sabi taa de o buta njanjan.

31 “Wë nöo söseei tu, te un si taa hii dee soni mi ta taki da unu aki tuu seti ko, nöo un musu sabi taa Masa Gadu juu dou faa ko a di goonliba ko tei di Könu Tii fëen ta taki a hii mundu liba awaa.

32 “Nöo mi taki da unu tuutuu taa dee lö sëmbë u di ten u dë aki, de an o dëdë kaba bifö hii dee soni u taki aki ko pasa.

33 Nöo fa mi ta fan aki, nöo di mundu a liba ala ku di goonliba u dë aki tuu sa lasi go kaba a sösö, ma dee wöutu u mi aki na wan u de sa lasi möönsö.”

34-35 Hën a taki da de möön taa: “Dee sëmbë o, un mëni unu seei e, fu wan booko unu hedi ku dee sölugu u di goonliba aki ku dee jajo libi fëen, te nöo un fëëkëtë di Daka dë e. Wan musu ta sai dë ta dööngö ta poi ten te nöo di daka kisi unu söndö un mëni. Biga a o ko kai a hii sëmbë tuu liba kuma aviti. Aan fa fii kõni te nöo an o kisi i. 36 Hën mbei un musu dë ku wojo ta begi Gadu nöömö fuun sa pasa dee soni u ta taki aki söndö un lasi di biibi di un abi a mi liba. Nöo un sa ko taanpu a Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki fesi söndö fëëë.”

37 Nöo sö Masa Jesosi ta lei dee sëmbë nöömö a di Wosu u Masa Gadu dendu. Mamate a ta lei de tee sapate, ma a ndeti a ta dë a di Kuun de ta kai Oleifi Kuun. 38 Nöo te mamate biten, nöo dee sëmbë u di köndë ta toona ta ko a di Wosu u Gadu naandë möön fu de jei andi a o ko taki da de möön.

22

Aki Judasi taki da dee hedima u

Dju taa a sa heepi de u de

kisi Masa Jesosi.

Mat. 26:1-5, 14-16; Maik. 14:1-2, 10-11; Joh. 11:45-53

1 Wë nöo di ten dë, di daka u dee Isaëli Sëmbë ko zuntu kaa di de ta njan bëëë söndö sooda. „Di daka dë, hën de ta kai Pasika.”

2 Nöo dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ta suku wan kõni fasi nöömö fa de sa du de feni Masa Jesosi kii. Biga ee lanti ko sabi, a kandë de o mbei gaan toobi ku de.

3 Di juu naandë, hën di didibi go a di womi de kai Judasi Isikaliotu hati. Nöo di womi aki bi dë wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi. 4 Nöo hën a hopo go a dee Gaan Begima ku dee hedima u dee sodati dee ta hoi wakiti a di Wosu u Masa Gadu naandë. Hën a taki da de taa ee de kë nöo a sa mbei möiti da de fu de sa kisi Masa Jesosi.

5 Nöo di dee sëmbë jei sö, hën de wai seei. De taa de sa pakëen möni ee a heepi de sö.

⁶ Nöo hën di Judasi jei sö kaa, hën a ta suku fa fu de sa feni Masa Jesosi kisi a wan fasi fu lanti an musu sabi.

Aki Masa Jesosi ku dee bakama fëen njan di Pasika.

Mat. 26:17-30; Maik. 14:12-26; Joh. 13:21-30; 1 Kol. 11:23-25

⁷ Nöo hën de dë tefa di daka dou u de kii di sikapu mii fu de njan di daka. ⁸ Nöo hën Masa Jesosi manda Petuisi ku Johanisi a wan soni. A taki da de taa: “Wë un go, nöo un seeka boi soni fuu njan di Pasika.”

⁹ Hën de hakisi ën taa: “Wë Masa o, unsë i kë fuu go seeka?”

¹⁰ Hën a taa: “Un go a di köndë ganda, nöo woon si wan womi ta waka nango ku wan djogu wata, nöo un waka go nëen baka. Nöo te un si a denda a wan wosu, nöo unu seei musu go denda naandë tu. ¹¹ Nöo un musu taki da di sëmbë abi di wosu taa: ‘Di mësitë manda u fuu ko hakisi i ee naasë di kamba dë ka hën ku dee bakama fëen sa ko njan di piizii?’ ¹² Nöo a o lei unu wan gaan kamba a liba dë ku hii dee soni dee un a’ fanöudu. Nöo naandë un musu go seeka soni te un kaba.”

¹³ Nöo hën dee sëmbë go. Hën de go si hii soni tuu leti kumafa Masa Jesosi bi taki da de. Nöo hën de go seeka soni. ¹⁴ Nöo hën de sai dë tee di juu kisi, hën Masa Jesosi ku dee oto bakama fëen ko dou. Hën de tuu go sindo a tafa u de njan.

¹⁵ Nöo hën a taki da de taa: “Wë mi bi hangi seei fu mi njan di daka aki ku unu e baa, ufö di juu dou fu mi tja di sitaafu di mi musu tjai. ¹⁶ Wë biga ma o njan sö wan daka ku unu möön eti e, u tee dee soni u ta mëni ku di piizii aki tuu pasa, nöo Masa Gadu seti di Njunjun Tii fëen a libisëmbë mindi.”

¹⁷ Nöo hën a tei di kan hën a da Masa Gadu tangi te a kaba. Nöo hën a taki da de taa: “Un tei ën nöo un tuu bebe lontu ko kai. ¹⁸ Wë biga fa i si u ta bebe di win aki sö, nöo ma o bebëen möön eti e. Ma te Masa Gadu tja di Njunjun Tii fëen ko bifö mi o toona bebëen möön.”

¹⁹ Nöo hën a tei di bëë hën a da Gadu tangi te a kaba. Hën a booko ën paati da dee bakama fëen. Nöo hën a taki da de taa: “Di bëë i si aki, hën da di sinkii u mi di o dëdë fuunu hedi. Nöo kumafa i si u ta njan mëni aki, sö nöo un musu ta du nöömö, fuun ta mëni di dëdë di mi o dëdë da unu.”

²⁰ Nöo di de njan te de kaba, hën a tei di kan, hën a taa: “Di win un ta si a di kan aki, nöo hën da di njunjun buka Masa Gadu mbei ku unu fu di mi o tuwë di buuu u mi a goon, dëdë fuunu hedi.”

²¹ Nöo hën a taa: “Ma un haika e, dee sëmbë. Wan fuunu di mi ku ën dë sindosindo ta njan a tafa aki o tja mi go könku fu de musu kii mi. ²² Nöo sö nöo a musu pasa e. Biga Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki musu u dëdë kumafa Masa Gadu bi butëen.

Ma helu u di sēmbē di o kōnku mi sō e, biga di sitaafu di a o kisi, a o bigi.”

²³ Nōō di Masa Jesosi taki sō, nōō hēn dee bakama seti hakisi de na de taa: “Wē undi fuu seei dē aki di sa du sō wan soni baa?”

Aki Masa Jesosi lei de u de

musu saka deseēi.

²⁴ A di ten dē seei hēn dee bakama u Masa Jesosi kisi toobi ku deseēi. De ta fia ku de na de ta hakisi taa fa de sai dē undi u de sa dē mōōn hei mōōn dee oto.

²⁵ Ma Masa Jesosi taki da de taa: “Dee sēmbē aki, un haika e. Dee kōnu u di goonliba aki dee ta tii kōndē, de ta duwengi sēmbē fu de musu du dee soni de kē. Nōō de ta suku u sēmbē musu buta de hei mōōn oto sēmbē. ²⁶ Ma di lō libi naandē an musu dē a unu mindi e. Biga di sēmbē di dē di mōōn hei wan fuunu, hēn musu dē di mōōn sakafasi sēmbē. Nōō di hedima fuunu hēn musu dē kuma wan wookoma a unu mindi.

²⁷ “Biga di sēmbē di ta sindo ta njan a tafa ku di sēmbē di ta buta njanjan a di tafa, undi u de mōōn hei? Na di sēmbē ta sindo a tafa nō? Ma luku mi fa mi dē kuma wan wookoma a unu mindi aki, kuma di sēmbē di ta buta njanjan a tafa da dee otowan. Nōō sōseei unu musu dē tu e.”

²⁸ Nōō hēn a taa: “Wē un haika e baa. Unu bi da dee sēmbē dee bi dē ku mi sōmēni longi, ku dee pena u mi ku dee fuka libi u mi te kisi fa u dē aki. ²⁹ Wē nōō fēēn mbei mi paamusi unu taa te mi subi a di Kōnu Tii u mi, nōō mi o da unu taki a sēmbē liba e. Wē biga sō mi Tata bi paamusi mi taa a o da mi taki a sēmbē liba, nōō sōseei mi toona paamusi unu tu. ³⁰ Nōō un sa sindo a tafa ta njan ta bebe a di kōndē u mi ka mi dē kōnu. Nōō un sa sindo a dee kōnubangi ta kuutu dee tuwalufu lō u dee Isaēli sēmbē.

“Sō mi paamusi unu e, dee sēmbē.”

Aki Masa Jesosi wasikōi Petuisi taa di didibi o poobēēn.

Mat. 26:31-35; Maik. 14:27-31; Joh. 13:36-38

³¹ Nōō hēn Masa Jesosi kai Petuisi, a taa: “Simon o.”

Hēn a piki.

Hēn a taa: “Haika e, mi o taki wan soni da i. Di didibi Saatan hakisi pasi faa pooba unu e. Nōō a o pooba unu leti kuma te wan sēmbē ta fon alisi ta bōō, faa musu sabi undi da di kakisa, undi da di njanjan. ³² Ma haika Simon, mi begi da i kaa e, fu ja musu disa di biibi fi di i abi. Biga joo disa mi. Ma te i toona ko a mi baka nōō i musu heepi dee otowan fi tu, fu de ko mōōn taanga a di biibi.”

³³ Hēn Petuisi taa: “Hōōn, Masa, nōnō! Mi, fa mi dē aki, nōō hiniwan kamian ka i nango mi sa go ku i. Ee a dinguwosu seei mi sa go. Ee te a dēdēkōndē seei mi sa go ku i. Ma o disa i mōōnsō.”

³⁴ Hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Womi Petuisi, mi taki e, taa tide seei bifö ganian kanda joo fia dii pasi nöömö taa ja sabi mi, mi ku i na mati.”

Aki Masa Jesosi konda da de andi ku andi de musu tjai te de nango a kamian.

³⁵ Nöö hën a toona taki da de möön taa: “A fesi mi bi ta manda unu go a kamian söndö möni, söndö tasi, söndö susu a futu. Wë nöö di un bi nango un bi ta pena nö?”

Nöö hën de tuu piki ën taa: “Wë nönö, Masa, soni an bi ta fuka u e.”

³⁶ Nöö hën a taa: “Söö. Wë un haika e. Fa u dë aki, te woon go a kamian möön nöö ee wan sëmbë abi saku nöö be a tjëen e. Ee wan sëmbë a’ möni nöö be a tjëen. Nöö ee wan sëmbë aambi sëufangi, nöö be a sei di gaan koosu fëen nöö a bai sëufangi.

³⁷ “Wë biga wan soni u mi dë sikifisikifi a Gadu Buku taa de ta si mi ku dee takusëmbëma di wan fa. Nöö hii dee soni di Buku bi taki u mi, nöö fa u dë aki de tuu musu ko pasa e.”

³⁸ Hën de taki dëen taa: “Masa o, luku. U abi tu ufangi aki kaa.”

Hën Masa Jesosi taki da de taa: “Aaa, wë un boo disa di oto ufö.”

Aki Masa Jesosi ta begi.

Mat. 26:36-46; Maik. 14:32-42

³⁹ A baka u di dë, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen go a döö. Hën de nango tefa de go dou a di kuun de ta kai Oleifi Kuun, kumafa de bi guwenti.

⁴⁰ Nöö di de go dou a di kamian, hën a taki da de taa: “Un begi e, dee sëmbë, be di tesi di ta ko a unu aki an musu wini unu.”

⁴¹ Nöö hën a waka kumutu dë go a wan së buka. A go longi tjika kuma ka wan sëmbë sa hiti kodjo dou.

Nöö hën a tjökö kini a goon dë begi Masa Gadu. A taa: ⁴² “Taata o, gaan tangi mi begi i, luku di soni dë a mi liba aki. Nöö ee i feni ën bunu nöö un boo du ën a wan oto fasi. Biga a hebi da mi poi. Ma fa mi taki aki seei, na du kumafa mi kë e, ma du kumafa i kë.” ⁴³ Nöö di juu dë hën a si wan basia u Masa Gadu Köndë ko nëen ko dëen kaakiti.

⁴⁴ Ma nöö hën di soni ko hebi nëen liba möön tee an saanfa faa du. Hën a ko begi möön taanga eti tee di suwa fëen ko dë kuma buuu ta koti ta kai a goon.

⁴⁵ Nöö di a kaba u begi, hën a hopo toona go a dee bakama fëen. Nöö di a go dou, hën a si de tuu ta duumi. Biga tjali bi kisi de poi.

⁴⁶ Nöö hën a taki da de taa: “Duumi un ta duumi sö nö, womi? Wë un hopo e, nöö un begi Masa Gadu faa musu heepi unu fu di soni di ta ko a unu aki an musu wini unu.”

Aki de ko kisi Masa Jesosi.

Mat. 26:47-56; Maik. 14:43-50; Joh. 18:3-11

⁴⁷ Nöö an kaba u fan seei, hën de bia luku hën de si wanlö hia sëmbë ta ko. Nöö fa de ta ko dë, Judasi di bakama u Masa Jesosi dë a fesi, nöö hën a waka ko zuntu ku Masa Jesosi faa musu bosu ën.

⁴⁸ Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Womi Judasi, andi wë, baa? Ku bosu i ta sei Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki nö?”

⁴⁹ Nöö hën dee bakama fu Masa Jesosi hakisi ën taa: “Masa o, andi u musu du? U musu tei sëufangi heepi i kii dee sëmbë aki ö?” ⁵⁰ Nöö fa u mbei dë, nöö hën wan u dee bakama koti di letisë jesi u wan u dee futuboi u di Kaba Hei Begima belim puu.

⁵¹ Nöö hën Masa Jesosi taa: “Womi, nönö. Na du sö e.” Nöö hën a go panjan di jesi u di sëmbë hën a ko bunu baka.

⁵² Nöö hën a fan ku dee Gaan Begima ku dee hedima u dee sodati dee ta luku di Wosu u Gadu, ku dee Gaan Womi dee ko dë, a taa: “Dee sëmbë, faandi mbei un ko a mi aki ku ufangi ku kodjo kuma un ta ko kisi wan bookoköndëma di ta kii sëmbë?”

⁵³ Biga mi ku unu bi ta dë hiniwan daka a di Wosu u Masa Gadu, ma na wan daka un buta maun a mi taa woon kisi mi tja go a kuutu. Nöö hën un ko a mi aki tide sö nö?

“Ma wë antoobi, awaa di juu fuunu ku didibi dou, biga hën a’ taki a di mindi aki.”

Aki Petuisi fia taa an sabi

Masa Jesosi.

Mat. 26:57-58, 69-75; Maik. 14:53-54, 66-72; Joh. 18:12-18, 25-27

⁵⁴ Wë nöö di Masa Jesosi fan sö te a kaba, hën de kisi ën gbolou panjan. Hën de tjëen go tee a di Kaba Hei Begima pisi. Nöö fa de nango dë, hën Petuisi seei ta waka saapisapi nango a de baka. ⁵⁵ Nöö hën de nango tefa de go dou hën de tja Masa Jesosi go a wosu dendu.

Ma nöö de bi mbei wan gaan faja a di djai dendu, nöö hia sëmbë bi sindo naandë ta këndë faja. Nöö di Petuisi ko dou, hën a go sindo a dee sëmbë bandja ta këndë faja tu.

⁵⁶ Nöö hën a sai dë te wan pisi. Hën wan mujëe ta wooko a di wosu ko si ën a di faja bandja naandë, nöö hën a luku ën diin sö. Hën a taa: “Huun, di womi aki, mi si kuma di sëmbë de tja ko aki dë sëmbë fii.”

⁵⁷ Hën Petuisi fia taa: “Ambë? Mi? Di sëmbë dë, ma sabi ën!” ⁵⁸ Te wan pisi hën wan oto sëmbë ko dou dë möön. Hën a taa: “Wë womi, di fasi mi si i aki, i musu u dë wan u dee sëmbë u di womi naandë.”

Hën Petuisi toona fia möön taa: “Nönö womi, di sëmbë un ta taki dë, ma sabi ën e! Na kai mi në mökisi ku ën.”

⁵⁹ Nöo kuma baka wan juu langa sö, hën wan otowan ko dou dë möön. A taa: “Huun? Di womi aki, a musu dë sëmbë u di womi dë, biga a dë Galilea sëmbë.”

⁶⁰ Hën a taa: “Nönö e, dee sëmbë. Mi taki e, di sëmbë dë ma sabi soni fëen e! Un disa mi ku soni fëen!” Nöo di a taki sö, nöo hën wë di ganian bai kanda kënkenjënkëen.

⁶¹ Di juu dë, hën Masa Jesosi bia luku ën diin. Nöo Petuisi ko pakisei di woto di a bi taki dëen taa: “Womi, a di ndeti aki seei ufö ganian kanda, nöo joo fia dii pasi taa ja sabi mi.” ⁶² Nöo hën wë a kule kumutu go a döo, hën a go bai këe te a bigi. «Di disa di a disa Masa Jesosi dë, nöo hën wë hati ën sö.»

*Aki dee hedima u dee Isaëli sëmbë kuutu Masa Jesosi.
Mat. 26:59-68; Maik. 14:55-65; Joh. 18:19-24*

⁶³ Ma nöo fa de kisi Masa Jesosi tja go buta naandë, nöo hën dee sëmbë sai dë ta watji ën. De ta hoi ën a sipootu ta naki ën wanwan böö. ⁶⁴ Nöo hën de tei wan koosu hën de tai ën wojo tapa. Hën de ta naki ën ta hakisi ën taa: “Ee Gadu ta fan ku i tuu, nöo i taki da u ambë naki i?” ⁶⁵ Nöo hën de ta kosi ën pepei takutaku kosi tefa a tjika de.

⁶⁶ Nöo hën di dobooko fëen, mamate biten, nöo hën dee Gaan Womi ku dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti, hën de ko makandi fu de kuutu a Masa Jesosi liba awaa. Nöo hën de go tei ën tja ko. ⁶⁷ Nöo hën de hakisi ën taa: “Wë unfa i ta pakisei fii seei, fa i dë aki? I da di Paamusi Könu nö? Taki da u.”

Hën a piki de taa: “Wë ee mi taki da unu seei, wan o kë biibi mi e. ⁶⁸ Nöo ee mi hakisi unu wan soni tu, nöo wan o piki mi. ⁶⁹ Ma wan soni nöo mi sa taki da unu taa, fu kumutu a di ten aki nöo Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o dë sindosindo a letimaun së u Masa Gadu ka a dë ku di gaan kaakiti fëen.”

⁷⁰ Nöo hën de tuu hakisi ën taa: “Wë womi, fa i fan dë, nöo i da di Mii u Gadu nö?”

Hën a taki da de taa: “Wë, leti kumafa un taki dë, nöo sö nöo a dë e.”

⁷¹ Nöo hën de tuu bai taa: “Söö. Un toobi u abi fu de tja kaagi fëen ko da u möön? Biga u seei jei nëen seei buka fa a taki. A taa hën da Masa Gadu Mii. U feni soni fuu kii ën awaa.”

23

*Aki de tja Masa Jesosi go a Gaama Pilati ku Könu Helodi.
Mat. 27:1-2, 11-14; Maik. 15:1-5; Joh. 18:28-38*

¹ Nöo hën hii dee sëmbë tuu hopo vu taanpu. Hën de tei Masa Jesosi, hën de tjëen go a Gaama Pilati, di hedima u di köndë. ² Nöo di de ko dou, hën de seti kaagi ën taa: “Di sëmbë i si aki sö, a ta tja gaan toobi ko a di köndë e, ta bia sëmbë hedi ku dee lei fëen. A taa wa musu paka di Gaan Könu lanti möni

möön. Nöo a taki taa hën da di Keesitu, di Paamusi Könu di Masa Gadu bi taa a o manda da u.”

³ Nöo hën Pilati hakisi ën taa: “Womi, i da di könu u dee Dju sëmbë tuu nö?”

Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Leti kumafa i taki dë, sö nöo a dë.”

⁴ Nöo hën Pilati taki da dee Gaan Begima ku hii dee oto sëmbë dee ko naandë taa: “Wë di sëmbë aki, ma feni föutu nëen u mi sitaafu ën e.”

⁵ Ma nöo hën dee sëmbë tuu ta piki nöömö taa: “A ta tja gaan toobi ko a hii di köndë ku di lei fëen e. Biga a seti a Galilea hën a ta waka ta lontu hii dee köndë teefa a ko dou ku ën a u a Judea aki.”

⁶ Wë nöo di Pilati jei sö, hën a hakisi ee Jesosi dë sëmbë u Galilea. ⁷ Biga [Pilati seei aan taki a Galilea, ma, Könu Helodi hën abi taki ala. Nöo hën de piki ën taa: “Aai, a dë sëmbë u Galilea.”

Nöo di Pilati ko jei sö, hën a mandëen go a Könu Helodi be hën kuutu soni fëen. Biga a di juu dë di könu bi dë leti a Jelusalen dë tu.

⁸ Wë nöo di Könu Helodi si Masa Jesosi ko dou, hën a wai. Biga a bi ta jei fëen nöömö, ma hën ku ën an bi miti wan daka. Nöo fa de miti dë nöo a bunu dëen, biga kandë a sa du wan foombo soni dëen be a si.

⁹ Nöo hën di könu hakisi Masa Jesosi wanlö hia soni faa konda dëen, ma Masa Jesosi an piki ën. A dë fëen pii.

¹⁰ Nöo hën dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti djombo tei fesi ta konda sëmëni soni fëen ku hatiboonu da di könu.

¹¹ Hën di könu ku dee sodati fëen, hën de lafu Masa Jesosi te a bigi, ta wisiwasi ën ta mbei ën fa. Hën de bisi wan gaan waiti koosu dëen kumafa könu ta bisi, hën de toona mandëen go a Gaama Pilati baka.

¹² Nöo a di daka naandë seei Gaama Pilati ku Könu Helodi ko mati, ma a fesi de bi dë felantima.

Aki de piki taa Masa Jesosi

musu dëdë.

Mat. 27:15-26; Maik. 15:6-15; Joh. 18:39-19:16

¹³ Nöo hën Pilati kai hii dee Gaan Begima ku dee hedima u Isaëli ku hii dee oto sëmbë ko nëen makandi. ¹⁴ Hën a taki da de taa: “Wë un tja di sëmbë aki ko a mi taa a du hogi. Un taa a ta tja gaan toobi ko a di köndë. Ma fa mi luku ën ta hakisi ën soni a unu fesi aki, nöo ma si taa a du dee soni un ta konda dë e. Nöo ma si föutu nëen. ¹⁵ Nöo Könu Helodi seei an bi feni föutu nëen tu, biga a toona mandëen ko a u aki baka. An du wan wojo hogi tjika faa musu dëdë e. ¹⁶ Fëen mbei mi o sitaafu ën nöo, nöo mi o toona puu ën da unu.” [¹⁷ Wë biga hiniwan jaa

a di piizii aki dendu di Gaama bi guwenti u puu wan sëmbë a dunguwosu da dee Isaëli sëmbë.]

¹⁸ Ma nöö di a taki taa a o puu Masa Jesosi da de, nöö hën hii dee sëmbë tuu faa bai taa: “Nönö e, nönö! Kii ën puu dël Balabasi, hën i musu puu da u.” ¹⁹ (Wë nöö di Balabasi aki, hën de bi buta a dunguwosu fu wan gaan toobi a bi tja ko a di köndë, bifö a bi kii sëmbë tu.)

²⁰ Ma Pilati bi kë puu Masa Jesosi. Nöö hën a taa: “Jesosi, hën mi o puu e, biga ma si di föutu di a du!”

²¹ Ma de ta bai nango nöömö taa: “Kii ën! Pekëen a lakpa pau kii!”

²² Nöö hën a toona hakisi de möön di u mbei dii pasi taa: “Wë un hogi seei a bi du? Biga ma feni na wan kodo soni nëen fu mi mandëen go kii. Fëen mbei mi o sitaafu ën nöö, nöö mi o puu ën be a go.”

²³ Ma dee sëmbë ko bai möön taanga eti taa de musu pekëen a lakpa pau kii. De ta bai ta kai olo tee kamian ta mbei wajawaja. Nöö Pilati an ko saanfa u du möön. ²⁴ Nöö hën mbei a taki da de taa: “Söö. Wë ma sabi möön e. Fa un kë du nöö un du.”

²⁵ Nöö hën a puu di sëmbë di de kë da de. Di sëmbë dë, hën de bi buta a dunguwosu fu di a bi kii sëmbë nöö a bi tja gaan toobi ko a di köndë tu. Ma di hën de kë, hën a puu ën a dunguwosu. Ma Masa Jesosi, hën a disa da de fu de du ku ën kumafa de kë.

Aki de peka Masa Jesosi

a di lakpa pau.

Mat. 27:32-44; Maik. 15:21-32; Joh. 19:17-27

²⁶ Nöö hën de ta tja Masa Jesosi nango tee wan pisi hën de miti ku wan sëmbë de ta kai Simon fu di köndë de ta kai Sileni. A bi kumutu a kamian ta ko a ganda, hën de miti ku ën a pasi. Nöö hën de kisi ën panjan taa a musu tja di lakpa pau u Masa Jesosi dëen. Hën de hopo ën buta nëen baka, hën a ta tjëen dëen.

²⁷ Wë nöö di juu dë, nöö sëmëni sëmbë ta waka nango a Masa Jesosi baka, womi ku mujëe tuu. Nöö tjali fëen kisi de tee dee mujëe ta bai ta këe.

²⁸ Nöö hën Masa Jesosi bia luku de, hën a taki da de taa: “Un dee mujëe mii u Jelusalen aki, wan këe u mi hedi e. Ma un musu këe fuunu seei ku dee mii fuunu hedi. ²⁹ Biga abiti möön nöö wan sitaafu ten o ko, nöö sëmbë o dë ta taki taa: ‘Ee maingë, di ten di u dë aki, a bunu da dee mujëe dee an pai mii wan daka, ku dee mujëe mii dee na a’ miini a maun.’ ³⁰ Biga a di lö ten dë, nöö hia sëmbë o dë ta bai taa: ‘Dee gaan kuun aki eee, gaantangi, un kai ko a u liba ooo.’ Nöö de o taki da dee

piki kuun taa: ‘Gaantangi, un kai ko tapa u, be soni fuu an dē a di goonliba aki möön. Biga di ten aki hogi tumusi.’

³¹ “Wē biga ee ku di kuwakuwa pau de ta du sō, nōo di dēdēdē pau wē?” Sō Masa Jesosi taki da dee mujēē.

³² Wē nōo fa de ta tja Masa Jesosi nango dē, nōo de ta tja tu oto sēmbē tu fu de go kii ku ēn makandi. De tu sēmbē naandē bi du gaan hogi a di kōndē.

³³ Nōo hēn de nango te de ko dou a di kamian de ta kai Hedibonu. Nōo hēn de peka Masa Jesosi ku de tu hogi sēmbē dē a lakpa pau, nōo hēn de hopo de taanpu a pē, wan dē a Masa Jesosi letimaun sē, di otowan dē nēēn tōōtōmaun sē, Masa Jesosi dē a de mindi.

³⁴ Nōo hēn Masa Jesosi taa: “Taata o, na hoi dee sēmbē ta kii mi aki a bēē e, biga de an saandi de ta du.”

Nōo hēn dee sodati tuwē lōtu paati dee koosu fēēn.

³⁵ Nōo sōmēni sēmbē bi sai dē taanputaanpu ta luku dee soni ta pasa. Dee hedima u di kōndē seei dē a dendu tu, nōo de ta wisiwasi ēn ta mbei ēn fa. De taa: “A bi heepi oto sēmbē ta du de gaangan bunu, nōo be a heepi ēn seei tu, ee hēn da di Keesitu, di Paamusi Kōnu.” Sō dee hedima ta taki. ³⁶ Nōo sōseei dee sodati ta mbei ēn fa tu. De tja gandji win u ko dēēn fa a bebe. ³⁷ Hēn de taa: “Ee i da di kōnu u dee Dju sēmbē tuu, nōo i heepi i seei be i kumutu naandē.”

³⁸ Nōo de sikifi wan soni peka a di lakpa pau hedi taa: **DISI DA DI KÖNU U DEE DJU SĒMBĒ.**

³⁹ Nōo sōseei wan u dee sēmbē di de peka ku Masa Jesosi a di lakpa pau naandē ta kosi ēn tu. A taki dēēn taa: “Womi, ee i dē di Paamusi Kōnu di Masa Gadu manda da u aki, nōo i puu i seei a di lakpa pau e, nōo i ko puu u tu.”

⁴⁰⁻⁴¹ Ma di otowan gandji dēēn taa: “Womi, fa i si mi ku i ta kisi di sitaafu aki, u ta kisi ēn leti kumafa a fiti, biga u bi du hogi tumusi. Ma di sēmbē aki sō, hēn an bi du hogi möönsō. Nōo fa i ta kosi ēn dē, ja ta fēēē Gadu nō? Ja sabi taa u tuu o dēdē aki nō?”

⁴² Nōo hēn a bia fan ku Masa Jesosi taa: “Jesosi o, gaantangi mi begi i, te i tei di Kōnu Tii fii nōo i mēni mi e.”

⁴³ Nōo hēn Masa Jesosi piki ēn taa: “Antoobi. Mi taki da i gbelin taa tide seei mi ku i o dē makandi a di waiti kamian u Masa Gadu de ta kai Paladēisi.”

Aki Masa Jesosi dēdē.

Mat. 27:45, 56; Maik. 15:33-41; Joh. 19:28-30

⁴⁴ Hēn de sai dē te tuwalufu juu sonuati, nōo hēn kamian ko dungu tee a dē kuma ndeti. Nōo hēn a tan sō tee di dii juu sapate, ⁴⁵ sonu seei an jabi möönsō.

Nöö hën di gaan koosu di bi tapa di Kaba Hebi Kamian u di Wosu u Masa Gadu tēnē leti mindi puu tu pisi.

⁴⁶ Nöö hën Masa Jesosi bai ku taanga tōngō taa: “Taata o, gaantangi, tei di Akaa u mi e. Mi disēen da i.” Nöö fa a fan dē, hën böö fēen koti. A dēdē pii.

⁴⁷ Nöö di di oposii si fa hii soni pasa, nöö a bigi dēen te na soni. Hën a bia gafa Gadu taa: “Aai oo dee sēmbē, di sēmbē i si aki sō, a bi dē wan gaan bumbuu sēmbē a Gadu wojo e.”

⁴⁸ Nöö di dee hia sēmbē dee bi ko naandē si fa hii soni pasa, hën de naki maun a de hati taa: “Ee, aai maingē, di soni pasa aki, a hogi. A tjali da u.” Nöö hën de paaja go a wosu.

⁴⁹ Nöö dee mati u Masa Jesosi ku dee mujēē dee bi kumutu a Galilea ko ku ēn a Judea dē, de bi dē taanputaanpu te a wan sē ala ta luku fa hii soni ta pasa ku ēn.

Aki de bei Masa Jesosi.

Mat. 27:57-61; Maik. 15:42-47; Joh. 19:38-42

⁵⁰⁻⁵¹ Nöö wan gaan kuutama u dee Isaēli sēmbē bi dē de ta kai Josēfu, nöö a di kōndē de kai Alimatea a ta libi. Nöö a dē wan bumbuu sēmbē, hii sēmbē ta lesipeki ēn. Nöö a dē wan sēmbē ta luku fu Masa Gadu musu ko hopo di Tii fēen a di kōndē. Nöö di ten de ta kuutu u kii Masa Jesosi dē, nöö hën an bi dē wan ku de a dee soni de ta taki dē.

⁵² Nöö di di womi aki si taa Masa Jesosi dēdē, nöö hën a go a Pilati go begi ēn faa dēen di dēdē go bei. ⁵³ Nöö hën a dēen pasi.

Nöö hën a go puu Masa Jesosi a di lakpa pau, hën a lolu ēn ku wan gaan limbo koosu. Nöö a bi abi wan njunjun baaku de bi diki a sitonu dendu u de bei sēmbē, ma de an bi bei sēmbē nēen wan daka eti. Nöö naandē a tja Masa Jesosi go bei.

⁵⁴ Wē nöö a di daka naandē de ta seeka soni u de njan di saba, biga a di sapate juu dē di saba o kai a goon. ⁵⁵ Nöö dee mujēē u Galilea dee bi ko ku Masa Jesosi naandē, hën de go ku Josēfu fu de musu luku unsē de buta di dēdē sinkii u Masa Jesosi. ⁵⁶ Nöö hën di de si kaa, nöö hën de bia toona. Nöö hën de go seeka sumēē suti soni, u de tja go lobi a di dēdē sinkii u Masa Jesosi, kumafa di guwenti bi dē te wan sēmbē dēdē. Ma di de si taa saba kai a goon kaa, nöö hën de disa hii soni, hën de go dē pii ta böö, kumafa di wēti u dee Isaēli sēmbē bi dē.

24

Aki Masa Jesosi weki a dēdē.

Mat. 28:1-10; Maik. 16:1-8; Joh. 20:1-10

¹ Nöö hën a di sonde mamate biten, hën dee mujēē hopo. Hën de tei dee soni de bi seeka buta naandē fu de tja go sakwi a di dēdē sinkii u Masa Jesosi, nöö hën de go a di kamian ka de

bi bei Masa Jesosi. ² Ma nöö di de go dou, hën de si di baaku jabijabi hoo. Di gaan sitonu de bi tapa di geebi bi logoda kumutu a di baaku buka. ³ Nöö hën de denda go a di baaku dendu, ma nöö de an si di dëdë sinkii u Masa Jesosi naandë möön. ⁴ Hën de bai: “Huun? Wë andi pasa maingë? Unsë de tjëen go?”

Nöö fa de ta fan dë, te u de kë mëni, hën de si tu womi sëmbë dë taanputaanpu leti a de bandja naandë. De dë ku gaan limbo koosu a de sinkii ta koti faja te na soni. ⁵ Nöö hën de panta tee, de saka kai ku kini tapa de fesi a goon.

Nöö hën dee basia taki da de taa: “Dee mujëë, andi mbei un ko suku wan libisëmbë a geebi dendu? ⁶ Di sëmbë un ta suku an dë aki e. A hopo kumutu a dëdë. Wë nöö un pakisei dee oto a bi taki da unu, di unu ku ën bi dë a Galilea ala. ⁷ Biga a bi taki da unu taa de o tja di Sëmbë di ko dë Libisëmbë Mii go sei da dee hogihati sëmbë. Nöö de o pekëen a lakpa pau kii, ma nöö a di u dii daka fëen a o toona weki hopo baka. Na sô a bi taki nö?”

⁸ Wë nöö di dee basia taki sô kaa, hën dee mujëë ko mëni fa Masa Jesosi bi taki awaa. Hën de taa: “Aai, sô a bi taki da u tuu.”

⁹ Nöö hën de bia toona go. Hën de nango tee a de ëlufu bakama u Masa Jesosi ku dee oto sëmbë fëen, nöö hën de konda di soni da de taa sô wan soni de go si.

¹⁰ Wë nöö dee mujëë dee konda di soni naandë, wan u de de ta kai Malia Magidala, di otowan da Johana, di otowan möön da Malia di mama u Jakobosi, ku wanlö oto mujëë möön dee bi dë ku de naandë. De wë go konda di buka da dee tjabukama u Masa Jesosi. ¹¹ Ma dee sëmbë an kë biibi, biga de feni taa dee soni de ta taki dë, na bumbuu soni. Sôsô soni de ta taki.

¹² Ma nöö hën Petuisi hopo, hën a kule go a di geebi. Nöö di a go dou, hën a bendi luku a di baaku dendu, hën a si dee koosu dee bi dë a Masa Jesosi sinkii leti dë. Nöö hën a bia toona go a wosu. Di soni foombo ën tee a taa: “Ee maingë, andi seei miti u aki? Andi pasa?”

Aki Masa Jesosi miti ku tu sëmbë nango a Emausu.

Maik. 16:12-13

¹³ Wë nöö a di daka dë seei, hën tu u dee sëmbë bi ta waka a Masa Jesosi baka kumutu a Jelusalen dë nango a wan köndë de kai Emausu. An longi ku Jelusalen tumusi, ma a sa dë kuma wan teni-a-fö kilomëti sô fu waka. ¹⁴ Nöö di de nango, hën de ta da oto u de a pasi ta taki dee soni dee bi pasa ku Masa Jesosi.

¹⁵ Nöö hën de nango te wan pisi, nöö hën de si wan sëmbë ko ta waka ku de a di pasi. De si di sëmbë, ma de an sabi taa

Masa Jesosi hën di dë. ¹⁶ A bi dë kuma wojo u de bi tapa u de an si ën sabi.

¹⁷ Te wan pisi, hën di sëmbë hakisi de taa: “Wë, dee sëmbë, un oto un ta da a pasi taangataanga sö? Andi du unu?” Hën de taanpu pii ku tjali.

¹⁸ Nöö hën wan u de de ta kai Kelopasi mbei: “Huun? Wë nöö ja jei di gaan soni di bi pasa a Jelusalen a dee daka aki nö? A sa kë taa wakama i dë mbei ja jei ën nö?”

¹⁹ A taa: “Andi pasa?”

De taa: “Ja jei di soni fu di sëmbë de kai Jesosi u Nazalëti nö? A bi dë wan tjabukama u Masa Gadu ta du foombo wooko ta lei sëmbë ku kaakiti leti kuma hën abi di lei. Masa Gadu ku hii sëmbë bi feni ën taa a dë wan gaan hei sëmbë a goonliba. ²⁰ Ma dee Gaan Begima ku dee hedima fuu tjëen go a di Gaama faa kuutu ën, nöö hën wë Gaama piki taa a musu dëdë. Nöö hën de pekëen a lakpa pau kii. ²¹ Wë u bi pakisei taa hën sa dë di sëmbë di bi o puu u dee Isaëli sëmbë a dee fuka fuu, ma nöö tide mbei dii daka kaa di de kii ën.

²² “Ma na di dë nöö, ma tide wanlö mujëe sëmbë fuu ko taki wan foondo soni da u. De taa a di mamate biten, de go a di baaku ka de bi bei ën. ²³ Ma nöö di de go luku, de an si di dëdë sinkii fëen naandë möön. Hën de toona ko taki da u taa de si basia u Masa Gadu Köndë naandë. Nöö dee basia taki da de taa Jesosi dë ku libi, a weki baka. ²⁴ Nöö wantu sëmbë fuu kule go a di geebi go luku tu. Hën de go si di baaku hoo leti kumafa dee mujëe bi taki da de, ma de an si Jesosi.”

²⁵ Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: “Ma dee sëmbë aki, unfa un don gaanfa sö? Andi mbei a taanga da unu sö fuun biibi dee soni dee tjabukama u Masa Gadu bi taki? Biga hii dee soni aki tuu de bi taki a fesi kaa. ²⁶ Nöö un bi musu sabi taa di Paamusi Könu bi musu fu pena sö bifö a sa go sindo a di könubangi fëen.” ²⁷ Nöö hën a seti taki a dee soni liba, dee Mosesi ku dee oto tjabukama u Masa Gadu bi sikifi buta dë. A mbei de ko fusutan hii dee soni fëen seei tuu dee bi dë sikifisikifi a Gadu Buku.

²⁸ Nöö hën de ta fan di fan nango tefa de ko zuntu ku di köndë ka dee sëmbë nango, nöö hën Masa Jesosi mbei kuma a kë pasa go fëen.

²⁹ Hën dee sëmbë begi ën taa: “Mati o, gaantangi, tan ku u aki. Na pasa go, biga a ko lati kaa. Ndeti.” Nöö hën a piki hën a waka go ku de a wosu.

³⁰ Nöö hën de ko sindo a tafa fu de njan. Nöö hën Masa Jesosi tei di bëëë, hën a da Masa Gadu tangi te a kaba, nöö hën a booko di bëëë paati da de. ³¹ Nöö di juu dë, hën wojo u de ko limbo gbegedee awaa. De ko sabi taa di sëmbë i si de ta si aki, nöö Masa Jesosi wë. Ma te u de kë mëni, nöö de an si ën möön. A go djee.

³² Nöo hën de taki ku deseei taa: “Hooo, aai baa, luku fa hati fuu bi fii piizii di a ta fan ku u a di pasi ta puu Gadu Buku da u.”

³³ Nöo di juu dë seei, hën de hopo bia toona go a Jelusalen baka. Nöo naandë de go miti ku dee ëlufu bakama u Masa Jesosi ku dee otowan makandi. ³⁴ Nöo di de dou, hën dee sëmbë taki da de taa: “Dee sëmbë aki o, Masa Jesosi hopo kumutu a dëdë tuu, biga Simon seei si ën.”

³⁵ Nöo hën dee sëmbë seei toona konda hii soni da de wante. De seti ku dee soni bi pasa ku de a pasi, di de nango a Emausu tefa de dou a wosu. Hën de toona konda fa de go sindo u njan, ku di fa Masa Jesosi booko di bëë paati da de nöo hën wojo u de ko limbo fu de sabi taa hën di dë.

Aki Masa Jesosi ko a dee bakama fëen, be de si ën.

Mat. 28:16-20; Maik. 16:14-18; Joh. 20:19-23; Tjab. 1:6-8

³⁶ Ma nöo dë an kaba u fan seei, nöo te u de kë si nöo Masa Jesosi dë taanputaanpu a de mindi dë pii. Nöo hën a da de odi, a taa: “Dee sëmbë, Masa Gadu musu dë ku unu ta da unu böö e.”

³⁷ Ma nöo fa de si ën dë, nöo de panta seei. De fëë biga de mëni taa jooka de ta si dë.

³⁸ Nöo hën a hakisi de taa: “Wë andi du unu un ta panta gaanfa sö? Andi mbei wan kë biibi? ³⁹ Biga luku mi maun ku mi futu aki ka de bi peka mi. Mi seepi wë disisi e. Nöo un ko panjan mi fii luku. Biga jooka an ta abi mbeti, an ta a' bonu kumafa un si mi abi aki.”

⁴⁰ Wë nöo di a taki sö da de kaa, nöo hën a lei de hën maun ku hën futu. ⁴¹ Nöo di soni bigi da de te na soni. A da de piizii te kuma de an sa biibi ën.

Nöo hën a hakisi de taa: “Wan abi soni u njan aki nöo?”

⁴² Hën de taki aai. Nöo hën de tei wan pisi fisi jasajasa hën de dëen. ⁴³ Nöo hën a tei ën njan leti a de wojo dë, be de si.

⁴⁴ Nöo hën a taki da de taa: “Wë hii dee soni aki tuu mi bi taki da unu di ten mi ku unu bi dë e, taa sö dee soni o pasa ku mi leti kumafa de dë sikifisikifi a dee buku u Mosesi ku dee tjabukama, ku di Kanda Buku.” ⁴⁵ Nöo hën a mbei de wojo ko limbo fu de musu fusutan di Buku u Gadu.

⁴⁶ A taki da de taa: “Sö nöo a dë a di Buku e, taa di Paamusi Könu musu pena te a dëdë, ma a di u dii daka fëen a o weki hopo baka a dëdë. ⁴⁷ Nöo di Buku taki tu taa de musu konda soni fëen da hii sëmbë, be de bia de libi ko ta waka nëen baka, be Gadu an hoi dee hogilibi u de a bëë möön. Nöo a Jelusalen fosu de musu seti konda di Buka, nöo de musu kondëen da hii pei nasiön sëmbë u goonliba. Sö a dë sikifisikifi a di Buku kaa.

⁴⁸ “Wë nöo unu wë da dee sëmbë dee musu kondëen e. Biga unu da dee kotoigima dee si hii dee soni pasa aki tuu. ⁴⁹ Ma nöo fa mi ta da unu di wooko aki, nöo un musu luku te di

kaakiti di mi Tata bi paamusi unu ko ufö. Biga mi o mandëen ko da unu. A Jelusalen aki un musu dë ta luku ën e, fu te Gadu mandëen ko a unu liba.”

Aki Masa Jesosi hopo go a liba.

Maik. 16:19-20; Tjab. 1:9-11

⁵⁰ Nöö a baka u di dë, nöö hën de ta waka nango te de ko zuntu ku di köndë de kai Betania. Nöö hën a hopo maun a de liba hën a begi da de. ⁵¹ Nöö an kaba seei, hën Masa Gadu tei ën tja go a liba.

⁵² Nöö hën de fika dë ta wai ku ën ta gafëen te wan pisi, nöö hën de bia toona go u de a Jelusalen baka ku gaan wai.

⁵³ Nöö hën de go sai dë a di Wosu u Masa Gadu ta gafa Gadu ta dëen tangi nöömö.

Dee woto u Masa Jesosi dee Johanisi sikifi

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë disi da di u fö pampia di ta taki u di libi u Masa Jesosi ku dee soni dee a fan di a bi dë a goonliba aki. Nöö wan u dee möön gaan mati fëen di bi ta waka ku ën hiniwanten, hën sikifi ën.

Nöö fa Johanisi mbei di pampia aki, nöö a tooka gaanfa ku di u Mateosi ku di u Maikusi ku di u Lukasi. Biga sëmëni gaan soni de oto dii sëmbe taki Johanisi an taki, kuma di fa Masa Jesosi bi go a di sabana hën didibi ko tesi ën, ku di fa hën ku de dii bakama fëen bi go a di kununu liba hën a ko tooka a de wojo. An taki di fa Masa Jesosi ku dee bakama fëen bi sindo njan di lasiti njan. An taki andi di diingi ku di bëëë kë taki di de bi njan a di Pasika daka dë. An taki kumafa a bi go begi a di djai de kai Gëtiseimani. Dee lö oto naandë an dë a di pampia u Johanisi aki seei.

Ma a di pampia aki nöö i sa lesi fa Masa Jesosi bi fan ku Nikodemusi di bi ko nëen a ndeti, ku di fa a fan ku di Samalia mujëë a di baaku wata. A di pampia aki i sa si fa a weki Lazalosi a dëdë. Di pampia aki ta konda finifini tu dee soni ku dee soni Masa Jesosi taki da dee bakama fëen bifö a dëdë, faa kötö de hati.

Nöö a 20:31 u di pampia aki, Johanisi seei taki faandi mbei a sikifi ën. A taa a sikifi ën fu te sëmbe lesi ën, nöö de musu biibi taa Masa Jesosi hën da di Könu di Gadu paamusi taa a o manda ko a goonliba faa heepi libisëmbe. Hën da di Womi Mii u Gadu seei. Biga te i biibi sö kaa, nöö joo feni di libi u teego a Gadu.

A di pisi aki, de o taki soni u di Sëmbe de kai Di Wöutu u Gadu.

„Söö. Wë dee sëmbe, mi da unu piimisi e, taa mi kë konda wan gaan soni da unu aki.”¹⁻² A dë sö taa bifö hii soni u mundu bi seti, nöö di Sëmbe de ta kai di Wöutu u Gadu bi dë gaanduwe kaa. Nöö di Sëmbe dë ku Gadu bi dë makandi. Hën seei wë bi da Gadu e.³ Hën mbei hii dee soni dee dë a mundu tuu. Biga na wan soni seei dë di ko fëen seei, söndö hën mbei ën.⁴ Hën abi libi, nöö te wan sëmbe i feni libi nëen kaa, nöö i kumutu a dungu ko a limbo. Biga hënseei da di limbo.⁵ Nöö di limbo dë ta sëndë seei a di dungu. Hii fa i si di dungu ta mbei möiti u tapëen, ma an sa tapëen möönsö.

⁶ Söö. Wë u dë te wan pisi, hën wë Masa Gadu manda wan womi de kai Johanisi ko,⁷ faa konda soni a fesi u di Limbo di

o ko abiti möön. Nöö fa a o konda soni fëen dë, a o kondëen fu hii sëmbë musu jei, be de biibi dee soni a o taki. ⁸ Ma nöö di Johanisi dë, nëen da di Limbo eti e, ma ko a ko nöö faa konda dee soni dee a sabi u di Sëmbë di da di Limbo. ⁹ Biga di Sëmbë di o ko dë, hën da di tuutuu Limbo di sa limbo hiniwan sëmbë wojo. Nöö abiti möön nöö a o ko a lanti wajaa u si.

¹⁰ Nöö di Sëmbë di u ta konda soni fëen aki, nöö a ko a di goonliba aki tuu e, di goonliba di hënseei bi mbei. Ma dee sëmbë bi dë a di ten dë, de an bi sabi ambë dëen. ¹¹ Dee Dju sëmbë dee bi musu dë sëmbë fëen seei an tei ën u soni. ¹² Ma tókusee sëmbë bi dë dee bi tei ën u soni, hën de ko biibi nëen liba. Nöö hiniwan sëmbë di tei ën sò kaa, nöö sò wan sëmbë a da i di leti fii ko mihi u Gadu. ¹³ Ma na kumafa de ta pali mihi a libisëmbë fasi e. Nönö. Ma fu di Gadu hën o wooko sò a i, nöö hën mbei joo ko mihi fëen.

¹⁴ Nöö di Sëmbë u ta konda soni fëen aki di de ta kai di Wöutu u Gadu dë, a ko wan libisëmbë tuu e, nöö hën a ko libi a u mindi fu wan pisiten. Nöö u seei bi si di waiti fëen di a abi. Nöö di waiti u si nëen naandë, a dë di waiti di di wan kodo womi mii u Masa Gaangadu tö nöö sa abi. Biga fa a libi a u mindi aki, nöö nëen u si fa Gadu abi bunuhati u libisëmbë tjika. Nöö nëen u si tu kumafa a sabi hii soni gbelingbelin tjika, „leti kumafa a dë a Gadu wojo.”

¹⁵ Nöö kumafa u taki dë, Johanisi hën bi ta konda soni fëen. Nöö hën di a si ën, hën a bai taa: “Söö. Un si di Sëmbë dë nö? Hën wë mi bi ta konda da unu taa o ko a mi baka di hebi gaanfa möön mi. Mi, djunsudjunsu aki ufö de pali mi, ma hën a bi dë gaanduwe kaa a mundu. Nöö hën wë i si di dë e!”

¹⁶ Nöö di Sëmbë di i si Johanisi taki dë, nöö u seei ko sabi ën tu e, dee sëmbë. „Hën da Masa Jesosi Keesitu.” Nöö fa di bunuhati fasi u Gadu dë nëen tjika dë, nöö u tuu ta feni sömëni bunu nëen baka na baka te a hia. ¹⁷ Biga a Mosesi Gadu bi manda dee wëti ko da u fuu hoi. Ma a Jesosi Keesitu a mbei u ko sabi di bunuhati fasi fëen di a abi. Hën a mbei u ko sabi soni gbelingbelin tu, „leti kumafa a dë a Gadu wojo. Sö wanlö gaangaan bunu u feni a Masa Jesosi e.”

¹⁸ Dee sëmbë, fa Masa Gadu sai dë, na wan daka seei libisëmbë si ën ku wojo möönsö e. Ma di wan kodo Womi Mii fëen dë, di hën ku ën dë wan makandi te wata an sa pasa a de mindi, hën mbei u ko sabi ën awaa.

A di pisi aki de manda sëmbë go fini Johanisi di Dopuma.

Mat. 3:1-12; Maik. 1:1-8; Luk. 3:1-18

¹⁹ Wë nöö di juu Johanisi ko dë, nöö dee gaan hedima u Dju bi ta dë a di köndë de ta kai Jelusalen. Nöö hën dee hedima dë manda wanlö begima u Dju ku wanlö oto sëmbë ta wooko ku

de makandi a di Gaan Wosu u Masa Gaangadu a Jelusalen dë, u de go hakisi Johanisi ee ambë dëen.

²⁰ Nöo hën dee sëmbë dë nango tefa de go dou a Johanisi, hën de hakisi ën ee hën da di Keesitu, di Heepima di Gadu bi paamusi taa a o manda ko a goonliba.

Nöo Johanisi an ganjan de. A piki de gbelin taa: “Nönö, na mi da di sëmbë dë e.”

²¹ Nöo hën de toona hakisi ën möön taa: “Wë a sa kë taa i da Elia di tjabukama u Gadu, hën weki toona ko nö?” Hën a piki taa: “Nönö, nëen disi e.”

Hën de taa: “Wë di oto Tjabukama di Gadu bi o manda ko wë, hën da i nö?”

Hën a toona piki de möön taa: “Nönö, nëen da mi e.”

²² Hën de taa: “Wë nöo ambë seei da i? Taki da u bumbuu, fuu sa toona go piki dee sëmbë dee manda u ko a i aki. Andi i ta taki fii seei?”

²³ Nöo hën a taa: “Wan bi jei fa di tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi buta a di Buku u Gadu nö? A taa:

U ta jei wan tögö kuma wan basia ta bai a di sabana taa,

‘Un seeka di pasi oo, be a ko dë tololoo da Masa!

‘Un seeka di libi fuunu buta a tatai liba!’

Wë di sëmbë di Jesaaja bi taki abi di tögö dë, nöo hën wë disi e. Awaa di soni ta pasa kumafa Jesaaja bi taki.” Sö Johanisi piki dee sëmbë.

²⁴ Nöo fa de ko ta hakisi Johanisi dee soni dë, nöo wanlö sëmbë u di Dju keiki paatëi de kai Falisei bi dë a dendu tu.

²⁵ Nöo hën de toona hakisi ën taa: “Wë ja dë di Keesitu. Ja dë Elia. Ja dë di oto Tjabukama tu. Nöo andi mbei i ta dopu sëmbë u du?” Sö de hakisi ën.

²⁶ Hën a taa: “Wë nönö, fa mi ta dopu sëmbë aki nöo an bigi sö e. Biga ku wata nöo mi ta dopu de. Ma wan sëmbë dë a unu mindi di wan sabi, nöo hën o du wan möön gaan wooko.

²⁷ Hën wë mi ta taki da unu taa mi ta seeka di pasi da. Nöo fa a sai dë, a hei teee ma hei tjika fu mi sa dë futuboi fëen seei. Na di susu fëen seei mi sa lusu puu nëen futu.”

²⁸ Nöo di kamian ka de ko ta fini Johanisi dee soni dë, a dë zuntu ku di köndë de kai Betania, a di oto së banda u di lio de kai Joodan Lio. Ala wë Johanisi ta dopu dee sëmbë.

A di pisi aki Johanisi ta taki soni u di Sikapu Mii u Gadu.

²⁹ Nöo di dobooko fëen, nöo hën Johanisi si Masa Jesosi ta waka ta ko nëen. Hën a taa: “Un luku di Sikapu Mii u Gadu dë e. Hën wë Gadu manda faa ko paka fu dee hogi du fu hii libisëmbë ‘kumafa de ta kii sikapu ta paka paima.’ ³⁰ Nöo hën wë mi bi ta konda da unu taa mi ta seeka di pasi da. Nöo a hebi möön mi e. Biga a bi dë gaanduwe kaa bifö de pali mi.

31 “Nöö mi seepi tu, ma bi o sabi ën. Ma nöö fu soni fëen musu ko wajaa a limbo da u dee Isaëli sëmbë aki, hën mbei i si mi ko ta dopu sëmbë a di wata aki.” Sö Johanisi taki u Masa Jesosi.

32 Nöö un haika bunu fa Johanisi konda fëen e. A taa: “Mi seepi si di Akaa u Masa Gaangadu saka ko kuma wan pomba ko tan a di Sëmbë dë liba e.

33 “Nöö ma bi o sabi ën, ma Masa Gadu di manda mi fu mi dopu sëmbë aki, nöö hën bi taki ën da mi a fesi. A taa di sëmbë di mi o si di Akaa fëen saka ko fika nëen liba, nöö hën da di Sëmbë di o dopu sëmbë ku di Akaa u Gadu.

34 “Nöö di soni Gadu taki da mi dë, mi si ën tuu e. Nöö fëen mbei wë mi ta konda da unu gbelingbelin taa di Sëmbë i si dë, hën da di Womi Mii u Masa Gaangadu.” Sö Johanisi taki da de di ten dë.

A di pisi aki sëmbë ta o seti waka

a Masa Jesosi baka.

35 Di dobooko möön, hën Johanisi ku tu u dee bakama fëen dë taanputaanpu a di wan seei kamian naandë. 36 Te wan pisi hën Johanisi si Masa Jesosi ta waka ta pasa, hën a taa: “Un luku di Sikapu Mii u Gadu, hën wë di dë e.” 37 Nöö di de tu sëmbë dë jei a taki sö, nöö hën de tei nëen baka wante ta faakëen.

38 Te wan pisi hën Masa Jesosi bia luku, hën a si de ta ko nëen baka. Nöö hën a hakisi de taa: “Andi un kë sö baa?”

Hën de piki taa: “Wë Labi, wë u kë ko sabi unsë i ta dë.” (“Labi” hën da “Mësitë” a de töngö.)

39 Hën a taa: “Wë antoobi. Un ko luku nöö woon si.”

Nöö hën wë de go. Nöö a di juu ten de go dë, nöö a bi dë kuma fö juu sapate, hën de fika ku ën dë tefa ndeti.

40 Wë nöö de tu sëmbë dee go ku Masa Jesosi naandë, wan u de de kai Andiasi, nöö a abi wan baaa fëen de kai Simon.

41 Nöö hën wë di de kumutu a Masa Jesosi dë, hën Andiasi go nëen baaa Simon wante. Hën a taki dëen taa: “Womi e, womi, u feni di sëmbë baa, di Gadu bi paamusi taa a o manda da u faa ko Könu fuu.”

42 Nöö hën a tjëen baaa Simon go a Masa Jesosi. Nöö hën wë di Masa Jesosi si de ko nëen, nöö hën a fan ku Simon taa: “Di mii u Jonasi aki, fa u dë aki de ta kai i Simon. Ma bakaten nöö de o bia ta kai i Kefasi e.” (Nöö Kefasi, hën kë taki “gaan sitonu.” Hën seei da “Petuisi”.)

Aki Nataniëli ko sabi

Masa Jesosi.

43 Nöö di dobooko fëen möön, nöö hën Masa Jesosi kë go a di pisiwata de kai Galilea. Hën a suku wan womi de ta kai Filipi

tefa a si ën. Hën a taa: “Womi, mi kë i ko go ku mi e, baa.”
 44 Nöo di soni mbei a kai Filipi. Biga a dë sëmbë u wan köndë u Galilea de kai Betisaida. Hën da di köndë u Andiasi ku ën baaa Petuisi tu.

45 Ma nöo ufö de go, nöo hën Filipi seei go a wan womi de kai Nataniëli, hën a fan ku ën taa: “Womi, u feni di sëmbë di Mosesi ku dee fesiten tjabukama bi sikifi soni fëen e. Di sëmbë dë, hën da Jesosi, di Mii u Josëfu u di köndë de kai Nazalëti.”

46 Nöo hën Nataniëli hakisi ën taa: “Ma wan bumbuu soni sa kumutu a Nazalëti nö, womi?”

Hën a piki ën taa: “Wë ko luku nöo joo si.” Hën de hopo nango a Masa Jesosi.

47 Nöo hën wë di Masa Jesosi si Nataniëli ta waka ta ko nëen, hën a taa: “Un luku wan sëmbë ta ko aki. Bumbuu Isaëli sëmbë e. Biga aan ten seei a ta ganjan sëmbë möönsö.”

48 Nöo hën Nataniëli hakisi ën taa: “Wë unfa i du sabi mi baa?”

Hën a piki ën taa: “Mi bi si i sabi gaanduwe kaa a di ten i bi dë a di figa pau basu, ufö Filipi ko kai i.”

49 Nöo di soni bigi da Nataniëli tee, hën a taa: “Ee, aai Mësitë, i da di Mii u Gadu tuu e. I da di Könu fu u dee Isaëli sëmbë.”

50 Nöo hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Awa, wë di mi taki sö da i taa mi bi si i a di figa pau basu, hën mbei i biibi sö nö? Wë joo si möön gaan foombo soni möön di dë e. 51 Biga mi taki da unu gbelin, taa a a’ wan ten woon si mundu jabi wajaa, nöo dee basia u Masa Gadu Köndë o kumutu a Mi di ko Libisëmbë Mii aki ta subi nango a Gadu ta saka ta ko.” Sö Masa Jesosi fan ku ën.

2

Aki Masa Jesosi go a wan toou.

1 Nöo baka tu daka u dee soni u taki dë, nöo hën de hoi wan tööu wosu a di köndë u Galilea de kai Kana, nöo di mama u Masa Jesosi ko a di piizii. 2 Nöo de bi kai Masa Jesosi ku u dee bakama fëen tu, fuu ko a di piizii.

3 Nöo hën wë u dë te wan pisi, hën di win u ta bebe ko kaba. Hën Masa Jesosi mama go nëen go taki dëen taa: “Wë Baa o, gaan soni, di win u dee sëmbë kaba.”

4 Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Faandi mbei i ko a mi? Juu u mi an kisi eti e.”

5 Ma nöo hën di mama bia fan ku dee futuboi dee ta wooko a di wosu taa: “Haika e. Di soni di i si a o taki da unu, nöo hën fuun du e.”

6 Nöo de bi abi sikisi gaan sitonu djogu naandë. A dee djogu dë de bi guwenti u lai wata u wasi kumafa di wëti u dee Dju bi dë, nöo hiniwan u dee djogu ta hoi kuma wan höndö liti wata sö. 7 Nöo hën Masa Jesosi fan ku dee futuboi taa be de go ba

wata lai a dee djogu naandë tuu. Nöö hën de go ta tja di wata ta tuwë a dee sikisi gaan gindi djogu dë te de fuu pöö.

⁸ Hën a taa: “Un go ba so u di wata tja go da di hedima u di piizii be a tesi ën luku.”

Nöö hën de ba di wata tja go da di hedima, ⁹ nöö hën di hedima tesi ën te a kaba. Ma nöö bifö de bi tjëen go dëen, nöö di sösö wata dë bi bia ko win kaa. Nöö fa di hedima tesi ën dë, an sabi naasë di win kumutu. Dee futuboi wanwan nöö sabi, biga de bi tja di wata lai a dee djogu.

Nöö hën di hedima u di piizii kai di tööuma a së. ¹⁰ A taa: “Womi, unfa di soni waka? Biga hii sëmbë lobi u da di suti win a fesi, nöö te dee sëmbë bebe te a tjika de ufö de o ta da de di möön sösö wan awaa. Ma nöö i ja du sö. I hoi di suti win a baka hën i buta de bebe di sösö wan fosu, ufö i ko ta da di möön suti wan awaa. Mi kë sabi faandi mbei.”

¹¹ Wë nöö fa di soni pasa dë a Kana a di pisiwata u Galilea naandë, nöö hën da di fosu foondo wooko Masa Jesosi du e. Ku ën a mbei sëmbë si di Gadu fasi fëen di a abi, nöö hën u dee bakama fëen ko biibi möön taanga nëen liba.

¹² Nöö hën a baka u di dë, hën Masa Jesosi ku ën mama ku dee baaa fëen ku u dee bakama fëen tuu, hën u go a di köndë de kai Kapenaumi, hën u tan ala wantu daka.

Aki Masa Jesosi go a di Wosu

u Gadu a Jelusalen.

Mat. 21:12-13; Maik. 11:15-17; Luk. 19:45-46

¹³ Nöö di ten dë, di gaan daka fuu dee Dju de kai Pasika, juu fëen ko zuntu faa kai. Nöö hën Masa Jesosi tei pasi, nöö hën a go a Jelusalen.

¹⁴ Nöö hën a nango tefa a go dou a di gadii u di Gaan Wosu u Masa Gadu. Nöö hën a luku, hën a si hia sëmbë sai dë ta sei kau, ta sei sikapu, ta sei pomba. So sëmbë dë sindosindo ta tooka möni da dee sëmbë dee ta ko dë.

¹⁵ Nöö di a si dee soni de ta du a di Wosu, hën a tei wanlö tatai mbei wipi tefa a kaba. Nöö hën a buta ku dee sëmbë ta jaka de ku dee kau u de ku dee sikapu u de tuu ta puu a di gadii dë. Hën a ta du soni a di kamian teee, ta tombi dee tafa u dee tookamönima ta tuwë djolou a goon ta paaja dee möni fanjaan a goon dë.

¹⁶ Nöö hën a bai dee sëmbë ta sei pomba dë taa: “Un hopo kumutu aki ku dee soni fuunu dë, biga di wosu u mi Tata aki na wojowojo a dë e!”

¹⁷ Nöö fa a du dë, nöö hën wë u dee bakama fëen ko fusutan wan soni bi dë a Gadu Buku sikifisikifi taa: “Di biinga di mi ta biinga da di wosu fii, Gadu, a o njan di kaakiti u mi tuu fiaa.”

18 Wë nöö di soni Masa Jesosi du naandë an kai ku dee hedima u Dju seei. Hën de hakisi ën taa: “Womi, ambë manda i fii du di soni naandë? Un maaka joo da u fuu sabi taa Gadu da i leti u du sö.”

19 Hën Masa Jesosi piki de taa: “Un sa booko di Wosu u Masa Gadu aki, nöö baka dii daka mi o toona hopo ën baka.”

20 Hën de taa: “Höön, föteni-ku-sikisi jaa longi de tei kaa ta mbei di Wosu aki, nöö hën i taa i sa hopo ën a dii daka dendu nö?”

21 Ma nöö fa Masa Jesosi ta fan naandë, na di wosu dë a ta mëni. Ma a ta mëni hënseei sinkii. „Biga hën da di Wosu u Gadu kaa ka Gadu ta dë. Nöö Masa Jesosi sabi taa a bakaten nöö de o kii ën, ma a di u dii daka fëen nöö a o toona hopo baka.”

22 Nöö hën u dë te a bakaten di a hopo baka a dëdë tuu, bifö u dee bakama fëen ko mëni taa sö wan soni a bi taki. Nöö hën u ko biibi hii dee soni dee dë sikifisikifi a Gadu Buku ku dee soni dee Masa Jesosi seei bi fan ku u tuu awaa.

23 Wë ma nöö di juu ten dë di Masa Jesosi dë a Jelusalen faa njan di Pasika dë, nöö a du sëmëni foombofoombo soni e, nöö fëen mbei sëmëni sëmbe ko biibi nëen liba taa Gadu hën mandëen. 24 Ma hii fa de biibi ën dë seei, ma Masa Jesosi an ta futoou de möönsö. An hopo hënseei tuwë da de, biga a sabi libisëmbe fasi fa de dë. 25 Fa a sai dë, an bi a’ fanöudu u sëmbe musu konda soni u libisëmbe dëen, biga a sabi gbelin hii soni di dë a de hati kaa.

3

A di pisi aki Masa Jesosi ku Nikodemusi ta fan.

1 Nöö di juu dë, wan Faliseima bi dë de ta kai Nikodemusi, nöö a bi dë wan u dee kuutuma u dee Dju. 2 Nöö hën wë a ko a Masa Jesosi a wan ndeti gbolo. A kai ën: “Mësitë o.” Hën a piki.

A taa: “Wë u sabi taa i da wan leima di Gadu seei manda ko. Biga na wan sëmbe sa du dee gaan foombo wooko dee i ta du, ee na Gadu dë ku i.”

3 Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë a bunu di i taki sö, mati. Ma mi o taki wan soni da i, nöö tuutuu soni seei a dë. Mi taki e, ee wan sëmbe i dë, nöö de an toona pai i fii feni wan njunjun libi baka, nöö ja o sa dë a dendu u dee sëmbe Gadu ta tii.”

4 Nöö hën Nikodemusi hakisi ën taa: “Wë nöö unfa de o du pai wan sëmbe möön di ko gaangaan sëmbe kaa? A o toona go nëen mama bëe dendu, faa pai ën di u tu pasi nö?”

5 Hën a piki ën taa: “Be mi taki wan soni da i gbelin, mati. Fa de pai i a libisëmbe fasi aki, nöö an tjika eti e. Ma di Akaa u Gadu hën musu toona pai i a wan hii oto fasi baka. A musu da i wan njunjun libi a i akaa ufö joo sa dë a dendu u dee sëmbe

Gadu ta tii. ⁶ Biga te de pai i a libisëmbë fasi, nöö i ta feni libi a i sinkii nöö. Ma te di Akaa u Gadu pai i, nöö i ta feni libi a i akaa.

⁷ “Nöö fa mi ta fan ku i aki, taa de musu toona pai i baka, nöö an musu dë gaan soni da i sö e. ⁸ Biga na hii soni mbei fii sa fusutëen wantewante.

“Luku fa u dë aki, di ventu ta böö nango ka a kë. Fa a ta mbei vuuu dë, di bai fëen nöö i ta jei, ma ja sabi naasë a ta kumutu, ja sabi naasë a nango tu. Wë sö nöö a dë tu ku hii dee sëmbë dee di Akaa u Gadu mbei ko pai baka fu de toona feni di njunjun libi u ta taki aki. „Ja o fusutëen, ma joo sabi nöö taa sö a dë.”

⁹ Ma nöö fa Masa Jesosi ta fan dë, di soni toobi Nikodemusi eti. Hën a hakisi taa: “Unfa seei di soni dë o sa waka maingë?”

¹⁰ Hën Masa Jesosi toona piki ën taa: “Wë mati o, fa i dë wan gaan leima u Isaëli aki, nöö hën ja fusutan dee soni u ta taki aki eti ö?

¹¹ “Wë haika e. Mi o taki da i gbelin taa uu sabi andi u ta taki e. Biga dee soni dee u si nöö de wë u ta konda. Ma nöö wan kë piki dee fan fuu. ¹² Wë nöö ee wan kë piki te mi ta konda soni u di goonliba aki da unu, nöö unfa woon du piki te mi ta konda soni u Gadu? ¹³ Biga na wan sëmbë go ka Masa Gadu ta dë wan daka, boiti mi wanwan tö di kumutu nëen ala ko dë Libisëmbë Mii aki.

¹⁴ “Luku di soni di bi pasa a fesiten a di sabana. Gadu manda Mosesi faa mbei wan köpö sindeki hopo buta a liba, nöö hiniwan sëmbë di luku di sindeki dë ku biibi, nöö a ko bunu kaa. Wë nöö söseei de o hopo Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki a liba tu e. ¹⁵ Nöö ee wan sëmbë i ta biibi a mi, nöö joo feni libi a Gadu fu teego.

¹⁶ “Wë biga Masa Gadu lobi libisëmbë sö tee a da de di wan kodo Womi Mii fëen di a abi. Nöö ee wan sëmbë i ta biibi a di Mii fëen aki liba, nöö ja o lasi go kaba a sösö möönsö, ma i abi di libi u teego kaa. ¹⁷ Biga fa Masa Gadu manda di Mii fëen ko a goonliba aki, nöö an mandëen ko faa kuutu sëmbë tuwë go da sitaafu e. Ma a mandëen ko faa hai sëmbë puu a didibi basu, be de feni di libi u teego.

¹⁸ “Nöö ee wan sëmbë i ta biibi a di Mii u Gadu aki liba, nöö ja o kisi sitaafu a Gadu e. Ma ee ja kë biibi ën, nöö Gadu kuutu i kaa fii kisi di sitaafu dë. Biga ja kë piki taa di Sëmbë aki, hën da di wan kodo mii u Gadu di a manda ko.

¹⁹ “Nöö di soni aki sö, hën da di soni mbei sö wan sëmbë musu kisi sitaafu. A dë sö taa Gadu manda limbo ko a goonliba u limbo libisëmbë wojo, ma nöö de an këen. Fa de sai dë, de lobi di dungu möön di limbo. Biga de an kë disa di gihilibi u de fu de ko a di së u limbo. ²⁰ Biga di sëmbë di ta du

hogi, hën ta buuse limbo. An o ko seei ka di limbo sa kai nëën, fu di an kē u sēmbē si dee hogi a ta du.

²¹ “Ma nōō ee wan sēmbē ta libi leti, nōō hën aan toobi ee di limbo kai nëën. Biga a kē u de si taa Gadu dē ku ēn a dee soni a ta du.”

Sō Masa Jesosi fan ku Nikodemusi di ndeti dē.

A di pisi aki sō, Johanisi di Dopuma ku dee bakama fēen ta taki soni u Masa Jesosi.

²² Nōō a baka u di dē, nōō hën Masa Jesosi ku u dee bakama fēen kumutu ₁ a Jelusalen dē ₂ nōō hën u go a wan oto kamian u Judea, fuu ku ēn sa dē u wanwan ufō. Nōō hën u go dē ala te wan pisi, hën sēmbē ta ko a u ala fuu dopu de.

²³⁻²⁴ Wē nōō di juu dē, nōō de an bi buta Johanisi a dunguwosu eti e. Nōō hënseei dē a wan kamian de kai Anon ta dopu sēmbē tu. Nōō di Anon dē, a dē zuntu ku di kōndē de kai Salim, nōō naandē bi abi hia wata, hën mbei Johanisi ta dopu sēmbē ala. Nōō sōmēni sēmbē ta ko nëën tu faa dopu de.

²⁵ Te wan pisi hën dee bakama u Johanisi ku wan oto sēmbē u Dju ko ta fia wan gaan fia a unfa i musu wasi ufō i sa ko limbo a Gadu wojo. ²⁶ Nōō hën dee bakama u Johanisi ko nëën, hën de taki dēen taa: “Wē Mēsītē, ja jei nō? Di sēmbē u bi si ku i a di oto sē banda ala, di i bi ta konda soni fēen nōōmō dē, a dē leti a wan kamian ala ta dopu sēmbē seei tee a hia. Hii sēmbē nango nëën ala gililili sō ta disa i.”

²⁷ Nōō hën Johanisi piki de taa: “Un haika e, dee sēmbē. Na wan sēmbē sa feni sō wan hei ee na Gadu hën hei ēn sō e. ²⁸ Nōō wan bi jei fa mi bi fan ku unu kaa nō, taa na mi da di Paamusi Kōnu, ma Gadu manda mi ko nëën fesi nōō.

²⁹ “Wē nōō fa di soni un taki ta pasa dē, nōō a dē leti kuma te wan womi o tōōu ku wan mujēē, a o abi wan mati fēen ta seeka soni dēen. Nōō te di mati seeka te a kaba kaa, nōō a o go dē fēen pii, ta haika ee unfa soni ta waka. Nōō ee a si taa a ta waka bunu, nōō a o wai seei gaanfa. Na sō nō? Wē nōō di wai di mati u di tōōuma ta wai dē, nōō hën da di wai di miseei ta wai aki e. ³⁰ Biga di Sēmbē dē hën musu ta hei nango nōōmō, ma mi musu ta saka nango mōōnmōōn.

³¹ “Biga wē di sēmbē di kumutu a Gadu nōō hën hei mōōn hii sēmbē. Mi, a goonliba aki de pai mi e. Hën mbei goonliba sēmbē nōō mi dē, nōō te mi ta fan mi ta taki soni nōō kumafa goonliba sēmbē sa fusutan soni. Ma di Sēmbē dē, fa a sai dē, hën a musu hei mōōn hii sēmbē biga a Masa Gaangadu a kumutu. ³² Nōō fa a kumutu nëën dē, nōō a ta konda dee soni dee a si ku dee a jei a Gadu ala, ma tōkuseei libisēmbē an kē tei dee soni a ta taki.

³³ “Ma ee wan sēmbē i ta piki taa dee soni a ta taki dē, de dē tuu, nōō hën da i ta sitampu taa dee soni Gadu seei ta taki,

de dē tuu. ³⁴ Biga di Sëmbë dë, fa i si a sai dë, nöö Gadu wë mandëen e, nöö a ta konda soni leti kumafa Gadu ta dëen. Nöö i si fa Masa Gadu dëen di Akaa fëen dë nö? An dëen hafuhafu e, ma a dëen tuu seei ku telu faa sa ta wooko nëen liba nöömō.

³⁵ “Di sëmbë i si u ta taki aki sō, nöö Masa Gadu seei Mii a dë e, dee sëmbë. Nöö hën Tata lobi ën tee, nöö hën a buta hii soni nëen maun faa ta tii. ³⁶ Nöö ee wan sëmbë i ta biibi a di Womi Mii u Gadu i si dë, nöö i abi di libi u teego kaa. Ma ee wan sëmbë ja kē biibi ën, nöö ja o feni di libi dë möönsō, biga di hatiboonu u Gadu dë a i liba kaa.”

Sö Johanisi fan ku dee bakama fëen di daka dë te a kaba.

4

Aki Masa Jesosi ta fan ku

wan mujëe u Samalia.

¹ Wë nöö di juu dë, hën dee Faliseima ko jei taa sëmbë ta ko a Masa Jesosi te a hia faa dopu de. Nöö de ta fika ku ën dë ta ko bakama fëen, teefa dee bakama u Masa Jesosi ko hia möön dee u Johanisi seei. ² Ma nöö fa u ta taki aki seei, na Masa Jesosi ta dopu dee sëmbë e, ma u dee bakama fëen, u ta dopu de.

³ Nöö hën wë di Masa Jesosi ko jei taa sō dee Faliseima ko sabi fëen kaa, nöö hën a kumutu a Judea dë wante faa toona go a Galilea. ⁴ Ma nöö a musu latja pasa a di pisiwata de kai Samalia ufō a sa go dou.

⁵ Nöö hën u nango te u go dou a wan köndë u Samalia de ta kai Sikali. A dë zuntu ku wan pisi goon di di gaan sëmbë fuu de kai Jakopu bi da hën mii Josëfu. ⁶ Naandë Jakopu bi diki wan baaku wata fëen, nöö a sai dë eti. Wë nöö di juu dë, Masa Jesosi ko wei u waka, nöö hën a go sindo a di baaku bandja dë. Nöö a bi dë wan soni u tuwalufu juu sō u didia.

⁷ Te wan pisi nöö hën wan mujëe u di köndë naandë ko u ko ba wata. Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Mujëe o, mi begi i, da mi wan piki wata mi bebe.” ⁸ (Di juu dë, u dee bakama fëen bi go a di köndë ganda u go bai sondi u njan.)

⁹ Nöö hën di mujëe hakisi ën taa: “Wë womi, unfa i sa hakisi mi wata u mi da i fii bebe? Na i da wan Dju nö? Wë mi da wan Samalia mujëe.” (Biga dee Dju ku dee Samalia sëmbë an ta koti.)

¹⁰ Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë mujëe, ee i bi sabi di bunu di Gadu kē da i, ku ee i bi sabi di Sëmbë ta hakisi fii dëen wata aki, nöö i bi o bia begi ën faa da i kuwakuwa wata fii sa feni libi nëen.”

¹¹ Nöö hën di mujëe piki ën taa: “Wë womi, fa i ta fan dë, nöö ja abi na wan wojo sondi naandë fii kisi wata, ufō di baaku aki fundu poi tu. Nöö naasë joo feni di wata dë u da mi? ¹² Fa i sai dë, i hei möön di gaan sëmbë fuu de kai Jakopu nö? Biga

di baaku i si aki, nöö hën wë diki ën da u, nöö hën seepi bi ta bebe di wata fëen, hën ku dee mii fëen ku dee mbeti fëen tuu.”

¹³ Nöö hën Masa Jesosi toona taki taa: “Wë di sëmbë ta bebe di wata aki sò, nöö dëewata ta toona kisi ën. ¹⁴ Ma di sëmbë di o bebe di wata di mi o dëen, nöö hën dëewata an o kisi möönsö a mundu. Biga di wata di mi o dëen, nöö a o dë nëen dendu kuma wan kiikihedi ta kule wata ta ko nöömö. An o kaba möönsö. Nöö so wan sëmbë abi di libi u teego e.”

¹⁵ Nöö hën di mujëe taki dëen taa: “Wë womi o, wë mi kè di wata dë e baa, fu dëewata an musu kisi mi möön. Nöö an o dë u mi ta ko aki ta ko ta ba wata hiniwanten möön.”

¹⁶ Hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Wë antoobi. Go kai i manu be i ku ën ko.”

¹⁷ Hën di mujëe taa: “Ambë? Mi nö? Ma a’ manu e!”

Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Söö mujëe, fa i piki naandë, ja ganjan e. Ja a’ manu tuu. ¹⁸ Biga feifi womi i tei tuwë kaa. Nöö di i ku ën sai naandë fa u dë aki, nöö an dë manu fii tu. Hën mbei mi taa i piki bunu.”

¹⁹ Nöö hën di mujëe taa: “Aai, womi, awaa mi si taa i da wan tjabukama u Gadu tuu.

²⁰ “Wë nöö dee gaan sëmbë fuu bi ta begi Gadu a di kuun aki sò. Ma un dee Dju taa Jelusalen ala da di möön bunu kamian fuu ta begi Gadu. Nöö unfa i ta taki u di soni dë?”

²¹ Hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Mujëe, mi o taki wan soni da i aki, nöö i biibi mi e, taa wan ten ta ko, nöö na a di kununu i si aki, na a Jelusalen tu woo go u go begi Gadu di Tata fuu möön. Biga di kamian ka fuu begi ën, nëen o dë di gaan soni möön.”

²² “Ma nöö haika e. Fa i si un dee Samalia sëmbë ta begi Gadu aki sò, ma an dë taa sabi un sabi ën ufö un ta begi ën e. Ma nöö u dee Dju uu sabi ën kaa bifö u ta begi ën, biga a u di heepi u Gadu ta kumutu ta paaja go a oto sëmbë.

²³ “Ma mi taki e, di soni dë seei an o dë gaan soni möön tu. Biga wan ten o ko, nöö a dë kaa tu, taa te sëmbë o begi Gadu u Tata, nöö ku hii de akaa de o ta begi ën ta hopo ën në a wan gbelingbelin fasi söndö ganjan. Nöö te i begi ën sò kaa, nöö hën da i ta begi ën a wan leti fasi. Nöö sò wanlö sëmbë Gadu ta suku u ta begi ën e.

²⁴ “Biga fa Gadu sai dë an dë libisëmbë ku sinkii e, ma a dë akaa. Nöö ee wan sëmbë i kè begi ën, nöö ja musu begi ën a wan döösë fasi nöö e, ku ganjan. Nönö. Ma i musu ta hopo ën në ta begi ën a wan tuutuu fasi ku hii i akaa.”

²⁵ Nöö hën di mujëe taa: “Wë i sabi nö? Un boo disa di oto ufö e, baa. Biga di Könu di Gadu bi paamusi u taa a o manda ko, nöö te a ko, nöö a o lei u hii soni möön fini.”

²⁶ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Mujëe o, di Sëmbë i taki dë, hën wë i si ta fan ku i aki kaa e.”

A di pisi aki dee bakama u

Masa Jesosi toona ko.

²⁷ Nöo di juu dë, nöo u dee bakama u Masa Jesosi toona ko nëen. Nöo di u si taa a ta fan ku wan [Samalia] mujëe nöo a bigi da u seei. Ma tökuseei na wan fuu hakisi ën ee andi a ta taki, ee nasö un oto de ta da naandë.

²⁸ Nöo fa u mbei dë, hën di mujëe tuwë di djogu fëen disa dë, hën a kule go a köndë ganda. Nöo hën a go kai dee sëmbë ala taa: ²⁹ “Un ko luku wan womi ala, dee sëmbë. A konda hii sondi dee mi bi du tuu da mi. A sa kë hën da di Könu di Gadu bi o manda da u nö?”

³⁰ Nöo fa a fan dë, nöo hën dee sëmbë hopo gililili nango a Masa Jesosi.

³¹ Nöo di juu dë, u dee bakama bi dë a di baakuwata dë ta begi Masa Jesosi taa: “Mësitë o, wë fii ko njan.”

³² Hën a piki u taa: “Mi abi wan njanjan aki ta njan di wan sabi e, [nöo hën ta da mi kaakiti kaa].”

³³ Nöo hën u ta hakisi u seei taa: “Wë a sa kë fa u go ala, nöo hën wan sëmbë tja soni u njan ko dëen aki a njan nö?”

³⁴ Nöo hën Masa Jesosi piki u taa: “Di njanjan u mi, hën da te mi ta du dee soni di Sëmbë manda mi ko aki kë fu mi du, be di wooko fëen go dou.

³⁵⁻³⁷ “Wan jei fa de taki nö? De taa a fika fö liba nöo dee njanjan u dee goon o lepi u koti. Ma mi taki da unu taa, un hopo wojo luku dee njanjan u dee goon. De lepi tjika u koti kaa. [Biga ja ta si dee sëmbë ta ko gidjii ala nö?] De lepi kaa e, fuu heepi de feni di libi u teego wantewante aki. U sa hai de tja ko buta a suwa seei. Nöo hën da u dee kotima ta feni u paima kaa.

“Nöo aki sö di nongö ko tuu taa wan sëmbë ta paandi, di otowan ta koti. Nöo te di njanjan u di goon lepi, nöo di sëmbë di bi paandi ku di sëmbë di ta koti tuu ta wai makandi.

³⁸ “Fa mi bi manda unu go dë, dee sëmbë, mi bi manda unu go fuun koti dee soni dee oto sëmbë bi paandi. Dee otowan dë, de bi waka a unu fesi, nöo de bi wooko taanga ta konda di buka, nöo hën un ko a baka aki ko ta feni di wini. Biga awaa ufö dee sëmbë ta piki di buka.”

A di pisi aki hia sëmbë u

Samalia ko biibi a Masa

Jesosi liba.

39-40 Nöo di juu dë, dee Samalia sëmbë ko dou gidjii dë kaa. Nöo hën de begi Masa Jesosi faa tan ku de naandë. Nöo hën a fika ku de tu daka.

Wë nöo fa de bi ko nëen naandë, nöo sëmëni u de bi ko biibi nëen kaa, fu di fan di di mujëë bi fan ku de taa, “A konda hii dee soni mi bi du tuu da mi.” ⁴¹ Ma nöo fa Masa Jesosi fika ku de dë, nöo hën sëmëni oto sëmbë ko biibi nëen möön, fu dee wöutu u Gadu dee a tei ta lei de hedi.

⁴² Nöo hën de piki di mujëë taa: “U bi ta biibi fu di i bi fan ku u, ma nöo fa u dë aki u seepi jesi ko jei dee soni dee a taki. Nöo hën mbei u ko sabi tuutuu taa di Sëmbë i si aki, hën da di Paamusi Könu, di Heepima di Gadu manda ko u heepi hii sëmbë u goonliba.”

A di pisi aki Masa Jesosi kula wan womi mii u wan sëmbë.

⁴³ Wë nöo kumafa u taki dë, Masa Jesosi fika dë tu daka a Samalia ala, nöo hën u kumutu dë. Hën u go dou a Galilea awaa. ⁴⁴ Wë nöo Masa Jesosi bi taki taa wan tjabukama an ta feni nëbai nëen seei köndë. ⁴⁵ Ma nöo *«di pasi aki»* di a ko dou a Galilea, nöo dee sëmbë kisi ën seei ku wai. Biga sëmëni u de bi dë a Jelusalen ta njan di Pasika piizii, nöo de bi si fa Masa Jesosi bi du sëmëni gaan foombofoombo soni ala. Hën wë mbei de wai ku ën gaanfa sô.

⁴⁶⁻⁴⁷ Nöo hën a toona go a Kana ka a bi mbei di wata bia ko win. Nöo di a go dou, hën wan womi kumutu a Kapenaumi ko nëen. Di sëmbë aki, a dë wan lantima ta wooko da di Könu. Nöo di a jei taa sô Masa Jesosi kumutu a Judea ko a Kana dë, nöo hën a go nëen wante go begi ën faa ko kula wan womi mii fëen dëen, biga a siki te a fika piki a dëdë.

⁴⁸ Nöo hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Söö, wë fa un dë aki, ee na un si foombo wooko, nöo wan o biibi mi möönsö nö?”

⁴⁹ Ma nöo tökusei hën di womi fan ku ën taa: “Mësitë o, gaantangi mi begi i baa, ko go heepi mi ku di mii u mi bifö a dëdë.”

⁵⁰ Hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Wë antoobi. Go fii a wosu e. Di mii fii an o dëdë, a libi kaa.” Nöo fa a fan ku di sëmbë dë, nöo a biibi, nöo hën a go fëen. ⁵¹ Nöo fa a tei pasi nango dë, te wan pisi hën dee futuboi fëen ko miti ën a pasi. Hën de tja buka ko dëen taa di mii libi, a bëtë kaa.

⁵² Nöo hën a hakisi de taa: “Wë nöo na un juu u di daka di mii ko bëtë?”

Hën de taa: “Jeside a di sonuati a di wan juu ten, nöo hën di fëbë an kisi ën möön e.”

⁵³ Nöo hën di tata kai pakisei diin. Hën a si taa a kai leti a di ten Masa Jesosi bi fan ku ën dë taa di mii libi, an o dëdë. Nöo hën di de ko sabi sô kaa, nöo hën di womi ku hii dee sëmbë fëen wosu dendu tuu fiaa ko biibi a Masa Jesosi.

⁵⁴ Nöö di soni di i si pasa naandë, hën mbei di u tu gaan foombo wooko di Masa Jesosi du a Kana, nöö a du ën di a kumutu a Judea toona ko a Galilea baka.

5

Aki Masa Jesosi kula wan suwakima a wan petiwata bandja.

¹ Nöö a baka u di dë, hën wan oto piizii u dee Dju o dë. Hën Masa Jesosi tei pasi hën a toona go a Jelusalen.

² Wë nöö di juu dë, wan peti wata bi dë a Jelusalen ganda, zuntu ku di djai dööbuka ka de ta tja dee sikapu ko a di köndë dendu. Di peti naandë sö, dee Dju bi ta kai ën Batesita, nöö de mbei feifi baiko lontu ën. ³ Nöö a dee baiko naandë sëmëni sikima sai dë kandikandi: bookowojoma, sëmëni lallan sëmëbë, de tuu sai dë [ta luku di ten di wata o seki. ⁴ Biga de taa a ta a' juu nöö wan basia u Gadu Köndë ta saka ko naandë ko seki di wata, nöö ee wan sëmëbë i fosu go nama a di wata, nöö i sa ko bunu nöömö aluwasi un sootu siki i bi abi].

⁵ Wë nöö wan womi bi sai naandë, diiteni-ku-aiti jaa longi a siki, an sa hopo waka. ⁶ Nöö di Masa Jesosi go si ën kandikandi dë, nöö a sabi taa a bi sai dë longi kaa. Nöö hën a hakisi ën taa: “Wë womi, unfa wë? Ja kë ko bëtë nö?”

⁷ Hën a piki ën taa: “Wë awa, mi kë bëtë, ma ma abi sëmëbë u tja mi go a di wata. Biga te a ta seki, nöö ufö mi penapena go dou nëen nöö wan oto sëmëbë bi go a mi fesi gaanduwe kaa.”

⁸ Nöö hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Wë antoobi. Hopo, nöö i tei di kama fii, nöö i waka go fii a wosu.” ⁹ Nöö fa i si a taki dë, wantewante hën di womi ko bunu kaa. Hën a tei ën kama hën a go. Ma nöö di soni aki pasa leti a wan saba daka u dee Dju.

¹⁰ Nöö di a nango te wan pisi hën wanlö hedima u Dju ko si taa a ta waka ta tja di kama fëen. Hën de hakisi ën taa: “Womi, unfa i du ta tja di kama fii a di saba daka aki? Ja sabi di wëti taa ja musu wooko a saba ö?”

¹¹ Hën a piki de taa: “Wë nönö, di sëmëbë di kula mi, hën taki da mi taa mi musu hopo tei mi kama nöö mi go a mi wosu.”

¹² Nöö hën de hakisi ën taa: “Ambë da di sëmëbë di manda i sö?”

¹³ Ma nöö di sëmëbë an bi sabi Masa Jesosi seei. Biga hia sëmëbë bi dë a di kamian, nöö di a kulëen te a kaba, hën a fusi go fëen.

¹⁴ Ma nöö te wan pisi hën Masa Jesosi ko si di womi möön a di Wosu u Masa Gadu. Hën a fan ku ën taa: “Womi.” A piki. A taa: “Fa i si i ko bunu aki, nöö i musu kaba ku hogilibi e, ee nasö wan möön gaan soni o miti i.”

15 Nöo di di womi ko sabi Masa Jesosi, hën wë a go konda wante da dee Dju hedima taa Jesosi hën wë kulëen mbei a ko bunu.

Aki ta lei fa Masa Jesosi piki

dee Dju hedima.

16 Nöo di dee Dju hedima jei sö kaa, hën de bia buta ku Masa Jesosi taa a ta poi tjina fu di saba.

17 Nöo hën a piki de taa: “Wë mi tata an ta disa bunu fëen u du fu di a dë saba daka hedi e, nöo hën mbei miseei di Mii fëen aki, më sa disa bunu u du a saba tu.”

18 Wë nöo fa a piki de dë, nöo an bunu da dee hedima, nöo hën hati u de boonu seei te de ta suku köni u de feni ën kii. Biga na di tjina u di saba nöo a poi, ma a kai Gadu hën eigi tata ta mbei taa hën ku Gadu dë pei.

19 Nöo hën Masa Jesosi fan ku de, a taa: “Söö. Wë mi o taki wan soni da unu aki, nöo a tuu möön hii soni. Mi taki da unu e, taa fa mi ku mi Tata dë di wan tjika aki, ma sa du na wan soni mi wanwan möönsö söndö ën. Di soni mi si a ta du nöo hën nöo mi seei ta du tu, biga u tuu ta du di wan soni.

20 “Fa mi dë aki, mi Tata lobi mi e, nöo hii dee soni a ta du kaa tuu a ta lei mi. Nöo a o lei mi möön gaan soni eti u mi du möön leki dee un si aki kaa, nöo a o foombo unu seei. 21 Biga fa i si mi Tata ta weki dëdë sëmbë toona da de libi, nöo sö nöo mi di Mii fëen aki sa da hiniwan sëmbë di mi kë libi tu.

22 “Nöo na mi Tata ta kuutu libisëmbë e. Ma hii kuutu tuu a buta a mi maun. 23 Nöo di soni mbei a du sö, fu hii sëmbë musu sa hei mi di Mii fëen aki leti kumafa de ta hei mi Tata.

“Nöo sö e. Ee wan sëmbë an kai di Mii fëen aki gaan soni, nöo söseei an kai mi Tata di manda mi ko aki gaan soni tu.

24 “Nöo tuutuu mi o taki wan oto soni da unu, taa ee wan sëmbë i tei dee fan mi ta fan aki taa tuu nöo i ta biibi a di Sëmbë manda mi ko aki liba, nöo i abi di libi u teego kaa. De an o sa kuutu i tuwë go da di sitaafu u teego, biga i kumutu a di së u dëdë ko a di së u libi.

25 “Nöo mi taki da unu e, taa wan juu o dou nöo a dë kaa tu, taa dee sëmbë dee an bi feni di libi u Gadu eti o jei di fan u mi di Mii u Gadu aki. Nöo ee de piki mi, nöo de o feni libi. 26 Biga leti kumafa Gadu hën abi libi, nöo sö nöo mi di Mii fëen aki abi libi tu. Sö a butëen da mi kaa. 27 Nöo hën a da mi di leti tu fu mi kuutu libisëmbë fu di mi seei ko dë libisëmbë mihi.

28 “Dee soni mi ta fan aki nöo de an musu bigi da unu poi e, dee sëmbë. Biga wan juu o dou, nöo hii dëdë sëmbë tuu o jei mi di Mii u Gadu aki ta kai de u de musu ko a kuutu, nöo de tuu o weki kumutu a geebi toona ko ku libi baka. 29 Dee bi libi bunu a Gadu wojo, de o weki fu de libi ku Gadu fu teego. Ma nöo dee bi libi hogi a Gadu wojo, nöo de o toona weki fu de feni di sitaafu u teego. Sö mi o kuutu a de liba e.

30 “Nöö te mi ta kuutu a sēmbē liba, nöö di kuutu u mi ta dē leti. Biga ma ta du na wan kodo soni mi wanwan, ma kumafa mi ta jei a mi Tata nöö sō nöö mi ta kuutu buta. Nöö ma ta du na wan wojo soni tu faa kai ku miseei e, ma mi ta du dee soni dee ta kai ku mi Tata di manda mi ko aki.”

Aki Masa Jesosi ta lei dee fesima u Dju taa a abi kotoigima ta taki soni fēen.

31 Hēn a taa: “Un haika e. Ee mi ta konda soni u miseei da unu kumafa mi dē, nöö wan o kē piki mi e. 32 Ma nöö wan oto sēmbē ta konda soni u mi, hēn da mi Tata, nöö a ta kondēen leti kumafa a dē.

33 “Nöö Johanisi seei tu bi ta konda soni u mi. Unu seei bi manda sēmbē go fini ēn u dee soni a bi ta konda, nöö fa i si a piki dē an ganjan unu e. Ma a piki unu leti kumafa a dē.

34 “Ma nöö fa mi ta fan aki seei, ma an dē taa mi ta langi a dee soni libisēmbē ta taki u mi e. Ma mi taki ēn sō nöö fuun musu piki, be un feni libi u teego. 35 Biga Johanisi bi dē kuma wan lampu sēndēsēndē ta lei sēmbē di pasi, nöö a bi suti da unu fu wan pisiten. Di juu dē un bi kē jei ēn seei.

36 “Ma nöö wan oto soni möön dē eti di ta konda u mi, nöö a möön hebi möön dee fan u Johanisi seei. Hēn da dee wooko dee mi Tata manda mi ko u mi ta du aki. Biga fa i si mi ta du dee foombo wooko aki, nöö de ta sitampu gbelin taa mi Tata Masa Gadu hēn manda mi ko aki tuu.

37 “Nöö fa a manda mi ko aki, hēnseei bi ta taki soni u mi tu. Ma kumafa un dē aki, un wan jei fan fēen wan daka. Wan si ēn sabi wan daka tu. 38 Fa un ta jei dee wōutu fēen dē, de an ta fika a unu hati möönsō. Biga wan kē piki mi, di Sēmbē di a manda ko da unu aki.”

39 Hēn a taki da de möön taa, “Wan oto soni dē möön di ta konda soni u mi, hēn da di Buku u Gadu. Nöö un ta hulu di Buku dē ta bia nango ta ko kodo, fu di un sabi taa nēen un sa feni di libi u teego. [Wē nöö sō a dē tuu.] Ma fu mi wē di Buku ta taki di taki e, 40 ma wan kē ko a mi möönsō fuun sa feni di libi dē.

41 “Ma nöö fa mi ta fan aki, dee sēmbē, wan musu mēni taa pena mi ta kēe e, fu di un libisēmbē wan kē hei mi. Nönō. Biga a Gadu nöö mi ta suku hei. 42-43 Ma nöö fa un sai dē, mi sabi unu taa wan lobi Gadu. Biga ee un bi lobi ēn, nöö un bi o tei mi u soni. Biga fa mi ko aki, a Gadu nē mi ko. Hēn da mi Tata, nöö hēn manda mi ko aki tuu. Ma nöö wan ta tei mi u soni möönsō. Ma te wan oto sēmbē hopo ko nēen seei nē, nöö hēn un ta tei u soni waiwai seei.

44 “Ma nöö fa mi fan dē, unfa un sa biibi mi? An foombo mi tu. Biga a libisēmbē nöö un ta suku u feni nēbai, ma wan a’ bisi möönsō fuun feni nēbai a di wan kodo Gadu u mundu.

45 “Ma nöö hii fa i si mi ta fan ku unu aki seei, dee sëmbë, ma wan musu mëni taa mi o tja unu go kaagi da mi Tata e. Ma wan sëmbë dë kabakaba kaa u kaagi unu. Hën da Mosesi di i si un ta buta mëni fuunu sô gaanfa nëën liba taa woon feni heepi a dee soni a sikifi buta dë. 46 Ma ee un bi biibi Mosesi tuu nöö an bi o toobi unu fuun sa biibi mi e, biga soni u mi wë a bi sikifi buta dë. 47 Nöö sô wë i si taa wan ta biibi dee soni a sikifi dë, nöö unfa un sa biibi dee soni mi ta fan ku unu aki?”

Sô Masa Jesosi fan ku dee hedima u Dju dë te a kaba.

6

A di pisi aki Masa Jesosi ta da feifi dusu sëmbë soni u njan.

Mat. 14:13-21; Maik. 6:30-44; Luk. 9:10-17

1 Hën u dë te wan daka hën u ku Masa Jesosi koti di ze u Galilea de kai Tibelia, go te a di oto së banda. 2-4 Hën u subi go sindo a wan kununu bandja. Nöö di ten dë, di gaan daka fuu dee Dju de kai Pasika ko zuntu faa kai.

Nöö di juu dë, wanlô gaan hila sëmbë ta lontu a futu ta faaka Masa Jesosi ta ko, fu di de bi si a du sëmëni foombofoombo soni ta kula sëmëni sikima. 5 Nöö fa u ku Masa Jesosi dë sindosindo naandë, te wan pisi hën a hopo wojo hën a si dee hia sëmbë ta ko.

Nöö hën a hakisi Filipi taa: “Wë womi, dee sëmbë ta ko dë, naasë woo feni soni u njan u da de?” 6 Ma fa a hakisi ën dë seei, ma a ta poobëen luku ee unfa di biibi fëen bigi tjika. Wë biga a bi saandi a o du kaa.

7 Hën Filipi piki ën a taa: “Wë Masa o, ee u bi wooko tu höndö daka seei, ma töku möni fëen an o tjika fuu bai soni u njan da dee hia sëmbë gidjii dë e. Aan fa fuu paati ën pikipiki te nöö a sa tjika de.”

8 Nöö hën Andiasi di baaa u Simon Petuisi taa: 9 “Wan mii dë aki abi feifi piki bëë ku tu pikipiki fisi tö, ma nöö unfa dee soni dë sa du heepi dee hia sëmbë aki?”

10 Nöö di a taki sô, hën Masa Jesosi taa: “Antoobi.” Hën a manda u taa u musu mbei dee sëmbë sindo a goon, biga di kamian naandë bi dë ku hia ahun.

Nöö hën dee sëmbë saka sindo. Nöö fa de bi ko hia dë, nöö de dë feifi dusu womi sëndö de konda dee mujëë ku dee mii. Sô dee sëmbë bi hia tjika.

11 Nöö hën Masa Jesosi tei dee bëë ku dee fisi dë, hën a da Gadu tangi te a kaba. Nöö hën a booko de pisipisi te a kaba, hën a tëndëen da u dee bakama fëen fuu paati da dee sëmbë. 12 Nöö hën u tja go paati da de, hën de njan tefa de bëë fuu.

Nöö di de kaba u njan, nöö hën Masa Jesosi manda u taa: “Söö. Wë nöö be un go pii dee pisipisi dee fika e, be de an poi

kaba a sösö.” ¹³Nöö hën u go pii te a fuu tuwalufu gaan manda. Sö a fika hia tjika u dee feifi bëëë dee sëmbë njan.

¹⁴Wë nöö di dee sëmbë si di gaan soni Masa Jesosi du dë, nöö a bigi da de te na soni. Hën de taa: “Söö. Wë di soni aki an dë u fia. Di sëmbë i si aki, hën da di Tjabukama di i si Masa Gadu paamusi taa a o manda ko a goonliba.” ¹⁵Nöö hën di de taki sö kaa, hën de kë kisi ën ku taanga buta kõnu u de wante. Ma nöö di Masa Jesosi sabi sö kaa, nöö hën a fusi kumutu a de mindi, hën a go a dee kununu ala hën wanwan.

A di pisi aki Masa Jesosi waka

a wata liba.

Mat. 14:22-33; Maik. 6:45-52

¹⁶⁻¹⁷Nöö hën u sai dë tefa di ndeti buka, Masa Jesosi an ko möönsö, nöö hën u dee bakama fëën go subi a di boto fuu aba go a Kapenaumi. Nöö di juu dë kamian ko ta dungu kaa.

¹⁸Nöö hën di u nango te wan pisi, hën wan gaan ventu ko ta böö teee, di wata ta seki te na soni. ¹⁹Hën u ta puu ku taanga nango te u go kuma wan feifi kilomëti longi ku ka u bi kumutu, nöö hën u bia luku. Hën u si wan sëmbë ta waka ku futu a di wata liba ta ko a u. Nöö hën u ko fëëë te, u ta tëëmë tjatjatja sö, biga wa saandi da di soni ta ko a u dë. Nöö hii u di dë, Masa Jesosi wë gbolo, ma wa bi sabi.

²⁰Nöö hën a fan ku u taa: “Dee sëmbë, wan fëëë e. Mi wë disi.”

²¹Nöö di u jei sö kaa, hën hati fuu ko kötö, nöö wa fëëë möön faa ko a di boto. Ma nöö fa i si a subi a di boto dë kaa, nöö te fuu mëni hën u dë a di oto së banda ala piiii, ka u bi nango.

²²Di dobooko fëën möön, hën dee hia sëmbë dee bi dë a di oto së banda ka u kumutu ala, hën de ko foondo tee. De an sa naasë Masa Jesosi bi go. Biga oto boto an bi sai dë möönsö möön leki di fuu boto, nöö de sabi taa na u ku Masa Jesosi bi go di go.

²³Nöö di juu dë wanlö gaan boto fu Tibelia Köndë ko tjökö naandë zuntu ku di kamian ka Masa Jesosi bi tei dee bëëë da Gadu tangi paati da de de njan. ²⁴Nöö hën di dee sëmbë ko sabi taa Masa Jesosi an sai dë möön, u dee bakama fëën seei wa sai dë möön tu, hën de subi a dee gaan boto hën de koti ko a Kapenaumi.

A di pisi aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë taa hën da di bëëë di ta da sëmbë libi u teego.

Hën dee hia sëmbë ta suku Masa Jesosi ²⁵teefa de ko si ën. Nöö hën de hakisi ën taa: “Mësitë o, na un ten seepi i ko aki baa?”

²⁶Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: “Fa i si mi o fan ku unu aki, nöö tuutuu soni a dë e. Wan ta kule a mi baka fu di

un ta fusutan dee foombo wooko mi ta du hedi e, ma fu di a dē taa mi bi da unu di bēēē un njan te bēē fuunu fuu.

²⁷ “Nōō mi taki e, taa wan musu ta biinga fuun feni di njanjan di ta hoi unu fu wan pisiten nōō e, dee sēmbē. Ma be un biinga fuun feni di njanjan di sa mbei un feni libi u teego. Di njanjan dē, Mi di ko Libisēmbē Mii aki nōō sa da unu ēn e. Biga mi nōō Gadu si taa fiti faa da mi di taki fu da unu sō wan soni.”

²⁸ Nōō hēn de piki ēn taa: “Wē nōō unfa u musu du te nōō u sa du dee wooko Gadu kē fuu du?”

²⁹ Hēn a piki de taa: “Di wooko Gadu kē nō? Hēn nōō da fuun musu biibi a Mi di Sēmbē di a manda ko aki.”

³⁰ Hēn de toona hakisi ēn taa: “Wē nōō un maaka joo lei u fuu sabi taa a i u musu biibi? ³¹ I sa du foombo wooko kuma Mosesi nō? Biga hēn bi ta da dee fesiten sēmbē fuu di njanjan de kai ‘mana’ hibiwan daka, u de njan a di gaan sabana kumafa di Buku taki taa: ‘Gadu Kōndē bēēē a da de de njan.’ Nōō i sa du sō wan soni tu nō?”

³² Hēn Masa Jesosi piki de taa: “Dee sēmbē, be mi taki wan tuutuu soni da unu e. Na Mosesi bi da de di mana dē e, ma mi Tata seei bi da de ēn. Ma nōō fa mi taki dē seei, ma nēēn bi da di tuutuu njanjan di ta kumutu a Gadu ala eti. ³³ Biga awaa ufō a ta da libisēmbē di tuutuu njanjan awaa. Hēn da di Sēmbē aki di kumutu nēēn ala, nōō hēn bumbuu mōōn di mana. Biga hēn sa mbei sēmbē feni di tuutuu libi di dē u teego.”

³⁴ Hēn de taa: “Wē nōō Mēsītē o, tide wante fii seti da u di njanjan dē, fuu sa ta njan mēn nōōmō.”

³⁵ Nōō hēn Masa Jesosi piki de taa: “Un haika e. Mi wē da di njanjan di i si mi ta taki dē, di ta da sēmbē libi u teego. Biga ee wan sēmbē i ko a mi, nōō hati fii an o hangi na wan soni mōōn. Ee i ta biibi a mi liba, nōō dēēwata seei an o kisi i mōōn. „Biga joo dē bööbö.”

³⁶ “Ma nōō a dē leti kumafa mi bi taki da unu dē kaa. Un ta si mi fa mi dē, ma wan ta kē piki taa Gadu hēn manda mi ko aki.

³⁷ Ma fa mi fan dē seei, ma hii dee sēmbē dee mi Tata Gadu ta da mi, nōō de tuu o ko a mi nōōmō, nōō di sēmbē di ko a mi ma o jakēēn mōōnsō.

³⁸ “Biga fa mi kumutu a liba ala ko aki, dee sēmbē, ma ko u mi du kumafa mi kē e. Ma mi ko u mi du dee soni dee di Sēmbē manda mi ko kē u mi du. ³⁹ Nōō andi da di kē fēēn? Hēn wē da ma musu lasi na wan u dee sēmbē dee a da mi, ma mi musu weki de a dēdē a di kaba lasiti daka.

⁴⁰ “Tuu wē e, dee sēmbē, disi da di soni mi Tata kē, taa hiniwan sēmbē di ta si mi di Mii fēēn aki nōō i biibi a mi liba, nōō di sēmbē dē i abi di libi u teego kaa. Nōō sō wan sēmbē mi o weki a di kaba lasiti daka.” Sō Masa Jesosi taki da dee hia sēmbē dee ko nēēn dē.

41 Nöo fa de jei di fan fëen naandë taa hën da di njanjan di kumutu a liba, hën so u de tei ën fu hogi seei. Hën de ta guunjëen, 42 taa: “Wë di mii aki sò, nëen da di mii u Josëfu de kai Jesosi nö? U sabi hën mama ku ën tata, nöo unfa a sa taki da u taa a kumutu a liba?”

43 Nöo hën Masa Jesosi taa: “Dee sëmbë o, un disa di guunjan un ta guunjan mi naandë e. 44 Biga na wan sëmbë sa ko a mi ee na mi Tata di manda mi ko aki hën hai ën ko. Nöo sò wan sëmbë, hën mi o weki a dëdë a di kaba lasiti daka.

45 “Wan jei fa dee tjabukama sikifi buta a di Buku u Gadu nö? De taa hii sëmbë tuu o kisi lei a Gadu. Wë nöo ee wan sëmbë i jei di lei u Gadu dë, nöo i tei ën tja go a i hati, nöo a mi joo ko nöömö. 46 Biga fa sëmbë ta kisi lei a Gadu seei, ma na wan sëmbë bi si ën ku wojo wan daka, boiti mi tö di kumutu nëen ala. [Hën mbei a mi i musu ko fii sabi soni fëen.] 47 Nöo fëen mbei mi taki da i tuutuu taa di sëmbë di ko biibi a mi, nöo hën feni di libi a Gadu di dë u teego.

48 “Mi taki da unu möön e, taa mi da di njanjan di ta da sëmbë gbelingbelin libi. 49 Dee fesiten sëmbë fuunu, de bi njan di mana a di sabana tuu, ma töku de bi dëdë. 50 Ma aki sò di njanjan dë awaa di kumutu a Gadu ko, nöo ee wan sëmbë i njan mën nöo ja o dëdë, ma joo feni di libi a Gadu di dë fu teego.

51 “Mi taki da unu möön e, dee sëmbë, taa mi da di njanjan ta da sëmbë libi. A Gadu mi kumutu, nöo di sëmbë di ta njan di njanjan aki hën abi di libi u teego. Nöo di njanjan di mi ta taki aki, nöo hën wë da di sinkii u mi aki, di mi o da fu hii goonliba sëmbë musu sa feni libi.”

52 Nöo di dee hedima u Dju jei a fan sò, hën de bigi ta fia ku deseei makandi taa: “Unfa di sëmbë aki sa da u hën sinkii fuu njan, maingë?”

53 Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Tuutuu soni seei mi o taki da unu aki, dee sëmbë, taa ee wan sëmbë ja tei di sinkii u Mi di ko Libisëmbë Mii aki kuma njanjan fii, nöo ee ja tei di buuu u mi kuma wata di i ta bebe, nöo ja feni libi seei eti e. 54 Ma ee wan sëmbë i tei di sinkii u mi kuma njanjan fii u njan, nöo i tei di buuu u mi kuma wata fii u bebe, nöo i abi di libi u teego kaa, nöo mi o weki i a dëdë a di kaba lasiti daka.

55 “Biga di sinkii u mi aki, hën da di tuutuu njanjan fii njan ee i kë libi. Nöo di buuu u mi, hën da di tuutuu wata fii bebe. 56 Nöo ee wan sëmbë tei di sinkii u mi aki kuma njanjan fëen a ta njan, nöo a tei di buuu u mi kuma wata fëen a ta bebe, nöo mi ku di sëmbë dë ko di wan. Wa o paati ku u seei möönsö.

57 “Dee sëmbë o, fa mi Tata sai dë, nöo hën wë abi libi e, nöo hën toona da mi ën fu mi abi ën tu. Nöo hën manda mi ko aki. Nöo ee wan sëmbë tei mi kuma njanjan fëen a ta njan, nöo di sëmbë dë hën mi o da di libi dë tu e. 58 Fëen mbei mi taa mi

da di njanjan di kumutu a Gadu ala di ta da sēmbē libi. An dē kuma di mana di dee fesiten sēmbē fuunu bi njan, biga wē de bi dēdē, ma ee wan sēmbē njan di njanjan aki sō, hēn o abi di libi u teego.”

⁵⁹ Nōō a sō wan fasi Masa Jesosi ta lei dee sēmbē e, a di keikiwosu u dee Dju a Kapenaumi.

Aki sēmbē bia go disa

Masa Jesosi.

⁶⁰ Nōō fa dee sēmbē dee bi ta waka a Masa Jesosi baka jei di fan a fan dē, nōō hēn sōmēni u de taa: “Maingē, andi da dee soni a ta lei dē? Ambē tjika u tei de?”

⁶¹ Ma nōō Masa Jesosi sabi kaa taa sō de ta fan, nōō hēn a fan ku de taa: “Wē di soni mi taki dē, hēn taanga da unu fuun tei sō nō? ⁶² Wē nōō unfa seei a o dē da unu te un si Mi di ko dē Libisēmbē Mii aki toona go a liba ka mi bi kumutu? ⁶³ Dee soni dee mi fan ku unu dē, na a sōsō sinkii fasi un musu fusutan de e. Biga sinkii soni an sa heepi i fii feni di lö libi dē. Ma Akaa soni mi fan naandē, nōō ee i tei ēn, nōō joo feni di libi u teego.

⁶⁴ Ma nōō fa mi ta biinga ku unu aki seei, so fuunu an kē piki mi.” Biga Masa Jesosi bi sabi gaanduwe kaa ambē ku ambē an o kē biibi ēn, nōō a sabi di sēmbē di o sei ēn a bakaten tu.

⁶⁵ Nōō hēn a toona taki da de taa: “Di soni aki wē mbei mi taki da unu taa na wan sēmbē sa ko a mi ee na mi Tata da i taanga.”

⁶⁶ Nōō kumutu a di ten naandē, hēn sōmēni u dee sēmbē bi ta waka nēēn baka kumutu go disēēn, de an dē ku ēn möön.

⁶⁷ Nōō hēn a bia hakisi u dee tuwalufu bakama fēēn dee a bi pii tei apaiti taa: “Unfa un pakisei baa? Un kē go tu nō?”

⁶⁸ Nōō hēn Simon Petuisi piki ēn taa: “Masa o, na ambē seei u sa go möönsō? Biga i nōō abi dee wōutu dee ta da sēmbē libi u teego. ⁶⁹ Nōō u ta biibi a i liba, biga u sabi taa i da di Paamusi Könu, di Mii u Gadu gbelingbelin di a manda ko.”

⁷⁰ Nōō hēn a piki de taa: “Awa, sō un ta piki tuu. Ma nōō a dendu fuun dee tuwalufu womi mi pii tei aki, wan fuunu dē didibi e.”

⁷¹ Fa a taki naandē, nōō di mii u Simon Isikaliotu de kai Judasi, hēn wē da di sēmbē a ta taki. Biga hii fa i si a dē a dendu fuu dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi seei, ma hēn o sei ēn a bakaten.

7

Aki Masa Jesosi o go a wan piizii u dee Dju sēmbē.

¹ Nōō a baka u di dē, hēn Masa Jesosi ta waka a dee köndēköndē fu Galilea. An nango a dee köndē u Judea ala möön, fu di dee hedima u Dju ta watji ēn fu de feni ēn kii. ² Ma nōō di juu dē, wan oto piizii fuu dee Dju sēmbē de ta njan bi

zuntu faa kai. A dee daka dē, u ta mbei tjēkēliba ta toona mēni fa dee gaan sēmbē fuu bi libi a di sabana hii fōteni jaa longi.

³ Nōō hēn dee baaa u Masa Jesosi ko ta kaakei ēn taa: “Womi, andi i ta fika aki u du? Na a Judea ala fii go nō, fu dee sēmbē dee lo’ u nama ku i si dee foombo wooko i ta du. ⁴ Biga ee wan sēmbē ta suku nēbai, nōō an o ta dē tjubitjubi, ma a o go lei ēn seei a lanti wajaa be hii mundu si ēn. Wē nōō di i ta du dee soni aki kaa, nōō fii go a lanti ala e, be de si i.” ⁵ Biga wē hii fa de dē baaa fēēn seei, ma de an ta biibi ēn. Hēn wē mbei de fan sō.

⁶⁻⁸ Nōō hēn Masa Jesosi piki de taa: “Awa, mi sa go, ma di ten u mi an kisi eti e. Ma be un go nōō. Biga hiniwan juu uun kē, nōō un sa go ala. Fa un dē aki, dee sēmbē u di goonliba aki an ta buuse unu, ma mi de ta buuse. De an sa si mi a wojo seei, fu di mi ta konda da de gbelingbelin taa de an ta libi bunu a Gadu wojo. Nōō be unu wanwan go a di piizii e.” ⁹ Nōō di a fan ku de sō kaa, hēn de de go, ma hēn a fika a Galilea naandē ufō.

¹⁰ Ma baka u di de go, nōō hēn a tei pasi faa go a di piizii awaa. Ma fa a nango naandē, an waka u lanti si ēn. A waka a wan tjubi fasi sō.

¹¹ Nōō di juu dē, fa de dē a di piizii dendu a Jelusalen naandē, nōō dee hedima u Dju ta watji ēn ta hakisi taa: “Naasē a dē? Unsē di womi dē?”

¹² Nōō dee hia sēmbē dee ko a di piizii naandē, nōō deseei ta taki soni fēēn tu. So u de ta gafēēn taa a dē bumbuu sēmbē. Otowan taa: “Nōnō huun, a dē wan ganjansēmbēma, politikima.” ¹³ Ma hii fa de ta fan naandē seei ma na wajaa a lanti, biga de ta fēēē dee hedima u Dju.

A di pisi aki, Masa Jesosi ko

dou a di piizii.

¹⁴ Nōō dee daka dee de buta u de njan di piizii nōō de pasa mindi kaa bifō Masa Jesosi ko dou awaa. Hēn a go fēēn wante a di gadii u di Wosu u Masa Gaangadu, nōō hēn a seti lei sēmbē. ¹⁵ Nōō dee hedima u Dju ko sai dē ta haikēēn tu, nōō de ko foondo seei teee, de taa: “Wē unfa di lagilagi sēmbē aki ko sabi soni sō, ma na a dee sikōō fuu a go?”

¹⁶ Hēn Masa Jesosi bia piki de. A taa: “Dee sēmbē, un haika e. Di lei i si mi ta lei aki, nōō na a mi a kumutu e. Ma di Sēmbē di manda mi ko aki, nēēn a kumutu. ¹⁷ Nōō ee wan sēmbē i ta hangi fii du fa Gadu kē nōō joo sabi ee a Gadu di lei u mi ta kumutu, ee miseei soni mi ta tei ta taki.

¹⁸ “Ma nōō ee wan sēmbē hopo ta konda soni fēēn seei, nōō nēbai nōō a ta suku, na sō a dē nō? Ma ee a ta suku nēbai da di

sëmbë di mandëen ko, nöö di sëmbë dë dë bumbuu sëmbë kaa. Na politiki a ta naki.”

¹⁹ Nöö hën a taa: “Dee sëmbë, na Mosesi bi tja dee wëti u Gadu ko da unu nö? Hën mbei un ta hei ën sô. Ma töku na wan fuunu kë hoi dee wëti dë, biga un kë kii mi. Nöö mi kë sa faandi mbei.”

²⁰ Nöö hën de piki ën taa: “Soni hën ko a i hedi nö, womi? Ambë da di sëmbë di kë kii i?”

²¹ Nöö hën a taa: “Fa mi dë aki, wan kodo foondo wooko tö mi du a saba, hën wë a bigi da unu te wan saanfa fuun du.

²² Ma nöö unu, hiniwanten un ta poi saba. Biga Mosesi bi da unu wan wëti taa un musu koti di maaka u Dju a dee womi mii fuunu sinkii, te de abi aiti daka u di de pai ën. Ma nöö tökuseei na a Mosesi ten wë di wëti dë kumutu e, ma sensi a dee oto gaan sëmbë fuunu dee bi dë ufö ën. ²³ Nöö ee wan sëmbë ko a unu fuun koti di maaka a di mii fëen sinkii dëen, nöö ee a kai a saba daka seei ma un ta koti ën waiwai fu di di wëti musu hoi. Wë nöö na wooko un ta wooko a di saba dë nö?”

“Wë nöö faandi mbei un musu ta guunjan mi u di mi heepi wan sëmbë ko bumbuu ku telu a saba daka? ²⁴ I si ö? Wan musu ta kuutu soni hesihesi sô e, dee sëmbë, ma un musu ta wegî soni luku fini ufö un kuutu, nöö di kuutu fuunu o dë leti.” Sô Masa Jesosi fan ku dee hedima naandë.

Di pisi aki ta lei i kumafa sëmbë ta mëni u Masa Jesosi.

²⁵ Nöö fa dee sëmbë u Jelusalen dë ta haika di fan u Masa Jesosi, nöö so u de ta hakisi taa: “Wë di sëmbë aki, nëen dee hedima fuu bi ta suku u kii nö? ²⁶ Nöö hën a ko dë aki ta fan a lanti dendu wajaa sô. Ma na wan sëmbë dë aki ta suku u tapëen seei. Wë a sa kë sonte dee hedima fuu ko si taa hën da di Paamusi Könu di Gadu bi o manda ko nö? ²⁷ Ma ee de ta mëni sô seei, ma u sabi naasë di sëmbë aki kumutu. U sabi ën bumbuu. Ma te di Paamusi Könu ko, sëmbë an o sabi naasë a kumutu.”

²⁸ Nöö di de fan sô, hën Masa Jesosi bai fan möön taanga ka a dë a di djai dendu dë taa: “Awa, un sabi mi tuu, di da un taa un sabi naasë mi kumutu. Ma tökuseei wan sabi fini fëen eti e. Biga fa mi ko aki, ma ko u mi seepi ma wan Sëmbë hën manda mi ko. Nöö di Sëmbë dë an ta ganjan sëmbë. Ma fa uun sai dë, wan sabi di Sëmbë mi ta taki aki möönsô. ²⁹ Ma nöö mii sabi ën biga nëen ala mi kumutu. Hën manda mi ko aki.”

³⁰ Nöö fa a fan dë, nöö di fan fëen an kai ku dee hedima seei, nöö hën de kë kisi ën tja go. Ma tökuseei na wan sëmbë panjëen, biga di juu fëen an dou eti.

³¹ Ma nöö hii fa dee hedima bi ta suku ën u kisi seei, ma wanlô hila sëmbë sai dë ko ta biibi nëen. Biga de taa: “Wë mi hakisi e, te di Paamusi Könu ko, nöö a o sa du möön gaan foombo wooko möön fa di sëmbë aki ta du nö?”

³² Nöö fa dee lanti ta fan kusikusi naandë, nöö dee Faliseima an kë jei seei taa sö de ta mëni u Masa Jesosi taa hën da di Paamusi Könu. Nöö hën de go a dee Gaan Begima dee ta dë a di Gaan Keikiwosu dë, hën de fiti buka makandi. Nöö hën de manda dee wakitima dee ta watji di Wosu taa be de go kisi Jesosi tja ko da de.

³³ Di juu dë, Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë eti. A taa: “Wan sati pisiten nöö mi o dë ku unu möön eti e, nöö mi o toona go a di Sëmbë di bi manda mi ko aki. ³⁴ A di juu dë woon ta suku mi te un wei, ma wan o feni mi möönsö. Biga ka mi o go dë, wan o sa ko dou ala e.”

³⁵ Nöö hën dee Dju hedima hakisi deseei taa: “Wë nöö naasë di womi aki sa go maingë te nöö wa o sa si ën möön? A sa kë taa a o go a dee oto köndë ka dee Dju sëmbë fuu paaja go, faa musu go ta lei dee oto köndë sëmbë nö? ³⁶ Andi da di oto a ta taki naandë taa woon suku mi te un wei, wan o si mi möön, nöö ka mi o go nöö wan o sa dou ala?”

³⁷ Nöö di kaba lasiti daka u di piizii dë, hën bigi möön hii dee oto daka tuu. Nöö a di daka dë, hën Masa Jesosi hopo taanpu hën a bai taa: “Ee wan sëmbë dëewata kisi i nöö be i ko a mi e, ko tei wata fii bebe. ³⁸ Biga a sikifi a Masa Gadu Buku taa, di sëmbë di ko biibi a mi nöö a o dë nëen hati dendu kuma wan kiiki hedi ta kule wata ta ko nöömö, ta tja di libi u teego ta paaja.”

³⁹ Wë nöö fa a fan naandë, a ta taki u di Akaa u Gadu di dee sëmbë ta biibi nëen o kisi a bakaten. Biga di juu dë, sëmbë an bi kisi di Akaa eti fu di Masa Jesosi an bi toona go a Gadu Köndë faa feni di nëbai fëen eti.

⁴⁰ Nöö di dee sëmbë jei fa a bai dë, hën so u de taa: “Maingë, di sëmbë dë, a musu u dë di Tjabukama di Gadu bi o manda ko e.”

⁴¹ Otowan taa: “Hën di Paamusi Könu seei di dë wante.” Otowan taa: “Hun? Nönö, na a Galilea di Paamusi Könu bi o kumutu e. ⁴² Biga Gadu Buku taki taa a o dë wan bakamii u Dafiti, nöö a Betelehem a o kumutu, ka Dafiti bi ta libi.”

⁴³ Nöö da sö dee sëmbë ko paati fu Masa Jesosi hedi. ⁴⁴ So u de kë go kisi ën seei fu de tja go a kuutu, ma tökuseei na wan sëmbë panjëen möönsö.

Aki ta lei fa dee Dju hedima buuse Masa Jesosi tjika.

⁴⁵ Nöö fa de mbei dë, hën wë dee wakitima toona go a dee Faliseima ku dee Gaan Begima, dee bi manda de ko. Hën dee hedima hakisi de taa: “Unfa wë? Wan kisi ën tja ko nö?”

⁴⁶ Hën de taa: “Wë nönö. Fa u jei di fan fëen te u kaba dë, nöö a bigi da u poi. Biga wa jei na wan sëmbë fan sö wan daka.”

⁴⁷ Nöö hën dee Faliseima taa: “Ambëe? A ganjan unu kisi tu nö? ⁴⁸ Fa u dë aki, un jei wan daka taa wan fuu dee takima ku

dee Faliseima aki ko biibi nëen ö? ⁴⁹ Wan sabi taa dee lagilagi sëmbë sösö wan dë, dee na sabi wan wojo soni u Gadu wëti, de nöö ta biibi ën nö? Helu u de tu!”

⁵⁰ Nöö fa de fan dë, nöö Nikodemusi di bi go fan ku Masa Jesosi a wan ndeti, nöö hënseei dë wan u dee hedima tu. Nöö hën a hakisi de taa: ⁵¹ “Wë nöö unfa di wëti fuu dë? U sa kuutu wan sëmbë da sitaafu söndö u dëen pasi faa fan, fuu sabi taa hogi a du tuu nö?”

⁵² Nöö hën de piki ën taa: “Aa, fa u dë aki, nöö i seei dë a di së u dee Galilea sëmbë tu nö? Wë go suku a di Buku luku ee unsë joo si taa wan tjabukama u Gadu kumutu a Galilea wan daka.”

[⁵³ Nöö fa de fan dë, nöö hën hii sëmbë booko paaja go u de a wosu.

8

¹ Ma nöö Masa Jesosi hën a go a di kununu de kai Oleifi Kununu.

A di pisi aki de tja wan mujëë ko a Masa Jesosi di de bi kisi ku waka manu.

² Nöö di dobooko fëen mamate biten, hën Masa Jesosi toona ko a di Wosu u Masa Gadu möön. Nöö fa a ko dë, nöö hën hii sëmbë hai ko wante nëen naandë, hën a seeka sindo faa lei de.

³ Nöö di juu dë, dee Sabima u Wëti ku dee Faliseima tja wan mujëë ko nëen naandë. A dë sö taa de kisi di mujëë dë ku wan womi, hën de tjëen ko buta taanputaanpu leti a dee hia sëmbë fesi dë.

⁴ Hën de taki da Masa Jesosi taa: “Wë Mësitë o, di mujëë aki, hën wë u kisi ku womi djunsu dë nöö hën wë u tjëen ko a i. ⁵ Wë nöö a dee wëti Mosesi bi da u, nöö a taa te u kisi wan mujëë sö nöö u musu naki ën ku sitonu kii. Nöö unfa ii taki u di soni dë?” Sö de hakisi ën. ⁶ Ma nöö fa de ta hakisi ën dë, taapu tö nöö de ta seti dëen sö fu de feni föutu nëen u de tjëen go kaagi. Ma nöö Masa Jesosi an piki de, hën a bendi ta sikifi soni ku ën finga a goon. ⁷ Hën de ta buta ku ën nöömö faa musu taki wan soni.

Te wan pisi hën a hopo taanpu. Hën a taa: “Luku, di fuunu di si taa a dë söndö föutu a Gadu wojo, nöö be a hiti di fosu sitonu naki di mujëë.” ⁸ Hën di a fan sö kaa, hën a toona bendi ta sikifi soni ku finga a goon möön.

⁹⁻¹⁰ Nöö di dee sëmbë bi tja di mujëë ko dë jei sö, nöö hën de bia ta fusi nango u de oto a oto baka, seti a dee gaan wan te dou a dee möön njönku wan. Biga de tuu ko si taa de an dë söndö föutu a Gadu wojo.

Nöö hën Masa Jesosi hopo taanpu, nöö an si na wan kodo sëmbë dë möön boiti di mujëe wanwan tō sai dë taanputaanpu. Hën a hakisi ën taa: “Wë mujëe o, unsë dee sëmbë dee tja i ko aki dë? De an da i sitaafu möön nö?”

¹¹ Hën a taa: “Wë nönö, Mësitë.”

Nöö hën a taa: “Söö, wë antoobi. Nöö miseei, ma o da i sitaafu tu. Nöö i toona go fii, ma te i go nöö na du hogi möön e, mujëe.”]

A di pisi aki dee hedima u dee Dju ta fia ku Masa Jesosi.

¹² Nöö hën Masa Jesosi toona seti fan ku dee sëmbë dee bi ko nëen naandë. A taa: “Mi da di limbo u di goonliba aki e. Hën mbei ee wan sëmbë i ta waka a mi baka nöö ja o waka a dungu möönsö, ma fusutan fii o dë limbolimbo gbegedee. Biga i kisi di libi u Gadu kaa.”

¹³ Nöö di a taki sö, hën dee Faliseima buta ku ën wante. De taa: “Haika fa i ta fan fii seei naandë. Ja abi na wan sëmbë u dë kotoigima da i, hën mbei sëmbë an sa piki di fan fii taa tuutuu soni i ta taki.”

¹⁴ Hën Masa Jesosi piki de taa: “Ee soni u miseei mi ta konda seei, ma nöö tuutuu soni mi ta taki e. Biga mii sabi naasë mi kumutu, nöö mi sabi naasë mi nango tu. Ma fa un sai dë, un wan sabi dee soni dë.

¹⁵ “Nöö fa un ta kuutu mi aki, un ta kuutu mi a libisëmbë fasi nöö. Ma fa mi dë aki, ma ta kuutu na wan sëmbë. ¹⁶ Ma te mi o kuutu, nöö di kuutu u mi o dë leti e, biga na mi wanwan o kuutu ën. Ma mi ku mi Tata di manda mi ko aki tuu o kuutu ën makandi.

¹⁷ “Nöö unfa a dë a di wëti fuunu, dee sëmbë? Na tu sëmbë musu taki di wan soni ufö de sa piki taa tuu nö? ¹⁸ Wë nöö mi dë wan sëmbë ta kotoigi da miseei kaa, nöö di otowan hën da mi Tata di manda mi ko aki.”

¹⁹ Nöö hën de hakisi ën taa: “Sö nö? Wë naasë di tata fii dë?”

Hën a piki de taa: “Wë di wan sabi mi, hën mbei wë wan sabi mi Tata. Ma ee un bi sabi ambë da mi, nöö un bi o sabi ambë da mi Tata tu.”

²⁰ Nöö dee fan Masa Jesosi ta fan naandë, nöö a fan de leti a di Wosu u Masa Gaangadu dendu, zuntu ku di kamian ka de ta tja möni ko u da Gadu. Ma nöö fa hii sëmbë bi dë gidjii dë seei, ma töku na wan sëmbë kisi ën panjan, biga di juu fëen an dou eti.

A di pisi aki Masa Jesosi ku dee hedima u Dju ta fan eti.

²¹ Nöö hën a toona fan ku de möön taa: “Mi o go, nöö woon suku mi te un wei ma wan o sa dou ka mi nango e. Nöö woon dëdë söndö Gadu puu unu a bëe u dee hogidu fuunu.”

²² Nöö hën di a taki sö, hën dee hedima u Dju taa: “Wë unsë a o go di a taa ka a o go wa o sa dou ala? A sa kë a o go kii ën seei nö, maingë?”

²³ Ma nöö hën a taki da de taa: “Un haika e, uun dë u goonliba aki, ma nöö mii dë u Gadu. ²⁴ Nöö fa mi taki da unu taa woon dëdë söndö Gadu puu unu a bëë u dee hogi du fuunu aki, nöö tuu e. Biga ee wan kë piki mi taa mi da di Sëmbë di mi taki da unu taa mi dë aki, nöö woon dëdë a dee hogi du fuunu liba söndö Gadu puu unu a bëë.”

²⁵ Nöö hën de hakisi ën taa: “Wë fa i ta fan dë, ambë seei da i?”

Nöö hën a piki de taa: “Mi da di Sëmbë di mi ta taki da unu nöömö kaa taa mi dë. Hën nöö mi dë eti. ²⁶ Nöö fa mi dë aki, mi abi sëmëni soni u mi sa tei kuutu unu, ma nöö ma o du sö e. Biga di Sëmbë di manda mi ko aki, nöö dee sondi dee a ta taki da mi nöö de nöö mi ta tei ta taki. Nöö tuutuu sondi a ta taki e, dee sëmbë. I sa futoou ën.”

²⁷ Ma nöö fa Masa Jesosi ta fan naandë, de an ta fusutan taa soni fëën Tata Masa Gadu a ta taki. ²⁸ Fëën mbei a taki da de taa, “Te di daka woon hopo Mi di ko Libisëmbë Mii aki buta a liba bifö woon ko sabi ambë da mi awaa. Nöö a di ten dë, nöö woon ko si taa ma ta du na wan wojo sondi u mi seei, söseei tu ma ta fan wan soni u miseei, ma dee soni mi Tata lei mi, nöö de mi ta taki. ²⁹ Nöö fa a manda mi ko aki, nöö a ta dë ku mi tu e. An ta disa mi wanwan möönsö, biga hiniwan juu mi ta du dee sondi dee ta kai ku ën.”

³⁰ Nöö di dee hia sëmbë bi sai dë jei fa a fan, nöö sëmëni u de bia ko biibi nëën, te kisi so u dee hedima u Dju.

A di pisi aki Masa Jesosi ta taki da de taa de an dë tuutuu bakamii u Abahamu.

³¹ Nöö hën Masa Jesosi fan ku dee hedima u Dju dee ko biibi ën dë taa: “Ee un ta hoi dee lei mi ta lei unu aki nango nöömö, nöö woon ko dë bakama u mi tuutuu. ³² Nöö woon ko sabi sondi gbelingbelin, leti kumafa a dë a Gadu wojo. Nöö te un ko sabi sondi sö kaa, nöö a o mbei un ko fii kumutu a di saafu un sai dë.”

³³ Nöö hën de piki ën taa: “Ambëë? Fa uu dë aki, u da Abahamu böngö. Hën da gaan sëmbë fuu. Na wan ten u bi dë saafu a sëmbë basu wan daka. Nöö unfa i sa taa woo ko fii kumutu a saafu?”

³⁴ Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Fu tuutuu mi taki da unu taa ee wan sëmbë i ta du hogi nango nöömö, nöö saafu wë i dë a hogi du basu e.

³⁵ “Nöö ee i dë saafu ta wooko da wan famii, nöö ja a’ wan tan kamian a di famii dë möönsö. Biga saafu nöö i dë. Ma nöö di sëmbë di dë miii u di famii, nöö hën o dë a di famii nöömö, nöö hën o abi taki a di wosu dendu. ³⁶ Wë nöö ee di Mii u Gadu aki, hën puu i a saafu mbei i ko fii, nöö i ko fii tuutuu seei.

³⁷ “Dee sēmbē, fa un sai dē, mi sabi taa unu da dee bōngō u Abahamu, ma nōō wan ta djei ēn e. Biga un dē kabakaba u kii mi fu di wan kē tei dee soni mi ta lei unu aki. Ee Abahamu wē, an bi o du sō o. ³⁸ Fa mi dē aki, mi ta lei unu dee sondi dee mi si ku dee mi jei a mi Tata, ma nōō unu ta du dee sondi dee un si a di tata fuunu.”

³⁹ Nōō hēn de piki ēn taa: “Un tata fuu i ta taki dē? Na di bōngō u Tata Abahamu u dē nō?”

Hēn a piki de taa: “Ee un bi dē dee gbelingbelin bōngō u Abahamu, nōō un bi o libi kuma hēn. ⁴⁰ Ma un dē kabakaba u kii mi, hii fa mi da di Sēmbē di ta lei unu dee tuutuu soni u Gadu dee miseei jei nēēn. Abahamu an bi o du sō wan soni e. ⁴¹ Ma un ta du dee soni dee un si a unu tata, hēn mbei un kē kii mi.”

Nōō hēn de piki ēn taa: “Wē nōō fa i ta fan dē, i kē mbei taa u da oto tata mii nō? Nōnō. Masa Gaangadu mii seei u dē. Hēn nōō da u Tata.”

⁴² Nōō hēn Masa Jesosi piki de taa: “Ee Gadu hēn bi da unu tata, nōō un bi o lobi mi e, biga nēēn ala mi kumutu ko aki. Hēn seei wē manda mi ko aki. ⁴³ Nōō faandi mbei wan ta fusutan dee soni mi ta taki aki? A dē fu di wan dē a di fa fuun tei de, hēn wē mbei e.

⁴⁴ “Di didibi seei wē da unu tata e, dee sēmbē. Biga dee soni dee a lo’ u du, nōō deseiei wē un ta kē du dē kaa. Fa a sai dē, sensi a di seti u mundu a bi ta kii sēmbē kaa. An nama wan daka seei a tuu soni mōōnsō, biga di soni de kai tuu, an dē nēēn hati seei. Mindi soni, hēn da di hiniwan daka fan fēēn di a ta fan kaa, biga nēēn mindi soni ku lēgēdē kumutu. ⁴⁵ Nōō fu di un nama ku ēn, hēn wē mbei wan kē piki mi a dee tuutuu soni mi ta lei unu aki.

⁴⁶ “Fa un dē aki, na wan fuunu sa lei finga a mi taa mi du hogi wan daka mōōnsō. Wē ee wan sa lei sō, nōō hēn da tuutuu soni nōō mi ta taki. Nōō faandi mbei wan kē piki mi? ⁴⁷ Na fu di wan dē sēmbē u Gadu nō? Aai, hēn wē mbei. Wē biga di sēmbē di dē u Gadu nōō hēn ta haika Gadu woto.”

⁴⁸ Nōō hēn de piki ēn taa: “Sōō. Wa bi taki leti o, taa ju da wan takusēmbēma, ju Samalia sēmbē ju? Wan hogi soni wē dē a i liba ta fan dee lō fan naandē!”

⁴⁹ Hēn Masa Jesosi piki de taa: “Nōnō e, dee sēmbē. Na soni hēn dē a mi liba e, ma mi Tata nē hēn nōō mi ta suku u bai. Ma unu ta wisiwasi mi. ⁵⁰ Ma nōō ma a’ toobi, biga ma ta suku nēbai da miseei. Ma nōō wan Sēmbē dē di ta suku ēn da mi, nōō hēn ta kuutu buta ambē fiti nēbai ku ambē an fiti. ⁵¹ Nōō ka a hei mi tjika aki, nōō fu tuutuu mi taki da unu taa ee wan sēmbē ta hoi dee soni mi ta fan aki, nōō an o dēdē kaba a sōō mōōnsō.”

⁵² Nōō hēn dee Dju hedima piki ēn taa: “Sōō. Awaa u ko si gbelin taa wan didibi hēn dē a i liba tuu, fa i ko ta fan

dee laulau fan naandë. Biga Abahamu dödë gaanduwe kaa, söseei dee fesiten tjabukama tu. Ma nöö ii ko dë aki ta bai taa ee wan sëmbë ta hoi a dee lei fii nöö an o dödë möönsö. ⁵³ Fa i sai dë, i hei möön Abahamu ku dee oto tjabukama u Gadu dee dödë kaa nö? Unfa seei i ta mëni fii seei?”

⁵⁴ Hën Masa Jesosi piki de taa: “Ee miseei ta hei miseei, nöö an dë wan wojo sondi. Ma mi Tata di un taa hën da Gadu fuunu, hën ta hei mi e. ⁵⁵ Nöö hii fa un taa a dë unu Gadu ma töku wan sabi ën, ma nöö mii sabi ën. Ee mi taa ma sabi ën, nöö hën da mi dë wan lëgëdëma kuma unu. Ma nöö mii sabi ën e, nöö mi ta hoi dee taki fëen tu. ⁵⁶ Nöö Abahamu, di gaan sëmbë fuunu, bi wai tumusi e, di a sabi taa a o si di daka di mi o ko a goonliba aki. Wë nöö a si ën tu, nöö a wai seei.”

⁵⁷ Fa a fan dë, hën de mbei: “Höön, andi i ta taki dë? Fa I sai naandë, ja gaandi dou feifiteni jaa eti, hën i bai taa i si Abahamu nö?”

⁵⁸ Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Tuutuu mi taki da unu taa bifö de pai Abahamu, nöö mi bi dë gaanduwe kaa.”

⁵⁹ „Nöö fa a piki dë, nöö de jei seei gbelin taa a taki taa hënseei da Gadu. Nöö hën de kule go kisi sitonu mii u de naki ën kii. Ma nöö Masa Jesosi fusi a de dendu pala kumutu a di Wosu dë go fëen.

9

A di pisi aki Masa Jesosi kula wan bookowojoma a

wan saba daka.

¹ Nöö hën fa Masa Jesosi nango dë, te wan pisi hën a si wan bookowojoma di de bi pali sö.

² Nöö hën u dee bakama fëen hakisi ën taa: “Wë Mësitë o, fa de pali di sëmbë bookobookowojo aki, hogi hën tata ku ën mama du mbei de pali ën sö nö, naa nëen seei a kumutu?”

³ Nöö hën a piki u taa: “Nönö, na hogi di womi aki du e, na hogi hën mama ku ën tata du tu. Ma a ko pasa sö u di kaakiti u Masa Gadu musu ko a limbo nëen libi. ⁴ Fa u dë aki, nöö u abi ten eti fuu ta wooko da di Sëmbë di manda mi ko aki, biga didia dë eti. Ma te wan pisi ndeti o ko, nöö na wan sëmbë o sa wooko möön. ⁵ Hën mbei solanga mi dë a goonliba aki, nöö mi da di Limbo di ta limbo sëmbë u di goonliba aki wojo.”

⁶ Nöö fa a fan naandë, hën a tunta a goon wante. Nöö hën a mbei ën pötöpötö, hën a lobi a di bookowojoma naandë wojo.

⁷ Nöö hën a taki dëen taa be a go wasi a di tobo de kai Siloam. (Nöö di “Siloam” dë, hën kë taki “de mandëen”.)

Nöö hën di sëmbë go, hën a go wasi te a kaba. Nöö fa a du naandë, hën wojo fëen limbo gbegedee, a ko ta si soni, nöö hën a toona go fëen a wosu.

⁸ Wë nöö di a dou a wosu, hën dee sëmbë ku ën ta libi bandja ku bandja naandë, ku dee oto sëmbë dee bi naa si ën ta pidi möni, hën de ko si ën naandë.

Hën de ta hakisi taa: “Wë nöö di sëmbë aki, nëen u bi ta si sindosindo ta pidi möni nö?”

⁹ Otowan taa: “Hën seei wë di dë e.”

Otowan taa: “Nönö, nëen. Oto sëmbë nöö wë djei ën sö.”

Ma nöö hënseei piki taa: “Mi seei wë disi wante e, dee sëmbë!”

¹⁰ Hën de taa: “Wë nöö unfa a waka wojo fii jabi te i ko ta si soni baa?”

¹¹ Hën a piki de taa: “Wan womi de kai Jesosi hën wë mbei wan pötöpötö lobi a mi wojo, hën a manda mi u mi go wasi a di tobo de kai Siloam. Nöö hën di mi go wasi, nöö hën mi ko ta si soni.”

¹² Hën de hakisi ën taa: “Wë nöö naasë di sëmbë dë?”

Hën a taa: “Wë nönö, ma sabi.”

¹³ Nöö hën wanlö sëmbë bi sai naandë tei ën tja go a dee Faliseima. ¹⁴ Wë biga di daka di i si Masa Jesosi kulëen naandë, nöö a bi dë leti a wan saba.

¹⁵ Hën dee Faliseima hakisi ën taa: “Wë womi, unfa i du ko ta si soni? Kondëen da u.”

Hën di sëmbë piki taa: “Wë di sëmbë tei doti mbei pötöpötö lobi a mi wojo, hën mi go wasi. Hën wë wojo u mi ko limbo, mi ko ta si soni e.”

¹⁶ Nöö hën so u dee Faliseima taa: “Hön, di sëmbë naandë, na a Gadu a kumutu e. Biga an hoi di saba.”

Ma dee otowan u de taa: “Ma wan hogi sëmbë an bi o sa du sö wan gaan foondo soni e.” Hën de kisi toobi ku deseei naandë.

¹⁷ Nöö hën de toona bendi ko a di sëmbë di wojo bi booko naandë baka, hën de taa: “Wë ju a bi kula mbei i ko ta si soni. Nöö unfa fëen ii taki?”

Hën a taa: “Wë mi si taa a dë wan tjabukama u Gadu.”

¹⁸ Ma nöö de an kë piki seei taa de bi pai ën bookobookowojo ma nöö fa u dë aki a ko ta si soni. Nöö hën de dë a di taki tee, hën de kai hën tata ku ën mama ko.

¹⁹ Hën de hakisi de taa: “Wë di sëmbë aki sö, mihi fuunu nö? Nöö bookobookowojo un bi pai ën nö? Nöö unfa a waka ufö a ko ta si soni fa u dë aki? Un piki u boo jei.”

²⁰ Nöö hën di tata ku di mama piki de taa: “Wë u sabi taa a dë mihi fuu, nöö u sabi gbelingbelin tu taa u bi pali ën bookobookowojo. ²¹ Ma nöö fa a waka ufö a ko ta si soni, nöö di dë wa sabi. Nöö wa sabi tu ambë da di sëmbë di kulëen te a ko ta si soni. Ma nöö di a dë gaangaan sëmbë kaa, nöö a kandë un sa hakisi ën seei i si, be hënseei fan ku unu.”

²² Nöö sö di tata ku di mama u di womi piki, u di de fëëë dee hedima u Dju. Biga wë de bi buta taa ee wan sëmbë ta piki taa

Jesosi hën da di Paamusi Könu, nöö de o puu i a keiki. ²³ Hën mbei de piki a di lö fasi dë taa: “Un hakisi hënseei biga a ko gaan sëmbë kaa.”

²⁴ Nöö hën de toona kai di womi di u tu pasi ko a de.

Hën de taki dëen taa: “Wë womi, fa i fan dë, u kë jei ën möön. Ma nöö i musu hopo maun a liba soi a Gadu fesi taa tuutuu soni gbelin joo taki awaa. Biga u sabi taa di sëmbë di i taa hën kula i dë, nöö takulibima a dë e.”

²⁵ Nöö hën di sëmbë piki de taa: “Wë ee a dë takulibima nöö di dë ma sabi. Ma wan kodo soni nöö mi sabi. Hën da mi bi dë bookowojoma, ma nöö fa u dë aki mi ko ta si soni.”

²⁶ Nöö hën de hakisi ën möön taa: “Wë andi ku andi seei a du da i baa, ufö i ko ta si soni. Piki u boo jei.”

²⁷ Nöö hën a piki de taa: “Wë mi bi taki di soni da unu kaa ma nöö wan kë piki. Andi fëen seei un kë jei a mi möön? A sa kë taa unu seei kë bia ko bakama fëen tu nö?”

²⁸ Nöö fa a piki de naandë, hën de kisi faja awaa. Hati u de boonu ku ën tee hën de kosi ën te a bigi. De taa: “Höön, wë nöö i kë dë bakama u sö wan lagilagi sëmbë nö? U dee sëmbë aki, bakama u Mosesi uu dë, ²⁹ biga u sabi taa ku Mosesi wë Gadu bi fan. Ma di lö sëmbë dë, hën wa sabi naasë seei a kumutu ko aki.”

³⁰ Nöö hën di sëmbë taa: “Aa, wë a foombo mi tumisi o, di un taa wan sabi naasë a kumutu, ma nöö a kula mi te mi ko ta si soni. ³¹ Wë u sabi taa fa Gadu sai dë, an ta haika di begi u wan takulibima. Ma di sëmbë di ta lesipeki ën ta du dee soni dee a ta taki, nöö te hën begi ën nöö a ta jei. ³² Wë nöö fu sensi di goonliba mbei te kisi tide, nöö wa jei taa de mbei wan sëmbë di de pali bookobookowojo ko si soni wan daka. ³³ Ee di sëmbë dë an bi dë u Gadu, nöö an bi o sa du sö wan soni e.”

³⁴ Nöö fa di womi piki naandë, hën dee hedima kosi ën tee, de taa: “Ju! Fa i si de pali i bookobookowojo dë, nöö ja sabi taa hogilibi mbei de pali i sö nö? Nöö andi i abi u lei u?” Nöö hën de jakëen puu a di keikiwosu dë buta go a döö.

³⁵ Nöö di Masa Jesosi ko jei taa sö de jaka di womi, hën a ko miti ku ën. Hën a hakisi ën taa: “Unfa wë baa? I ta biibi a di Mii u Gadu di ko libisëmbë mii nö?”

³⁶ Nöö hën di womi piki ën taa: “Wë nöö Mësitë o, unsë seei a dë baa? Mi kë biibi nëen.”

³⁷ Nöö hën a piki ën taa: “Hën wë i si disi kaa e. Hën seei wë ta fan ku i aki.”

³⁸ Nöö hën di womi taa: “Aaa, wë Masa, mi ta biibi o.” Hën a saka tjökö kini a goon dëen.

³⁹ Nöö di soni pasa dë, hën mbei Masa Jesosi taki wan soni aki sö. A taa: “Fa mi ko a goonliba aki, nöö mi ko fu mbei libisëmbë musu kuutu paati ku deseëi. Dee bookowojoma, de o ko a mi fu mi limbo de wojo be de fusutan soni. Ma nöö dee

sëmbë dee taa wojo u de an booko, de ta si soni kaa, nöö de o ko fika bookowojoma awaa.”

⁴⁰ Nöö fa a fan naandë, nöö wanlö Faliseima bi sai naandë ta jei, nöö de sabi taa de a ta tjökö. Hën de taa: “Ee? Unfa i taki? I kë taa u dë bookowojoma nö?”

⁴¹ Hën a piki de taa: “Wë ee un bi piki taki wojo fuunu booko, nöö wan bi du hogi e. Ma nöö di un taa soni an du unu, un ta si soni kaa, nöö fëen mbei föutu fika a unu liba.”

10

Aki Masa Jesosi ta taki soni u sikafu ku di sëmbë ta kiija de.

¹ Nöö hën Masa Jesosi ta lei dee sëmbë möön, a taa: “I sabi fa a dë te wan sëmbë o kiija sikafu. A o mbei wan sitonu peni ta tjubi de fu hogi mbeti an sa ko kisi de kii. Na sö a dë nö? Wë nöö fa a o mbei di peni dë, nöö wan kodo dööbuka tö a o abi.” Nöö mi o konda wan soni da unu aki, nöö tuutuu soni seei a dë e. Ee wan sëmbë an kë waka a di dööbuka, ma a ta sube fëen a wan oto kamian fu go a di peni dendu, nöö di sëmbë dë nöö fufuuma e, hogihatima gbelin seepi a dë wante.

² “Ma di sëmbë di o waka a di dööbuka ko a di peni dendu, nöö hën da di kiijama u dee sikafu seei. ³ Nöö fa i si a ko dou dë, nöö wantewante di wakitima o jabi di döö dëen, faa pasa go a dendu. Nöö te a go a dendu kaa, nöö hiniwan u dee sikafu a o kai de në, nöö de o jei ën biga de sabi ën töngö. Nöö a o tja de kumutu a di peni dendu go a döö faa sölugu de. ⁴ Nöö fa de o go a döö dë, nöö di sikafuma o ta waka a de fesi, nöö de o dë nëen baka, biga de ta sabi ën töngö.

⁵ “Ma ee wan oto sëmbë di nëen ta kiija de ko a de naandë, nöö de an o go nëen baka e. De o kule seei dëen, biga de an sabi wan oto sëmbë töngö möön leki di sëmbë ta kiija de.”

⁶ Sö wan woto Masa Jesosi tei lei dee sëmbë a nöngö fasi, ma nöö de an saandi a ta taki da de möönsö.

⁷ Nöö di a si taa de an ta fusutan, hën a toona fan ku de möön. A taa: “Mi taki e, dee soni i si mi o fan ku unu aki, nöö tuutuu soni seei de dë e. Mi seepi wë da di dööbuka, di fii waka go dou a dee oto sikapu. ⁸ Hii dee sëmbë dee bi buta deseei a di kamian di i si mi abi aki, nöö fufuuma söso nöö de bi dë e. Fëen mbei dee sikafu dee dë u mi tuutuu an bi ta piki de buka.

⁹ “Mi taki da unu e, taa mi da di dööbuka da hiniwan sëmbë di sa kë pasa go a di peni dendu faa feni di heepi u Gadu. Nöö sö wan sëmbë i dë fii bööböö seei. I sa ta waka fii nango a döö toona ko, ta feni di sölugu u Gadu.

¹⁰ “Dee fufuuma dee mi bi taki dë, de ko u de ganjan dee sikapu kii poi kaba a söso. Ma mii ko u ko da de gbelingbelin libi seei ku telu.”

¹¹ Hën a toona taki möön taa: “Mi da di möön bumbuu sikafuma u sikafu e. Biga fa mi dë aki, mi dë kabakaba u mi dëdë da dee sikafu u mi. ¹² Ma di sëmbe de ta juu u luku sikafu u de pakëen, nöö hën an o dë sö e, biga nëen abi dee sikafu. Nöö te a si taa hogi mbeti ta ko, nöö a o kule disa de naandë go fëen fiaa. Nöö di hogi mbeti o booko ko a de ko paaja de fanjanfanjan. Wan si ö? ¹³ Di sëmbe de ta juu ta paka dë, a go fëen gaanduwe biga aan toobi ku dee sikafu. Möni nöö a ta wooko fëen. Ma mi, ma dë sö e.

¹⁴ “Mi taki da unu möön e, taa mi da di möön bumbuu kiijama u sikafu. Mi sabi dee sikafu u mi, nöö dee sikafu u mi seei sabi mi tu. ¹⁵ Leti kumafa i si mi ku mi Tata sabi u seei bunu aki, nöö sö mi ku dee sikafu u mi sabi u seei tu, hën mbei wë mi o dëdë da de.

¹⁶ “Nöö mi abi oto sikafu dee an dë a di hipi aki dendu eti e, nöö deseei mi musu tja ko mökisi ku dee disi tu. Biga de o jei di tögö u mi, nöö te de jei ën nöö de o piki ko a mi, nöö woo dë wan kodo hipi sikapu ku wan kodo sikafuma.

¹⁷ “Nöö fu di soni i si mi fan naandë, fëen hedi mbei mi Tata lobi mi sö e, fu di mi o lasi mi libi da dee sikafu u mi, fu mi toona feni ën baka. ¹⁸ Nöö fa mi o lasi mi libi dë, na sëmbe hën o puu ën a mi e. Nönö. Ma ku miseei kë mi o lasi ën. Nöö mi abi leti fu mi lasi mi libi, mi abi leti fu mi sa toona feni ën baka tu, biga sö mi Tata buta da mi kaa u mi musu du.”

Sö Masa Jesosi fan ku dee sëmbe ta haikëen dë te a kaba.

¹⁹ Nöö fu di fan u Masa Jesosi naandë hedi mbei dee hedima u Dju kisi toobi buja te a bigi paati ku deseei. ²⁰ So u de taa: “Di sëmbe naandë, didibi dë nëen hedi e. Hën wë poi ën sö. Faandi mbei un sai naandë ta haikëen eti?”

²¹ Otowan taa: “Wan sëmbe di didibi dë nëen hedi, nöö a sa fan sö wan fan nö? Unfa wan didibi sa kula wan sëmbe di de pali bookobookowojo te a ko ta si soni?”

Aki ta lei fa dee hedima u Dju

an ta biibi tjika.

²² Nöö di juu dë, de ta njan wan gaan piizii a Jelusalen möön, di de ta mëni kumafa de bi toona wëi di Gaan Keikiwosu da Gadu. Nöö di ten dë da di möön kötö ten u di jaa. ²³ Nöö hën wë Masa Jesosi ta waka a di baiko u di Wosu u Masa Gadu de ta kai di Baiko u Salumon. ²⁴ Nöö hën wë aan soni, hën dee hedima u Dju ko lontu ën naandë wante.

Hën de hakisi ën taa: “Womi, un longi seei joo ta bia u ta daama nango ta ko? Fan ku u limbolimbo awaa. Ee i da di di Paamusi Kõnu, nöö i piki u gbelin boo sabi awaa.”

²⁵ Hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë mi bi taki ën da unu kaa, ma nöö wan bi kë biibi. Biga sëmëni gaan wooko mi du a mi Tata në, nöö de ta konda gbelin ambë da mi. ²⁶ Ma wan kë

piki möönsö. Nöo di soni mbei, fu di wan dë a dee sikafu u mi dendu.

²⁷“Fa dee sikafu u mi sai dë nöo de sabi mi töngö e, nöo mi seei sabi de tu. Nöo de ta waka ta ko a mi baka, ²⁸nöo mi ta da de di libi u teego. Soni an o mbei te de sa lasi go kaba a sösö möönsö e, nöo de an sa puu de a mi maun dendu tu. ²⁹Biga mi Tata hën da mi de, nöo hën abi di möön gaan kaakiti u mundu. Hën mbei de an sa puu de nëen maun möönsö, ³⁰nöo de an sa puu de a mi maun möönsö tu.” ³⁰Biga mi ku mi Tata dë di wan.”

³¹Nöo fa i si Masa Jesosi fan dë, nöo hën dee hedima hati boonu wante, te de kisi sitonu mii möön u de naki ën kii.

³²Nöo hën Masa Jesosi fan ku de taa: “Sömëni gaan foondo wooko mi du a unu mindi u lei unu di kaakiti u mi Tata. Wë nöo fu undi u de hedi mbei un kë naki mi ku sitonu kii?”

³³Hën de taa: “Nönö e! Fa i si u kë naki i aki, na u dee foondo wooko fii hedi e. Ma fu di i ta sösö Masa Gaangadu, hën mbei. Biga fa i dë aki, nöo i da wan sösö libisëmbë leti kuma u, ma nöo hën i sai naandë ta pëe i seei taa i dë Gadu. Hën mbei wë u kë naki i ku sitonu kii.”

³⁴⁻³⁵Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë nöo di soni dë hën bigi da unu sö nö? Wan sabi fa a sikifi a di Buku u Gadu di un taa hën ta tii libi fuunu naandë nö? A taa, Gadu bi kai so sëmbë ‘gadu’ fu di a buta de fu de kuutu nëen kamian. Sö di Buku taki, nöo ja sa puu na wan soni a di Buku.

“Wë nöo ee dee sösö sinkii sëmbë dë a kai ‘gadu,’ ³⁶nöo mi wë? Unfa un sa taki taa mi ta sösö Gadu te mi taa mi da Mii fëen? Andi mbei a ta bigi da unu sö? Biga mi Tata seei wë tei mi apaiti fëen seei vö, hën a manda mi ko a goonliba aki.

³⁷“Ma nöo fa i si mi ta fan ku unu aki seei, ma an dë fuun piki e, ee na un si mi ta du dee lö wooko dee mi Tata nöo bi sa du. ³⁸Ma ee un si mi ta du de, nöo be un biibi fu de hedi e, ee wan kë piki fa mi ta fan aki. Biga te un biibi u de wooko hedi kaa, nöo woon ko fusutan taa di Tata dë a mi tuu, nöo mi dë a di Tata. Mi ku ën, sö u dë di wan.”

³⁹Nöo fa Masa Jesosi fan dë, hën de kë kisi ën panjan tja go wante, ma nöo hën a fusi kumutu a de dendu go fëen. ⁴⁰Nöo hën a koti go a di oto së banda u Joodan Lio ka Johanisi bi ta dopu sëmbë a fesi, ⁴¹nöo naandë sëmbë ta ko nëen seei te a hia.

Hën de taa: “A dë sö tuu, taa Johanisi an bi du na wan foondo wooko möönsö. Ma Gadu bi dë ku ën e, biga hii dee soni dee a bi taki u di sëmbë aki, de tuu dë tuu.” Sö de ta fan ku deseai. ⁴²Nöo fu di soni dë hedi mbei hia sëmbë ko biibi a Masa Jesosi a di kamian dë.

11

Aki ta konda fa Masa Jesosi weki Lazalosi a dëdë.

1-2 Wë nõö di juu dë, nõö hën wan womi bi dë de kai Lazalosi, nõö hën a kai a siki. Nõö a abi tu sisa fëen: wan da Maita, di otowan da Malia. Nõö de dii sëmbë dë tuu ta dë a di köndë de kai Betania. Nõö di Malia aki sò, hën da di mujëe di o tutu di sumëe suti fatu a Masa Jesosi futu te a kaba nõö a o dëe ën ku di uwii u hedi fëen.

3 Nõö hën wë de tu sisa manda buka da Masa Jesosi ka a dë ala taa Lazalosi di mati fëen di a bi lobi di gaan lobi, nõö a siki tee na soni.

4 Nõö di Masa Jesosi jei di buka dë kaa, hën a taa: “Awa, ma di siki fëen i si aki, na dëdë o dë kaba fëen e, ma fu Masa Gaangadu kisi nëbai. Biga di Mii fëen aki o feni gaan nëbai a di soni di o pasa aki.”

5 Wë nõö Masa Jesosi lobi de dii sëmbë dë gaanfa: Maita, ku Lazalosi, ku Malia. 6 Ma tókusee fa a jei di buka naandë seei, ma a tan tu daka eti ufö a o go haika dee sëmbë awaa.

7 Nõö hën a taki da u dee bakama fëen taa: “Un seeka, boo toona go a Judea awaa e.” [Biga Betania da wan köndë fu Judea.]

8 Nõö hën u taa: “Wë ma Mësitë o, djunsudjunsu dë dee hedima bi kë naki i ku sitonu kii ala, nõö hën i kë fuu toona go ala möön nõ?”

9 Nõö hën Masa Jesosi piki u a wan nongö fasi, a taa: “Hiniwan didia ta limbo tuwalufu juu langa, nõö di sëmbë di ta waka a dee juu dë an sa naki futu kai. Biga di sonu ta tuwë limbo dëen. 10 Ma nõö di sëmbë di ta waka a ndeti nõö hën sa naki futu biga limbo an dë. I si?”

11 Nõö hën a fan ku u taa: “Di mati fuu de kai Lazalosi duumi e. Ma mi o go weki ën baka.”

12 Nõö hën u taa: “Wë Masa o, wë ee a dë sò nõö an hogi poi. Biga ee duumi a duumi, nõö hën da a o bëtë.” 13 Ma nõö fa Masa Jesosi fan dë, a taki ën fu di a si taa Lazalosi dëdë kaa, ma u dee bakama fëen ta mëni taa sösö duumi nõö a ta taki.

14 Nõö hën a fan ku u limbolimbo awaa taa: “Lazalosi böö koti e. 15 Ma nõö mi wai fuunu hedi u di a dë taa ma bi dë ala, biga di soni ta pasa aki hën o mbei un ko biibi möön taanga. Nõö un hopo seeka, boo go haika di dëdë.”

16 Nõö hën Tomasi, di de kai Tumii, taki da u dee otowan taa: “Womi, un boo go nõö e, be dee hedima kii u ku Masa Jesosi tuu makandi, [be de böö fuu.]” 17 Nõö fa de fan dë, nõö hën de hopo, hën de nango teefa de go dou a di köndë. Nõö hën de ko sabi taa Lazalosi dëdë, de bei te a abi fö daka kaa.

18 Nõö di köndë de kai Betania dë, hën ku Jelusalen an bi dë longi tumisi. Dii kilomëti nõö de bi dë, 19 nõö hën mbei sëmëni u dee hedima u Dju kumutu a Jelusalen ko a Betania u de ko këe pena ku Maita ku ën sisa Malia.

²⁰ Nöo hën di Maita ko jei taa sö Masa Jesosi dë a pasi ta ko, hën a hopo wante waka go faa go miti ën a pasi. Ma Malia nöo hën a fika a wosu ala eti.

²¹ Nöo fa Maita ko dou a Masa Jesosi naandë, hën a taki dëen taa: “Ee Masa o, ee i bi dë aki, nöo di baaa u mi an bi o dëdë e.

²² Ma nöo mi sabi taa hiniwan soni di i hakisi Gadu kaa, nöo Gadu o da i ën.”

²³ Nöo hën Masa Jesosi taa: “Mujëë, na fëëë e. Di baaa fii o toona weki baka.”

²⁴ Hën a taa: “Aai, wë mi sabi taa a di kaba lasiti daka teee hii sëmbë o toona weki nöo hënseei o weki tu.”

²⁵ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Mujëë o, miseei wë disi kaa e, di ta weki sëmbë a dëdë ta da de libi. Nöo di sëmbë di ta biibi a mi, ee hën sinkii dëdë seei ma nëen da kaba u di libi fëen eti e. Biga a abi di libi u teego kaa. ²⁶ Nöo hiniwan sëmbë di biibi a mi te a feni di libi dë, nöo na wan ten seei a o dëdë kaba a sösö möönsö. I ta piki di soni dë nö, mujëë?”

²⁷ Hën a taa: “Aai Masa, mi ta biibi tuu taa i da di Mii u Masa Gaangadu. I da di Könu Gadu bi paamusi taa a o manda ko a di goonliba aki.”

²⁸ Nöo fa de fan te de kaba naandë, nöo hën Maita toona go a wosu. Hën a kai ën sisa Malia tja go a wan së, hën a taki dëen taa: “Di Mësitë ko e, nöo a hakisi fa fii.”

²⁹ Wë nöo di Malia jei sö taa Masa Jesosi ko, nöo hën a hopo wante nango nëen. ³⁰ Biga fa Masa Jesosi bi ko dë, nöo an bi dou a di köndë ganda eti. A fika a hafu pasi ka i si Maita bi go miti ku ën naandë. ³¹ Nöo di dee hedima u Dju dee bi ta këë pena ku Malia dë ko si fa a hopo hesihesi go a döo ala, nöo hën de mëni taa kandë a nango këë a di geebi ka de bei Lazalosi ala. Nöo hën de nango nëen baka.

³² Nöo hën Malia waka te go dou a Masa Jesosi. Nöo di a si ën, hën a hiti hënseei tuwë a goon nëen fesi dë. Hën a taa: “Ee, Masa, ee i bi dë aki nöo di baaa u mi an bi o dëdë.”

³³ Nöo di Masa Jesosi si fa Malia ku dee hedima u Dju ta këë, nöo a fukëën nëen hati gaanfa te a fika piki an sa hoi ën seei möön. ³⁴ Hën a hakisi de taa: “Wë naasë un bei di dëdë?”

Hën de taa: “Masa, ko go luku nöo joo si.”

³⁵ Nöo di ten naandë, nöo wata ta pasa a Masa Jesosi wojo.

³⁶ Hën dee Dju hedima taa: “Dee sëmbë, un luku fa a bi lobi ën!”

³⁷ So u de taa: “Wë nöo ma di sëmbë aki, nëen bi heepi di bookowojoma te a ko ta si soni nö? Nöo faandi mbei an bi heepi di womi aki be an dëdë?”

³⁸ Nöo di de fan sö, hën Masa Jesosi toona ko dë ku fuka möön te na soni, nöo hën a waka go dou a di geebi. Nöo di geebi dë wan baaku di de bi diki a sitonu, nöo hën de logoda wan gaan sitonu tapa di geebi buka.

³⁹ Nöo hën Masa Jesosi taki da de taa: “Un logoda di sitonu puu a di baaku buka e.”

Nöo hën Maita, di sisa u di womi di dödë naandë, taki taa: “Masa, nönö e. A ta tingi kaa, biga disi mbei fö daka di a dödë.”

⁴⁰ Nöo hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Mujëe o, ma bi taki da i taa ee i ta biibi a mi, nöo joo si fa Gadu bigi nö?” ⁴¹ Nöo fa a fan dë, nöo hën de logoda di sitonu puu a di baaku buka awaa.

Hën Masa Jesosi hopo wojo luku liba, hën a taa: “Taata o, gaantangi fii e, fu di a dë taa i ta jei mi kaa. ⁴² Nöo mi sabi tu taa hiniwanten te mi ta fan ku i nöo i ta jei mi. Ma nöo fu dee sëmbë dee taanpu aki hedi mbei mi ta fan sö e, fu de sa ko biibi tuu taa i wë manda mi ko a goonliba aki.”

⁴³ Nöo fa i si a begi te a kaba dë, nöo hën a bai kai Lazalosi ku wan taanga töngö taa: “Lazalosi, hopo kumutu ko a döö!”

⁴⁴ Nöo hën di sëmbë di i si a kai dë, hën a hopo kumutu ko e, ku dee geebi koosu lolulolu nëen sinkii eti te dou ku ën maun ku ën futu. Fesi fëen seei dë taitai ku wan hangisa.

Nöo hën Masa Jesosi taki da dee sëmbë taa: “Un lusu dee koosu puu nëen sinkii, be a go.”

A di pisi aki dee hedima ta

kuutu unfa de o du ku

Masa Jesosi möön.

Mat. 26:1-5; Maik. 14:1-2; Luk. 22:1-2

⁴⁵ Wë nöo di dee hedima u, Dju dee bi sai dë si di soni Masa Jesosi du naandë, nöo hën sëmëni u de ko biibi nëen. ⁴⁶ Ma nöo so u de kule go konda da dee Faliseima taa sö wan gaan soni Masa Jesosi toona du möön. ⁴⁷ Nöo hën wë aan soni, hën dee Gaan Begima u dee Dju ku dee Faliseima kai wan gaan kuutu hakisi ee andi de musu du möön.

De taa: “Wë wa ta du. Wan si fa di bödjëema dë ta du dee foondo wooko fëen nango nöömö nö? ⁴⁸ Wë nöo ee wa tapëen, nöo hii sëmbë o ko biibi nëen taa hën da di könu di bi musu ko. Nöo dee sëmbë u Loomë dee ta tii u, nöo de o ko booko di köndë fuu puu u a di kamian i si u dë aki.” Nöo sö de taki.

⁴⁹ Nöo wan womi de kai Kajafasi, hën bi da di Kaba Hei Begima a di lö ten naandë, nöo hën a taki da dee otowan taa: “Dee sëmbë aki, unfa un don sö? ⁵⁰ Wan sabi taa a möön bunu di wan kodo sëmbë aki dödë, möön leki hii di nasiön fuu aki tuu fiaa musu dödë kaba a sösö nö?”

⁵¹ Ma nöo fa a fan dë, nöo na fan fëen seei a fan e, ma fu di hën da di Kaba Hei Begima a di ten naandë, nöo hën mbei Masa Gaangadu seei dëen di fan naandë faa konda fa Masa Jesosi o dödë a hii Dju sëmbë kamian. ⁵² Ma na Dju sëmbë wanwan nöo e, ma a o dödë da hii dee sëmbë tuu dee o ko miii

u Gadu. Fa de dē paajapaaja a hii goonliba, ma nöö a o tja de ko a di wan.

⁵³ Nöö fa Kajafasi fan te a kaba dē, nöö hën dee hedima tuu piki ku ën makandi. Nöö fu kumutu a di ten naandē, nöö de ta suku fu de sa kisi Masa Jesosi tja go kii nöömö. ⁵⁴ Hën mbei Masa Jesosi an ta waka wajaa a dee Dju sēmbē dendu möön, ma a hai go fëen te a wan kamian zuntu ku di sabana. Naandē sö a go a wan köndē de kai Efalaim ufö, hën ku u dee bakama fëen.

⁵⁵ Nöö di juu dē, di ten ko zuntu u de toona njan di Pasika. Nöö sömēni hia sēmbē u dee boiti kamian hai ko dē a Jelusalen naandē, u de wasi a wēti fasi be de dē kabakaba fu de njan di daka. ⁵⁶ Nöö fa de ko dē, nöö de ta tuwē wojo ta suku Masa Jesosi ee a ko. De taanpu a di Wosu u Masa Gadu ta hakisi de na de taa: “Wē dee sēmbē, unfa un mēni fëen? A o ko a di piizii aki möönsö nö?”

⁵⁷ Nöö di soni mbei de ta hakisi sö, fu di dee Gaan Begima ku dee Faliseima bi buta kaa taa ee wan sēmbē i sabi naasē a dē, nöö i musu piki de be de kisi ën tja go a kuutu.

12

A di pisi aki

Malia tutu sumëesuti fatu

a Masa Jesosi futu.

Mat. 26:6-13; Maik. 14:3-9

¹ Wē nöö di a fika sikisi daka ufö di Pasika kai, nöö hën Masa Jesosi toona ko a Betania ka a bi weki Lazalosi a dēdē naandē.

² Nöö di a ko, nöö hën dee sēmbē wai te de hopo tafa dëen. Nöö Maita bi dē wan u dee sēmbē ta seeka soni u njan da dee sēmbē ko dē. Nöö fa de sindo a tafa naandē, nöö Lazalosi seei dē sindosindo ku de dē tu.

³ Hën de sai dē te wan pisi hën di oto sisa u Lazalosi de kai Malia hopo go tei wan bata bata sumëesuti fatu. Nöö di fatu dē, de mbei ën ku wan sootu pei pau lutu nöö a dii te na soni. Nöö hën Malia tutu hii di fatu a Masa Jesosi futu te a kaba kēē, nöö hën a ta dēē hën futu ku di hediuwii fëen. Nöö fa a du ën dē, nöö hii di wosu ta sumëe suti te na soni.

⁴ Nöö hën di soni dē fuka Judasi Isikaliotu te na soni. Wē di sēmbē dē, hën o sei Masa Jesosi, hii fa a dē wan bakama fëen. Nöö hën a ta guunjan taa: ⁵ “Na poi a poi di fatu dē nö? Faandi mbei de an bi sei ën, nöö de tja di möni ko da u fuu paati da dee penama u di köndē?” Biga di fatu bi dē kuma wan hafu liti sö, nöö i bi musu wooko wan hii jaa ufö i sa feni möni tjika fii bai ën.

⁶ Ma nöö fa i si Judasi fan dē, na pootima seei a ta mēni sö e, ma fu di a dē wan fufuuma nöö hën wē mbei a taki sö. Biga

hën ta tja di mönisaku fuu, nöö a ta fufuu hafu u dee möni dee sëmbë ta da u.

⁷ Nöö hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Nönö womi, un disa di mujëe e. A bi dë fanöudu faa tjubi di fatu dë tuwë a mi futu ufö di daka dou u de bei mi. ⁸ Biga dee pootima o dë ku unu nöömö fuun sölugu, ma mi, ma o dë aki ku unu nöömö e.”

⁹ Nöö di juu dë, nöö sëmëni u dee Dju ko jei taa Masa Jesosi dë a Betania, nöö hën de booko gililili kumutu a Jelusalen ala ko luku ën. Ma na Masa Jesosi nöö de ko u ko luku e, ma de kë si Lazalosi tu, di a bi weki a dëdë. ¹⁰ Nöö di soni dë mbei dee Gaan Begima fiti buka u de musu kii Lazalosi tu. ¹¹ Biga fëen hedi mbei sëmëni u dee Dju sëmbë ta paati ku de ta biibi a Masa Jesosi.

A di pisi aki, dee sëmbë ta bigi Masa Jesosi tee na soni.

Mat. 21:1-11; Maik. 11:1-11; Luk. 19:28-40

¹² Nöö di dobooko möön, hën dee hila sëmbë bi ko a Jelusalen naandë u de ko njan di Pasika ko jei taa Masa Jesosi dë a pasi ta ko. ¹³ Nöö hën de go booko palomaun te a hila, hën de kule gililili go kisi Masa Jesosi a pasi ta wai dee palomaun dëen. De ta bai a de töngö taa:

Hosana! Di sëmbë ta ko a u aki,

Gadu dë ku ën e!

Hën da di könu fuu dee Isaëli sëmbë

di u bi ta luku nöömö faa musu ko.

Hën wë i si ta ko aki awaa a di në u Masa!

¹⁴ Nöö Masa Jesosi bi feni wan njönku buliki, hën a sube nëen liba. Nöö di buliki ta tjëen leti kumafa de bi sikifi a Masa Gadu Buku taa:

¹⁵ Wan fëëe, un dee sëmbë u Sion.

Un luku, hën di könu fuunu wë ta ko a unu dë e.

A dë sindosindo a wan njönku buliki liba ta waka ta ko a unu. Sö di Buku bi taki kaa, nöö hën wë i si ko pasa dë. ¹⁶ Ma nöö di juu dë, u dee bakama u Masa Jesosi wa bi fusutëen eti. A bakaten di a dëdë weki ko feni di hei di a bi musu feni a Gadu ufö u ko sabi awaa taa sö wan soni fëen bi sikifi a di Buku gaanduwe kaa, nöö hën wë i si pasa leti a u wojo dë.

¹⁷ Wë nöö dee sëmbë dee bi dë ku Masa Jesosi a di ten a bi weki Lazalosi a dëdë naandë, nöö de bi ta konda di soni nango nöömö teefa hii lanti ko jei ën. ¹⁸ Hën mbei i si dee hia sëmbë kule go miti ku Masa Jesosi naandë, fu di de bi jei taa sö wan gaan foombo soni a du.

¹⁹ Nöö hën dee Faliseima hai go dë a wan së gudjuu ala, go ta taki ku deseëi taa: “Wë di soni aki, wa ta du seei möönsö. Biga hii mundu seei ta kule gililili nango nëen baka.”

A di pisi aki Masa Jesosi ta

taki fu di dëdë fëen.

²⁰ Nöo fa dee hia sëmbë ko a Jelusalen naandë, nöo wanlö pei sëmbë de ta kai Giiki ko tu. De ko fu de ku dee Dju musu begi Gadu makandi, nöo de kë si Masa Jesosi tu. ²¹ Nöo hën de go a wan fuu dee bakama u Masa Jesosi de kai Filipi. Biga di Filipi aki, a kumutu a Betisaida, di dë wan köndë u Galilea. „Nöo hia Giiki sëmbë bi dë a Galilea di ten dë.”

Nöo hën wë de go fan ku ën taa: “Wë mati, u ko a i aki e baa. U ko fuu si Jesosi, ee u sa si ën.”

²² Nöo di Filipi jei sö, nöo hën a go a Andiasi. Hën de tu sëmbë dë, Andiasi ku Filipi, hën de go a Masa Jesosi go piki ën taa: “Masa o, wanlö Giiki sëmbë ko aki nöo de kë si i.”

²³ Nöo hën a piki taa: “Wë awa, di juu dou tuu e, fu dee oto köndë sëmbë sa ko a mi tu. Biga awaa ufö di Sëmbë di ko Libisëmbë Mii aki o feni di hei di a musu feni a Gadu. ²⁴ Nöo fu tuutuu mi taki da unu seei gbelin taa ee wan kalu sii an kai a goon te a pondi, nöo a o fika hën wanwan tö logoo dë. Ma te a kai a goon pondi toona nasi ufö a sa feni otowan kuma hënseei te a hia.

²⁵ “Nöo söseei a dë ku unu tu e, dee sëmbë. Biga ee wan sëmbë ja kë saka i seei kuma di kalu sii di kai a goon naandë, ma i kë libi fii seei kumafa i kë, nöo ja o feni ën fa i kë möönsö e. Ma ee di libi fii a goonliba aki an dë gaan soni da i ta saka i seei da Gadu, nöo joo feni ën fa i kë tee dou ku di libi u teego tuu. „Nöo hii fa mi ta taki u di kalu sii aki, nöo sö wan soni o pasa ku mi fa u dë aki.”

²⁶ “Nöo ee wan sëmbë i kë ko futuboi u mi, nöo i musu ta waka a mi baka a hii futu, te dou ku di dë tu. Biga hiniwan kamian ka mi nango nöo naandë di sëmbë ta dini mi musu go tu. Nöo ee wan sëmbë ta dini mi a sö wan fasi, nöo mi Tata o hei ën gaanfa seei.”

²⁷ Nöo di Masa Jesosi fan sö te a kaba, hën a taa: “Dee sëmbë, hati u mi nöo dë ku fuka sö, fu di soni di o pasa ku mi aki. Wë andi seei mi musu taki maingë? Mi musu begi mi Tata faa puu mi nëen nö? Wë nönö, ma sa begi ën sö, biga fu di soni dë hedi mi dë te kisi di ten aki.

²⁸ “Taata o, be sëmbë si di hei ku di kaakiti di i abi e, be di në fii bai.”

Nöo fa a fan dë, nöo hën wan töngö piki kumutu a liba ala wante taa: “Mi feni në a i liba kaa e, nöo mi o toona feni në a i möön eti.”

²⁹ Nöo dee sëmbë dee bi taanpu lontu ën naandë jei, hën so u de taa: “Wë maingë, liba hën bai sö nö?”

Otowan taa: “Nönö, wan basia u Masa Gadu Köndë wë fan ku ën sö e.”

³⁰ Nöo di Masa Jesosi jei de taki sö, hën a taa: “Dee sëmbë, fa i si un jei di töngö naandë, nöo na u mi hedi a fan e, ma fuunu hedi wë. ³¹ Biga di juu dou kaa u di soni di Gadu o tei fu kuutu

hii sēmbē u goonliba musu pasa. Awaa di takulibima di ta tii goonliba musu lasi ēn kamian awaa. ³² Ma nōō mi, fa de o hēngi mi kii aki, nōō hēn o mbei mi o sa hai hii pei fōluku ko a mi.” ³³ Nōō fa Masa Jesosi ta fan dē, nōō pindja wē a ta pindja dee sēmbē fu de sabi un pei dēdē o kii ēn.

³⁴ Nōō di soni a fan dē bigi da dee sēmbē te na soni. Hēn de hakisi ēn taa: “Wē fa i taa i da di Sēmbē di ko Libisēmbē Mii dē, na di Paamusi Kōnu i ta taki nō? Wē nōō unfa i sa taki taa de o hēngi i kii? Biga a sikifi a di Buku u Gadu taa di Paamusi Kōnu o libi u teego. Ambē da di Sēmbē di ko Libisēmbē Mii i ta taki naandē?”

³⁵ Hēn Masa Jesosi piki de taa: “Un haika e, dee sēmbē. Fa mi dē a unu mindi aki, mi ta limbo unu wojo a dee soni u Gadu eti. Nōō be un waka a di limbo dē e, biga na sō a o dē nōōmō. Biga abiti mōōn nōō di dungu o ko, nōō di sēmbē di o ta waka a dungu an o sabi naasē a nango.

³⁶ “Fēēn mbei fa i si mi dē aki ta limbo unu wojo eti, nōō be un biibi a mi liba e, nōō unu seei o ko dē sēmbē di sa limbo oto sēmbē wojo a Gadu soni tu.”

Nōō di a fan ku dee sēmbē dē sō te a kaba, hēn a kumutu a de dendu go tjubi da de.

Di pisi aki ta lei fa dee hedima u Dju abi taangajesi tjika.

³⁷ Nōō sō i ta si taa hii fa dee sēmbē si dee hia foondo wooko Masa Jesosi bi du a de fesi dē seei, ma de an kē biibi mōōnsō taa Gadu hēn mandēēn ko. ³⁸ Nōō hēn da a pasa sō leti kumafa di fesiten Tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi fan di a taa:

Masa o, fa u ta konda di Buka fii aki,
nōō ambē seei ta piki ēn?

Ambē seei ta si di gaan kaakiti fii fu de fusutēēn mōōnsō?

³⁹ Nōō sō a ko dē taa dee sēmbē dee Jesaaja taki dē, de an bi sa biibi mōōn e. ⁴⁰ Biga a toona taki a wan oto kamian mōōn taa: Gadu bi dungu de wojo

fu de an musu si soni fēēn mōōn.

A mbei de aan fii a de hati mōōn

u de sa fusutan soni fēēn.

Nōō hēn Gadu taa:

Fa u dē aki, de an sa piki fu de bendi ko a mi mōōnsō,

u mi kula de puu a hogi du.

Sō Masa Gadu bi manda Jesaaja fa a fan. ⁴¹ Nōō di soni mbei Jesaaja fan sō e. A bi si di Gadu fasi u Masa Jesosi gaanduwe kaa, ku di gaan waiti fēēn di a o abi, hēn mbei a kēē pena a di fasi dē sō.

⁴² Ma tōku fa u taki ēn dē seei, ma sōmēni u dee hedima u Dju ko biibi nēēn, ma de an kē ta tjēēn wajaa a lanti u sēmbē sa sabi. Biga de fēēē dee Faliseima taa ee de jei nōō de o puu de a keiki. ⁴³ Nōō sō wē i si de bi kē abi bunu nē a libisēmbē mōōn leki fu de abi bunu nē a Gadu.

⁴⁴ Nöo a wan ten naandë, Masa Jesosi bi bai fan ku de a wan taanga töngö, a taa: “Ee wan sëmbë i ta biibi a mi, nöo na a mi wanwan nöo i ta biibi e. Ma i ta biibi a di Sëmbë di manda mi ko aki tu. ⁴⁵ Nöo di sëmbë di ta si mi, nöo di Sëmbë di manda mi ko aki hënseei a ta si dë tu.

⁴⁶ “Fa mi ko a goonliba aki, mi ko kuma wan faja ta tuwë limbo a dungu, nöo ee wan sëmbë ta biibi a mi nöo an sa fika a dungu e.”

⁴⁷ Nöo hën a taa: “Ee wan sëmbë ta jei dee lei mi ta lei aki ma an kë piki de, nöo di sëmbë dë nöo ma ta kuutu ën e. Biga fa mi ko a goonliba aki, nöo ma ko u ko kuutu libisëmbë da sitaafu, ma mi ko u ko heepi de puu de a hogi basu. ⁴⁸ Ma ee wan sëmbë an kë mi ku dee lei mi ta lei aki möönsö, nöo hii fa mi taa ma ta kuutu ën dë, ma an dë taa an o feni kuutu e. Nönö. Di kuutu fëen hën a dë kaa. Biga dee lei i si a bi jei a mi aki, deseeri o kuutu ën a di kaba lasiti daka.

⁴⁹ “Biga dee soni mi ta lei unu aki, nöo an dë taa soni u mi seei mi ta tei ta konda e. Nönö. Ma mi Tata di manda mi ko aki, hën ta buta da mi andi u mi musu taki ku unfu mi musu taki ën. ⁵⁰ Nöo mi sabi gbelin taa dee soni dee a ta manda mi u mi konda aki, nöo de sa heepi i fii feni libi u teego. Hën wë mbei mi ta konda de gbelingbelin leti kumafa mi Tata taki da mi u mi konda.”

Nöo sö Masa Jesosi fan di ten dë.

13

A di pisi aki Masa Jesosi wasi dee bakama fëen futu.

¹ Nöo di juu dë, nöo di Pasika daka bi zuntu kaa faa kai. Nöo Masa Jesosi sabi taa di ten fëen ta kisi faa musu kumutu a di goonliba aki toona go nëen Tata. Wë nöo a bi lobi u dee sëmbë fëen dee bi nama ku ën apaiti, ma awaa a o lei u fa a lobi u gaanfa tjika.

² Nöo hën wë di sapate woo njan makandi. Nöo di juu dë, di didibi bi buta di pakisei a Judasi di mii u Simon Isikaliotu hati kaa, faa musu sei Masa Jesosi.

³ Nöo fa u ko a tafa dë, nöo Masa Jesosi bi sabi taa hën Tata bi dëen taki a hii soni liba kaa. A sabi taa a Gadu a bi kumutu nöo a Gadu a o toona go baka. ⁴ Nöo hën a hopo hën a puu dee liba koosu fëen nëen sinkii buta go a wan së ala, hën a tei wan duku tai nëen mindi. ⁵ Hën a tombi wata tuwë a wan gaan paabi te a kaba faa wasi u futu. Nöo hën a ta wasi u futu ta lontu ta dëe ku di duku di a bi tai nëen mindi dë.

⁶ Te wan pisi hën a go dou a Simon Petuisi faa wasi ën futu. Hën Petuisi taa: “Ambë, Masa! Na tuu fii! Ja sa wasi mi futu.”

⁷ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Di soni di mi ta du aki, ja o fusutëen eti e, ma bakaten ufö joo fusutëen.”

⁸ Hën a taa: “Kwetikweti! Ja o feni mi futu wasi e!”

Hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Womi, haika. Ee ma wasi i futu, nöö mi ku i an o sa nama möön e.”

⁹ Nöö di Petuisi jei sö kaa, hën a bia piki ën awaa, taa: “Masa o, di a dë sö, nöö na mi futu wanwan fii wasi e, ma be i wasi mi futu te dou ku mi maun ku mi hedi tuu.”

¹⁰ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë nönö, womi. Ee wan sëmbë i bi wasi kaa, nöö an dë fii toona wasi hii sinkii fii möön e, ma futu fii nöö dë u wasi ee a sundju. Nöö fa un dë aki, uun dë limbolimbo kaa, ma nöö na hii unu tuu e.” ¹¹ Nöö di soni mbei a taa na u tuu dë limbolimbo, biga a sabi undi fuu o sei ën.

¹² Nöö hën di a wasi u futu te a kaba, hën a toona go tei dee koosu fëen bisi baka, hën a go sindo a tafa awaa.

Hën a hakisi u taa: “Wë dee sëmbë o, di soni mi du aki, un saandi nö? ¹³ Wë un haika e. Fa un dë aki, un ta kai mi ‘Mësitë’ ku ‘Masa,’ nöö un a’ leti biga sö mi dë tuu. ¹⁴ Wë nöö ee mi dë di Masa ku di Mësitë fuunu, nöö hën mi saka miseei sö te mi wasi futu fuunu, wë nöö unu wë? Na sö fuun du tu nö? ¹⁵ Biga di soni mi du da unu dë, nöö mi du ën fuun sa djeesi mi ta du sö tu.

¹⁶ “Biga mi taki da unu gbelin taa wan futuboi an sa hei möön hën masa. Söseei tu wan bosikopuma an sa hei möön di sëmbë di dëen di buka. ¹⁷ Wë nöö te un ko sabi dee soni mi ta lei unu aki ta du de kaa, nöö Gadu o ta dë ku unu e.

A di pisi aki Masa Jesosi taki kumafa wan u dee bakama

fëen o sei ën.

Mat. 26:20-25; Maik. 14:17-21; Luk. 22:21-23

¹⁸ “Ma fa mi ta fan aki seei, nöö na hii unu tuu o dë a di fan mi ta fan aki dendu e. Biga mi sabi unu tuu hati fa un dë. Ma töku mi bi pii unu tei nöö, fu di soni di sikifi a di Buku u Gadu musu ko tuu taa:

Di sëmbë mi ku ën sindo ta njan a wan tafa, hënseei hopo ën futu makisa mi.

Sö di Buku taki. ¹⁹ Nöö mi ta kondëen da unu a fesi, fu te a ko pasa nöö woon biibi taa mi da di Sëmbë di mi bi ta konda da unu nöömö taa mi dë.

²⁰ “Nöö un haika e. Mi o manda unu kuma tjabukama u mi, nöö mi taki da unu tuutuu taa di sëmbë di tei unu nöö miseei a tei dë e. Nöö di sëmbë di tei mi kaa, nöö a tei di Sëmbë di manda mi ko a goonliba aki tu.”

²¹ Nöö fa Masa Jesosi fan naandë, nöö hën wan gaan fuka ko nëen liba, hën a fan ku u limbolimbo. A taa: “Un haika e. Wan tuutuu soni mi o fan ku unu aki, dee sëmbë. Wan fuunu dë leti aki o tja mi go sei.”

²² Nöö di a taki sö kaa, nöö hën u tuu luku u seei lontu ko kai. Nöö a bigi da u poi, biga wa sabi undi fuu a ta taki.

²³ Nöo wan fuu bi dë gaan mati u Masa Jesosi möön de oto, nöo a dë sindosindo leti a Masa Jesosi bandja dë. ²⁴ Nöo hën Simon Petuisi njan wojo dëen faa hakisi Masa Jesosi ee undi fuu a ta taki. ²⁵ Hën di womi pusa ko möön zuntu ku ën hën a taa: “Masa, undi fuu seei dë aki sa du di soni dë baa?”

²⁶ Nöo hën a piki ën taa: “Fa i si mi o tuusi di bëëë a di baafu aki, nöo di sëmbë di mi o tëndëen da, nöo hën dëen e.”

Nöo hën a tei di bëëë hën a tuusi ën a di baafu nöo hën a tëndëen da Judasi Isikaliotu, di mii u wan tata de kai Simon.

²⁷ Nöo fa Judasi tei di bëëë dë, nöo wante hën di didibi subi nëen.

Nöo hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Womi, di soni di i si i ta pakisei fii du dë, nöo hopo go du ën wante e.”

²⁸ Ma nöo fa u dee oto bakama dë sindosindo dë, nöo na wan fuu sabi faandi mbei Masa Jesosi fan ku ën sô. ²⁹ So fuu mëni taa, awa, wë di Judasi hën ta tja di mönisaku da u, nöo a kandë Masa Jesosi mandëen faa go bai soni fuu njan di daka. Ee nasô kandë a musu tja möni go da dee penama u di köndë. Sô u bi pakisei.

³⁰ Nöo di Judasi tei di bëë, nöo hën a hopo go a döo wante. Nöo di ten naandë ndeti ko kaa.

Aki Masa Jesosi ta fan ku Petuisi u wan soni a o du.

Mat. 26:31-35; Maik. 14:27-31; Luk. 22:31-34

³¹ Nöo di Judasi go kaa, hën Masa Jesosi fan ku u dee otowan fika ku ën naandë taa: “Söö. Wë dee sëmbë, awaa di juu dou e, fu Mi di ko Libisëmbë Mii aki musu feni nëbai. Nöo na di dë nöo, ma a di soni di o pasa ku mi aki, nöo Gadu seei o feni nëbai tu. ³² Nöo fu di a o feni nëbai a mi, nöo hënseei o buta mi di Mii fëen aki ko feni möön hia nëbai eti, nöo wantewante seei a o du ën.”

³³ Nöo hën a taa: “Dee mii o, a fika wan sati ten nöo fu mi ku unu dë aki eti. Woon ta hangì mi, ma wan o si mi möön. A o dë leti kumafa mi bi fan ku dee hedima kaa, nöo sôseei mi o toona fan ku unu aki taa ka mi o go nöo wan o sa ko dë.

³⁴ “Nöo fa mi nango aki, nöo mi o manda unu a wan njanjun soni e. Wan si fa mi lobi unu nö? Wë nöo sô un musu lobi unu seei tu. ³⁵ Biga te un ta lobi sô kaa, nöo hii sëmbë o si taa bakama u mi gbelin un dë e.”

³⁶ Nöo hën Simon Petuisi hakisi ën taa: “Wë Masa o, naasë seei joo go disa u baa?”

Hën a piki ën taa: “Ka mi o go di pasi aki, nöo ja o sa ko ku mi eti, ma te bakaten ufö.”

³⁷ Nöo hën Petuisi toona hakisi ën möön taa: “Ma wë Masa, faandi mbei ma sa ko ku i wante? Biga mi dë seei kabakaba fu mi lasi mi libi da i.”

³⁸ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Awa, i taa i sa lasi i libi da mi. Ma nöo haika. Fu tuutuu mi taki da i womi, taa ganian

an o bai kanda seei di ndeti aki, ufö joo fia dii toon taa ja sabi mi.”

Sö Masa Jesosi fan ku Simon Petuisi te a kaba.

14

Aki Masa Jesosi ta kötö dee bakama fëen hati.

¹ Nöo hën Masa Jesosi bia fan ku hii u dee bakama fëen tuu awaa, a taa: “Dee mii o, wan musu dë fukafuka e. Un ta futoou Gadu kaa, nöo un musu futoou mi tu. ² Biga ka mi Tata ta dë nöo kamian u libi sai dë te a hia. Ee an bi dë sö, nöo mi bi o taki ën da unu. ³ Nöo mi o go ala go seeka kamian da unu te mi kaba, nöo mi o toona ko tei unu, be mi ku unu dë makandi ala. ⁴ Nöo fa mi ta fan aki, un sabi di pasi u go dou ka mi nango, nasö nö?”

⁵ Nöo hën Tomasi piki ën taa: “Wë Masa o, wa sabi naasë i nango seei, nöo unfa u sa du sabi di pasi baa?”

⁶ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Womi, miseei wë da di pasi ku di tuu, ku di libi. [Biga a mi nöo i sa feni di libi u teego ku dee tuutuu soni dee an dë ganjan.] Nöo na wan sëmbë sa dou a mi Tata e, ee na mi tja i go nëen. ⁷ Nöo ee un bi sabi mi tuu kumafa mi dë, nöo un bi o sabi mi Tata tu. Nöo fu kumutu a di ten aki, un sabi ën e, biga un si ën kaa.”

⁸ Nöo hën Filipi taa: “Masa o, lei u di Tata nöo a tjika kaa.”

⁹ Hën Masa Jesosi taa: “Ma womi Filipi, fu di ten mi dë ku unu aki, nöo ja sabi mi eti nö? Ja sabi taa di sëmbë di si mi, nöo mi Tata a si naandë kaa nö? Unfa i sa taki taa mi musu lei i di Tata möön? ¹⁰ Ja kë biibi taa mi ku mi Tata dë di wan nö? Biga dee lei mi ta lei aki, nöo na mi abi de e, ma mi Tata hën abi de, nöo hën dë a mi ta wooko a mi liba.

¹¹ “Biibi mi e baa, taa mi ku mi Tata dë di wan. Ma nöo ee di fan u mi taanga da i poi fii piki, nöo be i biibi mi nöo u dee foondo wooko dee i bi si mi ta du.

¹² “Nöo tuutuu soni mi ta taki da unu aki e, taa ee un abi biibi a mi liba nöo unu seei o ta du dee wooko mi ta du tu. Nöo möön gaan wooko seei woon sa du eti, biga mi nango a mi Tata. ¹³ Nöo fa mi nango aki, nöo hiniwan soni di un ta hakisi mi Tata a mi në, nöo mi o ta du ën da unu. Nöo a di fasi dë mi, di Mii fëen aki, o tja nëbai ko da mi Tata.

¹⁴ “Nöo mi taki da unu wan pasi möön e, taa hiniwan soni di un hakisi mi a mi në nöo mi o du ën da unu e, dee sëmbë.

Aki Masa Jesosi taki soni u di Akaa di a o manda ko.

¹⁵ “Nöo un haika e. Ee wan sëmbë i lobi mi, nöo joo du dee soni dee mi ta manda i fii du. ¹⁶ Nöo fa mi o go aki, nöo mi o begi mi Tata be a manda wan oto Sëmbë ko da unu, faa taanpu ku unu ta heepi unu. Nöo di Sëmbë i si dë, hën an o disa unu möönsö. Unu ku ën o dë fu nöömö. ¹⁷ Nöo i sabi ambë dëen

nö? Di Akaa u Gadu wë e, di ta lei unu soni gbelin kumafa a dë tuutuu, nöö hën wë mi o manda da unu.

“Ma nöö fa i si a o ko dë, nöö dee sëmbë u di goonliba aki dee an dë ku mi a wan së, nöö de an o tei ën u soni e. Biga de an o si ën u de fusutëen seei, de an o sabi ën. Ma uun sabi ën kaa, biga a ta dë ku unu fa u dë aki nöö abiti möön a o dë a unu hati ta tii unu. Un si?

¹⁸“Nöö fa mi nango aki, ma o disa unu a zengezenge kuma miii di na a’ mama ku tata e, ma mi o toona ko a unu baka. ¹⁹A fika wan sati ten eti, nöö dee sëmbë u di goonliba aki an o si mi möön, ma unu woon toona si mi baka. Nöö fu di mi o toona libi baka nöö söseei unu seei o toona libi baka tu. ²⁰Nöö a di ten dë ufö woon ko fusutan gbelin taa mi ku mi Tata an dë paatipaati möönsö, di wan nöö u dë. Söseei tu woon ko si taa mi ku unu an dë paatipaati, di wan nöö u dë.

²¹“Nöö mi taki e, di sëmbë di sabi andi ku andi mi mandëen faa du nöö a ta piki mi buka, nöö di sëmbë dë, hën lobi mi e. Nöö ee wan sëmbë i lobi mi sö, nöö söseei mi Tata o lobi i tu. Nöö miseei o lobi i, nöö mi o hopo miseei da i fii sa ko sabi mi.”

²²Nöö fa a fan dë, hën Judasi hakisi ën soni, ma na di de kai Isikaliotu e. A hakisi taa: “Wë Masa o, faandi mbei u nöö joo hopo i seei da, ma ja o hopo i seei da hii mundu?”

²³Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Di soni mbei nö? Haika e. Di sëmbë di lobi mi, nöö hën o ta piki mi buka a soni, nöö hën mi Tata o lobi. Nöö mi ku mi Tata o ko tan ku ën nöö woo hopo u seepi dëen. ²⁴Ma nöö ee wan sëmbë an lobi mi, an ta piki mi buka, unfa mi sa du hopo miseei dëen? Biga hën da a ta sösö mi, nöö na mi wanwan nöö a ta sösö, ma a ta sösö mi Tata tu. Biga, dee soni mi ta konda aki, de an dë soni u mi e, ma de dë u mi Tata di manda mi ko aki.

²⁵“Nöö hii dee soni aki sö tuu mi ta fan ku unu e baa, fu di mi dë ku unu aki eti. ²⁶Ma te mi go, nöö mi Tata o manda di Akaa fëen ko da unu a mi në. Nöö hën o ta lei unu hii soni. Fa i si a o ko dë, hii dee soni dee mi ta fan ku unu aki tuu kaa a o toona mbei un ko sabi de baka.

²⁷“Nöö fa mi nango aki, di soni di mi ta disa da unu aki, hën da kötöhati. Nöö an o dë kuma di kötöhati i ta feni a goonliba aki e. Nönö. Ma a o dë wan gbelingbelin kötöhati kuma di miseei abi aki. Hën mbei wan musu ta dë fukafuka fëëfëë e, baa.

²⁸“Wë dee sëmbë, un jei fa mi bi taki da unu naandë taa mi o go ma mi o toona ko a unu baka. Wë ee un lobi mi tuutuu, nöö misikuma a sa suti da unu fu di a dë taa mi nango a mi Tata. Biga mi Tata hei möön mi.

²⁹“Nöö mi ta konda dee soni aki da unu a fesi e, fu tee di juu dou de ko pasa, nöö woon ta biibi möön taanga. ³⁰Ma nöö ma

sa fan ku unu möön longi e baa, biga di hedima u di goonliba aki ta ko kaa, faa ko du ku mi. Ma fa i si a ta ko dē seei, ma an o feni na wan wojo soni a mi faa musu a' leti a mi liba. ³¹ Ma nöö fu di dee sēmbē u di goonliba aki musu ko sabi gbelin taa mi lobi mi Tata, fēēn mbei baa ma ta biinga u mi puu miseei, ma mi ta hoi miseei tololoo a dee soni dee mi Tata buta da mi fu mi du. Da sō e, dee sēmbē.

“Wē nöö un hopo boo kumutu aki go.”

15

Aki Masa Jesosi ta taki soni u wan pau ku dee maun fēēn

ku di fuuta a ta pai.

┌Nöö di juu u ku Masa Jesosi ta waka nango, nöö hēn a taki wan oto da u a wödu fasi. A taa: “Wan sabi fa wan doloifi pau ta dē nö? A abi sōmēni maun nēēn sinkii. Wē sō nöö a dē a mi ku unu tu e.┐

¹ “Biga mi da di tuutuu doloifi pau, nöö mi Tata hēn da di sēmbē di abi di goon. ² Nöö unu da dee maun u di pau. Wē nöö ee wan u dee maun u mi an ta pai, nöö mi Tata o djafu ēn puu. Ma hiniwan maun di ta pai, nöö a o ta seekēēn djafu faa musu toona pai möön hia njanjan. Sō e.

³ “Ma nöö fa u dē aki, uun dē seekaseeka kaa e, fu di un tei dee fan mi bi fan ku unu. Nöö mi taki e baa, taa un fika namanama ku mi nōömō ┌u di kaakiti u mi musu dē a unu.┐

⁴ Biga un sabi taa ee wan paumaun an dē namanama a di pau sinkii nöö an o sa pai. Nöö sō nöö a dē ku unu tu e. Ee wan fika namanama ku mi, nöö wa o pai dee fuuta dee un musu pai.

⁵ “Mi taki e, mi da di doloifi pau, nöö unu da dee maun u mi. Di sēmbē di i si ta fika namanama ku mi u di kaakiti u mi musu feni pasi wooko nēēn, nöö a o dē kuma wan fuuta pau di ta pai njanjan te a hia. Biga sōndō mi ja sa du na wan bumbuu soni mōōnsō.

⁶ “Ee wan sēmbē an fika namanama ku mi, nöö a dē leti kuma wan paumaun di an ta pali. Dee lö maun dē, de ta djafu de puu tuwē go a wan sē ala be de dēē. Nöö te wan pisi nöö de ta pii de tuwē a faja tjuma.

⁷ “Ma ee un fika namanama ku mi fu di lei di mi ta lei unu aki ta feni pasi wooko a unu libi, nöö un sa hakisi hiniwan soni di un kē nöö woon feni ēn e. ⁸ Nöö a di fasi dē mi Tata o feni gaan nēbai e, dee sēmbē, ee di libi fuunu ta pai hia fuuta dēēn. Nöö sēmbē o si tu taa unu wē da bakama u mi tuutuu.

⁹ “Wē nöö mi taki da unu e, taa leti kumafa i si mi Tata lobi mi aki, nöö sō nöö miseei lobi unu tu e baa. Nöö be un ta fika a di kamian ka di lobi u mi sa dou a unu. ¹⁰ Nöö un sabi fa fuun sa du fuun fika sō nö? Un musu ta piki mi buka a dee soni mi ta manda unu. Nöö ee un du sō, nöö woon ta si di lobi u mi

nöömö, leti kumafa mi ta si di lobi u mi Tata, fu di mi ta piki en buka a dee soni a ta manda mi. Sö e.

¹¹ “Nöö di soni mbei mi ta fan dee soni aki ku unu, fu di mi kë u di wai mi abi a mi hati aki musu də a unu hati tu. Nöö mi kë u di wai də musu də ku telu fu nöömö.

¹² “Nöö mi o manda unu a wan soni aki, dee sëmbë. Un musu ta lobi unu na unu e, leti kumafa i si mi ta lobi unu aki. ¹³ Biga na wan sëmbë sa lobi sëmbë ku sö wan gaan lobi kuma di sëmbë di o lasi en libi fëen mati hedi. Un si? ¹⁴ Nöö mi ku unu o də mati, ee un ta du dee soni dee mi ta manda unu fuun ta du.

¹⁵ “Fa u də aki ma ta kai unu futuboi möön e. Biga wan futuboi an ta sabi soni fëen masa wan bëtë. Ma mati mi ta kai unu. Biga hii dee soni dee mi jei a mi Tata tuu mi tei konda da unu finifini. ¹⁶ Nöö fa i si un ko də mati u mi aki, na unu wë bi tei mi e, ma mi bi pii unu tei. Nöö mi buta unu fu di libi fuun musu pai hia fuuta di o tan fu nöömö. Nöö te a də sö kaa, nöö hiniwan soni di un hakisi mi Tata a mi në, nöö a o da unu en.

Aki Masa Jesosi ta bai dee bakama fëen a di fa sëmbë

o du ku de.

¹⁷ “Nöö mi ta manda unu taa be un ta lobi unu na unu e, baa. ¹⁸ Biga fa dee sëmbë u goonliba sai də, de an də ku Gadu a wan së, nöö de an o lobi unu möönsö. De o buuse unu seei. Ma nöö an musu də gaan soni da unu e, biga un musu mëni taa mi fosu de bi buuse kaa bifö unu. ¹⁹ Ee un bi də ku de a wan së, nöö de bi o lobi unu seei kuma sëmbë u de. Ma wan də sö, biga mi pii unu puu a de dendu tja ko buta a mi së, nöö hën mbei de an sa si unu a wojo seei.

²⁰⁻²¹ “Wan mëni fa mi bi fan ku unu möön nö, taa wan futuboi an hebi möön hën Masa. Wë nöö leti kumafa i si sëmbë ta sitaafu mi aki, nöö sö nöö de o ta sitaafu unu tu fu mi hedi. Nöö di soni mbei de o du sö, fu di de an sabi taa Masa Gadu hën manda mi ko a goonliba aki. Ma nöö kumafa i si so sëmbë də a de dendu ta piki mi buka, nöö sö nöö de o ta piki unu buka tu e.

²² “Fa dee sëmbë dee an də ku Gadu a wan së sai də, ee ma bi ko a goonliba aki ko fan ku de, nöö an bi o də taa de du hogi. Ma nöö fa u də aki, de an sa fia. Biga mi fan ku de kaa, nöö hën de buuse mi seei. ²³ Nöö ee wan sëmbë buuse mi, nöö mi Tata seei a buuse tu e. ²⁴ Ee ma bi du gaan foombo soni a de dendu di na wan sëmbë u goonliba aki bi sa du, nöö an bi o də hogi sö ee de an kë piki mi. Ma mi du de, de si, ma tökuseei de ta buuse mi ku mi Tata tuu. Fëen mbei di zöndu u de hebi sö.

²⁵ “Ma nöö fa i si di soni ta pasa aki sö, nöö a kai ku di soni di də sikifikisikifi a di Buku u Gadu, di de taa de ta tei ta tii libi u de naandë. Biga a taa:

De ta buuse mi seei, ma an də taa soni wë mi du de e.

²⁶“Ma nöö te mi o go a mi Tata, nöö mi o manda di Sëmbë mi bi taki dë da unu e, faa ko taanpu ku unu. Hën da di Akaa di ta mbei sëmbë ko sabi hii soni gbelingbelin leti fa a dë. A Gadu seei a o kumutu, nöö a o ta konda soni u mi. ²⁷Nöö unu seei o ta konda soni u mi tu, biga a seti u di wooko hën mi ku unu bi dë kaa fu te kisi fa u dë aki.”

16

Aki Masa Jesosi ta fan soni möön u di Akaa fëen di

a o manda ko.

¹ Hën Masa Jesosi ta fan ku u dee bakama fëen eti, a taa: “Dee sëmbë o, mi ta konda dee soni aki da unu a fesi e, fu bakaten wan musu buuja te un disa u biibi a mi liba. ² Biga dee hedima o puu unu a dee keiki u de. A o ko dë sö taa kii seei de o ta kii unu, nöö de o ninga taa Gadu wë de ta heepi fa de ta du dë. ³ Ma di soni mbei de o du sö, fu di de an sabi mi Tata, nöö de an sabi ambë da mi tu. ⁴ Nöö mi ta konda dee soni aki da unu a fesi, fu te di juu dou de ko pasa nöö an o bigi da unu poi. Biga woon toona mëni taa sö mi bi taki da unu kaa.

“Nöö ma bi ta konda dee soni aki da unu fu di mi bi dë ku unu eti. ⁵ Ma awaa mi o toona go a di Sëmbë di manda mi ko aki baka. Ma nöö na wan fuunu ta hakisi mi möönsö ee naasë mi nango. ⁶ Ma fu di mi ta fan dee soni aki ku unu, nöö mi si taa hati fuunu dë fukafuka te na soni.

⁷ “Ma mi taki da unu gbelin, dee sëmbë, taa a dë wan gaan heepi da unu fa i si mi nango aki. Biga ee ma go, nöö di Akaa u Gadu di mi o manda u ko taanpu ku unu, nöö an o sa ko e. Ma te mi go kaa, nöö mi o mandëen da unu. ⁸ Nöö te a ko, nöö a o ta lei dee goonliba sëmbë aki taa de an saandi da hogilibi e, de an saandi da letilibi, de an sabi u wegi soni kuutu tu.

⁹ “Nöö di soni mbei mi taa de an saandi da hogilibi, biga de an kë biibi mi möönsö. ¹⁰ Nöö di soni mbei mi taa de an saandi da letilibi, biga mi libi leti tee mi sa toona go a mi Tata ka dee libisëmbë u goonliba aki an sa si mi möön seei. Sö mi libi leti tjika, ma de an si ën möönsö. ¹¹ Nöö di soni mbei mi taa de an sabi u wegi soni. Wë biga Gadu kuutu di hedima u de te a buta dëen taa a o feni sitaafu u nöömö, ma töku de ta waka nëen baka eti.”

¹² “Wë mi abi hia soni möön u konda da unu e, dee sëmbë, ma wan o sa fusutan de eti. ¹³ Ma te di Akaa ko, di ta lei soni leti kumafa a dë „a Gadu wojo”, nöö a o mbei i ko sabi hii soni kumafa a dë. Biga fa a o ko naandë, an o tei soni fëen seei konda, ma dee soni dee a jei a mi ku mi Tata, nöö de a o ta taki. Nöö a o fan ku unu a dee soni liba dee dë u ko eti.

¹⁴ “Fa a o ko dë, nöö a o mbei un si di hei ku di nëbai di mi abi e. Biga a o ta tei dee soni u mi ta konda da unu finifini fuun

sabi de. ¹⁵ Nöo hii soni di mi Tata abi dë u mi kaa, hën mbei mi taa di Akaa o tei a dee soni u mi faa lei unu.”

¹⁶ Hën Masa Jesosi toona taki da u möön taa: “Abiti möön wan o si mi möön baa, ma nöo te wan pisi woon toona si mi baka.”

¹⁷⁻¹⁸ Nöo hën di u jei a taki sō, hën u bia ta hakisi u na u makandi taa: “Womi, andi da di soni di a ta fan naandë taa abiti möön wa o si ën möön, ma te wan pisi nöo woo toona si ën baka? Andi a ta fan dë taa a nango nën Tata? Andi seei a kë taki di a taa ‘Abiti möön’? Wa saandi a ta taki e.”

¹⁹ Nöo hën Masa Jesosi si taa u kë hakisi ën soni fëen, hën a taa: “Fa un ta fan ku unu seei sapisapi naandë, fu di mi taki taa abiti möön wan o si mi möön, nöo te wan pisi woon toona si mi baka, hën ta toobi unu sō nö? ²⁰ Wë un haika e. Fu tuutuu mi taki da unu gbelin taa dee sëmbë dee an dë ku mi a wan së, de o ta wai seei, ma unu, woon dë ku gaan fuka ta këe ta kusumi te na soni. Ma nöo wan fëëe e. Di fuka i si woon ta fuka naandë o bia ko wan gaan wai seei da unu.

²¹ “Wan sabi fa a dë te wan mujëe dë ku bëe nö? Te di juu fëen kisi faa pali, nöo di bëe ta njan mën seei, ma te a pai kaa nöo an ta mëni di fuka naandë möön. Wai nöo a ta wai fu di a pai wan mii.

²² “Nöo sō nöo a o dë ku unu tu e baa. Fa i si un sai naandë, nöo un dë ku gaan fuka seei a unu hati fu di mi taa mi nango. Ma mi o toona si unu baka e, nöo di juu dë woon bia ta wai seei. Nöo na wan sëmbë o sa puu di wai dë a unu hati möön. ²³ Nöo di juu naandë, nöo wan o ta hakisi dee lö hakisi dë möön tu.

“Nöo mi taki e baa, taa hiniwan soni di woon begi mi Tata a mi në, nöo woon feni ën e. ²⁴ Te kisi kumafa u dë aki, wan hakisi na wan soni a mi në eti. Ma nöo fuun seti hakisi awaa nöo woon feni, nöo di wai fuunu o ko dë telutelu awaa.

²⁵ “Dee sëmbë o, fa mi ta fan ku unu aki, nöo mi ta fan ku unu a nongö fasi nöo. Ma nöo wan juu o ko di ma o ta konda soni da unu a sō wan fasi möön. Ma mi o ta fan ku unu limbolimbo seei awaa ta lei unu soni u mi Tata. ²⁶ Nöo di juu dë, nöo unu seei o ta begi ën soni awaa a mi në. An o dë u mi nöo musu ta begi ën da unu möön. ²⁷ Biga mi Tata lobi unu, fu di un lobi mi nöo un ta biibi taa nën mi kumutu ko aki. ²⁸ Nöo sō a dë tuu e. Biga a mi Tata mi kumutu ko a goonliba aki, nöo awaa mi o toona go nën baka.”

²⁹ Nöo di a fan sō, nöo hën u taa: “Aaa, u si taa i ta fan ku u limbolimbo awaa tuu. Ja ta fan ku u a nongö fasi möön. ³⁰ Nöo u ko si tu taa an dë fanöudu fu wan sëmbë musu hakisi i soni biga i sabi hii soni kaa. Hën mbei u ta biibi taa a Gadu i kumutu ko.”

³¹ Hën a piki u taa: “Awa, un ta biibi tuu. ³² Ma nöo un haika e. Wan juu o ko nöo a ta ko seei zaaa kaa, di unu tuu seei

o paaja disa mi wanwan tö. Hiniwan fuunu o go fëen nëen wosu. Ma nöö ma ta dë mi wanwan möönsö e, biga mi Tata ta dë ku mi nöömö.

³³“Sö wë e, dee sëmbë. Mi tei dee soni aki konda da unu baa, fuun sa abi kötöhati fu di un nama ku mi. Biga a di goonliba aki fuka ku sitaafu dë nëen. Ma wan lasi hati e, biga mi wini hii soni a di goonliba aki kaa.”

17

Aki Masa Jesosi ta begi.

¹ Nöö di Masa Jesosi fan sö ku u te a kaba kaa, nöö hën a hopo wojo luku liba. Hën a taa: “Wë Taata o, ja si di juu dou. Nöö mi begi i taa a di soni di o pasa aki, nöö fii mbei dee sëmbë u goonliba aki ko si di waiti di dë a di Mii fii aki e, nöö di waiti di i seei abi o ko a döo tu. ² Wë biga i da mi taki a hii sëmbë liba kaa, fu mi sa da dee sëmbë dee i da mi di libi u teego. ³ Nöö andi da di libi u teego? Hën da u de ko sabi i, di wan kodo tuutuu Gadu u mundu ku mi, Jesosi Keesitu, di i manda ko a goonliba aki.

⁴ “Nöö fa i manda mi ko aki, nöö mi mbei libisëmbë si di hei ku di waiti di i abi o. Biga di wooko di i da mi u mi du nöö mi kabëen. ⁵ Wë nöö di i si a dë sö kaa, nöö be mi toona ko a i e, Taata, u mi sa toona feni di hei ku di waiti baka di mi ku i bi abi makandi ufö di goonliba aki mbei.

⁶ “Wë nöö luku dee sëmbë aki dee i tei a dee oto sëmbë u goonliba dendu da mi. Mi mbei de ko sabi fa i dë e. De bi dë fii kaa, nöö hën i tei de hën i da mi de. Nöö de an disa dee wöutu fii e, Taata. De piki de hoi seei. ⁷ Nöö hën mbei de ko sabi gbelin taa hii dee soni dee i da mi, nöö a i de tuu kumutu. ⁸ Biga mi konda dee wöutu fii da de, nöö de tei de. Nöö hën wë de ko sabi gbelingbelin taa aai, a i mi kumutu. De biibi seei taa i manda mi ko aki.

⁹ “Nöö fa mi ta begi i aki, Taata, nöö mi ta begi da dee sëmbë dee i da mi aki. Ma ta begi da dee oto sëmbë u goonliba dee an dë ku u a wan së e. Nönö. Biga dee i si aki, nöö de wë da fii.

¹⁰ Biga hii dee soni mi abi, nöö de dë fii, nöö hii soni i abi nöö de dë fu mi. Nöö fa i si dee disa dë aki, nöö de o ta mbei oto sëmbë si di waiti di mi abi, hën wë mbei mi ta begi da de sö.

¹¹ Biga ma o dë a goonliba aki möön. Mi ta ko a i kaa, ma de o dë aki eti. Taata, fa i si i dë fii limbolimbo söndö föutu dë, nöö i tjubi dee sëmbë dee i da mi aki ku di kaakiti u di në fii o, be de dë di wan makandi leti kumafa mi ku i dë di wan aki.

¹² “Hii di ten mi bi dë ku dee sëmbë aki, nöö mi bi ta tjubi de ku di kaakiti fii në. Mi bi ta luku de seei fu de an kumutu a di pasi. Fëen mbei na wan u de lasi, boiti di hogi wan di i si fasi fëen tjëen go kaba a söso naandë, u di soni di Buku fii taki musu ko tuu.

13 “Ma nöö awaa mi ta ko a i, Taata. Nöö mi ta fan dee soni aki fu di mi dē a goonliba eti. Biga mi kē u dee sēmbē aki musu abi di wai di mi abi aki tuu ku telu a de hati. 14 Hii di juu ten mi dē ku de aki, nöö mi bi ta da de dee wōutu fii, hēn mbei dee oto sēmbē u di goonliba aki ta buuse de sō. Biga de an dē ku de a wan sē a dee hogi de ta du, leti kumafa i si miseei an dē ku de a wan sē tu.

15 “Ma nöö ma ta begi fii puu de a goonliba e. Nönō. Ma mi kē fii tjubi de be di didibi an musu wini de. 16 Biga na sēmbē u di goonliba aki de dē möön e, leti kumafa mi seei an dē sēmbē u di goonliba aki tu. 17 Nöö mi begi i, Taata, fii lei de di Wōutu fii, be de si soni gbelingbelin kumafa a dē tuutuu, nöö de o ko dē apaiti da i sōndō föutu. Biga di Wōutu fii hēn da di Tuu.

18 “Nöö leti kumafa i si i manda mi ko a goonliba aki, nöö sō nöö mi ta manda dee sēmbē aki go a goonliba tu, fu de ta lei sēmbē soni fii. 19 Nöö fu de hedi mi ta buta miseei ku telu a i maun fu de si, nöö deseei o buta deseei ku telu a i maun tu sōndō ganjan.

20 “Ma nöö na dee sēmbē aki nöö mi ta begi da e, Taata. Ma mi ta begi da dee sēmbē tu dee o jei di buka a de nöö de bia ko biibi. 21 Taata o, mi begi i gaantangi, be de tuu ko dē wan makandi e, leti kumafa mi ku i dē wan aki. Sō u ku de tuu musu dē wan makandi. Biga ee a dē sō kaa, nöö dee oto sēmbē u goonliba o ko sabi awaa taa aai, i manda mi ko aki tuu.

22 “Fa mi ku i dē aki, i bi da mi sō wan hei taa mi ku i sa dē di wan. Nöö mi ta toona da dee i si aki di wan seei hei dē tu, fu de dē di wan makandi. 23 Nöö mi o dē a de dendu, nöö joo dē a mi dendu, nöö sō u tuu o dē di wan makandi. Nöö te a ko sō kaa, nöö dee oto sēmbē u goonliba o ko sabi gbelingbelin taa i manda mi ko aki. Nöö de o ko si tu taa i lobi dee sēmbē fii naandē leti kumafa i lobi mi aki.

24 “Nöö Taata, fa mi ta begi i aki, nöö mi kē dee sēmbē i buta a mi maun aki musu ko dē ku mi ka mi dē e, be de sa si di waiti ku di hei di i da mi. Biga i bi lobi mi bifō i mbei di goonliba seei.

25 “Taata, fa i ta du soni ku leti tjika naandē, nöö dee oto sēmbē u di goonliba aki an sabi i e. Ma nöö mii sabi i. Nöö dee sēmbē i da mi aki nöö deseei ko sabi taa i manda mi ko aki. 26 Fa mi ku de bi dē aki, mi mbei de ko sabi i gbelin kumafa i dē, nöö mi o ta mbei de ko sabi i möönmöön eti. Biga te de sabi i kumafa i dē kaa, nöö de o ta lobi deseei ku di wan seei lobi di i si i ta lobi mi aki. Nöö miseei o dē a de dendu tu ta tii de.”

Sō Masa Jesosi fan ku ēn Tata tefa a kaba.

18

Aki de kisi Masa Jesosi.

Mat. 26:47-56; Maik. 14:43-50; Luk. 22:47-53

¹ Nöo hën di Masa Jesosi begi sö te a kaba, hën u ku ën kumutu dë, hën u pasa di kiiki de kai Gidilon go a di oto së tela. Nöo ala wan djai dë ku wanlö hia pau, nöo hën u go a di djai dë dendu.

² Ma nöo Judasi, di sëmbë di o sei Masa Jesosi, nöo a bi sabi di kamian naandë bunu kaa, biga u ku Masa Jesosi bi lobi u ko makandi naandë. ³ Nöo hën u sai dë te wan pisi, hën u si Judasi ta ko ku wanlö hia sodati, ku wanlö siköutu dee ta wakiti a di Wosu u Gadu a Jelusalen dë. Nöo fa de ta ko dë, nöo dee Gaan Begima ku dee Faliseima, de wë manda de nöo de ta ko ku feti soni a maun, so sëmbë ta tja falambo, so sëmbë dë ku lampu, biga a bi dë ndeti.

⁴ Ma nöo Masa Jesosi bi sabi hii dee soni dee o pasa ku ën kaa, nöo hën a waka go miti ku de. Hën a hakisi de taa: “Ambë un ta suku sö?”

⁵ Hën de taa: “Jesosi u di köndë de kai Nazalëti.”

Hën a piki de taa: “Wë mi disi kaa.” (Nöo fa dee sëmbë ta fan dë, nöo Judasi di könkuma bi dë leti dë.)

⁶ Nöo di Jesosi piki de sö, nöo hën de tuu hai baka naki de na de tuwë a goon.

⁷ Hën a toona hakisi de möön taa: “Ambë da di sëmbë un ta suku?”

Hën de taa: “Jesosi u Nazalëti.”

⁸ Hën a piki de taa: “Wë mi bi piki unu kaa taa miseei disi wante. Nöo ee mi un ta suku, nöo un disa dee oto sëmbë aki be de go u de.”

⁹ Nöo da sö di wöutu ko leti kumafa a bi taki taa: Dee i bi da mi, na wan u de mi lasi möönsö.

¹⁰ Nöo wan u dee sëmbë ko dë de kai Malikusi. A dë wan futuboi u di Kaba Hei Begima. Nöo fa i si u mbei dë, nöo hën Petuisi hai di sëufangi fëen valau puu nëen dosu, hën a koti wan së jesi u di sëmbë dë belim puu tuwë a goon dë.

¹¹ Hën Masa Jesosi bai ën taa: “Nönö womi. Tuusi di ufangi fii nëen dosu baka. Di sondi di mi Tata da mi u mi bebe aki, ma musu bebëen tuu ku telu nö?”

Aki de tja Masa Jesosi go a

di Gaan Begima.

Mat. 26:57-58; Maik. 14:53-54; Luk. 22:54

¹² Nöo di juu dë, hën dee hia sodati ku di hedima u de ku dee siköutu u dee Dju hedima, hën de kisi Masa Jesosi awaa. Hën de tai ën maun te de kaba. ¹³ Hën de tjëen go a di wosu u wan tata de kai Ananasi. Nöo di Ananasi dë, hën bi dë di Kaba Hei Begima a fesi ufö Kajafasi, nöo Kajafasi tööu ku wan mujëë mii fëen. ¹⁴ (Nöo Kajafasi hën wë bi da di sëmbë di bi da dee hedima u Dju lai a di kuutu taa, ka u hii di nasiön tuu kaba a sösö nöo a möön bunu wan kodo sëmbë nöo dëdë.)

Aki Petuisi fia taa an sabi

Masa Jesosi.

Mat. 26:59-75; Maik. 14:55-72; Luk. 22:55-71

¹⁵ Nöo fa de kisi Masa Jesosi tja go naandë, nöo Simon Petuisi ku wan oto bakama bi dë tee a baka ala ta waka ta ko. Nöo di bakama naandë, di Kaba Hei Begima bi sabi ën kaa, fëen mbei de dëen pasi faa go ku Masa Jesosi a di djai dendu. Ma Petuisi hën a fika a döo naandë. ¹⁶ Nöo hën wë di oto bakama dë toona go fan ku di mujëe mii ta watji a di döobuka, nöo hën a mbei Petuisi pasa ko a di djai dendu tu.

¹⁷ Nöo hën di mujëe mii hakisi Petuisi taa: “Womi, na i da wan u dee bakama u di sëmbë de tja ko aki nö?”

Hën Petuisi piki taa: “Nönö, na mi e.”

¹⁸ Nöo fa de dë a di djai dendu a di ndeti dë, nöo kamian bi kötö, hën de mbei wan faja buta dë ta këndë. Dee wookoma ku dee siköutu tuu sai naandë, hën Petuisi seei go ta këndë faja ku de tu.

¹⁹ Nöo di juu naandë, de bi tja Masa Jesosi go a di awoo Kaba Hei Begima de kai Ananasi kaa. Nöo hën Ananasi ta hakisi ën pepei soni fuu dee bakama fëen, ku di lei a abi ta lei sëmbë a di köndë.

²⁰ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë fa i ta hakisi mi dee soni aki, wë hibiwan juu mi bi ta lei sëmbë a lanti wajaa. Biga mi bi nango a hii dee keikiwosu te dou ku di Wosu u Masa Gadu tuu, ka hii dee Dju sëmbë ta ko makandi. Nöo na tjubitjubi mi bi ta du ën. ²¹ Wë nöo na mi i musu hakisi. Hakisi dee sëmbë dee bi ta haika dee fan u mi naandë, biga misikuma de musu sabi andi da dee soni mi bi ta lei de.”

²² Nöo fa a fan dë, hën wan u dee wakitima di bi dë zuntu ku ën dë, hën a dëen wan baaimaun a bandjajesi dë kpa a taa: “Sö joo piki di Kaba Hei Begima nö?”

²³ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Womi, ee mi taki wan hogi soni, nöo lei mi di hogi mi taki. Ma ee mi fan leti, nöo andi mbei i naki mi u du?”

²⁴ Nöo fa a fan naandë, nöo hën de disa di taki, hën Ananasi mandëen taitai maun go a Kajafasi awaa.

²⁵ Nöo di juu dë, Simon Petuisi dë fëen taanputaanpu naandë ta këndë di faja eti. Te wan pisi hën de bia ko ta hakisi ën möön taa: “Wë womi, na i da wan u dee bakama u di sëmbë naandë nö?” Hën a fia taa: “Nönö, nönö, na mi e!”

²⁶ Nöo wan futuboi u di Kaba Hei Begima sai dë. A dë famii u Malikusi di Petuisi bi koti ën jesi, nöo hën a hakisi ën taa: “Tan. Wë womi o, na i ku ën mi bi si a di djai ala ö?”

²⁷ Nöo hën Petuisi toona fia möön taanga taa: “Nönö hön, na mi da di sëmbë di i bi si dë e!”

Nöo hën wantewante dë hën ganian bai kanda.

Aki de tja Masa Jesosi go

a Gaama Pilati.

Mat. 26:59-66, 27:1-2, 11-14; Maik. 14:55-66, 15:1-5; Luk. 22:66-23:5

²⁸ Nöo hën baka u di dë, hën de kumutu a Kajafasi. Hën de tja Masa Jesosi go a di kuutuwasu u dee Loomë sëmbë dee ta tii di köndë. Naandë wan Gaama de kai Pilati ta dë, di dee Loomë lanti buta ta tii di köndë. Nöo di juu dë a bi dë mamate biten. Nöo abiti möön di Pasika o kai, nöo fëen mbei dee hedima u Dju an sa go a di kuutuwasu, biga an dë wasu u dee Dju. Nöo de an kë poi di tjina taa de go a wan wasu na u Dju sëmbë, biga de kë hoi deseeli limbolimbo u de sa njan di daka. ²⁹ Fëen mbei Gaama Pilati musu ko a de a döo.

Nöo di a ko dou, hën a hakisi de taa: “Wë un hogi di sëmbë aki du mbei un tjëen ko a mi aki?”

³⁰ Nöo hën de piki ën taa: “Hön, nönö. Wë di soni dë an dë u hakisi. Wë biga ee an bi dë wan sëmbë di ta du hogi, nöo wa bi o tjëen ko da i aki.”

³¹ Nöo hën di Gaama taa: “Sö nö? Wë nöo di a dë sö kaa, nöo be unu seei tei ën tja go kuutu ku dee wëti fuunu.”

Nöo hën de piki ën taa: “Wë nönö, wa sa kuutu ën e, biga un dee Loomë lanti an ta da u pasi u kii sëmbë!”

³² Nöo di soni mbei a musu pasa sö. Biga Masa Jesosi bi pindja de kaa taa de an o kii ën kumafa dee Dju sëmbë ta kii sëmbë, hën mbei de bi musu tjëen go da di Loomë Gaama fu hën musu mandëen go kii.

³³ Nöo hën Pilati toona go a di kuutuwasu, hën a kai Masa Jesosi ko nëen. Hën a hakisi ën taa: “Wë nöo i da di könu u dee Dju sëmbë tuu nö, ₁kumafa de ta taki taa i taki₂?”

³⁴ Hën a piki ën taa: “Wë fa i ta hakisi mi aki, na un fasi i ta mëni ën? A di fasi i seei ta mëni u könu, naa a di fasi dee Dju ta mëni ën?”

³⁵ Hën Gaama taa: “Hön, ambë? Mi da Dju nö? Unfa mi sa mëni ën a Dju fasi? Na dee sëmbë fii seei ku dee Gaan Begima fii tja i ko a mi aki nö? Nöo hën mi ko hakisi i andi da di soni di i du mbei de tja i ko aki?”

³⁶ Hën a piki ën taa: “₁Wë de taa mi ta mbei miseeli könu₂. Wë ma di Könu Tii u mi an dë wan tii kuma di u dee sëmbë u di goonliba aki e. Biga ee a bi dë sö, nöo dee futuboi u mi bi o hopo hepi mi feti fu dee Dju hedima an bi musu kisi mi tja ko aki. Ma nöo di tii u mi, na a di goonliba aki a kumutu e.”

³⁷ Nöo hën Gaama piki ën taa: “Söö. Wë nöo hën da i ta piki taa i dë könu.”

Hën Masa Jesosi taa: “Awa, mi da wan könu tuu. I a’ leti a di dë. Ma boiti di dë, di soni mbei de pai mi ko a di goonliba aki, fu mi sa lei sëmbë andi da tuu ₁ku andi da ganjan₂. Nöo

hibiwan sëmbë di kë jei tuutuu soni, nöö a o haika andi mi ta fan.”

³⁸ Nöö hën di gaama taa: “Ambë tjika u sabi andi da di tuu?”

Nöö fa de fan naandë, nöö hën Gaama Pilati toona go a döö a dee hedima u Dju ala, hën a taa: “Wë mi suku föutu a di womi te mi wei. Ma feni soni nëen möönsö u mi musu kuutu ën. ³⁹ Ma nöö un sabi nö? Un bi guwenti fu te Pasika kai, nöö mi lusu wan sëmbë di dë a dunguwosu da unu. Nöö unfa fëen un mëni? Un kë mi lusu di könu fuunu aki da unu nö?”

⁴⁰ Nöö fa a fan dë, nöö hën de tuu kai olo taa: “Ambëe? Nëen i musu lusu e! Balabasi, hën fii lusu!”

Nöö di Balabasi dë, a bi dë a dunguwosu fu di a bi dë wan sëmbë ta tja toobi ko a di köndë.

19

Aki de manda Masa Jesosi go kii.

Mat. 27:15-31; Maik. 15:6-20; Luk. 23:13-25

¹ Nöö hën Gaama Pilati manda sëmbë, de wipi Masa Jesosi wan hogi wipi. ² Nöö baka u di dë, hën dee sodati tei wan tatai ku maka kuma agbago maka djangadjanga hën de lolu ën mbei kuma könu kaapusa te de kaba, hën de tuusi ën a Masa Jesosi hedi. Nöö hën de tei wan baau djakiti langa wan kumafa könu ta bisi, hën de bisi ën dëen te de kaba. ³ Nöö hën de nango nëen ta mbei ën fa taa: “Odi o, könu u dee Dju, odi o!” Hën de ta naki ën nëen bandjajesi ku ën fesi tuu.

⁴ Nöö hën di gaama toona go a döö a dee hedima u Dju, hën a taa: “Wë un haika, mi o toona tja di sëmbë ko da unu e. Biga mi, ma feni na wan föutu nëen möönsö fu mi sa dëen sitaafu.”

⁵ Nöö fa a fan dë, nöö hën a mbei de tja Masa Jesosi ko a döö da de. A dë ku di langa djakiti nëen sinkii, ku di maka kaapusa nëen hedi.

Hën di gaama taki da de taa: “Un luku di womi. Hën wë disi e.”

⁶ Ma nöö di dee Gaan Begima ku dee siköutu u de si ën, hën de bai kai wan gaan wolo taa: “Un kii ën oo! Un pekëen a lakpa pau kii! Un pekëen a lakpa pau kii!” Biga a sö wan fasi dee Loomë sëmbë bi guwenti u kii dee sëmbë ta du hogi a di köndë a di ten dë.

Nöö hën di gaama piki taa: “Mi? Na mi e! Ee a lakpa pau un kë kii ën, nöö be unu seei tjëen go hëngi kii, biga ma feni föutu nëen möönsö.”

⁷ Hën dee Dju bai piki taa: “Ja feni föutu nëen nö? Wë haika, u abi wan wëti nöö di wëti taa ee wan sëmbë ta mbei hënseei Gadu nöö a musu dëdë. Wë nöö di womi aki taa hën da Miii u Gadu, nöö hën mbei a musu dëdë e!”

⁸ Wë nöö di di gaama jei de fan sö, nöö a ko möön fëëe seei.

⁹ Hën a toona go a di kuutuwsosu dendu, hën ku Masa Jesosi,

hën a hakisi ën taa: “Wë, ambë seei da i? Naasë i kumutu ko aki?” Ma Masa Jesosi an piki ën na wan soni.

¹⁰ Hën Gaama taa: “Ja kë piki mi nö? Ja sabi di makiti di mi abi aki nö, taa mi sa lusu i be i go, ee nasö mi sa mbei de peka i a lakpa pau kii?”

¹¹ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë nönö, ja sa abi sö wan makiti a mi liba, ee na Gadu hën da i ën. Fëen mbei di sëmbë di i si tja mi ko da i aki, hën du di möön gaan hogi.”

¹² Wë nöö di di gaama jei a fan sö, nöö hën a ta suku wan baaku nöömö faa sa lusu ën. Ma nöö dee hedima u Dju an dë nëen. De ta bai wolo seei taa: “Kaba! Ee i lusu di sëmbë aki go, nöö i ku di Gaan Könu a Loomë o ko a wan gaan toobi e. Biga ee wan sëmbë ta mbei hënseei könu nöö hën ku di Gaan Könu dë gaan felantima!”

¹³ Wë nöö di Gaama Pilati jei fa de fan dë, hën a mbei de toona tja Masa Jesosi ko a di djai möön. Hën a go sindo a di kuutubangi fëen awaa faa koti di taki. Nöö di kuutubangi dë a wan hei sitonu liba. Mbei de mbei di kamian dë, nöö a di Dju töngö de kai ën Gabata. ¹⁴ Nöö di ten di soni aki ta pasa, nöö a bi dë kuma nëigi juu mamate sö. Nöö de ta seeka seei u de njan di Pasika daka di o kai dë.

Nöö hën di gaama taki da dee hedima u Dju taa: “Wë un luku di könu fuunu aki e!”

¹⁵ Ma nöö de an sa jei di soni dë. Hën de bai taa: “Un tjëen puu dë. Un tjëen puu dë. Un pekëen a lakpa pau kii!”

Hën a taa: “Di könu fuunu, hën u musu peka a lakpa pau kii nö?”

Hën dee Gaan Begima bai piki taa: “Wa a’ oto könu a u liba möönsö e, möön leki di Gaan Könu a Loomë!” ¹⁶ Nöö di Gaama Pilati jei de taki sö, nöö hën a da de Masa Jesosi awaa fu de tja go peka kii.

Aki de peka Masa Jesosi

a di lakpa pau.

Mat. 27:32-44; Maik. 15:21-32; Luk. 23:26-43

Nöö hën dëë sodati tei ën, hën de ku ën ta waka nango. ¹⁷ Nöö fa de nango dë, hënseei ta tja di lakpa pau fëen ku taanga nango ka de o pekëen kii. Nöö hën de nango te de go dou a di kamian de kai Hedibonu. A Dju töngö de kai ën Golugata. ¹⁸ Nöö naandë sö de go pekëen a di lakpa pau te de kaba. Nöö de peka tu oto sëmbë a lakpa pau di daka dë tu. Hën de hopo de taanpu a pë nöö Masa Jesosi dë a de mindi.

¹⁹⁻²⁰ Ma nöö di gaama bi mbei de sikifi wan soni peka a di lakpa pau u Masa Jesosi, nöö de sikifi ën a dii pei töngö: a dë a di Alamaiki töngö di u dee Dju sëmbë ta fan, a dë a Latein, a dë a Giiki, a taa: JESOSI FU NAZALËTI, DI KÖNU U DEE DJU

SĚMBĚ, HĚN DISI. Nöo di kamian ka de peka Masa Jesosi a di lakpa pau naandë, a dë zuntu ku Jelusalen, nöo sömëni u dee Dju sēmbë ta waka ta pasa dë, nöo de ta lesi di sikifi di dë a di lakpa pau.

²¹ Nöo hën dee Gaan Begima go ta mbei toobi ku Gaama Pilati taa: “Ja bi musu sikifi ën sō taa hën da di kõnu fuu dee Dju sēmbë e. Ma i bi musu sikifi taa, hën bi ta mbei taa a dë kõnu fuu.”

²² Nöo hën di Gaama bai de taa: “Un disa mi e! Di soni mi sikifi naandë, a fika sō.”

²³ Wë nöo di dee sodati peka Masa Jesosi te de kaba kaa, hën de tei dee bisi fëen hën de paati de a fō pei, hiniwan sodati ku fëen. Ma nöo di gaan djapona fëen di de bi mbei ku telu söndö miti, hën nöo fika. ²⁴ Hën de taa: “Wan boo tēnë di djapona aki e, ma un boo tuwë lötu luku ee undi fuu o feni ën.”

Nöo sō wë i si taa a kai ku di soni di bi sikifi a Gadu Buku taa Dee bisi u mi de paati da de na de; de tuwë lötu da di koosu u mi. Nöo leti sō dee sodati du e.

²⁵ Nöo fa Masa Jesosi dë a di lakpa pau dë, nöo hën mama ku ën mama sisa dë taanputaanpu naandë, ku wan mujëe de kai Malia di da di mujëe u Kelopasi, ku Malia fu Magidala. Sō de tuu sai dë makandi. ²⁶ Nöo hën Masa Jesosi bia luku, hën a si hën mama dë ku di bakama fëen di dë gaan mati fëen. Hën a taki dëen mama taa: “Mujëe o, luku di womi i si dë. Hën wë da miii fii e.”

²⁷ Hën a fan ku di bakama tu taa: “Womi, luku i mama dë.”

Nöo kumutu a di ten dë, hën di bakama naandë tei Masa Jesosi mama buta nëen wosu ta sölugu.

Aki Masa Jesosi dëdë.

Mat. 27:45-56; Maik. 15:33-41; Luk. 23:44-49

²⁸ Ma nöo Masa Jesosi sabi taa hii dee soni hën Tata bi buta dëen faa du nöo de tuu pasa kaa, boiti wan oto soni nöo di bi sikifi a di Buku u Gadu. Hën a taa: “Dëewata kisi mi.”

²⁹ Nöo wan gandjigandji win kuma asin bi dë a wan paniki dendu dë, hën de tei sipönsu tuusi nëen. Hën de tei wan maun u di piki pau de kai hisopu hën de tuusi di sipönsu nëen hën de tëndëen buta nëen buka. ³⁰ Nöo di a tjupëen te a kaba hën a bai taa: “A kaba!” Hën a saka hedi hën a manda di akaa fëen go. Böo fëen koti.

³¹ Nöo di juu dë, dee Dju bi ta seeka seei u de njan di daka, biga fa a o kai dë, a dë wan gaan apaiti saba. Nöo hën mbei de go begi Gaama Pilati faa mbei sēmbë go booko dee sēmbë dee dë a dee lakpa pau tuu futu, be de dëdë möön hesi fu de sa puu de. Biga de an kë di sinkii u de musu fika hëngihëngi naandë kisi di saba.

³² Nöö hën dee sodati go booko di fosu sëmbë futu te de kaba. Hën de go booko di u tu. ³³ Ma nöö di de dou a Masa Jesosi fu de booko ën futu, hën de ko si taa a dëdë kaa. Nöö hën de an booko ën futu möön. ³⁴ Ma wan u dee sodati tei wan lanza hën a suti ën nëën bandja, nöö hën gadjabia ku wata ta kule ta kumutu nëën bandja dë tjölölölö ta kai a goon.

³⁵ Nöö di sëmbë i si ta taki dee soni aki, hën seepi si de ku wojo e. Nöö fa a ta fan aki, na soni a ta mindi e. Tuutuu soni seei a ta taki, fu te i jei nöö i musu bia ko biibi a Masa Jesosi tu. ³⁶ Biga hii dee soni i si pasa aki, de pasa sö fu dee soni dee dë a di Buku u Gadu tuu musu ko tuu. Biga di Buku bi taa:

Na wan kodo bonu fëen o booko möönsö.

³⁷ Ufö a taki a wan oto kamian taa:

De o ko si di sëmbë sabi di de bi suti di suti naandë.

Aki de bei Masa Jesosi.

Mat. 27:57-61; Maik. 15:42-47; Luk. 23:50-56

³⁸ Nöö di juu dë, i bi abi wan womi de kai Josëfu u di köndë de kai Alimatea. Nöö a bi dë wan bakama u Masa Jesosi tu, ma a tjubitjubi fasi fu di a bi fëëe dee hedima u Dju.

Nöö di Josëfu aki go a Gaama Pilati go hakisi ën pasi faa sa go tei di dëdë sinkii u Masa Jesosi tja go bei. Hën di Gaama dëen pasi. ³⁹ Nöö hën ku di womi de kai Nikodemusi di bi ko a Masa Jesosi a wan ndeti, hën de ko tei ën. Nöö fa Nikodemusi ko dë, a tja sumëe suti sondi te a hila mökisimökisi faa seeka di dëdë sinkii u Masa Jesosi. Dee soni dee a tja ko naandë, de sa hia kuma wan feifiteni kilo sö, sö de hia tjika.

⁴⁰ Nöö hën wë de tu sëmbë dë lolu di dëdë sinkii u Masa Jesosi ku wanlö weti koosu pisi mökisi ku dee sumëe suti soni dë te de kaba, kumafa dee Dju sëmbë guwenti fu seeka wan dëdë bei.

⁴¹ Wë nöö zuntu ku ka de bi peka Masa Jesosi kii naandë, wan djai bi dë ku wan sitonu kununu ka de bi seeka wan gaan baaku u de ta bei sëmbë. Ma de an bei sëmbë nëën wan daka eti. ⁴² Nöö fa di gaan daka o kai dë, nöö dee sëmbë ta biinga seei. Nöö fu di di geebi bi dë zuntu naandë kaa, hën de tei Masa Jesosi sinkii tja go bei a di baaku dë te de kaba. Nöö hën de go u de.

20

Aki Masa Jesosi weki baka.

Mat. 28:1-8; Maik. 16:1-8; Luk. 24:1-12

¹ Söö. Wë nöö a di fosu daka u di wiki di hopo dë, hën da sonde, mamate biten, kamian an limbo eti, nöö hën Malia u Magidala hopo go a di geebi ka de bi bei Masa Jesosi. Nöö fa i si de bei Masa Jesosi naandë, nöö de bi logoda wan gaan gindi

sitonu tapa di baaku buka. Ma nöö di Malia go dou, nöö hën a si taa di sitonu an dë a di baaku buka möön.

² Nöö hën a kule toona go konda da Simon Petuisi ku di oto bakama u Masa Jesosi di hën ku ën dë gaan mati taa: “Dee sëmbë, u go a di geebi di mamate aki e, ma nöö wa si Masa naandë. De puu ën dë tja go, nöö wa sa naasë de tjëen go buta.”

³ Nöö hën di de tu bakama naandë jei sö, hën de hopo tei pasi ta kule nango a di geebi u de go luku. ⁴ Nöö fa de ta kule dë, hën di oto bakama kule go pasa Petuisi, nöö hën fosu go dou a di geebi. ⁵ Hën a bendi luku a di baaku dendu, nöö hën a si dee koosu de bi lolu Masa Jesosi ala, ma nöö hën an go a di baaku dendu.

⁶ Nöö hën Petuisi ko dou, nöö hën a denda go a di baaku dendu wante. Hën a si dee koosu de bi lolu Masa Jesosi sinkii a wan kamian dë, ⁷ ma nöö di hangisa de bi tai ën hedi, hën a si ën dobadoba te a wan së ala.

⁸ Nöö hën di oto bakama ku ën ko dë, hën a denda go a di baaku dendu awaa, go luku dee soni te a kaba, nöö hën a ko biibi awaa. ⁹ Ma nöö fa a ko biibi naandë seei, ma de an fusutan eti taa sö Masa Gadu Buku bi taki gaanduwe taa di Paamusi Könu musu toona weki baka. ¹⁰ Nöö hën de tu bakama toona go a wosu.

Aki Malia si Masa Jesosi.

Mat. 28:9-10; Maik. 16:9-11

¹¹ Ma nöö Malia bi toona ko dë möön. Hën a ko taanpu leti a di geebi naandë ta këe nöömö. Te wan pisi, hën a bendi luku a di baaku dendu. ¹² Nöö hën a si tu basia u Masa Gaangadu köndë sindosindo naandë gbolo, leti ka Masa Jesosi sinkii bi dë. Wan dë nëen hedi së, wan dë nëen futu së ala, nöö de tuu bisi weti koosu faan a de sinkii.

¹³ Nöö hën de hakisi ën taa: “Mujëe, andi seei du i, i ta këe sö baa?”

Hën a taa: “Wë nönö, de puu di Masa u mi aki e, nöö ma sa naasë de tjëen go buta.”

¹⁴ Nöö fa a fan dë, nöö hën a bia luku, hën a si Masa Jesosi taanputaanpu leti naandë, ma hii fu di dë an sabi taa hën di dë.

¹⁵ Nöö hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Mujëe o, andi seei du i, i ta këe sö? Ambë fi lasi i ta suku?”

Ma nöö Malia bi mëni taa di sëmbë ta luku di djai wë ta fan ku ën dë, hën a taa: “Wë baa, ee i puu ën aki tja go a wan oto kamian, nöö gaantangi mi begi i, lei mi ka a dë be mi go tei ën.”

¹⁶ Nöö fa a fan dë, hën Masa Jesosi kai ën nëen në awaa taa: “Malia!”

Nöö hën di mujëë bia vau luku ën hën a kai ën: “Laboni!” (Hën da Mësitë a di Alamaiki tóngö di de ta fan.) Hën a go u go panjëën.

17 Nöö hën Masa Jesosi fan ku ën taa: “Nönö mujëë, na panjan mi e, biga ma go a mi Tata eti. Ma nöö bia toona go piki dee otowan u mi taa mi nango a mi Tata di dë Tata fuunu tu, ku mi Gadu di dë di Gadu fuunu tu. Sö fii taki da de e.”

18 Nöö di de fan te de kaba, nöö hën Malia tja di buka ko konda da u dee bakama u Masa Jesosi taa: “Dee sëmbë, mi si Masa e!” Hën a da u di buka di a manda nëën da u.

Aki Masa Jesosi ko a dee

bakama fëën.

Mat. 28:16-20; Maik. 16:14-18; Luk. 24:36-49

19 Nöö a di sapate dë seei, hën u ko dë a wan wosu makandi, hën u söötö di döo fu di u fëëë dee hedima u Dju. Nöö te fuu kë mëni hën Masa Jesosi ko taanpu leti a u mindi naandë.

Hën a da u odi taa: “Un dë nö? Be hati fuunu kötö e, dee sëmbë.”²⁰ Nöö hën a lei u dee peegu maaka nëën maun dendu ku di lanza buka nëën bandja, be u si taa hënseei di dë kaa. Nöö hën u wai te na soni.

²¹ Hën a toona taki da u möön taa: “Un musu dë ku kötöhati e, dee sëmbë.”

Hën a taa: “Wë un haika e. Leti fa i si mi Tata bi manda mi ko a dee sëmbë u goonliba aki, nöö söseei mi ta manda unu go a de tu e.”

²² Nöö fa a fan naandë, nöö hën a böö u vuuu ku buka hën a taa: “Un tei di Akaa u Gadu a unu liba e. ²³ Nöö fa woon tei ën dë, nöö di sëmbë woon puu a bëë fu dee hogi du fëën, nöö Gadu puu ën a bëë tu. Ma nöö dee sëmbë dee un hoi a bëë fu dee hogi du u de hedi, nöö Gadu o hoi de a bëë tu e.” Sö a taki da u.

Aki Tomasi si Masa Jesosi.

²⁴ Ma nöö wan otowan fuu de kai Tomasi, hënseei de kai Tumii, hën an bi sai naandë di daka dë. ²⁵ Nöö di u si ën, hën u fan ku ën taa: “Womi, u seei si Masa Jesosi e.”

Hën a piki u taa: “Un disa mi e, womi. Mi, fa mi dë aki, ee na mi seei si dee peegu maaka nëën maun dendu u mi buta finga a de, ee nasö mi tuusi maun a di lanza buka nëën bandja, ma o piki möönsö e!” Sö Tomasi fia ku u tjika.

²⁶ Nöö baka aiti daka fëën, hën u toona ko makandi a di wosu möön, nöö Tomasi seei bi ko tu. Nöö hën u dë söötösöötö döo naandë, te wan pisi hën u si Masa Jesosi dë taanputaanpu leti a u mindi dë.

Hën a da u odi taa: “Un musu dë ku kötöhati e, dee sëmbë.”

²⁷ Nöö hën a bia fan ku Tomasi wante taa: “Söö. Wë Tomasi, luku mi maun dendu aki ku dee peegu maaka. Nöö tëndë di

finga fii ko buta a de e. Tëndë di maun fii ko buta a di lanza buka a mi bandja aki.”

Nöo hën a fan ku ën taa: “Womi o, di fasi di i abi taa ja ta kë ta biibi, nöo i musu disëen e, nöo i bia ko ta biibi awaa.”

²⁸ Nöo hën Tomasi piki awaa taa: “Aai o, Masa. I da mi Masa ku mi Gadu tuu.”

²⁹ Hën Masa Jesosi taa: “Womi, di i si nöo hën mbei i biibi nö? Ma nöo Gadu ta wai ku dee sëmbë dee ta biibi söndö de si.”

³⁰ Nöo fa u sikifi dee soni aki, dee sëmbë, nöo sömëni oto foombo soni dë di Masa Jesosi bi du eti e, faa mbei u dee bakama fëen ko si taa sö wan sëmbë a dë, ma dee di dë wa sikifi de buta a di buku aki. ³¹ Ma nöo dee aki, u sikifi de fuun musu biibi taa Masa Jesosi hën da di Keesitu, di Könu di Masa Gadu bi paamusi taa a o manda ko. Hën da di Womi Mii u Masa Gaangadu seei gbelingbelin. Nöo te un biibi sö kaa, nöo woon feni di libi u teego fu di un nama ku ën.

Da sö.

21

Aki dee bakama u Masa Jesosi toona si ën möön.

¹ Wë nöo a baka u di dë, hën Masa Jesosi tjëen seei ko lei u dee bakama fëen wan pasi möön, a di piki ze de kai Tibelia.

Wë di oto aki, a pasa sö taa ² Simon Petuisi ku Tomasi, di de kai Tumii naandë, ku Nataniëli u Kana fu di pisiwata u Galilea, ku u de tu womi mii u Zebedeosi, ku tu otowan fuu möön, sö u bi dë makandi a wan kamian. ³ Te wan pisi hën Simon Petuisi taki da u dee otowan taa: “Wë mi o go tuwë nëti luku e baa.”

Hën u piki taa: “Antoobi. Woo go ku i tu e, womi.”

Nöo hën u hopo, hën u go tei boto wante, nöo hën wë u go e. Ma nöo fa u go dë, hii di ndeti tefa didia wa kisi na wan wojo soni möönsö.

⁴ Nöo hën di mamate biten, kamian ta mbei bëëë sö, hën wë Masa Jesosi ko dë taanputaanpu leti a bandja wata naandë, ma nöo wa bi sabi taa hën di dë.

⁵ Nöo hën a bai hakisi u taa: “Dee kijoo dë e, andi un kisi baa?”

Hën u bai piki taa: “Nönö, wa feni e.”

⁶ Nöo hën a taki da u taa: “Wë un sabi nö? Un hiti di nëti fuunu go a di letimaun së u di boto, nöo woon kisi.”

Nöo di u jei sö, nöo hën u puu di nëti a di së dë hiti go a di oto së. Nöo wantewante naandë hën u kisi fisi te a hila seei, tee wa sa hai di nëti ko a di boto dendu.

⁷ Nöo hën di bakama di hën ku Masa Jesosi dë gaan mati taki da Petuisi taa: “Womi, Masa Jesosi wë i si di dë e!”

Nöo di Petuisi jei sö kaa, hën a bia kisi koosu bisi, biga an bi dë ku bumbuu soni a sinkii. Hën a djombo kai a wata djubuu

sun go a Masa Jesosi. ⁸ Ma nöö u otowan fika a di boto dendu ta diipi ta ko ku dee gaan hia fisi u kisi dë, biga wa bi dë longi ku lampeesi poi. A bi dë kuma wan höndö mēti sö nöö.

⁹ Nöö di u ko tjökö kumutu a di boto nöö hën u ko si zonka hēii naandë kaa, ku fisi a faja liba. Hën u si bēēē naandë tu.

¹⁰ Hën Masa Jesosi taki da u taa: “Wë un go tei so u dee fisi un kisi ala tja ko.”

¹¹ Nöö hën Simon Petuisi go ta hai di nēti ta tja ko a tela. Nöö dee fisi u kisi dë dë wan höndö ku feifiteni-ku-dii, nöö de tuu bi dë gaangaan fisi. Ma nöö hii fa de hia seei, ma na wan tatai u di nēti koti möönsö.

¹² Nöö hën Masa Jesosi kai u taa: “Wë un ko boo njan.”

Ma nöö hii fa i si di soni ta pasa dë, nöö u dee bakama fēen ta wegi ën ta luku. Nöö a bigi da u, u ta si kuma nēen ma da hën. Ma nöö na wan fuu bi a’ hati u hakisi ën ee ambë dēen.

¹³ Nöö hën Masa Jesosi tei di bēēē ku di fisi di bi dë a faja liba dë, hën a paati da u.

¹⁴ Wë nöö disi mbei dii pasi di Masa Jesosi tjēen seei ko lei u dee bakama fēen, baka u di a weki a dëdë.

Aki Masa Jesosi toona tei Petuisi a wooko baka.

¹⁵ Nöö di u njan te u kaba, hën Masa Jesosi fan ku Simon Petuisi, a kai ën: “Simon o.” A piki.

A taa: “Ju di mii u Jonasi aki, i lobi mi möön dee disi ö?”

Hën Petuisi piki taa: “Wë aai Masa, i seei sabi taa mi lobi i e.”

Nöö hën a taa: “Antoobi. Wë nöö fii ta da dee njunjun sēmbë dee ko biibi a mi liba di buka u mi e. Sölogu de da mi leti kumafa wan kiijama u sikapu ta sölogu dee sikapu mii.”

¹⁶ Nöö hën a toona hakisi ën di u tuu pasi taa: “Simon, ju di mii u Jonasi aki, i lobi mi nö?”

Nöö hën a piki ën di wan seei fasi taa: “Aai Masa, i seei sabi taa mi lobi i.”

Nöö hën a taki dēen taa: “Antoobi. I musu sölogu dee sikapu u mi da mi e.”

¹⁷ Hën a toona hakisi ën di wan seei soni di u mbei dii pasi taa: “Simon, di mii u Jonasi aki, i lobi mi nö?”

Nöö di a jei a hakisi ën di u dii pasi ee a lobi ën, nöö a ko hati ën seei. Hën a taa: “Masa o, wë i seei sabi hii soni kaa. I sabi taa mi lobi i.”

Nöö hën Masa Jesosi taki dēen taa: “Söö. Wë nöö i musu sölogu dee sikapu u mi da mi e.”

¹⁸ Nöö hën a toona fan ku ën taa: “Womi, mi o taki wan soni da i aki e, nöö a dë tuu möön hii soni. Fa i dë njönku aki, nöö i seei ta bisi koosu da i seei te i kaba, nöö i ta waka fii nango ka i kë, nasö nö? Ma nöö haika e. Te i ko gaandi, nöö joo tëndë

maun fii da oto sēmbē be de bisi koosu da i, nōō de o tja i go a wan kamian ka ja o kē go.”

¹⁹ Nōō ku di fan naandē, Masa Jesosi ta pindja Petuisi kumafa dēdē fēen o waka, nōō di dēdē fēen naandē o tja gaan nēbai da Masa Gaangadu.

Nōō hēn Masa Jesosi taki dēen taa: “Womi o, Petuisi, be i ta waka a mi baka nōō e.”

²⁰ Ma nōō fa de ta fan dē, te wan pisi hēn Petuisi bia luku, hēn a si di bakama di hēn ku Masa Jesosi dē gaan mati ta waka ta ko a de baka. (Di bakama aki, hēn wē da di sēmbē di bi sindo hēngi a Masa Jesosi, di de bi ta njan di Pasika. Hēn bi hakisi taa: “Undi fuu o kōnku i di kōnku?”) ²¹ Nōō fa Petuisi si ēn dē, hēn a hakisi Masa Jesosi taa: “Wē di sēmbē aki wē? Andi fēen i ta taki?”

²² Hēn Masa Jesosi piki ēn taa: “Wē womi, ee mi kē faa fika ku libi fu te mi toona ko a goonliba aki baka seei, nōō andi fēen i kē? Be i ta waka a mi baka nōō e.”

²³ Wē nōō fu di soni dē hedi mbei dee biibima seti ta mindi soni taa di bakama naandē hēn an o dēdē mōōnsō. Ma nōō fa i jei dē, Masa Jesosi hēn an taki sō e. Ma a bi taa: “Ee mi kē faa fika ku libi u te mi toona ko, nōō andi fēen i kē?” Sō a bi taki di taki.

²⁴ Wē da sō e, dee sēmbē. Di bakama u taki naandē, nōō hēn wē i si ta sikifi hii dee soni aki, nōō u sabi taa de dē tuu. ²⁵ Nōō sōmēni oto soni mōōn Masa Jesosi du tu, ma misikuma ee fuu sikifi de tuu buta a buku, nōō di mundu aki seei an o bigi tjika u hoi hii dee buku naandē e.

A kaba.

Dee woto u dee Tjabukama u Masa Jesosi

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë andi seei di pisi u Gadu Buku aki ta taki da u, dee sëmbë? Wë a di fosu kamian nöö di pampia aki hën ta waka a di de kai Lukasi baka e, biga di data de kai Lukasi hën bi sikifi de tu tuu da wan mati fëen de kai Teofilusi. Nöö de taa a bi sikifi de kuma baka 80 te go miti 90 jaa u di de pai Masa Jesosi.

Nöö di pisi u di Buku aki ta lei u fa dee bakama u Masa Jesosi bi ta paaja di Bunu Buka a köndëköndë ku di kaakiti u di Akaa di bi ko a de liba. De seti a Jelusalen ku dee oto köndë u Judea naandë, nöö hën de go a Samalia köndë, ufö de go a dee oto köndë u goonliba dee de bi sabi a di ten dë. (Luku Tjab. 1:8.)

Nöö di në de da di pampia aki, nöö ee i luku ën te i kaba, nöö an fiti ën ö. A bi möön bunu de kai ën Di Woto u di Akaa u Gadu. Biga na dee Tjabukama bi ta du dee wooko dë, ma di Akaa hën wë du dee wooko a de liba. Nöö an taki soni u hii dee tjabukama tuu e, ma a taki soni u Petuisi ku Paulosu möön taanga.

Nöö dee oto u di pampia aki, nöö de paati a tu gaan pisi. Biga a kapitë 1 te go miti 12 nöö Petuisi në hën ta ko a fesi möön gaanfa. Ma nöö kumutu a kapitë 13, nöö Paulosu në hën ta ko a fesi möön gaanfa. Biga di Akaa u Gadu bi buta Petuisi ta paaja di Buka a Judea köndë da dee Dju sëmbë, nöö hën a toona buta Paulosu ta paaja di Buka da dee sëmbë dee an dë Dju.

Nöö dee soni Lukasi sikifi aki, de dë dee soni a bi jei sëmbë bi ta konda, ku dee hënseei bi ta hakisi sëmbë tu. Ma so juu i sa si taa hënseei bi dë a dendu tu a so u dee soni a sikifi aki.

Aki Lukasi seti di biifi.

¹⁻² Mati Teofilusi, „mi Lukasi manda gaan odi da i e, taa mi dë bumbuu„. Womi, mi bi mbei wan fosu pampia manda da i kaa, hën mi toona ta mbei disi u mi manda da i möön, di u mbei tu.

Wë nöö di fosu pampia di mi bi mbei dë, nöö mi bi sikifi sëmëni soni u Masa Jesosi da i, u di fa a bi libi a goonliba aki ku di fa a bi ta lei sëmbë soni u Gadu bifö Masa Gadu tei ën tja go a liba. Ma bifö a go, nöö a bi lei dee sëmbë a bi pii tei u de musu ko tjabukama fëen apaiti, fa u de musu du di a o go. Leti kumafa di Akaa u Masa Gadu mandëen, nöö so a lei de. ³ Biga baka u di a dëdë „toona weki baka„, a nango a de ta ko nöömö te kai föteni daka, ta du pepei soni u de musu sabi taa a toona

weki baka tuutuu. De seei ta si ën ku deseei wojo, nöö a ta fan ku de ta lei de fa di Njunjun Tii u Gadu dë.

⁴ Nöö hën de dë te wan daka, hën a kai de te de piki, a taa: “Un haika e, dee sëmbë. Wan musu kumutu a Jelusalen aki eti e. Un musu tan aki ta luku di soni Masa Gadu o du da unu. Biga a o da unu wan gaan bunu, leti kumafa mi bi paamusi unu kaa. ⁵ Fa i si Johanisi di Dopuma bi sai dë, a bi ta dopu sëmbë ku wata, ma abiti möön nöö Masa Gadu o dopu unu ku di Akaa fëen. „Biga a o mandëen ko a unu liba.” Sö wan soni Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen te a kaba.

⁶ Nöö hën de sai dë tee wan daka, nöö hën de hakisi ën taa: “Wë Masa, unfa joo du? Joo puu dee Loomë sëmbë a u dee Isaëli sëmbë liba awaa, fuu sa toona tii u seei baka nö?”

⁷ Hën a piki de taa: “Wë nönö, an dë fuun biinga fu un ko sabi dee soni dë e. Biga mi Tata Masa Gadu nöö abi di taki faa buta di daka ku di juu di de o pasa.

⁸ “Ma unu, a o da unu di Akaa fëen. Nöö fa di Akaa o ko a unu liba dë, nöö a o da unu kaakiti fuun sa tei dee soni u mi dee un sabi konda da lanti be de jei. A Jelusalen aki woon seti konda di buka, nöö woon ta kondëen te dou hii Judea köndë te kisi Samalia köndë, nöö woon toona ta kondëen be a paaja a hii dee köndëköndë u goonliba tuu ka sëmbë dë. Sö woon ta waka ta paaja di buka tjika.” Sö Masa Jesosi taki da dee bakama fëen di ten dë.

Aki Masa Jesosi toona go a liba di a weki a dëdë.

⁹ Nöö hën de dë te wan pisi, hën Masa Gadu tei ën tja go a liba gbolo leti a de wojo dë. A tjëen go tee bundji tapëen, de an sa si ën möön. ¹⁰ Hën dee bakama fëen sai dë ta luku ka a go a liba ala diin. Hën te u de kë mëni, hën de si tu sëmbë taanputaanpu a de bandja dë, ku wetiweti bisi faan a de sinkii.

¹¹ Hën de tu sëmbë hakisi dee bakama taa: “Dee sëmbë u Galilea aki, andi mbei un taanpu ta luku liba diin sö? Di wan seei sëmbë di un si Masa Gadu tja go a liba dë, Masa Jesosi, te wan ten a o toona ko a goonliba baka e. Nöö a di wan seei fasi kumafa i si a go dë, sö nöö a o toona ko baka.” Sö de tu sëmbë taki da de.

¹² Wë nöö di juu dë, de bi dë a di kuun de kai Oleifi Kuun. Nöö di di soni pasa sö kaa, nöö hën de kumutu dë hën de toona go a Jelusalen. Biga di kuun an longi ku di köndë, a sa dë kuma wan kilomëti sö nöö. ¹³ Nöö di de go dou a Jelusalen, hën de toona go a di wosu ka de bi guwenti u go, a wan kamba a liba ala.

Nöö dee sëmbë ku dee sëmbë dee go dë, de da dee tjabukama u Masa Jesosi: Petuisi, Johanisi, Jakobosi, Andiasi, Filipi, ku Tomasi, Batolomisi, Mateosi, Jakobosi di da di womi mii u Alufasi, ku Simon di womi di bi kë puu Loomë lanti a dee Dju

liba. Ufö i abi di oto Judasi, di womi mii u wan tata de kai Jakobosi. ¹⁴ Dee lö sëmbë dë, sö de bi guwenti u ta ko makandi fu de ta begi Gadu nöömö, de ku Malia di mama u Masa Jesosi, ku wanlö oto mujëë, ku dee baaa fu Masa Jesosi.

Aki de ta kuutu u buta sëmbë

a Judasi kamian.

¹⁵ Nöö hën de dë te wan daka, hën wanlö hia sëmbë ko dë makandi a di kamian. De dë wan höndö ku tuwenti sëmbë, biibima u Masa Jesosi wanwan.

Te wan pisi, hën Petuisi hopo taanpu a de mindi. ¹⁶⁻¹⁷ Hën a taki da de taa: “Dee sëmbë u mi aki, wë un sabi fa di Akaa u Masa Gadu bi ko a Dafiti liba gaanduwe a fesi, faa sikifi soni u di soni Judasi du aki. Wë ee wan soni sikifi a di Buku kaa, nöö a musu pasa nöömö, nöö hën i si a pasa ku Judasi a u mindi aki. Biga Judasi bi dë wan fuu. Masa Jesosi bi tei u ku ën tuu fuu musu dë a di wooko u Masa Gadu makandi. Nöö hën wë i si a tja dee sëmbë ko kisi Masa Jesosi kii.”

¹⁸ Wë nöö fa Judasi bi du di hogi dë, nöö dee felantima u Masa Jesosi bi pakëën. Nöö hën a tei di möni, hën a go bai wan goon. Nöö a di goon di a bai dë, naandë seei a kai gbolo dëdë pii. Bëë fëen latja puu tiipa a döö. Sö wan soni pasa ku Judasi e. ¹⁹ Nöö hën hii dee sëmbë u Jelusalen ko jei taa sö a dëdë a di goon dendu, nöö hën de ko ta kai di goon Akelidama, hën da Buuu Goon.

²⁰ Hën Petuisi taki möön taa: “A bi dë sikifisikifi a di pisi u Gadu Buku de kai Kanda Buku taa: Di wosu fëen ka a bi ta dë, a musu fika söndö sëmbë. Na wan sëmbë musu go libi nëën möön.

Hën a toona sikifi taa:
Oto sëmbë musu subi a di wooko nëën kamian.

²¹⁻²² “Wë nöö hën da wan sëmbë musu ko a Judasi kamian e, fu toona heepi u a di wooko. Nöö di sëmbë di woo tei, a musu dë wan sëmbë di bi dë ku u a bigi fu di soni, kumutu a di daka di Johanisi bi dopu Masa Jesosi tee dou di daka di Masa Gadu tei ën tja go a liba. A bi musu si taa Masa Jesosi dëdë toona weki baka. Sö wan sëmbë wë u musu tei buta a Judasi kamian e.”

²³ Nöö di Petuisi taki sö te a kaba, nöö hën de kai tu womi ko buta. Wan u de de kai Josëfu. Hën da Basabasi, hënseei da Jusitusi. Nöö di otowan de kai Matiasi.

²⁴⁻²⁵ Nöö hën de begi te de kaba taa: “Masa Gadu o, wë u ko a i. Biga i sabi hiniwan libisëmbë hatiböö fa a dë.

“Wë nöö fu di Judasi an dë aki möön, fëen hedi wan oto sëmbë musu subi a di wooko nëën kamian ko tjabukama fii. Nöö hën i si u tja de tu womi aki ko da i, fii lei u undi u de i kë.

Biga Judasi disa u hën a go a di kamian di fiti ën.” Sö wan begi de begi.

²⁶ Nöo di de begi sö te de kaba, hën de tuwë lötu. Nöo hën Matiasi wini, hën a ko mökisi ku dee ëlufu Gaan Tjabukama u Masa Jesosi dee bi fika mbei tuwalufu.

2

Aki ta lei fa di Akaa u Gadu ko

a dee Tjabukama liba.

¹ Hën de dë te wan daka, dee Dju sëmbë o njan di daka de kai Pensiti, nöo hën dee biibima u Masa Jesosi tuu hai ko makandi a wan wosu möön. ² Hën de sai dë te u de kë mëni, hën de jei wan soni kuma gaan ventu kumutu a liba ta ko te a ko dou a di wosu dendu vooö sö, ka de dë sindosindo. ³ Hën de si wan soni kuma faja töngö paaja fingafinga go nama a hiniwan u de. ⁴ Hën di Akaa u Masa Gadu wë i si ko a de liba sö e. Nöo a tja wan köni ko da de, hiniwan u de ko ta taki oto töngö.

⁵ Nöo di juu dë, wanlö hia Dju sëmbë fu dee peipei köndë u goonliba bi dë a Jelusalen. De tuu ta biibi Masa Gadu, nöo de bi ko a Jelusalen dë u de njan di daka. ⁶ Nöo di de jei di bai, hën de booko gilili ko a dee sëmbë u Masa Jesosi, ko haika. Nöo hën de ko ta jei de ta fan peipei töngö, hiniwan sëmbë ta jei di töngö fëen seei di a ta taki.

⁷ Hën de taa: “Wooö maingë, andi da di soni aki? A bigi da u. Naasë dee Galilea sëmbë aki lei dee töngö sabi sö? Biga na deseei töngö de ta fan dë. ⁸ Unfa a waka de ko sabi hii dee töngö fuu tuu ta taki. ⁹ Biga a sëmëni peipei köndë u kumutu nöo u ta fan di töngö u di köndë ka u kumutu: Paatia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Kapadosia, Pontusi, Asia, ¹⁰ Fiigia, Panfilia, Egepiti, dee köndëköndë u Libië dee dë zuntu ku Sileni, ufö i abi Loomë, ku Keeta, ku Alabia. A dee köndë dë tuu u kumutu. ¹¹ So fuu dë Dju sëmbë, so fuu an dë Dju sëmbë, ma u ko ta biibi Masa Gadu kuma de, nöo hën u ko ta jei dee sëmbë aki ta konda dee foondofondo soni u Masa Gadu da u a dee töngö dee u sabi. Nöo a bigi da u e!”

¹² Nöo hën de fika ta hakisi de na de nöömö taa: “Andi disi maingë? Wa fusutëen e!”

¹³ Ma nöo otowan a de dendu dë mbei dee Tjabukama u Masa Jesosi fa taa: “Maingë, wan piki e! Dööngö nöo de dööngö sö.”

Aki Petuisi ta fan ku dee sëmbë.

¹⁴ Nöo di dee Tjabukama jei de taki sö, hën Petuisi hopo, hën ku dee otowan fëen tuu. Hën a bai taki da dee hia sëmbë dë taa: “Dee sëmbë aki, un haika e. Un dee Dju sëmbë u Jelusalen aki

ku hii un dee wakama tuu, un haika bunu fa mi o fan ku unu aki. Mi kë lei unu andi ta pasa aki.

¹⁵ “Wë fa un taa u dööngö aki, nöö na tuu e, dee sëmbë. Fa di nëigi juu mamate u dë aki, a tjika u sëmbë bebe soni dööngö kaa nö? Nönö. ¹⁶ Ma di soni pasa aki, a dë di soni di di fesiten tjabukama u Gadu de kai Joëli bi takı a fesi. A taa:

¹⁷ Masa Gadu manda wan buka ko taa:

‘A di kaba ten u goonliba mi o du wan soni.

Mi o da hii pei sëmbë di Akaa u mi.

Dee womi mii fuunu ku dee mujëë mii fuunu o ta kisi fan a Gadu ta konda da sëmbë.

Dee kijoo mii fuunu o ta si soni u mi ku wojo limbo.

Dee gaan womi o ta sunjan soni u mi.

¹⁸ Di juu dë, di Akaa u mi o ko a dee sëmbë dee ta wooko da mi liba,

womi ku mujëë tuu.

Nöö de o ta kisi fan a mi u de konda da sëmbë.

¹⁹ Nöö mi o du foombofoombo soni a liba ala.

Mi o du bödjëë soni a goonliba aki tu, kuma maaka sö.

Biga sëmbë o si buuu, de o si faja, de o si sumuku baakabaaka.

²⁰ Di sonuwojo o dungu pii,

nöö di libawojo o ko bëëë sö kuma buuu.

Sö o pasa bifö di Gaan Hebi Daka u Masa Gadu o dou.

²¹ Ma nöö hiniwan sëmbë di o kai Masa Gadu në faa feni heepi nëen,

hën Gadu o puu fu an feni sitaafu.’

Sö Masa Gadu bi fan a Joëli liba, nöö hën i si ta pasa aki e, dee sëmbë.”

²² Hën Petuisi toona taki da de möön, a taa: “Dee sëmbë fu Isaëli aki, un haika mi bunu e.

“Di sëmbë de kai Jesosi fu di köndë de kai Nazalëti, hën bi ta du sëmëni foombofoombo soni a unu dendu, leti kumafa un tuu sabi kaa. Masa Gadu wë dëen di kaakiti faa ta du sö e, be un musu sabi taa hën mandëen. ²³ Ma nöö di Jesosi dë, hën Masa Gadu bi buta a fesi taa a o da unu pasi fuun kii ën. A bi sabi kaa taa woon tjëen go da dee hogihati sëmbë fu de pekëen a lakpa pau kii. Sö a bi sabi a fesi kaa.

²⁴ “Ma fa un kii ën dë, nöö Gadu an disëen a dëdë köndë e. A puu ën a di sitaafu dë, toona weki ën baka. Biga Dëdë Köndë aan di kaakiti u tapëen buta dë u nöömö. Nöö hën i si a toona weki baka.

²⁵ “Wë nöö Dafiti bi sikifi wan soni. [Buka da fëen ma wöutu na fëen. Biga Masa Jesosi hën abi di wöutu.] A taa:

Fa mi dë aki, ma ta fëëë na wan soni,

biga mi sabi taa Masa Gadu dë leti a mi bandja aki.

Nöö a o ta dë ku mi nöömö.

²⁶ Fa i dë ku mi tjika aki, Masa Gadu,

nöö mi ta wai seei te dou a mi hati dendu.
Dee wöutu dee mi ta tei ta taki,
nöö waiwai soni de dë.

Biga fa i si mi dë ku mi sösö sinkii aki seei,
ma ma ta fëëë dëdë möönsö,
biga mi sabi taa joo tja mi.

²⁷ Nöö mi sabi tu taa ja o disa mi a dëdë köndë.

Di futuboi fii di dë apaiti da i vö,
ja o disëen sinkii a dëdë köndë faa lulu poi kaba a sösö.

²⁸ I lei mi di pasi kaa, ka fu mi go mi feni libi,
nöö joo dë ku mi, hën mbei mi o dë waiwai.

Sö Dafiti bi sikifi a fesiten e.

²⁹ “Wë nöö dee sëmbë u mi aki, ɿbe mi puu di soni a sikifi dë da unu. Biga fa Dafiti taki dë, nöö na hënseei soni a tei taki e.”
A bi dë wan gaan sëmbë fuu, nöö a dëdë te de bei gaanduwe kaa. Geebi fëën sai leti dë eti.

³⁰ “Ma nöö fa Dafiti fan naandë, nöö a bi dë wan tjabukama u Gadu, nöö a bi ta konda u wan soni o pasa a bakaten. Biga a bi sabi taa Masa Gadu bi paamusi ën wan soni ku soi seei taa wan u dee bakamii fëën o ko tei di könu sutuu fëën fu nöömö.

³¹ “Wë nöö di Dafiti sabi sö kaa, hën mbei a taki di lö soni dë fu di sëmbë di Masa Gadu o manda ko. Hën de kai di Keesitu. A o dëdë ma a o toona weki baka. A taa Masa Gadu an o disëen a dëdë köndë fu hën sinkii musu poi. Sö Dafiti bi taki.”

³² Nöö hën Petuisi taa: “Un haika e, dee sëmbë. Di sëmbë Dafiti taki dë, hën da Jesosi e. Biga a bi dëdë, ma nöö Masa Gadu an disëen a dëdë köndë, a weki ën baka a dëdë. U dee sëmbë i si aki tuu seepi bi si ën ku u wojo taa sö a pasa tuu.

³³ Nöö fa u dë aki, a dë leti a di letimaun së fëën Tata Masa Gadu a liba ala, ka a tjëen go buta a di möön kaba hebima kamian.

“Nöö fa i si Masa Jesosi go ala, nöö hën di tata fëën dëen di Akaa fëën kumafa a bi paamusi ën taa a o dëen. Nöö hën Masa Jesosi toona da u ën. Nöö fa i si u ta taki dee pepei tóngö fuunu aki, nöö di Akaa u Gadu hën mbei e. Sö Masa Jesosi toona da u ën tjika.

³⁴ “Nöö i sabi fa Dafiti bi sikifi möön, a taa:

Masa Gadu taki da mi Masa taa:

‘Sindo fii a mi letimaun së aki,

³⁵ ta luku fa mi o buta dee felantima fii a i basufutu.’

Sö wan soni Dafiti sikifi. Wë nöö fa a sikifi dë, ma na Dafiti bi go a Masa Gadu a liba ala e. ɿFa a taki dee soni dë, na hënseei soni a ta taki, ma Masa Jesosi soni a taki.ɿ

³⁶ “Nöö dee sëmbë u Isaëli aki, un musu sabi taa di Jesosi di un peka a di lakpa pau kii dë, hën wë Masa Gadu tei buta ko Masa fu hii mundu e. Hën da di Könu di a bi paamusi u kaa, di Keesitu.”

Sö Petuisi taki da dee sëmbë.

³⁷ Nöo di dee hia sëmbë jei fa a taki dë, nöo hën hati u de latja te na soni. A go a de sinkii. Hën de bai hakisi Petuisi ku dee oto Tjabukama u Masa Jesosi taa: “Woolo, dee sëmbë fuu dë, unfa woo du möön?”

³⁸ Hën Petuisi piki de taa: “Un musu disa di hogilibi fuunu, be hiniwan fuunu go dopu a di në u Jesosi Keesitu. Nöo te un du sö kaa, nöo Masa Gadu an o hoi dee hogilibi fuunu a bëë möön. Nöo a o da unu di Akaa fëen tu, faa wooko a unu liba.

³⁹ “Wë biga Masa Gadu bi paamusi unu kaa taa sö a o da unu di Akaa fëen. Unu, ku dee mii fuunu, ku hii dee böngö fuunu, ku hii dee sëmbë dee ta dë a dee longi köndë dee a ta kai fu ko sëmbë fëen, de tuu a bi paamusi.” Sö Petuisi taki da de.

⁴⁰ Nöo hën a tei sëmëni oto soni möön ta bai de. A ta biinga ku de kodo u de musu piki di fan fëen, be de an musu feni di sitaafu ta tja kumafa dee hogihatima u di köndë o feni ën.

⁴¹ Nöo di a taki sö kaa, nöo hën sëmëni sëmbë piki tuu. Biga di daka dë, nöo kuma wan dii dusu sëmbë sö piki di buka go dopu. Nöo hën de ko mökisi ku dee sëmbë u Masa Jesosi dee bi biibi kaa. ⁴² Nöo fa de ko biibi dë, hën de nango ta lei soni u Masa Jesosi a dee Tjabukama nöömö. De ta libi suti ku deseei ku piizii, ta begi Masa Gadu, ta njan makandi fu di de tuu ta biibi a Masa Jesosi.

⁴³ Nöo di juu dë, dee Tjabukama u Masa Jesosi ta du sëmëni foombofoombo soni e, te hii lanti ko ta fëëë.

⁴⁴ Nöo fa dee sëmbë ko biibi Masa Jesosi dë, de ta libi makandi seei. De an ta mömbi deseei soni. Te wan sëmbë abi, a ta da di otowan. ⁴⁵ Nöo ee wan sëmbë dë ku fuka, nöo di otowan o sei wan goon fëen, ee nasö wan oto soni di a abi, nöo te a feni di möni nöo a tja ko paati da dee otowan puu de a fuka. ⁴⁶ Nöo hiniwan daka de ta ko ta mökisi a di djai u di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen naandë. Nöo sö de ta waka ta njan makandi a dee wosu u de ku piizii, ku limbohati seei.

⁴⁷ Nöo de ta gafa Masa Gadu nöömö.

Nöo fa de ta libi dë, hii sëmbë u di köndë tuu ta luku de taa: “Aai maingë, dee sëmbë aki, bumbuu sëmbë de dë e.”

Nöo hiniwan daka Masa Jesosi ta tja oto sëmbë ko nama ku de, dee sëmbë dee ta ko a Gadu fu de feni di heepi fëen.

3

Aki Petuisi kula wan lan sëmbë ku di në u Masa Jesosi.

¹ Nöo hën de dë te wan daka, nöo hën Petuisi ku Johanisi nango a di Wosu u Masa Gadu a wan dii juu sapate. Biga hiniwan daka sëmbë bi guwenti u go begi Gadu a di lö ten dë.

² Nöo di djai u di Wosu u Masa Gadu bi abi wan döo fëen de kai Hanse Nëngë Döö, nöo naandë de ta tja wan sëmbë ko buta. Di sëmbë dë bi lan sensi nëen mama bëë dendu, nöo hiniwan

daka de ta tjëen go buta naandë faa musu ta pidi möni a dee sëmbë ta pasa nango a di Wosu u Gadu.

³ Nöö hën di di sëmbë si Petuisi ku Johanisi ta pasa nango a di Wosu, nöö hën a pidi de möni.

⁴ Nöö hën de luku ën diin. Hën Petuisi taki dëen taa: “Womi, hopo wojo luku i si.”

⁵ Hën a luku de. A a’ di pakisei taa de o dëen wan soni.

⁶ Hën a taki dëen taa: “Ma a’ möni e, ma di soni di mi abi nöö hën mi o da i. A di në u Jesosi Keesitu fu Nazalëti mi taki da i taa hopo waka e!” ⁷ Nöö hën a panjëen a leti maun faa hopo ën taanpu. Fa u du dë, hën futu u di womi ko taanga, ⁸ hën a hopo vu taanpu apë. Hën a denda go ku de a di djai dendu. Hën a ta waka ta djombo ta bai ta gafa Masa Gadu ta dëen tangi u di bunu di a du ën dë.

Aki Petuisi ta fan ku dee sëmbë bi dë a di Keikiwosu.

⁹ Nöö di juu dë, sëmëni sëmbë bi dë a di Keikiwosu kaa, nöö de tuu si di womi fa a ta waka ta gafa Masa Gadu ta dëen tangi. ¹⁰ Nöö de sabi taa hën da di sëmbë bi dë sindosindo a di Hanse Nëngë Dööbuka ta pidi möni, nöö hën a ko hopo taanpu ta waka.

¹¹ Nöö hën de kule go a Petuisi ku Johanisi ka de sai dë a di pisi u di Keikiwosu de kai Salumon Baiko. Nöö di womi di bi lan dë, a dë ku de maun ku maun panjanpanjan. Nöö a bigi da de te na soni.

¹² Hën di Petuisi si dee hia sëmbë ta kule ta ko a de, hën a taki da de taa: “Dee Isaëli sëmbë u mi aki, andi bigi da unu sō? Fa di womi ko bunu aki, un ninga taa ku u seei kaakiti u kulëen nō? Ee na un mēni taa fu di hati fuu limbo möön oto sëmbë mbei Masa Gadu da u kaakiti sō? Nōnō e! Nēen mbei.

¹³ “Ma Masa Gadu, di dee fesiten sëmbë fuu bi ta begi kaa, dee Abahamu, Isaki, Jakopu sō, hën wë kē da Masa Jesosi gaan nēbai, nöö hën mbei a kula di sëmbë aki, be un sabi taa sō wan sëmbë Jesosi dë. Biga Jesosi bi dë di Futuboi u Gadu seei di a manda ko da u, ma nöö unu tjëen go da dee tiima u di köndë fuu aki u de musu kii. Hën di un tjëen go, nöö Gaama Pilati an bi si na wan föutu nēen faa musu dëdë e. Hën a taa an o kii ën, a o disëen be a go. Ma di a taki sō, nöö hën un ko ta bai taa an musu disëen go.

¹⁴ “Di apaiti sëmbë u Masa Gadu, ku hën wë i si un du sō e, dee sëmbë. A bi bunu te Masa Gadu seei an feni na wan föutu nēen wan daka, ma unu taa wan kēen. Hën un begi di gaama faa musu puu wan oto sëmbë a dunguwosu da unu nēen kamian. Hën un kai di sëmbë dëen. Wan gaan hogi sëmbë di bi ta kii sëmbë, hën un mbei a puu da unu. ¹⁵ Ma di bumbuu Sëmbë di ta da hii mundu libi, nöö hën un kii puu.

“Ma fa un du dē seei, ma Masa Gadu toona weki en baka e. Biga u seepi si en ku u seei wojo. ¹⁶ Nöo hēn di kaakiti fēen wē i si kula di sēmbē bi lan aki. Fu di u ta biibi nēen liba, hēn mbei di sēmbē ko dē tjentjen a unu fesi aki kumafa un tuu ta si en kaa.

¹⁷ “Nöo haika e, dee sēmbē u mi aki. Mi sabi taa fa un ku dee hedima fuu kii Masa Jesosi dē, wan bi sabi taa sō wan gaan hogi un bi ta du e.

¹⁸ “Ma nöo gaanduwe a fesi Masa Gadu bi da dee tjabukama fēen wan buka taa di sēmbē fēen di a o manda ko a goonliba, di Keesitu, a musu tja sitaafu nöömö. Nöo hēn wē i si pasa aki.

¹⁹ “Nöo dee sēmbē o, dee hogilibi fuunu musu hati unu te nöo un bia disa de e, ko a Masa Gadu. Nöo an o hoi unu a bēe möön. Nöo te un du sō kaa, nöo a o ta da unu böö. ²⁰ Nöo a o toona manda Jesosi Keesitu ko da unu möön e. Biga a bi buta a fesi taa sō a o toona mandēen da u kaa. ²¹ Ma nöo fa u dē aki a musu fika a Masa Gadu köndē ala ufö. Te dou di juu fu Masa Gadu musu puu hogi a goonliba buta hii soni ko bunu baka ufö a o toona ko. Biga sō wan soni Masa Gadu bi paamusi dee gaan sēmbē fuu a dee tjabukama fēen taa sō a o du.

²² “Nöo Mosesi bi taki da dee gaan sēmbē fuu taa:

Fa i si Masa Gadu manda mi ko da unu aki,
nöö söseei a bakaten a o manda wan oto Tjabukama ko da unu.

Nöö di sēmbē di o ko dē,

a o dē di wan köndē sēmbē kuma unu.

Nöö te a ko, nöo dee soni dee a o taki da unu,

nöö de tuu un musu piki e.

²³ Biga ee wan sēmbē ja kē piki di buka u di Tjabukama dē,
nöö joo kumutu a dee sēmbē u Masa Gadu dendu go kaba a sösö.

Sö wē Mosesi bi taki da dee gaan sēmbē fuu e, dee sēmbē.

²⁴ “Nöo hii dee tjabukama u Gadu, kumutu a Samueli te dou ku hii dee otowan dee bi ta konda soni u Gadu da sēmbē, de tuu kisi di wan seei buka taa sō wanlö soni o pasa, nöo hēn de ko ta pasa a di ten u dē aki. ²⁵ De bi konda taa sō wanlö bunu Masa Gadu o du sēmbē. Nöo unu wē da dee sēmbē dee musu kisi dee bunu dē e. Masa Gadu ku dee gaan sēmbē fuu bi abi di buka, ma unu wē ta feni dee bunu de bi taki.

“Biga a bi taki da u gaan sēmbē Abahamu taa a di böngö fēen hii pei sēmbē u goonliba o feni heepi. „Wē nöo di böngö di a taki dē, Masa Jesosi wē e, dee sēmbē.“ ²⁶ Hēn a manda ko kuma Futuboi fēen. Nöo fa a mandēen ko dē, u dee Isaëli sēmbē fosu a mandēen da e. Biga a kē faa heepi unu mbei un disa dee hogilibi fuunu.” Sö wē Petuisi taki tuwē da dee hia sēmbē a di Keikiwosu dē.

4

Aki de kisi Petuisi ku Johanisi tja go a kuutu.

¹ Nöö di juu dë, Petuisi ku Johanisi an kaba u fan seei hën dee begima ku di hedima u dee siköutu dee ta watji a di Wosu u Gadu, ku dee sëmbë u di keiki paatëi de kai Sadusei, hën de ko dou a de. ² Hati u de boonu ku de te na soni, biga de ta konda da dee otowan taa Masa Jesosi dëdë toona weki baka. „Biga dee Saduseima an sa jei taa sëmbë sa dëdë toona weki baka.” ³ Nöö hën de kisi Johanisi ku Petuisi panjan gingin tja go sötö a dunguwosu. Nöö de o luku te amanjan bifö de o kuutu de, biga ndeti kaa.

⁴ Ma nöö fa dee Tjabukama bi fan ku dee sëmbë dë, nöö wanlö hia sëmbë bia piki di buka bendi ko a di së u Masa Jesosi. Nöö fa de go mökisi ku dee oto biibima u Masa Jesosi naandë hën de ko dë kuma feifi dusu sëmbë sö.

⁵ Nöö hën de dë te mamate, hën dee Dju hedima, ku dee Gaan Womi, ku dee Sabima u Wëti, de tuu hai ko mökisi a Jelusalen naandë u de kuutu. ⁶ Di awoo hedima u dee begima de kai Ananasi, ku di Kaba Hei Begima de kai Kajafasi, wan oto sëmbë de kai Johanisi, ku Alekesani, ku hii dee oto famii u Ananasi, sö de ko a di kuutu. ⁷ Nöö hën de manda sëmbë u de go tei de tu Tjabukama u Masa Jesosi, Petuisi ku Johanisi, tja ko a de.

Nöö di de ko dou, hën de hakisi de taa: “Ku un kaakiti un kula di lan sëmbë dë? Un sëmbë në un kai ufö un du sö wan soni?”

⁸ Nöö di juu dë di Akaa u Masa Gaangadu bi dë a Petuisi liba hebi seei. Nöö hën a piki de gbelin taa: “Gaan lanti, un piimisi fuunu e. ⁹ Un kë sabi unfa u du ufö u heepi di lan sëmbë ö? ¹⁰ Wë be mi taki ën da unu, biga a dë fanöudu fuun musu sabi. A dë fanöudu fu hii un dee sëmbë u Isaëli tuu musu sabi taa Jesosi Keesitu u Nazalëti hën kulëen ku ën kaakiti. Hën mbei i si a ko taanpu telutelu a unu fesi aki. Di sëmbë di un bi peka a di lakpa pau naandë kii, nöö hën kulëen e. Unu wë bi kii ën, ma Masa Gaangadu weki ën baka.

¹¹ “Wë wan sabi fa de sikifi ën buta a Masa Gaangadu Buku nö? De taa:

Dee sëmbë ta mbei sitonu wosu,
hën de si wan sitonu taa an bunu,
nöö hën de tuwëen a kapëë.

Ma nöö bakaten,
hën di sitonu dë ko mama posu u di wosu.

Wë di sitonu dë, Masa Jesosi wë e, dee sëmbë. ¹² Hën nöö sa puu sëmbë a hogi basu fii sa dou a Masa Gaangadu fesi. Oto në an dë a goonliba aki möönsö di u libisëmbë sa kai fuu feni di heepi u Gadu.”

13 Wë nöö di dee kuutuma jei fa Petuisi ku Johanisi ta fan söndö fëëë sö, hën de taa: “Maingë, dee sëmbë aki, na söso sinkii sëmbë de dë nö? Biga de an go a siköö wan bëtë, ma nöö hën de ko ta fan ku u söndö fëëë sö.” Di soni bigi da de, nöö hën de ko si taa di fa dee Tjabukama bi ta dë ku Masa Jesosi, hën wë mbei de sabi u fan sö. 14 Nöö soni an dë u fia möön tu. Biga di lan womi di de bi kula sai leti dë taanputaanpu ku de.

15 Nöö hën de manda Petuisi ku Johanisi ku di womi di bi lan taa be de kumutu a di kuutu kamba ufö. Nöö hën de kumutu go. Nöö hën dee kuutuma fika dë ta hakisi taa: 16 “Wë unfa woo du ku dee sëmbë? Biga hii sëmbë fu Jelusalen aki tuu sabi fa de bi kula di lan sëmbë dë. A dë wan gaan foondo soni da hii mundu, nöö wa sa fia, biga a bödjëë tuu. 17 Ma nöö un boo bai de nöö taa de an musu tei di në u Jesosi ta paaja a di köndë möön.”

18 Nöö di de kuutu tefa de kaba, hën de toona kai Petuisi ku Johanisi taa be de ko. Hën de ko dou. Hën de buta ku de seei taa de an musu ta kai di në u Jesosi ta lei sëmbë soni fëën möön a mundu.

19 Nöö hën Petuisi ku Johanisi piki de taa: “Lanti, fa un taki da u aki, nöö u jei. Un bai u taa wa musu konda soni u Masa Jesosi. Ma Masa Gaangadu manda u fuu musu konda. Nöö unfa un mëni? Undi u dee buka un si kuma Masa Gaangadu o kë fuu musu piki? 20 Wë nöö wa sa tjubi dee soni u wojo bi si ku dee u jesi bi jei. U musu konda de nöömö.” Sö de piki de.

21 Hën dee kuutuma toona bai de seei gbelin taa de an musu konda de, nöö hën de manda de go. De an saanfa u de du fu de musu da de sitaafu, biga hii sëmbë ta gafa Masa Gaangadu ta bai ën në fu di gaan soni di bi pasa dë. 22 Biga di sëmbë di de bi kula a di gaan foondo fasi dë, nöö a bi abi jaa pasa föteni, ma an bi waka wan daka.

Aki dee Tjabukama u Masa Jesosi ku dee oto biibima ta begi.

23 Nöö fa dee kuutuma manda Petuisi ku Johanisi go dë, nöö hën de go a dee oto biibima u Masa Jesosi go taki da de unfa dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi bi taki da de. Hën de konda te de kaba.

24 Nöö di dee otowan u de jei sö, nöö hën de tuu ko ta gafa Masa Gaangadu taa: “Masa Gadu oo, i mbei hii soni a liba ala, ku goon aki tuu, te dou ku di ze. 25 Nöö hën i manda di Akaa fii faa fan a di futuboi fii liba, u gaan avo Dafiti, taa:

Andi du dee peipei sëmbë u goonliba mbei hati u de boonu sö?
Faandi mbei de ta suku pasi sö te de wei,
u de du hogi ku Masa Gaangadu?

26 Dee könu u goonliba ku dee oto tiima tuu
ta hai ko fiti buka u de feti ku Masa Gaangadu
puu hën ku di Könu fëën di a buta, a de liba.

Sö Dafiti taki.

²⁷ “Wë nöö Masa Gaangadu, di soni Dafiti bi taki dë hën wë i si ta pasa fa u dë aki. Biga dee hedima u goonliba, Helodi ku Pontuisi Pilati, ku dee Isaëli sëmbë fuu, ku dee oto köndë sëmbë tuu ko mökisi leti a Jelusalen aki fu de du hogi ku Masa Jesosi, di Futuboi fii di dë apaiti da i. Di Sëmbë di i bi da taki a hii mundu liba, nöö hën de bi sitaafu sö e. ²⁸ Nöö hën de du hii dee soni dee i bi buta a fesi taa sö o pasa. Wë Masa, sö i seei abi di kaakiti tuu, fu buta hii soni fu de musu pasa leti kumafa i bi kë.

²⁹ “Nöö fa u dë aki ja si o? Dee sëmbë bai u taa de o du ku u. Nöö hën u begi i, Masa, fii da u dee futuboi fii degihati, be u sa ta konda di Buka fii nöömö söndö fëëë. ³⁰ Masa Gaangadu, i musu kula dee suwakima, be sëmbë si di kaakiti fii di i abi. Be u tei di në u Masa Jesosi ta du foondofoondo soni, be hii sëmbë si di kaakiti di a abi. Biga hën wanwan tö dë di apaiti Futuboi fii di i buta. Nöö da sö u begi i, Masa.”

³¹ Nöö di de begi sö te de kaba, hën di kamian ka de dë ko ta seki seei te na soni. Hën di Akaa u Masa Gaangadu toona ko taanga a de liba, hën de ko ta konda di buka u Gadu seei söndö fëëë.

Aki ta leifa dee biibima u Masa Jesosi bi ta libi makandi tjika.

³² Nöö di juu dë, hii dee biibima u Masa Jesosi tuu bi dë ku wan hati. Na wan sëmbë ta hoi ën gudu buta nëën wosu fëën wanwan, ma de tuu ta abi soni makandi. ³³ Hën dee Tjabukama u Masa Jesosi ta konda da lanti nöömö fa Masa Jesosi weki a dëdë. Nöö fa de ta fan dë, di fan u de abi kaakiti, nöö a dë u si tuutuu taa Masa Gaangadu ta tja de ku ën bunuhati seei. ³⁴ Fa de sai dë, na wan sëmbë bi dë a de dendu ta pena. Biga ee wan sëmbë i dë ku pena nöö dee otowan ee dee a' goon ee nasö wosu, nöö de ta sei ën ³⁵ nöö de tei di möni tja ko da dee Tjabukama u Masa Jesosi. Nöö dee Tjabukama tei di möni nöö de paati da dee penama puu de a fuka. Sö de bi ta libi di ten dë.

³⁶ Nöö hën wan sëmbë bi dë de kai Josëfu. Dee Tjabukama u Masa Jesosi ta kai ën Banabasi; hën kë taki “wan sëmbë di ta da sëmbë hati.” Nöö a dë u di lö u Isaëli de kai Leifi, nöö a kumutu a di köndë de kai Sipuusi. ³⁷ Nöö hën di womi aki bi abi wan goon, hën a sei ën. Hën a tei hii di möni fëën tuu tja ko da dee Tjabukama u Masa Jesosi u de paati da sëmbë.

5

Aki ta lei andi pasa ku Ananiasi ku hën mujëë.

¹ Di juu dë, hën wan womi bi dë de kai Ananiasi, nöö hën mujëë de kai Safila. Nöö de bi abi wan goon u de. Nöö hën de sei di goon. ² Nöö hën di womi tei hafu u di möni hoi buta dë,

hën a tei di fika tja go da dee Tjabukama u Masa Jesosi, taa tuu u di möni di a sei di goon hën di dë. Nöo fa a du dë, hën mujëe seei dë a dendu tu.

³ Nöo di a du sö, hën Petuisi gandji dëen taa: “Womi Aniansi, unfa i du bifö di didibi subi a i liba sö, te i kë ganjan di Akaa u Masa Gadu? ⁴ Andi mbei i du sö? I seei bi abi di goon, nöo di i sei ën kaa, nöo i bi sa hoi hii di möni. Ma nöo hën i tjubi hafu fëen buta dë, hën i tei di fika tja ko da u taa, tuu fëen di dë. Wë na ku libisëmbë i du di hogi e, ma ku Masa Gadu i du ën.”

⁵ Nöo di Aniansi jei di fan wante, nöo hën a tombi kai a goon dëdë pii, böo fëen koti.

Nöo fa di soni pasa dë, dee oto sëmbë jei nöo hati u de latja seei. ⁶ Nöo hën wanlö kijoo mii hopo hën de ko dimboli di dëdë tefa de kaba, hën de tei ën tja go bei.

⁷ Hën de dë te baka dii juu langa sö, hën di mujëe u di womi ko dou. An bi sabi taa sö wan soni bi pasa ku ën manu.

⁸ Nöo di a ko dou, hën Petuisi hakisi ën taa: “Mujëe, haika. Fa di manu fii bi tja di möni u di goon ko aki, tuu fëen a tja nö?”

Hën a piki taa: “Aai, tuu fëen di dë e.”

⁹ Hën Petuisi toona taki dëen taa: “Faandi mbei i ku i manu tuu fiti buka makandi taa woon pooba di Akaa u Masa Gadu luku sö? Wë dee womi mii dee bi tja di manu fii go bei, haika futu u de a döobuka dë. Nöo de o tja i go bei tu e.”

¹⁰ Hën di a taki sö, di mujëe jei. Hën a kai gbolo a Petuisi fesi dë dëdë pii. Hën dee kijoo ko dou, hën de si ën dë dëdëdëdë. Hën de toona hopo ën tei tja go bei nëen manu bandja.

Sö wan gaan soni pasa di juu dë.

¹¹ Nöo di dee biibima u Masa Jesosi ku dee oto sëmbë jei, nöo hën hii de tuu fëeë te na soni. De si taa libi u de musu dë tololoo a pasi seei.

Aki ta lei fa dee Tjabukama u Masa Jesosi ta kula sëmbë.

¹² Di juu dë, dee Tjabukama u Masa Jesosi ta du hia soni, foondofoondo wan kuma maaka sö, nöo sëmbë ta si taa Gadu dë ku de tuu. Nöo dee sëmbë dee ta biibi a Masa Jesosi ta ko a di kamian u di Keikiwosu de kai Salumon Baiko nöömö ta mökisi makandi. ¹³ Ma fa de ta ko dë, na de ku oto sëmbë e. Biga dee oto sëmbë dee an ta biibi a Masa Jesosi liba, de ta fëeë seei u de ko mökisi ku de, hii fa de ta gafa de nöömö taa bambuu sëmbë de dë.

¹⁴ Nöo dee sëmbë u Masa Jesosi ta ko möön hia seei. Hiniwan juu oto sëmbë ta ko biibi, womi ku mujëe tuu, ta mökisi ku dee otowan bi biibi a fesi.

¹⁵ Nöo fa Gadu ta da dee Tjabukama kaakiti tjika dë, nöo sëmbë ta tja dee suwakima u de ta ko ta buta a bandja pasi. De ta tja de ta buta a kama liba a goon dë, so u de dë a bedi,

nöö de dë ta luku Petuisi faa pasa dë, sonte di jeje fëen sa kai a de nöö de sa ko bunu. ¹⁶ Gaan hia sëmbë seei ta kumutu a dee köndëköndë a Jelusalen bandja dë ta tja dee suwakima u de ta ko, ku dee sëmbë dee dë ku soni a hedi ta sitaafu de ta kii. Nöö de tuu dee Tjabukama kula ko bunu.

Aki wan basia u Masa Gadu Köndë ko heepi dee Tjabukama.

¹⁷ Nöö fa dee Tjabukama u Masa Jesosi ta du dee foombo soni sö, nöö hën di Kaba Hei Begima u dee Isaëli sëmbë ku dee mati fëen u di Sadusei paatëi, de ko ta haun ku de te na soni. ¹⁸ Te wan daka, hën de go kisi de tja go söötö a dunguwosu.

¹⁹ Ma a di ndeti dë seei, hën wan basia u Masa Gadu Köndë ko jabi dee döo u di dunguwosu puu dee Tjabukama tja ko a döo. ²⁰ Hën a taki da de taa: “Un go taanpu a di Wosu u Masa Gadu e, nöö un ta konda da lanti nöömö taa wan njunjun libi dë u feni a Masa Gadu. Un puu hii soni fëen da de be de sabi.”

²¹ Nöö hën dee Tjabukama piki. Biga di dobooko fëen, hën de toona go dë a di Wosu go ta lei lanti leti kumafa di basia bi taki da de.

Aki dee Isaëli hedima kai dee Tjabukama u Masa Jesosi a kuutu möön.

Di mamate dë seei, hën di Kaba Hei Begima ku dee mati fëen ko makandi u de kuutu di soni u dee Tjabukama u Masa Jesosi. Hën de kai hii dee hedima u dee Isaëli sëmbë ku hii dee oto kuutama u Isaëli tuu taa be de ko a kuutu.

Hën di de ko, hën de manda buka da dee wakitima u di dunguwosu taa be de go tei dee Tjabukama tja ko da de. ²² Nöö hën dee wakitima go. Ma nöö di de go dou nöö pii, djee. Dee sëmbë an sai dë.

Hën de toona go a dee kuutama go taa: ²³ “Dee sëmbë aki, wë u dou e. Nöö gaan soni. Dee sëmbë dee un manda u fuu go tei, wa si de e. U go a di dunguwosu, u si dee döo tuu dë söötösöötö ku dee siköutu dë a dee dööbuka ta hoi wakiti tuu u si. Ma nöö di u go dou hën u jabi di döo, wa si sëmbë. De an sai dë e. Wa sabi naasë de go.”

²⁴ Nöö di di Kaba Hei Begima ku dee Gaan Begima ku di hedima u dee wakitima u di Wosu u Gadu jei sö, nöö a toobi de tumisi. De an saandi pasa.

²⁵ Te wan pisi, hën wan sëmbë ko dou, a taa: “Un haika e, dee sëmbë. Dee womi un bi buta a dunguwosu, de dë leti a di Wosu u Gadu dë ta lei sëmbë e.”

²⁶ Nöö di de jei sö, hën di hedima u dee wakitima kai dee otowan fëen, hën de kule go tei dee Tjabukama tja ko. Ma na ku taanga e, biga de fëë taa a kandë dee lanti hati o boonu ku de te de o naki de ku sitonu kii.

²⁷ Nöö hën de tja dee Tjabukama ko, hën de ko taanpu a dee kuutama fesi.

Hën di Kaba Hei Begima taki da de taa: ²⁸ “Dee sëmbë aki, u bi bai unu kaa e, taa wan musu ta lei lanti dee soni u Jesosi möön. Jetiseei wan disa möönsö. Un ta lei sëmbë kodo, tefa hii sëmbë u Jelusalen tuu jei kaa. Nöö fa un ta du ën dë, un ta biinga kodo fu un buta a u hedi taa u kii ën.”

²⁹ Hën Petuisi ku dee oto Tjabukama toona piki ën taa: “Aai, wë u jei, dee sëmbë. Ma Masa Gadu buka hën u musu piki möön gaanfa möön libisëmbë buka e. ³⁰ Nöö unu wë bi kii Masa Jesosi tuu. Un pekëen a di lakpa pau, ma Masa Gadu seei, di dë di Gadu di dee gaan sëmbë fuu bi ta begi gaanduwe kaa, nöö hën toona weki ën baka. ³¹ Nöö hën a tjëen go buta te a di möön hei kamian nëen letimaun së a liba ala, be a ko dë di kaba Fesima u mundu. Nöö fa a ko dë Fesima dë, nöö a dë di Heepima tu, di sa puu u a hogilibi basu.

“Fa Masa Gadu sai dë, dee sëmbë, an kë hoi di hogilibi fuu Isaëli sëmbë a bëë möön e. A kë fuu tuu musu bia libi, be a sa puu dee hogi du fuu a u liba. Sö a kë heepi u tjika. ³² Nöö u abi fu konda di buka aki da lanti be de jei e. Biga u seei dë kotoigima u dee soni u Masa Jesosi u ta taki aki, u ku di Akaa u Gadu di a ta da dee sëmbë dee ta piki ën buka.”

³³ Nöö hën di dee kuutuma jei fa dee Tjabukama fan, hën de kisi faja seei. Nöö hën de taa de o kii de puu a goonliba nöömö.

³⁴ Ma nöö wan sëmbë bi dë a de dendu de kai Gamalijëi. A bi dë wan sëmbë u di keiki paatëi de kai Faliseima di ta lei sëmbë dee wëti dee Gadu bi da dee Isaëli sëmbë. Nöö hii sëmbë abi gaan lesipeki dëen. Nöö hën a hopo taanpu a di kuutu. Hën a manda sëmbë taa be de tja dee Tjabukama go a döo ufö. Hën de tja de go a döo.

³⁵ Nöö hën Gamalijëi fan ku dee kuutuma taa: “Dee Isaëli sëmbë aki, un musu mëni unu seei e, ku andi woon du ku dee womi dë. ³⁶ Wan saandi bi pasa ku di womi de kai Teodasi nö? Di soni pasa wan pisiten kaa taa a bi kë buta hënseei fesima u di köndë. Nöö hën fö höndö womi go nama ku ën. Hën de dë te wan pisi hën wanlö sëmbë kii ën puu dë, nöö hën hii dee sëmbë fëen paaja tuu. Nöö hën di soni u Teodasi kaba.

³⁷ “Nöö baka fëen hën wan oto sëmbë de kai Judasi, di u Galilea pisiwata, ko hopo a di ten lanti bi ta konda sëmbë ta sikifi sëmbë në buta a buku. Nöö sëmëni sëmbë nama ku ën tu, kumafa de bi nama ku di fosu sëmbë u taki dë. Ma söseei sëmbë kii ën tu, nöö hën dee bakama fëen paaja. Kaba u di oto di dë.

³⁸ “Nöö hën mbei mi kë taki da unu taa wan musu du soni ku dee sëmbë aki e. Un disa de be de go. Biga ee libisëmbë soni nöö de ta du, nöö a o kaba a sösö. ³⁹ Ma ee a Masa Gaangadu a kumutu, nöö wan o sa wini de. Te wan pisi un o ko si taa ku Gadu wë un ta du.” Sö Gamalijëi taki da dee kuutuma te a kaba.

Nöö di de jei fa a fan dë, hën de piki ku ën makandi. ⁴⁰ Nöö hën de toona kai dee Tjabukama u Masa Jesosi ko. Hën de buta sëmbë fon de ku wipi te de kaba. Hën de toona gandji da de möön taa de an musu ta kai Masa Jesosi në ta lei sëmbë soni fëen möön.

Nöö di de bai de te de kaba, hën de manda de go. ⁴¹ Nöö hën dee Tjabukama kumutu a di kuutu seei ku wai, fu di Masa Gadu bi si taa de bumbuu tjika u de tja sen fu Masa Jesosi në hedi.

⁴² Nöö hën de nango hiniwan daka a di Wosu u Masa Gadu kumafa de bi guwenti kaa, ku sëmbë wosu tuu, ta konda di Bunu Buka da lanti taa Jesosi hën da di Paamusi Könu di Masa Gadu bi o manda ko.

6

Aki de tei sëmbë u heepi

dee Tjabukama.

¹ Nöö hën dee biibima u Masa Jesosi sai dë e, nöö hiniwan daka de ta hia nango möönmöön. Di gaan së u de bi dë Dju sëmbë, ma de dë tu pei. Biga hafu u de ta fan Giiki tōngö, hafu u de ta fan wan oto tōngö de kai Alamaiki. Nöö de tuu bi abi pooti mujëë söndö manu a de dendu.

Hën de dë te wan daka, hën de tu pei sëmbë dë ko kisi toobi ku deseei. Dee Giiki tōngö wan ta guunjan dee otowan taa de an ta da dee pooti mujëë u de soni u njan tjika kumafa de ta da dee u deseei mujëë.

² Nöö hën de tuwalufu Tjabukama ko jei. Hën de kai dee biibima u Masa Jesosi tuu ko makandi u de fan. Nöö hën de ko.

Hën de taki da de taa: “Un haika e, dee sëmbë fuu aki. U dee Tjabukama aki, wa musu disa di buka u Masa Gadu u konda fuu go ta seeka njanjan soni e. ³ Nöö u kë fuun suku sëbën sëmbë a unu dendu, fu de heepi u ku di soni dë. Dee lö sëmbë dë, de musu abi në a hii sëmbë taa de abi bunu fusutan, nöö de musu dë ku telu a di Akaa u Masa Gadu leiki. Dee lö pei sëmbë dë fuun tei buta e. ⁴ Nöö u seei sa dë ku telu a di fuu wooko ta begi Masa Gadu ta konda di Buka u Masa Jesosi da sëmbë.”

⁵ Nöö fa dee Tjabukama fan dë, nöö dee oto biibima piki ku de. Nöö hën de go suku sëmbë. Nöö dee sëmbë de pii tei, wan u de de kai Sitefani. A dë wan sëmbë ta abi taanga biibi a Masa Gaangadu, nöö a dë ku telu a di Akaa leiki. Söseei de tei Filipi, ku Pokolu, ku Nikanou, ku Timon, ku Paamenasi, ku Nikolasi. Nöö Nikolasi bi dë wan sëmbë u di köndë de kai Antiokia. An dë Isaëli sëmbë, ma a ko ta biibi Masa Jesosi kuma de. ⁶ Nöö sö de pii dee sëbën womi dë tei, hën de tja de ko da dee Tjabukama. Hën dee Tjabukama buta maun a

de liba hën de begi Masa Gadu da de te de kaba, buta de a di wooko.

⁷ Nöo di juu dë, di wöutu u Gadu ta paaja seei möönmöön. Dee biibima a Jelusalen ta ko möön hia seei, nöo wanlö hia begima piki di Buka tu ko dë a de dendu.

Aki de mindi soni da Sitefani.

⁸ Nöo di sëmbë de kai Sitefani dë, a bi dë wan sëmbë Masa Gadu dë ku ën a wan apaiti fasi. Biga a ta dëen kaakiti seei, a ta du gaangaan soni, foombofoombo wan, sëmbë ta si.

⁹ Ma nöo te wan pisi, hën wanlö sëmbë hopo ta fia ku ën. Dee lö sëmbë dë, de dë u wan Dju keiki de kai “Fiima.” Isaëli sëmbë de dë, ma fu wanlö oto köndë de kai Sileni ku Alekesania, nöo de bi kumutu a de köndë ko fika a Jelusalen dë. Nöo hën de ku wanlö oto Dju sëmbë u Silisia ku Asia tuwë gogo a wan së ta fia ku Sitefani. ¹⁰ Ma di Akaa u Masa Gadu da Sitefani köni tefa dee sëmbë an sa wini ën a di fia.

¹¹ Nöo hën dee sëmbë kumutu dë, hën de go suku sëmbë saapi u de ko mindi soni da Sitefani taa a bi kosi Mosesi, di gaan sëmbë u de, ku Masa Gadu tuu. De seei jesi jei ën. Sö de taki.

¹² Nöo hën de paaja di taki dë go a hii lanti te dou ku dee Gaan Womi ku dee Sabima u Wëti. Nöo di dee sëmbë jei sö, nöo hën hati u de boonu te na soni. Hën de kule go kisi Sitefani hai tja go a gaan kuutu.

¹³ Nöo hën de tja sëmbë ko fu de musu mindi soni dëen möön. Hën de ko taki taa: “Di sëmbë i si aki, a ta kosi di Gaan Keikiwosu u Masa Gadu kodo, tee dou ku dee wëti u Gadu tuu. An ta disa möönsö. ¹⁴ Biga a taa di womi de kai Jesosi u Nazalëti o ko booko di Keikiwosu fuu, nöo a o puu dee wëti fuu dee Gadu da Mosesi fuu musu libi ku de. Sö u seepi jei ën ku u seei jesi di a taki sö.” Sö dee mindisonima taki a di kuutu.

¹⁵ Hën hii dee kuutama bia luku Sitefani diin. Hën de si taa fesi fëen djei wan basia u Masa Gadu Köndë. „Sö a limbo tjika.”

7

Aki Sitefani ta fan ku dee sëmbë.

¹ Hën di Kaba Hei Begima hakisi Sitefani taa: “Womi, fa dee sëmbë ta taki aki, nöo sö i bi taki tuu nö?”

² Hën Sitefani piki ën taa: “Dee sëmbë u mi aki, un piimisi fuunu e. Mi kë toona mëni unu a wanlö soni bi pasa ku dee gaan sëmbë fuu a fesiten.

“Masa Gadu, di Gadu fuu di hei tee libisëmbë wojo an sa kai ku ën, hënseei bi ko a di gaan sëmbë fuu de kai Abahamu, ka a bi ta dë a Mesopotamia köndë. Di juu dë, Abahamu an bi foloisi go a Halan eti. ³ Nöo di Masa Gadu ko nëen, hën a taki

dëen taa: 'Womi, foloisi kumutu disa di köndë fii ku dee sëmbë fii aki, nöö i go a wan oto köndë ka mi o lei i fii go.'

⁴ "Nöö hën Abahamu kumutu a Kalidea naandë go a di köndë de kai Halan. Hën a ko sai dë teefa hën tata dëdë, a bei. Hën Masa Gadu puu ën dë manda go a di köndë ka i si u ta libi aki. „Ma nöö a di ten dë de bi ta kai di köndë Kaana.”

⁵ "Ma nöö fa Masa Gadu tja Abahamu ko a Kaana aki seei, ma an dëen di köndë fëen seei eti bifö a dëdë. Na wan kodo pisi fëen a dëen. Ma a bi paamusi ën taa a o dëen di köndë nöömö, nöö a o ko köndë fëen ku dee bakamii fëen dee a o pai. Wë nöö di juu di Masa Gadu paamusi Abahamu di soni dë, Abahamu an bi pai na wan kodo mii eti.

⁶ "A di fasi aki wë Gadu fan ku ën e. A kai ën taa: 'Mati.' A piki. A taa: 'Dee bakamii fii o go ta dë a wan oto köndë kuma wakama e. Nöö dee sëmbë u di köndë dë o buta de a sitaafu seei. De o ta du hogihogi ku de tee dou fö höndö jaa. ⁷ Ma bakaten mi o sitaafu dee sëmbë ta du hogihogi ku de awaa, nöö dee bakamii fii o kumutu a di köndë ka de bi ta sitaafu de. Nöö de o toona ko a di së aki baka, fu de sa toona begi mi a di kamian aki möön.' Sö Gadu bi fan ku Abahamu.

⁸ "Nöö baka di a fan ku ën sö, hën a dëen wan wëti taa a musu koti wan maaka nëen sinkii faa dë taa hën ku hën a' buka. Nöö di maaka fika fu hiniwan womi mii di de o pai, de musu koti ën nëen sinkii. Hën mbei di a pai Isaki, baka aiti daka hën a koti di maaka nëen sinkii. Tefa bakaten, hën Isaki toona pai Jakopu hën a koti ën. Hën teefa Jakopu ko pai dee tuwalufu gaan sëmbë fuu, sö seei a toona koti de tu, fu di maaka musu fika nango nöömö a u Isaëli sëmbë sinkii."

⁹ Hën Sitefani toona taki möön, a taa: "Wë kumafa i sabi kaa, dee gaan sëmbë fuu bi ta haun ku di otowan u de de kai Josëfu, hën de sei ën da wanlö sëmbë. Hën dee sëmbë dee bai ën dë tjëen go a Egepiti köndë go buta a sitaafu. Tökuseei Masa Gadu bi dë ku ën e. ¹⁰ A puu ën a hii dee fuka fëen tuu.

"Hën de dë te dou wan ten, hën di gaan könu fu Egepiti köndë de kai Falao manda kai Josëfu. Nöö di Josëfu go a di könu, nöö Masa Gadu bi dë ku ën eti ta dëen bumbuu fusutan ku köni seei. Nöö hën di könu si taa a dë bumbuu sëmbë, nöö hën a tei ën buta ko takima fëen könuwosu te dou ku hii Egepiti köndë tuu.

¹¹ "Nöö hën de dë tee wan gaan hangi ko. Hii dee sëmbë a Egepiti köndë ku dee dë a Kaana tuu ta tja fuka ta dëdë ku di hangi. Dee gaan sëmbë fuu seei an sa feni soni u njan. ¹² Nöö hën Josëfu tata Jakopu, hën a sai dë te nöö hën a jei taa wë di köndë de kai Egepiti hën abi soni u njan. Nöö hën a manda dee gaan sëmbë fuu, dee womi mii fëen, hën de go bai soni u njan. Nöö hën bi da di fosu pasi di Jakopu manda de go a Egepiti köndë.

13 “Nöö di de go di u tu pasi, hën Josëfu kai de ko nëën, hën a piki de awaa taa: ‘Hën di baaa fuunu disi e. Mi wë disi, Josëfu.’ Nöö di juu dë ufö Könu Falao ko sabi fa u Josëfu taa dee famii fëen dee di dë.

14 “Baka u di dë, hën Josëfu manda kai hën tata Jakopu taa hii di wosu dendu fëen ku ën seei tu musu ko a Egepiti köndë, nöö a o sölugu de. Nöö di juu dë, de bi dë sëbënteni-ku-feifi sëmbë.

15 “Nöö hën di Jakopu kisi di buka, nöö hën de tei pasi go te a Egepiti köndë. Hën de sai dë teee nöö hën Jakopu ku hii dee mii fëen tuu ko dëdë. 16 Nöö fa de bi ta dëdë dë, nöö dee mii u de ta tei de ta tja ko a di së aki a di köndë de kai Sikëm go bei. Di geebi Abahamu bi bai a dee bakamii u Hamolu, nëën de ta tja de go bei.

17 “Nöö da sö dee bakamii fu Jakopu fika dë a Egepiti köndë. De ta pai teee de ko gaan hia sëmbë. Nöö di ten dë, di juu ta zuntu fu Masa Gadu da de di köndë Kaana kumafa a bi paamusu Abahamu.

18 “Nöö di juu dë, hën wan oto könu ko dë ta tii Egepiti köndë. Nöö di könu dë aan bisi ku Josëfu biga an bi sabi ën. 19 Nöö hën a ganjan dee gaan sëmbë fuu ta du hogihogi ku de teee. A taa de musu tja dee njunjun pai miii u de go buta a döö be de dëdë kaba a sösö.

20 “Nöö a di ten dë, de pai Mosesi. A bi dë wan apaiti mii, biga Gadu seei si taa a hanse. Nöö hën de ta kiijëen tjubitjubi a wosu te a a’ dii liba. Nöö di de si taa de an sa tjubi ën möön hën de tjëen go buta a wan kamian ka sëmbë sa si ën tei kiija. 21 Nöö hën di mujëe mii u Könu Falao ko si ën, hën a tei ën tja go kiija kuma hënseei mii. 22 Dee Egepiti sëmbë ta lei ën hii dee köni dee de abi, ku hii dee sabi dee de abi tuu de lei ën. A ko dë wan hebi sëmbë u di köndë seei. Biga a sa’ u fan, nöö a sa’ u du soni tu.

23 “Nöö hën Mosesi sai dë te a abi föteni jaa, nöö hën a taa a o go luku dee sëmbë fëen, dee Isaëli sëmbë, dee ta libi a wan së u di köndë. 24 Nöö di a go dou, hën a si wan u dee Egepiti sëmbë ta du hogihogi ku wan u dee Isaëli sëmbë fëen. Hën a naki di Egepiti sëmbë kii pii, fu di a bi du hogihogi ku di fëen sëmbë. 25 Fa a du dë, a bi ninga taa dee Isaëli sëmbë fëen o sabi taa Masa Gadu hën ta wooko nëën liba faa puu de a di sitaafu de sai dë. Ma de an si ën sö.

26 “Di dobooko möön, hën a toona go si tu u dee Isaëli sëmbë ta feti ku deseiei. Hën a paati de puu. A taa: ‘Womi, faandi mbei un ta libi sö? Biga un dë baaa ku baaa. Faandi mbei un ta du sö ku unu seei u du?’

27 “Hën di sëmbë di abi adjabëe tuusi Mosesi puu dë. A taa: ‘Ambë buta i fii musu dë hedima ta kuutu a u liba? 28 Kii i kë kii mi kumafa i bi kii di Egepiti sëmbë jeside nö?’

29 “Nöö di Mosesi jei sö, hën a panta. A si taa di soni di a bi du, a ko a döo. Nöö hën a kule kumutu dë fusi go tee a wan oto köndë de ta kai Midian. Hën a go sai dë te a tei mujëe pai miii. A pai tu womi mii.

30 “Nöö hën a dë a Midian föteni jaa longi. Te wan daka hën a go a di sabana dendu, zuntu ku wan gaan hei kuun de kai Sinai. Nöö hën a bia luku, hën a si wan faja ta kisi a wan uwii nöömö, an ta tapa möönsö. Wan Sëmbë u Masa Gadu Köndë wë ko a Mosesi a di faja dë e. 31 Nöö di Mosesi si di faja ta kisi nöömö, nöö a bigi dëen. Hën a waka go zuntu ku di uwii go luku ën bunu ee andi.

“Nöö di a go dou, hën a jei Masa Gadu töngö fan ku ën a di faja dendu taa: 32 ‘Womi, mi wë disisi e. Di Gadu di dee gaan sëmbë fii ta begi, de Abahamu, Isaki, Jakopu, hën wë disisi e.’ Nöö di Mosesi jei di töngö sö kaa, nöö hën a panta te a ta tëëmë tjtatjtatja, aan hati u toona luku di faja möön.

33 “Hën Masa Gadu toona taki dëen taa: ‘Puu di susu fii a i futu. Biga ka i taanpu dë, nöö a dë wan apaiti kamian u mi, nöö i musu a’ lesipeki dëen.’

34 “Hën a taki möön taa: ‘Haika e. Mi si fa de ta sitaafu dee sëmbë u mi a Egepiti köndë ala. Mi ta jei djëmë u de, nöö hën mi ko awaa u ko puu de. Nöö hën mi ko kai i taa i musu toona go a Egepiti köndë.’ ”

35 Nöö Sitefani ta fan nango eti. Hën a taa: “Wë di Mosesi dë, hën da di sëmbë di dee Isaëli sëmbë an bi kë. De bi dëen gaan buka taa ee ambë mandëen faa ko takima ta kuutu a de liba. Ma nöö awaa Masa Gadu seei toona mandëen da de baka faa musu ko dë takima u de, faa puu de a di fuka di de sai dë. Di Sëmbë di dë a di faja dendu ta fan ku ën, hën wë mandëen sö.

36 “Nöö hën Mosesi hopo hën a go a Egepiti Köndë. Hën a go du peipei foombo soni ala, te a puu dee sëmbë fëen a di köndë tja de go pasa di ze de kai Bë Ze, tja go buta a di sabana dendu ala. Hën de go sai a di sabana te dou föteni jaa. Nöö hii di ten dë, Masa Gadu dë ku Mosesi ta du sëmëni gaan foondo soni nëen liba.

37 “Wë nöö di Mosesi u ta taki aki, nëen liba wë Gadu wooko sö e, nöö hënseei wë bi fan ku dee gaan sëmbë fuu taa: ‘A bakaten Masa Gadu o manda wan Tjabukama da unu, kumafa a manda mi da unu aki. A o dë wan Isaëli sëmbë leti kuma unu seei.’

38 “Wë nöö sö Gadu bi abi futoou a Mosesi liba tjika e. Hën mbei a dëen di taki faa musu tii dee gaan sëmbë fuu a di sabana sö. Hën seei bi dë di sëmbë di Masa Gadu bi fan ku ën a di sabana, di a bi dë a Sinai dë, nöö hën a kisi fan a Gadu faa musu toona da u ën. Nöö ee u tei dee soni a fan dë, nöö woo feni libi a de e.

³⁹ “Ma nöö hii fu dati, dee gaan sëmbë fuu an bi kë piki Mosesi buka möönsö. De an bi kë di fan fëen. De kë toona go u de a Egepiti köndë baka. ⁴⁰ Hën de ko taki dëen baaa Alon taa: ‘Womi, u kë begi i fii musu mbei wanlö gadu da u. Nöö dee lö gadu dë, de woo ta begi fu te u nango a kamian de musu tja u. Biga wa saandi pasa ku di womi de kai Mosesi dë, di bi tja u kumutu a Egepiti köndë ko aki.’

⁴¹ “Nöö hën de mbei wan pindigadu kuma wan kau mii sö te de kaba. Hën de hoi wan gaan piizii da di soni deseei mbei ku deseei maun dë, ta tuwë soni dëen. ⁴² Nöö hën Masa Gadu disa de be de libi kumafa de kë. Hën de ko ta begi di sonu, di libawojo, dee teeja, dee soni dë tuu de ko ta begi.

“Fa de du ën tjika dë, hën mbei Masa Gadu bi fan a dee fesiten tjabukama liba, a taa:

Dee sëmbë u Isaëli, un haika mi e.

Fa un bi ta kii dee mbeti fuunu
ta begi a di sabana te dou föteni jaa dë,
mi un bi ta kii de da nö?

⁴³ Nönö, na mi un bi ta kii de da e.

Biga di wosu u di gadu de kai Mölökö,

hën un bi ta tja ta lontu ku unu.

Nöö di teeja u di gadu de kai Lomfa,

hën u bi ta hei.

De wë da dee soni un bi ta begi e.

Nöö hën mbei mi o disa unu,

be de tja unu go buta a sitaafu a di köndë de kai Babilon.

Sö Masa Gadu taki a dee tjabukama fëen.

⁴⁴ “Wë fa dee gaan sëmbë fuu bi sai dë, nöö de bi dë ku di Wosu u Masa Gadu di de bi ta tja a di sabana. Te de ta si di Wosu nöö de ta sabi taa Gadu dë ku de. Di wosu dë, de mbei ën leti kumafa Masa Gadu bi lei Mosesi taa a sö wan fasi de musu mbei ën.

⁴⁵ “Hën de dë te bakaten nöö hën Josua ko a Mosesi kamian ta tii dee Isaëli sëmbë. Hën tja de go feti ku dee köndëköndë. Nöö fa de ta feti dë, nöö de ta tja di Wosu ta lontu ku de. Nöö hën de ta feti tefa Gadu puu dee peipei sëmbë bi dë a di köndë da de, fu de sa go libi a di köndë u de. Hën di Wosu fika ku de dë tefa de ko pai Könu Dafiti. ⁴⁶ Nöö hën Könu Dafiti libi a wan fasi tee Masa Gadu seei tei ën fu wan bumbuu sëmbë.

“Nöö hën de dë te wan pisi, hën Könu Dafiti taki da Masa Gadu taa a kë mbei wan wosu dëen. Fa a bi dë di Gadu u Jakopu ta tja dee Isaëli sëmbë fëen te kisi di ten fëen Könu Dafiti seei dë, nöö a kë mbei wan wosu dëen faa ta libi. ⁴⁷ Ma fa Könu Dafiti taki dë seei, ma nëen seei mbei di wosu e. Di mii fëen de kai Salumon, hën mbei di wosu.

48-49 “Ma nöö hii fa u ta taki aki, dee sëmbë, ma Masa Gadu hei poi fu libi a wan wosu di libisëmbë mbei e. Wan fesiten tjabukama bi taki ën kaa. A taa:

Masa Gadu taki e, taa:

‘A gaangadu a liba aki di könubangi u mi dë di mi ta sindo.

Nöö goonliba da mi piki bangi

di mi ta buta futu te mi sindo.

Nöö un wosu seei i sa mbei da mi fu mi feni kamian u mi böö sinkii?

⁵⁰ Biga mi mbei hii dee soni tuu kaa.’

Sö di tjabukama bi sikifi u Masa Gadu.”

⁵¹ Nöö hën Sitefani fan taanga ku dee sëmbë awaa, a taa: “Dee sëmbë aki, unfa un mbei? Misikuma jesi fuunu taanga kuma sitonu. Hati fuunu dë leti kuma dee sëmbë dë a goonliba aki dee an sabi soni u Masa Gadu. Biga te di Akaa u Gadu kë lei unu soni, nöö wan ta kë piki möönsö, leti kumafa i si dee gaan sëmbë fuunu an bi ta kë piki ën. Sö nöö un dë eti.

⁵² “Dee gaan sëmbë fuunu bi ta sitaafu hii dee fesiten tjabukama u Masa Gadu tuu. Na wan u de fika. Hii dee sëmbë Gadu bi manda da de tuu de kii, te dou ku dee sëmbë dee bi ta konda taa sö wan Futuboi fëen o ko. Nöö di Futuboi fëen dë, Masa Gadu an feni föutu nëen wan daka. Nöö tefa di juu dou hën a mandëen ko tuu. Nöö di a ko, hën un könku ën kii. ⁵³ Un dee Isaëli sëmbë aki, unu wë Masa Gadu bi manda dee basia fëen köndë da fu de tja dee wëti fëen ko da unu, ma wan ta hoi dee wëti möönsö. Biga un kii sö wan bumbuu sëmbë.”

Aki de naki Sitefani kii.

⁵⁴ Nöö di a taki sö, nöö hati u dee sëmbë boonu te de an sa tjëen möön.

⁵⁵ Ma nöö di juu dë, hën di Akaa u Gadu ko taanga a Sitefani liba. Hën a hopo wojo luku liba. Hën a si di waiti u Masa Gadu kuma sonuwojo. Hën a si Masa Jesosi dë a di letimaun së u Masa Gadu taanputaanpu.

⁵⁶ Hën di a si sö, nöö hën a bai taa: “Wë un luku, mi si Masa Gadu Köndë jabijabi ala, nöö mi si di Sëmbë di ko Libisëmbë Mii leti a Masa Gadu letimaun së taanputaanpu.”

⁵⁷ Nöö di de jei sö kaa, hën de tei de maun hën de tapa de jesi fu de an musu jei andi a ta taki. Hën de tuu bai kai wan gaan olo. Nöö hën de kule ku baai go a Sitefani, ⁵⁸ nöö hën de kisi ën panjan. Hën de hai ën gulululu tja go tuwë a wan së u di köndë. Hën de kisi sitonu mii ta naki ën u de kii ën.

Nöö fa de go a di du dë, hën de puu koosu a sinkii disa da wan kijoo de kai Saulosu faa hoi da de.

⁵⁹ Nöö hën de ta naki Sitefani te wan pisi, hën a bai taa: “Masa Jesosi, gaantangi, tei di akaa u mi hoi e.”

⁶⁰ Nöo hën a kai ku kini a goon begi taa: “Masa, fa dee sëmbë ta du ku mi aki, nöo na hoi de a bëë e.” Hën di a fan sö te a kaba, hën a dëdë. Böo fëen koti.

8

Nöo Saulosu sai leti dë ta luku fa de ta kii Sitefani, nöo a bunu dëen. A kai ku ën seei.

Aki de sitaafu dee biibima te de paaja go a oto köndë.

¹ Di daka dë seei, hën dee sëmbë u di köndë ko ta buta ku dee biibima u Masa Jesosi a Jelusalen dë te a bigi, tee de kule paaja go a kamiankamian. So u de go a dee oto köndë u Judea, so u de go a Samalia. Dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi nöo fika a Jelusalen dë.

² Nöo wanlö sëmbë sai dë dee lobi Masa Gadu, nöo hën de go tei di dëdë sinkii u Sitefani. Hën de këë dëen te a bigi, biga a hati de. Hën de tjëen go bei.

³ Ma Saulosu kë kaba dee biibima u Masa Jesosi seei gbelin puu dë. Hën a nango ta denda a dee wosuwosu u de ta pii de ta tja go söötö a dunguwosu, womi ku mujëë tuu.

Aki Filipi go a Samalia Köndë.

⁴ Nöo fa dee biibima ta kumutu a Jelusalen ta kule ta paaja dë, nöo de ta tja di buka u Masa Jesosi ta paaja tu a dee köndëköndë nöömö be sëmbë jei.

⁵ Di juu dë, hën Filipi di bi dë wan u dee sëbën womi de bi pii tei dë, hën a go a Samalia Köndë. Hën a ta konda di buka da sëmbë taa Masa Jesosi hën da di Keesitu, di Heepima di Gadu bi paamusi taa a o manda da libisëmbë. ⁶ Nöo fa a ta fan ku dee sëmbë dë, nöo de tuu ta haikëen, biga a ta du gaan foombofoombo soni. ⁷ Dee gadu dee ta dë a sëmbë liba ta bai ta kai olo ta kumutu, nöo a ta kula sëmëni lan sëmbë ko bunu tu. ⁸ Nöo dee soni Filipi ta du dë tuu ta mbei de ta wai a di köndë te na soni.

Aki ta taki u wan tofuma

de kai Simon.

⁹ Nöo wan sëmbë bi dë a di köndë dë de kai Simon. A bi sai dë longi kaa ta du wanlö tofu soni fëen a di köndë tee a ta foondo hii dee Samalia sëmbë tuu. Nöo a ta njan buka ta mbei ën seei bigima. ¹⁰ Nöo fa a ta du dë, nöo hii dee sëmbë u di köndë, sösö sinkii sëmbë ku nëbai sëmbë tuu, tei ën u soni. De ta tei ën fu wan gadu seei taa: “Di sëmbë aki hën de kai Taanga Gadu, Poosian Gadu.” ¹¹ Wë biga a ta foombo de nöömö ku dee tofutofu soni fëen.

¹² Nöo hën Filipi ko a di köndë ko ta konda di Bunu Buka ta taki taa Gadu tja wan Njunjun Tii ko da de. A ta konda taa Masa Gadu manda Jesosi Keesitu da libisëmbë faa heepi de.

Nöö hën de ta piki di buka seei nango ta dopu, womi ku mujëe tuu. ¹³ Nöö Simon di tofuma seei piki di buka tu, hën a go dopu te a kaba. Nöö hën a fika ta waka ku Filipi hii ka a nango. Hii dee foombofoombo soni Filipi ta du tuu a ta si, nöö de bigi dëen.

¹⁴ Nöö hën wë dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi dë a Jelusalen ala ko jei taa sö dee sëmbë u Samalia Köndë ko ta piki di buka u Masa Gadu. Nöö hën de manda Petuisi ku Johanisi go haika. ¹⁵ Nöö di de go dou, hën de begi Masa Gadu faa musu manda di Akaa fëen da dee njunjun biibima dë. ¹⁶ Biga fa de biibi Masa Jesosi naandë, nöö de dopu a di në u Masa Jesosi ma di Akaa an ko a de eti. ¹⁷ Nöö hën Petuisi ku Johanisi buta maun a de, hën di Akaa u Masa Gadu ko a de awaa.

¹⁸ Nöö fa u du dë, Simon sai leti dë ta luku. A si taa te dee Tjabukama buta maun a sëmbë, nöö di Akaa ta ko a de. Hën a go tei möni tja ko faa paka Petuisi ku Johanisi.

¹⁹ A taa: “Dee sëmbë aki, mi begi unu fuun da mi di poosian di un abi dë, fu te mi buta maun a sëmbë di Akaa sa ko a de tu.”

Hën Petuisi gandji dëen te na soni. A taa: ²⁰ “Waka pasa kumutu aki ku di möni fii dë! I ku di möni fii tuu musu kaba a sösö, i takuhatima ju! I ninga taa möni i sa tei paka Gadu faa da i wan soni fëen di a ta da ku ën bunuhati ö? ²¹ Ja o feni ën möönsö, biga di hati fii di i abi an bunu da Masa Gadu. ²² I musu disa di hogilibi fii, nöö i begi ën fu an hoi di pakisei fii dë a bëe möön. ²³ Biga misikuma di hati fii dë fuufuu pöö ku haun. Di hogilibi fii kaba i a sösö.”

²⁴ Fa a fan dë, hën Simon panta. Hën a begi de taa: “Dee sëmbë, gaantangi mi begi unu, un begi Masa Gadu da mi o, be dee soni un taki dë an musu pasa ku mi.”

²⁵ Nöö hën Petuisi ku Johanisi fika a Samalia dë wan pisiten eti ta konda di Buka u Masa Jesosi ku dee soni de sabi fëen da sëmbë. Nöö hën de toona go a Jelusalen. Nöö di de nango, de ta latja dee peipei köndë u Samalia ta konda di Bunu Buka u Masa Gaangadu nango tefa de go dou a Jelusalen baka.

Aki Filipi ku wan Etiopia

sëmbë miti.

²⁶ Nöö hën Filipi sai dë te wan pisi, nöö hën wan basia u Masa Gadu Köndë ko nëen ko taki dëen taa: “Womi, hopo seeka. Gadu manda i fii go a di së u libasë, a di sabana pasi di kumutu a Jelusalen go a Gaza.”

²⁷ Nöö di Filipi jei sö, hën a hopo seeka wante hën a go. Nöö fa a nango dë, hën a go si wan sëmbë u di köndë u Afikan de kai Etiopia ta pasa dë. Di sëmbë dë, a dë wan hei sëmbë nëen köndë ta seeka hii di möni u di mujëe könu u de de kai Kandasii. Nöö di womi dë bi go a Jelusalen go begi Masa Gadu te a kaba,

28 nöö awaa a ta toona nango nëen köndë. A dë nëen wagi sindosindo ta lesi wan buku nango. Nöö di buku di a ta lesi dë, nöö a dë wan pisi u Gadu Buku di di fesiten tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi.

29 Nöö hën Filipi go si ën dë, hën di Akaa u Gadu taki dëen taa: “Womi, go waka a di wagi bandja e.”

30 Nöö hën Filipi kule go a di wagi bandja. Hën a jei di sëmbë ta lesi di soni di di tjabukama bi sikifi.

Hën a hakisi ën taa: “Mati o, dee soni i ta lesi dë, i ta fusutan de nö?”

31 Hën a taa: “Wë nönö mati, unfa mi sa du fusutan de? Biga ma a’ sëmbë u puu de da mi.” Hën a taa: “Ja sa ko sindo ku mi a di wagi dendu aki nö?” Nöö hën Filipi subi go sindo.

32 Nöö hën di womi ta lesi nango, nöö di pisi u Gadu Buku a ta lesi dë, a dë wan soni kuma nöngö sö taa:

Di sëmbë dë,

a dë kuma wan sikafu de ta tja go kii.

A dë pii seei kuma wan sikafu mii

de ta limba puuma fëen puu nëen sinkii.

An ta bai möönsö.

33 Fa de ta sösö ën ta mbei ën fa dë, nöö de an ta da pasi u na wan sëmbë heepi ën möönsö.

Ambë sa taki soni u dee bakamii fëen?

Biga de kii ën puu a goonliba aki.

Sö wan soni di womi ta lesi.

34 Nöö di a lesi te a kaba, hën a hakisi Filipi taa: “Wë mati, ambë de ta taki a di pampia aki? Di sëmbë di bi mbei di pampia, naa oto sëmbë?”

35 Nöö di a hakisi ën sö kaa, nöö hën Filipi tei di Buku hën a seti ku di pisi di womi bi lesi dë, hën a konda di Bunu Buka u Masa Jesosi dëen. A taa: “Di sëmbë de ta taki a di pampia aki, hën da Masa Jesosi e.” Hën a puu ën dëen te a kaba.

36 Nöö hën de nango te wan pisi, de ko dou a wan wata. Hën di sëmbë taki da Filipi taa: “Mati, wë wata dë aki. Na u mi dopu wante nö?”

[³⁷ Hën Filipi piki ën taa: “Ee i ta biibi di buka u Masa Jesosi ku wan hati, nöö i sa dopu.”

Hën a piki taa: “Aai, mi ta biibi taa Jesosi Keesitu hën da di Womi Mii u Masa Gadu.”]

38 Hën a manda di sëmbë ta tja di hasi taa be a tapa di wagi. Nöö hën de kumutu. Nöö hën ku Filipi, hën de go a di wata hën Filipi dopu ën te a kaba.

39 Nöö di de kumutu a di wata, hën wante di Akaa u Masa Gadu tei Filipi tja go, di Etiopia sëmbë an si ën möön. Ma aan toobi, a go fëen nëen köndë ku wai.

40 Nöö di Filipi kisi ën seei baka, hën a si taa a dë a wan köndë de kai Azotusi. Nöö hën a ta lontu a dee peipei köndë nango ta

konda di Bunu Buka u Masa Jesosi tefa a go dou a di köndë de kai Sesalia.

9

Aki ta lei fa Saulosu bia hën libi.

Tjab. 22:6-16; 26:12-18

¹ Di juu dë, di sëmbë de kai Saulosu bi ta dë ku di libi fëen ta toobi dee biibima u Masa Jesosi nöömö. A ta waka ta konda taa a o du ku de te kaba fëen seei a o kii de tuu nöömö puu a goonliba. Nöo hën a go a di Kaba Hei Begima u Isaëli, ² hën a go hakisi ën pampia faa sa ta tja go a dee Dju keikiwosu u di köndë de kai Damasikusi. Nöo di pampia o dëen pasi faa sa kisi dee biibima u Masa Jesosi tja go a Jerusalen go söötö, womi ku mujëe tuu. Sö wan pampia a hakisi di Gaan Begima. Nöo hën a dëen di pampia, nöo hën a go.

³ Hën a nango tefa a go zuntu ku Damasikusi. Nöo tefa a kë mëni hën wan faja kumutu a liba ala valau tuwë limbo lontu ën ko kai. ⁴ Hën a pasa kai a goon.

Hën a jei wan tögö kai ën tu pasi taa: “Saulosu! Womi Saulosu!”

Hën a piki.

Hën a taa: “Andi mbei i ta sitaafu mi sö u du?”

⁵ Hën a hakisi taa: “Ee Masa o, ambë ta fan ku mi di fan aki?”

Hën a piki ën taa: “Mi, Jesosi wë, di Sëmbë di i si i ta sitaafu sö, mi ta fan ku i aki e. ⁶ Nöo hopo go a di köndë a i fesi ala, nöo te i go, nöo de o konda da i andi ku andi fii musu du.”

⁷ Di juu dë, dee sëmbë ku Saulosu bi nango dë nöo de dë pii. De an saandi ta pasa. Biga de ta jei wan tögö ma de an ta si sëmbë.

⁸ Nöo hën Saulosu hopo, hën a jabi wojo te a wei, an sa si soni möön. Wojo fëen dungu pii. Hën de panjëen a maun tja go dou a Damasikusi. ⁹ Hën a go sai dë. A abi dii daka an sa si soni, an ta njan, an ta bebe wata. A de fëen nöo.

Aki Gadu manda Ananiasi

faa go a Saulosu.

¹⁰ Nöo di ten dë, wan womi bi dë a Damasikusi de kai Ananiasi. A dë wan biibima u Masa Jesosi. Nöo hën a dë nëen wosu, te wan pisi hën a sunjan wan sunjan, ma ku wojo limbo. Masa Jesosi ko fan ku ën. A kai ën taa: “Ananiasi!”

A piki.

¹¹ A taa: “Womi, hopo seeka, nöo i go a di sitaati de kai Tololoo Sitaati. Nöo i go a di wosu u di sëmbë de kai Judasi, ¹² go hakisi fa u di sëmbë de kai Saulosu u di köndë de kai Taasusi. A sai leti a di wosu dë ta begi Masa Gadu. Nöo a sunjan wan sunjan ku wojo limbo taa a si wan womi de kai

Ananiasi ko nëen ko nama maun nëen mindihedi, hën di wojo fëen toona ko bunu kumafa a bi dë. Sö a bi si a di wojo limbo sunjan fëen kaa.”

¹³ Hën Ananiasi piki ën taa: “Wë Masa, mi jei. Ma nöö mi jei hia soni fu di sëmbë dë di a ta du. Sëmbë konda da mi taa a ta du hogihogi tumisi ku dee sëmbë fii dee ta dë a Jelusalen. ¹⁴ Nöö fa a ko a Damasikusi aki, nöö a ko faa ko du ku u tu. Biga mi jei taa dee Gaan Begima seei dëen di taki faa ko aki ko kisi u dee sëmbë dee ta kai i në tja go söötö a dunguwosu.”

¹⁵ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Antoobi, go nëen nöö. Biga mi tei ën kaa faa dë wan wookoma u mi. A o tja di buka u mi go konda da dee Isaëli sëmbë ku dee sëmbë na u Isaëli tuu, te dou ku dee kõnu u de seei. ¹⁶ Nöö fa mi o mandëen go a de dë, nöö miseei o taki dëen a fesi fa de o sitaafu ën tjika fu di a ta konda soni u mi hedi.”

¹⁷ Nöö hën di Ananiasi jei sö kaa, nöö hën a hopo, hën a go a di wosu. Hën a denda go nama maun a Saulosu hedi.

Hën a kai ën taa: “Mati Saulosu, mi baaa.”

A piki.

A taa: “Womi, Masa Jesosi seepi, di Sëmbë di bi ko a i a pasi ala di i bi ta ko aki, hën wë manda mi ko a i aki fu di wojo fii sa ko bunu baka. A manda mi tu, be di Akaa u Masa Gadu ko a i liba.”

¹⁸ Hën di a fan sö te a kaba, nöö hën wante wan soni kumutu a Saulosu wojo kuma fisi kakisa sö. Hën wojo fëen ko limbo gbegede, hën a hopo go dopu wante. ¹⁹ Hën a go njan te a kaba, hën sinkii fëen ko taanga baka.

Aki Saulosu dë a Damasikusi.

Nöö fa Saulosu ko ta biibi Masa Jesosi dë, hën a fika a Damasikusi sëmëni daka ku dee biibima u Masa Jesosi ala. ²⁰ Nöö wantewante dë, hën a bia ta fan a dee keikiwosu u dee Isaëli sëmbë u di köndë, ta konda taa Jesosi da di Womi Mii u Masa Gaangadu tuu.

²¹ Nöö fa a ta fan dë, nöö a foondo hii mundu. De taa: “Maingë, wa ta fusutan di libi u di sëmbë aki. Nëen da di sëmbë di bi dë a Jelusalen ta sitaafu dee biibima u Masa Jesosi ta kii nö? Nöö fa a ko aki, na ku pampia a ko faa kisi de tei tja go da dee Gaan Begima u de sitaafu de nö? Soni fëen ta toobi u.”

²² Ma nöö di fan u Saulosu an saka möönsö. A fika ta fan ku dee Dju sëmbë u Damasikusi nöömö, ta buta ku de u de piki taa Jesosi hën da di Keesitu di Masa Gadu bi paamusi taa a o manda ko. Nöö di fan fëen ta a' kaakiti möönmöön, biga a ta wini dee sëmbë nöömö dee ta fia ku ën dë.

²³ Nöö hën de dë te bakaten, dee Dju sëmbë an ko a' peesa ku ën möön. Hën de ko kuutu fa fu de sa du de feni ën kii. ²⁴ Nöö

hën de ko dë a dee nëngë döo u di köndë ta watji ndeti ku didia fu te a o ko pasa dë, nöo de feni ën kii.

Te wan pisi, hën Saulosu ko jei taa sö de ta watji ën. ²⁵ Hën a dë te wan ndeti. Hën dee sëmbë dee nama ku ën, hën de tei ën tja go a di sitonu peni di de tapa di köndë, ka wan baaku bi dë. Hën de butëen a wan manda sakëen go a goon.

Aki Saulosu dë a Jelusalen.

²⁶ Hën Saulosu fusi kule kumutu dë, hën a toona go a Jelusalen. Nöo di a go dou, hën a kë go nama ku dee oto biibima u Masa Jesosi, ma de fëëë ën poi. Hii fa a ta taki da de nöömö taa hënseei da wan bakama u Masa Jesosi kuma de, ma de an kë piki. De ninga taa a ta ganjan de faa du hogihogi ku de möön.

²⁷ Nöo hën di sëmbë de kai Banabasi heepi ën. Biga a tjëen go da dee Gaan Tjabukama taki da de taa: “Un piki di sëmbë aki e, dee sëmbë. Biga a bi si Masa Jesosi tuu di a bi dë a pasi nango a Damasikusi. Masa seei wë fan ku ën. Nöo fa a bi dë a Damasikusi dë, a bi ta konda dee soni u Masa Jesosi seei da hii mundu. An ta fëëë de u konda.”

²⁸ Nöo di Banabasi fan sö, hën de biibi ën awaa. Hën Saulosu fika ku de a Jelusalen wan hii pisiten ta waka ta lontu hii di köndë söndö fëëë, ta konda dee soni u Masa Jesosi da sëmbë.

²⁹ Ma nöo so u dee sëmbë a bi ta fan ku de dë bi dë Dju sëmbë ma de ta fan Giiki töngö. Nöo Saulosu bi ta fan ku de ta biinga ku de u de piki di buka u Masa Jesosi. Ma de an kë di fan fëen. Te wan pisi hën de ko ta suku ën u kii. ³⁰ Nöo di dee biibima u Masa Jesosi ko jei sö, hën de tei ën tja go a di köndë de kai Sesalia, di dë a di ze bandja. Hën de butëen a boto manda go a di köndë de kai Taasusi, ka a bi kiija.

Aki Petuisi du tu foombo soni.

³¹ Nöo baka u di dë, nöo hën dee biibima u Masa Jesosi u Judea naandë ku Galilea tuu te kisi Samalia, de feni böo a di mindi dë. Di juu dë, di keiki u Masa Jesosi ko abi kaakiti seei. Biga di Akaa u Gadu dë ku de ta da de degihati, nöo sëmëni oto sëmbë ta ko ta nama ku de nöömö. Nöo fa de sai dë, de ta libi a pasi seei ta lesipeki Masa Gadu.

³² Nöo hën Petuisi ta waka ta haika dee sëmbë u Masa Jesosi dee dë a dee peipei köndë, tefa a go dou a wan köndë de kai Lida. ³³ Hën a go si wan lan womi de kai Eneasi. A dë suwakisuwaki na amaka aiti jaa longi kaa.

³⁴ Hën Petuisi ko kai ën taa: “Mati Eneasi.”

Hën a piki.

A taa: “Womi, Jesosi Keesitu kula i kaa e. Nöo i hopo seeka di kama fii.”

Hën di womi hopo wante. ³⁵ Nöo fa di soni pasa dë, hën hii dee sëmbë u Lida ku dee sëmbë ta dë a di köndë de kai Salon tuu ko si fa di womi ko bunu naandë, nöo hën de tuu bendi ko a di së u Masa Jesosi.

³⁶ Nöo a wan oto köndë de kai Jopa, wan mujëe bi dë de kai Tabita, Giiki tóngö kai ën Doluka. Hën da “mbata”. Nöo di mujëe dë wan bumbuu sëmbë, wan biibima u Masa Jesosi. Hiniwan juu a ta puu sëmbë a fuka ta heepi dee pootima. ³⁷ Ma nöo hën a ko suwaki tefa a dëdë. Hën de wasi ën te de kaba, hën de tjëen go buta a wan kamba a liba.

³⁸ Wë nöo di köndë de kai Jopa dë, a bi dë zuntu ku Lida ka Petuisi dë. Nöo di dee biibima a Jopa jei taa sö Petuisi dë a Lida, hën de puu tu womi manda go kai ën taa be a hesi ko a de.

³⁹ Nöo hën Petuisi hopo hën a go a di köndë. Nöo di a go dou, hën de tjëen go a di kamba a liba ka di dëdë dë. Di juu dë, hii dee pooti mujëe u di köndë manu u de dëdë, de tuu dë ala ta këe. Hën de tei dee pepei koosu tja ko lei Petuisi taa: “Luku dee soni aki di di mujëe mbei da u, di a bi dë ku u eti. Bumbuu sëmbë a bi dë e.”

⁴⁰ Nöo hën Petuisi taki da de taa be de kumutu a di kamba ufö. Hën de go. Hën a tjökö kini a goon begi Masa Gadu te a kaba. Hën a bia luku di dëdë. Hën a kai ën taa: “Tabita, hopo.”

Hën di mujëe jabi wojo gbolo. Hën di a si Petuisi, nöo hën a hopo sindo.

⁴¹ Nöo hën Petuisi tëndë maun panjëen hën a hopo ën taanpu a pë. Nöo hën a kai dee mujëe ku dee oto bakama u Masa Jesosi taa be de toona ko. Hën de ko. Hën a tei di mujëe hën a da de. Biga a toona ko libi baka.

⁴² Nöo fa di gaan soni pasa dë, hii sëmbë u di köndë jei, nöo hën wanlö hia sëmbë bendi ko a di së u Masa Jesosi.

⁴³ Hën Petuisi fika a Jopa dë wan pisiten ta libi a di wosu u Simon, wan sëmbë ta dëe mbeti kakisa ta sei.

10

Aki Gadu ko fan ku Konelisi.

¹ Di juu dë, i bi abi wan womi de ta kai Konelisi ta libi a di köndë de kai Sesalia. Nöo a dë di hedima u wan kulupu u dee Loomë köndë sodati de ta kai Italia Lö. ² Nöo di womi dë, a ta biibi Masa Gadu ta lesipeki ën, hën ku hii ën wosu dendu tuu. Hii fa an dë Isaëli sëmbë seei, ma a ta dini Masa Gaangadu ta begi ën hiniwanten. Nöo a ta libi bunu ku sëmbë ta puu dee penama a fuka. Sö wan sëmbë a bi dë e.

³ Nöo hën a dë te wan daka a wan didia kuma dii juu ten sö, hën Gadu lei ën wan soni a wan wojo limbo sunjan. A si

wan basia u Masa Gadu Köndë ko nëen ko kai ën taa: “Womi Konelisi!”

⁴ Hën Konelisi ta luku di basia diin. A fëëë poi. Hën a piki ën taa: “Abii, Masa.”

Hën di basia taki dëen taa: “Womi, di fa i ta begi Masa Gadu ku di fa i ta heepi dee penama ta puu de a fuka, nöö Gadu si ën e. Nöö a ko piki i awaa.

⁵ “Nöö haika e. Wan sëmbë de kai Simon Petuisi dë a Jopa ala. ⁶ A ta libi a di wosu u wan womi de kai Simon, wan sëmbë ta dëë mbeti kakisa ta sei. Wosu fëen dë a ze bandja. Nöö i musu manda sëmbë go tei di womi dë tja ko da i.” ⁷ Sö di basia fan ku ën te a kaba, nöö hën a go.

Nöö hën Konelisi kai tu futuboi fëen ku wan futoou sodati. Nöö di sodati ta biibi Masa Gadu ta lesipeki ën tu. ⁸ Hën a konda da de dii sëmbë dë taa sö wan soni a si. Hën a manda de taa be de go a Jopa go tei Petuisi tja ko dëen.

Aki Gadu lei Petuisi wan

foondo soni.

⁹ Nöö hën dee sëmbë tei pasi hën de nango a Jopa.

Di ten dë, Petuisi dë a di sëmbë wosu a Jopa dë. Hën a dë tefa sonuati hën a subi go a di wosu liba u go begi Gadu. „Biga dee wosu u di köndë mbei paatapaata fii sa go sindo a de liba.”

¹⁰ Hën a dë te nöö hangi ko kisi ën, a ta luku u de seeka soni u njan dëen. Hën Gadu lei ën wan soni a wan wojo limbo sunjan.

¹¹ Biga a si kuma mundu jabi hooo, hën a si wan soni kumutu a liba ala ta ko kuma wan gaan koosu sö. De ta hoi ën a dee fö së buka fëen tuu ta sakëen ta ko a goonliba. ¹² Nöö di Petuisi luku a di gaan koosu dendu, hën a si hii pei mbeti, hii pei fou, ku dee soni ta hai ku bëë a goon, de tuu dë a di gaan koosu dë dendu.

¹³ Hën Petuisi jei wan tögö taki dëen taa: “Womi Petuisi, hopo. Kii dee soni aki nöö i njan.”

¹⁴ Hën a taa: “Wë nönö, Masa, ma sa njan dee lö soni dë e, kwetikweti. U a tjina u de. Ma njan de wan daka.”

¹⁵ Hën a toona taki dëen taa: “Nönö womi. Te Masa Gadu taa wan soni bunu u njan, nöö ja musu fia taa i a’ tjina fëen.”

¹⁶ Sö wan soni Petuisi si, nöö hën a si ën dii pasa baka na baka ufö di gaan koosu hai go a liba baka ka a bi kumutu.

¹⁷ Nöö hën Petuisi sai dë ta pakisei taa: “Maingë, andi di lö soni dë kë taki?”

Aki Petuisi go a Konelisi.

Nöö di juu dë dee sëmbë u Konelisi ko dou a di wosu. De bi ta lontu ta suku ën tefa de ko si ën. Nöö hën de sai dë taanputaanpu a di djai buka.

¹⁸ Hën de kai sëmbë te de piki. Hën de hakisi de taa: “Di sëmbë de kai Simon Petuisi, aki a ta dë nö?”

Hën de piki taki: “Aai, a dë aki.”

¹⁹ Wë nöö di juu dë, Petuisi dë a wosu liba ala eti ta pakisei di soni di a bi si dë. Hën di Akaa u Masa Gadu taki dëen taa: “Womi, haika. Dii womi dë leti a basu ala ta suku i. ²⁰ Nöö hopo saka go a goon. Nöö te de kai i fii go ku de, an dë fii buuja. Go ku de nöö, biga miseei manda de fu de ko kai i.”

²¹ Hën Petuisi hopo, hën a saka go a goon. Hën a go piki de taa: “Dee sëmbë o, di sëmbë un ta suku nöö hën disi e. Andi un bi kē?”

²² Hën de taa: “Wë wan sodati hedima de kai Konelisi, hën manda u taa fuu musu ko a i. A dë wan bumbuu sëmbë ta biibi Masa Gadu fëen Gadu. Biga hii dee Dju sëmbë fu ala ta kai bunu në fëen. Nöö wan basia u Masa Gadu Köndë ko nëen ko taki dëen taa be a manda kai i fii ko nëen wosu be a jei andi i abi u taki dëen.”

²³ Nöö di Petuisi jei fa de fan dë, hën a kai de taa be de ko a wosu. Hën de ko a wosu.

Nöö hën de duumi dë tefa di mamate. Nöö hën de ku Petuisi, ku wanlö oto bakama u Masa Jesosi u Jopa dë, nöö hën de tei pasi u go a Sesalia.

²⁴ Dobooko fëen, hën de dou a Sesalia. Nöö Konelisi bi kai dee famii fëen ku wanlö mati fëen u de ko nëen, nöö hën de tuu ko sai dë ta luku Petuisi faa ko.

²⁵ Nöö di Petuisi ko dou, hën Konelisi go nëen go tjökö kini a goon nëen fesi ta lesipeki ën.

²⁶ Ma Petuisi tapëen, a taa: “Nönö mati, na du sö e. Hopo taanpu fii. Mi dë libisëmbë nöö leti kuma i seei.”

²⁷ Nöö di a fan ku ën sö, nöö hën a hopo. Hën de ta fan nango te de go denda a di kamba ka dee hia sëmbë dë, dee Konelisi bi kai ko dë.

Aki Petuisi ta fan ku dee sëmbë a Konelisi wosu.

²⁸ Nöö di Petuisi si de, hën a kai de te de piki, a taa: “Dee sëmbë aki o, unu seei sabi taa u Dju sëmbë abi wan wëti taa wa musu hulu oto sëmbë möön leki Dju sëmbë nöö. Wa musu denda a de wosu seei. Ma Masa Gadu lei mi taa ma musu a’ tjina fu hulu na wan oto sëmbë.

²⁹ “Nöö hën di un manda sëmbë ko kai mi, nöö ma niinga. Nöö hën mi ko wante. Wë di mi ko kaa, nöö hën mi hakisi unu taa andi da di soni mbei un kai mi?”

³⁰ Hën Konelisi piki ën taa: “Söö. Wë sö mi manda kai i tuu. Wë biga wan soni pasa ku mi. Nöö fö daka fëen disi di a pasa. A wan dii juu sapate kuma di juu aki mi bi dë a mi wosu aki ta begi Masa Gadu. Te u mi sabi hën mi si wan sëmbë a mi fesi. Dee koosu dë a di sëmbë sinkii tuu ta koti faja te wojo u mi an sa kai ku de.

³¹ “Nöö hën a kai mi: ‘Konelisi.’ Hën mi piki. A taa: ‘Dee begi i ta begi Masa Gaangadu ku dee soni i ta da dee pootima, nöö

Masa Gadu si de e. ³²Nöö i musu manda sëmbë go a Jopa go kai wan sëmbë de ta kai Simon Petuisi tja ko da i. A dë a di wosu u wan womi ta dëe mbeti kakisa de kai Simon. Wosu fëen dë a di ze bandja. Nöö i musu manda sëmbë go kai ën da i.' Sö di basia u Gadu Köndë taki da mi.

³³"Hën i si mi manda sëmbë ko kai i wante. Nöö di mi kai i, i ko a mi, nöö hën da i du mi wan gaan bunu kaa. Nöö hën i si u ko makandi aki u ko jei hii dee soni dee Masa Gadu manda i fii taki da u. Nöö fa u ko aki, misikuma Gadu seei dë aki tu." Sö Konelisi taki da Petuisi.

³⁴Nöö hën Petuisi toona taki da de taa: "Aai, wë dee sëmbë, mi jei. Nöö awaa mi ko sabi taa Masa Gadu an ta luku fesi. A ta si hii sëmbë di wan fasi. ³⁵Biga ee wan sëmbë i ta lesipeki ën ta libi bunu nëen wojo, nöö a o tei i ko sëmbë fëen kaa, ee i dë Isaëli sëmbë, ee ja dë Isaëli sëmbë."

³⁶"Wë nöö di bunu buka di Masa Gadu manda da u Isaëli sëmbë, hën da disi: Jesosi Keesitu hën da Masa u hii mundu. Nöö hën seeka di pasi da u fuu ku Masa Gadu sa toona ko fii baka.

³⁷⁻³⁸"Nöö misikuma un bi jei fa soni bi pasa wi a Isaëli köndë. Di womi de kai Johanisi, hën ko ta konda di buka u Masa Gadu da sëmbë ta dopu de. Te wan pisi, hën Jesosi u di köndë de kai Nazalëti hën a ko a Johanisi ko dopu, nöö hën Gadu manda di Akaa fëen ko nëen liba. A dëen gaan kaakiti, nöö hën a seti di wooko fëen a Galilea te kisi hii Isaëli köndë tuu. A ta waka ta lontu a hii kamian ta kula sëmbë ta puu dee sëmbë a fuka dee dë a di didibi basu. Biga Masa Gadu bi dë ku ën.

³⁹"Nöö fa u taki ën aki, u seei bi dë leti dë ta si dee soni a ta du a dee peipei köndë fuu dee Isaëli sëmbë, te dou ku di gaan köndë fuu de ta kai Jelusalen. Ku u seei wojo u si ën.

"Nöö hën u dë te wan daka, nöö hën dee sëmbë tei ën peka a lakpa pau kii.

⁴⁰"Ma nöö a di u dii daka fëen, nöö hën Masa Gadu toona weki ën baka e, tja ko lei u. ⁴¹Na hii sëmbë si ën, ma u wojo si ën biga Masa Gadu buta a fesi taa u musu si ën. Nöö di a toona weki baka, nöö u ku ën bi toona njan bebe makandi. ⁴²Nöö fa a hopo baka a dëdë dë, hën a taki da u taa u musu konda di buka fëen da lanti taa hën Masa Gadu buta faa kuutu a hii mundu liba, dëdë wan ku libi wan tuu.

⁴³"Wë nöö gaanduwe hii dee fesiten tjabukama u Masa Gadu tuu bi ta taki soni fëen kaa taa sö wan Sëmbë o ko a di goonliba nöömö. Nöö di Sëmbë dë, ee i piki ën buka ko a di së fëen, nöö Masa Gadu an o hoi dee hogilibi fii a bëe möön e. A o da i paadon fu di i nama ku di Sëmbë dë ta kai ën në. Da sö a dë e, dee sëmbë."

Aki di Akaa u Gadu ko

a dee sëmbë liba.

⁴⁴ Nöö Petuisi an kaba u fan seei, hën di Akaa u Gadu ko a hii dee sëmbë dë tuu liba, dee ta jei di buka.

⁴⁵ Nöö dee oto biibima u Masa Jesosi, dee Isaëli wan fu Jopa dee tja Petuisi ko dë, di de si taa di Akaa u Gadu ko a dee sëmbë dë liba, nöö a bigi da de te na soni. Biga de an bi sabi taa Masa Gadu o paati di Akaa fëen da oto sëmbë ee na Isaëli sëmbë i dë.

⁴⁶ Ma nöö hën de ko si dee sëmbë aki ta gafa Gadu ta taki oto pei tōngō di dë an bi sabi, nöö hën de si taa di Akaa ko a de liba tuú.

⁴⁷ Nöö hën Petuisi taa: “Wë Masa Gadu manda di Akaa da dee sëmbë aki kaa, kumafa a bi mandëen da u seei. Na fuu dopu de wante nō?”

⁴⁸ Nöö hën a taki da dee oto biibima u Masa Jesosi dë taa be de dopu de wante a di në u Masa Jesosi Keesitu. Hën de dopu de te de kaba.

Nöö hën Konelisi ku dee otowan fëen tapa Petuisi taa be a fika ku de wantu daka ufō a go.

11

Aki Petuisi fan ku dee

Isaëli biibima.

¹ Hën de dë te wan pisi, nöö hën dee oto Tjabukama u Masa Jesosi ku dee oto biibima dee dë a Isaëli köndë ala ko jei taa sō dee sëmbë na u Isaëli ko piki di buka u Masa Gadu. „Wë nöö di juu dë, dee biibima bi ta mëni taa ee wan sëmbë an ta hoi dee wëti u Isaëli te dou ku di maaka de ta koti a sinkii, nöö Gadu an o limbo fesi da i. Sō de ta mëni.”

² Nöö hën di Petuisi ko dou a Jelusalen, hën dee sëmbë ko buta ku ën. ³ De taa: “Womi, faandi mbei i go a oto sëmbë wosu dee na Isaëli sëmbë? Dee sëmbë ala, de an koti di maaka a de sinkii da Masa Gadu wan daka, ma töku i go sindo njan ku de. Nöö ja du bunu.”

⁴ Di de taki sō, hën Petuisi tei di soni konda da de tefa a kaba, kumafa a bi pasa. ⁵ A taa: “Dee sëmbë aki, un haika e. Mi bi dë u mi a di köndë de kai Jopa ta begi Masa Gadu. Te wan pisi hën Gadu lei mi wan soni a wan wojo limbo sunjan. Mi si wan soni kumutu a liba kuma gaan koosu sō. De panjëen a dee fō së buka ta saka, hën a ta ko te a ko dou a mi fesi.

⁶ “Hën mi luku ën dendu diin. Hën mi si hii pei mbeti u goonliba ku fou ku dee soni ta waka ta hai ku bëë a goon tuu nëen dendu. ⁷ Hën mi jei wan sëmbë taki da mi taa: ‘Womi Petuisi, hopo kii dee soni aki njan.’

⁸ “Hën mi taa: ‘Wë nōnō, Masa, ma sa njan dee lö soni dë, kwetikweti. U tjina. Ma njan de wan daka.’

⁹“Hën di tōngō toona taki da mi möön taa: ‘Wë nōnō, womi. Te Masa Gadu taa wan soni bunu u njan, nōō ja musu fia ku ën taa an bunu.’

¹⁰“Nōō sō mi si di soni nango ta ko a mi te dou dii pasi, ufō a toona hai go a liba baka.

¹¹“Nōō di juu dē seei, hën dii womi dou a di wosu ka mi bi dē. Wan sēmbē fu Sesalia hën bi manda de ko a mi. ¹²Nōō hën di Akaa u Masa Gadu taki da mi taa be mi go ku de wante, ma musu buuja seei. Nōō hën mi ku de sikisi biibima u Masa Jesosi fu Jopa i si aki, sō u go ku de. Nōō hën u nango te u go dou a Sesalia a di wosu u di womi di bi manda kai mi.

¹³“Nōō hën di womi taki da u taa a bi si wan basia u Masa Gadu Kōndē taanputaanpu nēen wosu dē. Hën di basia taki dēen taa a musu manda sēmbē go a Jopa go kai mi, Simon Petuisi, ko nēen. ¹⁴Hën di basia taki da di womi taa, fa mi o ko nēen dē, nōō mi o taki dēen fa Masa Gadu sa puu ën ku dee sēmbē fēen a bēē u dee hogi u de de bi du.

¹⁵“Nōō di mi jei sō, nōō hën mi seti fan ku di womi ku dee sēmbē fēen, hën wantewante dē di Akaa u Masa Gadu ko a de liba. Leti kumafa a bi ko a u a fesi, sō a ko a de liba tu.

¹⁶“Nōō fa mi si di soni pasa ku dee sēmbē dē, nōō mi mēni di soni Masa Jesosi bi taki da u taa: ‘Johanisi bi ta dopu unu ku wata, ma Masa Gadu o dopu unu ku di Akaa fēen.’

¹⁷“Wë nōō fa i si mi si di soni pasa dē, nōō ma a’ soni u taki möön. Masa Gadu ta du ën wooko. Biga a da dee oto kōndē sēmbē di wan seei soni di a bi da u di u piki di buka u Masa Jesosi Keesitu. Wë nōō ma tjika u tapa Gadu a di soni di a ta du e.” Sō Petuisi piki dee sēmbē.

¹⁸Nōō di dee sēmbē dee bi ta fia ku ën dē jei sō kaa, nōō hën de kabuka pii awaa. Nōō hën de bia ko ta gafa Masa Gadu taa: “Ke baa, awaa u ko sabi taa na u Isaēli sēmbē wanwan Masa Gadu jabi pasi da e, ma a ta da hii sēmbē pasi u de disa dee hogilibi u de ko feni di libi u teego!”

Nōō sō wan gaan soni dee sēmbē dē ko fusutan di ten dē.

Aki ta taki u dee sēmbē u Masa Jesosi dee dē na Antiokia.

¹⁹Wë nōō ₁kumafa u bi taki kaa taa₁ di juu ten de bi kii Sitefani, nōō hën de toona ko ta sitaafu dee oto biibima u Masa Jesosi tee nōō hën dee biibima bi kule kumutu a Jelusalen paaja go a sōmēni oto kōndē. So u de go te a dee longi kōndē, kuma Finisia, kuma Sipuusi, te kisi di kōndē de kai Antiokia. Nōō fa de go dē, nōō de ta konda di buka u Masa Jesosi nōömō, ma Isaēli sēmbē wanwan de ta kondēen da.

²⁰Ma nōō te wan pisi, hën wanlō biibima u Masa Jesosi fu Sipuusi kōndē ku wan oto kōndē de kai Sileni, hën de go na Antiokia go ta konda di buka da dee sēmbē na u Isaēli. ²¹Nōō

fa de ta du dë, nöö Masa Gadu dë ku de nëen te sömëni hia sëmbë piki di buka bendi ko a di së u Masa Jesosi.

²² Hën de dë te wan pisi, nöö hën dee biibima u Masa Jesosi dë a Jelusalen jei taa sō wan soni ko pasa a Antiokia. Nöö hën de manda Banabasi go haika.

²³ Nöö hën Banabasi go dou. Nöö di a go dou, hën a si taa Masa Gadu dë ku dee sëmbë tuú, ta tja de ku di bunuhati fëen. Nöö hën a wai ku de te na soni. Hën a da de taanga taa: “Dee sëmbë aki, un musu fika a Masa Jesosi leiki nöömö ta biibi ën ku wan hati nango.”

²⁴ Wë nöö di Banabasi aki, a bi dë wan bumbuu sëmbë seei ta biibi taanga a Masa Jesosi liba. Nöö a dë ku telu a di Akaa u Masa Gadu leiki. Nöö fa a ko na Antiokia dë, hën sömëni oto sëmbë u di köndë möön bia ko a di së u Masa Jesosi.

²⁵ Nöö hën de sai dë te wan pisi, hën Banabasi kumutu a Antiokia go a Taasusi go suku Saulosu. ²⁶ Hën a go ta suku ën tefa a ko si ën, nöö hën hën ku ën toona ko na Antiokia baka. Nöö hën de tu womi fika wan hii jaa ku dee hia biibima naandë ta lei de dee soni u Masa Jesosi.

Nöö a Antiokia dë, ala fosu sëmbë seti ta kai dee biibima u Masa Jesosi Keesitu sëmbë. De an bi ta kai de sō a fesi.

²⁷ Nöö di juu ten dë, wanlō sëmbë dee ta kisi fan a Gadu, hën de kumutu a Jelusalen ko na Antiokia. ²⁸ Nöö wan u de de kai Agabusi, di Akaa u Gadu bi dë nëen liba, hën a hopo konda taa abiti möön nöö wan gaan hangi o ko. (Nöö sō a pasa tuu a di juu ten Kalaudio bi dë di Gaan Könu a Loomë.)

²⁹ Nöö di de jei sō kaa, hën dee biibima u Masa Jesosi taa de kē heepi dee otowan u de a Judea Köndë pasa di hangi. Nöö hën de pii möni te de kaba. Hiniwan u de da kumafa a sa da, hën de tja di möni ko mökisi. ³⁰ Hën de buta di möni a Banabasi ku Saulosu maun u de tjëen go da dee tiima u dee biibima u Masa Jesosi, dee ta dë a Jelusalen. Nöö hën de go.

12

Aki wan basia u Gaangadu köndë ko puu Petuisi a dunguwosu.

¹ Nöö di juu dë, wan oto Helodi bi ko dë könu, nöö a ta buuse dee sëmbë u Masa Jesosi tee na soni. Nöö hën a manda sëmbë go kisi so u de sōötō a dunguwosu faa da de sitaafu a bakaten.

² Ma nöö di baaa u Johanisi de kai Jakobosi, hën di könu manda sëmbë kii ën ku së ufangi wantewante dë.

³ Nöö fa di könu du dë, nöö a suti seei da dee Dju sëmbë dee an ta biibi a Masa Jesosi. Nöö di a si taa a suti da de, hën a toona manda sëmbë go kisi Petuisi sōötō a dunguwosu. (Nöö di juu dë, a bi dë di ten u di jaa di dee Dju sëmbë ta njan dee

gaan daka u de de kai Pasika. Nöo a dee lö daka dë, de ta njan bëëë söndö sooda.)

⁴ Nöo hën de tja Petuisi go söötö a dunguwosu. Hën de kai teni-a-sikisi sodati fu de musu ko watji ën fu an musu kumutu. Hiniwan ten fö u de ta dë ku ën ta watji ën, te dee disi kumutu, otowan ko. Hën Könu Helodi taa: “Te dee daka u Pasika pasa kaa, nöo mi o tja Petuisi go a kuutu a hii lanti fesi, be de si fa mi o mandëën go kii.”

⁵ Nöo fa Petuisi dë a dunguwosu dë, nöo dee oto biibima u Masa Jesosi dë a wan kamian ta begi Masa Gaangadu dëen nöömö taangataanga seei.

⁶ Nöo hën de dë wan daka tefa ndeti, nöo kuma amanjan sö de o tja Petuisi go a di kuutu. Hën Petuisi sai dë ta duumi. De bui ën ku tu sodati mökisi maun ku maun, dee oto sodati dë a dööbuka ta watji ën.

⁷ Te u Petuisi mëni, hën wan basia u Masa Gaangadu köndë ko a di kamba dë. Fa a ko dou, nöo hii di kamian ko limbo gbegede kuma de sëndë faja nëën.

Hën di basia tuwë maun seki Petuisi weki. Hën a taki dëen taa: “Womi, hesi, hopo!” Hën Petuisi weki, hën dee këti bi dë nëën maun lusu wante kai a goon.

⁸ Hën di basia toona taki dëen taa: “Womi, hopo bisi dee koosu fii, nöo i tuusi i susu a i futu.” Hën a hopo bisi.

Hën di basia taa: “Söö. Tei di gaan koosu fii tapa i sinkii, nöo i ko boo go.”

⁹ Hën de go. Di basia dë nëën fesi, Petuisi dë a baka. Hën de ta waka nango u de kumutu a di dunguwosu. Ma Petuisi an sabi taa di basia dë tuutuu soni, a ninga taa soni a ta sunjan ku wojo limbo.

¹⁰ Hën de ko dou a di fosu lö u dee sodati. Hën de pasa. Hën de go dou a di u tu lö, hën de pasa. Hën de ta waka tefa de go dou a di gaan felu nëngë döo di i ta jabi fii ko kai a döo.

Nöo di de ko dou nëën, hën a jabi ën seei da de, hën de pasa kai a sitaati. Hën de ta waka langalanga te de go dou a wan kamian. Hën djee, Petuisi an si di basia möön. A go disëen a sitaati dë.

¹¹ Hën wante dë, hën Petuisi wojo ko limbo. Hën a taa: “Aaaa, mi saandi pasa awaa. Masa Gaangadu hën manda wan u dee basia fëen ko puu mi a Könu Helodi maun. Dee Dju sëmbë an o feni mi fu de du ku mi kumafa de kë möön.”

¹² Nöo di a sabi sö kaa, hën a pasa go dou a di wosu u Malia, di mama u Johanisi Maikusi, ka sëmëni sëmbë bi ko mökisi ta begi Masa Gaangadu dëen. ¹³ Hën a go naki di döo kökökökö.

Te wan pisi hën wan mujëë saafu de ta kai Looda ko u ko jabi di döo, ¹⁴ hën a jei Petuisi töngö. Hën a sabi taa hën. Ma nöo a wai te a fëëkëtë u jabi di döo dëen. Hën a toona kule go

taki da dee sëmbë taa: “Dee sëmbë o, Petuusi ko aki e! A dë leti a dööbuka dë.”

¹⁵ Ma dee sëmbë dë a di wosu dendu an kë biibi. De taki da di mujëe mii taa: “Lëgëdë fii. Soni i ta mindi.”

Hën di mujëe mii toona taki taa: “Nönö, na lëgëdë. A sai dë tuu.” Hën de ta fia ku ën tee nöö hën de taa: “Na Petuusi i ta jei. Di akaa fëen, hën i ta jei dë taa hën.”

¹⁶ Di juu dë, Petuusi sai dë ta naki di döö nöömö, te nöö hën de ko jabi dëen awaa. Hën de ko si ën kädë.

Hën de taa: “Wooo maingë, di soni aki bigi da u. Petuusi tuu.”

¹⁷ Hën Petuusi tapa maun da de taa: “Wan fan taanga e, dee sëmbë.” Hën a konda da de fa Masa Gaangadu puu ën a di dunguwosu. Hën a taki da de taa de musu piki Jakobosi ku dee oto biibima u Masa Jesosi taa sö Gadu puu ën a dunguwosu. „Bigi di juu dë wan baaa u Masa Jesosi de kai Jakobosi, hën ko dë wan fesima u dee biibima a Jelusalen.”

Nöö di Petuusi fan sö te a kaba, nöö hën a kumutu dë go tjubi.

¹⁸ Di dobooko fëen hën dee sodati dë a di dunguwosu ko fanjaan. Hati u de latja bigi de an si Petuusi möön, nöö de an saandi pasa ku ën möönsö tu.

¹⁹ Nöö di Könu Helodi ko jei, hën a manda sëmbë u de go suku Petuusi. Hën de suku ën te de wei, de an si ën möönsö. Nöö hën di könu manda kai dee sodati dee bi ta watji Petuusi. Hën hën ku de kuutu di soni te de kaba, de an sabi fa u piki ën. Nöö hën di könu toona kai oto sodati u de ko kii dee di dë puu.

Sö Könu Helodi du tefa a kaba, nöö hën a kumutu a Judea go a Sesalia go tan wan pisiten.

Aki ta taki andi pasa ku

Könu Helodi.

²⁰ Wë nöö di juu dë, hën dee sëmbë fu di köndë de kai Tilusi ku di de kai Sidon, de ku Könu Helodi bi a' soni te a bigi. Nöö hën dee sëmbë u de tu köndë dë fiti buka makandi u de go fan ku di könu be hati fëen kötö. Bigi a di köndë u di könu dee sëmbë bi ta bai njanjan ta libi, hën mbei de kë toona ko bunu ku ën baka.

Nöö hën de waka te de ko dou a Könu Helodi köndë. Nöö hën de go mbei guwenti ku wan sëmbë de kai Balitusi. Hën bi dë wan futoou futuboi u di könu ta seeka soni dëen nëen wosu. Hën mbei de go mbei guwenti ku ën. Nöö bakaten bifö de o go a di könu.

²¹ Nöö hën de buta wan daka. Hën di di daka dou, hën di könu bisi dee könu bisi fëen tee a kaba. Hën a go sindo fëen nëen könu sutuu a hii sëmbë fesi. Hën a fan ku lanti.

²² Hën di a fan tefa a kaba, hën dee sëmbë dee haikëen dë bai taa: “Woolo maingë, di sëmbë di fan di fan aki, na libisëmbë möön e! Wan gadu hën fan di fan aki!”

²³ Nöo fa de bai dë, nöo a kai ku di könu seei. Hën wante dë hën wan basia u Masa Gaangadu Köndë tjökö maun nëen. Biga a tei di hei di Gadu nöo musu feni. Hën a buta bitju kisi ën a bëë ta njan mën tefa a kii ën pii. Sö wan soni pasa ku Könu Helodi fu di a hopo hënseei sö.

²⁴ Ma nöo di buka u Masa Gaangadu hën a dë ta paaja nango nöömö. Möönmöön sëmbë ta jei ën ta piki kädë.

²⁵ Nöo hën Banabasi ku Saulosu tja di möni di de bi pii naandë go da dee Jelusalen sëmbë tefa de kaba. Nöo hën de tei di kijoo de kai Johanisi Maikusi hën de toona go na Antiokia baka ka de bi kumutu.

13

Aki di Akaa u Gadu kai

Banabasi ku Saulosu.

¹ Nöo dee biibima u Masa Jesosi fu Antiokia, de abi wanlö sëmbë a de dendu ta kisi fan a Gadu, ku wanlö otowan ta lei sëmbë soni fu Masa Jesosi. Wan da Banabasi, ku wan baakama de kai Simion, ku wan de kai Lusua u Sileni köndë, ku wan de kai Manën. Hën ku Könu Helodi bi kiija a wan wosu. Ufö i abi Saulosu. Sö de feifi sëmbë bi dë a dee Antiokia biibima dendu ta heepi de.

² Nöo hën de dë te wan daka, hën de ko miti u begi Masa Gadu. De dë ta begi ën ta hopo ën në söndö njan. Te wan pisi nöo hën di Akaa u Gadu ko taki da de taa be de buta Banabasi ku Saulosu apaitei dëen faa manda de go a wan wooko.

³ Nöo hën de begi go dou söndö njan tefa de kaba. Nöo hën de tei Banabasi ku Saulosu hën de buta maun a de wëi de da di wooko tefa de kaba. Hën de manda de go.

Aki de dë a di paati de

kai Sipuusi.

⁴ Nöo fa di Akaa u Gadu kai Banabasi ku Saulosu a di wooko dë, nöo hën de go a wan köndë de kai Selusia. Hën de tei zeboto, hën de pasa go a di gaan paati de ta kai Sipuusi. ⁵ Hën de go tjökö a wan köndë u di paati de ta kai Salami.

Nöo hën de go a dee keikiwosu u dee Dju sëmbë u di köndë go konda di buka u Masa Gadu da de be de jei. Nöo fa de ta du dë, nöo di kijoo de kai Johanisi Maikusi bi dë ku de ta heepi de.

⁶ Nöo hën de kumutu dë. Hën de ta waka langalanga hii di paati ta konda di buka u Masa.

Te wan pisi hën de go dou a di oto së u di paati a wan köndë de ta kai Pafosi. Hën de go si wan tofuma de ta kai Baliesosi.

Hën da Elimasi. A dë wan Dju sëmbë ta mbei hënseei kuma wan tjabukama u Masa Gadu, ma na tuu seei.

⁷ Nöö di tofuma aki bi nama ku di gaama u di paati. Hën de kai Seligiusi Paulosu. Nöö di gaama dë, a dë wan sëmbë abi bunu pakisei. Nöö fa de tu tjabukama u Masa Jesosi ko dë, nöö hën di gaama jei, hën a kai de taa be de ko nëen ko konda di buka u Masa Gadu dëen.

⁸ Nöö hën de go u go konda di buka dëen. Ma nöö hii fa de ta kondëen, di tofuma sai leti dë ta suku u poi di buka. An kë di gaama piki seei.

⁹ Nöö hën di Akaa u Masa Gadu ko hebi a Saulosu liba. (Hën seei da Paulosu e.) Nöö hën a luku di tofuma diin. ¹⁰ A taa: “Mi ku i miti aki tide, i didibi womi mii, ju felantima u hii bunu u mundu. I ta ganjan sëmbë ku dee kõni tofu fii di i abi tumisi. Faandi mbei i ta bia di buka u Masa Gadu ta mindi soni dëen?

¹¹ “Wë Masa Gadu o seeka i. Wojo fii o booko, nöö joo tan wan pisiten möön bifö joo si soni ku di wojo fii dë möön.” Nöö fa Paulosu fan dë, hën wantewante di tofuma si wan bundji baakabaaka ko tapëen wojo, a fika a ta waka ta tuwë maun ta suku sëmbë fu de musu panjëen a maun tja.

¹² Nöö hii fa de du dë, di gaama sai leti dë ta luku. Hën di a si sô kaa, nöö a biibi awaa. Biga dee soni u Masa de bi taki dëen dë, de foondo ën.

Aki de tja di Buka ko a Antiokia u Pisidia Köndë.

¹³ Nöö hën Paulosu ku dee sëmbë fëen, hën de tei wan boto a Pafosi pasa go dou a di pisiwata de ta kai Panfilia a wan köndë fëen de kai Peliga. Nöö di de go dou dë, hën Johanisi Maikusi kumutu disa de toona go fëen a Jelusalen baka.

¹⁴ Hën de kumutu a Peliga pasa go a di pisiwata de ta kai Pisidia. Hën de go dou a wan köndë de kai Antiokia möön, ma disi dë fu Pisidia Köndë. Hën de dë tefa di saba daka, hën de go sindo a di keikiwosu u dee Isaëli sëmbë.

¹⁵ Di juu dë, dee keiki tiima ta lesi di Buku u Gadu da dee sëmbë ko dë kumafa de bi guwenti. De ta lesi a di pisi u dee wëti dee Mosesi bi kisi a Gadu ufö de toona ta lesi di u dee fesiten tjabukama tu.

Nöö baka u di dë, hën de manda sëmbë hakisi Paulosu ku Banabasi taa: “Dee sëmbë, fa un ko mökisi ku u aki, ee un a’ wan soni u taki di sa da u hati, nöö un tuwë ko boo jei.”

¹⁶ Nöö hën di de kai de sô kaa, hën Paulosu hopo taanpu a pë. Hën a seti ta fan ku de ta tuwë maun taa, “Dee sëmbë, mi da unu piimisi e, un dee Isaëli sëmbë kuma miseei ku un dee oto lö sëmbë dë aki tuu, hiniwan fuunu di ta biibi Masa Gadu ta lesipeki ën. Mi o fan wan fan ku unu aki nöö un haika bunu o.

17 “Wë kumafa un sabi kaa, di Gadu fuu di u ta dini aki, hën bi tei dee gaan sëmbë fuu u de ko hën sëmbë. De bi dë a Egepiti köndë, nöö hën a kiija de tefa de ko gaan hia sëmbë. Hën a puu de a di köndë dë ku di gaan kaakiti fëen tja go a di sabana. 18 Aluwasi fa de hogi seei ma a ta tai hati ta tja de a di sabana te dou hii föteni jaa. 19 Hën a ta heepi de ta feti da de te de wini hii dee sëbën pei sëmbë dee bi dë a di köndë de kai Kaana. A puu de dë, nöö hën a da dee gaan sëmbë fuu di köndë fu de libi nëën.

20 “Nöö hën de libi ala te dou kuma föhöndö-ku-feifiteni jaa longi. Hii di ten dë, Gadu ta da de tiima ta heepi de. Nöö hën de dë tefa de pai Samueli, hën a ko dë wan tjabukama u Masa Gadu.

21 “Te wan pisi, hën dee gaan sëmbë fuu ko a Samueli, hën de begi ën taa be a da de wan könu u tii de. Hën Gadu da de Saulosu, di womi mii u di tata de kai Kisi, sëmbë u di lö u Benjamin. Hën Saulosu tii de föteni jaa longi.

22 “Hën Masa Gadu puu ën, hën a buta Dafiti ko könu nëen kamian. Nöö fa Dafiti sai dë, Gadu bi kai ën soni e. A taa:

Di womi mii u di tata de kai Isai,
fasi fëen ta kai ku mi a hii futu.

Hën o piki mi buka

ta du hii soni kumafa mi kë.

Sö Masa Gadu taki fu Dafiti.

23 “Ma nöö Gadu bi paamusi taa a o manda wan Heepima da u dee Isaëli sëmbë faa puu u a hogi basu. Hën o dë wan bakamii u Dafiti. Nöö hën i si u dë te di ten u dë aki, hën di Heepima ko tuu. Hën da di bakamii u Dafiti de kai Jesosi.

24 “Ma nöö bifö Jesosi ko, nöö Johanisi di Dopuma bi ko kaa, hën a ta bai basia ta konda da hii dee sëmbë u Isaëli köndë taa de musu disa di hogilibi u de bia ko tei dopu.

25 “Nöö hën de dë te Johanisi dë fa u kaba di wooko fëen, hën a taki da de taa: ‘Andi un ninga? Un ninga taa di Heepima di Gadu bi paamusi taa a o ko, hën disi nö? Nönö, nëen disi eti e. Ma wan fëë, a o ko a mi baka nöömö. Nöö te a ko, nöö a o hei möön mi gaanfa. Ma bumbuu tjika seei u sa lusu di susu fëen puu nëen futu.’ Sö Johanisi taki.

26 “Wë nöö dee sëmbë u mi aki, un dee bakamii u Abahamu kuma mi seei, ku un dee oto sëmbë dee ta biibi Masa Gadu ta lesipeki ën aki, un tuu haika mi e. Di buka di Masa Gadu manda ko taa sö a sa puu sëmbë a hogi basu, nöö u wë a manda di buka da e.

27 “Nöö dee oto sëmbë fuu a Jelusalen dë ku dee hedima fuu, de an bi sabi taa Masa Jesosi hën da di Heepima e. Fa de ta lesi dee pampia u dee fesiten tjabukama u Masa Gadu hiniwan saba dë seei, ma töku de an bi sabi ën. Nöö hën de du hogihogi ku ën leti kumafa dee tjabukama bi taki a fesi. 28 Biga hii fa

de an sa feni na wan föutu nëen fu de musu kii ën, ma töku de begi Pilati faa kii ën nöö.

²⁹ “Leti kumafa di Buku u Masa Gadu taki ën dë, nöö sö de du ku ën tefa de kaba këë, hën de puu ën a di lakpa pau tja go bei.

³⁰ “Ma Masa Gadu toona weki ën baka e, dee sëmbë. ³¹ Nöö hën dee bakama fëen toona si ën baka ku deseeri wojo. A nango ta ko a de te dou sëmëni daka. Hën ku dee lö sëmbë dë bi kumutu a Galilea ta waka ta lontu makandi te dou a Jelusalen. Nöö fa u dë aki, dee lö sëmbë dë fika ta konda dee soni fëen nöömö da u dee oto Isaëli sëmbë be u jei.

³² “Nöö hën awaa u seei ko a unu aki ko tja di bunu buka u Masa Gadu dë ko konda da unu ³³ taa dee soni dee a bi paamusi dee gaan sëmbë fuu, de ko pasa awaa da u dee bakamii u de. Biga Masa Gadu puu Jesosi a dëdë toona weki ën baka tuu.

“Wë wan sabi fa de bi taki a di Buku u Gadu nö? De taki ën a di u tu kanda u di Kanda Buku, taa:

Tide mi tja i ko buta a lanti fesi,

be de si taa ju da mi Mii, mi da i Tata.

Sö Gadu bi taki u di Heepima di o ko. ³⁴ Nöö a wanlö oto pisi u di Buku a taki u di fa a o weki ën puu a dëdë fu sinkii fëen an musu poi kaba a sösö. Biga a taa:

Dee gaan bunu dee mi bi paamusi Dafiti ku mi bunu hati, mi o da unu de nöömö.

³⁵ Hën a taa:

Di Sëmbë fii di dë apaiti da i,

ja o disëen a dëdë köndë fu sinkii fëen poi kaba a sösö.

Könu Dafiti wë sikifi sö e. ³⁶ Ma nöö fa a taki ën dë, na hënseei a taki dë e. Nönö. Biga fa a bi sai dë, a bi ta libi ku dee oto sëmbë u di ten ala ta du dee soni Masa Gadu kë tefa juu fëen dou a dëdë. Hën de tjëen go bei a dee gaan sëmbë fëen bandja. Sinkii fëen sai dë tefa a poi kaba a sösö.

³⁷ “Ma di Sëmbë Masa Gadu bi weki puu a dëdë köndë u ta taki aki, sinkii fëen an bi poi möönsö e. Hën wë da di sëmbë Dafiti bi taki.

³⁸ “Nöö dee sëmbë u mi aki, un haika mi bunu. Fa mi ta fan ku unu aki, un musu fusutan mi. A Masa Jesosi di pasi jabi da u fu Masa Gadu an hoi u a bëë möön e. ³⁹ Dee wëti u kisi a Mosesi an sa mbei u ko limbo a Gadu wojo möönsö, biga de an sa puu u te dee hogilibi fuu an fika a u liba. Ma awaa a ko dë taa hiniwan sëmbë di ta biibi Masa Jesosi ta piki ën buka, nöö Gadu sa puu dee hogilibi fëen nëen liba. Boo taa hii dee soni di dee wëti an bi sa du da u, Masa Jesosi sa du da u fa u dë aki.

⁴⁰ “Nöö un musu mëni unu seei fu di soni an musu pasa ku unu di dee tjabukama u Gadu bi taki a fesi e. De bi taa:

⁴¹ Haika, dee sëmbë dë.

Fa un ta mbei tjö da di buka u Masa Gadu dë,
un ko luku wan soni aki di o toobi unu,
nöö un go kaba a sösö.

Biga di soni di mi o du a di ten fuunu aki,
nöö wan o biibi.

Ee sëmbë puu ën da unu seepi, wan o piki.

Sö dee fesiten tjabukama bi sikifi. Ma na sö a musu pasa ku unu e.” Sö Paulosu fan ku dee sëmbë tefa a kaba.

Aki ta lei fa sëmbë piki di Buka, ku fa de an piki.

⁴² Nöö di de kumutu a keiki, hën dee sëmbë hakisi Paulosu ku Banabasi taa te saba möön, nöö be de toona ko a de ko lei de di soni möön fini.

⁴³ Nöö hën de go. Nöö di de nango, hën wanlö hia Dju sëmbë ku wanlö otowan na Dju ma de ko ta begi Masa Gadu tu, hën de ko ta waka a Paulosu ku Banabasi baka.

Hën Paulosu ku Banabasi fan ku de. De da de hati taa fa de ta libi dë ta mëni Masa Gadu faa tja de ku di bunuhati fëen dë, nöö be de ta libi sö go dou.

⁴⁴ Hën de dë tefa saba daka möön. Nöö hën gaan së u di köndë hai ko makandi u ko haika di buka u Masa Gadu.

⁴⁵ Ma nöö fa dee oto Dju sëmbë u di köndë ko si fa dee hia sëmbë ta haika di buka, nöö hën de ko ta haun seei. Hën de sai dë ta fia ku Paulosu ta kosi ën.

⁴⁶ Ma Paulosu ku Banabasi an fëen seei. Hën de taki da de taa: “A bi fiti fuu konda da unu Isaëli sëmbë fosu di buka u Masa Gadu. Ma di wan këen hën un buta unu seei sösö fasi te wan sa feni di libi u teego, wë nöö woo disa unu go a dee oto köndë sëmbë na u Isaëli e.

⁴⁷ “Biga Masa Gadu fan ku u kaa, a taa:

Mi buta unu kuma wan lampu faja
u limbo di pasi da dee oto köndë sëmbë,
be hii pei sëmbë u goonliba feni di heepi u Gadu.”

Nöö sö Paulosu taki da de te a kaba.

⁴⁸ Nöö di dee oto köndë sëmbë na u Isaëli jei fa a fan, nöö hën de wai. Hën de ko ta hei di buka u Masa Gadu taa a dë wan bumbuu buka. Nöö hën dee sëmbë dee a kai da u de feni di libi u teego, hën de piki bendi ko a di së u Masa Jesosi.

⁴⁹ Nöö baka u di dë, hën di buka u Masa paaja a hii dee köndëköndë u di pisiwata dë.

⁵⁰ Nöö hën dee Dju sëmbë hati boonu, hën de hopo go a dee hedima ku wanlö nëbai mujëe u di köndë, dee ko ta biibi Masa Gadu. Nöö hën de taki da de taa dee sëmbë dee ta tja di buka dë, na bumbuu sëmbë de dë.

Nöö hën dee hedima ku dee oto sëmbë dë piki, hën de buta ku dee Tjabukama u Masa Jesosi jaka puu a di pisiwata dë.

⁵¹ Nöö hën di de jaka de sö kaa, hën Paulosu ku Banabasi naki dee susu u de puu di sandu u di köndë tuwë disa dë da de, fu dee sëmbë u di köndë si taa ee Masa Gadu o sitaafu di

köndë dë, nöö na de mbei möön. Biga de konda di Buka fëèn da de kaa. Nöö hën de go u de. Hën de pasa go dou a wan köndë de ta kai Ikonium.

⁵² Nöö dee biibima u Masa Jesosi dee fika a di pisiwata dë, nöö de dë ku wai seei. Biga di Akaa u Masa Gadu ta wooko a de liba.

14

Aki Paulosu ku Banabasi dë

a Ikonium.

¹ Nöö kumafa u taki dë, Paulosu ku Banabasi bi go a di köndë de kai Ikonium. Nöö hën de go a di Dju keikiwosu kumafa de bi guwenti. Hën de go konda di buka u Masa Jesosi da de. Nöö fa de kondëèn tjika dë, hën sëmëni sëmbë ko piki di buka bendi ko a di së u Masa Jesosi, Dju sëmbë ku na Dju sëmbë tuu.

² Ma wanlô Dju sëmbë dë a di köndë tu, de an kë piki di buka. Nöö de ta poi dee biibima u Masa Jesosi da dee oto sëmbë u di köndë dee an dë Dju sëmbë.

³ Ma nöö fa dee sëmbë ta du ku de dë seei, ma töku Paulosu ku Banabasi fika a di köndë dë longi ta konda di buka söndö fëëë. De ta taki da de nöömö taa Masa Jesosi an ta libi ku u ku di fuu libi, ma a ta libi ku u ku di fëèn bunuhati. Nöö hën Masa Gadu nama ku de, a da de kaakiti u de du pepei soni, foombofoombo wan, be sëmbë sabi taa fa de ta konda di buka dë nöö tuutuu soni de ta taki.

⁴ Nöö hën de dë te nöö hën dee sëmbë u di köndë ko paati a tu. Hafu dë a di së u dee Dju sëmbë, hafu u de dë a di së u dee Tjabukama.

⁵ Nöö hën dee Dju sëmbë ku dee otowan na bi kë di buka, ku dee hedima u de, de tuu fiti buka taki taa de o buta ku dee Tjabukama naki de ku sitonu kii.

⁶ Ma nöö hën di dee Tjabukama jei sö, nöö hën de kule kumutu dë go. Hën de ta waka ta lontu a dee köndëköndë u di pisiwata de kai Likonia dë, kuma Lisita ku Deebi. A hii di pisiwata dë tuu de ta waka ta lontu, ⁷ ta konda di bunu buka u Masa Jesosi nöömö da sëmbë.

A di pisi aki de kai Paulosu ku Banabasi gadu.

⁸ Nöö a di köndë de kai Lisita dë, nöö wan lan womi bi sai dë. Söseëi de pai ën, an hopo waka wan daka a goonliba. ⁹ Hën a dë sindosindo ta haika di fan u Paulosu. Te wan pisi hën Paulosu bia luku ën diin, nöö hën a si taa a abi biibi tjika fu Gadu sa kulëën be a ko bunu wante.

¹⁰ Hën a bai taa: "Womi, hopo taanpu a pë!" Hën a hopo vu taanpu, hën a ko ta waka ta lomboto. A ko bunu gbegede.

¹¹ Wë nöö dee sëmbë u di köndë dë an sabi Masa Gadu. De abi wanlô oto gadu u de de ta begi. Nöö fa de si di soni Paulosu

du dë, nöö hën de ko ta bai a di Likonia tōngö u de taa: “Dee sēmbē aki eee, dee gadu fuu bia ko libisēmbē saka ko a u ooo!”

¹² Nöö hën de seti ta kai Banabasi Jupitē. Hën da di hedima u dee gadu u de. Nöö Paulosu de ta kai Mekui, biga hën da di basia u dee gadu u de. Biga Paulosu hën ta fan möön di otowan.

¹³ Nöö di gaduwosu u di gadu u de de kai Jupitē dë leti a wan sē u di köndē. Nöö hën di basi fēen jei di dee sēmbē ta bai taa sō Jupitē ko, hën a go tei wanlō kau ku wanlō hia folo tja ko buta a di nēngē dööbuka u di köndē. Hën ku hii dee sēmbē u di köndē o kii dee mbeti dë tjuma tuwē da Paulosu ku Banabasi kumafa de ta tuwē njanjan da dee gadu u de.

¹⁴ Te wan pisi, nöö hën Banabasi ku Paulosu ko jei taa sō wan soni de o du. Nöö a hogi a de tee de tēnē de koosu kule go a dee sēmbē mindi ¹⁵ ta bai taa: “Dee sēmbē aki, andi u ta du aki eee! Un disa ooo, gaantangi un disa! U seei da sösö sinkii sēmbē kuma unu tu! Ma u ta tja wan bunu buka ko da unu taa be un disa dee sösö soni un ta begi aki, nöö un bia ko ta begi di libilibi Gadu di mbei hii soni, wata ku tela, goon ku liba, fou ku mbeti ku libisēmbē, hii soni a mbei. Nöö hën fuun biibi e.

¹⁶ “Nöö a fesi Gadu bi disa sēmbē fu de ta libi u de kumafa de kē. ¹⁷ Ma tökuseei a bi seti dee soni fēen buta fu sēmbē musu si sabi taa wan bunuhati Gadu dë nöömö. Nöö wan si ēn nö? Biga te juu dou, a ta da unu tjuba. Te juu dou, a ta mbei dee soni i paandi göö fuun ta feni soni u njan. Un dë ku wai. „Da a dë taa un musu sabi taa di lö Gadu dë hën da di tuutuu Gadu u mundu.”

¹⁸ Ma fa Paulosu ta taki dë seei, ma ku gaan möiti ufö hën u Banabasi tapa dee sēmbē fu de an kii dee mbeti da de.

¹⁹ Hën de dë te wan pisi, nöö hën wanlō Dju sēmbē kumutu a di köndē de kai Antiokia u Pisidia Köndē naandē, ku di oto köndē de kai Ikonium, „ka de Paulosu bi go a fesi,„ hën de go dou a Lisita. Hën de ko ta fan ku dee sēmbē u di köndē ta poi dee Tjabukama u Masa Jesosi da de, tefa dee sēmbē tuu disa Paulosu ku Banabasi djee bia ko ta buuse de. Hën de naki Paulosu ku sitonu tee wan pisi, de ninga taa a dēdē. Nöö hën de hai ēn gulululu a goon tja go tuwē a bandja sē u di köndē.

²⁰ Nöö hën dee biibima fu di köndē ko taanpu lontu ēn. Hën a weki. Hën a hopo toona go a di köndē baka.

Di dobooko fēen, hën hën ku Banabasi kumutu dë pasa go a di köndē de kai Deebi.

Aki de Paulosu toona go

a Antiokia.

²¹ Hën di de go dou a Deebi, hën de ta konda di bunu buka u Masa Jesosi da dee sēmbē u di köndē dë tee wanlō hia sēmbē piki di buka bendi ko a di sē u Masa Jesosi. Nöö hën de kumutu

dë, hën de bia toona go a dee köndëköndë ka de bi waka kaa. De go a Lisita, Ikonium, ku Antiokia u Pisidia Köndë.

²² Nöo fa de ta waka nango dë, nöo de ta da dee biibima u Masa Jesosi taanga taa de musu tai hati ta biibi a Masa Jesosi nöömö. De ta taki da de taa: “Sö nöo a dë e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë i kë dë a di Tii u Gadu dendu ku telu, nöo i o tja hia sitaafu a goonliba aki.”

²³ Nöo a hiniwan u dee keiki ka de Paulosu ta waka, de ta buta tiima. Nöo fa de ta buta de dë, nöo de ta du ën ku begi seei te de an ta njan. De ta begi da de ta buta de a Gadu maun fu di nëen de ta biibi.

²⁴ Nöo hën Paulosu ku Banabasi kumutu a di pisiwata u Pisidia dë pasa go dou a di pisiwata de kai Panfilia baka.

²⁵ Hën de toona go a Peliga. De go konda di buka u Masa Jesosi da dee sëmbë u di köndë dë te de kaba, nöo hën de kumutu dë. Hën de go a wan köndë de kai Atalia _{di dë a di ze bandja.}

²⁶ Hën de go subi a boto. Nöo hën de pasa go dou a Antiokia di u Silia Köndë baka, ka de bi kumutu. Naandë dee sëmbë bi buta de a Gadu maun faa musu tja de ku di bunuhati fëen ta heepi de a di wooko. Nöo di di wooko kaba ufö, hën mbei de toona go ka de bi kumutu.

²⁷ Nöo di de ko dou a Antiokia dë, hën de kai hii dee biibima u Masa Jesosi tuu u de musu ko mökisi be de jei unfa de bi waka. Nöo di de ko, hën de konda hii dee soni Masa Gadu bi du a de liba, fa a jabi di pasi da dee oto sëmbë dee na Isaëli sëmbë u de sa ko biibi a Masa Jesosi liba tu.

²⁸ Nöo hën de fika wan hii pisiten ku dee biibima u Masa Jesosi na Antiokia naandë.

15

Aki i ko a Antiokia.

¹ Nöo di juu dë wanlö sëmbë kumutu a Judea Köndë _{ko a Antiokia, ka Paulosu ku Banabasi dë.} Hën de tja wan lei ko ta lei dee sëmbë fu Masa Jesosi taa ee ja koti i sinkii buta di maaka u Isaëli, nöo ja o feni di heepi u Gadu. Biga sö Gadu da Mosesi di wëti dë faa da dee sëmbë u Gadu. Sö de taki.

² Ma di Paulosu ku Banabasi ko jei taa sö de ta lei, hën de ta fia ku de ta taki da de taa di soni an dë sö. _{Biga ee i ko ta biibi a Masa Jesosi liba kaa, nöo an dë fanöudu fii musu hoi dee pepei wëti u Isaëli ufö Gadu o limbo fesi da i.}

Nöo hën di fia ko wan gaan soni. Te wan pisi hën de ko si taa di taki musu koti. Hën de puu sëmbë u de manda go a Jelusalen go piki dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi ku dee oto tiima u keiki taki sö wan soni. Nöo unfa de musu du ku sö wan taki?

Nöo Paulosu ku Banabasi ku wanlö oto biibima fu Antiokia dë, nöo de da dee sëmbë de puu fu go jei di taki da de.

³ Hën dee oto biibima u Masa Jesosi u di köndë tja de go buta a pasi. Hën de go. Nöö di de nango, hën de ta latja Finisia ku Samalia ta pasa. Nöö de ta piki dee Isaëli biibima a dee köndëköndë u dee pisiwata dë taa dee sëmbë na u Isaëli ko ta piki di buka awaa. Nöö di dee oto sëmbë u Masa Jesosi jei sō kaa, nöö de ta wai seei.

Aki de hoi wan gaan kuutu

a Jelusalen.

⁴ Nöö hën de ko dou a Jelusalen. Nöö di de dou, hën dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi, ku dee tiima u keiki, ku hii dee oto biibima u Masa Jesosi u Jelusalen tuu wai ku de. Hën de sindo kai kuutu. Hën de Paulosu konda da de hii dee soni dee bi pasa, kumafa Masa Gadu bi wooko a de liba di de bi ta tja di buka fëen ta konda.

⁵ Ma nöö i bi abi wanlō Faliseima a dee biibima dendu dë. Nöö di de jei taa sëmbë dee na u Isaëli sëmbë ko ta biibi Masa Jesosi, nöö hën de hopo. Hën de taa: “Fa dee oto köndë sëmbë ta ko ta biibi dë, nöö de musu koti di maaka a de sinkii e, ta hoi dee wëti u kisi a Mosesi. A musu dë sō nöömō. De musu abi sëmbë ta buta ku de be de hoi dee wëti dë.” Sō dee Faliseima taki.

⁶ Nöö di de fan sō te de kaba, nöö hën dee Gaan Tjabukama ku dee tiima u keiki toona kai kuutu baka fu de taki di soni u dee Isaëli wëti, ee a dë u de disa de, nöö de disa. Ee a dë u de hoi de, nöö de hoi.

⁷ Nöö hën de ta kuutu di soni nango ta ko tee, nöö hën Petuisi hopo. Hën a fan ku de. A taa: “Un dee sëmbë u mi aki, an dë u mi piki unu möön di fa Masa Gadu bi kai mi apaiti fu mi musu go konda di bunu buka fëen da wanlō oto köndë sëmbë na u Isaëli, be de ko ta biibi a Masa Jesosi liba.

⁸ “Nöö fa mi bi go dë, hën mi konda di buka da dee sëmbë. Nöö Masa Gadu sabi hii sëmbë hatiböö. A si taa de ko ta biibi ën tuutuu, hën a tei di Akaa fëen hën a da de kumafa a bi da u ën a fesi. Nöö fa a da de di Akaa fëen dë, hën da a tei de kaa. „An dë taa de hoi dee wëti u Mosesi möönsō ufō a tei de.”

⁹ “Nöö fa dee sëmbë sai dë, Masa Gadu ta luku u ku de tuu ku di wan wojo sabi taa fa u bi biibi ën a fesi, nöö sō nöö de ko ta biibi ën tu. Nöö hën a da de wan njunjun limbo hati kumafa a bi da u kaa. ¹⁰ Nöö hën un ko ta taki taa de musu hoi dee Isaëli wëti fuu. Wë nëen da pooba un ta pooba Gadu nō? Wë biga dee gaan sëmbë fuu a bi da dee wëti u hoi, nöö hën wë de an bi sa hoi de. Nöö sōseei tu, u dee bakawan aki bi ta biinga u hoi de te u wei. Nöö hën un kë ko da dee njunjun biibima u Masa Jesosi dee wëti dë fu de hoi. Kwetikweti. Ma dë nëen e.

¹¹ “Biga fa u ko a biibi aki, u sabi taa Masa Jesosi Keesitu hën nöö sa mbei u feni di heepi u Gadu. Na di hoi u ta hoi

wëti, nëën o tja u pasa, ma Jesosi Keesitu nöö sa tja u ku hën bunuhati.

“Nöö söseei a dë ku dee sëmbë dee na Isaëli sëmbë tu. An dë u de hoi dee wëti ufö Gadu sa heepi de e.” Sö Petuisi taki da de.

¹² Nöö baka fëen, hën Banabasi ku Paulosu konda da de fa Masa Gadu bi ta wooko a de liba di de bi go a dee sëmbë na u Isaëli. A bi du sëmëni foombofoombo soni kuma maaka, u de sa si taa Gadu buka de ta tja tuu. Nöö fa de ta fan dë, hën dee hia sëmbë naandë ko dë pii ta haika.

¹³ Nöö di de fan tefa de kaba, hën Jakobosi di da wan u dee gaan tiima, hën a tei. A taa: “Un dee sëmbë u mi aki, un haika mi. ¹⁴ Wë u jei fa Petuisi fan dë kaa. A konda da u fa Masa Gadu seti pii sëmbë a dee sëmbë na u Isaëli sëmbë dendu u de ko sëmbë fëen. ¹⁵ Nöö fa a fan dë, a kai ku dee soni Masa Gadu bi buta dee fesiten tjabukama u de taki, taa:

¹⁶ Te wan pisi möön, nöö mi o toona ko a unu e.

Nöö mi o ko seeka dee bakamii u Könu Dafiti.

Biga de kaba a sösö

kuma te wan wosu booko ja abi ën möön.

Sö di lö u Könu Dafiti kaba a sösö tjika.

Ma mi o toona hopo ën baka e,

be a ko kumafa a bi dë.

¹⁷ Nöö fa mi o du ën dë,

nöö dee oto sëmbë u goonliba o si,

nöö de o suku u de ko sëmbë u mi tu.

Dee oto köndë sëmbë na u Isaëli,

dee mi tei u ko sëmbë u mi,

de tuu o suku di pasi fu de sa ko a mi.

¹⁸ Sö Masa Gadu bi taki.

Di Sëmbë di ta mbei sëmbë ko sabi dee soni

dee a bi buta gaanduwe a fesi faa du,

hën wë taki sö e.

Sö di tjabukama bi sikifi, dee sëmbë.

¹⁹ “Wë nöö fa mi wegü di soni luku te kaba aki, nöö ma si kuma u musu toobi dee oto köndë sëmbë e, dee ko ta biibi Masa Gadu dë, fu de musu ta hoi dee wëti fuu Isaëli sëmbë. ²⁰ Ma un boo mbei wan pampia manda piki de taa:

Be de an njan njanjan di dee oto sëmbë ta tuwë da dee gadu u de.

De an musu libi fanafiti a di së u manu ku mujëë.

De an musu njan wan mbeti di dëdë sitaafu dëdë, buuu an kumutu nëën sinkii.

De an musu njan soni buuu.

„Dee disi, de da wëti de sa hoi, ma wan boo toobi de fu de hoi dee oto wëti u Isaëli.”

²¹ “Nöö ee de kë sabi soni möön fu dee wëti dee u kisi a Mosesi, nöö be de de go a dee leima fuu go lei. Biga de ta taki soni

u dee wēti dē a hii dee kōndēkōndē tuu, ka Isaēli keikiwosu dē. Gaanduwe de bi dē ku ēn a fesi kaa te tide, hiniwan saba sēmbē ta dē a dee keikiwosu fuu ta lesi dee wēti ta puu da sēmbē u de musu sabi. Nōō ala fu de go ee de kē sabi de.”

Aki de mbei wan biifi manda

go na Antiokia.

²² Nōō di Jakobosi fan sō te a kaba, nōō hēn dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi, ku dee tiima u keiki, ku dee oto biibima u Masa Jesosi tuu mōkisi, de feni taa a taki bunu. Hēn de taa a fiti fu de tei wantu fesima a de dendu manda go na Antiokia ku Banabasi ku Paulosu, ɽgo piki de unfa de kuutu buta.

Nōō hēn de tei tu sēmbē dee dē fesima u de. Wan u de da Judasi, hēnseei de ta kai Basabasi. Di otowan de kai Silasi.

²³ Hēn de mbei wan pampia fu de manda go da dee biibima u Antiokia taa:

U dee Tjabukama u Masa Jesosi, ku dee oto tiima u keiki, dee sēmbē fuunu a Jelusalen aki, u ta mbei di pampia aki manda da un dee sēmbē na u Isaēli ta biibi Masa Jesosi na Antiokia, ku dee oto kōndē u Silia, ku dee kōndē u Silisia tuu. ɽU ta manda gaan odi da unu taa u dē.

²⁴ Nōō u jei taa wanlō sēmbē fuu ko a unu dē ko ta toobi unu ku di lei u de ɽtaa un musu koti sinkii buta di maaka u Isaēli ufō Gadu o limbo fesi da unu. Fa de tja di lei ko a unu dē, nōō a mbei un ko ta pakisei fasifasi te nōō wan saandi fuun tei. Wē dee soni de taki dē, na u manda de e, fu de fan sō ku unu.

²⁵ Nōō di u jei sō kaa, nōō hēn u ko fiti buka puu wantu sēmbē a u dendu aki manda ko piki unu unfa u si di soni. Nōō ku de tu lobi mati fuu, Banabasi ku Paulosu, ku de dee sēmbē fuu o waka.

²⁶ Wē un sabi Banabasi ku Paulosu kaa fa de dē, dee sēmbē. De dē wanlō sēmbē ta sei de hedi fu di nē u Masa Jesosi Keesitu musu paaja. ²⁷ Nōō dee otowan u ta manda da unu aki, de da Judasi ku Silasi. Nōō de da kotoigima u di soni di u ta sikifi manda da unu aki taa u taki sō.

²⁸ Nōō a di sē u di soni di ta toobi unu dē, nōō di Akaa u Masa Gadu ku u seei tu feni ēn taa a bunu fu wa buta oto wēti da unu mōōnsō mōōn leki dee fanōudu wan u ta kai da unu aki taa:

²⁹ Be wan njan dee soni de ta tuwē da dee gadu u de.

Na be un njan soni buuu.

Na be un njan wan mbeti buuu an kumutu nēēn sinkii.

Na be un libi fanafiti a di sē u manu ku mujēē.

Ee un hoi de fō wēti aki, nōō woon du bunu. Hēn nōō u kē taki da unu. U ta manda gaan odi da unu.

³⁰ Nöo di de mbei di biifi te de kaba, hën de manda dee sëmbë go. Hën de go dou na Antiokia. Hën de kai dee biibima u Masa Jesosi tuu ko makandi, nöo hën de da de di pampia di dee hedima a Jelusalen bi mbei da de.

³¹ Nöo di dee sëmbë lesi di biifi te de kaba, hën de wai. A da de hati seei. „Biga de si taa an dë u de buta deseei a dee hia Isaëli wëti basu.»

³²⁻³³ Nöo Judasi ku Silasi seei bi dë sëmbë ta kisi fan a Masa Gadu da sëmbë. Hën de fika na Antiokia dë wan hii pisiten ta fan ku dee sëmbë u Masa Jesosi, ta da de taanga u de tai hati ta hoi a di biibi nöömö.

Nöo di de o toona go a Jelusalen baka a dee sëmbë dee bi manda de ko, nöo hën dee biibima u Masa Jesosi tja de go buta a pasi ku kötö hati. [³⁴ Ma Silasi kai pakisei taa an o go möön, a o fika na Antiokia ufö.]

³⁵ Nöo Paulosu ku Banabasi fika dë tu. Nöo de ku wanlö hia oto sëmbë ta konda di buka nöömö, ta lei dee sëmbë u di köndë soni u Masa Jesosi.

Aki Paulosu ku Banabasi paati.

³⁶ Hën de dë te wan pisi, hën Paulosu taki da Banabasi taa: “Mati, un boo toona go ka u bi ta konda di buka, go haika dee sëmbë fuu a dee köndëköndë luku fa de ta du.”

³⁷ Nöo di a taki sö, hën Banabasi taa a kë toona tja Johanisi Maikusi go ku de tu. ³⁸ Ma Paulosu an kë faa musu go. Wë biga a bi disa de a Panfilia köndë kaa, an bi kë dë ku de a di wooko möön, hën mbei Paulosu an kë faa go.

³⁹ Nöo hën di soni ko wan gaan fia da de te de paaja. Banabasi tei Maikusi hën de subi a boto hën de go a Sipuusi.

⁴⁰ Nöo Paulosu kai Silasi fëen ku ën waka. Nöo di de o go, hën dee sëmbë u de a Antiokia, de begi Masa Gadu da de faa tja de ku ën bunuhati. Nöo di de begi sö tefa de kaba, nöo hën de go. ⁴¹ Hën de waka a dee pisiwata u Silia ku Silisia. Nöo fa de ta waka nango dë, Paulosu ta fan ku dee biibima fu Masa Jesosi dee ta ko makandi a dee peipei köndë ta da de taanga.

16

A di pisi aki Timoteo seti

wooko ku de.

¹ Nöo hën Paulosu ku Silasi ta waka te de go dou a dee köndë de kai Deebi ku Lisita „ka Paulosu ku Banabasi bi konda di Buka kaa». Nöo hën de go si wan biibima u Masa Jesosi dë de kai Timoteo. Hën mama da Isaëli sëmbë, nöo hënseei ta biibi Masa Jesosi tu. Ma hën tata an dë Isaëli sëmbë, a dë wan Giiki sëmbë. ² Nöo fa Timoteo sai dë, a abi bunu në a dee otowan fëen ta biibi Masa Jesosi a Lisita ku di oto köndë de kai Ikonium, de tuu ta gafëen fa a ta libi.

³ Nöö di hën ku de Paulosu ko miti, hën Paulosu kë faa musu go ku de. Hën a mandëen fu de koti di maaka nëen sinkii kumafa Dju sëmbë ta koti. Wë nöö di soni mbei a mandëen, fu di an kë Timoteo musu abi hogi në a dee Dju sëmbë a dee köndë dë. Biga de tuu sabi taa hën tata da Giiki sëmbë, nöö an bi koti di maaka.

⁴ Nöö hën de ta waka nango a dee köndëköndë. Nöö hii fa de nango dë, nöö di buka di dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi ku dee oto tiima u keiki a Jelusalen bi da de, hën de ta tja go da dee biibima fu de musu jei, be de hoi di taki kumafa de bi kuutu buta.

⁵ Nöö fa de ta du dë, nöö a ta heepi dee sëmbë u Masa Jesosi gaanfa, dee ta miti makandi a dee köndëköndë. Biga de ta kisi kaakiti nango fesi seei a di biibi, nöö hiniwan daka möön hia sëmbë ta piki di buka ta ko ta nama ku de.

*Aki Paulosu si wan sëmbë u Masadonia a wan
wojolimbo sunjan.*

⁶ Nöö di ten dë, de Paulosu bi kë go a di pisiwata de kai Asia go konda di buka. Ma nöö hën di Akaa u Masa Gaangadu bai de taa de an musu go ala. Nöö di a bai de sö kaa, hën de bia latja di pisiwata de kai Fiigia kisi Galasia.

⁷ Nöö di de ko zuntu ku di pisiwata u Misië, hën de ta suku unfa de sa du go dou a Bitinia köndë, ma di Akaa u Masa Jesosi toona tapa de möön fu de an go ala.

⁸ Nöö hën de go a oto köndë. De latja Misië kisi di köndë de kai Toasi.

⁹ Te wan ndeti, hën Paulosu si wan soni a wan wojolimbo sunjan. A si wan womi u wan pisiwata de kai Masadonia ko taanpu nëen fesi ta kai ën taa: “Gaantangi, aba ko a di së fuu aki ko heepi u baa.”

¹⁰ Nöö di Paulosu si di soni, nöö hën u ta seeka fuu go wante. Biga u sabi taa Masa Gaangadu hën ta manda u fuu go konda di bunu buka fëen da dee sëmbë fu Masadonia.

Aki wan mujëe de kai Lidia

ko a di biibi.

¹¹ Hën u kumutu a Toasi waka tololoo ku sipi go dou a di köndë de kai Samotaake. Hën u duumi. Tefa di mamate hën u go nama a di köndë de kai Niapolisi.

¹² Hën u kumutu a di sipi. Hën u waka a futu go dou a di köndë de kai Filipi. Hën da di gaan nëbai köndë u di së pisi u Masadonia ala, ma dee Loomë köndë sëmbë de ta libi nëen ta tii ën. Hën u tan sëmëni daka ala.

¹³ Tefa di saba dou, hën u kumutu a di köndë go dë a wan lio bandja ka u sa' taa sëmbë o ko begi Masa Gaangadu. Nöö di u

go dou, hën u si wanlö mujëë bi ko makandi dë kaa. Hën u go sindo ku de ta konda di buka u Gaangadu da de.

¹⁴Nöö wan u dee mujëë hën de kai Lidia. A dë wan sëmbë ta mbei baau koosu ta sei, nöö di köndë fëën hën de kai Tiatila. Di mujëë dë ta biibi a Masa Gaangadu. Nöö fa a dë pii ta haika di woto u Masa Jesosi, nöö hën Masa heepi ën faa tei dee soni dee Paulosu taki dë nëën hati.

¹⁵Nöö di a ko biibi kaa, hën de dopu ën ku dee sëmbë fëën wosu dendu tuu. Hën a begi u gaantangi taa: “Ee un feni taa mi ta biibi Masa tuutuu, nöö be un ko tan ku u a u wosu.” Nöö hën a ta begi u nöömö tefa u du kumafa a hakisi u.

Aki de buta Paulosu ku Silasi

a dunguwosu.

¹⁶⁻¹⁷Nöö di juu dë wan mujëë mii dë a di köndë ku wan gadu a hedi ta konda a fesi andi o pasa amanjan. Hën wanlö sëmbë u di köndë tei ën buta saafuma u de, nöö de ta wooko gaan hia möni a dee soni dee di gadu ta konda da sëmbë. Nöö di u nango a di kamian ka woo begi, hën di mujëë mii dë ko miti ku u. Hën a ta ko a u ku Paulosu baka ta bai nöömö taa: “Dee sëmbë dee dë a mi fesi aki, de da futuboi fu di kaba hei Gadu u mundu e. De ta lei unu di pasi di fuun waka nöö Gaangadu sa heepi unu puu a hogi basu.” Sö a ta bai a u baka nöömö.

¹⁸Hën a ta bai seei nöömö te dou sëmëni daka. A ko ta toobi Paulosu gaanfa. Nöö hën a bia luku ën, hën a fan ku di gadu nëën hedi taa: “Mi tei di në fu Jesosi Keesitu bai i taa, hetji pasa kumutu a di mujëë mii liba e!” ¹⁹Nöö wantewante dë hën a kumutu nëën liba wala. Wojo fëën ko limbo.

Nöö di dee basi u di mujëë mii si taa de lasi di wini fëën di de bi ta feni, hën hati u de boonu. Hën de panjan Paulosu ku Silasi dë gbalau hai gbululuuu tja ko a di köndë ganda mindi ka dee takima fu di köndë ta dë.

²⁰Nöö hën de tja kaagi u de go da dee Loomë sëmbë dee ta tii di köndë taa: “Dee Dju sëmbë i si aki tja toobi ko a u e, te hii di köndë ta mbei seei wajawaja. ²¹Biga de ta tja peipei wëti ta ko ta da u a u köndë. Ma wa musu tei de biga u dë Loomë köndë sëmbë, nöö dee wëti an ta kai ku dee fuu wëti.” A di fasi dë de kaagi de Paulosu.

²²Nöö di de taki sö te de kaba, nöö hën hii dee sösö sinkii sëmbë u di köndë piki ku de. Nöö hën dee hedima hai dee koosu u Paulosu ku Silasi puu a de sinkii, hën de manda sëmbë fon de taku fon. ²³Nöö hën de tja de go sötö a dunguwosu. Hën de piki di wakitima taa a musu hoi de bumbuu fu de an musu kumutu.

²⁴Nöö di di wakitima jei sö, nöö hën a tja de go buta seei a di kaba lasiti kamian a di dunguwosu gogo. Hën de tuusi de tu së futu u de a kaapa bui sötö gingin fu de an musu kumutu.

25 Nöo hën de dë te wan juu ten kuma tuwalufu juu ndeti sö, Paulosu ku Silasi dë a di dunguwosu ta begi Gaangadu ta kanda dëen ta gafëen. Nöo dee oto sëmbë dee dë sötösötö dë tuu sai dë ta haika. 26 Te u de kë si hën di goonliba ko ta seki seei te dou ku dee dunguwosu posu. Hii dee döo tuu ko dë jabijabi hoo, nöo hii dee sëmbë bi dë a di dunguwosu sötösötö ku bui dë, de tuu lusu.

27 Hën di wakitima u di wosu panta weki a duumi. A ko si taa dee dunguwosu döo tuu dë jabijabi. Hën a hai ën së ufangi faa kii ën seei. Biga a ninga taa hii dee sëmbë dë sötösötö a wosu dë, de tuu kule go. Nöo hën mbei a o kii ën seei.

28 Ma di Paulosu si taa sö a o du, hën a bai taki dëen taa: “Nönö mati, na kii i seei e! U tuu dë aki eti. Wa go!”

29 Hën di wakitima bai kai sëmbë taa be de tja faja ko. Hën de tja ko dëen. Hën a kule vou go kai a goon a de Paulosu fesi gbolou. Nöo a ta tëemë tjatjatja. Hati fëen nöo latja sö.

30 Hën a tja de go a döo. Hën a hakisi taa: “Mati, andi mi musu du ufö mi sa feni di heepi u Gadu?”

31 Hën de piki ën taa: “I musu biibi Masa Jesosi Keesitu fii Gadu, i ku i wosu dendu tuu, nöo wan o lasi go kaba a sösö.”

32 Hën de konda di woto u Masa Jesosi dëen ku hii dee sëmbë fëen wosu tuu.

33 Nöo wante a di gaan ndeti dë seei, hën di wakitima tja de Paulosu go wasi dee wipi buka u de te a kaba. Nöo hën de Paulosu dopu ën ku hii dee sëmbë fëen wosu dendu fu di de ko ta biibi a Masa Jesosi liba.

34 Hën di wakitima tei Paulosu ku Silasi tja go nëen wosu, hën a da de soni u njan. Fa hën ku hii dee sëmbë fëen wosu ko ta biibi a Masa Gaangadu liba dë, nöo de ta wai tee na soni.

35 Hën di mamate fëen, hën dee gaan lanti u di köndë manda siköutu taa be de lusu Paulosu ku Silasi be de go u de. 36 Nöo hën di wakitima ko fan ku Paulosu taa sö wan buka dee gaan lanti manda, nöo be de kumutu go ku kötöhati awaa.

37 Ma nöo hën Paulosu toona piki de taa: “Ambëe? U da goon mii u Loomë. Wa bi du soni möönsö ufö de manda sëmbë ko fon u a lanti dendu sötö a dunguwosu. Na kuutu de kuutu di soni möönsö. Nöo awaa de ko manda u fuu musu go tjubitjubi. Wa o go e. Be deseeri ko tja u go, ee de kë fuu go.”

38 Hën dee siköutu go a dee gaan lanti go piki de taa sö wan soni Paulosu taki. Nöo di de jei sö kaa, nöo de panta. De ko fëë. Biga de an bi sabi taa de da goon mii u Loomë.

39 Hën de ko fan ku de da de leti te de kaba. Hën de tei de tja go a döo awaa. Hën de begi de gaantangi taa be de kumutu a di köndë.

40 Nöo di Paulosu ku Silasi kumutu a di dunguwosu, hën de toona go a Lidia wosu. Hën de go si dee oto sëmbë u de dë, dee

ta biibi Masa Jesosi kuma de. Hën de fan ku de te de kaba da de hati ufö de tei pasi kumutu a di köndë awaa.

17

Aki de mbei toobi ku de Paulosu a Tesalonika.

¹ Nöö di Paulosu ku Silasi kumutu a Filipi, hën de latja wanlö köndë de kai Amfipoli ku Apolonia, hën de pasa go dou a di köndë de kai Tesalonika. Nöö dee Dju sëmbë fu ala abi wan keikiwosu a di köndë dë.

² Nöö hën Paulosu go a di keikiwosu kumafa a guwenti. Nöö a go dii saba baka na baka. A nango ta lesi di Buku u Masa Gadu da dee Isaëli sëmbë fu de musu jei, nöö a ta toona puu ën da de be de fusutan. ³ A ta taki da de taa: “Kumafa un sabi kaa, Masa Gadu paamusi taa a o manda wan Heepima di de kai di Keesitu ko a goonliba. Nöö de o sitaafu ën te de kii, ma nöö a o toona weki baka. Sö a dë sikifisikifi a di Buku e.

“Wë nöö di Sëmbë di Buku taki dë, hën da Jesosi e. Hën da di Keesitu Gadu bi o manda ko.” Hën di soni dë Paulosu ta konda da dee sëmbë nöömö fu de musu biibi.

⁴ Nöö di dee Dju jei sö kaa, nöö so u de ko biibi hën de nama ku Paulosu ku Silasi. Nöö i abi wanlö hia Giiki sëmbë a de dendu bi ta biibi Masa Gadu kaa, nöö deseei ko piki di buka tu, ku sëmëni u dee gaan nëbai mujëë u di köndë.

⁵ Ma di dee oto Dju sëmbë u di köndë ko si taa dee otowan ko nama ku de Paulosu, nöö hën de ko ta haun seei. Hën de pii wanlö wisiwasi sëmbë bi dë a sitaati hën de manda de fu de kule go mbei toobi a di köndë. Nöö a ko gaan soni. De kule gililili ko a di wosu fu wan womi de kai Jason, biga de mëni taa naandë de Paulosu dë, nöö de kë tja de ko buta a lanti fesi.

⁶ Ma di de go dou a di womi wosu, de an si de dë. Ma de si wanlö oto biibima u Masa Jesosi, hën de panjan de ku Jason tuu hai tja ko a dee hedima dee ta taki u di köndë.

Hën de bai taa: “Un si dee sëmbë aki ö? De ta waka a mundu ta toobi hii köndë ku dee fan u de nöömö, hën wë i si de ko dou a u aki tu. ⁷ Nöö Jason fuu köndë, hën ta hoi de nëën wosu. Nöö fa de dë u de dë, nöö de tuu ta sösö dee wëti fu di Gaan Könu fuu a Loomë taa wan oto könu dë de kai Jesosi.” Hën di soni dë de taki.

⁸ Hën di de jei de taki sö, nöö hën hii dee sösö sinkii sëmbë u di köndë te kisi dee hedima tuu ko ta mbei seei wajawaja sö.

⁹ Hën dee hedima naki Jason ku dee otowan butu ufö de disa de go.

Aki Paulosu tja Gadu wöutu

go a Belia.

¹⁰ Nöo di ndeti dë seei, hën dee biibima fu di köndë manda Paulosu ku Silasi go a wan oto köndë de kai Belia. Nöo di de go dou, nöo hën de go a di keikiwosu u dee Dju sëmbë fu naandë.

¹¹ Nöo dee sëmbë u Belia bi abi bunu pakisei möön dee sëmbë fu Tesalonika. Biga di Paulosu fan ku de, nöo de haikëen ku piizii seei. De an tuwë dee fan fëen a kapëë. Nöo hiniwan daka de ta lesi Gadu Buku finifini ta wegi ta luku ee di soni Paulosu ta taki dë ee a ta kai ku di Buku. Nöo di de si taa tuu soni de ta taki dë, ¹² nöo hën sëmëni u dee Dju sëmbë fu Belia ko piki di buka ko dë biibima u Masa Jesosi. Sëmëni womi dee an dë Dju, ku wanlö gaan nëbai mujëë u de tu, ko a di biibi tu.

¹³ Ma nöo te wan pisi hën dee Dju sëmbë a Tesalonika ala ko jei taa sö Paulosu ko ta konda Gadu buka a Belia. Nöo hën de hopo hën de go a Belia go ta fon faja a dee sëmbë u di köndë fu de an musu piki di buka. Fa de du dë, nöo hën dee sösö sinkii sëmbë u di köndë piki ku de ta du soni wajawaja.

¹⁴ Nöo di dee sëmbë u Masa Jesosi si sö taa lanti o mbei toobi ku Paulosu, hën de mandëen go wantewante a di ze bandja. Ma Silasi ku Timoteo, de de an o go eti. De o fika a Belia ufö.

¹⁵ Fa Paulosu ko dë a Belia tefa di a nango, hën wantu sëmbë o tjëen go buta a pasi. Hën de ta tjëen te de go dou a di köndë de kai Atene. Nöo hën di de ta toona go baka, hën Paulosu manda buka da Silasi ku Timoteo taa de an musu tan a Belia ala longi poi. Te de sa ko, nöo be de ko nëen wante.

Hën dee Belia sëmbë toona go ka de bi kumutu. Paulosu fika na Atene dë.

Aki Paulosu dë na Atene.

¹⁶ Nöo fa a dë na Atene ta luku dee otowan fëen dë, a ko ta si dee pindigadu gidjii hii di köndë. Nöo a toobi ën gaanfa, a ta fukëen seei. ¹⁷ Nöo di ten dë, a nango a di Dju keikiwosu u di köndë nango ta ko. Dee Dju sëmbë ku wanlö oto sëmbë na Dju ma de ta biibi a Masa Gadu tu, sö de ta miti dë. Nöo fa Paulosu nango a de dë, nöo hën ku de ta taki u Masa Jesosi nango ta ko.

Nöo hiniwan daka Paulosu nango a di gaan sitaati u di köndë tu. „Biga naandë hii sëmbë u di köndë ta ko ta haika njunsu.” Nöo Paulosu ta fan ku dee sëmbë ta ko dë ta taki soni u Masa Jesosi da de.

¹⁸ Te wan daka hën dee leima fu wan pei feleniki de ta kai Epikuli ku wan otowan de ta kai Sitoiki ko ta da woto ta fia ku ën. Fa de ta fia dë, so u de ta kosi ën taa: “Di fanhiamaa aki, andi da di sösö a ta fan dë? An saandi a ta taki.”

Otowan taa: “Misikuma a feni wanlö oto köndë gadu soni tja ko ta konda da u.” Wë biga Paulosu ta konda dee soni u Masa Jesosi da de, be de sabi taa sëmbë sa dëdë weki baka.

19 Hën de tei Paulosu tja go a wan gaan kuutu gangasa u de de kai Aleopakusi. Hën de kai ën taa: “Womi.” Hën a piki. Hën de taa: “Wë andi da di njunjun soni i ta tja ta lei sëmbë. Kondëen da u boo jei. 20 Biga wë dee soni i ta fan, u jesi an bi jei de wan daka a goonliba. Nöo u kë sabi andi.”

21 Di soni mbei de hakisi sö. Wë biga dee Atene sëmbë ku dee oto sëmbë dee ko ta libi ku de dë tuu, na soni seei de ta suku möönsö möön leki njunjun soni fu de sa feni tja go konda.

Aki Paulosu ta fan ku dee sëmbë a di kuutuwosu.

22 Nöo hën Paulosu hopo taanpu a pë a hii dee kuutama naandë fesi. Nöo hën a taa: “Dee Atene sëmbë aki, fa mi ko dou aki, nöo mi ta si tuutuu taa un ta dini dee gadu fuunu a hii fasi. 23 Biga wë fa mi ta lontu di köndë fuunu aki, nöo mi ta luku dee sonisoni fuunu dee un ta begi a dee kamiankamian. Nöo hën mi si wan gadu tafa, a abi wan soni nëen sikifisikifi taa DI TAFa AKI, A DË FU DI GADU DI WA SABI.

“Wë nöo di Gadu dë di un taa wan sabi soni fëen, ma töku un mbei wan tafa dëen fu hati fëen an musu boonu ku unu, nöo hën soni wë i si mi o konda da unu aki.

24 “Di Gadu di i si mi ta taki aki, hën un musu dini e, dee sëmbë. Biga wë hën mbei goonliba ku hii dee soni dë nëen tuu. An ta libi a wosu di libisëmbë mbei ku maun e, biga hën da Masa u hii soni, dee u liba ala ku goon aki tuu. 25 An a’ fuka fu libisëmbë musu heepi ën. Biga hënseei ta da hii sëmbë libi. Hën ta da i böö, a ta da i hii soni.

26 “Di Gadu i si mi ta taki aki sö, a seti ku wan kodo sëmbë tö, nöo di wan sëmbë dë böngö paaja dou goonliba tefa i si hii dee peipei sëmbë ko fika a goonliba aki. Hën seei buta di ten da de di de o libi, nöo hënseei paati dee köndëköndë tu, buta libisëmbë peipei ka u de musu ta dë.

27 “Nöo di soni mbei a buta libisëmbë sö, fu de suku ën ee de sa feni ën. Töku an dë longi poi ku hibiwan fuu e. Ee i kë sabi soni fëen, nöo i sa sabi. 28 Biga hën ta da u libi, mbei u ta dë ta buli.

“Fa dee kandama fuunu sai dë, de mindi wan kanda taa: U dee disu tuu da böngö fëen.

29 “Wë di u dë böngö fëen kaa, nöo wa musu mëni taa Masa Gadu dë wan soni kuma goutu, sitonu, soofu soni, kumafa wan sëmbë sa tëmbë ku di köni fëen. An dë sö e.

30 “Masa Gadu si fa libisëmbë bi ta du ma nöo an bi ta tei de fu hogi. Wë biga de an bi sabi soni fëen wan bëtë. Ma fa u dë aki, nöo u ko sabi soni fëen. Nöo hën a ko ta bai hii sëmbë a hii kamian taa de musu disa di hogilibi u de bia ko nëen.

31 “Biga a buta daka kaa faa kuutu a libisëmbë liba kumafa a fiti. Hën a tei wan Sëmbë buta faa dë fesima u di kuutu. Hën di Sëmbë di a tei dë, a weki ën baka a dëdë e, be sëmbë si taa

dee lö soni a ta taki dë o pasa a mundu nöömö.” Sö Paulosu taki da dee Atene sëmbë.

³² Nöö fa a ta fan dë, nöö de bi dë pii ta haika. Ma di de jei a taa sëmbë dëdë weki baka, hën so u de lafu ën mbei ën fa seei taa di soni dë na tuu. Ma so u de taa: “Antoobi. Te wan pisi, nöö woo toona ko a i möön ko jei di soni aki.”

³³ Hën Paulosu kumutu a de dendu. ³⁴ Nöö hën so u dee sëmbë dee bi haikëen dë ko nama ku ën. Wan u de da Dionisi, hënseei da wan u dee kuutuma fu di Aleopakusi kuutu wosu. Wan otowan da wan mujëe de kai Damalisi ku wanlö otowan möön. De tuu ko dë biibima u Masa Jesosi.

18

Aki Paulosu tja Gadu wöutu go a di köndë de kai Kolenti.

¹ Hën Paulosu kumutu na Atene hën a go a wan köndë de kai Kolenti. ² Nöö di a go dou, hën a ko miti ku wan womi de kai Akila, wan Dju sëmbë. Nöö hën mujëe hën de kai Pesila. Wan köndë de kai Pontusi, hën da Akila mama köndë, ma hën ku ën mujëe bi ta dë a di gaan köndë u Italia de kai Loomë. Ma nöö te wan pisi hën di Gaan Könu u Loomë de kai Kalaudio jaka hii Dju sëmbë puu nëen köndë, nöö hën Akila ku ën mujëe ko a Kolenti ko libi. Nöö hën Paulosu ko a de dë.

³ Nöö hën a fika ku de naandë ta wooko makandi ku de. Wë biga de tuu ta du di wan wooko ta mbei wan soni kuma pelawosu ku mbeti kakisa ta sei.

⁴ Nöö fa Paulosu ko a Kolenti dë, nöö hiniwan saba a nango a di keikiwosu u dee Dju sëmbë nango ta fan ku dee sëmbë dee ta ko dë, Dju sëmbë ku dee oto sëmbë dee na Dju tuu. A ta biinga ku de nöömö fu de musu piki di buka u Masa Jesosi.

⁵ Hën a dë te wan pisi, hën Silasi ku Timoteo kumutu a Masadonia köndë ko nëen. Nöö di de ko dou, hën Paulosu disa di tëmbë wooko fëen go a di wooko u Masa Gadu ku telu. A ta fan ku dee Dju sëmbë nöömö taa Masa Jesosi hën da di Paamusi Könu de bi ta luku, nöö awaa Gadu mandëen ko.

⁶ Nöö fa a ta fan ku de dë, nöö dee Isaëli sëmbë ta fia ku ën ta kosi ën ta dëen gaan buka. De an kë piki dee fan fëen.

Nöö hën Paulosu hopo. Hën a sakwi di koosu nëen sinkii bugubugu da de. Hën a taa: “Buuu fuunu fika a unu liba e! Biga ee un dë fuunu aki ta du sösö te wan sa dou a Masa Gadu köndë, an o fika a mi hedi e. Mi nango a dee sëmbë dee na Dju go fan ku de.”

⁷ Nöö hën a kumutu a de dendu. Hën a go a wan wosu u wan womi de kai Titiusi Jusitusi. A dë wan sëmbë ta biibi Masa Gadu, nöö di wosu fëen ku di keikiwosu u dee Dju sëmbë dë bandja ku bandja. ⁸ Nöö di hedima u di Dju keiki hën de kai Keesipusi, nöö hën seei ku hii dee sëmbë fëen wosu tuu bia ko

ta biibi Masa Jesosi. Sömëni u dee oto sëmbë u di köndë dee bi jei di buka ko ta biibi tu ta tei dopu.

⁹ Nöo hën de dë te wan ndeti, hën Masa Jesosi ko fan ku Paulosu a wan wojolimbo sunjan taa an musu disa u ta konda di buka möönsö. Be a ta fan ku dee Kolenti sëmbë nango nöömö kumafa a ta du dë kaa. ¹⁰ A taa: “Fa mi ta fan ku i aki, nöo na panta e. Mi ta dë ku i. Nöo na wan sëmbë o du soni ku i a di köndë i si aki e. Biga mi abi hia sëmbë aki eti dee o bia ko ta biibi mi.”

¹¹ Nöo di Paulosu jei sö kaa, hën a fika a Kolenti dë wan hii jaa ku hafu eti ta lei de u de fusutan Gadu wöutu.

¹² Te wan pisi hën di Gaan Könu a Loomë manda wan womi de kai Galion ko a Kolenti faa musu tii di köndë. Hën de dë te wan daka, hën dee Dju sëmbë u di köndë fiti buka ko kisi Paulosu tja go a kuutu gangasa.

Hën de tjëen go kaagi da Galion taa: ¹³ “Di womi i si aki ta fan ku sëmbë ta suku u puu de fu de begi Gadu a wan oto fasi möön leki di fuu wëti di u abi aki.”

¹⁴ Nöo fa de fan dë, Paulosu bi dë leti fa u piki. Ma Galion an dëen pasi. A fan ku dee sëmbë tja Paulosu ko dë taa: “Dee Dju sëmbë aki, un haika mi. Ee wan gaan hogi un bi ta tja ko taki da mi, nöo mi bi dë u jei ën. ¹⁵ Ma di soni un tja ko aki, an dë gaan soni e. Soni fuunu nöo un ta pii ta fia, soni u dee lö fuunu, kuma dee wëti fuunu soni. Nöo ma dë nëen u piki unu. Unu seei sa kuutu dee soni naandë. Na soni u tja go a gaan lanti di dë e.”

¹⁶ Hën a manda sëmbë jaka de puu a di gangasa.

¹⁷ Nöo fa di kuutu booko dë, hën de kisi wan womi de kai Sositeni gbulu gingin, di sëmbë di bi ko hedima u di Isaëli keikiwosu a di otowan kamian. Hën de fon mën a di gangasa dööbuka dë te a fon. Galion sai leti dë ma aan toobi ku di fa de ta du ku di sëmbë dë.

Aki Paulosu toona nango a Silia.

¹⁸ Nöo hën Paulosu fika a Kolenti dë wan hii pisiten eti.

Hën a da dee otowan fëen adjoisi taa a o toona go a Silia köndë ka a bi kumutu. Hën ku Akila ku ën mujëë Pesila, sö de o waka makandi.

Nöo hën de nango te de dou a di köndë de kai Kenkelea. Nöo naandë Paulosu mbei de koti di uwii fëen hedi te de kaba puu. Nöo fa sëmbë o si ën dë, nöo de o sabi taa a bi mbei buka ku Gadu faa du wan soni.

¹⁹ Nöo hën de subi a boto go a di köndë de kai Efeise. Nöo Pesila ku Akila a di köndë naandë de o fika.

Paulosu seei go a tela go denda a di keikiwosu u dee Dju sëmbë go ta fan ku de. De ku ën ta öndösuku „soni u Gadu, makandi.

20-21 Nöo hën de begi ën faa musu tan ku de möön longi. Ma nöo a da de adjoisi taa: “Dee sëmbë, mi o go. Ma wan fëëë. Ee Masa Gadu kë, nöo mi o toona ko a unu baka.” Hën de taki aai. Hën a go.

22 Hën di boto kumutu a Efeise dë ta waka tee fa a nama a Sesalia. Hën Paulosu kumutu a di boto hën a tei pasi go a Jelusalen go da dee biibima u Masa Jesosi naandë odi. Nöo di a da de odi te a kaba, hën a kumutu dë waka go dou na Antiokia ka a bi kumutu awaa. Di lö waka dë kaba.

23 Hën Paulosu sai na Antiokia wan hii pisiten, hën a toona kumutu dë möön. Hën a ta waka a dee köndëköndë fu Galasia ku Fiigia ta lontu. A nango ta haika dee biibima u Masa Jesosi a hii dee peipei köndë ka a bi go, ta da de taanga.

Aki de taki soni fu Apolo.

24 Nöo di ten dë, hën wan Dju sëmbë de kai Apolo ko dë a Efeise. Di köndë de kai Alekesania hën dëen köndë. Nöo a dë wan sëmbë a goonliba di lei soni tee, nöo a di së u Gadu buku nöo a sabi soni finifini tu.

25 Di womi aki sö, sëmbë bi lei ën di pasi u Masa kaa, fa faa waka a dou nëën. Nöo a ta lei sëmbë dee soni fëën fajafaja seei ku hii ën hati. Ma wan soni du ën. Di dopu di Johanisi bi ta dopu sëmbë, hën nöo a sabi a di së u dopu soni.

26 Nöo fa di womi aki ko a Efeise dë, a ta fan söndö fëëë a di keikiwosu u dee Dju sëmbë. Nöo Pesila ku Akila dë leti dë sindosindo ta haikëën andi a ta taki. Hën de si taa an sabi di soni dou. Nöo hën de tjeën go a wosu go fan ku ën butëën a pasi faa sa sabi soni u Gadu möön fini.

27 Te wan pisi hën Apolo kë go a Giiki Köndë. Hën dee biibima u Masa Jesosi a Efeise, hën de heepi ën. De mbei pampia manda da dee otowan u de a Giiki Köndë ala, dee ta biibi Masa Jesosi kuma de, taa de musu hoi Apolo kuma sëmbë u de.

Nöo di Apolo kisi di pampia, nöo hën a go. Hën a go ta heepi dee Giiki sëmbë seei, dee ko dë biibima fu di Masa Gadu abi bunuhati u libisëmbë. 28 Wë biga a ta taki di wöutu u Gadu da dee Dju sëmbë u di köndë ta kuutu ku de nango ta ko a hii mundu fesi naandë. A ta tei Gadu Buku ta puu da de, be de si taa sö Masa Jesosi dë di Könu di Masa Gadu bi o manda ko a goonliba. Nöo fa a ta fan dë, nöo dee Dju sëmbë an saanfa u de du de toona piki ën baka. Wë biga dee fan fëën abi kaakiti.

Aki wanlö sëmbë fu Efeise kisi

di Akaa u Gadu.

19

¹ Wë nõö di juu ten Apolo dë a Kolenti dë, nõö Paulosu ta waka a dee kõndëkõndë dee dë longi ku di ze. Hën a ta ko tefa a ko dou a Efeise, hën a ko si wanlõ biibima naandë.

² Hën a hakisi de taa: “Fa un ko ta biibi aki, di Akaa u Masa Gadu hën ko a unu liba nõ?”

Hën de piki ën taa: “Wë nõnõ, wa bi jei soni u di Akaa dë wan daka.”

³ Hën a taa: “Wë fa de dopu unu dë, andi da di dopu de dopu unu?”

Hën de piki ën taa: “Kumafa Johanisi bi ta dopu sëmbë, nõö sö de dopu u.”

⁴ Hën a taa: “Wë fa i si Johanisi bi ta dopu sëmbë dë, nõö di sëmbë di kë di dopu bi musu kë disa hogilibi bifõ Johanisi bi o dopu ën. Ma wan oto soni mõõn Johanisi bi ta taki tu. Fa a bi ta bai basia a di lio bandja dë, nõö fu wan Sëmbë di bi o ko nõö hii mundu musu biibi a di Sëmbë o ko dë liba. Nõö di Sëmbë di i si a bai basia taki dë, hën wë da Jesosi Keesitu e.” Sõ Paulosu taki da de.

⁵ Nõö di de ko jei sö, nõö hën de toona dopu de a di në u Masa Jesosi.

⁶ Hën Paulosu buta maun a de, nõö hën di Akaa u Gadu ko a de liba. De ko ta taki peipei tòngõ, nõö de ta kisi fan a Masa Gadu ta fan. ⁷ Nõö dee sëmbë aki bi dë kuma tuwalufu womi sö.

Aki hia sëmbë ko lei soni u

Masa Jesosi a Paulosu.

⁸ Nõö dii liba longi Paulosu fika a di kõndë dë nango ta fan ku sëmbë a di keikiwosu u dee Isaëli sëmbë. Nõö fa a ta fan ku de dë, an ta fan fëëëfëëë. A ta fan gbelingbelin ta biinga ku de kodo fu de sa ko ta fusutan taa Masa Gadu ko ta tii libisëmbë a wan hii njunjun fasi.

⁹ Ma so u dee sëmbë ta ko dë, de abi taangajesi tumisi. De ko ta sösõ di fa Gadu buta taa sëmbë sa feni heepi a Masa Jesosi ta kosi ën a hii sëmbë dendu. Nõö hën Paulosu ku dee oto biibima u Masa Jesosi kumutu a de dendu go disa de.

Nõö di juu dë wan womi de kai Tilanusi bi abi wan wosu fëën ka lanti ta ko ta lei soni. Nõö ala Paulosu ku dee otowan fëën go. Nõö hibiwan daka hën ku dee sëmbë ta ko a di wosu ta fan soni u Masa Jesosi makandi.

¹⁰ Nõö sö Paulosu ta du te dou tu jaa longi, tefa hii dee sëmbë fu Asia pisiwata dë tuu ko jei di buka u Masa Jesosi, Dju sëmbë ku na Dju sëmbë tuu.

Aki dee sëbën womi mii u Sikefasi pooba u jaka wanlõ gadu ku di në u Masa Jesosi.

¹¹ Nõö Masa Gadu ta dë ku Paulosu ta dëen kaakiti seei faa sa du foondofoondo soni. ¹² De ta tei dee saka angisa fëën ku

dee koosu bi nama nëen sinkii tja go nama a dee suwakima, nöö de bëtë kaa. Ee soni bi kisi sëmbë a hedi, a ta kumutu.

¹³ Nöö wanlö Dju sëmbë bi dë kaa ta waka ta lontu ta jaka dee soni ta kisi sëmbë a hedi ta puu a de liba. Hën de taa de o kai Masa Jesosi në luku ee a sa puu dee gadu a sëmbë liba da de. Ma töku de ku Masa Jesosi an dë a di wan së.

Nöö hën de fan ku so u dee gadu taa: “Mi tei di në fu Jesosi di Paulosu ta konda soni fëen manda i taa, hetji kumutu a di sëmbë liba e!”

¹⁴ Nöö dee sëmbë dee ta pooba di soni aki luku, de dë sëbën womi mii fu wan tata de kai Sikefa. Hën da wan u dee Gaan Begima fu dee Dju sëmbë.

¹⁵ Nöö di de taki sö kaa, nöö hën di gadu taki da de taa: “Jesosi mi sabi, nöö mi sabi Paulosu tu. Ma un dee sëmbë ta fan ku mi aki, ambë da unu?”

¹⁶ Nöö hën di womi dë ku di gadu nëen hedi djombo vu kisi de gbolou. Hën a ta feti ku de a di wosu tee tënë koosu u de a de sinkii fon de tee hii de tuu kule kumutu a di wosu ko a döo pënëpënë. Sinkii u de koti fanjanfanjan.

¹⁷ Fa di soni pasa dë, hii dee Dju sëmbë u Efeise tuu te kisi dee otowan na u Dju, de tuu ko jei. Hën de panta. De ko fëë seei u de kai Masa Jesosi në fu sösö. Nöö di në u Masa Jesosi ta hei nango nöömö fu di soni dë hedi.

¹⁸ Nöö sömëni u dee sëmbë dee bi ta biibi ën kaa ko ta pakisei dee hogi soni de bi ta du. Nöö hën de ko ta puu deseëi gogo a döo taa sö de bi ta du hogi.

¹⁹ Nöö sömëni u dee obiama tja dee obia pampia u de go mbei gufalu tjuma gbege de a lanti fesi dë. Nöö di de konda di mëni dusu de bi sa feni fu dee pampia dë, nöö a pasa feifiteni dusu soofu möni.

²⁰ Nöö sö di buka u Masa Jesosi ko ta a' poosian nango fesi nöömö a Efeise köndë dë.

Aki Dëmëtusi mbei wan wajawaja hopo a Efeise.

²¹ Te wan pisi hën Paulosu ko kai pakisei taa a o ta waka a dee köndëköndë fu Masadonia te kisi dee fu Giiki ta konda di Buka, ufö a o toona go a Jelusalen. Nöö a taa baka u di dë nöö a o waka go te a Loomë.

²² Nöö hën a manda Timoteo ku wan womi de kai Elatusi fu de waka nëen fesi go a Masadonia. Wë biga de tu womi dë ta heepi ën a di wooko. Ma Paulosu seei o fika a di pisiwata u Asia dë wan pisiten möön bifö a o go.

²³ Nöö di juu dë, wan gaan wajawaja ko a Efeise fu di sömëni sëmbë ko ta waka a Masa Jesosi baka hedi.

²⁴ Di soni mbei, fu di wan womi bi dë a di köndë de kai Dëmëtusi, nöö a dë wan gaan tëmbë basi ta mbei pikipiki gaduwosu ku soofu ta sei da sëmbë. Dee gaduwosu a ta mbei

dë, nöö de ta djei di gaan wosu u di mujëë gadu u de de kai Diana. Nöö Dëmëtusi abi sëmëni otowan ta wooko dëen ta tëmbë ku soofu, nöö de tuu ta kisi gaan möni fu di wooko.

²⁵ Nöö hën Dëmëtusi kai dee otowan ku ën ta wooko, ku dee oto tëmbëma ta mbei dee lö soni dë a di köndë tuu, be de ko sindo a kuutu.

Hën a taki da de taa: “Womi, di wooko aki u ta wooko mbei wë u ta feni möni sö e. ²⁶ Ma unu tuu ta jei dee soni di wisiwasima dë de kai Paulosu ta fan. A ko ta bai sëmbë taki taa dee gadu u ta mbei ku maun aki, de an dë gadu. Nöö di fa a ta fan dë, nöö na u köndë sëmbë nöö jei ën e. A fika piki nöö dee fan fëen dou hii köndë u Asia.

“Nöö fa a ta fan dë, nöö sëmbë pakisei a ta bia tuu. Biga sëmëni sëmbë ko piki ën buka kaa.

²⁷ “Wë nöö fa a ta lontu ta taki ën dë, abiti möön në fuu o poi taa u ta mbei sösö soni ta ganjan sëmbë. Fa u dë aki, hii Asia köndë sëmbë ku hii mundu tuu ta begi di gaan mujëë gadu fuu de kai Diana. Ma fa Paulosu ta du dë, nöö di gaduwosu u Diana an o abi waiti da sëmbë möön. Nöö di nëbai di a bi abi, nöö a o saka.” Sö Dëmëtusi taki da dee tëmbëma dë.

²⁸ Nöö di dee sëmbë jei fa a fan ku de, nöö aan soni. Hati u de boonu te na sipootu. Nöö hën de seti ta bai taangataanga taa: “Diana fuu Efeise sëmbë a a’ gafa e! Diana fuu Efeise sëmbë a a’ gafa e!” Sö de ta bai nöömö.

²⁹ Hën de ko ta taki ën wajawaja seei paaja te dou hii lanti u di köndë. Hën de kule go kisi tu u dee sëmbë dee ku Paulosu ta waka. Wan u de de kai Gajusi, di otowan da Alisitakusi. Nöö de tu tuu da sëmbë fu Masadonia köndë. Hën de kisi de tu sëmbë dë kule ku de gilili tja de go a wan pisi u di köndë ka sëmbë ta hai ko luku pëë.

³⁰ Paulosu seei kë go fan ku lanti, ma dee oto biibima u Masa Jesosi u di köndë tapëen taa an musu go. „Biga de si taa ee a go a dee hia sëmbë dendu dë, nöö de o du soni ku ën.” ³¹ So u dee takima fu Asia köndë, dee mati u Paulosu, deseëi manda go tapëen tu taa be an go a di kamian naandë.

³² Di juu dë, de ta fan seei wajawaja sö a di kamian ta bai ta kai hii soni, ma di fan an ta kai a di wan baaku, biga hiniwan sëmbë ta taki fëen nango ka a kë. Nöö gaan së u dee sëmbë dee sai dë an saandi mbei de ko hia naandë sö.

³³ Hën de dë te wan pisi. Nöö wan Dju sëmbë de kai Alekesani bi dë a de dendu. Hën dee Dju sëmbë tuusi ën go a fesi faa musu fan ku dee hia sëmbë da de. Nöö a bi o fan ku de suku leti a de da dee Dju sëmbë fëen taa na de mbei di soni ko wajawaja sö. Hën a hopo maun da de taa be de kabuka.

³⁴ Ma di de si ën taa hën da wan Dju sëmbë, nöö hën de an kë jei andi a o taki. Nöö hën de tuu bai makandi tapëen taa:

“Diana fuu Efeise sëmbë a a’ gafa e! Diana fuu Efeise sëmbë a a’ gafa e!” Sö de bai tu juu longi söndö böö.

³⁵ Hën wan basia u di köndë ta penapena ku de ta fan ku de tefa de ko kabuka. Hën a fan ku de taa: “Dee sëmbë fu Efeise aki, mi kë fan ku unu. Hii sëmbë sabi kaa taa di köndë fuu hën ta hoi di wosu fu di gaan mujëë gadu fuu de kai Diana. U ta hoi di pindi fëën di bi kumutu a liba kai ko a goon. ³⁶ Na wan sëmbë sa fia ku u a dee soni dë e. Nöö un dë fuunu pii. An dë fuu ta mbei toobi a di köndë sö. Biga di Diana fuu a’ gafa kaa.

³⁷ “Nöö un haika e. Dee sëmbë un tja ko aki, nöö de an fufuu soni a gaduwosu wan daka e. De an kosi di mujëë gadu fuu wan daka tu, ma töku un tja de ko a u fesi aki.

³⁸ “Wë ee Dëmëtusi ku dee oto tëmbëma fëën, ee de ku sëmbë a’ soni, nöö be de go a dee kuutuma go taki ën e. Biga dee kuutuma ta dë leti a dee kuutuwsu naandë hiniwanten. Ee un kë da kaagi u wan sëmbë, nöö be un go a de ala.

³⁹ “Nöö ee un a’ wan soni u taki möön eti, nöö be un go a kuutu be lanti seeka di taki. ⁴⁰ Ee nasö dee hedima fu Loomë dee ta taki a u liba, de o kai u a kuutu nöö wa o saanfa fuu taki. Biga di soni ko a u aki a pasa wajawaja poi, nöö aan hedi.”

⁴¹ Hën di a taki sö kaa, hën de tuu paaja waaa djeee go a de pisi.

20

Aki Paulosu ku wanlö hia sëmbë dë a wan lëisi.

¹ Nöö baka u di wajawaja dë, hën Paulosu manda kai dee biibima u Masa Jesosi u di köndë fu de musu ko nëën. Hën a fan ku de te a kaba da de hati a di biibi. Hën a da de adjoisi faa pasa go a Masadonia köndë awaa.

² Nöö di a nango, hën a ta waka a dee köndëköndë u Masadonia ta fan ku dee sëmbë dee ta biibi a dee köndë dë ta da de hati fu de hoi di biibi dou. Hën a nango tefa a go dou a Giiki köndë.

³ Nöö hën a fika dë dii liba longi. A bi ta seeka faa toona go ku boto a Silia Köndë, ma nöö hën de ko konda dëën taa dee Dju sëmbë ta suku köni u de kisi ën a pasi du wogi ku ën. Nöö di a jei sö kaa, nöö hën a bia pakisei taa an o go ku boto möön. A o bia toona nëën bakafutu, fula a Masadonia lontu go kisi Silia.

⁴ Nöö fa Paulosu o go dë, nöö sëmëni sëmbë o go ku ën. Wan womi fu Belia de kai Sopate, di fu Piilusi mii, o go ku ën. Tu womi fu Tesalonika, wan da Alisitakusi, wan da Sekundi, o go ku ën. Wan womi fu Deebi de kai Gajusi o go ku ën. Timoteo o go ku ën. Tu womi fu Asia köndë, wan de kai Tikikusi, di otowan da Toofimusi, o go ku ën tu. Hii dee sëmbë dë tuu o waka ku ën makandi go a Silia Köndë.

⁵ Nöo hën dee sëmbë aki tei pasi hën de waka a u fesi go dë a Toasi ta luku u, fuu ku de go makandi a Silia.

⁶ Nöo uu go a Filipi. Nöo di ten dë, dee Isaëli sëmbë o njan dee gaan daka u de di de ta njan bëëë söndö sooda. Nöo hën u tan a Filipi pasa dee daka dë. Nöo hën u tei boto nöo baka feifi daka hën u go dou a Toasi ka dee otowan fuu dë ta luku u. Nöo hën u tan ala sëbën daka.

⁷ Nöo a di fosu daka fu di wiki jabi dë, hën u tuu hai ko miti fuu booko bëëë paati njan. Nöo hën Paulosu ta konda Gadu woto da dee sëmbë dë te dou tuwalufu juu fu ndeti. Di soni mbei a du sö. A di mamate fëën, nëën woo go, hën mbei a fan ku de longi sö. ⁸ Nöo u dë a wan libawosu ku sëmëni faja sëndësëndë ta haika Paulosu.

⁹ Nöo wan kijoo de kai Etikusi bi dë a di fënsë buka sindosindo. Nöo fa Paulosu ta fan nango dë, nöo hën duumi kisi di kijoo mii, a ta djönkö. Te fuu sabi a duumi pii puu viin kai go a goon. Hën de kule go tei ën. A dëdë pii. Biga di kamian di a puu kai dë bi dë dii södö hei ku goon.

¹⁰ Hën Paulosu saka go nëën a goon ala. Hën a go kisi ën baasa. Hën a taa: “Dee sëmbë, wan fëëë. A dë ku libi eti.”

¹¹⁻¹² Hën de toona tjëën go a wosu. De wai tee. Hati u de toona kisi goon baka.

Hën u ku Paulosu, hën u toona subi go a di kamba ka u bi dë. Hën u go tei di bëëë hën u booko, hën u njan tefa u kaba. Hën a toona ta fan ku u tefa didia gbegede. Nöo hën u kumutu a di köndë awaa.

¹³ Nöo hën u ku Paulosu o paati fu wan sati ten. U seei o waka a boto lontu go nama na Asusi. Nöo Paulosu o waka a futu ko a u na Asusi ufö a subi a di boto, biga da sö a bi seeka kaa taa sö a o du.

¹⁴ Nöo hën di u ku ën go miti na Asusi, hën a subi a di boto hën u nango te u go nama a di köndë de kai Mitilene.

¹⁵ Hën u kumutu a Mitilene hën di oto daka möön hën u go zuntu ku di paati de kai Kiosi. Dobooko fëën hën u aba go a Samosi. Hën di dobooko fëën möön hën u go dou a Milete.

Aki Paulosu kai dee hedima

u Efeise ko fan.

¹⁶ Nöo fa u nango, wa nama a Efeise möönsö. Paulosu pakisei fuu pasa a wata liba. Wë biga a ta biinga faa sa go dou a Jelusalen faa njan di Pensiti Daka ala, hën mbei an kë hoi na Asia köndë poi. ¹⁷ Nöo hën mbei tu, di u ta ko tefa u dou a Milete, nöo hën a manda kai dee tiima u keiki fu Efeise taa be de ko nëën.

¹⁸ Nöo di de ko dou, nöo hën a fan ku de taa: “Womi, mi kai unu taa sö mi ta pasa aki, nöo mi bi kë fan ku unu. Wë nöo wan si fa mi bi ta libi ku unu a Efeise nö? Sensi di mi bi ko na

Asia köndë njunjun, sö nöö i si mi bi ta libi tefa di mi kumutu a unu, ma bia möönsö. ¹⁹ Hii di ten dë, mi dini Masa Jesosi kuma wan futuboi fëen, nöö ma du ën ku gaan fasi o. A bi a' juu di wooko ta da mi fuka, a ta da mi këë, a ta da mi sitaafu fu di dee Dju sëmbë ta suku mi u kisi fu di mi ta konda di buka.

²⁰ "Fa mi ku unu bi libi dë, dee sëmbë, ma hoi na wan soni a baka di sa heepi unu a unu libi e. Mi konda dee wöutu u Masa da unu a lanti fesi te kisi ku unu wosu dendu tuu. Sö mi bi ta lei unu tjika fuun sa fusutan. ²¹ Mi bi ta bai hii sëmbë a unu dë, dee Dju sëmbë ku dee na Dju tuu, taa be de disa dee hogilibi u de bia ko a di së u Masa Gadu, be de ko biibi a u Masa Jesosi Keesitu liba. Sö mi bi ta fan nöömö.

²² "Nöö awaa di Akaa u Masa Gadu ta manda mi go a Jelusalen. Ma nöö fa mi nango aki, ma saandi o pasa ku mi ala e. ²³ Ma a hiniwan köndë ka mi nango, di Akaa ta piki mi kodo taa de o kisi mi bui buta a sitaafu.

²⁴ "Ma fa mi dë aki ma a' toobi. Biga mi libi an dë wan gaan soni da mi. Wan soni nöö a dë da mi. Di wooko di Masa Jesosi da mi fu mi du dëen, nöö mi kë du ën te dou. Mi kë ta konda di bunu buka fëen nöömö da sëmbë ta lei de kumafa Masa Gadu abi bunuhati fuu libisëmbë tjika. Sö nöö di libi u mi dë da mi.

²⁵ "Nöö fa i si mi bi ta lontu a unu dendu dë ta lei unu fa di Njunjun Tii u Gadu dë, nöö ma o du ën möön e. Biga mi sabi bunu taa fa mi nango aki, wan o si mi ku unu wojo möön.

²⁶ "Nöö hën mbei mi piki unu gbelin taa di buuu fuunu an dë a mi liba. „Ee wan sëmbë i lasi pasi te ja go dou a Masa Gadu, nöö ma o tei hebi fii tjai e.“ ²⁷ Biga ma hoi baka möönsö fu konda da unu fa Masa Gadu kë heepi libisëmbë tjika.

²⁸ "Nöö awaa di Akaa u Gadu tei unu buta fuun ko hedima u dee sëmbë fëen u Efeise dë. Nöö un musu buta mëni taanga a di fa un ta libi e, ku di fa un ta tii dee sëmbë dee dë a unu maun. Leti kumafa wan sikafuma ta abi sikafu ta luku de ta seeka, nöö sö nöö un musu ta luku dee sëmbë fuunu ta hoi de a pasi bumbuu e. Wë biga de da sëmbë u di keiki u Masa Gadu di Masa Jesosi dëdë paka da ku di fëen seei buuu.

²⁹ "Nöö mi sabi taa fa mi o go disa unu aki, nöö sëmbë o ko a unu dendu kumafa takumbeti ta denda a sikafu mindi ta paaja de ta kisi ta kii. Sö sëmbë o ko a unu, nöö de an o a' tjalihati fuunu möönsö.

³⁰ "A unu dendu aki seei, sëmbë o hopo ta bia di buka tee an o dë tuutuu soni möön. Nöö a di fasi dë, de o ta biinga u ganjan dee oto biibima fu Masa Jesosi hai ko a de së.

³¹ "Hën mbei un musu ta dë ku kõni nöömö e, dee sëmbë. Un musu ta mëni kumafa mi bi ta bai unu a di së u Masa Jesosi soni hii dii jaa longi, ta fan ku hibiwan fuunu a ndeti ku didia. Mi bi ta tja fuka ku wata a wojo seei, ma ma disa u fan ku unu möönsö.

32 “Nöö fa mi nango aki, mi ta disa unu da Masa Gaangadu ku di Wöutu fëen fu de tja unu. Biga di Wöutu fëen ta lei u taa Gadu an ta libi ku u kumafa u dë, ma a ta libi ku u ku di fëen bunuhati. Nöö fa un ta piki di Wöutu dë kaa, nöö a o sa ta heepi unu möönmöön, be un sa ko kumafa Masa Gadu kë. Nöö a o sa heepi unu tu, fuun feni hii dee bunu fëen dee a ta da dee sëmbë fëen dee ko bunu nëen wojo kaa.

33 “Fa mi bi libi ku unu dë, dee sëmbë, ma bi abi giii hati wan daka fu mi sa tei möni a unu, ee nasö dee koosu fuunu a unu sinkii. 34 Unu seei sabi taa ku miseei maun mi bi ta wooko ta sölugu mi seei ku dee sëmbë mi ku de bi sai dë tu.

35 “Nöö mi bi ta du sö fuun sa si taa un musu wooko taanga ta heepi dee otowan dee suwaki möön unu. Un musu ta mëni nöömö fa Masa Jesosi bi taki taa dee sëmbë ta da sëmbë soni, de dë waiwai möön leki dee sëmbë ta feni.” Nöö a sö wan fasi Paulosu fan ku dee Efeise hedima u keiki te a kaba.

36 Nöö di a taki sö kaa, hën a tjökö kini a goon, hën ku dee otowan tuu, hën a begi Masa Gadu da de. 37 Nöö hën de tuu ta bai ta këe ta baasëen ta bosi ën. 38 Tjali nöö kisi de sö fu di a bi taki da de taa de an o si ën möön. Hën de tjëen go buta a boto.

21

Aki Paulosu dë a pasi nango

a Jelusalen.

1 Nöö di u ku dee hedima u keiki fu Efeise paati, hën u buta a mindi. Hën u nango tefa u dou a di paati de kai Koosi, hën u nama nëen. Hën di u kumutu dë, hën di dobooko möön hën u go dou a Lodosu, hën u nama naandë. Hën u kumutu a Lodosu hën u go dou a Patala.

2 Nöö di u ko dou a Patala, hën u si wan oto boto namanama naandë di o go a Finisia. Hën u subi nëen. Tefa di juu dou hën u tötö buta a mindi. 3 Hën u nango tefa u pasa Sipuusi a u töötömaun së. Hën u nango tefa u nama a di köndë u Silia de kai Tilusi, nöö naandë de o puu lai a di boto.

4 Hën u go a tela go suku dee biibima u Masa Jesosi naandë tefa u si de. Hën u tan ku de dë sëbën daka. Nöö fa u sai ku de dë, nöö di Akaa u Masa Gadu ta wooko a de liba hën de ta bai Paulosu nöömö taa be an go a Jelusalen.

5 Hën u dë tefa di juu dou fuu go. Nöö hën dee biibima u Masa Jesosi te dou ku mujëe ku mii u de tuu tja u go buta a pasi. U ku de kumutu a di köndë nöö hën u waka go dou a ze buka. Nöö hën u tuu tjökö kini a goon leti a sandu liba dë, hën u begi Masa Gadu te u kaba. 6 Nöö hën u toona hopo taanpu, hën u da adjoisi te u kaba. Hën u subi a di boto, hën dee sëmbë toona go a wosu.

⁷ Hën u kumutu a Tilusi ku di boto nango tefa u go dou a Tolemaisi. Hën u go da dee biibima u di köndë dë odi. U dë ku de dë wan daka te ndeti.

Aki lei andi pasa a Sesalia.

⁸ Dobooko möön hën u pasa. Hën u nango tefa u go dou a Sesalia, nöö hën u go a di wosu u Filipi. Hën da wan tjabukama u Masa Jesosi ta konda di buka fëen da sëmbë nöömö fu de sa biibi nëen liba. Di de bi pii dee sëbën womi tei a Jelusalen dë fu de musu ta sölugu dee biibima u Masa Jesosi, nöö di Filipi aki hën bi dë wan u de. Nöö hën u tan ku ën nëen wosu.

⁹ Wë nöö Filipi abi fö mujëe mii de aan manu wan daka, nöö dee mujëe mii tuu ta kisi fan a Gadu fu de konda da sëmbë.

¹⁰ Nöö hën u dë sëmëni daka. Hën di womi de kai Agabusi kumutu a Judea köndë ko a u. Nöö hënseei dë wan sëmbë di ta kisi fan a Gadu tu.

¹¹ Nöö di a ko dou a u dë, hën a tei di banti u Paulosu, hën a tai ën seei futu ku maun te a kaba. Hën a taki da u taa: “Di Akaa u Gadu taki e, a taa a sò wan fasi dee Dju sëmbë fu Jelusalen o kisi di sëmbë abi di banti aki, tai ën maun ku ën futu te de kaba. Nöö de o tjëen go da dee oto sëmbë na Dju.” Sö Agabusi taki.

¹² Wë nöö di u jei sò kaa, nöö u ku dee otowan dë tuu ta begi Paulosu gaantangi taa be an go a Jelusalen.

¹³ Hën a taki da u taa: “Dee sëmbë aki, andi seei ta bigi da unu un ta këe ta fuka mi hati? Fa mi dë aki, nöö ee de tai mi maun ku mi futu ma a’ toobi. Biga ee mi musu dëdë a Jelusalen fu Masa Jesosi hedi seei, nöö mi dë kabakaba fëen kaa.”

¹⁴ Wë di u si taa wa a’ köni fëen, u bai ën te u wei hën a nango fëen, nöö hën u disa. Hën u taa: “Wë antoobi. Fa i si i nango naandë, nöö di soni Masa Gadu kë, hën musu pasa ku i e.”

¹⁵ Nöö hën u seeka, hën u tei pasi fuu go a Jelusalen.

¹⁶ Nöö fa u nango dë, so u dee biibima fu Sesalia go ku u. Hën u ta waka tefa u go dou. Hën de tja u go a wan wosu u wan womi de kai Naason. Hën da wan u dee fosu sëmbë ko ta biibi Masa Jesosi a fesi. A dë wan sëmbë u Sipuusi ma a ko ta libi a Jelusalen. Nöö hën u tuwë lai nëen wosu.

¹⁷ Nöö di u ko dou a Jelusalen kaa, nöö hën dee otowan fuu dë, dee biibima u Masa Jesosi, de wai ku u tee na soni.

Aki dee tiima u keiki

da Paulosu lai.

¹⁸ Di dobooko fëen, hën u ku Paulosu, hën u go haika Jakobosi. Nöö di u go dou, hën u si dee oto tiima u keiki tuu nëen ala.

19 Hën Paulosu da de odi, hën de piki. Hën a sindo. Hën a pii dee soni tuu fia konda da de, dee Masa Gadu bi du nën liba di a bi dë a dee sëmbë dendu na u Isaëli. 20 Nöö di de jei dee soni Paulosu taki dë, nöö hën de ta wai seei ta gafa Masa Gadu fu dee soni dee a du.

Hën de taki da Paulosu taa: “Wë u jei. Wë ma womi, u kë taki wan soni da i aki. I sabi taa fa u dë aki nöö dusudusu Dju sëmbë ko ta biibi a Masa Jesosi liba, ma awaa de dë ku dee wëti u Mosesi gaanfa eti.

21 “Nöö de ta jei fii taa i ta lei dee oto Dju sëmbë dee ta libi a dee oto köndë taa de musu disa dee wëti u Mosesi. De ta jei taa i ta taki taa de an musu koti dee womi mii sinkii buta di maaka möön. De ta jei taa i ta taki taa de an musu hoi dee wëti dee de bi guwenti möön. Sö fii de ta jei.

22 “Wë unfa woo du? Biga de o jei nöömö taa i ko dou aki, nöö de o kë sabi ee dee soni fii dee de bi ta jei, ee de dë sö tuu.”

23 “Wë u abi wan pakisei fëen taa hën di soni aki fii du e. U a’ fö womi aki, de mbei buka ku Masa Gadu kaa fu de du wan soni. 24 Nöö de musu go a Gadu wosu go puuma de hedi kumafa di wëti u Mosesi dë. Nöö be i go ku de e, go seeka unu sinkii be un dë limbolimbo a Gadu fesi kumafa di wëti taki. Nöö joo paka di paima da de, nöö baka fëen de o puuma unu hedi. Nöö te sëmbë si sö kaa, nöö kumafa de bi jei fii nöö de o tei ën taa lëgëdë. Soni de ta mindi da i. Biga i seepi ta hoi dee wëti tu.

25 “Ma a di së u dee otowan na Isaëli sëmbë dee ta biibi a Masa Jesosi liba dë, nöö u bi manda pampia da de kaa u di taki di u bi sitampu dë taa de an musu njan di njanjan di dee oto sëmbë ta tuwë da dee gadu u de. De an musu njan soni buuu. De an musu njan wan mbeti ee buuu an kumutu nën sinkii. De an musu libi fanafiti a di së u manu ku mujëë. Dee na Isaëli sëmbë, nöö dee fö wëti aki nöö fu de musu hoi.”

26 Nöö di dee hedima fan sö te de kaba, nöö hën Paulosu du kumafa de taki dëen. Di dobooko fëen, hën a go nama ku de fö womi nöö hën de go seeka de sinkii kumafa di wëti bi dë fu de sa dë limbolimbo a Gadu fesi. Hën de go a di Wosu u Masa Gadu dendu go piki dee begima taa a sö wan daka de o ko limbo fu de sa tja paima ko da Gadu. Biga a bi musu dou sëbën daka bifö de limbo.

Aki de kisi Paulosu a

di Wosu u Gadu.

27 Nöö a fika piki dee sëbën daka kaba, hën Paulosu go a di Wosu u Masa Gadu. Hën wanlö Dju sëmbë fu Asia köndë ko si ën naandë. Hën de ko kisi ën gbolou panjan.

28 Hën de bai kai olo kai hii mundu taa: “Un Isaëli sëmbë un hesi ko a u oo! Di womi di ta sösö u Isaëli sëmbë da hii mundu

u si ën. A dë aki. Di sëmbë aki ta waka ta lontu ta konda taa dee wëti fu Mosesi an bunu, di wosu aki da sösö soni a goonliba. Sö a ta taki. Nöo awaa a ta tja dee oto köndë sëmbë ta ko a di Wosu u Masa Gadu aki ta poi ën.”

²⁹ Wë di soni mbei de taki sö. Biga de bi si ën a di köndë ganda mindi ku di womi de kai Toofimusi, di fu Efeise. An dë Isaëli sëmbë. Nöo hën de ninga taa a bi tjëen ko ku ën a di Wosu u Gadu ko booko di wëti u Isaëli.

³⁰ Nöo di de jei de bai sö, nöo hën de kule seei gililili ko gidjii. Hii di köndë ta mbei wajawajawajawaja. Hën de hai Paulosu voo puu tuwë ko a döo. Hën de hai dee döo u di Wosu tapa gbaa. ³¹ De ta biinga u kii ën wante fu di de ninga taa a booko di wëti.

Nöo fa de ta du dë, nöo hën sëmbë manda buka go a di gaan hedima u dee Loomë sodati dee dë a di köndë kaa taa hii Jelusalen ko ta mbei seei wajawaja sö.

³² Nöo di di hedima jei sö, hën a kai wanlö sodati fëen ku dee kabiteni u de taa de musu go ku ën wantewante. Hën de kule tjalalaa go dou. Di juu dë, de bi seti ta fon Paulosu kaa, ma nöo di de si dee sodati ta ko, hën de disëen u fon.

³³ Hën di hedima ko dou. Hën a panjan Paulosu puu a dee sëmbë ta fon mën dë maun. Nöo hën a manda sëmbë sötö ën ku tu bui buta dë, faa sa ko sabi andi da di soni ta pasa.

Hën a hakisi dee sëmbë taa: “Ambë da di sëmbë un ta fon di fon aki? Un hogi a du ufö un ta fon mën sö?”

³⁴ Nöo hën de ta bai ta konda di soni kpatjakpatja ma di fan u de an ta kai a di wan kamian. Hibiwan sëmbë ta taki fëen tee di hedima u sodati an ta jei di soni bunu möönsö andi bi pasa. Nöo hën a manda dee sodati taa be de tja Paulosu go a dee sodati wosu ka sëmbë an sa kisi ën möön.

³⁵ Nöo di de go dou a di sikada buka fu de subu go a liba, nöo dee hia sëmbë dë gidjii a de baka. Hën dee sodati hopo Paulosu a liba tja fu de an musu sa dou nëen.

³⁶ Nöo hën de ta waka a de baka ta ko ta bai ta manda de taa: “Un kii ën, un kii ën, un kii ën.”

³⁷ Nöo di dee sodati dou fu de tja Paulosu go a di wosu u de, nöo hën Paulosu kai di hedima taa: “Wë piimisi fii, mi sa fan ku i ö?”

Hën a mbei: “Hun? Sö i sabi u fan Giiki töngö nö? ³⁸ Na i bi dë di Egepiti sëmbë di bi kë buta sëmbë feti ku lanti nö? Na i bi tja dee fö dusu hogihatima bi ta kii sëmbë go a di gaan sabana nö? Mi ninga taa i wë bi da di sëmbë.”

³⁹ Hën Paulosu piki ën taa: “Nönö, mi da wan Dju sëmbë fu di köndë de kai Taasusi, wan köndë u Silisia. Nöo di köndë u mi na sösö köndë e. Nöo mi kë begi i gaantangi be i da mi pasi be mi fan wan soni ku lanti aki be de jei.”

⁴⁰ Hën a dëen pasi. Hën Paulosu taanpu a di sikada dë. Hën a hopo maun da de be de kabuka. Hën de kabuka pii u de haikëen. Hën a fan ku de a di Isaëli tōngō taa:

22

Aki Paulosu ta fan ku dee Isaëli sēmbē dee bi kisi ën.

¹ “Un haika, un dee Isaëli sēmbē u mi aki, mi kē taki wan soni da unu, be un si taa na hogi mi du e.”

² Nöö di de jei a ta fan a di Isaëli tōngō di de seei ta fan, nöö hën de kabuka seei pii sō ta haikëen andi a o taki.

Hën a taa: ³ “Mi wë da wan Dju sēmbē tu e, kuma unu. De pai mi a Taasusi a Silisia kōndë, ma nöö a Jelusalen aki seei de kiija mi. Nöö di womi de kai Gamalijëi, hënseei lei mi finifini a di sē u hii dee wëti u dee gaan sēmbē fuu. Nöö mi seepi tu, mi bi ta biinga seei a dee soni u Masa Gadu leti kumafa unu seei ta biinga nëen tide tu. ⁴ Biga a fesi nöö mi bi ta pena dee sēmbē dee ta libi a di njunjun biibi aki ta kii de. Mi seei bi ta kisi de ta buta a dunguwosu. Sō mi bi ta du ku de tjika. Womi ku mujëe tuu mi bi ta da sitaafu.

⁵ “Nöö fa mi ta taki aki, dee kuutuma fuu ku di Kaba Hei Begima fuu, tuu da kotoigima taa sō mi bi ta du e. Biga deseei mbei pampia da mi fu mi tja go da dee oto Isaëli sēmbē fuu dee dë a Damasikusi, fu go kisi dee biibima u Jesosi dee dë a di kōndë ala bui tja ko a Jelusalen aki fu da de sitaafu. Hën wë mi bi nango a Damasikusi u go du.

⁶ “Ma nöö di mi dë a pasi nango, mi bi ko zuntu ku di kōndë, nöö a bi dë kuma tuwalufu juu, sonuati. Hën te u mi kē si hën wan gaan limbo kumutu a gaangadu kai ko lontu mi tapa.

⁷ “Hën mi panta kai a goon. Hën mi jei wan tōngō kai mi tu pasi taa: ‘Saulosu, Saulosu, faandi mbei i ta sitaafu mi sō u du?’

⁸ “Hën mi hakisi ën taa: ‘Masa ee, ambë ta fan ku mi dë?’

“Hën a piki mi taa: ‘Mi, Jesosi fu Nazalëti, di sēmbē di i ta sitaafu sō, hën wë ta fan ku i aki.’

⁹ “Nöö di juu dë, dee sēmbē mi ku de bi nango dë, de an saandi ta pasa. De si di limbo ma de an jei di tōngō u di Sēmbē di ta fan ku mi di fan.

¹⁰ “Hën mi toona hakisi taa: ‘Masa, andi i kē fu mi musu du?’

“Hën a piki mi taa: ‘Hopu, nöö i go dou a Damasikusi. Nöö te i dou nöö sēmbē o ko konda da i dee soni ku dee soni dee Masa Gadu buta da i fii musu du.’ Sō a fan ku mi te a kaba.

¹¹ “Nöö di mi hopo fu mi go, hën ma ta si soni möön. Di gaan limbo dungu mi wojo. Nöö hën dee sēmbē ku mi bi sai dë panjan mi a maun tja go dou a Damasikusi go buta a wosu.

¹² “Nöö di juu dë, nöö wan womi de kai Ananiasi bi dë a di kōndë. Nöö di womi dë, a dë wan sēmbē ta libi a dee wëti fuu

Dju sēmbē gaanfa. An ta misi de. Hii dee Dju sēmbē fuu u di kōndē tuu ta gafēen seei taa a dē wan gaan bumbuu sēmbē.

¹³ “Nōō hēn di womi dē waka ko taanpu a mi bandja. Hēn a kai mi: ‘Mi baa Saulosu.’ Hēn mi piki. A taa: ‘Wojo fii musu limbo e.’

“Di juu dē, hēn mi hopo wojo luku ēn. Mi si soni gbegedee.

¹⁴ “Hēn a taki da mi taa: ‘Di Gadu fu dee gaan sēmbē fuu, hēn tei i buta fii musu ko sabi dee soni dee a kē du. A tei i buta fii sa si di Gaan Bumbuu Sēmbē fēen di na poi ēn wēti wan daka, sōseei tu fii sa jei ēn tōngō. ¹⁵ Nōō joo dē kotoigima u dee soni dee i bi si ku dee i bi jei ta konda de da hii mundu.

¹⁶ “ ‘Nōō fa i si u dē aki, an dē fii buuja mōōn e. Hopo be de dopu i. Kai Masa Jesosi nē be a puu dee hogi dee i bi du a i liba.’ Sō Ananiasi fan ku mi di daka dē.

¹⁷ “Nōō hēn mi dē tee wan daka, hēn mi toona ko a Jelusalen aki, hēn mi go a di Wosu u Masa Gadu go ta begi ēn. Te fu mi kē si, wan soni ko a mi a di wosu kuma mi ta sunjan. Ma na sunjan. ¹⁸ Masa Jesosi seei ko fan ku mi.

“A taa: ‘Womi hesi, kumutu a Jelusalen aki e. Fa i ko ta fan ku dee sēmbē u di kōndē aki ta konda dee soni u mi da de, de an o jei mōōnsō u de piki i buka.’

¹⁹ “Hēn mi taa: ‘Masa, unfa a waka de an o jei? Biga de bi sabi tuutuu taa mi wē bi da di sēmbē di bi nango a dee keikiwosu fuu Isaēli sēmbē ta kisi dee biibima fii ta fon ta sōōtō a dinguwosu. ²⁰ Nōō di dee sēmbē bi ta kii Sitefani fu di a bi ta konda soni fii da de hedi, nōō mi bi sai leti dē ta hoi dee koosu u dee sēmbē dee kii ēn dē. Di di buuu fēen bi ta kule ta kai a goon dē, mi bi dē taanputaanpu dē ta da de leti fu di kii de ta kii ēn dē.

“ ‘Nōō fa de si di libi u mi ko tooka sō aki, ma dē kuma fa mi bi dē mōōn, nōō unfa de an o sa piki mi?’ Sō mi hakisi ēn.

²¹ “Hēn a piki mi taa: ‘Tei pasi go nōō, womi. Mi ta manda i go a dee sēmbē na u Isaēli dee ta dē a dee longi kōndē, fii tja di buka u mi go da de.’ ”

Aki de jei taa Paulosu da

goon mii u Loomē.

²² Wē nōō fa Paulosu ta fan dē, dee gaan hia sēmbē naandē tuu dē pii ta haika andi a ta taki. Ma di de jei sō taa Masa mandēēn faa go a dee sēmbē na u Isaēli, nōō aan soni. Hati u de boonu te na soni. Hēn de tuu bai taanga taa: “Di sēmbē aki an fiti faa musu libi mōōn. Un kii ēn puu a goonliba e!”

²³ Hēn de ta bai ta kai wolo nōōmō ta wai dee koosu u de ta hiti gudugudu a liba ta du soni. Hati u de nōō boonu sō.

²⁴ Wē nōō di hedima u sodati an saandi mbei dee Isaēli sēmbē hati boonu sō, biga an dē Isaēli sēmbē faa fusutan soni u de. Nōō hēn a manda dee sodati taa de musu tja Paulosu go

buta a di sodati wosu, nöö de musu hupi ën faa sa konda di soni mbei de ta bai taanga sö. ²⁵ Hën de tjëen go seeka tai fu de hupi.

Hën Paulosu hakisi di kabiteni u sodati taanputaanpu dë taa: “Unfa di wëti dë? Un sa hupi wan goon mii u Loomë ufö un kuutu soni fëen ö?”

²⁶ Nöö di di kabiteni jei sö kaa, nöö hën a ko fëëë. Hën a go a di gaan hedima taa: “Wë di soni di i manda u fuu musu du aki, ma i sabi andi u ta du nö? Di sëmbë di i si u ta du di soni ku ën aki, a dë wan goon mii u Loomë.”

²⁷ Nöö hën di hedima ko a Paulosu. Hën a ko hakisi ën taa: “Tuu nö? I da goon mii u Loomë nö?”

Hën a piki taa: “Aai, sö mi dë e.”

²⁸ Hën di hedima taa: “Fa mi dë aki, mi paka möni tee a hia fu mi musu ko goon mii u Loomë e.”

Hën Paulosu piki ën taa: “Wë mi, an bi dë u mi paka. Wë biga dee sëmbë dee pai mi bi dë goon mii u Loomë kaa.”

²⁹ Nöö di dee sëmbë bi o hupi ën dë jei sö kaa, hën de hai kumutu wantewante nëen sinkii. Di hedima seei panta tu. Biga fa Paulosu bi dë goon mii u Loomë seei ma töku de bi söötö ën ku bui fu de hupi.

³⁰ Di dobooko fëen, nöö hën di hedima u sodati manda de taa be de lusu Paulosu puu di bui. Hën a manda kai dee Gaan Begima u Isaëli ku hii dee oto kuutuma u de be de ko miti kuutu, biga a kë sabi andi de ku Paulosu abi. Nöö di a kai di kuutu te de ko sindo, hën a tja Paulosu ko fu de fan fesi ku fesi.

23

Aki Paulosu dë a di kuutu.

¹ Hën Paulosu luku dee kuutuma diin. Hën a seti fan taa: “Dee sëmbë u mi aki, sensi di mi dë piki wan, nöö hën mi ta libi kumafa mi hati ta pakisei taa Masa Gadu kë fu mi musu libi te kisi fa u dë aki.”

² Di a taki sö kaa, nöö di Kaba Hei Begima de kai Ananiasi manda dee sëmbë dë a Paulosu bandja dë taa be de naki ën a buka.

³ Hën Paulosu taa: “Gadu o sitaafu i tu, i poipoi soni kuma wan bookowosu bandja de bi feifi ala. I sindo dë ta kuutu a mi liba a di së fuu Isaëli wëti, ma i seei booko di wëti fu di i manda sëmbë u de naki mi a buka.”

⁴ Hën dee sëmbë taanpu a Paulosu bandja dë hakisi ën taa: “Sö i ta kosi di Kaba Hei Begima u Masa Gadu nö?”

⁵ Hën a taa: “Dee sëmbë, un piimisi fuunu. Ma bi sabi taa hën da di Kaba Hei Begima e. Ün a’ leti tuu. Biga Gadu Buku taki taa ja musu kosi di sëmbë di dë a i liba ta tii i.”

⁶ Nöö di juu dë, Paulosu sabi taa fa dee kuutuma sai dë, nöö de dë a tu keiki paatëi. Hafu u de dë Saduseima. Hafu u de dë

Faliseima. Nöo de tu pei sëmbë dë an ta biibi di wan soni. Hën Paulosu fan möön taanga bai da de taa: “Dee sëmbë u mi aki, miseei dë wan Faliseima e, söseei dee gaan sëmbë u mi bi dë tu. Nöo fu di mi ta biibi kuma de taa dëdë sëmbë sa weki baka, hën mbei de tja mi ko a kuutu aki.”

⁷ Nöo di a taki sö kaa, nöo hën de tu paatëi bia ko ta fia ku deseai. ⁸ Wë biga dee Saduseima an ta biibi taa sëmbë sa dëdë toona weki. De an ta biibi taa Gadu abi basia nëen köndë. De an ta biibi taa sëmbë abi wan soni de kai akaa di ta libi u nöömö. De dii soni dë de an ta biibi. Ma dee Faliseima ta biibi dee soni dë tuu.

⁹ Hën dee kuutuma ta bai ta fia ku de na de nango ta ko. Nöo so u dee Faliseima dë bi dë Sabima u Wëti. Te wan pisi, nöo hën de hopo ta fia ku hatiboonu taa: “Di womi aki, Paulosu, wa ta feni wan föutu nëen möönsö. Kandë wan akaa ee nasö wan basia u Masa Gadu Köndë bi ko nëen tuu ko fan ku ën.”

¹⁰ Nöo hën di fia u de ko gaan buja seei, te di hedima u sodati di bi kai di kuutu ko fëëë taa dee kuutuma o kisi Paulosu hai tënë pisipisi. Hën a manda dee sodati go a goon ka de ta kuutu dë go puu ën ku taanga a de dendu tja go a dee sodati wosu, fu dee kuutuma an sa dou nëen möön.

¹¹ Hën di ndeti dë seei, Masa Jesosi ko taanpu a Paulosu bandja. Hën a fan ku ën taa: “Womi, tai hati e. Kumafa i si i bi dë kotoigima u mi ta konda soni u mi a Jusalen aki, nöo söseei i o dë a Loomë ta konda de tu.”

Aki wanlö sëmbë fiti buka

u kii Paulosu.

¹² Hën di dobooko fëën, hën dee Dju sëmbë fiti buka djula taa de an o njan möön, de an o bebe wata möön tu ee na de kii Paulosu. ¹³ Nöo dee sëmbë dee djula di djula dë, de pasa föteni womi.

¹⁴ Nöo hën de go a dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi u Isaëli taa sö de djula u de kii Paulosu, ee nasö de an o njan möön, de an o bebe. ¹⁵ Hën de taa: “Nöo fa u ta fan ku unu aki, nöo u kë unu ku dee oto gaan kuutuma manda wan buka da di hedima u sodati mbei taa un kë kai Paulosu a kuutu, fuun fan di soni fëën möön fini seeka. Nöo tefa a bazia dou a unu, nöo woo feni ën kii ufö a dou.” Sö de fan ku de te de kaba.

¹⁶ Ma di ten dë, nöo hën wan sisa mii u Paulosu jei taa sö de ta fiti buka fu de kii ën tio. Hën a go denda a dee sodati wosu go piki Paulosu taa sö dee sëmbë o du fu de feni ën kii.

¹⁷ Nöo di di kijoo fan ku ën sö te a kaba, hën Paulosu kai wan u dee sodati kabiteni taa: “Kabiten, ja ta si wan kijoo aki. A kë go a di gaan hedima u sodati. Hën mi kai i ko begi fii tjëen go nëen, ee a sa dou nëen. A a’ wan soni fu hën ku ën musu taki.”

18 Hën di kabiteni tjëen go da di hedima. Hën a taa: “Di womi de kai Paulosu di dë sötösötö dë, hën manda mi taa be mi tja di kijoo aki ko a i. A abi wan soni faa taki ku i be i jei.”

19 Hën di hedima tja di kijoo a maun go a së go hakisi ën taa: “Andi da di soni i abi u fan ku mi, kijoo? Fan be mi jei.”

20 Hën a taa: “Dee Dju sëmbë ko fiti buka ku deseei makandi. Nöo de o begi i fu amanjan nöo i tja Paulosu go a di gaan kuutu u de. De o mbei taa de kë kuutu soni fëen möön fini.

21 “Nöo na piki e. Möön föteni womi ta seeka fu de kisi ën kii. De bi soi makandi taa ee de an kii ën, nöo de an o njan möön, de an o bebe tu. Nöo de dë kabakaba fëen kaa e. I nöo de ta luku fii mandëen ko da de nöo de kii.”

22 Hën di hedima bai di kijoo taa be an konda da na wan sëmbë taa sö a bi ko nëen ko fan di soni ku ën. Hën a toona mandëen go.

Aki de manda Paulosu go

a Sesalia.

23 Hën a kai tu sodati kabiteni taa: “Un musu seeka tuhöndö sodati fu de go a Sesalia e. Nöo un tja sëbënteni sëmbë ku hasi ku tuhöndö sëmbë ku lanza. A nëigi juu fu ndeti, nëen un musu dë kabakaba seei pii fuun go.

24 “Nöo un musu seeka wan hasi di sa tja Paulosu nöo un tjëen ku kōni e, go a Gaama Felikisi.” *„Biga Sesalia, hën bi da di köndë u di gaama u di pisiwata di ten dë.”*

25-26 Nöo hën a mbei wan pampia manda da di gaama taa:

Mi, Kalaudio Lisiasi, mbei di pampia aki manda gaan odi da di gaan lesipeki Gaama Felikisi taa mi dë. 27 Nöo di womi i si mi ta manda da i aki, a dë wan womi di dee Dju sëmbë bi kisi panjan ta biinga seei u kii, nöo hën mi ko ku dee sodati u mi ko puu ën a de maun. Biga mi bi jei taki taa a dë wan goon mii u Loomë. 28 Nöo fa mi denda a di taki u de dendu aki, nöo mi bi kë jei andi de ku ën abi mbei de kë kii ën. Hën mi ko tei ën tja go a di gaan kuutu u dee Dju sëmbë. 29 Ma di mi ko luku di soni u de te mi kaba, nöo mi ko si taa a dë wan soni de ta fia a di së u dee wëti u Dju. Di soni an bi dë gaan soni sö fu de kii ën, ee nasö sötö a dunguwosu. 30 Nöo baka fëen, hën mi ko jei taa wanlö sëmbë fiti buka fu de kii ën. Hën mbei i si mi mandëen da i wantewante aki sö. Nöo mi o manda dee sëmbë dee ku ën a' soni fu de musu tja kaagi fëen ko da i ala. *„Na soni möönsö möön leki gaan odi.”*

Sö wan pampia di hedima u sodati manda da Gaama Felikisi.

31 Nöo hën dee sodati seeka tefa de kaba kumafa de bi manda de, hën de tei Paulosu a di ndeti dë tja go te na Antipatisi.

³² Hën di dobooko fëen möön, hën de paati baka ku baka. Dee sodati söndö hasi toona go a de wosu, ³³ hën dee dë ku hasi tja Paulosu go dou a Sesalia.

Nöö di de dou, hën de tja Paulosu go a di gaama. Hën de tei di pampia hën de da Gaama faa lesi.

³⁴ Nöö di a lesi di pampia te a kaba, hën a hakisi Paulosu taa: “Wë un köndë fii?” Hën a piki Gaama taa “De pali mi a di pisiwata u Silisia.”

³⁵ Hën a taa: “Antoobi. Te dee sëmbë ku i a’ soni ko dou, nöö mi o jei di soni fii.” Hën a manda sëmbë tjëen go buta a Könu Helodi wosu, nöö de musu tei wakitima buta fu de koti wakiti dëen.

24

Aki dee Isaëli sëmbë ta kuutu Paulosu a Gaama Felikisi fesi.

¹ Hën de dë te de a’ feifi daka, hën di Kaba Hei Begima Ananiasi ku wanlö Gaan Womi u Isaëli hën de faaka Paulosu ko a Sesalia. Nöö fa de ko dë, de tja wan afokati de kai Tetulusi faa fan ku Gaama da de. Nöö sö de ko u tja di kaagi u Paulosu ko da Gaama.

² Nöö di de ko dou, hën de manda kai Paulosu tja ko, hën de ko sindo. Nöö hën Tetulusi seti di fan, a taa: “Mati Köndë Masa, kumaa.”

Hën a piki.

Hën a taa: “Wë u ko a i aki. Wë di köndë fuu soni di i ta seeka da u, nöö u si bunu fëen. Biga u dë söndö kisi toobi longi kaa. Nöö di köni di i, Gaama, abi a i hati, nöö hën mbei sëmëni soni a di köndë fuu ko ta waka bunu. ³ Nöö hii fa i si un du dë, nöö hii u tuu ta si ën. U ta tei ën fu gaan soni. Nöö hën i si u ko piki i da i tangi, Köndë Masa.

⁴ “Nöö fa i si u ta fan ku i aki, nöö wa kë pena i. Ma u begi i gaantangi be i hoi pasensi da u pala sö be u fan te u kaba, nöö u go.

⁵ “Wë nöö di womi di i si u tja kaagi fëen ko da i aki, a dë seei wan gaan kaakeisëmbëma u goonliba. A ta suti faja a hii dee Dju sëmbë u goonliba tuu mindi tefa dee sëmbë ko ta mbei gidigidi a hii dee köndëköndë. Nöö a dë wan gaan nëbai sëmbë u di njunjun keiki de kai Nazaleni, nöö di keiki dë an ta kai a pasi ku di lei u Masa Gadu möönsö.

⁶ “Nöö hën a ko seei ko biinga u poi di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen dë, nöö hën u kisi ën panjan. [Nöö u bi o kuutu ën ku dee fuu wëti, ⁷⁻⁸ ma nöö hën di hedima u sodati Lisiasi ko puu ën a u maun ku taanga tei tja go gbolo.

“Nöö hën wë a taa dee sëmbë a’ kaagi fëen musu ko a i.] Nöö hën i si u ko a i aki, Gaama. Nöö te i seei fan ku ën te i kaba, nöö dee soni u ta fan ku i aki, nöö joo si taa u a’ leti a de.”

9 Nöo fa Tetulusi ta fan dë, hii dee Dju hedima ku ën ko dë tuu ta piki ku ën taa aai, sö a dë tuu.

Aki Paulosu seei ta fan.

10 Nöo di di afokati fan te a kaba, nöo hën Gaama tuwë maun da Paulosu, faa musu fan. Nöo hën di a o fan, hën a kai ën: “Gaama, mi wai fu di i da mi pasi fu mi seepi fan tu. Biga sëmëni jaa kaa di i ta kuutu da u Isaëli sëmbe a u köndë aki.

11 “Nöo te i luku fini, nöo joo sabi taa an pasa tuwalufu daka eti fu di mi go a Jelusalen u mi go begi Gadu a di Gaan Keikiwosu. 12 Nöo fa mi go ala, na wan daka mi ku sëmbe kisi takitaki fia wajawaja a di Wosu u Masa Gadu. Na a dee oto keikiwosu u Isaëli, na a ganda mindi seei, mi buta faja a sëmbe möönsö fu de ko ta mbei gidigidi.

13 “Dee soni de ta kaagi mi aki, ja sa suku fini a de te i si taa de dë tuu möönsö. Wë biga na wan ten de bi si ën sö wan daka a mi.

14 “Ma wan soni nöo mi sa piki taa tuu. Hën da di taki de taki dë taa mi dë wan sëmbe fu wan njunjun biibi, nöo sö mi go a di Pasi dë tuu. Ma fa de konda dë taa an ta kai ku di lei u Masa Gadu, nöo na tuu e. Mi ta begi di wan seepi Gadu di dee gaan sëmbe fuu bi ta begi a fesi. Nëen nöo mi dë eti. Dee soni dee Masa Gadu bi buta Mosesi ku dee oto tjabukama fu de sikifi dëen, nöo de tuu mi ta piki eti.

15 “Nöo mi ta biibi tu taa tee sëmbe dëdë de o toona weki baka, dee bi libi bunu a Masa Gadu wojo ku dee an bi libi bunu tuu. Nöo söseei dee sëmbe ta kaagi mi aki, söseei de ta biibi tu. 16 Nöo fu di mi ta biibi dee soni dë, nöo hën mbei mi ta biinga nöömö fu mi dë ku limbohata a Masa Gadu fesi ku libisëmbe fesi tuu.

17 “Wë nöo sëmëni jaa u mi disu fu di mi kumutu a Jelusalen. Nöo di soni mbei mi toona ko, fu di mi tja möni ko fu de da dee penama u dee Isaëli sëmbe fuu. Nöo mi bi kë tja paima go buta da Masa Gadu tu. Dee soni dë mbei mi toona ko a Jelusalen.

18 “Nöo di mi dou, nöo hën mi o go a di Wosu u Masa Gadu u go du dee soni dë. Mi bi seeka sinkii u mi kaa buta limbolimbo kumafa di wëti taki. Nöo fa mi go dë, sëmbe an bi hia a di Wosu. Wajawaja an dë.

19 “Ma nöo wanlö Dju sëmbe fu Asia bi sai dë, nöo hën wë de ko si mi dë, nöo hën de mbei toobi ku mi. Ma nöo fa de mbei toobi ku mi seei, ma de an ko a i aki möönsö. Ee mi ku de bi a’ soni, nöo misikuma de wë bi musu tja di kaagi u mi ko da i.

20 “Ma ee nasö, nöo mbei dee otowan aki konda da i andi de feni di de bi kuutu soni u mi a dee gaan kuutuma fesi a Jelusalen. 21 Wë biga ma saandi u mi de sabi u de ko konda da i möönsö möön leki di wan kodo soni tö di mi bi fan ku de taa fa de ta kuutu a mi liba dë, de ta kuutu da mi fu di mi ta biibi

taa sēmbē sa dēdē toona weki. Hēn nōō da di soni di mi taki ala fu de sa tja kaagi u mi ko taki da i aki.”

²² Fa Paulosu ta fan dē, nōō Gaama Felikisi ta haikēēn. Wē a sabi soni bunu u dee sēmbē dee ta waka a di Pasi u Masa Jesosi, fa de ta libi.

Hēn a taki da dee kuutuma taa: “Woo luku di sodati hedima Lisiasi be hēn konda da u andi a bi si, bifō woo kuutu di soni dou.”

Aki ta lei fa Paulosu bi dē

a Sesalia.

²³ Hēn a manda di sodati kabiteni taa a musu buta wakitima da Paulosu. Ma an dē taa hiniwan juu de musu ta dē nēēn liba. De musu ta dēēn pasi be a ta feni wan piki böō. Nōō de an musu tapa dee mati fēēn tu fu de an sa sōlugu ēn.

²⁴ Baka sōmēni daka, hēn Gaama Felikisi toona ko a di kuutuwasu möōn, ku di mujēē fēēn de kai Duusila, di dē Isaēli sēmbē. Hēn Gaama toona manda kai Paulosu ko nēēn möōn. A kē jei di fan fēēn andi a ta taki. Hēn Paulosu fan ku de di fa sēmbē musu ta biibi a Masa Jesosi Keesitu liba.

²⁵ Hēn a ta fan ku Gaama ku ēn mujēē ta bai de taa de musu libi bunu a Masa Gadu wojo. De musu sabi u tai hati disa soni. De an musu libi kumafa de hati kē a di sē u hogi. Hēn a bai de taa: “Woo dē te wan daka, nōō Masa Gadu o kuutu a libisēmbē liba kumafa de bi libi.” Sō Paulosu ta fan ku de gbelingbelin tjika.

Nōō fa a ta fan dē, nōō Gaama ta haika, hēn a ko fēēē. Wē biga an ta libi bunu. Hēn a taki dēēn taa: “Wē womi, fa i fan aki, mi jei. Nōō toona go fii ufō. Te mi feni pasi möōn nōō mi o manda kai i, be i toona ko fan ku u möōn.”

²⁶ Baka u di dē, sōmēni pasi Gaama ta manda sēmbē ta kai Paulosu nōōmō, a ta ko ta fan ku ēn. Nōō Gaama ninga taa te Paulosu ko nēēn, nōō a o pakēēn gaan möni fu Gaama sa puu ēn a dunguwosu.

²⁷ Baka tu jaa hēn Gaama Felikisi kumutu a gaama, hēn de buta wan otowan de kai Polisiusi Fesitu fu tja di kōndē. Nōō fa Felikisi kumutu dē, a disa Paulosu leti a dunguwosu dē fu di a kē abi bunu nē a dee Dju sēmbē hedi. Hēn mbei an puu ēn möōnsō.

25

Aki dee Isaēli sēmbē ku Paulosu ta fan a Gaama Fesitu fesi.

¹ Baka dii daka u di Gaama Fesitu ko a Sesalia faa suba a gaama, hēn a go a Jelusalen go waka.

² Nōō di a go dou, nōō hēn a ta fan ku dee Gaan Begima ku dee oto tiima u dee Dju sēmbē. Hēn de tja kaagi u Paulosu ko dēēn wantewante.

³ Hën de begi Gaama taa gaantangi be a du de wan bunu, be a manda Paulosu ko a Jelusalen da de. Nöö fa de ta begi ën dë, nöö de ta seeka u te a mandëen da de, nöö de tapëen a pasi kii.

⁴ Hën Gaama piki de taa: “Wë fa Paulosu dë a Sesalia dë, a dë a wakitima kaa, nöö be a dë fëen nöö. Abiti möön nöö mi seei o toona go ala. ⁵ Nöö te mi nango, nöö un sa manda so u dee fesima fuunu ko ku mi. Ee Paulosu bi du wan hogi nöö un sa tja kaagi fëen go kuutu ala.” Sö a piki de.

⁶ Hën Gaama fika a Jelusalen kuma teni daka sö ufö a pasa go a Sesalia awaa. Tefa di dobooko hën a ko sindo a kuutu. Hën a manda sëmbë taa be de tja Paulosu ko nëen.

⁷ Nöö di de tja Paulosu ko dou, nöö hën dee Dju sëmbë dee kumutu a Jelusalen lontu ën buta a djegi. Hën de tja sëmëni kaagi fëen ko konda da Gaama taa a ta du gaan hogi. Ma fa de ta fan dë seei, ma de an saanfa u taki ën te Gaama sa si taa sö Paulosu bi du tuu.

⁸ Paulosu seepi piki de taa: “Fa mi Paulosu dë aki, ma buuse na wan u dee Isaëli wëti fuu. Ma du soni di na bunu a di Wosu u Masa Gadu wan daka. Ma du soni na bunu ku di Gaan Könu u Loomë wan daka tu. Fa mi dë aki, na wan u dee soni dë mi du wan daka.”

⁹ Di Gaama haika tefa a kaba, nöö a kë feni bunu në a dee Dju sëmbë. Nöö hën a hakisi Paulosu taa: “Wë i sa go a Jelusalen be de go kuutu dee soni de ta taki aki a mi fesi ala ö?”

¹⁰ Hën Paulosu piki Gaama taa: “Ka mi dë taanputaanpu aki a wan u dee kuutuwaso u di Gaan Könu u Loomë, mi dë aki kaa, nöö de sa kuutu mi leti aki. Biga ma du dee Dju sëmbë hogi wan daka, leti kumafa i seepi sabi dë, fu de puu mi aki tja go ala.

¹¹ “Ee mi bi du wan gaan hogi tjika fu de kii mi, nöö ma bi o fëëë sitaafu fëen. Ma dee soni dee sëmbë ta kaagi mi aki, nöö ee de aan leti nöö na wan sëmbë a’ pasi fu de tei mi buta a de maun fu de du hogi ku mi. Fa mi dë aki, mi kë go a di Gaan Könu a Loomë e, be a kuutu da mi.”

¹² Di Paulosu taki sö te a kaba, Gaama jei. Nöö hën hën ku dee oto kuutuma fëen dee ku ën ta tja di köndë, go a së go kuutu te de kaba. Hën Gaama piki Paulosu taa: “Wë antoobi. Di i taa i kë go a di Gaan Könu, nöö mi o manda i go nëen.” Nöö di a taki sö kaa, nöö hën di taki dë kaba.

Aki Könu Agiipa ku Gaama Fesitu ta fan.

¹³ Hën de dë tefa wan daka. Hën di Isaëli könu de kai Agiipa hën ku ën sisa Benisi ko a Sesalia ko wai ku Gaama Fesitu fu di de butëen Gaama u di köndë.

¹⁴ Nöö di de ko, hën de sai naandë sëmëni daka. Hën Gaama Fesitu fan soni u Paulosu ku Könu Agiipa, a taa: “Di womi di bi

dë gaama a mi fesi de kai Felikisi, di a kumutu a gaama, hën a disa wan womi sөөтösөөтö a dunguwosu aki.

15 “Nöö hën di mi go a Jelusalen, hën dee Gaan Begima ku dee gaan womi u Dju tja kaagi u di womi ko da mi ko begi mi gaantangi taa mi musu da di womi adjabëë da de.

16 “Hën mi piki de taa an dë guwenti fuu dee Loomë sëmbë fu da wan sëmbë adjabëë söndö na kuutu u kai fu hënseei musu piki dee sëmbë ku ën a’ soni.

17 “Nöö di mi taki sö kaa, hën de ko a Sesalia aki. Nöö ma buuja. Di dobooko fëen wante, hën mi go sindo a kuutu fu mi kuutu da de. Hën mi manda sëmbë taa be de tjëen ko a mi.

18 “Hën dee felantima fëen hopo taanpu a pë fu de kaagi ën konda dee soni fëen da mi. Ma de an taki gaan hogi fëen kumafa mi bi mëni taa de bi o taki. 19 Ma de ta fia ku ën a di së u di biibi u de soni. De ta fia ku ën fu wan dëdë sëmbë de kai Jesosi, ma Paulosu ta piki de kodo taa a dë ku libi eti.

20 “Nöö fa de ta fia ta fan dë, mi ta jei, ma ma saanfa u kuutu möönsö a di së u dee keiki soni u de. Hën mi hakisi Paulosu ee a kë go a Jelusalen fu de tja dee kaagi fëen go kuutu ala.

21 “Ma a taa a kë fuu sa hoi ën aki fu te u sa mandëen go da di Gaan Könu a Loomë be hën kuutu di taki seeka dëen. Hën mi manda dee wakitima taa de musu hoi ën da mi. Te mi feni okasi, nöö mi o mandëen go da di Gaan Könu.”

22 Di Gaama Fesitu taki sö kaa, hën di könu taki dëen taa: “Wë miseei kë jei fa di womi ta fan.”

Hën a taa: “Wë antoobi. Amanjan wante nöö joo jei ën.”

Aki de seti kuutu Paulosu baka.

23 Hën di dobooko fëen hën Könu Agiipa ku Benisi ko dou. Nöö di de ko dou, hën dee sëmbë u di köndë ta wai ta mbei piizii da de te na soni. Hën de denda a di kuutuwosu ku dee hedima u sodati ku dee tiima u di köndë. Hën de ko sindo. Hën Gaama Fesitu manda sëmbë taa de musu tja Paulosu ko da de. Hën de tjëen ko.

24 Hën Gaama Fesitu seti di kuutu taa: “Wë Köndë Masa, hedima u köndë ku föluku, ja si di womi u tja ko taanpu a u fesi aki. Wë nöö hii dee Dju sëmbë fu Jelusalen te dou ku Sesalia aki tuu tja kaagi fëen ko da mi. De bai taa a musu dëdë, an musu dë a libi möön. Nöö hën di womi wë i si disii.

25 “Nöö fa mi wegi soni fëen luku tefa mi kaba aki, ma si a du soni tjika faa musu dëdë e. Ma di hën seepi taki taa a kë go a di Gaan Könu faa kuutu dëen, nöö hën mi piki taa mi o mandëen go a Loomë kumafa a kë.

26 “Ma nöö wan soni toobi mi. Ma sabi di soni fëen fini tjika fu mi mbei pampia manda da di Gaan Könu taa sö wan soni a du. Hën mbei mi manda kai ën faa ko a u aki, be un kuutuma tuu musu jei fa a o taki, ma u kë be Könu musu haika möön

fini. Nöo fa a o taki te a kaba aki, i musu feni piki mi fu mi manda pampia da di Gaan Könu.

²⁷ “Biga an bunu da mi u mi manda wan sëmbë buibui da di Gaan Könu söndö pampia e. Mi musu piki ën di soni di u ku ën abi te mi mandëën go.”

26

Aki Paulosu ta fan ku Gaama Fesitu ku Könu Agiipa.

¹ Wë nöo di di Gaama taki sö te a kaba, hën Könu Agiipa taki da Paulosu taa: “Womi, wë da di soni aan soni. I sa piki kumafa di soni fii dë, boo jei.”

Hën Paulosu hopo maun a liba da de faa fan ku de. ² Hën a taa: “Köndë Masa, kölöku tja mi fu di mi ko dou a i aki, fu ko piki i fu hii dee soni dee Dju sëmbë tja mi ko kaagi da unu. ³ Wë biga i sabi hii dee guwenti fuu Isaëli sëmbë finifini, te dou ku dee soni dee u ta fia ta taki. Nöo fa i si mi o fan ku i aki, nöo mi begi i hoi pasensi haika mi.

⁴ “_Fa dee Dju hedima tja kaagi u mi ko da i aki, an bi dë fanöudu fu de du sö e._ Biga fu sensi di mi bi dë pikiwan ta libi a mi köndë te kisi Jelusalen fu tefa u dë aki, hii dee Dju sëmbë tuu bi sabi fa mi ta libi. ⁵ Biga de sabi mi longi kaa. Nöo ee de bi kë, nöo de bi sa taki da i taa Faliseima mi bi dë. Nöo dee sëmbë fuu dee dë u di paatëi dë, de ta hoi dee wëti u Dju möön hii dee oto sëmbë fuu tuu. Nöo söseei miseei bi ta hoi de tu.

⁶⁻⁷ “_Nöo kumafa i seei sabi kaa,_ Masa Gadu bi paamusi dee fesiten sëmbë fuu taa te wan daka dëdë sëmbë sa weki baka. Nöo, Köndë Masa, di soni Masa Gadu paamusi dë, nöo hii u dee tuwalufu lö sëmbë fu Dju, u tuu këen. Hën mbei u ta lesipeki Gadu ta begi ën a ndeti ku didia nöömö fuu tuu musu feni ën. Ma tökuseei dee Dju sëmbë seei ta kuutu a mi liba fu di mi ta piki di soni dë taa a dë sö tuu.

⁸ “Köndë Masa, faandi mbei un Isaëli sëmbë wan sa piki taa Masa Gadu sa weki sëmbë puu a dëdë köndë?”

⁹ “Ma wë sö mi seepi bi dë tu o. Biga mi bi abi di pakisei taa mi musu ta biinga u tapa dee soni u Jesosi fu Nazalëti, fu në fëen an musu kisi gafa. ¹⁰ Nöo hën wë da di soni di mi bi ta du a Jelusalen. Dee Gaan Begima fuu seei da mi taki taa sö mi musu kisi dee sëmbë u Jesosi tja go söötö a dunguwosu. Nöo fa de bi ta manda sëmbë u de kii de dë, nöo mi seepi bi dë a dendu tu.

¹¹ “Sömëni pasi mi bi ta denda a dee keikiwosu fuu go kisi dee biibima fu Jesosi ta sitaafu. Mi bi ta buta ku de seei fu de musu poi hën në taa de an dë ku ën möön. Mi bi dë fajafaja a di soni dë tee mi ta kule ta suku de te dou a dee köndëköndë na u Isaëli ka de bi kule go, fu mi sa sitaafu de.

12 “Nöö a di soni dë mi bi nango a Damasikusi e. Fa mi nango dë, nöö dee Gaan Begima fuu bi da mi pampia ta da mi pasi a dee hogi mi nango du dë. 13 Ma nöö Köndë Masa, fa mi bi nango dë, a wan juu ten fu sonuati, hën mi si wan gaan limbo kumutu a gaangadu, a sëndë möön sonu lontu u koti zaaa tapa, mi ku dee sëmbë nango ku mi dë. 14 Hën u tuu panta te u tombi kai a goon.

“Hën mi jei wan tōngö kuma sëmbë. A fan ku mi a u Isaëli tōngö hakisi mi taa: ‘Womi Saulosu, faandi mbei i ta sitaafu mi sö? Ja ta si taa ku i seei i ta du hogihogi nö?’

15 “Hën mi hakisi ën taa: ‘Ee Masa, ambë ta fan ku mi aki?’

“Hën a taa: ‘Mi wë e, Jesosi, di sëmbë di i si i ta sitaafu sö.

16 “ ‘Nöö hopo taanpu e. Biga mi ko a i fu tei i ko futuboi u mi. Nöö fa mi ko a i tide aki, nöö i musu taki ën da sëmbë, te dou ku hii dee oto soni dee mi o toona lei i möön.

17 “ ‘Nöö fa i si mi ta manda i aki, nöö na fëëë. Mi o taanpu ku i a hii së ka mi o ta manda i go, fu dee Dju sëmbë ku dee sëmbë na Dju tuu an o sa feni i kii.

18 “ ‘Biga mi ta manda i fii musu ta fan ku de e, be wojo u de ko limbo, be de kumutu a di së u dungu ko a di së u limbo. I musu fan ku de puu de a di kaakiti u di didibi basu, be de feni di heepi u Gadu. Nöö fa de o piki i buka dë, nöö ma o hoi dee hogi du u de a bëë möön. Nöö mi o konda de a dee otowan u mi dendu dee ko dë apaiti da Gadu fu di deseëi bi biibi a mi tu.’ Sö a taki da mi e.

19 “Nöö Köndë Masa, wë di soni di ko a mi dë, nöö Masa Gadu soni wë. Nöö ma niingëën. Mi piki leti kumafa a taki da mi. 20 Biga mi go a Damasikusi hën mi go konda di buka da dee sëmbë fu ala te mi kaba. Hën mi toona go a Jelusalen go fan ku dee sëmbë a Jelusalen te dou ku dee oto Dju sëmbë u hii Judea köndë tuu. Nöö hën mi toona fan ku dee sëmbë na Dju. Fa mi ta konda di buka da dee sëmbë a dee köndëköndë dë, nöö mi ta taki da de taa de musu disa di hogilibi u de bia ko a di së u Masa Gadu. De musu libi bunu be hii sëmbë sa si taa hati u de bia tuu.

21 “Nöö fu di mi ta waka ta konda di buka da dee Dju sëmbë ku dee na u Dju tuu dë, nöö fëën hedi dee Dju sëmbë kisi mi a di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen dë ta biinga u de kii mi.

22 “Ma Masa Gadu heepi mi mbei de an kii mi. Nöö hën i si mi dë ku libi te tide eti, ta taanpu aki ta konda dee soni u Gadu nöömö da sösö sinkii sëmbë ku hedima tuu. Ma ta taki wan oto soni möön leki dee soni Mosesi ku dee oto fesiten tjabukama fuu bi ta taki. 23 Biga de bi ta konda taa a bakaten di sëmbë de kai di Keesitu o ko, nöö de o dëën sitaafu kii. Hën o dë di fosu sëmbë o dëdë weki a goonliba faa feni libi u teego. Nöö a o jabi pasi da dee Dju sëmbë fëën ku dee na Dju sëmbë tuu u de sa ko

a di sê u limbo. „Sö dee fesiten sêmbê bi taki e, nöö fa u dë aki nöö a ko pasa tuu.”

²⁴ Di ka Paulosu fan dou dë, nöö hën Gaama Fesitu bai taa: “Paulosu, i lau e. Dee hia soni fii i lei dë mbei i ta fan laulau sö.”

²⁵ Hën a piki taa: “Mi lesipeki Köndë Masa, ma lau e. Dee soni mi ta taki aki nöö tuutuu soni de dë e, fii musu sa pakisei. ²⁶ Nöö mi sabi taa di Könu sabi de kaa, biga de an pasa a wosu dendu tjubitjubi fu sêmbê an sa sabi de. De tuu pasa a lanti wojo wajaa. Hën mbei ma ta fëëë u taki de.”

²⁷ Hën a bia hakisi di Könu taa: “Könu o, dee soni dee fesiten tjabukama u Masa Gadu bi sikifi buta dë, ja ta piki de nö? Mi sabi taa i ta piki de.”

²⁸ Hën Könu piki ën taa: “Wë ma womi, fa i ta fan ku mi aki, i mëni taa i sa mbei mi ko biibi a Jesosi wantewante aki sö nö?”

²⁹ Hën Paulosu piki ën taa: “Ee wantewante i sa ko, ee te bakaten seei, ma a’ toobi. Ma mi ta begi Masa Gadu da i ku dee otowan ta haika mi aki tuu taa un sa ko kuma mi, boiti di fa mi dë buibui a maun aki.”

³⁰ Di Paulosu taki sö kaa, nöö hën Könu Agiipa ku Gaama Fesitu hopo, de ku Benisi ku hii dee otowan tuu dee bi dë sindosindo dë, hën di kuutu booko.

³¹ Nöö fa de nango dë, hën de ta fan ku deseeri taa: “Di womi aki an du hogi möönsö fu de musu kii ën e. An musu dë a dunguwosu seei.”

³² Hën di könu fan ku di gaama taa: “Ee an bi hakisi i kaa fii mandëën go a di Gaan Könu u Loomë, nöö u bi sa puu ën a dunguwosu. Wë ma di a hakisi i sö kaa, nöö wa sa puu ën möön.”

27

Aki de ta tja Paulosu go a Loomë.

¹ Hën de dë te wan daka, hën de buta taa de o manda Paulosu ku wanlö oto sêmbê söötösöötö ku bui go a Loomë. Nöö hën de tei wan sodati kabiteni de kai Julisi buta faa musu tja dee sêmbê dë go a di Gaan Könu. Nöö di kabiteni dë ta wooko da di Gaan Könu seei.

² Nöö di juu dë, wan zeboto bi kumutu a di köndë de kai Adamitia „ko tjökö a Sesalia dë” ufö a o go a Italia Köndë. Nöö a di boto dë de o tja Paulosu, biga a Italia Köndë Loomë dë. Nöö di boto o ta nama a dee köndëköndë fu di ze bandja u Asia nango te a dou a Italia.

Hën u subi a di boto dë tefa u kaba. Hën u wai buta a mindi. Nöö fa u nango dë, nöö di womi u Masadonia de kai Alisitakusi di ta dë a Tesalonika hën o go ku u tu.

³ Hën di dobooko fëen hën u nango tefa u nama a Sidon. Nöö di sodati kabiteni libi bunu ku Paulosu. Biga a dëen pasi faa go a tela a dee mati fëen fu de sa sölugu ën.

⁴ Hën u toona ko subi a boto. Hën u buta a mindi. Ma di ventu ta hai u baka taanga te wa sa go. U musu ta waka a bandja së u di paati de kai Sipuusi nango ka di ventu an ta hai u baka sō möön.

⁵ Baka fëen möön, hën u waka a di ze langalanga ta pasa dee köndë u Silisia ku Panfilia, hën u go nama a di köndë de kai Mila u Lisia köndë.

⁶ Hën di u ko dou, hën di sodati kabiteni ko si wan boto fu di köndë u Afiikan de kai Alekesania nango a Italia. Hën a mbei u tei di boto dë.

⁷ Nöö di u kumutu a Mila, wa sa waka hesi. U ta waka teigiteigi ta ko nöömö te dou sömëni daka ufö u ko zuntu ku di köndë de kai Kinidusi. Tökuseei wa dou möönsö. Di ventu ta hai u baka kodo te wa sa go a di pasi di u bi musu go möön. Hën u ko pasa di paati de kai Saamoni kisi di gaan paati de kai Keeta, nöö hën u ta waka a di së bandja fëen ka di ventu an ta naki u sō möön.

⁸ Ma nöö fa u ta waka zuntu ku di bunu së u di paati nango dë seei, ma tökuseei di ventu ta tja u nango baka eti. Nöö hën u ta waka ku taanga nango, tefa u go nama a wan kamian u Keeta de kai Bumbuu Lampeesi. A dë zuntu ku di köndë de kai Lasea.

⁹ Nöö fa u ta du dë, u ta lasi ten seei. Biga di gaan begi daka u dee Dju sëmbë di de ta begi söndö njan pasa kaa, nöö te di daka dë pasa nöö an bunu u waka a di ze möön.

Te wan pisi hën Paulosu hopo bai de taa: ¹⁰ “Womi, mi si taa ee u kumutu aki go möön, nöö di boto o booko nöö woo kisi makei. A kandë lai fuu o go. A kandë so fuu o dëdë tu.”

¹¹ Fa Paulosu fan dë, hën di sëmbë abi di boto ku di sëmbë di ta tjëen, piki taa de sa go. Hën di sodati kabiteni nama ku de, an piki di fan u Paulosu. ¹² Nöö di gaan së u dee sëmbë dee dë a di boto, deseeti an kë tan a Bumbuu Lampeesi dë. Biga di kamian an bunu da di kötö wei, nöö de kë biinga luku ee de sa go dou a di köndë de kai Fenikisi go tan ala tefa di kötö ten pasa. Biga Fenikisi hën da wan bunu lampeesi u Keeta. Di ventu an ta kisi taanga ala a hii së kumafa a ta kisi a Bumbuu Lampeesi.

¹³ Hën u dë te wan pisi. Hën wan ventu kumutu a di ze ko a u, an bigi. Nöö di lö ventu dë, hën de mëni taa de kë. Nöö di a ko wante, nöö hën de hai di hanka u di boto. Nöö hën u tuusi buta a mindi. Hën u ta waka langalanga a bandja së fu di paati kumafa u sa waka zuntu ku tela tjika.

¹⁴ Ma fa u nango dë te fuu kë mëni, nöö hën wan gaan ventu kumutu a di oto së u di paati dou a u. Nöö di ventu dë, hën da

di gaan ventu u di ze. ¹⁵ Hën a kisi u a wataliba dë vuuu ku di boto. Hën a bia u viooo go a di ze mindi piiii. De biinga u tii di boto te de wei hën de disa. Hën di ventu ta tja u go ka a kë a sösö kamian.

¹⁶ Te wan pisi hën u ko zuntu ku wan piki paati de kai Kalauda, ka di ventu an ta kisi u taanga sö möön. Nöö hii fa u nango dë, u ta hai wan piki boto ta tja ku u, ¹⁷ nöö hën u hopo ën hai ku taanga tuwë ko a di boto dendu gbogolou. Hën baka fëën hën de tei köödëi hën de tai di gaan boto lontu hii ën sinkii ko dou fu di ventu an musu tjëën go booko.

Nöö hën de fëëë taa di boto o tjökö a di gaan sandu de kai Siite. Nöö hën de saka di zei di dë a di boto zaaa ko basu fu di ventu an sa tja u go hesi sö möön. Nöö di de seeka sö te de kaba, nöö hën di boto dë a di wata liba ta diipi nango ta ko ta tja u go ka di ventu kë.

¹⁸ Di dobooko fëën, hën di gaan ventu ta kisi u eti ta seki di boto taanga kuma a sa singi u. Hën de puu hafu u dee lai a di boto tuwë go a wata.

¹⁹ Di u dii daka fuu di u kumutu a lampeesi, hën dee wookoma u di boto seei tei dee wooko lai u di boto tuwë go a wata.

²⁰ Hën u dë a di boto dendu sëmëni daka. U hopo wojo luku liba te u wei, wa ta si teeja möönsö. Wa ta si sonuwojo. Di gaan ventu an ta saka möönsö, te nöö na wan fuu ta mëni möön taa woo kumutu ku libi.

²¹ Nöö di ten dë, dee sëmbë bi dë longi söndö njan. Biga de bi dë ku gaan pakisei te na wan u de ta mëni soni u njan möön.

Hën u dë te wan pisi, nöö hën Paulosu hopo taanpu a u mindi. Hën a taki da de taa: “Womi, hën di soni aki wë mi bi taki da unu taa wan boo kumutu a Keeta e. Ee u bi tan ala di soni aki an bi o miti u, nöö dee lai fuunu an bi o kaba a sösö.

²² “Ma nöö haika, un tai hati e. Di boto hën a o booko kaba a sösö, ma na wan fuu o lasi u libi. U tuu o kumutu.

²³ “Nöö di soni mbei mi taki sö. A di ndeti, hën di Gadu di mi ta dini aki, a puu wan basia fëën köndë manda ko taanpu a mi bandja ko fan ku mi, biga mi dëën sëmbë. ²⁴ Hën a taki da mi taa: ‘Womi Paulosu, na panta e. I musu nango te i dou a di Gaan Könu fesi nöömö faa kuutu soni fii. Nöö Gadu dë ku i. A o da i hii dee sëmbë ku i ta waka a di boto aki, de tuu o kumutu. Na wan u de o dëdë.’

²⁵ “Wë nöö womi, mi ta futoou Masa Gadu e. Di soni i si a manda ko piki mi aki, sö nöö a o pasa nöömö. Hën mbei mi ko fan ku unu taa un tai hati e. Woo libi. ²⁶ Ma fa i si u nango aki, di ventu o tja u go naki a wan paati, ma u tuu o kumutu.” Sö Paulosu fan ku u.

²⁷ Nöö hën u dë tee di u teni-a-fö ndeti fuu, di ventu ta tja u nango zaaa eti a di pisi u di ze de kai Adiia. Nöö hën kuma a di

tuwalufu juu fu ndeti, hën dee tiima u di boto ko ta fii taa u ta zuntu ku sē tela. ²⁸ Nöo hën de maaka di wata luku. A fundu föteni mēti. Hën di u go wan pisi möön hën de toona maakēn möön, hën a ko diiteni mēti.

²⁹ Hën de ko panta taa di boto o go naki booko a wan sitonu kamian. Hën de saka fö hanka tuwē go a wata djolou a di boto gogo. Hën de ta begi soni fu didia musu ko.

³⁰ Nöo di juu dē dee sēmbē ta tii di boto, de kē fusi go. Nöo hën de go puu di piki boto u bi ta tja a di boto dendu dē tuwē a wata. De ta ganjan u otowan mbei taa de kē tuwē hanka a di boto hedi sē. Ma möiti wē de ta mbei fu de go disa u otowan a di boto dendu.

³¹ Ma Paulosu si de. Nöo hën a piki di kabiteni ku dee oto sodati sai dē taa: “Ee dee tiima u di boto kumutu go disa u, nöo wan o libi möön e. Woon dēdē.”

³² Nöo di dee sodati ko jei sō kaa, hën de hopo kisi de ufangi hën de koti dee tatai u di piki boto tuwē. Di boto diipi go fiaa.

³³ Hën di ganian kanda, hën Paulosu fan ku de taa: “Un haika e, dee sēmbē. Tide mbei teni-a-fö daka un dē aki ku bookohedi. Hati fuunu ta latja te wan ta njan. ³⁴ Nöo mi begi unu be un njan wan pikiwan. Biga ee wan njan nöo woon dēdē. Wan panta tumisi e. Biga na wan niën fuunu hedi uwii seei o lasi.”

³⁵ Hën di a taki sō kaa, hën a tei wan bēēē. Hën a da Masa Gadu tangi a de tuu fesi te a kaba. Nöo hën a booko wan pisi, hën a ta njan. ³⁶ Nöo di de tuu si sō kaa, nöo hën de tai hati, hën deseai njan tu. ³⁷ Nöo u dē tuhöndö ku sēbēnteni-ku-sikisi womi a di boto dē e, sō u bi hia tjika.

³⁸ Nöo di u njan te u kaba, hën u bigi puu lai möön ta tuwē a wata fu di boto musu möön fukē. Dee lai u ta puu ta tuwē a wata dē, de dē sakusaku u di soni de ta mbei boon.

³⁹ Tefa kamian limbo, hën de ta si tela ma de an sabi di kamian. Hën de luku ën hën de si taa di kamian abi wan godo dē ku sandu balalaa. Nöo hën de taa de o biinga luku ee de sa tjökö di boto nēn.

⁴⁰ Hën de koti dee tatai ta hoi dee hanka tuwē disa a di ze. Hën de lusu dee tatai ta hoi dee pada. Hën de hopo di zei seeka faa sa kisi di ventu möön taanga be a tja u go a fesi möön hesi. Nöo di de seeka sō te de kaba, nöo hën u nango zaaaa faa tja u go dou a di sandu.

⁴¹ Nöo di u nango, te fuu kē sabi hën di sipi hedi tjökö a di sandu djoo ka tu ze buka ta kule ko miti. U peka gingin. Fa u peka dē, nöo di boto hedi hën peka, an sa buli. Ma di wata ta naki di boto gogo nango ta ko djugudjugu tefa a booko pisipisi.

⁴² Nöo di dee sodati si sō kaa, de panta taa dee sitaafuma o sun go kumutu, nöo de kē kii de wante. ⁴³ Ma di sodati

kabiteni an kë u de kii Paulosu, hën a bai de taa be de disa dee sëmbë, be de an kii de. Hën a taa, dee sëmbë dee sa' u sun nöö be de fosu djombo go a wata sun go a së. ⁴⁴ Nöö dee sëmbë na sabi u sun, nöö de musu subi a dee paanga liba ku dee bookobooko boto pisi liba, nöö de hai go a së.

Nöö di u du sö kaa, hën u tuu dou a tela. U libi.

28

Aki Paulosu dë a Malita.

¹ Nöö di u nango te u go dou ku libi a tela ufö u ko sabi taa di paati u naki dë hën de kai Malita.

² Nöö dee sëmbë u di köndë kisi u ku wai, de hoi u bunu, de mbei u sëmbë. Fa di tjuba ta kai ta fon u dë u ta kötö, hën de zunta faja da u, u ta këndë. ³ Paulosu seei ta pii udu ta tja ko zunta faja. Te wan pisi hën di faja kendi wan sindeki a di udu dendu, hën a kumutu ko njan mën a maun gaa peka gingin.

⁴ Hën di dee sëmbë u di köndë si di sindeki pekapeka nëen maun, hën de taa: “Wë di sëmbë di sindeki njan peka nëen maun aki, goonliba si taa an dë fa a libi möön e. Biga de singi a ze kumutu, an dëdë, nöö hën di sindeki njan mën. Wë nöö di sëmbë dë musu dë wan hogisonima.” Sö de taki.

⁵ Hën Paulosu sakwi di sindeki vau puu tuwë a faja. Fa a njan mën dë seei, töku na wan soni du ën.

⁶ Di juu dë, dee sëmbë dë pii ta luku. Biga de ta mën taa ka a njan mën tjika dë, nöö te wan pisi maun fëen o soi ee nasö a tombi kai dëdë. Hën de luku ën te de wei, soni seei an du ën möönsö. Hën de bia pakisei taa: “Wë di sëmbë dë, a musu u dë wan gadu. Biga di sindeki aki an sa njan sëmbë sö, nöö a fika ku libi.”

⁷ Nöö di hedima fu di paati dë hën de kai Pubiisi. Nöö a abi wan gaan pisi u di köndë zuntu ka di sindeki njan Paulosu dë. Nöö hën a tja u go nëen. Hën a sölugu u bunu hoi u seei dii daka longi.

⁸ Nöö di tata u di hedima bi dë suwakisuwaki. Fëbë ku bëë dë ku ën te na soni. Nöö hën Paulosu go nëen go begi dëen te a kaba, hën a nama maun nëen. Hën di tata bëtë gbegede. A ko bunu.

⁹ Nöö di dee sëmbë ta libi a di paati jei sö, hën de go piki hii dee sikima u de a hii dee köndëköndë u di paati, hën de tuu ko a u ko suku heepi nöö hën de tuu fia ko bunu. ¹⁰ Hën de bigi u a sömëni fasi seei. Tefa di daka woo kumutu dë, hën de buta dee soni u a' fanöudu a boto da u.

¹¹ Nöö u bi a' dii liba naandë. Nöö di woo go, hën u tei wan boto fu Alekesania de kai “De Tumii u Liba”. A bi sai dë ta luku fu di kötö wei musu pasa. Hën u subi nëen wai buta a mindi.

Aki Paulosu go dou a Loomë.

¹² Nöo di u kumutu a Malita hën u go nama a wan köndë de kai Silakuse. Nöo u hoi dii daka dë, ¹³ hën u kumutu. Hën u waka langalanga a di ze bandja. Hën u go nama a di köndë de kai Legiun. Dobooko fëen, hën wan ventu kumutu a u baka ta ko, nöo hën u kumutu ku ën. Hën di dobooko hën u nama a Puteoli.

¹⁴ Nöo di u ko nama a Puteoli, hën u ko si wanlö biibima u Masa Jesosi dë, hën de begi u fuu tan ku de sëbën daka. Hën u tan tefa di sëbën daka dou, hën u kumutu dë go dou a Loomë.

¹⁵ Wë nöo di u bi ta waka a futu fuu go dou a Loomë, nöo hën dee sëmbë u Masa Jesosi fu ala jei taa sö u ta ko. Hën de kai a pasi waka ko miti u. Hafu u de waka te dou a di wojowojo fu di gaan pasi de kai Apii. Hafu u de fika a di kamian de kai Dii Wakama Wosu ta luku u.

Nöo di Paulosu si taa sö de du, nöo hën a dëen taanga. Hën a da Masa Gadu tangi fu di piizii de mbei ku ën dë. Wë da sö di waka fuu waka bifö u dou a Loomë.

¹⁶ Nöo di u go dou a Loomë, hën de da Paulosu pasi fëen wanwan sa libi, ma a abi wan sodati ta watji ën.

Aki Paulosu ta fan ku dee Dju sëmbë a Loomë.

¹⁷ Nöo baka dii daka fëen fu di a dou, hën a kai dee hedima u Dju dee dë a Loomë taa be de ko nëen be a fan ku de. Nöo di de ko dou, hën a fan ku de taa: “Dee Isaëli sëmbë u mi aki, a Jelusalen wë mi kumutu. Ma fa mi dë buibui aki seei, ma na dee wëti u dee gaan sëmbë fuu mi poi e. Ma du hogi ku dee otowan fuu fu Isaëli tu, ma tökuseei de wë kisi mi a Jelusalen ala tja go da dee Loomë lanti fu ala.

¹⁸ “Nöo di dee lanti hedima ko öndösuku mi libi luku tefa de kaba, de an si föutu a mi seei möönsö fu de musu kii mi, nöo hën de kë puu mi a dunguwosu. ¹⁹ Ma nöo dee Dju sëmbë an kë piki. Nöo di ma si na wan oto baaku möönsö, hën mi taa mi kë ko a di Gaan Könu aki faa kuutu da mi. Ma fa mi ko aki seei, an dë taa mi kë tja kaagi u dee sëmbë fuu u Isaëli ko da di Könu e.

²⁰ “Hën mbei mi kai unu fu mi fan ku unu, fuun saandi da di soni mbei mi dë buibui aki. Fu di mi ta biibi taa di Heepima u Isaëli di u bi ta mëni faa ko nöo a ko kaa, fëen hedi mbei mi dë sөөтösөөтö ku di këti aki.”

²¹ Nöo di dee Isaëli sëmbë jei sö, hën de toona piki ën taa: “Wë nöo dee Isaëli sëmbë fuu a Judea ala an sikifi soni fii a pampia manda da u aki möönsö e. Na wan u dee sëmbë fuu dee kumutu ala tja kaagi fii ko da u aki tu.

²² “Ma nöo ee joo fan ku u a di soni di i, Paulosu, ta biibi, nöo fan ku u boo jei. Wë biga wan soni fu di biibi fii nöo u ta jei nöömö taa a hii kamian ka i ta taki a di njunjun biibi dë liba kaa, nöo a ta tja fia. Nöo u kë sabi soni fëen finifini e.”

²³ Di de fan sō kaa, nōō hēn de buta daka. Tefa di daka dou, nōō hēn de ko a Paulosu te a hia nēēn wosu. Hēn a ta fan ku de wan hii daka fu tefa sapate, ta leti de fa Masa Gadu ko ta tii libisēmbē a wan hii njunjun fasi. Nōō fa a ta fan dē, a ta tei Gadu buku ta lesi dee soni Mosesi ku dee fesiten tjabukama u Masa Gadu bi sikifi, ta puu da de. A ta biinga ku de nōōmō fu de musu biibi taa dee soni de bi sikifi buta dē, soni u Masa Jesosi wē de bi ta taki nōō awaa de ko pasa.

²⁴ Nōō fa a ta fan ku de dē, de jei di fan. So u de piki taa tuu. Ma nōō so u de an kē tei ēn seei.

²⁵ Te wan pisi hēn de hopo u de go. Hēn Paulosu fan ku de wan pasi mōōn ufō de go taa: “Di Akaa u Masa Gadu bi abi leti e, di a bi ko a di tjabukama fēēn de kai Jesaaja liba. Biga a fan ku dee gaan sēmbē fuunu taa:

²⁶ Go fan ku dee Isaēli sēmbē aki taa:

‘Woon ta haika soni nōōmō
ma wan o ta fusutan.
Woon ta luku soni nōōmō
ma wan o ta si soni mōōnsō.’

²⁷ Biga dee sēmbē dee i si u ta fan ku de aki,
de a’ taanga hati te de an sa bia pakisei mōōnsō.

De a’ taangajesi poi.

De tapa de wojo seei u de an si soni.

Ee de an bi tapa wojo,

nōō de bi o si soni ku de wojo,

nōō de bi o jei soni ku de jesi,

de bi o a’ fusutan a de hedi dendu,

nōō de bi o bia ko a mi.

Nōō mi bi sa kula de.

Ma de an kē.

²⁸ ‘Sō Gadu bi fan ku dee gaan sēmbē fuunu, nōō mi kē mbei un sabi taa sō un dē te tide eti.’

“Wē nōō di wan ta kē piki di buka u Masa Gadu aki faa heepi unu, nōō mi taki da unu taa a ta manda di Buka go da dee sēmbē dee na Isaēli e, nōō de o piki.”

[²⁹ Di Paulosu fan sō tefa a kaba, hēn dee Dju sēmbē kumutu dē. Nōō fa de nango dē, hēn de ta fia wan gaan fia nango fu di fan a fan ku de dē hedi.]

³⁰ Baka u di dē, hēn Paulosu libi a di wosu hii tu jaa longi, ta paka di wosu hēnseei. Nōō a ta kisi hii dee sēmbē dee ta ko nēēn tuu ku wai. ³¹ A ta konda nōōmō fa Masa Gadu tja wan njunjun tii ko, nōō a ta lei dee sēmbē ta ko nēēn dē dee soni u Masa Jesosi Keesitu nōōmō. An ta fēēē seei u taki de. Nōō sēmbē an ta tapēēn tu fu an taki de.

A kaba.

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Loomë

Wan wöutu a fesi.

Söo. Wë di pisi u Gadu Buku aki sö, nöo di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu hën sikifi ën manda da wanlö biibima u Masa Jesosi a di köndë de kai Loomë. Nöo fa a sikifi ën da de dë, nëen bi tja de ko a biibi e. Ma a buta taa a kë mbei wan lëisi faa go haika dee sëmbë u Loomë naandë. Nöo hën mbei a sikifi di biifi aki da de u de sabi ambë dëen, ku andi da di buka di a ta konda.

Nöo a di biifi aki, Paulosu ta lei gbegedee seei dee soni ku dee soni dee dë a di Buka u Masa Jesosi dendu. Nöo di mama sondi a taki a di biifi dë taa: Libi u teego fii fendi, nöo an dë sondi di wan sëmbë sa kisi ku ën seei kaakiti möönsö. Ma Gadu hën ta da u ën ku ën bunuhati te u nama ku Masa Jesosi.

Nöo Paulosu ta taki a sëmëni oto soni liba tu, a di biifi aki dendu. A ta lei fa hii sëmbë dë a wogi du basu, nöo de tuu o kisi sitaafu a Gadu ee na de biibi a Masa Jesosi liba. Hën tö sa mbei i ko limbo a Gadu wojo. Hën a toona ta lei fa di Akaa u Gadu tö nöo sa puu wan sëmbë fu an musu libi hogilibi möön.

Nöo a ta lei andi dee wëti u Gadu kë taki, ku fa dee Dju sëmbë ku dee sëmbë an dë Dju tuu dë a dendu u dee sondi Gadu buta faa du. Sëmëni oto soni a lei dee sëmbë u Loomë u de fusutan di Buka möön bunu.

Nöo di a o tapa di biifi, nöo hën a lei fa biibima ku biibima musu ta libi ku deseeri makandi, ku fa de musu ta libi ku lanti. Nöo hën a tapa di biifi ku odi apaiti.

Nöo te joo lesi di biifi aki, nöo joo si fa Paulosu bi abi fusutan tjika fu dee soni Gadu du da u a Masa Jesosi. Nöo i seei o ko abi möön bunu fusutan u de tu.

Aki di pampia seti.

¹ Wë dee sëmbë u Loomë dë, mi ta manda gaan odi da unu. Nöo di sëmbë di ta mbei di biifi aki, nöo mi da Paulosu, wan futuboi u Jesosi Keesitu di hënseei kai buta apaiti fasi taa mi musu dë wan tjabukama fëen ta konda di Bunu Buka u Gadu da sëmbë.

² Nöo di Buka mi ta konda aki sö, nöo Gadu bi paamusi ën gaanduwe a fesi e. Biga a bi taki ën da dee fesiten tjabukama fëen, nöo hën de sikifi ën buta a di Buku fëen. ³ Nöo di Buka aki, a nama a di Mii fëen de kai Jesosi Keesitu, di dë di Masa fuu.

Fa Jesosi sai dë, dee sëmbë, a libisëmbë fasi nöo a bi dë di bakamii fu Könu Dafiti, ⁴ ma nöo te i luku ën te i kaba, nöo i ta

si gbegedee taa Gaangadu Mii seei di dë. Biga libi fëen bi dë limbolimbo söndö föutu, ufö a weki baka a dëdë a wan kaakiti fasi. Sö di Akaa u Gadu bi dë nëen tjika.

⁵ Nöo di Mii u Gadu di u ta taki aki, hën wë libi ku u ku ën bunuhati. Hën a da u di wooko fuu sa ta tja di Buka fëen ta paaja da dee pepei sëmbë u goonliba, be de sa biibi ën nöo de o sa piki ën buka. ⁶ Nöo un dee biibima u Loomë seei dë a dendu tu e, u dee sëmbë dee Gadu kai fuun ko dë sëmbë u Jesosi Keesitu. ⁷ Nöo hën i si mi ta mbei di biifi aki da unu.

Masa Gadu lobi unu e, dee sëmbë. A kai unu fuun ko dë apaiti sëmbë dëen. Nöo mi ta manda gaan odi da unu taa u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu tuu musu ta tja unu ku de bunuhati. De musu da unu böo.

Aki Paulosu taki di fa a kë go haika dee biibima u Loomë tjika.

⁸ Wë nöo a di fosu kamian nöo mi ta da di Gadu fuu di mi ta dini aki tangi da unu tuu a Jesosi Keesitu në. Biga de tei di fa un ta biibi ën naandë tja go paaja a hii kamian. ⁹ Nöo fa mi ta dini ën ku hii mi hati ta konda di Bunu Buka fëen Mii aki, nöo hënseei dë kotoigima u mi e. A sabi taa ma ta fëekëtë unu a di begi u mi möönsö. Hiniwanten mi ta mëni unu. ¹⁰ Nöo mi ta begi ën nöömö, a kandë mi sa feni pasi fu mi dou a unu ala awaa, ee Gadu kë. ¹¹ Biga wë mi hangi u si unu gaanfa seei, dee sëmbë, u mi musu tja wan soni u di Akaa u Gadu ko paati ku unu, be di biibi fuunu ko möön taanga.

¹² Boo taki ën sö taa mi kë fu mi ku unu tuu musu miti fuu da u seei taanga, fa u ta biibi Gadu makandi aki. ¹³ Tuu e, dee sëmbë, mi kë mbei un ko sabi taa sëmëni pasi mi buta kaa fu mi sa ko a unu. Mi kë ko wini sëmbë a unu mindi naandë da Gadu, leti kumafa mi bi wini sëmbë a sëmëni u dee köndë ka dee sëmbë na Dju ta libi, ka mi bi ta waka. Ma nöo hën mi ta biinga te tide, soni ta tapa mi nöömö.

¹⁴ Fa mi ta konda di Buka u Masa Jesosi aki, dee sëmbë, nöo mi musu u kondëen da hii sëmbë e, dee sëmbë dee kisi lei ku dee an kisi lei wan bëtë, dee sëmbë dee ta fusutan soni bunu ku dee sëmbë dee an ta fusutan soni wan bëtë, de tuu mi musu ta konda di Buka da. ¹⁵ Hën mbei mi kë ko a unu a Loomë ala, be mi kondëen ala tu.

¹⁶ Nöo fa mi ta konda di Bunu Buka u «Masa Jesosi» Keesitu aki, nöo sen an ta kisi mi dëen wan pikiwan seei. Kwetikweti. Biga mi sabi taa hën ta tja di kaakiti u Gadu ko da hii dee sëmbë dee ta biibi ën fu de feni di heepi u Gadu, u de an lasi go kaba a sösö.

Nöo di Buka aki sö, fosufosu a bi dë fuu dee Dju sëmbë, ma fa u dë aki a ko dë da hii sëmbë tuu. ¹⁷ Hën ta lei u di fasi fuu sa ko bumbuu a Gadu wojo. Nöo di fasi u ta taki aki, a Gadu a

kumutu. Nöö ku biibi a ta seti, nöö ku biibi nöö a nango dou tu, leti kumafa de sikifi a di Buku u Gadu taa: Di sëmbë di dë bumbuu a Gadu wojo, hën ta libi ku biibi nöömö nango.

Aki ta lei fa Gadu hati boonu ku dee sëmbë dee na a' bisi ku ën.

¹⁸ Dee sëmbë o, di hatiboonu u Masa Gaangadu a liba ala ta kai a so sëmbë liba kaa e, biga de an ta mëni Gadu seei. Fa de sai u de dë, nöö de ta biinga u tapa dee soni dee dë leti, fu di de kë libi di takuhatilibi u de go dou. ¹⁹ Wë biga ee fu de sabi soni u Gadu nöö de sa sabi ën o. Gadu seei wë mbei de sa sabi ën limbolimbo. ²⁰ Biga fa Gadu sai dë, ja sa si ën ku wojo e. Ma te i luku dee wooko fëen te i kaba, nöö i sa si di kaakiti fëen di dë u teego, ku di Gadu fasi fëen di a abi. Biga fu sensi di a mbei goonliba, dee soni dee a bi mbei dë limbolimbo u hii sëmbë sa si, hën mbei na wan sëmbë sa puu ën seei taa an bi sa sabi ën.

²¹ Ma hii fa dee lö sëmbë dee u bi taki dë sabi Gadu seei, ma nöö de an ta lesipeki ën ta dëen di hei di a abi taa a dë Gadu. Na tangi seei de ta dëen. Nöö fëen mbei de ko ta pakisei sösö soni, hati u de ta mëni wisiwasi te de an abi bumbuu fusutan möön. ²² Hii fa de ta mbei taa de këni seei, ma di soni dë mbei de toon gaan wisiwasima. ²³ Biga de tei di waiti u di Gadu fuu di an ta dëdë möönsö hën de tuwë go a kapëë. Nöö hën de bia mbei pindi u dee soni dee sa poi kaba a sösö buta nëen kamian, kuma libisëmbë, kuma fou, mbeti, ku dee soni dee ta hai ku bëë a goon. Dee lö soni dë de go pii tja ko ta dini a Masa Gadu kamian.

²⁴ Nöö fa de du ën tjika dë, nöö hën mbei Gadu disa de be de go du andi de kë ku dee hogihatilibi u de, tee nöö fa u dë aki de ko ta du dee soni dee na fiti libisëmbë u de du ku deseai a di së u manu ku mujëë soni. De ta poi deseai sinkii ta kaba a sösö. ²⁵ De tuwë dee leti soni u Gadu tuu fiaa a kapëë go tei ganjanganjan soni. Ka u de ta dini Masa Gaangadu di mbei hii soni u mundu, nöö hën de tei dee soni dee a mbei buta ta begi nëen kamian. De disa di bumbuu Gadu dë di u musu ta begi ta gafa nango nöömö söndö kaba. A tan sö.

²⁶ Nöö hën mbei Gadu disa de tu, be de libi söndö sen kumafa de ta hangi a de hati, tee nöö dee mujëë seei an ta libi a di fa Gadu buta u de ta libi ku womi möön. De bia ko ta du soni dee na fiti fu libisëmbë musu du. ²⁷ Söseei dee womi tu, de disa fa Gadu buta de u de libi ku mujëë, nöö hën de ko ta kë de na de. Hën dee lö giii dë ko dë kendikendi a de hati tee de go ta libi fanafiti ku de seepi kuma manu ku mujëë. Nöö hën wë i si taa de ko feni di sitaafu ta tja di fiti di lö takulibi di de ta libi naandë.

²⁸ Fa dee sëmbë sai u de dë, dee soni u Gadu de bi sabi naandë, hën de feni taa an dë fanöudu u de hoi de a de pakisei

möön. Nöo fëen mbei Gadu disa de, be de du dee poipoi soni de ta pakisei dë go dou, be de ta du dee soni möönmöön dee na fiti fu libisëmbë du. ²⁹ Nöo hën hati u de ko fuu ku hii sootu pei hogifasi. Fa de sai u de dë, sösö hogihati ku langahati de ta abi. De aan toobi ku na wan wëti a dee hogi de ta du. De ta haun, de ta kii sëmbë, de lo' feti, de ta ganjan sëmbë, de a' hogihati u otowan, de ta tja sëmbë go sei, ³⁰ de ta guunjan sëmbë a baka. Fa de sai dë, de ta buuse Gadu seei, de ta saanti sëmbë ta wisiwasi otowan, de abi gaan fasi ta njan buka. De ta boi köni seei unfa de sa du hogi nango nöömö. De an ta piki mama ku tata buka möönsö. ³¹ Fa dee lö sëmbë sai u de dë, de aan bumbuu fusutan möön e. Ja sa futoou de a na wan soni. De aan tjalihati möön, nöo de an ta saa sëmbë möön tu.

³² Nöo hii fa de sabi taa Gadu a' leti di a buta taa dee sëmbë dee ta du dee lö soni naandë musu dëdë paati ku ën fu nöömö, ma nöo de aan toobi. De ta du sö nango nöömö. Nöo na di dë nöo, ma de ta da oto sëmbë taanga u de du sö tu. Sö dee sëmbë dë hogi tjika e.

2

Aki ta lei fa Gadu o kuutu

a wan leti fasi.

¹ Wë nöo a kandë kumafa un jei dee soni u taki dë, nöo un ta kuutu a dee sëmbë liba dee ta libi sö. Ma mi kë un sabi taa fa un ta kuutu dee oto sëmbë dë, ma nöo unu seei un ta kuutu tu e, dee sëmbë. Na wan fuunu sa puu hënseei a dendu, biga hii unu tuu ta du dee lö wogi naandë tu. ² Nöo u sabi taa Gadu abi leti te a ta kuutu a dee sëmbë liba dee ta libi a dee lö fasi dë. Na sö nö? ³ Ma nöo fa i ta suku u kuutu dee oto sëmbë dë, nöo i seei ja dë wan libisëmbë ta du dee soni dë tu nö? Nöo unfa i pakisei? I mëni taa di kuutu u Gadu an o kai a i liba tu nö? A o kai a i liba e! ⁴ Fëen mbei ja musu hei i seei fu di Gadu ta libi bunu ku i sö. Biga fa a abi gaan pasensi ku taihati da i dë, nöo a kë fu hati fii musu bia, fëen mbei a ta libi bunu ku i sö te kisi fa u dë aki.

⁵ Ma nöo fa i si i ta mbei taangajesi da Gadu naandë, hati fii an kë bia, ma i saandi i ta du ö? I ta pii di hatiboonu u Gadu buta dë faa musu kai a i liba a di daka di Gadu buta faa kuutu libisëmbë. Nöo a di daka dë, a o ko a limbo gbegedee fa Gadu ta kuutu leti tjika. ⁶ Biga a di juu dë, nöo a o paka hiniwan sëmbë a di sondi di a bi du. ⁷ Dee sëmbë dee bi ta libi bunu nöömö fu de feni gafa a Gadu ku di hei di a abi u da de, dee an bi kë dëdë, nöo dee lö sëmbë dë Gadu o da de libi fu teego. ⁸ Ma nöo dee sëmbë dee ta suku soni da deseeri nöo, de aan bisi ku dee leti soni u Gadu möönsö, de ta waka a hogilibi baka nöömö, nöo a dee sëmbë naandë liba di hatiboonu u Gadu o ko e. ⁹ Nöo fa i

si dee sëmbë sai dë, nöö toobi ku fuka o miti hiniwan u de, ee i dë Dju sëmbë, ee ja dë Dju sëmbë.

¹⁰ Ma ee wan sëmbë i ta libi bunu a Gadu wojo, nöö joo feni gafa a Gadu e, ku nëbai, ku kötöhati, ee i dë Dju, ee ja dë Dju.

¹¹ Biga fa Masa Gadu sai dë, an ta luku ambë da i.

¹² Ma haika e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë i ta du hogi ma ja sabi dee wëti u Gadu dee a bi da u dee Dju, nöö Gadu an o kuutu i ku dee lö wëti dë e. Ma seei joo kisi sitaafu, biga hogi i du. Ma ee wan sëmbë i sabi dee wëti ma jetiseei i ta du hogi, nöö ku dee wëti dë seei a o kuutu i da sitaafu. ¹³ Biga an dë taa te i jei dee wëti nöö Gadu o luku i u bumbuu sëmbë nëën wojo e, ma te i piki de ufö.

¹⁴ Dee sëmbë o, fa i si dee oto sëmbë dee na dë Dju sai dë, de an sabi dee wëti dee Gadu da u Dju sëmbë e. Ma te i luku de te i kaba, nöö so juu i ta si kuma de ta libi leti kuma de sabi dee wëti. Hii fa de an abi dee wëti dë seei, ma a dë kuma de ta buta deseai a de basu. ¹⁵ Nöö hën mbei i ta si taa dee soni dee wëti ta taki, nöö de tuu dë sikifisikifi a libisëmbë hati kaa. Biga te de ta poi de, nöö hati u de ta fon de. Fa de sai dë, hiniwan u de ta kuutu ku ën seei ta dëën seei leti ee nasö adjabëë, leti kuma a bi sabi dee wëti u Gadu kaa. ¹⁶ Nöö fëën mbei na wan sëmbë o fika söndö Gadu kuutu ën e. Biga wan daka o ko, nöö Gadu o buta Jesosi Keesitu faa kuutu hii dee tjubitjubi soni tuu dee dë a libisëmbë hati, leti kumafa di Buka di mi ta konda aki ta taki.

Aki ta lei taa aan heepi ee i dë Dju sëmbë ma ja ta hoi dee wëti.

¹⁷ Söö. Wë awaa mi o fan ku un dee sëmbë dee ta hopo unu seei naandë fu di un dë Dju hedi. Fa un sai dë, un ta langi a dee wëti dee Masa Gaangadu bi da dee fesiten sëmbë fuu taa de o tja unu go a Gadu. Un taa un dë wan apaiti sëmbë di Gadu ta luku fëën seei. Sö un sai dë ta njan buka ta taki.

¹⁸ Un taa un sabi hii soni Gadu kë kaa, un lei dee wëti fëën tee sabi andi da dee möön bumbuu soni u goonliba. Sö un ta taki.

¹⁹ Un taa un sa leti dee sëmbë seei dee an bi sabi soni u Gadu wan daka, be wojo u de ko limbo. Un ta taki taa un sa heepi de, be de kumutu a dungu ko a limbo.

²⁰ Un taa ee wan sëmbë aan fusutan, nöö un sa heepi ën be a ko sabi unfu faa musu libi. Un ta lei sëmbë seei kuma unu da mësitë nöö de da miii. Biga unu abi dee wëti dee ta mbei sëmbë ko sabi andi da tuu ku andi da ganjan. Na sö un ta taki nö?

²¹ Ma nöö mi hakisi unu e, taa fa un ta lei oto sëmbë dë, un ta lei unu seei tu ö? Fa un ta konda taa sëmbë an musu fufuu, wë nöö unu seepi wë? Wan ta fufuu ö? ²² Un sai dë ta bai sëmbë taa ja musu tei wan mujëë di an dë mujëë fii. Wë nöö unu

wë, wan ta du ën nö? Un taa un ta buuse dee pindigadu u dee oto sëmbë, ma nöö mi hakisi unu taa wan ta feni njan a dee pindigadu wosu u de nö? ²³ Un si? Fa un ta njan buka naandë ta mbei unu seei hei taa unu abi dee wëti u Gadu, ma nöö wan ta poi de ta sösö Gadu nö, dee sëmbë?

²⁴ Wan sabi fa di Buku bi taki nö? A taa: “Fu un dee Dju sëmbë i si aki hedi mbei dee oto köndë sëmbë ta kosi Gadu në e.”

²⁵ Deë sëmbë o, fa un dë Dju sëmbë tjika aki, nöö un abi di maaka a unu sinkii kaa taa un dë apaiti sëmbë da Gadu. Na sö nö? Wë nöö ee un ta hoi dee wëti dee Gadu bi da, nöö di maaka dë abi waiti. Ma nöö ee un ta booko dee wëti fëën nöö di maaka dë an abi wan wojo heepi. Biga di maaka nëën da di gaan soni. Nöö fa i ta booko Gadu wëti dë, nöö i ko dë leti kuma dee sëmbë dee na abi di maaka.

²⁶ Haika e, ee wan sëmbë an abi di maaka u Dju nëën sinkii, ma nöö libi fëën ta kai ku dee wëti u Gadu, nöö na Gadu o luku ën apaiti leti kuma a abi di maaka nëën sinkii, na sö nö? ²⁷ Nöö di lö sëmbë dë sa kuutu i o. Biga hii fa i abi dee wëti u Gadu sikifisikifi ku di maaka a i sinkii dë tuu seei, ma töku i ta booko dee wëti. ²⁸ Nöö sö wan Dju, an dë wan leti Dju a Gadu wojo e. Nöö sö seei tu di maaka a i sinkii dë, nëën da di tuutuu maaka di a ta si. Kwetikweti. ²⁹ Biga di sëmbë di dë wan leti Dju a Gadu wojo, nöö hati fëën hën tooka, na sinkii fëën. Nöö fa di hati fëën tooka dë, an dë fu di a abi dee wëti u Gadu sikifisikifi a pampia e, ma fu di di Akaa u Gadu hën du ën wooko nëën hati. Nöö sö wan sëmbë an ta feni gafa fëën a libisëmbë e, ma a ta feni ën a Gadu.

3

Aki ta lei fa Gadu dë u futoou

u nöömö.

¹ Wë a kandë fa mi taki dë, nöö so fuunu dee Dju sëmbë o hakisi taa: “Wë ee a dë sö, nöö un heepi seei a abi ee u dë Dju? Un heepi a abi fa u abi di maaka a u sinkii aki?” ² Aai, wë a abi heepi seei te a hila e. Nöö di fosu wan, hën da a u dee Dju sëmbë maun wë Gadu bi futoou dee wöutu fëën.

³ Ma nöö i abi so Dju sëmbë de an kë biibi Gadu, nöö unfa un pakisei? Fu di de an kë biibi, nöö hën da Gadu disa dee soni a bi taki ö? Sö un pakisei nö? ⁴ Nönö, kwetikweti! Gadu hën a o dë u futoou nöömö. Fa u dë aki, hii sëmbë u goonliba tuu sa ta lëgëdë ta mindi soni u de, ma Gadu hën an o du sö. A o du dee soni dee a taki nöömö.

Wan bi jei fa Dafiti bi taki a di Buku di a fan ku Masa nö? A taa:

Joo feni leti a dee fan fii dee i ta fan.

Fa de ta kuutu i dë, a bakaten i o wini de nöömö.

Sö a sikifi a di Buku.

⁵ Nöo a kandë wan sëmbë sa taa: “Wë ee di hogilibi fuu ta tja di bunulibi u Gadu ko a döo, nöo unfa a sa kuutu u te u ta du hogi? Naa fuu ta du wogi nango möönmöön nö, be në fëen bai.” Sö wan libisëmbë o fan. ⁶ Ma di lö fan dë, an bunu e. Biga ee sö a dë, nöo hën da Gadu an o sa kuutu a libisëmbë liba möönsö fu dee hogi de ta du.

⁷ A kandë tu wan sëmbë o taa: “Wë mi o ta mindi soni ta lëgëdë, biga hën o ta mbei di fa Gadu an dë mindisonima o ko möön limbo u sëmbë si. Nöo Gadu an o sa kuutu mi tu, biga mi ta heepi ën fu sëmbë sa si fa a bumbuu tjika. ⁸ Un boo ta du hogi nango nöömö, biga a ta tja bunu ko.” Sö wan soni so sëmbë ta mindi da u e, taa sö u ta lei sëmbë. Ma dee sëmbë dee ta fan dee lö soni dë, a fiti u de feni wan gaan sitaafu seei a Gadu e.

*Aki ta lei taa hii sëmbë dë
a hogidu basu.*

⁹ Wë nöo fa u taki dë taa Gadu bi hei u dee Dju sëmbë, nöo andi u lei a di dë? U dë bumbuu sëmbë möön dee sëmbë an dë Dju nö? Kwetikweti. Biga wë u bi taki kaa taa ee i dë Dju, ee ja dë Dju, ma hii u tuu ta dë a hogidu basu makandi a Gadu wojo. ¹⁰ Hën di soni dë wë de sikifi buta a di Buku u Gadu taa: Na wan sëmbë dë di ta libi bunu a Gadu wojo e.

Na wan kodo seepi.

¹¹ Na wan sëmbë dë tu di abi fusutan.

Na wan dë di ta suku Gadu.

¹² Hii de tuu fia bia disa Gadu,

de ko dë kaba-a-sösöma u mundu.

Na wan sëmbë ta suku u du wan bunu soni möönsö.

Na wan kodo seei.

¹³ Ee i haika di fan u de te i kaba

nöo a dë gaan poipoi soni,

leti kuma te i jabi wan baaku ka de bei sëmbë.

Nöo a de töngö, sösö ganjan tö nöo dë nëen.

¹⁴ Dee soni de ta puu a de buka ta taki,

de dë hogi kuma te sindeki njaan i.

Fa i si de sai dë,

buka dendu u de fuu ku siba ku bita fasi.

¹⁵ Hiniwanten de ta dë setiseti u de kule go kii sëmbë.

¹⁶ Hii ka de ta waka,

soni nöo de ta poi ta tja fuka ko da sëmbë.

¹⁷ Nöo di soni de kai fii ku sëmbë,

de an sabi ën seei.

¹⁸ Di fa libisëmbë musu fëëë Gadu,

de an saandi de kai sö.

Sö di Buku taki e, dee sëmbë.

¹⁹ Ma nöo fa di Buku u Gadu ta taki dë, nöo ambë a ta taki tuwë da? Na u dee Dju sëmbë nö? U wë a ta taki e. Biga u sabi

taa u dee sëmbë dee dë a dee wëti u Dju basu, nöö u di Buku sikifi da. Wa sa puu u seei a dendu.

Ma na u dee Dju sëmbë nöö Gadu o kuutu e. Ma hii sëmbë u goonliba tuu o hai ko a Gadu makandi faa kuutu de. Nöö fa woo dë a di kuutu dë, na wan sëmbë seei o feni soni u piki. U tuu o kabuka pii. ²⁰ Biga na wan sëmbë sa hoi wëti te nöö a ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo möönsö e. Nöö boiti u di dë, na u di soni dë hedi tu mbei Gadu da u dee wëti, ma a da u de faa lei u fa u dë hogi tjika. Nöö sö e.

Aki ta lei fa i sa ko bunu

a Gadu wojo.

²¹ Ma nöö fa u dë aki, dee sëmbë, awaa ufö a ko a döo di fa Gadu bi buta fu libisëmbë sa ko bunu nëen wojo. Nöö ee i bi lesi dee buku u Mosesi ka a sikifi dee wëti buta, ku dee soni dee oto tjabukama u Gadu bi sikifi tu, nöö i bi o si taa de bi taki soni u di fasi aki gaanduwe kaa. ²² Nöö di fasi fa i sa ko bunu a Gadu wojo di u ta taki aki, na a wëti a nama e, ma a nama a biibi. Biga Gadu buta taa hiniwan sëmbë di ta biibi a Jesosi Keesitu liba, nöö a ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo kaa, „ee i dë Dju, ee ja dë Dju.„ Aan toobi un pei sëmbë i dë.

²³ Haika e, dee sëmbë. Hii libisëmbë tuu du hogi a Gadu wojo. Na wan kodo seei kumutu a dendu. Di fa a mbei u fuu dë waiti kuma hën, nöö u tuu misi ën. ²⁴ Ma nöö fa u dë aki, u tuu Gadu du wan gaan soni da, kuma wan kado di a da u waiwai ku ën bunuhati. Biga a mbei u tuu sa ko bunu nëen wojo fu di Jesosi Keesitu dëdë paka faa puu u a hogi basu. ²⁵ Masa Jesosi hën wë Gadu bi da e, kuma wan paima a paka fu tja u ko bunu ku ën. Nöö ee wan sëmbë i ta buta biibi a di fa a dëdë tuwëen buuu da u dë, nöö ii ko bunu a Gadu wojo e.

Nöö fa u ta taki ën aki, dee sëmbë, nöö di soni mbei Gadu buta Masa Jesosi faa paka paima da u, faa lei u taa a dë wan leti kuutuma. Biga a bi dë sö kuma Gadu an bi a' leti, biga an bi ta sitaafu sëmbë u dee hogi de bi ta du. A bi ta hoi pasensi ku de ta tai hati ku de te kisi fa u dë aki. ²⁶ Ma nöö a di ten aki nöö a ko lei u taa a dë wan leti kuutuma. Biga a mbei Masa Jesosi dëdë da u. Nöö a di fasi dë a lei u taa sö a ta du soni ku leti tjika, nöö sö a sa mbei sëmbë ko bumbuu nëen wojo tu, ee i ko biibi a Masa Jesosi.

²⁷ Wë nöö fa u jei dee soni te u kaba aki, dee sëmbë, nöö u sa njan buka möön nö? Kwetikweti! Faandi mbei? Wë biga u si gbelin taa di ko bunu ku Gadu an nama seei a di fa i ta hoi wëti. Nönö. Ma a biibi nöö a nama. ²⁸ Mi taki e, dee sëmbë, ee wan sëmbë i kë ko bunu a Gadu wojo, nöö be i biibi nöö. A di fa dë nöö Gadu o luku i u bumbuu sëmbë, na te i ta hoi wëti ufö.

29 Wë nöö mi hakisi e, taa Masa Gadu dë fuu Dju sëmbë wanwan nöö nö? An dë Gadu u dee oto föluku tu ö? Wë aai, a dë Gadu u de tu, ³⁰ biga hën wanwan tö nöö da Gadu u mundu. Nöö hën ta mbei u dee sëmbë dee abi di maaka u Dju a u sinkii, ku dee sëmbë dee na abi di maaka tuu, sa ko bumbuu sëmbë nëen wojo. Ma nöö a o luku ee i ta biibi ufö, biga ku di wan seei biibi nöö a ta tei u tuu.

³¹ Wë nöö a kandë i sa taki taa: “Wë nöö di a dë sö kaa, nöö nëen da u tuwë dee wëti a kapëe nö?” Na mëni sö e, dee sëmbë. Biga fa i si u ko ta biibi aki, nöö awaa ufö u ta hoi dee wëti u Gadu awaa.

4

Aki ta lei fa Abahamu ko bunu

a Gadu wojo.

¹ Wë dee sëmbë, fa u ta taki di soni aki, nöö un boo luku andi pasa ku di gaan sëmbë fuu dee Dju de kai Abahamu.

² Abahamu bi ko wan bumbuu sëmbë a Gadu wojo e. Nöö ee soni a bi du mbei a ko sö, nöö a bi sa njan buka, na sö nö? Ma nöö u sabi taa na wan sëmbë sa njan buka a Gadu fesi e.

³ Ma nöö unfa di Buku u Gadu taki? A taa:

Abahamu bi biibi Gadu.

Hën mbei Gadu luku ën kuma wan bumbuu sëmbë nëen wojo. I si?

⁴ Wë nöö sö a dë e. Ee wan sëmbë du wan soni te a kaba, nöö an dë gaan soni te de pakëen. Biga wooko nöö a wooko ën. ⁵ Ma ee wan sëmbë na soni a du, ma biibi nöö a biibi Gadu taa a ta kai dee takulibima fu de ko bumbuu sëmbë nëen wojo, nöö di sëmbë dë hën Gadu ta tei u bumbuu sëmbë e, fu di biibi fëen hedi. ⁶ Nöö Dafiti seei bi taki u dee lö sëmbë dë, dee Gadu ta luku u bumbuu sëmbë ma na u dee du u de hedi. A taki u di kölöku di de kisi. Biga a taa:

⁷ Kölöku u dee sëmbë dee Gadu puu a bëë

u di fa de bi poi ën wëti.

Kölöku u de di Gadu an ta si dee hogi

de bi du möön e.

⁸ Hën a toona taki möön taa:

Kölöku u di sëmbë di Gadu an o mbei a paka u dee hogi dee a

du möön.

Sö Dafiti bi taki e.

⁹ Wë nöö di kölöku dee sëmbë naki naandë, nöö unfa i mëni? A dë u dee sëmbë wanwan dee abi di Dju maaka a de sinkii ö? An dë u dee oto föluku tu nö? Aai e, a dë u de tuu. Biga wë u bi taki kaa taa fu di Abahamu biibi hën mbei Gadu tei ën fu wan bumbuu sëmbë nëen wojo. ¹⁰ Ma nöö na un ten Gadu bi tei ën sö? A baka u di a kisi di maaka, naa bifö a kisi ën? Wë bifö a kisi ën e! ¹¹ Nöö hën a kisi di maaka, nöö di maaka hën ta lei taa ufö a kisi ën seei Gadu bi tei ën kaa fu di a biibi ën hedi.

Nöö sö i si taa Abahamu ko dë gaan sëmbë fuu na akaa fasi, biga u ko ta waka nëen baka a di fa a bi ta biibi. Ee ja abi di maaka u Dju a i sinkii seei ma i ta waka a Abahamu baka ta biibi Gadu, nöö Abahamu ko gaan sëmbë fii kaa. Nöö Gadu ta tei i u bumbuu sëmbë nëen wojo. ¹² Nöö fa u taki dë, Abahamu dë gaan avo tuu u dee sëmbë dee abi di maaka, ma töku na de tuu e, ma dee ta waka nëen baka ta biibi Gadu leti kumafa hënseei bi ta biibi bifö a kisi di maaka naandë.

¹³ Wë u sabi taa Gadu bi paamusi Abahamu ku dee böngö fëen wan soni taa de o feni di goonliba a de maun a bakaten. Nöö di paamusi naandë, Abahamu an kisi ën fu di a bi hoi wëti e, ma a kisi ën fu di a biibi Gadu hën Gadu tei ën u bumbuu sëmbë. Hën mbei a paamusi ën sö wan gaan soni.

¹⁴ Wë nöö ee a bi dë sö taa di gaan bunu dë sëmbë sa feni ën fu di de ta hoi wëti hedi, nöö hën da biibi aan heepi e. Nöö söseei di paamusi Abahamu bi kisi a Gadu dë an bi sa dë wan wojo soni tu, ee wëti i bi musu hoi ufö i feni ën. Ma na sö a dë e, dee sëmbë. Wëti an sa tja di lö bunu dë ko. ¹⁵ Ma i saandi wëti ta tja ko nö? Sitaafu wë a ta tja e. Biga ka wëti an dë nöö sëmbë an ta feni ën poi faa tja sitaafu ko da de. Ma ka a dë, nöö naandë sëmbë ta poi ën nöö i kisi sitaafu.

¹⁶ Nöö fëen mbei ee Gadu paamusi i wan soni, nöö an o da i ën fu di i ta hoi wëti e. Ma fu di i ta biibi, hën mbei joo feni ën. Di bunuhati u Gadu hën nöö sa mbei di paamusi fëen ko tuu. Nöö di paamusi u Gadu di u taki dë, a dë sitampusitampu da hii u dee böngö u Abahamu tuu fu di u ta biibi Gadu, ee i dë Dju ee ja dë Dju. Biga Abahamu da di gaan sëmbë fuu tuu.

¹⁷ A dë leti kumafa Gadu bi taki da Abahamu a di Buku. A taa:

Mi tei i buta fii ko dë di gaan sëmbë fu hia föluku.

Sö wë Gadu bi taki da Abahamu. Nöö sö wan fasi i si taa Gadu ta luku u kuma böngö u Abahamu. Fa Abahamu bi biibi tjika dë, a bi sabi taa Gadu hën ta weki dëdë sëmbë seei toona da de libi baka, hën ta si dee soni dee an dë u si leti kuma de dë kaa.

¹⁸ Nöö fa Abahamu bi ta biibi Gadu dë, a bi ta pakisei di soni di Gadu bi paamusi ën taa a o ko di gaan sëmbë u hia föluku. Ma an bi dë faa mëni sö wan soni seei, biga di ten faa pai miii bi pasa gaanduwe kaa. Ma fu di Gadu hën bi paamusi ën taa dee böngö fëen o ko hia kuma dee teeja dë a liba, hën mbei a fika dë ta mëni ën nöömö.

¹⁹ Nöö di juu di Gadu bi paamusi ën di soni dë, nöö Abahamu bi ko gaandi seei kaa tee a fika piki a tapa hëndö jaa, nöö hën mujë Sala tu ko gaandi tee bëë fëen bi tapa. Na wan u de bi dë a di fa u pai miii möön e. ²⁰ Ma nöö Abahamu an luku di dë. An bi pakisei seei taa dee soni dee Gadu paamusi ën dë an sa pasa. Ma a ta biibi Gadu nöö. Nöö fa a ta biibi nango dë,

nöö di biibi fëen ko gingin te a ta wai ku Gadu seei, ²¹ taa a abi kaakiti tjika faa du leti kumafa a bi paamusi ën dë. Biibi nöö a biibi sö. ²² Nöö hën di soni dë wë mbei de sikifi fëen a di Buku u Gadu taa Gadu bi tei ën u bumbuu sëmbë nëen wojo.

²³ Ma nöö fa de sikifi ën dë, na u Abahamu wanwan hedi mbei de sikifi ën e, dee sëmbë, ²⁴ ma fuu hedi tu. Biga u ta biibi Masa Gadu taa a bi weki Jesosi u Masa a dëdë tuu, nöö fëen mbei u seei ko dë bumbuu sëmbë nëen wojo tu. ²⁵ Fa Gadu buta Masa Jesosi a dee sëmbë maun de kii ën dë, nöö hën da di paima a paka fu dee hogi du fuu. Nöö di i si taa Gadu toona weki ën baka, nöö hën da a tei di paima, nöö a ta luku u kuma u dë söndö föutu awaa e, dee sëmbë.

5

Aki ta lei andi u kisi

a Masa Jesosi.

¹ Wë kumafa u taki dë, dee sëmbë, u ku Gadu ko fii awaa e. Nöö di soni mbei, fu di u biibi ën hedi hën u ko bumbuu sëmbë nëen wojo. Jesosi Keesitu u Masa, hën wë i si heepi u sö e. ² Hën jabi di pasi da u fuu dë a di kamian ka i si u dë aki. Biga fa u ta biibi ën aki, hën mbei i si Gadu ta libi ku u ku ën bunuhati. Nöö u ko ta wai seei fu di u sabi taa woo feni di waiti u Gadu nöömö di Gadu bi kë fuu feni.

³ Ma nöö na di dë nöö u ta wai da e, ma u ta wai tu da dee sitaafu dee u ta tja. Biga u sabi taa sitaafu ta heepi u fuu abi degihati. ⁴ Nöö te u abi degihati, nöö woo ko möön bumbuu sëmbë. Nöö te u dë bumbuu sëmbë kaa, nöö wa o dë pantapanta, biga woo ta biibi nöömö taa Gadu o du kumafa a bi taki.

⁵ Nöö an o dë fuu panta möönsö e, dee sëmbë, taa di fa u ta biibi ën o dë u söso. Biga u sabi fa Gadu lobi u tjika. Di Akaa fëen di i si a manda ko da u aki, hën ta mbei u ta fii di gaan lobi fëen taanga seei a u hati. Wan si nö?

⁶ Un kë sabi fa Masa Gaangadu lobi u tjika nö, dee sëmbë? Wë haika e. A di leti juu di a buta, nöö hën a mbei, «Masa Jesosi, Keesitu dëdë da u. A di ten dë wa bi a' kaakiti u du na wan kodo soni di bunu nëen wojo. Gaan takulibima u bi dë, ma tökusee Masa Jesosi dëdë da u e.

⁷ Wë nöö un pakisei ën bunu. Ee wan sëmbë i ta libi leti seei, ma a sa taanga fu wan oto sëmbë musu mëni faa dëdë da i. Na sö nö? Ee i abi bunuhati, nöö a kandë de sa kë dëdë da i fu di i abi bunuhati hedi. ⁸ Ma nöö Gadu lei u taa di lobi fëen pasa di dë gaanduwe. Biga na bumbuu sëmbë a manda «Masa Jesosi, Keesitu ko dëdë da e, ma u dee takulibima aki wë. «Dee sëmbë, a bigi o!»

⁹ Wë nöö un luku di soni di Masa Jesosi du dë. A dëdë tuwëen buuu paka da u fuu sa ko bunu a Gadu wojo. Wë nöö ee sō wan gaan soni a du da u kaa, nöö an dë fuu mēni seei taa di hatiboonu u Gadu o kai a u liba e!

¹⁰ Nöö ee di Mii u Gadu dë dëdë da u a di ten di u ku ën bi dë gaan felantima hën a mbei u ko fii ku Gadu, nöö unfa i mēni? Na awaa a o möön fukë dëen faa heepi u te dou nō, dee sëmbë, fa a dë a libi aki. Biga u ku ën ko bunu kaa.

¹¹ Fa u dë aki u ta wai seei ku Gadu fu di soni di u Masa Jesosi Keesitu du da u naandë e. Biga a bigi o, dee sëmbë, di fa a tja u ko bunu ku Gadu aki.

Aki ta lei fa di soni Adam tja ko

ku di Masa Jesosi tja ko

tooka tjika.

¹² Söö. Wë un boo luku di soni aki a di sëmbë de kai Adam. Adam hën tja hogi du ko da hii sëmbë a goonliba aki e, nöö di hogi du tja dëdë ko. Hën wë mbei dëdë ko ta kii hii sëmbë te kisi tide, biga hii sëmbë tuu ta du hogi.

¹³ Un boo taki ën sō taa bifō Gadu da dee fesiten sëmbë fuu dee wëti, nöö hogi du bi dë kaa e. Ma nöö de an bi kai ën sō, biga dee wëti an bi dë eti. Nöö ka wëti an dë nöö sëmbë an ta sabi taa de pasëen fu de kisi sitaafu fëen. ¹⁴ Ma nöö hii fa dee wëti an bi dë seei eti, ma hogi du bi dë kaa, biga kumutu a di ten u Adam te kisi di ten u Mosesi nöö hii sëmbë bi ta dëdë. Hii fa de an bi poi wëti a di wan seei fasi fa Adam bi poi ën, ma tōku de bi du hogi, biga de tuu dëdë.

Nöö di soni u Adam dë, nöö a bi dë kuma wan peentje fuu luku nöö woo fusutan soni. „A ta lei u u wan Sëmbë bi dë a pasi u ko a bakaten. Nöö di Sëmbë dë, Masa Jesosi wë e. ¹⁵ Fa a sai dë, hën ku Adam djei a wan soni.» Biga Adam, di wan kodo sëmbë dë, nëen wan soni kumutu paaja ko a sëmbë. Nöö söseei Masa Jesosi tu, di wan kodo Sëmbë dë, nëen wan soni kumutu paaja ko a sëmbë.

Ma di soni di Adam tja ko, ku di Masa Jesosi tja ko, nöö de tooka gaanfa e. De an djei seei. Biga Adam pasa Gadu buka hën a tja dëdë ko ta kii hii sëmbë u goonliba aki. Ma nöö Masa Jesosi hën a piki Gadu buka hën a tja wan kado ko. Hën da a mbei u sa ko fii ku Gadu. Nöö unfa i mēni? Di soni Jesosi Keesitu du da u ku ën bunuhati aki, aan möön hia kaakiti nō? Aai a abi. Hën a tja bunu ko da sōmēni sëmbë. Sō wan soni Gadu du da u ku ën bunuhati e.

¹⁶ Nöö un boo luku wan oto soni möön u di fa de tooka gaanfa ku deseai. Di wan kodo pasi naandë Adam du hogi, nöö hën a tja sitaafu ko da hii sëmbë. Ma nöö di wan kodo soni Gadu du da u aki, a du ën a baka u sōmēni hia hogi di libisëmbë

bi du, ma tökuseei a tjika u puu dee hogi du tuu fiaa a u liba mbei u ko bunu nëën wojo.

¹⁷ Di pasa Adam pasa Gaangadu buka dë, dee sëmbë, hën buta dëdë ko tiima. Nöö unfa i mëni? Di fa Gadu libi ku u ku ën bunuhati tjika aki te a sa mbei u ko bumbuu sëmbë nëën wojo, nöö aan kaakiti gaanfa möön di hogi du u di sëmbë dë nō? Nöö ee u tei ën, nöö a o mbei u ko tiima a dëdë kamian fu di u abi di libi u Gadu di dë u teego kaa.

Nöö sō wë i si taa di soni di di wan kodo Sëmbë du di ko a baka aki, Jesosi Keesitu, a pasa di hogi du u di oto sëmbë dë gaanduwe e.

¹⁸ Wë dee sëmbë, un boo toona mëni dee soni u bi taki aki möön. Fa i si di wan kodo hogi du fu di wan kodo sëmbë dë bi mbei sitaafu musu ko a hii sëmbë liba, nöö sō nöö di wan kodo leti du u di wan kodo Sëmbë aki sa mbei hii sëmbë ko bunu a Gadu wojo tu, fu de feni di libi u teego. ¹⁹ Nöö leti kumafa di wan kodo sëmbë dë bi pasa Gadu buka te a mbei hii sëmbë ko takulibima a Gadu wojo, nöö sōseei di wan kodo Sëmbë aki piki Gadu buka, te a mbei sōmëni sëmbë ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo.

²⁰ Nöö fa dee Dju wëti sai dë, dee sëmbë, de ko a baka e, fu mbei sëmbë si fa dee hogi du u de hia tjika. Ma nöö hii fa hogilibi hia sōseei, ma nöö di bunuhati u Gadu dë möön hia gaanfa eti u heepi u. ²¹ Leti kumafa i si di hogi du bi dë ta pëë basi a u liba te fa a bi ta kii u kaba aki, sō nöö di bunuhati u Gadu ko basi a dëdë kamian fa u dë aki. Hën a mbei u ko bunu nëën wojo fuu sa feni di libi u teego. Sō wan soni Gadu du da u e, dee sëmbë, fu di Jesosi Keesitu u Masa dëdë da u.

6

Aki ta lei taa u musu luku u seei kuma u dëdë da hogilibi.

¹ Wë fa u jei soni te u kaba naandë, nöö unfa un fusutan fëën? Un ninga taa u taa fuun du hogi go dou, fu di di bunuhati u Masa bigi gaanfa te pasa dee hogilibi fuu ö? Sō u taki nō, dee sëmbë? ² Kwetikweti, wa taki sō e. „Biga fa u nama ku Masa Jesosi aki,„ nöö hën da u ku hogilibi paati kaa. A dë seei leti kuma u dëdë dëën, biga wa dë nëën soni möön. Nöö unfa u sa du toona go nëën möön? Nönö e, wa sa du sō baa!

³ Wan sabi andi di dopu di u dopu aki kē taki nō, dee sëmbë? A kē taki taa fa Jesosi Keesitu dëdë dë, nöö u seei dëdë tu da di awoo libi fuu u bi dë. ⁴ Fa de bei ën dë, nöö u ku ën wë de bei makandi e. Nöö fa i si hën Tata weki ën a sō wan foondo fasi ku di gaan kaakiti fëën dë, tja go a wan njunjun libi dendu, nöö sō u seei tu toona ko ta libi wan hii njunjun libi fa u dë aki. ⁵ Biga ee u ku ën bi dëdë makandi tuu, nöö na u ku ën toona weki makandi tu nō „fuu libi wan hii njunjun libi,“

⁶ Dee sëmbë o, fa Masa Jesosi dëdë a di lakpa pau dë, nöö a dë kuma di awoo fasi fuu u bi ta libi, hën wë dëdë ku ën makandi e. Nöö di soni mbei a pasa sō, fu dee hogi du di di hati fuu ta kē ta du an musu a' kaakiti a u liba möön. An dë fuu dë saafu a de basu möön e. ⁷ Biga te wan sëmbë dëdë, nöö a kumutu a hogilibi basu ko fii.

⁸ Wë nöö fa u ku Keesitu dëdë makandi dë kaa, dee sëmbë, nöö u a' di biibi taa u ku ën o ta libi makandi tu. ⁹ Biga u sabi taa Masa Gadu toona weki ën, nöö an o sa toona dëdë möön e. Dëdë an abi kaakiti nëën liba möön seei. ¹⁰ Fa i si a dëdë di wan pasi dë kaa, nöö dee hogidu u libisëmbë wë a dëdë da. Ma nöö fa a dë ku libi aki, nöö Masa Gadu wanwan nöö a ta libi da.

¹¹ Wë nöö sō a dë ku unu tu e, dee sëmbë. Un musu si unu seei, kuma hogilibi aan na wan kaakiti a unu liba möön e. Un dëdë dëen gbegedee kaa. Un musu sabi taa Gadu tō nöö un ta libi da, biga unu ku Masa Jesosi Keesitu nama kaa.

¹² Nöö fu di un dë sō kaa, nöö dee hogi soni dee i hati ta kē du, wan musu da de pasi u de tii unu sinkii möön e. Wan musu haika de seei. ¹³ Biga wan musu da hogilibi pasi faa sa wooko a na wan pisi fuunu sinkii u du fanafiti soni ku ën. Nönö. Ma un musu hopo unu seei ku telu tuwë da Gadu. Un musu buta dee kamiankamian fuunu sinkii tuu nëën maun kuma wooko felu, faa sa du dee leti wooko fëën ku de. Biga un dëdë da di awoo libi fuunu, fuun toona ko a wan hii njunjun libi dendu.

¹⁴ Di ten di un bi dë a dee wëti basu dë, dee sëmbë, nöö wan bi sa hoi de tjika te un ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo. Ma fa u dë aki, Gadu naki unu kölöku te a tei unu u bumbuu sëmbë nëën wojo. Hën mbei nöiti hogilibi musu dë basi fuunu möön e.

Aki ta lei ambë saafuma

u musu dë.

¹⁵ Wë dee sëmbë, fa un jei dee soni dë, nöö kandë woon taki taa awa, wë di wa dë a dee wëti basu möön nöö da u sa du hogi, biga Gadu ta luku u ku ën bunuhati kaa. Sō nō? Na sō e. ¹⁶ Wan sabi taa te i tuwë i seei da wan sëmbë, nöö i dë saafuma u di sëmbë naandë nō? Hën buka nöö joo ta piki a soni. Wë aki i sa tei de tu sondi. Ee i kē dë saafu a hogidu basu, nöö joo dëdë. Ma nöö ee i kē dë saafu a Gadu basu ta piki ën buka, nöö joo ta libi wan leti libi nëën wojo.

¹⁷ Ma fa mi taki dë seei, mi ta da Gadu tangi fuunu hedi e, dee sëmbë. Biga un bi dë saafuma a hogidu basu tuu, ma nöö di un kisi di lei u Gadu hën un piki tuwë unu seei dëen ku hii unu hati. ¹⁸ Fa u dë aki, un ko fii kumutu a hogilibi basu. Hën un ko saafu seei da Gadu fuun ta libi wan leti libi nëën wojo.

¹⁹ Fa mi ta fan dee soni aki, dee sëmbë, nöö mi ta taki de a libisëmbë fasi fu un musu sa fusutan. Biga wë libisëmbë nöö un dë, hën mbei a taanga da unu fuun fusutan andi Gadu kë. Nöö mi taki e, a fesi dee kamiankamian fuunu sinkii bi ta du fanafiti soni. Hii fan sootu pei hogi un bi ta du ku de nango nöömö. Ma fa un ko sabi Gadu aki, nöö un musu buta de tuu nëen leiki kuma saafu fëen, be de ta du dee letileti soni dee ta kai ku ën. Sösö gbelingbelin soni i musu ta du ku de e, dee soni dee dë limbolimbo a Gadu wojo.

²⁰ Haika e, dee sëmbë. Di ten un bi dë saafuma a hogidu basu naandë, nöö wan bi a' toobi seei fuun libi leti a Gadu wojo e. Na seei! ²¹ Wë ma mi hakisi unu, un wini seepi un bi feni u dee lö libi dë? Na dëdë nöö de bi o tja ko da unu nö? Nöö fa u dë aki de ko ta tja sen ko da unu. Un si ö?

²² Ma fa un ko fii kumutu a hogilibi basu naandë hën un ko dë saafu u Gadu aki, nöö awa ufö un abi wini. Biga un dë a pasi awaa fuun ko gbelingbelin da Gadu söndö föutu, nöö di kaba fëen hën da woon libi ku Gadu fu teego. ²³ Dee sëmbë o, hogilibi abi hën paka, hën da dëdë. Ma nöö Gadu, na paka a ta paka u. Soni a ta da u fu sösö, hën da di libi u teego di u sa feni a Jesosi Keesitu u Masa.

7

Aki Paulosu ta lei taa biibima kumutu a wëti basu.

¹ Wë fa mi ta fan aki, dee sëmbë, nöö mi ta fan ku un dee sëmbë fuu, dee sabi dee Dju wëti kaa. Wë nöö wan sabi nö, taa wëti ta abi kaakiti a wan sëmbë liba solanga a dë ku libi. Ma tee a dëdë kaa, nöö aambi kaakiti nëen liba möön.

²⁻³ Nöö un boo luku ën a wan futu aki i si. Wan mujëe te a tööu nöö a dë a wan wëti basu taa solanga di womi dë ku libi nöö an sa abi oto manu. Na sö a dë nö? Ee a tei oto manu nëen manu wosu, nöö de o kai ën wan puta mujëe. Biga a booko di tööu. Ma te di womi dëdë kaa, nöö di mujëe an dë a di wëti dë basu möön. Ee a ko abi oto manu seei, ma an du wogi.

⁴ Wë nöö dee sëmbë, söseei a dë ku unu tu e. A wan juu dë un bi dë a wëti basu. Ma fa i si unu ku Masa Jesosi, Keesitu ko nama naandë kaa, nöö wan dë a wëti basu möön e. Un ko abi wan oto masa awaa. Hën da di Sëmbë di bi weki baka a dëdë, faa sa ta wooko a u liba u tja wini ko da Gadu.

⁵ A wan ten dë dee hogi pakisei dee bi dë a u hati bi ta wooko a u liba fu de hai u tja go a di së u dëdë. Biga wa sa hoi dee wëti u Gadu. ⁶ Ma nöö fa u dë aki, di awoo fa u bi ta libi dë an dë wan wojo soni da u möön. A dë leti kuma u dëdë kumutu nëen basu ko fii. Biga wa ta dini Gadu a di awoo fasi dë möön, ta biinga u hoi wëti sikifikifi a pampia e. Nönö. U ko ta dini ën

a wan hii njunjun fasi. Nöö di njunjun fasi u ta taki aki, hën da di Akaa u Gadu seei dë a u hati ta tii u.

Aki ta lei fa hogilibi ta fia ku dee wëti u Gadu.

⁷ Wë unfä u sa taki u di sondi dë baa? Dee wëti dë, de hogi nö? Nönö, de an hogi e. Biga ma bi o sabi andi da hogilibi ee na dee wëti bi lei mi ën. Mi o taki ën sö, dee sëmbë. Bifö mi ko sabi dee wëti u Gadu, nöö di wëti bi dë kaa taa ma musu abi langahati u na wan soni. Ma nöö di mi ko jei di wëti dë ufö mi ko fusutan taa sö wan libi da hogilibi. ⁸ Ma nöö andi pasa? Fa mi jei di wëti dë, nöö hën mi ko si taa sëmëni soni dë a mi hati mi ta kë dee an ta kai ku Gadu. Ee i luku te i kaba, nöö a ta djei taa ka wëti an dë nöö hogilibi dë duumiduumi.

⁹ A fesi di ma bi sabi dee wëti u Gadu eti, nöö mi bi dë ta libi u mi seei waiwai. Soni an bi ta toobi mi. Ma di mi ko sabi dee wëti kaa, nöö mi ko si fa dee hogi pakisei dë hia a mi hati tjika. Nöö di lö libi di mi bi ta libi fiifi söndö soni ta toobi mi dë, nöö a ko kaba gbelin. ¹⁰ Nöö hën mi ko si taa dee wëti dee bi musu heepi mi u mi feni libi a Gadu, nöö de tja gaan paati ko a mi ku Gadu. Biga ma sa hoi de möönsö.

¹¹ Ee i luku ën te i kaba, nöö a djei taa dee hogifasi dee dë a mi hati tei dee wëti u Gadu ganjan mi. Biga mi bi mëni taa mi sa hoi de fu mi feni libi a Gadu, ma hii u di dë ma sa hoi de. Dëdë nöö mi bi o feni. ¹² Ma nöö fa mi taki ën dë seei, an dë taa dee wëti an bunu e. De bunu, biga de dë u Gadu. De dë wan leti soni gbelingbelin.

¹³ Wë nöö hën wë mi ta hakisi, dee sëmbë, dee bumbuu wëti naandë, de poi mi ku Gadu sö nö? Nönö e, na de. Ma di hogi di dë a mi hati aki kaa, hën wë tja mi ko a di lö sitaafu dë, faa musu ko a limbo taa gaan hogi logologo seei a dë. Biga a tei dee bumbuu wëti u Gadu dë kisi mi ku de, fu tja mi go kaba a sösö. Nöö di soni mbei a pasa sö, fu mi musu ko sabi di fasi di dë a u libisëmbë hati aki, fa a hogi tjika.

Aki ta lei fa di hogilibi fuka Paulosu tjika.

¹⁴ Wë nöö u sabi taa dee wëti dee i si u ta taki aki, de kumutu a di Akaa u Masa Gaangadu. Ma nöö andi da di toobi? Wë di toobi dë a mi aki. Biga ma ta dë a di leiki u di Akaa u Gadu. A dë kuma dee hogi fasi u libisëmbë dee dë a mi hati aki, de bai mi tei ko saafuma u de.

¹⁵ Nöö andi mbei mi taki sö? Wë biga ma ta fusutan seei andi mi ta du. Biga di soni di mi ta kë du, nöö nëën mi ta du e, ma di soni di mi buuse gaan buuse, nöö te u mi mëni nöö mi du ën kaa. Ja si nö?

¹⁶ Wë dee sëmbë, di ma kë du dee hogi soni dee mi ta du naandë, nöö hën da mi ta tei dee wëti u Gadu u gaan bumbuu soni. ¹⁷ Nöö hën wë mi ko si taa na mi seepi ta du möön e, ma

dee hogifasi dee dë a u libisëmbë hati aki, de wë ta buta mi u mi ta libi di lö libi dë. I si nö? ¹⁸ Nöo mi ko sabi taa fa mi dë aki, ma sa du na wan bumbuu soni möönsö a mundu e. Di lö soni dë an dë a di fasi u mi seei. Fu mi du bumbuu soni mi dë kabakaba, ma di kaakiti an dë a mi u mi du ën. ¹⁹ Biga di bunu di mi kë du nöo nëen mi ta du, ma di hogi di ma kë du seei nöo hën nöo mi ta du nöömö. ²⁰ Hën mbei mi taki taa na mi wë ta du. Ma di hogi pakisei u libisëmbë di dë a mi hati aki, nöo hën wë i si buta mi u mi musu libi a sö wan wisiwasi fasi.

²¹ Wë sö a dë e, dee sëmbë. Wan soni ta wooko a mi liba hebi fu te mi go u go du wan bumbuu soni nöo hogi nöo mi ta du. ²² Fa mi dë aki, mi sa wai tumisi fu mi ta du kumafa dee wëti u Gadu taki. ²³ Ma nöo mi ta si taa wan oto soni dë ta wooko a hii dee pisipisi u mi sinkii tuu. A ta feti taanga ku dee wëti u Gadu dee dë a mi pakisei, ta hoi mi gingin a hogidu basu. ²⁴ Ee maingë, unfa seei mi o du te mi kumutu a di fuka aki basu? Ambë seei o puu mi a dee fasi u di sinkii u mi aki, fu ma musu paati ku Gadu? ²⁵ Wë gaantangi u Gadu di a dë taa a manda heepi ko a Jesosi Keesitu u Masa.

Wë da sö e, dee sëmbë. Fa mi dë aki, a mi hati mi ta kë dë saafu u Gadu ta piki dee wëti fëen, ma di fasi u mi ta buta mi saafu a hogilibi basu.

8

Aki ta lei fa di Akaa u Gadu sa puu u a hogilibi basu.

¹ Wë dee sëmbë, hii fa i si u këe di pena dë seei, ma an dë fuu panta. Biga fa u ku Masa Jesosi Keesitu nama tjika aki, nöo wa dë a pasi fu Gadu musu kuutu u tuwë go da sitaafu möön e. ² Biga di soni mbei. Di Akaa di u feni a Jesosi Keesitu, nöo hën abi libi. Nöo hën wë i si lusu u puu a hogilibi basu, be an feni u paati ku Gadu.

³ Fa i si Gadu bi da u dee wëti fëen dë, dee sëmbë, nöo de bi musu heepi u mbei libi fuu kai ku Gadu. Ma nöo de an bi sa heepi u sö e, biga dee fii ku dee kë fuu hati tapa u fu wa sa feni di heepi dë.

Nöo hën wë i si Gadu manda di Womi Mii fëen ko a goonliba aki. Nöo fa a ko dë, nöo sinkii fëen bi djei di fuu libisëmbë di ta du hogi aki, nöo ku ën a paka paima da u fu dee hogi du fuu. Nöo a sö wan fasi a kuutu di hogi di dë a u hati puu ën a u liba, be aan kaakiti a u liba möön. ⁴ Nöo fëen mbei libi fuu sa kai ku dee wëti u Gadu awaa a hii futu e, ee wa dë a di leiki u dee kë fuu hati möön ma u dë a di leiki u di Akaa u Gadu.

⁵ Dee sëmbë, un haika e. Ee di sösö kë fuu hati ta tii u, nöo a dee soni fëen woo ta buta pakisei. Ma ee di Akaa u Gadu ta tii u, nöo a dee fëen soni woo ta buta pakisei. ⁶ Nöo te i dë a di tii u di Akaa kaa nöo i feni libi u teego e, söseei i feni kötöhati tu.

Ma nöö ee di kë fuu libisëmbë hati ta tii i, nöö i ku Gadu paati kaa e. Ja abi di libi u teego. ⁷⁻⁸ Biga sö wan sëmbë i ku Gadu dë felantima. Fa i sai dë, ja kë saka i seei da dee wëti fëën. Nöö boiti di dë, ja o sa saka i seei da de tu, te i dë a sö wan fasi. Nöö ja o du wan bumbuu soni möönsö tu fu Gadu sa wai ku i.

⁹ Ma nöö ee di Akaa u Gadu hën ta dë a i naandë, nöö na dee sösö fii ku dee kë fii hati o ta tii i möön e. Di Akaa wë o tii i. Ma nöö ee wan sëmbë ja abi di Akaa u „Masa Jesosi„ Keesitu dë, nöö ja dë sëmbë fëën tu. ¹⁰ Ma ee Keesitu ta dë a i hati, nöö an dë fii panta e. Biga hii fa hogidu mbei sinkii fii o dëdë nöömö wan daka, ma töku di akaa fii hën abi di libi u Gadu kaa, biga Gadu mbei i ko bumbuu sëmbë nëën wojo.

¹¹ „Fa Gadu sai dë, dee sëmbë, na sösö kaakiti a abi e!„ Biga hën bi weki „Masa Jesosi„ Keesitu a dëdë toona dëën libi. Nöö ee di Akaa fëën dë a i hati, söseei tu a sa weki di sinkii fuunu naandë „di aan kaakiti, mbei a kisi kaakiti faa libi kumafa Gadu kë.“

¹² Dee sëmbë fuu dë, un haika e. Soni dë fuu musu du tuu, ma na fuu musu piki dee fii fuu hati möön e. Nönö. ¹³ Biga ee un libi a dee lö fii naandë, nöö woon dëdë paati ku Gadu fu teego. Ma ee un da di Akaa pasi faa tapa dee lö libi naandë, nöö woon feni di libi u Gadu. ¹⁴ Biga dee sëmbë dee ta libi a di leiki u di Akaa u Gadu, nöö de wë da mihi u Gadu e.

¹⁵ Nöö di Akaa di i si un kisi dë, an dë wan akaa di ta toona buta unu a katibo möön e, dee sëmbë, fuun musu ta dë fëëfëë hiniwanten kumafa un bi dë a fesi. Nönö. Ma a dë di Akaa u Gadu seei, di buta unu ko mihi u Gadu. Nöö hën mbei u ta kai Gadu „Taata“. ¹⁶ Biga di Akaa fëën ta piki ku di fuu akaa taa u da mihi fëën seei gbelin. ¹⁷ Nöö di u dë mihi u Gadu kaa, nöö hën da u dë a pasi fuu feni dee gudu fëën a bakaten. U ku „Masa Jesosi„ Keesitu tuu o feni de makandi e. Biga ee u hoi a dee sitaafu dee u ta tja aki go dou, leti kumafa hën seepi bi hoi a dee fëën sitaafu a bi tja, nöö woo dë a dendu u di waiti fëën di a abi nöömö.

Aki ta taki u di waiti

di woo feni a bakaten.

¹⁸ Dee sëmbë o, fa mi wegi soni luku te mi kaba aki, nöö mi ko sabi gbelin taa dee sitaafu u ta tja aki an sa maaka seei ku di gaan waiti di dë a u aki u booko ko a döo a bakaten.

¹⁹ Un boo taki ën sö taa hii dee soni dee Gadu mbei kaa tuu dë setiseti ta luku di ten di Gadu o tja u dee sëmbë fëën ko a limbo ta lei taa u dë mihi fëën. ²⁰⁻²¹ Biga te di juu dë kisi, nöö woo feni di gaan waiti fuu di u musu abi. Woo kumutu a dëdë basu ko fii, nöö hii dee soni Gadu mbei tuu o feni di fii naandë tu.

Ma nöö fa u dë aki, dee soni Gadu mbei an sa ko wan wojo soni möönsö, dee sëmbë. Biga di soni mbei. De dë a wan hebi siba basu taa de o dëdë wan daka nöömö. An dë taa ku deseei kë wë de ko sö e. Gadu hën buta de sö, ma nöö a du ën ku wan pakisei taa a bakaten de tuu o toona kumutu a di siba dë basu.

²² Dee sëmbë, ee i luku soni u mundu te i kaba, nöö a djei kuma hii soni tuu ta dë a gaan fuka ta djëmë seei, leti kuma te bëë ta njan wan mujëë faa pai. Sensi a fesi te kisi tide a dë sö eti. ²³ Ma an dë taa dee soni dë nöö ta fuka e, ma u seei ta djëmë a u hati te na soni tu. U kë di ten ko poi, di Gadu buta faa tja u ko a lanti ko lei taa u da miii fëën. Biga te di juu dë kisi, nöö Gadu o tooka dee sinkii fuu aki puu u a dëdë basu. Nöö u sabi taa a o du ën tu, biga di Akaa fëën di i si a da u aki hën da di fosuwan fu hii dee bunu dee a abi faa da u a bakaten.

²⁴ Nöö di soni u ta taki aki, a bi dë a dendu u di heepi di u feni a Gadu, ma tökuseei an pasa sö eti. Hën mbei u fika ta mëni ën nöömö. Biga na wan sëmbë dë di te a si wan soni kaa, nöö a o fika ta mëni ën eti taa a o si ën. Biga a si ën kaa. ²⁵ Ma te u sabi taa u abi di soni kaa, hii fa wa si ën eti seei, ma woo dë ku gaan pasensi ta luku di juu faa dou fuu feni ën.

²⁶ Nöö wan oto gaan heepi dë möön. Hën da di Akaa u Gadu di ta heepi u a dee suwaki fasi fuu libisëmbë aki. Biga so juu wa ta sabi unfa fuu musu begi, ma di Akaa hën ta begi da u ku djëmë seei tee pasa di fan fu wan libisëmbë. ²⁷ Nöö Masa Gaangadu di sabi dee hati fuu finifini kaa ta fusutan andi di Akaa ta mëni te a ta begi da u. Biga a ta begi a wan fasi di ta kai gbelin ku dee soni Gadu seei ta kë a u.

Aki ta taki fa u dë winima

a Masa Jesosi tjika.

²⁸ Dee sëmbë o, u sabi taa Gadu ta wooko hii soni tuu makandi u tja bunu ko da u dee sëmbë dee lobi ën. Biga u wë da dee sëmbë dee a kai fu di a abi wan pakisei ku u. ²⁹ Biga gaanduwe a fesi a bi sabi u kaa. Hën a tei u buta fuu ko djei di Mii fëën, be hën Mii musu dë di fosuwan a dendu u sëmëni hia oto mii fëën. ³⁰ Nöö te Gadu o buta wan sëmbë fii djei di Mii fëën, nöö a o kai i nöömö. Nöö te a kai i kaa, nöö a o mbei i ko bunu nëën wojo. Nöö te a mbei i ko bunu nëën wojo kaa, nöö a o da i di waiti fëën nöömö di i musu abi.

³¹ Wë andi seei u sa taki möön fu hii dee soni dee u jei naandë, dee sëmbë? Fa Gadu dë ku u a wan së tjika aki, nöö ambë seei o sa du soni ku u te a wini u? ³² Biga Gadu kai u gaan soni te a da u di fëën seei Mii. An hoi ën a baka, ma a mbei a paka di paima fuu hedi. Nöö ee sö wan gaan soni a du da u kaa, nöö na waiwai seei a o da u hii dee oto soni dee u abi fanöudu nö?

³³ Wë nõõ mi hakisi möön, ambë tjika u tja u dee sëmbë Gadu tei ko sëmbë fëen go kaagi? Sëmbë an tjika e! Biga Masa Gaangadu seei tei u u bumbuu sëmbë kaa, an si föutu a u möön. ³⁴ Nõõ ambë seei da di sëmbë sa kē tja u go kuutu da sitaafu? A sa kē Jesosi Keesitu nõ? Nõnõ, an o du sō wan soni e. Biga hën dëdë da u kaa, nõõ na di dē nõõ ma Gadu toona weki ën baka, nõõ fa u dē aki a dē sindosindo a letimaun sē u Gadu ta begi da u.

³⁵ Mi hakisi unu möön, dee sëmbë, ambë sa paati u ku [Masa Jesosi] Keesitu, puu u a di gaan lobi di u dē aki? A sa kē toobi nõ? Na seei. Fuka ö? Na seei. Wë ee sëmbë ta sitaafu u wë? Na seei. Wë ee gaan hangi ko wë? Na seei. Wë pena wë? Kwetikweti. Wë ee i jei taa wan gaan soni sa ko miti i wë? Na seei. Wë ee de ta ko a i ku ufangi wë? Na seei. ³⁶ Awa, kumafa i si i jei dē, sō wan soni dē sikifisikifi a Gadu Buku tuu taa: Fii hedi u dē a dëdë buka hii daka.

De ta luku u seei kuma wanlõ sikapu de ta tja go koti gangaa kii.

Sō u dē a libisëmbë wojo e, dee sëmbë. ³⁷ Ma nõõ tökuseei a hii dee soni u jei dē tuu, u dē gaanfa möön winima e! Biga di Sëmbë di i si lobi u aki sō hën wë wooko sō da u.

³⁸ Nõõ hën mbei mi ko sabi gbelin taa na wan soni dē di sa paati u ku di fa Gadu lobi u tjika aki e. Na dëdë, na libi, na wan basia u Gadu Köndë ee nasõ dee u didibi köndë, na wan soni u di ten u dē aki, na wan soni u bakaten tu, na wan makiti sa paati u puu a di lobi u Gadu aki. ³⁹ Na wan soni a liba ala, na wan soni a basu aki tu. Na wan kodo soni seei a hii di mundu di Gadu mbei aki abi di kaakiti u sa paati u ku di lobi di Gadu lobi u aki e, dee sëmbë, fu di u nama ku Jesosi Keesitu di Masa fuu.

9

Aki ta lei fa Gadu hei

dee Dju sëmbë tjika.

¹ Wë dee sëmbë, ka mi ku [Masa Jesosi] Keesitu nama tjika aki kaa, nõõ mi o taki wan soni da unu, nõõ na sipootu mi ta mbei e. Tuutuu soni mi o taki. Di Akaa u Gadu seei ta piki ku mi hati taa tuutuu soni mi o taki aki, dee sëmbë.

² Nõõ mi taki e, fa i si mi dē aki, mi dē ku wan gaan fuka a mi hati ta kusumi seei nõömõ te na soni. ³ I sabi faandi mbei ö? U dee sëmbë u mi dee dē Isaëli sëmbë kuma miseei. A ta hati mi da de teee, leti kumafa i si mi o fan aki, taa ee a bi sa dē sō, nõõ mi bi sa kē u [Masa Jesosi] Keesitu jaka mi puu nëen fesi tuwë go kaba a sösö, ee dee Isaëli sëmbë u mi bi sa ko feni di libi u teego a mi kamian. ⁴ Biga wë fa i si de sai naandë, nõõ de wë bi dē a pasi u de ko miii u Gadu, u de feni dee bunu fëen a bakaten. De wë Gadu bi lei di gaan waiti fëen kaa di a abi

kuma Gadu. Ku de wë a bi mbei sëmëni buka, nõö sösei de a bi da dee wëti fëën, ku di fa u de musu ta dini ën ta begi a di Wosu fëën. De wë Gadu bi paamusi sëmëni gaan soni. ⁵ De abi dee nëbai gaan sëmbë fu goonliba tu, nõö a de wë Keesitu kumutu a libisëmbë fasi, hii fa a dë Gadu seei a hii soni liba, di dë u ta gafa nõömö. A tan sö.

Aki ta lei taa ja sa fia ku Gadu a di soni di a ta du.

⁶ Ma hii fa Gadu bi hei u dee Dju sëmbë tjika seei, ma na hii u tuu dë apaiti sëmbë dëën e, dee sëmbë. Wë ma nõö fa mi fan naandë, nõö unfa fëën i mëni? I ninga taa dee paamusi Gadu paamusi dë, de an ko soni möönsö nõ? Nönö, na di soni dë mi taki e. Ma mi taki taa na hii dee bakamii u Isaëli dë tuutuu Dju sëmbë a Gadu wojo.

⁷ Leti kumafa i si i sabi tu taa na hii sëmbë dee ta kai Abahamu gaan avo dë tuutuu bakamii fëën a Gadu wojo. Biga wë Gadu bi fan ku Abahamu taa: Fu dee bakamii fii,

nõö dee u Isaki mii nõö mi o tei konda e.

⁸ Nõö sö i si taa Gadu ta konda dee bakamii u di mii u Abahamu di a pai ku di paamusi u Gadu. An ta konda dee bakamii u di mii di a pai a libisëmbë fasi nõö.

⁹ Wë nõö haika bunu fa de pai Isaki e. Gadu kai Abahamu te a piki, a taa:

Luku, te kuma sö wan ten möön,

nõö mi o toona ko a i,

nõö Sala o dë ku wan womi mii a maun kaa.

Nõö ku sö wan paamusi u Gadu wë i si Isaki ko e.

¹⁰ Nõö sö a bi waka tu ku de tu mii u Lebeka de kai Esau ku Jakopu, dee de pai tulingi. Fa dee mii sai dë, di wan kodo tata nõö de abi, hën da Isaki, di gaan sëmbë fuu. De an tooka seei a di dë. ¹¹⁻¹² Ma nõö bifö Lebeka bi pai de tu mii dë, Gadu bi taki dëën taa:

Di gaan wan o saka a di pikiwan basu.

De an bi du bunu, de an bi du wogi seei, ufö Gadu taki sö. I si? Nõö di soni mbei a taki sö, fii musu si taa an ta nama seei a di du u wan libisëmbë, ma a ta nama nõö a di fa Gadu kai i. Sösei tu, i sa si taa fa Gadu pakisei faa buta wan soni ko, sö nõö a musu pasa nõömö. ¹³ A ko dë nõö kumafa de sikifi a di Buku taa:

Jakopu hën mi tei, ma Esau hën mi disa.

¹⁴ Wë fa u fan dë, nõö unfa i mëni fëën, dee sëmbë? Kandë joo kë taa wë nõö Gadu an du bunu. Sö nõ? Di lö pakisei naandë an musu ko a i seei. ¹⁵ Ja jei fa Gadu bi fan ku Mosesi ö? A taa: Mi ta a' tjalihati a di sëmbë di mi kë e.

Mi ta saa di sëmbë di mi kë.

¹⁶ Nöo da sö i ta si taa an ta hëngi a di kë u wan libisëmbë, nasö a di fa i ta biinga, ma a ta dë a di fa Gadu ta abi tjalihati da i tjika.

¹⁷ Dee sëmbë, wan jei fa Gadu fan ku Könu Falao nö? A taa: Mi ko buli i fu mi sa lei fa mi a' makiti tjika, be në u mi bai a hii goonliba.

Wan jei nö, dee sëmbë? ¹⁸ Wë nöo sö u ta si taa Gadu ta abi tjalihati da di sëmbë di a kë, nöo söseei tu te a kë a ta buta wan sëmbë faa abi möön taangajesi.

¹⁹ Nöo a kandë joo hakisi taa: "Wë nöo ee a dë sö, nöo unfa Gadu sa kuutu u ee wa kë piki ën buka? Nëen seei buta u sö nö? Ambë sa bia kumutu a di soni di Gadu kë du?"

²⁰ Aaa, sö i hakisi nö? Ma fa i sai dë libisëmbë nöo i dë, nöo i sa kai Gadu a kuutu ö? Haika e, ee wan sëmbë ta tëmbë ku doti, nöo unfa fëen i mëni? Ee a mbei wan soni, nöo di soni dë sa hopo hakisi ën taa: "Faandi mbei i mbei mi sö u du?" Nönö, an o sa taki sö e. ²¹ Fa i si di sëmbë ta wooko ku di doti dë, nöo a abi leti faa du ku ën kumafa a kë, na sö nö? Fa a sai dë, a sa tei wan pisi u di doti mbei paabi fu de sa du gaan bumbuu soni ku ën, nöo a sa toona tei wan oto pisi mbei paabi u de du wan möön lagi soni ku ën. Na sö nö?

²²⁻²³ Dee sëmbë o, andi i abi u taki u di fa Gadu ta wooko? Ja si fa a ta hoi pasensi ku dee sëmbë dee di hatiboonu fëen dë a de liba nö? Fa de sai dë, nöo de dë a pasi kaa u Gadu musu da de sitaafu kaba de a söso. Nöo ee a bi kë lei kumafa hati fëen ta boonu ku de tjika, ku di fa a abi kaakiti tjika faa musu du ku de, nöo a bi sa du sö o. Ma a ta hoi pasensi da de ufö. Nöo di soni mbei, biga a kë lei di Gadu fasi fëen da u dee oto sëmbë dee a abi tjalihati da. Biga u da dee sëmbë dee a seeka buta kaa fuu musu feni di gaan waiti fëen a bakaten.

²⁴ Nöo di waiti dë, nöo na u Dju sëmbë nöo Gadu kai fuu feni ën e, ma oto köndë sëmbë seei dë a dendu tu. ²⁵ Nöo a kai ku di soni Gadu buta di tjabukama fëen de kai Hosea fa a taki, taa: Dee sëmbë dee an bi dë sëmbë u mi, nöo de wë mi o kai mi sëmbë.

Di sëmbë di sëmbë an bi lobi seei, hën mi o kai mi lobima.

Sö Gadu taki e. ²⁶ Hën Hosea taki möön taa: Ka Gadu bi fan taa dee sëmbë dë na sëmbë fëen de dë,

nöo leti naandë de o kai de mihi u di libilibi Gadu.

Sö nöo a ta pasa fa u dë aki ku dee sëmbë dee an dë Dju.

²⁷ Ma a di së u dee Dju sëmbë, di tjabukama de kai Jesaaja bi bai taa:

Dee Isaëli sëmbë sa hia

tee de dë kuma dee sandu sii u di ze bandja seei, ma wan biti wan nöo o feni heepi a Gadu e.

28 Biga fa Masa Gadu buta faa du ku di goonliba aki,
 nöö te juu fëen kisi,
 nöö a o du ën tjua puu wante a wan leti fasi söndö buuja.
 Sö Jesaaja bi taki. 29 Hën mbei a bi taki tu taa:
 Ee na Masa Gadu di abi hii makiti
 bi hoi wantu bakamii fuu a libi,
 nöö hii u tuu bi o kaba a sösö gbegedee
 leti kumafa a pasa ku dee sëmbë u dee köndë de kai Sodom ku
 Gomola.

30 Wë nöö andi u sa taki u dee soni u jei dë, dee sëmbë? Dati
 wan taki, dee sëmbë na u Dju u bi taki Gadu kai dë, de an bi ta
 biinga seei u de ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo e, ma tökuseei
 de ko sö o. Nöö unfä a waka? Di biibi de ko biibi, hën mbei. I
 si? 31 Ma dee Isaëli sëmbë u mi wë? De ta biinga u de hoi wëti
 dëdë ku libi seei fu de sa ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo, ma
 fa i si i jei dë, de an ko sö möönsö e. 32 Faandi mbei? Fu di de
 an ta suku ën ku biibi, ma de ta suku ën ku du. Nöö hën wë i si
 de naki futu a di sitonu gbolo di di Buku bi taki. 33 A taa:
 Dee sëmbë, un luku.

Mi tja wan gaan sitonu ko buta
 „a dee Dju sëmbë u mi dendu.”
 Leti a Sion seei mi tjëen go buta.
 Nöö a dë wan sitonu
 sëmbë ta naki futu nëen ta kai.
 Hën ta tuwë sëmbë gbolou.
 Ma nöö ee wan sëmbë i ta biibi nëen liba,
 nöö aan ten di joo kisi sen a bakaten möönsö.
 Da sö e, dee sëmbë.

10

Aki ta lei fa dee Dju sëmbë

a' taangajesi tjika.

1 Wë dee sëmbë, kumafa mi taki dë, nöö mi hati ta hang
 seei u dee Isaëli sëmbë kuma mi musu feni di heepi u Gadu.
 Mi ta begi Gadu gaanfa da de fu di soni dë. 2 Biga miseei dë
 kotoigima u de taa de ta biinga taanga seei u de sa dini Gadu e,
 ma fa i jei dë, na ku fusutan o. 3 Biga de aan bisi ku di fa Gadu
 buta u sëmbë musu ko bumbuu nëen wojo. De an ta saka dëen
 seei, ma de ta hopo ta biinga nöömö ku dee wëti u de de ta hoi,
 fu de ko bumbuu nëen wojo.

4 Ma fa i si Gadu bi da de dee wëti dë, na u mbei de ko
 bumbuu nëen wojo e, ma fu tja de ko dou a „Jesosi” Keesitu.
 Biga hën nöö sa mbei hiniwan sëmbë ko bumbuu a Gadu wojo,
 ee i ta biibi nëen liba. Nöö sö e.

5 Un boo toona mëni fa Mosesi bi taki da dee fesiten sëmbë
 fuu. A taa:

Di sëmbë di ta hoi hii dee wëti aki, nöö i feni di libi u Gadu.

Sö wë a taki e, kumafa i musu hoi wëti tjika ufö i sa ko bumbuu a Gadu wojo. ⁶⁻⁷ Ma haika fa a taki u di fa i sa ko bunu a Gadu wojo ku biibi. A taa:

Wan musu peevu hakisi a unu hati taa:

“Ambë o subi go a liba ala go tei heepi tja ko da u?”

Ee nasö, “Ambë sa saka go a goonbasu go tei heepi ko da u?” Nöo a di soni dë i musu si taa an taanga sö fii du fa Gadu kë. An nama seei a soni di woo du ku u kaakiti. Biga na u bi subi go a liba ala go tei, Masa Jesosi, Keesitu tja ko dëdë da u e. Nöo söseei di a dëdë nöo na u saka go a goonbasu ala go tei ën tja ko baka. Na sö u ta feni di heepi u Gadu. ⁸ Ma nöo a dë leti kumafa i si Mosesi bi toona taki dë möön, a taa:

Di taki, a dë a i seei naandë.

A dë leti a i buka kakisa ku i hati dendu.

Nöo di Buka di i si u ta tja ta konda da sëmbë aki, nöo hën nöo wë di dë e. An nama a du, ma a nama a biibi. ⁹ Biga ee i jabi i buka piki taa Jesosi hën nöo da Masa u mundu, nöo i biibi a i hati taa Gadu bi weki ën a dëdë toona dëen libi, nöo i feni di heepi u Gadu kaa.

¹⁰ Biga ku i hati i ta biibi, nöo hën ta mbei Gadu ta si i kuma bumbuu sëmbë. Nöo ku i buka i ta piki taa Jesosi da Masa, nöo hën ta mbei i sa feni di heepi u Gadu fu ja lasi go kaba a sösö.

¹¹ A dë leti kumafa di Buku u Gadu bi taki dë kaa taa:

Di sëmbë di ta biibi nëen liba,

an o kisi sen a bakaten möönsö.

¹² Nöo ee i dë Dju sëmbë, ee ja dë Dju, na wan sëmbë dë a fesi a di soni aki e. Biga u tuu abi di wan Masa a u liba, nöo a abi bunu te a hia ta da hiniwan sëmbë di ta kai ën në ta suku heepi nëen, ee i dë Dju, ee ja dë Dju. ¹³ Biga di Buku taki taa:

Hiniwan sëmbë di ta kai Masa në

o feni di heepi fëen.

¹⁴ Wë ma fa mi fan naandë, mi kë hakisi unu wan soni. Unfa sëmbë o sa kai wan sëmbë në ee de an ta biibi nëen liba? Nöo unfa de sa biibi nëen liba ee de an jei soni fëen wan daka? Nöo unfa de o du jei soni fëen, ee sëmbë an kondëen da de? ¹⁵ Nöo unfa wan sëmbë sa kondëen da de ee de an mandëen go faa kondëen? Hën mbei de sikifi a di Buku taa:

Di futu u di sëmbë di ta tja wan bunu njunsu ko,

nöo a dë gaan waiti soni seei.

¹⁶ Nöo sö a dë tuu e. Ma hii fa sömëni Dju sëmbë ko jei di buka u Gadu kaa, ma na de tuu piki o. Ja jei fa Jesaaja bi hakisi nö? A taa:

“Masa o, ambë seei ta biibi di buka u ta tja aki baa?”

¹⁷ Wë nöo kumafa u bi taki dë, dee sëmbë, nöo sö a dë e. Biga te i jei di buka u Gadu ufö biibi ta ko a i hati, nöo di buka u Gadu dë hënseei da di u Keesitu di u ta konda aki kaa.

18 Nöo mi hakisi, dee Dju sëmbë an jei di buka nö? Awa, de jei ën o. Ja jei fa di Buku taki u dee bosikopuma u Masa ö? A taa:

Töngö u de ta piki a hii di mundu.

A hii dee kamiankamian u goonliba tuu seei sëmbë sa jei dee soni de ta taki.

Sö di Buku taki e.

19 Wë nöo mi toona hakisi möön, a sa kë taa dee Isaëli sëmbë an bi fusutan di buka nö? Na di soni dë! Ja si fa Gadu buta Mosesi faa sikifi nö? A taa:

Mi o mbei un haun da wanlö pei sëmbë

dee an bi dë wan nasiön.

Fa un ta si de kuma wanlö sösö sëmbë söndö fusutan dë,

ma de o ko dë a unu fesi,

nöo di juu dë hati fuunu o boonu seei.

20 Nöo söseei Jesaaja konda wan soni limbolimbo, an bi fëëë u taki ën. A taa:

Gadu taki taa,

“Wanlö sëmbë ko feni mi dee an bi ta suku mi seei.

Mi tja miseei ko a limbo da wanlö sëmbë

dee an bi ta hakisi fa u mi möönsö.”

21 Ma fu dee Isaëli sëmbë a taa:

“Ndeti ku didia mi ta tëndë maun da de,

ma de ta hai baka.

De an kë piki mi buka.

Fa de sai u de dë,

de an kë tan seei a di tii u mi basu möönsö.”

Sö Gadu taki u dee Dju sëmbë u mi e.

11

Aki ta lei fa dee sëmbë na u Isaëli feni pasi u ko a Gadu.

1 Wë nöo fa mi taki naandë, dee sëmbë, a sa kë un sa mëni taa Gadu tuwë dee Dju sëmbë fëën nö? Kwetikweti. An tuwë de e. Biga wë miseei da wan Dju sëmbë tu. Böngö u Abahamu seei mi dë. De pali mi a di lö u Benjamin. I si? 2 Nöo Gadu an tuwë dee sëmbë fëën dee a bi tei a fesi e. A ta mëni de eti.

Wan jei fa di Buku u Gadu taki u di tjabukama de kai Elia nö? Elia kaagi dee Dju sëmbë fëën da Gadu. A taa:

3 Masa o, fa u dë aki, hii dee tjabukama fii tuu de kii e,

nöo dee sitonu tafa ka u bi ta tjuma soni da i, de booko de tuu fiaa puu.

Mi wanwan tö nöo da Isaëli sëmbë fika ta begi i eti.

Nöo na di dë nöo,

ma de dë a mi baka seei u kii mi puu nöömö.

Sö Elia taki.

4 Ma nöo unfu Gadu piki ën? A taa:

Na di soni dë e.

Mi hoi sëbën dusu sëmbë da miseei

dee an tjökö kini a goon da Baali wan daka.

„Biga Baali hën da di pindigadu sëmbë bi ta begi a di ten dë.»

Nöo sö Gadu fan ku Elia e. ⁵ Nöo söseei a dë fa u dë aki tu e, dee sëmbë. Wanlö Dju sëmbë fika eti, dee Gadu tei fëen seei ku ën bunuhati. ⁶ Ma nöo ee a dë taa ku bunuhati a tei de, nöo an dë taa soni de du mbei e. Biga wë ee sö, nöo nëen da bunuhati möön.

⁷ Wë andi u sa taki u di soni aki baa? Fa Isaëli sëmbë ta biinga fu de ko bunu a Gadu wojo tjika dë, ma di gaan së u de an feni ën möönsö. Dee Gadu tei a de dendu, de nöo feni ën, nöo dee otowan ko abi möön taangajesi. ⁸ A ko leti kumafa i si de sikifi a di Buku taa:

Gadu buta de ko dë doon sö.

A da de wan pei wojo fu de an musu ta si soni fëen möönsö, ku wan jesi u de an musu ta jei soni fëen tu, te kisi tide eti.

⁹ Nöo Dafiti seei bi taki tu u dee lö Dju sëmbë dë. A taa:

Di soni de ta tei hebi kuma soni u njan u de dë,

a musu bia wan taapu da de u kisi de.

A musu dë kuma tatai a pasi da de, nasö wan sitonu fu de naki futu kai,

u de feni di sitaafu nöömö di de musu feni.

¹⁰ Fa de sai u de dë, wojo u de musu ko dungu,

be de an ta si sondi möön.

Hiniwanten de musu dë ku fuka,

kuma wan sëmbë di ta waka bendibendi nöömö.

Sö Dafiti taki e, u dee lö sëmbë dë.

Aki ta taki fa dee sëmbë an dë Dju ko a dendu u di heepi u Gadu.

¹¹ Wë mi hakisi möön taa, fa dee Dju sëmbë naki futu dë, nöo de kai fu nöömö nö? De an o hopo möönsö nö? Aai, de o toona hopo e. Ma nöo fa i si de kai fu wan pisiten dë, hën wë mbei un dee oto köndë sëmbë feni di heepi u Gadu. Nöo di soni mbei a ko sö, fu dee Dju sëmbë musu haun ku unu. ¹² Biga di kai i si de kai dë, hën wë mbei un dee otowan feni dee gudu u Gadu te a hila. Nöo unfa seei a o dë baa te dee Dju sëmbë toona ko a di kamian fu de feni hii dee gudu Gadu bi buta da de baka? Di juu dë, na dee gudu o ko möön hila da hii sëmbë nö? Awa, sö wë a o dë e.

¹³ Wë fa mi ta fan aki, dee sëmbë, nöo mi ta fan ku un dee sëmbë na Dju ufö. Nöo fa i si Gadu buta mi tjabukama fëen u ta konda di Buka da unu aki, nöo mi ta kai di wooko gaan soni e. Mi ta hopo ën seei. ¹⁴ Biga ku ën mi sa buli dee Dju sëmbë u mi be de haun ku unu, nöo a kandë a di fasi dë so u de sa bia ko feni di libi u teego tu.

¹⁵ Kumafa u taki dë kaa, dee sëmbë, Gadu disa dee Dju sëmbë fu wan pisiten e, nöo hën mbei un dee oto köndë sëmbë feni pasi fuun ko dë bunu ku Gadu. Nöo unfa seei soni o waka un

mëni te Gadu o tei dee Dju toona tja ko nëën baka? Di soni dë, an o bigi ö, leti kuma te wan sëmbë dëdë toona weki baka? Aai, sö a o bigi tjika e.

¹⁶ Un boo mëni di soni u ta takı aki kuma te wan sëmbë ta dian boon. Ee a da Gadu wan pisi u di boon, nöö nëën da hii di boon tuu dë apaiti dëen ö? Sösei ee wan pau dë nöö di lutu fëen dë apaiti da Gadu, nöö na hii dee maun fëen tuu o dë apaiti dëen tu nö? Wë nöö sö a dë ku u dee Dju sëmbë tu. „Fa dee gaan sëmbë fuu bi dë apaiti sëmbë u Gadu tjika dë, nöö söseei u dee bakamii u de dë tu.»

¹⁷ Di fa Gadu ta wooko aki, nöö u sa mëni ën tu kuma wan sëmbë di abi di wooko ta tei wanlö oto pau maun tja ko mindi a wan oto pau, faa musu pai möön bunu fuuta. Nöö hën wë de bi abi wan pau ta pai di fuuta de ta kai oleifi. Hën de koti so u dee maun fëen puu. Hën de koti dee maun u wan matu oleifi di de an bi kiija seei, hën de tja de ko mindi a dee kamiankamian u di bumbuu pau di de ta kiija a ganda. Nöö fa de tja dee maun ko mindi dë, fu de feni di fatu u di bumbuu pau di ta kumutu nëën lutu, be de ko bumbuu soni.

¹⁸ Wë nöö dee paumaun i si de tja ko mindi dë, nöö un dee sëmbë na Dju wë e. Nöö di bumbuu pau i si dë, Dju sëmbë wë u kë taki. Nöö fa i si un nama naandë, nöö wan musu sai dë ta njan buka ta wisiwasi dee oto maun u di pau dee de bi koti puu naandë e. Biga wë fa i si un sai dë, nöö dee lutu u di pau ta hoi unu, na unu ta hoi dee lutu.

¹⁹ Wë a kandë i sa taa: “Awa, wë de koti dee di dë puu u de tei u a de kamian, na sö nö?” ²⁰ Tuu wë e, ma fa i si de koti dee maun dë, fu di de an kë biibi hën mbei de koti de puu. Nöö fu di uun biibi hën mbei wë un ko nama naandë. Nöö un musu mëni unu seei be wan abi gaan fasi. Un musu fëëe seei. ²¹ Biga ku dee maun u di pau seei wë Gadu wooko sö. Nöö unfa un mëni a o wooko ku unu dee an bi dë maun u di pau seei, ma nama nöö de tja unu ko nama dë? Ee wan biibi, nöö na hesihesi Gadu sa koti unu puu tu nö?

²² Söö. Wë dee sëmbë, ee i buta pakisei bunu a dee soni u ta taki aki, nöö i o si fa Gadu abi bunuhati tjika, nöö i o si fa Gadu ta gandji da sëmbë tjika tu. Biga a gandji seei da dee sëmbë dee i si kai kumutu a di kamian de bi sai dë. Ma nöö a a' bunuhati da unu, ee un tan a di kamian nöömö faa sa lei unu di bunuhati fëen. Ma ee na sö, nöö söseei a o koti unu puu tu.

²³ Fa dee Dju sëmbë dee u taki sai dë, ee de disa di taangajesi fasi u de toona ko biibi, nöö Gadu o toona tja de ko nama baka ka de bi dë. Biga a abi kaakiti tjika faa du di soni dë e.

²⁴ Un boo pakisei wan oto futu u di nöngö aki, dee sëmbë. Fa i si Gadu koti dee paumaun puu dë, nöö de wë bi dë u di bumbuu pau seei. Nöö hën wë a du wan soni di toobi

libisëmbë fusutan. Biga unu dee bi dë a matu a tei tja ko nama a di kiijakiija oleifi pau a ganda dë. Nöo fa a heepi unu tjika dë, nöo na hesihesi a sa toona tei dee maun dee bi dë u di pau seei toona tja ko nama baka nö?

Aki ta lei taa Gadu an disa dee Isaëli sëmbë fëen u koo.

²⁵ Dee sëmbë u mi dë, mi o taki wan soni aki awaa di bi dë wan tjubitjubi soni a Gadu hati, ma fa u dë aki an musu dë sò möön. Un musu fusutëen, ee nasö nöo un sa kisi gaan fasi.

Un haika e. Fa u dë aki, sömëni u dee Isaëli sëmbë mbei taangajesi da Gadu tuu, ma fu wan pisiten nöo. Nöo te hii dee oto köndë sëmbë dee o ko a Gadu ko a biibi kaa, ²⁶ nöo baka u di dë nöo dee Isaëli sëmbë seei o bia ko a Gadu awaa u de feni heepi nëen. Nöo di ten dë a o dë leti kumafa Gadu bi taki a di Buku. A taa:

Leti a dee Isaëli sëmbë dendu dë di Heepima o kumutu, a Sion seei.

Nöo a o puu dee bakamii u Jakopu a di fa de sai dë, be de bia ko ta mëni mi.

²⁷ Nöo sò wan buka mi o mbei ku de e: mi o puu dee hogi du u de a de liba.

Sö Gadu bi taki e, u dee Dju sëmbë.

²⁸ Te i luku te i kaba a di fa dee Dju sëmbë an kë piki di Buka u Masa Jesosi u ta konda aki, nöo de ku Gadu ko dë gaan felantima fu di soni dë hedi e. Ma fa de ku ën ko felantima seei, ma un feni wini nëen, biga hën wë mbei di Buka ko a unu. Ma tökuseei a lobi dee Dju sëmbë eti o, fu dee gaan sëmbë u de hedi. ²⁹ Nöo dee bunu dee a buta da de kaa, ku di fa a kai de ko sëmbë fëen, dee lö soni dë an o sa puu möönsö.

³⁰ Fa i si un bi sai dë, dee sëmbë, nöo a fesi wan bi ta piki Gadu buka seei. Ma fu di dee Dju sëmbë an piki, hën wë mbei un feni di tjalihati u Gadu. ³¹ Nöo te kuma tide eti dee Dju sëmbë an ta piki Gadu buka möönsö. Nöo di soni mbei, fu Gadu musu a' tjalihati a de liba leti kumafa a bi abi tjalihati fuunu. ³² Nöo hën da te i luku soni te i kaba, nöo joo si taa a di wan fasi dë Gadu ta heepi hii sëmbë tuu. Biga a disa u tuu be wa piki hën buka, fu a bakaten a sa feni pasi lei u di tjalihati fëen, ee i dë Dju, ee ja dë Dju.

Aki Paulosu ta gafa Gadu.

³³ Ke maingë, un luku fa di köni u Gadu fundu tjika! Un luku fa a sabi soni tjika maingë! Un luku fa a gudu tjika. Fa a ta kuutu soni buta, na wan sëmbë seei sa dë u suku fini nëen te a fusutëen möönsö. Na wan sëmbë sa fusutan tu fa Gadu ta buta soni faa waka. ³⁴ A dë leti kumafa i si Jesaaja sikifi a di Buku, a hakisi taa:]

Ambë seei sa sabi di pakisei u Gadu, andi dë nëen?

Ambë seei dëen lai wan daka taa sò a musu du?

35 Ambë da Gadu soni wan daka faa musu go hakisi ën soni baka?

Un sëmbë seei baa?

36 Biga nëën wë hii soni ta kumutu ko e.

Hën ta hoi hii soni fu de an kaba a sösö, nöö de tuu o toona ko fëen nöömö tu.

Fa a sai dë, hën nöö musu abi hii nëbai fu teego.

A tan sö.

12

Aki ta lei fa i musu hopo i seei

da Gadu tjika fii libi

kumafa a kë.

¹ Söö. Wë un dee sëmbë u mi o, wan si fa Gadu abi tjalihati da u nö? Wë nöö hën mbei mi begi unu gaantangi baa, be un hopo unu seei ku telu da Gadu e, kuma wan libilibi paima apaiti wan i ta tuwë dëen „fu dëen tangi„. Nöö a o suti dëen seei. Nöö te un du sö kaa, nöö hën da un ta dini ën a wan tuutuu fasi.

² Fa i si un sai dë, dee sëmbë, wan musu ta djeesi dee sëmbë u di goonliba aki dee na sabi Gadu a dee soni de ta du. Ma i musu da Gadu pasi faa tooka di pakisei fii, be i ko abi wan hii oto pakisei. Nöö joo sabi u wegí soni luku fii sabi andi Gadu kë. Biga di soni Gadu kë, a dë wan gaan bumbuu soni e. A dë wan gbelingbelin soni da i fii tei ku piizii.

³ Dee sëmbë o, fa Gadu buta mi a sö wan gaan wooko ku ën bunuhati aki, nöö fëen mbei mi ta fan ku hiniwan fuunu taa ja musu luku i seei hei möön fa i dë e. Ma i musu ta wegí i seei ku bumbuu pakisei ta luku andi Gadu buta da i fii tei wooko ku ën ku biibi.

⁴ Ja si fa di sinkii fuu aki dë nö? A abi sëmëni pisi, ma de an ta du di wan wooko. ⁵ Wë söseei a dë a u tu kuma biibima. Fa u ku „Jesosi„ Keesitu nama aki, nöö u dë hia seei, ma töku u dë kuma di wan kodo sinkii nöö, nöö hiniwan fuu dë kuma wan kamian fëen. ⁶ Biga fa Gadu paati dee köni fëen da u ku ën bunuhati aki, ma nöö de an dë di wan fasi e. De dë peipei. Nöö fëen mbei ee wan fuunu sai naandë, nöö Gadu da i di köni fii ta kisi fan nëën ta konda da otowan, nöö be i du ën kumafa di biibi fii dou. ⁷ Ee Gadu da i di köni fii ta heepi otowan, nöö be i du di dë. Ee Gadu da i di köni fii ta lei otowan soni, nöö be i ta lei nöö. ⁸ Ee Gadu da i di köni fii ta da otowan hati, nöö be i du di dë. Di sëmbë Gadu da di köni faa ta puu otowan a fuka nöö be a du ën söndö landa e. Ee Gadu da i di köni fii dë fesima ta tii oto sëmbë, nöö be i du ën ku hii i kaakiti. Ee wan sëmbë Gadu da i tjalihati fii ta heepi otowan, nöö be i ta du ën

ku piizii söndö konda soni a buka. „Nöo a di fasi dë, woo ko dë wan sinkii telutelu.”

⁹ „Söö. Nöo awaa mi o taki peipei soni kumafa fii libi kuma biibima.” A di fosu kamian di lobi fuunu musu dë söndö ganjan. Nöo i musu buuse hiniwan soni di i si taa hogi, biga ku bunu soni nöo i musu ta nama. ¹⁰ Un musu ta fii makandi kuma baaa ku baaa, nöo be i ta hopo di otowan fii möön fa i ta hopo i seei.

¹¹ Dee sëmbë, wan musu dë malëngëmalëngë e. Ma i musu ta dë gaagaa sabi taa Masa hën i ta dini.

¹² Un musu ta wai nöömö e, fu di un sabi taa woon feni dee bunu u Gadu dee a bi paamusi u. Nöo un musu ta tja sitaafu ku pasensi e. Nöo un musu ta begi nango nöömö tu. Wan musu disa.

¹³ Nöo un musu ta heepi dee oto sëmbë u Gadu a dee soni de abi fanöudu. Nöo be un ta tei sëmbë ku wai a unu wosu tu.

¹⁴ Ee wan sëmbë ta toobi i ta du hogihogi ku i, nöo na sibëen e, ma wensi bunu dëen. ¹⁵ Ee i si wan sëmbë ta wai, nöo wai ku ën e. Ee i si wan sëmbë ta këë, nöo këë ku ën makandi. ¹⁶ Biga fa un sai dë, un musu ta libi ku wan hati makandi. Ja musu mbei taa i hei te nöo ja sa nama ku lagi sëmbë. Ja musu abi gaan fasi.

¹⁷ Ee wan sëmbë du hogi ku i, nöo ja musu toona du hogi ku ën baka. Ma i musu ta biinga fii libi a wan leti fasi a hii sëmbë fesi. ¹⁸ Nöo i musu biinga fii libi fiifii ku hii sëmbë, ee i sa.

¹⁹ Un dee lobi mati u mi dë, un haika e. Wan musu paka hogi ku hogi baka, ma un musu disa pasi da di hatiboonu u Gadu. Wan jei fa Gadu taki a di Buku ö? A taa:

Fu tei paima a sëmbë, nöo mi a fika da.

Te wan sëmbë du hogi, nöo mi o pakëen nöömö.

Sö Masa Gadu taki. ²⁰ Ma nöo unu, wan musu du sö e. Biga di Buku taki möön taa:

Ee hangi ta kii di felantima fii, nöo dëen soni u njan.

Ee dëewata kisi ën, nöo dëen wata a bebe.

Biga te un du sö kaa,

nöo a o hati ën kuma i tuwë zonka ku faja nëen hedi djolou.

²¹ Sö wë e, dee sëmbë. Na da hogi pasi faa wini i e, ma i musu wini hogidu ku bunulibi.

13

Aki ta lei fa u musu libi

ku dee tii lanti buta.

¹ Wë awaa woo konda da unu fa fuun musu libi ku lanti. Un haika e, hii sëmbë musu ta saka a dee tii u lanti basu e. Biga fa dee tii sai naandë, nöo na wan kodo u de dë di na Gadu buta. Biga hii dee tii u lanti dee dë kaa, nöo Gadu wë buta de. ² Nöo

fëen mbei ee wan sëmbë ja kë saka a di tii u lanti basu, nöö a di sondi di Gadu buta basu wë ja kë saka. Nöö dee sëmbë dee ta libi sö, sitaafu wë de ta hai ko a deseei liba e. ³ Biga ee wan sëmbë i ta libi bunu, nöö ja o ta fëëe dee tiima. Ma dee sëmbë ta du hogi nöö de musu dë ku gaan fëëe a hati da de. Hën mbei ee i kë kumutu a di lö fëëe naandë basu, nöö i musu bia ko ta libi bunu, nöö joo feni bunu në a lanti tu.

⁴ Biga fa i si dee tiima sai naandë, dee sëmbë, nöö futuboi u Gadu wë de dë e, fu de tja bunu ko da unu. Ma nöö ee i ta du hogi, nöö fëëe nöö fii fëëe. Biga dee sondi de ta tja a de bandja ta lontu ku de naandë, nöö na u sösö de ta tja de. Fa i si de sai dë, futuboi u Gadu de dë e, nöö ee de kisi i u da sitaafu, nöö hën di hatiboonu u Gadu wë i si ko a i liba dë kaa. ⁵ Fëen mbei a fiti fii saka i seei da di tii u lanti e, na fu di i ta fëëe sitaafu wanwan nöö, ma fu di ja musu ta dë ku latjahati taa ja ta libi bunu.

⁶ Nöö fu di dee tiima dë futuboi u Gadu kaa, nöö hën mbei u musu ta paka lanti möni tu. Biga di wooko de ta du dë musu nango nöömö. ⁷ Nöö un musu ta paka de kumafa a fiti. Ee möni fuun da de, nöö un da de e. Ee a dë fuun lesipeki de, nöö un lesipeki de. Ee a dë fuun hei de, nöö un hei de.

Aki ta lei fa u musu libi

ku dee otowan fuu.

⁸ Dee sëmbë, un haika e. Wan musu abi oto paima a unu liba fuun paka möönsö, boiti di paima di un abi kaa taa un musu ta lobi unu seei makandi. Biga di sëmbë di ta lobi di otowan fëen, nöö hën ta hoi hii dee wëti u Gadu tuu. ⁹ Biga dee soni dee i si Gadu taki naandë sö, kuma ja musu waka ku wan mujëe di na mujëe fii u wosu, ja musu kii sëmbë, ja musu fufuu, ja musu haun, ku hii dee oto wëti tuu dee Gadu buta da u, nöö a di wan kodo wöutu aki nöö de tuu nama taa i musu lobi di otowan fii kumafa i lobi i seei. ¹⁰ Biga di sëmbë di lobi di otowan fëen kaa, nöö an o du hogi ku ën e. I si? Fëen mbei baa lobi hën wanwan tö sa mbei i ta hoi hii dee wëti u Gadu tuu ku telu.

¹¹ Fa i si u ta fan ku unu aki, dee sëmbë, nöö sö fuun musu libi e, fu di un ko abi fusutan u di ten u dë aki. Biga wë di ten Gadu buta faa heepi u nöö a ko möön zuntu möön leki di ten un bi ko a biibi dë. Fëen mbei un musu weki a duumi buli seei. ¹² Fa u dë aki, di ndeti ta kule hesihesi ta pasa, nöö didia ta jabi ta ko. Wë nöö be wa libi kuma dee hogilibima dee ta du soni a ndeti tjubitjubi fu sëmbë an musu si de e. Nönö. Di lö libi dë u musu disa, nöö un mboo libi a wan limbolimbo fasi. Hën o dë kuma u dë ku fetilai bisibisi fu di didibi an sa wini u. ¹³ Biga u musu libi a wan fasi di fiti, kuma a didia nöö u ta libi.

Wan musu hai ko dë a wan kamian ta bebe ta dööngö ta bai ta kai olo ta du soni e. Wan musu ta booko dee wëti u Gadu a

di sê u manu ku mujëë tu, ta du peipei soni dee na fiti. Söseei tu wan musu ta kisi toobi ku unu seei ta haun ku unu na unu. ¹⁴Ja musu ta suku unfa fii sa da di sinkii fii okasi faa piki dee taku kë fii hati e. Ma be di libi u Masa Jesosi Keesitu dë a unu fu hii sëmbë sa si, kuma wan waiti koosu di un ta bisi hiniwan daka.

„Sö fuun libi e, dee sëmbë, nöö Gadu o abi piizii ku unu.“

14

Aki ta lei fa i musu libi ku wan

oto biibima di i ku ën an ta kai

a di soni un ta du.

¹„Söö. Wë awaa woo taki a dee soni liba dee biibima ku biibima an ta kai ku deseeri a de.“ Fa un sai naandë sö, ee wan sëmbë biibi fëen suwaki te a ta dë a wanlö wëti basu di unu ku ën an ta kai a di wan, nöö un tei ën sö nöö e. Ja musu ta kuutu nëen liba u dee lö soni dë hedi. ²Kandë wan sëmbë biibi fëen taanga tjika te a sa njan hii soni. Di otowan biibi fëen suwaki tee hën an sa njan hii soni, guluntu wanwan nöö a ta njan. ³Wë ma nöö di sëmbë di ta njan hii soni dë an musu ta mbei di otowan fa e. Nöö söseei di sëmbë di an ta njan hii soni, guluntu nöö a ta njan, nöö an musu ta kuutu di sëmbë di ta njan hii soni, biga Gadu tei ën kaa. ⁴Biga ambë da i fii kuutu a wan sëmbë liba di an dë futuboi fii? Na soni fii di dë e. Nöö ee a kai, ee an kai, di dë di Masa fëen hën musu sabi. Nöö an o kai tu, biga Gadu abi kaakiti tjika faa hoi ën fu an kai.

⁵A kandë wan sëmbë ta hoi wan daka apaiti möön dee oto daka. Di otowan ta luku hii daka tuu di wan fasi nöö. Ma fa de ta du ën dë, hiniwan u de musu sabi gbelin nëen hati taa Gadu kë faa du sö e. ⁶Di sëmbë di ta hei wan daka möön dee oto daka, nöö Gadu hën a ta hei ën da. Di sëmbë di u taki ta njan hii soni dë, a ta du sö fu di a si taa a kai ku Gadu, nöö a ta da Gadu tangi nëen liba. Söseei di oto sëmbë dë tu. Fa hën an ta njan hii soni dë, a dë fu di a si taa Gadu an kë faa njan mën, nöö a ta da Gadu tangi u dee soni dee a sa njan.

⁷Dee sëmbë o, na wan kodo fuu ta libi fuu seei e, nöö na wan kodo fuu ta dëdë fuu seei tu. ⁸Ee u dë ku libi, u dë u Masa. Ee u dëdë, u dë u Masa. Fëen mbei ee u dë ku libi, ee u dëdë, fu Masa nöö u dë nöömö.

⁹Biga fa Keesitu dëdë toona weki ko libi baka dë, nöö a du ën sö faa musu dë Masa a libisëmbë ku dëdësëmbë tuu liba. ¹⁰Nöö di a dë Masa fuu tuu kaa, nöö faandi mbei i ta taanpu ta kuutu a di otowan fii liba möön? Ee nasö, faandi mbei i ta sösö di otowan fii u du? Wë biga te wan daka u tuu seei o hai ko a di kuutu bangi u Gadu, faa kuutu soni fuu.

¹¹Wan jei fa a dë a di Buku ö? Gadu taki e, taa: Fa i si mi ta libi nöömö aki,

nöö mi soi taa hiniwan sëmbë seei kaa o tjökö kini a mi fesi
nöömö wan daka.

Nöö söseei hiniwan sëmbë o jabi ën buka piki mi a dee soni dee
a bi du.

Sö Gadu taki e.

¹² Nöö sö i si taa hiniwan fuu o piki Gadu a dee soni dee u
seei bi du. ¹³ Nöö fëen mbei u musu disa di kuutu u ta kuutu
di otowan fuu. Nöö be un mëni unu seei bunu tu fu wan musu
buta wan sitonu a pasi fu di otowan fii naki futu kai.

¹⁴ Dee sëmbë o, ka mi ku Masa Jesosi nama tjika aki, nöö mi
sabi gbelin a mi hati taa na wan soni u njan seei abi tjina.
Ma töku ee wan sëmbë si taa a abi tjina, nöö nëen dë a abi tjina
tuu. ¹⁵ Nöö ee joo njan wan soni ma i sabi taa ee i njan mën a
o buta di otowan fii a fuka, ma i ta njan mën sö nöö, nöö hën
da ja ta libi kuma i lobi di sëmbë dë e. Haika e, ja musu mbei
di otowan fii kaba a sösö fu di i kë njan wan soni hedi. Biga
hënseei tu Masa Jesosi, Keesitu bi dëdë da.

¹⁶ A kandë i ta si wan soni taa a bunu fii du ën, ma di otowan
fii hën an si ën sö. Wë nöö ja musu du ën a wan fasi faa feni i
kosi taa hogi i ta du. Na tja i seei go a dee lö fia dë. ¹⁷ Biga wë
fa Gadu ko dë könu a u liba ta tii u aki, nöö an nama a soni u
njan ku soni u bebe. Nönö. Ma a nama a di fa i dë a di Akaa
u Gadu leiki ta libi a wan leti fasi ku kötöhati, ku piizii. ¹⁸ Nöö
hiniwan sëmbë di ta dini Jesosi, Keesitu a di fasi dë, nöö ku i
Gadu ta wai. Nöö dee oto sëmbë o si taa i ta libi bunu tu.

¹⁹ Söö. Dee sëmbë o, un boo biinga ku dee soni dee sa mbei
u dë fiifi ku u seei, ku dee soni dee sa heepi u fuu ko a fesi a di
biibi. ²⁰ Gaantangi baa, na poi di wooko u Gadu u soni u njan
hedi e. Kumafa u taki dë kaa, Gadu an buta tjina a soni u njan.
Ma nöö töku seei ee wan sëmbë i ta njan wan soni di sa mbei
di otowan fii naki futu kai, nöö hën da hogi i ta du. ²¹ Nöö hën
wë mbei, ee a nama a wan soni u njan, nöö i disëen. Ee soni
u bebe, nöö na bebëen möön. Biga ja musu du na wan soni di
sa kaba di otowan fii a sösö fu di di biibi fëen an taanga tjika
eti.

²² Söö. Nöö fa di biibi fii taanga tjika a dee lö soni u ta taki
aki, dee sëmbë, nöö be i hoi ën fii ku Gadu nöö. An dë fii tjëen
go a oto sëmbë. Nöö i dë bunu e, ee hati fii an ta foo i a dee soni
i ta du taa hogi. ²³ Ma nöö ee wan sëmbë i ta panta u njan wan
soni fu di ja sabi ee a bunu ee an bunu a Gadu wojo, ma töku
hën i njan mën nöö, hogi i du dë kaa e. Biga ja du ën ku biibi.
Nöö hiniwan soni di ja du ku biibi, nöö hën da hogi i du kaa.

15

Aki ta lei u möön fa di libi makandi musu dë.

¹ Söö. Wë dee sëmbë, kumafa u taki dë kaa, u dee sëmbë dee dë taanga a di biibi musu hoi pasensi da dee otowan e, dee an dë sō taanga eti. Wa musu ta du di soni di ta kai ku u seei nōō a kaba, ² ma un boo du di soni di sa kai ku di otowan fuu, be a tja bunu ko dëen faa ko möön taanga a di biibi. ³ Biga ‚Jesosi‚ Keesitu seei an bi ta biinga dëen seei wanwan e. Ma leti kumafa de sikifi a di Buku, nōō sō nōō a bi pasa ku ën taa: Dee kosi de kosi i dë, Gadu, de tuu kai a mi liba.

⁴ Nōō fa de sikifi dee soni a di Buku u Gadu dë, nōō de sikifi de tuu fu de lei u soni e. Biga te u lesi fa dee sëmbë u fesiten bi abi degihati ta hoi pasensi, nōō a ta da u degihati tu fuu hoi dou ta luku dee soni dee Gadu bi paamusi u taa de o pasa nōömō.

⁵ Fa Masa Gadu sai dë, dee sëmbë, nōō hën wë abi pasensi ku taihati e. Nōō hënseei musu heepi unu fuun libi ku wan hati makandi kumafa Keesitu Jesosi bi lei u fuu libi. ⁶ Nōō te un dë sō kaa, nōō un sa fiti buka ku wan kodo hati ta gafa Gadu makandi, di dë di Gadu fu u Masa Jesosi Keesitu, bifō a dë hën Tata tu.

⁷ Söö. Wë dee sëmbë, be un tei unu na unu kumafa un dë e, leti kumafa ‚Jesosi‚ Keesitu bi tei unu kumafa un dë, nōō Gadu o feni nëbai a unu.

⁸ Fa i si Jesosi Keesitu bi ko a goonliba dë, dee sëmbë, nōō a ko kuma wan futuboi u Gadu faa lei u dee Dju sëmbë taa Gadu dë u futoou. Biga a mbei u ko si taa hii dee soni Gadu bi paamusi dee gaan sëmbë fuu dë, nōō de tuu o pasa. ⁹ Nōō a ko a goonliba fu dee oto köndë sëmbë na u Isaëli tu, fu de sa si di gaan tjalihati u Gadu di a abi, be në fëen bai.

Ja sabi fa wan sëmbë sikifi a di Buku ö, u dee sëmbë na Dju. A fan ku Gadu taa:
Fëen mbei mi o gafa i në a dee oto köndë sëmbë dendu dee na Dju.

Mi o ta kanda ta bai di në fii.
Sō a sikifi a di Buku e.

¹⁰ Nōō de sikifi tu taa:
Un musu ta wai seei, un dee sëmbë na Dju.
Un mökisi ku dee sëmbë u Gadu ta wai.

¹¹ Nōō hën de toona taki möön taa:
Hii un dee sëmbë na Dju, un hopo Masa në e.
Hii un dee föluku tuu, un musu ta kanda dëen.

¹² Nōō söseei Jesaaja taki wan soni u dee sëmbë na Dju tu. A taa:

Dee böngö u Isai,
ee i si de joo taa de kaba a goonliba.
Biga de ko dë kuma wan pau de koti tee fika lutu wanwan.
Ma te wan pisi di lutu dë o booko wojo toona nasi ko.
Nōō fa a o nasi dë,
nōō hën o ko dë Tiima a hii pei föluku liba.

Nëen liba hii dee oto köndë sëmbë na Dju o buta de futoou fu de feni heepi.

Sö Jesaaja bi taki e.

¹³ Nöo da sö e, dee sëmbë. Di Gadu di ta buta sö wan gaan biibi a u hati aki taa a o heepi u nöömö, hën musu fuu unu hati ku piizii e, ku kötöhati, fa i si un ta futoou ën naandë. Fa di Akaa fëen abi kaakiti tjika dë, hën musu ta wooko a unu liba mbei un fika ta mëni nöömö taa Gadu o du dee soni dee a bi paamusi.

Aki Paulosu ta taki u di fa Gadu wooko nëen liba.

¹⁴ Dee sëmbë o, fa mi dë aki mi sabi gbelingbelin a mi hati taa un ta du sëmëni bumbuu soni kaa. Mi sabi taa un sabi soni te tjika, nöo un abi di köni tu fuun sa lei unu na unu. ¹⁵ Ma tökuseei mi mbei di pampia aki da unu nöo. Dee soni mi sikifi aki, mi fan so u de gbelin seei. Ma fëëe u taki de, fu di mi bi kë toona mëni unu de a bakafutu. Nöo di soni mbei mi du sö, fu di Gadu tei mi buta a sö wan gaan wooko ku ën bunuhati. ¹⁶ A buta mi u mi ko wan futuboi u Keesitu Jesosi ta tja di bunu buka fëen ta konda da un dee oto sëmbë na Dju. Mi dë kuma wan mindima fuunu ku Gadu, fu mi sa hopo unu kuma wan suti paima tja go dëen. Nöo di paima aki, a dë wan paima di di Akaa fëen seei seeka buta dëen apaiti.

¹⁷ Nöo fa i si mi ku Jesosi Keesitu nama aki, nöo mi ta hopo di wooko Gadu da mi u mi du dëen e. Mi ta kai ën gaan soni seei. ¹⁸ Nöo te mi ta konda soni, ma ta tei na wan soni u miseei ta konda. Ma mi ta konda dee soni dee „Jesosi„ Keesitu bi du a mi liba. Biga a tei dee fan dee mi fan ku dee soni dee mi du hën a du gaan soni ku de, tee sëmëni u dee sëmbë na Dju ko piki Gadu buka seei. ¹⁹ Ka di Akaa fëen abi kaakiti tjika dë, a mbei sëmëni gaan foombo soni pasa, u lei taa hën abi di wooko.

Nöo sö mi bi dë ta konda di bunu buka u „Jesosi„ Keesitu ku telu a hii kamian ka mi bi waka. A Jelusalen naandë mi seti, nöo hën mi ta kondëen ta lontu a dee kamiankamian tee go dou a di pisiwata de kai Iliikum. ²⁰ Hii fa mi du ën dë, mi ta biinga u konda di buka nöömö a dee kamian ka de an bi jei di në u „Masa Jesosi„ Keesitu wan daka eti, fu an musu dë kuma mi tei wan wosu ta mbei di wan oto sëmbë bi seti kaa. ²¹ A dë leti kumafa di Buku taki taa:

Te ka sëmbë an konda di buka wan daka
nöo na ala de o ko jei ën.

Dee sëmbë dee an bi jei ën wan daka o ko fusutëen.

Wan si ö?

Aki Paulosu toona taki möön

fa a kë ko a Loomë.

²² Nöo di wooko di i si mi taki dë, hën wë tapa mi sëmëni pasi mbei ma bi sa ko a unu ala eti. ²³ Ma nöo fa u dë aki, nöo ma a' kamian a dee köndë aki möön fu mi konda di buka. Mi kaba di wooko u mi aki kaa. Nöo fu di mi bi hangi sëmëni jaa longi kaa u mi musu ko luku unu ala, ²⁴ hën mbei pakisei u mi toona kai a di soni dë liba möön. Mi ta mëni fu mi go a Sipanjan köndë, nöo te mi o go nöo mi o pasa a unu ala ko tan wantu daka ku unu. Nöo a baka u di suti ten di mi ku unu o abi dë, nöo mi o kë fuun sa heepi mi fu mi go a Sipanjan awaa.

²⁵ Ma nöo fa u dë aki, nöo mi dë a pasi nango a Jelusalen ufö. Mi ta heepi dee biibima ala ku wan soni. ²⁶ Biga a dë sö taa dee biibima u Masa Jesosi a Masadonia ku Akaja pii möni fu de manda go da dee pooti biibima fuu, dee Dju wan, a Jelusalen ala. Nöo hën di möni dë wë mi ta tja go da de. ²⁷ Nöo fa dee biibima na Dju du di soni aki, nöo waiwai seei de du ën o. Biga ee i luku ën te i kaba a dë sö kuma dee sëmbë na u Dju, de a' paima seei a u dee Dju sëmbë. Biga a u de feni di bunu u Gadu a de akaa. Nöo hën mbei a fiti u de toona heepi dee Dju sëmbë fuu baka ku dee soni de abi fanöudu u de sinkii.

²⁸ Wë nöo te mi tja di möni aki go da dee sëmbë kaa, nöo mi o ko haika unu ufö mi pasa go a Sipanjan. ²⁹ Nöo mi sabi taa fa mi o ko a unu dë, nöo mi o ko ku hii dee bunu tuu dee u ta kisi a „Jesosi” Keesitu.

³⁰ Söö. Wë nöo dee sëmbë, fa mi ku unu nama ku Masa Jesosi Keesitu makandi aki, mi kë begi unu a wan soni. Biga di Akaa u Masa Gadu seei hën buta di lobi fëen a u hati mbei u ta lobi u seei sö. Hën mbei mi kë hakisi unu fuun heepi mi begi fajafaja a tu soni liba.

³¹ Di fosuwan, hën da mi kë fuun heepi mi begi fu Gadu musu puu mi a dee Dju sëmbë u Judea pisiwata maun dee an ta biibi.

Nöo di otowan, hën da fu di wooko i si mi nango du a Jelusalen aki, dee Dju biibima musu tei ën u bumbuu soni. „Biga a kandë de an o kë tei soni di kumutu a oto köndë sëmbë maun.” ³² Ma nöo te mi si taa hii soni waka bunu, nöo mi o ko a unu ala ku wai seei, ee Gadu kë, nöo woo ta da u seei hati makandi. Nöo da sö e, dee sëmbë.

³³ Nöo di Gadu fuu di nëën wanwan tö sëmbë ta feni kötöhati, hën musu dë ku unu. A tan sö.

16

Aki Paulosu ta manda odi apaiti da sëmbësëmbë.

¹ Fa i si di mujëe de kai Fiibi ko a unu naandë, dee sëmbë, mi butëen a unu maun e. Di mujëe i si aki sö, a dë wan sëmbë fuu di ta wooko a di keiki a Kenkelea. ² Nöo mi ta begi unu gaantangi be un kisi ën a wan fasi di fiti dee sëmbë dee dë apaiti da Masa Jesosi. Fa i si unu ku ën tuu nama ku Masa

Jesosi dë, nöö un musu heepi ën a dee soni a abi fanöudu. Biga fa a sai dë, a heepi sëmëni sëmbë gaanfa seei te kisi ku mi seei tu.

³ Nöö mi ta manda gaan odi da Pesila ku Akila taa mi dë bumbuu. Dee sëmbë dë, mi ku de bi ta du di wooko u Jesosi Keesitu makandi, ⁴ nöö a fika piki de bi dëdë fu mi hedi. Hën mbei na mi wanwan nöö ta da de tangi, ma hii dee oto biibima u Masa Jesosi dee na Dju, dee ta miti makandi a dee köndëköndë tuu, ta da de tangi tu. ⁵ Nöö un da dee biibima odi tu, dee ta hoi keiki a de wosu.

Nöö mi ta manda gaan odi da mi lobi mati Epënëtusi. Hën wë da di fosu sëmbë di ko biibi [Masa Jesosi,] Keesitu na Asia köndë.

⁶ Nöö un da Malia odi tu. Di mujëë dë bi wooko taanga seei da unu e, dee sëmbë.

⁷ Nöö un da Andoonikusi ku Juniasi odi, di mi ku de dë di wan famii. Mi ku de de bi sөөтö a dunguwosu makandi e, nöö de abi bunu në seei a dee oto tjabukama u Masa Jesosi. Fa i si de sai dë, de bi ta biibi a [Jesosi,] Keesitu kaa bifö miseei ko ta biibi nëen.

⁸ Nöö un da Ampiliatusi odi, di mi lobi fu di mi ku ën nama ku Masa makandi.

⁹ Nöö un da Ubanisi gaan odi. Hën bi heepi u a di wooko u [Jesosi,] Keesitu tu.

Nöö mi ta manda odi da mi lobi mati Sitaki tu.

¹⁰ Nöö be un da Apëlësi odi. Di womi dë, de bi poobëen te de wei, nöö hën de ko si taa aai, a dë wan bumbuu sëmbë u [Jesosi,] Keesitu tuutu.

Nöö un da dee sëmbë u Alisitobu wosu tuu gaan odi da mi e.

¹¹ Nöö un da di oto sëmbë u mi de kai Helodion odi, ku dee sëmbë u Naasisusi wosu dee ta biibi a Masa.

¹² Nöö un da Teefena ku Teefosa odi da mi tu. De tu mujëë dë ta wooko taanga da Masa e.

Nöö un da mi lobi mati Pëësisisi odi da mi tu. Di mujëë dë seei bi ta wooko taanga da Masa tu.

¹³ Nöö un da Lufusi odi da mi, di Masa bi tei apaiti. Nöö un da hën mama gaan odi da mi e, biga a dë mi mama tu.

¹⁴ Nöö un da Asinkitusi odi da mi tu, ku Filegon, ku Hëlimësi, ku Patobasi, ku Hëlimasi, ku dee oto biibima sai ku de naandë tuu.

¹⁵ Nöö un da Filologusi odi, ku Julia, ku Neluisi ku ën sisa, ku Olimpasi, boo taa hii dee biibima u Masa Jesosi tuu dee sai ku de naandë.

¹⁶ Nöö un baasa unu seei e, dee sëmbë, kuma apaiti sëmbë u Gadu.

Hii dee sëmbë u [Jesosi,] Keesitu dee ta ko a keiki makandi a dee kamiankamian tuu manda gaan odi da unu.

Aki Paulosu toona da de lai a wantu soni möön.

¹⁷Söö. Wë dee sëmbë, mi begi unu gaantangi taa be un mëni unu seei ku dee sëmbë ta suku u poi unu na unu naandë e. Dee sëmbë i si naandë, taapu wë de ta buta a pasi fu kisi unu puu a di lei di un bi kisi kaa. Nöö wan musu hulu de möönsö. ¹⁸Biga fa dee lö sëmbë sai dë, na Jesosi, Keesitu u Masa de ta dini e, ma dee soni deseei hati kë, de de ta dini. Fa i si de ta waka ta lontu ta fan suti ta naki sëmbë tëtë naandë, ganjan nöö de ta ganjan dee sëmbë dee an sabi soni möön bëtë e, fu de musu poi pakisei u de.

¹⁹Ma töku fa i jei mi fan dë seei, ma hii sëmbë sabi unu kaa taa un ta piki Gadu buka, nöö fëen mbei baa mi ta wai seei ku unu. Nöö mi kë fuun abi fusutan te tjika fuun sabi bumbuu soni, ma nöö a di së u sabi hogi, un musu ta dë kuma miii.

²⁰Dee sëmbë o, abiti möön nöö di Gadu fuu di ta da sëmbë kötöhati o makisa di didibi Saatan buta a unu basufutu e.

Jesosi Keesitu, di dë di Masa fuu, hën musu dë ku unu ku ën bunuhati, dee sëmbë.

²¹Nöö Timoteo, di mi ku ën ta wooko makandi aki, ta manda gaan odi da unu tu, hën ku Lusiusi ku Jason, ku Sosipata. Boo taa, hii dee sëmbë u mi aki tuu ta manda gaan odi da unu.

²²Söö. Nöö mi, Teetusi, fa mi ta sikifi di biifi da Paulosu aki, nöö miseei ta manda gaan odi da unu tu a di në u Masa Jesosi.

²³Nöö mi Paulosu toona ta manda odi u Gajusi da unu tu. Fa di womi dë aki, hën wë ta hoi mi nëen wosu, nöö hii dee oto biibima dee ta ko a keiki makandi aki tuu seei a ta kisi ku wai. Söseei Elatusi, di dë wan lantima ta seeka möni soni u di köndë aki, ta manda gaan odi da unu, hën ku di oto sëmbë fuu de kai Kwatusi ta manda gaan odi da unu tu e, dee sëmbë.

[²⁴Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ta tjia unu ku ën bunuhati. A tan sö.]

Aki Paulosu tapa di biifi ku tangi a Gadu.

²⁵Söö. Wë dee sëmbë, mi ta buta unu a Masa Gaangadu maun. Hën abi kaakiti faa hoi unu gingin fu di un ta piki di Buka fëen di mi ta konda aki. Biga soni u Jesosi Keesitu wë mi ta konda, nöö hën ta mbei di soni ko a limbo di bi dë tjubitjubi a di pakisei u Gadu sömëni jaa longi kaa. ²⁶Ma fa a bi dë tjubitjubi seei, ma töku dee fesiten tjabukama bi mbei sëmbë ko sabi soni fëen. Biga Masa Gadu di ta libi u teego, hën wë bi manda de u de sikifi soni fëen, be hii föluku u goonliba sa ko biibi Masa Jesosi u de piki ën buka.

²⁷Nöö di Gadu fuu i si dë, nöö nëen maun wë i si mi ta buta unu e, dee sëmbë. Hën wanwan abi hii köni, nöö hën musu feni nëbai fu nöömö u di soni di a du da u a Jesosi Keesitu. A tan sö.

Di fosu biifi Paulosu manda da dee biibima u Kolenti

Wan wöutu a fesi.

Wë un haika, dee sëmbë. Di sëmbë de kai Paulosu bi dë wan u dee tjabukama u Masa Jesosi de kai apösutu. Gadu kai ën ko buta sô. Hën seei bi tja di Buka u Masa Jesosi ko da dee sëmbë u di kondë de kai Kolenti, nöö hën so u de piki di Buka tei Masa Jesosi ko Gadu u de.

Nöö di soni mbei Paulosu sikifi di biifi aki. Dee biibima u Kolenti fosu bi sikifi biifi manda hakisi ën wanlô soni unfa u de musu libi a di biibi, nöö hën a toona sikifi di biifi aki manda piki de.

Nöö a mbei di biifi aki tu, fu di a jei taa de an ta libi bunu a di biibi kumafa a bi lei de. A ta bai de be de bia ko ta libi kumafa a sa bunu da Masa Gadu.

Dee soni dë abi di biifi.

A di pisi aki Paulosu ta da

dee sëmbë odi.

¹ Dee sëmbë o, mi Paulosu, ta mbei di pampia aki e. „Nöö kumafa un sabi kaa,„ mi da di sëmbë Masa Gadu bi kai ku ën seei kë faa ko dë wan u dee tjabukama u Jesosi Keesitu de kai apösutu. Nöö fa mi ta mbei di pampia aki, nöö mi ku wan sëmbë fuu de kai Sositeni, ² sô u ta sikifi ën ta manda odi da un dee biibima u Masa Jesosi dee dë a di kondë de kai Kolenti. U ta mandëën da un dee sëmbë dee Masa Gadu bi kai fuun ko dë sëmbë fëën a wan apaiti fasi, fu di unu ku Masa Jesosi ko dë di wan. Nöö u ta mandëën tu da hii dee oto sëmbë a dee kamiankaman, dee ta kai Jesosi Keesitu në ta begi ën. Hën da Masa fuu ku de tuu.

³ U ta manda odi da unu taa Masa Gadu ku Masa Jesosi Keesitu tuu musu dë ku unu ku de bunuhati. De musu da unu böö.

A di pisi aki Paulosu ta da

Masa Gadu tangi.

⁴ Dee sëmbë o, hiniwanten mi ta da di Gadu u mi „ku unu tuu,„ tangi fuunu hedi e, fu dee soni dee a du da unu ku ën bunuhati, fu di un ko nama ku Jesosi Keesitu. ⁵ Biga wë a mbei un ko abi hii soni fa u dë aki a hii fasi. A mbei un ko abi fusutan ku bumbuu pakisei fuun sa sabi di Buka u Gadu. Nöö sôseei a mbei un ko sa' fa u fan fuun kondëën tu. ⁶ Biga wë dee soni u „Jesosi,„ Keesitu dee u bi konda da unu, de mbei lutu a unu hati te de dë u si a unu libi seei. ⁷ Fëën mbei fa un ta luku u Masa Jesosi Keesitu faa toona ko a goonliba aki, nöö

na wan soni makei unu möön a di sē u dee köni dee di Akaa u Gadu ta da dee sēmbē fēēn e. ⁸ Nöō mi sabi taa Masa Gadu o hoi unu tu tee go dou a di kaba juu, fu te u Masa Jesosi Keesitu toona ko a goonliba nöō woon sa dē gbelingbelin söndö föutu. ⁹ Nöō u sabi taa a o du ēn sö tuu, biga di Gadu fuu dē, un sa futoou ēn. Nöō hēn wē bi kai unu fuunu ku ēn Mii Masa Jesosi Keesitu musu libi suti makandi.

Aki Paulosu ta fan ku dee sēmbē u de musu disa di fia libi u de.

¹⁰ Wē nöō un dee sēmbē u mi dē, fa mi gafa unu dē seei, ma mi kē toona bai unu a wan soni. Mi tei di nē u Masa Jesosi Keesitu ta begi unu baa, taa be un disa di fia un ta fia ku unu seei naandē, ku di paati un ta paati ku unu na unu. Un musu dē makandi ku wan pakisei e, ku wan hati.

¹¹ Biga wē wanlö sēmbē dee ta dē a di wosu u di womi de kai Kolu mbei mi ko sabi taa fia fasi dē a unu mindi. ¹² Mi jei taa so fuunu ta taki taa: “Fa u ta waka a Masa Jesosi baka aki, nöō mii ta tei di lei u Paulosu.” Otowan taa: “Mii ta tei di lei u Apolo.” Di otowan taa: “Mii ta tei di lei u Kefasi.” ₁ Hēn seei da Petuisi. So sēmbē taa: “U ta waka a ₁ Masa Jesosi ₁ Keesitu wanwan baka.”

¹³ Wē nöō mi hakisi unu, unfa wē? Fa un dē a peipei sēmbē baka dē, ₁ Jesosi ₁ Keesitu paati a pisipisi nö? Naa mi, Paulosu, de bi kii a lakpa fuunu hedi nö? Fa un bi tei dopu dē, nöō a di nē u Paulosu un bi tei ēn nö?

¹⁴ Wē mi da Gadu tangi seei fu di ma bi dopu na wan sēmbē a unu mindi e, boiti Keesipusi ku Gajusi, ¹⁵ fu na wan sēmbē sa taki taa mi dopu sēmbē a mi nē ₁ fu de konda taa de da bakama u mi ₁. ¹⁶ Oooo, aai, mi bi dopu Sitefanasi tuu, ku dee sēmbē fēēn wosu dendu. Ma ma si kuma mi dopu oto sēmbē naandē möönsö.

¹⁷ Biga wē ₁ Jesosi ₁ Keesitu an bi manda mi ₁ a di fosu kamian ₁ u mi dopu sēmbē e, ma fu mi konda di Bunu Buka fēēn, be sēmbē jei. Nöō söseei tu an manda mi u mi kondēēn ku gaan köni u libisēmbē. Biga an musu dē taa di suti u di fan u mi hēn ta hai sēmbē tja ko a di biibi. Biga ee mi ta kondēēn sö, nöō di buka u di dēdē u Masa Jesosi a di lakpa pau o lasi ēn kaakiti.

Aki Paulosu ta taki u di köni u Masa Gadu ku di kaakiti fēēn.

¹⁸ Dee sēmbē o, di Buka u di fa Masa Jesosi dēdē a di lakpa pau, a dē seei wan gaan söso soni da dee sēmbē dee o kaba a söso a didibi faja e. Ma fu wi dee sēmbē dee Gadu puu a dee hogi du fuu basu, te u jei ēn nöō u ta si fa Gadu abi kaakiti tjika.

¹⁹ A dē leti kumafa de bi sikifi ēn buta a di Buku u Gadu taa: Masa Gadu o mbei di köni u dee könima bia ko söso soni. Söseei a o mbei di fusutan u dee sabisonima ko poipoi soni.

²⁰ Wë biga fa u dë aki, unsë dee könima dë? Unsë dee leima ku dee hulusionima u di goonliba aki dë? De an dë wan wojo soni möön e. Biga Gadu buta di köni ku di lei u libisëmbë tuu ko sösö soni kaa. ²¹ Fa a köni tjika dë, nöö hën wë i si a seeka di soni buta sö taa dee sëmbë u goonliba aki ku hii di köni di de köni ku hii di lei de lei dë seei, de an o ko sabi ën möönsö. Ma ku di sösö fan fuu dee tjabukama fëen nöö dee sëmbë dee ta biibi ën sa kumutu a dee hogi du u de basu.

²² Fa u dë aki, dee Dju kë si foombo wooko u Gadu bifö de o biibi. Nöö dee Giiki sëmbë ta suku gaan köni a libisëmbë fasi bifö de, de o biibi. ²³ Ma u, u ta konda u „Jesosi„ Keesitu kodo, di de bi peka a lakpa pau kii. Nöö di Buka u di dëdë u Masa Jesosi aki, nöö hën ta toobi dee Dju sëmbë te de an kë jei ën seei. A dë wan sösö fan tu da dee oto köndë sëmbë, ma töku u ta kondëen nöömö.

²⁴ Ma dee sëmbë dee Gadu kai u de ko nëen, ee Dju, ee oto köndë sëmbë, te u ta konda di Buka da de nöö nëen de ta si fa Gadu taanga tjika e, ku fa a köni tjika. ²⁵ Biga di soni Gadu du, di libisëmbë kai sösö soni dë, köni dë nëen möön leki hii di köni di libisëmbë abi. Söseei di suwaki fëen di de ta si a di dëdë u Masa Jesosi dë, a abi kaakiti möön hii kaakiti u libisëmbë.

²⁶ Biga wë un luku a unu seei, dee sëmbë. A di ten di Masa Gadu bi kai unu, nöö di möön gaan së fuunu an bi dë leilei sëmbë a goonliba fasi e. Wan bi abi taki a köndë. Wan bi dë hei sëmbë. ²⁷ Ma dee sëmbë dee goonliba sëmbë ta si taa de an sabi soni, nöö de Gadu ta tei fu da dee sabisonima u goonliba aki sen. Söseei a ta tei dee suwakisuwaki sëmbë faa mbei dee taanga sëmbë kisi sen. ²⁸ A ta tei dee lagilagi sëmbë dee an bi dë wan wojo soni a goonliba aki, dee sösö wan, buta ko hei, fu goonliba sëmbë sa si taa dee soni mbei de bi ta gafa sëmbë an dë wan wojo soni.

²⁹ Nöö di soni mbei a du sö, fu na wan libisëmbë musu njan buka a Gadu fesi e. ³⁰ Biga Gadu wanwan mbei u ko feni di libi a „Jesosi„ Keesitu.

Nöö Masa Jesosi wë mbei u ko sabi fa Masa Gadu köni tjika e. Sö seei a mbei u ko dë a Gadu wojo söndö föutu. A puu u a hii dee sitaafu dee u bi hai tja ko a u liba fu di u bi booko Gadu wëti, nöö fa u dë aki a ta puu hogi a u fuu sa ko dë limbolimbo. „Hii dee soni dë tuu u feni a Masa Jesosi e, dee sëmbë.“

³¹ Fëen mbei de sikifi ën a di Buku taa:
Ee wan sëmbë kë njan buka,
nöö be a njan buka a dee soni Masa bi du dëen.

2

*Aki Paulosu ta konda da de taa
ku di kaakiti u di Akaa u Gadu*

a ta fan ku sëmbë.

¹ Wë, dee sëmbë, fa i si mi bi ko a unu naandë fu mi konda di woto u Gadu da unu, nöö ma bi ko kuma wan sëmbë di sabi soni tumisi e. Söseei ma bi ta fan ku unu kuma wan sëmbë di sabi u fan poi tu. Nönö.

² Biga fa mi bi dë a unu mindi dë, nöö mi buta miseei taa ma o konda oto soni möönsö möön leki di fa Masa Jesosi Keesitu bi dëdë a di lakpa pau. ³ Nöö mi bi ko a unu ku saka fasi ku fëëë, ku panta a hati seei. «Biga ma bi sabi ee mi sa du di wooko bunu.» ⁴ Nöö a di fa mi bi ta konda di buka da unu dë, nöö ma bi ta mbei kijoo fa, ta tei dee köni di libisëmbë abi u wini unu hati e. Ma mi bi kë u di kaakiti u di Akaa u Masa Jesosi hën musu tja unu ko a biibi, ⁵ fu di biibi fuunu an musu hëngi a libisëmbë köni ma faa musu hëngi a di taanga u Gadu.

*Aki Paulosu ta konda da de taa
di Akaa u Gadu wanwan tö
sa lei sëmbë soni fu Gadu.*

⁶ Ma nöö hii fa ma ko a unu kuma wan könima seei, ma töku dee soni u ta taki aki, de ta lei u fa Gadu abi köni tjika. Nöö wa ta taki de da hii sëmbë, ma u ta taki de da dee sëmbë dee ko taanga kaa a di biibi. Nöö di köni u ta taki aki an dë di köni u dee hedima u di goonliba aki e, dee o go kaba a sösö. Nönö.

⁷ Ma u ta lei sëmbë di köni u Gadu. Nöö di köni dë, hën Masa Gadu bi abi nëen pakisei gaanduwe faa heepi u fuu ko feni dee gaan bunu fëën. Bifö a mbei goonliba seei, nöö a bi sabi fa a o heepi u kaa, ma a fesi a bi dë wan tjubitjubi soni. ⁸ Nöö na wan u dee hedima u di goonliba aki bi sabi di lö köni dë e. Biga ee de bi sabi ën, nöö de an bi o peka di gaan nëbai Masa u mundu a di lakpa pau kii. ⁹ A dë leti kumafa de bi sikifi ën a di Buku u Gadu taa:

Di soni na wan sëmbë wojo bi si,
di soni na wan sëmbë jesi bi jei,

ku di soni di na wan sëmbë bi mëni nëen hati wan daka taa a
sa feni ën möönsö,
nöö hën wë Gadu bi seeka buta a wan së kaa faa da dee sëmbë
dee lobi ën.

¹⁰ Nöö sö di Buku taki, nöö sö a dë tuu. Ma uu ko sabi dee soni, biga di Akaa u Masa Gadu di a manda ko da u aki, hën ta lei u de.

Fa di Akaa u Gadu sai dë, dee sëmbë, hën ta öndösuku hii soni, te dou ku dee tjubitjubi soni dee dë a Gadu hati. ¹¹ Biga wë ambë sabi dee soni dee dë a wan sëmbë hati ee na di sëmbë dë seei? Söseei tu, ambë sa sabi dee soni dee dë a Gadu hati, boiti di Akaa fëën seei? ¹² Nöö di Akaa dë, hën Gadu manda ko buta a u hati, nöö hën ta lei u dee bunu Gadu da u ku ën bunuhati. Na ku wan libisëmbë akaa u ko sabi de e. ¹³ Nöö dee soni di Akaa u Gadu ta lei u aki, nöö dee soni dë seei u ta tei ta lei

sëmbë. Nöo wa ta lei sëmbë a di fa libisëmbë ta lei sëmbë ku de kõni e, ma kumafa di Akaa ta manda u fuu kondëen, nöo sö u ta kondëen.

¹⁴ Nöo ee wan sëmbë i dë nöo ja abi di Akaa u Gadu, nöo ja o piki dee soni di Akaa ta taki e. De tuu o dë kuma wan sösö soni da i, fu di ja o fusutan de. Biga fa dee soni u Gadu sai dë, di Akaa u Masa Gadu nöo sa lei i de.

¹⁵ Ee wan sëmbë i dë nöo i abi di Akaa aki a i hati, nöo i sa sabi u öndösuku hii soni. „Biga hën ta wooko a i liba.” Ma dee sëmbë dee na abi di Akaa, de an o sa fusutan di libi fii dë. ¹⁶ A dë leti kumafa di Buku taki:

Ambë seei da di sëmbë di sa sabi andi dë a Gadu hati faa musu lei ën soni?

Ma u, fu di u abi di wan seei hati kuma di u „Jesosi” Keesitu, „nöo u sa sabi soni fëen.”

3

Aki Paulosu ta konda da de taa hii dee wookoma u Masa Gadu

dë a di wan kodo wooko.

¹ Dee sëmbë o, di un bi ko a di biibi njunjun, ma bi sa fan ku unu kuma sëmbë di sabi u libi a di Akaa u Masa Gadu leiki e. Ma mi bi musu lei unu kuma sëmbë di ta libi a deseeri kë, kuma piki mii. ² Biga wë ku bobiwata nöo mi bi ta kiija unu, na ku taangataanga njanjan.

Ma nöo te tide un dë a di wan seei fasi dë eti, wan göö kumutu dë möönsö. Ee fuu taki, nöo dee fukëfukë pisi u di lei u Masa nöo mi sa tei ta konda da unu eti. Ma sa go a dee degidegi pisi u di lei, ³ fu di un ta libi kumafa dee libisëmbë u di goonliba aki ta libi eti. Biga wë ee un sai dë ta djalusu ta buja ta paati ku unu na unu, nöo nëen da unu ku dee sëmbë u di goonliba aki dë di wan fa nö? ⁴ Biga so fuunu ta taki: “Mi o tei di lei u Paulosu,” otowan ta taki: “Mi o tei di u Apolo,” nöo nëen da un ta libi kuma dee sëmbë u di goonliba aki dee na sabi Gadu nö?

⁵ Wë nöo fa un ta fia di fia dë, ambë un sabi da Apolo? Ambë un sabi da Paulosu? U tuu dë futuboi u Masa Gadu nöo. U tuu tja unu ko biibi nëen, fuun ta waka nëen baka. Biga hën da di wooko Masa da u. ⁶ Mi paandi di goon „biga mi fosu bi tja di buka ko konda da unu dë.” Nöo hën a baka u di dë hën Apolo ko munjan di goon, „biga a ko lei unu soni möön fini.” Ma Gadu hën mbei di buka göö a unu hati.

⁷ Nöo fëen mbei na wan sëmbë hei möön di otowan, na di sëmbë di paandi, na di sëmbë di munjan di goon. Ma Gadu wanwan, biga hën ta mbei soni ta göö nëen. ⁸ Nöo di sëmbë di paandi ku di sëmbë di ta munjan di goon, a di wan wooko nöo de dë e. Nöo hiniwan o kisi ën paima kumafa a bi wooko.

⁹ Biga fa u dē aki, Gadu buta u tuu fuu ta heepi en a di wooko. U ku en ta wooko makandi. Nöo fa u ta taki soni u di goon aki, nöo unu wē da di goon, ma Gadu hēn abi en e.

Aki Paulosu ta taki taa dee wookoma u Gadu musu mēni u de du di wooko fēen bunu.

┌Wē nöo söseei fa un ko dē sēmbē u Gadu makandi dē, nöo un dē kuma wan wosu fēen tu, di a ta mbei.┐¹⁰ Nöo di wosu dē, Masa Gadu da mi wan wooko nēen ku en bunuhati, hēn a lei mi tu unfa mi musu seti en. Nöo hēn mi seti di goonsei te mi kaba kuma wan sēmbē di sabi di wooko. Nöo fa u dē aki, nöo dee otowan fuu ta ko ta mbei a di goonsei dē liba. Nöo a bunu, ma hiniwan sēmbē di o ko mbei dē, a musu saandi a ta mbei buta dē. ¹¹ Biga wē na wan sēmbē sa buta wan oto goonsei möön leki di Gadu buta kaa e.

Biga fa i si di wosu seti dē, dee sēmbē, nöo a Jesosi Keesitu liba wē a seti. ¹² Nöo ee wan sēmbē joo tja soni go mbei a di goonsei dē liba, nöo i sa tja sōmēni pei soni. I sa tja goutu, i sa tja soofu, i sa tja djamati sitonu, i sa tja pau. Ma i sa tja ahun ku dēedēe uwii tu. ┌Biga sōmēni sootu pei fasi i sa wooko di wooko u Gadu, bumbuu fasi ku poipoi fasi.┐

¹³ Ma a di Gaan Kuutu Daka te Masa Jesosi ko, nöo hiniwan sēmbē wooko o ko a limbo. Biga dee soni dē tuu o pasa a wan faja, nöo di faja hēn o mbei sēmbē si ee andi i bi tja ko buta dē. ¹⁴ Nöo ee di wooko fii pasa a di faja, nöo joo feni i paima. ¹⁵ Ma ee wan sēmbē wooko tjuma, nöo a lasi en paima ku hii di möiti di a bi mbei tuu. Nöo hēnseei o kumutu, ma ku sösö maun tjololoo. A fika piki hēnseei bi o tjuma tu.

¹⁶ Nöo dee sēmbē, fa i si un dē sēmbē u Masa Gadu makandi dē, nöo unu wē da di Wosu u Masa Gadu kaa e, ka di Akaa fēen ta libi. ¹⁷ ┌Nöo fa un ta buja ta paati ku unu seepi dē,┐ ee wan sēmbē kaba di Wosu u Masa Gadu a sösö, Masa Gadu o kaba i seei a sösö tu e. Biga di wosu u Masa Gadu dē wan apaiti soni limbolimbo, ┌nöo dee lö soni dē an musu ta pasa nēen dendu,┐

*Aki Paulosu ta lei de taa
de an musu libi ku di köni
u dee sēmbē u di goonliba aki.*

¹⁸ Dee sēmbē o, na be na wan fuunu ganjēen seepi e. Ee wan sēmbē dē a unu mindi naandē ta pēē i seei könimā a di goonliba aki, nöo a möön bētē i disa di köni dē, nöo i tei di lei u Gadu fii toon donma a di goonliba aki. ¹⁹ Biga wē di köni u di goonliba aki dē wan sösö soni a Gadu wojo.

Ja sabi fa a sikifi a Gadu Buku ö? A taa:
Di köni u dee könimā dē seepi Gadu o tei kisi de.

²⁰ Söseei a taki möön taa:

Masa Gadu sabi di pakisei u dee kōnima taa a dē wan gaan sōsō soni.

21-22 Fēen mbei na wan libisēmbē musu tei wan libisēmbē nē ta njan buka taa oto hei mōön oto. Biga wē dee sēmbē tuu dē fu heepi unu. Paulosu ku Apolo ku Petuisi, u tuu Gadu manda da unu e. Sōseei tu, hii dee soni u di goonliba aki tuu dē fuunu. Ee i dē ku libi, ee i dēdē seei, hii soni u di ten u dē aki, ku hii dee soni sa ko a bakaten, dee soni naandē tuu dē fuunu, fuun feni bunu a de e. 23 Biga unu da sēmbē u, Masa Jesosi, Keesitu, nōō Masa Jesosi dē u Gadu.

4

Aki Paulosu ta konda da de kumafa a dē tjabukama tjika.

1 Wē nōō dee sēmbē, hiniwan sēmbē musu ta luku u dee tjabukama kuma futuboi u, Jesosi, Keesitu nōō. Un musu ta luku u kuma sēmbē Masa Gadu futoou fuu ta konda dee soni fēen dee bi dē a tjubi.

2 Wē nōō di soni sēmbē ta luku a wan basi, nōō hēn da ee a ta du di wooko kumafa hēn masa kē. 3 Nōō fa mi ta wooko aki, ee un sai dē ta kuutu mi seei ma a' toobi. Sōseei ma a' toobi tu ee hiniwan oto sēmbē ta kuutu mi, tee kisi miseei. 4 Ma fa mi fan dē seei, ma hati u mi an ta kuutu mi taa ma ta wooko bunu e. Ma di dē an kē taki taa mi dē sōndō föutu. Masa Jesosi hēn nōō da di Sēmbē di sa kuutu mi.

5 Fēen mbei wan musu kuutu sēmbē a fesi e, biga te Masa Jesosi ko kaa, nōō hēn o tja hii soni ko a limbo. Dee soni bi dē tjubitjubi a sēmbē hati tuu a o puu tja ko a dōō, nōō hiniwan sēmbē o feni ēn gafa kumafa a fiti.

6 Dee sēmbē o, fa mi ta sikifi soni da unu ta kai mi ku Apolo nē a dendu aki, nōō mi ta du ēn fuun sa lei soni e. Biga mi kē lei unu taa wan musu tei oto wēti mōön leki dee wēti Gadu da u fuu ta wegi sēmbē ta luku. Wan musu buta wan sēmbē hei mōön oto ta njan buka dēen. 7 Biga wē ambē da i di kōni di i abi? Na Gadu ta da u hii soni nō? Wē ee Gadu hēn da i ēn, nōō unfa i sa njan buka fēen?

8 Ma nōō unu, un ta mēni taa soni an makei unu mōön. Un sabi hii soni kaa. Un abi hii soni kaa tu, dee Gadu abi faa da dee sēmbē fēen. A buta unu kōnu fuun ta tii hii mundu sōndō u dee tjabukama. Sō un ta mēni.

Aai, mi bi sa kē un ko dē kōnu tuu o, dee sēmbē, biga ee un bi dou dē nōō u ku unu tuu bi o dē kōnu makandi. 9 Ma fa mi ta wegi di soni ta luku aki, nōō a djei da mi taa Gadu tei u dee tjabukama fēen de ta kai apōsutu aki buta a di mōön hogi kamian. U dē kuma sēmbē di lanti kuutu buta u de tja go kii a ganda mindi ta mbei fa, fu hii libisēmbē te dou ku dee basia u Gadu Kōndē tuu, sai dē ta luku. 10 U ko dē kuma lauma u, Jesosi, Keesitu hedi. Ma unu, un dē kōnima. Un sabi hii soni

fu di unu ku „Jesosi„ Keesitu ko di wan kaa. Wa abi taki, ma unu dē takima. Unu de ta gafa, ma wi de ta kosi.

¹¹ Fa u dē aki, u ta dēdē ku hangi ku dēewata. Wa a' koosu u bisi. De ta foo u ku böö. Wa abi na wan kamian u tan seei. ¹² U ta dēdē ku wooko. U sösö tee te sēmbē ta kosi u, wa ta kosi de baka, u ta toona ta begi da de. Te de ta sitaafu u ta du hogihogi ku u, nöö u ta tjēen. ¹³ Söseei te de ta lēgēdē da u ta mindi soni ta poi u nē, töku u ta fan ku de suti. Boo taa u ko dē a sēmbē wojo kuma wan feki futu koosu, kuma wan sundju a sitaati u de ba tja go tuwē a matu. Sö u dē da de e.

¹⁴ Fa mi ta sikifi dee soni da unu aki, dee sēmbē, nöö ma ta sikifi de u da unu sen e, ma mi ta bai unu a soni nöö, kuma unu da miii u mi di mi lobi. ¹⁵ Biga aluwasi un abi teni dusu sēmbē ta kiija unu da „Jesosi„ Keesitu seei, ma wan kodo tata nöö un abi. Fa mi fosu bi tja di Buka u Masa Jesosi ko konda da unu ala, nöö hēn mbei un ko dē kuma miii u mi. ¹⁶ Nöö mi ta begi unu baa taa be un suku fuun musu ko djeesi mi e.

¹⁷ Nöö hēn mbei mi ta manda Timoteo ko da unu ala. Hēn da wan lobi womi mii u mi di Masa Gadu da mi, nöö mi sabi taa a o du leti kumafa Gadu taki. Fa a o ko a unu dē, nöö a o toona mēni unu u di fa mi bi ta konda da unu u Jesosi Keesitu, kumafa a kē fu un musu libi. Leti kumafa mi ta kondēen a oto kamian a dee keikikeiki, nöö sö nöö a o kondēen da unu.

¹⁸ Wē a dē sö tuu taa sēmbē sai dē ta mēni taa ma o ko a unu ala möön, hēn mbei de ta njan buka ku di gaan fasi u de. ¹⁹ Ma mi o ko e. Mi o ko hesihesi seei, ee Masa kē. Nöö te mi ko, nöö mi o si ee di kaakiti u dee gaan fasi sēmbē naandē dē a buka wanwan, naa a dē a dee du u de tu. ²⁰ Biga wē ka Gadu dē Tiima, nöö kaakiti an dē a fan a buka nöö a kaba e, ma a o dē u si a di fa i ta libi ku di kaakiti fēen.

²¹ Söö. Wē dee sēmbē, mi fan ku unu kaa e. Nöö andi un kē? Mi musu ko a unu ku gandji, ku wipi nö? Naa mi ko a wan saapi fasi, ku lobi? A fika da unu.

5

Aki Paulosu ta konda da de taa de musu kuutu di soni u di sēmbē di bi tei en tata mujē.

¹ Söö. Wē nöö mi jei taa wan taki dē a unu mindi naandē di nama a manu ku mujē soni. Nöö di lö libi dē, dee sēmbē dee an ta biibi seei ta si en u gaan hogi soni te de an ta libi sö. De taa wan womi dē a unu mindi dē tei en tata mujē. ² Ma töku ku dee lö libi dē seei un sai dē ku gaan fasi eti. Un bi musu kisi sen ta tjali, te un jaka di sēmbē di du di hogi dē puu a unu mindi gaanduwe.

³ Fa mi dē aki, dee sēmbē, ma dē a unu mindi ma töku di akaa u mi dē a unu ala. Nöö mi saandi mi o du ku di sēmbē dē kaa. ⁴ Nöö mi taki e, un musu kai wan kuutu makandi a di nē u

Masa Jesosi Keesitu. Nöö di akaa u mi o sai dë tu, nöö Masa Jesosi o mbei a pasa leti kumafa un kuutu buta dë. ⁵ Nöö un tei di sëmbë dë nöö un tuwëen disa da di didibi be a du ku ën te di hogi a du dë kaba nëen hati, fu di akaa fëen an musu go kaba a sösö a di daka Masa Jesosi o ko.

⁶ Nöö hii fa di soni naandë dë gaan sen soni seei, ma töku un sai dë ta njan buka ta mbei taa un bumbuu poi. Nöö an bunu e. Wan sabi taa wan pikii sooda ta paaja nango a wan hii gaan paabi boon nö?. ⁷⁻⁸ Hën mbei dee Dju sëmbë ta puu sooda a de wosu fu de sa njan di Pasika Daka limbolimbo. Biga a di daka dë Gadu bi puu de a di saafu libi de bi dë a Egepiti köndë. Nöö de bi kii wan sikafu mii fu de sa kumutu a di awoo libi naandë basu. Nöö di sikafu mii de kii dë, hën kè taki u Keesitu e, dee sëmbë, di dëdë da u fuu sa kumutu a di awoo libi fuu.

Fëen mbei un musu puu hogi a unu mindi fuun sa dë limbolimbo a Gadu wojo e. Biga sö a buta da unu kaa. Un boo disa di awoo libi, fuu sa libi di njunjun libi Masa Jesosi tja ko da u, söndö ganjan, söndö hogihati.

⁹ Nöö mi bi sikifi wan pampia da unu kaa taa wan musu hulu dee sëmbë dee ta libi fanafiti libi a di së u manu ku mujëë soni. ¹⁰ Ma fa mi bi taki dë, na dee sëmbë an ta biibi a Gadu mi bi taki e. Biga dee lö sëmbë dë, u tuu sabi taa de ta libi dee lö libi dë kaa, de a' langahati, de dë fufuuma, de ta njan sëmbë möni, de ta waka a oto gadu baka. Nöö na de mi bi taki fu wan musu hulu. Biga ee de mi bi taki nöö hën da un musu kumutu a di goonliba aki. „Biga a dee sëmbë dë mindi u dë kaa.”

¹¹ Ma dëë sëmbë mi bi sikifi taa wan musu hulu, nöö de da dee sëmbë ta kai de seepi biibima, ma de ta libi fanafiti a di së u manu ku mujëë soni, ee nasö de a' langahati, ee nasö de ta waka a oto gadu baka, ee nasö de ta kosi sëmbë a baka, ee nasö de dë bebema, ee nasö de ta fufuu. Sö wan sëmbë wan musu njan ku ën seei.

¹² Wë biga un bisi mi abi ku dee sëmbë dee dë a döösë ala u mi musu kuutu de a dee soni dë? Nönö, ma dee sëmbë dee dë a di keiki, de u abi pasi u kuutu. ¹³ Dee sëmbë dee dë a döösë ala, Masa Gadu hën o kuutu de. Ma unu musu kuutu di sëmbë di du di hogi dë, puu a unu mindi e, „kumafa Gadu Buku taki.”

6

Aki Paulosu ta bai de a di fa

de ta tja kuutu u de go

a dee sëmbë an ta biibi Gadu.

¹ Nöö dee sëmbë, wan oto soni fuunu dë möön, a bigi da mi te na soni. Hën da di fa un a' hati nango suku leti a dee kuutuma u köndë dee na a' bisi ku Gadu, u de kuutu dee toobi un abi

ku unu na unu. Na a dee biibima kuma unu un nango. Nöo anbunu e!

² Wan sabi taa a bakaten u dee biibima o kuutu hii goonliba nö? Wë ee un sabi sö kaa, nöö faandi mbei wan sa kuutu dee pikipiki toobi a unu mindi dë?

³ Wan sabi tu taa dee basia u Masa Gadu Köndë seei u dee biibima o kuutu a bakaten nö? Wë nöö unfa a waka wan sa kuutu dee soni u di goonliba u dë aki? ⁴ Fëen mbei te un abi wan toobi di nama a dee soni u di goonliba aki, nöö un sa kai ee dee möön lagi biibima seei ko, fu de kuutu dee soni dë da unu.

⁵ Fa mi ta fan aki, nöö mi ta fan u sen musu kisi unu e, dee sëmbë. Biga fa un ta tja dee toobi fuunu nango a dee kuutama u köndë dë, nöö a djei sëmbë an dë a unu mindi möönsö di abi fusutan tjika faa kuutu dee toobi un abi ku unu na unu. ⁶ Ma wan biibima ta tei oto biibima tja go buta seei a kuutu a dee sëmbë dee na ta biibi fesi. A bigi da mi e, baa.

⁷ Ma di soni dë seei dë wan gaan lasi soni e, dee sëmbë, taa un ta kisi sö wan gaan toobi ku unu seei tee un musu go a kuutu. Andi mbei wan sa disa unu seei be otowan nöö ta du hogihogi ku unu? A bi sa möön bunu un tai hati be sëmbë ganjan unu nöö. ⁸ Ma ka fuun tai hati, nöö hën un sai dë ta du hogihogi ku otowan ta ganjan de. Te dou ku biibima seei un ta du sö.

⁹ Dee sëmbë, wan sabi taa ee wan sëmbë ta libi fanafiti a Masa Gadu wojo, nöö an o sa dë a dendu te Gadu o ko Tiima ku telu nö? Wan mbei sëmbë ganjan unu e. Dee sëmbë dee ta libi fanafiti a di së u manu ku mujëe soni, dee sëmbë dee ta waka a oto gadu baka, dee womi dee ta tei oto sëmbë mujëe, dee mujëe dee ta tei oto sëmbë manu, dee womi dee ta tei oto womi kuma mujëe, dee mujëe dee ta tei oto mujëe kuma manu u de, dee sëmbë dee ta du dee gaan sen soni dë, nöö na wan u de lö sëmbë dë o dou ka Gadu dë Könu. ¹⁰ Söseei tu dee fufuuma, dee langahatima, dee dööngöma, dee sëmbë dee ta waka ta kosi otowan, dee sëmbë dee ta ganjan sëmbë ta njan, na wan u dee lö sëmbë dë o dou tu.

¹¹ Nöö sö so fuunu bi dë a fesi tu e. Ma fa u dë aki, di Akaa u Masa Gadu wasi unu ko limbo buta a wan së kaa da Gadu. Un ko dë seei söndö föutu a Gadu wojo fu di Masa Jesosi Keesitu dëdë da unu.

Aki Paulosu ta konda da de

u de musu libi ku di sinkii u de

faa musu tja nëbai ko da Gadu.

¹² Dee sëmbë o, fa u ko a Masa Jesosi aki, a kandë wan sëmbë o taa: “Ma dë a dee fesiten wëti basu möön e, nöö mi sa du hii soni kumafa mi kë.”

Wë fa i taki dë, sô a dë tuu, ma na hii soni sa tja heepi ko da sëmbë e. Mi sa a' pasi u du hii soni tuu, ma na wan soni musu kisi mi buta nën basu kuma hën da mi masa.

¹³ Dee sëmbë ta du hogi a di së u manu ku mujëë soni, nöö de sai dë ta koti wan nöngö ta taki taa: “Njanjan dë u bëë, bëë dë u njanjan.” Wë nöö sô a dë tuu. Gadu mbei bëë fii njan njanjan buta. Ma di bëë dë ku di njanjan tuu, Gadu o kaba ku de wan daka. Ma te woo taki a di së u manu ku mujëë soni, di dë dë oto soni. Biga Masa Gadu an mbei di sinkii fii fii libi ku ën fanafiti a di së u manu ku mujëë e. Ma hën abi di sinkii fii, nöö a mbei ën fii musu dini ën ku ën. ¹⁴ Nöö _u di sinkii fii an o kaba a sösö möönsö. Ma _u leti kumafa Masa Gadu bi weki Masa Jesosi puu a dëdë ku ën kaakiti, nöö söseëi a o weki dee dëdë sinkii fuu puu a dëdë tu, ku ën kaakiti.

¹⁵ Dee sëmbë o, wan sabi nö taa di sinkii fuu aki, a dë wan pisi u di sinkii u _u Masa Jesosi _u Keesitu. Wë ee a dë sô, nöö mi sa tei di sinkii u Masa Jesosi aki ta waka ku mötjö nö? Nönö, kwetikweti. ¹⁶ Wan sabi taa di sëmbë di ta waka ku mötjö mujëë hën ku ën ko dë wan sinkii nö? Biga di Buku taa: “Te wan womi ku wan mujëë tei deseei kaa, nöö de tu sëmbë dë ko dë wan sinkii.” ¹⁷ Ma nöö di sëmbë di nama ku Masa, hën ku ën ko dë di wan na akaa fasi.

¹⁸ Söö. Wë dee sëmbë, di un jei sô kaa taa di fanafiti libi a di së u manu ku mujëë an bunu, nöö be un mbei möiti kumafa un sa mbei fu an musu kisi unu e. Biga wë hii dee oto hogi sëmbë ta du kaa, _u de dë hogi a Gadu wojo tuu, _u ma di hogi a di së u manu ku mujëë soni ta kisi i seei sinkii a wan hii oto fasi. Biga ku i sinkii i ta du di hogi dë.

¹⁹ Dee sëmbë o, wan sabi taa di sinkii fuunu dë wan wosu u di Akaa u Masa Gadu nö? Di Akaa fëen di i si a da unu dë, a unu hati wë a ta libi e. Nöö wan dë basi fuunu seei _u möön _u, ²⁰ biga Gadu bai unu dii _u ku di buuu u Masa Jesosi _u. Fëen mbei hii dee soni un ta du ku dee sinkii fuunu, de musu dë fu Masa Gadu sa feni gafa a de e.

7

Aki Paulosu ta konda da de unfa libi u manu ku mujëë musu dë.

¹ Söö. Wë dee soni dee un bi sikifi da mi, awaa ufö mi o fan a de liba. Nöö mi taki e, ee wan womi dë nöö an kë tei mujëë, nöö antoobi. A bunu. ² Ma fu di wakawaka libi hedi, hën mbei mi o fan sô taa be hiniwan womi tei wan mujëë fëen seei vö. Söseëi hiniwan mujëë musu abi wan manu fëen seei vö.

³ Nöö di womi musu du di soni di fiti dëen mujëë. An musu niingëen a ndeti. Söseëi di mujëë musu du da di womi tu e.

⁴ Biga di mujëë sinkii an dë fëen wanwan möön e, ma a dë

fëen manu tu. Söseei di womi sinkii an dë fëen wanwan möön, ma a dë fëen mujëe tu. ⁵ Nöo fëen mbei wan musu duumi paatipaati ku unu seei ta niinga unu seei, boiti ee un tuu fiti buka taa woon begi Masa Gadu u wan pisiten. Ma te un kaba u begi kaa, nöo un musu toona ko duumi makandi baka e, be di didibi an musu feni wan baaku faa tja unu go du hogi, fu di wan a' taanga fuun hoi unu seei.

⁶ Ma fa mi taki dë seei, an dë taa wan wëti mi buta e, dee sëmbë, ma sö misikuma a sa fiti. ⁷ Biga wë mi bi kë fu hii sëmbë musu dë kumafa mi dë aki söndö mujëe. Ma di Masa Gadu ta da hiniwan sëmbë hën apaiti taanga, wan sëmbë dë sö, di otowan dë sö, nöo hën mbei mi taki sö.

⁸ Nöo mi taki e, unu dee na tei manu nasö mujëe eti, ku un dee mujëe manu fuunu dëdë, mi taa a bunu fuun fika sö kumafa mi dë söndö mujëe aki. ⁹ Ma ee un si taa wan sa tan sö, nöo be un tei manu ku mujëe fuunu. Biga wë a sa möön bunu un tei manu ku mujëe tööu bifö di hangi u manu ku mujëe ko möön unu.

¹⁰ Ma un dee sëmbë dee tei manu ku mujëe kaa, nöo mi o da unu wan wëti awaa, nöo di wëti aki Masa Jesosi seei butëen, taa dee mujëe an musu paati ku dee manu u de möönsö. ¹¹ Ma ee de paati, nöo de musu fika a ganda nöömö. De an musu go tei oto womi möön. Ma ee de kë tei manu nöo de musu go mindi ku di awoo manu u de. Söseei a dë da dee womi tu. De an musu tuwë dee mujëe u de möönsö.

¹² Wë nöo awaa ufö mi o taki soni u dee sëmbë a' manu ku mujëe kaa. Fa mi o fan aki, nöo na Masa hën ta taki ën e. Mi seei ta taki ën. Nöo mi taki e, ee wan womi dë biibima nöo di mujëe fëen an ta biibi, ma di mujëe tifiهدي faa tan ku di lö womi dë, nöo di womi an musu tuwë di mujëe. ¹³ Söseei ee wan mujëe dë biibima ma hën manu an ta biibi, ma di womi dë tifiهدي faa sa tan libi ku di mujëe, nöo di mujëe dë an musu tuwë di womi. ¹⁴ Un saandi mbei ö? Biga fu di di mujëe dë biibima, nöo Gadu ta luku di lö womi dë a wan apaiti fasi u di mujëe fëen hedi. Söseei tu, fu di di manu fëen dë biibima, nöo Gadu ta luku di mujëe a wan apaiti fasi u di manu fëen hedi. Biga ee an bi dë sö, nöo Gadu an bi o ta luku dee mii u de apaiti tu. Ma te i si Gadu ta luku dee gaan sëmbë apaiti nöo hën da a ta luku dee mii apaiti tu.

¹⁵ Ma ee di sëmbë di na ta biibi kë paati ku di biibima faa go fëen, nöo be a go e. Nöo ee sö a waka, nöo antoobi. Di womi ee nasö di mujëe di ta biibi an musu fika kuma a dë taitai a duwengi. Biga wë Gadu bi kai u fuu musu dë fiifi ku hii sëmbë. ¹⁶ Unfa wan mujëe sa sabi ee a sa mbei di manu fëen ko a biibi, ee an o ko? Söseei unfa wan womi sa sabi ee a sa mbei di mujëe fëen ko a biibi, ee an o ko? «Be i disëen da Gadu nöo.»

Aki Paulosu taki da de taa be de an suku u tooka di fa de dē.

¹⁷ Wē nōo dee sēmbē, fa i si i bi dē di Gadu kai i fii ko nēen, nōo sō i musu dē e. Nōo ka i si Masa buta i, nōo i tan dē e. Sō mi ta fan ku hii sēmbē a dee oto keiki tu. ¹⁸ Ee wan womi bi a' di koti u dee Isaēli sēmbē nēen sinkii kaa bifō Masa Gadu kai ēn, be an suku faa puu ēn. Ee wan womi an bi kisi di maaka u Isaēli dē eti, be an go suku di lō koti naandē buta nēen sinkii e. ¹⁹ Biga wē ee i koti, ee ja koti, di soni dē an dē wan wojo soni fa u dē aki mōön. Na dee soni dē Gadu ta suku a u. Ma dee wēti u Gadu fuu hoi, nōo de wē da dee gaan soni fa u dē aki.

²⁰ Fēen mbei hiniwan sēmbē musu dē fa a bi dē a di ten di Gadu bi kai ēn. ²¹ Ee wan sēmbē i bi dē saafu di Gadu kai i, nōo na be di soni hati i te i hopo ta suku fii kumutu nēen. Ma an dē taa ee i ko feni pasi fii kumutu nōo ja musu kumutu e. I sa kumutu fii ku piizii. *Ma ee i tan dē tu an hogi.* ²² Biga wē wan saafuma di Gadu kai u ko nēen nōo a kumutu a saafu, a ko fii kaa. Sōseei ee wan sēmbē an bi dē saafu nōo Gadu kai ēn ko nēen, nōo a ko dē saafu e, u *Jesosi*, Keesitu, ²³ fu di a bai unu dii *ku ēn buuu*. Fēen mbei wan musu buta unu seei da libisēmbē ta masa unu, tee un disa u piki Gadu buka ko ta piki libisēmbē buka a di soni u ta taki aki.

²⁴ Nōo da sō a dē e, dee sēmbē. Leti fa i si i bi dē di ten Gadu kai i, nōo sō i musu dē ta dini ēn.

Aki Paulosu ta fan ku dee sēmbē

an tei manu ku mujēē eti, ku

dee mujēē manu u de dēdē.

²⁵ Wē nōo un dee mujēē mii dee an tei manu eti, ku dee womi mii an tei mujēē eti, nōo Masa an da mi buka a unu e. Ma kumafa a heepi mi tjika aki fu di a a' tjalihati u mi, nōo misikuma mi dē wan sēmbē un sa futoou te un sa tei lai a mi. ²⁶ Wē nōo fēen mbei mi taki da unu taa misikuma a mōön bunu fuun dē sōndō manu sōndō mujēē fu di fuka libiten di u dē aki hedi. ²⁷ Ma nōo ee wan womi a' mujēē, nasō wan mujēē a' manu kaa, nōo de an musu paati. Ma ee wan womi an abi seei, nōo be an suku mōönsō.

²⁸ Ma nōo tōku fa mi taki dē seei, ee i ko abi mujēē nōo na hogi i du e. Sōseei ee wan mujēē mii ko a' manu, nōo na hogi a du tu. Ma dee womi a' mujēē ku dee mujēē abi manu, de abi sōmēni fuka u de tjai a di ten u dē aki, nōo hēn mbei mi bi kē heepi un otowan a di pisi dē.

²⁹ Wē di soni mi kē taki, dee sēmbē, hēn da di ten u dē aki a ko zuntu poi fu di goonliba kaba. Fēen mbei ja musu kai dee soni u di goonliba aki gaan soni te poi e. Biga ee wan womi abi mujēē, nōo na di mujēē dē wanwan nōo a musu ta mēni.

³⁰ Sōseei ee wan sēmbē abi fuka nēen hati te a ta kēē, an musu

ta kai di soni dë gaan soni te poi. Ee wan sëmbë ta wai ta piizii, nöö na di dë wanwan nöö a musu ta mëni.

Sösei tu ee wan sëmbë ta bai wan soni, nöö a musu sabi taa an o abi di soni dë fu nöömö. ³¹ Ee wan sëmbë i ta wooko ku dee soni u di goonliba aki, nöö ja musu da de pasi u de tai i, biga abiti möön nöö di goonliba aki o kaba e!

³² Ma nöö fa mi taki da unu dë, dee sëmbë, fu di ma kë un dë ku fuka a unu hati, hën mbei mi taki sö e. Di womi di na abi mujëe nöö hën ta a' bookohedi a dee soni u Masa wanwan, faa sa libi kumafa Masa kë. ³³ Ma dee womi dee abi mujëe, de a' bookohedi u dee soni u di goonliba aki, fu de sa libi kumafa de mujëe kë. ³⁴ Sö i ta si taa di bookohedi dë a tu së.

Sösei tu, dee mujëe dee abi manu ta a' bookohedi u dee soni u di goonliba aki, fu de sa libi kumafa de manu kë. Ma wan mujëe di na a' manu, a ta a' bookohedi u dee soni u Masa nöö, fa a sa ko libi ku ën sinkii ku ën akaa tuu apaiti da Masa Gadu.

³⁵ Nöö fa mi taki aki, mi taki ën sö fu di mi si taa a sa heepi unu. Ma an dë taa tai mi kë tai unu e. Ma mi ta fan nöö kumafa mi si a fiti, be na wan soni musu ta hai unu baka fu wan sa dini Masa ku hii unu hati.

³⁶ Nöö ee wan womi bi ta kiija wan mujëe, nöö te di mujëe ko bigi tjika nöö hën di womi ko fii taa ee an tei di mujëe fëen mujëe nöö an libi bunu ku ën, nöö antoobi. Be a tei ën fëen mujëe. An wogi. ³⁷ Ma ee di womi abi di fii nëen hati taa a taanga tjika faa sa hoi ën seei söndö mujëe, nöö a ta pakisei nëen hati taa an o tei di mujëe dë möön, nöö di dë bunu tu. ³⁸ Nöö a dë sö taki taa di sëmbë di tei, a du bunu, ma nöö di sëmbë di an tei, hën du möön bunu.

³⁹ Ma nöö haika, te wan mujëe dë ku manu, nöö a dë a wëti basu taa an sa tei oto womi solanga di fosu manu fëen dë ku libi. Te di manu fëen dëdë kaa bifö a abi pasi fu tei oto manu. Ma di womi a o tei dë, a musu dë wan biibima tu. ⁴⁰ Ma u mi aki, nöö mi pakisei taa di mujëe sa dë möön bunu ee a fika söndö manu, nöö mi ta si taa di Akaa u Masa Gadu dë ku mi a dee soni mi ta taki aki.

8

Aki Paulosu ta taki u dee njanjan sëmbë ta tuwë da dee gadu u de.

¹ Söö. Wë nöö wë da u ko a soni u dee gwamba dee sëmbë ta tja go tuwë da dee gadu u de. Nöö un ta taki taa u tuu sabi soni u de kaa, „taa dee pindigadu na soni u fëëe, u sa njan di njanjan de ta tuwë da de„. Awa, sö a dë tuu. Ma sabi ku sabi na di wan e. Biga i sa mbei taa i sabi soni tjika te i ko a' gaan fasi, ma lobi hën da di gaan soni biga hën ta tja heepi ko da sëmbë.

² Nöö ee wan sëmbë i mbei taa i sabi soni kaa, nöö hën da ja

sabi soni kumafa a dë eti e. ³ Ma ee wan sëmbe i lobi Gadu, nöö di sëmbe dë Gadu ta sabi taa i dëen sëmbe.

⁴ Wë nöö ee fuu taki u dee soni de ta tuwë da dee gadu, wë u sabi taa dee lö gadu dë an dë wan wojo soni. Biga oto gadu an dë möön leki di wan kodo Gadu tō. ⁵ Aluwasi soni dë a goonliba aki te dou a liba ala tuu te a hia di de ta kai gadu ta begi, ⁶ ma töku u sabi taa wan kodo Gadu nöö dë. Hën da u Tata, nöö nëen hii soni kumutu ko. Fëen nöö u dë. Söseei wan kodo Masa tō nöö dë tu. Hën da Masa Jesosi Keesitu. Hën mbei hii soni u mundu, nöö hënseei ta da u libi.

⁷ Ma töku fa i jei dë seei, ma na hii u dee biibima tuu sabi bunu eti taa dee oto gadu an dë gadu e. Biga te tide eti biibima sai dë di bi guwenti oto gadu te de ta si de kuma tuutuu gadu eti. Te de go bai gwamba soni tja ko sindo u de njan, nöö de ta panta kuma kandë a bi dë wan soni de tuwë da dee gadu. Nöö de ta fëëë taa fa de ta njan mëen dë, nöö Masa Gadu o tei de u hogi.

⁸ De ta mëni sō tuu, ma na sō. Biga njanjan soni an ta puu u a Gadu e, nöö söseei an sa tja u ko nëen tu.

⁹ Ma nöö un mëni unu seepi, un dee sëmbe dee kumutu a dee oto gadu basu kaa. Fa un sabi tjika dë taa dee oto gadu an dë tuutuu gadu, ma wan musu tei di sabi dë buta kuma wan sitonu a pasi da dee sëmbe dee ta fëëë, u de naki futu kai.

¹⁰ Biga wë i sabi fa a o dë nō? Fu di i sabi bunu kaa taa dee gadu an dë tuutuu gadu, nöö joo go sindo ta njan ku dee sëmbe dee ta njan a di gaduwosu u de. Wë nöö te wan pisi, nöö di otowan fii di i si bi dë fëëëfëëë dë o ko si i ta njan, nöö hën seepi o tei hati go njan tu, ma ku di gaan fëëë i si u bi taki dë.

¹¹ Wë nöö di sabi fii i sabi dë, nëen tja di otowan fii go kaba a sösō nō? Hii fa „Jesosi, Keesitu bi dëdë dëen tu, ma i ta du hogihogi ku ën sō. „Biga i mbei a du wan soni di hënseei si taa an bunu.“ ¹² Nöö te un buta wan otowan fii faa du soni di ta fon mëen a hati taa an du bunu, nöö hogi i du ku „Masa Jesosi, Keesitu seei e.

¹³ Nöö fëen mbei fa mi dë aki, ee mi sabi taa ee mi njan wan soni nöö a o mbei di otowan u mi kai, nöö ma o njan di soni dë a mundu möön e. Na seei.

9

Aki Paulosu ta konda kumafa a ta puu dee leti fëen buta a wan së u di Buka u Masa Jesosi hedi.

¹ Wë fa mi ta fan ku unu aki, dee sëmbe, nöö miseei wë, ma bi ko fii kumutu a dee tjina naandë basu nō? Ma dë wan u dee tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu nō? Aai, mi dë wan u de e. Biga mi si Jesosi Keesitu u Masa ku miseei wojo. Nöö fa un ko a di biibi aki, na di wooko mi ta wooko

da Masa Jesosi mbei un ko sō nō? ² Ee oto sēmbē an kē luku mi kuma wan tjabukama seei, ma unu musu luku mi sō. Biga fa i si un ko ta biibi dē, nōō hēn ta lei limbolimbo taa mi da wan tjabukama u Masa Jesosi. ³ Nōō fēēn mbei te dee sēmbē ta sōsō mi a kamiankamian, nōō mi ta konda soni fuunu da de, be de sabi taa sō mi sa du di wooko u Gadu tjika.

⁴ Wē nōō di a dē sō kaa, nōō mi ku Banabasi, wa a' pasi fuu ta njan ta bebe ku unu nō? ⁵ Sōseei kumafa Petuisi ku dee oto Tjabukama ku dee baaa u Masa Jesosi ta waka ta lontu ku dee mujēē u de nango a sēmbē de ta sōlugu de, nōō u wē? Wa a' leti fu toou ku wan mujēē di dē a di biibi fuu ku ēn ta waka ta lontu tu nō? ⁶ Mi ku Banabasi wanwan nōō musu ta wooko mōni ufō u sa feni soni fuu njan nō?

⁷ Nōō ee wan sodati ta wooko, nōō aan leti u de pakēēn nō? Sōseei tu, ee wan sēmbē paandi wan fuuta fēēn, nōō aan leti faa njan di njanjan fēēn nō? Ee wan sēmbē ta kiija mbeti, nōō aan leti faa feni wan njan nēēn nō?

⁸ Nōō fa mi fan dē, libisēmbē soni nōō mi taki ō? Naa sōseei u ta lesi a Gadu Buku tu nō, ⁹ ka Mosesi sikifi dee wēti dee Gadu dēēn. A taa:

Di kau di ta bia di mbii,
ja musu tai di buka fēēn fu an musu njan dē.
„Biga ka i ta wooko nōō naandē joo njan.”

Wē fa Gadu fan dē, kau soni nōō a ta mēni nō? ¹⁰ An taki soni fuu tu nō? Aai, a taki soni fuu tu e. Nōō dee sēmbē ta wooko goon ku dee sēmbē ta puu njanjan wē? Fa de ta wooko dē, na de tuu o feni njan naandē nō?

¹¹ Wē nōō fa u bi konda dee soni u Masa Gadu da unu dē, nōō a sa hebi da unu poi ee u suku goonliba gudu a unu nō, dee sēmbē? ¹² Biga ee oto sēmbē abi di lō leti dē a unu, nōō u wē? Misikuma u musu abi leti mōōn de.

Ma nōō hii di leti fuu dē u buta a wan sē ta tja pena fu soni an musu toobi sēmbē te de an sa piki di Buka u „Jesosi” Keesitu u ta tja aki.

¹³ Ma tōku fa u taki aki seei, dee sēmbē, ma un sabi taa dee sēmbē dee ta wooko a di Wosu u Masa Gadu, de ta feni hafu u dee soni sēmbē ta tja ko da Gadu naandē. Nōō dee begima dee ta tjuma mbeti da Gadu naandē, nōō deseēi ta tei hafu, na sō nō?

¹⁴ Nōō sōseei Masa bi taki tu taa dee sēmbē dee ta konda di buka fēēn, nōō de musu ta feni soni u libi a goonliba aki a dee sēmbē dee de ta konda di Buka da.

¹⁵ Ma hii dee leti fuu dē tuu mi buta a wan sē. Nōō fa mi ta sikifi dee soni aki da unu seei, nōō na paima wē mi ta suku a unu e. Biga fa mi ta wooko da unu sōndō paka aki, a dē wan soni mi ta njan buka da o. Nōō ma kē poi ēn. Ee de o kii mi fēēn hedi seei, ma ma o hakisi paima fēēn mōōnsō.

¹⁶ Ma nõõ dee sēmbē, fa mi ta konda di Buka aki, na u di dē hedi mbei mi ta njan buka e. Biga musu mi musu u kondēēn da sēmbē. Nõõ helu u mi tu ee ma kondēēn. ¹⁷ Ee mi bi buta miseei u mi kondēēn, nõõ mi bi a' leti u suku paima. Ma ee fuka mi ta puu da miseei te mi kondēēn, nõõ an dē taa wan apaiti soni mi du e. Biga di soni Gadu fitoou mi u mi du dēēn, hēn nõõ mi ta du kaa. Nõõ aambi wan apaiti paima.

¹⁸ Wē di a dē sō kaa, nõõ un sooti wini seei mi o feni? Wē di wini di mi ta feni nēēn, nõõ hēn da te mi konda di buka u Keesitu sōndō tei paima a sēmbē kumafa dee oto tjabukama ta tei. Nõõ a kai ku mi, a bunu da mi kaa. Mi a' piizii ku ēn. „Biga mi du pasa mõõn fa Gadu bi manda mi.” Nõõ hēn da paima u mi kaa, nõõ hēn mbei ma ta tei paima kumafa di leti u mi dē.

¹⁹ Dee sēmbē o, fa mi dē aki ma dē a sēmbē basu e, ma mi dē u mi seepi. Ma nõõ mi ta buta dee leti u mi a wan sē ta saka mi seepi a sēmbē basu kuma wan saafu. Nõõ di soni mbei mi ta du sō, u mi wini hia sēmbē kumafa mi sa wini tja ko da Masa Jesosi.

²⁰ Fēēn mbei te mi dē ku dee Dju sēmbē kuma miseei, nõõ mi ta libi kuma Dju sēmbē, u mi sa wini de hedi. Fa de dē a dee fesiten wēti basu eti, mi ta hoi miseei kuma mi dē a dee wēti dē basu tu u mi sa wini de hedi, hii fa mi sabi taa ma dē a dee wēti dē basu mõõn. ²¹ Te mi dē a dee sēmbē dendu dee na abi Isaēli wēti, nõõ mi ta hoi mi seepi kuma ma dē a dee wēti dē tu, u mi sa wini de hedi. (Ma fa mi fan dē seei, ma an dē taa ma ta hoi Masa Gadu wēti e, biga mi ta hoi „Jesosi,” Keesitu wēti.) Sō mi ta libi e, dee sēmbē.

²² Sōseei tu, te mi dē ku dee biibima dee ta dē pantapanta fu di de an sabi soni u Masa Gadu tjika, nõõ ma ta mbei taa mi sabi hii soni kaa. Ma mi ta hoi mi seepi kuma mi dē pantapanta tu, fu mi sa feni pasi heepi de. Sō mi ko sabi u libi ku hii sootu pei sēmbē u mi sa wini de. Mi ta biinga a hii pei fasi u mi sa puu de a didibi faja tja ko da Masa Jesosi. ²³ Dati wan taki mi ta libi sō u di buka u Masa Jesosi sa wini hia sēmbē. Nõõ mi seepi tu ta feni dee bunu Gadu ta da dee sēmbē fēēn.

²⁴ Nõõ un haika mõõn e. Te sēmbē ta fia ta kule makandi, hii de tuu ta kule u de wini wan paima, na sō nõõ? Ma na de tuu o wini e, „biga na de tuu ta kule a di fasi kumafa a dē fanōudu.”

Wē nõõ di kule u dee sēmbē u ta taki aki, nõõ hēn wē da di libi fuu e. Nõõ fa i si de ta biinga ta kule fu de musu feni wan paima dē, nõõ sō u seei musu biinga tu ta libi a di fasi fuu feni paima a Gadu.

²⁵ Fa dee oto sēmbē ta kule dē, nõõ de ta mbei taanga mõiti u sinkii u de musu lusu tjika fu de sa kule taanga u de wini di paima. Nõõ de ta du ēn u de feni wan uwii kaapusa a de hedi faa lei taa de da winima. Ma di kaapusa dē an dē wan soni di

o dë u nöömö e, dee sëmbë. Ma di soni uu ta suku u wini aki, hën a o dë u nöömö. An o kaba möönsö.

²⁶ Nöö fëen mbei mi ta biinga, ma na kuma wan sëmbë nango a kamian ma an sabi naasë a nango. Na kuma wan sëmbë di ta hiti böö nango a sösö kamian tu. Nönö e. ²⁷ Ma mi ta duwengi miseei a hii fasi u mi ta dë a tatai liba nöömö, fu te di juu kisi an musu dë taa hii fa mi tja oto sëmbë ko a Masa, ma libi u mi an bi bunu tjika u mi sa feni paima a Gadu.

10

Aki Paulosu ta wasiköi dee sëmbë kumafa soni bi pasa a fesiten.

¹ Dee sëmbë, un boo toona mëni dee fesiten sëmbë fuu u Isaëli. Hii de tuu bi ta waka a di wöluku u Gadu baka faa ta tjubi de ta tii. De tuu bi pasa di gaan ze ka Gadu bi paati di wata da de. ² Nöö fu di dee sëmbë waka a di wöluku baka pasa di ze, nöö hën mbei tu u sa taki taa de dopu ko dë bakama u Mosesi. ³ Hii de tuu bi ta njan di njanjan u Gadu di a bi ta tuwë da de a wan foombo fasi. ⁴ Hii de tuu bi ta bebe di wata di Gadu mbei kumutu a di sitonu dendu a wan foombo fasi. Di Sitonu dë, nöö «Masa Jesosi» Keesitu seei wë a kë taki e, dee sëmbë. Hën bi da de di wata dë, nöö hën bi ta dë ku de nöömö ta tja de a di pasi.

⁵ Ma nöö tökuseei fa i jei dë, di möön gaan së u dee sëmbë Gadu an bi lobi di fa de bi ta libi e. Fëen mbei de bi dëdë fika a peipei kamian a di sabana naandë. «De an dou a di bumbuu köndë di Gadu bi paamusi de möönsö.»

⁶ Ma nöö dee soni i si dë, u musu tei de kuma wan wasiköi fu wa musu hangi fuu go du hogi kumafa dee fesiten sëmbë dë bi du. ⁷ Wa musu waka a oto gadu baka kumafa so u de bi waka a oto gadu baka. Biga a dë a Gadu Buku taa: Dee sëmbë bi sindo njan bebe te de kaba, hën de hopo baja «da di pindigadu.»

⁸ Söseei wa musu du fanafiti soni a di së u manu ku mujëë kumafa dee sëmbë bi du gaan sen soni a di fasi dë tefa Gadu kii tuwenti-a-dii dusu u de a wan kodo daka. ⁹ Wa musu duwengi Masa ku di hogi du fuu kumafa so u dee sëmbë bi duwengi ën tefa a manda dee sindeki ko njan sëmëni u de kii. ¹⁰ Söseei wa musu guunjan tu, kumafa so u de bi ta guunjan tefa Gadu manda di basia fëen di ta kii sëmbë go kii sëmëni u de.

¹¹ Nöö fa i si hii dee soni pasa dë, de pasa kuma wan wasiköi da u dee sëmbë dee ta libi a di kaba ten u di goonliba di u dë aki. ¹² Nöö di sëmbë di ta mëni taa a taanpu gingin, nöö a musu luku bunu be an kai e. Biga i sa kai.

¹³ Ma nöö dee soni dee ta pooba i hiniwan daka dë, na tooka soni de dë e, dee sëmbë. De seei ta pooba otowan tu. Ma Gadu

dë u futoou, nõö an o disa i u di soni musu wini i. A o mbei wan baaku da i nõömö fii pasa be ja kai.

Aki Paulosu ta bai dee sëmbë

a dee oto gadu soni eti.

¹⁴ Wë nõö un dee lobi mati u mi dë, mi taki e, wan musu nama seei ku dee soni de ta kai gadu e. ¹⁵ Mi ta fan ku unu leti kuma sëmbë di abi fusutan kaa, taa be unu seei pakisei dee soni dee mi ta taki aki, ee de an dë sö tuu. ¹⁶ Nõö mi taki möön e, taa wan musu nama seei ku dee pindigadu soni. Biga un ta nama ku Masa Jesosi kaa.」

Un luku e, dee sëmbë. Di win di u ta bebe ta da Gadu tangi aki, na ku ën hii u tuu ta nama makandi a di dëdë.「Masa Jesosi,」 Keesitu dëdë tuwëen buuu da u nõ? Söseei di bëëë di u ta booko ta njan makandi aki, nõö ku ën u tuu ta nama a di dëdë.「Jesosi,」 Keesitu dëdë booko hën sinkii da u. ¹⁷ Biga aluwasi fa u dë te a hia seei, töku di wan kodo bëëë dë u tuu ta njan makandi. Nõö hën da u tuu ko di wan sëmbë, ¹⁸ leti kumafa dee Isaëli sëmbë ta ko wan te de ta tja soni go tuwë da Masa Gadu. Biga hii dee sëmbë dee ta njan dee soni dë, de tuu nama makandi a di begi dë dendu, hën mbei de ko di wan.

¹⁹ Wë fa un jei di fan u mi aki, andi mi kë taki da unu? Dee pindigadu, de dë tuutuu gadu nõ? Dee njanjan de ta tuwë da de dë, apaiti soni de dë nõ? Nönö e! ²⁰ Dee lö gadu dë an dë wan wojo soni. Ma fa de ta tja soni go tuwë da de dë, nõö dee didibi seei de ta tja de go tuwë da. Na Masa Gadu de ta tja de go da. Nõö ma kë fuun musu nama ku dee didibi e. ²¹ Wan sa bebe a di kan u Masa taa un nama ku ën te un kaba, nõö un toona go bebe a di kan u dee didibi taa un nama ku de. Söseei wan sa go sindo njan a Masa tafa taa un nama ku ën te un kaba, nõö un toona go sindo njan a dee didibi tafa taa unu ku de nama. ²² Un kë duwengi Masa faa djalusu nõ? Wë nõö fa a o djalusu dë, un tjika u tjëën nõ?

Aki Paulosu ta taki da de taa

Gadu musu kisi gafa

a hii soni de ta du.

²³ Söö. Wë mi o toona taki di soni aki wan pasi möön taa so sëmbë ta taki taa: “Hii soni mi a’ pasi u du.」ee an booko Gadu wëti.」 Ma nõö mi o toona piki di sëmbë dë taa: “Wë sö a dë tuu, ma na hii soni ta tja heepi ko e.” Hii soni mi a’ pasi u du tuu, ma na hii soni ta heepi otowan u de ko a fesi a di libi u Masa Gadu. ²⁴ Nõö hën mbei na wan sëmbë musu ta du wan soni di bunu dëen seei nõö a kaba e, ma i musu ta mëni andi dë bunu da di otowan fii tu.

²⁵ Nõö te un go a wojowojo nõö ee un bai di gwamba de ta sei ala tja go, nõö un njan mën nõö. Ma wan musu hakisi ee

unsë a kumutu fu ja musu ta pakisei taa i njan wan soni di ja bi musu njan. ²⁶ Biga

Hii di goonliba aki ku dee soni dë nëën tuu dë u Masa.

Sö Gadu Buku taki e.

²⁷ Nöo söseei tu ee wan sëmbë di an ta biibi kai i fii ko njan nëën wosu, nöo ee i kë go nöo be i go. Nöo di soni a da i fii njan, nöo i musu njan mën nöo. Ma ja musu go sai dë ta hakisi unsë di soni i ta njan dë kumutu, fu ja musu ta pakisei taa sonte i njan wan soni di ja bi musu njan.

²⁸⁻²⁹ Ma ee wan sëmbë ko taki da i taa di njanjan naandë de bi tuwë da oto gadu, nöo ja musu njan mën möön e, fu di sëmbë di fan ku i naandë hedi. Na fu di fii seei pakisei hedi taa i njan wan soni ja bi musu njan, ma u di oto sëmbë ala hedi. „Biga a o mëni taa i ta booko wëti u Gadu.”

Ma nöo i sa hakisi i seei taa: “Wë andi mbei di sëmbë di ta dë fëëfëë ku dee soni dë musu ko buta wëti da mi? ³⁰ Biga ee mi ta da Masa Gadu tangi a dee soni dee mi ta njan aki, nöo faandi mbei sëmbë musu sai dë ta kuutu mi taa mi ta du hogi?”

³¹ „Wë i kë sabi faandi mbei nö? Wë nöo haika e.” Ee woon njan wan soni, ee woon bebe wan soni, nasö hiniwan soni woon du kaa, nöo i musu du ën fu Masa Gadu musu feni gafa a i. ³² Nöo hën mbei wan musu buta wan soni kuma wan sitonu a pasi da sëmbë fu de naki futu kai e, na Isaëli sëmbë, na dee oto köndë sëmbë dee na ta biibi a Masa Gadu, na dee sëmbë dee ta biibi nëën seei tu. ³³ A hii fasi un musu suku u libi faa sa kai ku hii sëmbë, leti kumafa miseei ta libi aki. Biga ma ta suku bunu u mi seepi nöo a kaba e. Ma mi ta suku bunu u dee otowan, u mi sa feni de puu a di didibi faja.

11

¹ Nöo un musu ta djeesi mi e, dee sëmbë, leti kumafa mi ta djeesi „Masa Jesosi, Keesitu.

Aki Paulosu ta konda da de kumafa de musu libi a di keiki.

² Wë nöo, dee sëmbë, fa un ta mëni mi hiniwan juu „ta manda biifi ta hakisi mi soni u di fa un musu libi,„ nöo mi ta gafa unu u di soni dë e. Nöo mi ta gafa unu tu, fu di un ta hoi dee lei mi bi kisi a Masa Jesosi toona lei unu. ³ Ma nöo mi kë fuun sabi wan tu soni möön eti.

Nöo mi taki e, Masa Gadu hën da di hedima u Masa Jesosi Keesitu, nöo Masa Jesosi hën da di hedima u wan womi, nöo di womi hën da di hedima fëën mujëë. ⁴ Nöo ee wan womi ta begi Gadu a lanti dendu, ee nasö a ta da wan buka di Gadu dëën, nöo ee a dë tapatapa hedi nöo a ta da di hedima fëën sen. ⁵ Ma ee wan mujëë ta begi Gadu a lanti dendu nasö a ta da wan buka di Gadu dëën, nöo ee an tapa hedi nöo a ta da di hedima fëën sen. Biga di soni dë, a hogi leti kuma wan mötjö

mujëe de puumëen hedi maakëen fu lanti musu sabi taa sô wan mujëe a dë. ⁶ Nöo ee wan mujëe an kë tapëen hedi nöo be a koti ën uwii. Ma ee sen o kisi ën faa musu dë ku sati uwii, ee nasô ku puumapuuma hedi, nöo be a tapëen hedi.

⁷ Ma wan womi an musu tapëen hedi e, biga Gadu mbei womi kumafa hën seei dë. A mbei ën faa tja gafa ko dëen. Ma a mbei mujëe faa tja gafa ko da di manu fëen. ⁸ Biga di fosu womi an bi kumutu a mujëe, ma di fosu mujëe bi kumutu a womi. ⁹ Nöo Gadu an bi mbei di fosu womi faa musu dë wan heepi da di mujëe e, ma a mbei di fosu mujëe faa dë wan heepi da di womi. ¹⁰ Nöo fëen mbei wan mujëe musu tapëen hedi kuma wan maaka taa a ta sakëen seei nëen manu basu, fu dee basia u Masa Gadu Köndë musu si sô tu.

¹¹ Ma nöo fa u ta biibi a Masa Jesosi aki, nöo Gadu buta taa womi ku mujëe sëmbë tuu dë fanöudu. Womi an sa libi söndö mujëe, nöo mujëe an sa libi söndö womi tu. ¹² Biga leti kumafa mujëe kumutu a womi sëmbë a fesi ma nöo fa u dë aki womi ko ta kumutu a mujëe, ma de tuu ta kumutu a Gadu.

¹³ Nöo unu seei sa kuutu a di soni aki liba luku ee un si taa a fiti fu wan mujëe musu begi Gadu söndö faa tapa hedi. ¹⁴ Biga wë di fa libisëmbë mbei seei ta lei u taa ee wan womi abi langa uwii nöo an ta fiti ën, ¹⁵ ma ee wan mujëe abi langa uwii nöo a dë wan gafa dëen. Biga di langa uwii dë, a dë wan soni di ta tapëen hedi kuma wan bisi fëen.

¹⁶ Ma ee wan sëmbë kë fia a dee soni aki, nöo be a luku a dee keiki u Gadu tuu. Wa abi wan oto guwenti möön leki fa mi taki aki.

Aki Paulosu ta bai de a di fa

de ta njan di bëë ta bebe

di win u Masa.

Mat. 26:26-29; Maik. 14:22-25; Luk. 22:14-20

¹⁷ Nöo mi kë taki wan oto soni da unu e, dee sëmbë, nöo a di soni aki nöo ma sa gafa unu seei. Hën da di fa un ta ko makandi, ka faa tja heepi ko da unu nöo poi a ta poi unu.

¹⁸ A di fosu kamian, nöo mi jei taa fa un dee biibima ta ko makandi dë nöo un ta dë paatipaati. Wë nöo mi sa biibi hafu fëen tu. ¹⁹ Nöo an bunu. Ma seei so juu a dë fanöudu fu paati musu ko, fuu si ambë a' leti a Gadu.

²⁰ Wë nöo kumafa i si un ta ko makandi taa woon ta njan di bëë ta bebe di win u da Masa tangi u di dëdë fëen, nöo mi kë un sabi taa na di soni dë un ta du dë möön e. ²¹ Biga di fasi un ta ko ta njan dë, nöo an bunu seei. Biga hiniwan sëmbë ta njan hënseei njanjan apaiti te bëë fëen fuu. An ta mëni dee pootima möönsô. Te de ko dou, hangi ta kii de, soni an dë u de

njan. Söseei so sëmbë ta bebe di win fëen tee de dööngö, de an ta mëni u de paati da dee otowan möönsö.

²² Unfa wë baa? Wan a' wosu ka un bi sa njan bebe nö, naa dee biibima u Masa Gadu un ko u ko wisiwasi? Dee pootima un ko u ko da sen nö? Wan ta si de u soni nö? Andi seei mi sa taki u di soni aki baa? Mi sa gafa unu nö? Kwetikweti.

Aki Paulosu ta lei de fa de musu njan di bëëë bebe di win u Masa.

Mat. 26:26-29; Maik. 14:22-25; Luk. 22:14-20

²³ Haika e, dee sëmbë. A Masa Jesosi seei wë mi feni di lei aki e. Nöo mi bi lei unu ën kaa tu, fa un musu ta njan di bëëë ku fa un musu ta bebe di diingi fuun mëmbë Masa Jesosi.

Mi taki da unu taa di wan seei ndeti di de könku ën dë, nëen a tei di bëëë, ²⁴ hën a da Masa Gadu tangi te a kaba, hën a booko ën paati da de te lontu ko kai. Hën a taki da de taa: "Di bëëë i si aki, hën da di sinkii u mi di o dëdë fuunu hedi. Nöo kumafa i si u ta njan mën aki, nöo sö un musu ta njan mën nöömö, fuun ta mëni di dëdë di mi dëdë da unu."

²⁵ Söseei di de njan tefa de kaba, nöo hën wë a tei di kan, hën a taki da de taa: "Di diingi i ta si a di kan aki, nöo hën da di buuu u mi e. Ku ën mi o sitampu di njunjun buka di Masa Gadu mbei ku unu, fu di mi o dëdë tuwë di buuu u mi a goon fuunu hedi."

²⁶ Nöo hiniwanten te woon njan di bëëë bebe di diingi a di lö fasi aki, nöo ku ën un ta mëni fa Masa Jesosi dëdë da u. Nöo un musu ta du ën sö fu te a toona ko baka.

²⁷ Fëen hedi, ee wan sëmbë o njan di bëëë aki, ee nasö joo bebe di diingi a di kan u Masa a wan fasi di an fiti, nöo hën da i ta sösö di sinkii u Masa Jesosi di bi dëdë fuu hedi, ku di buuu fëen di a tuwë paka da u. Nöo gaan wogi i du dë e. ²⁸ Ma hiniwan sëmbë di o njan di bëëë aki bebe di diingi a di kan, a musu wegì ën seei luku bifö a njan e, be an abi föutu nëen libi. ²⁹ Biga wë ee wan sëmbë i ko ta njan ta bebe a wan fasi di an fiti, nöo hën da i ta hai wan sitaafu tja ko a i seei, fu di ja lesipeki di sinkii u Masa Jesosi di bi dëdë da i. ³⁰ Nöo fëen mbei sömëni sëmbë dë a unu dendu dë aan kaakiti, otowan ta dë sikisiki. So sëmbë lasi libi seei kaa.

³¹ Ma ee u seepi ta kuutu ku u hati ta seeka a fesi, nöo Gadu an o kuutu u da sitaafu möön. ³² Ma te a ta kuutu u ta da u sitaafu, nöo seeka a ta seeka u e, fu wa musu go kaba a sösö ku dee sëmbë dee an bi ta waka a Gadu baka.

³³ Wë nöo da sö e, dee sëmbë. Te un ko makandi u njan di njan aki sö, nöo un musu tan ta luku be un tuu ko makandi ufö un njan. ³⁴ Ma ee hangi ta kii wan sëmbë, nöo be a njan nëen wosu bifö a ko e, fu te un ko u ko njan makandi nöo wan o njan a wan fasi fa a tja sitaafu ko da unu.

Nöö a di së u dee oto soni, te mi ko ufö mi o buta unu a pasi a de e.

12

*Aki Paulosu ta taki soni u dee
köni dee di Akaa u Gadu ta
paati da sëmbë.*

¹Wë nöö dee sëmbë fuu dë, fu dee peipei köni Masa Gadu ta manda di Akaa fëen faa paati da dee sëmbë fëen, nöö ma kë fuun dë a dungu a dee soni dë e. ²Biga wë unu seepi sabi taa a fesi nöö un bi ta dini dee pindigadu ta waka a de baka. Ma dee lö gadu dë, ganjanganjan soni de dë e. De a' buka ma de an sa fan ku sëmbë, nöö wan bi sa ko sabi soni u Gadu möönsö a de. ³Ma nöö mi kë fuun ko fusutan soni fëen awaa.

Nöö un haika. Mi taki e, ee wan sëmbë ta taki soni ta kosi Masa Jesosi, nöö i musu sabi taa di sëmbë dë di Akaa u Masa Gadu an dë nëen liba e. Nöö na wan sëmbë sa piki ku hii ën hati taa Masa Jesosi hën da di Masa u mundu, ee na di Akaa u Masa Gadu ta wooko nëen liba.

⁴Nöö fa u ta abi dee peipei köni aki seei, ma töku di wan Akaa nöö ta paati de da u. ⁵Söseei fa Gadu ta da dee sëmbë fëen wooko, nöö dee wooko dë peipei, ma töku di wan Masa nöö u tuu ta dini. ⁶Nöö söseei tu di kaakiti u Gadu ta wooko a peipei fasi a sëmbë liba, ma di wan kodo Gadu nöö ta wooko a de tuu.

⁷Ma nöö hiniwan sëmbë di abi di Akaa u Masa Gadu o abi hën apaiti köni, faa musu sa heepi dee otowan fëen ku ën. ⁸So sëmbë di Akaa ta da wan apaiti fusutan faa sa da sëmbë lai. Wan otowan a ta da köni faa sa sabi dee tjubitjubi soni u Gadu, faa sa konda de da sëmbë. Ma hii u di dë, di wan Akaa nöö ta wooko dee wooko aki sö e. ⁹Nöö wan otowan, di wan seei Akaa ta dëen taanga biibi möön dee otowan fu Gadu sa du gaan soni da de. Di otowan, di wan seei Akaa ta buta i fii sa kula sikima ku di kaakiti u Gadu. ¹⁰Wan otowan, di Akaa ta dëen kaakiti faa sa du foombofoombo soni. Wan otowan, Gadu ta dëen di köni faa kisi buka nëen taki da otowan. Wan otowan, Gadu ta da köni faa sa wegì soni luku ee a Gadu a kumutu nasö a didibi. Di otowan a ta da faa sa taki a oto töngö di an bi jei wan daka. Di otowan a ta da faa sa kisi di fan u di sëmbë dë puu da oto sëmbë. ¹¹Ma hii dee peipei köni dë, di wan kodo Akaa u Gadu dë tö nöö ta wooko a de tuu. Hën ta paati de da hiniwan sëmbë fëen kumafa hën seepi kë.

*Aki Paulosu ta konda da de taa
dee sëmbë u Gadu dë peipei, ma
hiniwan abi ën wooko faa du.*

¹² Biga wë leti kumafa sëmbë sinkii mbei aki, a paati a sëmëni pisi, ma töku di wan sinkii nöö a dë. Aluwasi fa dee kamiankamian dë hia seei, ma nöö hii de tuu mökisi ko di wan sinkii. Nöö söseei Masa Jesosi Keesitu ku dee sëmbë fëen dë tu e. ¹³ Hii fa u dë peipei sëmbë seei, Dju sëmbë, Giiki sëmbë, saafuma, fiima, ma di wan Akaa hën dopu u tuu buta ko di wan sëmbë. Ee fuu taki ën, di wan seei Akaa u Masa Gadu dë hën nöö ta wooko a u tuu hati.

¹⁴ Nöö fa di sinkii fuu mbei aki, na wan kamian nöö a dë e, ma a paati a kamiankamian. ¹⁵ Nöö ee di futu fii sa mati taa: “Wë di ma dë maun, nöö ma dë wan pisi u di sinkii,” di fan dë o mbei an dë wan pisi u di sinkii tuu nö? ¹⁶ Nöö ee jesi sa mati taa: “Wë di ma dë wojo kaa nöö ma dë wan pisi u di sinkii,” di dë o mbei an dë wan pisi u di sinkii tuu nö? ¹⁷ Wë nöö ee hii di sinkii fii dë wojo wanwan, nöö ku andi joo ta jei soni? Ee hii di sinkii fii dë jesi wanwan, nöö ku andi joo ta sumëë soni? ¹⁸ Nöö fëen mbei Gadu seepi buta de peipei a i sinkii, hiniwan nëen kamian kumafa a kë. ¹⁹ Ee de tuu bi dë di wan soni, nöö unfa sinkii bi o sa dë? ²⁰ Ma nöö, an dë sö e. Dee pisipisi dë hia, ma di wan sinkii nöö de dë.

²¹ Nöö wojo an sa taki da maun taa: “Ma abi i fanöudu.” Söseei hedi an sa taki da futu taa: “Ma abi i fanöudu.” An sa dë sö e. ²² Nöö dee pisi fuu sinkii dee wa ta kai gaan soni sö, nöö i musu sabi taa ja sa dë söndö de nöö i dë bunu e. ²³ Ma nöö dee pisi da sen kamian fuu nöö de u ta möön sölugu. Biga dee pisi fuu sinkii dee an musu ko a döo nöö de u ta tapa fu lesipeki fasi. ²⁴ Ma nöö dee pisi dee u ta si kuma möön waiti nöö wa ta tapa de. Biga Gadu hën bi fiti di sinkii buta makandi sö e, u dee oto pisi dee wa ta si taa de waiti ta kisi möön sölugu. ²⁵ A mbei de sö fu de an musu mbei toobi ku deseei a i sinkii, ma fu de musu ta sölugu de na de makandi. ²⁶ Fëen mbei te wan pisi fii sinkii ta hati i, nöö dee oto pisi tuu ta hati i tu. Söseei te wan pisi kisi gafa, dee oto pisi tuu ta wai.

²⁷ Wë nöö fa u taki soni u di sinkii dë, nöö sö u ku Jesosi, Keesitu dë tu e. U dee sëmbë ta waka nëen baka, hiniwan fuu dë wan pisi fëen. ²⁸ Nöö fëen mbei Gadu buta u peipei a di keiki fëen. A di fosu kamian a buta sëmbë u de dë gaan tjabukama fëen de ta kai apösutu. A di u tu kamian, a buta sëmbë u de ta kisi fan a Gadu ta konda da sëmbë. De de ta kai poofeiti. A di u dii kamian a buta sëmbë u de ta lei oto sëmbë. A buta otowan u de ta du foombo wooko. Otowan a buta u de sa kula sikima ku di kaakiti u Gadu. Otowan a buta u de ta heepi otowan a sëmëni fasi. Otowan a buta u de dë tiima. Otowan a buta u de ta taki a peipei töngö di de an jei wan daka.

²⁹ Nöö unfa i fusutan fëen? De tuu dë gaan tjabukama nö? De tuu ta kisi fan a Gadu ta konda da sëmbë nö? De tuu ta lei sëmbë nö? De tuu ta du foombo wooko nö? ³⁰ De tuu ta kisi

taanga u de sa begi da sikima te de ko bunu nö? De tuu ta fan a oto töngö nö? De tuu sa puu dee töngö nö? ³¹ Nönö e. Ma hiniwan sëmbë abi ën wooko.

Wë nöö un suku dee möön gaan köni a dee u ta taki aki dendu e, dee sëmbë, ma mi kë taki wan oto soni da unu ufö. Mi o lei unu wan soni di un musu kai gaan soni möön hii dee otowan tuu.

13

Aki Paulosu ta taki andi da lobi.

¹ Fa mi dë aki,

ee mi sabi u taki hii töngö u libisëmbë
tee kisi dee töngö u dee basia u Masa Gadu Köndë tuu,
ma ee ma lobi di otowan u mi,
nöö mi dë leti kuma wan genge ee nasö wan felu
di ta piki gbeingbein nöö a kaba.

² Söseei tu,

ee mi ta kisi fan a Masa Gadu
ta konda da sëmbë seepi,
nasö mi sabi hii soni
te kisi dee tjubitjubi soni u Masa Gadu tuu,
nasö mi ta biibi Gadu te tjika u hopo wan hii kununu
puu ka a dë buta go a oto kamian,
ma ee ma ta lobi di otowan u mi,
nöö ma dë wan wojo soni e.

³ Nöö aluwasi mi tei hii dee soni dee mi abi tuu
nöö mi paati de da dee penama

hën mi toona hopo miseei sinkii da sëmbë
fu de tjuma mi kii fu Masa Gadu hedi,
ma ee ma ta lobi sëmbë,
di soni dë aan heepi da mi.

⁴ Wë nöö fuu taki soni u lobi otowan,

nöö ee i lobi wan sëmbë
joo ta hoi pasensi dëen e.

Joo ta fii ku ën.

Ee i lobi wan sëmbë,

ja o ta haun ku ën.

Ee i lobi wan sëmbë,

ja o ta njan buka ta taki soni ta tuwë dëen.

Ja o mbei i seei hei dëen.

⁵ Ee i lobi wan sëmbë,

ja o ta du fanafiti soni ku ën.

Ja o ta suku bunu fii seei wanwan nöö a kaba,
ma joo ta suku bunu fii ku ën tuu.

Ee i lobi wan sëmbë,

hati fii an o ta boonu ku ën hesihesi,

nöö ja o ta hoi ën a bëë tu.

⁶ Ee i lobi wan sëmbë,

nöö ja o ta abi piizii ku hogi du fëen möönsö,
 ma te a ta du soni a pasi,
 nöö joo wai.

⁷ Ee i lobi wan sëmbë,
 joo ta tjubi ën fu an kisi sen a lanti.
 Joo ta suku di bunu pisi fëen nöömö.
 Joo a' di mëni taa na sö nöö a o dë,
 te wan ten seei a o ko bunu nöömö.
 Ja o lasi hati nëen möönsö.

⁸ Nöö di soni de kai lobi,
 hën an o kaba a mundu möönsö e.
 Ma di soni de kai kisi fan a di Akaa u Gadu konda da sëmbë,
 di dë sa kaba.

Söseei taki a oto töngö sa kaba tu.
 Di kõni fii ko sabi dee tjubitjubi soni u Gadu,
 wan daka hënseei o kaba tu.

⁹ Biga wë fa u ta sabi soni a goonliba aki,
 nöö wan pikiwan nöö wë u ta sabi e.
 Fa u ta kisi fan a Gadu ta konda da sëmbë aki,
 wan piki pisi fëen nöö wë u ta kisi.

¹⁰ Ma nöö te di tuutuu soni ko ku telu kaa,
 nöö dee hafuhafu soni aki tuu o kaba këëë.

¹¹ A dë leti kuma di mi bi dë piki mii,
 nöö mi bi ta fan kuma wan piki mii.

Sö nöö fusutan u mi bi dë,
 kuma wan piki mii.

Sö mi bi ta pakisei soni.

Ma nöö di mi ko gaangaan sëmbë kaa,
 nöö mi kaba ku piki mii fasi.

¹² Nöö söseei fa u dë aki,
 wa ta si soni limbolimbo eti e,
 ma u ta si soni vitiviti sö.
 Ma a bakaten woo ko ta si soni gbegeedee
 kuma u dë fesi ku fesi.

Fa mi dë aki,
 wan piki soni sö nöö mi sabi,
 ma bakaten mi o ko sabi soni limbolimbo,
 leti kumafa Gadu seei sabi mi kaa.

¹³ Wë nöö da sö e, dee sëmbë.
 De dii soni aki an o kaba a mundu möönsö:
 di biibi a Gadu,
 ku di mëni u abi a dee paamusi fëen,
 ku lobi.

Ma nöö lobi,
 hën da mama u de tuu.

14

Aki Paulosu ta taki soni möön

u dee kõni di Akaa u Gadu

ta da sëmbë.

¹ Wë nõo dee sëmbë o, un musu biinga fuun feni di lö lobi dë e, söseei un musu hangi fuun feni dee kõni dee di Akaa u Gadu ta paati. Ma di fii kē möön taanga, hën da fii ta kisi buka a di Akaa u Gadu fii konda da sëmbë.

² Biga di sëmbë di ta fan a wan tōngö di di Akaa u Gadu ta dëen, nõo hën an ta fan ku libisëmbë, ma ku Gadu wanwan a ta fan. Biga wë sëmbë an ta fusutan andi a ta taki. Ku di akaa fëen a ta konda gaan tjubitjubi soni u Gadu.

³ Ma nõo di sëmbë di ta kisi buka a di Akaa u Gadu ta konda da sëmbë, nõo hën ta heepi de u de go a fesi. A ta da de degihati ku kötöhati tuu.

⁴ Di sëmbë di ta fan a wan oto tōngö di di Akaa ta dëen, nõo hën wanwan nõo ta feni heepi a di biibi. Ma di sëmbë di ta kisi buka a di Akaa u Gadu, nõo hën ta heepi dee otowan fëen u de ko a fesi.

⁵ Wë nõo mi bi sa kē fuun tuu sa feni di kõni u di Akaa fuun sa fan oto tōngö, ma a bi sa möön bunu da mi fuun tuu feni di kõni fuun ta kisi buka nëen ta konda da sëmbë. Wë biga di sëmbë di ta kisi buka a Gadu, hën u ta kai gaan soni möön dee sëmbë dee ta fan a oto tōngö di sëmbë an ta fusutan, boiti ee sëmbë dë ta puu dee fan da sëmbë u de fusutëen.

⁶ Wë dee sëmbë, kumafa u dë aki, nõo ee hën mi ko a unu ko ta fan a oto tōngö söndö un saandi mi ta fan, nõo un heepi seei mi tja ko da unu baa? An bi möön bunu mi ko konda wan soni di Gadu mbei mi ko sabi nõ, ee nasö mi taki wan soni da unu di wan bi sabi? Ee nasö mi da unu wan buka di mi kisi a Gadu u mi da unu, ee nasö mi lei unu soni u di Buka fëen möön fini.

⁷ A dë kuma dee pepei soni de ta pëe te de ta kanda a di goonliba aki, kuma foloiti ee nasö benta. Ee de an ta naki ën limbolimbo, nõo unfa i sa sabi un kanda de kē kanda? ⁸ Söseei tu, te dee sodati o go a feti, nõo ee di tutu an piki a di fasi, nõo unfa de o du seeka u de hopo go a feti?

⁹ Wë nõo söseei soni sa waka ku unu tu. Ee i ta fan wan oto tōngö di sëmbë an ta fusutan, nõo a dë leti kuma i ta fan tuwë go a mundu dë nõo. ¹⁰ Biga fa u dë a di goonliba aki, sëmëni pei tōngö dë, nõo hii de tuu dë u sëmbë sa fusutan. ¹¹ Ma nõo ee mi ku wan sëmbë miti nõo ma sabi di tōngö u di sëmbë, nõo ee a ta fan nõo ma o fusutan andi a ta taki. Nõo u ko dë kuma oto sëmbë ku oto sëmbë da u seei. ¹² Wë nõo sö a dë ku unu tu e. Nõo fëen mbei fa un ta suku dee kõni u di Akaa u Gadu gaanfa naandë, nõo be un suku dee kõni dee sa heepi dee sëmbë dee dë a di biibi u de ko a fesi e.

¹³ Hën mbei ee wan sëmbë ta fan a wan tōngö di sëmbë an ta jei, nõo a musu begi Gadu fu Gadu musu dëen kõni faa musu sa puu di fan be sëmbë sa fusutëen. ¹⁴ Biga wë ee mi ta begi

a wan tōngö di sēmbē an ta jei, nōö di akaa u mi ta begi Gadu tuu, ma miseei ma ta fusutan.

¹⁵ Wē nōö unfa a musu dē? Wē a musu dē sō taa mi akaa o begi, ma miseei o begi ku mi fusutan tu. Nōö sōseei mi akaa o kanda, ma mi o kanda be sēmbē sa fusutan mi tu. ¹⁶ Ee nasö, te mi akaa ta gafa Gadu, nōö dee sēmbē dee dē sindosindo dē, de an o fusutan di soni kaba eti. Nōö unfa de o sa du nama ku mi fuu gafa Gadu makandi? Biga de an saandi mi ta taki. ¹⁷ A kandē mi ta gafa Gadu tuu, ma tōkuseei an ta tja heepi ko da otowan.

¹⁸ Nōö mi ta da Gadu tangi fu di mi ta taki a tōngö möön hii unu tuu. ¹⁹ Ma tōkuseei te mi dē a dee biibima dendu, a möön bētē mi fan feifi wōutu di sēmbē sa fusutan fu de lei soni nēen, möön leki mi fan teni dusu wōutu di na wan sēmbē sa fusutan.

²⁰ Wē nōö dee sēmbē u mi dē, un disa u pakisei soni kuma piki mii e. A dē sō tuu taa a di sē u sabi hogi un musu dē kuma piki mii, ma a di sē u pakisei soni, nōö un musu dē gaangaan sēmbē. ²¹ Biga wē a Gadu Buku a sikifi sō taa, Masa Gadu taki taa:

Mi o manda oto köndē sēmbē ko fan ku dee sēmbē aki.
Mi o manda sēmbē ko di sa fan ku de a oto tōngö tu,
ma tōkuseei de an o kē piki möönsö.

²²⁻²³ Wē nōö sō a dē taa di taki a oto tōngö, a dē wan maaka da dee sēmbē dee an ta biibi, u de sa biibi „Ma fa un ta du en tjika dē, nōö an ta heepi möön e.” Biga wē ee hii di keiki ko makandi a wan kamian, hēn de tuu bigi ta fan a oto tōngö di sēmbē an ta jei, nōö unfa i mēni? Ee wan sēmbē dē a di keiki an ta fusutan di soni, ee nasö wan sēmbē ko dē di an bi ta biibi seei, nōö hēn a jei un ta taki a oto tōngö wajawaja sō, nōö na a o taa hedi fuunu poi nö?

Ma di kisi fan a di Akaa u Gadu dē wan oto soni. A dē wan soni u tja sēmbē ko a limbo u si ambē kē biibi Gadu. ²⁴ Biga fa un ta ko makandi dē, nōö ee un tuu ta kisi fan a di Akaa u Gadu ta konda fu sēmbē musu jei limbolimbo „nōö a o dē wan bunu soni. Biga „ ee sēmbē dē a unu mindi dē di an fusutan soni kaba eti, ee nasö wan sēmbē ko dē an bi ta biibi seei, nōö hēn a jei di buka limbolimbo dē, nōö a o ko si gbegedee fa a dē takulibima a Gadu wojo tjika. ²⁵ Hii dee fan dee a jei dē tuu o tja dee tjubitjubi soni bi dē nēen hati ko a döö. Nōö a o kai ku fesi a goon begi Gadu, nōö a o piki taa Gadu dē a unu mindi tuutuu.

Aki Paulosu ta leti de a di fa soni

musu waka te de ko makandi

a keiki.

²⁶ Wē nōö unfa a musu dē, dee sēmbē? Wē te un ko makandi, nōö hiniwan sēmbē o abi en soni faa du. Wan sēmbē o abi kanda faa kanda. Di otowan o abi wan soni di a kē lei sēmbē.

Wan sɛmbɛ o abi wan soni di Gadu tja ko a limbo dɛɛn faa musu taki. Di otowan o kisi wan fan faa fan a oto tɔngɔ, nɔɔ di otowan o puu di fan dɛ da otowan. Ma hii dee soni dɛ tuu musu waka u dee biibima dee sai dɛ musu feni heepi a de e.

²⁷ Nɔɔ ee sɛmbɛ sai dɛ ta fan a oto tɔngɔ, nɔɔ be tu ee nasɔ dii nɔɔ musu sa fan, ma de musu fan oto a oto baka. Nɔɔ sɛmbɛ musu dɛ di sa puu di fan da dee otowan. ²⁸ Ma ee sɛmbɛ an sai dɛ u puu ɛn, nɔɔ ja musu fan a di lɔ ko makandi dɛ, ma i sa begi Gadu i wanwan a i hati.

²⁹ Sɔseei a dɛ ku dee sɛmbɛ dee ta kisi fan a di Akaa u Gadu ta konda da sɛmbɛ tu. Tu ee nasɔ dii sa fan, ma oto a oto baka. Nɔɔ dee oto sɛmbɛ a keiki dɛ, de musu ta wegi dee soni de ta taki dɛ luku ɔ ee a Gadu dee fan dɛ ta kumutu tuu.

³⁰ Ma ee wan sɛmbɛ bi ta fan, nɔɔ wan oto sɛmbɛ sai dɛ sindosindo nɔɔ hɛn Gadu dɛɛn wan buka faa taki, nɔɔ di fosu sɛmbɛ di bi seti fan dɛ musu kabuka be di otowan fan. ³¹ Un dee sɛmbɛ ta kisi fan a di Akaa u Gadu tuu sa fan e, ma un musu fan oto a oto baka fu hii sɛmbɛ musu lei soni fu de feni degihati.

³² Biga wɛ dee sɛmbɛ dee ta kisi fan a di Akaa u Gadu, nɔɔ di fan an ta ko a de ku duwengi, ma a ta ko a de u de sa tii deseei ku ɛn kumafa a fiti. ³³ Biga Gadu an dɛ wan Gadu ta du soni fanjanfanjan e, ma a dɛ wan Gadu di ta tii soni tololoo a pasi.

Sɔɔ. Nɔɔ leti kumafa a dɛ a dee keiki u dee biibima a dee kamiankaman, nɔɔ sɔseei a musu dɛ a unu tu. ³⁴ Hɛn da dee mujɛɛ fuunu an musu ta fan a di keiki dendu. Biga de aan pasi u de ta fan a sɔ wan fasi, ma de musu saka deseei kumafa di wɛti u Gadu taki. ³⁵ Ee de kɛ hakisi wan soni, nɔɔ be de hakisi de manu a wosu. Biga wɛ an fiti sɔ u dee mujɛɛ musu ta fan a di keiki dendu.

³⁶ Sɔɔ. Wɛ nɔɔ unfa un pakisei u dee soni mi taki aki, dee sɛmbɛ? Un ta mɛni taa a unu di buka u Gadu kumutu paaja go a dee oto kamian nɔ? Naa a unu wanwan nɔɔ a ko nɔ? ³⁷ Ee wan sɛmbɛ i ta mɛni taa di Akaa u Masa Gadu da i di kɔni fii kisi fan nɛɛn ta konda da sɛmbɛ, ee nasɔ a da i wan oto kɔni, nɔɔ sɔ wan sɛmbɛ musu sabi taa Gadu buka hɛn mi ta sɔkifi aki. ³⁸ Ma ee wan sɛmbɛ an kɛ piki di buka aki, nɔɔ oto sɛmbɛ an musu piki ɛn buka tu.

³⁹ Wɛ nɔɔ sɔ a dɛ e, dee sɛmbɛ. Un musu kɛ di kɔni di di Akaa u Gadu ta da sɛmbɛ fu de ta kisi fan nɛɛn ta konda da oto sɛmbɛ. Ma wan musu tapa dee sɛmbɛ dee ta fan a oto tɔngɔ e.

⁴⁰ Ma be hii soni waka ku lesipeki fasi kumafa a fiti.

15

Aki Paulosu ta konda da de taa

Gadu ta weki sɛmbɛ puu

a dɛdɛ tuu.

¹ Söö. Wë dee sëmbë u mi dë, wë mi kë toona konda di Buka u Masa Gadu da unu wan pasi möön, di i si mi bi konda da unu a fesi kaa. Fa mi bi kondëën da unu dë, nöö un bi piki ën tei te nöö un dë ku ën seei gingin. ² Nöö ee un ta hoi ën sö nöömö kumafa mi kondëën da unu dë, nöö hën da un kumutu a dee hogilibi fuunu basu feni libi a Gadu. Ma ee un disëën go ta piki oto buka, nöö di Buka un bi jei a mi dë aan heepi da unu möön e.

³ Biga wë dee soni miseei bi jei, nöö deseei mi toona konda da unu, nöö de da dee möön gaan pisi u di biibi fuu. Nöö di fosu wan, hën da «Masa Jesosi» Keesitu dëdë u dee hogi du fuu hedi, leti kumafa de sikifi ën a Gadu Buku a fesi kaa. ⁴ Nöö di u tu, nöö hën da de bei ën. Nöö di u dii, hën da a di u dii daka dendu hën Gadu weki ën puu a dëdë, kumafa de bi sikifi ën buta a Gadu Buku a fesi tu. ⁵ Nöö di a weki hopo, nöö hën a ko a Petuisi be a si ën. Hën a baka u di dë, hën a ko a dee oto tjabukama fëën dee ku ën bi ta libi makandi, be de si ën tu. ⁶ Nöö a baka u di dë, hën a ko a möön hia möön feifi höndö u dee biibima. De tuu si ën ka de bi dë makandi a wan kamian. Sömëni u dee biibima naandë lasi libi kaa, ma gaan së u de dë a libi eti. ⁷ Nöö baka u di dë, hën a ko a Jakobosi be a si ën tu. Nöö hën a toona go a dee tjabukama fëën möön, dee de ta kai apösutu, be de tuu si ën. ⁸ Tee kaba fëën, hën a ko a mi tu. Biga mi da di lasiti wan u dee apösutu di si ën. Hën i si miseei ko a di wooko vau sö kuma wan mii de pai bifö ten fëën kisi.

⁹ Biga wë fa mi dë aki mi dë di möön lagi wan a dee tjabukama u Masa Jesosi mindi. Ma bumbuu tjika u de kai mi wan tjabukama fëën seei, biga mi bi du hogi ku dee biibima u Gadu a fesi.

¹⁰ Ma fu di Gadu abi gaan bunuhati, hën mbei i si mi ko dë di sëmbë di i si mi dë tide aki. Nöö di bunuhati u Gadu dë, an dë taa an tja heepi ko e. A tja heepi ko gbolo. Biga wë mi ta wooko taanga möön dee otowan tuu, ma nöö na miseei ta wooko di wooko sö e. Masa Gadu wë ta wooko a mi sö ku ën bunuhati.

¹¹ Ma boiti u di dë, ee mi, ee nasö dee otowan, u tuu ta konda di wan seei soni da unu «taa Masa Gadu weki Masa Jesosi a dëdë». Hën nöö u bi konda, nöö hën nöö un bi piki tu.

¹² Wë nöö unfä a waka so fuunu sai dë ta fia taa te wan sëmbë dëdë an o sa weki baka, hii fa u bi konda da unu kaa taa Masa Jesosi Keesitu weki baka a dëdë. ¹³ Biga wë ee a dë sö taa dëdë sëmbë an o weki a dëdë, nöö hën da «Jesosi» Keesitu seei an bi weki baka a dëdë tu. ¹⁴ Nöö ee an bi weki baka a dëdë, nöö hën da di buka fëën u ta konda aki dë wan sösö soni, söseei di biibi fuunu dë wan sösö soni tu. ¹⁵ Ma na di dë nöö e, ma hën da u seei ta mindi soni da Gadu tu, fu di u ta konda taa a weki baka.

Biga wë ee sëmbë an sa weki baka a dëdë, nöö da Gadu an bi weki Masa Jesosi a dëdë tu. ¹⁶ Biga wë ee sëmbë an o weki baka a dëdë, nöö hën da „Masa Jesosi” Keesitu seei an bi weki a dëdë tu. ¹⁷ Nöö ee an bi weki baka, nöö di biibi un ta biibi dë dë wan gaan kaba a sösö soni. Hën da un dë a dee hogi du fuunu basu eti. ¹⁸ Nöö hën da dee sëmbë dee nama ku „Masa Jesosi” Keesitu ma de dëdë kaa, nöö deseei lasi tu. ¹⁹ Nöö hën da fa u hai kumutu disa hii soni u köndë ko ta biibi a „Jesosi” Keesitu liba aki, nöö ee te u dëdë nöö a kaba, nöö hën da u ko dë dee möön gaan hogihedima u mundu.

²⁰ Ma an dë sö e, dee sëmbë. Keesitu weki baka a dëdë tuu. U hii dee sëmbë dee bi dëdë kaa, nöö hën da di fosu wan di weki baka „fu an dëdë möön”. ²¹ Biga leti kumafa i si a dë taa wan libisëmbë „bi booko Gadu wëti hën a „tja dëdë ko ta kii hii sëmbë, nöö söseei di wan Libisëmbë di hoi Gadu wëti dë tja weki baka a dëdë ko dou a hii sëmbë tu. ²² Nöö leti kumafa hii sëmbë musu dëdë fu di de da bakamii u Adam, nöö söseei dee sëmbë u „Masa Jesosi” Keesitu o toona weki baka a dëdë tu fu de feni libi, fu di de dë sëmbë u Masa Jesosi.

²³ Ma nöö hiniwan sëmbë abi ën leti juu faa weki baka e. Nöö di fosu wan, hën da „Jesosi” Keesitu, nöö baka fëen te a o toona ko a goonliba, nöö dee sëmbë fëen. ²⁴ Baka u di dë, nöö Masa Jesosi o kaba ku hii dee takima ku dee hedima, ku dee soni abi makiti a goonliba aki ku mundu ala tuu fiaa. Nöö di kaba juu u di ten u dë aki o dou awaa, nöö Masa Jesosi o toona da hën Tata di könubangi. ²⁵ Biga Masa Jesosi hën o dë könu a di ten dë. Nöö a o dë könu fu te kisi di juu Masa Gadu buta hii dee feantima fëen tuu nëen basufutu, ²⁶ tee kisi ku di dëdë di ta kii u aki tuu, di da di kaba lasiti felantima. ²⁷ Biga a sikifi a Gadu Buku taa: “A buta hii soni nëen basufutu.”

Ma fa a taa “hii soni” dë, hën da hii soni ma boiti Masa Gadu. Biga Masa Gadu seei hën buta dee soni a Masa Jesosi basu. ²⁸ Ma te a kaba u buta hii soni nëen basu kaa, nöö di Womi Mii fëen seei o toona sakëen seei nëen Tata basu, fu hën Tata musu dë di kaba Takima u Mundu.

²⁹ Ma ee a dë sö tuutuu taa te sëmbë dëdë de an o weki baka a dëdë, wë nöö dee sëmbë dee ta tei dopu a dee dëdë sëmbë kamian wë? Faandi mbei de ta du di lö soni dë? Nöö andi a o heepi de?

³⁰ Wë nöö u seei tu, ee di weki baka a dëdë an dë, nöö faandi mbei u ta buta u seei a dëdë ku libi maun hiniwan juu u di buka dë hedi? ³¹ Sö u ta libi tuu, dee sëmbë. Mi sa djula u di dë leti kumafa mi ta njan buka u di waka un ta waka a Masa Jesosi Keesitu baka. ³² Biga di mi bi dë a Efeise köndë, de bi dë a mi baka kuma takumbeti. Nöö ee di weki baka a dëdë an dë, nöö andi seepi di soni dë o heepi mi möönsö, ee bunu u di goonliba aki nöö mi ta suku? Aan heepi e. Nöö ee sëmbë an sa

weki baka a dödë nöö un boo bia ta njan ta bebe ta libi kumafa u kë, biga amanjan te u dödë nöö kaba u kaba.

³³ Ma na sö a dë e, dee sëmbë. Na mbei sëmbë ganjan unu seei. Poipoi sëmbë ta poi bumbuu sëmbë. ³⁴ Nöö un bia kumutu disa di wisiwasi pakisei dë, nöö un ko ta libi wan leti libi a Gadu wojo. Un musu kaba ku dee hogi du fuunu. Biga sëmbë dë eti a unu mindi naandë dee an sabi wan wojo soni u Gadu. Nöö fa mi ta taki aki, nöö sen musu kisi unu e, dee sëmbë.

Aki Paulosu ta konda kumafa

de o kisi wan njunjun sinkii

te de weki baka a dödë.

³⁵ Ma sonte wan sëmbë sa hakisi taa: “Wë unfa sëmbë sa weki baka a dödë? Unfa sinkii fëen o dë?”

³⁶ Dee sëmbë, di hakisi dë a dë wan sösö hakisi e. Biga wë luku dee soni i ta paandi. De an musu dödë pondi bifö de toona nasi ko a libi nö? ³⁷ Nöö dee sii i ta paandi naandë, na de da di pau eti e. Ma de dë böngö nöö, di de ta paandi. A kandë alisi *„ee pinda, ee nasö hiniwan sootu pei soni böngö,* ³⁸ ma Gadu hën ta toona dëen wan hii oto sinkii kumafa a kë, hiniwan sii ku fëen sinkii.

³⁹ Sö Gadu ta mbei soni peipei. Biga luku dee sinkii u dee libilibi soni, de an dë di wan fasi e. Libisëmbë sinkii dë wan fasi. Mbeti dë wan oto fasi. Fou dë wan oto fasi. Fisi dë wan oto fasi.

⁴⁰ Söseei dee soni dë a liba ala tooka ku dee u goon aki tu. Di waiti u dee soni ala ku dee u goon aki an dë di wan. ⁴¹ Biga sonu abi ën fasi faa ta sëndë. Libawojo abi fëen sëndë. Söseei dee teeja abi u de sëndë, nöö dee sëndë u de an dë wan fasi, de tooka ku de na de.

⁴² Wë nöö sö nöö di weki baka a dödë o dë tu e. Di sinkii de ta tja go bei dë, a dë wan sinkii di dödë ta poi nöö. Ma di sinkii di o toona weki dë, hën an dë soni di o dödë poi möönsö. ⁴³ Di de bei dë, hën a dë wan kaba a sösö soni, ma fa a o toona weki ko dë, nöö a o dë wan gaan waiti soni. A bi dë wan suwakisuwaki sinkii nöö, ma te a weki baka a o dë ku kaakiti seei. ⁴⁴ Wan sinkii u goonliba hën de tja go bei dë, ma fa a o weki baka dë nöö a o dë wan sinkii a di fasi faa sa libi a Masa Gadu Köndë.

Söö. Wë leti kumafa u abi wan sinkii fuu libi a di goonliba aki, nöö söseei woo abi wan sinkii fuu libi a Gadu Köndë ala tu. ⁴⁵ A o pasa leti kumafa a sikifi a Masa Gadu Buku kaa, u di sëmbë di mbei libisëmbë böngö. A taa: “Gadu mbei Adam te a kaba, *„hën a böö nëen nusu, hën a kisi libi.”*

Ma di Sëmbë di ta mbei dee böngö u Gadu Köndë ala, hën de ta kai di u tu Adam. *„Hën da Masa Jesosi.”* Hën feni wan oto

pei sinkii di Gadu weki ën baka a dëdë, nöö ku ën a dë a Gadu Köndë ala ta da u libi.

⁴⁶ Ma di sinkii u Gadu Köndë nëën fosu bi dë e. Di u goonliba fosu bi dë. A baka ufö di u Gadu Köndë ko.

⁴⁷ Nöö di fosu sëmbë mbei ku di doti u di goonliba aki. Ma nöö di u mbei tu sëmbë kumutu a Gadu Köndë.

⁴⁸ Nöö di fasi u sinkii di di fosu libisëmbë u goonliba aki bi abi, hën di wan seei fasi dë nöö dee sëmbë u goonliba aki abi te tide eti. Nöö söseei di fasi u sinkii di di fosu Sëmbë u Gadu Köndë abi, nöö hën di wan seei fasi u sinkii dee sëmbë u Gadu Köndë o abi tu. ⁴⁹ Nöö leti kumafa u dë aki u abi di wan sinkii kumafa di fosu sëmbë u goonliba bi abi, nöö söseei wan daka woo ko abi di wan sinkii kumafa di fosu sëmbë u Gadu Köndë abi.

⁵⁰ Ma nöö mi kë taki wan soni aki da unu, dee sëmbë. Mi taki e, taa dee sinkii fuu dee dë ku buuu u go dëdë poi aki, de an o sa go a Gadu Köndë söndö tooka e. Biga dee soni dee dë u poi kaba a sösö an o sa go ka soni an o poi kaba a sösö möönsö.

⁵¹⁻⁵² Nöö un haika, mi o taki wan gaan tjubitjubi soni da unu aki. Mi taki e, na hii u tuu o dëdë bifö di kaba juu dou e. Ma te di juu dou di tutu böö kaa, nöö wantewante bifö i mëni, nöö Gadu o tooka di sinkii fuu. A o da u wan sinkii di an sa poi kaba a sösö möönsö. Nöö dee biibima dee bi dëdë, de o weki toona ko dë ku libi ku di njunjun sinkii dë. Nöö söseei u dee biibima dee o dë ku libi eti, nöö u seei o tooka ko abi di njunjun sinkii dë tu. Nöö sö a o pasa e, dee sëmbë.

⁵³ Biga wë di sinkii fuu di o dëdë poi kaba a sösö aki, a musu tooka ko wan hii oto pei sinkii di an o sa dëdë poi möönsö.

⁵⁴ Nöö te a pasa sö kaa, nöö a o kai ku di soni de sikifi a Gadu Buka taa:

Di wini Gadu wini, hën kaba dëdë a sösö kuma a guli ën wiöö!

⁵⁵ Nöö hën a sikifi möön taa:

Wë Dëdë oo, andi seei i wini? Naasë di poosian fii dë möön?

⁵⁶ Biga di poosian u dëdë, nöö hën da di sitaafu di u bi o kisi a baka u dee hogi du fuu hedi. Nöö di soni mbei u bi o kisi sitaafu, biga wa hoi dee wëti dee Gadu buta da u. ⁵⁷ Ma nöö gaantangi u Gadu di a mbei Masa Jesosi Keesitu wini hii dee lö soni dë tuu da u.

⁵⁸ Wë da sö a dë, un dee lobi sëmbë u mi naandë, un musu tan gingin a di biibi un ta biibi Masa Jesosi dë. Wan musu disa möönsö. Un musu ta biinga hiniwanten a di wooko u Masa, biga i sabi taa di wooko i ta wooko da Masa dë an dë u sösö.

16

Aki Paulosu ta taki

wan möni soni da de.

¹ Söö. Wë nöö, dee sëmbë, a di së u di möni di woon pii manda go da dee sëmbë u Masa Jesosi „a Jelusalen„, nöö un musu du ën leti kumafa mi fan ku dee biibima a di pisiwata u Galasia a dee keikikeiki u de taa, ² hiniwan sonde un musu pii möni buta a wan së. Hiniwan sëmbë sa da kumafa a ta kisi. Nöö sö un musu zuntëen buta dë fu te mi ko nöö an o dë fuun ta biinga ta pii möön. ³ Nöö un musu suku wanlö sëmbë buta dë, dee un ta futoou. Nöö te mi ko, nöö mi o sikifi pampia da de u de tja di möni go da dee sëmbë a Jelusalen. ⁴ Nöö ee a dë taa miseei musu go tu, nöö mi o tja de go.

Aki Paulosu ta konda da de kumafa a ta mëni u ko a de.

⁵ Nöö mi o ko a unu nöömö e, dee sëmbë. Ma te mi o ko, nöö mi o latja pasa a di pisiwata u Masadonia „go haika dee sëmbë ala pala sö ufö. ⁶ Biga wë te mi ko, mi a' di pakisei taa mi o tan ku unu naandë wan hii pisiten. A kandë mi sa sai dë te di kötö ten pasa seei. Nöö bakaten un sa heepi mi seeka fu mi sa go a dee kamian ka mi nango. ⁷ Biga ma kë ko da unu odi vaavaa sö nöö mi pasa, ma mi kë dë ku unu wan hii pisiten, ee Gadu da mi pasi.

⁸ Ma nöö mi o dë a Efeise aki pasa Pensiti e. ⁹ Biga wë mi ta feni wooko aki te a hia, sëmbë ta piki di buka mi ta konda da de. Ma söseei feanti dë aki te a hia tu, ta mbei möiti u tapa mi.

¹⁰ Wë nöö ee un si Timoteo ko a unu ala, nöö un kisi ën a wan fasi faa sa fii bunu e, biga hënseei dë a di wooko u Masa leti kuma mi seei. ¹¹ Hën mbei na wan sëmbë musu sösö ën, ma un musu butëen a pasi ku piizii be a toona ko a mi aki. Biga mi dë aki ta luku hën ku dee oto biibima u de ko a mi.

¹² Ma nöö u baaa Apolo, mi kë un sabi taa mi bi begi ën fu hën ku dee otowan fuu musu ko a unu, ma nöö an bi kë ko eti. Ma te a feni pasi, nöö a o ko.

Aki Paulosu ta tapa di biifi.

¹³ Nöö mi taki e, dee sëmbë, be un ta dë setiseti hiniwan juu fu soni an puu unu a pasi. Un musu dë gingin a di biibi un ta biibi Masa dë. Söseei un musu abi degihati ku taihati. ¹⁴ Nöö hii dee soni woon ta du kaa, nöö un musu du de fu lobi hedi e, dee sëmbë.

¹⁵ Ma nöö mi kë mëmbë unu a wan soni aki, taa dee sëmbë u Sitefanasi wosu dë, de da dee fosu sëmbë u di pisiwata fuunu na Akaja dë dee bi ko a di biibi. Nöö hën de buta deseei fu de musu ta heepi dee oto sëmbë u Gadu. ¹⁶ Wë nöö fëen mbei mi ta begi unu gaantangi be un ta piki dee lö sëmbë dë buka a soni, ku dee otowan dee ta wooko taanga da Masa a unu ala.

¹⁷ Nöö mi wai tuutuu u di Sitefanasi ku Folunatusi ku Akaikusi bi ko a mi aki. Biga de bi heepi mi leti kumafa unu bi o heepi mi. ¹⁸ De da mi degihati aki seei, leti kumafa de bi

da unu hati ala tu. Nöö sö wanlö sëmbë un musu tei de u gaan soni e.

¹⁹ Da sö u taki e, dee sëmbë. Dee biibima dee dë a dee keikikeiki u di pisiwata u Asia aki tuu manda gaan odi da unu taa de dë. Akila ku Pesila seepi manda gaan odi da unu tu a di në u Masa. Nöö dee biibima dee ta ko hoi keiki a de wosu manda gaan odi da unu tu, ²⁰ ku hii dee oto biibima fuu aki tuu manda gaan odi da unu.

Nöö te woon da unu seei odi, nöö un baasa unu seei ku limbo hati e.

²¹ Nöö mi Paulosu seepi ta sikifi di lasiti pisi u di biifi aki ku mi seepi maun ta manda gaan odi da unu.

²² Ee wan sëmbë an lobi Masa Jesosi Keesitu, nöö di siba u Gadu musu kisi ën e.

Ma u dee sëmbë dee lobi ën, u ta bai taa: “Ko o, Masa.”

²³ Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku ën bunuhati e.

²⁴ Fa mi ta manda di biifi aki da unu, dee sëmbë, nöö mi lobi unu e, fu di mi ku unu tuu nama ku Masa Jesosi Keesitu.

„Na soni möönsö e. Mi, Paulosu, manda gaan odi da unu. A tan sö.»

Di u tu biifi Paulosu manda da dee biibima u Kolenti

Wan wöutu a fesi.

Disi da di u tu biifi di di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu mbei manda da dee biibima a di köndë de kai Kolenti.

Nöö di soni mbei a mbei di pampia aki. A dë sö taa wanlö sëmbë ko a de naandë ko ta hopo deseeri buta kuma de dë tjabukama u Masa Jesosi, ma na tuu e. Biga na Masa Jesosi manda de, ma de dë ganjansëmbëma. Nöö fa de ko a Kolenti dë, hën de tja Paulosu në ko ta poi da dee biibima. De ta mbei ën fa taa an dë wan tuutu tjabukama u Masa Jesosi, nöö de aan fu piki ën buka. Sö dee sëmbë ta lei dee sëmbë u Kolenti. Nöö hën Paulosu jei, hën a manda di pampia aki go da de fu de si fa a dë tjabukama tjika, ku fa dee sëmbë naandë an dë tjabukama u Masa Jesosi seei.

Nöö a leti de a wan oto soni möön. A dë sö taa fa a bi wooko a dee sëmbë mindi naandë, nöö de ku ën bi abi buka taa a bi o toona ko haika de. Nöö hën wë an ko kumafa a bi taki möön, hën dee sëmbë tei ën fu hogi. De si taa a ganjan de. Nöö hën a manda taki da de faandi mbei an ko.

Nöö a taki wan oto soni da de möön, hën da a da de taanga u de go dou ku wan pakisei de bi abi u pii wan möni manda go da dee biibima u Jelusalen u heepi de.

Nöö de dii soni aki, de da hedi u di pampia.

Aki Paulosu ta da dee sëmbë odi.

¹ Wë un dee biibima u Masa Jesosi dee dë a Kolenti dë, mi Paulosu ta manda gaan odi da unu e. „Leti kumafa un sabi kaa,„ mi dë wan u dee tjabukama u Jesosi Keesitu de ta kai apösutu, nöö Gadu seepi tei mi buta sö e.

Wë nöö fa mi ta sikifi di pampia aki, nöö mi ku Timoteo nöö sö u ta sikifi ën makandi. U ta mbei ën manda da unu ku hii dee oto biibima dee dë a di pisiwata fu Akaja naandë te lontu dou, ² taa Masa Gadu u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku de bunuhati. De musu da unu böö.

Aki Paulosu ta da Masa Gadu tangi u di heepi fëen.

³ Wë dee sëmbë o, u ta da Masa Gadu tangi e, di dë di Gadu u Masa Jesosi Keesitu ku ën Tata tuu. Hën në wë u ta hopo e. Hën seei da u Tata tu, nöö a abi tjalihati fuu. Nëen hii kötöhati ta kumutu.

⁴ Fa dee hia sitaafu ta miti u a di goonliba aki, nöö Gadu hën ta heepi u fuu feni kötöhati e, dee sëmbë. Nöö di soni mbei a du ën sö, fuu sa toona kötö dee sëmbë hati dee ta tja sitaafu tu.

Leti kumafa a bi heepi u, nöö sö u seei sa heepi de tu fu de feni kötöhati.

⁵ Wë biga fa u dë aki nöö u ta tja fuka te a hia u, Masa Jesosi, Keesitu hedi e. Ma nöö leti kumafa dee fuka ta hia, nöö sö di kötöhati di u ta feni a Masa Jesosi ta hia tu.

⁶ Ma nöö dee sitaafu i si u ta tja aki, nöö de dë fuunu hedi wë e, dee sëmbë, fuun jei fa Gadu ta heepi sëmbë tjika fu de feni di bunu fëën. Biga fa Gadu ta kötö u hati aki, nöö söseei woo sa toona kötö unu hati tu. Nöö te hati fuunu ko kötö kaa, nöö woon abi taihati fuun sa tja dee sitaafu go dou, leti kumafa u seei ta tja de aki.

⁷ Nöö fëën mbei wa ta panta da unu e. Biga u sabi taa leti kumafa un ta tja dee sitaafu kuma u dë, nöö söseei un ta feni kötöhati kuma u tu.

⁸ Söö. Wë nöö dee sëmbë, u kë konda da unu taa dee sitaafu dee u tja a di ten u bi dë na Asia Köndë dë, nöö de bi hebi da u tee kuma wa bi sa tjëën. U bi fëëë seei tee u bi mëni taa de bi o kii u. ⁹ Tuu e, dee sëmbë. Wë biga u bi ta fii a u hati kaa taa woo dëdë. Wë ma tökuseei, sö nöö a bi musu waka fuu musu puu pakisei a u seei taa wa sa heepi u seei, ma Gadu nöö u musu futoou taa hën nöö sa heepi u.

Nöö a sa heepi u tuu, dee sëmbë, biga hën ta weki sëmbë puu a dëdë. ¹⁰ Nöö sö a heepi u puu u a di hogi dëdë naandë e, nöö u ta futoou ën taa sö a o ta heepi u nöömö. ¹¹ Nöö unu seei musu ta heepi u ku dee begi fuunu tu e. Wë biga ee hia sëmbë ta begi, nöö te Gadu piki ku di bunuhati fëën manda di heepi ko da u kaa, nöö hia sëmbë o dë u dëën tangi tu.

Aki Paulosu ta konda

di soni mbei an bi ko a de

kumafa a bi taki.

¹² Wë nöö, dee sëmbë, mi kë taki soni u di fa ma bi ko haika unu möön kumafa mi bi taki. Wë un sabi ën bunu taa, u abi wan soni fuu sa hëngi nëën liba njan buka wan piki wan e. Hën da wa ta libi ku ganjan. Biga wë u hati seepi ta piki u taa wa ta ganjan sëmbë e. Hii kamian ka u ta waka ta lontu kaa, nöö u ta tja u seei a wan limbo fasi fu di u dë sëmbë u Gadu. Wë ee ku oto sëmbë u ta libi sö, nöö ku unu wë? Na möönsö nöö?

Nöö fa u ta libi aki, na ku di köni u libisëmbë u ta libi sö e. Nönö. Ma a Gadu nöö u ta hëngi taa hën o heepi u ku ën bunuhati. ¹³ Te kisi dee biifi u ta sikifi ta manda da unu seei, wa ta sikifi de ku hebi wöutu a könima fasi te wan sa fusutan de e. Nönö. Ma de sikifi fuun sa fusutan de gbelingbelin seei.

¹⁴ Nöö söseei un ta fusutan di libi fuu wan pikiwan tu. Ma nöö u kë fuun sa ko fusutëën ku telu. Biga ee a waka sö, nöö te

Masa Jesosi toona ko a di goonliba aki, nöö woon njan buka da u leti kumafa u seepi o njan buka da unu tu.

¹⁵ Ma fuu toona go a di taki, di mi sabi taa mi ku unu dë bunu sô kaa, nöö hën mbei mi bi pakisei taa mi o ko luku unu tu pasi. ¹⁶ Biga wë a unu naandë fosu mi bi o ko bifö mi bi o pasa ko a Masadonia Köndë aki. Nöö te mi toona, nöö mi bi o ko fika a unu dë möön wan pisiten, fuun sa buta mi a pasi fu mi go a Judea. Nöö hën da un bi o feni di bunu dë tu pasi.

¹⁷ Ma nöö fa mi pakisei dë, nöö di soni an waka kumafa mi bi kē möön. Wë di an waka sô, nöö unfa un mēni? Un tei mi u ganjansëmbëma nō, kuma wan sëmbë di taki sô tide, nöö amanjan a bia taki oto soni? Ma na sô mi dë e, dee sëmbë. Nönö. ¹⁸ Ma leti kumafa i si un sa futoou Masa Gadu, nöö sōseei un sa futoou u tu. Te u taki aai, nöö a tan aai. Te u taa nönö, nöö a tan nönö. Wa o ganjan unu.

¹⁹ Biga mi ku Timoteo ku Silasi, soni u Jesosi Keesitu di Womi Mii u Gadu u ta konda, nöö ganjan an dë nēen möönsö. Ma hii soni di a ta taki nöö a tan sô kaa e. ²⁰ Fa Masa Gadu sai dë, a paamusi u sōmēni soni, nöö u ta feni de tuu nōömö biga Masa Jesosi hën ta tja de ko da u. Hën mbei u ta bai Gadu nē nöö hën mbei u seei wa ta ganjan sëmbë tu.

²¹ Wë di Gadu u ta taki aki, hën ta heepi mi ku unu tuu fuu sa tan gingin a Masa Jesosi Keesitu e. Biga hënseei tei u buta apaiti fuu dë futuboi fëen, ²² nöö hën a buta di Akaa fëen a u hati kuma wan sitampu taa u da sëmbë fëen seei vö. Nöö a dë di maaka tu, taa te di juu dou nöö woo feni hii dee soni tuu dee Gadu abi faa da u. Nöö fa u ku ën nama tjika aki, nöö u sa ganjan unu nō, dee sëmbë?

²³ Wë nöö Gadu seepi dë kotoigima u mi e, taa di soni mbei ma ko a unu a Kolenti möön kumafa mi bi taki, a bi dë fu di ma bi kē ko ku hatiboonu a unu liba fu mi musu ta gandji da unu.

²⁴ Fa mi fan dë, dee sëmbë, an dë kuma mi kē buta miseei basi a unu liba ta taki da unu fa un musu biibi möön e, biga un dë gingin a di biibi kaa. Ma heepi nöö mi kē heepi unu fuun sa ta dë waiwai te dou.

2

¹ Fa i si mi bi pakisei u mi ko luku unu dë, nöö ma bi kē ko fu ko da unu fuka möön e, dee sëmbë. ² Biga wë ee mi ko da unu fuka, nöö ambë o dë u da mi hati möön? Biga na unu musu dë dee sëmbë ta mbei mi ta wai nō? Awa, unu wë e, dee sëmbë. ³ Wë nöö di ma kē da unu fuka, nöö hën mbei mi mbei di oto pampia manda da unu, fuun musu buta soni tololoo a tatai liba a fesi fu te mi ko nöö mi sa dë waiwai. Nöö mi sabi unu taa ee mi dë waiwai nöö unu seei o dë waiwai tu.

Ma ee sō mi musu ko si unu taa un ta libi wan libi di an fiti, nōo un dee sēmbē dee bi musu mbei mi dē waiwai nōo woon mbei mi dē fukafuka. Nōo wai an o dē. ⁴Nōo mi kē fuun sabi taa fa mi bi sikifi di pampia dē, nōo ku gaan fuka a hati e, ku wata a wojo seei. Ma na fu da unu fuka mbei mi sikifi ēn e, ma mi bi kē lei unu kumafa mi lobi unu tjika.

*Aki Paulosu ta konda da de
fa de an musu hoi di sēmbē*

a bēē mōön.

⁵Wē nōo dee sēmbē, un sabi di sēmbē di bi du hogi a unu mindi dē, fa a bi booko unu saka tjika. Nōo sō a booko miseei saka tu e, ma misikuma uun booko saka mōön mi gaanfa.

Ma nōo fa mi taki soni u di sēmbē dē seei, ma ma kē taki ēn nōömō kuma mi ta dēen sitaafu pasa maaka e. ⁶Biga di sitaafu di di gaan sē fuunu bi sitaafu ēn naandē kaa, nōo a tjika. ⁷Nōo fēen mbei mi kē fan ku unu taa be un puu ēn a bēē e. Nōo un fan ku ēn be hati fēen kōtō, be an musu dē ku tjali poi tee a lasi hati. ⁸Mi begi unu baa, be un lei ēn taa un lobi ēn eti e.

⁹Biga wē fu di soni aki hedi wē mi sikifi di oto pampia manda da unu, fu pooba unu luku ee un ta piki mi buka a hii soni. ¹⁰Nōo ee un tuu puu wan sēmbē a bēē fu wan soni, nōo miseei puu ēn a bēē tu e. Biga wē ee a dē u mi puu di sēmbē a bēē nōo mi ta puu ēn a bēē waiwai, faa tja heepi ko da unu. Nōo [Masa Jesosi] Keesitu seei dē kotoigima. ¹¹Nōo a sō wan fasi u musu libi tu, fu didibi an wini u. Biga u sabi andi dē nēen hati, taa a sai dē ta boi kōni faa kisi u.

*Aki Paulosu ta konda da de
fa a bi go a Toasi.*

¹²Wē nōo dee sēmbē, mi kē fuun sabi kumafa di waka u mi bi dē. A dē sō taa di mi go dou a Toasi fu mi konda di Bunu Buka u [Masa Jesosi] Keesitu ala, nōo Gadu bi seeka di soni kaa e. [A bi naki dee sēmbē hati seei, biga hia sēmbē bi dē di kē jei di buka. ¹³Ma tōku hii fa sēmbē kē jei di buka seei,] ma hati u mi an bi dē kōtōkōtō biga ma bi si mi mati Titusi naandē [fu mi jei fa fuunu]. Nōo hēn wē mi da dee sēmbē adjoisi hēn mi pasa go dou a Masadonia aki.

Aki Paulosu ta konda fa a ta tja di Bunu Buka u Gadu tjika.

¹⁴Ma nōo gaantangi u Gadu di a ta buta u u ta waka a [Jesosi] Keesitu baka kuma winima nōömō. Biga a manda u fuu ta konda soni fēen da hii sēmbē, kuma sēmbē ta tja sumēēsuti fatu ta paaja a hii kamian. ¹⁵Nōo fa u ta paaja di buka aki, nōo u seei tu ko dē kuma sumēēsuti soni di [Masa Jesosi] Keesitu ta tjuma da Gadu ta mbei sumuku dēen. Biga hii ka u nango, sēmbē ta jei di buka. Dee sēmbē dee o kumutu a didibi faja ku

dee sēmbē dee o go a didibi faja tuu ta jei ēn. ¹⁶ Nōō dee sēmbē dee o kumutu a didibi faja, nōō u dē wan sumēēsuti soni da de tuú, biga u ta tja libi ko. Ma nōō dee sēmbē dee o go a didibi faja, nōō u dē da de kuma wan hogi soni di sa tja dēdē ko da de.

Ma nōō fa u ta fan aki, ambē seei fiti u du sō wan wooko baa? ¹⁷ Wē a kandē u dee sēmbē aki wē e. Biga u ta konda di Buka u Gadu ku limbohathi sōndō ganjan. Wa ta suku mōni nēēn mōōnsō kuma so sēmbē. Nōō Gadu seei ta si taa u ta du di wooko kuma futoou futuboi u „Masa Jesosi„ Keesitu di Gadu seei manda.

3

¹ Ma nōō fa u taki dē, nōō hēn da u ta gafa u seei mōōn nō? Te woo ko a unu, u musu tei pampia a oto sēmbē tja ko, be un jei fa u dē tjabukama tjika nō? Ee nasō u musu tei pampia a unu dē tja go lei sēmbē, be de si fa u ta du di wooko tjika nō? Nōnō, di lō pampia dē an dē fanōudu e, dee sēmbē. A kandē otowan sa abi ēn fanōudu, ma na u.

² Biga a u hati nōō unu wē da u pampia kaa e, fu hii sēmbē sa lesi nōō de sabi fa u dē tjabukama u Gadu tjika. ³ Biga di u bi konda di buka u Masa Jesosi da unu dē nōō hēn wē un piki ēn, nōō fa u dē aki hii sēmbē ta si di libi fuunu ta lesi, kuma wan pampia di Masa Jesosi Keesitu manda da de. Nōō di pampia dē, u seei toona ta tjēēn ta paaja tu, biga u ta konda da sēmbē kumafa un ta dini Gadu tjika.

Ma nōō di lō pampia u ta taki aki an sikifi ku pēni e, ee nasō a wan linzo sitonu kuma dee wēti Gadu bi da Mosesi. Ma di Akaa u di Gadu di ta libi u teego, hēn ta sikifi ēn a libisēmbē hati.

⁴ Wē nōō di soni mbei u abi degihati u gafa u seei sō e, fu di heepi „Masa Jesosi„ Keesitu ta heepi u ku di wooko fēēn. Nōō u ta futoou Gadu taa sō a o ta heepi u nōōmō. ⁵ Biga an dē taa u ta pakisei mōōnsō taa u seei sa du di wooko e. Ma a Gadu hii di kōni ku di kaakiti fuu du di wooko aki tuu ta kumutu. ⁶ Hēn seei ta heepi u mbei u sa ta tja di Njunjun Buka di a mbei ku libisēmbē aki ta paaja da lanti.

Nōō di buka aki sō, hēn an dē kuma di awoo buka di bi dē sikifisikifi a dee linzolinzo sitonu dē e. Nōnō. Dee wēti de sikifi di ten dē, dēdē nōō de ta tja ko. „Biga sēmbē an tjika u hoi de mōōnsō u de kumutu a di sitaafu u Gadu.„ Ma nōō di njunjun buka di u feni a di Akaa u Gadu aki, hēn ta tja libi ko.

Aki Paulosu ta konda fa di buka

de ta tja dē mōōn waiti mōōn

di fesiten buka.

⁷ Wë nöö, dee sëmbë, fa u ta taki soni u de tu Buka aki, nöö mi taki da unu e, taa di awoo buka naandë, dee wëti Gadu bi sikifi a dee sitonu dë, nöö de bi ta tja dëdë ko e. Ma töku di sëmbë di bi tja dee wëti ko da dee sëmbë u de piki, a bi kisi gaan nëbai e. Biga fa Mosesi ta tja dee wëti ko dë, nöö fesi fëen bi ta sëndë seei tee sëmbë wojo an sa kai ku ën. Ma hii u di dë, di sëndë fëen fesi bi seti saka kaa e.

Wë nöö ee di sëmbë di bi tja dee wëti naandë ko bi abi sō wan gaan hei, ⁸ wë nöö u dee sëmbë dee ta tja di njunjun buka aki ta paaja wë? Na u musu abi möön gaan nëbai u di wooko fuu hedi nō? Biga u dee disi ta lei sëmbë fa di Akaa u Gadu ta da sëmbë libi.

⁹ Nöö di fosu buka dë bi tja sitaafu ko a sëmbë liba fu di de an sa hoi dee wëti möönsō. Wë ee di sëmbë di tja di buka dë ko bi abi sō wan gaan nëbai, wë nöö u dee sëmbë dee ta tja di njunjun buka aki ko wë? Na u musu abi möön gaan nëbai nō? Biga u ta konda da sëmbë fa Gadu seeka wan njunjun fasi fuu sa ko bumbuu sëmbë nëen wojo.

¹⁰ Hën mbei de tu buka aki, ee i luku de te i kaba, nöö i sa si taa di awoo buka an abi waiti möön seei. Biga di waiti u di njunjun buka aki pasëen gaanfa. ¹¹ Hën tu, ee di soni di dë u wan pisiten nöö abi nëbai, nöö di teego soni wë? Na hën musu abi di möön gaan nëbai nō?

¹² Wë nöö dee sëmbë, di u sabi sō kaa, nöö wa ta konda soni u di njunjun buka aki da sëmbë tjubitjubi ku panta e. Na seei! ¹³ Biga an o pasa ku u kumafa a bi pasa ku Mosesi. Fa fesi fëen bi sëndë dë, nöö u wan pisiten nöö. Hën mbei a bi tapëen fesi, fu dee Isaëli sëmbë an musu sa si fa di sëndë fëen fesi ta saka. „Ma di waiti u di buka u ta tja aki hën an o saka möönsō.»

¹⁴ Ma i saandi pasa nō? Fa Mosesi tapëen fesi dë, nöö na hën fesi wanwan bi tapa e, ma hati u dee sëmbë bi tapa tu da di wooko u Gadu. Nöö te kuma tide hati u de dë tapatapa eti. Biga te de ta lesi a di Buku ka a ta taki soni u di awoo buka Gadu bi mbei ku de, nöö de an ta fusutan möönsō u de saandi Gadu kē taki. Nöö sō nöö a o dë tu e, dee sëmbë. Biga tee wan sëmbë i ko ta biibi a „Jesosi,” Keesitu bifō wojo fii o ko limbo awaa.

¹⁵ Nöö di soni mbei mi taa wojo u de an limbo. Biga te tide eti te de ta lesi dee wëti Gadu bi da Mosesi, „de ta mēni kodo taa ee de hoi dee wëti dë, de sa kumutu a di sitaafu u di hogi du u de. Ma an dë sō e.» ¹⁶⁻¹⁷ Ma te wan sëmbë i ko biibi a Masa Jesosi bifō wojo fii o ko limbo awaa. Biga di Akaa u Masa Jesosi, hën nöö sa da sëmbë fusutan u de kumutu a dee wëti dë basu ko fii.

¹⁸ Wë nöö fa u ta biibi a Masa Jesosi liba aki, dee sëmbë, nöö soni an ta tapa u wojo möön e „kuma dee sëmbë u taki dë.” Ma u ta si Masa Jesosi gbegede seei kumafa a waiti tjika. Nöö fa u

ta luku en dē, nōō mōōnmōōn di Akaa u Gadu ta tooka u fuu ko dē kuma Masa Jesosi seei, nōō mōōnmōōn sēmbē ta si di waiti di Gadu abi a u.

4

Aki Paulosu ta konda kumafa

di wooko fēen dē.

¹ Wē nōō dee sēmbē, fa i si Masa Gadu buta u a di wooko aki ku en gaan bunuhati, nōō hēn mbei wa ta lasi hati e. ² Nōō hēn mbei tu, wa ta tja di Buka u Gadu a wan ganjanganjan fasi tjubitjubi, faa da u sen a bakaten. Sōseei tu, wa ta bia di Buka, ma u ta kondēen gbelingbelin be libisēmbē ku Gadu tuu si taa u ta du di wooko a wan leti fasi.

³ Nōō fēen mbei ee di Buka an dē limbolimbo da sēmbē, nōō na hii sēmbē e. Ma dee sēmbē dee o go a didibi faja, nōō de a dē dungudungu da. ⁴ Biga a di ten di u dē aki nōō didibi hēn dee sēmbē u goonliba ta tei kuma gadu u de de ta dini, nōō hēn ta abi taki a di goonliba aki. Nōō hēn poi dee lō sēmbē dē hati ku de pakisei tuu, te di buka ta dē dungudungu da de. Hēn mbei de an sa ko fusutan mōōnsō taa di waiti u „Jesosi„ Keesitu di dē a di Bunu Buka fēen u ta konda aki, nōō hēnseei da di waiti u Gadu kaa. Te i si en, nōō hēn da Gadu seei i si dē kaa.

⁵ Fa i si u ta konda di Buka aki, dee sēmbē, nōō na soni fuu seei u ta konda e. Ma soni u Jesosi Keesitu tō nōō u ta tei ta konda, taa hēn da di Masa u hii mundu. Ma fuu seei, u ta konda taa u dē futuboi fuunu nōō, fu Masa Jesosi hedi. ⁶ Biga di ten Masa Gadu mbei goonliba, nōō a bi taki taa di limbo musu ko jaka di dungu puu. Nōō hēn seei wē sēndē wan limbo a u hati, fuu musu ko sabi taa a „Jesosi„ Keesitu u sa si hii di waiti fēen di a abi.

⁷ Ma nōō fa u ta tja di Buka aki, nōō a dē kuma wan sēmbē tei wan gaan gudu fēen buta a wan doti paabi dendu. Biga Gadu da u dee suwakisuwaki libisēmbē aki di Buka fēen fuu ta tja ta paaja. Nōō sō i sa si en taa di gaan kaakiti di u abi aki, nōō na a u a ta kumutu e, ma a Gadu. ⁸ Biga hiniwan juu toobi tō nōō ta miti u, ma tōkuseei an ta kaba u a sōsō. So juu saanfa-u-du fuu ta kaba, ma seei wa ta lasi hati. ⁹ De ta du gaan hogi ku u, ma seei Gadu an ta disa u mōōnsō. So juu de ta foo u tee tuwē ku baka a goon, ma tōkuseei dēdē an ta kii u. ¹⁰⁻¹¹ Fa u ta waka ta lontu aki, nōō hiniwan juu u ta nama ku Masa Jesosi a di dēdē fēen di a tja, fu di libi fēen di dē a u aki musu ko a dōō u sēmbē sa si.

¹² Wē da sō i ko si taa hiniwan juu u ku dēdē ta dē fesi ku fesi. Ma tōku ku en sō nōō u ta tja di buka ko da unu fuun feni libi nēen.

¹³ „Biga u ta biibi taa Gadu abi kaakiti tjika u puu u a dëdë maun.„ A dë leti kumafa wan sëmbe bi sikifi a di Buku u Gadu kaa taa:

Mi ta biibi Masa Gadu,

hën mbei mi ta konda soni fëen.

Nöö sö nöö u seepi sa taki tu. Biga di wan biibi dë nöö u seei abi, hën mbei u ta konda di Buka. ¹⁴ Biga wë u sabi taa di wan seei Gadu di i si bi weki Masa Jesosi puu a dëdë dë, hënseei o weki u a dëdë tu fu di u ku Masa Jesosi ko dë di wan. Söseei u sabi tu taa wan daka o dou di a o tja u ku unu tuu go buta nën fesi.

¹⁵ Nöö hii dee soni ta pasa ku u, ee bunu ee hogi, nöö de dë nöö fuunu hedi e, dee sëmbe, „fuun sa jei di buka„ be un feni di heepi Gadu ta heepi sëmbe ku ën bunuhati. Nöö möönmöön sëmbe o ta jei di buka ta feni di heepi u Gadu, tee wanlö hia sëmbe o dë u ta dëen tangi. Nöö möönmöön Gadu o ta feni nëbai tu.

Aki Paulosu ta konda faandi mbei an ta lasi hati.

¹⁶ Wë nöö di u sabi sö kaa, dee sëmbe, fëen mbei wa ta lasi hati e. Aluwasi ee di sinkii fuu aki ta gaandi nango seei, ma u sabi taa a u hati dendu aki u ta njunjun nango hiniwan daka. ¹⁷ Fa i si u ta tja dee sitaafu u konda naandë seei, ma töku wa ta tei de u gaan soni. Biga fu wan pisiten nöö de dë, nöö de ta mbei woo feni wan gaan waiti bunu a Gadu ala e, di o pasa dee pena dë gaanduwe.

¹⁸ Hën mbei wa ta luku a dee soni dee u ta si ku wojo nöö e. Ma u ta tuwë wojo ta luku a dee soni a Gadu ala, ka libisëmbe wojo an sa si dou. Biga dee soni dee u ta si ku wojo aki, de dë u wan pisiten nöö, ma dee soni a Gadu ala ta dë u teego.

5

Aki Paulosu ta taki u

di tooka u sinkii.

¹ Dee sëmbe o, fa u ta libi a di goonliba aki seei, ma u sabi taa di sinkii u ta libi nën aki, nöö a dë kuma wan gangasa nöö di o kaba a sösö nöömö wan daka. Ma u sabi tu taa te wan daka woo feni wan möön bunu sinkii a Masa Gadu ala di o dë u teego, kuma wan wosu di an o booko möönsö. Biga Gadu seei o mbei ën faa musu dë sö. ² Nöö u ta hangi seei fuu sa go libi a di oto sinkii Gadu o da u nën köndë ala e. ³ Biga u sabi taa te u kumutu a di goonliba aki, nöö wa o go fika a zengezenge naandë söndö sinkii e. Nönö. Woo feni di njunjun sinkii fuu nöömö.

⁴ Fa u ta libi a di sinkii fuu a goonliba aki, nöö u ta tja fuka nën tuu. U ta tja sëmëni hebi nën. Ma nöö fa mi ta fan aki seei, ma an dë taa buuse u ta buuse di sinkii fuu aki sö e. Nönö.

Ma u ta hangi fuu go libi a di oto sinkii fuu ala, be di sinkii fuu aki di ta dödë musu tooka ko kuma di an ta dödë möönsö.

⁵ Nöo fa u taki dë, dee sëmbë, Masa Gadu seei buta taa sö a o dë e. Nöo hën a da u di Akaa fëen kuma wan sitampu, fuu sabi taa hii dee oto gaan bunu dee a abi u da u tuu woo feni.

⁶ Fëen mbei u abi gaan taihati, hii fa sëmëni soni sa miti u aki seei. Biga u sabi taa solanga u ta libi a di sinkii fuu aki, nöo a dë sö kuma u dë a döo eti. Biga wë u ku Masa „Jesosi„ an miti fuu libi nëen köndë eti. ⁷ Nöo na ku si u ta libi eti e, ma ku biibi.

⁸ Wë nöo di u sabi dee soni dë gbelingbelin sö kaa, nöo u ta hangi seei fuu musu sa kumutu a di sinkii aki go dë ta libi ku Masa Jesosi makandi. ⁹ Nöo fëen mbei tu u ta biinga fuu sa libi bunu a hii futu, be Masa musu dë waiwai ku u, ee u dë a di sinkii aki eti ee wa dë nëen möön seei. ¹⁰ Biga u sabi taa wan daka o dou nöo hii u tuu o hai ko taanpu a di kuutu sutuu a „Masa Jesosi„ Keesitu fesi, faa da u paima u dee soni dee u bi du a di ten u bi ta libi a di sinkii fuu aki. Ee hogi, ee bunu, woo feni ën paima e.

Aki Paulosu ta konda fa a ta

biinga u wini sëmbë tja ko

bunu ku Gadu.

¹¹ Wë nöo dee sëmbë, di u ta fëëë Masa Gadu ta lesipeki ën, nöo fëen mbei u ta biinga seei u hai sëmbë tja ko a di biibi. Nöo Gadu sabi sö fuu kaa, ma nöo u kë fuunu seepi musu ko sabi sö tu.

¹² Nöo fa u taki dë, an dë taa u ta mbei u seepi bumbuu sëmbë a unu fesi e. Nönö. Ma u kë da unu pasi fuun sa gafa u da dee sëmbë dee ta kosi u da unu naandë. Fa dee lö sëmbë dë sai dë, de ta njan buka a dee döösë soni „kuma fa sëmbë hanso tjika, kuma fa de sabi soni tjika, kuma fa de bumbuu tjika„. Ma de an ta mëni fa i dë a i hati. ¹³ „Biga hii soni u ta du kaa, nöo fu di u ta tja di Buka hedi e.“ Nöo ee sëmbë ta kosi u taa u lau, nöo a dë u Gadu hedi. Ma ee u dë ku fusutan, nöo fuunu hedi, dee sëmbë.

¹⁴ Biga fu di u sabi taa sö wan gaan lobi Masa Jesosi Keesitu lobi u, nöo fëen mbei u musu ta konda di Buka. Wa sa disa möönsö. Biga fa a dödë dë, nöo wan sëmbë dödë a hii sëmbë kamian. ¹⁵ Nöo di soni mbei a dödë da u, fu wa musu libi a u seei kë möön e. Ma u musu libi a di kë u di Sëmbë di dödë toona weki baka fuu hedi naandë.

¹⁶ Wë nöo di u ko sabi dee soni dë kaa, dee sëmbë, nöo wa ta maaka sëmbë möön a di fasi di dee sëmbë u di goonliba aki ta maaka sëmbë fu de si ee de dë bumbuu sëmbë. Sö seepi dee soni u bi ta tei ta maaka „Masa Jesosi„ Keesitu, nöo wa ta maakëen a di fasi dë möön tu. Nönö. U ko feni njunjun maaka

e. ¹⁷ Biga ee wan sēmbē i ko nama ku ʼMasa Jesosiʼ Keesitu kaa, nōō i ko wan njunjun sēmbē. Di awoo libi go kaa, wan hii njunjun libi ko.

¹⁸ Nōō di wooko dē, Masa Gadu hēn wē wooko ēn da u e. Biga di ten u ku ēn bi dē felantima, nōō hēn a manda Jesosi Keesitu faa dēdē da u fuu sa toona ko fii ku ēn baka. Nōō hēn a toona buta u a di wooko aki, fuu sa tja sēmbē ko fii ku ēn tu. ¹⁹ Fa Masa Jesosi dēdē dē, dee sēmbē, nōō Gadu jabi pasi fu an hoi dee hogi du u libisēmbē nēen bēē mōōn. Nōō hēn a da u di suti buka dē fuu sa konda da hii sēmbē taa de ku Gadu sa ko fifii.

²⁰ Nōō hēn mbei i si u ta lontu goonliba aki sō ta konda di Buka u Gadu da sēmbē a ʼMasa Jesosiʼ Keesitu kamian. Nōō hēn mbei tu, te u ta fan ku unu, nōō a dē leti kuma Masa Gadu seei ta fan e. Nōō hēn i si u ta begi unu a ʼJesosiʼ Keesitu kamian taa gaantangi, un ko fii ku Gadu baka e, dee sēmbē.

²¹ Biga fa Masa Jesosi sai dē, hēn da di kaba limbohati Sēmbē u mundu di an du hogi wan daka. Ma nōō Gadu tei hii dee hogi du u libisēmbē tuu lai nēen liba te a ko dē hogi sōsō a Gadu wojo. Nōō fa a du ēn dē, a du ēn fu te u ku Masa Jesosi ko dē wan, nōō Gadu o luku u kuma bumbuu sēmbē fēen hedi.

6

Aki Paulosu ta bai de fu de an musu lasi di bunu Gadu kē da de.

¹ Wē nōō dee sēmbē, fu di u ku Gadu ta wooko makandi, nōō u kē begi unu a wan soni e. Wan si fa Gadu kai unu ku ēn bunuhati tefa un ko nēen naandē nō? Wē nōō wan musu lasi di bunu di a kai unu fuun feni nēen e. ² Wan jei fa Gadu seei taki nō? A taa:

Di juu un kai mi dē, nōō mi jei,

biga wē un bi kai mi a di leti juu.

Nōō hēn mi piki, hēn mi tja heepi ko da unu.

Sōō. Wan jei fa a taki o? Nōō fa u dē aki, nōō a di leti juu u dē aki. Biga a di juu aki Gadu ta puu sēmbē a hogi basu eti.

Aki Paulosu ta konda kumafa a ta biinga tjika u sēmbē musu feni di bunu u Gadu.

³ Wē nōō hēn mbei u ta kōni seei, dee sēmbē, fu wa musu buta na wan sitonu a pasi da sēmbē u de naki futu kai, te de lasi di bunu Gadu kē u de musu feni nēen. Nōō u ta kōni tu, u sēmbē an musu feni wan sōndi a u fu de kosi u taa wa ta du di wooko bunu. ⁴ Ma u ta biinga a hii futu seei u sēmbē si taa u dē futuboi u Gadu tuutuu. Hii fa fuka ku sōmēni gaan sitaafu ta miti u, ma u ta hoi gaan pasensi ta tja pena seei. ⁵ So juu de ta foo u. So juu de ta sōötō u a dunguwosu. So juu de ta booko seei gbululu ko a u liba. So juu u ta wooko gaan hebi wooko te

na a ndeti seei u ta duumi. So juu u ta tja hang'i tee, biga soni an dē fuu njan.

⁶ Ma nōō hii fa dee soni ta miti u seei, ma u ta libi ku limbohati. U ta mbei mōiti fuu fusutan soni u Gadu finifini. U ta hoi pasensi da sēmbē ta a' tjalihati da de. Sō u buta u seei a di Akaa u Gadu leiki tjika. U ta lobi hii sēmbē sōndō ganjan. ⁷ Nōō u ta konda di Buka u Gadu leti kumafa a dē, biga wē di kaakiti u Gadu hēn ta dē ku u. Ee u ta konda di Buka, ee u ta piki dee sēmbē ta fia ku u seei, ma u ta libi a wan leti fasi. Hēn da di fetilai fuu kaa. ⁸ Ee sēmbē ta gafa u, ee sēmbē ta da u sen, ee de taa u ta libi bunu, ee de taa u ta libi hogi, ee de taa u ta ganjan sēmbē, ma wa ta libi ku ganjan mōōnsō. ⁹ Ee libisēmbē an kē kai u soni, ma Gadu hēn a ta kai u gaan soni kaa. Sēmbē ta da u sitaafu te a bigi, ma tōkuseei di sitaafu an ta kii u. ¹⁰ U ta dē ku tjali, ma seei u ta wai. U dē kuma penama, ma u ta mbei hia sēmbē ko guduma a Gadu fasi. U dē kuma sēmbē di aan na wan wojo soni a mundu e, ma tōku hii dee soni u goonliba tuu ta dē a u maun.

¹¹ Dee sēmbē u Kolenti naandē, un haika o. Fa u ta fan ku unu aki, nōō u ta jabi hati fuu da unu. ¹² Wa ta tjubi bēē da unu wan pikiwan seei, dee sēmbē. Ma nōō unu, wan dē sō e. Un ta tjubi bēē da u. ¹³ Wē nōō hēn di soni dē mbei mi ta fan ku unu kumafa wan tata ta fan ku ēn mii, taa be un hopo unu hati da u baa, leti kumafa u ta hopo di fuu da unu.

Aki Paulosu ta konda fa wan biibima an musu dē wan ku wan sēmbē di an ta biibi.

¹⁴ Nōō un dee sēmbē ta biibi Gadu dē, un haika e. Wan musu fiti buka ku dee sēmbē na ta biibi Gadu, fu un tai unu seei a wan bondji e. Kwetikweti. Biga wan sēmbē di ta libi bunu a Gadu wojo ku wan sēmbē di an ta libi bunu a Gadu wojo, unfa de o sa fii ku deseei? Luku fa dungu ku limbo sai dē, de an sa mōkisi mōōnsō. Goonliba an mbei sō.

¹⁵ Nōō unfa un ta pakisei, dee sēmbē? Fa „Jesosi” Keesitu sai dē, hēn ku didibi sa fiti buka makandi nō? Wē nōō unfa a waka di sēmbē di ta biibi ku di sēmbē di an ta biibi sa tai deseei a wan? Nōnō, an musu dē sō e. ¹⁶ Di wosu u dee pindigadu ku di Wosu u Masa Gadu an o sa mōkisi mōōnsō. Nōō di sinkii fuu i si aki, hēn da di tan kamian u di libilibi Gadu e.

Ja jei fa a bi taki nō? A taa:

Mi o libi a dee sēmbē u mi dendu,

mi o ta waka a de mindi.

Mi o dē di Gadu u de, nōō de o dē sēmbē u mi.

¹⁷ Sō Masa taki e. Nōō hēn a toona taki mōōn taa:

Fēn mbei un musu hai kumutu a dee oto sēmbē dendu.

Un musu buta unu seepi apaiti da mi.

Wan musu nama ku na wan soni di an dē limbolimbo e.

Nōō te un libi sō kaa,

nöö mi o tei unu ku wai seei.

¹⁸ Mi o dē unu Tata,

nöö unu o dē womi mii ku mujëë mii u mi.

Sö Masa Gadu taki e, di Gadu di abi hii kaakiti a mundu.

7

¹ Wë nöö un dee lobi sëmbë fuu naandë, di u kisi dee paamusi u Gadu dë kaa, nöö un boo disa dee soni dee ta poi u hati ku dee ta poi u sinkii e. Un boo ta fëëë Gadu te u ta libi apaiti dëen gbelingbelin söndö föutu.

Aki Paulosu ta konda kumafa a ta wai ku dee sëmbë tjika.

² Dee sëmbë o, u toona begi unu möön taa gaantangi, be un hopo unu hati da u baa. Biga fa i si u bi ko libi ku unu naandë, nöö wa bi du hogihogi ku na wan kodo sëmbë a unu naandë e. Wa bi poi na wan sëmbë libi nöö wa ganjan na wan sëmbë fuu njan soni fëën tu.

³ Söö. Nöö fa mi ta fan aki, nöö an dë taa mi ta fan kuma mi ta da unu föutu e. Nönö, na sö mi ta mëni ën. Biga wë mi bi taki da unu kaa taa mi lobi unu tee ee ku libi ee ku dëdë seei, ma mi ku unu dë a wan së. ⁴ Nöö u ta futoou unu gaanfa e, dee sëmbë. U ta njan buka da unu. Hii fa mi dë a sitaafu ta tja pena aki, ma töku mi ta wai ku unu. Un ta da mi hati seei.

⁵ Biga un sabi taa fa u bi ko dou a Masadonia aki, nöö wa bi dë bööböö. Hiniwan juu sëmbë bi ta suku u a toobi ta buja ku u, nöö hati fuu bi ta dë fëëëfëëë. ⁶ Ma nöö Gadu, di ta da dee lasihati sëmbë hati, nöö a da u hati e baa. Aai. Biga a mbei Titusi kumutu a unu ala ko dou a u aki, ⁷ nöö u ko ta wai seei. Ma na fu di u si ën wanwan e, ma fu dee soni fuunu a konda da u. Biga a konda da u kumafa un bi dëen degihati tjika, nöö a konda da u tu kumafa un lobi u. Un ta hangi u ta këë pena fuu hedi seei. Nöö hën mbei mi ko ta wai gaanfa e, dee sëmbë.

⁸ Fa i si mi bi mbei di fosu pampia manda da unu naandë, nöö a ko hati mi seei a baka biga mi sabi taa a o hati unu. Ma fa u dë aki an hati mi möön e. ⁹ Mi ko ta wai seei. Ma na u di di biifi hati unu mbei mi ta wai e, ma fu di tjali kisi unu fu dee hogi du fuunu hedi, leti kumafa Gadu bi kë. Biga un bia ko ta buta hii soni fuunu tololoo a tatai liba.

Hën mbei un musu si taa na hogi u du ku unu möönsö. ¹⁰ Biga te wan sëmbë ta tjali kumafa Gadu kë kaa, nöö a ta heepi ën faa biëen libi kumutu a hogilibi basu. Nöö di soni dë na soni u bai sabisö da. Ma ee wan sëmbë ta tjali kumafa dee sëmbë an ta biibi Gadu ta tjali, nöö di dë an ta tja heepi ko dëen möönsö. Lasi nöö a ta tja ko, biga möönmöön a ta tjëen go möön longi ku Gadu.

¹¹ Wë nöö fa i si a dë taa di biifi hati unu kumafa Gadu kë naandë, nöö hën wë mbei un ko ta mbei möiti seei fuun libi

bunu nëën wojo awaa. Biga un ko si hogi u di soni di pasa a unu mindi naandë te un tei hatiboonu seei. Un ko panta te un ta biinga a hii fasi fuun puu di föutu dë a unu liba. Sösei un ko ta hangi mi tu fu mi ku unu musu ko fii baka.

¹² Ma nöö fa mi mbei di pampia manda da unu naandë, dee sëmbë, nöö ma mandëën fu di sëmbë di du di hogi dë nöö hedi e. Sösei ma mandëën tu fu di sëmbë di a du di hogi ku ën dë. Mi bi kë dee soni dë bi musu seeka tuú, ma na de da di mama u di biifi. Ma mi mandëën da unu be unu seei si taa un ta kai u gaan soni, te un ta piki u buka a soni, kumafa Gadu kë. ¹³ Nöö hën mbei hati fuu ko kötö, dee sëmbë.

Ma na di dë wanwan mbei u toona kisi hati baka e. Ma fa Titusi toona ko a u aki nöö a ko ku wai seei, nöö hën mbei u seei toona wai möön. Aai. Biga di a bi pakisei u ko a unu ala, nöö an bi sabi unfa soni bi o waka. Ma nöö di a ko si fa un kisi ën hoi ku wai tjika dë, nöö hati fëën toona ko kötö. Böö fëën kisi goon awaa. ¹⁴ Biga wë hii dee bunu soni fuunu dee u bi konda dëën, nöö wan da u sen a de. De tuu a si tuú. Wa ganjëën leti kumafa wa ta ganjan unu tu.

¹⁵ Nöö fa un libi ku ën naandë, nöö hën mbei di lobi fuunu ko möön taanga nëën hati e. Biga wë hiniwan juu a ta pakisei unu kumafa un bi kisi ën hoi ku wai naandë, hii fa un bi dë pantapanta, taa kandë a o gandji da unu. A ta mëni di fa un bi haikëën ta tei lai nëën. Nöö hën wë i si a ko ta wai sö ku unu e.

¹⁶ Nöö söseei u seei ta wai tu baa. Biga u ko si taa u sa futoou unu seei, sabi taa woon piki u buka a hii soni.

8

Aki Paulosu ta taki soni fu wan

möni de kë manda da dee

biibima a Jelusalen

¹ Söö. Wë nöö, dee sëmbë fuu naandë, u kë taki wan soni fu dee biibima u Masadonia aki da unu. Wë biga fa dee sëmbë dë aki, nöö Gadu heepi de seei ku ën bunuhati e. ² Sömëni gaangaan tesi ta miti de aki, ma töku de ta wai tee na soni. Aluwasi fa de pena seei, ma de ta feni soni ta da sëmbë te a hia.

³ Nöö fa u dë aki, nöö de pii möni zunta te de kaba kaa, u de heepi dee biibima a Jelusalen ala. Nöö fa de du ën dë, nöö de du ën te pasa maaka e. An dë taa sëmbë hën musu de, ma deseei hati pakisei ën sö. ⁴ Nöö hën de ko begi u gaanfa taa be u tei di möni u de mökisi ku di u dee otowan, be deseei dë a dendu u di piizii dë tu u de heepi dee sëmbë. ⁵ Ma nöö de du ën pasa möön fa u bi mëni seei. Biga de hopo deseei da Masa te de kaba, hën de toona hopo de seei da u tu kumafa Gadu kë.

⁶ Nöo hën mbei u begi Titusi taa be a toona ko a unu ala, faa sa go dou ku di bumbuu wooko u di möni soni aki di hënseei bi seti ku unu naandë kaa.

⁷ Biga fa un sai dë, un dë a fesi gaanfa kaa a hii soni. A di së u biibi un dë a fesi, söseei un dë a fesi a di së u sabi dee soni u Gadu ku di fa un ta konda de da sëmbë tu. Un dë fajafaja a di wooko u Gadu hiniwanten, nöo un dë a fesi a di fa un ta lobi u. Wë nöo hën wë mbei mi taki da unu taa be un dë a fesi a di pisi u di libi aki tu, fuun heepi dee otowan fuu a di möni soni u ta taki aki.

⁸ Ma nöo fa mi ta fan aki, an dë taa mi ta duwengi unu e. Nönö. Ma mi kë fuun sabi fa dee oto keiki du kaa, be mi si fa woon du fu mi sa sabi fa di lobi fuunu dë. ⁹ Biga wë un sabi di bunuhati fasi u Jesosi Keesitu u Masa. A bi dë wan gaan guduma nëen köndë ala, ma fuunu hedi a ko libi kuma penama seei a di goonliba aki, be un feni dee gudu a abi tu.

¹⁰ Wë nöo mi kë da unu wan lai aki, dee sëmbë, biga mi si taa hën da di möön bunu soni fuun du. Biga unu fosu wë bi mëni u pii di möni aki, nöo hën a di jaa pasa dë un bi seti pii ën tu. ¹¹ Nöo mi taki da unu taa fa i si un seti ën ku wai dë, nöo sö fuun tjëen go dou e. ¹² Nöo mi taki e, be hiniwan sëmbë musu da kumafa a sa da dou. Biga wë ee wan sëmbë i kë da sëmbë soni, nöo an dë a di fa di soni hia ma fu di i kë da. Ja o da wan soni di ja abi ma joo da di i abi, nöo Gadu o si taa a bunu kaa.

¹³ Söö. Wë nöo fa mi ta fan aki, ma ta mëni ën sö taa fii puu dee otowan a fuka nöo i ko dë da pena ta kii e. Nönö, na sö mi ta mëni, ma fuun musu dë makandi. ¹⁴ Biga wë di un abi hia a di mindi aki, nöo be un heepi dee otowan fu de sa abi tu. A kandë te unu seei abi soni fanöudu a bakaten nöo de o sa heepi unu tu, nöo woon dë makandi. ¹⁵ A o dë kumafa de bi sikifi buta a Gadu Buku taa: „Fa dee sëmbë bi go pii di njanjan Gadu bi da de de ta kai “mana” naandë, nöo,»
dee sëmbë dee bi pii hia
ku dee sëmbë dee bi pii biti,
oto an bi abi möön oto.
Ma hiniwan sëmbë bi feni kumafa a dë fanöudu.

Aki Paulosu ta konda kumafa

sëmbë o ko a dee Kolenti

sëmbë naandë.

¹⁶ Söö. Wë nöo mi da Gadu tangi möön fu di a buta di wan seei fii da unu a Titusi hati kumafa miseei ta fii da unu tu. ¹⁷ Nöo fa mi begi ën faa toona ko a unu naandë, nöo a dë seei waiwai faa ko e, fu di hënseei bi kë ko kaa.

¹⁸ Nöo u begi wan oto womi aki faa tjëen ko. Nöo di womi aki, a dë wan sëmbë di hii dee biibima tuu ta kai ën bunu në seei a di fa a ta biinga ku di Buka u Masa Jesosi fu hii sëmbë

musu jei ën. ¹⁹ Ma nöö na di dë nöö, ma fa woo tja di möni go da dee sëmbë „a Jelusalen„ ala, nöö dee biibima aki seei begi di sëmbë aki faa musu tja u go ala tu. Nöö te u go sö, nöö a o tja nëbai da Masa e, nöö sëmbë o si tu kumafa u kë heepi dee sëmbë tjika.

²⁰ Wë nöö a di lö fasi aki u kë u di möni musu tja tu e, u sëmbë an musu taki taa wa ta tjëen bunu. Biga di möni na biti möni, a hia. ²¹ Fëen mbei u ta kõni fu hii soni musu waka a tatai liba, na a Masa Gadu wojo wanwan nöö e, ma te dou a libisëmbë wojo seei tu.

²² Ma nöö u toona begi wan oto sëmbë fuu aki möön faa musu waka ku de Titusi ko a unu ala. Nöö di womi aki tu, u ta gafëen taa a dë wan bumbuu sëmbë. Biga fa u ku ën libi makandi aki, nöö hiniwan juu a ta dë waiwai faa heepi u a di wooko u Gadu. Nöö hën seei ta wai seei taa a sa tja de go, biga a abi gaan futoou fuunu e, dee sëmbë.

²³ Wë nöö fa i si Titusi o ko a unu naandë, nöö un bi sabi ambë dëen kaa. Biga mi ku ën, sö u ta waka ta du di wooko u Gadu makandi. Fa mi bi ta biinga ku unu naandë, nöö hën wë bi ta heepi mi e.

Nöö dee womi woon si ko ku ën naandë, nöö de ko a dee sëmbë u dee keiki aki kamian. Nöö de dë bumbuu sëmbë e. „Masa Jesosi„ Keesitu ta feni nëbai a de. ²⁴ Nöö un musu mbei de si taa un lobi de e, dee sëmbë. Nöö deseei o si taa fa u bi ta gafa unu da de aki, nöö wa bi ganjan de, nöö hii dee sëmbë dee dë a dee oto keiki tuu o ko sabi sö tu.

9

Aki Paulosu ta konda da de fa fu de musu da di möni ku piizii.

¹ Wë dee sëmbë, mi si kuma an dë fanöudu fu mi musu sikifi da unu go möön longi a di fa un musu heepi dee oto biibima kuma unu seei. Nönö. ² Biga mi si taa un dë kabakaba kaa fuun du ën waiwai. Nöö fa i si mi dë a Masadonia aki, nöö mi njan buka da unu taa un dee sëmbë fu di pisiwata fu Akaja ala, a di jaa di pasa naandë nöö unu bi dë kabakaba kaa fuun pii möni zunta „fuun heepi dee biibima u Jelusalen„. Sö mi njan buka da unu aki. Nöö fa mi fan dë, nöö a weki sëmëni otowan hati te de hopo ta pii möni ta zunta fu de djeesi unu e.

³⁻⁴ Nöö fu di mi bi taki sö fuunu aki kaa, nöö fëen mbei mi ta manda dee sëmbë aki ko a unu, fuun seeka di möni di un pii naandë buta kabakaba. Nöö ee sëmbë u Masadonia kumutu aki ko ku mi a unu ala, nöö de o si taa di soni fuunu mi bi ta taki da de dë, sö a dë tuu. Biga ee nasö, dee sëmbë, nöö woon kisi sen e. Nöö mi seepi o kisi sen tu u di fa mi bi futoou unu tjika. ⁵ Nöö hën mbei mi si taa a bunu fu mi manda dee sëmbë

aki waka a mi fesi ko a unu ala, be de ko seeka di möni di un bi paamusi naandë.

Nöo a sö wan fasi sëmbë o si taa di soni un ta da dee sëmbë, nöo a dë wan peesenti di un ta da waiwai ku piizii. An o dë kuma wan soni un ta du ku duwengi.

⁶ Nöo wan jei fa de bi koti wan nöngö nö, dee sëmbë, taa: “Piki goon, piki suwa njanjan, gaan goon, gaan suwa njanjan.” Nöo sö a dë tuu. ⁷ Nöo fëen mbei mi taa ee wan sëmbë o da, nöo be a da ku piizii nëen hati, ma na ku guunjan kuma sëmbë duwengi ën. Biga di sëmbë di ta da soni ku wai nëen hati, hën Gadu ta lobi. ⁸ Nöo mi taki da unu taa te un du sö kaa, nöo Gadu abi kaakiti te tjika faa da unu soni ku ën bunuhati te a hia, fii puu i seei a hii fuka nöo i toona heepi oto sëmbë tu.

⁹ Ja sabi fa Gadu Buku taki nö? A taa:
Di sëmbë di ta paaja bunu da dee pootima,
nöo di bunu në fëen o fika de ta kai nöömö.
Biga a bi libi bunu kumafa Gadu kë.

¹⁰ Nöo Masa Gadu di ta da di goonma böngö faa paandi ku di njanjan di di böngö ta puu tuu, hën o da unu soni te a hia pasa maaka e, dee sëmbë. Nöo a o mbei dee bunu du fuunu ko hia nango möönmöön tu. ¹¹ A o mbei i ko guduma a hii futu fu hiniwan juu i sa ta wooko hiniwan bunu wooko di dë fanöudu u du. Nöo dee bunu wooko i ta du dë o tja gafa ko da Gadu tu.

¹² Biga wë fa i si woon manda di möni go da dee biibima a Jelusalen dë, nöo an o dë taa a fuka wanwan nöo woon puu de e, ma a o mbei dee sëmbë gafa Gadu dëen tangi seei. ¹³ Biga de o ko si taa na taki nöo un ta taki ku buka taa un ta piki di Buka u „Masa Jesosi, Keesitu, ma de o si taa a dë sö a unu libi tu. Biga fa de o si di heepi un manda da de naandë, nöo de o da Gadu tangi seei fu di un ta piki ën buka ta heepi de ku oto sëmbë tu. ¹⁴ Nöo de o ta begi da unu seei ku gaan lobi, fu di de si fa di bunuhati u Gadu wooko a unu tjika dë.

¹⁵ Wë andi u sa taki möön, dee sëmbë, möön leki gaantangi u Gadu fu di a manda Masa Jesosi kuma wan gaan gudu ko da u. A bigi tee buka an tjika u sa taki ën, dee sëmbë.

10

*Aki Paulosu ta toona taki möön
kumafa a dë tjabukama*

u Masa Jesosi tjika.

¹⁻² Wë dee sëmbë, „awaa mi toona ko a unu möön a di toobi u mi ku unu, ku dee sëmbë dee ko a unu mindi dë”. Wë nöo mi, Paulosu, ta tei di saapihati fasi u „Masa Jesosi, Keesitu ta fan ku unu kumafa hënseei ta fan ku sëmbë. Mi manda begi unu

gaantangi taa ɿbe un disa u piki dee sɛmbɛ buka dee ta poi mi da unu naandɛ e, ɿ fu te mi ko ala nɔɔ an o dɛ u mi musu fan ku unu ku hatiboonu.

Biga mi jei taa so sɛmbɛ dɛ a unu ala ta kosi mi taa te mi dɛ a unu mindi nɔɔ mi ta dɛ fɛɛɛfɛɛɛ, ma te ma dɛ a unu mindi mɔɔn nɔɔ mi ta abi degihati seei ta mbei biifi ta fan gaangaan fan a unu liba.

Fa dee lɔ sɛmbɛ ta fan dɛ, nɔɔ de ta mɛni u a libisɛmbɛ fasi nɔɔ a kaba, ma na sɔ u dɛ e. ³ A dɛ sɔ taa u dɛ a di goonliba aki tuu, ma tɔku wa ta feti ku dee felantima fuu kumafa sɛmbɛ u di goonliba aki ta feti ku deseei. ⁴ Biga dee fetilai dee u ta tei tja go a feti, nɔɔ de an dɛ soni u di goonliba aki. Nɔnɔ. Ma a Gadu de kumutu, nɔɔ de abi kaakiti tjika u ta booko dee gaan taanga kaakiti u didibi tuu fiaa kaba a sɔsɔ. ⁵ Ku de u ta poi hii dee sɔsɔ fia ku dee gaan heihei sabi dee sɛmbɛ ta tei ta tja ko u puu sɛmbɛ a pasi fu de an sabi Gadu kumafa a dɛ. Nɔɔ u ta booko hiniwan poipoi pakisei, be sɛmbɛ ko si taa na bumbuu soni a dɛ, be de disɛɛn nɔɔ de ko piki Masa Jesosi buka nɔɔ. ⁶ Nɔɔ fa i si woo ko a unu naandɛ, nɔɔ te un ko ta piki Gadu buka a wan bunu fasi kaa, nɔɔ woo dɛ kabakaba u da dee oto sɛmbɛ sitaafu awaa.

⁷ Wɛ nɔɔ dee sɛmbɛ, fa u ta taki di toobi u mi ku unu aki, nɔɔ un wegi di soni luku bunu e. Biga ee wan sɛmbɛ a unu mindi naandɛ ta taki taa a dɛ ɿtjabukama ɿ u Keesitu, nɔɔ a musu mɛni ɛn seei, biga u seei da ɿtjabukama ɿ fɛɛn tu. ⁸ Ee mi ta taki ɛn pasa seei fa u abi taki a unu liba tjika, ma tɔku sen an o kisi mi e. Biga Masa da u taki a unu liba tuú. Ma na fuu booko unu saka, ma fuu heepi unu.

⁹ Nɔɔ fa u ta mbei dee pampia ta manda da unu aki, nɔɔ wa ta manda de fu de panta unu e. Nɔnɔ. ¹⁰ Ma fu di u jei taa sɛmbɛ sai naandɛ ta taki taa: “Dee fan a dee pampia fɛɛn ta hebi tumusi te de ta panta sɛmbɛ. Ma te hɛn seepi ko a u aki, nɔɔ an dɛ wan wojo soni nɔɔ dee fan fɛɛn an ta a’ goma tu.” Sɔ u jei de ta taki. ¹¹ Ma nɔɔ mi kɛ sɔ wan sɛmbɛ musu sabi taa fa dee fan fuu hebi a dee pampia fuu, leti sɔ nɔɔ woo dɛ a unu mindi tu e, te u ko.

¹² Sɔɔ. Ma nɔɔ fa i si u taki naandɛ seei, ma wan fɛɛɛ e, dee sɛmbɛ. Biga wa a’ hati tjika u tja u seei go maaka ku dee heihei sɛmbɛ dee ta buta deseei a fesi naandɛ e. Dee sɛmbɛ dɛ ta maaka de seepi ku de na de te de kaba, nɔɔ de ta si deseei u gaan bumbuu sɛmbɛ. Ma di lɔ maaka naandɛ, a dɛ donma soni e.

¹³⁻¹⁴ Ma fuu seei, nɔɔ wa o njan buka djombo pasa di maaka di Gadu buta da u fuu wooko. Nɔɔ fa u bi ko a unu ala nɔɔ wa bi djombo pasɛɛn tu. Biga Gadu manda u tuú fuu tja di Bunu Buka u Masa Jesosi Keesitu ko konda da sɛmbɛ. Nɔɔ ee u njan

buka a unu liba nöo antoobi, biga unu seei bi dë wan pisi u di wooko fuu tu.

¹⁵ Fa u ta fan aki, wa o go suku u njan buka a wan oto sëmbë wooko liba e. Nönö. Ma u ta suku nöo u di biibi fuunu musu göö ko soni. U ta kë fu di wooko u wooko a unu mindi naandë musu ko wan bumbuu soni, fuu sa disa unu go a oto sëmbë tu. ¹⁶ Biga u abi di mëni fuu tja di Bunu Buka u Masa Jesosi go paaja te a dee oto köndë tu. Ma na ka oto sëmbë bi go konda di Buka kaa e, be an dë taa u go ta njan buka a di wooko di wan oto sëmbë bi wooko kaa.

¹⁷ Biga u kë faa dë leti kumafa de bi sikifi buta a Gadu Buku taa:

Ee wan sëmbë kë njan buka a wan soni,
nöo be a njan buka da Masa

„a di soni di a wooko nëen liba„.

¹⁸ Biga wë ee wan sëmbë luku ën seei te a kaba si taa a bumbuu, nöo an dë bumbuu sëmbë eti e. Ma di sëmbë di Masa luku te a kaba feni taa a bumbuu, nöo di sëmbë dë hën da bumbuu sëmbë tuu.

11

Aki Paulosu ta taki soni möön u dee ganjansëmbëma dee ko a dee Kolenti sëmbë naandë.

¹ Söö. Wë nöo dee sëmbë, mi begi unu, be un hoi pasensi abiti sö möön longi, fuun haika wanlö wisiwasi fan mi o fan aki. ² Wë biga mi ta djalusu da unu leti kumafa Gadu seei ta djalusu da unu. Mi ta watji unu kumafa wan tata ta watji wan mujëe mii fëen di wan womi ta kiija, faa musu göö bunu dëen. Biga sö nöo mi paamusi unu da „Jesosi„ Keesitu, fu te di daka dou nöo mi sa buta unu nëen fesi limbolimbo söndö föutu.

³ Ma nöo mi ta fëëe da unu o. Biga a kandë sëmbë sa ko ganjan unu fu wan waka a „Masa Jesosi„ Keesitu baka ku limbo hati möön, leti kumafa i si di sindeki bi go ganjan Eva a di djai ku dee bödjëe fan fëen. ⁴ Biga fa un sai naandë, nöo misikuma te wan oto sëmbë ko a unu naandë ko ta mindi soni da Masa Jesosi te an ta djei di Jesosi di mi bi konda da unu dë möön, tökusee wan ta fia ku ën jakëen puu dë. Söseei ee wan sëmbë ko ta mindi soni da di Akaa u Gadu te an ta djei di Akaa u Gadu di bi dë a unu kaa, nöo woon piki. Ee nasö, ee wan sëmbë tja wan oto buka ko ta konda da unu ta mindi soni tee an djei di Bunu Buka u Gadu di mi bi konda da unu naandë möön, nöo wan o jakëen. Wë dee sëmbë, a bigi a mi da unu o.

⁵ Biga misikuma ma dë möön lagi möön leki dee sëmbë dee ta buta deseeri kuma gaan tjabukama naandë e, te de ta kai deseeri apösutu tu. ⁶ Fa mi dë aki, nöo ma lei fa u fan tuu, ma töku sabi an pena mi e. Biga te mi ta fan, mi saandi mi ta taki.

Unu seei sabi sō tu a hii futu, biga a unu mindi naandē mi bi libi.

⁷ Dee sēmbē o, kumafa u ta taki dee soni aki, na unsē seei un si mi a' fōutu a unu baa? A sa kē taa fa mi bi ta wooko ta heepi mi seei fu mi sa konda di Buka u Masa Gadu da unu sōndō mi tei mōni a unu nō? Fa mi bi lagi miseei fu mi sa hei unu dē, hēn da di fōutu di mi mbei a unu mindi nō, dee sēmbē? ⁸ Biga a dē sō tuu taa ee i luku ēn te i kaba, nōō a djei kuma mi fufuu dee oto keiki u mi heepi unu. Biga de wē bi ta sōlugu mi ku dee soni mi abi fanōudu, hii fa unu mi bi ta heepi. ⁹ Ee mi bi abi wan soni fanōudu, nōō ma bi ta toobi unu ku ēn e. Nōnō. Ma dee biibima dee bi kumutu a Masadonia ko a mi dē, nōō de bi tja dee soni mi bi abi fanōudu ko da mi. Sō mi bi ta hoi mi seei a hii futu fu ma musu tuwē dee hebi u mi a unu liba. Nōō mi taki da unu taa sō nōō mi o ta libi ku unu nango nōōmō tu.

¹⁰ Nōō sō mi o ta njan buka nango nōōmō tu, ₁taa ma ta konda di Buka u Gadu fu mi feni njan a unu hedi₁. Biga fa mi ku Keesitu nama aki, nōō leti fa a ta taki tuutuu soni sōndō tooka tōngō, nōō sōseei mi ta fan aki sōndō tooka tōngō tu e. Nōō na wan sēmbē dē a di pisiwata fuunu ala o tapa mi a di soni mi ta njan buka aki mōōnsō. ¹¹ Nōō fa mi ta fan aki, dee sēmbē, nōō un ta si kuma ma lobi unu mbei nō? Nōnō e. Biga Gadu sabi tuutu u taa mi lobi unu seei.

¹² Sōō. Ma nōō fa mi ta du aki un saandi mi ta du nō? Mi ta tapa pasi da dee sēmbē fu de an sa njan buka taa mi ku de dē pei ku pei a di wooko u Gadu. Nōō sō mi o ta du ēn nango nōōmō tu. ¹³ Biga wē dee lō pei sēmbē dē ta mbei taa de seei dē tjabukama u Masa Jesosi Keesitu kuma u dee apōsutu, ma na Masa Jesosi hēn manda de e. Ganjan de ta ganjan sēmbē.

¹⁴ Ma nōō fa de ta du dē, an dē gaan soni da mi tu. Biga fa didibi sai dē, nōō so juu a ta tooka seei ko dē dililii kuma wan basia u Masa Gadu Kōndē, ta mbei taa a ta limbo sēmbē wojo. ¹⁵ Wē nōō andi wē? Ee dee futuboi fēēn ta buta deseei kuma de dē bunulibima, nōō an dē wan foondo soni. Biga wan futuboi musu djeesi ēn masa. Ma kaba u de o dē a di paima di de o kisi leti kumafa a fiti di wooko u de.

*Aki Paulosu ta konda dee soni
dee ta miti ēn a di tja*

u di Buka baka.

¹⁶ Wē nōō dee sēmbē, mi taki da unu mōōn e, taa wan musu mēni taa fusutan u mi poi, fa mi ta njan buka da miseei aki. Ma ee un si sō seei ma un haika mi nōō, leti kumafa un ta haika te wan siki-a-hedima ta fan.

¹⁷ Nōō di soni mi o fan aki an dē taa Masa manda mi e. Nōnō. Ma a dē wan gaan wisiwasi fan nōō, di mi o fan fu di mi sabi taa mi abi leti u miseei ta njan buka tu. ¹⁸ Biga sōmēni sēmbē

dë a unu mindi naandë ta njan buka a soni u di goonliba aki ta hopo deseeri buta u sëmbë si kumafa de bumbuu tjika. Nöo misikuma miseeri sa njan buka sö tu. ¹⁹ Biga wë fa un sai dë, un lobi u haika di fan u dee wisiwasi kaa. Wë di un këni sö, nöo misikuma un sa haika miseeri tu kumafa un ta haika dee otowan.

²⁰ Biga fa un sai dë, ee sëmbë buta unu a katibo, wan a' toobi. Ee sëmbë ta njan möni fuunu, wan a' toobi. Ee wan sëmbë kisi unu buta nëen basu, nöo wan ta a' toobi. Ee sëmbë ta hopo ën seei buta a unu liba ta lagi unu ta wisiwasi unu, wan a' toobi. Ee de naki unu a bandja jesi seei, an dë gaan soni a unu. Biga sö dee sëmbë dë ta libi ku unu kaa. ²¹ Ma fu mi aki, a dë wan gaan sen soni da mi e, baa. Biga wë mii bi söso tee ma bi libi ku unu a dee lö fasi dë.

Ma nöo ee wan sëmbë a' hati u njan buka a wan soni liba, nöo miseeri a' hati u njan buka da soni tu.

Söo. Nöo mi o taki wanlö soni aki da unu möön kuma wisiwasi e, ma sö nöo mi o taki. ²² Biga ee wan sëmbë ta njan buka taa a dë lalalala Dju _fu di dee Dju sëmbë dë apaiti sëmbë u Gadu_, nöo miseeri sa njan buka sö tu. Ee de taa de dë bakamii u Abahamu, nöo miseeri dë sö tu. Ee de taa de dë Isaëli sëmbë, nöo miseeri tu. ²³ Ee de taa de dë futuboi u _Jesosi_, Keesitu, mi bi pasa de gaanfa a di soni dë.

Nöo fa mi ta fan aki mi ta fan leti kuma wan wisiwasi, ma mi o ta taki ën te go dou. Biga mi biinga da Masa Jesosi möön gaanfa möön leki dee ganjanma a unu mindi naandë e. Biga sömëni pasi mi bi dë söötösöötö a dunguwosu fu Masa Jesosi hedi. Sömëni toon mi bi kisi wipi fëen hedi tu. Sömëni pasi mi ku dëdë bi miti fesi ku fesi. A hii dee soni dë tuu mi pasa dee sëmbë dë gaanduwe kaa. ²⁴ Feifi pasi dee Dju sëmbë u mi fon mi ku wipi. Hiniwan pasi fon de ta da mi diiteni-kunëigi wipi. ²⁵ Dii pasi de fon mi ku pau. Wan pasi de naki mi ku sitonu _te de ninga taa mi dëdë_. Dii pasi sipi booko disa mi a ze mindi. Wan u de mi bi dë wan hii ndeti ku wan hii didia a zengezenge a liba wata ta tja fuka.

²⁶ Fa mi dë aki, ma ta dë a wan kamian. Hii juu mi nango a kamian ta ko kodo. Nöo fa mi ta waka ta lontu aki, sömëni pasi gaan wata bi dë fa u tja mi go kii. Sömëni toon mi bi musu waka ka fufuuma ta watji sëmbë u de kisi. Mi bi ta dë a gaan nöutu a dee sëmbë u miseeri köndë maun, te kisi ku dee oto köndë sëmbë maun tu. Mi bi dë a nöutu a ganda mindi. Mi bi dë a nöutu a sabaña dendu. Mi bi dë a nöutu a wata liba. Mi bi dë a nöutu a dee sëmbë dee ta ganjan taa de dë biibima maun. ²⁷ Mi ta biinga ta wooko taanga tee so juu ma ta duumi a ndeti seei. So juu mi ta tja hangii tee na soni. So juu na wata seei mi ta feni u mi bebe tu. So juu ma ta a' soni u njan. So juu mi ta tja kötö tee, biga soni an dë u mi tapa sinkii.

²⁸ Ma nöö boiti u dee döösë soni naandë, hiniwan juu mi ta tja di hebi u dee biibima a dee kamiankamian a mi hati. ²⁹ Biga wë ee wan sëmbë dë suwakisuwaki a di biibi, nöö mi seei ta suwaki tu. Ee wan biibima kai, nöö mi ta tja di hebi fëen, biga hati u mi ta boonu ku di soni mbei a kai dë.

³⁰ Wë nöö fëen mbei ee mi musu ta njan buka a soni, nöö a dee lö soni dee miti mi dë, dee ta mbei mi lagi a sëmbë wojo naandë, nöö a de nöö mi sa njan buka. ³¹ Nöö Masa Gadu, di Tata u Masa Jesosi Keesitu di musu kisi gafa u teego, hën sabi taa fa mi ta fan aki, na soni mi ta mindi e, dee sëmbë. Tuutuu soni mi ta taki. ³² Biga di mi bi dë a di köndë de kai Damasikusi naandë, nöö di hedima di di könu de kai Aletasi bi buta dë, a manda wanlö sodati u de lontu mi watji kisi. ³³ Ma nöö hën dee biibima naandë fusi mi. De buta mi a wan manda dendu hën de saka mi go a goon a döösë u di sitonu peni u di köndë. A sö wan lagi fasi mi kumutu a dee felantima u mi maun.

Nöö sö soni bi waka ku mi, dee sëmbë. «Nöö a dee lö soni dë nöö mi sa njan buka e.»

12

Aki Paulosu ta konda da de fa Gadu bi lei ën tjubitjubi soni.

¹ Wë nöö dee sëmbë, leti kumafa i si mi taki da unu naandë kaa taa ee mi ta njan buka, nöö an o heepi mi a wan wojo soni. Ma töku mi o go dou. Biga mi o konda da unu kumafa Masa bi lei mi dee tjubitjubi soni fëen a wan apaiti fasi. A dë leti kuma mi bi ta sunjan sö, ma na sunjan, biga mi bi dë ku wojo.

² Mi sabi wan womi di bi biibi a Masa Jesosi Keesitu, nöö hën wan gaan soni pasa ku ën kuma teni-a-fö jaa longi kaa. Wë ee sinkii soni, ee akaa soni, di dë ma sabi. Gadu wanwan nöö sabi. Ma a dë kuma wan soni tei ën tja go pasa dee teeja u mundu go te a di köndë u Gadu seei. ³ Nöö kumafa i si mi taki dë kaa, ee sinkii soni ee akaa soni më sabi. Gadu wanwan nöö sabi. ⁴ Ma nöö de tjëen go dou a di waiti kamian u Gadu de ta kai Paladëisi. Nöö hën a jei wanlö sondi ala di an sa konda seei. Ma boiti di dë, de bai ën taa an musu konda de tu.

⁵ Wë nöö, dee sëmbë, a dee lö soni dë mi bi sa njan buka e, ma nöö ma o du ën. Ma dee soni mi o tei ta njan buka da, nöö de da dee soni dee ta buta mi ko lagi a sëmbë wojo. ⁶ Ma ee u mi tei dee soni dee Gadu lei mi naandë fu mi sa njan buka a de liba, nöö ma lau e, biga sö Gadu bi lei mi de tuú. Ma nöö ma o du ën e. Biga fa mi dë aki ma kë u sëmbë musu luku mi möön hei möön leki fa de ta jei mi ta fan, ku fa de ta si mi ta libi.

⁷ Ma nöö dee sëmbë, fa mi taki dë seei, ma ma sa kisi gaan fasi fu dee gaan heihei soni i si Gadu lei mi naandë e. Nönö. Biga wë Gadu disa pasi da didibi, hën a manda wan futuboi

fëen ko naki mi. A buta wan soni da mi di ta tjökö mi leti kuma maka, nöö hën ta fuka mi nöömö mbei ma sa abi gaan fasi. ⁸Nöö dii pasi mi begi a wan apaiti fasi fu Masa musu puu di lö soni naandë a mi liba. ⁹Ma nöö hën a fan ku mi taa: „Fa i dë aki, nöö mi sabi dee fuka fii kaa.” Nöö be i tifihedu ku de nöö, biga mi o tja i ku mi bunuhati. Biga te wan sëmbë kaakiti ku saanfa-u-du fëen kaba, nöö nëen mi sa feni pasi u wooko nëen liba ku di kaakiti u mi awaa.” Sö Gadu fan ku mi e. Nöö fëen mbei a möön bunu da mi fu mi ta njan buka a dee suwaki pisi u mi libi. Mi o ta wai ku de seei, be di kaakiti u „Masa Jesosi,” Keesitu tan ku mi.

¹⁰Wë nöö da sö e, dee sëmbë. Fa u dë aki, më a toobi möön ee hiniwan soni ta pasa ku mi fu „Masa Jesosi,” Keesitu hedi. Ee mi suwaki a soni, më a toobi. Ee sëmbë ta kosi mi, ee de ta sitaafu mi, an dë gaan soni da mi tu. Ee mi ta tja pena nasö mi ta tja fuka, ma a' toobi. Mi ta wai seei a dee soni dë dendu. Biga wë hii dee suwaki pisi u mi dë tuu ta buta mi fu mi dë taanga „ku di kaakiti u Gadu wanwan.”

Aki Paulosu ta konda da de kumafa a kë heepi de tjika.

¹¹Wë dee sëmbë, mi taki e, fa i si mi njan buka da miseei dë, nöö a dë leti kuma hedi u mi poi. Ma unu wë buta mi e. Biga unu bi musu ta gafa mi. Biga wë hii fa i si ma dë wan wojo soni seei fa mi dë aki, ma misikuma ma dë möön lagi möön dee sëmbë dee ta hopo deseeti buta u gaan tjabukama a unu mindi naandë. ¹²Biga wë mi bi libi a unu mindi ku gaan pasensi e, nöö sëmëni foondo wooko mi bi ta du a unu dë ku di kaakiti u Gadu. Sëmëni maaka un si tu, nöö dee soni dë bi musu ta lei unu taa mi dë wan tjabukama u Gadu tuu.

¹³Nöö dee sëmbë, unfa a waka un si taa mi ta seeka dee biibima a dee oto köndë bunu möön unu? A sa kë taa fu di ma bi ta tja dee fuka u mi ko tuwë da unu nö? Hën da di föutu mi mbei nö, dee sëmbë? Wë ee di dë wanwan, nöö mi begi unu be wan hoi mi a bëë. Wë biga sö mi libi ku unu tuu.

¹⁴Ma fa u dë aki, mi dë kabakaba u mi ko a unu di u dii pasi. Ma seei te mi ko, ma o buta fuka u mi a unu liba möönsö e. Nönö. Biga wë na gudu mi ta suku a unu e, dee sëmbë, ma unu seepi wë mi kë di kë. Biga wan piki mii an musu ta sölugu ën tata ku ën mama, ma tata ku mama de ta sölugu piki mii. ¹⁵Nöö fëen mbei fa u dë aki, mi dë seei kabakaba fu mi lasi hii soni da unu, te dou ku miseei tu. Ma nöö fu di un si taa mi lobi unu taanga, nöö fëen mbei wan sa lobi mi tu nö?

¹⁶Ma nöö fa mi fan dë, nöö kandë sëmbë o dë a unu mindi naandë di o taa: “Höön, awa, fa i si an ta buta dee fuka fëen a u liba aki, bödjëë wë a ta pëë e. Biga a o abi kamian nöömö faa ganjan u njan a wan köni fasi.” ¹⁷⁻¹⁸Sö un ta mëni nö, dee sëmbë? A kandë dee sëmbë mi bi manda ko a unu naandë, de

un ta taki nö? Fa mi bi manda Titusi ku di otowan fëen ko a unu, nöö Titusi bi suku soni a unu a wan tjubi fasi faa tja wini ko dëen seei nö? Wë ma sikuma a dë sö e. Biga mi ku Titusi tuu ta waka a di Akaa u Gadu leiki ta libi a di wan seei fasi nöö.

¹⁹ Wë nöö fa mi fan ku unu naandë, dee sëmbë, a sa kë un mëni taa bunu në mi ta suku a unu nö? Nönö e. Ma mi ta fan ku unu a Gadu fesi fu di u ku unu tuu dë sëmbë u „Jesosi„ Keesitu, nöö u kë fuun musu ko taanga a di biibi. Hën di soni dë nöö u ta suku a unu e, dee sëmbë.

²⁰ Biga wë mi ta fëë da unu taa te mi o ko a unu ala, nöö mi o ko si unu a wan fasi di an bunu da mi seei. Nöö ee a dë sö, nöö unu seepi o ko si mi a wan fasi di an bunu da unu tu. Biga mi ta panta taa te mi ko dë, nöö mi o ko si unu taa un ta kisi toobi ku unu na unu ta haun ku unu seepi, hati fuunu ta dë boonuboonu, hiniwan sëmbë ta biinga nëen seei soni baka, wan abi toobi ku otowan, un ta tja unu seepi ta kosi a baka ta mindi soni da unu na unu, so fuunu o sai naandë ku gaan fasi, nasö un o dë ta du fanjanfanjan soni.

²¹ Dee sëmbë, misikuma ee mi ko si unu a sö wan fasi, nöö sen o kisi mi seei a Gadu fesi o. Nöö a o ta hati mi te na soni da dee sëmbë fuunu naandë dee an disa dee pepei fanafiti libi u de, te dou ku dee sensen soni de ta du a di së u manu ku mujëe soni. „Nöö mi kë un seeka dee lö pei libi fuunu dë bifö mi ko a unu ala e, baa.“

13

Aki Paulosu ta bai dee sëmbë

möön u de musu seeka de

libi bifö a ko a de.

¹ Söö. Wë kumafa i si mi taki dë kaa, dee sëmbë, disa o mbei di u dii pasi di mi o ko haika unu. Wë nöö un sabi fa de sikifi a Gadu Buku taa ee wan sëmbë du wan hogi, nöö tu nasö dii sëmbë musu piki taa sö a du ën tuu, bifö di sëmbë di du di hogi dë o kisi sitaafu awaa.

² Wë fa i si mi o ko a unu dë, nöö leti sö soni o waka e. Biga wë a di u mbei tu pasi di mi bi dë a unu ala, nöö mi bi bai wanlö sëmbë a dee hogi de ta du. Söseei fa mi ta mbei di pampia aki, mi toona ta bai de möön. Nöö fa i si mi o ko di pasi aki, nöö hën o mbei dii pasi. Nöö ma o fan ku de ku buka möön e. Ma mi o du ku de awaa te dou ku hii dee oto sëmbë dee sai dë tuu, dee an bia disa dee wogi du u de.

³ Biga wë misikuma un kë sabi ee dee fan mi ta fan ku unu, ee Masa Jesosi Keesitu hën ta da mi de tuutuu. Biga un taa te mi ta fan nöö mi ta fan fëëfëë, ma Masa Jesosi hën an ta fëë ma a ta wooko ku kaakiti a unu dë. ⁴ Wë nöö tuu. Ma fa i si de bi kii Masa Jesosi a di lakpa pau dë, nöö wan suwakisuwaki

libisëmbë de kii dë, ma nöö di a weki ko dë ku libi fa u dë aki, nöö ku di kaakiti u Gadu a ta libi e. Nöö fa u ku ën nama makandi aki, nöö u dë suwakisuwaki libisëmbë eti tuu, ma tökuseei ku di kaakiti u Gadu u ta libi fuu heepi unu.

⁵ Wë dee sëmbë, mi taki e, „di un lo’ u wegi sëmbë luku naandë kaa,„ nöö mi kë fuun wegi unu seei luku bunu ee un dë biibima tuutuu. Biga a kandë fa i si un sai dë seei, ma Jesosi Keesitu an dë a unu hati. „Ma töku na sö mi ta mëni e, dee sëmbë. Ma mi a’ di mëni taa un dë tuutuu biibima u Masa Jesosi.„ ⁶ Nöö ee un pasa di lö tesi dë, nöö misikuma woon si taa u seei pasëën tu „taa u dë tuutuu tjabukama u Masa Jesosi.„

⁷ Nöö mi ta begi Masa Gadu da unu fu wan musu du na wan hogi. Nöö ma taki sö fuu lei sëmbë kumafa u dë tjabukama u unu liba tjika e. Nönö. Ma fuun seepi hedi. Biga u kë di libi fuunu musu dë a tatai liba, hii fa sëmbë ta taki fuu taa wa dë bumbuu tjabukama tjika. ⁸ Biga wa ta mbei möiti u sëmbë musu du wan soni di an ta kai ku di Buka u Gadu e, ma fu de musu libi leti kumafa Gadu kë.

⁹ Nöö fëën mbei ma a’ toobi ee mi ta libi kuma mi sösö, kuma ma abi kaakiti a unu mindi. Solanga un dë taanga a di biibi kaa, nöö mi dë waiwai. Nöö mi ta begi seei da unu fuun musu ko dë telutelu gbelingbelin kumafa Gadu kë.

¹⁰ Nöö hën mbei mi ta buta dee soni aki a pampia manda da unu a fesi, fu te mi ko a unu nöö ma o feni soni fu mi gandji da unu möön. Biga di makiti di Masa da mi aki, nöö an dë wan soni u mi booko unu saka e, ma fu mbei un ko dë gingin a di biibi.

Aki Paulosu ta tapa di biifi.

¹¹ Söö. Wë nöö ka mi sikifi tjika aki, nöö mi o tapa ufö e, dee sëmbë. Nöö mi taki e, be un piki dee soni mi sikifi aki nöö un buta unu libi a tatai liba ku telu. Nöö be hati fuunu dë bööböö ku wan pakisei makandi, nöö Masa Gadu o dë ku unu. Biga nëën lobi ku kötöhati ta kumutu.

¹² Nöö te woon da unu seei odi, nöö un baasa unu seei makandi ku limbohata e, „kumafa a fiti biibima ku biibima.„

¹³ Nöö hii dee sëmbë dee Gadu tei apaiti aki tuu ta manda gaan odi da unu.

¹⁴ Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku ën bunuhata e, dee sëmbë. Nöö di lobi u Masa Gadu ku di makandi libi di di Akaa fëën ta da musu dë ku unu tu.

„Na soni möönsö e, dee sëmbë. Mi, Paulosu, ta manda gaan odi da unu. A tan sö.„

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Galasia

Wan wöutu a fesi.

Di womi de kai Paulosu bi dë wan u dee tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu. Nöo hën mbei di biifi aki manda da dee biibima a dee köndëköndë u di pisiwata de kai Galasia.

Nöo di soni mbei a mbei di biifi aki. A bi go a Galasia faa tja di Buka u Masa Jesosi go da dee sëmbë u di köndë. Nöo hën so u dee sëmbë fu ala bia libi ko ta waka a Masa Jesosi baka. Nöo di a kumutu dë, tee bakaten hën a ko jei taa wanlö sëmbë ko a dee Galasia biibima dendu dë ko tja wan njunjun buka poipoi wan ko da de, taa di fa de biibi a Masa Jesosi dë an tjika eti. De musu koti di maaka u Isaëli ta hoi dee Isaëli wëti ufö Gadu sa limbo fesi da de. Nöo de taki wan oto soni tu taa Paulosu aan taki a di Buka a bi tja ko da de naandë, biga na Gadu bi dëen di buka. A libisëmbë nöo a feni ën. Sö de ta lei dee Galasia sëmbë.

Nöo di Paulosu jei sö, hën a mbei di biifi aki wante manda bai de a dee lö lei dë. A manda leti de tu fa u de musu libi kuma biibima u Masa Jesosi.

Aki di biifi seti.

¹⁻² Wë dee sëmbë, mi Paulosu ta manda gaan odi da unu e. Nöo mi ta mbei di pampia aki da un dee sëmbë dee ta biibi a Masa Jesosi liba ta miti makandi a dee köndëköndë u di pisiwata u Galasia dë. Fa mi dë aki, mi da wan u dee tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu e. Nöo na libisëmbë buta mi sö. Na de manda mi tu. Ma Jesosi Keesitu ku hën Tata di bi weki ën a dëdë buta mi. Nöo fa mi ta manda di biifi da unu aki, nöo mi ku dee oto biibima u Masa Jesosi dee mi ku de dë aki, sö u tuu ta mandëen.

³ Nöo u Tata Masa Gadu ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu e, ta heepi unu ku de bunuhati. De musu mbei hati fuunu dë bööböö.

⁴ Fa Masa Jesosi sai dë, dee sëmbë, nöo hën wë hopo ën seei paka di paima da u fu dee hogidu fuu hedi e. Nöo a du ën faa sa puu u a dee hogi libi basu u di ten u dë aki. Sö wë u Tata Masa Gadu bi kë kaa. ⁵ Nöo fa a sai dë a musu abi gafa ku nëbai fu teego. A tan sö.

Aki Paulosu ta piki de taa wan kodo buka u Masa Gadu nöo dë.

⁶⁻⁷ Wë dee sëmbë, di soni aki sö, a foondo mi tumisi e. Ma bi mëni sö fu unu taa un bi o bia sö hesi kumutu a di Sëmbë di bi kai unu ku ën bunuhati ko nëen. Wë biga ku ën bunuhati a bi

manda „Jesosi„ Keesitu ko jabi pasi da unu fuun sa ko sɛmbɛ fɛɛn. „Hɛn wɛ da di Buka di u konda da unu.“

Nɔɔ hɛn wɛ un kɛ disa di bumbuu soni naandɛ go ta piki dee sɔsɔ buka dee oto sɛmbɛ ta konda da unu naandɛ taa Gadu buka, ma na Gadu buka seei de dɛ. Wɛ biga Gadu aambi oto pei Buka mɔɔnsɔ „mɔɔn leki di u konda da unu. Ma fu di un ta haika dee oto sɛmbɛ„ hɛn wɛ i si ta buuja unu sɔ teefa wan saandi un ta du mɔɔn.

⁸ „Nɔɔ mi taki e, dee sɛmbɛ, di Buka di i si u bi tja ko da unu dɛ, nɔɔ hɛn nɔɔ da di tuutuu wan e. Hɛn nɔɔ un musu piki.“ Ee u seei toona ko a unu baka ko da unu wan oto buka, nɔɔ wan musu piki e. Ee wan basia u Masa Gadu Kɔndɛ seei bazia ko a unu dɛ ko da unu wan oto buka mɔɔn leki di u bi konda da unu kaa, nɔɔ Masa Gadu musu sibɛɛn fu nɔɔmɔ e! „Biga di Buka u Gadu hɛn a ta poi.“

⁹ Mi toona taki ɛn wan pasi mɔɔn leti kumafa i si u bi taki ɛn kaa, taa ee wan sɛmbɛ a unu dɛ ta konda wan oto buka da unu mɔɔn leki di un bi jei a u kaa, nɔɔ di siba u Gadu musu kisi ɛn fu nɔɔmɔ e.

¹⁰ Wɛ di fan mi fan aki, unfa un mɛni fɛɛn, dee sɛmbɛ? Mi fan ɛn faa kai ku libisɛmbɛ ɔ, naa faa kai ku Gadu? Fa u dɛ aki, un ninga taa mi ta suku gafa a libisɛmbɛ eti ɔ? Wɛ nɔnɔ e baa. Biga ee mi ta suku gafa a libisɛmbɛ eti, nɔɔ hɛn da ma dɛ wan futuboi u „Jesosi„ Keesitu.

Aki a ta konda da de taa na a libisɛmbɛ a kisi di Buka.

¹¹ Be mi taki da unu e, dee sɛmbɛ u mi dɛ, taa di Buka di i si mi bi tja ko konda da unu dɛ, nɔɔ na libisɛmbɛ abi ɛn e. ¹² Biga na a libisɛmbɛ a kumutu, nɔɔ na libisɛmbɛ lei mi ɛn tu. Ma Jesosi Keesitu hɛnseei wɛ ko a mi ko lei mi ɛn sɔ. ¹³⁻¹⁴ Biga fa un sai dɛ, nɔɔ un bi musu jei sɔ u mi taa a fesi mi bi ta biinga ku hii dee guwenti fuu Isaɛli sɛmbɛ tuu, kumafa u bi lei a dee gaan sɛmbɛ fuu. Mi bi dɛ a sɔmɛni u dee pei u mi fesi a dee soni naandɛ. „Biga mi bi mɛni taa fa mi ta hoi dee Isaɛli wɛti dɛ, nɔɔ hɛn di soni dɛ Gadu bi kɛ ufɔ a o limbo fesi da mi.“ Nɔɔ hɛn wɛ mbei mi bi ta sitaafu dee biibima u Masa Jesosi gaanfa seei „fu di de an dɛ ku dee wɛti dɛ mɔɔn.“ Ma hii fu di dɛ, nɔɔ hɛn di keiki u Gadu wɛ mi bi ta biinga u kaba a sɔsɔ sɔ e. Ma bi sabi seei.

¹⁵ Ma fa i si mi bi ta du dɛ seei, Gadu bi a' bunuhati u mi o. Biga gaanduwe a fesi bifɔ de pai mi, nɔɔ a bi tei mi kaa fu mi ko sɛmbɛ fɛɛn a bakaten. ¹⁶ Nɔɔ hɛn wɛ u dɛ teefa di juu dou, hɛn a mbei mi ko sabi Jesosi di Mii fɛɛn, fu mi sa ta tja di Buka fɛɛn awaa ta konda da dee sɛmbɛ dee an dɛ Isaɛli sɛmbɛ.

Wɛ nɔɔ fa i si a bi ko a mi naandɛ, nɔɔ ma bi go a na wan libisɛmbɛ go hakisi ee andi u mi musu du mɔɔnsɔ e. ¹⁷ Na a dee Tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apɔsutu, dee dɛ a Jelusalen, seei mi bi go. Fa de bi dɛ tjabukama ufɔ mi seei, ma tɔku ma

bi go a de. Ma mi hopo u mi wante, mi wanwan, hën mi go u mi te na Alabia a di sabana köndë dë. «Wë nöö fa mi ta taki ën aki sö, hën da libisëmbë lei mi di buka nö?»

Nöö di mi kumutu na Alabia naandë, hën mi toona go a Damasikusi baka «ka mi bi kumutu». ¹⁸ Nöö hën mi tan dii jaa naandë. Nöö hën mi toona kumutu a Damasikusi go a Jelusalen go haika Petuisi, be mi ku ën mbei guwenti awaa. Nöö hën mi dë ku ën a Jelusalen dë teni-a-feifi daka ufö mi kumutu dë. ¹⁹ Ma nöö fa i si mi bi go dë seei, ma si dee oto Tjabukama u Masa Jesosi möönsö e, ma di baaa u Jesosi de ta kai Jakobosi hën nöö mi bi si dë. ²⁰ Nöö fa mi ta fan aki, Masa Gadu seei sabi taa na soni mi ta mindi e. Tuutuu soni mi ta taki.

²¹ Nöö hën di mi kumutu a Jelusalen naandë, hën mi go ta waka a dee köndëköndë u Silia ku Silisia ta konda di Buka u Masa Jesosi Keesitu ta lontu. ²² Ma dee oto biibima fëen dee ta miti makandi a dee köndëköndë u Judea, nöö deseeri an bi si mi sabi eti e. ²³ Ma de ta jei soni u mi nöö taa di sëmbë di bi ta sitaafu de a fesi ta kii, nöö hën wë bia ko biibi te a tei di Buka u Masa Jesosi ta tja ta paaja, di hënseei bi ta biinga u tapa. ²⁴ Nöö di de ko jei sö, hën de ta wai seei ta gafa Masa Gadu fu mi hedi.

2

Aki Paulosu konda fa a bi go miti ku dee hedima u keiki

a Jelusalen.

¹⁻² Wë nöö fa mi ta tja di buka ta paaja dë, nöö a baka teni-a-fö jaa bifö mi toona go a Jelusalen möön, mi ku Banabasi. Nöö di soni mbei u go ala, u di Gadu seei ko lei mi taa mi musu go. Nöö di u nango, hën u tja di kijoo de kai Titusi go ku u. «Biga u ku ën ta wooko di wooko u Gadu makandi.»

Nöö hën wë di u go dou a Jelusalen, hën u go a dee sëmbë dee de ta si kuma fesima u de a di biibi. Nöö hën u kai de tja go a së. Nöö hën u fan ku de te u kaba taa sö wan buka u ta tja ta paaja da dee oto köndë sëmbë dee na u Isaëli «taa, ee wan sëmbë ja dë Isaëli sëmbë ma i ko ta biibi a Masa Jesosi kaa, nöö a tjika. An dë fii ta hoi dee wëti u Isaëli ufö Gadu o limbo fesi da i.» Nöö hën u hakisi de ee fa u ta konda di buka dë, ee de dë ku u a wan së. Biga fa de dë hedima naandë nöö u kë de nama ku u, ee nasö nöö a kandë sëmbë o mëni taa sösö soni u ta du.

³ «Nöö di u fan ku de teefa u kaba, nöö hën de feni taa di buka u ta tja ta paaja naandë, nöö a bunu.» Nöö fa Titusi sai ku u dë, an dë Isaëli sëmbë e. Giiki sëmbë a dë, nöö aan di maaka u Isaëli, ma de an duwengi ën tu fu de koti ën sinkii buta di maaka. ⁴ Nöö de an bi o mëni di soni dë seei tu e, ma wanlö sëmbë ta ganjan taa de dë biibima u Jesosi Keesitu fufuu pasi ko saapi a u mindi dë, ko ta watji u ta luku fa u ta libi fiifi

söndö u dë a wëti basu. Biga de kē kisi u toona tja go buta kuma saafuma a dee wëti dë basu möön. ⁵ Ma fa de ta du dë, nöö wa saka u seei da de e. Wa piki de buka seei a di soni dë. Biga u kē hoi di Buka u Gadu gbelingbelin da unu kumafa a dë.

⁶ Nöö dee sēmbē u go a de dë, nöö de wē de ta luku kuma gaan hei sēmbē e. Ma di soni dë an dë gaan soni a mi, biga mi sabi taa Gadu hēn an ta luku a sēmbē fesi. Ma boiti u di dë, fa de dë heima dë seei, ma de an buta wan wojo soni a di lei mi ta lei liba möönsö. „Biga de si taa di fa mi ta lei naandë, nöö a bunu kaa.”

⁷ Nöö hēn wē de ko si taa mi ku Petuisi, di wan wooko nöö wē Gadu da u ma de dë paatipaati. Petuisi hēn da Tjabukama u Masa Jesosi a dee Isaēli sēmbē dendu, nöö mi da Tjabukama fēen a dee sēmbē dee na dë Isaēli sēmbē dendu. ⁸ Nöö leti kumafa Gadu dë ku Petuisi a di wooko di a sai dë, nöö söseei a dë ku mi tu.

⁹ Nöö fa i si Jakobosi, Petuisi, ku Johanisi sai dë, nöö de wē da dee sēmbē dee otowan ta si kuma posu a di biibi. Ma nöö fa de ko si fa Gadu dë ku mi ku ēn bunuhati tjika, nöö hēn de ko da mi ku Banabasi tuu maun. Nöö hēn wē u ku de mbei buka te u kaba taa sö di wooko o paati. De o ta tja di Buka ta paaja a dee Isaēli sēmbē dendu. Nöö u, woo go a dee oto köndē sēmbē dee na u Isaēli. ¹⁰ Ma wan soni nöö de begi u taa u musu ta heepi de ku dee penama u de „dee dë a Jelusalen naandë.” Ma nöö di soni de taki dë, mi bi dë tifihedu ku ēn gaanfa seei kaa.

Aki Paulosu konda taa a bi bai Petuisi a wan soni.

¹¹ Nöö mi o taki wan soni aki da unu e, dee sēmbē. Fa i si Petuisi dë gaan fesima dë seei, ma a wan juu dë nöö a bi ko a u na Antiokia, nöö hēn wē mi bai ēn a lanti fesi fu wan soni a bi du. Biga an bi a' leti.

¹² Biga a bi ta libi makandi ku dee biibima u Masa Jesosi fu Antiokia, dee na Isaēli sēmbē. Hēn ku de bi ta njan a wan paabi. Nöö hēn wanlö oto biibima u Masa Jesosi kumutu a Jakobosi a Jelusalen ala ko a u na Antiokia naandë. Nöö fa i si de ko dë, nöö de ta hoi di Isaēli wëti taa ee wan sēmbē aan di maaka u Isaēli nēen sinkii, nöö de an musu njan ku ēn. Nöö di Petuisi ko si taa sö de ta du, nöö hēn a ko fēēē. Hēn a hai hēnseei puu a dee sēmbē na Isaēli sēmbē dë dendu ko ta hoi di wëti dë tu, ¹³ hēn ku hii dee oto Isaēli biibima dee ku u sai dë. Banabasi seei de kisi hai tja go a dendu tu, faa go ta libi a di ganjan fasi dë.

¹⁴ Nöö di mi si taa di libi u de an ta kai ku di Buka u Masa Jesosi di u ta konda aki, nöö hēn wē mi fan ku Petuisi a hii dee oto biibima dë tuu fesi taa: “Womi.” A piki. Mi taa, “Di soni aki, a bigi a mi da i möönsö. Wē biga i da wan Dju sēmbē di bi ta dë a wëti basu, nöö di wojo fii ko limbo te nöö hēn wē i

kumutu. Nöo andi mbei i kë toona hai dee sëmbë na Dju aki tja go buta a dee wëti dë basu u du?” Sö mi fan ku ën.

¹⁵ Nöo di soni mbei mi taki sö, dee sëmbë. Biga wë un sabi fa u dee Dju sëmbë dë kaa. U ta si u seei kuma wa ta booko Gadu wëti kuma dee oto köndë sëmbë. ¹⁶ Ma tökuseei, so fuu bi ko sabi taa di hoi di u bi ta hoi dee wëti dë, nöo an ta heepi u fuu ko bumbuu sëmbë möönsö a Gadu wojo. Wan kodo soni tö nöo sa mbei u ko sö, hën da ee u ta biibi a Jesosi Keesitu liba. Nöo hën wë mbei u ko ta biibi nëën e.

¹⁷ Nöo fa i si u ta suku fuu musu ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo ku biibi a „Masa Jesosi” Keesitu söndö hoi wëti aki, nöo hën wë mbei dee oto Dju sëmbë fuu ta luku u kuma bookowëtima. Nöo unfa un pakisei u di soni dë? Hën da Keesitu manda u fuu booko Gadu wëti ö? Nönö. Kwetikweti. ¹⁸ Ma ee Gadu bai mi a wan soni te mi disëën kaa, nöo bakaten hën mi toona go tei ën möön, nöo awa ufö mi ko bookowëtima a Gadu wojo awaa.

¹⁹ Wë, dee sëmbë o, fa i si mi bi ta hoi dee wëti dë, nöo hën wë tja mi ko a Gadu e. Biga mi bi biinga tefa mi wei, ma bi sa hoi de ku telu möönsö. Nöo fa mi dë aki, nöo ma dë a dee wëti dë soni möön e. Mi disa de gaanduwe fu mi sa libi kumafa Masa Gadu kë awaa. ²⁰ Biga fa „Masa Jesosi” Keesitu dëdë a di lakpa pau dë, nöo mi ku ën tuu wë dëdë naandë e. Biga u dë di wan. Nöo di libi i si mi abi aki, na miseei ta libi ën möön. Masa Jesosi seei hën dë a mi hati ta tii mi. Nöo hii fa mi ta libi a di goonliba aki, nöo ku biibi nöo a di mii u Masa Gadu liba, di bi lobi mi tee a tei mi dëdë dëdë da mi.

²¹ Nöo ee mi ta hoi wëti eti fu hën musu mbei mi ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo, nöo hën da mi ta söso di soni di Gadu du da mi naandë ku ën bunuhati. Hën mbei ma o du ën e. Biga ee a dë taa wan sëmbë bi sa hoi wëti te a ko bumbuu tjika a Gadu wojo, nöo da an bi o dë fanöudu fu „Jesosi” Keesitu musu dëdë.

3

Aki Paulosu ta gandji da dee Galasia biibima u di de

bia go ta hoi wëti.

¹ Wë nöo un dee Galasia sëmbë u mi dë, andi seei du unu mbei un don sö? Sëmbë hën ko ganjan unu gaanfa sö nö, mbei un lasi unu seei te un fëëkëtë di fa Jesosi Keesitu bi dëdë da unu nö? Ee! A bigi a mi da unu. Biga fa u bi tja Gadu Buka ko da unu dë, nöo u bi kondëën gbelingbelin da unu te a dë kuma a unu fesi seei de bi tja Masa Jesosi go peka a di lakpa pau kii. Sö wë un bi fusutan di Buka tjika e.

² Nöo hën wë mbei mi kë hakisi unu wan soni. Fa un bi kisi di Akaa u Gadu dë, fu di un bi ta hoi wëti mbei nö, naa fu di u bi konda di Buka da unu hën un ko ta biibi nëën? ³ Wan a'

fusutan nö? A fesi di un bi ko a Masa Jesosi, nö di Akaa u Gadu hën bi seti di wooko a unu hati. Ma nö fa u dë aki, un kë puu unu seei a di Akaa leiki tjëen go dou ku di fuunu seei kaakiti nö? ⁴ Hii dee sitaafu un bi tja a fesi di un bi ko njunjun a di biibi dë, nö u sösö un tja de nö? ⁵ Nöö fa Masa Gadu ta da unu di Akaa fëen ta du foombofoombo soni a unu dë, nö faandi mbei a ta du sö? Fu di un ta hoi wëti mbei nö, naa fu di un bi jei di Buka nö un ko ta biibi nëen?

Aki Paulosu ta lei fa Gadu bi tei Abahamu fëen sëmbë u di biibi fëen hedi.

⁶ Wë dee sëmbë, mi kë fuun toona mëni di soni di un bi jei u di gaan sëmbë fuu de kai Abahamu. Biga de sikifi soni fëen a Gadu Buku taa, fa a biibi Gadu dë nö fëen mbei Gadu si ën kuma an booko ën wëti wan daka. ⁷ Nöö hën a ko fika sö taa dee sëmbë ta biibi Gadu nö de wë Gadu ta luku kuma gbelingbelin mii u Abahamu biga de djei ën a di biibi.

⁸ Nöö di Buku u Gadu bi taki tu taa te wan daka nö dee sëmbë dee an dë Isaëli sëmbë o ko ta biibi, nö Gadu o si de kuma de an bi booko ën wëti wan daka fu di biibi u de hedi. Nöö di Buka u Masa Jesosi aki sö, hën wë i si di Buku bi taki dë e. Nöö hën wë Gadu bi ta mëni tu di a taki da Abahamu taa: A i hii föluku u di goonliba sa feni heepi.

⁹ Nöö da sö e, dee sëmbë. Ee u ta biibi kumafa Abahamu bi biibi, nö woo feni di bunu u Gadu leti kumafa i si di gaan biibima dë bi feni ën.

Aki Paulosu ta lei de taa Masa Jesosi puu u a di siba u dee wëti.

¹⁰ Ma hii dee sëmbë dee ta mëni u de hoi wëti fu de ko dë bumbuu sëmbë a Gadu wojo, nö di siba u Gadu kisi de kaa e. Wë biga a dë a di Buku u Gadu taa:

Ee wan sëmbë ja ta hoi hii dee wëti u Gadu tuu

dee dë sikifisikifi a di Buku aki,

nöö di siba u Gadu dë a i liba e.

Sö di Buku taki. ¹¹ Ma nö u sabi kaa taa na wan sëmbë sa ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo fu di a ta hoi wëti hedi e. Biga di Buku taki möön taa:

Di sëmbë di ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo

fu di a ta biibi nëen hedi,

nöö hën nö o feni di libi u Gadu.

¹² Nöö wëti hoi, nëen da biibi e, dee sëmbë. Biga dee wëti dë seei taki taa:

Di sëmbë di ta du hii dee soni

dee dë sikifisikifi aki

o feni libi a Gadu.

Wë nö nëen da biibi möön e. Nöö hën tu, fa a taki dë, nö hën da dee wëti siba u kaa. Biga na wan sëmbë tjika u hoi dee wëti u Gadu söndö misi.

13 Ma fa i si Jesosi Keesitu sai dē, hēn puu u a di siba u dee wēti naandē. Biga di Buku taki möön taa, Hiniwan sēmbē di de tei hēngi a pau kii, nöö di siba u Gadu wē kisi ēn. Nöö fa de tei Masa Jesosi hēngi a di lakpa pau kii dē, nöö hēn wē da di siba u Gadu kisi ēn fuu hedi e, dee sēmbē. 14 Nöö di soni mbei a du ēn, fu hii sēmbē sa feni di bunu u Gadu awaa, kumafa Gadu bi paamusi Abahamu. Nöö a ko dē taa na Isaēli sēmbē wanwan ma hii sēmbē, ee i biibi a Jesosi Keesitu liba nöö joo feni di bunu dē. Nöö Gadu o da i di Akaa fēen tu di a bi paamusi u, fu di i ta biibi nēen liba.

Aki Paulosu ta lei de taa wēti an sa puu di buka u Gadu.

15 Wē dee sēmbē u mi aki o, un boō taki di soni aki sō kumafa libisēmbē guwenti taa te i ku wan sēmbē mbei buka a wan soni te un sitampu ēn a lanti fesi, nöö na wan sēmbē sa puu di buka dē möön e. Nöö sōseei de an o sa buta wan oto soni nēen liba möön tu. Biga di buka mbei sō kaa.

16 Nöö sō wē, Masa Gadu mbei wan buka ku Abahamu te a kaba taa a di böngō fēen hii sēmbē u goonliba sa feni heepi. Nöö fa a taki ēn dē, an bi taa “dee böngō” e, ma a bi taa “di böngō”. Nöö di böngō dē nöö hēn da Jesosi Keesitu.

17 Nöö di ten di Gadu bi mbei di buka ku Abahamu naandē, nöö dee Isaēli wēti an bi dē eti e. A baka fōhōndō-ku-diiteni jaa bifō dee bakamii fēen ko kisi dee wēti a Gadu awaa u de musu hoi. Ma nöö fa de ko kisi de seei, ma dee soni Gadu bi paamusi Abahamu di a mbei di buka ku ēn dē, de an puu möönsō. 18 Biga ee a dē taa dee wēti dee ko a baka dē musu hoi ufō sēmbē sa feni dee bunu u Gadu, nöö an bi o dē taa Gadu ta da sēmbē dee bunu fēen u sösō fu di paamusi fēen hedi.

Ma na sō a dē e, dee sēmbē. Gadu ta da u dee bunu fēen u sösō ku ēn bunuhati söndō u ta hoi wēti e, fu di sō a bi paamusi Abahamu.

Aki Paulosu ta lei de un heepi dee wēti Gadu bi da Mosesi

abi da u.

19-20 Wē nöö mi hakisi unu e, dee sēmbē, ku un pakisei Gadu da u dee wēti? Wē a da u de faa lei u andi da bunu ku andi da hogi, nöö fu de hoi u a pasi tu fu te dou di juu di Masa Jesosi o ko. Biga hēn wē bi da di böngō di Gadu bi paamusi Abahamu taa woo feni heepi nēen.

Nöö di paamusi di a bi paamusi dē, a hebi möön dee wēti a bi da a baka e. Biga di Gadu bi mbei di buka ku Abahamu, nöö hēn ku ēn wanwan tö nöö bi mbei ēn. Oto sēmbē an bi dē ku de a de mindi. Ma dee wēti, mindima hēn wē tja de ko e. Biga Gaangadu manda dee basia fēen köndē u de tja dee wēti ko da Mosesi, nöö hēn Mosesi tei de hēn a tja de go da dee Isaēli sēmbē fu de musu ta hoi.

Aki ta lei faandi mbei dee wëti

u Gadu bi ko.

²¹ Wë nöö unfa un mëni u dee wëti dë? De ta fia ku dee paamusi u Gadu dee a bi paamusi Abahamu nöö? Wë nönö, de an ta fia ku dë e. Kwetikweti. Biga ee wëti bi sa dë di u bi sa hoi tee nöö hën u kisi libi a Gadu, nöö hën da wëti bi o mbei u ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo tuu. Ma an dë sö e! ²² Biga hii u libisëmbë tuu dë a hogidu basu, leti kumafa i si di Buku u Gadu bi taki kaa. Wa sa kumutu nëen basu fuu ko bumbuu sëmbë möönsö.

Ma dee sëmbë dee ta biibi a Jesosi Keesitu liba, nöö de nöö sa kumutu a wogi du basu u de feni di bunu di Gadu bi paamusi dee sëmbë ta biibi nëen.

²³⁻²⁴ Wë un boo taki ën sö, taa Masa Gaangadu bi buta u a dee wëti dë basu fu de ta hoi u gingin seei a pasi fu te „Jesosi„ Keesitu ko. Nöö di a ko, hën a tja di pakisei u Gadu ko a döo taa ee u biibi nëen nöö woo ko dë bumbuu sëmbë a Gadu wojo. ²⁵ Nöö fa u dë aki, wa dë a dee wëti basu möön e, dee sëmbë, fu di u ko ta biibi a Masa Jesosi.

Aki Paulosu ta lei de fa biibima ku biibima dë a Gadu wojo.

²⁶ Dee sëmbë o, fa un ko ta biibi a Jesosi Keesitu liba dë, nöö un ko mihi u Gadu e. ²⁷ Fa i si un ko nama ku ën tei dopu dë, nöö unu ku ën tuu ko dë di wan sëmbë. ²⁸ Nöö aan toobi e, ee i dë Dju sëmbë ee ja dë Dju, ee i dë saafu ee ja dë saafu, ee i dë womi ee i dë mujëe, ma fu di un dë sëmbë u Masa Jesosi Keesitu, nöö unu tuu ko dë di wan. ²⁹ Nöö a Gadu wojo, nöö unu wë da dee gbelingbelin böngö u Abahamu e, nöö woon kisi hii dee bunu Gadu bi paamusi ën taa a o da dee böngö fëen.

4

Aki Paulosu ta taki soni u

di guduma mii.

¹ Wë nöö aki woo taki soni u wan guduma mii. A dë sö taa te a dë mihi nöö an dë fëen seei eti e. Aluwasi fa a o abi hii dee gudu fëen tata a bakaten seei, ma a dë a sëmbë basu leti kuma saafu nöö. ² Hën tata o buta wanlö futuboi faa kiijëen dëen, nöö de o ta tjëen ta manda a soni fu tee juu fëen dou faa kumutu a sëmbë basu.

³ Wë nöö a fesi, nöö sö wë u bi dë tu e, dee sëmbë, a dee wëti u libisëmbë basu. ⁴ Ma teefa di leti juu u Gadu dou, nöö hën a manda di Womi Mii fëen ko a goonliba. Wan mujëe pai ën leti kumafa mujëe ta pai mihi nöö. Hën seei bi dë a wëti basu tu e. ⁵ Nöö fa a ko dë, a ko faa puu u a wëti basu buta ko mihi u Gadu „kumafa di guduma mii bi kumutu a dee futuboi basu„. Biga a buta u fuu kisi hii dee soni dee wan mii u Gadu musu

kisi. ⁶ Nöo fu di u dë mihi u Gadu, hën a manda di Akaa u di Womi Mii fëen ko a u hati. Hën ta mbei u ta wai ku ën ta kai ën “Taata”.

⁷ Wë nöo sö a waka e, dee sëmbë. Wan dë a wëti basu möön kuma wan saafuma e, ma un ko dë mihi u Masa Gadu fu di unu ku hën mii Jesosi, Keesitu ko di wan. Nöo woon feni hii dee bunu dee a buta da unu fuun feni fu di un dë mihi fëen e.

Aki Paulosu ta gandji da de möön u dee wëti hedi.

⁸ Ma kumafa u bi taki dë seei, dee sëmbë, a fesi wan bi sabi Masa Gadu e. Un bi dë saafu a wanlö soni de ta kai gadu basu, ta hoi dee wëti u de. Ma hii fu di dë na Gadu seei de bi dë. ⁹ Ma nöo di ten un ko sabi Masa Gadu, ma fuu taki, Masa Gadu hën fosu ko sabi unu, wë nöo andi mbei un toona go a dee lö sösö wëti dë möön u du? Saafu un kë dë sö möön nö? ¹⁰ Wë biga misikuma un toona ta hoi wantu wëti apaiti möön di ta nama a liba, bamba daka, ee nasö jaa. ¹¹ Hën mbei wë mi ko fëëe da unu e, dee sëmbë, taa fa mi bi ta wooko a unu mindi dë, nöo u sösö mi bi ta wooko.

¹² Dee sëmbë o, mi ta begi unu gaantangi e, taa be un toona ko dë leti kumafa i si mi dë aki. Biga mi wë da wan Isaëli sëmbë di bi ta hoi dee wëti fu mi ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo. Te wan pisi nöo hën wë mi disa de ko ta libi söndö hoi de, kuma unu. Nöo hën fa u dë aki misikuma un kë ko tei dee lö wëti dë awaa ta hoi. Wë nöo an bunu e.

Aki Paulosu ta mëni de a di fa

de bi libi ku ën.

Dee sëmbë o, mi begi unu, un boo toona libi kumafa u bi dë e. Wë biga di mi bi ko a unu dë, nöo na wan daka un bi libi hogi ku mi seei.

¹³ Mi kë fuun toona mëni di soni mbei mi bi ko fika ku unu ala. Mi bi suwaki e, nöo hën wë un bi hoi mi. Nöo fa un bi hoi mi dë, nöo naandë a waka mbei mi konda di Buka u Masa Jesosi fosu toon da unu.

¹⁴ Nöo a di ten dë, na wan fuunu seei bi mbei mi fa u di siki di bi dë a mi sinkii. Fa a bi dë wan fuka soni da unu seei, ma töku wan bi sösö mi e, ma un tei mi leti kuma wan basia u Masa Gadu Köndë, kuma Jesosi Keesitu seei. Sö wë un hoi mi bunu tjika.

¹⁵ Nöo di gaan wai di un bi ta wai ku mi naandë, naasë a dë? Wë biga mi sa piki sëmbë gbelin seei taa soni an fika di wan bi sa du da mi a di ten dë. Ee dee wojo sii fuunu a unu sinkii dë seei un bi sa diki puu, nöo un bi o puu de da mi. ¹⁶ Wë nöo andi mbei mi ku unu poi? Fu di ma ta kwei fan da unu ma mi ta fan ku unu gbelingbelin, nöo hën di soni dë mbei mi ku unu ko felantima nö?

Aki Paulosu ta bai de

a dee sëmbë dee kë tja de ko

buta a wëti basu.

¹⁷ Wë be mi bai unu a wan soni e, dee sëmbë. Fa i si dee sëmbë ta biinga ku unu naandë, nöö na bunu fuunu de kë sö e. Ma puu wë de kë puu unu a u, be un go ta kule a de baka.

¹⁸ Wë nöö ee wan sëmbë ta biinga ku unu nöö a bunu, ee a dë taa fu wan bumbuu soni hedi. Biga söseei mi ta biinga ku unu kaa. Ma nöö na te mi ta dë ku unu bifö mi ta biinga sö e, ma hiniwanten. ¹⁹ Biga fa i si u dë aki, dee mii, mi toona ko dë seei a wan gaan fuka fuunu hedi, leti kuma te wan mujëë dë a pai liba. Biga mi ta biinga seei da unu möön fu mi sa si di bumbuu libi fu „Jesosi„ Keesitu a unu.

²⁰ Ma fa mi ta bai unu aki seei, nöö na sö mi bi kë e. Mi bi kë fan ku unu a wan möön suti fasi. Fëen mbei mi kë toona ko a unu ala möön hii soni, biga mi a' booko hedi fuunu gaanfa e.

Aki Paulosu ta konda soni u Abahamu ku de tu mujëë fëen.

²¹ Wë un dee sëmbë dee kë libi a wëti basu dë, un konda da mi. Wan bi jei di oto u Abahamu di dë sikifisikifi a Gadu Buku ö?

²² Wë a dë sö taa Abahamu bi pai tu womi mii. A pai wan ku di saafu mujëë, nöö a pai wan ku di tööu mujëë fëen. ²³ Nöö di mii di a pai ku di saafu mujëë, hën an pai a wan foondo fasi e. Ma di mii di a pai ku di tööu mujëë fëen hën pai a wan foondo fasi. Biga „Abahamu ku ën mujëë an bi pai wan daka, ma fu di„ Gadu bi paamusi de taa a o da de wan mii nöö hën mbei de ko pai ën.

²⁴ Nöö di soni dë leti kuma wan nöngö sö, fu de tu buka Masa Gadu bi mbei ku libisëmbë. Boo taki ën sö taa di saafu mujëë, hën da di buka Masa Gadu bi mbei ku dee Isaëli sëmbë di a da de dee wëti fu de musu hoi. „Di fii mujëë, hën da di buka Gadu bi mbei ku Abahamu di a paamusi ën taa a o dëen sömëni soni fu di a ta biibi ën hedi„. Nöö di saafu mujëë, hën de kai Hagali, nöö dee bakamii fëen tuu dë a saafu leti kuma de mama.

²⁵ Wë nöö a di kununu de kai Sinai na Alabia Köndë, nëen hedi ala Gadu bi da dee Isaëli sëmbë dee wëti u de musu hoi. Nöö di kununu dë, a ta da u mëni u di saafu mujëë. Biga leti kumafa i si Hagali ku dee mii fëen bi dë a saafu, nöö söseei Isaëli sëmbë dë a saafu u dee wëti Gadu da de naandë fu te kisi fa u dë aki eti. Söseei fa Jelusalen sai dë, hën da di hedi köndë fu Isaëli sëmbë, nöö hënseei dë kuma di saafu mujëë tu. Biga a dë a saafu te kisi hii dee sëmbë fëen. De tuu dë a wëti basu.

²⁶ Ma de ta kai wan oto köndë Jelusalen möön tu e, ma hën an dë a goonliba aki. A dë a Masa Gadu ala, nöö di naandë „dë kuma di tööu mujëë u Abahamu. Biga„ an dë saafu a wëti basu. Ma hën a dë fiifi. Nöö hën wë da mama köndë fuu e, dee sëmbë, biga u seei wa dë a wëti basu tu.

²⁷ Nöo haika fa di Buku taki e. A taa:
I da wan mujëe ja bi ta pai,
ma fa u dë aki, i sa ko dë waiwai awaa.
Aluwasi fa bëe an bi njan i wan daka,
ma seei joo ta wai.
Fa i bi dë i wanwan tö naandë,
nöo joo ko abi mii seei tee a hia awaa
möön di mujëe di i si bi abi di manu fi.
Sö di Buku taki e.

²⁸ Nöo ku sö wan paamusi u Gadu Sala pai di mii de kai Isaki e. Nöo söseei, dee sëmbë, fa mi ku unu ko miii u Gadu aki, nöo di paamusi u Gadu hën wë mbei u ko sö e. «Biga Gadu paamusi u taa ee u biibi a Masa Jesosi nöo u sa ko miii fëen.»

²⁹ Nöo leti kumafa i si di mii u Hagali bi ta toobi Isaki a di ten ala, nöo sö nöo a dë ku u fa i si u dë aki tu. Biga dee sëmbë dee dë libisëmbë mii nöo, de ta toobi u dee sëmbë dee ko dë miii u Gadu ku di kaakiti u di Akaa fëen.

³⁰ Wë unfa di Buku u Gadu taki möön? A taa:
Jaka di saafu mujëe ku ën mii puu dë,
be de go.

Biga di gudu u di tata,
di saafu mii an o feni na wan kodo soni fëen möönsö.
Ma di mii u di fii mujëe, hën wanwan nöo o feni ën.
Sö a sikifi a di Buku e.

³¹ Wë da sö a dë e, dee sëmbë. Wa dë kuma mii u di saafu mujëe e, ma u dë kuma mii u di fii mujëe.

5

Aki Paulosu ta taki da de u de fika fifii.

¹ Wë dee sëmbë o, di soni mbei «Jesosi» Keesitu puu u a di sitaafu u dee wëti basu, hën da fuu musu ko dë fifii e. Wë nöo be wan toona go dë a wëti basu möön, ma un boo fika fifii sö wante.

² Nöo un haika. Mi Paulosu ta fan ku unu aki, taa ee wan sëmbë i tei di maaka u Isaëli a i sinkii fu hën musu mbei i ko bunu ku Gadu, nöo hën da di dëdë u «Masa Jesosi» Keesitu an heepi i seei eti e. ³ Fa i si mi fan aki, nöo sö nöo mi o ta fan ku hiniwan sëmbë di tei di maaka naandë, taa fa i seti hoi wëti dë kaa, nöo i musu ta hoi hii dee wëti tuu te dou, ufö i sa ko bunu ku Gadu. ⁴ Nöo hën wë da un koti paati ku «Jesosi» Keesitu. Biga un kumutu a di soni di Gadu du da u ku ën bunuhati toona kai go a wëti basu möön.

⁵ Ma fa i si uu dë aki, wa dë sö e. Biga uu sabi taa Masa Gadu buta u bumbuu sëmbë nëen wojo kaa fu di u ta biibi ën hedi. Nöo di Akaa u Gadu wë, hën ta mbei u abi di biibi dë e, dee sëmbë. Fëen mbei u dë ku wai ta mëni di daka di woo ko

bumbuu ku telu a u libi. ⁶ Nöo fa i si u nama ku Jesosi Keesitu aki, ee i abi di maaka, ee ja abi di maaka, an dē wan wojo soni e. Ma ee u ta biibi a Masa Jesosi te di lobi u Gadu dē u si a u libi, nöo hēn da di soni Gadu ta suku a u fa u dē aki.

⁷ Un bi ta libi seei tololoo nango e, dee sēmbē. Wē ambē seei ko tapa unu mbei wan ta piki dee tuutuu soni u bi konda da unu möön? ⁸ Fa de tja di njunjun lei ko a unu dē, nöo na a di Gadu di kai unu fuun ko sēmbē fēen a kumutu e. ⁹ Biga di lei dē o poi dee bumbuu lei fuunu tuu fiaa, leti kumafa te wan kodo fisi poi a suwa nöo a ta kisi dee otowan tuu. ¹⁰ Ma töku fa un ta hēngi nango ala seei, ma mi ta biibi a Masa taa woon toona ko nama ku mi nöömö. Ma nöo di sēmbē di tja di buuja libi naandē ko a unu, Masa Gadu o sitaafu en nöömö e, aluwasi ambē a dē.

¹¹ So sēmbē ta mindi soni da mi taa mi ta manda sēmbē eti fu de musu koti di maaka u Isaēli a de sinkii ufō de sa ko bumbuu sēmbē a Gadu wojo. Wē nöo ee sö mi ta lei sēmbē tuu, nöo faandi mbei dee Isaēli sēmbē ta toobi mi sö? Biga di lei dē an ta toobi de e. Ma di lei u Masa Jesosi fa a dēdē da u a di lakpa pau puu u a wēti basu, hēn ta toobi de.

¹² Wē dee sēmbē dee ta buta ku unu ku di maaka u Isaēli soni dē, nöo mi kē fu de koti de sen kamian kolom puu a de sinkii tuwē wante be di maaka soni dē kaba a mi jesi.

Aki Paulosu ta lei de fa

u de libi awaa.

¹³ Wē dee sēmbē u mi aki, Masa Gadu bi kai unu puu a wēti basu fuun ko dē fiifii tuu e. Ma na fuun pasa maaka go ta du hii dee hogi dee di hati fii ta manda i fii du. Kwetikweti! Ma un musu ta lobi unu na unu ta dini unu seei makandi. ¹⁴ Wē biga ee wēti un kē hoi sö, nöo be un hoi di wan kodo wēti aki. Hēn da i musu ta lobi di otowan fii kumafa i lobi i seei. Nöo te i du sö kaa, nöo hēn da i hoi hii dee wēti u Gadu tuu. Na wan u de o fika. ¹⁵ Ma ee un sai dē ta kosi dee otowan fuunu ta feti ta du taku soni ku unu seei makandi kuma taku mbeti, nöo un luku bunu e. Biga dee soni dē o poi unu kaba a sösö gbegedee.

Aki ta lei di tooka u te i dē a i seei leiki, ku te di Akaa

u Gadu ta tii i.

¹⁶ Nöo mi taki e, dee sēmbē, un musu buta unu seepi a di Akaa u Masa Gadu leiki, nöo wan o ta du dee hogi soni dee di hati fii ta manda i fii du. ¹⁷ Wē biga na dee lö soni dē di Akaa u Gadu ta kē a u e. Söseei di bunu di di Akaa kē fuu du, nöo nēen di hati fuu ta kē fuu du. Nöo sö de dē ta fia ku deseei makandi te wa sa du dee soni u kē du.

¹⁸ Ma ee i buta i seei a di Akaa u Gadu leiki, nöo an o dē fii musu ta duwengi i seei fii ta hoi peipei wēti möön e, biga di Akaa hēn o ta tii i kaa.

¹⁹ Nöo dee soni di hati fii ta manda i fii du dee na ta kai ku Gadu, nöo hii sëmbë sa si taa de wë disi:

I ta libi jajo libi.

I ta libi fanafiti libi söndö sen.

I ta du peipei hogi a di së u manu ku mujëë soni.

²⁰ I ta dini oto gadu möön leki Masa Gadu.

I ta wisi sëmbë.

I ta buuse sëmbë.

I lo' fia ta buja ku sëmbë.

I ta djalusu da otowan.

I a' taku hatiboonu.

I ta biinga fii wanwan tö musu feni bunu.

I lo' u suku toobi ta pii oto ta paati sëmbë ku sëmbë.

I ta hai i seei puu a sëmbë dendu fu hiniwan piki soni hedi.

²¹ I ta haun ku sëmbë.

I ta bebe soni ta dööngö ta du fanjanfanjan soni, ta libi hii dee lö libi dë.

Nöo mi ta bai unu wan pasi möön kumafa mi bi bai unu kaa, taa dee lö sëmbë ta libi dee lö libi dë, de an o dë a dendu u dee sëmbë Gadu ta tii möönsö e.

²² Ma te di Akaa u Masa Gadu ta tii i, nöo dee soni aki o dë a i libi:

Joo ta lobi sëmbë.

Joo dë ku wai a i hati.

Joo abi kötöhati.

Joo abi pasensi.

Joo abi tjalihati u sëmbë.

Joo abi bunuhati.

Sëmbë o sa futoou i a soni.

²³ Joo abi sakafasi.

Joo ta tii i seei a soni.

Nöo ee u libi sö, nöo wa o poi na wan wëti e, dee sëmbë.

²⁴ Nöo u dee sëmbë dee dë u Jesosi Keesitu, nöo uu kaba ku dee awoo libi fuu dee u bi ta libi e. Fa u bi ta hangi u du dee soni dee an ta kai ku Gadu dë, nöo u kaba ku dee lö soni dë gbegedee. A dë sö kuma u tja de go peka disa a di lakpa pau ka de bi kii Masa Jesosi, fu de aan kaakiti a u liba möön. ²⁵ Biga fa u dë aki, di Akaa u Masa Gadu da u wan njunjun libi. Wë nöo di a da u ën sö kaa, dee sëmbë, nöo un boo dë nëen leiki e.

²⁶ Wan musu ta suku hei ku në, biga dee soni dë ta tja haun ku toobi ko.

6

Aki Paulosu ta lei de fa u

de libi ku deseëi.

¹ Wë dee sëmbë u mi o, kandë wan fuunu du wan soni di an kai ku Gadu. Nöo te a pasa sö, nöo un dee sëmbë dee di Akaa

u Gadu ta tii, nöö unu wë musu toona heepi di sëmbë dë tjëen a wan saapi fasi ko buta a pasi baka. Ma nöö fa i si i ta heepi ën dë, nöö i musu kōni ku i seei tu e, biga i seei sa misi tu.

² Un musu ta heepi unu seei makandi ta tja dee fuka fuunu e, dee sëmbë. Nöö te un du sō kaa nöö hën da un ta hoi dee wëti u „Masa Jesosi„ Keesitu.

³ Nöö ee wan sëmbë i ta mbei i seei hei ma ja dë sō, nöö hën da i ta ganjan i seei e.

⁴ Hiniwan sëmbë musu wegi di soni a ta du luku ee a bunu, ee an bunu, nöö joo dë waiwai. An o dë fii luku ee di fii kai ku di u di otowan. ⁵ Wë biga hiniwan sëmbë musu piki Gadu hënseei a dee soni dee a ta du.

⁶ Nöö ee wan sëmbë i ta lei Gadu wōutu a wan sëmbë, nöö i musu libi bunu ku di sëmbë dë ta paati dee bunu fii ku ën.

⁷ Nöö wan ganjan unu seepi e, dee sëmbë, „taa di Gadu puu u a wëti basu kaa nöö u sa libi fa u kē„. Wë biga wan sa hoi Gadu a sipootu.

Di soni di i paandi, hën nöö joo koti.

⁸ Di sëmbë di butëen seei ta du dee hogi soni dee hën hati ta mandëen, nöö a o poi kaba a sōsō u teego. Ma di sëmbë di butëen seei a di Akaa u Gadu basu ta du dee soni di Akaa ta mandëen, nöö hën di Akaa o da di libi u teego.

⁹ Nöö fëen mbei u musu ta du bunu nango nōömō. Wa musu wei mōönsō. Nöö ee wa lasi hati nöö te di lepi ten dou nöö woo koti nōömō.

¹⁰ Fëen mbei ee u feni pasi u du wan sëmbë bunu nöö u musu du ën wante. Sō u musu libi ku hii sëmbë e, ma mōön gaanfa ku dee oto sëmbë dee ta biibi Masa kuma u seei.

Aki Paulosu wasikōi de wan pasi mōön ufō a tapa di biifi.

¹¹ Dee sëmbë o, un luku fa dee sikifi maaka a di pampia aki bigi. ¹² „Ma mi ta mbei ën sō nöö, biga mi kē bai unu taa„ dee sëmbë dee lo' u hoi wëti dë, sōsō gafa tō nöö de ta suku a libisëmbë. Hën mbei wë de ta duwengi unu fuun musu tei di maaka u Isaëli a unu sinkii. Na fu wan oto soni mbei, ma de an kē fu dee oto sëmbë u de toobi de. Biga de o kisi sitaafu ee de piki taa fa „Jesosi„ Keesitu dëdë a di lakpa pau dë, nöö a puu u a wëti basu.

¹³ Fa dee lö sëmbë koti de sinkii dë seei, ma de an ta hoi dee wëti u Gadu e. Ma de kē fuun musu koti di maaka be de feni gaan nēbai taa de wini unu tja ko a de së.

¹⁴ Ma mi, fa mi dë aki, ma ta njan buka a oto soni mōönsō mōön leki di dëdë Masa Jesosi Keesitu dëdë da u a di lakpa pau. Hën nöö mi ta kai gaan soni. Nöö hën wë puu mi a dee soni u goonliba aki basu.

Wë biga dee soni goonliba sëmbë ta kai gaan soni, nöö ma ta kai de soni möön e. Söseei dee soni mi ta kai gaan soni aki, nöö de an dë wan wojo soni da de tu.

¹⁵ Mi taki e, dee sëmbë, ee i abi di maaka, ee ja abi di maaka, an dë wan wojo soni. Ma ee i ko feni libi a Masa Jesosi Keesitu te i ko wan hii njunjun sëmbë, nöö hën da di gaan soni fa u dë aki.

¹⁶ Nöö un dee sëmbë ta libi kumafa mi ta lei unu aki, mi ta begi Masa Gadu da unu tuu taa a musu dë ku unu ku ën bunuhati ta da unu kötöhati e. Biga fa un dë aki, unu da dee apaiti sëmbë u Gadu.

¹⁷ Nöö mi ta begi unu tu, taa wan mbei sëmbë toobi mi ku dee soni aki möön e. Biga dee maaka dee mi kisi u dee fon de bi foo mi fu Masa Jesosi hedi, nöö de tuu dë leti a mi sinkii aki kaa.

¹⁸ Söö. Wë mi o tapa aki, dee sëmbë. Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ta tja unu ku ën bunuhati. A tan sö.

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Efeise

Wan wöutu a fesi.

Wë di pampia aki, hën da wan pampia di Paulosu mbei da dee biibima u Masa Jesosi dee dë a di köndë de kai Efeise. Paulosu bi dë wan u dee gaan tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu. Nöö fa a mbei di pampia aki, nöö a djei kuma na dee Efeise sëmbë wanwan a mbei ën da, ma a mbei ën da hii dee oto biibima tuu dee dë a di pisiwata naandë. Di a dë a Loomë a dunguwosu, nöö hën wë a mbei ën e.

Nöö a mbei ën u dee sëmbë musu sabi di pakisei Gadu abi taa a kë tja hii mundu ko buta a Masa Jesosi basu. Hën a toona ta leti de taa di de ku Masa Jesosi ko di wan kaa, nöö sëmbë musu si ën a de libi.

Aki di biifi seti.

¹ A di pampia aki mi ta manda gaan odi da unu dee biibima u Masa Gadu dee dë a Efeise ala, dee ta waka a Masa Jesosi baka ta biibi nëën tuutuu. Mi, Paulosu, ta fan ku unu aki, wan u dee tjabukama u Jesosi Keesitu di Gadu seei bi buta. Nöö mi ta mbei di pampia aki manda gaan odi da unu, ² taa Masa Gadu u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku de bunuhati. De musu da unu böö.

Aki Paulosu ta konda da de u dee bunu Gadu da u fu Masa Jesosi hedi.

³ Wë dee sëmbë, mi ta hopo Masa Gadu në e, di Tata u Masa Jesosi Keesitu. Mi ta dëën tangi u di a naki u sō wan gaan kölöku. Biga a seeka di akaa fuu a hii futu, nöö a da u hii dee bunu fëën köndë tuu dee a abi u da u, u di u ku „Jesosi„ Keesitu ko di wan.

⁴ Biga gaanduwe kaa bifö Masa Gadu mbei goonliba, nöö a bi pakisei buta dë kaa taa a o tei u ko sëmbë fëën, u di Masa Jesosi o dëdë da u fuu ku ën sa ko di wan. A bi buta taa a o seeka u fuu musu ko dë gbelingbelin söndö föutu nëën wojo. U di a lobi u hedi, ⁵ hën mbei a bi buta taa a o tei u ko mii fëën fu di u ku Jesosi Keesitu o ko di wan. Nöö sō a feni ën taa a bunu. ⁶ Nöö fëën hedi a musu kisi gafa ku gaan nëbai e, u di gaan bunuhati fëën di a abi da u te a mbei u ku di lobi mii fëën, Masa Jesosi, ko di wan. Nöö u sösö seei a du ën da u o.

⁷ Nöö di bunuhati di Masa Gadu abi fuu dë, a bigi pasa maaka e, dee sëmbë. Biga fu di Masa Jesosi dëdë tuwëën buuu a goon paka da dee wogi du fuu da u dë, hën mbei Masa Gadu puu u a bëë. Sō wan gaan bunuhati a abi e! ⁸ Nöö hën a toona

da u fusutan. A limbo u wojo gbegede seei. ⁹⁻¹⁰ Biga a mbei u ko sabi dee tjubitjubi pakisei dee a bi abi nëen hati, fu di a o manda Masa Jesosi ko a goonliba.

Biga a bi pakisei ën buta dë kaa taa te di juu dou nöö a o tja hii soni u mundu ko buta a „Masa Jesosi, Keesitu maun. Dee soni u goonliba aki ku dee u liba ala tuu a o buta nëen maun, fu hën musu dë Masa u hii de tuu. A bi buta dee soni a fesi kaa, nöö awaa a mbei u ko sabi de.

¹¹ Nöö söseei a buta a fesi taa a o tei u ko sëmbë fëen fu di u ku Masa Jesosi Keesitu o ko di wan. Wë nöö sö a pasa tuu, biga di soni di Gadu kë hën nöö o pasa nöömō. ¹² Nöö „u Isaëli sëmbë,„ u musu tja nëbai ko da Gadu e, u di fa a ta heepi u tjika. Biga „u bi ta mëni di Keesitu faa musu ko heepi u nöömō, nöö hën di a ko, nöö,„ u fosu ko biibi nëen. Hën mbei u musu tja nëbai ko da Gadu.

¹³ Wë nöö unu seepi tu, „un dee sëmbë na u Isaëli,„ di unu ku Masa Jesosi ko di wan, nöö hën Masa Gadu da unu di Akaa fëen di a bi paamusi taa a o da dee sëmbë fëen. Biga di Bunu Buka Gadu manda da u aki, hën da di leti buka di ta lei u fa Gadu ta heepi u fuu kumutu a didibi faja. Nöö di un jei ën nöö hën un piki ën, nöö hën a da unu di Akaa fëen kuma wan nōbu taa un dë sëmbë fëen. ¹⁴ Nöö di Akaa u Gadu di u ta taki aki, a dë kuma wan gaan gudu a da u a fesi e, fu lei u taa te di juu dou faa puu u a hogi basu ku telu, nöö a o da u hii dee soni tuu dee a bi paamusi u da dee sëmbë fëen.

Wë nöö, dee sëmbë, mi taki e, fu dee soni dë hedi mbei Masa Gadu musu kisi gafa ku gaan nëbai e!

Aki Paulosu ta begi da dee sëmbë a peipei soni.

¹⁵⁻¹⁷ Wë nöö dee sëmbë, „di un dë a dendu u dee sëmbë u Gadu dee o feni dee bunu fëen,„ nöö hën mbei mi ta begi Masa Gadu, di nëbai Tata fuu ku di Gadu u Masa Jesosi Keesitu, da unu. Mi ta dëen tangi fuunu hedi nöömō. Biga mi jei fa un ko ta biibi a Masa Jesosi tjika, ku fa un ta lobi dee oto biibima kuma unu a hii kamian.

Nöö mi ta begi Gadu u di Akaa fëen musu da unu kōni ku fusutan fuun musu sabi Gadu möön bunu. ¹⁸ Mi ta begi taa wojo fuunu musu ko limbo fuun sa ko sabi di bunu di a bi kai unu fuun musu feni nëen. Biga a paamusi u wanlō gaan waiti gudu faa da u, fu di u dë sëmbë fëen hedi.

¹⁹⁻²⁰ Nöö mi ta begi tu taa un musu ko sabi di kaakiti u Gadu di dë a u, fa a bigi tjika, be a ta wooko a unu libi. Biga ku di wan seei kaakiti dë a weki „Jesosi, Keesitu puu a dëdë tjëen go buta nëen letimaun së a liba ala. ²¹ A tei ën buta a hii dee kōnu ku dee gaama ku dee kabiteni ku hii dee takima u kōndë ku dee u mundu ala tuu liba. Nöö hën a dëen nëbai pasa hii dee sëmbë u di ten aki tee kisi ku di oto ten di o ko a baka.

²² Da sō Masa Gadu buta hii soni a Masa Jesosi basu e. Sōseei a butēen hedima u hii soni fu u dee biibima tu. Biga leti kumafa i hedi abi taki a hii i sinkii liba, nōō sō Masa Jesosi ku u dee sēmbē fēen dē tu. Hēn ta taki a u liba. ²³ Nōō fa u ku ēn dē di wan sinkii aki, nōō a buta taa u ku hii mundu tuu o ko dē gbelingbelin kumafa Gadu seei bi pakisei fuu dē.

2

Aki Paulosu ta mēni dee sēmbē fa de bi dē kuma dēdēdēdē sēmbē ma Gadu puu de

a di dēdē dē.

¹ Dee sēmbē o, fa un bi dē a fesi ta libi a di hogihati fasi fuunu dē, nōō un bi ta bōō nōō e, ma wan bi dē ku libi eti biga unu ku Masa Jesosi bi dē paatipaati. ² Un bi ta libi kumafa dee sēmbē u di goonliba an dē u Masa Gadu ta libi. A di didibi baka un bi ta waka e, di abi taki a dee oto didibi dee dē a mundu ala tuu. Nōō fa u dē aki a ta wooko eti a dee sēmbē hati dee na kē piki Gadu buka.

³ Nōō sō u seei bi ta libi a fesi tu e. U tuu bi ta libi kumafa u kē. Hiniwan hogi pakisei, hiniwan taku mēni di ko a u hati, ku dee soni Gadu taa wa musu du, nōō de tuu u bi ta du. Sō u bi dē makandi tjika ku dee sēmbē dee fiti u di hatiboonu u Gadu musu kai a de liba.

⁴ Ma Masa Gadu bi a' tjalihati fuu te tjika. A lobi u gaanfa e. ⁵ Biga aluwasi fa u bi dē paatipaati ku ēn ta libi dee takulibi fuu seei, ma tōku a puu u a di lō dēdē dē hēn a da u libi. Biga fa Masa Gadu weki Jesosi Keesitu a dēdē dē, nōō u ku ēn tuu a bi weki makandi dē kaa. Nōō sō wē i si di bunuhati u Masa Gadu mbei u kumutu a di sitaafu u di didibi faja e, dee sēmbē. ⁶ Nōō fa Masa Gadu tja Jesosi Keesitu go buta nēen leti maun sē a liba ala faa taki a hii mundu liba dē, nōō hēn da u ku ēn dē makandi ala kaa e. Biga u ku Masa Jesosi dē di wan.

⁷ Nōō di soni mbei Gadu wooko sō ku u mbei u ku Jesosi Keesitu ko di wan. A du ēn fu hii mundu musu ta si nōōmō taa sō di bunuhati fēen bigi te pasa maaka. ⁸ Biga di bunuhati u Masa Gadu hēn wē mbei un kumutu a didibi faja e, dee sēmbē. Sō a du da unu u sōsō, fu di un biibi a Masa Jesosi liba hedi. Biga na wan mōiti un mbei mbei un feni ēn e. Gadu wanwan hēn mbei. ⁹ Nōō hēn da na wan sēmbē sa ta waka ta njan buka taa: "Mi seei biinga mbei mi feni di lō bunu aki." Nōnō, na seei. ¹⁰ Ma Masa Gadu hēn mbei u ku Jesosi Keesitu ko di wan. A mbei u ko wan hii njunjun sēmbē, fuu sa du dee bunu soni dee a bi buta a fesi kaa fuu musu ta du.

*Aki Paulosu ta konda da de
taa de tuu ko di wan.*

¹¹ Un dee sëmbë dee an dë Isaëli sëmbë, wan musu fëekëtë di fa unu ku Masa Gadu bi dë longi e. U Isaëli sëmbë bi ta njan buka ta kosi unu taa fa un sai dë wan abi di maaka u Gadu a unu sinkii kuma u. (Ma hii fu di dë, a bi dë wan maaka u sinkii nöö. Libisëmbë nöö butëën.) ¹² Wan bi dë a dendu u dee sëmbë Masa Gadu bi tei fëën seei, kuma u Isaëli sëmbë. Biga ku u dee lö sëmbë aki Masa Gadu bi a' buka. A paamusi u sëmëni soni, ma unu, wan bi dë a dendu. Un bi ta libi fuunu a di goonliba aki nöö a kaba. Wan bi abi di biibi taa sö wanlö gaan bunu Gadu bi abi u da unu. Wan bi ta mëni Gadu seei. Sö un bi ta dë di ten wan bi dë ku Masa Jesosi Keesitu.

¹³ Ma fa u dë aki, nöö wan dë sö möön e. Hii soni ko tooka. Unu ku Jesosi Keesitu ko dë di wan, u di a dëdë da unu tuwëën buuu a goon paka di paima da unu. Un bi dë longi ma un ko zuntu awaa.

¹⁴ Biga Masa Jesosi mbei u Isaëli sëmbë ku un dee oto lö sëmbë ko fii ku u seei awaa. A booko dee soni dee bi mbei u ku unu bi dë felantima, puu a pasi. ¹⁵ Biga fa a dëdë tuwëën buuu a goon dë, „nöö a paka Gadu di paima u dee peipei wëti dee Gadu bi da u Isaëli sëmbë fuu hoi,„ A kaba dee wëti dë a sösö fiaa, hën a mbei u ku unu makandi ko wan hii oto pei sëmbë, njunjun wan. Biga u tuu ko dë wan a Masa Jesosi.

¹⁶ Nöö di u ko dë di wan sëmbë, nöö wa sa buuse u seei möön e. Biga a di lakpa pau ka Masa Jesosi dëdë da u dë, naandë a mbei u tuu ku Masa Gadu toona ko fii, nöö naandë di taki fuu ku unu koti.

¹⁷ Fa Masa Jesosi du dë, dee sëmbë, nöö hën tja di buka ko da hii u tuu, taa dee sëmbë bi dë longi ku Gadu ku dee sëmbë bi dë zuntu ku Gadu tuu sa abi wan libi makandi ku ën. Söseei u tuu sa abi wan libi makandi ku u seei tu. ¹⁸ Biga fa u tuu ko nama ku Masa Jesosi aki, ee i dë Isaëli sëmbë, ee i dë oto lö sëmbë, ma di Akaa u Masa Gadu sa fan ku Gadu da i, be a limbo fesi da i awaa.

¹⁹ Nöö da sö e, dee sëmbë. Fa wan bi dë a Isaëli lö, nöö un bi dë döösë sëmbë. Ma fa u dë aki, wan dë sö möön. Un ko dë goonmii u Masa Gadu köndë makandi ku u dee oto sëmbë fëën. Un ko wosu dendu sëmbë u Gadu seei. ²⁰ Fa dee fesiten tjabukama u Masa Gadu ku dee tjabukama u Masa Jesosi bi ta konda soni u Masa Jesosi da sëmbë dë, nöö de seti di wooko kuma te wan sëmbë ta seti wan wosu buta di goonsei. Nöö hën u ko dë sitonu a di goonsei dë liba, ma „Masa,„ Jesosi Keesitu seei da di gaan posu. ²¹ Biga hën ta hoi hii di wosu makandi ta seeka u dee biibima fëën, fuu ko dë wan apaiti wosu gbelingbelin dëën. ²² Nöö unu seei dë a dendu tu. Wë biga fa unu ku Masa Jesosi ko di wan dë, nöö di Akaa fëën ta seeka unu ku hii dee oto biibima u Masa Jesosi tuu makandi fuun ko dë wan wosu ka Gadu ta libi.

3

*Aki Paulosu ta taki da de
fa di wooko fëen dë.*

¹ Nöo fëen hedi mi, Paulosu, ta begi da unu ka mi dë a dunguwosu aki e. Nöo di soni mbei de tja mi ko buta aki, fu di mi konda di buka u Jesosi Keesitu da un dee sëmbë dee na Isaëli lö taa un sa ko dë sëmbë u Gadu tu. ² Nöo mi ta wooko leti kumafa un sabi kaa taa sö wan wooko Gadu bi da mi, fu mi konda di Buka u di bunuhati u Gadu da unu. ³⁻⁶ Biga a lei mi a wan apaiti fasi di tjubitjubi pakisei fëen di a bi abi, taa na Isaëli sëmbë wanwan sa feni di bunu u Gadu e, ma dee sëmbë dee na dë Isaëli sëmbë seei sa feni ën tu. A ta kai u tuu fuu ko nëen fuu ko di wan sinkii, be u feni dee bunu dee a bi paamusi u fu di u piki di buka u Masa Jesosi, Keesitu.

Nöo di soni aki, dee fesiten sëmbë an bi sabi ën wan bëtë e. Ma fa u dë aki, di Akaa u Masa Gadu lei mi ku dee oto tjabukama u Masa Jesosi dee ta konda di buka u Gadu taa hii pei sëmbë sa ko a Gadu. Nöo mi bi sikifi di soni aki da unu kaa, nöo ee un lesi ën, nöo woon si fa mi fusutan di pakisei di Masa Gadu bi abi dë tjika, mbei a manda Jesosi, Keesitu ko a goonliba.

⁷ Nöo Masa Gadu naki mi kölöku te a buta mi a di wooko aki, fu mi konda di buka aki da lanti. Ku di gaan kaakiti fëen a seeka mi buta a di wooko e. ⁸ Aluwasi fa mi bi dë di möön sösö wan u dee biibima tuu, ma tökuseei Masa Gadu da mi di buka fëen aki ku ën bunuhati. A manda mi fu mi sa kondëen da un dee sëmbë dee na Isaëli lö, taa ee un ko bia piki di buka u Jesosi, Keesitu, nöo unu seei sa feni dee bunu u Gadu tu. Biga Gadu abi gaan hia bunu te pasa fa hii sëmbë sa pakisei, faa da dee sëmbë fëen. Nöo un dee sëmbë na u Isaëli seei sa feni de tu.

⁹ Fa Gadu buta mi a di wooko aki, dee sëmbë, nöo a manda mi u mi mbei hii sëmbë musu ko sabi limbolimbo fa soni musu waka bifö a sa ko dë kumafa Gadu bi pakisei ën. Biga a fesi Masa Gadu, di bi mbei hii soni u mundu bi pakisei di soni aki kaa, ma a bi hoi ën tjubitjubi nëen hati ufö. Nöo awa ufö a mbei sëmbë ko sabi ën.

¹⁰ Nöo di soni mbei a du ën sö, fu dee gaan hedima u mundu dee abi taki a liba ala, musu sa si a u dee biibima fëen kumafa Gadu abi peipei köni tjika. ¹¹ A du ën leti kumafa a bi ta pakisei nëen hati nöömö taa sö a o manda Jesosi Keesitu u Masa ko a di goonliba aki. ¹² Nöo fu di u biibi nëen te u ku ën ko di wan aki, nöo u tuu sa ko a Gadu waiwai awaa söndö fëëë. Biga u sabi taa Gadu o limbo fesi da u fu Masa Jesosi hedi.

¹³ Nöo fëen hedi, dee sëmbë, fa mi dë a dunguwosu aki seei, ma mi ta begi unu fu wan musu lasi hati u dee sitaafu mi ta tja da unu aki e. Biga unu seei feni gaan wini nëen.

Aki Paulosu ta begi da

dee sēmbē möön.

¹⁴ Dee sēmbē o, *ḶGadu naki u kölöku tuu e,* ¹ *nöö fēen hedi mi ta tjökö kini a goon ta begi u Tata a liba,* ¹⁵ *di abi hii dee peipei sēmbē u mundu tuu, taa* ¹⁶ *fa a abi bunu pasa maaka tjika dē, nöö be a mbei di Akaa fēen da unu gaan degihati fuun ta waka nēen baka ku wan hati.*

¹⁷ *Nöö mi ta begi ēn tu fuun musu sa biibi a* *ḶJesosi,* *Keesitu möönmöön, be a ko dē bööböö a unu hati kuma nēen seei wosu a dē.*

Nöö mi ta begi ēn da unu tu, u di lobi un ta lobi Masa Gadu ku libisēmbē tuu musu göö ko bigi, kuma wan pau di lutu fēen go fundu a goon te an sa hön kai.

¹⁸ *Nöö te a dē sö kaa, nöö unu ku dee oto biibima tuu o ko sabi di lobi di* *ḶMasa Jesosi,* *Keesitu lobi u, fa a hei, fa a fundu, fa a baai tjika te a pasa hii soni u mundu.* ¹⁹ *Di lobi a lobi u dē, sēmbē an tjika u sabi kaba fēen möönsö e. Ma töku mi ta begi da unu be un musu sa sabi ēn tee a bebe unu. Sö mi ta begi da unu, dee sēmbē.*

²⁰ *Söö. Wē dee sēmbē o, Masa Gadu musu kisi gafa e. Biga fa di gaan kaakiti fēen ta wooko a u hati tjika aki, nöö a sa du soni gaanfa möön leki fa u ta begi ēn. A sa du soni pasa ka pakisei fuu sa dou seei.*

²¹ *Fa a sai dē, dee sēmbē, a musu kisi gafa a u dee sēmbē fēen e, fu di u ku Jesosi Keesitu ko dē di wan. Gafa fēen an musu kaba a mundu möönsö fu ten na ten. A tan sö.*

4

Aki Paulosu ta lei de taa

di wan sēmbē nöö u dē.

¹ *Wē dee sēmbē, fa i si mi dē a dinguwosu aki, nöö fu di Buka u Masa Jesosi di mi ta konda hedi e. Nöö mi ta begi unu gaantangi taa fa i si Gadu tei unu fuun ko sēmbē fēen dē kaa, nöö un libi kumafa a fiti u sēmbē fēen musu libi.* ² *Biga un musu a' sakafasi ku saapifasi. Un musu ta hoi pasensi da unu seei nöömö. Un musu ta tei di otowan fi kumafa a dē, fu di un lobi ēn hedi.* ³ *Söseei un musu mbei möiti be un ta libi fiifi ku unu seei. Un musu dē ku wan hati kumafa di Akaa u Masa Gadu buta unu.*

⁴ *Biga fa u dē peipei sēmbē seei, ma di wan kodo nöö u dē e. Di wan Akaa u Gadu hēn nöö dē a u tuu hati. Di wan bakaten bunu nöö a paamusi u tuu, fu di u dē sēmbē fēen.* ⁵ *Wan Masa nöö u tuu abi, di wan biibi nöö u tuu ta biibi, di wan kodo dopu nöö u tuu dopu.* ⁶ *Wan Gadu nöö u abi, hēn da di Tata fuu tuu. Hēn da di Masa u hii mundu, di ta libi a u dee sēmbē fēen tuu hati ta wooko a u liba fuu musu du andi a kē.*

⁷ Nöo sö a dē e, dee sēmbē, ma töku fa u dē di wan seei, ma u tooka. Biga ı Jesosi ı Keesitu paati dee peipei köni fēen da u ku en bunuhati kumafa a fiti. ⁸ Fēen mbei Gadu Buku taki soni ı Masa Jesosi ı taa:

A toona hopo go a Gadu Köndē a liba ala.

Nöo fa a go dē, nöo a go kuma wan winima ku gaan nēbai seei, ta tja sēmbē te a hia ko nēen baka.

Nöo di a go, nöo hēn a paati peipei gudu da sēmbē.

⁹ Wē nöo unfā di oto dē waka taa a toona hopo go a liba? Wē di a taa toona a toona, nöo hēn da a bi dē a Gadu Köndē a liba ala a fesi, bifō a saka ko a di kaba lagi kamian a di goonliba aki.

¹⁰ Wē da sö e, dee sēmbē. Di Sēmbē di bi saka ko aki, hēnseei toona subi go pasa dee bundji go te ka di wojo fii an sa si dou, tee dou a di kaba hei kamian a Gadu Köndē ala seei, faa sa dē Tiima a hii mundu liba. ¹¹ Hēn seei wē da di Sēmbē di bi paati dee peipei wooko da u dee sēmbē fēen. So fuu a buta fuu dē gaan tjabukama dēen. So fuu a buta fuu musu kisi fan fēen ta konda da sēmbē. So fuu a buta fuu ta waka ta konda da sēmbē taa sö a dēdē da de nöo be de bia libi ko nēen. So fuu a buta fuu tan a wan kamian ta tii dee otowan ta tja de. So fuu a buta fuu ta lei otowan.

¹²⁻¹³ Nöo sö u dee wookoma fēen dē peipei, ma di wan wooko nöo a da u. Hēn da fuu musu ta seeka dee sēmbē fēen, be de du di wooko fēen kumafa a fiti ta heepi de na de. Nöo a di fasi dē woo go a fesi a di biibi, te u tuu sa ko ta libi ku u seei ku wan hati kumafa Gadu kē. Biga u da sēmbē u Masa Jesosi Keesitu. U dēen sinkii. Nöo u musu ta lei soni u di Womi Mii u Gadu dē te u sabi en bumbuu kumafa a dē, nöo woo ko dē gbelingbelin kumafa Masa Jesosi seei dē söndō föutu.

¹⁴ Wa o dē kuma mihi möön, u sēmbē ta tja nango ta ko ku dee ganjanganjan lei u de. Di sēmbē aki taki disi da i, i piki. Di otowan taki sö, i piki. Dee lö sēmbē dē ta mbei möiti u de ganjan sēmbē tja go a söso sē. ¹⁵ Ma na be uu du sö e. Ma un boo ta fan dee leti soni dee Masa Gadu kē fuu ta fan gbelin da sēmbē ku lobi. Nöo woo ta ko dē kuma ı Jesosi ı Keesitu, di hedima fuu, a hii fasi.

¹⁶ Nöo fa Masa Jesosi dē hedima fuu dē, a ta seeka u dee sēmbē fēen be hiniwan fuu musu dē leti ka i fiti a di wooko, kumafa dee kamiankamian a sēmbē sinkii fiti ku deseai. Nöo te hiniwan sēmbē ta du en wooko kumafa a fiti ta lobi dee otowan fēen, nöo woo nango a fesi seei.

Aki Paulosu ta bai dee sēmbē taa de an musu libi dee awoo libi möön.

¹⁷ Fēen hedi, dee sēmbē, mi ta tei di nē u Masa Jesosi bai unu taa wan musu libi kumafa dee sēmbē dee an ta dē ku Masa Gadu a wan sē ta libi e. Dee sēmbē dē, fusutan u de poi

gaanduwe. ¹⁸ Pakisei u de dungu. De dë longi ku di teego libi u Masa Gadu. Biga de niinga u piki ën buka tee de an sabi wan wojo soni fëen. ¹⁹ De an ta fii sen da na wan soni möön. De ta waka a dee taku giii u de hati baka ta du fanafiti soni tee a ko de sinkii kaa. Nöö soni an dë möön di sa hogi da de te de an sa du ën.

²⁰ Ma unu, wan musu dë sö e. Na a dee lö fasi aki u bi lei unu taa sö dee sëmbë u „Jesosi„ Keesitu ta libi. ²¹ Biga un bi kisi lei fëen, na sö nö? Aai, de bi lei unu dee tuutuu soni dee de bi si ku dee de bi jei a Masa Jesosi. ²² De bi lei unu taa un musu kaba ku dee awoo fasi dee un bi abi a fesi. Biga di hatiböö fuu libisëmbë hën ta ganjan u ta tja u go kaba a sösö.

²³ Nöö un musu bia disa di awoo fasi dë. Di hatiböö fuunu ku di pakisei fuunu musu tooka te i ko wan hii njunjun sëmbë. ²⁴ Un musu tei di njunjun libi di Gadu da u, nöö woon ko ta djeesi ën seei. Biga hën ta libi bunu a hii futu ku limbo hati.

²⁵ Wë nöö fa u ta taki ën aki, dee sëmbë, nöö un musu kaba ku mindi soni e, nöö un fan ku unu seei gbelingbelin söndö ganjan. Biga di wan sëmbë nöö u dë, sëmbë u Masa Jesosi.

²⁶ Ee hati fii boonu, nöö i musu mëni i seei fu ja du hogi. Sonu an musu go bifö hati fii kötö. ²⁷ Biga di didibi ta suku pasi faa buta i fii du hogi, nöö na dëen pasi e.

²⁸ Ee wan sëmbë i bi ta fufuu, nöö be i disa. Be i go suku bumbuu wooko ta du, fii sa ta heepi i seei te dou ku dee sëmbë dee dë a fuka.

²⁹ Na mbei poipoi fan kumutu a i buka e, ma be i ta fan dee lö fan dee dë fanöudu fu sa heepi sëmbë tja de ko a fesi.

³⁰ Wan musu libi a wan fasi di an fiti te nöö di Akaa u Masa Gadu kisi tjali e. Biga ku di Akaa dë seei Masa Gadu maaka u, fu tee di daka dou fu Masa Jesosi Keesitu musu toona saka ko a goonliba nöö woo kumutu a sitaafu ku telu awaa.

³¹ Nöö un musu kaba ku hoi sëmbë a bëë, dee sëmbë, ku di gandji un ta gandji da sëmbë. Un musu kaba ku dee lö libi aki e: hatiboonu, buja ku sëmbë, feti, kosi sëmbë. Hii dee sootu takuhati libi dë tuu fiaa musu kaba a unu. ³² Ma un musu ta fii ku di otowan fii ta tjali ku ën. Un musu ta dëen paadon. Biga fa „Masa Jesosi„ Keesitu dëdë da i dë, nöö Gadu an ta hoi i a bëë möön e.

Nöö sö u taki e, dee sëmbë.

5

Aki Paulosu ta lei dee sëmbë fa u de libi kuma sëmbë

di dë a limbo.

¹ Dee sëmbë o, unu da dee lobi mii u Masa Gadu, nöö un musu mbei möiti be un ko kuma hën, kumafa wan mii kë djeesi ën tata a soni. ² Un musu lobi unu seei gaanfa e, kumafa

„Masa Jesosi, Keesitu lobi u tefa a tuwë hën libi da u, kuma wan paima di a paka di suti da Gadu.

³ Un musu kaba ku dee peipei takulibi a di së u manu ku mujëë soni. Un musu kaba ku langa hati ku jajo libi. Dee lö libi dë an fiti unu, biga unu da sëmbë u Masa Gadu „nöö un dë limbolimbo nëën wojo kaa.

⁴ Söseei dee peipei wisiwasi fan an musu ta kumutu a unu buka e, dee dëewojo fan, ku dee gaan sipootu, ku dee fanafiti fan a manu ku mujëë soni. Dee lö fan dë an ta fiti wan sëmbë u Gadu. Ka fii dë ta fan dee lö fan dë, nöö a möön bunu fii ta da Gadu tangi.

⁵ Nöö wan soni i musu sabi gbelin e, dee sëmbë. Hën da, te Gadu buta „Jesosi, Keesitu ko kõnu a hii mundu liba kaa, nöö di bunu fëen kõndë an o dë u dee sëmbë dee ta libi dee fanafiti libi ku dee mötjö libi u di goonliba aki. Söseei an o dë u dee sëmbë dee abi langahati u soni tu. Biga dee langahatima ku dee sëmbë ta begi oto gadu tuu dë di wan soni. Nöö di bunu u Gadu Kõndë, dee lö pei sëmbë dë an o feni ën seei.

⁶ Wan musu mbei na wan sëmbë ganjan unu ku dee sösö fan u de taa Gadu u dini an taanga sö. Biga u dee lö libi naandë hedi mbei Gadu o kuutu dee sëmbë dee an kë piki ën buka, ku gaan hatiboonu seei. ⁷ Hën mbei wan musu nama ku de.

⁸ Biga a fesi unu seei bi dë a dungu tu, ma fa u dë aki wan dë sö möön. Masa Gadu tja unu ko buta a limbo, nöö un musu libi kuma sëmbë di dë a di së u limbo. ⁹ Biga ee i dë a di së u limbo, nöö joo ta libi bunu ku sëmbë, nöö joo ta libi letileti söndö ganjan. ¹⁰ Nöö un musu mbei möiti fuun sabi di libi di Gadu lobi e, dee sëmbë.

¹¹ Wan musu a' bisi ku dee soni dee sëmbë dë a dungu ta du, biga de an ta tja heepi ko. Ma un musu libi a sö wan fasi u dee sëmbë dë musu si taa de an ta libi bunu. ¹² Biga dee soni de ta du tjubitjubi dë, de dë gaan sen soni seei, te ja sa tei de taki da sëmbë. ¹³ Ma fa woon ta libi bunu a de dendu dë, nöö deseei o ko si taa de an ta libi bunu. Biga ka limbo dë nöö naandë sëmbë ta si hii soni gbedeede. ¹⁴ Fëen hedi de taa:

Di sëmbë di dë a duumi dë, weki.

Hopo kumutu a dee dëdë sëmbë mindi dë,

be di Keesitu tuwë faja da i fii si limbo.

¹⁵ Fëen mbei i musu mëni i seei kumafa i ta tja i libi e. Wan musu libi kuma dee sëmbë söndö fusutan, ma un musu libi kuma sëmbë di a' bumbuu pakisei.

¹⁶ Nöö ee i feni okasi fii du wan bunu soni, nöö i musu du ën wante e, biga u dë a wan gaan hogi ten. ¹⁷ Fëen hedi ja musu dë kuma dee wisiwasima, ma i musu mbei möiti fii sabi andi Gadu kë a i.

18 Ja musu bebe soni te a buta i nëën leiki e, biga hën ta buta i ko kaba-a-sösöma. Ma be i ta dë a di Akaa u Gadu leiki. 19 Nöo un tei dee kanda dë a di Buku u Gadu ku dee oto kanda dee biibima mindi u ta gafa Gadu, nöo un ta fan ku unu seei ku de ta kanda ta mbei piizii da Masa Gadu ku hii unu hati. 20 Sö un musu ta da Masa Gadu u Tata tangi hiniwan juu e, dee sëmbë. I musu ta dëen tangi u hii soni a di në u Masa Jesosi Keesitu.

Aki Paulosu ta fan ku dee womi ku dee mujëë fa u de musu

libi ku deseei.

21 Sö wë, dee sëmbë, un musu ta saka da unu seei e, fu di un ta lesipeki Gadu.

22 Dee mujëë, un musu ta saka da unu manu fu di un ta nama ku Masa Jesosi. 23 Biga di womi hën da hedima fëen mujëë, leti kumafa „Jesosi” Keesitu dë hedima fuu dee sëmbë fëen. Hën seei da di Heepima fuu tu. Hën ku u dë leti kumafa sëmbë hedi ku ën sinkii dë, biga hën ta taki a u liba.

24 Nöo leti kumafa u dee biibima ta saka da „Masa Jesosi”, Keesitu a hii soni, söseei dee mujëë musu ta saka da de manu a hii soni.

25 Nöo un dee womi, un musu lobi dee mujëë fuunu leti kumafa „Jesosi”, Keesitu lobi u dee sëmbë fëen teefa a dëdë da u.

26 Nöo di soni mbei a dëdë da u e, dee sëmbë, faa musu puu sundju a u hati seeka u buta gbelingbelin söndö föutu da Masa Gadu. Biga a bi konda di buka fëen da u te a kaba nöo hën a manda u fuu go dopu ku wata. Nöo a de tu fasi dë a buta u ko dë limbolimbo. 27 Nöo a du ën sö fuu sa dë wanlö waiti sëmbë dëen seei gbelingbelin söndö föutu a u hati, kuma wan mujëë de seeka bisi buta dililii faa touu ku wan womi.

28 Nöo sö dee womi musu ta lobi dee mujëë u de kuma deseei sinkii. Biga fa i si manu ku mujëë sai dë kaa, nöo de dë di wan sinkii e. Nöo hën mbei te wan womi ta lobi ën mujëë, nöo hën da a ta lobi ën seei. 29 Biga leti kumafa na wan sëmbë ta buuse hënseei sinkii ma a ta lobi ën ta dëen njanjan ta tjubi ën faa musu dë bumbuu, nöo leti sö nöo Masa Jesosi ta lobi u dee sëmbë fëen ta sölugu u fuu musu dë bumbuu. 30 Biga u da dee kamiankamian fëen sinkii. 31 Fëen mbei a sikifi a Gadu Buku taa:

Ee wan womi i dë nöo i a’ wan mujëë fii,

nöo i musu kumutu disa i mama ku i tata go libi ku i mujëë, be i ku ën ko di wan.

32 Nöo di fa wan womi ku ën mujëë ta libi ku deseei dë, nöo a fesi a bi dë wan tjubitjubi soni di libisëmbë an bi fusutëen. Ma fa u dë aki, Gadu lei mi taa di libi u de dë kuma wan peentje ta lei u fa di libi u „Jesosi”, Keesitu ku dee sëmbë fëen dë.

³³ Wë nöö sö di soni dë e, dee sëmbë. Fa mi ta fan ku unu aki, nöö hën da hiniwan womi musu lobi ën mujëë kuma hënseei sinkii. Nöö söseei tu hiniwan mujëë musu lesipeki ën manu. Da sö.

6

Aki Paulosu ta fan ku dee mii

ku dee gaan sëmbë u de.

¹ Un dee mii, un musu piki unu mama ku unu tata buka e, kumafa a fiti biibima u Masa Jesosi. ² Ja sabi fa a sikifi a Gadu Buku nö? A taa: I musu lesipeki i mama ku i tata. Hën da di fosu wëti di dë ku wan paamusi a dendu taa, ³ ee i lesipeki i mama ku i tata nöö soni fii o waka bunu a di goonliba, nöö joo libi gaandi.

⁴ Nöö un dee gaan sëmbë, wan musu ta libi ku dee mii fuunu a wan fasi di na fiti e, te de ko ta hoi unu a bëë. Ma un musu kiija de a wan leti fasi ta lei de kumafa Masa Gadu kë u de musu libi.

Aki Paulosu ta fan ku dee saafu ku dee masa u de.

⁵ Nöö un saafu, un musu ta piki dee masa fuunu buka gaanfa ku fëëë seei, u di un ta lesipeki [Masa Jesosi] Keesitu hedi. Un musu du ën ku hii unu hati, leti kumafa un ta piki di buka u Masa Jesosi. ⁶⁻⁷ Wan musu ta wooko a sö wan fasi taa te di basi sai dë bifö un ta wooko bunu, ma te an sai dë nöö un bazia sindo fuunu. Biga te un wooko sö, nöö hën da un ta suku gafa a libisëmbë wojo nöö, ma na a Gadu. Ma un musu wooko leti kuma saafu u [Masa Jesosi] Keesitu, ta du andi Gadu kë waiwai. ⁸ Biga i sabi taa Masa Gadu ta paka hiniwan sëmbë hën paima kumafa i ta du bunu tjika, ee i dë saafuma, ee i dë fima.

⁹ Wë nöö söseei, un dee masa un musu libi bunu ku dee saafu fu unu tu. Wan musu ta bai de ta musu de ta da de gaan buka. Biga unu tuu abi di wan Masa di dë a liba ala, nöö an ta luku a fesi. Di wan fa nöö a ta si u tuu.

Aki Paulosu ta konda da dee sëmbë fa u de tei dee fetilai u Gadu u de musu feti ku didibi.

¹⁰ Wë nöö wan soni nöö fika bi fuu taki möön. Hën da fa unu ku Masa Jesosi ko di wan dë, nöö un musu tei di gaan kaakiti fëën di a abi faa heepi unu fuun ko dë gingin seei a di libi fuunu. ¹¹ Leti kumafa dee sodati ta bisi dee peipei soni u de nango a feti, sö nöö i musu wooko ku hii dee fetilai Gadu ta da u. Nöö te di didibi ko a i, nöö an o kisi i ku dee hogi kõni fëën a ta boi. ¹² Biga na ku libisëmbë sinkii ku nöngö u ta feti e, ma ku dee tiima dee dë a mundu a liba ala, dee hedima u dee hia didibi dee abi taki a di dungu ten u dë aki. ¹³ Nöö fëën

hedi i musu biinga seei fu te de dou a i nöö i dë kabakaba këëe ku dee fetilai Gadu da i fii wini de. Nöö joo taanpu gingin, fu te di feti kaba nöö joo dë di winima.

¹⁴Nöö seeka i seei sö: ta waka a dee tuutuu soni u Gadu baka söndö ganjan. Nöö te i du sö kaa, nöö hën da i dë seekaseeka kuma wan sodati dë ku wan degi banti nëen mindi faa go a feti.

Nöö i musu ta libi bunu a Gadu wojo. Nöö te i libi sö kaa, nöö hën da i dë seekaseeka kuma wan sodati di bisi wan felu soni ta tapëen hati.

¹⁵Nöö hiniwan juu i musu ta dë kabakaba fii go konda da sëmbë kumafa Gadu ta puu sëmbë a hogi basu ta da de böö. Nöö te i dë sö kaa, nöö hën da i dë ku susu taitai a i futu kuma wan sodati nango a feti.

¹⁶Nöö söseei hiniwan juu i musu abi biibi a Gadu liba. Nöö te i dë sö kaa, nöö didibi an o feni baaku a i faa kisi i. I o dë kuma dee sodati ta hoi wan pei felu soni goboo sö a de fesi fu de tapa dee faja piiwa u dee felantima.

¹⁷Nöö hiniwan juu i musu sabi tuutuu taa Gadu puu i didibi faja. Ja dë a di didibi basu möön. Nöö te i sabi sö kaa, nöö hën da i dë kuma dee sodati ta tjubi de hedi ku felu kaapusa.

Nöö i musu tei di wöutu u Gadu di di Akaa fëen ta da i. Hën da sëufangi fii kaa.

¹⁸Nöö hiniwan juu i musu ta tja hii dee fuka i abi tuu ko a Gadu fesi ku begi ku djëmë, kumafa di Akaa fëen ta manda i fii begi. I musu ta dë kabakaba fii ta begi da hii dee sëmbë u Masa Gadu nöömö. Ja musu wei möönsö.

¹⁹Nöö un musu begi da mi tu, dee sëmbë, be Gadu heepi mi u mi konda di buka fëen waiwai söndö fëëë, fu sëmbë sa ko sabi di pakisei fëen di a bi abi a fesi tjubitjubi nëen hati kumafa a bi kë heepi sëmbë tjika. ²⁰ Biga tjabukama fëen mi dë ta fan ku sëmbë nëen kamian. Fëen mbei de söötö mi ku bui buta a dunguwosu aki. Nöö un begi da mi u mi sa ta konda di Buka waiwai söndö fëëë kumafa, a fiti u mi musu kondëen da sëmbë.

Aki Paulosu ta tapa di biifi.

²¹ Wë kumafa libi u mi dë aki, dee sëmbë, nöö mi o manda Tikikusi be a ko piki unu be un sabi. Di womi dë dë wan bumbuu futuboi u Masa Gadu e. A dë wan sëmbë fuu, nöö u lobi ën seei. Nöö te a ko a unu ala, nöö a o piki unu kumafa hii soni u mi dë. ²² Fëen hedi mi mandëen ko a unu faa piki unu be un jei fa mi dë, be hati fuunu kötö.

²³ Söö. Wë dee sëmbë fuu dë, Masa Gadu u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu da unu böö. De musu heepi unu be un lobi unu seei ta hoi di biibi nango nöömö.

²⁴ Di bunuhati fasi u Masa Gadu musu dë ku unu ku hii dee oto sëmbë dee ta lobi Jesosi Keesitu a wan tuutuu fasi.

「Na soni möönsö. Mi, Paulosu, manda gaan odi da unu. A
tan sö.」

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Filipi

Wan wöutu a fesi.

Di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu, hën sikifi di biifi aki manda da wanlö biibima u Masa Jesosi dë a wan köndë de kai Filipi. Paulosu seei bi go konda di buka u Masa Jesosi da dee sëmbë aki tefa de bia ko piki di Buka ta biibi a Masa Jesosi. (Luku Tjab. 16.) Nöo hën di Paulosu kumutu a dee Filipi sëmbë ta paaja di Buka a köndëköndë tee wan pisi, hën lanti kisi ën tja go söötö a dunguwosu u Masa Jesosi hedi. Nöo hën dee Filipi biibima ko jei, nöo hën de manda wan sëmbë u de de kai Epafodisi go haikëën. Nöo di di sëmbë ko haikëën tefa a o toona go, nöo hën Paulosu sikifi di biifi aki manda tangi da dee Filipi biibima u di fa de libi ku ën. Söseei a manda lei de unfa u de libi kumafa Gadu kë.

Nöo fa a mbei di biifi aki, nöo a dë söötösöötö eti. An sikifi na un köndë a bi dë, a kandë a dë a Loomë. A sai dë ta haika lanti fu de musu kuutu soni fëën, ee de o kii ën ee de o puu ën.

Aki Paulosu ta manda odi da de.

¹ Wë dee sëmbë, mi Paulosu manda gaan odi da unu. Fa mi ta mbei di biifi aki, nöo mi ku Timoteo, nöo sö u dë aki, u dee futuboi fu Jesosi Keesitu. Nöo u ta manda di odi da hii unu tuu, un dee sëmbë a Filipi dee dë apaiti da Gadu fu di unu ku Masa Jesosi Keesitu ko di wan. U ta mandëën da un dee hedima ku dee basia u keiki tuu. ² Fa un sai dë, u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ta heepi unu ku de bunuhati e. De musu ta da unu böö.

Aki Paulosu ta begi ku wai

da dee sëmbë.

³ Wë dee sëmbë, hiniwan juu te mi ta mëni unu, nöo mi ta da di Gadu fuu di mi ta dini aki tangi fuunu hedi. ⁴ Hiniwan ten mi ta begi da unu tuu ku gaan piizii seei, ⁵ fu di u ku unu dë a di wan wooko makandi ta paaja di Buka u Masa Jesosi. Wë biga fu di ten un jei di Buka, nöo hën wë un tei ën, hën i si un dë ku mi makandi a di wooko fu te tide eti. ⁶ Nöo mi sabi taa di Sëmbë di seti di bumbuu wooko a unu hati dë, an o disëën a hafu pasi möönsö. Ma a o tjëën go dou fu te di daka Jesosi Keesitu o toona ko a goonliba aki baka.

⁷ Wë dee sëmbë u Filipi dë o, a fiti fa mi ta wai ku unu aki e. Mëni fuunu dë a mi hati. Biga fa Gadu naki mi di kölöku ku ën bunuhati aki fu mi sa ta tja di Buka u Masa Jesosi dëën, nöo mi sabi taa un tuu dë ku mi nëën makandi nöömö. Di juu

mi bi ta waka ta lontu ta biinga ku di Buka u sēmbē musu piki ēn, ta sitampu ēn a kamiankamian, nōō un bi dē ku mi nēēn kaa. Nōō fa de sōōtō mi a dinguwosu aki, un dē ku mi nēēn eti. Wan disa mi mōōnsō. ⁸ Nōō Masa Gadu seei dē kotoigima ta si mi hati kumafa mi ta hangī unu tjika e. Jesosi Keesitu hēn wē i si buta di gaan lobi fuunu a mi hati aki e.

⁹ Nōō te mi ta begi Masa Gadu da unu, dee sēmbē, nōō mi ta begi ēn fu di lobi fuunu musu ta gōō ku fusutan ku kōni nango nōōmō. ¹⁰ Biga te un dē sō kaa, nōō woon ko sabi unfa u wegi soni te un kaba luku ee undi da di mōōn bunu wan fuun tei. Nōō woon dē bumbuu sēmbē gbelingbelin seei sōndō fōutu te di daka dou di „Masa Jesosi„ Keesitu o toona ko a goonliba. ¹¹ Biga hēn o ta wooko a unu liba fuun ta libi bunu a hii futu, be sēmbē sa si. Nōō de o ta gafa Masa Gadu seei, nē fēēn o ta bai fuunu hedi. Sō wē u ta begi da unu e, dee sēmbē.

Aki ta lei taa di fa de sōōtō Paulosu dē, a a' wan heepi.

¹² Wē un dee sēmbē u mi dē o, mi kē fuun sabi taa di soni pasa ku mi aki, hēn wē mbei di paaja u di Buka u Masa Jesosi nango a fesi seei. ¹³ Biga hii dee wakitima u di Gaan Kōnu wosu aki palalaa dou, ku hii dee oto sēmbē aki, de tuu ko si taa na wan wojo soni mi du mōōnsō bifō de kisi mi bui buta aki. Ma fu di mi dē wan futuboi u „Jesosi„ Keesitu hedi hēn mbei. ¹⁴ Nōō hēn wē mbei gaan sē u dee oto sēmbē fuu dee ta biibi a Masa Jesosi aki ko tei taanga a mi, hēn de ko ta konda di Buka waiwai sōndō fēēē. Biga de si taa fa de kisi mi fu Masa Jesosi hedi aki, nōō ma a' toobi.

¹⁵ Fa u dē aki, a ko dē taa so sēmbē ko ta konda di Buka u „Masa Jesosi„ Keesitu ku felanti, fu di de ta haun ku mi. Biga de kē u nē u de musu bai kuma mi tu. Ma so sēmbē ta tjēēn ku limbohati, ¹⁶ ku lobi. Biga de sabi taa na wan hogi mi du mbei de sōōtō mi buta aki mōōnsō, ma fu di mi ta fia ku sēmbē u de sabi taa di Buka u ta tja aki, tuutuu soni a dē.

¹⁷ Fa dee sēmbē ta tja di Buka fu de feni nēbai hedi dē, nōō de an ta tjēēn ku limbohati e. Biga de ta mēni taa fa de ta du dē, nōō mōōnmōōn mi o fuka a di sitaafu mi dē aki. ¹⁸ Wē nōō andi seei mi abi u taki fu di soni dē, dee sēmbē? Biga ee de ta tjēēn ku limbohati mi ta wai. Ee de an ta tjēēn ku limbohati mi ta wai. Wē biga mōōnmōōn seei di Buka u Keesitu ta paaja nango a hii mundu.

Aki ta lei fa di libi u Paulosu

dē dēēn.

Nōō mi o ta wai nōōmō tu e. ¹⁹ Biga fa un ta begi da mi naandē, ku fa di Akaa u Jesosi Keesitu ta heepi mi tjika aki, nōō mi sabi taa mi o kumutu nōōmō a di sitaafu i si mi dē aki. ²⁰ Nōō mi abi di biibi a Gadu taa ma o du na wan soni fu sen

fëen musu kisi mi a bakaten. Ma mi o abi degihati fu mi sa tja miseei a wan bunu fasi, be „Masa Jesosi„ Keesitu feni gafa fu mi hedi kumafa a bi ta feni nöömö kaa, aluwasi ee mi libi ee mi dödë.

²¹ „Nöo fa i si mi ta fan aki, nöo mi dë kabakaba fu hiniwan u de tu soni dë e, dee sëmbë.“ Biga hii libi u mi dë a „Jesosi„ Keesitu kaa. Hii soni mi ta du kaa, nöo fëen hedi. Nöo ee mi dödë seei a o dë wan wini da mi „biga nëen ala mi o go.“ ²² Ma ee mi dë ku libi eti, nöo a kandë mi o sa heepi möön hia sëmbë fu de ko a fesi a di së u Gadu.

Fëen mbei ee a bi dë soni u mi tei, nöo ma bi o sabi undi u de mi kë. ²³ Biga mi kë de tuu. Mi kë kumutu a di goonliba aki go dë a „Masa Jesosi„ Keesitu ala. Di dë sa dë di möön gaan bunu soni da mi o. ²⁴ Ma nöo a dë möön fanöudu da unu fu mi fika a goonliba aki ta heepi unu eti.

²⁵ Hën mbei misikuma mi o fika tu, fu mi sa heepi hii unu tuu fuun sa ko möön fesi a di biibi un sai dë, ta wai ku ën. ²⁶ Nöo ee mi dë te mi toona ko a unu, nöo di wai di un ta wai ku Jesosi Keesitu dë kaa, nöo a o möön bigi eti.

Aki Paulosu ta da de taanga a dee sitaafu de ta tja.

²⁷ „Wë nöo dee sëmbë, fa soni o waka ku mi ku fa soni an o waka ku mi, nöo di dë ma sabi eti e.“ Ma unu, un musu tan ta libi nöömö kumafa a fiti dee lö sëmbë dee piki di buka u Keesitu. Ee mi toona ko a unu, ee ma ko a unu seei, ma mi musu ta jei fuunu nöömö taa un ta hoi dou ku wan hati, un ta tuwë gogo a wan së makandi fu sëmbë musu sabi taa di Buka u Masa Jesosi un ta biibi dë, a dë wan bumbuu buka.

²⁸ Fa so sëmbë ko dë felantima ku unu dë seei, dee sëmbë, ma wan musu panta e. Un musu ta hoi nango nöömö söndö fëëë. Nöo te un du sö, nöo de o ko si taa unu ta feni heepi a Gadu, ma de, de ta kaba a söso. Sö fuun libi ku dee felantima fuunu e, dee sëmbë. ²⁹ Biga fa un feni bunu a Gadu naandë fu di un nama ku „Jesosi„ Keesitu, nöo na fuun ta biibi nëen nöo a kaba e, ma fuun ta tja sitaafu fëen hedi tu. ³⁰ Nöo di sitaafu di un ta tja a Filipi ala, hën da di wan seei sitaafu un bi si mi tja dë, ku di un jei mi ta tja aki tu. Hën da u tuu ta tja di wan sitaafu makandi e, dee sëmbë.

2

Aki Paulosu ta manda de

u de libi makandi.

¹ Wë dee sëmbë o, fa unu ku Masa Jesosi Keesitu ko di wan naandë, nöo an ta da unu degihati nö? Fa a lobi unu tjika naandë, nöo hati fuunu an ta dë bööböö nö? Fa un kisi di Akaa u Masa Gadu dë, an ta heepi unu fuun libi makandi a wan suti fasi nö? Wan ko ta abi fii ku tjalihati da unu na unu nö? ² Ma

seei a fika wan soni eti o. Biga mi kē ta jei fuunu taa un tuu ta libi makandi ku wan hati nōömō. Mi kē ta jei taa un ta lobi unu seei ta fiti buka makandi ta biinga ku di wan soni nango nōömō.

³ Wan musu ta du soni fuun feni nēbai hedi e, dee sēmbē. Wan musu mbei taa i hei möön otowan tu, ma be i saka i seei da dee otowan fii ta luku de kuma de hei möön i. ⁴ Ja musu ta mēni fii wanwan soni nōō a kaba e, ma hibiwan fuunu musu ta mēni soni u di otowan fēen tu.

⁵ Dee sēmbē o, fasi fuunu musu djeesi di u Masa Jesosi Keesitu e. ⁶ Wē biga fa a sai dē, Gadu a dē. Hēn ku Masa Gaangadu abi di wan hei. Ma an bi biinga faa hoi ēn seei gingin a di hei a bi abi naandē e. Nōnō. ⁷ Ma a butēen a wan sē, nōō hēn a bazia ko a goonliba aki ko dē kuma wan futuboi u libisēmbē. Sinkii fēen bi dē leti kuma libisēmbē, ⁸ nōō de bi ta si ēn kuma libisēmbē nōō tu. Nōō hēn wē a ta sakēen seei ta piki Gadu buka teefa i si a dēdē gbolo. Nōō di dēdē a dēdē naandē, nōō hēn da di möön gaan sen dēdē u goonliba e. Biga de pekēen a lakpa pau kii. Sō a saka hēnseei tjika.

⁹ Nōō fa a du dē, nōō hēn wē mbei Masa Gaangadu weki ēn tja go buta a di möön kaba hei kamian u mundu. Hēn a dēen wan nē di hei möön hii nē, ¹⁰ taa hii mundu musu saka deseei nēen basu. Ee i dē a Gaangadu ala, ee i dē a goonliba aki, ee i dē a goonbasu seei, ma hibiwan sēmbē o saka tjökō kini a goon nēen fesi nōömō wan daka. ¹¹ Nōō hii mundu o ko piki taa Jesosi Keesitu hēn nōō da Masa. Nōō gaan nēbai seei hēn Tata Masa Gadu o kisi awaa.

Aki Paulosu ta lei de fa u de libi a oto sēmbē dendu.

¹² Wē dee lobi sēmbē u mi naandē, di mi bi dē a unu ala nōō un bi ta piki di Buka kaa. Nōō fa ma dē a unu mindi dē möön, nōō awaa seei un musu ta piki ēn möön eti e. Un musu ta biinga nōömō ku gaan lesipeki, ku panta u Gadu, be di heepi un feni nēen musu dē u sēmbē sa si a unu libi. ¹³ Biga hēnseei wē ta wooko a i hati fii kē du dee soni dee ta dēen piizii, nōō hēnseei ta toona da i taanga tu fii sa du de.

¹⁴ Nōō dee sēmbē, wan musu ta kuutu soni a buka ta fia ku sēmbē e. ¹⁵ Ma hii libi fuunu musu ko gbelingbelin sōndō föutu fu sēmbē sa si.

Fa dee oto sēmbē sai dē, de ta libi fanjanfanjan. Libi u de an ta kai ku Gadu möönsō. Ma un dee mii u Gadu musu dē a dee lö sēmbē naandē mindi leti kuma dee teeja a liba dee ta sēndē faja ta tuwē limbo a mundu. Sō di libi fuunu musu dē limbolimbo tjika. ¹⁶ Nōō dee sēmbē an dē a Masa Gadu sē o si taa unu abi dee wōutu dee ta da sēmbē di libi u teego. Nōō te un libi sō kaa, nōō mi o wai seei a di daka Masa Jesosi Keesitu

o toona ko e. Biga mi o si taa fa mi bi ta biinga ku unu dē, nōo ma wooko u sōsō.

¹⁷ Wē dee sēmbē, fa un ko ta biibi a Masa Gadu ta dini ēn naandē, nōo a dē kuma wan paima un ta tja go dēēn tangi e. Nōo ee a dē taa fu di Buka di mi ta konda aki hedi dēdē musu kii mi, nōo ma a' toobi. Mi o dē seei waiwai fu di dē. Biga di dēdē u mi o dē sō kuma mi mōkisi miseei ku di paima di un ta tja go dēēn dē. ¹⁸ Nōo unu seei tu, an o dē fuun kusumi fu di dēdē u mi hedi e, ma un musu ta wai ku mi fu di mi ku unu tuu sa tja di paima dē go da Gadu makandi.

Aki Paulosu taki soni u Timoteo.

¹⁹ Dee sēmbē o, fa mi dē aki mi a' di mēni taa abiti mōōn nōo Masa Jesosi o jabi pasi da mi u mi manda Timoteo ko haika unu. Nōo te mi jei unfa un dē, nōo mi o dē bōōbōō ku telu. ²⁰ Biga ma abi sēmbē aki kuma hēn mōōnsō di ta mēni unu ku hii ēn hati. Fa a sai dē, hiniwan juu a ta kē jei fa fuunu. ²¹ Ma dee otowan u ku de dē aki, de an dē sō e. De ta biinga ku deseei soni nōo. De aan toobi ku soni u Jesosi Keesitu wan bētē.

²² Ma unu seei sabi Timoteo. Fa mi ku ēn ta wooko makandi ta paaja di buka u Masa Jesosi, nōo a dē leti kuma wan mii ta heepi hēn tata a wooko. Sō a ta libi bunu ku mi tjika. ²³ Nōo fēēn hedi te mi jei andi o pasa ku mi aki, nōo mi o mandēēn hesihesi ko a unu be un jei. ²⁴ Ma mi a' di biibi a Masa taa abiti mōōn miseei sa ko a unu tu.

Aki Paulosu taa a ta manda Epafodisi toona go.

²⁵ Nōo dee sēmbē, un haika e. Mi si taa a dē fanōudu fu mi manda Epafodisi toona ko a unu baka. Di un mandēēn ko a mi aki faa sōlugu mi, nōo mi ku ēn libi suti seei kuma baa ku baa. U bi dē a di wooko makandi ta biinga seei fu di buka u Masa Jesosi musu paaja.

²⁶ Ma fa u dē aki, a ko ta hangi unu tee na soni. A ta mēni unu te a ta kusumi, fu di un bi jei taa a suwaki. ²⁷ Wē nōo a bi suwaki tuu o, tee a fika piki nōo a bi dēdē. Ma Gadu bi abi tjali u mi ku ēn tuu, hēn a heepi ēn fu ma musu tja sitaafu a sitaafu liba. ²⁸ Nōo fēēn mbei mi kē mandēēn ko da unu hesihesi be un si unu seei wojo ku wojo, nōo miseei hati o kōtō tu.

²⁹ Nōo fa i si a o ko a unu ala, nōo mi kē fuun kisi ēn hoi ku wai e, biga unu ku ēn tuu da sēmbē u Masa Jesosi makandi. Nōo sō wan sēmbē un musu a' lesipeki fēēn e, ³⁰ biga fu di wooko u Jesosi Keesitu hedi wē mbei a bi fika piki nōo a bi dēdē. A dē wan sēmbē an ta a' toobi ku ēn libi, ma a ta biinga kodo ta heepi mi a unu kamian, fu di wan sa dē ku mi aki.

3

Aki Paulosu ta bai de u de musu kōni ku dee sēmbē dee ta kē buta de a wēti basu.

¹ Wë un dee sëmbë u mi naandë, di unu ku Masa Jesosi ko di wan kaa, nõö un musu ta wai u di dë hedi.

Söö. Wë nõö fa a dë taa mi ta sikifi di wan seei soni da unu hibiwanten aki, nõö ma a' toobi. Ma mi o ta du ën nõömö biga mi si taa a dë wan soni di sa tjubi unu fu sëmbë an sa feni unu ganjan.

² Nõö mi o bai unu a wan soni e, dee sëmbë. Biga mi jei taa wanlõ daguhataböö sëmbë takulibima u goonliba ta ko a unu naandë u ko poi sinkii fuunu. „De taa un musu koti unu sinkii buta di maaka u Isaëli ufö un sa ko sëmbë u Masa Gaangadu.„ Ma wan musu piki de e!

³ Wë biga fa u dë aki, nõö u da dee sëmbë dee Gadu ta luku apaiti e, na dee sëmbë dee abi di maaka a sinkii. U da dee sëmbë Gadu buta di Akaa fëen a u hati fuu ta begi ën ta gafa. Nõö Jesosi Keesitu, hën wanwan u ta mëni faa heepi u. Hën wanwan u ta wai da, na di maaka dë möön.

⁴ Wë ee a dë taa Masa Gadu musu luku wan sëmbë a di fa de pai ën kiija a libisëmbë fasi, nõö misikuma sëmbë an sa möön mi a di dë. ⁵ Biga mi da wan Isaëli sëmbë seei dju. De pai mi a di lö u Benjamin, nõö baka aiti daka fëen, nõö hën de koti mi buta di maaka. Nõö a di së u dee Isaëli wëti fuu nõö mi bi dë basi seei, biga mi kisi lei fëen te mi ko wan Faliseima.

⁶ Ka mi bi ta du ën tjika dë, dee sëmbë, nõö mi nama ku dee Isaëli wëti fuu tee mi ko ta sitaafu dee biibima u Masa Jesosi seei „fu di de disa dee wëti dë u hoi.„ Ee i luku ën te i kaba, nõö i sa si taa mi bi ta hoi dee gaangaan pisi ku dee pikipiki pisi fu dee Isaëli wëti tuu. Hii sëmbë bi sa si taa mi bi dë söndö föutu a dee soni dë.

Aki ta lei andi da dee soni Paulosu ta kai gaan soni

nëen libi awaa.

⁷ Ma fa mi ko nama ku „Jesosi,“ Keesitu a baka aki, nõö dee lö soni i si mi bi ta kai gaan soni dë, nõö ma a' bisi ku de möön e. De ko dë söso soni da mi seei. ⁸ Nõö na de nõö, ma fa mi ko luku hii soni te mi kaba aki, nõö ma si na wan soni a mundu di dë möön bumbuu soni da mi möön leki fa mi sa ko sabi Jesosi Keesitu mi Masa. Fëen mbei hii dee oto soni tuu fia ko dë gaan söso soni seei a mi wojo, nõö hën wë mi disa de tuu. Biga Masa Jesosi hën wanwan tö nõö mi kë.

⁹ Fa mi ku ën ko nama aki, nõö mi kë ko bumbuu sëmbë a Masa Gadu wojo tuú, ma na fu di mi ta hoi wëti mbei e, ma fu di mi ta biibi a „Jesosi,“ Keesitu hedi. Wë biga te wan sëmbë i biibi nëen ufö Gadu ta tei i u bumbuu sëmbë tuutuu awaa.

¹⁰ Dee sëmbë o, di soni di mi kë, hën da u mi ko sabi Masa Jesosi gaanfa e. Mi kë feni di lö kaakiti dë a mi libi di bi weki ën baka a dëdë. Mi kë nama ku ën makandi a dee sitaafu dee a bi tjä. Nõö fa a piki Masa Gadu buka tefa dëdë kii ën dë, nõö

mi kë djeesi ën a di dë tu. ¹¹ Biga tee mi ko dë sö kaa, nöö mi abi di biibi taa mi o feni di njunjun libi di Masa Jesosi bi feni di a hopo baka a dëdë.

¹² Ma nöö fa mi ta fan aki seei, ma mi sabi taa ma dou ka fu mi dou eti e. Wë biga ma ko dë wan gbelingbelin sëmbë söndö föutu eti. Ma mi ta biinga nöömö fu mi musu ko kumafa Jesosi Keesitu bi kë u mi ko, di a tei mi ko sëmbë fëen. ¹³ Mi taki e, dee sëmbë, ma dou a di maaka dë eti e! Ma fa i si mi dë aki, a di biinga naandë nöö mi dë. Ma a' toobi ku dee soni dee bi pasa ku mi kaa, ma mi ta biinga seei ku dee soni dee dë a mi fesi ta ko. ¹⁴ Biga mi kë go dou fu mi wini di paima a Masa Gadu Köndë ala di a bi kai mi fu mi ko tei, fu di mi ku Jesosi Keesitu ko di wan.

¹⁵ Nöö fa mi ta fan ku unu aki, nöö uu dee sëmbë dee göö ko a fesi a di biibi, nöö be u tuu abi di wan pakisei a dee lö soni aki e. Ma ee wan sëmbë ja tifiهدي ku wan pisi fëen, nöö i disëen da Gadu, nöö a o da i fusutan fëen a bakaten. ¹⁶ Ma nöö di soni di u ko abi fusutan fëen kaa, nöö ku ën fuu libi e.

Aki ta lei kumafa dee biibima ku dee sëmbë an ta biibi tooka.

¹⁷ Nöö dee sëmbë o, un musu luku kumafa mi ta libi, nöö un djeesi mi e. Nöö te i si wan sëmbë ta libi a di fa u bi lei unu dë kaa, nöö un nama ku ën tu.

¹⁸ Biga wë fa u dë aki sëmëni sëmbë an dë ku u a wan së. Leti kumafa i si mi bi taki ën da unu sëmëni pasi kaa, nöö söseei mi o toona taki ën da unu wan pasi möön, ku gaan tjali a hati ku wata a wojo seei, taa sëmëni sëmbë ta libi felanti ku di dëdë Jesosi, Keesitu dëdë a di lakpa pau. De ta libi leti kuma an bi dë fanöudu faa bi musu dëdë da u.

¹⁹ Nöö fa i si de sai dë, nöö kaba seei de o kaba a söso go a didibi faja e. Biga dee taku hangi u de hati, nöö a de baka nöö de ta kule, teefa i si a ko kuma gadu u de de ta dini. A sen soni baka nöö de ta waka e, ta suku gafa. Fa de sai u de dë, dee soni u di goonliba aki tö nöö ta dë a de pakisei.

²⁰ Ma u wa dë sö e, baa. Fa u dë aki, u da goonmii u Masa Gadu Köndë, nöö ku gaan piizii seei u dë aki ta luku Masa Jesosi Keesitu di Heepima fuu, faa musu ko a u. Biga wan daka a o bazia ko a u nöömö. ²¹ Nöö te a ko, nöö a o tooka dee goonliba sinkii fuu aki buta ko kuma di fëen seei. Nöö ku di gaan kaakiti fëen di ta mbei hii soni saka nëen basu, nöö ku ën wë a o du ën e.

4

Aki Paulosu ta manda wan apaiti buka da wanlö sëmbë.

¹ Dee sëmbë u mi dë, mi lobi unu e, nöö mi ta hangi unu seei. Unu da dee sëmbë mi ta wai da. Fa un bia ko piki di Buka u Masa Jesosi di mi tja ko da unu naandë, nöö mi ta feni gafa a

Gadu fuunu hedi o. Nöo hën mbei wë mi kë fuun finga gingin a Masa Jesosi. Wan musu disëen möönsö.

² Nöo un de tu mujëe dë, Jodia ku Sentike, gaantangi mi begi unu taa be un ta dë makandi ku wan pakisei e, fa i si un tuu ta biibi a Masa Jesosi liba dë. ³ Nöo mi ta begi mi mati Sisigusi di mi ku ën bi ta wooko sô bunu dë, taa be a heepi de tu mujëe dë e. Biga de bi ta biinga seei ta heepi mi, mi ku de bi ta paaja di buka u Masa Jesosi makandi, u ku Kilemeti ku dee otowan tuu. Fa de sai dë, nöo de tuu në dë sikifisikifi a Masa Gaangadu buku ala fu de feni di libi u teego.

Aki Paulosu ta lei de möön

fa biibima musu libi.

⁴ Nöo un haika e, dee sëmbë. Fa un ta biibi a Masa Jesosi liba dë, nöo sösö wai nöo fuun ta wai e. Mi o taki ën da unu wan pasi möön taa un musu ta wai nango nöömö. ⁵ Nöo un musu ta libi ku saka fasi a hii sëmbë dendu be de ta si, biga abiti möön nöo Masa Jesosi o toona ko.

⁶ Nöo wan musu ta booko hedi a na wan soni e, ma un musu ta begi Masa Gadu nöömö ta dëen tangi. I musu ta tja hii dee fuka fii nango ta konda dëen, ⁷ nöo a o da i kötöhati. Nöo di kötöhati di a o da i dë o bigi pasa hii sëmbë fusutan, nöo a hoi hii pakisei fii ku i hati tuu a Jesosi Keesitu liba.

⁸ Nöo dee sëmbë u mi dë, fa i si un sai dë, pakisei fuunu an musu ta dë a poipoi soni e. Ma dee soni dee dë tuutuu ku dee dë fanöudu ku dee soni dee dë leti, dee soni dee dë gbelingbelin a Gadu wojo, ku dee soni dee dë u lobi, ku dee soni dee dë u kai gaan soni, a dee lö bumbuu soni dë nöo fuun musu buta pakisei e. Wë biga dee soni dee dë u gafa nöo musu ta dë a unu hati un ta mëni.

⁹ Nöo hii dee soni un bi lei a mi tuu ku dee un bi si mi ta du, nöo de fuun ta du e. Nöo Masa Gaangadu di nöo ta kötö sëmbë hati o dë ku unu.

Aki Paulosu manda tangi da

dee sëmbë bi heepi ën.

¹⁰ Dee sëmbë o, mi ta wai seei ta da Masa tangi fu di mi si maun fuunu möön e. Biga mi ko sabi taa un ta mëni mi eti. Ma fa i si mi taki ën dë seei, ma mi sabi taa un bi ta mëni mi nöömö. Wan bi disa mi, ma di wan bi feni sëmbë nöo hën wë mbei.

¹¹ Ma fa mi ko ta wai aki seei, ma an dë taa mi bi dë fukafuka e. Biga mi lei kaa u mi dë tifihedi hiniwan juu ku dee soni dee mi abi. ¹² Biga fa mi dë aki, nöo mi saandi de kai fuka. Söseei mi sabi unfa a dë te mi abi hia. A dee fasi dë tuu mi lei u mi libi. Ee mi abi, mi sabi unfa u libi taa mi abi. Ee ma abi, mi sabi unfa u libi taa ma abi. Mi lei u mi njan hia te mi abi hia,

nöö mi lei u tja hangı te ma abi soni u njan. ¹³ Hiniwan sootu pei soni di ko a mi, nöö mi dē tıfıhedi ku  n kaa, biga  Masa Jesosi  Keesitu ta da mi kaakiti.

¹⁴ Ma t kuseei fa un du d , nöö h n da un du bunu e, dee s mb , biga un nama ku mi a dee sitaafu dee i si mi ta tja aki.

¹⁵ N o s  mi ku unu bi d  kaa e. Biga unu seei sabi taa di ten di un bi ko piki di Buka njunjun, nöö dee oto biibima a dee k nd k nd  an bi ta libi ku mi kumafa mi ku unu bi libi. W  biga di ten mi kumutu a di pisiwata u Masadonia a unu ala u go paaja di Buka a dee oto k nd , nöö unu wanwan nöo da s mb  di bi ta manda soni da mi. ¹⁶ Fa mi dou a Tesalonika seei, nöö h n un seti manda soni da mi wante te dou s m ni pasi, dee soni dee mi bi abi fan udu.

¹⁷ Ma nöo fa i si mi ta fan aki, dee s mb , an d  taa un musu ta manda soni da mi hiniwan juu e. Ma mi k  fuun ta libi a s  wan bunu fasi nango n om , be di paima fuunu di woon feni a Gadu musu ta g o nango n om  tu.

¹⁸ Fa un manda dee soni a Epafodisi da mi aki, nöo mi abi soni te a hia awaa. Soni seei an fuka mi m on. N o na mi nöo un da e, dee s mb , ma Masa Gadu seei w  un da tu. W  biga di bunu di un du mi aki, nöo a suti d en. A d  leti kuma wan paima un tja ko d en, nöo h nseei ta wai ku unu tu. ¹⁹ N o fa a d  di Gadu u mi  ku unu  aki, nöo a abi s m ni gudu e, nöo a o da unu hiniwan u de di un abi fan udu. A o da unu  n te a hia tjika pasa maaka seei, fu di unu ku Jesosi Keesitu ko di wan.

²⁰ W  nöo Masa Gadu u Tata, h n musu feni gafa ku n bai n om . A tan s .

Aki Paulosu tapa di biifi.

²¹  S o. W  ma a soni u taki m on m on leki, mi ta manda gaan odi da hii un dee s mb  ala tuu, dee Gadu ta luku apaiti fasi fu di unu ku Jesosi Keesitu ko di wan. N o dee oto s mb  fuu dee d  ku mi aki, nöo deseei ta manda gaan odi da unu tu.

²² S seei hii dee oto s mb  u Masa Jesosi u di k nd  aki tuu ta manda odi da unu tu. N o dee s mb  fuu dee ta d  a di wosu u di Gaan K nu ta manda gaan odi da unu apaiti.

²³ S o. W  aki mi tapa di biifi taa Masa Jesosi Keesitu musu tja unu ku  n bunuhati e, dee s mb . A musu ta tii unu akaa. A tan s .

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Kolosën

Wan wöutu a fesi.

Di ten Paulosu bi dë a dunguwosu, nöö hën a manda di biifi aki go wasiköi dee biibima u Masa Jesosi a di köndë de kai Kolosën, fu de an musu kumutu a di biibi. Biga a jei taa sëmbë ta ko ta ganjan de dë. De ta lei de wan oto fasi u de dini Gadu taa de musu hoi peipei wëti. Ma Paulosu taki da de taa de an musu buta deseeri a wëti basu möön. Biga de abi Masa Jesosi, nöö a tjika kaa.

Aki di biifi seti.

¹ Wë dee sëmbë, mi da Paulosu e, wan u dee tjabukama u Jesosi Keesitu de ta kai apösutu di Masa Gadu buta ku ën seei kë fu mi ta tja di buka fëën dëën. Nöö mi ku u baaa Timoteo ² ta manda gaan odi da un dee sëmbë u Masa Gadu a Kolosën ala, dee ta biibi a Masa Jesosi Keesitu liba ta piki ën buka nöömö. Masa Gadu u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu ta tja unu ku de bunuhati e. De musu da unu böö.

Aki Paulosu ta wai fu di dee sëmbë piki di buka

u Masa Jesosi.

³ Wë nöö dee sëmbë, fa u ta begi hiniwanten da unu aki, nöö u ta da di Tata u Masa Jesosi Keesitu tangi fuunu hedi e. ⁴ Biga u ta jei u di libi fuunu kumafa un ta biibi a Jesosi Keesitu liba tjika, ku di fa un ta lobi hii dee oto sëmbë fëën dee ta waka nëën baka. ⁵ Sensi di un jei di tuutuu Buka u Gadu taa a abi wan suti libi nëën köndë u da unu, nöö hën un piki ën, hën un bia ko ta libi kumafa di Buka taki.

⁶ Nöö di Buka u ta taki aki, nöö hënseei da di Buka di ta paaja a hii goonliba fa u dë aki e. Möönmöön sëmbë ta piki ën ta bia de libi, leti kumafa unu seei bi piki ën di un jei taa sö wan bunuhati fasi Gadu abi tuu.

⁷ Nöö fa un jei di Buka dë, nöö u fusutan taa Epafasi, hën tjëën ko da unu ala. Nöö a dë wan futoou futuboi u „Jesosi„ Keesitu e, di ta wooko ku u aki faa heepi unu ala. A dë wan sëmbë di u lobi aki seei. ⁸ Nöö hën seei konda da u kumafa di Akaa u Masa Gaangadu buta di lobi fëën a unu hati.

Aki Paulosu begi da dee sëmbë.

⁹ Nöö fëën mbei di mi ku Timoteo jei sö fuunu, nöö hën u ta begi Masa Gadu da unu nöömö, fuun musu ko sabi bumbuu fa a kë fuun musu libi, be un abi di fusutan ku telu di di Akaa u Masa Gadu ta da u. ¹⁰ Nöö u ta begi tu fuun sa ko libi bunu

nëen wojo, leti kumafa a fiti u dee sëmbë fëen musu ta libi. U ta begi fuun musu ta libi bunu ku sëmbë a hii fasi nango nöömō. Mōönmōön un musu ko sabi Masa.

¹¹ Nöö u ta begi ën tu faa musu da unu di kaakiti fëen a unu libi e. Biga di kaakiti u Gadu bigi te pasa maaka, nöö ee a ta wooko a unu nöö woon a' taihati a soni. Woon sa tei hii dee soni dee ta miti unu ku pasensi, ku wai a hati seei. ¹² Woon ta da u Tata Masa Gadu tangi nöömō, u di a seeka u buta fuu feni dee bunu dee a abi u da u dee sëmbë fëen, dee dë nëen tii basu ta waka a di limbo fëen.

Sö u ta begi da unu e.

Aki Paulosu ta konda da de

fa Masa Jesosi hei tjika.

¹³ Dee sëmbë o, Masa Gaangadu puu u a di së u dungu, hën a tja u ko buta a di Tii u di lobi Womi Mii fëen basu. ¹⁴ Nöö di a du sö kaa, nöö wa o tja di sitaafu u dee hogilibi fuu mōön e. Biga di Womi Mii u Gadu dë paka di paima puu u a Gadu bëë kaa.

¹⁵ Fa Masa Gadu sai dë, dee sëmbë, na wan sëmbë si ën ku wojo wan daka e, ma ee i si di Womi Mii fëen dë nöö hën da Masa Gadu seei i si dë kaa. Biga di wan sëmbë nöö de dë. Nöö hën fosu bi dë bifō hii soni u mundu ko, nöö a dë hedima u hii soni Gadu mbei.

¹⁶ Biga di Womi Mii fëen dë seei bi mbei hii soni. Dee soni dë a Masa Gadu Köndë a liba ala ku dee teeja u mundu ku dee soni a goonliba aki tuu, hën mbei de. So u de i sa si ku wojo, so u de ja sa si ku wojo seei, ma hën wanwan mbei hii de tuu. Nöö a mbei hii dee takima a goonliba aki, ku dee makiti a mundu ala tu.

Dee soni u taki dë tuu Masa Gaangadu manda di Womi Mii fëen faa mbei e, dee sëmbë, nöö fëen hedi hii dee soni dë tuu bi musu dë fëen wanwan tō. ¹⁷ Hën fosu bi dë ufō hii dee lö soni dë ko, nöö ku ën kaakiti a ta hoi de tuu fu de an musu booko pisipisi paaja fanjanfanjan.

¹⁸ Nöö fa u ku Masa Jesosi dë aki, nöö Masa Jesosi hën da hedi fuu e, nöö u da di sinkii fëen. Biga leti kumafa wan sëmbë hedi abi taki fëen sinkii, nöö sö Masa Jesosi abi taki a u dee sëmbë fëen liba. Hën abi di libi ta da u tu, biga hën da di fosu sëmbë di bi weki kumutu a dëdë. Fëen mbei a dë mōön hei mōön hii soni u mundu tuu.

¹⁹ Fa Masa Jesosi bi ko a goonliba aki, dee sëmbë, «nöö a ko ku libisëmbë sinkii» ma a bi dë Gadu seei gbelin e. Biga sö hën Tata bi kë fa a musu dë. ²⁰ Hën seei Masa Gadu tei faa musu paka di paima da u. Nöö hën a dëdë a di lakpa pau tuwëen buuu a goon paka da u te a kaba. Nöö hën i si a ko dë taa Masa Gadu ku hii soni u mundu sa toona ko bunu baka, dee u liba ala ku dee u goon aki tuu.

„Sö di Womi Mii u Gadu du da u e.”

Aki Paulosu ta konda fa Gadu manda di Mii fëen faa seeka libi fuu da u.

²¹ Dee sëmbë o, a fesi unu ku Gadu bi dë felantima e. Biga hii dee pakisei ku dee wooko fuunu tuu bi dë hogi nëen wojo. ²² Ma fa u dë aki, unu ku ën ko bunu u di Masa Jesosi dëdë da u hedi. Di libisëmbë sinkii fëen di a bi abi, ku ën a dëdë da u, faa seeka u buta gbelingbelin söndö föutu faa tja u ko da Gadu. Hën mbei kaagi fuunu an dë a Gadu möön. ²³ Ma un musu ta biibi nango nöömö e, dee sëmbë. Un musu dë gingin ta mëni dee bakaten bunu woon feni nëen, dee un bi jei a di Buka di a manda da unu.

Aki Paulosu ta biinga ku dee sëmbë u Masa Gadu u de feni di bunu di Gadu kë da de.

Nöö di Buka i si u ta taki aki, a paaja a hii goonliba kaa. Mi seei ko dë wan sëmbë di ta kondëen nöömö tu. Hën da wooko u mi kaa. ²⁴ Nöö mi ta tja gaan sitaafu u di wooko Gadu da mi u mi ta du da unu e. Ma ma a' toobi. Mi ta du ën waiwai seei. Biga di sitaafu mi ta tja aki, nöö a dë wan pisi u di sitaafu di bi fika u „Masa Jesosi.” Keesitu musu tja u dee sëmbë fëen hedi, dee dë kuma hën sinkii. Mi ta heepi tja dee sitaafu go dou.

²⁵ Nöö söseei mi ko dë wan futuboi fuun dee sëmbë u Masa Gadu tu. Biga hënseei buta mi u mi heepi un „dee sëmbë dee na Isaëli sëmbë.” A manda mi u mi konda di Buka fëen da unu, be un tuu jei hii soni fëen. ²⁶ Nöö di Buka aki sö, a bi dë wan tjubitjubi soni fu sensi seti u goonliba, ma fa u dë aki Masa Gaangadu mbei a ko limbo da u dee sëmbë fëen. ²⁷ Biga a kë fuu ko sabi di gaan bunu di a kë da hii sëmbë.

Nöö di gaan waiti bunu u ta taki aki, hën da te i ko piki di buka, nöö Masa Jesosi Keesitu seei o ko ta libi a i hati, „ee i da Isaëli sëmbë, ee ja dë Isaëli sëmbë.” Nöö te di juu dou faa toona ko kisi di nëbai fëen a goonliba aki, nöö i seei o dë a dendu tu.

²⁸ Fëen mbei wë u ta konda dee soni u Jesosi Keesitu da hii sëmbë e. U ta bai de ta lei de ku hii di kõni di u abi, be de sabi fa u de libi, fu te di juu dou fu de dou a Gadu fesi nöö de o dë gbelingbelin sëmbë kumafa Gadu kë. ²⁹ Hën da di soni mi ta biinga da e, ku hii di gaan kaakiti Gadu ta da mi u mi du di wooko fëen.

2

Aki Paulosu ta begi dee sëmbë u de hoi di biibi de ta biibi a Masa Gadu.

¹ Wë nöö fa mi ta biinga taanga aki, nöö fuunu hedi wë e, dee sëmbë, un dee biibima a Kolosën dë ku dee u Laodisea, ku dee otowan dee an si mi fesi wan daka. ² Mi ta wooko sö

fuun musu kisi degihati, be un dë ku wan hati ta lobi unu seei. Biga te un ta libi sō kaa, nōō woon ta fusutan soni u Gadu gbelingbelin seei. Nōō woon ko sabi dee tjubitjubi soni u „Masa Jesosi, Keesitu awaa, dee Gadu u Tata bi abi nēen pakisei a fesi. ³ Nōō te wan sēmbē i ko sabi Masa Jesosi kaa, nōō joo feni kōni ku fusutan e. Biga hēn nōō abi dee gaan gudu dē.

⁴ Nōō mi ta konda dee soni aki da unu, dee sēmbē, u sēmbē an musu ko ganjan unu ku dee bōdjēebōdjēē fan u de. ⁵ Biga aluwasi ee miseei an dē a unu mindi seei, ma mi hati dē a unu ala. Nōō te mi jei taa un dē gingin a pasi ta biibi „Jesosi, Keesitu ku wan hati nango, nōō mi ta wai seei.

⁶ Wē dee sēmbē, fa i si un tei Jesosi Keesitu ko unu Masa dē kaa, nōō ku ēn nōō un musu ta libi e. Biga unu ku ēn ko di wan. ⁷ Nōō un musu dē a Masa Jesosi kuma wan pau di hēn lutu go fundu a goon. Un musu ta biibi ēn taanga nango mōōnmōōn, leti kumafa i si de bi lei unu dē. Nōō hiniwan juu un musu ta dē ku tangi seei a unu hati u dee soni a bi du da unu.

Aki Paulosu ta bai de taa de an musu mbei sēmbē ganjan de buta a wēti basu mōōn.

⁸ Nōō un haika, dee sēmbē. Un musu kōni e, be na wan sēmbē musu ko lei unu wan oto fasi fuun dini Gadu. Biga de o ko biinga u de wini unu ku dee sōsō lei u di goonliba aki taa ee i kē dini Gadu nōō i musu hoi dee peipei wēti u de, dee deseai mbei. Ma wan musu piki e. Biga dee lō lei dē an kumutu a Keesitu, ma a libisēmbē pakisei ku dee makiti dee ta tii goonliba de kumutu.

⁹⁻¹⁰ Wē biga di unu ku Masa Jesosi ko di wan kaa, nōō soni an ta makei unu mōōn e. Biga fa Masa Jesosi dē wan libisēmbē seei, ma Gadu seei gbelin a dē. Hēn nōō da di hedima u hii dee basia u Masa Gadu Kōndē, nōō a hei mōōn hii dee didibi tuu a mundu ala. Hii soni dē nēen basu, nōō nēen hii soni fuu dē.

¹¹ Nōō di unu ku ēn ko di wan kaa, nōō hēn Masa Gadu maaka unu u sēmbē musu sabi taa un da sēmbē fēen. Ma di maaka fuunu, hēn an dē a sinkii kuma di u dee Isaēli sēmbē e. Nōō na libisēmbē maaka unu tu, ma „Jesosi, Keesitu seei hēn maaka unu. Biga a puu dee takuhati fasi fuunu tuwē.

¹² Nōō fa un kisi dopu dē, dee sēmbē, nōō hēn ta lei taa un kaba ku di awoo libi fuunu. Biga di de kii Masa Jesosi bei, nōō unu ku ēn wē de bi bei makandi dē e. Nōō Gadu weki ēn puu a dēdē dēen njunjun libi dē, nōō hēn da unu ku ēn tuu kisi wan njunjun libi makandi. Biga un ko ta biibi taa Gadu abi kaakiti te tjika u puu unu a hogilibi basu.

¹³ Nōō a fesi un bi ta bōō nōō, ma wan bi dē ku libi eti e. Biga unu ku Masa Gadu bi dē paatipaati u dee hogihati libi fuunu hedi. Wan bi dē sēmbē u Gadu kuma u dee Isaēli sēmbē, dee bi

abi dee wëti u Gadu. Ma fa Masa Gadu weki Masa Jesosi puu a dëdë dëen njunjun libi dë, nöö a da unu njunjun libi tu. Biga unu ku ën ko di wan. A puu unu a bëë u hii dee hogi du fuunu.

¹⁴ A fesi un bi a' föutu a Gadu, nöö un bi musu kisi sitaafu kumafa Gadu bi buta, fu di un bi booko dee wëti fëen. A dë kuma hii dee wëti tuu dee u bi poi bi dë sikifisikifi a pampia, ma nöö hën Gadu tei di pampia naandë tja go peka a di lakpa pau ku Masa Jesosi, be a kaba ku dee wëti naandë. ¹⁵ Nöö a di lakpa pau dë seei tu, naandë Masa Jesosi wini hii dee didibi ku dee makiti u de tuu fiaa kaba de a sösö. A da de sen a hii mundu wojo, be hën wanwan nöö dë winima.

¹⁶ Söö. Wë nöö dee sëmbë, wan musu mbei na wan sëmbë toobi unu möön a di së u dee lö wëti dë e. Ee de ta kuuu unu taa wan ta hoi dee tjina u njanjan ku soni u bebe, ee nasö saba, ee nasö dee oto pepei daka de ta hoi, nöö wan musu a' toobi ku de e. ¹⁷ Biga dee tjina u bi ta hoi dë bi dë wan soni nöö u bi ta du fuu ta mëni di ko u „Jesosi„ Keesitu a bi o ko. Ma fa u dë aki a ko kaa e, nöö an dë fanöudu fuu hoi dee lö wëti dë möön.

¹⁸ Nöö söseei wan musu piki ee wan sëmbë ko a unu ku gaan sakafasi ta taki taa Masa Gadu bi lei ën wan soni, nöö fa a lei ën dë nöö a si taa wan ta libi bunu. Sö wan libi wan o feni paima fëen, biga wan ta saka unu seei kumafa a fiti ta begi dee basia u Masa Gadu köndë. Sö so sëmbë ta fan.

Ma nöö te wan sëmbë ko taki sö wan soni da unu, nöö wan musu piki ën e. Biga dee lö sëmbë dë ta mëni taa de bumbuu möön hii sëmbë, ma na tuu. Gaan fasi ku dee taku pakisei u libisëmbë nöö de abi sö. ¹⁹ Fa de sai dë, de disa Masa Jesosi gaanduwe. Ma hën da di Hedima fuu di ta sölugu u ta seeka fuu ko dë kumafa Gadu kë. Hën ta hoi hii u tuu makandi kumafa dee tatai u sinkii ta hoi di sinkii fii makandi faa sa göö kumafa a dë fanöudu.

²⁰⁻²¹ Wë nöö dee sëmbë, kumafa u taki dë, unu ku „Masa Jesosi„ Keesitu dëdë makandi e, nöö un ko a wan njunjun libi dendu. Un kaba ku dee awoo guwenti fuunu dee un bi abi, ku dee awoo fasi u di goonliba aki. Nöö an dë fuun hoi dee gaduwëti dee libisëmbë ta buta da unu möön e, taa ja musu panjan disi, ja musu tesi di dë, ja musu nama a di soni dë.

Nöö di un kaba ku de kaa, nöö faandi mbei un musu toona go ta libi a pepei wëti basu möön baa? ²² Biga dee lö soni dë an dë wan wojo soni möönsö. Tuu u de di dë kaa, biga libisëmbë wëti nöö de dë.

²³ Nöö dee sëmbë dee ta lei i de, a djei taa de köni fu di de ta konda da i taa a sö wan fasi i musu ta dini Gadu. De taa i musu saka i seei gaanfa, be sëmbë si taa ja dë wan wojo soni. I musu ta pena i seei sinkii ta dëen sitaafu. Ma fa de taki ën dë seei, ma na köni de köni sö e. Biga dee lö wëti dë an ta puu dee taku hangi fii hati da i.

3

Aki Paulosu ta taki da de taa de musu suku dee soni u Masa Gadu dee a ta kai gaan soni.

¹ Dee sëmbë o, di unu ku „Jesosi„ Keesitu weki makandi ko a wan njunjun libi dendu naandë, nöö fëen mbei hati fuunu musu dë a dee soni u Gadu Köndë ala e, ka Masa Jesosi dë sindosindo a di letimaun së u Gadu. ² Wan musu ta buta pakisei a dee soni u di goonliba aki möön e, ma be un buta pakisei fuunu a dee soni u Gadu Köndë ala.

³ Biga fa unu ku „Jesosi„ Keesitu dëdë makandi dë, nöö dee soni u di goonliba aki an dë wan wojo soni da unu möön. Biga na di tuutuu libi fuunu disu eti e. Di waiti libi di un abi, nöö a dë tjubitjubi a „Masa Jesosi„ Keesitu ala. Biga u ku ën dë di wan, leti kumafa hën ku Gadu seei dë di wan. ⁴ Nöö te a toona ko a goonliba aki baka u kisi di nëbai fëen, nöö unu seei o dë a dendu tu e, nöö sëmbë o si di tuutuu libi fuunu di un abi awaa.

Aki Paulosu ta bai de u de disa dee takulibi u goonliba.

⁵ Wë nöö dee sëmbë, di un sabi sö kaa, nöö un musu kaba ku dee takulibi u di goonliba aki e, kuma mötjö libi sö, fanafiti libi, dee taku hangi a di së u manu ku mujëe, langawojo u soni. Wë biga ee i a' langawojo, nöö i dë leti kuma dee sëmbë dee ta waka a oto gadu baka. ⁶ Nöö fu dee lö soni dë hedi Gadu o kuutu dee sëmbë dee an kë piki ën buka. A o sitaafu de ku gaan hatiboonu.

⁷ Nöö a fesi unu seei bi dë kuma de tu, ta libi a di leiki u dee taku hangi fuunu hati. ⁸ Ma fa u dë aki nöö wan musu libi sö möön e, dee sëmbë. Un musu kaba ku dee lö libi aki fiaa: dee hatiboonu fasi, buuse sëmbë, du soni ku otowan ku hogihati, ta guunjan di otowan fii ta tjëen ta kosi, ta taki dee dëwojo taki dee na fiti. Dee soni dë an musu dë a unu seei. ⁹ Ja musu ta lëgëdë ta mindi soni da di otowan fii ta ganjëen. Biga i kaba ku hii dee awoo takuhati fasi dee un bi abi.

¹⁰ Masa Gadu da i wan njunjun hati kaa e, nöö a ta seekëen faa ko dë kuma di fëen seei. Nöö möönmöön i sabi ën, möönmöön joo ko dë kuma hën. ¹¹ Nöö antoobi möön aluwasi ee i dë Dju sëmbë, ee ja dë Dju sëmbë, ee i koti di maaka u Dju, ee ja koti ën, ee i sabi soni, ee ja sabi wan wojo soni, ee i dë saafuma, ee i dë fiima. Biga di wan kodo sëmbë nöö u dë. Masa Jesosi hën nöö u tuu ta kai gaan soni. Hën nöö ta dë a u tuu hati.

Aki Paulosu ta konda da de fa u de musu libi bunu a goonliba.

¹² Dee sëmbë o, fa Masa Gadu tei u buta apaiti fëen seei aki, nöö a lobi u gaanfa e. Nöö fëen mbei un musu a' tjalihati u otowan. Un musu libi ku ën ku bunuhati, ku saka fasi. Nöö un musu abi sapifasi ta mëni di otowan fii ta hoi pasensi dëen.

¹³ Un musu a' tifihedu da unu na unu e. Ee i ku sëmbë a' soni, nöö ja musu hoi ën a bëë, leti kumafa „Masa Jesosi,“ Keesitu an ta hoi i a bëë.

¹⁴ Nöö u hii dee libi aki tuu, nöö lobi hën da di mama u de e. Biga te un lobi unu na unu, nöö un sa libi makandi ku wan hati kumafa Gadu kë.

¹⁵ Fa un ko a „Masa Jesosi,“ Keesitu dë, dee sëmbë, nöö un ko dë bööböö. Fëen mbei na wan toobi musu dë a unu mindi. Biga un tuu dë di wan sinkii, nöö Gadu kai unu fuun ta libi makandi ku wan hati. Nöö un musu ta da Gadu tangi nöömö e.

¹⁶ Nöö un musu sabi dee wöutu u „Masa Jesosi,“ Keesitu bunu ta piki de nango nöömö. Un musu ta lei unu seei dee soni u Masa Gadu ta fan ku unu na unu ku fusutan ta kanda dee kanda dee dë a Gadu Buku ku dee di Akaa u Gadu ta da unu. Un musu ta gafeën ku hii unu hati ta dëen tangi nöömö fu dee soni dee a du da unu.

¹⁷ Nöö fa un ko dë sëmbë u Masa Jesosi aki, nöö hii dee soni un ta du ku dee un ta fan tuu musu kai ku ën e. Un musu ta da u Tata Masa Gadu tangi nöömö, biga Masa Jesosi jabi di pasi da u kaa fuu sa tja tangi ko dëen.

¹⁸ Nöö un dee mujëë, un musu ta piki unu manu buka a soni e. Biga sö a fiti biibima u Masa Jesosi fu de musu libi.

¹⁹ Nöö un dee womi dee abi mujëë a wosu, un musu lobi dee mujëë fuunu. Wan musu libi hogi ku de e.

²⁰ Nöö un dee mii, un musu ta piki dee gaan sëmbë fuunu buka a hii soni, biga sö Masa Jesosi kë fuun ta libi.

²¹ Nöö un dee tata, wan musu libi ku dee mii fuunu a wan fasi te de ko ta lasi hati e.

²² Nöö un dee sëmbë dee ta wooko a oto sëmbë basu, un musu ta piki dee basi fuunu buka e. Na te de sai dë ufö, kuma un ta suku gafa a libisëmbë. Nönö. Ma un musu piki de buka ku hii unu hati fu di un ta lesipeki Masa. ²³ Nöö fëen mbei hiniwan soni di woon ta du kaa, nöö un musu ta du ën ku hii unu hati. Biga na libisëmbë un ta wooko da e, ma Masa hën un ta wooko da. ²⁴ Nöö fa a dë Masa fuu dë, nöö hën o paka u di paima leti kumafa a paamusi u kaa, fu di u dë sëmbë fëen. ²⁵ Söseei tu, a o sitaafu hiniwan sëmbë di ta du hogi, leti kumafa a fiti dee du fëen. Biga an ta luku a fesi.

4

¹ Nöö un dee sëmbë ta a' sëmbë ta wooko a unu basu, un musu ta libi bunu ku de kumafa a fiti. Biga i seei sabi taa i abi wan Masa a i liba tu di ta dë a Gadu Köndë ala.

Aki Paulosu ta taki soni u begi.

² Nöö wan musu wei fu begi Gadu e, dee sëmbë. Ma hiniwan juu un musu ta dë kabakaba fu un begi ën ku hii unu pakisei, nöö un musu ta dëen tangi nöömö u di heepi di a ta heepi u.

³ Nöo un musu ta begi da u tu, dee sëmbë, u Gadu musu da u pasi fuu ta konda di Buka, be sëmbë jei dee tjubitjubi soni u Gadu dee bi ko a limbo a „Jesosi„ Keesitu. Di Buka dë, fu di mi ta kondëen, fëen mbei wë i si de bui mi buta aki. ⁴ Nöo un ta begi da mi o, u mi sa kondëen limbolimbo nöömö, be hii sëmbë musu sa fusutëen. Biga hën da di wooko u mi kaa.

Aki Paulosu ta lei dee sëmbë kumafa de musu libi a dee sëmbë dee an ta biibi dendu.

⁵ Nöo te un dë a dee sëmbë dendu dee an ta biibi Masa Jesosi, nöo un musu mëni unu seei fuun ta libi ku fusutan e. Wan musu lasi di okasi fii du wan soni di sa tja heepi ko. ⁶ Nöo te woon fan ku sëmbë, nöo un musu fan a wan bunuhati fasi. Wan musu ta fan sösö soni, ma di fan fuunu musu abi goma. Nöo un musu sabi fa fuun ta piki dee sëmbë dee o ta hakisi unu soni, kumafa a fiti wan biibima.

Aki Paulosu ta tapa di biifi.

⁷ Nöo di fa hii soni u mi dë aki, nöo Tikikusi hën o kondëen da unu e. Di womi dë, a dë wan bumbuu futuboi u Masa Gadu di u lobi aki. Nöo a ta heepi u seei a di wooko u Gadu. ⁸ Nöo mi ta mandëen da unu ala fuun sa jei fa u dë aki, be hati fuunu ko kötö. ⁹ Hën ku Onësimusi, di sëmbë fuunu, o ko a unu ala makandi. Nöo te de ko, nöo de o konda hii soni di ta pasa aki da unu. Fa Onësimusi sai dë, a dë wan sëmbë di u lobi aki tu e, nöo u a futoou nëen liba.

¹⁰ Alisitakusi di mi ku ën dë a dunguwosu aki makandi, hënseei ta manda gaan odi da unu tu, dee sëmbë, hën ku Maikusü di dë famii u Banabasi. Nöo un bi kisi buka u Maikusi kaa, nöo te a ko a unu ala nöo be un hoi ën bunu e.

¹¹ Nöo Josua ta manda odi da unu tu. Hën seei da Jusutusi.

Dee sëmbë mi kai aki, de nöo da Dju sëmbë ta heepi mi a di wooko u Masa Gadu aki ta paaja di tii fëen a goonliba, nöo de ta da mi degihati seei.

¹² Nöo Epafasi, di dë wan sëmbë fuunu, manda gaan odi da unu tu. Hën seei dë wan futuboi u „Masa Jesosi„ Keesitu tu, nöo a ta begi taanga seei da unu fuun musu dë gingin a di biibi un ta biibi a Masa Jesosi. A ta begi fuun musu ko gaan sëmbë a di biibi e, be un sabi bumbuu kumafa Gadu kë fuun musu libi.

¹³ Nöo di mi sabi sö fëen, nöo mi kë fuun seei musu sabi sö tu taa a ta mbei möiti gaanfa da unu ku dee sëmbë u Laodisea ku dee dë a Hilapolisi tu.

¹⁴ Nöo di lobi data fuu de ta kai Lukasi, hënseei ta manda gaan odi da unu tu, hën ku Demasi.

¹⁵ Nöo un da dee biibima u Laodisea gaan odi da u e, dee sëmbë, ku Ninfa, ku hii dee sëmbë nango nëen wosu a keiki.

¹⁶ Nöo fa woon kisi di biifi aki, nöo un musu lesi ën da hii dee sëmbë u Masa Jesosi a unu ala, be de tuu jei ën. Nöo te un

kaba u lesi ën dë, nöö un mandëën da dee biibima u Laodisea be de lesi ën a keiki ala tu. Nöö un tei di oto biifi di mi manda da dee sëmbë a Laodisea ala tja ko lesi a unu naandë tu.

¹⁷ Nöö un taki da Akipusi taa be a mbei möiti faa go dou ku di wooko u Masa di a buta nëën maun e.

¹⁸ Nöö fa mi dë a dinguwosu aki, nöö un musu ta mëni mi nöömö e, dee sëmbë. Na soni möönsö. Mi, Paulosu seepi, ta sikifi di pisi u di biifi aki ku miseei maun. Mi ta manda gaan odi da unu taa Masa Gadu musu dë ku unu ku ën bunuhati. A tan sö.

Di fosu biifi Paulosu manda da dee biibima u Tesalonika

Wan wōutu a fesi.

Tesalonika bi dē wan köndē a wan pisiwata de kai Masadonia. Nōō a di ten di di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu bi ta lontu ta paaja di buka u Masa Jesosi, nōō hēn a go dou a Tesalonika. Hēn a da dee sēmbē u di köndē di buka. Nōō di de jei ēn, hēn so u de piki tei Masa Jesosi fu de Gadu. Ma nōō dee oto sēmbē u di köndē an kē sō, nōō hēn de mbei toobi ku Paulosu te a kumutu a di köndē go.

Nōō fa Paulosu go dē, a sabi taa dee biibima u Masa Jesosi a Tesalonika ta kisi sitaafu nōömō fu di de ta biibi hedi. Nōō a ta dēen bookohedi. Nōō hēn a dē te wan pisi, hēn a manda di kijoo de kai Timoteo faa go haika de luku ee de disa di biibi, ee de ta hoi dou.

Nōō di Timoteo go te a ko, hēn a tja wan suti buka ko da Paulosu tja dē Tesalonika biibima ta hoi dou eti. Nōō di Paulosu jei sō, hēn a mbei wan biifi manda da de u di wai di a ta wai ku de. Nōō hēn wē da di pampia aki.

Nōō Paulosu taki sōmēni soni a di biifi aki tu u di fa Masa Jesosi o toona ko tei dee sēmbē fēen tja go. Nōō a ta leti dee Tesalonika biibima a di fa de musu libi fu tee Masa Jesosi toona ko.

Aki Paulosu ta da Gadu tangi u di fa dee biibima u Tesalonika hoi di biibi tjika.

¹ Wē dee sēmbē, mi Paulosu ku Timoteo ku Silifani, hēnseei da Silasi, u ta mbei di biifi aki manda da un dee sēmbē fuu Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu, dee ta ko makandi a keiki a Tesalonika. Masa Gadu musu dē ku unu ku ēn bunuhati e. A musu da unu kötōhati.

²⁻³ Wē nōō dee sēmbē, u kē fuun ko sabi taa hibiwanten te u ta begi nōō u ta mēni hii unu tuu a u Tata Masa Gaangadu fesi. U ta dēen tangi da unu seei. Biga u ta mēni fa un ta biinga da di wooko u Gadu fu di un ta biibi ēn hedi, nōō u ta mēni tu fa un ta wooko taanga fu di di lobi u Gadu dē a unu hati. U ta mēni fa un ta tai hati a dee sitaafu dee un ta tja naandē te go dou, fu di un ta mēni dee soni Masa Jesosi Keesitu paamusi u taa de o pasa nōömō. Dee lö soni dē wē mbei u ta dēen tangi da unu e.

⁴ Wē nōō dee sēmbē, Gadu lobi unu tuú o, nōō u sabi taa a tei unu ko sēmbē fēen. ⁵ Nōō di soni mbei u sabi sō. Fa u bi tja di Buka u Masa Jesosi ko konda da unu naandē, nōō wa tjēen kuma sōsō wōutu u ta taki nōō a kaba. Ma u ko ku di kaakiti u Gadu seei. Di Akaa fēen bi dē ku u, nōō hēn u fan gbelingbelin

ku unu, te un ko si taa di Buka dë, a dë wan gaan bumbuu soni fuun musu piki.

Nöö unu seei sabi fa u bi libi bunu a unu mindi a di lö ten naandë. Nöö di soni mbei u bi libi sö e, fuunu hedi wë, fuun sa bia ko a di së u Masa. ⁶ Hën wë i si un ko ta djeesi u ku Masa Jesosi tuú. Biga di un piki di Buka, nöö hën dee sëmbë fuunu köndë dë da unu sitaafu te fu kii, ma töku wan disa. Ma un kisi di Buka hoi ku wan gaan wai di di Akaa u Masa Gadu seei da unu. ⁷ Nöö hën un ko dë wanlö sëmbë di hii dee oto biibima u Masa Jesosi tuu musu djeesi, dee ta dë a unu pisiwata a Masadonia ala te dou ku dee ta dë a u a Giiki Köndë aki tu.

⁸ Ma fa u taki dë, na dee sëmbë u dee pisiwata fuu aki nöö jei fuunu e, dee sëmbë. Ma di buka u Masa Jesosi paaja seei a mundu, biga hii sëmbë tuu ko ta taki kumafa un ko ta biibi tjika. Te u ta waka an dë fuu ta kondëën da oto sëmbë möön, ⁹ biga hii sëmbë jei ën kaa. Nöö deseei tei ën ta konda da u kumafa un bi hoi u ku gaan piizii di u bi ko a unu naandë. De ta konda da u tu kumafa un disa dee ganjanganjan gadu ko ta waka a di tuutuu Gadu baka di ta libi u nöömö. ¹⁰ De ta konda da u taa un ta luku di Mii fëen nöömö, faa kumutu nëen Tata köndë ko a u. Sö fuunu de ta konda e, dee sëmbë. Nöö fa Masa Jesosi sai dë, Gadu weki ën puu a dëdë tuu, nöö hën puu u a di sitaafu u Gadu di o ko.

2

Aki Paulosu taki u di wooko

di a bi du a Tesalonika.

¹ Wë nöö fa u fan dë, dee sëmbë, hën da unu seei musu sabi taa di ko u bi ko a unu naandë an bi dë u sösö. ² Ma nöö bifö u bi ko a unu u bi tja gaan sitaafu a Filipi e. De bi sösö u ala gaanfa, kumafa un sabi kaa. Ma nöö töku Gadu bi dë ku u, hën a da u hati te u pasa tja di Buka fëen ko da unu tu. Hën u ta kondëën nöömö, hii fa felantima fuu bi dë a unu köndë ala tu ta buta ku u.

Ma wa bi a' toobi ku dee felantima dë e. ³ Biga di Buka u ta tja aki tuutuu soni a dë, na ganjanganjan soni fuu sa ta tjëen ku ganjan fasi ta naki unu tëtë fuu wini soni a unu. ⁴ Nönö e, dee sëmbë. Ma u ta tjëen fu di Gadu seei futoou u te a butëen a u maun, hën mbei u ta tjëen ta konda. Nöö hën mbei tu wa ta suku u kondëën faa kai ku libisëmbë e, ma u ta suku faa kai ku Gadu. Biga hën ta wegii di hati fuu ta luku ee a dë limbolimbo.

⁵ Dee sëmbë o, unu seei sabi fa u bi libi a unu ala. Na wan ten seei u bi ta mbei möiti fuu kisi sëmbë tja ko a u ku suti oto e. Nöö na ku langahati u bi ko a unu tu. Biga na wan daka u tei di hei Gadu da u aki fuu ganjan unu njan. Fa u ta fan aki, Gadu seepi sabi taa tuutuu soni u ta taki. ⁶ Nöö fa u bi libi a

unu mindi dē, wa bi ta suku bunu nē a na wan libisēmbē, na a unu, na a oto sēmbē möönsö tu, boiti a Gadu wanwan nöö.

⁷ Dee sēmbē, ka u dē tjabukama u Masa Jesosi, Keesitu tjika aki, nöö u bi sa buta ku unu seei fuun dini u. Ma nöö wa du sö. Ma u bi dē a unu mindi leti kuma wan mama ta kiija dee piki mii fēen. ⁸ U bi lobi unu tee na soni, hēn mbei u bi ta wai seei taa u sa paati di Buka u Masa Gaangadu da unu. Nöö na di buka wanwan u bi paati da unu e, dee sēmbē, ma di libi fuu seei tu. Sö un ko dē wan hati soni da u tjika. ⁹ Wan mēni fa u bi wooko taanga di u bi dē a unu ala nö? Ndeti ku didia u bi ta wooko ku u seei maun, biga wa bi kē buta di hebi u soni u njan fuu a unu liba.

¹⁰ Unu seei, ku Masa Gaangadu tuu, bi si fa u libi bunu a un dee biibima u Masa Jesosi mindi di ten dē. U bi libi limbolimbo a Gadu wojo e. U libi a wan leti fasi ku unu te na wan sēmbē bi sa feni föutu a u. ¹¹ Nöö un sabi fa u bi ta tja unu tu leti kumafa wan tata ta kiija dee mii fēen dee a pai. ¹² Te un lasi hati, u ta da unu degihati. Te soni miti unu, u ta ko kēē pena ku unu. U bi ta buta ku unu fuun libi leti kumafa a fiti dee sēmbē dee nama ku di Gadu di u ta dini aki. Biga hēn kai unu fuun ko dē a di tii fēen dendu, be un ko a dendu u di hei ku di waiti fēen di a abi.

¹³ Wē nöö dee sēmbē, hiniwan juu u ta da Masa Gadu tangi fuunu hedi e. Wē biga di u konda di Buka da unu naandē, nöö un piki ēn leti kuma a Gadu a kumutu, na a libisēmbē. Nöö Gadu Buka a dē tuu o, nöö fa un ta biibi ēn dē nöö a ta wooko a unu hati seei. ¹⁴ Nöö hēn un ko djeesi dee biibima u Jesosi Keesitu dee ta dē a Judea. Fa de ta miti makandi a dee pepei köndē u Judea dē, nöö de ta kisi gaan sitaafu a dee oto Dju sēmbē kuma de, leti kumafa unu seei ta kisi sitaafu a dee sēmbē fuunu.

¹⁵ Dee sēmbē o, fa i si dee Dju sēmbē sai naandē, de hogi tuu o. Biga dee gaan sēmbē u de wē bi kii dee fesiten tjabukama u Gadu, nöö hēn dee disi toona kii Masa Jesosi tu. Nöö hēn awaa de toona ko ta jaka u puu a dee köndököndē. Fa de sai naandē, dee soni de ta du an ta kai ku Gadu seei, kwetikweti. Nöö de ko felantima u hii sēmbē, ¹⁶ biga de ta biinga ku u nöömö fu wa musu konda di Buka da dee oto sēmbē dee an dē Dju. A di fasi dē, de ta tapa de u de an musu feni di heepi u Gadu möönsö.

Nöö fa de ta du ēn naandē, nöö di hogi du u de hia te a ko dē tjongoo. Biga di hatiboonu u Gadu ta kai leti a de liba awaa.

Aki Paulosu ta takifa a hangi dee biibima u Tesalonika tjika.

¹⁷ Dee sēmbē fuu o, fa i si dee sēmbē paati u ku unu ku taanga naandē, nöö a hati u e. Ma hii fa u paati a sinkii fasi fu di sati pisiten aki seei, ma pakisei fuu dē leti a unu naandē eti. U ta hangi unu te na soni. Nöö u mbei möiti te u wei fuu toona ko

a unu. ¹⁸ Sömëni pasi kaa mi Paulosu seei bi kë ko a unu, ma di didibi, Saatan, ta tapa u. Hën wë mbei i si wa dou a unu ala eti.

¹⁹ Biga dee sëmbë, ambë seei u ta mëni fuu lei Masa Jesosi te a ko? Ambë da di hei fuu, ku dee sëmbë u ta wai da fa u dë aki? Na unu nö? Unu wë e, dee sëmbë. Fuunu hedi wë woo poolo a di daka di Masa Jesosi Keesitu o toona ko baka. ²⁰ Biga unu wë da di hei fuu e, ku di wai fuu u ta wai.

3

Aki Paulosu taki faandi mbei

a manda Timoteo.

¹ Wë dee sëmbë, u bi ta mëni unu tee wa saanfa u du mön. Nöö hën wë u kuutu taa woo manda Timoteo ko a unu ala, nöö mi ku Silasi wanwan o fika na Atene aki. ² Nöö hën wë i si u mandëën ko a unu e, baa. Wë nöö un sabi Timoteo, taa a dë wan sëmbë fuu vö. U ku ën tuu ta dini Gadu makandi ta paaja di buka u „Jesosi„ Keesitu. Nöö hën wë u mandëën ko a unu ala faa ko da unu taanga ku degihati, be un go dou ku di biibi. ³ Biga wa kë na wan fuunu musu dë buujabuuja fu di dee sëmbë ta sitaafu unu hedi.

Ma nöö fa mi fan dë seei, dee sëmbë, ma un bi musu sabi taa sö woon kisi sitaafu fu di biibi hedi, na sö nö? ⁴ Biga di u ku unu bi sai dë, nöö u bi ta taki ën da unu nöömö taa ee wan sëmbë ko biibi a Masa Jesosi nöö a o kisi sitaafu nöömö. Sö u bi mbei un ko sabi kaa, dee sëmbë, nöö hën wë ta pasa ku unu fa u dë aki, kumafa unu seei sabi kaa.

⁵ Ma seei u bi panta da unu o, dee sëmbë. Hën mbei di mi si taa wa sa tan möön longi, nöö hën mi manda Timoteo be a ko haika unu, ee un dë a di biibi eti. Biga mi bi panta taa kandë di Gaan Tesima de kai di didibi ko tesi unu a wan fasi te a hai unu puu a di biibi. Nöö di wooko u bi wooko a unu mindi dë, nöö a ko dë u sösö.

Aki Paulosu ta taki u di suti njunsu di Timoteo bi tja ko dëën.

⁶ Wë nöö dee sëmbë, djunsu aki Timoteo toona ko a u. Nöö a tja wan suti njunsu fuunu ko da u e, nöö u ta wai seei. Biga a konda da u taa di lobi fuunu ku di fa un ta biibi, de dë seei tjentjen eti. Sö a ko taki da u aki. A taki da u tu taa te un ta mëni u, nöö un ta wai te na soni. Un ta hakisi ee na un ten seei u sa toona miti baka. Sö un ta hangi u tjika, leti kumafa u seei ta hangi unu aki tu.

⁷ Wë nöö dee sëmbë, di u jei taa un ta hoi a di biibi go dou eti, nöö u kisi degihati seei. Wa a' toobi möön ku fa sëmbë ta sitaafu u aki ta da u fuka. ⁸ Biga di libi fuu toona ko suti da u, fu di u jei taa un dë gingin a Masa Jesosi eti.

⁹ Nöo wa saanfa u da Masa Gaangadu tangi da unu baa, fu di wai u ta wai da unu nëen fesi fa u dë aki e. ¹⁰ Ndeti ku didia u ta begi ën gaanfa faa sa da u pasi fuu ku unu miti fesi ku fesi möön. Biga u kë lei unu dee soni dee makei unu eti, fu di biibi fuunu musu sa ko dë telutelu. Sö u kë e, dee sëmbë.

¹¹ Hën mbei u ta begi u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi tu, fu di pasi sa jabi da u be u ko a unu. ¹² Nöo u ta begi da unu tu e, dee sëmbë, taa di lobi fuunu di un ta lobi unu na unu, ku di lobi di un ta lobi oto sëmbë musu ta göö nango möönmöön, leti kumafa di lobi di u ta lobi unu ta göö. ¹³ Gadu musu seeka dee hati fuunu be un dë gingin a di biibi e. Nöo te u Masa Jesosi toona ko a goonliba, hën ku dee basia fëen köndë, nöo woon dë gbelingbelin söndö föutu a Masa Gaangadu fesi. Sö u kë fuunu e, dee sëmbë.

4

Aki ta taki fa de musu du fu di libi u de sa da Gadu piizii.

¹⁻² Wë sö wë e, dee sëmbë. Di ten u bi dë a unu naandë, nöo u bi ta lei unu fa fuun libi te nöo Gadu sa wai ku unu. Di lei u lei unu dë, nöo Masa Jesosi seei wë manda u fuu lei unu sö e, kumafa un sabi kaa. Nöo leti sö nöo un ta libi tu. Wë ma nöo u kë fuun musu ta libi sö nöömö nango, fu di un nama ku Masa Jesosi.

³ Nöo u kë toona bai unu a wan soni möön. Fa un sai dë, Masa Gadu kë fuun libi a wan apaiti fasi dëen, söndö föutu. An kë fuun libi wan fanafiti libi di na kai ku di fa a buta fu manu ku mujëe musu libi e. Nönö. ⁴ Ma hiniwan fuunu musu sabi fa fii tii i libi tololoo a di së u manu ku mujëe soni. Libi fii musu dë seei limbolimbo a Gadu fesi, be sëmbë a' lesipeki fii.

⁵ Dee sëmbë o, wan musu libi kumafa dee sëmbë dee an sabi Gadu ta libi e. Biga fa de sai dë, hiniwan hogi di hati u de kë a di së u manu ku mujëe, nöo de ta du ën waiwai kuma na hogi. Ma nöo unu wan musu libi sö e. ⁶ Biga na wan fuunu musu ta libi ku di otowan fii a dee lö hogi fasi dë. Nöo mi taki e, taa ee i du sö nöo Gadu an o disa i. A o sitaafu i nöömö u dee lö soni dë. Sö u bi bai unu kaa e. ⁷ Biga Gadu an kai u fuu ta libi a wan sundjusundju fasi, ma fuu libi wan gbelingbelin libi nëen fesi.

⁸ Fa u ta fan aki, nöo ee wan sëmbë ja kë piki dee soni u ta taki, nöo na libisëmbë buka ja kë piki e, ma Masa Gadu seei buka ja kë piki. Biga wë hën ta da u di Limbo Akaa fëen fuu sa libi wan limbolimbo libi nëen fesi.

⁹ Wë nöo dee sëmbë o, an dë fuu sikifi da unu möön fa fuun lobi unu seei makandi kuma baaa ku baaa e. Biga Gadu seei lei unu di soni dë kaa. ¹⁰ Nöo sö nöo un ta libi tu e. Biga un ta lobi hii dee otowan fuunu tuu, dee ta dë a hii Masadonia köndë ala kaa. Nöo u kë begi unu fuun musu ta libi nango sö möönmöön eti.

¹¹ Nöo u taki e, fa i si un sai dë, wan musu ta suku takitaki ku unu na unu e, ma un musu libi a wan pii fasi sö. Wan musu ta hulu dee otowan fuunu soni tumisi, ma hiniwan sëmbë musu ta hulu hënseei soni ta du fëën seei wooko kumafa a fiti. Na sö u bi taki da unu kaa nö? ¹² Biga ee hiniwan daka un ta libi sö, nöo dee sëmbë dee an ta biibi o ta lesipeki unu. Nöo an o dë fuun musu ta langi a sëmbë hiniwanten tu, taa hën nöo musu ta heepi i a soni.

Aki ta lei u fa di toona ko u Masa Jesosi o dë.

¹³ Wë nöo u kë fuun sabi wan oto soni möön, dee sëmbë. Di soni aki nama a dee otowan fuunu, dee bi ta biibi Masa Jesosi ma de dëdë kaa. Biga wa kë fuun musu ta kusumi gaanfa fu de hedi e, kumafa dee sëmbë dee an ta buta mëni u de a Gadu ta kusumi gaanfa te sëmbë u de dëdë.

¹⁴ Wë biga u ta biibi taa di Masa Jesosi dëdë nöo hën a toona weki baka. Nöo hën mbei u ta biibi tu taa te a o toona ko, nöo Gadu o tja dee otowan fuu bi dëdë dë, ko ku ën.

¹⁵ Nöo fa woo taki aki, nöo na soni u ta mindi e, biga Masa Jesosi seei bi taki di soni aki da u. A taa, uu dee sëmbë dee o dë ku libi a di ten di a o toona ko, nöo wa o waka a dee otowan fuu fesi dee bi dëdë kaa e. ¹⁶ Biga a di fasi aki sö di soni o pasa, dee sëmbë. Woo jei wan gaan bai o piki, nöo di gaan hedi basia u Gadu köndë o bai fan te a koti. Nöo wan tutu o piki kumutu a Gadu ala. Nöo di juu dë, nöo Masa Jesosi o kumutu tee a liba ala ta bazia ta ko. Nöo dee otowan fuu, dee sëmbë u Keesitu dee bi dëdë kaa, nöo de o weki wante, nöo de fosu o ta subi nango a Masa Jesosi. ¹⁷ Nöo fa i si de o nango dë, nöo u dee dë ku libi eti a di ten dë, u seei o hopo nango ku de makandi te a dee bundji ala pii, go miti ku Masa Jesosi. Nöo fa woo miti ku ën dë, nöo wa o paati ku ën möönsö e. U ku ën o dë makandi fu teego.

¹⁸ Wë nöo sö e, dee sëmbë. Fa i si u fan ku unu aki, nöo un tei dee wöutu aki nöo un ta da unu na unu taanga ku de.

5

Aki ta bai de taa de musu dë kabakaba ta luku di ko u Masa Jesosi.

¹ Wë nöo fa u taa Masa Jesosi o toona ko baka dë, dee sëmbë, nöo di juu di a o ko ku dee soni dee o pasa ufö di ten dë dou, nöo an dë fanöudu u mi musu sikifi soni u de da unu. ² Biga un sabi kaa taa di daka dë, na wan sëmbë o sabi ën. A o ko vau sö, leti kumafa fufuuma ta ko a ndeti. ³ Biga di ten dë, dee sëmbë u di goonliba aki o ta taki taa: “Aai, hii soni dë bunu kaa. An dë fuu fëë möön.” Ma te u de kë mëni, nöo di daka o dou a de vau sö, nöo kaba seei de o kaba a sösö.

Wë nõõ un sabi fa a dë ku wan mujëe te a dë ku bëe. Te juu fëen dou, nõõ a musu u pali nõömö. Nõõ sösei di daka aki o ko nõömö tu. Na wan sëmbë o sa kule kumutu fu an kisi i.

⁴⁻⁵Ma nõõ dee sëmbë, an dë fu un fëe di daka dë. An o kisi unu kuma fufuuma a ndeti, biga un dë ku mëni fëen kaa. Dee lõ sëmbë u taki dë, nõõ de dë a dungu së e. A dë kuma de ta du soni a ndeti, biga de an saandi de ta du. Ma fa u ta biibi a Masa aki, dee sëmbë, nõõ u dë a didia biga u ta si soni limbolimbo. ⁶Wë nõõ di wa dë sëmbë u ndeti, nõõ wa musu libi kuma u ta duumi e. Nönö. Ma u musu dë seei ku wojo setiseti fu saandi u ta du.

⁷A ndeti sëmbë ta duumi e, so sëmbë ta dööngö. Fa de sai dë, de an ta saandi ta pasa. Nõõ sö dee sëmbë u taki naandë dë tu. ⁸Ma nõõ u, wa musu dë sö e, dee sëmbë. Fa u dë sëmbë u didia aki, nõõ u musu dë ku pakisei ta tii u seei kumafa a fiti.

Ja si fa dee sodati ta bisi felu soni ta tapa sinkii fu de an musu kisi makei te sëmbë suti de nõ? Wë nõõ sö seepi u dee sëmbë u Masa Jesosi aki musu dë tapatapa tu. Di biibi di u ta biibi a Gadu ku di lobi fëen di dë a u hati aki, de wë musu dë di felu bisi fuu fu wa kisi makei a di biibi. Sösei tu di mëni u ta mëni fa Gadu puu u a hogi basu aki, hën o dë kuma di felu kaapusa u dee sodati. ⁹Biga Gadu an pii u tei faa sitaafu u ku hatiboonu e. Nönö. Ma a pii u tei faa heepi u puu a sitaafu, fu di u nama ku Masa Jesosi Keesitu. ¹⁰Biga hën da di Sëmbë di bi tei di dëdë fuu dëdë. Nõõ di soni mbei a dëdë da u sö, biga a kë fuu ku ën ta libi makandi. Ee u dë ku libi a goonliba aki, ee u dëdë, ma u ku ën ta libi makandi nõömö.

¹¹Wë nõõ di un sabi sö kaa, dee sëmbë, nõõ be un ta da unu seei degihati ta heepi unu na unu fuun nango fesi nõömö, leti kumafa un ta du dë kaa.

Aki Paulosu ta da de dee lasiti lai u di fa de musu libi möön.

¹²Wë dee sëmbë, mi kë begi unu baa taa be un mëni dee fesima fuunu, dee ta wooko taanga a unu dendu dë ta tii unu a di së u Masa, be un ta lesipeki de e. Fa de sai naandë, nõõ de ta leti unu fa fuun musu libi a Gadu wojo. ¹³Nõõ fëen mbei un musu abi gaan lesipeki da de. Nõõ un musu ta lobi de tu fu di wooko de ta du dë hedi.

Nõõ mi taki da unu e, taa un musu libi kötökötö fasi ku unu na unu. Wan musu ta suku takitaki.

¹⁴Nõõ u ta manda unu, dee sëmbë, taa ee wan malëngëma dë a unu mindi dë, nõõ un bai ën be a wooko e. Ee wan fuunu dë fëeëfëeë, nõõ un fan ku ën be a kisi degihati. Ee wan fuunu dë suwakisuwaki, nõõ un musu heepi ën be a ko taanga. Un musu abi pasensi ku hii sëmbë. A dee lõ fasi dë un musu ta libi e, dee sëmbë.

¹⁵Nõõ un musu luku bunu tu, fu ee wan sëmbë du hogi ku i nõõ ja musu toona du hogi ku ën baka. Ma hiniwanten un

musu ta biinga fuun libi bunu ku unu na unu te kisi ku hii oto sēmbē tuu.

¹⁶ Fa un sai dē, dee sēmbē, hiniwanten un musu ta wai.
¹⁷ Hiniwanten un musu ta begi tu.

¹⁸ Hii dee soni ta pasa ku unu, ee hogi ee bunu, tōkuseei un musu sai dē ta da Gadu tangi nōömō. Nōö sō Gadu kē fuun libi e, fu di un nama ku Jesosi Keesitu hedi.

¹⁹ Nōö mi taki e, taa te di Akaa u Gadu ta wooko nōö wan musu tapēen e, ma un musu dēen pasi be a wooko go dou.

²⁰ Nōö te sēmbē kisi fan a Gadu, nōö wan musu sōsō dee soni dee a ta taki. ²¹ Ma un musu ta wegī hii soni luku ee de dē u Gadu tuu. Nōö te un si taa a bunu, nōö un hoi ēn. ²² Ma hiniwan soni di un si taa an bunu kaa, nōö un koti pasi dēen e, dee sēmbē.

²³ Sōö. Wē nōö mi o tapa di biifi aki e. Masa Gaangadu, di nēen hii kötōhati ta kumutu ko, hēn musu ta mbei un ko dē apaiti dēen seei sōndō föutu. A musu tjubi unu akaa ku unu hati ku unu sinkii tuu be de dē gbelingbelin, fu te Masa Jesosi Keesitu toona ko nōö woon dē sōndō föutu nēen wojo. ²⁴ Fa u ta taki aki, dee sēmbē, Masa Gaangadu hēn bi kai unu fuun ko sēmbē fēen, nōö un sa futoou ēn e. Hēn wē o heepi unu fuun libi kumafa u taki aki.

²⁵ Wē un dee sēmbē fuu dē, un begi da u e. ²⁶ Nōö un da hii dee oto biibima ala gaan odi. Un baasa de da u seei.

²⁷ Nōö mi ta manda unu a di nē u Masa taa hii dee otowan fuu dee ta biibi Masa Jesosi palalaa dou musu lesi di biifi aki.

²⁸ Dee sēmbē, Masa Jesosi Keesitu musu dē ku unu ku ēn bunuhati e. A tan sō.

Di u tu biifi Paulosu manda da dee biibima u Tesalonika

Wan wöutu a fesi.

Disi da di u tu biifi di di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu sikifi manda da dee sëmbë u Masa Jesosi a di köndë de kai Tesalonika.

Nöö di soni mbei a mbei di biifi aki, biga wë dee biibima u Tesalonika, de ko ta fëëë seei, de an saandi u de du. A dë sö taa de ko ta mëni taa Masa Jesosi toona ko a goonliba kaa. A kandë di sitaafu de ta tja u di biibi hedi hën mbei de ko mëni sö. Biga de bi sabi taa Masa Jesosi bi o ko sitaafu dee sëmbë u goonliba aki wan daka nöömö, nöö hën de ko ta mëni taa kandë di daka naandë hën dou kaa.

Nöö di Paulosu sabi sö, hën a kë mbei de ko sabi taa nönö, an dë sö. Di daka an dou eti. Nöö hën a tei wanlö soni konda da de, dee musu pasa ufö Masa Jesosi o ko sitaafu dee sëmbë u di goonliba aki.

Hën a toona leti de tu fa de musu libi a tatai liba.
Dee soni aki, de abi di biifi aki.

Aki ta lei ambë abi di biifi.

¹ Söö. Wë Paulosu ku Silasi ku Timoteo, u wë ta mbei di pampia aki manda da un dee sëmbë ta miti makandi a Tesalonika naandë, dee nama ku u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu. ² Wë nöö Masa Gaangadu u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku de bunuhati ta da unu kötöhati e.

Aki ta lei fa Paulosu ta wai ku dee Tesalonika biibima

ku di fa a ta begi da de.

³ Dee sëmbë fuu dë, u musu ta da Masa Gaangadu tangi fuunu hedi e, biga di biibi fuunu ta göö nango seei möönmöön. Nöö söseei di lobi di un ta lobi unu na unu ta göö möönmöön tu. Hën mbei a fiti fuu ta da Masa Gadu tangi da unu nöömö e, dee sëmbë. ⁴ Te u ta waka ta miti ku dee biibima u Masa Gaangadu a köndëköndë, nöö u ta njan buka seei fuunu hedi e. U ta konda kumafa un ta biibi tjika. Nöö u ta taki tu taa hii fa dee sëmbë fuunu köndë dë ta da unu sitaafu seei, ma un ta hoi pasensi nöömö nango kodo. Hën wë mbei u ta njan buka da unu e, dee sëmbë.

⁵ Ma nöö te un ta pakisei fa dee sëmbë ta sitaafu unu fu di un dë a di Tii u Gadu basu dë, dee sëmbë, nöö i sa si limbolimbo kumafa Gadu ta du soni ku leti tjika. Biga a ta seeka unu be

un ko dë a di fa fuun sa njan di suti u di tii fëen fu nõömö nëen köndë.

⁶ Nöo mi taki da unu taa Gadu hën ta kuutu soni ku leti e. Nöo a o paka dee sëmbë dee ta sitaafu unu naandë. A o toona da de di sitaafu baka nõömö. ⁷ Ma nõo unu a o da böö u dee fuka i si un ta tja naandë. Nöo u seei o feni böö tu e, te Gadu mbei Masa Jesosi tja di kaakiti fëen ko a limbo. Biga di juu dë, a o kumutu a liba ala ta bazia ta ko, hën ku dee hebi basia fëen köndë. Nöo fa a o ko dë, a o ko ku gaan faja, ⁸ faa sitaafu dee sëmbë dee an sabi Gadu, dee an bi kë piki di Bunu Buka fuu Masa Jesosi Keesitu möönsö.

⁹ Nöo mi taki da unu gbelin taa di sitaafu dee sëmbë dë o feni, a o dë fu teego e. Biga Masa Jesosi o jaka de tuu puu nëen fesi. A o tapa de fu de an musu si di gaan waiti fëen möönsö ku di kaakiti di a abi kuma kõnu. ¹⁰ Ma nõo di ten dë, nõo hii u dee sëmbë dee bi dë fëen apaiti, nõo u tuu o ta bai ën nè ta gafëen. A o bigi da u seei fa a hei ku fa a waiti tjika. Nöo di juu dë, nõo unu seei o dë a dendu tu e, fu di un bi piki u buka a dee soni fëen dee u bi tei konda da unu.

Aki ta lei fa Paulosu

ta begi da de.

¹¹ Wë nõo dee sëmbë, di a dë sō kaa, nõo fëen hedi u ta begi Gadu da unu nõömö, be un libi a wan fasi faa si taa a fiti tuu fuun feni dee soni dee a bi kai unu fuun feni nëen.

Nöo u ta begi ën tu, fu hiniwan bumbuu soni di un ta kë a unu libi, nõo Gadu musu heepi unu fuun feni ën. Sōseei tu a musu da unu kaakiti fuun sa du hiniwan bumbuu soni te dou di un ta pakisei fii du fu di un ta biibi Masa Jesosi. ¹² Sō u ta begi da unu e baa. Biga ee a dë sō kaa, nõo Masa Jesosi Keesitu o kisi gaan nēbai fuunu hedi. Nöo hënseei o hopo unu tu fu di un nama ku ën hedi. Ma nõo fa i si a o hopo unu dë, na di bumbuu fuunu seei mbei e, ma fu di bunuhati u Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu, hën mbei.

2

Aki ta lei dee soni dee musu pasa ufö Masa Jesosi o ko u ko sitaafu goonliba sëmbë.

¹⁻² Wë dee sëmbë, u kë taki wanlō soni möön u di fa u Masa Jesosi Keesitu o toona ko „fu ko kuutu goonliba sëmbë„ ku di fa a o kisi u hai tja ko nëen naandë. Biga wa kë sëmbë musu buuja unu ta toobi unu te wan saandi fuun pakisei a di soni dë liba.

A kandë wan sëmbë o ko a unu ko taki taa di Akaa u Gadu fan ku ën taa di daka dou kaa. Ee nasö, de o tja wan biifi ko da unu taa u sikifi ën. Ee nasö kandë de o taa a sō wan sëmbë

de jei ën, taa di daka dë dou kaa. ³ Ma wan musu piki e, dee sëmbë. Wan mbei sëmbë ganjan unu a na wan fasi.

Wë biga bifö di kuutu daka naandë dou, nöö tu gaan soni musu pasa. Di fosuwan dë sö taa wanlö hila sëmbë o bia baka disa Gadu. Nöö di u tu, hën da di gaan poipoi sëmbë u mundu „di dee fesiten tjabukama bi taki soni fëën kaa„ nöö hën musu ko a limbo ufö be sëmbë sabi ën. Ma fa a o ko dë seei, ma Gadu bi buta gaanduwe kaa taa a o kabëën a sösö nöömö tuwë go a didibi faja.

⁴ Ma nöö te di lö sëmbë dë ko, nöö a o hopo hën seepi buta a hii soni liba. A o buuse hii soni dee de ta kai gadu te dou ku Masa Gaangadu seei. An o kë u sëmbë ta begi wan oto soni möön leki hën wanwan. Nöö a o go denda a di Wosu u Masa Gaangadu go hopo hënseei a hii mundu fesi ta mbei taa hën tö da Gadu. Sö a o hogi tjika e.

⁵ Nöö dee sëmbë, wan mëni möön nö, taa di ten mi bi dë ku unu ala nöö dee soni aki tuu mi bi taki da unu. Nöö dee soni dë, de musu pasa ufö Masa Jesosi o toona ko a goonliba.

⁶ Wë ma nöö un sabi ambë ta tapa di hogima naandë mbei an ko a döo eti, na sö nö? Awa. Ma te di juu fëën dou nöö a o ko a limbo nöömö. ⁷ Ma hii fa i si di wogi sëmbë dë an ko a limbo eti seei, ma nöö wan soni dë ta wooko ku kaakiti kaa a sëmëni tjubitjubi fasi. A ta buta libisëmbë u de an musu kë fika a tii basu. Ma nöö an sa go dou ka a kë eti e. Biga di Sëmbë di ta tapa di pasi dëën, nöö a o ta tapëën nango te wan pisi, nöö Gadu o puu ën. ⁸ Nöö fa Gadu o puu ën dë, nöö di hogima o booko ko a limbo wajaa seei awaa. Ma nöö mi taki da unu taa te di juu kisi nöö Masa o kabëën a sösö wantewante ku di ventu fëën buka. Biga fa i si Masa Jesosi o ko ku kaakiti, ku gaan waiti ku di Gadu fasi fëën dë, nöö a o booko di kaakiti u di Hogima dë tuu fiaa seei te an o dë wan wojo soni möön.

⁹ Fa i si di Hogima o ko naandë, nöö di didibi o dëën kaakiti faa du gaangaan wooko. A o ta du sëmëni foondofoondo soni kuma maaka ta mbei ën seei gadu. ¹⁰ Hii dee hogi soni dee a sabi taa libisëmbë lobi u du, nöö de tuu a o tja ko te a hia faa musu kisi sëmbë ganjan. Nöö dee sëmbë dee a o ganjan dë, de o dë dee sëmbë nango kaba a sösö kaa, fu di de an bi kë tei dee tuutuu soni Gadu bi taki da de möönsö fu de feni heepi nëën. ¹¹ Hën wë mbei i si Gadu o mbei a ganjan de a sö wan kaakiti fasi. Nöö fa de o piki dee ganjan soni dë, ¹² nöö di sitaafu u Gadu o kisi de nöömö. Biga ku sabi de bi disa dee letileti soni fëën go ta waka a hogi baka ta wai.

Aki ta lei taa de musu hoi

go dou nöömö.

¹³ Ma nöö un dee lobi sēmbē u Masa dē, u sabi taa un wan dē kuma dee sēmbē u taki naandē e. Hēn mbei a fiti fuu da Masa Gaangadu tangi fuunu hedi nöömō. Biga wē a pii unu tei a dee oto sēmbē dendu, fuun musu dē dee fosu sēmbē u Tesalonika naandē, dee ko feni heepi nēen. Di Akaa fēen wē, hēn buta unu apaiti dēen sō e, dee sēmbē, fu di un piki dee leti soni fēen. ¹⁴ Biga fa i si u bi tja di Bunu Buka u Masa Jesosi ko konda da unu naandē, nöö hēn wē Gadu kai unu e, fuun musu dē a dendu u di hei u Masa Jesosi Keesitu ku di waiti di a abi.

¹⁵ Wē nöö dee sēmbē, gaantangi, wan musu mbei sēmbē ganjan unu e. Nōnō. Ma dee lei dee u bi lei unu di u bi dē ku unu naandē, ku dee u bi sikifi manda da unu, nöö be un taanpu seei ta hoi de gingin.

¹⁶⁻¹⁷ Dee sēmbē o, u Tata Masa Gaangadu lobi u e. A ta dē ku u ku ēn bunuhati ta da u hati nöömō. Aai. A ta da u mēni nöömō tu u dee bumbuu soni dee o ko a bakaten. Nöö a musu dē ku unu e, hēn ku Masa Jesosi Keesitu. De musu da unu taihati. De musu da unu kaakiti tu, fu ee un kē du wan bunu wooko nöö un musu sa du ēn. Ee un kē taki wan bunu soni nöö un sa taki ēn. Sō u ta begi ēn da unu e, dee sēmbē.

3

Aki Paulosu ta hakisi de u de heepi ēn begi a wantu soni libi.

¹ Wē dee sēmbē fuu dē, u kē taki wantu soni da unu aki eti ufō woo tapa di biifi. U kē fuun begi be di Buka u Masa musu paaja seei waaa go a hii kamian, be de piki ēn tei u gaan soni kumafa a bi paaja a unu a Tesalonika naandē te un piki ēn tei u gaan soni. ² Nöö un begi da u tu, be Gadu puu u a dee hogi sēmbē maun dee aan bisi ku ēn. Biga na hii sēmbē ta biibi Gadu e.

³ Fa Masa Gaangadu sai dē, dee sēmbē, un sa a' futoou nēen taa a o mbei un ko dē gingin a di biibi. Nöö a o ta tjubi unu tu, be di didibi an feni pasi faa du unu hogi. ⁴ Fa u dē aki, u ta futoou Masa taa a ta heepi unu kaa fuun ta du dee soni u bi taki da unu nango nöömō. Nöö sō woon ta du de nango nöömō tu. ⁵ Masa musu mbei un ko fusutan di lobi fēen e, dee sēmbē, te dou a unu hati dendu. A musu heepi unu be un a' degihati a hii dee sitaafu un ta tja dē te go dou, leti kumafa Jesosi, Keesitu seei bi abi degihati a dee sitaafu dee bi miti ēn tu, te go dou.

Aki a ta bai de u de an musu

ta malēngē.

⁶ Nöö dee sēmbē, woo bai unu a wan soni aki, nöö Masa Jesosi Keesitu seei da u taki fuu fan sō ku unu. U taki e, taa ee wan biibima dē a unu dendu naandē an kē wooko, nöö wan musu nama ku ēn e. Sōseei tu, wan musu nama ku dee

sëmbë dee an ta libi a di fasi kumafa u bi lei unu fuun musu libi. ⁷ Nöo unu seei sabi fa u bi libi a unu dë, nöo sö un musu libi tu. Biga wa bi ta malëngë e. ⁸ Nöo wa bi ta njan sëmbë soni söndö u pakëen tu, ma ndeti ku didia u bi ta biinga ta wooko seei taangataanga. Biga wa bi kë dë wan hebi a unu liba fuunu musu sölugu u e. Kwetikweti.

⁹ Ma fa u ta fan aki, an dë taa wa bi abi leti fu hakisi unu fuun sölugu u e. U bi abi. Ma u libi sö nöo fuun musu djeesi u ta waka a u baka kumafa a fiti. ¹⁰ Biga di ten u bi sai a unu dë, nöo u bi ta bai unu gbelingbelin taa ee wan sëmbë an kë wooko nöo an musu njan tu. Sö u bi fan ku unu. ¹¹ Ma nöo tökuseei u ko jei taa fa u dë aki wanlö sëmbë dë a unu dë an ta kë ta wooko möönsö. Oto sëmbë soni nöo de ta waka ta hulu. Sö u jei aki.

¹² Wë nöo u taki e, taa fa i si Masa Jesosi Keesitu buta u a di wooko aki, nöo u tei di në fëen bai un dee lö sëmbë dë taa be un disa di daamadaama libi fuunu dë ko tan a wan kamian, be un ta wooko fuun feni soni u njan. ¹³ Ma nöo un dee otowan fuu dë, be un ta du bunu nango nöömö, wan musu wei möönsö.

¹⁴ Nöo dee soni dee u sikifi buta a di biifi aki, nöo ee wan sëmbë sai naandë an kë jei di fan, nöo sö wan sëmbë un musu ta köni ku ën e. Wan musu ta hulu ën möönsö, fu sen musu kisi ën be a sabi taa an ta libi bunu. ¹⁵ Ma nöo wan musu luku ën kuma wan felantima e, ma be un ta bai ën nöo be a bia, kumafa i ta bai i baaa womi a soni.

Aki Paulosu tapa di biifi.

¹⁶ Söö. Wë nöo dee sëmbë, mi o tapa di biifi aki e. Masa Gaangadu di nëen hii kötöhati ta kumutu ko, nöo hën musu da unu kötöhati a hii fasi hiniwanten. A musu dë ku unu tuu.

¹⁷ Mi Paulosu ta sikifi di lasiti pisi u di biifi aki ku miseei maun, manda gaan odi da unu. Hën da di maaka fuun sa sabi dee biifi u mi taa a mi de kumutu tuu.

¹⁸ Masa Jesosi Keesitu musu libi ku unu tuu ku ën bunuhati, dee sëmbë. A tan sö.

Di fosu biifi di Paulosu sikifi da Timoteo

Wan wöutu a fesi

Timoteo bi dë wan kijoo di di gaan tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu bi ta lei di wooko u Masa Gaangadu. De bi ta waka makandi ta paaja di buka u Masa Jesosi a dee köndëköndë. Nöo wan u dee köndë ka de bi go, hën de kai Efeise. Nöo ala Paulosu disa Timoteo kuma hedima faa tii dee sëmbë u Masa Jesosi dee ta dë a di köndë. Nöo bakaten hën mbei Paulosu mbei wan biifi manda dëen faa lei ën möön fini fa faa musu ta lei dee sëmbë, ku fa a musu tjëen seei a di wooko.

Nöo di biifi di a sikifi di ten dë, hën disii.

Aki Paulosu ta manda odi

da Timoteo.

¹⁻² Söö. Wë mi mii Timoteo, mi Paulosu wë ta mbei di pampia aki manda gaan odi da i e. Womi, fa i sai dë, nöo i da miini u mi seei gbelingbelin. Biga fa i si mi bi konda di buka u Masa Jesosi da i, nöo hën wë i piki ën seei leti kumafa wan mii ta piki ën tata buka a soni. Nöo u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu tuu musu dë ku i ku de bunuhati e, ku de tjalihati, ta da i böö.

Söö. Wë baa, kumafa i bi sabi kaa, mi da wan tjabukama u Masa Jesosi nöo na miseei wë buta miseei e. Ma Masa Gaangadu di Heepima fuu, hën wë manda mi, hën ku Masa Jesosi Keesitu di u ta buta hii mëni fuu nëen liba taa dee soni a paamusi u, woo feni de nöömö.

Aki Paulosu ta bai Timoteo

faa tapa dee fasifasi lei.

³ Wë nöo womi, di ten di mi o ko a Masadonia aki, nöo mi bi fan ku i taa be i fika a Efeise ala fii musu tapa wanlö sëmbë sai naandë ta lei wanlö fasifasi lei. Biga dee lei u dee sëmbë dë an ta kai seei ku di buka u Masa Jesosi. ⁴ Fa dee sëmbë sai dë, de ta hai dee mindimindi soni ta konda ta kai dee gaan hia avoavo u de në, ta taki soni u de nöömö. Nöo dee lö soni naandë sö, söso buja ku toobi de ta tja ko e. Ma te u ta biibi dee soni u Gadu, nöo hën ta heepi u fuu du di wooko u Gadu kumafa a fiti.

Mi taki e, womi, kaba u di lei u dee sëmbë naandë, nöo söso fia tö a ta tja ko. ⁵ Ma nöo kaba u di Buka di Gadu manda u u ta lei aki, nöo hën da lobi. Nöo unfa di lobi dë sa ko? A sa ko te hati fii dë limbolimbo. A sa ko tu, te i piki di hati fii a di bunu

soni a manda i. Nöo te i ta biibi Masa Gadu söndö ganjan, nöo hën ta tja lobi ko tu.

⁶ Ma nöo dee sëmbë dee u taki dë, de bia kumutu a di lei dë gaanduwe, go ta fan wisiwasi soni. ⁷ Fa de sai naandë, de kë abi di në taa de dë gaan leima u dee wëti u Gadu, ma deseei an sabi andi de ta taki. Biga de an sabi gogo fëen, de an sabi hedi fëen, ufö de ta fan sö gaanfa nëen liba.

⁸ Wë nöo, kijoo, fa i si u taki soni u dee wëti u Gadu naandë, nöo u sabi taa de dë gaan bumbuu soni, ee sëmbë ta wooko ku de a wan leti fasi. ⁹ Biga i sabi faandi mbei de ta buta wëti. De an ta buta wëti u tapa dee sëmbë dee ta libi a wan leti fasi e. Nönö, ma fa a tapa dee sëmbë dee na ta libi bunu, kuma dee sëmbë dee an ta libi a tii basu, dee sëmbë dee an kë piki sëmbë buka a soni, ku dee sëmbë dee an ta lesipeki Gadu, dee sëmbë dee ta du gaan hogi soni, dee sëmbë dee na a' toobi ku dee soni u Gadu, ku dee an kë dini Gadu möönsö.

Dee lö sëmbë naandë, u de hedi wë mbei wëti dë e, faa musu tapa de a dee soni de ta du dë. Biga sëmëni pei gaan hogi dee lö sëmbë dë ta du. De ta kii sëmbë fu hogihati fasi te dou ku deseei mama ku tata, ¹⁰ de ta libi fanafiti a di së u manu ku mujëe soni, womi ta tei womi, mujëe ta tei mujëe, sëmbë ta kisi sëmbë tei tja go buta a katibo, de ta mindi soni ta buta a oto sëmbë liba, ee de bi soi fu wan soni seei ma de aan toobi u de booko di soi. Nöo sëmëni hia oto pei hogi möön dee lö sëmbë dë ta du, fu di de bia baka disa di leti lei ¹¹ di ta kai ku di gaan waiti buka u di Gadu di dë u gafa nöömö. Nöo di Buka dë, hën Gadu futoou mi te a butëen a mi maun, fu mi sa ta tja ta paati da sëmbë.

Aki Paulosu ta konda fa Masa Jesosi libi ku ën

ku bunuhati tjika.

¹² Wë nöo womi, fa i si mi taki dë, nöo mi ta da Jesosi Keesitu tangi seei fu di a futoou mi tee a buta mi ko wookoma fëen, nöo hën a toona da mi kaakiti u mi du di wooko tu. Aai, di soni dë, a bigi da mi e. ¹³ Biga a fesi, nöo mi bi dë gaan hogisonima. Mi bi ta sösö Masa Jesosi taa an dë u Gadu. Mi bi ta sitaafu dee sëmbë dee ta biibi nëen liba gaanfa seei. Sö mi bi libi hogi ku ën tjika.

Ma nöo an hoi mi a bëe o. Nönö. Biga a sabi taa fa mi bi ta libi naandë, na ku sabi mi bi ta libi sö e, ma fu di ma bi ta biibi nëen mbei.

Nöo hën wë i si a a' tjalihati u mi gbolo, ¹⁴ nöo hën a naki mi gaan kölöku ku ën bunuhati. Biga a mbei mi ko ta biibi nëen liba, nöo hën a toona da mi di lobi di dee sëmbë dee nama ku ën ta feni. Aai womi, di soni dë nöo a bigi da mi e.

15 Wë Timoteo, mi o taki wan soni da i aki gbelin seei, kijoo. Nöo a dë wan gaan bumbuu taki di hii sëmbë musu piki waiwai. Hën da disi: Jesosi Keesitu ko a goonliba u heepi takulibima puu de a hogi basu. Nöo mi wë bi da di möön gaan takulibima a hii dee otowan dendu.

16 Wë nöo fëen hedi tu Jesosi Keesitu ko abi tjalihati da mi e. Aai. A hoi pasensi da mi seei, fu mi sa dë wan maaka da hiniwan takulibima kuma mi di kē ko biibi nëen, taa a sa feni di libi u teego tu.

17 Wë fa i si Masa Gadu sai dë, hën wë da di kaba Tiima u mundu fu nöömö e. Fa a dë fëen dë, an o dëdë möönsö. Libisëmbë an tjika u si ën ku wojo tu. Fa a sai dë, hën wanwan tō da Gadu u mundu, nöo hën nöo musu kisi gafa. Hën nē nöo u musu ta hopo hiniwanten fu teego. A tan sō.

Aki Paulosu ta fan ku Timoteo kuma wookoma u Gadu.

18 Wë mi mii Timoteo, dee soni dee i si mi manda i fii du naandë, kijoo, wë nöo de kai seei ku dee soni dee hedima u keiki bi taki fii a fesi e, di ten di Akaa u Gadu bi ko a de liba. Wë nöo di i sabi sō kaa, nöo be i biinga seei go dou e, womi.

19 Nöo mi taki e, ta hoi di biibi di i si i ta biibi a Masa Jesosi naandë gingin e. Nöo i musu ta piki di hati fii nöömö te a ta manda i a wan bumbuu soni. Biga wanlō sëmbë an bi du sō, nöo hën wë di biibi u de kaba a sösö gbededee, leti kuma te i singi a dan tuwë lai fii go fiaa. 20 Wan u dee sëmbë dee mi taki dë, da Himënëusi, wan da Alekesani. Ma nöo mi buta de tu sëmbë dë a di didibi maun kaa, be de lei taa de an musu ta waka ta mindi soni da Gadu ta poi ën nē möön. Nöo da sō.

2

Aki Paulosu ta lei fa dee biibima u Masa Jesosi musu ta tja deseiei.

1 Wë womi Timoteo, awa mi o taki da i fa fii lei dee biibima u Masa Jesosi a i ala fa u de musu libi.

Söo. A di fosu kamian, nöo un musu ta begi Masa Gaangadu da hii sëmbë. Un musu ta tja dee fuka u de go a Gadu fesi ku djëmë. Un musu ta hakisi Masa Gaangadu faa limbo fesi da de, nöo un musu ta dëen tangi da de tu e. 2 Un musu ta begi da könu ku gaama ku hii oto sëmbë dee dë a tii kaa. Biga te u begi sō nöo sonte de o tii u bunu, nöo u sa abi wan kötökötö libi pii sō fuu sa libi kumafa Gadu kē a hii futu.

3 Nöo te u ta begi sō kaa, nöo a dë wan bunu soni di suti da Masa Gaangadu u Heepima. 4 Biga fa Gadu sai dë, a kē hii sëmbë u goonliba tuu musu feni libi u teego nëen. A kē fu hii sëmbë musu ko sabi dee soni fëen, biga de nöo da tuutuu soni a mundu.

⁵ Biga wan kodo Gadu tö nöö dë a mundu e, hën da Masa Gaangadu. Nöö wan kodo Sëmbë tö ta taanpu a u libisëmbë ku Gadu mindi fu seeka taki da u. Hën da Jesosi Keesitu di bi tei libisëmbë sinkii. ⁶ Hën wë bi dëen seepi kuma wan paima paka puu u a hogi basu a di juu di Gadu buta. Nöö fa a du ën naandë, ku ën hii mundu sa si fa Gadu kë heepi u libisëmbë tjika.

⁷ Nöö fu mi sa ta konda di soni dë hedi mbei Gadu tei mi buta tjabukama fëen e. Nöö fa mi ta fan aki, na mindi mi ta mindi soni e, womi, ma tuutuu soni mi ta taki. Nöö Gadu buta mi leima tu, fu mi ta lei dee oto sëmbë na u Isaëli dee soni u Gadu. Biga de da dee tuutuu soni fuu musu biibi. Nöö sö e.

⁸ Wë nöö mi taki e womi, taa a hii kamian ka dee biibima ta ko makandi kaa, nöö mi kë dee womi sëmbë musu dë a fesi a di begi. Ma fa de ta hopo maun ta begi naandë, nöö hati u de musu dë limbolimbo. De an musu dë ku hatiboonu ta hoi sëmbë a bëë fa de ta begi dë e.

⁹ Nöö awaa mi o taki soni u di fa dee mujëë musu ta tja deseëi. De an musu bisi a wan fasi u tja sen ko da de e, ma de musu bisi kumafa a fiti. Biga di gafa u de an musu dë a di fa de ta beei uwii, ta tuusi sëmëni goutu soni nasö djamati ta bisi dee gaan diidii koosu. Nönö. ¹⁰ Ma a musu dë a di fa de ta libi bunu ku sëmbë. Biga di lö gafa dë hën fiti dee mujëë dee ta abi di në taa de ta dini Gadu.

¹¹ Fa mujëë sai dë, de musu ta lei a wan saapi fasi ta saka de seei da dee womi. ¹² Mi seei ma ta da mujëë pasi un de ta lei sëmbë wajaa a lanti dendu ta pëë basi a womi sëmbë liba e. Nönö. Ma de musu ta hoi deseëi a wan saapi fasi. ¹³ Faandi mbei, womi? Biga wë a fosu Gadu mbei Adam, a baka fëen ufö a mbei Eva. ¹⁴ Hën tu, di sindeki, na Adam a feni ganjan e. Ma Eva a ganjan, nöö hën a ko poi di wëti u Masa Gaangadu. ¹⁵ Nöö fu di dë hedi Gadu taa te mujëë o pai, nöö pai fëen o taanga.

Wë sö a ta pasa tuu. Ma nöö töku di soni an poi. Biga ee wan mujëë sëmbë ta biibi a Gadu ta hoi go dou ta lobi sëmbë ta libi a wan gbelingbelin fasi ku saka fasi nöö hënseei sa feni heepi a Gadu tu.

Sö e, womi.

3

Aki ta lei fa dee hedima

u keiki musu dë.

¹ Womi Timoteo, awaa mi o taki soni u di sëmbë di kë ko hedima u keiki. Mi taki e, ee wan sëmbë kë di wooko dë, nöö gaan bumbuu wooko a kë e. ² Ma fu dë hedima u keiki an dë sösö soni. Sö wan sëmbë musu dë gaan bumbuu sëmbë. Oto

sëmbë an musu sa feni fasi a di libi fëen faa konda taa anbunu e. Fa a sai dë, a musu dë ku wan kodo mujëë tō. Nöo an musu dë wan sëmbë ta du sondi ku hediwai, ma a musu sa u tii ën seei a soni. Nöo a musu dë a di fa u sëmbë sa lesipeki ën.

Sö wan sëmbë, womi, wosu fëen musu dë jabijabi da sëmbë e. Nöo a musu sabi fa u lei sëmbë soni te de fusutan. ³ Sö wan sëmbë, an musu dë bebema. Nönö. An musu abi taanga hatiboonu tu ta feti ku otowan, ma a musu abi wan saapi libi. An musu dë wan sëmbë di lo' u fia soni e. Nöo an musu abi langahati u möni tu, kwetikweti.

⁴ Nöo a musu dë wan sëmbë di sabi fa u tii hën wosu dendu a wan bunu fasi. A musu saanfa u kiija dee mii fëen te de ta lesipeki ën ta piki ën buka a soni. ⁵ Biga wë womi, ee wan sëmbë an sabi fa u tii hën seepi wosu dendu libi, wë nöo unfa a sa tii dee sëmbë u di keiki u Masa Gaangadu?

⁶ Nöo sö wan sëmbë, womi, an musu dë wan sëmbë di bi ko njunjun a di biibi e. Biga a kandë a o ko abi gaan fasi poi, nöo a o kisi di sitaafu di di didibi bi kisi fu di a ko abi gaan fasi.

⁷ Söseei tu, sö wan sëmbë musu abi bunu në a dee oto sëmbë dee an dë a biibi e, ma ee nasö nöo di didibi o kisi ën a di taapu fëen. Biga sëmbë o ta lei finga nëen nöo në fëen o poi.

Nöo da sö wan hedima u keiki musu dë e, womi.

Aki ta lei fa dee basia u keiki musu dë.

⁸ Nöo wan basia u keiki tu, a musu dë wan gbelingbelin sëmbë, di sëmbë sa lesipeki. Fa a sai dë, an musu dë wan sëmbë ta bia fan a buka te ja sa futoou ën a soni. Nöo an musu dë bebema tu. An musu ta suku u wini soni a wan fasi di na fiti. Kwetikweti. ⁹ Nöo a musu dë ku limbohata hoi hënseei bunu a dee fundu soni u Gadu dee a mbei u ko sabi fa u dë aki.

¹⁰ Nöo mi taki e, te de o buta wan basia faa wooko a keiki, womi, nöo be de wegë ën luku bunu ufö e. Nöo te de an feni wan fa nëen di na bunu nöo de sa butëen ko basia awaa.

¹¹ Nöo söseei dee mujëë tu e. De musu dë wan letileti sëmbë di sëmbë sa lesipeki. An musu dë wan sëmbë di ta waka ta tja sëmbë ta njan a baka, ma pakisei fëen musu dë limbolimbo. Nöo sëmbë musu sa futoou ën a hii soni tu.

¹² Nöo dee womi basia, de musu abi wan kodo mujëë tō. Nöo de musu sabi fa u tii wosu dendu libi u de bunu te dou ku dee mii u de tuu.

¹³ Nöo ee wan basia ta du di wooko fëen bunu, nöo i sabi andi o pasa o? A o feni bunu në a sëmbë. Nöo a o kisi futu seei a di wooko. Biga an o fëë u konda da sëmbë dee soni u Jesosi Keesitu dee a ta biibi.

Nöo sö e, womi.

Aki ta lei dee gaan soni

u di biibi.

14-15 Womi Timoteo, mi ta mēni u mi ko a i abiti möön e baa. Ma nöö fu di ma sabi ee soni o tapa mi fu ma sa ko, fēen mbei mi ta mbei di biifi aki u manda da i, be dee sēmbē u di famii u Masa Gaangadu musu sabi fa u de libi.

Biga u dee sēmbē u Masa Gaangadu famii, u wē da di keiki u di libilibi Gadu e. U ta mbei sēmbē si limbolimbo andi da di tuutuu lei u Gadu, nöö u ta tjubi di lei dē tu fu an musu poi kaba a sösö.

16 Wē nöö dee soni u ta biibi, womi, gaan soni de dē e. A fesi de bi dē tjubitjubi, ma fa u dē aki de ko a limbo da u fuu sabi. De da:

Gadu tei libisēmbē sinkii ko libi a goonliba aki.

Nöö di Akaa fēen bi dē ku en tee hii mundu ko si taa a a' leti a dee soni a ta fan.

Dee basia u Masa Gaangadu köndē seei bi dē kotoigima fēen.

Dee bakama fēen tja soni fēen go konda da pepei nasiön u goonliba,

nöö sömēni sēmbē ko biibi en.

Hēn seei wē Masa Gaangadu tei tja go a di waiti köndē fēen a liba ala.

De wē i si da dee soni dee u ta biibi, womi. Nöö ee wan sēmbē i ta biibi dee soni aki kaa, nöö a o heepi i fii kisi di fasi u Gadu a i libi.

4

Aki ta bai de a dee ganjan leima.

1 Söö. Wē womi Timoteo, mi kē bai i a wan soni aki möön. Di Akaa u Masa Gaangadu fan ku u limbolimbo kaa, taa a bakaten nöö wanlö sēmbē o bia baka disa di fa de bi ta biibi a Masa Jesosi. Biga de o ta waka a dee hogi baka dee ta ko a sēmbē liba ta ganjan sēmbē. De o ta haika dee lei u dee didibi dē, hēn mbei de o disa di biibi.

2 Wē nöö dee sēmbē ta lei sēmbē dee lö soni dē, nöö ganjansēmbēma de dē e. De o ta mbei kuma tuutuu soni de ta taki, ma na tuu seei. Fa dee sēmbē sai dē, de ku hogidu guwenti te a ko de sinkii kaa. Nöö hēn mbei an ta toobi de te de ta ganjan sēmbē a sö wan fasi.

3 Fa dee soni o ko a sēmbē liba dē, de o ta lei sēmbē u de hoi pepei wēti dee an dē fanöudu. De o taa ee i kē dē bumbuu sēmbē a Gadu wojo, nöö womi an musu abi mujēē, mujēē an musu abi manu. Sö de o taki. De o ta buta tjina da sēmbē a soni u njan taa sö wan soni ja musu njan mēn.

Wē ma womi, uu dee sēmbē dee ta biibi a Gadu aki tee u ko sabi di gbelin lei fēen kaa, nöö wa o sa hoi dee lö wēti naandē e. 4 Biga u sabi taa hii soni di Gadu mbei buta da u, de tuu dē bumbuu soni. Na wan u de dē u tuwē, ma de dē fuu tei ku tangi. 5 Wē nöö di Gadu taki taa de bunu kaa nöö hēn i begi

nëen liba te i kaba da Gadu tangi, wë nöö hogi an dë nëen. I sa tei ën ku piizii.

Aki ta lei fa Timoteo musu du

di wooko bunu tjika.

⁶ Dee soni mi ta taki da i aki i musu tei de ta leti dee otowan fii e, womi. Nöö joo dë wan bunu wookoma da Jesosi Keesitu. Biga sensi a njönku ten fii i bi ta jei dee tuutuu soni u Gadu kaa dee u ta biibi aki. I bi kisi bumbuu lei seei, nöö hën i tei ën, hën i ta waka nëen baka te kisi fa u dë aki.

⁷ Nöö fa i sai dë, ja musu a' bisi ku dee peipei oto dee an ta kai ku Gadu, dee de ta mindi ta taki dë e. Ma i musu ta biinga ku i seei fii libi kumafa Gadu kë a hii futu.

⁸ Ja si fa sëmbë ta biinga ta djombo ta seki sinkii u de fia kule u de wini soni a goonliba aki nöö? Wë di soni dë a ta tja wan piki wini tuu. Ma di biinga seki sinkii fii musu libi kumafa Gadu kë, womi, hën ta tja hii wini ko da i. Biga te i biinga sö kaa, nöö joo feni dee bunu soni dee Gadu paamusi i a di libi u di ten u dë aki, te dou ku di oto libi di ta ko a bakaten tuu.

⁹ Söö. Wë nöö di soni i si mi taki dë, nöö gaan bumbuu soni a dë fu hii sëmbë musu piki tei ku telu. ¹⁰ Biga u sabi ambë u ta futoou. U sabi na ambë liba u ta buta di mëni fuu faa tja u. A di libilibi Gadu liba wë e, womi. Hën da di Heepima fu hii sëmbë, ma möön gaanfa fuu dee sëmbë ta biibi nëen liba. Hën mbei u ta biinga seei fu sëmbë musu jei di buka fëen.

¹¹ Wë nöö di a dë sö kaa, nöö be i tei dee soni aki ta lei dee sëmbë a i ala e. Be i ta biinga ku de nöömö u de sabi de bunu.

¹² Söö. Wë baa mi taki e, fa i sai dë, ja musu mbei sëmbë dou i ku wojo fu di i njönku mbei e baa. Nönö. Ma be i libi a di fa u dee oto biibima tuu musu sa djeesi i. Di fa i ta fan, ku di fa i ta libi, ku di fa i ta lobi sëmbë, di fa i ta biibi a Masa Gaangadu, ku di fa i ta hoi i seei limbolimbo a Gadu wojo, womi, hii dee soni dë tuu musu dë a pasi fu sëmbë sa djeesi i a de.

¹³ Nöö fa i dë ku mëni u mi taa mi o ko naandë, nöö mi o kai wanlö soni da i aki fii ta du fu te mi ko: I musu ta lesi dee wöutu u Masa Gaangadu da dee sëmbë nöömö. I musu ta konda di buka fëen da de, ta leti de finifini a dee soni u Masa Gaangadu. Sö i musu ta du fu te mi ko e, womi.

¹⁴ Mi ta mëni di daka dee tiima u keiki bi buta maun a i liba, nöö hën di Akaa u Gadu ko a de hën de fan soni u di wooko di a da i fii du. Di daka naandë, i bi kisi wan apaiti kõni. Nöö mi taki e, taa ja musu tuwë di kõni naandë disa e, ma i musu ta wooko ku ën nango nöömö.

¹⁵ Dee soni mi ta fan ku i aki, womi, i musu ta du de ku hii i hati nango nöömö, nöö sëmbë o si taa i nango fesi seei. ¹⁶ Fa i sai dë, i musu ta mbei möiti nöömö be hii libi fii dë a tatai liba. Nöö di lei u Gadu di i ta lei sëmbë dë, hënseei musu dë a tatai

liba tu e. I musu kõni seei fu ja tookëen. Nöö te i ta libi sō kaa nöö joo puu i seei a hogi basu, i ku dee oto sēmbē dee ta haika i dē tuu.

5

Aki ta lei fa Timoteo musu libi ku sēmbēsēmbē u di keiki.

¹ Wē womi Timoteo, awaa mi o taki da i fa fii musu libi ku dee peipei sēmbē e, te joo lei de soni ee nasō te joo bai de a soni.

Ee a dē wan gaan womi möön i, nöö ja musu gandji dēen e, ma i musu dēen piimisi, nöö i fan ku en kuma i tata.

Ee a dē wan kijoo mii kuma i seei, nöö i kai en fan kuma i baa womi.

² Ee a dē wan gaan mujëe, nöö i musu fan ku en ku lesipeki kumafa i ta fan ku i mama.

Ma nöö ee a dē wan njönku mujëe mii, nöö i musu mēni i seei fii fan ku en ku limbohatai seei, leti kumafa i sa fan ku i sisa mujëe.

³ Nöö awaa mi o taki soni u dee gaan mujëe dee manu u de dēdē de fika a ganda. Womi, ee sō wan mujëe aan na wan kodo sēmbē seei nēen famii fu sōlugu en möönsō, nöö i sa kai en nē a keiki be keiki sōlugu fēen. ⁴ Ma ee wan mujëe manu dēdē a fika a ganda, ma a abi miii ee nasō miii kai en avo, nöö nēen i musu kai da di keiki u de sōlugu e. Dee mii fēen, de musu sōlugu en. Biga hēn da fosu soni di de musu du fu sēmbē si taa de ta waka a Masa Jesosi baka tuutuu. Leti fa dee gaan sēmbē u de bi sōlugu de di de bi dē miii, nöö leti sō dee mii musu toona sōlugu dee gaan sēmbē u de baka. Nöö ee de libi sō, nöö a bunu, a o suti da Gadu seei.

⁵ Wē ma nöö ee wan mujëe dē, manu fēen dēdē a fika a ganda mindi naandē, aan sēmbē möönsō u sōlugu en, ma a hopo en seei da Masa Gaangadu ta begi en ndeti ku didia. Nöö te i si sō wan mujëe, womi, nöö i musu kaabu i seei taa di sēmbē dē, a dē fanōudu u keiki sōlugu en.

⁶ Ma nöö ee i si wan mujëe manu fēen dēdē nöö hēn a dē fēen ta waka ta daama a köndē nango a piizii söndō a ta pakisei andi a ta du, nöö mi taki da i taa di soni dē an bunu. Sō wan mujëe, fa i si a dē ku libi dē seei, ma nēen akaa a dēdē e. Nöö di lö mujëe dē, nēen de musu kai da keiki u de sōlugu.

⁷ Hii dee soni mi ta taki da i aki, womi, i musu ta tei de ta lei dee sēmbē a i ala, be de libi fu sēmbē an musu kosi de taa de an ta libi bunu. ⁸ Biga ee wan sēmbē an ta sōlugu hēnseei wosu dendu ku dee famii fēen, nöö di sēmbē dē hogi möön leki dee sēmbē dee an dē a biibi. Fa a ta libi fēen dē, a dē kuma an nama ku Masa Jesosi seei.

⁹ Nöo awaa mi o lei i andi ku andi i musu luku ufö joo buta wan mujëe di hën manu an dë ku libi möön faa dë wan apaiti sëmbë da di keiki. Sö wan mujëe, a musu pasa sikisiteni jaa e. Nöo an bi musu waka ku oto womi möön leki hën manu. ¹⁰ Fa a sai dë, de musu ta konda fëen taa bumbuu soni wanwan nöo a bi ta du. A bi kiija dee mii fëen a wan bumbuu fasi. A bi ta hoi wakama waiwai nëen wosu. A musu dë wan mujëe di bi lo' u sölugu dee sëmbë u Masa Gaangadu ku sakafasi seei. Nöo a musu dë wan sëmbë di bi ta lobi u heepi oto sëmbë dee dë a fuka. De musu ta taki fëen taa bunu nöo a bi ta du. Nöo te wan mujëe dë sö, womi, nöo hën i sa buta faa dë wan apaiti sëmbë da di keiki.

¹¹⁻¹² Ma nöo dee njönku mujëe dee manu u de dëdë de fika a ganda naandë, nöo an dë fii buta de apaiti da di keiki e. Biga te wan pisi nöo di piizii u manu o ko a de liba. Pakisei u de o bia, nöo de o go ta suku manu möön. Nöo ee de dë sö, nöo Masa Gadu ku libisëmbë tuu o tei de fu hogi fu di de booko di buka di de bi mbei taa Jesosi, Keesitu nöo de o ta dini. De an hoi ën go dou kumafa de bi taki möön.

¹³ Nöo na di dë nöo womi, ma de o ko malëngë. Nöo de o ta waka nango ta ko ta daama a dee wosu wosu ta tjökö buka a sëmbë soni ta lëgëdë ta konda soni di an dë fanöudu. ¹⁴ Nöo fëen mbei mi taa dee njönku mujëe dee manu dëdë disa a ganda naandë, be de tei manu toou pai miii ta tii wosu dendu u de, be de ko abi soni u du. Nöo dee felantima fuu an o sa feni pasi u kosi u. ¹⁵ Biga sëmëni mujëe kuma dee lö naandë bia baka disa Gadu kaa go ta libi u de kumafa di didibi kë, hën wë mbei mi taki sö, womi.

¹⁶ Wë mi kë taki wan soni möön u dee gaan mujëe dee dë söndö manu. Ee wan mujëe dë a biibi, nöo hën a abi gaan sëmbë nëen famii di manu dëdë disa, nöo di mujëe dë, hën musu sölugu fu dee gaan sëmbë fëen e. Biga di lö hebi naandë an musu dë u di keiki. Nöo di keiki o sa feni pasi u sölugu dee gaan sëmbë dee dë a nöutu tuutuu.

Aki a ta taki u dee hedima

u keiki möön.

¹⁷ Wë awa mi o taki wan oto soni da i möön u dee sëmbë dee ta tii keiki. Dee ta du de wooko a wan bunu fasi, nöo de musu kisi möön hia hei ku paka tuu, fuu taki dee ta konda di buka da sëmbë bunu ku dee ta lei sëmbë a wan finifini fasi. ¹⁸ Biga ja jei fa di Buku u Gadu taki nö? A taa:

Ja musu tai di kau buka fu an musu njan

ka a ta wooko naandë.

Söseei a taa:

A fiti u wan wookoma

musu feni hën paima.

¹⁹ Nöö mi taki e, ee wan sëmbë tja wan kaagi u wan u dee tiima ko a i, nöö ja musu piki ën hesi e. I musu jei ën a tu nasö dii sëmbë a wan fasi fii sabi taa tuu, ufö fii piki awaa. ²⁰ Ma nöö te i ko si taa a du hogi tuu, nöö i musu gandji dëen a lanti fesi e, mbei hii dee sëmbë dee sai dë musu tei köni nëen.

²¹ Timoteo, fa mi ta fan ku i aki, kijoo, nöö mi kë fii sabi taa Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu ku dee basia u Gadu köndë tuu ta jei fa mi ta fan ku i aki. Nöö fëen mbei i musu ta du hii dee soni mi ta taki da i aki tuu da hii sëmbë, ja musu koti adjabëe da na wan sëmbë.

²² Söö. Wë nöö womi, te joo buta maun a sëmbë liba faa wooko da Gadu, nöö i musu köni fu ja du ën hesi poi. Ma i musu wegi ën finifini luku ufö i du ën. Biga ee nasö, a kandë a baka nöö de o ko si taa di sëmbë dë an ta libi bunu, nöö a o dë taa i seei dë a dendu tu. Nöö fëen mbei wë mi fan sö, biga i musu hoi i seei limbolimbo a hii futu.

²³ Nöö mi taki e, womi, fa i si bëë ta hati i, i ta siki hesihesi dë, nöö na wata wanwan nöö fii bebe e. Ma i musu ta bebe wan piki win tu, nöö a o heepi i.

²⁴ Haika e, womi. So sëmbë di hogi di a ta du, a dë a döo kaa bifö de kai ën a kuutu. Ma so sëmbë ta du hogi a wan tjubitjubi fasi. Ma te wan daka a o ko a döo nöömö fu sëmbë sabi ën. ²⁵ Nöö söseei a dë a di bunu di sëmbë ta du tu. So fëen dë a döo kaa u hii sëmbë sa si. Ma u so sëmbë ta dë tjubitjubi, ma bakaten sëmbë o ko sabi ën biga a o ko a döo nöömö.

„Kijoo, dee soni dë i musu sabi fa i si i sai dë e.“

6

Aki ta lei fa dee saafu musu libi ku dee masa u de.

¹ Womi Timoteo, awa mi o taki da i fa wan saafu musu libi ku ën masa. Fa i si dee saafu sai dë, nöö de musu ta luku de masa u de kuma wan sëmbë di de musu lesipeki. Biga ee de libi sö, nöö sëmbë an o feni pasi u de kosi Masa Gaangadu ku di lei fëen di i si u ta lei sëmbë aki.

² A kandë wan saafu abi wan masa di ta biibi Masa Jesosi tu. Nöö hën da de dë baaa ku baaa makandi. Ma nöö di saafu an musu ta söso di masa fëen fu di dë hedi e. Awaa seei a musu ta wooko möön taanga dëen. Biga möön a ta wooko dëen, möön di masa ta feni wini. Nöö hën da a ta heepi di fëen seei sëmbë di a lobi.

Kijoo, sö fii ta lei dee saafu e.

*Aki ta lei taa di dini u Masa
ta tja hia wini ko tuu.*

Nöö hii dee soni dee i si mi ta taki da i aki, womi, de tuu i musu tei ta lei dee sëmbë fii ala, nöö i ta buta ku de fu de tei de tu. ³⁻⁴ Ma nöö ee wan sëmbë tja wan oto lei ko ta lei di an ta

kai ku di lei fuu Masa Jesosi Keesitu u ta lei aki, nöö gaan fasi di sëmbë dë abi e. Aan fusutan u soni. Biga an kë di bumbuu lei di sa heepi sëmbë u de libi a wan limbolimbo fasi a Masa Gadu wojo.

Fa dee lö sëmbë sai dë, de lobi u pii oto ta fan ta fia ku sëmbë. Te kaba fëën, nöö sösö haun de o bia ta haun ku deseei, ta kosi deseei, ta taki föutu u otowan ta mëni hogi u de na de. Te wan pisi de an ta futoou na wan sëmbë möön. ⁵ De an o sa si de na de a wojo möönsö tu. Sö dee lö sëmbë naandë dë e, womi. A dë kuma dee hogi fasi u de puu dee tuutuu soni u Gadu a de hati faa. Nöö hën de ko ta mëni taa te wan sëmbë i ta dini Gadu, nöö a ta tja gaan wini ko da i fii ko gudu.

⁶ Wë nöö womi, te i ta dini Gadu, nöö a ta tja gaan wini ko da i tuu e. Ma na möni wini a ta tja. Nönö. Ma te i ta libi kumafa Gadu kë ta tifiهدي ku dee soni i abi, nöö hën da wan gaan wini fii kaa. ⁷ Biga di de pai u ko a goonliba aki, nöö wa bi tja na wan wojo soni ko ku u e. Nöö söseer te u dëdë, wa o tja na wan soni go tu. ⁸ Nöö fëën mbei, ee u abi soni fuu njan pasa u libi ku koosu fuu tapa u sinkii, nöö a tjika fuu dë tifiهدي.

⁹ Biga wë ee wan sëmbë i ta suku fii ko gudu, nöö di soni i ta suku dë sa hai i tja go a sëmëni soni di sa puu i a di pasi u Gadu. Te kaba fëën, a dë kuma taapu kisi i, ja sa ko kumutu möön. Biga sëmëni wisiwasi soni joo ta pakisei a i hati, nöö joo kë ta waka a de baka. Te fii sabi, libi fii poi kaba a sösö faa.

¹⁰ Biga wë di langawojo u möni, nöö a dë kuma wan lutu a i hati di sa nasi tja hii sootu pei hogi ko da i. Biga so sëmbë bi abi di lö langawojo dë kaa, nöö sapisapi de ta pusa ta kumutu tefa de disa di biibi faa. Nöö hën de ko fika dë ku sëmëni gaan hila fuka a de hati.

Aki Paulosu ta da Timoteo wanlö lasiti lai.

¹¹ Ma nöö womi, i da sëmbë u Masa Gaangadu vö, hën mbei i musu kule da hii dee hogilibi u taki dë, be de an dou a i. Nöö a dee lö soni aki baka fii ta kule e, womi: I musu biinga fii libi leti a Gadu wojo. I musu mbei möiti fu hii pakisei fii musu dë a Gadu. I musu ta biibi a Masa Gaangadu nöömö. I musu ta lobi sëmbë. I musu ta tai hati a hii dee fuka dee ta miti i. I musu ta libi ku saapi fasi ku sëmbë. Womi, a dee lö soni dë baka wë fii biinga e.

¹² Fa u ko ta biibi Masa Jesosi aki, nöö sëmëni soni dë ta biinga u puu u a di pasi fëën. Nöö i musu ta fia ku dee soni dë ta feti di bunu feti go dou te nöö i feni di libi u teego. Biga fu di ten di i bi taki sö wan bumbuu soni a lanti fesi taa joo waka a Masa Jesosi baka, nöö kumutu a di ten dë a buta di libi u teego faa da i kaa.

¹³ Kijoo, fa i si mi ta fan ku i aki, mi ta fan ku i a Masa Gaangadu fesi di ta da hii dee soni a goonliba aki libi. Mi ta fan ku i a Jesosi Keesitu fesi tu, di an bi fëë u taki di tuu da sëmbë möönsö, te dou ku Gaama Pontuisi Pilati seei. ¹⁴ Nöo mi taki e, taa be i go dou ku di wooko di i si Gadu buta a i maun naandë. I musu ta du ën a wan gbelingbelin fasi söndö föutu e, fu te dou di daka di Masa Jesosi Keesitu o toona ko. ¹⁵ Biga Masa Gadu o mbei a ko nöömö a di juu di a buta.

Womi, fa Masa Gaangadu sai naandë, nëen hii bunu dë. Hën nöö da tiima u mundu. Biga hën da di kaba hei Könu a hii könu liba, ku di kaba hei Masa a hii masa liba. ¹⁶ Fa a sai dë, hën wanwan tö nöö an sa dëdë a mundu möönsö. A ta libi a wan gaan limbo dendu ta koti faja te na wan libisëmbë sa go dou ka a sai dë. Sëmbë an dë di si ën ku wojo wan daka tu, biga libisëmbë wojo an sa kai nëen möönsö. Fa a sai dë, di nëbai fëen ku di kaakiti fëen dë u nöömö teego. A tan sö.

¹⁷ Wë nöö Timoteo, mi taki e, taa dee sëmbë dee dë guduma a goonliba aki, nöö i musu bai de be de disa gaan fasi, be de an buta futoou a dee gudu u de. Biga dee gudu naandë, nöö de an dë wan soni di o tan fu nöömö, u sëmbë musu ta buta mëni a de liba. Ma Masa Gaangadu wanwan nöö fii musu ta mëni e. Biga hën ta da u hii dee soni dee u abi, fuu sa njan de ku piizii. An ta pindja sondi da u.

¹⁸ Nöo fa dee guduma sai naandë, na di gudu u de, de musu luku kuma gaan soni e. Ma be de ta du bunu te a hia ta paati dee gudu u de da sëmbë ku wai hati. De an musu giini. ¹⁹ Nöo te de libi sö kaa, nöö hën da de ta lai gudu a Gadu Köndë ala te a hia fu de sa njan a di bakaten libi. Biga di libi u teego di Gadu abi u da de a bakaten, hën wë da di tuutuu libi, na di u goonliba aki. Nöo nëen baka de musu biinga.

Sö i musu ta bai dee guduma e, womi.

²⁰ Womi Timoteo, gaantangi mi begi i kijoo, tjubi dee soni dee i si Masa Gadu futoou i buta a i maun naandë e, be de an poi kaba a söso. Nöo mi taki e, i musu köni ku dee sëmbë dee ta fan hia ta taki dee wisiwasi soni u de dee an ta kai ku Gadu. Fa de ta fia u de dë ta mbei taa de sabi soni poi seei, ma ja musu haika de seei. ²¹ Biga so sëmbë bi ta fan dee lö fan dë, hën wë sapisapi de hai kumutu disa di biibi a Masa Jesosi. Nöo fëen mbei baa mi ta bai i nëen.

Womi, Masa Gaangadu musu dë ku i ku ën bunuhati e.

Di u tu biifi di Paulosu sikifi da Timoteo

Wan wöutu a fesi.

Di biifi aki, hën da di u tu biifi di di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu sikifi da di kijoo de kai Timoteo. A dë sö taa Paulosu ta paaja di buka u Masa Jesosi da sëmbë te wan pisi, nöö hën dee felantima fëen kisi ën hën de tjëen go söötö a dunguwosu a di köndë de kai Loomë. Nöö fa a dë a dunguwosu dë nöö a kë Timoteo musu ko nëën. Nöö hën a mbei di biifi aki manda dëen.

Nöö te i lesi di biifi aki, nöö joo sabi fa Paulosu ta fii u sëmëni soni. Biga a ta taki u di fa a lobi Timoteo tjika. A ta taki u di dëdë fëen seei di a o dëdë abiti möön. A ta taki fa sëmbësëmbë libi ku ën fa a dë a dunguwosu dë. Nöö a ta leti Timoteo a di fa a musu du di wooko fëen kuma wan wookoma u Gadu. A ta lei tu fa di lasiti ten u di goonliba o dë.

Dee soni dë tuu joo lesi a di biifi aki.

Aki Paulosu ta manda odi

da Timoteo.

¹⁻² Söö. Wë mi Paulosu ta sikifi di pampia aki manda da Timoteo kuma miseei miifi di mi lobi gaanfa. Kumafa i bi sabi kaa, kijoo, mi da wan tjabukama u Jesosi Keesitu. Masa Gaangadu seei feni ën u bunu faa kai mi ko buta a di wooko, fu mi musu ta konda da sëmbë u di libi di Gadu paamusi u taa u sa feni a Masa Jesosi Keesitu. Womi, u Tata Masa Gaangadu ku Jesosi Keesitu musu dë ku i ku de bunuhati ku de tjalihati ta da i kötöhati.

³ Wë nöö mi ta da Masa Gaangadu tangi da i o, di i si mi ta dini ku limbohati söndö ganjan aki, leti kumafa dee gaan sëmbë u mi bi ta dini ën. Hii juu mi ta begi da i a ndeti ku didia, womi. ⁴ So juu mi ta mëni ,fa mi ku i bi paati, ,fa wata bi pasa a i wojo, nöö mi ta hangi i seei. Mi kë si i be hati u mi toona wai te dou.

Aki Paulosu ta da Timoteo hati

a di wooko.

⁵ Te mi ta mëni i, womi, nöö mi ta mëni kumafa i seei ta biibi Gadu söndö ganjan tu e. A di fasi dë seei i avo Loisi ku i mama Euniki tuu bi ta biibi kaa, nöö mi sabi taa di lö biibi dë, a dë leti a i naandë tu. ⁶ Fëen mbei mi kë toona mëni i möön a di fa mi bi buta maun a i liba nöö hën Gadu da i wan apaiti köni fii musu sa wooko dëen. Wë nöö di köni i si naandë, i musu böö faja dëen be an kötö möönsö. ⁷ Biga wë fa Gadu da i di Akaa

fëen naandë, an da i ën fii ta dë fëëëfëëë e. Ma fii dë ku kaakiti ta lobi sëmbë ta tii i seei a soni.

⁸ Wë nöö di a dë sö kaa, nöö ja musu ta hai baka te ja sa konda soni u Masa da sëmbë e. Nöö sen an musu ta kisi i da mi tu, te ja sa nama ku mi fu di mi dë a dunguwosu aki fu Masa Jesosi hedi. Ma Gadu musu da i kaakiti fu mi ku i sa tja dee sitaafu makandi. Biga dee sitaafu dee i si u ta tja aki, de dë fu di u ta konda di Bunu Buka u Masa Jesosi hedi.

⁹ Fa Masa Gadu sai dë, womi, a kai u puu a di hogilibi fuu basu fuu musu libi wan apaiti libi dëen. Nöö an dë taa di bumbuu fuu mbei a du ën sö e. Nönö. Ma fu di bunuhati di hënseei abi, ku di pakisei a bi abi a u liba gaanduwe kaa, hën mbei. Biga bifö a mbei goonliba, a bi buta taa a o manda Jesosi Keesitu ko. Sö a bi abi bunuhati fuu tjika kaa. ¹⁰ Ma nöö awaa ufö di bunuhati fëen dë ko a döo, di i si taa u Heepima Jesosi Keesitu ko tuu. Nöö fa a ko aki, a booko di kaakiti u dëdë faa, puu u a di fëëë naandë basu. Nöö nëen ufö u ko sabi taa wan njunjun libi dë u feni, ku wan njunjun sinkii di an o poi kaba a sösö möönsö, te u ta piki di Bunu Buka fëen.

¹¹ Wë nöö di Bunu Buka aki, hën wë i si Gadu buta mi tjabukama fëen kuma wan basia ta bai ta kondëen da sëmbë. A buta mi u mi ta lei dee sëmbë na u Isaëli ën a wan finifini fasi tu. ¹² Nöö fu di mi ta du di lö wooko dë, hën mbei mi dë a di sitaafu aki. Ma an dë taa sen ta kisi mi e. Nönö. Biga mi sabi di Sëmbë di mi ta futoou di futoou aki taa a abi kaakiti tjika faa tjubi hii soni di mi buta nëen maun, fu tee dou di gaan daka di a o kuutu hii libisëmbë.

¹³ Söö. Wë womi, mi taki e, taa dee lei dee mi bi lei i, nöö gbelingbelin soni de dë e, fii seei musu tei ta maaka ku dee lei i ta lei sëmbë dë luku ee de kai a di wan. Nöö fa joo ta lei sëmbë dë, nöö i musu dë gingi a di biibi ta lobi sëmbë ku di lobi di i si u ta feni a Jesosi Keesitu. ¹⁴ Nöö di gaan bumbuu soni di Masa Gadu futoou i te a butëen a i maun naandë, womi, i musu köni ku ën gaanfa e. I musu ta tjubi ën ku di heepi u di Akaa u Gadu di i si ta libi a u hati aki, be an kaba a sösö.

Aki Paulosu ta taki kumafa dee oto biibima u Masa Jesosi

libi ku ën.

¹⁵ Söö. Wë womi, i seei sabi taa dee biibima fu Asia Köndë tuu go disa mi e, te dou ku Figelusi ku Hemogenesi. ¹⁶ Ma di womi de kai Onësifolu baa, mi ta begi dëen fu Masa Gaangadu musu a' tjalihati fëen ku dee sëmbë fëen wosu dendu tuu. Biga di womi dë, sen an kisi ën seei faa nama ku mi möönsö, hii fa mi dë buibui a dunguwosu aki. ¹⁷ Biga di a ko a Loomë aki, hën a ta waka ta suku mi a hii kamian teefa a si mi. ¹⁸ Nöö sömëni pasi seei a ko a mi ko da mi degihati e. Nöö i seei sabi dee hia bunu a bi du mi tu di mi bi dë a Efeise ala. Fa a libi ku

mi tjika dë, nöö Masa Gaangadu musu heepi ën a wan apaiti fasi e, a di gaan kuutu daka fëen. A musu a' tjalihati fëen.

2

Aki Paulosu ta taki da Timoteo fa a musu du di wooko fëen.

¹ Söö. Wë womi Timoteo, mii, i musu da Jesosi Keesitu pasi faa libi ku i ku ën bunuhati e, be a da i taanga a di wooko. ² Nöö mi bi lei i ku dee otowan sëmëni soni, nöö i musu toona tei dee soni dë ta lei bumbuu sëmbe dee ta abi köni tjika u toona lei oto sëmbe tu.

³ Nöö mi o konda wanlö soni aki da i e, fa fii musu ta du di wooko fii, kijoo. Fa i sai dë, i musu ta dë kabakaba fii tja sitaafu da Jesosi Keesitu e, leti kumafa wan sodati dë kabakaba faa tja sitaafu dëen köndë. ⁴ Nöö i sabi fa wan bumbuu sodati ta dë nö, womi? An ta waka ta hulu soni a së së möönsö möön na di wooko di a sai dë. Biga a kë u di oposii musu ta wai ku ën u di fa a ta wooko.

⁵ Sösei tu, te wan sëmbe ta fia ta pëe wan pëe faa wini wan soni, nöö ee an pëe kumafa dee wëti u di pëe dë, nöö an o wini soni dë e.

⁶ Nöö söseei tu, di sëmbe di ta wooko taanga a wan goon, a fiti fu hën fosu musu feni di njanjan u di goon, na sö nö?

⁷ Womi, dee soni mi ta fan aki, nöö be i ta buta pakisei a de liba e, nöö Masa Gaangadu o mbei i sabi unfa de nama ku di fa i musu du di wooko fii.

⁸ Söö. Wë womi Timoteo, ta mëni Jesosi Keesitu nöömö taa hën da di Sëmbe di Masa Gaangadu bi weki puu a dëdë. Hën da di Bakamii u Könu Dafiti tu, di o sindo nëen könu sutuu fu teego. Ja musu fëekëtë dee soni dë, womi. Biga te mi ta konda di Bunu Buka, nöö de da dee soni mi ta taki nöömö.

⁹ Nöö fu di mi ta konda dee soni dë, fëen mbei i si mi dë a di sitaafu aki e, ka de bui mi buta a dunguwosu aki kuma wan sëmbe di du gaan hogi. Ma ma a' toobi e, womi. Biga mi sabi taa di wöutu u Gadu, hën an sa dë buibui möönsö. Nönö. ¹⁰ Nöö di a dë sö kaa, nöö hën mbei mi dë tifiهدي u tja hii fuka. Biga mi ta mëni dee sëmbe dee Gadu tei kaa u de ko sëmbe fëen. Mi kë u de musu feni di heepi u Gadu nöömö di a abi u da de a Jesosi Keesitu, be de njan di suti u di waiti köndë fëen fu teego.

¹¹ Nöö mi o taki wanlö soni aki, de dë tuu möön hii soni, womi.

Ee u ku Masa Jesosi dëdë makandi, nöö u ku ën o libi makandi tu.

¹² Ee u hoi dou a dee sitaafu dendu, nöö u ku ën o tii makandi a bakaten.

Ee u piki taa wa dë ku ën, nöö hënseei o piki taa an dë ku u tu.

¹³ Ma ee wa dë u futoou a dee soni u ta du, ma hën a o dë u futoou nöömö.

Biga di fa a dē, sō nōō a o dē u nōōmō, an o sa tooka mōōnsō.

Aki Paulosu ta lei Timoteo fa wan wookoma u Gadu musu dē.

¹⁴ Womi o, hii dee soni mi ta taki aki, nōō i musu toona ta konda de a baka futu da dee sēmbē dee Gadu buta a i maun e, kijoo. Nōō i musu ta bai de a Gadu fesi tu taa de an musu sai dē ta fia a peipei wōutu liba. Biga dee lō fia naandē an ta tja bunu ko, ma poi nōō de ta poi dee sēmbē dee ta jei de ta kaba de a sōsō.

¹⁵ Nōō fa i seei sai dē, i musu ta biinga fu Gadu sa wai ku i a hii fa i ta libi. Nōō i musu wooko a wan fasi fu sen an musu kisi i a bakaten. I musu ta tei di wōutu u Gadu ta lei ēn leti kumafa a dē e, biga tuutu soni gbelingbelin a dē.

¹⁶ Nōō womi, ja musu nama ku dee sēmbē ta fan dee sōsō fan dee an ta kai ku Gadu e. Biga dee sēmbē ta fan dee lō fan naandē, nōō libi u de o ta hogi nango nōōmō te de ko dē kuma de an sabi Gadu seei. ¹⁷ Dee lei u dee lō sēmbē dē ta poi sēmbē libi leti kuma te wan hogi siki kisi i paaja a hii i sinkii. Nōō Himēnēusi, ku Filitusi da tu u dee sēmbē dee libi a di lō fasi naandē. ¹⁸ Fa de sai dē, de kumutu disa di tuutu lei u Gadu gaanduwe, nōō hēn wē i si de go ta fan wanlō poipoi fan ta bai taa di weki baka a dēdē pasa kaa. Nōō ku dee lō fan naandē, de go ta poi sēmbē te de an saandi u de biibi mōōn.

¹⁹ Ma dee lei u Gadu an dē sō e, womi. De, de dē gingin kuma wan goonsei di an sa seki. Nōō di goonsei abi tu posu. Di fosuwan hēn da: “Gadu sabi ambē da dee sēmbē fēēn.” Di u tu, hēn da: “Hibiwan sēmbē di ta piki taa a nama ku Masa Jesosi, Keesitu, nōō a musu disa hogi du.”

²⁰ Wē nōō i sabi fa a dē a wan gaan wosu dendu, womi. Sōmēni pei soni dē nēēn fii tei ta wooko ku de e. Goutu soni dē nēēn, soofu soni dē nēēn, pau soni, soni de mbei ku doti. Fa de sai dē, so u de dē fu du lagi wooko, so u de dē u du hei wooko, na sō nō?

²¹ Wē nōō mi taki e, ee wan sēmbē i disa dee hogi soni u taki dē fii ta libi limbolimbo a Gadu fesi, nōō joo dē kuma wan u dee mōōn waiti soni u wan wosu di de sa tei du wan gaan wooko ku ēn. Biga joo dē apaiti seei da Masa, nōō joo dē kabakaba faa tei i faa du hiniwan bumbuu soni ku i.

²² Womi Timoteo o, i musu kule da dee hangī dee ta ko a un dee njōnku sēmbē hati e, dee na bunu u du. Ja musu da de pasi a i libi seei. Nōō haika dee soni dee fii musu ta kule a de baka: leti libi, biibi a Gadu, lobi, ku kōtōhati. A dee lō soni aki baka i musu ta kule e, kijoo, nōō de o si taa i mōkisi ku dee sēmbē u Gadu dee ta begi ēn ku limbo hati.

²³ So seei dee sēmbē ta fia sōsō fia naandē, womi, ja musu nama ku de nēēn e. Biga i seei sabi taa toobi nōō de ta tja ko.

²⁴ Nōō ee wan sēmbē i dē futuboi u Masa Jesosi, nōō ja musu

ta suku toobi, ma i musu ta libi a wan saapi fasi ku hii sēmbē. Fa i sai dē, i musu abi di kōni fii lei sēmbē sondi a wan bunu fasi ku pasensi.

²⁵ Ee sēmbē ta fia ku i a dee soni i ta lei, nōō i musu bai de, ma ku saka fasi e. Biga wē fa de abi taangajesi dē seei, ma ja o sabi. A kandē te wan ten, nōō Gadu o mbei hati u de bia te de ko piki dee tuutuu soni fēēn. ²⁶ Nōō de o kisi fusutan tjika u de sa kumutu a di kamian awaa ka di didibi bi kisi de buta fu de musu ta du andi a kē.

3

Aki Paulosu ta lei fa sēmbē o ko hogi tjika a di lasiti ten u goonliba.

¹ Wē nōō womi Timoteo, mi kē i sabi taa a dee lasiti daka u di goonliba aki, nōō wan tumisi hogi ten o ko e. ² Biga sēmbē u di ten naandē an o lobi oto sēmbē mōōn leki de seei nōō. De o abi langahati mōōn hii soni. De o ta njan buka ta mbei deseei taa de dē gaan womi. De o ta kosi Gadu ta dēēn gaan buka. Di ten dē, de an o ta saka deseei a de mama ku de tata basu mōōnsō. De an o ta da sēmbē tangi tu, na Gadu, na libisēmbē, te de feni bunu. Na wan pisi u di libi u de o kai ku Gadu mōōnsō. ³ De an o abi fii a de hati da na wan kodo sēmbē. De o ta hoi sēmbē a bēē ta mindi soni da sēmbē ta tja de ta njan a baka. Fa de sai dē, de an o ta hoi deseei a tii mōōnsō. De o dē hogi leti kuma taku mbeti.

Womi, mi taki da i taa dee lō sēmbē dē an o lobi na wan soni di dē bumbuu mōōnsō. ⁴ Fa de sai dē, ja o sa futoou de, biga te fii sabi nōō de o ta tja i go sei da sēmbē. De o abi hesihati. De o ta abi gaan fasi. De o ta lobi piizii mōōn Gadu.

⁵ Nōō ku di tan u de dē seei de o ta mbei taa de ta nama ku Gadu, ma ee i luku de te i kaba, nōō de an ta da di kaakiti u Gadu pasi mōōnsō a de libi. Mi taki e, womi, taa dee lō sēmbē i si naandē, i musu bia baka da de e.

⁶ Wē biga de o ta waka ta naki sēmbē tētē kuma bumbuu sēmbē fii musu kai de ko a i wosu. Nōō ee wanlō wisiwasi mujēē sai a di wosu, nōō de o ta suku u de kisi de buta a di tii u de basu. Fa dee lō mujēē sai dē, de guwenti u ta piki dee hogi kē u de hati tee nōō awaa de ko ta fii di fuka u di hogilibi u de. ⁷ Nōō de o ta suku lai a hiniwan sēmbē, ma nōō de an sa fusutan dee tuutuu soni u Gadu mōōnsō e.

⁸ Dee lō leima u ta taki aki, de o dē leti kuma Janēsi ku Jambesi, de dee tofuma u Falao, de bi ta fia ku Mosesi. Sō dee lō sēmbē aki o tuwē gogo ta fia ku di gbelingbelin lei u Gadu. Fa de sai dē, pakisei u de poi gaanduwe kaa te de an ta mēni bumbuu soni mōōnsō. De an kē ko sabi Gadu u de biibi ēn seei.

⁹ Ma nōō mi taki da i taa de an o sa ta ganjan sēmbē nōōmō e. Biga leti kumafa i si Janēsi ku Jambesi gogo bi ko a dōō wajaa

da lanti, nöö leti sö nöö dee sëmbë aki gogo o ko a döo wajaa tu, u lanti si taa sösö de bi ta du.

Aki Paulosu ta taki kumafa hënseei bi du di wooko.

¹⁰ Wë ma Timoteo, i, i sabi kaa taa ma dë kuma dee lö sëmbë u taki dë, na sö nö? Biga i sabi hii fa mi ta lei sëmbë, i sabi unfa mi ta libi tu. I saandi mi kë musu pasa a bakaten fa i si mi ta wooko aki. I sabi fa mi ta biibi Gadu tjika, womi. I sabi fa mi ta hoi pasensi ku sëmbë. I sabi fa mi ta lobi Gadu ku libisëmbë tuu.

Womi, i sabi fa mi bi hoi dou a hii dee soni dee pasa ku mi. ¹¹ I sabi kumafa sëmbë bi ta da mi sitaafu tjika. I sabi dee oto fuka tuu dee bi miti mi. I seei sabi fa de bi sitaafu mi na Antiokia, ku Ikonium, ku Lisita tuu. Hii dee sitaafu dë mi bi tjia, ma Masa Jesosi hën wë bi heepi mi puu mi a de tuu.

¹² Wë nöö sö a dë e, womi. Ee wan sëmbë i kë libi gbelingbelin kumafa Gadu kë, fii ta waka a Jesosi Keesitu baka, nöö i musu u feni sitaafu a libisëmbë maun nöömö. ¹³ Dee takusëmbëma ku dee sëmbë ta ganjan sëmbë taa de dë leima dë, nöö de o ta hogi nango fesi nöömö. Fa de sai dë, de o ta ganjan sëmbë nöö sëmbë seei o ta ganjan de tu.

Aki Paulosu ta taki soni

u Gadu Buku.

¹⁴ Söö. Ma nöö womi Timoteo, dee lei i si i lei naandë te ko sinkii fii kaa, nöö i musu tan a de go dou e. Biga i sabi dee sëmbë dee bi lei i de, taa i sa futoou de. ¹⁵ Fa i sai naandë, sensi di i bi dë piki mii seei, hën wë i bi lei Masa Gaangadu Buku te sabi. Nöö di Buku dë, a abi kaakiti tjika u ta da i fusutan fii sa biibi a Jesosi Keesitu fii feni heepi nëen.

¹⁶ Biga di fa hii dee pisipisi u di Buku u Gadu bi sikifi dë, nöö di Akaa fëen seei wë ko a pepei sëmbë liba fu de sikifi de e. Hën mbei di Buku sa heepi i fii sabi di lei u Gadu di dë tuutuu. A sa heepi i tu, fu te ja ta libi bunu nöö a leti i buta a pasi. A sa bai i seei fii disa hogilibi. Fa di Buku sai dë, a ta leti i fii sa libi kumafa Masa Gaangadu kë a hii futu. Sö di Buku u Gadu bumbuu tjika, womi. ¹⁷ Nöö ee wan sëmbë i ta dini Gadu nöö hën i sabi di Buku fëen, nöö joo dë a di kamian ka i sa du hiniwan bumbuu wooko di Gadu buta da i fii du.

4

Aki Paulosu ta fan ku Timoteo taanga u di fa a musu du di wooko.

¹ Söö. Wë nöö womi, mi o manda i a wanlö soni aki e. Nöö fa mi o fan, Masa Gaangadu seepi ta jei, ku ën mii Masa Jesosi Keesitu di o ko a goonliba aki wan daka nöömö u tei di Könu Tii fëen. Fa a o ko dë, nöö a o kuutu hii sëmbë, dee libi wan

ku dee dödë wan tuu. Nöö a de fesi mi ta fan ku i, womi, ² taa i musu ta konda di Buka u Gadu nöömö da sëmbë e. Ee i a' peesa u kondëën, ee ja a' peesa seei, ee sëmbë kë jei ën, ee de an kë jei, ma töku i musu dë kabakaba fii ta kondëën nöömö. Ee wan sëmbë an ta libi bunu, nöö i musu leti ën buta a pasi. I musu bai ën seei be a disa di lö libi dë. Ee wan sëmbë lasi hati, nöö i musu fan ku ën dëën hati. Hii dee soni dë tuu i musu ta du a wan finifini fasi ku gaan pasensi.

³ Biga mi taki da i taa wan ten o dou, nöö libisëmbë an o kë haika di bumbuu lei möön. De o ta hai peipei leima tja ko, dee ta lei de dee soni de ta giuu u de jei. ⁴ Sö de o booko jesi tapa tjika da di tuutuu lei, go ta haika mindimindi oto.

⁵ Ma nöö womi, hii fa soni o ta waka dë, ma i, i musu dë ku limbo pakisei nöömö e. Ja musu fëëë u tja sitaafu da Masa Jesosi Keesitu. I musu ta konda di Bunu Buka fëën da sëmbë nöömö ta hai de tja ko nëën së. Hii dee soni Gadu buta da i fii du a di wooko fii, nöö de tuu i musu du. Nöö sö mi fan ku i e, womi.

Aki Paulosu ta taki soni

fëën seei.

⁶ Nöö di soni mbei mi ta fan ku i sö. Biga di dödë juu u mi ko zuntu kaa. Hii di libi u mi bi dë kuma wan wata mi bi ta tuwë da Gadu u dëën tangi, nöö awaa mi ta dou a di kaba pisi fëën. ⁷ Mi bi feti di bunu feti e, womi. Nöö di pasi Gadu buta da mi u mi kule nëën, nöö mi kule nëën te mi dou a di kaba pisi fëën fa mi dë aki. Nöö hii di ten dë, nöö mi bi dë a di biibi ku telu, ma kumutu nëën möönsö.

⁸ Nöö fa Masa Jesosi dë di Leti Kuutuma tjika naandë, nöö mi sabi taa a buta wan paima kabakaba da mi kaa, fu di mi bi ta libi a wan leti fasi nëën wojo. Nöö di paima dë, a o da mi ën a di daka di a o kuutu hii libisëmbë. Ma nöö an dë taa mi nöö o feni ën e, womi, ma hii u dee sëmbë bi ta hangi Masa Jesosi faa ko, u tuu o kisi ën.

Aki Paulosu ta taki wanlö soni da Timoteo apaiti.

⁹ Nöö mi taki e, womi, mi kë fii biinga fii ko a mi hesihesi e baa. ¹⁰⁻¹² Biga de go disa mi tuu. Demasi ko lobi dee soni u goonliba aki tee a disa mi go fëën a Tesalonika. Këlësënsi hën a go a Galasia, nöö Titusi go a Dalimatia. Tikikusi hën mi manda go a Efeise. Lukasi wanwan nöö dë ku mi aki a di mindi.

Nöö te joo ko, nöö be i tja Maikusi ko ku i e, biga a dë wan heepi da mi a di wooko.

¹³ Nöö mi begi i baa taa te i ta ko, nöö i go a Toasi e, a Kaapusi wosu, nöö joo si di djapona naandë di mi ta tapa da kötö, ku dee buku u mi dee sai naandë. Nöö mi begi i be i tja de ko da mi e. Ma dee mbeti kakisa buku, ja musu fëëkëtë de möönsö.

¹⁴ Nöo mi kë i sabi taa Alekesani di sëmbë di ta wooko ku köpö, nöo a du mi gaan hogi e. Aai. Ma nöo Gadu seei o pakëen kumafa a wooko. ¹⁵ Ma i musu kõni ku ën e, womi, biga fa u bi sai naandë, nöo a bi dë gaan felantima fuu ta fia ku u, u di Buka di u ta tja hedi.

¹⁶ Nöo mi kë i sabi tu taa di fosu pasi di de kai mi a kuutu fu mi piki de andi mbei mi ta libi a di fasi aki, nöo na wan sëmbë bi sai dë fu heepi mi. De tuu go disa mi. Ma Gadu an musu hoi de a bëë.

¹⁷ Ma nöo fa mi fan dë seei, ma Masa hën an disa mi e. A taanpu ku mi, nöo hën a da mi kaakiti te mi fan seei a wan limbolimbo fasi. Nöo a di fasi dë, di pasi jabi u di Buka sa feni pasi paaja seei be hii dee sëmbë na u Isaëli musu sa jei ën. Nöo sö Masa heepi mi tjika. A puu mi a lëun buka seei fu de an feni mi kii.

¹⁸ Nöo hiniwan ten sö nöo a o ta heepi mi tu, ta puu mi a hogi maun nöömö, fu te mi dou bumbuu a di Köndë fëen ka a dë Könu fu nöömö. Fëen mbei fa Gadu sai naandë, womi, a musu abi hii nëbai ku hii waiti fu teego. A tan sö.

Aki Paulosu tapa di biifi.

¹⁹ Wë baa o, mi o tapa di pampia aki. Nöo mi kë i da Pesila ku Akila gaan odi da mi e, ku dee sëmbë dee ta dë a Onësifolu wosu. ²⁰ Mi kë i sabi taa Elatusi fika a Kolenti, nöo Toofimusi, hën mi bi disa sikisiki a Milete ala.

²¹ Nöo mi begi i baa, be i biinga seei kumafa i sa, fi ko a mi aki bifö di gaan kötö ten dou.

Jubulusi, Pudensi, Linusi, Kalaudia ku hii dee otowan fuu aki tuu ta manda gaan odi da i. ²² Masa musu dë ku i baa ku ën bunuhati ta tii di hati fii. A tan sö.

Di biifi Paulosu manda da Titusi

Wan wöutu a fesi.

Titusi bi dë wan u dee kijoo ta waka ku Paulosu ta lei di wooko u Masa Jesosi. Nöö hën Paulosu disëen a di gaan paati de kai Keeta faa seeka wanlö keiki dë. Di paati bi dë ku sëmëni köndë, nöö hiniwan u dee köndë ta abi wanlö biibima u Masa Jesosi nëen. Ma dee biibima an bi abi hedima u tja de eti, nöö hën Paulosu manda Titusi faa musu seeka dee keiki buta hedima a hiniwan u de. Hën a mbei di pampia aki manda taki dëen fa faa musu du di wooko.

Aki da seti u di biifi.

¹ Mi mii Titusi, wë mi Paulosu ta manda gaan odi da i taa mi dë. Kumafa i sabi kaa womi, mi da wan futuboi u Masa Gadu e. Nöö mi da wan tjabukama u Jesosi Keesitu tu. Biga a manda mi fu mi go konda di Buka fëen, be dee sëmbë a bi tei u de ko sëmbë fëen musu ko biibi nëen liba. A manda mi tu u mi mbei de ko sabi dee tuutuu soni u Gadu, be de libi kumafa Gadu kë a hii futu. ² Nöö te de piki di Buka ko ta libi sō kaa, nöö de o dë ku di sabi taa Masa Gadu o da de di libi fëen fu teego.

Biga gaanduwe a fesi bifō a mbei goonliba, Masa Gadu bi paamusi taa sō a o da u ën. Nöö Gadu an ta lëgëdë. Di soni a taki, a o du ën nöömö. ³ Nöö fa u dë aki, di juu dou fu di libi a paamusi dë ko a limbo da sëmbë. Nöö hën wë i si de ta konda da lanti fa u dë aki. Nöö a di wooko naandë Masa Gadu, di Heepima fuu, buta mi e.

⁴ Nöö ku di pampia aki mi manda gaan odi da i, baa, kuma womi mii u mi. Biga fa mi heepi i te i ko ta biibi Gadu kuma miseei aki, nöö hën da i ko womi mii u mi kaa. Nöö Masa Gadu ku di Heepima fuu, Jesosi Keesitu, musu dë ku i ku de bunuhati. De musu da i böö.

Aki Paulosu ta lei kumafa wan hedima u keiki musu dë.

⁵ Wë di soni mbei mi disa i a Keeta dë, womi, mi disa i fii musu seeka dee soni dee dë fanöudu u seeka eti. Nöö i musu buta tiima a hii dee keiki a dee köndëköndë dë tuu kumafa mi bi taki da i fii seeka dou.

⁶ Nöö mi bi taki da i taa fa joo buta dee hedima dë, nöö hii sëmbë musu si taa dee lö sëmbë dë ta libi bunu. Na wan libi u de seepi musu toobi sëmbë möönsö. De musu dë ku wan kodo mujëë, nöö de an musu waka ku oto mujëë möönsö. Dee mii u de seei musu ta waka a Masa Jesosi baka tu. De an musu ta libi fanjanfanjan, ma de musu ta piki de tata buka a soni.

⁷ Biga di hedima u di keiki hën da futuboi u Masa Gadu ta tii di keiki fëen dëen. Hën mbei a musu libi bunu fu na wan sëmbe musu sa kaagi ën.

Nöö an musu abi gaan fasi ta buta hënseei hei tumusi. Hati fëen an musu ta boonu hesihesi. Söseei an musu lo' u suku toobi ta buja ta feti ku sëmbe. An musu ta bebe daan ku win te a döongö. An musu abi langahati u möni tumusi ta suku faa ko guduma.

⁸ Ma fa a sai dë, bumbuu soni wanwan nöö a musu ta suku. A musu lobi u kisi sëmbe hoi nëen wosu. A musu abi fusutan ta tii ën seei fu an ta du soni di na fiti. A musu ta libi bunu ku sëmbe. A musu ta hoi dee wëti u Masa Gadu ta libi wan apaiti libi dëen. ⁹ Nöö a musu ta dë ku di Buka u Masa Gadu nöömö kumafa a bi lei ën. An musu biëen möönsö. Ma a musu sabi ën bumbuu, faa sa lei dee oto biibima ta da de hati a di biibi. Söseei tu a musu sabi fa u leti dee sëmbe dee ta fia ku di Buka, buta de a pasi.

Aki Paulosu bai Titusi a dee sëmbe dee ta ganjan sëmbe

a di köndë.

¹⁰ Sö dee hedima u keiki musu dë e, womi, biga sëmbe sai dë dee an ta kë piki sëmbe buka a soni. De ta fan sösö ta ganjan sëmbe. Gaan së u de da dee Isaëli sëmbe dee ta kë hoi dee awoo wëti u de eti. ¹¹ Nöö di fan u de dë musu kaba e. Biga de ta ganjan sëmbe ta toobi de ku di lei u de, te de ta puu hii famii a Masa Gadu. Nöö fu möni hedi wë de ta du sö e.

¹² Wan u dee nëbai sëmbe u Keeta seei ta kosi dee sëmbe fëen seei köndë taa: “Keeta sëmbe ta lëgëdë ta mindi soni ta ganjan sëmbe nöömö. De ta libi leti kuma mbeti u matu. De malëngë te de an ta du oto soni möön leki sindo njan nöö. Sö nöö de dë.”

¹³ Nöö fa di sëmbe taki dë, nöö leti sö dee Keeta sëmbe dë tuu. Na lëgëdë. Hën mbei baa i musu bai de taanga be de ta biibi a Masa Jesosi liba ku wan hati. ¹⁴ De an musu ta mëni dee kontu oto u dee Isaëli sëmbe möön. Söseei de an musu ta hoi dee wëti u dee sëmbe dee disa di Buka u Masa Gadu.

¹⁵ Biga ee wan sëmbe abi limbohata, nöö hii soni fëen dë limbolimbo kaa. [An dë faa hoi wëti ufö a dë limbolimbo.] Ma ee wan sëmbe aambi limbohata, nöö na wan soni fëen o dë limbolimbo möönsö. [Ee a hoi wëti seei an o heepi,] biga hii pakisei fëen te dou ku ën hati tuu poi. Hogi bebe ën kaa.

¹⁶ Dee lö sëmbe dë taa de sabi Masa Gadu, ma i ta si a di libi u de taa na tuu seei. Hii libi u de bita da Gadu, biga de an ta piki di buka fëen. Fa de sai u de dë, de an abi fasi u du bumbuu soni möönsö.

2

Aki Paulosu lei Titusi fa faa musu ta lei dee peipei sëmbe dee dë a dee keiki.

¹ Ma baa o, i musu ta lei sēmbē fa u de libi kumafa Masa Gadu taki e. ² I musu lei dee gaan womi fu de ta hoi deseeri fu de an du soni di an fiti. De musu dē a di fa u sēmbē sa lesipeki de. De musu abi taihati ta biibi Masa Gadu ku wan hati. De musu lobi sēmbē. De musu ta waka a Masa Gadu baka nōömō.

³⁻⁴ Nōö i musu toona lei dee gaan mujēē u de libi ku lesipeki fasi kuma sēmbē u Masa Gadu. De an musu ta waka ta lēgēdē ta kosi sēmbē. De an musu ta bebe win ku daan te de ko bebesonima. Ma de musu ta lei dee wēndjē mujēē mii fa fu de libi bunu. De musu ta lei de fa fu de lobi de manu ku dee mii u de. ⁵ De musu ta lei de u de libi a wan lesipeki fasi ku bumbuu pakisei. De musu ta lei de fa fu de dē ku limbo hati. De musu ta lei de fu de ta du mujēē soni ta sōlugu dee sēmbē u de ta libi bunu ku de. De musu ta lei de fu de piki dee manu u de buka, ee nasō sēmbē o ta kosi di Buka u Masa Gadu taa an ta lei sēmbē bumbuu libi.

⁶ Nōö sōseei i musu lei dee kijoo mii be de a' bumbuu pakisei ta libi a wan lesipeki fasi.

⁷ Nōö i seepi tu womi, i musu ta libi bunu a hii futu u sēmbē musu sa djeesi i e. Nōö fa i ta lei sēmbē di buka u Masa Gadu dē, nōö ja musu biēēn mōönsō, ma i musu ta lei de a wan tuutuu fasi ku limbo hati. ⁸ Di fan fii musu bunu fu te dee felantima fuu ta jei ēn nōö de an o feni soni nēēn u de sa kosi u. Ee de kosi u seei, ma de sen o kisi, biga di fan fii aan soni u sēmbē feni kosi.

⁹ Nōö i musu toona lei dee saafu be de piki di masa u de buka, be de ta libi a hii futu kumafa de masa kē. De an musu ta saanti de ta da de gaan buka. ¹⁰ De an musu fufuu soni u de tu, ma de musu libi be de masa futoou de a hii soni. Biga te de libi sō kaa nōö sēmbē o si, nōö de o gafa di buka u Masa Gadu taa di lei u di Heepima fuu a dē bumbuu soni.

¹¹ Wē biga fa u dē aki, Masa Gadu du hii libisēmbē wan gaan bunu. Biga fu di a abi bunuhati fuu nōö hēn a manda Masa Jesosi ko a goonliba, faa puu u a di sitaafu di u bi o kisi a didibi faja.

¹² Nōö di Buka u Gadu u kisi dē, hēn ta bai u a dee libi Gadu an lobi taa u musu kaba ku de. U musu kaba ku dee soni dee sēmbē u di goonliba aki ta hangi u de feni. U musu ta hoi u seei fu wa du soni di an fiti. U musu libi lesipeki fasi kumafa Masa Gadu kē fuu libi, hii fa u ta libi a di hogi ten u dē aki.

¹³ Nōö u musu dē a goonliba aki ku gaan wai a u hati seei ta mēni u Heepima Masa Jesosi faa toona ko a u. Biga di gaan makiti Gadu fuu dē o ko nōömō ku di gaan waiti fēēn sinkii di ta sēndē kuma sonuwojo. ¹⁴ Hēn da di sēmbē di dēdē a u kamian faa puu hogi a u hati buta u ko wanlō limbohati sēmbē fēēn seei apaiti, dee ta biinga u libi bunu dēēn.

¹⁵ Wë womi, hii dee soni mi ta taki da i aki tuu i musu tei ta konda da sëmbë e. I musu ta leti de ta biinga ku de fu de musu piki di buka u Gadu. Nöo te i ta fan ku de, nöo a musu dë a wan fasi fu de sabi taa Gadu hën manda i, nöo na wan u de o kosi i taa: “Di piki mii aki, andi a sabi?”

3

Aki Paulosu ta lei Titusi möön

fa faa lei dee sëmbë a di keiki.

¹ Nöo womi, i musu toona mëni dee sëmbë fii dë, u de musu ta saka deseei a dee sëmbë basu dee ta tii di köndë e. De musu ta hoi dee wëti u di köndë tu. Nöo de musu dë kabakaba u du hiniwan bumbuu wooko de kai de u de du.

² Nöo de an musu ta kosi sëmbë e. De an musu ta buja ku sëmbë tu, ma de musu a' saapifasi ku lesipeki ta libi suti ku hii sëmbë.

³ Wë biga a fesi nöo söseei u bi a' sösö pakisei tu. Wa bi kë piki na wan sëmbë buka, na u libisëmbë, na u Gadu seei. Hii pei hangi di dë a u libisëmbë hati, ku hii piizii u di goonliba aki tuu, bi ta ganjan u kisi buta a katibo. U bi ta dë nöömö ku di sösö takuhati libi fuu dë, ta haun ku sëmbë ta buuse otowan, di otowan ta buuse u tu. Sö u bi dë a fesi.

⁴ Ma tefa juu dou hën Masa Gadu, di Heepima fuu, heepi u fu di a lobi u. A puu u fu wa kisi di sitaafu u didibi faja. ⁵ Ma na fu di u bumbuu mbei a heepi u sö e. Nönö. Ma fu di a a' tjali fuu nöo hën a manda di Akaa fëen ko da u. Nöo hën di Akaa wasi di hati fuu puu hogi nëen. A da u wan njunjun hati, nöo hën u bia ko njunjun sëmbë kuma njunjun pai mii.

⁶ Nöo fa i si a da u di Akaa fëen dë nöo an pindjëen da u e, ma a da u ën tuu ku telu fu di Jesosi Keesitu, di Heepima fuu, bi tei dëdë fuu dëdë. ⁷ Nöo di soni mbei a da u di Akaa fëen sö. A da u ën ku ën bunuhati faa sa heepi u ko bunu ku ën, be u dë ku di sabi taa woo feni di libi fëen fu teego nöömö di a abi u da u.

⁸ Nöo womi, fa mi ta taki dee soni da i aki, tuutuu soni wë mi ta taki da i e. Fëen mbei i musu ta lei dee sëmbë dee ta biibi Masa Gadu naandë dee soni aki nöömö, be de buta deseei ku telu fu de ta libi bunu hiniwanten. Biga dee soni mi ta taki da i aki, nöo de dë bumbuu fan di sa tja heepi ko da sëmbë.

⁹ Ma ja musu sai dë kuma dee sëmbë dee ta fan sösö fan. De ta kai dee fesiten sëmbë u de në ta fia u de hedi. De toona sai dë ta fia ta buja a dee wëti u de liba möön. Dee lö fan dë an bunu. De aan heepi, nöo ja musu dë nëen.

¹⁰ Nöo womi, ee wan sëmbë ta konda wan oto buka te a ta puu sëmbë a di tuutuu lei u Gadu, nöo i musu bai ën be a disa e. Bai ën wan pasi. Di u tu pasi, ee an jei, nöo i disëen. Na hulu

ën möön. ¹¹ Biga i sabi taa di lö sëmbë dë an kë waka a Gadu baka. Hogi nöö a ta du, nöö hënseei sabi sö tu.

Aki da kaba u di biifi.

¹² Wë nöö womi, mi o manda Atemasi ko da i, ee nasö mi o manda Tikikusi. Nöö te wan u de dou a i ala, nöö i musu biinga be i ko a mi a di köndë de kai Nikopolisi. Biga ala mi kë go pasa di kötö ten.

¹³ Nöö un musu mbei möiti da Apolo ku di afokati de kai Zenasi fu te de kumutu a unu naandë u de go a dee oto kamian nöö de musu feni hii dee soni de abi fanöudu a di waka u de. ¹⁴ Biga dee sëmbë fuu ta dini Gadu dë musu lei u de ta heepi sëmbë ta puu de a fuka. Ee nasö, libi u de an o a' heepi möönsö.

¹⁵ Söö. Wë nöö hii dee sëmbë aki tuu ta manda gaan odi da i e. U ta manda gaan odi tu da hii dee sëmbë ala dee ta lobi u fu di u ku de tuu ta biibi a Masa Jesosi.

Nöö na soni möönsö, womi. Masa Gadu musu dë ku unu ku ën bunuhati.

Di biifi u Paulosu di a manda da hën mati Filemon

Wan wöutu a fesi.

Wë nöö a di ten u di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu, nöö de bi ta bai sëmbë a wojowojo. Nöö di sëmbë di i bai dë, nöö a o dë saafu fii ta wooko da i. Fa a sai dë, soni fii seei a dë. An sa du fa a kë, an sa waka fa a kë tu ee na i dëen pasi.

Wë nöö Paulosu bi abi wan mati fëen de kai Filemon. Nöö Filemon bi abi wan saafu fëen de kai Onësimusi. Nöö hën de dë te wan pisi, hën Onësimusi fufuu soni fëen masa Filemon, nöö hën wë a fusi go. Hën a nango tee a go dou a di köndë de kai Loomë, nöö hën a go miti ku Paulosu a dunguwosu. Nöö hën Paulosu konda di Buka u Masa Jesosi dëen, nöö hën a piki di Buka ko ta waka a Masa Jesosi baka.

Nöö hën de dë te wan daka, nöö hën Paulosu kë toona manda Onësimusi go nëen masa baka. Biga na Paulosu abi di saafu. Filemon hën abi ën, hën mbei a o mandëen go. Nöö hën Paulosu sikifi wan biifi dëen mati Filemon te a kaba, nöö hën a da Onësimusi di biifi faa tja go dëen.

Nöö di biifi Paulosu sikifi dë, hën wë disi.

¹⁻² U lobi mati Filemon, mi Paulosu ku u baa Timoteo ta manda odi da i. Mati, fa i si i sai dë, wë nöö u ku i tuu ta wooko di wan kodo wooko da Masa Jesosi, nöö hën u ta mbei di pampia aki manda da i. Nöö ka i si mi ta mbei ën aki, nöö a dunguwosu mi dë, mati. De sötö mi aki fu di mi ta konda di buka u Masa Jesosi.

Nöö u ta manda gaan odi da i, ku u sisa Apifia, ku Akipusi di u ku ën ta biinga ku di wooko u Masa Jesosi makandí, ku hii dee sëmbë u Masa Jesosi tuu dee ta miti makandi a i wosu naandë. De tuu u ta manda gaan odi da. ³ Fa un sai dë, u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu musu limbo fesi da unu. De musu ta da unu böö.

⁴ Te mi ta fan ku Masa Gaangadu, nöö mi ta mëni i e, mati, ta dëen tangi nöömö da i. ⁵ Wë biga mi ta jei fa i ta biibi Masa Jesosi ku fa i ta lobi ën tu. Nöö mi ta jei tu fa i ta lobi hii dee sëmbë fëen e. ⁶ Nöö mi ta begi ën da i, taa te sëmbë si di bunuhati libi fii dë, nöö de musu ko sabi möönmöön taa sëmëni bunu soni dë u feni te u ta waka a Jesosi Keesitu baka.

⁷ Wë biga mi ta jei kumafa i ta lobi dee sëmbë u Masa Gaangadu ta puu de a fuka. Nöö te mi ta jei sö, nöö mi ta wai te na soni. A ta da mi hati seei.

⁸⁻⁹ Nöö hën mbei mi o begi i wan gaan soni aki, mati. Mi bi sa tei Masa Jesosi në bai i taa di soni mi o begi i aki nöö hën i

musu du. Ma ma kë bai i, biga mi ku i lobi poi. Begi mi ta begi i. Fa mi dë aki, nöö mi da Paulosu. Mi dë wan gaandigaandi tata a dunguwosu aki fu Masa Jesosi Keesitu hedi. Nöö hën mi kë begi i a wan soni.

¹⁰ Mi kë begi i da di womi mii u mi de kai Onësimusi. Di soni mbei mi kai ën miii u mi. Ka mi dë a dunguwosu aki nöö hën a ko aki, nöö hën mi konda di buka u Masa Jesosi dëen. Nöö hën a piki di buka ko sëmbë fuu, hën mbei mi ta kai ën mi mii.

¹¹ Wë i saandi di në Onësimusi kë taki kaa. A kë taki “heepi”. Wë nöö a fesi nöö di womi an bi abi heepi da i, mati. Ma fa u dë aki mi ku i tuu sa feni heepi nëen, biga di poipoi pisi fëen pasa kaa.

¹² Nöö mi ta toona mandëen ko da i. Nöö fa a o kumutu a mi aki, nöö hii pakisei u mi o dë nëen, biga a dë wan hati soni da mi. ¹³ Ma bi kë mandëen ko da i möön seei. Mi bi kë hoi ën aki, be a ta heepi mi a i kamian ta sölugu mi ka mi dë buibui aki fu di buka u Masa Jesosi hedi. ¹⁴ Ma fu di di dë fëen aki an bi dë wan soni di mi ku i bi taki, nöö hën mbei ma o hoi ën. Biga ma kë musu i fii heepi mi, mati. Ma ku i bunu pakisei nöö mi sa kë fii du mi sö wan bunu.

¹⁵ Nöö mi ko pakisei wan soni aki tu. Kandë di soni mbei a go disa i fu di wan pisiten dë, a go faa sa toona ko tan ku i fu teego. ¹⁶ Biga di sëmbë an dë sösö saafu möön e, mati. Fa u ku ën dë a Masa Jesosi së makandi aki, nöö a ko dë wan hati sëmbë fuu. Mi feni ën fu mi womi mii, ma i seei feni ën a tu së. Wë biga a bi dë saafuma fii kaa a di së u wooko, bifö awaa a ko dë sëmbë fii a di së u Masa Jesosi.

¹⁷ Nöö ee i sabi taa mi ku i dë makandi a di wooko u Masa Jesosi tuu, nöö fa i si mi o mandëen ko da i dë, nöö mi begi i be i limbo fesi dëen leti kumafa i bi o limbo fesi da mişeei. Sö mi ta begi i, mati. ¹⁸ Nöö ee a bi poi wan soni fii ee nasö a fufuu i, nöö mi kë fii disëen ufö, nöö te mi ko a i ala nöö mi o paka i di paima.

¹⁹ Mi Paulosu seei ta sikifi di soni aki ku miseei maun taa te mi ko nöö mi o ko paka i hiniwan paima di di womi abi a i. Nöö na langi fu di i bi a’ paima fii paka mi hedi e, mati. Na di paima dë soni u ta taki. Fa i jei di Buka a mi hën i feni di libi u teego dë, nöö hën mbei mi taa mi a’ paima a i fu tee mundu kaba. Ma nëen u ta taki aki. Di u tide nöö hën nöö u ta taki. ²⁰ Mi begi i, mati, fu di mi ku i tuu dë u Masa Jesosi, be i limbo fesi da di kijoo be mi wai.

²¹ Fa mi ta mbei di pampia aki, nöö mi sabi kaa taa joo du ën nöömö kumafa mi begi i. Nöö joo du ën te pasa tu.

²² Nöö mi kë begi i wan oto soni möön. Mi kë hakisi i fii seeka wan kamba u di wosu fii da mi fu mi ko pasa daka ku i. Biga

ka i ta begi Masa Gaangadu da mi tjika dë, nöö mi a' di biibi taa a sa puu mi a dunguwosu aki nöömö be mi ko a i ala.

²³ Epafasi dë ku mi aki. Hën seei dë a dunguwosu tu fu di a konda di buka u Jesosi Keesitu hedi, nöö a ta manda gaan odi da i. ²⁴ Maikusi, Alisitakusi, Demasi, ku Lukasi, dee dë ku mi makandi a di wooko u Masa Jesosi aki, nöö de tuu ta manda gaan odi da i taa de dë.

²⁵ Na soni möönsö, mati. Masa Jesosi Keesitu musu limbo fesi da i. A tan sö.

Hebelejën **(Di biifi u dee Isaëli biibima)**

Wan wöutu a fesi.

Di biifi aki, de sikifi ën da dee Isaëli sëmbë dee ko ta biibi a Masa Jesosi. Nöo de an sabi ambë mbei ën, biga di sëmbë di mbei ën an sikifi ën në nëën. Nöo te i lesi ën te i kaba, i ta si kuma Paulosu hën mbei ën, ma a so kamian i ta si kuma nëën mbei ën.

Nöo dee sëmbë dee di biifi aki sikifi da, a djei kuma de an dë tifihedu ku di fa de ta dini Gadu kuma sëmbë u Masa Jesosi. De kë toona go möön a di awoo fasi de bi ta dini ën kuma Isaëli sëmbë. Biga de toona ta mëni kumafa de bi ta tja mbeti nango ta kii da Gadu kuma paima. De toona ta mëni dee begima u de kumafa de bi dë, nöo de ta kë toona go a dee awoo soni dë baka.

Nöo hën di di sëmbë di mbei di biifi aki jei sö, hën a kë u dee Isaëli biibima musu sabi taa dee soni u abi a Masa Jesosi fa u dë aki, de bunu gaanfa möön dee soni de bi abi a fesi. Biga an dë fuu paka paima u na wan soni möön. An dë fuu hoi dee peipei wëti u Isaëli möön tu. Fa Masa Jesosi dëdë da u dë, nöo hën da a paka hii paima da u kaa, nöo a puu u a dee Isaëli wëti basu. Hën nöo ko dë di Mindima fuu ku Gadu fa u dë aki, nöo a bumbuu gaanfa möön dee mindima u Isaëli dee bi dë a fesi.

Nöo sëmëni oto soni möön di sëmbë di mbei di biifi aki tei konda fuu sabi fa soni ko möön bunu da u a di ten u dë aki.

Aki di biifi seti.

¹ Wë dee sëmbë, u kë taki wanlö soni da unu aki. A bi dë sö a fesi taa Masa Gadu bi ta manda dee tjabukama fëen u de musu ta fan ku dee fesiten sëmbë fuu. Nöo sëmëni pasi de bi ta fan ku de a peipei fasi. ² Ma nöo a di lasiti ten aki, nöo hën a manda di fëen seei Mii ko fan ku u awaa.

Wë nöo di Mii u Gadu u ta taki aki, a abi kaakiti e. Biga di ten di Masa Gadu bi mbei mundu, nöo hën wë da di Sëmbë di a bi buta mbei hii dee soni tuu dëen. Nöo fa a sai dë, Gadu buta taa a o dëen hii soni faa abi de nëën maun.

³ Fa joo si di Mii u Gadu dë, dee sëmbë, nöo i musu sabi taa Gadu seei wë i si dë kaa e. Biga hii fa Masa Gadu dë, ku hii waiti di a abi, nöo sö nöo di Mii fëen naandë dë tu. Nöo di fan fëen di a ta fan abi kaakiti e, ta hoi hii soni u mundu tuu a de kamian be de an ta waka fanjanfanjan. Hën wë bi dëdë di dëdë wasi dee hogi du fuu puu a u liba da u tefa a kaba, nöo hën a go sindo fëen a di möön kaba hei kamian a di letimaun së u Gadu a liba ala.

Di pisi aki ta konda fa Masa Jesosi hei möön dee basia

u Gadu Köndë.

⁴ Nöo fa u ta fan aki, dee sëmbë, nöo nëen i sa si taa Masa Jesosi hei möön dee basia u Masa Gadu Köndë gaanfa. Wë biga di në di a kisi taa a dë di Mii u Gadu, nöo hën ta lei limbolimbo taa a hebi möön de tuu. ⁵ Wë biga na un juu ten Gadu bi kai wan u dee basia fëen köndë, miii fëen? Nönö, an bi kai de sö e. Ma di Mii fëen di u ta taki aki, hën nöo a kai sö. Biga a bi taki a di Buku fëen taa:

Tide mi tja i ko buta a lanti fesi e,
be de si i taa ju da mi mii,

mi da i tata.

Nöo hën a toona taki möön taa:
Awaa de o ko sabi taa mi da i tata,
nöo ju da mi mii.

⁶ Nöo te Gadu o ta tja di Mii fëen ko a goonliba, nöo a di juu ten dë nöo a taa:

Be hii dee basia u mi dee dë a mi köndë tuu
ta lesipeki ën fu di hei di a abi.

Sö Gadu taki u di Mii fëen e.

⁷ Ma di soni di a buta u de sikifi u dee basia fëen köndë, an hebi sö e. „Futuboi u Gadu nöo de dë.” Biga di Buku sikifi taa:

Dee basia Gadu abi,
a ta buta de fu de musu sa waka kuma ventu.

A mbei de futuboi fëen,
kuma faja töngö sö nango ta ko kumafa a kë.

Sö Gadu taki u dee basia.

⁸ Ma te a o taki soni u di Mii fëen, „nöo an ta mbei sipootu e. Gadu seei a kai ën. Biga” a taa:

Di Könu bangi fii i sindo nëen dë, Gadu,
ja o kumutu nëen möönsö.

Joo dë Könu u nöömö.

Nöo di tii fii ta dë wan leti tii seei.

⁹ Wë biga fa i sai dë,
nöo leti libi hën i lobi.

Ma hogilibi ja sa si a wojo seei.

Nöo fëen mbei Masa Gadu, di Gadu fii, hopo i.

A buta i hei möön hii dee otowan fii i ku de ta nama tuu.

Nöo fa a hopo i dë, nöo ku gaan piizii,

ku wai, a buta i a di hei dë.

Sö Gadu taki fëen mii. ¹⁰ Nöo söseei a wan oto kamian u di Buku „a kai ën “Masa” di” a taa:

Masa, i wë seti di goonsei u di goonliba.

Dee soni dee dë a mundu ala,

nöo i wë mbei de buta sö e:

„dee teeja, libawojo, sonu, dee soni dë tuu,”

i wë tëmbë de sö.

¹¹ Ma hii fa i si de sai dë seei,
de tuu seei o kaba a söso nöömö wan daka.

Ma i, joo tan u nöömö.

Fa i si de sai u de dë,
de tuu o ko gaandi kuma koosu.

¹² Joo doba de kumafa de ta doba awoo koosu tja go buta a
wan kamian
fii toona tei otowan.

Sö de o tooka e.

Ma i, fa i sai dë, ja o tooka möönsö.

Joo dë fu nöömö.

Sö wë Gadu taki da di Mii fëen e, dee sëmbë. ¹³ Ma na wan daka
seei a taki sö da wan u dee basia fëen e. Söseei tu na wan ten a
kai wan u de wan daka taa:

Ko sindo a mi letimaun së aki

be mi mbei dee felantima fii saka a i basu

kuma wan bangi di i ta buta futu.

¹⁴ Ma nöö dee basia fëen, de dë futuboi nöö na akaa fasi. Wa
ta si de ku wojo ma Gadu ta manda de u de musu ta wooko da
u dee sëmbë fëen, dee a buta fuu feni hii di heepi fëen di a abi
u heepi u.

2

Aki ta bai de taa di baka buka aki hebi möön di fosuwan.

¹ Wë nöö dee sëmbë, dee soni u Gadu u ko jei fa u dë aki, nöö
u musu ta köni nöömö be wa misi de e. ² Wë biga di buka di
Gadu mbei ku u a bakaten aki, a dë wan hebi buka.

Wan sabi fa a bi dë di Gadu mbei di fosu buka ku Isaëli
sëmbë nö? Dee basia u Gaangadu köndë wë bi tja di buka dë
ko, nöö a bi abi kaakiti e. Biga ee i misi wan piki pisi fëen seei,
nöö i musu fu kisi ën sitaafu nöömö kumafa a fiti.

³ Wë nöö di gaan heepi Masa Gadu manda ko da u ku di baka
buka di a mbei ku u aki wë? Ee u kai ën sösö soni, nöö na a
möön hogi nö? Wë biga di aki sö, Masa Jesosi seei hën fosu
tjëen ko konda da sëmbë, nöö dee sëmbë dee jei ën nëen, nöö
hën de tei ën tja ko konda da u tu fuu jei.

⁴ Nöö fa de ta kondëen dë, Gadu seei dë ku de nëen. Biga a du
sömëni foombo soni a de liba ku sömëni maaka u sëmbë musu
si taa dee soni de ta taki dë, de dë tuutuu soni. Dee pepei köni
u di Akaa fëen seei a paati da de kumafa a kë fu de musu abi,
be sëmbë si taa a nama ku de a di buka de ta konda dë.

Sö di baka buka aki hebi tjika e.

Aki ta lei fa Masa Jesosi nama ku libisëmbë tjika.

⁵ Un boo luku di soni di u bi ta taki naandë, dee sëmbë. Fa
di goonliba o pasa, njunjun wan o ko dë, nöö na a dee basia
fëen köndë maun Gadu o buta di njunjun goonliba naandë e.
Nönö. «Ma a libisëmbë maun a o butëen.» ⁶ Biga wan sëmbë bi
hakisi Gadu soni a wan kamian u di Buku taa:

Ambë seei da libisëmbë di i ta mëni ën sö?

Ambë da wan libisëmbë mii di i a' pakisei fëen sö?

⁷ I bi mbei ën fu wan pisiten möön lagi möön dee basia fii köndë.

Nöö hën i toona hei ën dëen nëbai möön hii soni.

⁸ Hii soni i buta nëen basu.

Sö Gadu Buku taki e.

Wë di Gadu buta hii soni a u libisëmbë basu kaa, nöö na wan soni fika di dë a u liba möönsö. Ma töku wa ta si taa a dë sö eti e.

⁹ Ma wan soni u ta si tuu o, dee sëmbë, taa fa u dë aki, wan Libisëmbë dë di ko feni di hei dë. Hën da Masa Jesosi. Leti kumafa di Buku taki dë, söseei Gadu bi sakëen fu wan pisiten buta möön lagi möön dee basia fëen köndë. Biga di a ko dë a goonliba aki, a bi tja pena tefa a dëdë seei. Nöö a di dëdë fëen dë, nëen i sa si fa Masa Gaangadu abi bunuhati fuu libisëmbë tjika, dee sëmbë. Biga a mbei Masa Jesosi tei di dëdë fu hii sëmbë dëdë da u. Ma nöö baka u di dë hën a toona hopo ën, hën a dëen di möön hei në a mundu.

¹⁰ Fa Masa Gaangadu mbei hii soni dë, dee sëmbë, a mbei de fu de musu dë fëen seei. Nöö a bi abi nëen pakisei gaanduwe taa a o mbei sëmëni libisëmbë ko miii fëen. Nöö fu di woo dë miii fëen, nöö a o mbei woo dë a dendu u di hei ku di waiti di hën Masa Gaangadu abi. Nöö hën mbei a manda Masa Jesosi ko kuma wan Fesima, faa mbei pasi da u fuu feni di hei dë.

Wë nöö a bi fiti u di Fesima dë musu tja fuka e. Biga a sö wan fasi nöö Gadu bi sa seekëen faa ko wan kaba bumbuu fesima fuu. Nöö di sëmbë di i si Gadu buta faa heepi u sö dë, hën da Masa Jesosi e, dee sëmbë. ¹¹ Hën wë ta mbei u ko apaiti sëmbë gbelingbelin da Gadu söndö föutu. Nöö fa a ta heepi u tjika dë, u ku ën tuu ko dë di wan famii. Nöö fëen mbei sen an kisi ën faa kai u sëmbë fëen.

¹² Wan sabi fa a bi taki dëen Tata a di Buku nö? A taa:

Mi o ta konda soni fii da dee baaa u mi e.

Fa de o ta ko ta miti makandi dë,

mi o ta dë leti a de mindi naandë ta kanda ta kai i në ta gafa i.

„Wan si fa a kai u “baaa” nö?”

¹³ Nöö söseei „a fan kuma wan libisëmbë di” a taki soni u Gadu a di Buku taa:

Mi o buta futoou u mi nëen liba.

Hën a toona taki möön taa:

Luku e. Luku mi aki, ku dee mii dee Gadu da mi.

Sö a nama ku u libisëmbë tjika e, dee sëmbë.

¹⁴ Wë leti kumafa i si u dee mii a taki dë abi sinkii ku gadjabia, nöö sö hënseei ko abi sinkii ku gadjabia tu, faa musu sa dëdë kuma wan libisëmbë. Nöö di dëdë fëen dë, hën kaba di sëmbë a sö sö di ta tja dëdë ko. Hën da di didibi. Masa Jesosi booko ën kaakiti gbededee, dee sëmbë. ¹⁵ Fa u bi dë a fesi ta fëë dëdë a hii di libiten fuu dë, naandë u bi dë a katibo. Ma Masa Jesosi puu u a katibo dë mbei u ko dë fiifi. ¹⁶ Nöö dee

sëmbë dee i si a heepi sö, na basia u Gaangadu köndë e, ma u libisëmbë wë, kuma un dee böngö fu Abahamu dë.

¹⁷ Nöö da sö i si taa Masa Jesosi bi musu ko dë a hii pei futu leti kuma dee “baaa” fëen e, dee sëmbë, faa sa dë wan tjalihati Mindima ta fan ku Gadu da u. Fa u dë aki, u ko abi wan futoou sëmbë ta wooko da Gadu. Hën seei bi paka da dee hogi du fuu, fuu sa ko bunu ku Gadu baka. ¹⁸ Biga fu di a bi dë libisëmbë, hën mbei a ko sabi dee fuka di wan libisëmbë abi. Dee sëmëni soni ta biinga u hai u fuu du hogi, de seepi bi ta biinga u hai ën tu, tefa de dëen fuka. Nöö hën mbei a sa heepi u awaa te u dë a fuka e, dee sëmbë.

3

Aki ta lei fa Masa Jesosi hei möön Mosesi.

¹ Wë nöö dee sëmbë fuu dë, un dë sëmbë u Gadu apaiti e, biga a kai unu fuun ko sëmbë fëen köndë. Hën mbei mi taki e, taa un musu buta pakisei fuunu gaanfa seei a Jesosi liba. Biga hën da di Tjabukama u Gadu di a manda ko, ufö hën da di Gaan Mindima fuu ku Gadu a di biibi di u dë aki.

² Wë nöö un sabi fa de ta tei wan sëmbë buta faa tii sëmëni hia sëmbë dee ta dë a wan gaan wosu dendu. Wë sö nöö Gadu bi buta Mosesi faa musu tii hii dee sëmbë fëen dëen, a di ten de bi dë a di sabana. Nöö Mosesi bi du di wooko a wan futoou fasi tuu, leti kumafa Gadu bi kë. Nöö hën a di bakaten aki, hën Gadu tei Masa Jesosi buta a di wooko dë, faa tii dee sëmbë fëen dëen, kumafa Mosesi bi ta tii de a fesi. Nöö a ta wooko di wooko a wan futoou fasi tu, kumafa Mosesi bi ta wooko.

³ Ma fa i si Masa Jesosi ko a di kamian dë, nöö a hebi möön Mosesi e. Nöö a abi möön nëbai tu. Wë biga hën da di Mii u di Sëmbë di, abi di wosu, nöö di Sëmbë di abi di wosu hën hebi möön hii dee sëmbë dee dë a di wosu tuu, na sö nöö? ⁴ Nöö hiniwan wosu ta abi hën basi, ma di gaan basi a hii soni liba nöö hën da Masa Gaangadu.

⁵ Fa Gadu bi buta Mosesi futuboi fëen dë, nöö a bi wooko bunu tuu kumafa Gadu kë, ta tii hii dee sëmbë dee dë a di wosu dendu u Gadu. Ma hii fa a bi ta du dë seei, a bi dë wan peentje nöö fu lei u dee soni dee o ko a bakaten aki.

⁶ Ma Jesosi, Keesitu, fa a ko aki, nöö na wookoma u di wosu wanwan nöö a dë e, ma hën da di Mii seepi u di Sëmbë di abi di wosu. Nöö hën abi taki a hii di wosu.

Nöö dee sëmbë dee ta dë a di wosu u Masa Gaangadu dendu dë, nöö u wë e. Nöö fa u ko sëmbë fëen aki, nöö u musu biibi go dou söndö lasi hati. U musu dë ku wai ta mëni dee soni dee Gadu paamusi u taa woo feni. Nöö ee u dë sö kaa, nöö u sa dë sëmbë fu di wosu u Masa Gaangadu dendu seei gbelin.

Aki ta lei fa dee Isaëli sëmbë bi lasi di böö di Gadu bi o da de.

- ⁷ Dee sëmbë, wan jei fa di Akaa u Gadu bi bai u nö? A taa: Tide te un ko jei di töngö u Masa,
- ⁸ nöö wan musu mbei taangajesi dëen e, kumafa dee sëmbë fuunu u fesiten bi mbei taangajesi dëen a di sabana, di ten de bi pooba Gadu luku. De bi taanpu tuwë gogo a wan së taa de an dë a mi du.
- ⁹ Dee gaan sëmbë fuunu wë bi pooba mi sö e, hii fa de bi si dee gaan wooko dee mi bi du da de hii de föteni jaa longi.
- ¹⁰ Nöö hën wë mbei hati u mi bi boonu ku dee lö sëmbë dë. Hën mi taa: “Fa i si de sai dë, sö nöö u de. Hati u de an ta fika ta mëni mi möönsö. De an kë ko sabi möönsö fa mi ta libi ku de tjika.”
- ¹¹ Nöö fëen mbei hati u mi boonu ku de teee, hën mi soi taa na wan daka de o dou a di kamian möönsö, di mi bi abi u da de, ka de sa feni böö. Sö Gadu taki e, dee sëmbë.
- ¹² Nöö hën mbei un musu mëni unu seei, dee sëmbë fuu dë, be na wan fuunu seei musu abi di lö hogihati di dee sëmbë dë bi abi. An musu dë taa wan kë biibi te un bia baka kumutu disa di libilibi Gadu.
- ¹³ Wan jei fa di Buku taki “tide” nö? Wë nöö un musu ta da unu seei taanga hibiwan daka u nöömö, wan musu wei, sö langa a dë tide eti. Ee nasö, nöö soni o ganjan i tja go a hogi së tee ja o a’ bisi ku Masa Gadu möön seei. Nöö an musu pasa sö ku na wan kodo fuunu e, dee sëmbë. ¹⁴ Ma ee wan sëmbë i ta hoi taanga a di biibi kumafa i bi seti ën tee go dou, nöö hën da u ku i tuu o ta njan di suti u di libi di „Jesosi” Keesitu abi u da u.
- ¹⁵ Wë nöö un boo haika di soni di di Buku taki dë wan pasi möön. A taa: Tide te un ko jei di töngö u Masa, wan musu mbei taangajesi dëen e, kumafa dee sëmbë u fesiten bi mbei taangajesi dëen.
- ¹⁶ Wë nöö ambë seei bi da dee sëmbë bi jei fa Gadu taki ma nöö de taanpu tuwë gogo taa de an dë nëen? Na dee sëmbë dee Mosesi bi tja kumutu a Egepiti köndë nö? ¹⁷ Nöö ambë da dee sëmbë Gadu hati bi boonu ku de föteni jaa longi? Wë na dee sëmbë dee bi du hogi te de kai dëdë fika a di sabana dendu ala nö? ¹⁸ Nöö ambë da dee sëmbë dee a bi soi da taa de an o dou a di kamian fëen ka de sa feni böö möönsö? Na dee sëmbë dee an bi kë piki ën buka nö? De wë e, dee sëmbë.
- ¹⁹ Wë nöö hën wë u ko si taa de an feni di böö di Gadu bi kë da de möönsö, fu di de an bi kë biibi ën hedi.

4

Aki ta lei taa Gadu abi wan böö u da u eti.

¹ Dee sëmbë o, wan jei fa Gadu bi paamusi dee sëmbë fëën dë taa a abi wan böö u da de nö? Wë nöö di paamusi dë, a dë eti o. An tooka möönsö. Nöö fëën hedi u musu ta köni fu na wan fuunu musu fika a baka te ja feni di böö dë. ² Wë biga de bi konda Gadu buka da u aki leti kumafa de bi kondëën da dee sëmbë u di ten ala, ma töku an bi heepi de e, fu di de bi jei ma de an bi kë biibi. ³ Ma fu di u ko ta biibi ën aki, nöö u, u ta feni di böö dë.

Fa dee oto sëmbë dë bi sai dë, nöö a kai da de leti kumafa Gadu bi taki di a taa:

Hati u mi boonu ku de teee,

nöö hën mi soi taa de an o feni di böö di mi abi u da de möönsö.

Ma fa Gadu soi da dee lö sëmbë dë seei, ma di böö u Gadu hën a bi sai dë kaa. Biga sensi a fesiten di a mbei goonliba, nöö hii dee wooko fëën tuu a bi seeka buta dë kaa, „te dou ku di böö fëën di a abi u da sëmbë.“ ⁴ Nöö Gadu seepi feni di böö dë kaa. Wë biga a wan pisi u di Buku de bi sikifi fa Gadu mbei goonliba a de sëbën daka dendu. Hën de taki wan soni taa:

A di daka di fu mbei sëbën,

nöö nëën Gadu böö u hii dee wooko dee a bi wooko.

⁵ Nöö a baka u di dë ufö Gadu taki di soni u dee sëmbë dë taa:

De an o feni di böö di mi abi u da de möönsö.

⁶ Wë ma tökuseei di böö u Gadu a sai dë eti o, dee sëmbë, nöö sëmbë dë di o sa feni ën nöömö. Dee otowan dee u bi taki dë, nöö de an feni ën möönsö fu di de bi jei di buka ma de an kë piki ën. ⁷ Nöö hën Gadu toona buta wan oto ten möön fuu sa toona piki ën buka be u feni di böö fëën, nöö hën da “tide”. Biga a baka sëmëni jaa fu di dee sëmbë bi mbei taangajesi dëën, nöö hën a buta Dafiti faa fan di soni dë taa:

Tide te un ko jei di töngö u Masa,

nöö wan musu mbei taangajesi dëën.

⁸ Wë nöö u sabi taa baka u di Mosesi ku dee lö sëmbë naandë dëdë, hën Josua ko nëën kamian. Nöö hën tja dee Isaëli sëmbë go dou a Kaana naandë. Biga hën bi da di köndë di Gadu da de u de böö u hii di waka de bi ta waka a di sabana dendu. Ma nöö nëën bi da di tuutuu böö u Gadu di a bi mëni u da dee sëmbë fëën eti e. Biga ee hën bi da di böö fëën kaa, nöö an bi o taki taa woo sa feni ën möön a wan oto ten.

⁹ Ma fa i si u dë aki, nöö wan böö fika eti da u dee sëmbë u Gadu. ¹⁰⁻¹¹ Nöö leti kumafa i si Gadu bi böö a di saba daka dë, nöö söseei di sëmbë di o feni di böö aki o böö tu. Nöö un boo biinga taanga e, dee sëmbë, boo feni di böö u Gadu. Biga na wan kodo fuu seei musu lasi ën fu di a dë taa piki wa kë piki ën mbei, kumafa dee sëmbë ala bi lasi ën. Un boo piki di fan u Gadu e, be u feni di böö fëën nöömö di a abi u da u.

¹² Wë biga dee Wöutu u Gadu a ta fan, nöö kaakiti ku libi dë a de e. De dë leti kuma wan ufangi di dë saapusaapu selenselen a de tu së tuu, ta koti dee mindimindi u kamian te dou a di bonu dendu. Nöö sö di fan u Gadu dë e. Biga te i jei ën, nöö a ta koti nango tee dou a i hatiböö kisi i akaa. A ta buta i i ta kuutu dee fasi fii ku dee soni dee dë a i hati, luku ee de bunu ee de an bunu.

¹³ Nöö u sabi taa na wan kodo u dee soni Masa Gaangadu mbei dë tjubitjubi dëen e, ₁te dou ku libisëmbë hati seei. Hii soni tuu dë jabijabi hoo sö nëen wojo a ta si. Nöö sö wan Sëmbë wë u musu piki e, dee sëmbë, a di fa u ta libi a goonliba aki.

Aki ta lei u taa Masa Jesosi hën da di Mindima fuu ku Gadu.

¹⁴ ₁Wë ma nöö un boo toona mëni di soni di u bi taki, dee sëmbë. U abi wan Gaan Mindima a u ku Gadu mindi ta heepi u e. Hën da Jesosi di Mii u Masa Gaangadu, nöö hën bi pasa langalanga go dou tee a Gaangadu Köndë a liba ala.

Nöö fa u ko ta biibi dee soni fëen aki, nöö be un hoi go dou e. ¹⁵ Wë biga di Gaan Mindima di u abi aki, an dë taa an ta fii ku u tee wan soni taanga da u poi fuu musu du. A ta fii ku u o. Biga dee soni dee ta pooba u puu u a di pasi u Gadu aki, nöö hii de tuu bi pooba u puu ën tu di ten a bi dë libisëmbë a goonliba aki. Ma hën an bi du hogi wan daka möönsö.

¹⁶ Nöö hën mbei an dë fuu panta, dee sëmbë. Ma un boo go nëen waiwai go begi ën ka a dë nëen könubangi dë ta tii u ku ën bunuhati. Nöö a o abi tjali fuu, nöö a o ta heepi u a soni ku ën bunuhati te u dë a wan fuka.

5

Aki ta lei fa wan mindima musu dë ku fa di wooko fëen

hebi tjika.

¹ ₁Wë nöö dee sëmbë, un sabi fa dee Isaëli sëmbë dee an nama ku Masa Jesosi eti ta du. De ta abi wan sëmbë di dë di Gaan Mindima u de ku Gadu, nöö di sëmbë dë a dë wan libisëmbë kuma deseei di de tei a de dendu buta a di wooko. Nöö fa a sai a di wooko naandë, nöö a ta tja peesenti go da Gadu. So juu a ta kii mbeti ta tjuma da Gadu tu kumafa di wëti taki, u paka paima da sëmbë fu dee hogi de bi du.

² Wë nöö sö wan mindima musu ta fii ku dee sëmbë dee a ta heepi dë e. Wë biga fa de ta misi di wëti u Gadu fu di de an bi fusutëen bunu ta kumutu a pasi dë, nöö söseei a sa miti ën tu.

³ Hën mbei leti kumafa i si a ta kii dee mbeti da dee oto sëmbë ta tjuma ta paka paima da de dë, nöö söseei a musu ta kii dëen sepi tu.

⁴ Nöö sö wan sëmbë an sa tei sö wan hei wooko buta nëen seei liba e, ee na Gadu hën kai ën nëen, kumafa a bi kai di fosu mindima de kai Alon.

⁵ Wë nöö söseei „Masa Jesosi, Keesitu tu e, dee sëmbë. Fa a ko dë di Gaan Mindima fuu aki, nëen seei hei ën seei sö e, ma Masa Gaangadu hën butëen a di lö wooko dë. Biga wë un sabi di soni di Gadu bi taki dëen ala kaa taa:

Tide mi tja i ko buta a lanti fesi e,

be de sabi taa ju da mi mii, nöö mi da i tata.

⁶ Nöö a taki a wan oto kamian u di Buku taa:

Ju da wan mindima kuma Melikiseideki.

Nöö di mindima di i dë aki,

ja o kumutu nëen möönsö.

Joo dë nëen fu teego.

Sö Gadu taki e.

Aki ta konda fa Masa Jesosi

dë Mindima tjika.

⁷ Nöö di Masa Jesosi bi dë a goonliba aki „nöö a bi tja fuka e. Nöö nëen a lei u fii ku sëmbë. „Biga a go a Gadu ku gaan begi, ku bai këë, ku wata a wojo seei, fu di a sabi taa Gadu nöö sa puu ën fu an musu dëdë di lö dëdë di a o dëdë naandë. Nöö Gadu jei di begi fëen tu, dee sëmbë. „An puu ën fu an musu dëdë, ma a dëen taanga faa tjëen,„ fu di a sakëen seei nëen basu ku lesipeki.

⁸ Nöö sö u si taa hii fa hën Tata bi dëen taki fëen seei seei, ma a dee fuka dendu a lei u piki hën Tata buka a soni. ⁹ A di lö fasi dë wë a ko di möön gbelingbelin sëmbë u heepi u. Nöö fa u dë aki, hiniwan sëmbë di ta piki ën buka sa ko nëen awaa faa feni heepi nëen u teego. ¹⁰ Biga Gadu butëen Gaan Mindima fuu ku ën awaa. Nöö „an dë mindima a di fa dee Isaëli mindima ta dë, ma „a dë mindima a di fasi u Melikiseideki.

Aki ta lei ambë da gaan sëmbë a di biibi ku ambë da piki mii.

¹¹ Wë nöö fa u ta kai Melikiseideki në aki, dee sëmbë, hia soni dë nëen fuu sa taki e, ma a o taanga da unu fuun fusutan. Wë biga un malëngë u lei soni tumisi. ¹² Wë biga fu di juu ten di un ko a biibi, a bi longi tjika fu sonte un tuu bi sa bia ko leima ta lei otowan. Ma awaa seei un sai naandë eti fu sëmbë musu toona ta lei unu hii dee goonsei pisi u di woto u Masa möön, dee un bi musu sabi gaanduwe kaa.

Fa un sai dë, un dë leti kuma wan piki mii di ta bebe bobi eti. Wan sa njan bambuu njanjan eti. ¹³ Biga di sëmbë di ta bebe bobi, nöö hën da miii e. An ta fusutan di Buka u Gadu tjika faa sabi andi da leti libi ku andi da wogi libi a Gadu wojo. Biga piki mii nöö a dë eti.

¹⁴ Ma di gbelingbelin njanjan, nöö a dë u dee gaangaan sëmbë, dee bi ta guwenti u piki di Buka tee de ko ta sabi andi da hogi ku andi da bunu.

6

Aki ta kai dee fosu soni

dee wan biibima musu sabi.

¹ Wë dee sëmbë o, wan boo fika ku dee fosu pisi u di lei u „Jesosi,“ Keesitu ta taki nango ta ko nöömö e, ma un boo go a dee möön fundu pisi awaa. Wan boo fika kuma miini, ma un boo ta lei nango te u ko gaangaan sëmbë a di biibi. Biga u bi sabi gaanduwe kaa taa u bi musu bia disa dee lö guwenti dee an heepi u fuu feni di libi u teego. U bi sabi kaa taa u musu ta biibi Gadu ta a' futoou nëen. ² U bi sabi andi ku andi dee dopu kë taki. U bi sabi faandi mbei de ta buta maun a sëmbë mindihedi ta begi. U bi sabi taa te u dëdë, nöö woo weki baka. U bi sabi taa Masa Gaangadu hën o kuutu hii soni buta fa de musu dë u teego. ³ Dee lö soni dë tuu u bi lei sabi gaanduwe kaa, nöö ee Gadu da u pasi nöö un boo go a dee otowan awaa e.

⁴ Wë biga ee wan sëmbë wojo fii bi limbo wan pasi kaa, i bi fusutan soni u Gadu nöö hën i sai dë bia baka disëen, nöö unfa dee lei dë o du heepi i möön? Biga i bi tesi di bunu di Gadu da u luku fa a suti kaa. I ku dee otowan fii bi njan di bunu u di Akaa u Gadu makandi. ⁵ I bi fii di wöutu u Masa Gaangadu fa a suti tjika. I bi sabi soni u dee kaakiti dee ta dë a di libi di o ko a baka. ⁶ Sö wan sëmbë ee i bia kumutu disa dee soni dë, nöö unfa de sa du toona heepi i möön fii bia libi baka toona ko a Gadu möön? De an sa heepi i e baa.

Wë biga a dë leti kuma i seei toona ta tei di Mii u Gadu tja go peka a di lakpa pau möön, buta naandë da hii lanti ta hoï a sipootu ta kosi.

⁷ Biga ee wan goon dë, nöö hën tjuba ta kai nëen hiniwanten faa sa feni wata kumafa a dë fanöudu, nöö njanjan o ko bunu nëen da dee sëmbë dee bi wooko ën. Sö wan goon, Gadu wë i si dë ku ën e. ⁸ Ma ee wan goon dë, nöö sösö baakamaka ku gaanwomihati nöö ta göö nëen, nöö di lö goon dë an abi na wan wojo heepi. A hogi poi. A fika u de suti faja nëen tjuma puu dë. Nöö sö di sëmbë u taki dë, sö a dë. Nöö ee an mëni ën seei nöö di siba u Gadu o kisi ën e. A o kaba a sösö.

Aki a ta gafa dee sëmbë

a di fa de ta libi bunu.

⁹ Ma un dee lobi sëmbë fuu dë, hii fa u ta bai unu aki seei, ma na sö u sabi taa un dë e. Wë biga u ta abi mëni a unu liba sabi taa un ta libi wan möön bunu libi da Gadu, kumafa a fiti

dee sëmbë dee feni di heepi u Gadu. ¹⁰ Nöo fa Gadu sai dë, an ta kuutu könku e, ma a ta kuutu leti a pasi. Nöo an o fëëkëtë dee bunu libi fuunu dee un ta libi naandë. A ta si fa un ta lobi ën ta heepi dee oto sëmbë fëën. Sö un ta libi nöömö. ¹¹ Nöo sö wë u kē tu e, dee sëmbë, fu hibiwan fuunu musu ta libi sö nango nöömö te dou. Biga te un ta libi sö kaa, nöo woon sabi gbelin taa woon kisi dee bunu u Gadu nöömö dee a abi u da u a bakaten.

¹² Fëën mbei wa kē fuun ko malëngëma e, dee sëmbë. Ma be un ta djeesi dee otowan nöömö, dee bi tai hati ta biibi tefa de feni dee soni dee Gadu bi paamusi de.

Aki ta lei taa te Gadu paamusi wan soni nöo an o bia.

¹³⁻¹⁴ Wë nöo dee sëmbë, un boo toona mëni di soni Gadu bi paamusi di gaan sëmbë fuu de kai Abahamu. A taa:

Mi taki da i gbelin taa mi o dë ku i ta heepi i,

nöo mi o mbei di böngö fii ko hia seei.

Sö Gadu bi taki da Abahamu. Wë nöo di ten a paamusi ën di soni dë, nöo ku soi a paamusi ën e. Nöo an dë taa a kai oto sëmbë nē soi. Nönö. Ma hënseei nē wë a kai soi taa a o du sö nöömö. Wë biga oto nē an dë di hebi möön di fëën, faa tei soi nēen liba. ¹⁵ Nöo fa Gadu fan dë, hën Abahamu dë ta hoi pasensi ta luku di soni nöömö di Gadu bi paamusi ën dë, teefa a ko feni ën.

¹⁶ Wë biga sö a dë e, dee sëmbë. Te wan libisëmbë o soi, nöo a ta kai wan nē di hebi möön di nē fëën seei nöo a soi, fu di fan fëën musu a' gaan kaakiti. Nöo sëmbë an o sa feni soni u taki nēen liba möönsö, biga fa a taki dë, a tan sö.

¹⁷ Nöo fëën mbei di Masa Gaangadu paamusi dee sëmbë fëën taa a o da de di bunu fëën, nöo a taki ën ku soi. Biga a kē u de sabi taa di soni a paamusi dë an o kaba a mundu möönsö, a o pasa sö nöömö.

¹⁸ Nöo a ko dë tu soni u Gadu di an sa puu möönsö, di paamusi fëën ku di soi fëën. Nöo hën mbei hati fuu sa kötö gaanfa awaa e, dee sëmbë. Biga fa u kule go a Gadu fuu tei dee bunu a abi u da u, nöo u sabi taa an sa ganjan u. A o da u de nöömö.

¹⁹⁻²⁰ Nöo di sabi u ta sabi taa Gadu o da u dee soni a paamusi u dë, hën ta hoi hati fuu leti kuma wan hanka de tuwë fu hoi wan sipi faa tan pii a wan kamian. Nöo leti kumafa wan sipi hanka musu abi wan kamian ka a sa peka gingin, söseei di biibi fuu dë gingin a Masa Jesosi. Biga hën waka a u fesi kaa. A pasa di gaan koosu di bi tapa sëmbë fu de an sa dou a Gadu, hën a waka tololoo go dë leti ka Gadu dë ala, faa sai dë ta heepi u. Hën wë i si ko dë di Gaan Mindima fuu ku Gadu fu nöömö e, nöo a dë kuma Melikiseideki.

7

Aki ta konda da u ambë da Melikiseideki ku fa hën

ku Masa Jesosi djei.

¹ Wë nöö, dee sëmbë, fa u ta taki aki taa Masa Jesosi hën ko dë wan mindima kuma Melikiseideki, nöö andi di dë kē taki? Wë Melikiseideki bi dë wan hebi sëmbë u fosuten. Hën bi dë kōnu ta tii di kōndë de kai Salem. Nöö a bi dë wan mindima tu e, ta fan ku di möön hei Gadu u mundu da libisëmbë.

Nöö di juu ten Abahamu bi go feti ku dee kōnu u oto kōndë wini de tefa a toona ta ko, nöö hën di Melikiseideki aki go miti ku ën a pasi. Nöö hën a begi da Abahamu te a kaba kai di bunu u Gadu faa ko nëën liba. ² Nöö hën Abahamu paati dee gudu dee a wini a di feti a teni hipi, hën a da Melikiseideki wan hipi fu di a bi dë Mindima u libisëmbë ku Gadu.

„Nöö sō i si Melikiseideki ku Masa Jesosi djei, biga de tuu abi di wan wooko.”

Nöö fa di nē u Melikiseideki sai dë, un sabi andi a kē taki nō, dee sëmbë? A kē taki “Kōnu fu Leti Libi”. Nöö fa a bi dë kōnu u di kōndë de kai Salem dë, nöö hën da a dë “Kōnu fu Kötöhati” tu, biga “Salem” hën da “kötöhati” a di tōngö.

„Nöö söseei Masa Jesosi dë di Kōnu u Letilibi tu, ku di Kōnu fu Kötöhati, biga nëën dee soni dë ta kumutu.”

³ Nöö fa Melikiseideki sai dë, nöö wa jei tata fëën, wa jei mama fëën. Nöö de an sikifi fëën tu ambë da gaan sëmbë fëën, ambë da bakamii fëën di a abi. De an sikifi disa da u taa a sō wan daka de pali ën ku sō wan ten a dëdë. Di mindima wooko fëën di a bi dë, hën nöö fika dëën u nöömö, leti kuma di Mii u Masa Gaangadu.

⁴ Nöö luku fa di sëmbë naandë hei tjika. Biga hii fa Abahamu bi dë di möön hei gaan sëmbë fuu, ma tókuseei a da Melikiseideki hafu u dee gudu a bi wini a di feti. Sö Melikiseideki bi hei tjika e.

⁵ Wë nöö sō a dë a dee Isaëli wëti taa te i abi teni soni nöö di mindima o tei wan a i da Masa Gaangadu. Ma nöö di mindima u Isaëli, a musu dë fu di lö u Leifi, biga di lö dë nöö Gadu hei te a da de di wooko dë. Aluwasi fa hii Isaëli sëmbë seei dë Abahamu böngö, ma töku sëmbë u di lö u Leifi nöö ta tei soni a dee otowan.

⁶ Ma di Melikiseideki aki, hën an bi dë böngö u Leifi möönsö e, ma tókuseei a bi tei soni a Abahamu hën a kai di bunu u Gadu ko nëën liba.

Wë nöö sō u ko si taa hii fa Abahamu bi kisi dee gaan paamusi a Gadu, ma Melikiseideki bi möön hei möön hën. ⁷ Wë biga di möön hei sëmbë hën ta kai di bunu u Gadu ko buta a di otowan liba, na sō nō?

⁸ Wë nöö dee sëmbë, a di soni u taki aki u ko si taa de dë tu pei mindima ta tei soni a otowan: dee mindima dee dë a di lö

u Leifi, ku dee dë kuma Melikiseideki. Nöo de tooka e. Biga dee u Leifi, de ta dëdë, ma di aki sö wa jei dëdë fëen möönsö. Libi nöo fika dëen u nöömö, „kuma Masa Jesosi.”

⁹⁻¹⁰ Wë nöo u sa taki wan oto soni möön tu kumafa Melikiseideki hebi tjika. Biga fa hën ku Abahamu bi miti, a bi dëen dee soni dë, nöo fuu taki nöo Leifi seei wë bi dëen tu e, hii fa a bakaten hën ko ta pii soni a dee otowan. Biga di ten dë de an bi pai ën eti, ma a bi dë a di böngö u Abahamu ta ko eti.

Aki ta lei u faandi mbei di mindima musu tooka.

¹¹ Wë nöo di soni u Abahamu di u ta taki aki, nöo a baka fëen ufö Gadu ko buta di wëti taa dee sëmbë ta du di mindima wooko u Isaëli nöo de musu dë u di lö u Leifi. Nöo faandi mbei a di ten fuu aki wan oto pei mindima musu toona ko dë möön, kuma Melikiseideki baka? Andi mbei de an sa fika kuma de Alon go dou, dee dë u di lö u Leifi? Wë biga dee sootu pei mindima naandë, dee u Leifi, de an sa heepi u te u ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo möönsö e, hën mbei di mindima musu toona tooka baka.

¹² Wë nöo ee di mindima tooka, nöo dee wëti dee nama ku ën seei musu tooka tu. ¹³ Wë nöo sö de tooka tuu e, dee sëmbë. Biga di Mindima fuu di ko a bakaten aki, hën an bi dë a di lö u Leifi möönsö kumafa di wëti bi buta. Ma hën bi dë u wan hii oto lö, nöo na wan sëmbë fu di lö dë bi ko dë mindima wan daka ta tjuma soni da Masa Gaangadu. ¹⁴ Biga wë hii u tuu sabi taa di Masa fuu an bi dë di böngö u Leifi e, ma a bi dë di böngö u Juda. Nöo fa Gadu bi da Mosesi dee wëti dë, nöo na Juda bi kisi di mindima wooko e, ma Leifi hën bi kisi ën kumafa u bi taki dë kaa. Ma töku awa wan sëmbë u Juda ko abi di wooko dë.

¹⁵ Nöo da sö u ko si gbelingbelin taa di wëti ko tooka e, dee sëmbë. Wan oto pei mindima ko awaa nöo hën an dë kuma dee otowan. Disi toona ko dë kuma Melikiseideki baka. ¹⁶ Nöo an kisi di wooko fu di a dë a di mindima lö, ma a kisi ën fu di di libi fëen abi sö wan kaakiti tee dëdë an sa kii ën möönsö.

¹⁷ Fëen mbei Gadu bi taki fëen a di Buku taa: I dë wan mindima kuma Melikiseideki, nöo di mindima wooko fi dë, an o kaba möönsö.

¹⁸ Nöo da awa u ko si taa dee lö wëti dë ku hii di awoo fasi fa libisëmbë bi musu ta dini Gadu, de tuu kaba awaa e. Nöo di soni mbei de kaba, fu di de an bi abi kaakiti u sa heepi u. ¹⁹ Fa di lö fasi u dini Gadu dë bi sai dë, an bi sa mbei na wan sëmbë ko bumbuu a Gadu wojo möönsö e, dee sëmbë. Ma fa Gadu ko tookëen a baka aki, hën u ko abi wan möön bunu soni fuu biibi. Biga u sabi awaa taa u sa nango dou te a Gadu nöömö awaa.

Aki ta lei u fa Masa Jesosi tooka ku dee oto mindima möön.

20-21 ¹Wë nöö, dee sëmbë, fa Jesosi ko dë u mindima aki, a tooka ku dee oto mindima a wan oto futu möön e. Biga dee otowan, na ku soi de bi ta buta de e, ma di i si aki hën ko dë mindima ku wan soi fu Gadu. Biga de bi taki fëen a di Buku taa:

Masa bi soi wan soi taa di mindima wooko fii dë an o kaba möönsö.

Nöö fa a taki ën dë, nöö an o tooka pakisei möönsö.

Sö di Buku taki e.

²² Nöö hën mbei u ko si taa di buka di Gadu mbei ku libisëmbë a bakaten aki, a dë möön hebi möön di a bi mbei a fesi. Biga di mindima u di buka aki, hën Gadu buta ku soi faa dë nöömö. Hën da Masa Jesosi seepi.

²³ Fa dee oto mindima bi dë, nöö de bi dë te a hia e, fu di dëdë an bi ta da na wan u de pasi fu de tan a di wooko fu nöömö. Fëen mbei wë de bi ta tooka. ²⁴ Ma di aki sö, Jesosi, hën a o libi u nöömö. Hën mbei di mindima wooko fëen o dë fu nöömö tu. ²⁵ Fëen mbei tu, ee wan sëmbë i kë go dou a Gadu, nöö Masa Jesosi fii begi e. Biga hën sa heepi u te dou fu di a ta libi nöömö faa ta fan ku Gadu da u.

²⁶ Wë nöö sö wan mindima u bi musu abi e, dee sëmbë, di dë apaiti gbelingbelin da Gadu söndö föutu. Fa a sai dë, na wan daka seei a bi du hogi kuma dee otowan e. Hën wë Gadu tja go buta te a di möön hei kamian u mundu ala. ²⁷ Nöö fa a dë a di mindima wooko dë, nöö an dë faa musu ta du kumafa dee oto mindima ta du e. De, de ta kii mbeti da Gadu hiniwan daka baka na baka ta paka u dee hogi di deseei ta du te de kaba, ufö de musu kii da dee oto sëmbë tu. Ma disi, wan kodo pasi tö a bi hopo hënseei da Gadu paka paima da libisëmbë fu nöömö.

²⁸ Fa u dë aki, Isaëli wëti dë sö taa wan Gaan Mindima musu dë ta fan ku Gadu da de. Nöö te de o buta di mindima dë, nöö wan libisëmbë de ta tei buta. Nöö fu di a dë wan libisëmbë, nöö an ta abi kaakiti tjika möönsö faa libi söndö föutu a Gadu wojo e. Ma di Gaan Mindima di Gadu buta ku soi a baka aki, hën da di Mii fëen seei. Nöö fu di a libi söndö föutu a goonliba aki, hën mbei a ko dë di kaba bumbuu Mindima fuu ku Gadu u nöömö.

8

Aki ta taki soni u di wosu u Gadu ka Masa Jesosi ta wooko

a liba ala.

¹ Wë nöö dee sëmbë, di mama u di soni di u ta fan aki dë sö taa u ko abi sö wan Gaan Mindima tuu, a u ku Gadu mindi. Hën da Masa Jesosi. Nöö di bangi fëen ka a go sindo dë, a dë leti a di kaba hebima kamian a letimaun së u Masa Gaangadu ka a dë nëen könubangi a liba ala.

² Nöö fa Masa Jesosi dë di Mindima fuu dë, a ta wooko a di leti Wosu fu Gadu e, di gbelingbelin wan, nöö di wosu dë an

dë kuma di de bi ta begi Gadu a di sabana ala. Biga fa dee gaan sëmbë fuunu bi hopo di wosu u Gadu a di sabana dë, nöö ku deseeri maun de bi hopo ën. Ma di Wosu di u ta taki aki, Masa Gaangadu seei hopo disii.

³ Fa dee mindima u Isaëli sai dë, dee sëmbë, hibiwan u de de ta buta u de musu ta tja soni go da Gadu. So juu de ta tja peesenti go dëen. So juu de ta tja mbeti fu de kii tjuma u paka paima. Nöösö nöö a dë a di Mindima fuu a liba ala, a Masa Jesosi, tu. Fa a sai dë, sö hënseei musu abi soni fu tja go da Gadu tu.

⁴ Ma nöö Masa Jesosi, ee a bi dë a goonliba aki, de an bi o dëen pasi faa dë wan mindima e. Biga dee u goonliba aki, de ta tja soni ta tjuma da Gadu kumafa dee Isaëli wëti buta. Ma di mindima wooko u Masa Jesosi, hën an nama a dee Isaëli wëti möönsö.

⁵ Nöö fa dee mindima u Isaëli ta wooko a di Wosu u Gadu a goonliba aki, nëen da di tuutu Wosu u Gadu eti e. Ma a dë kuma wan peentje u lei fa soni dë a Gadu ala. Fëen mbei wë Gadu bi bai Mosesi taanga di juu ten di a o mbei di fosu Wosu u Gadu a di sabana ala. A taa:

Mëni i seei bunu ku di Wosu di joo mbei dë,
fii mbei hii soni buta leti kumafa i si mi bi lei i a di kuun liba
ala.

Di soni mbei a bai ën sö, fu di a kë u hii soni musu djeesi di fa soni dë a Gadu ala.

⁶ Nöö fa Masa Jesosi ta wooko di mindima wooko fëen a Gadu ala, nöö di wooko di a feni dë a bambuu gaanfa möön di dee mindima bi ta wooko a di fesiten wosu u Gadu naandë. Wë biga di buka di Gadu mbei ku u a bakaten aki, a dë bambuu gaanfa möön di a bi mbei ku dee sëmbë u di ten dë. Masa Jesosi seei wë tja di baka buka aki ko da u e, dee sëmbë, nöö a paamusi u möön bambuu soni möön dee soni di oto buka bi paamusi.

⁷ Haika e, dee sëmbë. Ee di fosu buka di Gadu bi mbei ku dee gaan sëmbë fuunu a di ten u Mosesi bi a' kaakiti tjika fu sa heepi libisëmbë kumafa a dë fanöudu, nöö Gadu an bi o suku faa toona mbei wan oto buka ku u möön e. ⁸ Ma hënseei si taa di buka dë an heepi dee sëmbë fu de ko bambuu tjika. Biga a feni föutu a de di a taa:

Un haika e, woo dë te dou wan ten,
nöö mi o toona mbei wan njunjun buka möön
ku dee lö u Isaëli te kisi dee lö u Juda.

⁹ Ma di njunjun buka an o dë kuma di mi bi mbei ku dee gaan sëmbë u de.

Biga fa i si mi bi tja dee gaan sëmbë u de
kumutu a Egepiti köndë ala,

nöö mi bi tja de leti kumafa wan tata ta tja hën mii a maun.
Sö mi bi tja de tjika.

Nöö hën mi mbei wan buka ku de.
 Ma de an bi hoi di buka di mi mbei ku de dë e.
 Nöö hën wë mbei miseei bia baka da de tu.
 Sö Gadu taki. ¹⁰ Nöö hën a toona taa:
 Di buka di mi o toona mbei ku Isaëli sëmbë a bakaten o dë sö
 taa
 mi o tja dee wëti u mi go buta a de fusutan.
 Tee a de hati dendu seei de o ta fii de.
 Nöö mi o ko dë Gadu u de awaa,
 nöö de o ko mi sëmbë.
¹¹ Nöö na wan sëmbë seei o dë ta buta ku di otowan fëen möön
 taa a musu ko sabi mi.
 Na wan baaa o ta buta ku ën baaa sö tu.
 Biga hii de tuu o sabi mi kaa,
 kumutu a dee möön gaan wan te dou a dee piki wan.
¹² Nöö fa de o ko sëmbë u mi dë,
 nöö mi o a' tjali u de,
 nöö ma o hoi dee hogi du u de a bëë möön.
 Ma o ta mëni de möön seei.
 Sö wë Gadu taki e, dee sëmbë.

¹³ Wë nöö di fa a taki u di njunjun buka aki, nöö nëen u ko
 si taa aan toobi ku di fosu buka möön. Di ala ko gaandi kaa.
 Nöö di soni di i si ko gaandi, te wan pisi a o kaba fiaa. De an o
 dë nëen du möön seei.

9

Aki ta lei fa di wosu u Gadu

a di sabana bi dë.

¹ Wë nöö dee sëmbë, di Gadu mbei di fosu buka ku dee gaan
 sëmbë fuunu a fesi dë, nöö a bi da de dee wëti fëen, ku unfa de
 musu ta begi ën ta dini. Nöö söseei a lei de unfa u de mbei di
 wosu fëen a goonliba aki.

² Nöö di Wosu u Gadu dë, a mbei ku mbeti kakisa leti
 kumafa de ta mbei pelawosu sö, ma a abi tu kamba. Nöö a di
 fosu kamba fëen, nöö naandë di gaan lampu bi ta dë ta tuwë
 limbo a di wosu, ku di tafa di de ta buta bëëë apaiti da Masa
 Gaangadu. Nöö di kamba dë, hën de bi ta kai di Hebi Kamian
 u Gadu.

³ Ma nöö a baka fu di kamba dë, nöö wan oto kamba bi dë
 tu, nöö a paati ku di fosuwan ku wan gaan degi koosu, hebi
 wan. Nöö di baka kamba dë, hën de kai di Kaba Hebi Kamian
 fu Gadu. ⁴ Nöö hën abi di goutu tafa de ta buta dee sumëë suti
 soni de ta tjuma da Masa Gaangadu, ku di kädë di de ta kai di
 Kädë u di Buka.

Nöö fa di Kädë u di Buka bi sai naandë, nöö de tapëen ku
 goutu te lontu dou. Nöö a di Kädë dendu i abi di goutu paniki
 di de bi buta so u di bëëë di kumutu a Gadu de kai “mana”, ku
 di kokoti fu Alon di bi nasi folo, ku dee paatapaata sitonu di

de bi sikifi dee wëti u di Buka. Dee lö soni dë bi dë a di Këdë dendu.

⁵ Nöo a di Këdë liba i abi wanlö soni de mbei kuma dee libilibi soni dee ta dë a Gadu Köndë ala ku hanza, nöo de ta lei di waiti u Gadu fa a dë. Nöo dee hanza u de ta tuwë kötö a di Këdë tampa liba ka libisëmbë ta feni paadon a Gadu. Ma nöo dee soni dë tuu, wa sa taki de finifini nöunöu kumafa de bi dë e.

Aki ta lei fa de bi ta du a di fosu Wosu u Gadu.

⁶ Wë nöo di de seeka dee soni buta sö kaa, nöo dee begima nango hiniwan juu a di fosu kamba dë, fu de ta dë a di wooko ta dini Masa Gaangadu kumafa a dë fanöudu. ⁷ Ma nöo a di u mbei tu kamba dendu, naandë di Gaan Mindima nango hën wanwan tö wan pasi nöo a wan jaa dendu. Nöo fa a nango dë, na söndö buuu e. Biga a musu kii mbeti tei buuu lëmbë di Këdë faa paka da hënseei te a kaba, bifö a musu toona tei lëmbë paka da dee oto sëmbë fu dee soni de bi misi söndö de sabi. Sö di wëti bi dë kaa.

⁸ Wë nöo ku dee soni naandë di Akaa u Gaangadu bi ta lei limbolimbo taa sö langa di fosu wosu sai dë ku di gaan koosu di paati de tu kamba, nöo hën da di pasi an jabi eti fu sëmbë sa go dou a di Kaba Hebi Kamian ka Gadu dë.

⁹ Nöo fa u dë aki u ko fusutan wan oto soni tu. Hën da, fa sëmbë bi ta tja dee peesenti ko da Gadu dë ta kii mbeti dëen seei, ma dee soni dë an bi a' kaakiti tjika u seeka di sëmbë di ko begi Gadu a di fasi dë e, te hati fëen an ta latja möön u dee hogi a bi du. Na seei. ¹⁰ Biga dee lö soni dë, dee njanjan soni sö, soni u bebe, bamba sëmëni pei fasi u wasi, de bi dë döösë soni nöo fu sëmbë ta du kumafa dee wëti taki. Ma töku wan ten bi o ko nöömö di hii dee soni dë tuu o kaba, njunjun wan o ko.

¹¹ Wë nöo fa u dë aki, di ten ko kaa e, dee sëmbë. Biga Jesosi, Keesitu hën tja di njunjun fasi ko fu dini Gadu, nöo bumbuu soni seei dë nëen dendu. Nöo Masa Jesosi seei da di Gaan Mindima u disi.

Aki ta lei fa de soni u tide djei dee bi dë a fesi, ku fa de

tooku ku deseëi.

Fa Masa Jesosi ko dë Gaan Mindima fuu aki, dee sëmbë, hën an bi denda go a wan wosu di libisëmbë maun mbei e. Ma a go a wan möön bumbuu kamian, hebi wan, di an dë soni u goonliba basu aki. ¹² Nöo fa a go naandë, an tja mbeti buuu, kuma dee kaabita sö ku dee kau mii dee dee mindima u goonliba aki ta kii ta tja buuu. Nönö. Fëen seei buuu wë a tja e. Nöo a waka seei langalanga go tee go dou a di Kaba Hebi Kamian ka Gadu dë a liba ala. Naandë sö a go e, di wan kodo pasi dë tö.

Nöö di soni di Masa Jesosi du dë, dee sëmbë, an o dë faa du ën a bakafutu möön kumafa dee oto mindima ta du. Wë biga di buuu fëën di kai a goon di wan pasi dë, hën paka di paima fu nöömö fu hii dee hogi du fuu libisëmbë.

¹³ Wë un sabi fa dee mindima u Isaëli ta du kaa. De ta tei di buuu u kaabita, ku dee womi kau, ku di sindja u dee njönku mujëë kau dee de bi tjuma, nöö de ta lëmbë sëmbë ta puu sundju a de fu de musu sa ko limbo. Ma hii fa de ta du dë seei, ma di buuu dë an ta limbo de hati dendu e. Nönö. Döösë soni nöö de ta du dë.

¹⁴ Ma nöö di buuu u „Masa Jesosi,“ Keesitu di a paka da u wë? An bumbuu gaanfa möön di buuu u dee lö soni dë nö? Biga hën ta limbo u hati ta puu dee hogi a u hati dee bi ta paati u ku Gadu, fu wa mëni de möön seei. Hën mbei u sa dini di libilibi Gadu waiwai awaa.

„Nöö i abi wan oto fasi di di buuu u Masa Jesosi tooka ku di u dee mbeti de ta kii da Gadu dë. Dee mbeti ta paka de buuu söndö de sabi.“ Ma Masa Jesosi, ku ën seei kë wë a hopo ën seei paka da u. Fa a du dë, di Akaa u Masa Gaangadu di dë u nöömö, hën wë heepi ën faa du sö e.

„Nöö leti kumafa dee mbeti de ta kii dë musu dë telutelu söndö föutu, nöö sö nöö,“ Masa Jesosi bi dë söndö föutu tu. Biga an du hogi wan daka.

¹⁵ Fa Masa Jesosi Keesitu du da u dë, dee sëmbë, hën mbei Gadu sa toona mbei wan hii njunjun buka ku u libisëmbë. Biga Masa Jesosi dëdë paka puu u fu wan musu kisi sitaafu u hii dee hogi u bi du di ten u bi dë a di fosu buka basu. Nöö awaa u dee sëmbë dee a kai fu ko nama ku ën a di njunjun buka aki, u sa feni hii dee bunu tuu awaa dee a bi paamusi faa da u. Nöö dee bunu naandë, de an o kaba a mundu möönsö.

Aki ta lei u fa di buuu u Masa Jesosi abi kaakiti tjika.

¹⁶⁻¹⁷ Wë nöö dee sëmbë, dee Buka u Gadu u ta taki aki, de dë leti kuma te wan sëmbë o mbei buka ku i taa te a dëdë nöö joo feni dee gudu fëën. Ma di sëmbë dë, de musu sabi bunu taa a dëdë tuu ufö joo feni dee gudu fëën e. Biga ee an dëdë, nöö di buka di a mbei dë aan kaakiti eti.

¹⁸ Nöö söseei di buka bi dë tu, di Gadu bi mbei ku dee gaan sëmbë fuunu a fesi. An bi sa abi kaakiti ee na wan soni bi dëdë tuwë buuu a goon. ¹⁹ Biga di Mosesi konda hii di buka pisipisi da dee sëmbë te a kaba kumafa dee wëti taki, nöö hën de tei kau mii buuu ku kaabita buuu hën de mökisi ku wata. Nöö hën de tei di uwii de kai “hisopu”, ku sikafu puuma di de bi bë, nöö hën de ta nama a di buuu ta lëmbë di buku di de bi sikifi di buka, ku hii dee sëmbë dee bi sai dë tuu te de kaba.

²⁰ Nöö hën Mosesi fan ku de taa: Di buuu aki sö, nöö hën sitampu di buka di Gadu mbei ku unu aki e,

fuun musu hoi ën.

²¹ Nöo söseei de lëmbë di Wosu u Gadu tu. Hii dee soni dee dë a di wosu dendu dee de ta wooko ku de apaiti, de tuu de lëmbë ku di buuu e. Ee nasö, de an bi o dë limbolimbo a Gadu wojo möönsö. ²² Nöo a fika piki möön, nöo hii soni tuu musu limbo ku buuu. Biga sö di wëti taki kaa. Wë biga ee buuu an kai a goon, nöo Gadu an bi o sa puu sëmbë a bëë u di hogi de du, fu de an kisi sitaafu.

²³ Wë nöo a bi dë fanöudu fu de ta kii dee mbeti dë e, dee sëmbë, ta tei di buuu ta seeka soni faa musu ko dë limbolimbo. Ma nöo hii fa de ta du dë seei, ma a dë kuma wan peentje nöo fii fusutan fa dee soni u Masa Gadu Köndë dë. Ma a Gadu Köndë ala wan möön bumbuu soni, hebi wan, bi musu dëdë paka fu de tei buuu fëen lëmbë soni. Ee nasö soni an sa seeka limbo tjika faa sa dë ka Gadu dë.

²⁴ Nöo di wosu ka de nango ta begi Gadu a goonliba aki, nöo hën seei dë wan peentje fuu lei soni nëen tu. Biga hën ta lei u taa a sö wan gaan hebi kamian Gadu ta dë a liba ala. Nöo na a di wosu di libisëmbë maun mbei aki Masa Jesosi Keesitu go e, dee sëmbë. Nönö. Ma a go te a liba ala ka Masa Gaangadu seei ta dë. Nöo fa a go dë, fu u libisëmbë hedi wë e.

²⁵ „Nöo Masa Jesosi ku dee Gaan Mindima u goonliba aki, de tooka a sëmëni soni.” Biga dee disi, na de seei buuu de ta tja go paka e, ma hën a paka ku fëen seei buuu. Hën tu, an dë fanöudu fu Masa Jesosi musu nango ta ko hiniwan jaa, kumafa dee disi nango a di Kaba Hebi Kamian u Gadu ta ko. Nönö. ²⁶ Biga ee sö, nöo fu sensi di ten di Masa Gaangadu mbei goonliba, nöo a bi o ta tja pena ta dëdë sëmëni pasi kaa, tee kisi fa u dë aki. Ma nöo an dë sö e. Wë biga a di mama u hii ten, nëen a ko di wan kodo pasi tö, hën a hopo ën seei da Gadu kuma wan paima, paka puu hogi du a u liba.

²⁷ Dee sëmbë o, Masa Gadu buta taa hibiwan libisëmbë musu dëdë wan kodo pasi tö, nöo a baka fëen a o kai i a kuutu. ²⁸ Nöo söseei wë „Jesosi,” Keesitu dëdë wan kodo pasi tö. Nöo fa a dëdë dë, naandë Gadu kuutu ën da sitaafu, fu sëmëni sëmbë sa kumutu a di sitaafu de bi o kisi u dee hogi du u de. Nöo hën wë a toona go ka a bi kumutu, ma a o toona ko di u tu pasi e. „Ma nöo fa a o ko dë, na fa a dëdë paka da sëmbë u hogi du möön e, dee sëmbë. Nönö.” Ma a o ko faa puu u dee sëmbë dee ta luku ën tja go ka hogilibi an dë möön.

10

Aki ta lei faandi mbei Masa Jesosi ko a goonliba.

¹ Wë nöo dee sëmbë, „leti kumafa u taki dë,” dee soni dee dë a dee wëti u Isaëli bi dë soni u luku ku wojo nöo, fu sëmbë sa sabi fa dee möön bunu soni dee bi o ko a bakaten aki o dë.

Ma de an bi dë dee tuutuu wan u dee soni eti e. Fëen mbei dee mbeti de ta tja ko ta kii hiniwan jaa baka na baka nöömō naandë, de an sa heepi dee sëmbë dee ta ko ta begi Gadu a di fasi dë möönsö u de sa ko dë gbelingbelin sëmbë söndö föutu a Gadu wojo. ² Biga ee de bi sa heepi, nöö dee sëmbë bi o ko dë limbolimbo a Gadu wojo di wan pasi. An bi o dë fu de musu ta tja mbeti nango ta kii baka na baka nöömō. Hën tu, ee dee soni bi a' kaakiti tjika, nöö hati u dee sëmbë an bi o ta latja sö te de misi a wan soni, biga a bi paka kaa.

³ Ma an bi dë sö e. Fa dee sëmbë ta paka hiniwan jaa baka na baka dë seei, ma an ta puu dee hogi du u de a de liba möönsö. Ma a ta toona ta da de mēni nöömō fu dee awoo hogi dee de bi du. An ta kaba a de hati möönsö. ⁴ Wë biga di buuu u dee lö soni dë, dee womi kau, de kaabita sö, an tjika u sa puu hogi a sëmbë liba e, kwetikweti.

⁵ Nöö fëen mbei a di ten di Masa Jesosi ta ko a goonliba, hën a fan ku Gadu taa:

Dee soni dee de ta tja ko kii ta paka i dë,
na de wë i bi kē e.

Ma i seeka wan libisëmbë sinkii da mi,
„fu mi sa go du di soni di i kē awaa.”

⁶ Biga dee soni de ta kii ta tjuma ta da i tangi,
ku dee de ta tjuma ta paka paima u hogi du,
ja a' piizii ku de seei.

⁷ Nöö hën mbei mi taa:

“Wë luku, mi ko e, Gadu,

fu mi ko du di soni di i kē awaa.

Sö de bi sikifi u mi buta a di buku kaa.”

Sö Masa Jesosi taki e.

⁸ Wë ja jei fa a taki dë nö? Hii fa di Isaëli wëti buta da de taa de musu ta tja dee soni dë ko da Gadu seei, ma töku Masa Jesosi taa: “Dee mbeti dee de ta tja ko ta kii ta da i dë, ku dee peesenti dee de ta da i, ku dee de ta tjuma ta paka paima u hogi du, na de i bi kē. Ja a' piizii ku de.” ⁹ Nöö hën a toona taki taa: “Wë luku, mi ko fu mi ko du di soni di i kē awaa.”

Wë nöö sö i si taa Jesosi Keesitu puu dee awoo soni dee bi dë, buta di Gadu kē. ¹⁰ Nöö hën a ko e, hën a dëdë paka dee hogi du fuu da u ku ën seei sinkii di wan pasi dë fu nöömō. Hën wë da di soni Gadu bi kē e, dee sëmbë. Nöö hën mbei u sa ko dë gbelingbelin a Gadu wojo söndö föutu awaa.

Aki ta lei fa di paima di Masa Jesosi paka hebi tjika.

¹¹ Dee sëmbë o, fa dee mindima u Isaëli dee ta taanpu ta du di wooko u de sai dë, nöö di wan paima nöö wë de ta tja ko hiniwan daka baka na baka naandë e. Ma an ta heepi möönsö u puu hogi du a sëmbë liba.

¹² Ma di oto Mindima u ta taki aki, wan kodo pasi tō a tja wan paima go paka, nōō hën tjika fu nōōmō fu paka dee hogi du fu hii u libisëmbë tuu. Nōō di a paka te a kaba, nōō hën a go sindo fëën a di kaba hebima kamian a di letimaun sē u Gadu. ¹³ Nōō kumutu a di ten dē, hën a sai dē ta luku fu Gadu musu booko dee felantima fëën saka buta nēën basu, kuma wan piki bangi i ta buta futu. ¹⁴ Fa a sai dē, an dē fa a hopo paka oto paima möön e. Biga di wan kodo paima dē, hën tjika kaa faa seeka hii u dee sëmbë dee dē apaiti da Gadu tuu. Fa a paka da u dē, nōō u ko seei gbelingbelin sëmbë a Gadu wojo kaa, nōō sō nōō woo dē fu nōōmō.

¹⁵ Nōō di soni naandë wë di Akaa u Gadu bi taki a fesi e, di a taa:

¹⁶ Sō wan buka mi o mbei ku de a bakaten.

Mi o tja dee wëti u mi go buta a de fusutan.

Tee a de hati dendu seei de o ta fii de.

Nōō hën a toona taki möön, a taa:

¹⁷ Dee awoo hogi du u de, kumafa de bi booko dee wëti u mi,

ma o mēni dee soni dē möön seei.

Sō a taki e.

¹⁸ Wë nōō ka Gadu an ta hoi dee hogi du u sëmbë a bēë möön, nōō an o dē u paka paima möön tu e, dee sëmbë. Kaba u di soni di dē.

Aki ta lei fa Masa Jesosi

heepi de tjika.

¹⁹ Dee sëmbë u mi o, fa Masa Jesosi tuwë di buuu fëën a goon da u dē, hën wë jabi di pasi da u fuu sa waka fuu seei waiwai go dou leti a di Kaba Apaiti Kamian ka Gadu dē. ²⁰ Biga di gaan koosu di bi tapa di pasi da u, hën an dē möön. Di sinkii u Masa Jesosi di de sitaafu tefa de kii ën dē, hën wë da di gaan koosu di tënë jabi da u fuu sa go dou a Gadu awaa.

²¹ Nōō fu di di pasi jabi da u sō kaa, u ko abi sō wan bumbuu Gaan Mindima ta tii u dee sëmbë dee dē a di wosudendu u Gadu, nōō an dē fuu panta e, dee sëmbë. ²² Ma un boo nango a Gadu ta begi ën ku limbohatai söndö ganjan. Un boo go nēën ku bumbuu biibi seei sabi taa an o jaka u. Wë biga di hati fuu lëmbë ku di buuu fu Masa Jesosi kaa. Fa u dē aki, an ta latja möön u dee hogi u bi du. Nōō di sinkii fuu seei, hënseei wasi ku wan limbolimbo wata, „biga u waka a Masa Jesosi baka te u tei dopu.”

²³ Nōō fa u ta piki sëmbë taa woo feni bunu a Gadu a bakaten dē, dee sëmbë, nōō wan boo disa u biibi sō e. Ma un boo hoi gingin nēën. Wë biga di sëmbë di paamusi u di bunu dē, a dē wan sëmbë di u sa abi futoou nēën liba. An o ganjan u möönsō.

²⁴ Nōō di u sabi sō kaa, nōō un boo buta mēni a di fa u sa du heepi u seei fuu libi bunu ta lobi u seei makandi. ²⁵ Wan

boo disa u ta miti makandi e, kumafa so sëmbë ta disa. Ma un boo ta ko makandi ta da u seei taanga nöömö. Di soni dë, a dë gaan fanöudu soni da unu e, fa un ko ta si taa di daka ta zuntu di Masa Jesosi o toona ko aki.

Aki ta bai de a wan gaan soni.

²⁶ Nöö mi kë bai unu a wan soni möön e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë i bi ko sabi dee soni u Masa Gaangadu, gbelingbelin wan kaa, nöö hën i ta du hogi ku sabi nango nöömö, nöö paima an fika da i möön e, di sa paka puu i fu ja kisi sitaafu a Gadu. ²⁷ Fa i sai dë, nöö ku panta nöö joo ta dë ta luku di kuutu u Gadu di a o kuutu i, ku di gaan faja di i si o tjuma dee felantima fëen.

²⁸ Wan sabi fa a bi dë a fesi nö, dee sëmbë? Ee wan Isaëli sëmbë i sösö dee wëti dee Gadu da Mosesi taa ja dë nëen, nöö i musu dëdë. Ee tu dii sëmbë si i, hën de konda taa sö wan soni i bi du tuu, nöö sëmbë an bi dë u sa puu i möönsö fu ja dëdë e.

²⁹ Wë nöö unfa i mëni? Ee a dë sö taa di sëmbë di misi dee lö wëti naandë sa kisi sö wan gaan sitaafu, nöö ee wan sëmbë ta makisa di Mii u Masa Gaangadu aki ku basufutu wë? Na wan möön gaan sitaafu a o kisi ö? Biga a ta sösö di buuu di bi sitampu di Buka di Gadu mbei ku u aki, di buuu di bi limbo ën kaa. A ta sösö di Akaa u Gadu di ta libi ku u ku sö wan bunuhati. Nöö sö wan pei sëmbë i musu kisi wan gaan sitaafu.

³⁰ Nöö di sitaafu di i si joo kisi dë, na libisëmbë o da i ën e. Biga u sabi ambë bi taki di soni dë taa:

Mi a fika da, fu mi toona paka dee sëmbë
dee ta du hogi.

Gadu wë taki sö e, dee sëmbë. Nöö a dë sikifisikifi a wan oto kamian u di Buku möön taa:

Masa, hën o kuutu dee sëmbë fëen.

³¹ Nöö a dë wan gaan soni u panta da tuutuu, fii musu ko kai a di libilibi Gadu maun fu hën musu sitaafu i.

Aki ta bai de fu de an musu

disa di biibi.

³² Dee sëmbë o, fa i si mi ta fan ku unu aki, un musu toona mëni di ten wojo fuunu bi ko limbo njunjun. De bi ta toobi unu seei ta fuka unu, ma tökuseei wan bi hai baka disa möönsö.

³³ So juu de bi ta buta unu a lanti fesi ta da sen ta sitaafu. So juu oto sëmbë bi kisi dee lö sitaafu dë, nöö hën un taanpu ku de. ³⁴ Un bi ta kusumi makandi ku dee otowan fuunu dee de bi tuwë a dunguwosu. Di ten di de bi tei dee gudu fuunu, wan bi kai ën gaan soni möönsö, ma un bi dë ku wai seei fu di un sabi taa un abi wan möön bumbuu gudu a Gadu ala di an o kaba a sösö möönsö. ³⁵ Fa un bi dë fuunu ku kötöhati ku wai dë, nöö wan musu bia möönsö e, dee sëmbë. Sö nöö un musu ta dë nöömö, nöö woon feni gaan paima seei a Gadu.

³⁶ Fëen mbei wan musu lasi hati e, ma be un tai hati go dou. Be un ta du kumafa Masa Gadu kë fuun ta du nöömö, nöö woon kisi dee soni dee a bi paamusi unu. ³⁷ Wë biga fa u dë aki an o dë longi möön, nöö di soni de bi sikifi a Gadu Buku o ko pasa taa:

Di sëmbë di bi taa a o ko, nöö a o ko tuu e,
a di leti ten fëen.

An o lati.

³⁸ Nöö di sëmbë di biibi te a ko gbelingbelin a mi wojo, hën o feni libi.

Ma ee i ta hai baka disa nöö ma o a' piizii ku i e.

Sö Gadu taki e, dee sëmbë.

³⁹ Ma fa u taki ën dë seei, ma wa dë a dee sëmbë dë dendu e, dee ta hai baka fu de go kaba a sösö. Ma u dë a dendu u dee sëmbë ta biibi ën, dee a heepi te u feni libi nëen kaa.

11

Aki ta lei andi da biibi.

¹ Wë dee sëmbë o, di soni de kai biibi, andi dëen? Wë biibi hën da wan soni dë a i hati i ta mëni nöö i sabi gbelingbelin taa joo feni ën nöömö. Söseei tu, a dë wanlö soni ja ta si ma i sabi gbelingbelin taa de dë tuu. Hën wë da biibi e. ² Nöö di biibi dë dee gaan sëmbë u Isaëli bi abi, hën mbei de bi feni gafa.

³ Nöö u seei tu, fa u ta biibi aki, nöö hën mbei u ko sabi taa dee wöutu u Gadu wë mbei goon ku liba ku hii soni tuu. An dë taa a tei dee soni libisëmbë wojo sa si nöö hën a mbei de e, ma fan nöö a fan, nöö hën dee soni ko.

Aki ta taki soni u di biibi u Abeli.

⁴ Wë nöö un boo toona mëni fa so u dee fesiten sëmbë u Isaëli bi ta biibi Gadu.

Fa Abeli bi sai dë, nöö a biibi Gadu e, hën wë a tja wan paima go tjuma da Gadu di bumbuu möön di fëen baaa Kain. Nöö di fa a biibi dë mbei Gadu tei ën fu wan bumbuu sëmbë te hënseei gafëen taa a tja wanlö bumbuu paima ko dëen. Nöö hii fa Abeli dëdë gaanduwe kaa, ma töku di biibi di a bi ta biibi dë mbei u ta lei soni nëen eti.

Aki ta taki soni u di biibi u Enöku.

⁵ Nöö söseei Enöku bi ta biibi Gadu, hën mbei Gadu puu ën a goonliba aki söndö dëdë kii ën. De suku ën te de wei, de an si ën möönsö, biga Gadu bi tei ën puu tja go fiaa. Ma nöö de bi ta taki sö fëen kaa bifö di soni dë pasa taa Gadu bi abi piizii ku ën te tjika.

⁶ Nöö sö e, dee sëmbë. An dë taa Gadu sa a' piizii möönsö ku wan sëmbë di an ta biibi e. Kwetikweti. Biga te wan sëmbë joo ko nëen, nöö i musu biibi taa a dë. Nöö söseei tu i musu biibi taa a ta paka dee sëmbë dee ta suku ën ku wan hati.

Aki ta taki soni u di biibi u Noa.

⁷ Nöo Noa bi ta biibi Gadu tu e. Hën mbei Gadu bi wasiköi ën fu dee soni dee o ko ma de an bi dë u si eti. Nöo hën Noa kisi lesipeki u Gadu, hën a mbei di gaan sipi faa tjubi dee sëmbë fëen wosu dendu fu de an dëdë a di wata. Nöo di fa Noa biibi Gadu dë, nöo hën puu gogo u dee otowan a döo taa de, de an bi kë biibi möönsö. Fëen mbei de kaba a sösö. Ma Noa hën a fika ku libi e, nöo hën Gadu kondëen a dendu u dee sëmbë dee a ta tei u bumbuu sëmbë fu di de ta biibi ën hedi.

Aki ta taki soni u di biibi u Abahamu.

⁸ Nöo söseei Abahamu bi ta biibi Gadu tu. Hën mbei di Gadu kai ën faa musu kumutu a di köndë fëen go a wan oto köndë di a o kisi a bakaten, nöo hën a piki e. Nöo hën a tei pasi, hën a nango söndö faa sabi naasë a nango.

⁹ Nöo di fa a ta biibi Gadu dë, hën mbei tu aan toobi faa libi kuma wan wakama a di köndë di Gadu bi paamusi ën dë. Biga na a wan bëtë wosu a ta libi e, ma a ta libi fëen a wanlö mbeti kakisa wosu kuma pelawosu sö, hën ku dee böngö fëen, dee Isaki ku Jakopu. Biga de tuu abi dee paamusi u Gadu makandi. ¹⁰ Fa Abahamu bi ta sai fëen dë, nöo a ta mëni wan köndë eti di o ko, nöo di köndë dë o dë seei fu nöömö, kuma wan wosu de mbei ku bumbuu sitonu posu. Nöo di Sëmbë di buta fa di köndë dë musu mbei, ku di Sëmbë ta mbei di köndë seei, hën da Masa Gaangadu.

¹¹ Fa Abahamu biibi Gadu tjika dë, hën wë mbei a kisi kaakiti faa sa pali wan mii, hii fa di jaa fëen faa pali bi pasa gaanduwe kaa nöo di mujëe fëen Sala seei tu an bi sa pali. Ma tökuseei de pali e. Wë biga fa Gadu paamusi Abahamu wan mii dë, nöo Abahamu futoou ën fu di a sabi taa a dë wan sëmbë di i sa a' futoou nëen liba, nöo di soni a taki o ko pasa nöömö. ¹² Nöo hii fa i si taa a di së u pali miii, nöo a bi dë kuma wan dëdëdëdë sëmbë di na sa pali möönsö, ma töku a pali e. Nöo hën di wan kodo sëmbë dë hën ko abi bakamii te a hia kuma dee teeja a liba ala ku dee sandu sii dee dë a ze di na wan sëmbë sa konda.

¹³ Fa u ta taki soni u dee sëmbë aki sö, nöo de tuu dëdë bifö de feni hii dee soni Gadu bi paamusi de. Ma tökuseei te dou a di dëdë ten u de seei, de ta biibi Gadu eti. A dë kuma de bi ta si dee soni te a longi ala, nöo de ta wai da de seei. Hii fa de ta libi a goonliba aki seei, ma de ta piki kodo taa de an dë u goonliba aki. Wakama nöo de dë. ¹⁴ Nöo ee wan sëmbë i taki sö kaa, nöo hën da i ta mëni wan oto köndë eti, di dë fii seei.

¹⁵ Ma nöo fa i si dee sëmbë bi ta mëni wan oto köndë dë, nëen da di köndë ka de bi kumutu e. Wë biga ee hën de bi ta mëni nöo de bi sa toona go nëen baka. Ma an bi dë sö. ¹⁶ Ma di köndë di de ta hangi fu de go naandë, nöo a dë wan möön bumbuu köndë di dë a Gadu ala. Nöo fëen mbei sen an kisi

Masa Gaangadu faa taa a dë Gadu u de, biga a bi seeka di köndë dë da de kaa.

¹⁷⁻¹⁸ Nöo Abahamu fa a sai dë, a bi ta biibi Gadu tuu o. Biga di ten di Gadu poobëen luku, nöo a piki. An niinga u tja di wan kodo womi mii fëen dë go faa tjuma da Gadu kuma wan paima kumafa Gadu mandëen. Hii fa Gadu bi ta paamusi ën taa Isaki, di mii fëen naandë, hën o pai mbei böngö dëen, ma nöo an hoi di mii a baka möönsö. Ma a go u go du di soni di Gadu taki dëen. ¹⁹ Wë biga a kuutu ku ën hati taa ee a kii di mii seei, ma Gadu abi taanga tjika faa sa toona weki ën baka. Nöo ee fuu taki, nöo sö a pasa tu e. Biga Abahamu toona feni hën mii, Gadu puu ën a dëdë  buka  tuu.

Aki ta taki soni u di biibi

u Isaki ku Jakopu.

²⁰ Wë nöo söseei Isaki biibi Gadu tu. Nöo fëen mbei di a o dëdë hën a fan ku dee mii fëen, Jakopu ku Esau, te a kaba konda fa soni o waka ku de a bakaten. Hën a hopo maun a de liba fu Gadu musu limbo fesi da de.

²¹ Nöo Jakopu, sö a bi ta biibi tu. Hën mbei di a o dëdë, hën a hopo maun a dee mii u Josëfu liba tu, fu Gadu musu limbo fesi da de. Fa a bi gaandi dë seei te a ta hëngi a di kokoti fëen, ma töku a ta begi Gadu ta gafëen eti.

Aki ta taki soni u di biibi

u Josëfu.

²² Nöo söseei Josëfu biibi Gadu tu. Fëen mbei di a bi sabi taa a o dëdë, nöo hën a fan ku dee sëmbë fëen manda de taa te a dëdë nöo de musu tjubi dee dëdëbonu fëen, fu te de o toona go a de köndë nöo de tja de go ku de go bei.  Wë biga a bi ta biibi taa te wan daka Masa Gadu o puu dee Isaëli sëmbë fëen a Egepiti köndë nöömö kumafa a bi paamusi de, toona tja de go a de köndë Kaana baka. 

Aki ta taki soni u di biibi u Mosesi ku dee sëmbë fëen.

²³ Söseei di tata u Mosesi ku ën mama biibi Gadu tu e. Hën mbei wë di de pai ën, de tjubi ën dii liba a wosu dendu naandë. Hii fa di könu u Egepiti bi buta di wëti dë taa de musu kii hii dee njunjun pai womi mii u Isaëli sëmbë, ma de an fëëe u de booko di wëti dë. Biga de si taa di mii aki sö dë wan apaiti mii, nöo an musu dëdë.

²⁴ Nöo di juu ten di Mosesi ko bigi tjika, nöo hënseei ta biibi tu e. Hën mbei an kë fika a Egepiti köndë dë ta tja di në taa a dë mihi u di mujëe mii u könu Falao möön. ²⁵ Ma a ta kuutu ku ën hati taa a möön bunu dëen faa saka go tja sitaafu ku dee sëmbë u Gadu makandi, möön leki fa a sai ku dee sëmbë u Egepiti köndë ta njan dee piizii u de, dee an ta kai ku Gadu. Fa dee lö

piizii sai naandë, a wan ten nöö de o kaba nöömö, „ma dee u Gadu an o kaba möönsö».

²⁶ Nöö hën a sakëen seei tja sen e, fu di Heepima di o ko hedi. Biga a si taa di nama a o nama ku dee sëmbë u Gadu dë, nöö a möön bunu dëen möön dee hia gudu fu Egepiti köndë. Biga a o kisi wan möön bumbuu paima a Gadu a bakaten. ²⁷ Di fa a biibi Gadu tjika dë, nöö hën mbei wë a kumutu fëen a Egepiti köndë. Aan toobi seei ee könu hati boonu ku ën, ma a go fëen fiaa. Nöö hën a hoi go dou leti kuma hënseei wojo ta si Gadu nëen fesi dë, di libisëmbë wojo an sa si. Biibi nöö a biibi taanga sö.

²⁸ Nöö baka u di dë, nöö fu di a ta biibi Gadu, hën mbei a buta dee Isaëli sëmbë fëen u de njan di daka de ta kai Pasika. A di daka dë, de bi kii mbeti tei nöngö lëmbë dee wosu dööbuka u de, fu di basia u Masa Gadu Köndë an musu kii dee fosu womi mii u de „kumafa a o kii dee fosu womi mii u dee Egepiti köndë sëmbë».

Aki ta taki soni u di biibi

u dee Isaëli sëmbë.

²⁹ Nöö söseei tu, dee Isaëli sëmbë u di ten ala bi ta biibi tu e. Nöö fëen mbei de waka a di Bë Ze dendu pasa go dou a di oto së tela ala, leti kuma de dë a wan dëedëe goon ta waka. Ma di dee Egepiti sëmbë bi go u go waka a de baka, nöö hën de dëdë kaba a söso fiaa a di wata.

³⁰ Nöö dee sëmbë u Isaëli dee ko a baka, nöö deseei biibi Gadu tu. Fëen mbei di de waka lomboto di köndë de kai Jelikou sëbën daka, nöö hën dee sitonu peni ta tapa di köndë dë booko holou kai a goon, hën de waka go tei di köndë.

Aki ta taki u di biibi u Lakabu.

³¹ Nöö söseei di jajo mujëe de kai Lakabu di bi ta libi a di köndë de kai Jelikou bi ta biibi Gadu tu e. Hën mbei di dee sëmbë u Isaëli puu sëmbë u go luku di köndë ee unfa de sa booko ën, nöö hën di mujëe dë kisi dee sëmbë hoi tjubi nëen wosu. Hën mbei di de booko di köndë, nöö de an kii ën kumafa de kii dee otowan dee an bi kë piki Gadu buka.

Aki ta lei fa sömëni soni bi pasa fu di sëmbë bi ta biibi.

³² Wë andi seei dë u mi musu taki möön, dee sëmbë? Wë biga di ten ko sati da mi kaa u mi musu konda da unu fa Gidion bi ta biibi, fa Baaki bi ta biibi, fa Simison bi ta biibi, fa Jefita bi ta biibi, fa Dafiti bi ta biibi, fa Samueli ku dee oto fesiten tjabukama u Gadu bi ta biibi. ³³ Biibi nöö de bi biibi Gadu sö, nöö so u de wini köndë, so u de ko hedima ta tii köndë a wan leti fasi. So u de ta biibi tefa de kisi dee paamusi u Gadu dee a bi da. So u de biibi te de tapa di mbeti de kai lëun buka seei fu an njan de kii. ³⁴ So u de biibi te Gadu booko di kaakiti u

faja saka da de, an tjuma de kii möönsö. So u de, a fika piki de kii de ku sëufangi, ma di biibi de biibi Gadu nöö hën puu de. So u de an bi taanga, ma di biibi di de biibi Gadu mbei de ko taanga. So u de bi kisi gaan kaakiti a feti dendu seei fu de feti go dou, hën de fon dee gaan hia sodati u oto köndë tuu fiaa jaka de puu tuwë go. ³⁵ So u dee mujëë, dee sëmbë u de bi dëdë nöö de toona feni de baka e. Di biibi u de wë mbei de toona weki baka.

*Aki ta lei taa na hii biibima
ta kumutu a sitaafu.*

„Ma fa i si u ta taki ën aki seei, ma na hii dee biibima tuu kumutu a sitaafu e.” Biga so u de, dee hogihatima da de gaan sitaafu kii. De bi sa disa di biibi kumutu a di sitaafu, ma de an kë. Wë biga de sabi taa ee de dëdë seei, ma te de toona weki nöö de o feni wan möön bumbuu libi.

³⁶ So u de bi dë tifiهدي a hii fasi, ee de ta mbei de fa, ee de ta kosi de, ee de ta fon de, ma de bi dë u de nöö. So u de, de tai ku bui tja go söötö a dunguwosu. ³⁷ So u de, de vinde sitonu naki de kii pii. So u de, de san koti puu a mindi. So u de, de kii ku sëufangi. So u de bi dë a sitaafu te de ko fika de wanwan tö ta bisi sikapu kakisa ku kaabita kakisa fu koosu u de. Pena nöö de bi pena sö.

Sö wë libisëmbë bi ta sitaafu dee sëmbë bi ta biibi dë tjika e, ta du pepei hogi ku de. ³⁸ So u de an bi a’ tan kamian hën de go ta waka ta lontu a dee sabana kamian, a dee kununu liba, ta libi a dee sitonu baaku ku dee doti baaku. Fa i si dee sëmbë dë bi ta biibi Gadu ta tja sitaafu tjika dë, nöö dee oto sëmbë u goonliba aki an bi waiti tjika e, fu de ku sö wanlö bumbuu sëmbë musu nama seei.

³⁹ Wë nöö dee sëmbë u taki aki, nöö de tuu kisi gafa fu di de bi ta biibi Gadu hedi, dee sëmbë. Ma di soni di Gadu paamusi de, hën nöö de an bi feni eti a di libiten u de. ⁴⁰ Biga Gadu bi ta mëni wan möön bumbuu sondi faa du da u a di ten fuu aki. Nöö di a du ën kaa, nöö u ku dee sëmbë u taki dë tuu makandi sa ko bumbuu sëmbë gbelingbelin a Gadu wojo awaa söndö föutu.

12

*Aki ta lei u fa fuu ta kule
a di pasi u Gadu.*

¹ Wë nöö dee sëmbë, fa u bi taki u dee hia sëmbë gidjii dë, nöö u musu tei hati a de e. Biga de da kotoigima „ta lei u taa Gadu dë wan Gadu di u sa a’ futoou nëën liba.”

Boo taa di libi fuu a goonliba aki, u dë kuma te wan sëmbë ta fia kule faa wini wan paima. Sö u musu kule bunu a di pasi di Gadu buta da u. Dee soni dee ta hebi u fu wa sa kule bunu,

nöö u musu puu de a u sinkii tuwë. Söseei tu, dee soni dee lo' u kisi u a di libi fuu ma de an ta kai ku Gadu, nöö u musu lusu de puu mbei de an kisi u tuwë. Nöö un boo tai hati e, dee sëmbë, ta kule a di pasi liba nöömö di Gadu maaka buta da u fuu kule nëen.

² „Ja sabi fa a dë te wan sëmbë ta fia kule nö? A abi wan maaka tee nëen fesi ala di a ta luku nöömö faa kule tololoo go dou nëen.“ Wë sö nöö u seei abi wan maaka tu e. Hën da Masa Jesosi. Nöö wa musu puu wojo nëen möönsö e. Biga hën da di Sëmbë di waka a u fesi kaa ta lei u fa fuu musu biibi, nöö hën da di Sëmbë ta seeka di biibi fuu tu, faa musu dë gbelingbelin a Gadu wojo.

Nöö di Masa Jesosi bi dë a goonliba aki, hënseei bi abi wan maaka nëen fesi tu di a bi ta biinga u dou nëen. Hën da di wai di a o wai a bakaten. Nöö fëen mbei aluwasi fa di sitaafu u di lakpa pau bi hebi dëen u tjai, ma tökuseei a tjëen e, dee sëmbë. An bi a' toobi ku di sen di de dëen naandë. Nöö hën a tja di sitaafu dë te a kaba, nöö hën a go sindo fëen a di kaba hebi kamian a di letimaun së u Gadu ala.

³ Wë nöö hën wë fuun ta mëni e, dee sëmbë, fa a bi tja sö wan gaan sitaafu a dee takuhati sëmbë maun. De bi ta biinga seei u booko ën saka ta fon mëen ku buka, ma nöö an piki. Nöö ee un dë ta mëni fa a tja di sitaafu dë tjika, nöö wan o lasi hati a dee fuka fuunu. ⁴ Wë biga fa un ta biinga dë ku dee soni dee an ta kai ku Gadu fu de an wini unu, nöö wan biinga „kuma Masa Jesosi eti e“. Biga na wan daka buuu kumutu a unu sinkii eti.

Aki ta lei fa u de musu luku

dee sitaafu dee de ta kisi.

⁵ Dee sëmbë o, fa un ta tja sitaafu dë, a sa kë un fëekëtë di fan Gadu bi fan ku unu fu da unu hati ö? A kai unu mihi fëen taa: Mii o, di kiija Masa ta kiija i aki ta da i sitaafu, ja musu tei ën kuma wan sösö soni e.

Ja musu lasi hati te a ta gandji da i.

⁶ Wë biga di sëmbë di a lobi, hën wë a ta kiija.

Söseei di sëmbë di a tei ko mihi fëen,

hën a ta sitaafu te a du hogi.

Sö Gadu taki e.

⁷ Hën mbei te un ta tja sitaafu, nöö un musu ta luku ën kuma Gadu hën ta kiija unu kuma wan tuutuu mii fëen. Wë biga unsë un sabi wan mii di hën tata an ta kiija ta gandji da so juu? ⁸ Ma ee ja ta kisi kiija kumafa dee oto mii u Gadu ta kisi, nöö hën da ja dë wan leti mii fëen e, ma i dë oto tata mii.

⁹ Wë un sabi fa a dë a goonliba aki, dee sëmbë. U ta abi tata aki di ta kiija u, nöö u ta lesipeki de, na sö nö? Wë nöö di kiija fuu Tata a liba wë? Na u musu saka möön gaanfa dëen möön dee tata fuu u goonliba aki nö? Biga Gadu hën ta kiija di akaa

fuu, fuu feni libi u teego. ¹⁰ Nöo fa dee tata fuu u goonliba aki sai dë, de ta kiija u fu wan pisiten nöo, ku wan kiija di de ta mëni taa sonte hën sa bunu da u. Ma Gadu hën ta kiija ku wan gbelingbelin kiija seei. Biga a sabi taa sö wan kiija o heepi u fuu ko dë bumbuu kuma hënseei, söndö föutu a u libi.

¹¹ Nöo a dë sö tuu taa te i ta kisi sitaafu a di kiija liba nöo ja ta si ën kuma wan bumbuu soni da i, biga a ta hati i. Ma ee i tai hati tei di sitaafu dë, nöo a bakaten nöo joo si taa a mbei i ko ta libi a wan leti fasi a Gadu wojo, ku wan bööböo hati seei.

¹² Nöo sö e, dee sëmbë. Fa i si un ta tja sitaafu dë, nöo wan sindo dë gudjuu möön e. Ma un hopo taanpu be dee suwakisuwaki maun fuunu ku dee suwakisuwaki kini fuunu ko taanga baka. ¹³ Un musu ta waka tololoo a di pasi u Masa Jesosi e, ta koti ën ku sinkii tee a ko gbegedee. Nöo te dee sëmbë dee an bi sa waka taanga ta ko, nöo de o feni ën limbolimbo fu de waka, nöo de o ta waka a di pasi te de ko kisi deseai.

Aki ta lei u fa wan biibima

musu libi.

¹⁴ Nöo awaa woo taki wantu soni u di fa un musu libi kuma biibima. Fa un sai dë, dee sëmbë, un musu mbei möiti be un ta libi fiifi ku hii sëmbë e. Un musu dë seei gbelingbelin sëmbë apaiti da Masa Gaangadu. Biga ee wan sëmbë ja dë sö, nöo ja o si Masa. ¹⁵ Nöo un musu köni tu, fu na wan fuunu musu lasi di bunu di Gadu kë da u ku ën bunuhati.

Nöo ee wan hogi soni bi pasa ku i, nöo ja musu hoi ën a hati faa fika dë mbei lutu e. Biga te fii sabi a sa ko wan gaan toobi soni da i ta poi sömëni sëmbë libi.

¹⁶ Nöo be un köni tu e, mbei na wan fuunu musu libi a wan fanafiti fasi a di së u manu ku mujëë.

Nöo wan musu dë kuma di womi de kai Esau e, dee sëmbë. Biga Esau an bi a' toobi ku Gadu, nöo hën a du söso te a lasi di leti a bi o abi kuma di fosu müi fëën tata. Hii dee gaan bunu dë tuu a sei fu wan kodo paabi baafu hedi. ¹⁷ Nöo un sabi taa a bakaten a bi toona kë ën, ma an bi sa feni ën möön. Hii fa a toona ta suku ën ku wata wojo ku këë seei, ma de an dëen möön. Biga a poi kaa.

Aki ta lei u möön fa di fesi buka ku di baka buka tooka.

¹⁸ Dee sëmbë o, fa un ko a Gadu aki, nöo an dë kumafa a bi dë a fesi e, di ten Gadu da Isaëli sëmbë dee wëti. A di ten ala de bi dou a wan gaan kununu u goonliba aki. Nöo di kununu ta kisi faja, kamian ko baaka dungudungu pii, gaangadu ta koti faja ta bai, hii mundu bi dë ku panta tee na soni. ¹⁹ De jei wan tutu ta piki, wan töngö ta piki a di kununu dë liba, ta fan ku de. Gadu wë ko ta fan ku de sö e. Nöo de fëëë seei tee na soni. Hën de begi Mosesi taa be di töngö dë an musu fan ku de möön,

biga de an sa tjëen. ²⁰ Söseei tu de fëë di wëti taa na nama seei de musu go nama a di kununu dë. Ee wan mbeti seei go nama nëen, nöö de musu tei sitonu naki ën kii wante. ²¹ Hii dee soni dë bi dë wan gaan panta soni te Mosesi seei taa: “Mi ko fëë tee sinkii u mi ta tëëmë.” A sö wan fasi Gadu bi da de di fosu buka e, dee sëmbë.

²² „Ma fa un ko a Gadu a bakaten aki, nöö an dë sö möön e. Biga na a di kununu ala un ko. „Ma un ko dou a di kununu de kai Sion di dë a Jelusalen dendu, nöö di Jelusalen dë, an dë u goonliba aki. Ma hën da di köndë u di libilibi Gadu di dë a liba ala. Un ko dou a dee gaan hila basia u Masa Gaangadu köndë dusudusu wan, ka de dë makandi ta wai tee na soni. ²³ Un ko mökisi a di keiki u Gadu, nöö hii u dee sëmbë dee dë a di keiki aki tuu dë kuma wan fosupai mii di o kisi di bunu fëen Tata a bakaten. Biga në fuu tuu dë sikifisikifi a liba ala kaa. Un ko dou a Masa Gaangadu seei, di Kuutuma di ta kuutu ku leti a hii sëmbë liba. Un ko mökisi ku dee akaa u dee sëmbë dee Gadu bi tei fu bumbuu sëmbë di de bi dë a goonliba aki, nöö fa u dë aki de ko dë söndö föutu tuutu awaa. ²⁴ Un ko dou a Masa Jesosi tu e, dee sëmbë, di tja di njunjun buka ko, di Gadu mbei ku u aki. Nöö un ko dou tu a wan buuu di ta taki wan möön suti soni da u möön leki di u Abeli di bi ta bai ta hakisi paima. Biga di buuu i si dë, ku ën de lëmbë u puu dee hogi du fuu a u liba mbei u ko limbo.

²⁵ Nöö fa Masa ta fan ku unu fa u dë aki, nöö wan musu mbei taangajesi dëen, dee sëmbë. Biga di a bi fan ku dee sëmbë ala ta bai de a soni, nöö a wan kununu u goonliba a bi dë ta fan ku de. Nöö ee de bi niingëen, nöö aan fa u de bi sa du te nöö de an bi o kisi sitaafu e.

Wë nöö ee sö a bi pasa di a fan ku de a di goonliba aki, nöö di ka a dë a Gadu Köndë ala ta fan ku u wë? An dë möön hebi nö? Nöö ee u bia baka dëen, nöö woo kisi wan möön gaan sitaafu seei.

²⁶ Di Gadu bi fan ku dee sëmbë a di ten ala, nöö di fan fëen bi seki di goonliba. Ma nöö fa u dë aki a ko paamusi wan soni taa:

Mi o ko seki goonliba wan pasi möön e,
ma na goonliba wanwan mi o seki.

Goon ku liba tuu mi o seki.

Sö Gadu taki e.

²⁷ Nöö fa a taki “di wan pasi möön” dë, a dë sö taa hii dee soni dee dë u seki tuu o puu kai kaba a sösö di wan pasi dë wante, dee soni Gadu mbei buta a liba ala ku dee a mbei buta a basu aki tuu. Nöö di soni mbei a o pasa sö, fu dee soni dee an sa seki kaba a sösö nöö musu fika.

²⁸ Ma uu dë sëmbë u wan köndë di an o seki kaba a sösö möönsö, nöö Gadu hën da di Könu u di köndë dë. Nöö di u sabi sö kaa, nöö un boo ta da Gadu tangi ta lesipeki ën gaanfa a wan leti fasi di fiti ën. ²⁹ Wan boo dë felantima fëen e. Wë

biga di Gadu di u ta begi aki, a abi kaakiti tjika kuma faja faa tjuma hii poipoi soni kaba a sösö fiaa.

13

Aki ta lei fa u musu libi.

¹ Dee sëmbë o, un musu ta lobi unu seei makandi nöömö kuma baa ku baa e, leti kumafa un ta du dë kaa.

² Nöo wan musu fëekëtë u kisi oto sëmbë hoi a unu wosu e. Wë biga sö wanlö sëmbë bi du kaa, nöo hën de bi tei basia u Masa Gadu Köndë gbolo söndö de sabi.

³ Nöo un musu ta mëni dee otowan fuunu dee dë a dungu-wosu, leti kuma unu seei dë makandi ku de a dunguwosu dë tu. Söseei tu, ee so fuunu ta kisi sitaafu, nöo a musu dë da un dee otowan leti kuma unu seepi ta kisi di lö sitaafu dë tu.

⁴ Nöo di fa manu ku mujëë ta libi, a musu dë wan gaan lesipeki soni da hii sëmbë e. Wan womi an musu waka ku wan oto mujëë di an dë mujëë fëën a wosu, nöo söseei tu wan mujëë an musu waka ku wan oto womi di an dë manu fëën. Ee wan sëmbë i booko di wëti dë, nöo Gadu o kuutu i da i sitaafu e. Biga a o kuutu hiniwan sëmbë di ta libi a wan fasi di na fiti di fasi di a buta fu manu ku mujëë musu libi.

⁵ Fa un sai dë, dee sëmbë, wan musu lobi möni te a kisi unu buta nëën basu e, ma un musu ta tifihedu ku dee soni un abi kaa. Biga Gadu bi taki taa:

Ma o disi i seepi, kwetikweti.

Na wan juu mi o disa i wanwan möönsö.

⁶ Nöo hën mbei u sa taki seei söndö panta a u hati taa:

Masa hën da mi Heepima. Ma o fëëë.

Andi seei wan sösö libisëmbë sa du ku mi?

⁷ Nöo dee sëmbë o, un musu ta mëni dee fesima fuunu e, dee bi tja di buka u Gadu ko konda da unu. Un musu luku un wini de wini a di libi u de, nöo un ta djeesi de a di fa de ta biibi.

⁸ Jesosi Keesitu, fa a sai dë, an ta tooka e. Di fa a bi dë jeside ku tide, sö nöo a o dë u nöömö teego.

Aki ta bai de a wanlö njunjun lei sëmbë ta tja ta lei.

⁹ Nöo mi taki e, dee sëmbë, wan musu ta bia nango ta ko a dee sömëni njunjun lei de ta tja ko ta lei unu naandë e. Biga de ta toona buta wëti a unu liba möön, kuma sö wan soni un musu njan mën a sö wan fasi. Nöo ee i hoi dee lö wëti dë seei, un heepi de abi da i? Döösë soni nöo de dë, ma de an sa tooka di hati fii möönsö. Ma di bunuhati u Gadu di a abi ta heepi u, hën nöo sa da u taanga fuu ko kumafa a kë.

¹⁰ Wë biga wan kamian dë ka de paka dee hogi du fuu da u kaa e, hën da di lakpa pau. Nöo di sëmbë di paka de da u, hën da Masa Jesosi. Nöo di paka dë an nama seei a soni u njan a wëti fasi e. Nöo dee sëmbë dee ta suku heepi nöömö

a dee awoo döösë wëti u Isaëli, de aan leti u de mökisi ku u a di kamian aki.

¹¹ Fa i si di Gaan Mindima u Isaëli bi ta tja di buuu u dee mbeti go paka a di Kaba Hebi Kamian naandë seei, ma tökuseei a döösë u di kampu ala de bi ta tja di mbeti sinkii go tjuma. ¹² Nöo söseei a bi pasa ku Masa Jesosi tu. A döösë u di köndë a go tja di sitaafu. Naandë a tuwë di buuu fëen paka di paima da u fuu ko limbo a Gadu wojo. ¹³ Fëen mbei, dee sëmbë, ee de ta luku u kuma wan döösë sëmbë fu di u ta biibi a Masa Jesosi liba hedi, nöo an musu bigi da u. Ma un boo go nëen ala a döösë u di köndë nöo, go tja sen ku ën makandi. ¹⁴ Biga u sabi taa dee köndë ka u ta libi a goonliba aki, de an o dë fu nöömö e, ma u ta luku wan oto köndë a Gadu ala di o ko, nöo hën o dë u nöömö.

Aki ta lei fa u musu libi möön.

¹⁵ Fa Jesosi paka di paima da u dë, dee sëmbë, nöo a dë fuu ta gafa Gadu nöömö. Biga te u du sö, nöo a o dë kuma wan suti peesenti u ta tja ko dëen ta dëen tangi. Nöo di lö peesenti dë, a fiti wi dee sëmbë dee ta piki taa u ku ën nama.

¹⁶ Nöo wan musu fëekëtë u ta libi bunu ku sëmbë e, ta paati dee bunu dee un abi da unu na unu. Biga Gadu ta tei dee lö libi dë tu kuma wanlö peesenti un ta tja ko dëen, nöo a ta wai ku de seei.

¹⁷ Dee sëmbë o, un musu ta saka unu seei a dee fesima fuunu dee ta heepi unu a di biibi e. Te de taki wan soni da unu, nöo be un ta piki de buka. Wë biga de da dee sëmbë dee ta luku unu fu hati fuunu dë a Gadu nöömö, nöo te wan daka de o piki Gadu soni fëen. Hën mbei un musu ta piki de buka a soni, be de sa dë waiwai a di wooko u de. Wan musu mbei de dë fukafuka, biga ee nasö nöo an o tja bunu ko da unu tu.

¹⁸ Fa u dë aki, dee sëmbë, u si kuma u abi wan limbo hati, an ta toobi u a soni möön, nöo u kë fuun ta begi da u be u ta libi a sö wan leti fasi nango nöömö.

¹⁹ Nöo mi kë fuun begi da mi apaiti baa taa abiti möön mi o sa toona ko a unu baka. Sö mi kë fuun begi da mi e, dee sëmbë.

Aki di biifi ta tapa.

²⁰⁻²¹ Wë dee sëmbë o, Masa Gadu di nëen hii kötöhati ta kumutu musu dë ku unu e. A musu da unu hii dee soni un abi fanöudu fuun libi kumafa a kë. Biga fa a weki Masa Jesosi a dëdë dë, hën da a tei di buuu fëen kuma paima hën a sitampu di njunjun Buka a mbei ku u libisëmbë fu nöömö. Nöo hën a butëen faa kiija u kumafa wan Bumbuu Sikafuma ta kiija dee sikapu fëen.

Fa Gadu sai dë, nöo a musu ta seeka di libi fuu e, dee sëmbë. A musu mbei Jesosi Keesitu ta heepi u nöömö fuu libi fa a kë.

Fa a sai dë, hën abi hii gafa ku hii nëbai fu nöömö teego. A tan sö gbelin.

²² Nöö dee sëmbë u mi dë, mi ta hakisi unu piimisi e, fu dee fan mi fan aki kuma wan lai sö fu da unu taanga. Di fan u mi sati, ma be un tei ën sö nöö kumafa mi sikifi ën dë.

²³ Nöö mi kë fuun sabi taa de puu u mati Timoteo la dunguwosu e. Nöö ee a ko a mi a di ten aki, nöö mi ku ën o ko haika unu ala makandi.

²⁴ Un da dee fesima fuunu ku dee oto sëmbë u Gadu ala tuu gaan odi da mi taa mi dë. Dee otowan fuu dee ta biibi Masa a Italia köndë, de seei ta manda gaan odi da unu tu e.

²⁵ Masa Gadu musu tja unu tuu ku ën bunuhati. A tan sö.

Di biifi u Jakobosi

Wan wöutu a fesi.

Wë dee sëmbë, un haika e. Di biifi aki, nöö wan sëmbë de kai Jakobosi hën sikifi ën, nöö de si kuma a dë wan baaa u Masa Jesosi. Nöö hën an bi dë wan u dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu, ma a bi dë hedima u keiki a Jelusalen. Nöö a mbei di pampia aki da dee biibima u Masa Jesosi dee paaja libi a dee kamiankamian. A konda da de taa di biibi a Masa Jesosi an dë wan soni faa dë a i hati i ta konda ku buka nöö a kaba, ma a musu dë u si a di libi fii.

Aki di biifi seti.

¹ Ku di pampia aki mi, Jakobosi, ta manda gaan odi da un dee sëmbë u dee tuwalufu lö u Isaëli dee paaja libi a dee kamiankamian u goonliba, dee tei di biibi a Masa Jesosi. Fa mi ta fan ku unu aki, nöö mi da wan u dee futuboi u Masa Gadu ku ën mii Masa Jesosi Keesitu.

Aki Jakobosi ta konda da dee sëmbë fa u de libi te soni miti de.

² Wë nöö dee sëmbë, te soni miti unu a peipei futu nöö an musu bigi da unu poi e, ma wai un musu ta wai. ³ Biga hën da Masa Gadu ta tesi unu ta luku ee woon biibi ën go dou. Nöö te bakaten nöö joo si bunu fëen nöömö, biga ee ja disa di biibi i ta biibi nëen, nöö joo ko a' degihati fii hoi go dou. ⁴ Nöö di fa joo ta hoi pasensi ta tja dee sitaafu dë, nöö hën o puu föutu a i buta i ko wan gbelingbelin sëmbë a Gadu wojo.

⁵ Dee sëmbë o, ee wan sëmbë i si taa ja a' fusutan tjika a soni, nöö i musu begi Gadu faa da i fusutan e, nöö a o da i ën. An o tei i u hogi biga a lo' u da sëmbë bumbuu soni. ⁶ Ma nöö te joo begi, nöö i musu a' di biibi a Gadu taa a o da i di soni i ta begi ën naandë nöömö. Ma ee i ta panta kuma an sa da i ën, nöö i dë kuma sekiwata nango ta ko. Tide i biibi disi, amanjan i biibi di dë. ⁷ Nöö sö wan sëmbë ja musu a' di mēni taa ee i begi Gadu soni nöö a o da i ën. ⁸ Biga i dë ku tu hati, ja ta fika a wan kamian.

⁹ Nöö un dee pooti sëmbë dë a unu dendu dë, un musu ta wai e. Biga un bi dë möfina sëmbë, ma fa u dë aki un ko dë nēbai sëmbë a Gadu wojo.

¹⁰⁻¹¹ Sösei tu, un dee guduma musu ta wai tu, fu di un saka unu seei te wan dë a dee gudu fuunu basu möön.

Biga ee i gudu seei, i dë kuma wan folo ta jabi a mamate a hanse tee na soni, ma te di sonu jabi te sapate nöö di waiti fëen kaba kaa. Te wan pisi a puu kai a goon, a pondi. Nöö sö ta

pasa ku dee guduma dee ta dë a gudu baka. De ta mbei möiti ta booko hedi ta wooko, tee wan pisi de dëdë go fiaa. Ja jei soni u de möön.

¹² Haika e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë noutu ko miti i a di biibi ma nöö i tai hati te di noutu dë ko pasa, nöö di sëmbë dë i naki gaan kölöku e. ¹³ Biga Masa Gadu abi wan paima nëen köndë faa da i, hën da di libi u teego di a paamusi dee sëmbë dee lobi ën.

Ma nöö ee wan sëmbë hati fii ta manda i fii du hogi, nöö ja musu taa Masa Gadu hën manda i e. Biga leti kumafa Masa Gadu seei an ta pakisei faa du hogi, nöö söseei an o manda i fii du hogi tu. ¹⁴ Ma te i si wan soni ta manda i fii du hogi, nöö i musu sabi taa dee taku hangi dee dë leti a i hati dë, de wë ta hai i fii du di hogi e. ¹⁵ Nöö di taku hangi dë, te a göö ko bigi kaa nöö a ko toon hogi du, nöö hogi du hën ta tja dëdë. «Biga hën ta paati sëmbë ku Gadu.»

¹⁶ Wë nöö dee lobi sëmbë u mi dë, na mbei sëmbë ganjan unu e. ¹⁷ Fa hii soni ta ko a u a di goonliba aki, nöö dee bumbuu wan dee ta tja heepi ko, nöö de nöö Masa Gadu ta manda da u. Hën wë mbei di sonu ku di libawojo ku dee teeja tuu dee ta tja limbo ko. Ma hii fa dee soni dë ta tooka nango ta ko, ma hënseei an ta tooka möönsö. Fa i si a sai dë, nöö sö a ta dë nöömö. «Hën mbei ja musu pena mëni ën a hogi du, biga di bumbuu fasi fëen an ta tooka möönsö.»

¹⁸ Nöö Gadu abi bunuhati fuu tuu e, dee sëmbë. Biga a bi abi di pakisei nöömö faa heepi u ko sëmbë fëen, fuu feni wan njunjun libi. Nöö hën a manda di buka fëen ko da u di ta lei u soni gbelin kumafa a dë a Gadu. Nöö fa u ko sëmbë fëen aki, hën mbei fa u dë aki u ko dë a fesi u hii dee soni dee a mbei.

Aki Jakobosi taki da de taa de an musu haika di Buka nöö, ma de musu du fa a taki tu.

¹⁹ Nöö wan soni un musu sabi, dee lobi sëmbë u mi dë. Hën da wan musu hesi u taki soni tumisi e, ma un musu hesi u jei soni. Söseei hati fuunu an musu lo' u boonu hesi tu. ²⁰ Biga di hatiboonu u wan libisëmbë an ta heepi i fii libi di leti libi di Gadu kë e.

²¹ Nöö ee un kë libi kumafa Gadu kë, nöö un musu disa hii dee pepei fanafiti libi. Un musu kaba ku dee hogihati libi u di ten u dë aki, nöö un bia ko a' sakafasi ta mëni di Wöutu u Masa Gadu di a bi paandi a unu hati. Biga di Wöutu fëen abi kaakiti tjika u puu unu a hii dee lö hogilibi dë.

²² Nöö un haika, dee sëmbë, wan mbei hati fuunu ganjan unu. Wan musu ta haika Gadu Wöutu nöö a kaba e, ma un musu ta du dee soni dee di Wöutu ta manda u fuu du. ²³ Biga ee wan sëmbë i ta haika Gadu Wöutu nöö ma ja ta du dee soni a ta taki da i fii du, nöö i dë leti kuma wan sëmbë di luku ën

fesi a sipei te a kaba hën a hopo go fëën. ²⁴ Nöö fa a go dë, hën a fëëkëtë fiaa fa ën fesi bi dë.

²⁵ Ma ee wan sëmbë i ta jei di Wöutu nöö i toona ta pakisei dee soni i jei dë nöömö te nöö i hopo go du kumafa i jei ën dë, nöö dee soni i ta du dë tuu o tja i a bunu liba. Biga dee wöutu u Masa Gadu dë gbelingbelin söndö föutu, nöö de ta puu u a hogilibi basu fuu feni böö.

²⁶ Nöö ee wan sëmbë i taa i ta dini Gadu, ma ja sa hoi i buka fu ja taki soni di an fiti, nöö di sëmbë dë, ganjan i ta ganjan i seei e. Na Gadu i ta dini. Sösö i ta du. ²⁷ Biga di leti fasi fii dini Gadu u Tata, nöö hën da disi: i musu ta heepi dee sëmbë dee dë fanöudu fii heepi, kuma dee mii dee na a' gaan sëmbë u sölugu de, ku dee mujëë manu dëdë disa de. Nöö i musu hoi i seei fu ja mökisi ku dee soni u di goonliba aki de na bunu a Gadu wojo. Nöö ee i libi sö, hën da i ta dini Gadu a wan gbelingbelin fasi e, dee sëmbë.

2

Aki Jakobosi ta bai de taa de an musu hei sëmbë möön sëmbë.

¹ Wë dee sëmbë o, un haika e. Unu da biibima u Masa Jesosi Keesitu, di gaan nëbai Masa u mundu. Nöö wan musu hei wan sëmbë möön wan. ² Biga ee tu sëmbë ko a di keiki fuunu, nöö hën wan u de bisi fiafia koosu buta goutu andelu a finga nöö di otowan bisi tënëtënë koosu, ³ nöö hën un fan ku di guduma ku lesipeki taa: “Mati luku, go sindo a di möön hei kamian ala,” nöö hën un taki da di pootima taa: “Womi, ko sindo leti a mi fesi a goon aki,” ⁴ nöö andi un du dë? Nëën da un hei wan sëmbë möön wan fu di a dë guduma nö? Nöö hën da pakisei fuunu an bunu, kwetikweti. ⁵ Nöö na sö Masa Gadu hën a ta libi e! Biga hën ta tei dee pootima u di goonliba aki u de musu ko biibi a Masa Jesosi Keesitu, fu de feni dee gaan waiti gudu nëën köndë dee a bi paamusi dee sëmbë dee lobi ën. ⁶ Ma unu, wan ta libi sö e. Un ta da dee pootima sen.

Dee sëmbë o, un pakisei di soni bunu e! Dee guduma un ta hei dë, na de da dee sëmbë ta ganjan unu njan ta tja go a kuutu nö? ⁷ Nöö deseei wë ta kosi Masa Jesosi ta poi di bumbuu në fëën di unu ta tja taa un dë sëmbë fëën. Nöö fa un ta hei sö wan sëmbë, hën da un ta du bunu nö? Na seei.

⁸ Ma te i ta hoi di gaan bumbuu wëti dë taa i ta lobi sëmbë kumafa i lobi i seei, nöö hën da i ta du bunu. Biga sö a dë a Gadu Buku. ⁹ Ma ee i ta luku taa di ala hei nöö di otowan möfina, nöö na Gadu soni i ta du möön e. Hën da i ta libi hogi ta booko Gadu wëti.

¹⁰ Wë nöö, dee sëmbë, wan musu hoi dee wëti u Gadu hafuhafu e, ma un musu hoi de tuu ku telu. Biga ee wan sëmbë i ta poi ee wan kodo seei, nöö hën da i pasa Gadu buka kaa.

11 Biga di wan seei Gadu di taa ja musu tei oto sëmbë mujëë, ja musu tei oto sëmbë manu, hënseei taa ja musu kii sëmbë. Wë nöö ee ja tei oto sëmbë mujëë, ja tei oto sëmbë manu, ma i kii sëmbë, nöö hën da i booko Gadu wëti kaa e.

12 Hën mbei hiniwan soni di joo taki ku hiniwan soni di joo du, nöö i musu dë ku di mëni nöömō taa wan daka Masa Gadu o kuutu i a de. Biga te a dou di juu, nöö a o luku ee u bi ta hoi dee wëti dee a bi da u fu puu u a wogi du basu buta ko fii.

13 Nöö fa a o kuutu u dë, nöö ee wan sëmbë ja bi a' tjalihati u sëmbë nöö sōseei Gadu an o a' tjalihati fii tu. Ma ee i bi ta a' tjalihati u sëmbë, nöö ja o fëë te Gadu o kuutu i. Biga a o a' tjalihati fii baka.

Aki Jakobosi ta lei de taa di biibi a Gadu ku buka nöö

aan heepi.

14 Wë nöö dee sëmbë, ee wan sëmbë i taa i a' biibi a Gadu ma ja ta libi a di fasi, nöö di biibi fii dë o heepi i nō? A sa puu i a didibi faja nō? Nōnō, an sa puu i e.

15 Biga ee wan oto biibima kuma i ko a i, hën a taa aan koosu faa bisi ee nasō aan soni u njan, 16 nöö hën i taki dëen taa: “Masa Gadu musu dë ku i e, mati. Go këndë faja nöö i njan be bëë fii fuu,” ma fa i taki dë seei ja dëen wan wojo soni, nöö hën da i heepi ën nō? Nōnō.

17 Sōseei ee wan sëmbë taa a ta biibi a Gadu ma an ta libi a di fasi u sëmbë sa si taa a ta biibi, nöö di biibi dë, a dë wan sōsō biibi dëen. Aan heepi.

18 A kandë fa mi ta taki aki, sëmbë dë a unu dendu dë di o sa kē fia ku mi taa: “Wë i sabi nō? I, i ta hoi Gadu wëti ta du soni kumafa Gadu kē, ma mi, ma dë sō. Mii ta biibi a mi hati nöö a kaba.”

Ma nöö ee wan sëmbë taki sō da mi, nöö i sabi fa mi o piki ën nō? Mi o piki ën taa: “Wë, i sabi nō? Fa mi dë aki, ee sëmbë luku mi libi te de kaba nöö de o si taa mi ta libi a di fasi. Mi ta biibi a Gadu tuu. Ma, fa ii sai dë, ee de luku libi fii te de kaba, nöö de o si taa ja ta libi a di fa. Nöö unfa de o du sabi taa i ta biibi a Gadu?”

19 Wë nöö sōseei kandë i taa i ta biibi taa Masa Gadu hën wanwan nöö da di Gadu u mundu fuu begi, oto gadu an dë möönsō. Wë nöö fa i taki dë nöö a bunu, ma di dë seei an tjika e. Biga dee didibi seei ta biibi sō tu, hën mbei de ta dëdë ku panta sō.

20 Un dee wisiwasima dë, unfa mi sa du te nöö un ko fusutan taa ee i taa i a' biibi a Gadu ma ja ta libi a di fa, nöö di biibi fii dë wan sōsō soni, aan heepi da i. 21 Biga luku di fesiten sëmbë fuu de kai Abahamu. Fa a bi sai dë, di libi a bi libi kumafa di biibi fëen bi dë a Gadu, hën wë mbei a ko dë wan bumbuu sëmbë a Gadu wojo e. Wë biga a bi tei di wan kodo womi mii fëen tō di a bi abi tja go faa tjuma da Gadu kumafa a mandëen.

²² Ja si nö? Sö Abahamu bi ta biibi Gadu tjika. Fa Gadu ko fan ku ën dë, hën a piki. Nöö hën a go u go du di soni Gadu taki dëen. Nöö fa a du dë, nöö di biibi fëen ko dë wan gbelingbelin biibi awaa.

²³ Nöö sö i si a pasa kumafa de sikifi ën a di Buku u Gadu taa fu di Abahamu biibi Gadu, hën mbei a ko wan bumbuu sëmbë a Gadu wojo. Nöö hën de kai ën Gadu mati. ²⁴ Nöö sö u si taa di libi di wan sëmbë ta libi kumafa Gadu kë, hën ta buta i i ko dë söndö föutu a Gadu wojo e, dee sëmbë. Na te i ta biibi ku buka wanwan.

²⁵ Nöö söseei a bi pasa ku di jajo mujëe de ta kai Lakabu. A bi ta dë a di köndë de kai Jelikou „ma a bi ta fëee Gadu. Nöö hën a tjubi dee sëmbë u Masa Gadu nëen wosu, dee bi ko luku di köndë a wan tjubi fasi, hën a lei de oto pasi u de musu toona go. Nöö fu di a bi libi a sö wan fasi, nöö hën mbei a ko dë wan bumbuu sëmbë a Gadu wojo e.

²⁶ Biga leti kumafa u sabi taa wan sinkii söndö akaa aan libi, nöö söseei biibi ku buka söndö du aan wan wojo heepi tu.

3

Aki Jakobosi ta lei fa sëmbë buka hogi tjika.

¹ Wë nöö mi kë fan ku un dee sëmbë ta suku fuun ko leima a dee soni u Gadu. Mi taki e, un musu mëni unu seei o. Biga fa un ta lei sëmbë soni u Gadu dë, nöö ee wan sëmbë ja ta libi a di fasi i ta lei dë, nöö Gadu o sitaafu i möön dee otowan tuu.

² Nöö fa u ta taki aki, nöö hii u tuu ta mbei föutu ta misi Gadu. „Nöö fa woon ta fan ta lei sëmbë dë, nöö un musu këni ku dee soni un ta taki ku unu buka e. Biga sëmbë buka hogi. A taanga u tii. Ma ee i ta biinga ku ën te i ko ta tii ën tololo, nöö dee oto kamian fii sinkii o dë söso soni da i fii tii. Biga di sëmbë di an ta taki söso ku ën buku, nöö hën dë söndö föutu.

³ Nöö sëmbë buka piki, hën sinkii bigi, ma luku dee gaangaan hasi. I ta buta wan piki tii sö a de buka, nöö ku ën i ta tii ën tja go ka i kë. Di tii piki, di hasi bigi, ma tökusee di tii dë hën ta tja di hasi. ⁴ Söseei wan gaan sipi, aluwasi fa a bigi ku aluwasi fa di ventu di ta tuusi ën ta a' kaakiti tu, ma wan piki pada nöö ta tii ën ta tjëen go ka di sëmbë abi ën kë faa go.

⁵ Nöö söseei sëmbë buka dë tu e, dee sëmbë. A dë wan piki soni a u sinkii, ma a ta du gaan wooko ta taki gaangaan soni.

⁶ Leti kumafa wan piki faja sa tjuma wan gaan matu, nöö sö di buka fuu sa du gaan hogi e. Biga hii dee hogi u goonliba aki tuu, a sëmbë buka de ta kumutu ta paaja ta kaba hii libi fuu a söso. Biga di didibi seei, hën ta buta sëmbë u de ta suti faja a soni ku de buka.

⁷ Nöö hii dee libi soni u di goonliba aki dë a libisëmbë basu kaa, de sa tii de kumafa de kë: mbeti, ku fou, ku sindeki, ku

dee soni ta libi a wata tuu. ⁸ Ma na wan sēmbē dē tjika u tii ēn seei te nōō an mbei fōutu ta taki sōsō soni ku ēn buka e. Biga hiniwanten sēmbē buka ta dē kabakaba ku bita u poi sēmbē libi kaba a sōsō. ⁹ Ku ēn u ta gafa Masa Gadu u Tata, nōō ku ēn seei u toona ta siba libisēmbē di Gadu bi mbei faa dē kuma ēn seei. ¹⁰ Bunu ku hogi tuu ta kumutu a di wan seei buka. Nōnō, dee sēmbē, di dē an fiti sō e. Na sō di mundu mbei. ¹¹ Biga suti wata ku bita wata an ta kumutu a di wan seei baaku. ¹² Nōō manjan an sa pai apeesina, kōkōnōtō an sa pai awaa. Sōseei tu, di peti di ta puu suti wata an sa puu bita wata mōōn.

Aki ta taki u tu pei fusutan.

¹³ Wē un haika e, dee sēmbē. Ee wan sēmbē dē a unu mindi dē, nōō hēn a mēni taa a a' bumbuu pakisei ku fusutan, nōō a mušu dē u si a di libi fēēn e. Sēmbē musu si dee bumbuu du fēēn de a ta du, ku sakafasi ku fusutan. ¹⁴ Ma ee i ta haun da otowan ta suku bunu fii wanwan, ja a' toobi ku di otowan fii mōōnsō, nōō an bunu e. Nōō ee sō i ta libi, nōō ja musu ta waka ta mindi soni ta njan buka taa i abi fusutan. ¹⁵ Biga di lö fusutan dē na a Gadu a ta kumutu e, ma goonliba fusutan di dē. Didibi fusutan seei a dē, nōō di Akaa u Masa Gadu an dē a dendu seei. ¹⁶ Biga ka sēmbē ta haun ku deseei ta suku bunu u de wanwan, nōō naandē buuja ku hii pei hogilibi dē.

¹⁷ Ma di sēmbē di Gadu da fusutan, nōō a o dē u si nēēn libi e. Biga hati fēēn o dē limbolimbo, nōō a o ta libi fiifi ku sēmbē. A o ta lesipeki sēmbē. An o a' taangajesi. A o ta a' tjalihati u sēmbē. Hiniwanten a o ta mbei mōiti faa heepi sēmbē a soni. An o ta luku taa wan sēmbē hei mōōn di otowan. An o ta ganjan sēmbē a soni tu. Sō dee sēmbē o libi e, dee abi di fusutan u Gadu.

¹⁸ Nōō dee sēmbē dee lo' u libi fiifi ku sēmbē ta heepi otowan u de libi fiifi ku de na de tu, nōō dee lö sēmbē dē o ta tja di bunu libi u Gadu ko a sēmbē dendu te a hia e.

4

Aki Jakobosi ta lei de taa de musu saka deseei a Gadu basu.

¹ Wē dee sēmbē o, faandi mbei un lo' u kisi toobi ku unu seei sō? Na dee taku pakisei fuunu hati ta manda unu fuun libi dee lö libi dē nō? ² Biga dee soni un ta kē wan ta feni de, nōō hēn mbei hati fuunu ta boōnu ku unu seei tee un ta mēni fuun kii otowan. Un ta haun ta biinga fuun musu abi wan soni, ma wan ta feni ēn mōōnsō. Nōō hēn un ta buja ta feti ta du soni ku unu na unu. Ma di soni mbei wan ta feni ēn, hēn da fu di wan ta begi Gadu faa da i ēn. ³ Nōō ee un ta begi ēn wan soni seei, ma wan ta feni ēn, fu di wan ta begi kumafa a fiti tu. Biga te un ta begi nōō un ta suku soni fuunu seei musu kisi piizii, nōō a kaba.

⁴ Dee sēmbē o, un dē leti kuma wan mujēē di disa di manu fēēn go ta lobi oto womi. Biga un disa Masa Gadu, nōō hēn un go ta lobi dee soni u di goonliba aki dee Gadu an lobi. Wē nōō ee wan sēmbē i ta lobi dee soni dē, nōō ja sabi taa i ku Gadu dē felantima nōō?

⁵ Wē unfa un mēni? Un ninga taa u sōsō de bi sikifi a di Buku u Gadu taa:

Di Akaa u Masa Gadu di a buta a u hati aki,
a ta haun o.

Biga an kē oto soni musu ko a u hati mōōnsō.

Ma a ta biinga ku u

fuu musu dē fēēn wanwan vō.

⁶ Sō Masa Gadu a' toobi ku u tjika e, dee sēmbē, hēn mbei a ta heepi u ku ēn bunuhati. Nōō di heepi a ta heepi aki, a taanga mōōn dee taku mēni fuu hati e.

Wan sabi fa a sikifi a Gadu Buku nōō? A taa:

Gadu ta saka dee sēmbē dee a' gaan fasi,

ma dee sēmbē dee ta saka deseēi dēēn

nōō de a ta heepi ku ēn bunuhati.

⁷ Nōō hēn mbei un musu saka unu seei a di tii u Gadu basu. Un musu feti ku di didibi fu an ko a i hati, nōō a o kule go disa i. ⁸ Pusa go a Gadu e, nōō Gadu seei o pusa ko a i tu.

Un dee sēmbē dee dē ku tu hati, un disa dee hogilibi fuunu e. Un puu dee taku pakisei a unu hati. ⁹ Dee hogi du un bi ta du musu ta hati unu e. Wan musu go sai dē ta lafu, ma un musu ta kai wolo da dee hogi libi fuunu. Wan musu dē ta wai, ma kēē fuun musu ta kēē. ¹⁰ Un saka unu seei da Masa Gadu e, dee sēmbē, be a hopo unu.

Aki Jakobosi ta taki da de taa de an musu ta kosi otowan ta kuutu soni u de.

¹¹ Nōō dee sēmbē u mi o, fa un ta kosi unu seei ta guunjan unu na unu a baka dē, nōō un musu disa e. Biga te i ta kosi di otowan fii ta si hogi pisi fēēn hiniwan juu, nōō hēn da i ta sōsō di wēti u Masa Gadu seei taa an bunu. *Biga Gadu bi da u di wēti taa u musu lobi di otowan fuu.* Wē nōō dee wēti u Gadu, na wan sēmbē sa taki ee de bunu ee de an bunu, ma i musu piki de nōō.

¹² Wē biga Masa Gadu hēn nōō ta buta dee wēti, nōō hēn nōō sa kuutu soni fuu paati adjabēē ku leti da u. Hēn nōō sa buta u a sitaafu u dee hogi du fuu, nōō hēnseei nōō sa puu u a sitaafu tu. Wē nōō ambē da ju fii ko dē ta kuutu soni u di otowan fii?

Aki Jakobosi ta bai de fu de mēni Gadu a dee soni

de ta du.

¹³ Wē un dee sēmbē dee ta fan dee lö fan aki taa: "Amanjan woo go a sō wan kōndē, nōō woo go tan dē wan jaa ta wooko ta bai soni ta sei, nōō woo feni wan gaan hia mōni," ¹⁴ nōō un

sootu fan un ta fan dē? Un sabi ee amanjan woon dē ku libi nō? Naa unfa un ta pakisei u di libi fuunu? Biga di libi fuu dē kuma wan sumuku fii si pala sō, nōo ja si en möön.

¹⁵ Nōo ka fuun fan a di fasi dē, nōo un musu taa: “Ee Gadu kē, nōo sō wan soni mi o du.” ¹⁶ Wan si ö? Di gaan fasi un abi, hēn ta mbei un ta njan buka ta konda sōmēni soni a buka. Nōo dee lö pei fan dē an bunu.

¹⁷ Wē nōo sō e, dee sēmbē. Ee wan sēmbē i sabi unfa fii libi bunu ma ja ta libi sō, nōo hēn da i du hogi kaa.

5

Aki Jakobosi ta bai dee

guduma möön.

¹ Un dee guduma, un musu bai kēē taa un kaba a sōsō awaa. Biga di sitaafu juu fuunu ta ko e. ² Dee gudu fuunu kaba a sōsō. Kopikopi njan dee koosu fuunu tuu fiaa. ³ Di möni fuunu seei an dē wan wojo soni möön, un butēen dē te a poi. Nōo di poi fēen dē, hēn o kuutu unu taa wan bi wooko bunu ku en.

Nōo fa di gudu fuunu kaba a sōsō dē, nōo sō unu seei kaba a sōsō tu e. Biga di giini hati fuunu dē mbei un kisi wan sitaafu kuma te faja ta tjuma i.

Nōo fa un lai dee gudu fuunu a wosu dē, dee sēmbē, wan sabi taa di goonliba aki o kaba djunsu nō? ⁴ Dee sēmbē bi wooko da unu seei un njan dee möni u de tuu fiaa, nōo awaa di kēē u de dou a Masa Gadu jesi awaa. Di sēmbē di abi taki a hii mundu liba jei.

⁵ Fa un sai dē, un bi ta libi kumafa un kē a di goonliba aki e. Un bi ta njan ta bebe fuunu, nōo un ko fatu kuma wan fatu kau di de ta kiija ta seeka, fu te juu dou de tjēen go kii. ⁶ Biga dee bumbuu sēmbē u di kōndē seei un bi ta buta u de musu kii puu, nōo de an bi mbei möiti möönsō fu de puu deseai a unu maun. „Nōo fa u dē aki nōo Gadu seepi o seeka unu awaa e. Sōo.”

Aki Jakobosi ta fan ku dee biibima u de tai hati.

⁷ Ma nōo un dee biibima dē, un musu tai hati fu tefa Masa Jesosi ko puu unu a dee sitaafu fuunu basu e. Wan si fa dee sēmbē ta paandi goon ta hoi pasensi nō? Te de paandi goon te de kaba, nōo de ta tai hati ta luku di tjuba faa kai nasi di alisi, te juu dou a göö ko lepi u de koti. ⁸ Nōo sōseei un musu dē tu e. Wan musu lasi hati, ma un musu ta hoi dou, biga abiti möön Masa Jesosi o toona ko.

⁹ Nōo hēn mbei wan musu dē ta kai unu seei nē ta guunjan unu na unu e. Ee un du sō nōo woon kisi gaan sitaafu, biga fa mi taki aki, di Gaan Kuutuma seei dē leti a dööbuka kaa ta ko.

¹⁰ Dee sēmbē u mi o, un luku dee fesiten tjabukama dee Gadu bi manda, kumafa de bi ta tai hati ta tja sitaafu, be unu seei ta djeesi de a dee sitaafu ta miti unu tu. ¹¹ Dee sēmbē dē bi tai hati go dou, nōō hēn u taa de naki kōlōku. Masa Gadu tja de a bunu liba.

Nōō un luku di sēmbē de kai Jopu tu, fa a bi hoi degihati a dee soni dee bi miti ēn dē. An bi disa Masa Gadu mōōnsō. Nōō baka fēēn, hēn Gadu toona dēēn soni te a hia pasa maaka. Biga Gadu abi tjalihati u sēmbē e.

Aki Jakobosi ta lei de peipei soni u de musu du.

¹² Wē nōō dee sēmbē, wan soni mi kē un musu sabi, hēn da wan musu tei soni ta soi nēēn liba e. Na dee soni u goonliba aki, na dee soni u liba ala, na wan sootu soni seei un musu ta tei ta soi nēēn liba mōōnsō. Ma te un taki aai, a musu tan aai. Te un taa nōnō, a musu tan nōnō fu Masa Gadu an musu sitaafu unu.

¹³ Nōō ee wan sēmbē fuunu dē ku fuka, nōō be a begi Masa Gadu e. Ee wan sēmbē hati dē ku wai, nōō be a ta kanda ta gafa Gadu.

¹⁴ Ee wan sēmbē dē a unu mindi sikisiki nōō be a kai dee tiima u keiki e, be de ko nēēn ko begi dēēn nōō de lobi fatu nēēn sinkii a Masa nē. ¹⁵ Nōō fa de o begi ku biibi dē, nōō di sikima o ko bunu. Biga Gadu o hopo ēn. Nōō ee a bi du hogi, nōō Gadu o puu ēn a bēē.

¹⁶ Hēn mbei mi taki da unu taa un musu fan ku unu seei ta konda dee hogi dee un ta du ku unu na unu, nōō un ta begi da unu seei. Nōō Gadu o kula unu. Biga te wan sēmbē ta libi bunu kumafa Gadu kē, nōō di begi fēēn a ta begi Masa Gadu nōō a ta wooko gaan wooko e.

¹⁷ Wē biga luku di fesiten tjabukama u Gadu de kai Elia. A bi dē wan libisēmbē leti kuma u tu. Ma nōō hēn a begi wan begi u tjuba an musu kai. Hēn a tan dii jaa ku sikisi liba longi, tjuba seei an kai mōōnsō. ¹⁸ Nōō hēn a baka fēēn hēn a toona begi u tjuba musu kai, nōō hēn tjuba toona kai a goonliba, hii soni toona nasi baka. «Hēn mbei mi taki da unu taa un musu ta begi e, dee sēmbē.»

¹⁹ Wē dee sēmbē u mi o, ee wan fuunu bi ta waka a di tuutu lei u Gadu baka te nōō hēn a disa go ta libi takulibi, nōō hēn wan otowan go tei ēn toona tja ko da Gadu baka, ²⁰ nōō di sēmbē di heepi ēn dē musu sabi taa a puu wan sēmbē a di sitaafu u didibi faja e, di a bi o kisi. Biga a heepi ēn u Gadu an musu hoi dee hogilibi fēēn a bēē mōōn.

Da sō a dē e, dee sēmbē.

«Wē nōō mi o tapa di biifi aki. Jakobosi ta manda gaan odi da unu. A tan sō.»

Di fosu biifi u Petuisi

Wan wöutu a fesi.

Di tjabukama de kai Petuisi bi dë wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi, dee bi ta waka ta lontu ku ën. Nöö hën sikifi di biifi aki. Nöö a sikifi ën da dee biibima u Masa Jesosi dee dë wakama a oto köndë, faa da de degihati a dee sitaafu dee ta miti de. A taa de musu mëni dee soni Gadu buta da de u de feni a bakaten, nöö de hoi go dou a di biibi. Nöö a taki sömëni soni da de tu unfa sëmbë u Masa Jesosi musu libi.

Aki Petuisi ta manda odi da de.

¹ Dee sëmbë o, mi, Petuisi, ta mbei di pampia aki. Mi da wan u dee Tjabukama u Jesosi Keesitu, nöö mi ta manda di biifi aki da un dee sëmbë u Masa Gaangadu dee dë paajapaaja kuma wakama a dee peipei köndë u goonliba, kuma Pontusi, Galasia, Kapadosia, ku Asia, te kisi Bitinia. ² Fa un sai dë, unu da sëmbë dee u Tata Masa Gaangadu bi sabi gaanduwe a fesi kaa taa woon ko sëmbë fëen. Nöö hën a pii unu tei fuun musu piki di buka u Jesosi Keesitu, be di buuu fëen puu dee hogi du fuunu a unu liba. Fa u dë aki, un ko dë bumbuu sëmbë gbelingbelin a Masa Gaangadu wojo, nöö di Akaa fëen wë heepi unu te un ko sö e, dee sëmbë.

Masa Gaangadu musu dë ku unu e, ta heepi unu gaanfa ku ën bunuhati. A musu da unu kötöhati seei.

Aki Petuisi ta gafa Gadu fu dee soni dee u sabi taa woo feni a bakaten fu di u ta biibi.

³ Un boo ta gafa Masa Gaangadu e, dee sëmbë. Hën da di Tata fuu Masa Jesosi Keesitu ku ën Gadu tu, nöö u musu hopo ën në. Biga a bi abi gaan tjalihati fuu, nöö hën a tooka u hati mbei u ko wan hii njunjun sëmbë kuma tide pai mii. Fa a weki Jesosi Keesitu baka a dëdë dë, a mbei u ko ta abi wan gaan biibi a u hati di an ta kaba möönsö, taa woo feni libi a Gadu nöömö a bakaten.

⁴ Nöö u sabi tu taa woo feni hii dee soni dee Gadu abi u da u, fu di u dë sëmbë fëen. Nöö dee soni dee woon feni dë, de an dë kuma soni u goonliba aki e. Biga na wan daka seei de o sa poi kaba a sösö möönsö. De an o lasi di waiti u de möönsö tu, fu wa kai de soni möön. Nöö de dë leti a Masa Gaangadu köndë ala, ka Gadu seei ta tjubi de da u fuu feni de a bakaten.

⁵ Nöö fu di un ta biibi ën hedi, dee sëmbë, nöö a ta tjubi unu ku ën kaakiti fu te di lasiti daka dou. Nöö di juu dë, hii di heepi fëen di a bi abi kabakaba kaa faa heepi u, hën tuu o ko a limbo awaa u sëmbë si.

⁶ Nöo te un ta mēni dee soni dē nöo un musu ta wai e, hii fa un ta tja sōmēni pei sitaafu ku fuka a di mindi aki. ⁷ Wē biga dee sitaafu dee un ta tja naandē, de dē kuma wan soni ta pooba unu luku nöo, u sēmbē sa si taa di biibi un ta biibi Masa Jesosi dē wan tuutuu soni. Na sipootu un ta mbei.

Dee sēmbē o, un sabi fa dee sitaafu dē da unu nö? De dē kuma te de ta jō goutu puu kaka, fii sa puu di gbelingbelin goutu tei. Sō wē dee sitaafu ta heepi di biibi fuunu faa musu ko gbelingbelin. Ma di biibi fuunu dē, a bumbuu pasa goutu gaanfa e. Biga hēn an dē wan soni o poi kaba a sōsō mōönsō, kumafa goutu ta kaba a sōsō. Nöo ee un ta biibi go dou, nöo woon feni gafa ku nēbai di juu ten Masa Jesosi Keesitu o ko a limbo u sēmbē si di kaakiti fēen di a abi.

⁸ Fa Masa Jesosi sai dē, dee sēmbē, hēn da di Sēmbē di wan bi si wan daka, ma tōkuseei un ta lobi ēn. Hii fa wan ta si ēn fa u dē aki seei, ma un ta biibi nēen liba, nöo hēn Gadu buta wan gaan wai a unu hati te wan sa kondēen da sēmbē fa a dē. ⁹ Nöo di soni mbei un ta wai sō, fu di Gadu ta heepi unu ta seeka di hati fuunu fu an musu kaba a sōsō. Hēn wē da di soni di un bi suku a Masa Jesosi di un ko biibi ēn e.

¹⁰⁻¹¹ Wē nöo di heepi Gadu ko ta heepi u a di ten aki, nöo hēn wē dee fesiten tjabukama fēen bi ta biinga seei fu de fusutan e, ma de an bi sa fusutēen mōönsō. Biga di ten de bi dē a goonliba aki, nöo di Akaa u di Keesitu bi ta ko a de liba, nöo de bi ta konda fa Gadu o heepi u a bakaten aki ku ēn bunuhati. De bi ta konda seei fa di Paamusi Könu o ko a goonliba ko tja pena, te bakaten nöo a o kisi sōmēni nēbai. Nöo fa de ta fan dee lö soni dē, nöo de bi kē sabi ee na un ten de o pasa, ku andi ku andi musu pasa bifō di lö ten dē o dou.

Ma hii fa de ta suku fini a dee soni dē, ma de an ko sabi de mōönsō. ¹² Nöo hēn de ko fusutan taa na soni u de de dē, ma de dē fu wi dee sēmbē dee o ko a bakaten aki.

Nöo hēn u dē tee di ten aki, nöo hēn wē i si Masa Jesosi ko e. Nöo hēn dee tjabukama fēen ko konda di Buka fēen da unu te de kaba. Nöo di Buka dē, hēn wē da di wan seei soni di dee fesiten tjabukama bi ta taki. Nöo fa dee sēmbē konda di buka da unu dē, nöo ku di kaakiti u di Akaa u Gadu di a manda kumutu a liba ala ko da u, ku ēn wē de kondēen.

Nöo, dee sēmbē, dee soni u ta taki aki, gaan soni de dē e. Biga dee basia u Masa Gaangadu dee ta dē a Gadu Köndē ala seei ta bendi ta luku ee deseeri sa sabi soni u de tu.

Aki ta lei u fa u musu libi

di njunjun libi.

¹³ Nöo hēn mbei un musu buta ku unu seei, dee sēmbē, fu wan fika gudjuu dē. Un musu tai hati ta buta mēni gaanfa

a dee bunu Gadu o da unu ku en bunuhati a di ten di a o tja Jesosi Keesitu ko a limbo.

¹⁴ Nöo leti kumafa wan mii ta piki en tata buka a soni, nöo söseei un musu ta piki Gadu buka a soni tu. Wan musu ta nama ku dee lö hogi dee di hati fuunu bi lobi u du di ten wan bi sabi Gadu e. ¹⁵ Wë biga di Sëmbë di kai unu fuun ko nëen aki, a dë wan limbolimbo Sëmbë söndö föutu, nöo sö un musu dë tu e, dee sëmbë. Libi fuunu musu dë gbelingbelin a hii futu.

¹⁶ Biga Gadu bi taki a di Buku taa:

Mi dë limbolimbo söndö föutu,
nöo söseei un musu dë tu.

¹⁷ Dee sëmbë o, fa un ko ta kai Gadu unu Tata aki, hën ta kuutu hii sëmbë makandi a di fa i ta libi. Nöo fëen mbei un musu ta mëni en nöömö ta lesipeki en gaanfa, hii di ten un ta libi kuma wakama a goonliba aki. ¹⁸ Wë biga an dë taa wan soni di sa poi kaba a sösö kuma möni sö a tei paka puu unu a di sösö libi di un bi lei a dee gaan sëmbë fuunu e. ¹⁹ Ma di buuu u Jesosi, Keesitu di dii möön hii soni, hën wë paka puu unu. Fa de kii en dë, nöo a bi dë kuma dee sikafu mii de bi ta kii ta paka paima u hogi du nöömö naandë. Nöo leti kumafa dee sikafu mii bi musu dë gbelingbelin söndö föutu, nöo söseei Masa Jesosi bi dë tu.

²⁰ Wë nöo gaanduwe kaa bifö goonliba mbei, Masa Gaan-gadu bi buta taa sö a o manda Masa Jesosi ko paka di paima dë da u. Ma tefa di bakaten aki bifö di soni dë ko a limbo fuun sa feni heepi nëen awaa.

²¹ Nöo di nama un ko nama ku Masa Jesosi dë, dee sëmbë, hën heepi unu fuun ko biibi Gadu e. Biga un ko sabi fa a weki Masa Jesosi a dëdë te a tjëen go te a di möön hei kamian a liba ala. Hën mbei un ko ta buta mëni nëen gaanfa taa hii dee soni a bi paamusi unu tuu, woon feni de nöömö.

²² Dee sëmbë o, un bi jei di tuutuu lei u Gadu kaa, nöo hën wë i si un ta piki en tefa hati fuunu ko dë limbolimbo, un ko ta lobi unu na unu söndö ganjan. Ma nöo un musu ta lobi unu seei möön taanga eti e, ku hii unu hati. ²³ Biga un ko feni wan hii njunjun libi awaa kuma wan njunjun mii di de pai. Ma di lö böngö di i si pai unu dë, na libisëmbë böngö e, di sa kaba a sösö, ma di wöutu fu Gadu wë. Hën da di böngö di mbei un feni di njunjun libi dë.

Nöo fa di wöutu u Gadu sai dë, dee sëmbë, a dë kuma wan libilibi soni ta wooko a u hati dendu ta seekëen, nöo an o kaba a sösö möönsö. ²⁴ Biga un sabi di soni di Gadu bi taki. A taa: Hii libisëmbë tuu dë kuma ahun ta lenguwa jööö sö.

Nöo hii nëbai fu wan libisëmbë dë kuma wan folo ta dë a sabana,

te fii sabi a dëe puu kai kaba a sösö.

²⁵ Ma di wöutu u Masa, hën a ta dë fu nöömö. Nöö hën wë da di wöutu i si de bi tja ko konda da unu e, dee sëmbë.

2

¹ Wë di un ko jei dee soni dë kaa, nöö un musu disa dee hogi fasi dee un bi abi e, dee takuhati fasi sö, bödjëë fasi, ganjan sëmbë fasi, haun, ku waka njan sëmbë a baka. Un musu puu dee soni dë tuu faa a unu libi.

²⁻³ Nöö fa i si i bi tesi luku fa Masa abi bunuhati tjika dë, nöö i musu ta dë nëën baka nöömö leti kuma wan tide pai mii ta hangi di bobiwata fëen mama. Sö un musu ta abi hangi da di wöutu u Gadu fuun musu ta sabi soni fëen. Nöö ee un dë sö, nöö woon nango a fesi seei, te un ko gaangaan sëmbë a di biibi.

Aki ta taki soni u di wosu u Gadu ku di mama sitonu u di wosu.

⁴ Dee sëmbë, un boo toona mëni di soni di bi dë sikifisikifi a Gadu Buku e. De bi tuwë wan sitonu a kapëë, ma Gadu si ën kuma wan gaan bumbuu soni. Nöö hën a tei ën buta ko di mama sitonu u di wosu fëen. Ma nöö di Sitonu i si dë, libilibi soni a dë e, dee sëmbë. Biga Masa Jesosi hën wë da di sitonu dë. Ku ën Gadu seti di wosu fëen.

⁵ Nöö fa un ko ta biibi ën dë, nöö unu seei ko kuma wanlö libilibi sitonu tu, di Gadu ta tei ta nama ku Masa Jesosi makandi faa mbei hën wosu. Ma nöö di wosu u ta taki aki, na soni u si ku wojo e. Akaa soni a dë.

Nöö na di wosu nöö Gadu tei unu mbei e, dee sëmbë, ma a tei unu tu fuun ko dë wanlö apaiti sëmbë fëen kuma mindima ta tja peesenti go dëen. Nöö dee peesenti un ta tja go dëen dë, deseei an dë u si ku wojo tu. Soni na akaa fasi deseei dë tu e, nöö de ta suti da Gadu seei, fu di unu ku Jesosi Keesitu nama.

⁶ Nöö di soni u bi taki dë, de bi sikifi ën buta a di Buku u Gadu taa:

Un luku, mi tja wan sitonu go buta a Sion dë.

Ku ën mi o seti di wosu u mi.

Nöö di sitonu dë, a dii möön hii soni.

A dë wan gaan bumbuu sitonu di mi tei apaiti.

Nöö ee wan sëmbë i abi biibi nëën liba,

nöö ja o lasi möönsö fii tja sen a bakaten.

Sö Gadu taki e, dee sëmbë.

⁷ Wë nöö di Sitonu i si de taki dë, gaan bumbuu soni seei a dë tuu da u dee sëmbë ta biibi ën. Ma dee sëmbë dee an kë biibi, nöö „an dë wan wojo soni da de„. De dë kuma dee sëmbë dee di Buku bi taki ta mbei wosu. A taa:

Di sitonu di dee sëmbë dee ta mbei wosu an bi kë seei te de tuwë a kapëë,

hën ko dë di mama sitonu u di wosu.

⁸ Ma di Buku taki wan oto soni u di Sitonu dē tu taa: A dē wan sitonu di sēmbē ta naki futu nēen ta kai.

Hēn ta tuwē sēmbē.

Wē da sō i si taa a buta kaa taa dee sēmbē dee an ta kē piki di buka u Masa Jesosi, nōō sō de o kaba a sōsō.

⁹ Ma unu, wan dē sō e, dee sēmbē. Fa un ko ta biibi Masa Jesosi dē, nōō un ko dē wanlō apaiti sēmbē dee Gadu tei ko fēen seei. Un ko dē a dendu u wan kōnu famii ta tja peesenti go da Gadu. Un ko dē wan fōluku u Gadu di dē fēen vō, fuun musu ta konda da sēmbē kumafa a bumbuu tjika, ta gafēen.

Biga a kai unu puu a dungu tja ko a di waiti limbo fēen. ¹⁰ Wan bi dē wan wojo soni a wan ten ala e, dee sēmbē, ma fa u dē aki un ko dē wan apaiti sēmbē fu Gadu gbolo. A di ten ala wan bi si fa Gadu abi tjalihati, ma awa un ko si ēn awaa.

Aki ta lei fa u musu libi wan bunu libi ku saka fasi.

¹¹ Un dee lobi mati u mi o, fa u dē aki wan dē goon mii u di goonliba aki mōön e, ma un dē wakama nōō. Dōösē sēmbē seei un dē. Nōō fēen mbei mi begi unu baa taa dee hogi soni dee libisēmbē ta hangi u du, wan musu ta da de pasi a unu libi mōönsō. Biga de ta biinga u poi di hati fuunu kaba a sōsō.

¹² Ma unu musu ta libi bunu a dee sēmbē dee na ta biibi naandē wojo e. Nōō fa de o ta kosi unu taa un ta du hogi dē seei, ma de o ko si gbelin taa bumbuu soni nōō un ta du. Nōō bakaten de o ko ta gafa Masa Gadu fuunu hedi a di daka di a buta faa ko a u.

¹³ Fa un ko nama ku Masa dē, nōō un musu ta saka da hii dee tii dee lanti buta e. Un musu ta saka da di kōnu biga hēn da di mōön hei wan. ¹⁴ Nōō un musu ta saka da dee takima tu, dee a pii tei buta a kamiankamian. Biga di soni mbei a buta de, fu de musu ta sitaafu dee sēmbē ta du hogi, nōō de gafa dee sēmbē ta du bunu.

¹⁵ Gadu kē fuun ta libi bunu e, dee sēmbē. Biga te un ta libi sō, nōō dee sēmbē dee ta fan sōndō fusutan ta kosi unu dē, nōō de o ko dē pii. Biga de o ko si taa sōsō soni de ta taki.

¹⁶ Fa Masa Gadu puu unu a dee peipei wēti basu buta ko fii dē, nōō un musu libi kuma fiima tuu. Ma ja musu dē ta du hogi fu di i kumutu a wēti basu hedi, kwetikweti. Ma be i toona ta saka i seei da Gadu kuma wan saafuma fēen.

¹⁷ Nōō i musu ta libi a wan lesipeki fasi ku hii sēmbē. I musu ta lobi dee otowan dee ta biibi Masa Jesosi kuma i. Nōō i musu ta fēēē Masa Gaangadu tu e, fu wan du na wan soni di an kai ku ēn. I musu ta lesipeki kōnu ta luku ēn fu wan hei sēmbē tu.

¹⁸ Nōō mi kē taki wan soni da un dee saafuma dee ta wooko da wan goonliba masa. Mi taki e, un musu ta lesipeki dee masa fuunu gaanfa e, dee sēmbē. Un musu ta saka a de basu. Nōō fa mi fan dē, na dee ta libi bunu ta abi pakisei a unu liba nōō e, ma dee ta libi hogi ku unu tu.

¹⁹ Wë biga ee wan sëmbë i ta kisi sitaafu di ja bi musu kisi ma i ta tjëen ku pasensi fu di i ta mëni Gadu hedi, nöö hën da i ta libi seei kumafa Gadu kë.

²⁰ Ma ee i bi du hogi nöö hën de fon i fëen hedi, nöö i tjëen ku pasensi fu di i sabi taa hogi i bi du tuu, nöö di dë an dë gaan soni e. Biga i seei suku ën. Ma ee bunu nöö i ta du nöö i kisi sitaafu fëen, nöö hën i tjëen söndö guunjan, hën da i libi kumafa Gadu kë. ²¹ Biga fa Gadu kai unu fuun ko sëmbë fëen dë, nöö a fiti fuun tja sitaafu ku pasensi e, dee sëmbë. Biga „Masa Jesosi,“ Keesitu seei bi tja sitaafu fuu hedi söndö guunjan, nöö fëen mbei u musu ta tjëen sö tu. Nöö te u du sö, hën da u ta waka nëen baka a di lö futu dë tu.

²² Fa Masa Jesosi sai dë, a libi leti kumafa di Buku bi taki fëen e, taa:

Hën an bi du hogi wan daka.

Na wan ten seei a taki ganjanganjan soni.

²³ Biga di dee sëmbë bi ta kosi ën ta dëen gaan buka ku gaan sen dë, nöö an jabi buka kosi de möönsö e. Di de du hogihogi ku ën, an bë wojo da de möönsö tu, ma a disa de da di Sëmbë di ta kuutu a wan leti fasi.

²⁴ Nöö fa i si a tja dee hogi du fuu nëen sinkii a di lakpa pau dë, nöö wa dë a de basu möön e. U dëdë da de, fuu sa toona libi wan bunu libi awaa.

Dee sëmbë o, dee maaka dee Masa Jesosi kisi nëen sinkii dë, de wë kula unu e, mbei un ko bunu. ²⁵ Fa un bi sai dë, un bi dë leti kuma wanlö sikapu na abi tiima. Sö un bi ta waka fanjanfanjan tjika. Ma fa u dë aki un ko feni di leti sëmbë di fu tii unu. Nöö di Sëmbë dë, hën ta luku di hati fuunu be a dë tololoo a pasi.

3

Aki ta lei fa manu ku mujëe musu libi ku dese ei.

¹ Nöö awaa mi kë fan ku un dee mujëe dë ku manu taa be un ta saka unu seei a dee manu fuunu basu e. Nöö ee wan fuunu sai dë hën manu an piki di buka u Gadu eti, nöö a o bia piki ën söndö i fan ku ën. ² Biga a o si taa i ta libi wan gbelingbelin libi ku lesipeki u Gadu.

³ Nöö fa i si un ta beei di uwii fuunu a dee peipei fasi dë, so juu un ta bisi gaan waiti koosu, ee nasö goutu soni a unu sinkii, nöö na a dee lö soni dë un musu suku gafa e, dee mujëe.

⁴ Ma di gafa fuunu musu dë a di fa i hati dë. Te i ta libi a wan saapi fasi, pii fasi sö, hën da di soni Gadu ta kai gaan waiti soni e. Nöö di waiti dë an o saka möönsö.

⁵ Sö wan waiti dee mujëe u fesiten bi abi kaa, dee bi dë apaiti da Gadu ta mëni ën fu de feni wini nëen a bakaten. Fa de bi sai dë, nöö de bi ta saka da dee manu u de. ⁶ Biga luku fa Sala bi ta saka dëen manu Abahamu ta kai ën “Masa”. Nöö ee un ta

libi a sō wan leti fasi nōo woon ko ta djeesi Sala kuma unu da mii fēēn. Nōo an o dē fuun ta dē fēēēfēēē.

⁷ Nōo un dee womi dee dē ku mujēē, un musu ta fii da dee mujēē fuunu e. Un musu ta lesipeki de fu di de da di mōon suwaki wan. Wē biga fa un sai dē, unu ku de tuu o feni di libi u Gadu makandi di a o da unu ku ēn bunuhati fu di un dē sēmbē fēēn. Nōo te un ta libi bunu ku dee mujēē fuunu, nōo Gadu o piki dee begi fuunu tu.

Aki ta lei taa a mōon bunu fii tja sitaafu fu wan soni di ja du, mōon leki i tjēēn fu di i du hogi.

⁸ Nōo awaa mi o fan ku hii unu tuu taa be un ta libi makandi ku wan hati e. Un musu ta fii ku dee otowan fuunu ta lobi unu seei kuma baaa ku baaa. Un musu ta abi tjalihati da unu na unu, ta libi ku sakafasi. ⁹ Ee wan sēmbē du hogi ku i, ja musu du hogi ku ēn baka e. Ee wan sēmbē kosi i, disēēn. Na toona kosi ēn baka, ma begi Gadu dēēn be a feni bunu. Biga sō Gadu bi kai i fii libi, dee sēmbē, nōo joo feni bunu nēēn.

¹⁰ Biga wē haika fa di Buku taki. A taa:
Ee wan sēmbē i kē abi piizii ku di libi fii,
nōo i musu ta duwengi i seei fu ja fan taku fan.
Ee i kē u di libi suti da i,
nōo i musu kōni fu ja ganjan sēmbē ku buka.

¹¹ I musu kaba ku hogi du, nōo i bia ta du bunu.
I musu ta suku fii dē fiifi ku hii sēmbē.
A di dē baka fii ta biinga nōōmō.

¹² Biga Gadu ta luku dee sēmbē ta libi bunu nēēn wojo faa heepi de,
nōo a dē setiseti jesi faa jei dee begi u de.
Ma di sēmbē di ta du hogi,
hēn a o bia baka da.
Sō di Buku taki e.

¹³ Wē be mi hakisi unu wan soni, dee sēmbē. Ee i ta biinga nōōmō fii ta du bunu wanwan, nōo ambē da di sēmbē di o du hogi ku i? ¹⁴ Ma etiseei ee i kisi sitaafu fu wan bunu soni di i du hedi, nōo hēn da Gadu naki i kōlōku e.

Ja jei fa di Buku taki nō? A taa:
Na fēēē libisēmbē te de ta bē wojo da i e.
Na panta da de seei.

¹⁵ Ma Masa Jesosi Keesitu hēn nōo fuun ta mēni a wan apaiti fasi a unu hati, dee sēmbē, biga hēn da di Masa fuu. Hēn da Gadu seei.

Nōo i musu ta dē kabakaba hiniwanten fu ee wan sēmbē hakisi i taa: “Unfa i du ta pakisei taa joo feni wini a bakaten?” nōo i musu sabi fa u piki ēn. Ma ja musu piki ēn ku gaan fasi e, ma ku saapi fasi, ku lesipeki. ¹⁶ Biga hati fii musu ta dē limbolimbo nōōmō a hii futu.

Fa i ku „Jesosi„ Keesitu ko di wan dē, dee sēmbē, nōō i musu ta libi bunu nōōmō e. Nōō te i libi sō, nōō sen musu u kisi dee sēmbē dee bi ta suku u poi unu nē fu takuhati fasi dē. Biga de o si taa sōsō de bi ta du.

¹⁷ Dee sēmbē o, ee Gadu si taa a fiti fii tja sitaafu, nōō a mōōn bunu i tjēēn fu wan bunu soni di i du hedi, mōōn leki fu wan hogi soni di i du. ¹⁸ Biga „Jesosi„ Keesitu seei bi tja sitaafu tee fa de kii ēn dē, hii fa an bi du hogi wan daka. Fa a dēdē dē, nōō dee hogilibi fuunu wē a paka di wan pasi dē fu nōōmō e. Di Bunulibima dē hēn tja sitaafu a u dee takulibima aki kamian, faa sa tja u ko a Gadu.

Fa de kii Masa Jesosi dē, dee sēmbē, a dēdē tuu, ma di akaa fēēn hēn a fika ku libi. ¹⁹⁻²⁰ Nōō hēn a go konda di buka u Gadu da dee akaa u dee sēmbē bi dēdē a di ten u Noa, ka de bi go dē a di kamian ka de an sa kumutu mōōn. Dee sēmbē dē, de an bi kē piki di buka u Gadu a di ten di Noa bi ta mbei di gaan boto. Hii fa Gadu bi ta wasikōi de ta hoi pasensi da de seei, ma nōō de an bi kē piki mōōnsō. Fēēn mbei aiti sēmbē nōō bi fika ku libi, dee na dēdē a wata a di ten dē.

²¹ Nōō hēn di wata dē, hēn da wan soni ta lei u fu di dopu di u ta dopu fa u dē aki. An dē taa sundju a ta puu a u sinkii e, ma a ta lei sēmbē taa u mbei buka ku Gadu ku wan limbolimbo hati, fuu sa feni heepi nēēn. Nōō di heepi dē, u sa feni ēn fu di Jesosi Keesitu bi toona weki baka a dēdē. ²² Nōō di a weki baka, hēn a subi go tee a liba ala e, nōō awa a dē a di kaba heima kamian a letimaun sē u Gadu. Nōō hii dee basia u Masa Gaangadu kōndē tuu, ku hii takima, te kisi ku hii dee kaakiti u mundu tuu fiaa dē nēēn basu fa u dē aki. Hēn abi taki a de liba.

4

Aki ta lei fa wan njunjun libi

dē fanōudu tjika.

¹ Sōō. Wē dee sēmbē, kumafa u taki dē, „Jesosi„ Keesitu hēn tja sitaafu nēēn sinkii. Nōō sō nōō unu seei musu dē kabakaba u tja sitaafu tu e. Wē biga te i ta tjēēn sōndō guunjan fu di i ta mēni Masa Jesosi hedi, nōō a o ta seeka di hati fii te nōō joo ko kaba seei ku hogi du. ² Nōō dee taku hangi ta ko a u libisēmbē hati, ja o dē a de leiki mōōn, ma joo ta dē a Masa Gaangadu leiki fu hii di libiten fii di fika da i a goonliba aki. Fa a kē fii du, nōō sō joo du.

³ Biga un bi ta libi te tjika kaa kumafa dee sēmbē an sabi Gadu ta libi e. Un bi ta du fanafiti soni a di sē u manu ku mujēē. Un bi ta miti makandi ta bebe ta dōōngō ta bai ta kai olo ta booko Gadu wēti tee, ta begi dee soni dee an dē fanōudu fuun begi. Dee lö libi dē wē un bi ta libi.

⁴ Ma fa u dē aki, wan ta libi sō möön. Nöo a ko bigi seei da dee sēmbē unu ku de bi ta libi dee lö libi dē makandi. A ko fika de ta luku unu kuma wan hii oto sēmbē fu di wan ta kule go mōkisi ku de möön a dee peipei hogi de ta du. De ko ta kosi unu seei. ⁵ Ma de musu fu piki di Sēmbē nöömō e, di dē kabakaba fu kuutu hii sēmbē, dee dēdē wan ku dee libi wan tuu.

⁶ Fēen mbei di buka u Masa Jesosi bi konda da dee sēmbē dee dēdē kaa e, fu aluwasi fa de bi kisi sitaafu dēdē a libisēmbē fasi seei, ma nöo di akaa u de sa feni libi a Gadu.

Aki ta lei fa i musu wooko

ku dee kōni Gadu da i.

⁷ Dee sēmbē o, fa u dē aki di ten ko zuntu u hii soni musu kaba, nöo un musu dē ku fusutan e, fuun sa begi Gadu a wan bumbuu fasi. ⁸ Ma di gaan soni, hēn da un musu ta lobi unu na unu makandi gaanfa. Biga ee i lobi wan sēmbē, nöo ee a ta du sōmēni soni seei dee an ta kai, ma nöo ja o si de biga i lobi ēn.

⁹ Nöo un musu ta kisi unu seei ta hoi a wosu ku piizii e, söndö guunjan, dee sēmbē.

¹⁰ Nöo fa Masa Gaangadu paati dee kōni fēen da unu dē, hiniwan fuunu musu ta wooko ku di fēen a wan fasi di ta heepi otowan e. Biga a da unu de peipei ku ēn bunuhati, nöo un musu ta wooko ku de a wan futoou fasi. ¹¹ Kuma ee wan sēmbē i abi di kōni fii ta konda Gadu wōutu da sēmbē, nöo i musu fan gbelingbelin be de sabi taa Gadu wōutu seei di dē. Ee wan sēmbē i ta heepi sēmbē a soni, nöo ja musu du ēn ku i seei kaakiti. Ma i musu du ēn ku di kaakiti u Gadu. A hii dee lö soni dē tuu, Masa Gaangadu hēn nöo musu kisi gafa e. Biga hēn wē ta da u dee kōni fu di u nama ku Jesosi Keesitu. Fa a sai dē, hēn nöo musu feni hii nēbai ku hii kaakiti fu nöömō teego. A tan sō.

Aki ta taki soni u sitaafu möön.

¹² Wē un dee lobi sēmbē u mi dē, wan musu tei di sitaafu un ta tja naandē u wan gaan soni e, hii fa a hebi seei. Wan musu luku ēn kuma wan soni di an bi musu miti unu. ¹³ Ma be un ta wai seepi. Biga un ko ta fii makandi ku „Masa Jesosi„ Keesitu a dee sitaafu dee a bi tja. Nöo tee di juu ten dou faa ko a limbo fu hii sēmbē musu si di gaan waiti fēen di a abi, nöo woon ko ta wai gaanfa seei awaa.

¹⁴ Ee sēmbē kosi unu fu di un nama ku Masa Jesosi Keesitu hedi, nöo hēn da Gaangadu naki unu kölōku e, dee sēmbē. Wē biga di nēbai Akaa fēen seei, hēn wē dē a unu liba dē.

¹⁵ Ma nöo dee sitaafu dee un ta tja dē, de an musu dē fu di i bi kii sēmbē e, ee nasō fu di i bi fufuu. An musu dē tu fu di i ta hulu sēmbē soni hedi, ee nasō fu hiniwan sootu pei hogi i sa du. Na fu dee lö soni hedi un musu kisi sitaafu e, dee

sëmbë. ¹⁶ Ma ee fu di un nama ku Masa Jesosi Keesitu hën abi di sitaafu de ta sitaafu unu dë, nöö sen an musu kisi unu fu di dë hedi e. Ma be i ta gafa Gadu nöö fu di a si taa i waiti tjika u ta tja di në taa i nama ku Masa Jesosi.

¹⁷ Fa u dë aki, nöö di ten kisi fu di kuutu u Gadu musu seti. Nöö ku u dee sëmbë fëen wosu dendu fosu wë a o seti ën. Wë nöö ee u dee sëmbë fëen seei a ta sitaafu fa u dë aki, nöö dee sëmbë dee an kë piki ën buka wë? Na di u de o möön hebi nō?

¹⁸ A dë leti kumafa de bi sikifi a di Buku taa:

Ee dee sëmbë Gadu ta luku nëen wojo fu bumbuu sëmbë,
 ee de musu tja sō wan gaan sitaafu
 ufō Gadu sa heepi de ɿpuu hogi a de hati,
 nöö dee oto sëmbë wë, dee an dë a Gadu soni seei,
 ku dee hogilibima.

Di u de an o möön hebi u tja nō?

¹⁹ Nöö da sō e, dee sëmbë. Ee Masa Gadu kë fuun musu ta tja sitaafu ufō, nöö un disa unu seei nëen maun nöö e, be un ta du bunu nango nöömö. Biga hën mbei unu, nöö a dë wan Sëmbë di i sa abi futoou nëen liba nöömö.

5

Aki ta taki soni u dee sikapu u Gadu ku dee tiima u de.

¹ Awa mi kë fan ku unu dee sëmbë dee ta dë tiima fu otowan. Fa mi dë aki, miseei dë wan tiima tu e, hën mbei mi sa feni pasi u fan ku unu sō. Biga miseei bi si ku miseei wojo fa ɿMasa Jesosi ɿ Keesitu bi tja sitaafu di a bi dë a goonliba aki. Nöö te di juu kisi fu di waiti fëen di a abi musu ko a limbo u hii mundu si, nöö miseei o dë a dendu ta njan di piizii dë tu.

² Nöö mi taki e, taa un musu ta luku dee sëmbë u Gadu bunu, dee dë a unu maun dë. Un musu dë da de kuma wan sëmbë ta luku sikapu ta tja de buta a pasi tololoo fu de an kaba a sösö. Sō un musu ta dini de tjika. Nöö wan musu ta du ën a wan duwengi fasi e, ma be un ta du ën ku piizii, ku wai hati seei. Biga sō Gadu kë. Nöö wan musu du ën tu fu di un giini u möni hedi, ma fu di un abi wan gaan hangi a unu hati fu heepi sëmbë.

³ Fa Gadu buta dee sëmbë a unu maun fuun ta luku de dëen dë, nöö wan musu ta pëe basi a de liba e, ma be un ta libi ku de a wan suti fasi fu de sa djeesi unu. ⁴ Nöö te di Möön Gaan Sikafuma ko a limbo u hii sëmbë si ën, nöö woon kisi wan gaan paima nëen.

ɿDee sëmbë o, wan sabi fa de ta du te wan sëmbë wini a wan fia kule nō? De ta bisi ën wan uwii kaapusa ta wai ku ën fu di hën da di winima. Sō wan paima di sëmbë dë ta kisi. ɿMa di paima fuunu di woon kisi a bakaten, a o möön waiti gaanfa möön di uwii kaapusa u di winima dë e, biga di fuunu an o dëe kaba a sösö möönsö.

⁵ Nöo awaa mi o taki wan soni da un dee kijoo mii tu taa un mēni dee sēmbē dee dē gaan wan fuunu e, fuun saka unu seei a de basu. Nöo hiniwan daka un musu ta abi saka fasi da unu na unu, kuma wan koosu di i lo' u ta bisi hiniwan daka, an ta kumutu a i sinkii. Sö di sakafasi musu dē gaan soni da unu tjika. Wē biga a dē a di Buku taa:

Gadu dē felantima u dee sēmbē dee abi gaan fasi, ma dee sakafasi sēmbē a ta heepi ku ēn bunuhati.

⁶ Nöo fēen mbei i musu saka i seei a Masa Gaangadu basu, be a tii i ku ēn kaakiti maun. Nöo te di juu kisi nöo hēnseei o hopo i.

⁷ Nöo be i tuwē hii dee fuka fii tuu da Gadu e, dee sēmbē, biga a a' toobi ku i.

⁸ Nöo mi taki e, un musu dē setiseti ku wojo limbo. Biga di gaan felantima fuunu de kai di didibi ta waka zuu sō ta lontu leti kuma hogimbeti ta suku ambē a sa feni faa tēnē pisipisi njan. ⁹ Nöo i musu abi biibi a Gadu fii sa taanpu tuwē gogo dēen e, be an feni i kisi.

Fa un ta tja sitaafu dē fu di un ta biibi ēn hedi, nöo na unu nöo ta tja dee sitaafu dē e, dee sēmbē. Sö nöo dee otowan fuunu dee ta biibi Masa a kamiankamian a di goonliba aki ta tja de tu.

¹⁰ Nöo di Gadu fuu di abi hii bunuhati o dē ku unu e. Hēn bi kai unu fuun ko feni di waiti fēen di ta dē u nöömō, fu di un ko nama ku Jesosi Keesitu. Nöo dee sitaafu an o dē u nöömō e, dee sēmbē, ma de o dē u wan pisiten nöo. Nöo baka fēen, nöo Gadu o da unu böö. A o mbei un ko taanga gingin a di biibi, kuma wan sitonu posu di an sa hōn kai. ¹¹ Fa Gadu sai dē, hēn nöo da di Gadu di abi kaakiti fu nöömō e. A tan sō.

Aki Petuisi ta tapa di biifi.

¹² Fa mi ta mbei di biifi da unu aki, dee sēmbē, nöo Silifani di mi ta si u wan futoou sēmbē fuu, hēn wē heepi mi sikifi ēn. Nöo mi mbei ēn a wan sati fasi sō fuun feni degihati nēen. Biga dee soni mi sikifi aki, de ta lei unu di bunuhati u Gadu fa a dē tuutuu soni tjika, nöo un musu taanpu nēen gingin e, dee sēmbē.

¹³ Nöo dee biibima u Masa Jesosi dee ta ko makandi a Babilon, dee Gadu bi pii tei leti kumafa a tei unu, nöo de ta manda gaan odi da unu e, ku Maikusi di mi ta si kuma mi seei miii.

¹⁴ Nöo un da unu na unu gaan odi e, ta baasa unu seei makandi a wan lobi fasi.

Nöo sō e, dee sēmbē. Un musu dē ku kötöhati, hii un dee sēmbē tuu dee ko nama ku Jesosi Keesitu. A tan sō.

Di u tu biifi u Petuisi

Wan wöutu a fesi.

A di biifi aki, Petuisi bai dee biibima u Masa Jesosi a dee peipei lei sëmbë ta tja ko ta ganjan de dë. Biga so sëmbë ta lei de taa Masa Jesosi an o toona ko möön, nöö de sa libi u de kumafa de kë.

Ma Petuisi taa ee de libi hogilibi, nöö de o kisi sitaafu fëen nöömö te di kuutu daka u Gadu dou. Hën mbei de musu biinga u de libi kumafa Gadu kë.

Aki di biifi seti.

¹ Söö. Wë dee sëmbë, mi Simon Petuisi ta mbei di pampia aki. Fa mi dë aki, mi dë wan futuboi fu Jesosi Keesitu, biga mi da Tjabukama fëen. Nöö mi ta mbei di biifi aki da un dee sëmbë dee ko ta biibi Masa Jesosi. Nöö mi sabi taa di biibi fuunu dë, a dë wan gaan bumbuu soni seei da unu, leti kumafa a dë da u tu.

Nöö di soni mbei u ko ta biibi, dee sëmbë, fu di di Gadu fuu di u ta dini aki ku di Heepima fuu, Jesosi Keesitu, ta wooko ku leti. „De an ta luku taa wan sëmbë bunu möön otowan,„ nöö hën wë mbei u ku unu tuu ko ta biibi ën makandi.

² Wë nöö fa un ko sabi Masa Gadu ku Masa Jesosi dë kaa, nöö un musu ko sabi de möönmöön eti e. Biga möön un ko sabi de, nöö möön de o dë ku unu ku de bunuhati ta da unu böö.

Aki ta lei fa u musu libi fu di Gadu kai u ko sëmbë fëen.

³ Nöö mi taki e, dee sëmbë, di fa Masa Gadu abi kaakiti tjika dë, nöö a da u hii soni u abi fanöudu fuu sa abi libi fu teego, hën tu fuu sa libi a wan leti fasi nëen wojo a goonliba aki. Nöö fu di u ko sabi ën, hën mbei a da u dee soni dë. Biga hën kai u fuu sa kisi di waiti fasi di hënseei abi, nöö a kai u tu fuu ko bumbuu sëmbë a hii fasi leti kumafa hënseei dë.

⁴ Wë nöö di u dë a dendu u dee soni dë kaa, nöö Gadu paamusi u sëmëni gaan bumbuu soni e. Nöö ee u tei dee soni a paamusi u naandë ta libi ku de, nöö woo ko kisi di fasi u Gadu a u libi. Nöö dee poipoi libi u goonliba aki an o feni u kisi möönsö, biga wa o ta mëni de seei fuu kë de.

⁵ Dee sëmbë, fa i si un ko ta biibi Masa Jesosi dë, nöö an tjika eti e. Ma i musu biinga fii libi bunu a hii futu. Nöö na di dë nöö, ma i musu biinga tu fii sabi soni „u Gadu,„ möön fini. ⁶ Nöö na di dë nöö, ma i musu biinga fii tii i seei a soni tu. Nöö na di dë nöö, ma i musu biinga fii ta abi taihati a soni go dou. Nöö na di dë nöö, ma i musu biinga fii ta mëni Gadu a hii soni di i ta du. ⁷ Nöö na di dë nöö, ma i musu biinga fii libi ku dee otowan

fii kuma baaa ku baaa. Nöo na di dē nöo, ma i musu biinga fii lobi di otowan fii te dou söndö ganjan e.

⁸ Biga ee dee lö soni u kai dē ta göö ta ko möönmöön a di libi fii, nöo di fa i ko sabi Masa Jesosi Keesitu dē, nöo an o dē u sösö. Ma a o tja gaan wini ko da Gadu. ⁹ Ma ee dee lö soni dē an dē u sēmbē si a i libi, nöo hēn da ja a' fusutan. I dē kuma bookowojoma, ja sabi naasē i nango, kuma i fēekētē taa Gadu bi wasi dee hogi du fii puu a i liba.

¹⁰ Dee sēmbē, wan si taa Masa Gaangadu kai unu tei fuun ko sēmbē fēen nö? Wē nöo un musu biinga be a dē sö tuu a unu libi fu sēmbē si e. Biga te un biinga ku dee soni u taki dē, nöo wan o kai kumutu a di pasi u Gadu möönsö. ¹¹ Nöo te di juu dou, nöo de o tei unu ku gaan wai seei a di köndē ka di Heepima fuu Masa Jesosi Keesitu dē könu ta tii fu nöömö.

¹² Ma fa mi ta fan aki seei, dee sēmbē, ma mi sabi taa un sabi dee soni dē kaa e. Biga un ta hoi gingin a dee tuutuu soni u Gadu dee un bi kisi. Ma tökuseei mi o toona ta taki de da unu a bakafutu nöömö. ¹³ Nöo a bunu tu fu mi toona ta mēni unu a dee soni de fu sö langa libi dē a mi sinkii eti. ¹⁴ Biga wē mi sabi taa abiti möön nöo di sinkii u mi aki o go fika a wan sē ala. Sö Masa Jesosi Keesitu lei mi limbolimbo kaa. ¹⁵ Nöo fēen mbei mi o ta biinga seei fu te di ten mi go, nöo dee soni aki musu fika da unu, un ta mēni nöömö.

Aki Petuisi ta taki fa a bi si

di hei u Masa Jesosi.

¹⁶ Dee sēmbē o, wan sabi fa u bi konda da unu kumafa Masa Keesitu Jesosi abi kaakiti tjika nö, ku fa a o toona ko a di goonliba aki? Wē nöo dee soni naandē, na mindimindi soni u bi taki da unu e. Nöo na libisēmbē köni u bi tei taki de da unu tu, kwetikweti. Ma u seei bi si di hei fēen ku di könufasi fēen di a abi ku u seei wojo. ¹⁷⁻¹⁸ Biga di a bi dē a goonliba aki, nöo u ku ēn bi dē makandi a di kuun liba naandē. U seei jesi bi jei limbolimbo kumafa di töngö bi kumutu a liba ala fan ku u. Di juu dē, hēn Tata, di da di gaan nēbai Gadu fu mundu, bi dēen gaan hei di a taa: “Wan si di lobi Womi Mii u mi aki nö? Libi fēen ta kai ku mi tee.”

Sö wan töngö kumutu a di kaba hebi kamian ala e, nöo u bi dē leti dē di di soni pasa.

¹⁹ Wē nöo fa u si di soni dē, dee sēmbē, nöo dee soni dee tjabukama bi sikifi a fesi, de tuu ko dē möön limbo da u awaa. Nöo a o bunu da unu tu ee unu seei tei dee soni dee tjabukama bi sikifi ta pakisei. Biga de o dē da unu kuma wan faja ta sēndē a dungu ta lei unu di pasi, fu tee di daka Masa Jesosi toona ko. Nöo a di daka dē, nöo hii fusutan fuunu tuu o ko limbo seei gbegedee, kuma di gaan teeja di ta tja didia ko.

20-21 Nöö wan soni un musu sabi gbelingbelin, dee sëmbë, taa dee soni dee tjabukama u Gadu bi sikifi buta a Gadu Buku, nöö na wan u de de bi sikifi ku deseei kõni e. Nönö. Ma fu di dee tjabukama bi dë apaiti sëmbë u Gadu, nöö hën di Akaa fëen ko a de liba hën de sikifi de. Nöö sö.

2

Aki ta lei taa te i du hogi,

nöö joo kisi sitaafu fëen.

Jud. 3-13

¹ Ma nöö dee sëmbë, fa i si u bi taki u dee fesiten tjabukama u Gadu dë, nöö ganjansëmbëma bi dë leti a de dendu dë e, ta mbei taa de ta tja Gadu buka tu. Nöö leti sö nöö ganjan leima o dë a unu mindi dë tu, nöö sapisapi de o ta tja dee lei u de ta ko fu de kaba sëmbë a sösö puu a Gadu pasi.

Ma fa dee lö leima o sai dë, libi u de o ta lei taa Masa Jesosi an bi puu de a hogilibi basu eti e. Nöö fëen mbei hesihesi seei de o hai di sitaafu u Gadu ko a de liba. ² Biga sëmëni sëmbë o bia ko ta waka a de baka ta libi di wan seei poipoi libi, sensen wan, di de ta libi naandë. Nöö a di fasi dë, de o ta mbei sëmbë ko ta kosi dee bumbuu lei u Gadu dee a buta da u aki.

³ Fa i si dee lö leima sai dë, langahati tö nöö de abi sö, nöö de o ta mindi sëmëni soni ta taki fu de sa feni soni a unu njan. Ma nöö mi taki da unu taa di sitaafu di de o kisi a Gadu, a bi dë gaanduwe a de liba zëngëe dë kaa, kuma lakpë. Nöö soni an o tapëen fu an kai a de liba.

⁴ Biga na dee basia fëen köndë seei Gadu bi disa söndö da sitaafu e, di de bi booko hën wëti. A tuwë de go a di gaan sitaafu kamian a wan dungudungu baaku dendu tapa buta dë, fu te di daka dou, nöö a kuutu de da sitaafu.

⁵ Nöö söseei tu, a di ten u Noa Gadu an bi disa dee sëmbë dee bi libi hogi nëen wojo. A bi sitaafu de e. Biga a singi hii di goonliba tuu pii, kaba dee hogi sëmbë naandë fiaa puu. Noa ku dee sëbën sëmbë fëen wanwan nöö bi fika. Nöö di soni mbei Gadu tjubi de, biga Noa hën bi ta konda da dee sëmbë u di ten dë fa u de musu libi bunu a Gadu wojo.

⁶ Söseei tu, Gadu an bi disa de tu köndë de kai Sodom ku Gomola söndö da de sitaafu e. A tjuma de seei gililili fia te a fika sösö sindja, fu dee hogi sëmbë u dee köndë dë hedi. Nöö a di fasi dë a buta wan maaka da dee oto sëmbë dee o ko a baka, be de tei kõni a de taa ee deseei ta poi Gadu wëti nöö söseei a o sitaafu de tu.

⁷ Di juu dë, nöö Lotu wanwan tö nöö a bi puu, biga hën bi ta libi a wan leti fasi a Gadu wojo. Fa a bi dë a dee sëmbë mindi dee bi ta libi söndö wëti naandë, nöö a bi dë fukafuka a hati seei fu dee gaan hogi sensen libi de bi ta libi dë hedi. ⁸ Biga

hënseei bi ta si ku ën wojo, a ta jei ku ën jesi daka na daka dee soni de ta du, nöö dee poipoi libi u de naandë bi ta da di bumbuu sëmbë dë gaan fuka seei nëen hati. Nöö hën Gadu puu ën fu an musu kisi sitaafu mökisi ku dee hogilibi sëmbë naandë.

⁹ Nöö sō i ta si taa Gadu sabi fa faa puu dee sëmbë dee ta libi bunu nëen wojo fu de an kisi sitaafu. Ma nöö a sabi tu, fa faa hoi dee sëmbë dee ta libi hogi nëen wojo, buta de fu tee di daka dou faa kuutu de da de di sitaafu di de bi musu kisi awaa.

¹⁰ Ma nöö dee sëmbë dee o kisi di möön gaan sitaafu, nöö de da dee sëmbë dee ta hopo deseei ta tuwë fu de piki dee gaan poipoi soni de hati ta kë du. Nöö di soni mbei de o kisi sitaafu sō, fu di de an ta kë dë a tii basu möönsō.

Aki ta taki soni u dee ganjansëmbëma.

Nöö dee poipoi leima u ta taki aki, un be mi konda soni u de da unu. Fa de sai dë, nöö de abi degihati e. Gaanfasima seei de dë. De an ta fëëë na wan wojo soni seei. Biga dee gaan hei tiima u goonliba aki te kisi dee u mundu ala tuu de ta kosi. Sō de abi degihati tjika.

¹¹ Ma nöö dee basia u Gadu Köndë, hii fa de abi kaakiti ku taki möön dee sëmbë u ta taki aki, ma de an o kosi dee lö hebi tiima dë e. Na wan daka de o kaagi de da Gadu. «Biga de sabi di kaakiti u de.» ¹² Ma dee taku leima mi ta taki aki, de, de aan toobi. De ta sösō hii soni te dou ku dee soni dee de an ta fusutan tuu.

Fa dee leima sai naandë, de dë leti kuma hogi mbeti e, biga de an ta du soni ku pakisei. De ta du di soni de kë du nöö a kaba. Nöö fa de ta du hogi ku sëmbë ta poi de libi kaba a sösō tjika dë, nöö a fiti u de kisi de kii tu, kumafa de ta kii takumbeti. ¹³ Nöö mi taki da unu, taa te wan daka Masa Gadu o kaba de a sösō tu e. A o paka de di paima u di hogi di i si de ta du dë.

Biga fa dee leima u ta taki aki sai dë, hiniwan hogi pakisei di ko a de hati, nöö de ta du ën seei wajaa a lanti a ndeti ku didia söndō sen. Hën da piizii u de kaa. Fa de sai dë, de dë leti kuma sumuku udu a otowan dendu, fii puu tuwë go a wan sē ala. Biga hii fa i si de dë ku unu a tafa sindosindo ta njan ku unu makandi naandë, piizii u deseei tō nöö de ta suku. ¹⁴ De ta tuwë wojo ta luku dee mujëë u de kisi tja go booko Gadu wëti. De an ta kaba seei u du hogi möönsō. Sō dee sëmbë naandë dë e.

Fa de sai dë, de ta suku u hai dee sëmbë dee an dë sō taanga a di biibi tja go a de, fu de libi hogilibi kuma de. Nöö di langa bëë u möni di de abi, hën buta de de lei fa u de wini möni a sëmbë tee de ko basi fëën. Mi taki da unu taa di siba u Gadu dë a dee lö sëmbë dë liba e.

15 Nöo dee sëmbë u ta taki aki, de kumutu a Gadu pasi gaanduwe kaa. De lasi go ta libi kumafa di mii u Beoli de kai Biliam bi ta libi e. Biga Biliam bi lobi möni tefa an bi a' toobi u du hogi faa feni ën. 16 Ma wan bi jei di soni bi pasa ku ën nö? Di mbeti de kai buliki a ta waka nëen liba dë, hën musu bia fan ku ën a libisëmbë töngö. Nöo sö i si taa di gaan tjabukama u Gadu naandë, nöo wan buliki hën Gadu bi musu tei bai ën puu a di wisiwasi fasi fëen di a ta waka dë, ufö a sa jei.

17 Wë nöo dee lö poipoi leima dee mi ta taki aki, be mi konda soni u de da unu möön kumafa de dë. De dë kuma wan kiiki ka i nango ta ba wata fii bebe, nöo hën i naki te i go dou, a dëe koti kalalaa. Ja feni wata nëen fii bebe möönsö. Sö dee lö sëmbë dë dë e. De dë kuma te tjuba baaka faa kai fii feni wata, te wan pisi wan gaan ventu ko böö ën vuuu tjëen pasa fiaa, ja feni wata möönsö. Sö dee sëmbë i si naandë dë. Hën mbei Gadu seeka wan gaan dungu kamian faa tuwë de go.

18 Dee lö sëmbë dë, de ta waka ta poolo ta taki sösö ta njan buka. Nöo fu di de sabi taa hogi pakisei ta dë a libisëmbë hati kaa, hën de ta taki soni nöömö fu de weki dee hogi pakisei dë. Biga de ta suku dee sëmbë dee bi kumutu djunsudjunsu a hogilibi basu, u de toona tja de go ta du hogi möön. Sö dee sëmbë aki hogi tjika e. 19 De ta paamusi de taa ee de ko nama ku de, nöo de o dë fiifi, de aan fu hoi wëti möön. Ma hii fa i ta jei naandë, deseei an dë fiifi e. Hogilibi wini de buta nëen basu gaanduwe. Biga di soni di ja sa kumutu nëen basu, nöo i da saafu fëen kaa.

20 Wë nöo mi taki e, so u dee sëmbë aki bi kumutu a dee poipoi libi u di goonliba aki basu te de kaba. Biga de bi ko sabi Jesosi Keesitu di dë u Masa ku u Heepima. Hën de toona sai dë ta du sösö teefa hogilibi toona wini de möön, de ko möön hogi möön leki fa de bi dë a fesi.

21 Wë mi taki e, a bi sa möön bëtë ee de an bi sabi fa u de libi bunu a Gadu wojo wan daka, möön leki de ko sabi ën te de kaba hën de bia toona go a dee awoo libi u de go ta booko Gadu wëti möön. Di dë hogi poi e, dee sëmbë. 22 Sö wan sëmbë, i sa maakëen leti kumafa de ta koti wan nöngö taa, di soni dagu balaki, hën seei a toona go njan. Söseei de taa i wasi hagu a wata te i kaba, hën a toona go logoda a pötöpötö dendu möön.

Dee sëmbë i si u ta taki aki, nöo sö de dë e.

3

Aki ta taki taa sëmbë o mbei

de fa, fu di de ta biibi taa

Masa Jesosi o toona ko.

¹ Sö wë un haika, dee lobi mati u mi naandë, disi mbei di u tu pampia di mi ta sikifi da unu kaa. Nöö a hii de tu pampia tuu mi ta konda soni a bakafutu da unu, be pakisei fuunu musu dë limbolimbo. ² Nöö mi kë fuun toona mëni dee soni dee fesiten tjabukama u Masa Gadu bi taki, ku dee soni Masa Jesosi u Heepima bi taki tu, dee un bi jei a u dee Tjabukama fëen seei buka.

³ A di fosu kamian nöö mi kë fuun sabi taa a di kaba ten nöö wanlö mbeisëmbëfama o ko, nöö de o ta waka a dee taku kë u de hati baka. Nöö de o ta mbei un dee sëmbë u Gadu fa seei. ⁴ De o taa: "Wë di Jesosi bi paamusi taa a o toona ko a di goonliba aki, nöö naasë a dë? Dee gaan sëmbë fuu bi dëdë gaanduwe kaa ma soni an tooka möönsö. „De an weki baka möönsö u Gadu musu kuutu de, kumafa un ta taki.” Biga sensi Gadu mbei goonliba tee kisi di ten aki, nöö hii soni dë di wan seei fasi eti." Sö de o ta taki ta tuwë da unu.

⁵ Ma nöö fa de o ta fan dë, kë seei wë de an kë sabi fa soni tooka tjika kaa e. „Nöö de an kë sabi tu fa di fan u Gadu abi kaakiti tjika u te a taki wan soni nöö a ta pasa.” Biga di Gadu mbei goonliba, nöö hën a fan. Hën wë di fan fëen paati di wata buta hafu a liba, hafu a basu, di goonliba fuu aki ku dee teeja ku dee oto soni u ta si a liba ala tuu fika a mindi. ⁶ Nöö a baka fëen hën Gadu si taa libisëmbë ta libi hogi poi, hën a tei dee wata dë hën a singi hii di goonliba kaba a sösö piini, be an fika kumafa a bi dë. „Nöö fa dee sëmbë ta fan taa soni an tooka möönsö dë, nöö de an sabi taa sö dee lö soni dë bi pasa nö?”

⁷ Nöö hën a bakaten, hën Gadu toona fan möön. A taa di goonliba fuu aki ku dee teeja te dou ku dee oto soni tuu dë a liba ala, de tuu o tjuma kaba wan daka nöömö. Sö a taki buta dë kaa e. Ma nöö fa u dë aki, a ta tjubi dee soni dë eti, be di gaan kuutu daka dou ufö. Biga te wan daka, nöö Gadu o kuutu dee sëmbë dee an bi a' bisi ku di fan fëen te a kaba, nöö a o manda de go kaba a sösö. Nöö di juu dë, dee soni u taki dë tuu o tjuma kaba a sösö. Sö Gadu taki buta e, dee sëmbë. ⁸ „Hën mbei wan musu piki dee sëmbë ta mbei sëmbë fa dë e.

Nöö wa musu pakisei tu taa kumafa libisëmbë ta konda daka aki, nöö sö Gadu hën a ta konda. Nönö.” Biga a Masa Gadu wojo a dë sö taa wan daka dë kuma wan dusu jaa, wan dusu jaa dë kuma wan daka. Nöö sö e, dee sëmbë.

⁹ Söseei wan musu pakisei kuma de taa fa Masa Jesosi taa a o toona ko dë, nöö a ta buuja poi. Nönö, kwetikweti. Ma pasensi nöö a ta hoi da libisëmbë sö. Fa i si a sai dë, an kë fu na wan kodo sëmbë musu lasi kaba a sösö. Ma a kë u hii sëmbë musu bia de libi ko nëen, fu de sa kumutu a di sitaafu di u taki dë basu.

Aki ta lei andi o pasa te

Masa Jesosi toona ko.

¹⁰ Söö. Wë dee sëmbë, un musu sabi taa te Masa Jesosi o toona ko nöö a o ko kuma wan fufuuma. Biga na wan sëmbë o sabi di daka. Nöö te a ko, nöö hii dee soni dee dë a liba ala tuu o bai gbou sö paaja go faa, de an o dë u si möön seei. Di juu dë, nöö di goonliba aki ku hii dee soni tuu dë nëen dendu o tjuma gbegedee kaba faa.

¹¹ Nöö dee sëmbë, di i si dee soni dë o pasa sö, nöö an fiti fuu libi limbolimbo da Gadu nö? ¹² Fa u ta luku di daka dë, nöö un boo ta watji ën seei ku wai ta biinga ta du soni fu di daka musu ko möön hesi. Biga hii fa i si dee soni u di mundu aki o jö kaba a sösö ku di gaan kendi dë, ¹³ ma nöö wan oto paamusi dë eti e, dee sëmbë. Masa Gadu paamusi u taa wan njunjun goonliba ku wan njunjun mundu o ko a dee di dë kamian. Nöö di njunjun goonliba di o ko dë, nöö hogilibi an o dë nëen fu poi ën möönsö e. Nönö. Ma leti libi wanwan nöö o dë nëen. Sö wë Masa Gadu paamusi u e.

¹⁴ Wë di un ta luku sö wan soni ku wai sö kaa, dee sëmbë, nöö un musu biinga seei fu te Masa Jesosi toona ko, nöö woon dë limbolimbo söndö föutu ku kötöhati nëen fesi. ¹⁵ Nöö un musu abi ën a unu pakisei taa fa Masa Jesosi an ko aki eti nöö pasensi a ta hoi da libisëmbë. Biga a kë da de pasi u de kumutu a dee hogilibi u de basu, hën mbei an ko eti.

„Nöö fa mi ta fan aki taa Gadu o sitaafu hogilibi,„ nöö sö nöö u lobi baaa Paulosu ta sikifi tu, ku di gaan fusutan di Masa Gadu dëen. ¹⁶ Biga hiniwan biifi di a ta sikifi te a dou a dee lö soni aki, nöö sö nöö a ta taki tu. „Hii fa a taki taa Gadu puu u a dee wëti u Isaëli basu, ma hënseei tu ta lei taa wa musu libi hogi libi möön e.„

Fa dee biifi u Paulosu sai naandë, dee sëmbë, soni dë a de dendu di ja sa fusutan wantewante e. Nöö fëen mbei dee sëmbë dee an sabi soni tjika ku dee sëmbë dee an dë gingin a di biibi, nöö de ta tei dee fan fëen tja go a sösö së. Nöö sö de ta du ku hii dee oto pisi u Gadu Buku tuu. Ma nöö fa i si de ta du ën naandë, nöö de seei wë de ta kaba a sösö e.

¹⁷ Wë dee sëmbë, di i si un sabi dee soni aki a fesi kaa, nöö un musu kõni seei ku dee fasifasi lei u dee sëmbë ta libi söndö wëti naandë. Wan be de kisi unu tja go ku de e, fuun kai kumutu a di bambuu kamian un sai naandë. ¹⁸ Ma nöö un musu ta da Gadu pasi be a sa lei unu hën bunuhati möönmöön. Un musu ko sabi Jesosi Keesitu di Heepima fuu möönmöön tu. Biga hën da u Masa, nöö hën wanwan tö abi nëbai a mundu fa u dë aki te kisi fu teego. A tan sö.

Di fosu biifi u Johanisi

Wan wöutu a fesi.

Di sēmbē de kai Johanisi, a bi dē wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi dee bi ta waka ta lontu ku ěn. (Bakaten de ko ta kai de Tjabukama.) Nōō hēn mbei di pampia aki manda da wanlō biibima u Masa Jesosi a dee kamiankaman. A mbei ěn da de fu di wanlō ganjansēmbēma bi ko a de ko ta mbei taa Gadu manda de. Ma na Gadu manda de e, ma de ko u ko ganjan dee biibima. Biga de ko ta lei de wanlō poipoi soni ta mindi soni da Masa Jesosi. Hēn de toona lei de taa an dē fii hoi Gadu wēti, i sa libi fii kumafa i kē. Hēn mbei Johanisi mbei di pampia aki, fa a leti de buta a pasi.

Aki Johanisi ta lei ambē

da Masa Jesosi.

¹⁻² Wē dee sēmbē, fa mi o fan ku unu aki, nōō mi o seti di fan ku wanlō soni u ₁di Sēmbē de ta kai₁ di Wöutu u Gadu. ₁Hēn seei da Masa Jesosi.₁

Nōō a bigi u mundu Masa Jesosi bi dē kaa. ₁A bi dē ku Masa Gadu a liba ala teefa juu fēēn dou, hēn a saka ko a goonliba aki fuu sa si di libi u Gadu tuutuu. Nōō hēn di a ko,₁ u ku dee otowan fuu bi jei di fan fēēn. U bi si ěn ku u seei wojo. U panjēēn ku u seei maun. Nōō hēn u toona ta konda da unu taa di Sēmbē dē, nēēn di Libi u Teego dē di Masa Gadu manda da u aki.

³ Nōō dee soni u bi jei dē ku dee u seei wojo bi si, deseēi u toona ta konda da unu aki, fuun musu sa feni di suti libi di u ku Masa Gadu ku ěn Mii Jesosi Keesitu ta libi ku u seei. ⁴ Nōō hēn i si u ta mbei di pampia aki da unu fuun musu dē waiwai te dou.

Aki Johanisi ta lei de taa ee wan sēmbē dē u Gadu nōō a musu ta libi limbolimbo.

⁵ Sōō. Nōō di Buka di Masa Jesosi bi da u fuu musu toona konda da unu, nōō hēn nōō i si u ta konda da unu aki taa Masa Gadu aan na wan piki hogi nēēn hati mōōnsō. A dē limbolimbo te dou. Na wan piki dungu seei dē nēēn. ⁶ Nōō ee wan sēmbē i ta libi hogilibi ma i ta mbei taa i ta libi ku Gadu, nōō hēn da i ta mindi soni e. Hēn da a di sē u dungu i dē, biga ja ta libi a wan tuutuu fasi. ⁷ Ma ee u ta libi a di sē u limbo kumafa Masa Gadu ta libi limbolimbo, nōō woo ta libi suti ku u seei. Nōō woo dē limbolimbo tu. Biga fu di Jesosi Keesitu, di Mii u Gadu, lasi ěn buuu fuu hedi kaa, nōō Masa Gadu ta puu dee hogilibi fuu tuu a u hati fuu ta dē limbolimbo.

⁸ Ma ee u ta mbei taa wa du hogi wan daka, wë nöö u seei u ta ganjan. Nöö hën da wa ta taki di tuu, biga wë u ta du hogi.

⁹ Ma ee u piki taki aai u du hogi tuu, nöö Masa Gadu an o hoi dee hogi du fuu nëen bëë möön. A o ta puu dee hogilibi tuu a u hati nöömö kumafa a bi taki. Wë biga an ta ganjan sëmbë möönsö.

¹⁰ Ma ee u piki taki nönö wa du hogi wan daka, nöö hën da u ta fia ku Masa Gadu taa a mindi soni da u. Nöö hën da di buka fëen an dë a u hati.

2

¹ Wë dee lobi mii u mi dë, di pampia i si mi ta mbei da unu aki sö, mi ta mbei ën fu wan musu du hogi. Ma ee a ko dë taa un du hogi, nöö un musu sabi taa i abi wan Sëmbë dë a Masa Gadu bandja di ta begi ën da u. Hën da Jesosi Keesitu, di Sëmbë di an du hogi wan daka. ² Nöö hënseei paka di paima da u. Nöö di paima di a paka da u dë, hën da di dëdë a dëdë fuu hedi, fu Masa Gadu an hoi dee hogi du fuu nëen bëë möön. Ma na u wanwan a dëdë paka di paima da e, ma a dëdë pakëen da hii mundu.

³ Nöö ee u ta piki Masa Gadu buka ta libi kumafa a kë, nöö woo sabi tuutuu taa u ku ën dë. ⁴ Ma ee wan sëmbë i ta mbei taa i sabi Masa Gadu ma töku ja ta piki ën buka ta libi kumafa a kë, nöö hën da ja sabi ën. Soni i ta mindi. Di buka u Masa Gadu an dë a i hati. ⁵⁻⁶ Ma ee wan sëmbë i ta piki ën buka nöö hën da i lobi ën tuutuu ku wan hati.

Nöö ee i kë sabi taa i ku Gadu dë, nöö i musu ta luku i libi ee i ta libi bunu. Biga di sëmbë di ku Gadu dë, nöö hën ta libi kumafa Masa Jesosi bi ta libi ₁ di a bi dë a di goonliba aki.

Aki Johanisi da de

wan njunjun wëti.

⁷ Nöö un dee lobi mati u mi dë, mi ta manda wan wëti da unu aki ₁ taa un musu lobi unu seei. Nöö an dë wan njunjun wëti e. A dë di awoo wëti di de bi tja ko konda da unu a fesi.

⁸ Ma töku a ko dë kuma wan njunjun wëti aluwasi fa a bi dë a fesiten seei. Biga te un ta piki di wëti aki ta lobi sëmbë kumafa Masa Jesosi ta lobi sëmbë, nöö sëmbë ta si andi da tuutuu lobi awaa. Nöö di dungu u bi dë ta pasa, limbo ta ko kaa.

⁹ Ma ee wan sëmbë ja lobi dee oto biibima kuma i seepi nöö ja sa konda taa i dë a limbo e. A dungu i dë. ¹⁰ Ma ee wan sëmbë i lobi dee oto biibima kuma i seei, nöö hën da i dë a limbo. Soni an dë u bia i hati te nöö i go du hogi. Söseei ja o ganjan di otowan fii faa lasi pasi tu. ¹¹ Ma ee wan sëmbë i ta buuse di otowan fii, nöö a dë kuma i ta waka a dungu söndö faja, ja ta si soni. Ja sa' naasë i nango.

Aki ta lei ambë Johanisi

sikifi di biifi da.

¹² Wë un dee mii, mi ta mbei di pampia aki da unu biga Masa Jesosi paka da unu kaa, nöö Gadu an ta hoi dee hogi du fuunu nëen bëë möön.

¹³ Wë nöö un dee gaan womi, mi ta mbei di pampia aki da unu tu, biga un sabi di Sëmbë di bi dë a seti u mundu.

Wë söseei un dee kijoo, mi ta mbei di pampia aki da unu tu, biga un wini di didibi kaa.

Nöö un dee piki mii dë, mi ta mbei di pampia aki da unu tu, biga un sabi u Tata a liba kaa.

¹⁴ Nöö un dee gaan womi, mi ta mbei di pampia aki da unu, biga un sabi di Sëmbë di bi dë a seti u mundu.

Dee kijoo mii, mi ta mbei di pampia aki da unu biga un ta biibi taanga a Masa Gadu. Di buka fëen ta dë a unu hati nöömö. Un wini di didibi kaa.

¹⁵ Dee mii o, wan musu lobi dee soni u di goonliba aki e, dee an ta kai ku Gadu. Biga ee i ta lobi de, nöö hën da ja ta lobi u Tata Masa Gadu. ¹⁶ Biga dee taku kë u libisëmbë hati ku langawojo ku gaan fasi, nöö dee lö soni dë dë soni u goonliba. De an dë fuu Tata Masa Gadu. ¹⁷ Nöö a a' wan daka di goonliba aki o kaba ku hii dee lö libi dë tuu fia. Ma dee sëmbë dee ta piki Masa Gadu buka, de, de an o kaba möönsö, ma de o dë u teego.

Aki Johanisi ta bai de taa de musu mëni deseeri ku dee buusema u Masa Jesosi.

¹⁸ Dee mii o, di kaba ten u goonliba dou kaa e. Biga de bi taki da unu kaa taa te wan ten wan Gaan Buusema u Masa Jesosi Keesitu o ko a goonliba. Nöö fa u dë aki, u musu sabi taa di kaba juu ta zuntu, biga di fasi u di sëmbë dë dë a sëmëni sëmbë hati ta wooko kaa. ¹⁹ De bi dë ku u a fesi ma de kumutu go u de, biga u ku de an dë di wan. Biga ee u ku de bi dë di wan, nöö de an bi o go. Ma de kumutu go, hën mbei hii mundu si taa u ku de an dë di wan.

²⁰ Ma unu, wan dë sö e. Biga Masa Gadu tuwë di Akaa fëen a unu liba kaa. Nöö hën ta mbei un ko sabi fuun wegi dee buka luku undi da ganjan wan ku undi da tuutuu wan.

²¹ Wë nöö fa i si mi ta mbei di pampia da unu aki, na fu di wan sabi dee tuutuu soni u Masa Gadu mbei e, ma fu di un sabi de. Nöö un sabi taa di Buka u Masa Gadu ku di buka u dee ganjansëmbëma an dë di wan. ²² Biga di sëmbë di o ko ta fia taa Masa Jesosi nëen da di Paamusi Kõnu Masa Gadu manda ko da u aki fuu ta biibi ën, nöö di sëmbë di ko taki sö, hën da wan ganjansëmbëma. A dë buusema seei u Masa Jesosi. An kë u Tata Masa Gadu, nöö an kë di Womi Mii fëen tu.

²³ Nöö ee wan sëmbë ko ta fia taa Masa Jesosi an dë di Womi Mii u Gadu, nöö Masa Gadu hën Tata an o dë ku di sëmbë dë

seei. Ma ee wan sɛmbɛ i ta piki taa: “Aai, Masa Jesosi Keesitu hɛn da di Womi Mii u Masa Gadu tuu,” nɔɔ hɛn Tata o dɛ ku i.

²⁴ Nɔɔ dee mii, di Buka de bi taki da unu a fesi, hɛn un musu ta hoi a unu hati ta biibi nɔɔmɔ e. Nɔɔ te un du sɔ kaa, nɔɔ unu ku di Womi Mii u Masa Gadu ku ɛn Tata tuu o nama ko dɛ di wan fu nɔɔmɔ. ²⁵ Nɔɔ Masa Gadu o da unu di soni di a paamusi u, hɛn da di njunjun libi fɛɛn di a o da u fuu ta libi nɔɔmɔ u teego.

²⁶ Fa mi ta mbei di pampia aki, nɔɔ mi ta mbei ɛn fu dee ganjansɛmbɛma hedi e, fu di de ta biinga u ganjan unu. ²⁷ Ma unu, fa un sai dɛ, Masa Gadu tuwɛ di Akaa fɛɛn a unu liba kaa, nɔɔ hɛn ta dɛ a unu hati nɔɔmɔ. Wan a’ fanɔudu fu sɛmbɛ lei unu mɔɔn biga di Akaa ta lei unu hii soni. Nɔɔ fa a ta lei unu soni dɛ, a ta lei unu tuutuu soni e. An ta ganjan unu. Nɔɔ fɛɛn mbei un musu ta dɛ a Masa Jesosi leiki nɔɔmɔ, kumafa a taki da unu. Wan musu bia toona disɛɛn mɔɔnsɔ.

²⁸ Aai, sɔ a dɛ tuu, dee mii. Fa unu ku Masa Jesosi ko di wan dɛ, nɔɔ wan musu disɛɛn mɔɔnsɔ e. Biga a a’ wan daka nɔɔ a o toona ko a goonliba aki. Nɔɔ te a ko, nɔɔ ee u bi tan nɛɛn leiki nɔɔ wa o dɛ pantapanta. Sen an o kisi u fuu waka go nɛɛn fesi.

²⁹ Wɛ nɔɔ di un sabi taa Masa Gadu hɛn an ta du hogi mɔɔnsɔ, bunu wanwan nɔɔ a ta du, nɔɔ un musu sabi taa dee sɛmbɛ dee ta libi bunu nɔɔ de da miii fɛɛn gbelingbelin.

3

Aki Johanisi ta lei de u de libi kuma de da miii u Gadu.

¹ Dee sɛmbɛ o, de ta kai u Masa Gadu mii e. Nɔɔ sɔ a dɛ. U da mii fɛɛn tuu. Wɛ nɔɔ ee u ta tja di nɛ taa u da Gadu mii, nɔɔ nɛɛn da Masa Gadu lobi u te na soni nɔ? Ma nɔɔ dee sɛmbɛ dee an sabi Masa Gadu, de an sa sabi soni fuu. Biga ee ja sabi soni fu wan tata, nɔɔ ja o sabi soni fɛɛn mii tu.

² Wɛ dee lobi mati u mi dɛ, fa u dɛ aki u da miii u Masa Gadu tuu. Nɔɔ wa sabi fa woo dɛ eti e. Ma u sabi nɔɔ taa te a o ko nɔɔ u seei wojo o si ɛn kumafa a dɛ, nɔɔ woo tooka ko kuma hɛn seei. ³ Nɔɔ ee u dɛ ku di mɛni aki, nɔɔ woo ta biinga u hogi musu kumutu a u hati, fuu ko dɛ limbolimbo kumafa Masa Jesosi seei dɛ limbolimbo. ⁴ Biga di sɛmbɛ di ta du hogi, nɔɔ hɛn ta booko dee wɛti u Masa Gadu. Biga hogilibi hɛn ta booko wɛti. ⁵ Ma nɔɔ u sabi taa Masa Jesosi bi ko a di goonliba aki u ko paka puu hogi a u liba da u.

Fa Masa Jesosi sai dɛ, dee mii, na wan piki sundju seei dɛ nɛɛn hati e. Hii ɛn hati tuu dɛ limbolimbo, biga an du hogi wan daka. ⁶ Fɛɛn mbei ee i ku Masa Jesosi nama ko di wan, nɔɔ ja o sa ta libi hogilibi nɔɔmɔ. Biga di sɛmbɛ di ta libi sɔ an sabi Masa Jesosi. An ta fusutan soni fɛɛn mɔɔnsɔ.

⁷ Wɛ nɔɔ un dee mii dɛ, un haika e. Wan mbei sɛmbɛ ganjan unu. Biga di sɛmbɛ di ta libi leti kumafa Masa Gadu kɛ, hɛn

da bumbuu sēmbē kuma Masa Jesosi Keesitu. ⁸ Ma ee wan sēmbē libi an ta kai ku Gadu wēti, nōō sēmbē u di didibi di dē e. Biga di didibi bi ta libi hogi nōōmō, sensi a fesiten tee kisi tide. An disa mōōnsō. Hēn mbei di Womi Mii u Masa Gadu ko a di goonliba aki faa poi dee wooko u di didibi.

⁹ Fēēn mbei ee wan sēmbē dē mihi u Gadu nōō an sa ta libi a wan fasi nōōmō di an ta kai ku Gadu. Biga Gadu dēēn wan hati kuma di fēēn seei di a abi, hēn mbei an sa ta libi hogi libi nōōmō biga Masa Gadu hēn dēēn Tata. ¹⁰ Nōō ee i kē sabi ambē da dee mii u Gadu ku ambē da dee mii u didibi, nōō i luku a di libi u de nōō joo sabi. Biga di sēmbē di an ta libi bunu, nōō hēn an sa dē mii u Gadu e. Sōseei ee wan sēmbē ja ta lobi di otowan fii, nōō ja dē Masa Gadu mii tu. ¹¹ Wē biga di awoo buka di un bi ta jei a fesi te kisi tide, nōō hēn da disi: u musu ta lobi di otowan fuu.

¹² Nōō wan musu abi hogihati kuma Kain. Kain bi dē sēmbē u didibi, hēn mbei a a' hogihati tefa a kii ēn baaa. Nōō faandi mbei a kii ēn? A kii ēn fu di hēn baaa bi ta libi bunu, hēn mbei a haun ku ēn tefa a kii ēn.

¹³ Wē nōō dee sēmbē, fēēn mbei te u si wan sēmbē ta buuse u, nōō an musu bigi da u. Biga dee sēmbē dee an dē a di sē u Masa Gadu, nōō de an o lobi u mōōnsō.

¹⁴ Ma u, u feni wan njunjun libi a Gadu. A fesi u bi dē kuma dēdē sēmbē ma u bi ta bōō nōō. Ma fa u ko dē aki, u sabi taa u feni wan njunjun libi biga u ko ta lobi dee sēmbē u Masa Jesosi.

Ma di sēmbē di ta buuse di otowan fēēn, nōō hēn an kumutu a di sē u dēdē ko a libi eti e. ¹⁵ Biga ee wan sēmbē i buuse di otowan fii, nōō hēn da wisihatibōō i abi. Nōō un sabi taa ee wan sēmbē i a' wisihatibōō, nōō ja abi di teego libi u Masa Gadu mōōnsō.

¹⁶ Dee mii o, ee u kē saandi da lobi, nōō u musu luku a Masa Jesosi Keesitu, fa a bi tei di dēdē fuu dēdē paka di paima fuu da u. Hēn wē da lobi e. Nōō sōseei u seei tu, u musu dē kabakaba fuu sa dēdē da di otowan fuu. ¹⁷ Ma ee wan sēmbē i dē nōō i a' dee soni u goonliba aki, nōō hēn i si otowan fii ta pena fu di aambi soni ma ja dēēn soni mōōnsō, nōō di sēmbē dē ja lobi Masa Gadu e.

¹⁸ Wē nōō dee mii u mi dē, wan musu ta lobi sēmbē ku buka wanwan e, ma a musu dē u si a i libi tuutuu. ¹⁹ Nōō te u ta lobi sēmbē ta libi bunu ku de, nōō u sabi gbelin taa u dē a di sē u Masa Gadu, nōō wa o fēēē ēn fuu go nēēn fesi. ²⁰ Ma aluwasi u seei hati taki da u taa wa libi bunu, ma tōku Gadu hei mōōn libisēmbē hati e. A sabi hii soni.

²¹ Ma nōō ee hati fuu taki da u taa u ta libi bunu, nōō woo sa waka waiwai go a Masa Gadu fesi. ²² Nōō woo feni dee soni u ta hakisi, biga a si taa u ta piki ēn buka ta libi kumafa a kē.

²³ Nōō di buka fēēn di u musu piki nōō a dē tu fasi. Di fosu wan dē taa u musu biibi taa Jesosi Keesitu hēn da di Womi Mii

u Masa Gadu. Hën da di Paamusi Könu di a manda da u. Nöo di u tu dë taa u musu lobi u seei makandi kumafa a bi taki da u kaa. ²⁴Nöo di sëmbë di ta piki Masa Gadu buka, nöo hën ku Gadu dë di wan. A ta libi ku Gadu, nöo Gadu ta libi ku ën. Nöo u sabi taa sö a dë tuu, biga di Akaa u Masa Gadu di a da u aki, hën dë a u hati ta piki u taa sö a dë.

4

Aki Johanisi ta lei de fa fu de musu wegi dee buka luku

ee naasë de kumutu.

¹Wë nöo dee lobi mati u mi dë, un haika e. Sömëni sëmbë o ta tja buka ko da unu taa di Akaa u Masa Gadu hën manda de ko. Ma nöo wan musu piki ku de wante e. Ma i musu wegi ën luku ee naasë di lö buka dë kumutu, ee Gadu buka, ee didibi buka. Biga fa u dë aki, wanlö hia ganjansëmbëma ta waka ta lontu a hii goonliba ta ganjan sëmbë taa de dë tjabukama u Masa Gadu, ma na tuu seei.

²Nöo ee wan sëmbë da i wan buka taa sö wan soni di Akaa u Masa Gadu taki, nöo hën i kë sabi ee tuu ee ganjan, nöo i musu luku ee unfa a o taki u Jesosi Keesitu. Ee a taa a kumutu a Masa Gadu Köndë ko libisëmbë a goonliba aki, nöo i musu sabi taa a dë Gadu buka tuu. ³Ma ee a fia taa nönö, Jesosi Keesitu na a Gadu a kumutu, nöo i musu sabi taa na buka u Gadu di dë. Hën da wan buka u di buusema u Masa Jesosi Keesitu. Biga de bi taki da unu kaa taa a a' wan daka di Gaan Buusema u Masa Jesosi o ko a goonliba. Nöo fa u dë aki, di fasi fëën dë a sëmëni sëmbë hati ta wooko kaa.

⁴Nöo dee sëmbë u mi dë, un haika e. Unu da sëmbë u Masa Gadu, nöo dee ganjansëmbëma dë an sa feni unu ganjan. Dee lö sëmbë dë an dë a di së u Masa Gadu, de dë a dee soni u di goonliba aki nöo. De ku di didibi tuwë gogo a wan së. Ma un wini de. Wë biga di Akaa u Gadu a unu hati dë abi kaakiti möön leki didibi.

⁵Ma nöo te dee ganjansëmbëma ta fan nöo dee sëmbë dee an dë ku Masa Gadu ta piki de buka, biga di fan u de ta kai ku de.

⁶Ma u, wa dë sö e. U da sëmbë u Gadu. Nöo dee sëmbë dee sabi Gadu, nöo de ta haika u. Ma dee sëmbë dee an sabi Gadu nöo de an ta haika u möönsö.

Nöo sö u ta paati dee buka ta luku fuu sabi undi u de dë u di Akaa u Masa Gadu, ku undi u de dë u di Buusema fëën.

⁷Wë nöo un dee lobi mati u mi dë, un boo lobi u seei e. Biga Masa Gadu hën abi lobi. Nöo di sëmbë di ta lobi di otowan fëën, hën da miii u Gadu. Hën sabi Masa Gadu. ⁸Ma di sëmbë di an ta lobi di otowan fëën hën an sabi Gadu e. Biga Masa Gadu, hën hatiböö da lobi. ⁹Nöo u si taa Masa Gadu lobi u tuu. Biga a tei di wan kodo Womi Mii fëën tö di a abi, manda ko a di goonliba aki fuu sa feni di teego libi u Masa Gadu.

¹⁰ Dee sēmbē o, ee i kē saandi da lobi, nōō ja musu luku a di fa u lobi Gadu e, ma i musu luku a di fa Gadu lobi u. Biga a tei di wan kodo Womi Mii fēēn manda ko a di goonliba aki ko tei di dēdē fuu dēdē fu an hoi dee hogidu fuu nēēn bēē mōōn. ¹¹ Wē nōō, un dee lobi mati u mi dē, di Masa Gadu lobi u sō kaa, nōō an fiti fuu lobi u seei tu nō?

¹² Na wan libisēmbē si Masa Gadu wan daka e. Ma te u ta lobi u seei makandi, nōō hēn da Masa Gadu ta dē a u hati. Nōō fa i si u ta lobi u seei dē, nōō di lobi u Gadu di u abi a u hati o ko dē telutelu.

¹³ Biga wē Masa Gadu tuwē di Akaa fēēn a u liba kaa, nōō fēēn mbei u sabi taa u ku ēn dē. U ku ēn ko di wan. ¹⁴ Nōō u seei bi si Masa Jesosi tuu di a ko. Nōō fa u si ēn dē, nōō hēn u toona tei ta konda da lanti taa u Tata Masa Gadu manda di Womi Mii fēēn ko a di goonliba aki tuu, faa ko dē di Heepima u hii mundu. ¹⁵ Nōō di sēmbē di piki a lanti taa Masa Jesosi hēn da di Womi Mii u Gadu tuu, nōō di sēmbē dē, hēn ku Gadu ta libi makandi. De ko di wan.

¹⁶ Wē fa u ta taki aki, nōō hēn mbei u ko sabi tuutuu taa Gadu lobi u. Biga Gadu, hēn abi lobi. Nōō di sēmbē di ta lobi di otowan fēēn, hēn ku Masa Gadu ko di wan kaa. ¹⁷ Nōō fa u ku ēn ko di wan aki, di lobi di u lobi ēn, mōōnmōōn a o ta gōō ta ko tee a ko dē ku telu. Nōō te u ku Masa Jesosi ko miti fesi ku fesi a di Gaan Kuutu Daka, nōō wa o dē fēēēfēēē. Biga fa u dē a goonliba aki seei, ma libi fuu djeesi di fēēn kaa.

¹⁸ Haika e, dee sēmbē. Di soni de ta kai lobi, hēn ku fēēē an ta koti e. Biga ee wan sēmbē lobi i ku hii ēn hati kumafa Gadu kē, nōō ja o fēēē ēn. Ma te i si i fēēē wan sēmbē, nōō di soni mbei i ta fēēē ēn, i pakisei taa a sa du i wan hogi. Nōō fa i si i ta fēēē ēn dē, nōō hēn da di lobi makei.

¹⁹ Wē nōō dee sēmbē, Masa Gadu hēn fosu lobi u, nōō hēn mbei u seei sa toona lobi otowan tu. ²⁰ Nōō ee wan sēmbē i dē nōō ja ta lobi dee otowan fii ma i ta mbei taa i lobi Gadu, nōō hēn da soni i ta mindi. Biga di sēmbē i ta si ku i wojo mii dē hēn ja lobi, nōō unfa i sa lobi Gadu di ja si ku wojo wan daka? ²¹ Biga Masa Jesosi seei da u di wēti aki taa: “Ee i lobi Masa Gadu, nōō sōseei i musu u lobi di otowan fii tu.”

5

¹ Wē nōō ee wan sēmbē i ta biibi taa Masa Jesosi hēn da di Paamusi Kōnu di Masa Gadu manda da u aki tuu, nōō hēn da i dē wan mii u Gadu. [Hēn da i Tata.]

Wē nōō ee i lobi wan tata, nōō joo lobi dee mii fēēn tu. ² Nōō ee u lobi Masa Gadu ta piki ēn buka, nōō hēn da u ta lobi dee oto mii fēēn kaa. ³ Biga ee u lobi Masa Gadu tuu, nōō woo hoi dee wēti fēēn dee a da u fuu hoi. Nōō dee wēti fēēn an hebi da u poi. ⁴ Biga hii u dee mii u Gadu feni di kaakiti kaa fuu tai hati disa di hogi libi di sēmbē ta libi a di goonliba aki. Biga

di biibi di u dee mii u Gadu ta biibi a Masa Jesosi, hën ta wini hogi du. ⁵ Nöö dee sëmbë dee ta biibi taa Masa Jesosi hën da di Womi Mii u Gadu, nöö de nöö sa abi taihati u de disa dee hogi du u di goonliba aki.

Aki Johanisi konda soni u de

dii kotoigi u Masa Jesosi

⁶ Wë nöö dee mii, Jesosi Keesitu hën da di Sëmbë di ko a goonliba tuu. Nöö ee i kë fia, nöö i luku fa soni waka a di wata dopu fëen, ku di dëdë fëen di a dëdë lasi ën buuu fuu hedi. Nöö te i luku ën te i kaba nöö joo si taa hën da di Womi Mii u Masa Gadu di ko a goonliba tuu. Nöö na di dopu fëen wanwan nöö fii musu mëni e, ma i musu mëni di dëdë fëen ku di dopu fëen tuu. Biga di wan soni nöö di Akaa fëen ta taki ku de, taa Masa Jesosi hën da di Womi Mii u Masa Gadu tuutuu. Nöö di Akaa an ta mindi soni, tuutuu soni nöö a ta taki. ⁷⁻⁸ Söö. Nöö a dë sö taki taa di dopu fu Masa Jesosi, ku di dëdë fëen di a dëdë lasi ën buuu fuu hedi, ku di Akaa fëen, de dii soni dë tuu dë kotoigi ta taki da u gbelingbelin taa Masa Jesosi hën da di Womi Mii u Gadu tuu.

⁹ Wë nöö ee i guwenti u piki te libisëmbë taki soni da i, nöö te Masa Gadu taki soni da i wë? Na i musu piki ën möön eti nö? Biga Gadu buka hebi möön libisëmbë buka. Nöö di soni di a ko taki da u aki, hën da Masa Jesosi da di Womi Mii fëen. ¹⁰ Nöö di sëmbë di ta biibi a Masa Jesosi liba, a sabi te dou nëen hati dendu taa tuu, Masa Jesosi da di Womi Mii u Gadu.

Ma di sëmbë di an ta biibi a Masa Gadu, nöö hën ta sösö ën. Biga a ta mbei taa Gadu mindi soni fu di a taa Masa Jesosi hën da di Womi Mii fëen.

¹¹ Nöö Masa Gadu taki tu taa a da u wan njunjun libi kaa fuu libi u teego. Nöö di libi dë, a di Mii fëen nöö u sa feni ën.

¹² Nöö ee wan sëmbë i nama ku di Womi Mii u Gadu dë, nöö ii feni di njunjun libi dë kaa e. Ma ee ja nama ku ën, nöö ja abi di libi dë möönsö.

Aki Johanisi tapa di biifi.

¹³ Wë dee mii o, mi mbei di pampia aki sö manda da un dee sëmbë ta biibi a di Womi Mii u Masa Gadu liba, fuun musu sabi taa di njunjun libi u teego u ta taki aki, nöö un abi ën kaa.

¹⁴ Nöö u sabi tu taa te u begi ën wan soni, nöö ee di begi kai ku di pakisei fëen, nöö a o jei. ¹⁵ Nöö te u sabi taa a jei u kaa, nöö woo dë ku di sabi nöömö taa a o da u di soni di u begi ën dë.

¹⁶ Nöö ee i si taa di otowan fi ta du hogi, ma nöö di hogi di a ta du dë an bigi poi fu Masa Gadu musu sitaafu ën kii, nöö i musu begi Gadu dëen be a toona dëen libi. Ma a a' di hogi fii du di musu mbei Gadu kii i puu, nöö nëen u ta taki. Ma ee a sa mbei a fika ku libi, nöö i musu begi dëen. ¹⁷ Te i pasa Masa

Gadu buka hën wë da i du hogi kaa e. Ma a a' di hogi fii du an bigi poi fu Masa Gadu musu kii i fëen hedi.

¹⁸Nöö u sabi taa wan mii u Gadu an sa ta libi hogilibi nango nöömö, biga Masa Jesosi seei ta tjubi ën u di didibi an sa feni ën du hogi.

¹⁹Wë nöö dee mii, u sabi taa u dë sëmbë u Masa Gadu, nöö hii dee oto sëmbë u di goonliba aki tuu dë a didibi basu. ²⁰Nöö söseei u sabi tu taa di Womi Mii u Masa Gadu ko kaa, faa da u fusutan fuu sa sabi di tuutuu Gadu. Nöö fa u dë aki, u ku di tuutuu Gadu ko di wan kaa. Biga u ku di Womi Mii fëen, Jesosi Keesitu, ko dë di wan. Nöö di tuutuu Gadu dë, hën wë abi di libi u teego faa da u.

²¹Söö. Wë dee mii u mi dë, „na soni möönsö möön leki, un mëni unu seei, fu wan waka a dee ganjanganjan gadu u goonliba aki baka e. A tan sö.

Di u tu biifi u Johanisi

Wan wöutu a fesi.

Disi da di u tu biifi u di Tjabukama u Masa Jesosi de kai Johanisi. Nöo a di biifi aki a ta kai ën seei Gaan Sëmbë u keiki. Nöo a mbei di biifi manda da wan mujëë. Ma fa a taa mujëë dë, nöo wa sabi ee mujëë tuu, ee keiki a ta kai sö.

Nöo di biifi aki ku di fosuwan di Johanisi sikifi, di wan soni nöo de tuu taki.

¹ Wë di pampia aki, di Gaan Sëmbë fu keiki hën ta mbei ën manda gaan odi da wan mujëë di Masa Gadu tei u ko sëmbë fëën. Mi ta mbei ën dëën ku dee mii fëën tuu, taa mi dë.

Wë nöo dee sëmbë, fa mi ku unu dë a di biibi aki, nöo mi lobi unu tuutuu e. Ma na mi wanwan, ma mi ku hii dee sëmbë dee sabi di tuutuu lei u Gadu, mi ku de tuu lobi unu. ² Biga di lei u Gadu u ta taki aki, nöo hën ta dë a u hati nöömö, an o kumutu möönsö.

³ Nöo mi ta manda gaan odi da unu taa fa u ta waka a dee lei dë baka ta lobi dee otowan fuu makandi, nöo u Tata Masa Gadu ku Masa Jesosi Keesitu, di Womi Mii fëën, tuu o libi ku u ku de bunuhati. De o a' tjalihati fuu, nöo de o da u böö.

⁴ Nöo di mi ko aki, nöo hën mi ko si wanlö mii fii, nöo de ta libi a dee tuutuu lei u Gadu leti kumafa u Tata Masa Gadu manda u fuu libi. Nöo di mi si sö, nöo mi wai seei.

⁵ Söö. Wë Mujëë, haika e. Mi kè da i wan wëti aki, ma na njunjun soni a dë e. Di awoo wëti fuu di de bi konda da u a fesi, nöo hën nöo. Hën da u musu lobi u seei. ⁶ Nöo di lobi u ta taki aki, nöo hën da u musu ta piki di buka u Masa Gadu ta libi kumafa dee wëti fëën ta taki. Nöo u musu lobi dee otowan fuu ta libi bunu ku u seei. Hën da di wëti kaa e.

⁷ Nöo di soni mbei mi taki sö, fu di wanlö hia sëmbë ta waka ta lontu ta mindi soni taa Jesosi Keesitu an bi ko dë libisëmbë a goonliba aki. Nöo dee sëmbë dë, de da ganjansëmbëma e. De da buusema u di Paamusi Könu Masa Gadu manda ko da u. ⁸ Nöo un mëni unu seei ku de e, fu wan musu lasi di bunu un ta suku a Masa Gadu dë. Un musu ta mbei möiti fuun feni dee paima fuunu tuu ku telu.

⁹ Nöo ee wan sëmbë i disa dee soni dee „Masa Jesosi” Keesitu bi lei i nöo hën i go tei wanlö oto soni ta biibi, nöo Masa Gadu an o dë a soni fii möön e. Ma di sëmbë di ta biibi di tuutuu lei nango nöömö, nöo Masa Gadu ku di Womi Mii fëën tuu o dë ku i.

¹⁰ Nöo fëën mbei ee wan sëmbë tja wan oto buka ko a unu di an ta kai ku di buka u Masa Jesosi, nöo di sëmbë dë wan musu tei ën buta a unu wosu seei. ¹¹ Biga te i ta kisi ën ku wai, nöo a o dë taa i ku ën tuu ta du di hogi makandi.

¹² Söö. Wë nöö mi abi sömëni soni a mi hati fu mi taki da unu eti, ma ma kë sikifi de e. Mi seei kë ko a unu, be mi ku unu miti fan fesi ku fesi, nöö woo dë waiwai te dou.

¹³ Söö. Wë na soni möönsö möön leki dee mii u di lobi sisa fii, di Gadu tei ko sëmbe fëen tu, manda gaan odi da i taa de dë bumbuu.

Di u dii biifi u Johanisi

Wan wöutu a fesi.

Disi mbei di u dii biifi u di Tjabukama u Masa Jesosi de kai Johanisi. Nöo a di biifi aki a toona ta kai ën seei di Gaan Sëmbë u keiki möön, nöo a mbei ën manda da wan womi de ta kai Gajusi. Nöo a ta taki soni u dee sëmbë dee ta tja di Buka ta paaja, ufö a ta taki u wanlö oto sëmbë möön.

¹ Wë di pampia aki, di Gaan Sëmbë u keiki hën ta mbei ën manda gaan odi da di lobi mati fëen de kai Gajusi, taa a dë. Fa mi ku i dë a di biibi aki, nöo mi lobi i tuutuu seei, mati. ² Nöo i musu dë bumbuu e, leti kumafa mi sabi taa di akaa fii dë bumbuu kaa. Hii soni fii tuu musu dë tololo a pasi.

³ Nöo fa mi dë aki, mi dë waiwai ku i o. Biga dee sëmbë fuu ta ko ta gafa i da mi aki taa i ta libi bunu, i ta waka a di pasi ta piki di lei u Masa Gadu ku hii i hati. ⁴ Wë nöo te mi ta jei sò taa dee mii u mi ta piki di lei u Masa Gadu, nöo mi ta wai te na soni. Soni seei an dë a goonliba di ta da mi wai kuma di dë.

⁵ Wë mati Gajusi, di bunu di i ta du dee bakama u Masa Jesosi dë, nöo a dë wan gaan bumbuu wooko seei e. Biga dee awoo sabima fii ku dee njunjun sëmbë dee ja sabi tuu i ta sölugu. ⁶ Nöo dee sëmbë i ta heepi dë, nöo de ta ko ta konda da u dee biibima aki taa sò i ta libi bunu ku de. Nöo sò Gadu kë fii libi tu e, mati. Ja musu disa möönsö, biga sò de ta waka ta lontu a di wooko liba. ⁷ Fa de dë a pasi nango dë, nöo fu Masa Jesosi hedi wë e. Nöo de an ta suku heepi a dee sëmbë dee an ta biibi. ⁸ Hën mbei u dee sëmbë u Masa Jesosi musu heepi de e. Nöo hën da u ku de tuu ta dë a di wooko u Masa Gadu makandi ta tja di lei fëen ta paaja.

⁹ Söö. Wë nöo haika e. Mi bi mbei wan pampia manda da un dee sëmbë u Masa Gadu dë kaa. Ma di sëmbë de kai Dioteefesi aan toobi ku u. A kë hënseei musu dë fesima a di keiki, nöo an kë piki taa mi a' taki a unu liba möönsö. ¹⁰ Nöo te mi ko a unu ala, nöo woo kuutu di soni naandë. Biga a ta kosi mi a baka ta mindi soni da mi. Nöo an tjikëen eti e. Hën a toona ta du hogihogi ku dee sëmbë ta waka ta paaja di buka u Masa Jesosi, dee ta ko a unu dë. Biga te de ko dë, nöo an ta kë ta hoi de. Nöo te dee otowan kë heepi de, nöo a ta tapa de tu. A di keiki seei a ta jaka de ta puu, fu di de kë heepi dee wakama.

¹¹ Nöo mati, fa i si i dë a goonliba aki, na djeesi dee lö sëmbë dee ta du hogi naandë e. Ma i musu djeesi dee sëmbë dee ta du bunu. Biga di sëmbë di ta libi bunu ku sëmbë, nöo hën da sëmbë u Masa Gadu. Ma di sëmbë di ta libi hogi ku sëmbë nöo an sabi Gadu e.

¹² Nöö di womi de kai Dëmëtusi, fa a sai dë, nöö hii sëmbë ta gafëen taa a dë bumbuu sëmbë. Wë nöö sö a dë tuu, biga libi fëen ta kai ku di lei u Masa Gadu. Mi seei si ën sö tu hën mi taki ën da i, nöö i sabi taa ma o ganjan i.

¹³ Wë nöö mi a' wanlö hia soni a mi hati u mi taki da i eti, ma ma kë sikifi de a pampia manda da i. ¹⁴ Mi seepi kë ko a i hesihesi, be mi ku i sa fan fesi ku fesi.

¹⁵ Söö. Wë na soni möönsö e, mati, möön leki hati fii musu ta dë bööböö. Nöö dee mati fuunu aki manda gaan odi da i ku hii dee mati fuu dee dë a i ala tuu, hiniwan sëmbë ku fëen odi.

Di biifi u Judasi

Wan wöutu a fesi.

Di biifi aki sö, wan biibima de kai Judasi hën sikifi ën, nöö de si kuma a bi dë wan u dee baaa u Masa Jesosi.

Nöö di soni mbei a mbei di pampia aki. A ko sabi taa wanlö leima ko a wanlö biibima u Masa Jesosi ko ta taki taa fa Masa Jesosi bi dëdë paka dee hogi du da de, nöö an dë u de ta hoi wëti möön. De sa libi hogilibi kumafa de kë. Sö dee leima ta lei dee biibi sëmbë. Nöö hën Judasi ta bai de taa de an musu piki di soni dë, biga an dë sö. Nöö hën a hai sëmëni oto u fesiten konda da de kumafa Gadu bi sitaafu wanlö sëmbë dee bi du hogi.

Nöö ee Gadu bi sitaafu dee sëmbë u fesiten ala, nöö hën da ee sëmbë du hogi pasëen buka fa u dë aki, nöö sö a o sitaafu de tu. Sö Judasi ta bai dee sëmbë. Nöö a ta konda da de fa dee leima naandë hogi tjika tu, de an dë soni u futoou.

Nöö di a ko faa tapa di biifi, hën a taki da dee biibima taa be de libi kumafa a fiti. Nöö hën a gafa Masa Gadu dëen tangi.

Nöö hën da di biifi aki.

Aki di biifi seti.

¹ Söö. Wë dee sëmbë, mi Judasi wë ta sikifi di pampia aki manda da un dee sëmbë dee u Tata Masa Gadu kai ko dë sëmbë fëen apaiti. Fa mi dë aki, mi dë wan futuboi u Jesosi Keesitu, nöö mi da wan baaa u Jakobosi tu.

Dee sëmbë, Gadu lobi unu e, nöö a ta tjubi unu a Masa Jesosi.

² Nöö a musu dë ku unu te tjika, ku ën lobi, ku ën tjalihati, ta da unu böö.

Aki Judasi ta taki soni u dee ganjansëmbëma.

2 Pet. 2:1-17

³ Wë dee sëmbë, mi bi dë kabakaba këë seei u mi sikifi soni da unu möön fini u di fa Gadu ta puu u ku unu makandi a hogi basu ta heepi u a hii soni, ma nöö mi ko si taa a möön bunu mi sikifi wan hii oto soni da unu.

Mi taki e, dee sëmbë, un musu biinga seei da di Buka u Gadu di a buta a u dee sëmbë fëen maun fuu biibi aki. Fa a da u di buka di wan pasi dë sö kaa, nöö u musu hoi ën sö e. Wan musu mbei sëmbë tookëen da u möönsö.

⁴ Nöö di soni mbei mi taki sö. Mi jei taa wanlö sëmbë fusi saapi ko dë leti a unu dendu dë söndö un sabi, nöö dee lö sëmbë dë an dë ku Gadu a wan së möönsö. Biga di fa Gadu libi ku u ku ën bunuhati fuu kumutu a wëti basu aki, nöö hën de ta tei tja go a söso së. De taa Gadu puu u a wëti basu kaa, nöö u sa du hii hogi fa u kë. Biga wëti an dë u sitaafu u möön. Sö dee

sëmbë dë ta taki, nöö sö de ta libi tu. De an ta kë piki möönsö taa Jesosi Keesitu hën nöö da Takima a hii sëmbë liba. Hën nöö da u Masa.

Wë nöö mi taki da unu seei gbelin, taa fa de ta libi dee lö libi dë, nöö Gadu o kuutu de da sitaafu nöömö. Sö a bi sikifi gaanduwe kaa.

Aki a ta toona mëni de a wanlö sëmbë Gadu bi sitaafu.

⁵ Dee sëmbë, mi kë toona mëmbë unu a wanlö soni bi pasa, hii fa mi sabi taa un sabi de kaa.

Wan bi jei fa Gadu bi puu dee Isaëli sëmbë fëen a dee Egepiti sëmbë basu mbei de ko fii nö? Ma nöö bakaten, sëmëni u de an bi kë biibi ën möön, nöö hën a manda dëdë go kii de wante.

⁶ Nöö un bi jei tu taki taa so u dee basia u Masa Gadu Köndë an bi kë tan a dee kamian ka Gadu bi buta de, hën de kumutu go ta du di soni de kë. Nöö hën wë Gadu kisi de buta a wan gaan dungu kamian tai de ku këti gingin te de an sa kumutu. Nöö a dë ta luku te di gaan kuutudaka dou bifö a o kuutu de da de sitaafu awaa.

⁷ Nöö un bi jei tu fa dee sëmbë u Sodom ku Gomola ku dee oto köndë sëmbë a de bandja naandë bi ta libi. Hiniwan hogi hangi bi ta ko a de hati de ta tei waiwai, te de poi hii dee wëti dee Gadu buta u fa womi ku mujëe musu libi. „Te dou di juu nöö hën Gadu an sa tjëen möön, hën a tjuma dee köndë dë gililili puu gbegedee.” Fa u dë aki, dee köndë dë fika kuma wan maaka da hiniwan sëmbë di ta libi dee lö libi naandë taa ee i libi sö nöö söseei Gadu o sitaafu i tu ku di faja di ta kisi nöömö söndö tapa.

Sö wë Gadu bi sitaafu dee peipei sëmbë dë tjika e, fu di de an libi bunu.

Aki a ta taki soni u

dee ganjansëmbëma möön.

⁸ Ma nöö dee sëmbë u ta taki aki, deseeri ta libi a di wan seei fasi dë tu. Fa de sai dë, a dë leti kuma sunjan de ta sunjan. Biga de an ta mëni möönsö taa a bakaten de sa kisi sitaafu u di libi de ta libi dë. Fa de ta libi dë, sundju nöö de ta sundju deseeri sö, biga de an ta kë dë a tii basu möönsö. Nöö na wan makiti u mundu seei de ta fëë möönsö tu, te dou ku dee hebi tiima dee ta dë a mundu seei de ta kosi ta da gaan buka.

⁹ Ma dee basia u Gadu Köndë an dë sö. Biga hii fa di hedibasia u de de kai Mikaëli hebi tjika dë seei, ma hënseei an o da dee lö makiti u mundu dë gaan buka e. Biga di hën ku didibi bi ta fia u di dëdë sinkii u Mosesi seei, ma an puu na wan kodo kosi nëen buka kosi di didibi. Ma a taki dëen nöö taa: “Masa hën o du ku i.”

¹⁰ Ma nöö dee oto sëmbë u ta taki aki, fa i si de sai dë, nöö de ta da gaan buka nango nöö, ta kosi hii soni te dou ku dee soni

de an sabi seei. De dë leti kuma mbeti. De ta du go dë nöö a kaba ta libi söndö fusutan. Nöö mi taki da unu taa fa i si de ta du dë, poi nöö wë de ta poi deseeri kaba a sösö sö.

¹¹ Nöö mi taki e, dee lö sëmbë i si naandë, di siba u Gadu kisi de kaa. Biga de abi taangajesi leti kumafa Kain bi abi taangajesi da Gadu tefa a bi hopo du gaan hogi.

Nöö di langabëë u möni di dee sëmbë abi te kaba, hën wë buta de de kule go ta libi di fasifasi libi di Biliam bi libi, fu di hën seei bi abi langabëë u möni tu.

Fa de sai dë, nöö de ta mbei taangajesi da Gadu kumafa Koola bi mbei teefa a dëdë wan gaan hogi dëdë leti a di sabana dendu naandë. Nöö söseei dee sëmbë u ta taki aki o kaba a sösö kuma Koola tu e.

¹² Fa de sai a unu dendu naandë, de dë leti kuma sumuku udu a otowan dendu. Te un ko sindo fuun njan makandi fu di un lobi unu seei, nöö de aan toobi u de hai ko sindo njan ku unu makandi ta mbei kuma unu ku de dë di wan.

Fa de sai dë, de dë leti kuma wanlö sëmbë ta kiija sikapu ma de an ta da dee sikapu soni u njan. De seei nöö de ta sölugu te de ko fatu.

De dë kuma te tjuba baaka i ta mëni taa a o kai fii feni wata, te wan pisi wan gaan ventu ko böö ën tja go fiaa. Sö dee lö sëmbë naandë dë, fa i si de sai dë. Ee i ta langi a de, nöö ja o feni heepi möönsö.

Fa i si i ta si de dë, nöö de dë leti kuma wan fuuta pau di an ta pai möönsö, te wan pisi a dëë tjakaa fika naandë u de go hön puu tuwë. Mi taki da unu taa sö Gadu o du ku dee lö sëmbë dë tu e.

¹³ Fa de sai naandë, de dë leti kuma pököpökö u sekiwata ta ko ku ën kaakiti, ma sundju nöö a ta tja ko buta a bandja së. Sö dee sëmbë dë ta ko ku kaakiti ma sensen soni nöö de ta tja ko ta puu disa dë.

De dë kuma teeja ta kumutu a tii ko ta waka fanjanfanjan te de kaba a sösö fiaa a mundu. Sö dee sëmbë naandë ta waka söndö tii e. Ma mi taki da unu taa Gadu seeka wan gaan dungudungu kamian buta dë ka a o tuwë de go u teego.

¹⁴ Dee sëmbë o, un haika fa di bumbuu sëmbë u fesiten de kai Enöku bi taki kaa u dee lö pei sëmbë aki. Enöku hën mbei di u sëbën u dee bakamii u Adam. Nöö a wan juu dë, Masa Gadu bi dëën wan buka, nöö hën a taa:

Masa ta ko ku wanlö dusudusu sëmbë dee dë fëën seei vö,

¹⁵ nöö a o kuutu a hii sëmbë tuu liba.

Nöö dee sëmbë dee na bi a' bisi ku ën, de tuu a o sitaafu.

Fa dee sëmbë sai dë, de ta du sëmëni pei hogi dee na ta kai ku Gadu.

De ta fan sëmëni gaangaan fan ta kosi ën.

Hii dee soni dë tuu mbei a o kuutu de da sitaafu e.

Hën di buka dë Masa Gadu da Enöku fa a taki.

16 Wë dee sëmbë dee Enöku bi taki dë, na de da dee sëmbë u ta taki aki nö? Fa de dë a unu dendu dë, waka nöö de ta waka ta konda soni a buka ta suku föutu a sëmbë u de feni tja go ta konda. Fa de sai dë, ku dee taku kë u de hati nöö de ta biinga. De ta waka ta njan buka ta taki gaangaan taki. De ta ganjan sëmbë ta naki tëtë u de feni wini a de. Dee lö sëmbë naandë, sò de dë fa i si de sai naandë.

Aki Judasi ta lei de fa

de musu libi.

17 Wë nöö dee sëmbë u mi dë, mi kë mëmbë unu a wan soni. Wan jei fa dee tjabukama u Jesosi Keesitu bi bai unu nö?
18 De bi taki taa a di kaba lasiti ten u goonliba aki, nöö wanlö mbeisëmbëfama o hopo ko ta sösö di buka u Gadu. Fa de o ko dë, nöö a dee taku kë u de hati nöö de o ta waka.

19 Wë dee sëmbë dee tjabukama bi taki dë, na de u ta taki aki ö, dee ta tja paati ko a unu dendu naandë? Biga fa de sai dë, nöö di Akaa u Gadu an ta tii libi u de seei. A dee taku kë u de hati baka wanwan tö nöö de ta waka nöö a kaba.

20 Ma nöö un dee sëmbë u mi naandë, un wan musu dë sò e. Biga di un piki di buka kaa, nöö hën da un feni wan apaiti biibi seei di dë u Gadu. Nöö un musu heepi unu seei makandi be di biibi fuunu musu ta göö möönmöön u sëmbë si ën a unu libi.

Nöö un musu ta begi nöömö tu, ku di kaakiti u di Akaa u Gadu. 21 Un musu ta hoi unu seei a wan fasi ka di lobi u Gadu sa dou a unu, nöö a di lobi dë seei dendu un musu dë ta watji di ko fuu Masa Jesosi Keesitu. Biga wan daka a o ko nöömö, nöö woo feni di libi u teego di a bi buta da u kaa fu di a abi tjalihati fuu.

22 Nöö unu seei musu abi tjalihati tu e, dee sëmbë. Un musu saa dee sëmbë dee an dë taanga a di biibi eti. 23 Nöö dee sëmbë dee ta kumutu a di pasi u Gadu, un musu toona kisi de hai puu tja ko buta baka, leti kumafa i ta hai sëmbë puu a faja.

Nöö dee sëmbë dee kumutu a pasi kaa, un musu abi tjalihati u de e. Ma fa i si de ta waka ta piki dee hogi pakisei u de hati naandë, nöö un musu fëëë fu de an hai unu tja go a dee du u de. Dee koosu de ta bisi a de sinkii seei u de du dee soni dë, de musu dë wan nasinasi soni da unu tee wan kë nama a de.

Aki a ta tapa di biifi.

24-25 Wë dee sëmbë, u ta buta unu a Masa Gadu maun e. Biga hën da di Heepima fuu di mbei Jesosi Keesitu u Masa ko dëdë faa puu u a dee hogilibi fuu basu. Hën wanwan tö nöö abi kaakiti tjika u tjubi u fu wa musu kai kumutu a di pasi. A abi kaakiti tu u puu föutu a u te u ko dë gbelingbelin, faa sa tja u go ka a ta dë ku di gaan waiti fëën. Nöö ku gaan piizii seei a o du ën.

Fa a sai dë, hën wanwan tö nöö da Gadu. Hën da könu u mundu, nöö a abi hii waiti ku hii makiti ku hii taki. Sö a bi dë kaa ufö mundu mbei, nöö sö a o dë fu teego. A tan sö.

Akoalimbo (Dee soni dee Masa Jesosi tja ko a limbo da Johanisi)

Wan wöutu a fesi

Söö dee sëmbë, wë di lasiti pisi u di Gadu Buku aki, nöö Johanisi hën sikifi ën di a ko gaan sëmbë. Nöö kumafa u bi taki a dee oto pisi u di Buku aki kaa, Johanisi bi dë wan u dee tuwalufu sëmbë dee Masa Jesosi bi pii tei a oto sëmbë dendu fu de waka nëen baka, nöö hën de ko dee gaan tjabukama u Masa Jesosi de kai Apösutu. Nöö di ten Johanisi mbei di pampia aki nöö a bi dë a wan paati a ze mindi. De bi tjëen go disa ala faa tja sitaafu fu di a ta waka ta paaja di buka u Masa Jesosi hedi.

Nöö di pampia aki ta taki u wanlö soni Masa Jesosi bi tja ko a limbo da Johanisi a di ten di a bi dë a di paati. Dee soni aki bi dë tjobitjubi soni da libisëmbë, ma Johanisi ko si de ku ën seei wojo kuma sunjan ma na sunjan. Biga tuutuu soni de dë, nöö de ta taki u wanlö soni bi pasa kaa, ku dee ta pasa a di ten u Johanisi dë, ku dee o ko pasa a bakaten. Ma nöö so u de taki a wödu fasi.

Nöö dee soni Johanisi konda aki, a konda de da dee sëmbë u Masa Jesosi dee bi ta miti makandi a sëbën köndë a di ten dë, faa da de kötöhati ku degihati u de musu hoi go dou. Biga sëmbë bi ta sitaafu de gaanfa seei fu di de ta biibi a Masa Jesosi liba.

Nöö te joo lesi di pisi u Gadu Buku aki, nöö joo si sëmëni soni nëen di o taanga u fusutan. Ma te i lesi ën te i kaba nöö joo ko si gbegedee taa Masa Gaangadu ku di Miii fëen di de ta kai di Sikafu Mii a di pampia aki, nöö de da kaba Winima a mundu u teego. Nöö te i nama ku de, nöö i seei o dë winima tu.

Aki di pampia seti.

¹ Wë dee sëmbë, mi Johanisi ta sikifi di pampia aki da unu e. Nöö dee soni mi o sikifi aki, nöö de dë wanlö soni dee Jesosi Keesitu tja ko a limbo da u dee sëmbë ta dini ën. Masa Gaangadu seei da Masa Jesosi de, faa musu mbei u ko sabi de. Nöö fa woo taki de aki, nöö abiti möön nöö de o ko pasa e.

Nöö a di fasi aki Masa Jesosi mbei u ko sabi de. A manda wan basia fëen köndë ko a mi Johanisi ko lei mi de, fu di mi dë futuboi fëen. ² Nöö fa mi ta sikifi dee soni aki, nöö de tuu mi jei ku miseei jesi, mi si de ku miseei wojo. A Gadu seei de kumutu, nöö de ta lei u soni u Jesosi Keesitu. ³ Nöö fëen mbei ee hën wan sëmbë i tei dee fan u Gadu aki ta lesi, nöö Masa Gadu o mbei i feni bunu e. Söseei tu, ee wan sëmbë i ta haika

de te i tei de buta a i hati ta libi ku de, nöö Gadu o mbei i feni bunu tu. Biga abiti möön nöö de o ko pasa.

Aki Johanisi ta manda odi da dee sëmbë u Masa Jesosi dee dë a sëbën köndë u Asia.

⁴ Söo. Wë mi Johanisi ta sikifi di pampia aki manda da dee sëmbë u Masa Jesosi dee ta miti makandi a sëbën köndë u Asia.

Dee sëmbë o, fa Masa Gadu sai dë, nöö a bi dë kaa te kisi di ten di u dë aki, nöö a o dë u nöömö tu. Nöö hën wë musu dë ku unu ku ën bunuhati. A musu mbei un feni böö, hën ku di Akaa fëen tuu. Fa di Akaa u Masa Gadu sai dë, a dë telutelu a hii fasi e, soni seei an makei ën. Nöö a dë leti a Gadu fesi dë ka a dë sindosindo a di könubangi fëen. Nöö a musu dë ku unu tu, ⁵ hën ku Jesosi Keesitu di bi konda dee soni u Gadu gbelingbelin da u.

Fa i si Masa Jesosi sai naandë, dee sëmbë, hën wë da di fosu sëmbë di dëdë weki fu an dëdë möön. Hën da di Sëmbë di abi taki a hii dee könu dee dë a goonliba aki tuu. Nöö hën wë lobi u sö tee a dëdë tuwëen buuu a goon paka puu u a hogi du basu.

⁶ A mbei u ko dë sëmbë a di könu tii fëen dendu, nöö hën a buta u ko mindima fuu sa ta tja libisëmbë ko a Gadu fesi. A buta u fuu sa ta dini Masa Gadu di da hën Tata ku di Gadu fëen tu. Wë nöö dee sëmbë, a musu kisi gafa ku hii kaakiti hiniwanten fu teego. A tan sö.

⁷ Nöö un luku ala e.

A dë a dee bundji dendu a liba ala ta saka ta ko.

Nöö hii sëmbë wojo tuu o si ën,

te dou ku dee sëmbë dee bi manda sëmbë u de pekëen ku peegu a di lakpa pau.

De tuu o si ën.

Nöö fa de o si ën dë, nöö hii dee nasiön sëmbë u goonliba tuu o ta bai ta këë fëen hedi.

Leti fa u taki ën dë, nöö sö a o dë e.

⁸ Masa Gadu hën taki sö, dee sëmbë. Hën a taa: “Mi da di kaba fosu wan ku di kaba lasiti wan u hii soni. Mi bi dë kaa nöö mi dë fa u dë aki nöö mi o dë u nöömö tu. A mi hii kaakiti u mundu dë.” Sö Masa Gadu taki.

Aki Masa Jesosi tjëen seei

ko lei Johanisi.

⁹ Wë nöö kumafa mi bi taki kaa, nöö mi Johanisi ta sikifi di pampia aki. Nöö mi dë wan sëmbë u Masa Jesosi leti kuma unu seei. Mi ta tja gaan sitaafu fëen hedi, leti kumafa unu seei ta tja tu. Nöö mi dë leti a di Njunjun Tii u Gadu dendu kuma unu tu, nöö Gadu ta da mi degihati fu mi hoi go dou leti kumafa i si a ta da unu ën tu.

Nöö dee soni i si mi o taki aki, nöö mi si de a di paati de ta kai Patimosi di dë a ze mindi. De tja mi ko tjökö a di paati aki fu di de an kë u mi musu ta konda dee wöutu Masa Gadu da

sëmbë nöö de an kë u mi taki dee soni u Masa Jesosi dee mi sabi. Hën mbei de tja mi ko tuwë disa aki.

¹⁰ Nöö di daka di mi si dee soni aki, nöö a bi dë di daka u Masa Gadu. Di juu dë, nöö di Akaa u Gadu bi dë a mi liba hebi, nöö te fu mi mëni, hën mi jei wan tögö leti kuma afematutu ta piki seei limbolimbo. ¹¹ A taki da mi taa: “Dee soni dee joo si aki, nöö de tuu i musu sikifi buta a pampia e, nöö i musu manda di pampia go da dee sëmbë u mi dee ta miti makandi a mi në a sëbën köndë u Asia. Nöö dee disi da dee köndë: Efeise, Similina, Peegamu, Tiatila, ku Saadisi, Filadelifia, ku Laodisea. A dee köndë dë tuu i musu manda di pampia go e.”

¹² Wë nöö fa mi jei di fan naandë, hën mi bia luku ee ambë da di sëmbë ta fan ku mi naandë. Nöö hën mi si sëbën soni kuma goutu tamundu faja, ¹³ nöö leti a de mindi dë mi si wan Sëmbë kuma libisëmbë ma a tooka. Nöö a bisi wan gaan langa djapona sô ta kai nëen futu u goon ala zëe. Nöö a dë ku wan goutu banti nëen hati. Nöö sô wan Sëmbë mi si dë e, dee sëmbë.

¹⁴ Fa mi si ën dë, di uwii fëen hedi dë wetiweti faan sô kuma maaun, nöö wojo fëen ta sëndë kuma te faja ta kisi gililili sô.

¹⁵ Nöö futu fëen dë limbolimbo gbegedee kuma köpö di de bi buta a faja jö puu hii sundju te a fika di köpö wanwan njënjën.

Nöö fa a ta fan dë, nöö tögö fëen ta giinta leti kuma wan gaan dan. ¹⁶ Nöö di mi luku nëen leti maun së, nöö hën mi si sëbën teeja nëen maun. Nöö wan saapusaapu ufangi di de maa a de tu së tuu ta kumutu nëen buka. Nöö fesi fëen ta koti faja leti kuma tuwalufu juu sonu, sô a ta sëndë tjika.

Sô wan Sëmbë mi si a dee goutu tamundu mindi e, dee sëmbë.

¹⁷ Nöö fa mi si ën dë, hën mi tombi kai gbolou a goon nëen fesi dë, leti kuma mi dëdë. Fëë nöö mi fëë sô. Ma nöö hën a tëndë di leti së maun fëen ko buta a mi liba, hën a taa: “Na fëë sô e. Mi wë da di seti ku di kaba u hii soni. ¹⁸ Fa i si mi dë aki, nöö mi da di Sëmbë di o libi fu teego. Biga mi bi dëdë tuu, ma luku, mi toona weki baka. Nöö hën mbei mi abi dee sötö u dëdë ku dëdë köndë tuu. ¹⁹ Nöö dee soni joo si aki, nöö de tuu i musu sikifi e, dee ta pasa a di ten aki, ku dee o pasa a bakaten tuu.

²⁰ “Nöö haika e, andi dee goutu tamundu ku dee teeja a mi leti së maun aki kë taki. Dee sëbën teeja aki, nöö de da dee tiima fu dee sëmbë u mi dee ta miti makandi a dee sëbën köndë u Asia mi kai dë. Nöö dee goutu tamundu aki, de da dee sëmbë u mi seei dee ta miti makandi a dee lö köndë dë.”

Sô wë di Sëmbë di mi si dë taki da mi e.

2

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëen a Efeise.

¹ Hën di Sëmbë toona fan ku mi möön, a taa: “Söö. Awaa mi kë fan ku di sëmbë di ta tii dee sëmbë u mi a di köndë de kai Efeise. Mi kë fii sikifi dëën taa:

Mi di Sëmbë di ta fan aki, Mi wë ta hoi dee sëbën teeja a mi leti maun. Mi da di Sëmbë ta waka ta lomboto a dee sëbën goutu tamundu faja mindi ta wegi soni ta luku. Nöö miseei wë ta fan di fan aki.

² Nöö mi taki e, taa mi ta si hii dee bunu sondi dee un ta du, kumafa un ta biinga tjika dë. Nöö mi si taa un ta hoi go dou söndö lasi hati. Mi sabi taa wan ta kë ta si takulibima a wojo seei. Nöö mi si taa un wegi dee sëmbë luku dee ta ko a unu kuma tjabukama u mi, nöö un ko si taa de dë ganjansëmbëma. ³ Nöö mi si fa un ta hoi pasensi go dou a dee fuka ta miti unu fu di un nama ku mi hedi. Wan ta hai baka disa mi möönsö. Hii dee bunu soni dë tuu mi ta si e.

⁴ Ma nöö mi si wan föutu a unu eti di an bunu da mi seei. Hën da wan ta lobi mi kumafa un bi lobi mi a fesi möön. Di lobi fuunu ko booko saka. ⁵ Wë nöö un wegi luku fa un bi dë fajafaja a fesi, ku fa un ko dë fa u dë aki. Nöö mi taki e, un bia unu libi, be un toona libi kumafa un bi ta libi a fesi. Biga ee nasö, nöö mi o ko puu di goutu tamundu fuunu nën kamian e.

⁶ Ma fa mi taki aki seei, ma wan oto bunu pisi dë a di libi fuunu möön. Hën da un ta buuse dee soni dee sëmbë u di feleniki de kai Nikolaiti ta du, leti kumafa miseei ta buuse de tu.

⁷ Söö. Wë nöö di sëmbë di abi jesi nën bandjajesi u jei soni, nöö be a jei andi di Akaa u Gadu ta taki da dee sëmbë u mi a dee köndëköndë. Nöö ee wan sëmbë i wini dee soni ta tapa pasi da i fii du fa Gadu kë, nöö di sëmbë dë i dë bunu e. Biga mi o da i pasi fii njan di fuuta u di pau di de ta kai di Pau u di Libi u Teego. Nöö di pau i si dë, a dë leti a di waiti kamian u Gadu dendu de kai Paladëisi.

Hën di soni dë wë mi bi kë taki da dee sëmbë u mi a Efeise e.”

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëën a Similina.

⁸ “Söö. Nöö awaa mi kë fan ku di sëmbë di ta tii dee sëmbë u mi a di köndë de kai Similina. I musu sikifi dëën taa:

Mi, di Sëmbë i si ta fan aki, nöö mi da di fosu wan ku di lasiti wan u mundu. Mi bi dëdë tuu, ma nöö mi toona weki baka, nöö mi ta fan di fan aki.

⁹ Wë nöö mi taki e, taa mi sabi dee gaan fuka dee un ta abi, ku dee sitaafu dee un ta tja. Mi sabi fa un ta pena tjika a di goonliba aki, ma a Gadu ala nöö un abi gudu te a hia e. Nöö mi sabi fa dee Dju sëmbë ta kosi unu ta tja unu në ta poi a köndë. Fa de ta du dë, de ta mbei deseeri taa de da dee sëmbë u Gadu apaiti, ma nöö wan piki e. Sëmbë u di didibi seei de dë.

¹⁰ Nöö mi taki e, taa wan musu fëëë dee sitaafu dee o ko a unu. Biga di didibi sa buta so fuunu un go a dunguwosu

faa pooba unu luku unfa un dē ku mi tjika, nōo woon kisi sitaafu fu wan sati ten sō. Nōo a o hebi da unu fuun tjai tuu, ma nōo un musu ta a' futoou a mi nōomō. Ee a dē fii dēdē seei, ma be un tei ēn nōo, nōo woon wini wan gaan paima a mi, hēn da di libi u teego. Nōo sō mi taki da unu e, dee sēmbē.

¹¹ Nōo di sēmbē di abi jesi nēen bandjajesi u jei soni, nōo be a jei andi di Akaa u Gadu ta taki da dee sēmbē u mi a dee kōndēkōndē. Nōo ee wan sēmbē i wini dee soni ta tapa pasi da i fii du fa Gadu kē, nōo di sēmbē dē i dē bunu e. Biga ja o dēdē di dēdē di ta paati libisēmbē ku Gadu fu teego. Hēn di soni dē wē mi bi kē taki da dee sēmbē u mi a Similina.”

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sēmbē fēen a Peegamu.

¹² “Sōo. Awaa mi o fan ku di tiima u dee sēmbē u mi a di kōndē de kai Peegamu. I musu sikifi dēen taa:

Mi, di Sēmbē ta fan aki, mi da di Sēmbē te mi ta fan nōo a dē kuma wan ufangi di dē maamaa a de tu sē buka fēen tuu, sō dee wōutu u mi abi kaakiti tjika. Nōo mi wē ta fan di fan aki.

¹³ Nōo mi taki e, taa mi ta si di kōndē ka un ta libi naandē taa di didibi seei hēn ta libi leti dē tu ta tii ēn. Ma fa a dē fēen sindosindo nēen kōnubangi dē seei, ma un dē gingin a mi sē eti. Biga di de kii Antipasi, di sēmbē di bi ta konda soni u mi a sō wan futoou fasi dē, nōo un si ma wan disa mi u biibi mōnsō.

¹⁴ Ma nōo mi si wanlō fōutu a unu e, di na bunu da mi seei. Biga sēmbē dē leti a unu mindi dē ta tei di hogi lei u di fesiten lukuma de kai Biliam. Fa Biliam bi sai dē, hēn bi da Kōnu Balaki hogi lai unfa a sa du kisi dee Isaēli sēmbē u mi poi kaba a sōsō. Biga a taki dēen taa te dee sēmbē u Balaki o tuwē njanjan da dee gadu u de, nōo de musu kai dee Isaēli sēmbē tja ko a de dendu be de njan ku de makandi. Nōo naandē de o kisi de puu a dee wēti u Gadu te dou a di sē u manu ku mujēē soni tuu. Sō wan hogi lai Biliam da Kōnu Balaki. Nōo sēmbē dē leti a unu dendu naandē ta da dee lō lai dē eti e.

¹⁵ Nōo sōseei tu, sēmbē dē leti a unu dendu dē ta lei sēmbē dee poipoi lei u dee Nikolaiti sēmbē ta puu de a Gadu sē.
¹⁶ Wē nōo mi taki e, taa un musu bia kumutu a dee soni naandē. Ma ee nasō, abiti mōon mi o ko a unu ko feti ku dee sēmbē dē ku di ufangi di dē a mi buka aki.

¹⁷ Sōo. Wē nōo di sēmbē di abi jesi nēen bandjajesi u jei soni, nōo be a jei andi di Akaa u Gadu ta taki da dee sēmbē u mi a dee kōndēkōndē e. Nōo ee wan sēmbē i wini dee soni ta tapa pasi da i fii du fa Gadu kē, nōo di sēmbē dē mi o da di njanjan u Gadu de kai ‘mana’ di dē tjubitjubi da oto sēmbē. Nōo mi o da di sēmbē dē wan wetiweti sitonu faan tu, ku

wan njunjun në sikifisikifi nëën. Nöö di sëmbë di o kisi ën dë, hën nöö o sabi andi di në dë kë taki. Hën di soni dë wë mi bi kë taki da dee sëmbë u mi a Peegamu.”

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëën a Tiatila.

¹⁸ “Söö. Wë nöö awaa mi kë fan ku di tiima u dee sëmbë u mi a di köndë de kai Tiatila naandë. I musu sikifi dëën taa:

Mi di sëmbë ta fan aki, mi da di Mii u Gadu seei di abi wojo kuma faja ta kisi gilili. Mi wë da di sëmbë abi di futu ta sëndë kuma köpö felu njëinjëin, nöö mi wë ta manda di buka aki da unu.

¹⁹ Nöö mi taki e, mi sabi hii dee bunu dee un ta du a Tiatila ala. Mi sabi di gaan lobi fuunu tu. Mi sabi fa un ta biibi Gadu tjika. Mi sabi fa un ta dini oto sëmbë ta heepi de. Nöö mi sabi fa un ta tai hati ta biibi Gadu tu. Wan hai baka möönsö. Mi sabi taa un ta du bumbuu soni gaanfa möön leki fa un bi du a fesi. Dee soni naandë tuu mi sabi e.

²⁰ Ma nöö fa mi fan dë seei, ma un abi wan föutu a mi eti. Hën da un ta disa pasi da di hogi mujëe de kai Isebeli faa musu ta kai mi në taa mi dëën buka faa tja ko da unu. Un ta disëën faa musu go dou ku dee poipoi lei fëën. Nöö a ta hai dee futuboi u mi baka u de libi sömëni fanafiti libi a di së u manu ku mujëe. A ta buta unu fuun njan di njanjan de ta tuwë da dee gadu u de dë. Sö wanlö hogi di mujëe dë ta du e.

²¹ Wë nöö fa i si a ta du ën dë, nöö mi dëën ten longi tjika faa bi musu bia disa di jajo libi fëën naandë, ma an kë jei möönsö. ²² Wë nöö fu di a bi lobi u dë a bedi kaa, nöö mi o manda wan hebi siki ko nëën, be a fika a bedi u koo. Nöö dee sëmbë ku ën bi ta libi dee lö libi dë, nöö mi o mbei de kisi gaan hebi sitaafu te tjika de, ee de an bia disa dee hogilibi u de naandë. ²³ Dee sëmbë dee abi di wan hati kuma hën, de tuu mi o kii puu naandë e.

Nöö te mi du sö kaa, nöö hii dee oto sëmbë u mi dee ta miti a dee köndëköndë tuu o ko sabi taa mi da di Sëmbë di ta wegì libisëmbë hatiböö ku de pakisei tuu ta luku. Nöö mi o paka hiniwan sëmbë leti kumafa i bi libi. Nöö sö mi taki e.

²⁴ Ma nöö mi abi wan oto buka fii da dee otowan u mi dë, dee an ta piki di poipoi lei u di mujëe naandë möönsö. Fa un sai dë, dee sëmbë, nöö un dë bunu e. Biga wan go lei dee lö köni u Saatan dë möönsö, dee de ta gafa ta kai gaan tjubitjubi köni. Nöö fëën mbei ma o buta na wan oto hebi a unu liba möönsö, ²⁵ möön leki fuun hoi unu seei a dee soni un abi naandë kaa go dou nöömö, u te mi toona ko.

²⁶ Nöö mi taki e, taa ee wan sëmbë wini dee soni dee ta tapa pasi dëën nöö a ta hoi go dou ku dee soni dee mi ta mandëën faa du, nöö di sëmbë naandë hën mi o da taki a dee nasiönnasiön u goonliba palalaa te dou. ²⁷ Nöö leti kumafa

mi Tata da mi taki, nöö söseei mi o toona da di sëmbë dë taki tu. Biga di Buku bi taki taa:

A o ta ko a de liba ku gaan kaakiti seei,

kuma te i naki wan doti paabi ku felu kodjo gboo booko pisipisi.

Sö di Buku taki e. Nöö sö wan kaakiti mi o da dee lö sëmbë dë tu. ²⁸ Nöö di paima di mi o da de, a o dë wan gaan waiti soni limbolimbo kuma di gaan mamate teeja di ta tja didia ko.

²⁹ Söö. Wë nöö di sëmbë di abi jesi nëen bandjajesi u jei soni, nöö be a jei andi di Akaa u Gadu ta taki da dee sëmbë u mi a dee köndëköndë e.

Sö wë mi bi kë taki da dee sëmbë u mi a Tiatila.” So Masa Jesosi fan ku mi.

3

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëen a Saadisi.

¹ Hën Masa Jesosi fan möön, a taa: “Wë nöö awaa mi o fan ku di sëmbë ta tii dee sëmbë u mi dee ta miti makandi a di köndë de kai Saadisi. I musu sikifi dëen taa:

Mi di sëmbë ta fan aki, mi abi di Akaa u Gadu di dë telutelu söndö föutu a hii fasi fëen. Mi wë ta hoi dee sëbën teeja a mi maun dendu, nöö mi ta fan ku unu aki.

Nöö mi taki e, taa mi sabi dee soni dee un ta du ala, nöö mi si fa un abi në a hii dee köndëköndë taa un dë seei kendikendi a di së u Masa Gadu soni. Sö në fuunu paaja. Ma mii sa piki unu taa wan dë sö seei e! ² Nöö un musu weki hopo seeka di bumbuu libi fuunu pikiwan di fika da unu dë eti, bifö a kaba a söso. Biga ma si di libi fuunu seei taa a dë ku telu a Gadu fesi e, kwetikweti. ³ Un musu toona pakisei dee soni de bi konda da unu a fesi, nöö un bia toona piki de baka. Ma ee nasö, mi o ko a unu leti kuma wan fufuuma ta ko a wan juu di wan o mëni, [nöö mi o kuutu unu seei].

⁴ Ma nöö fa i si mi taki dë seei, ma mi sabi taa un abi wantu sëmbë a unu dendu eti, libi u de dë seei gbelingbelin. Nöö dee lö pei sëmbë dë, mi ku de o ta waka makandi ku weti koosu a sinkii faan. Biga sö de libi fiti.

⁵ Nöö ee wan sëmbë i wini dee soni ta tapa pasi da i fii du fa Gadu kë, nöö di sëmbë dë i seei o ko feni di lö bisi dë tu. Nöö ma o kaabu i në puu möönsö a di Buku ka dee sëmbë në dë sikifisikifi dee o feni di libi u teego e. Ma mi o kai di sëmbë dë në a mi Tata ku dee basia fëen köndë tuu fesi, taa mi ku ën nama.

⁶ Söö. Wë nöö di sëmbë di abi jesi nëen bandjajesi u jei soni, nöö be a haika andi di Akaa u Gadu ta konda da dee sëmbë u mi dee dë a dee köndëköndë e.

Sö wë mi bi kë taki da dee sëmbë u mi a Saadisi.”

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sɛmbɛ fɛɛn a Filadelifia.

7 Hɛn Masa Jesosi toona fan mɔɔn, a taa: “Wɛ nɔɔ awaa mi o fan ku di sɛmbɛ ta tii dee sɛmbɛ u mi a Filadelifia. I musu sikifi dɛɛn taa:

Mi di Sɛmbɛ ta fan aki, mi dɛ apaiti da Gadu tuutuu nɔɔ na wan piki ganjan seei dɛ a mi. Nɔɔ mi wɛ abi di sɔɔtɔ a mi maun fu mi sa jabi di dɔɔ go sindo a di kɔnubangi u Kɔnu Dafiti. Nɔɔ te i si mi jabi wan dɔɔ, nɔɔ na wan sɛmbɛ o sa tapɛɛn e, nɔɔ te mi tapa wan dɔɔ na wan sɛmbɛ o sa jabi ɛn tu. Nɔɔ mi wɛ ta fan di fan aki.

8 Nɔɔ mi taki e, taa mi sabi di libi fuunu fa un ta libi naandɛ. Nɔɔ mi jabi wan dɔɔ a unu fesi di na wan sɛmbɛ sa tapa e. Biga mi sabi taa a libisɛmbɛ wojo, nɔɔ wan abi wan bɛtɛ kaakiti, ma mi ta wai ku unu. Biga dee soni u mi un bi jei, nɔɔ un ta hoi de nɔɔmɔ. Na wan daka un hai baka disa mi mɔɔnsɔ.

9 Nɔɔ fa dee Dju sɛmbɛ dɛ a unu ala ta sɔsɔ unu ta mbei de seei kuma de da dee bumbuu sɛmbɛ u Gadu apaiti dɛ, ma nɔɔ na sɔ de dɛ a Gadu wojo e. Fa i si de sai dɛ, mindisonima de dɛ, didibi seei de dɛ. Nɔɔ mi o mbei de ko saka kai a goon a unu fesi wan daka nɔɔmɔ piki taa unu wɛ mi bi lobi tei ko sɛmbɛ u mi apaiti.

10 Nɔɔ fu di un bi hoi dou ku pasensi kumafa mi bi manda unu, nɔɔ fɛɛn mbei mi o tjubi unu fu di sitaafu di o ko a hii goonliba an musu kisi unu. Mi o tjubi unu da di lɔ tɛsi dɛ.

11 Nɔɔ un haika e, dee sɛmbɛ. Abiti mɔɔn mi o ko. Nɔɔ be un hoi go dou a dee soni dee un ta piki naandɛ kaa, be na wan sɛmbɛ musu ganjan unu kisi te un lasi di hei di dɛ fuun kisi a bakaten.

12 Nɔɔ ee wan sɛmbɛ i wini dee soni ta tapa pasi da i fii du fa Gadu kɛ, nɔɔ di sɛmbɛ dɛ mi o tei buta kuma posu a di Wosu u Masa Gadu, di dɛ di Gadu u mi tu. Sɔ a o dɛ gingin tjika, te na wan daka seei de o sa puu ɛn dɛ mɔɔnsɔ. Nɔɔ mi o sikifi dii nɛ buta nɛɛn. Wan u dee nɛ o dɛ di nɛ u Masa Gadu. Wan u de o dɛ di njunjun nɛ u miseei. Wan u de o dɛ di nɛ u di kɔndɛ u mi di o kumutu a Gadu a liba ala bazia ko a goon, hɛn da di Njunjun Jelusalen. De dii nɛ dɛ tuu mi o sikifi a dee lɔ sɛmbɛ dɛ, be sɛmbɛ sabi taa de da sɛmbɛ u mi tuutuu.

13 Sɔɔ. Wɛ nɔɔ di sɛmbɛ di abi jesi nɛɛn bandjajesi u jei soni, nɔɔ be a jei andi di Akaa u Gadu ta konda da dee sɛmbɛ u mi a dee kɔndɛkɔndɛ e.
Nɔɔ sɔ mi bi kɛ taki da dee sɛmbɛ u mi a Filadelifia.”

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sɛmbɛ fɛɛn a Laodisea.

14 “Nɔɔ awaa mi o fan ku di sɛmbɛ ta tii dee sɛmbɛ u mi a di kɔndɛ de kai Laodisea. I musu sikifi manda dɛɛn taa:

Mi di Sëmbë ta fan aki, Mi da di Sëmbë ta konda dee soni u Gadu gbelingbelin söndö misi. Te mi ta fan, nöö sö nöö a dë kaa. Nöö hii dee soni dee Gadu mbei tuu fiaa, nöö a mi wanwan de kumutu. Nöö mi wë ta fan di fan aki.

¹⁵ Wë mi taki e, mi sabi hii dee libi dee un ta libi ala taa wan dë kötökötö a di së u Masa Gadu soni e. Ma nöö wan dë kendikendi tu. A bi o möön bunu da mi ee un bi dë kötökötö ee nasö un dë kendikendi. ¹⁶ Ma di un dë gbölöö sö kuma wan wata di na bunu u bebe, nöö fëen mbei mi o fula unu puu a mi buka tuwë abiti möön. ¹⁷ Biga fa un sai dë, nöö un ta mbei unu seei taa un dë guduma, un dë fa un kë, un abi hii sondi kaa. Sö un ta mëni. Ma hii fu di dë, un dë seei gaan hogihedisëmbë, penama, makisamakisa sëmbë un dë. Un dë pënëpënë söndö koosu a sinkii, un dë bookowojoma u sëmbë musu ko këë pena ku unu. Ma wan sabi sö möönsö.

¹⁸ Nöö mi o da unu wan lai aki e. Un ko a mi, ko bai tuutuu goutu di de jö a faja puu sundju te a ko gbegedee, nöö woon dë tuutuu guduma awaa. Un ko a mi ko bai limbo koosu faan fuun bisi, be wan waka pënëpënë möön. Un ko bai wojo deesi a mi fuun tuwë a wojo, nöö wojo fuunu o ko limbo fuun si sondi bunu awaa.

¹⁹ Nöö mi taki e, di sëmbë di mi lobi nöö hën mi ta gandji da ta kiijëen ku sitaafu faa musu ko bumbuu sëmbë. Nöö un biinga e, be un bia disa dee hogilibi fuunu dee un abi dë.

²⁰ Fa i si mi dë aki, mi dë taanputaanpu leti a unu dööbuka ta naki di döö fuunu nöömö. Nöö ee wan sëmbë i jei mi töngö nöö hën i jabi döö da mi, nöö mi o ko a dendu nöö mi ku i o ta njan makandi.

²¹ Nöö di sëmbë di wini dee soni dee ta tapa pasi dëen, nöö hën mi o da pasi fu mi ku ën sa sindo makandi a di könubangi u mi, leti kumafa mi bi wini dee soni bi ta tapa pasi da mi, nöö hën mi ku mi Tata ko sindo makandi a di könubangi fëen.

²² Söö. Wë nöö di sëmbë di abi jesi nëen bandjajesi u jei soni, nöö be a jei andi di Akaa u Gadu ta konda da dee sëmbë u mi a dee köndëköndë e.

Sö wë mi bi kë taki e, da dee sëmbë u mi a Laodisea.”

Sö wanlö buka Masa Jesosi manda da dee sëmbë fëen dee dë a dee köndëköndë.

4

Aki Johanisi si fa de ta begi Gadu a Gadu Köndë.

¹ Nöö hën a baka di Masa Jesosi da mi dee buka sö kaa, hën mi hopo wojo luku liba, hën mi si wan döö te ala jabijabi hoo sö. Nöö hën mi jei di wan seei töngö di bi ta fan ku mi a fesi ta piki limbolimbo kuma te de ta böö afematutu. A kai mi taa: “Ko a liba aki, nöö mi o mbei i ko sabi dee soni ku dee soni o pasa a bakaten.”

2-3 Nöo hën di Akaa u Gadu ko a mi liba wante. Nöo hën mi si wan könubangi dë ku wan Sëmbë nëen sindosindo ta koti faja seei kuma dee gaan dii djamati sitonu de ta kai jasipisi ku koonaleini. Sö di Sëmbë dë waiti tjika. Nöo mi si wan mutjama lontu di könubangi, a waiti möön hii sondi, hënseei dë kuma di djamati sitonu de kai samalagida.

4 Nöo hën mi luku möön, hën mi toona si tuwenti-a-fö könubangi möön, de lontu di fosuwan dë buta a mindi. Nöo tuwenti-a-fö tiima dë sindosindo a dee könubangi dë. Nöo fa mi si dee tiima dë, nöo de tuu dë ku weti koosu limbolimbo faan, ku goutu kaapusa a de hedi kuma könu kaapusa. 5 Nöo mi ta si di gaan könubangi a mindi dë ta koti faja seei kuma te gaangadu ta koti faja, liba ta bai, sëmëni gaangaan giinta mi ta jei ta kumutu a di könubangi naandë. Nöo hën mi luku a di könubangi fesi, hën mi si sëbën tamundu faja dë sëndësëndë ta kisi. Hën di Akaa u Gadu wë di dë telutelu a hii fasi, hën wë i si da dee faja dë e.

6 Nöo hën mi tuwë wojo luku möön hën mi si wan ze, gaan limbo soni gbededee kuma gaasi, ma a möön waiti möön gaasi. Hën seei dë a di gaan könubangi u mindi dë fesi tu.

Nöo di mi toona luku di könubangi möön, nöo hën mi si fö gaan soni, libilibi wan, lontu ën. Fa mi si de dë, nöo hii de sinkii dë ku wojo djaaa te dou, baka ku fesi tuu. 7 Nöo di fosuwan u dee libilibi soni ta djei lëun. Di u tu ta djei womi kau. Di u dii, fesi fëen dë kuma libisëmbë. Di u fö ta djei wan gbanini ta buwa. 8 Nöo hibiwan u de abi sikisi hanza, nöo kumafa u taki dë, wojo u de dë djalalaa hii de sinkii te dou a de hanza basu. Nöo fa de sai naandë, de an ta wei u gafa Masa Gaangadu möönsö. Ndeti ku didia de ta gafëen ta taki taa:

Ke Masa Gadu oo, i wanwan tö nöo dë limbolimbo söndö föutu. Masa Gadu, i wanwan tö abi hii kaakiti a mundu.

I bi dë kaa, nöo i dë fa u dë aki eti,

nöo i o dë u nöömö tu.

Sö de ta taki.

9 Nöo fa dee fö libilibi soni sai dë, nöo sö de ta gafa Masa Gadu nöömö di dë a di könubangi dë, ta hei ën ta dëen tangi. Biga hën nöo da di Gadu u teego di an o dëdë möönsö.

10 Nöo de tuwenti-a-fö tiima dee bi dë sindosindo a dee könubangi naandë, nöo deseeri ta tjökö kini ku fesi a goon a Masa Gadu fesi ta puu dee könu kaapusa u de a de hedi ta tuwë a goon nëen fesi naandë. Nöo de ta gafëen ta bigi ën, biga hën da di Gadu ta libi u nöömö. De ta taki taa:

11 Ke Masa Gadu o, i bigi.

I nöo waiti tjika fii kisi gafa e.

I wanwan fiti fii kisi hei, ku makiti a mundu o.

Biga fa i sai naandë,

nöö i wë mbei hii soni u mundu tuu.
 Nöö fu di i bi kē sō,
 nöö hën mbei i mbei de buta fa i si de sai dë.
 Sö de ta gafëen ta taki.

5

Aki ta taki u wan pampia di hebi te na wan libisëmbë

a' hati u jabi ën.

¹ Nöö di mi toona luku möön, hën mi si taa di Sëmbë di dë sindosindo a di könubangi, a abi wan pampia nëen leti maun panjanpanjan. Di pampia dë lolulolu, nöö a sikifi a dendusë ku döösë tuu. Nöö fa mi si di pampia dë, a dë palakipalaki gingin ku sëbën sitampu fu sëmbë an musu jabi ën.

² Nöö hën mi si wan gaan hebi basia u Masa Gadu Köndë ta bai basia taanga seei taa: “Ambë dë bumbuu tjika fu sa booko dee sitampu a di lolulolu pampia aki jabi ën?”

³ Ma fa di basia bai dë seei, de an feni na wan sëmbë möönsö di bumbuu tjika u jabi di pampia dë, an dë a liba ala, an dë a goonliba aki, an dë a goonbasu seei tu u de feni. ⁴ Nöö a bigi da mi tee ma saanfa u du, nöö hën mi kē te a bigi, fu di a dë taa na wan sëmbë fiti u sa jabi di pampia luku andi dë nëen dendu möönsö.

⁵ Ma nöö hën wan u dee tuwenti-a-fö tiima taki da mi taa: “Mati, na kē möön e. Kabuka. Sëmbë dë di bumbuu tjika u booko dee sëbën sitampu jabi di pampia lolu e. Hën de kai di Lëun fu di lö u Juda. Hën da di bakamii u Könu Dafiti di Gadu bi taki taa a o manda ko fu tii goonliba, nöö hën nöö sa du di soni naandë. Biga hën wini hii soni a mundu tuu kaa. Nöö kabuka e. Na kē möön.”

⁶ Nöö fa a taki dë, hën mi toona luku di kamian möön, ka de fö libilibi soni ku de tuwenti-a-fö tiima dë. Nöö hën mi si wan Sikafumii, a dë taanputaanpu leti mindi a di könubangi liba dë. Nöö fa mi si ën dë, nöö a djei da mi kuma de bi kii ën wan daka. Nöö a abi sëbën tutu nëen mindi hedi, ku sëbën wojo sii. Sö mi ta si ën. Nöö dee tutu ku dee wojo dë, de kē taki u di Akaa u Masa Gadu di dë telutelu a hii fasi, di Gadu ta manda go a hii goonliba palalaaa te dou.

⁷ Söö. Nöö hën wë di Sikafumii tei di pampia lolu di dë a di letisë maun u di Sëmbë di dë sindosindo a di gaan könubangi.

⁸ Nöö fa a tei ën dë kaa, hën dee fö libilibi soni u bi taki dë ku de tuwenti-a-fö tiima, hën de tuwë deseei a goon nëen fesi. Nöö dee tiima naandë, de tuu seei dë ku wan pei gitali a maun ta pëe, de dë ku goutu komitji a de maun tu. Nöö wan sumëë suti soni dë a dee komitji dendu di de ta tjuma da Gadu. Nöö fa i ta si di sumuku fëen ta puu nango a liba dë, nöö a ta da

i mēni u dee hia begi dee sōmēni sēmbē u Gadu bi ta begi ēn nōömō.

⁹ Nōö hēn de ta kanda wan njunjun kanda da di Sikapumii taa:

I wē bumbuu tjika u tei di pampia lolu

booko dee sitampu fēēn e.

Biga i wē de bi kii.

Ku di buuu fii i paka di paima bai libisēmbē da Gadu

kumutu a hii pei nasiön,

ku hii pei lö,

ku hii pei föluku,

ta fan hii dee peipei tōngö u goonliba tuu.

¹⁰ Nōö hēn i tja de ko buta a di Könu Tii fii basu.

I mbei de ko dē mindima ta tja libisēmbē ko a Gadu fesi.

Nōö de wē o tii di goonliba e.

Hēn di kanda dē dee tiima ta kanda.

¹¹ Nōö di juu ten dē, hēn mi ko ta jei sōmēni basia u Gadu Köndē, dusudusu milionmilion, de hai ko gidjii dē leti ka dee könubangi sai dē ku dee fö libilibi sondi, ku de tuwenti-a-fö tiima. Nōö hēn de ta wai ta piizii tee. ¹² De ta kanda ta bai ta taki taa:

I wē, di Sikapu Mii de bi kii,

I wanwan tö nōö abi di waiti tjika

fii fendi hii kaakiti u mundu,

ku hii gudu,

ku hii kōni,

ku hii taanga,

ku hii nēbai,

ku hii lesipeki,

ku hii gafa.

Sö wē i bumbuu tjika e.

Di Sikafu Mii wē de ta bigi sö e.

¹³ Nōö hēn mi toona jei hii sondi dee dē ku libi a liba ala ku dee u goonliba aki, te kisi ku dee u ze ku dee dē a goonbasu tuu. Hii de tuu ta kanda seei ta taki taa:

I di Sēmbē di dē sindosindo a di könubangi dē,

ku di Sikapumii,

un musu kisi gafa e,

ku waiti

ku nēbai

ku kaakiti fu teego.

¹⁴ Nōö fa de ta kanda dē, nōö dee fö libilibi sondi dē ta piki taki: “Aai, leti sö a dē tuu.” Nōö de tuwenti-a-fö tiima ta tuwē deseai a goon ta hei Masa Gadu di dē sindosindo a di könubangi naandē.

„Sö wan gaan soni mi si e, dee sēmbē.”

6

Aki de booko sikisi u dee sitampu.

¹ Nöo hën wē mi toona luku möön, hën mi si di Sikafumii booko di fosuwan u dee sitampu u di pampia. Nöo hën mi jei wan u dee fö libilibi sondi bai a wan taanga töngö leti kuma te liba ta bai, a taa: “Ko o! Ko!”

² Nöo fa a bai dē, hën mi si wan weti hasi leti a mi fesi dē, ku wan sēmbē neën liba. Nöo di sēmbē dē ku wan bö setiseti neën maun. Nöo hën de dēen wan winima kaapusa faa buta a hedi, nöo a nango kuma wan gaan winima faa go wini feti.

Nöo sō wē di fosuwan u dee sitampu, sō hën a bi dē.

³ Nöo hën di Sikafumii booko wan otowan u dee sitampu möön. Nöo hën mi jei wan otowan u dee libilibi sondi naandē bai taa: “Ko o! Ko!”

⁴ Nöo hën mi bia luku hën mi si wan bē hasi hēii ta ko ku wan sēmbē neën liba sindosindo. Nöo hën di sēmbē ko dou, hën de dēen wan gaan sē ufangi, nöo de dēen makiti tu faa musu go puu fii a goonliba, be sēmbē ku sēmbē musu ta feti ku deseei ta kii de na de.

Nöo sō di u tu sitampu, sō soni fēen dē.

⁵ Nöo hën di Sikapumii toona booko di u dii sitampu. Nöo hën mi jei di u dii u dee libilibi soni ta bai taa: “Ko o! Ko!”

Nöo hën mi si wan baaka hasi piöo sō, ku wan sēmbē sindosindo neën liba ku wan wegī neën maun. ⁶ Nöo hën mi jei kuma wan töngö ta piki kumutu a de fö libilibi sondi naandē dendu, a taa: “Wan pontu boon, wan daka wooko möni. Dii pontu alisi, wan daka wooko möni. Nöo un kōni ku fatu ku win e!”

Nöo sō di u dii sitampu, sō soni fēen dē.

⁷ Nöo hën di Sikafumii toona booko di u fö u dee sitampu. Nöo hën mi jei di u fö u dee libilibi sondi bai taa: “Ko o! Ko!”

⁸ Nöo hën mi bia luku, hën mi si wan oto hasi, a dē seei fökiii sō. Nöo Dēdē dē neën liba sindosindo, nöo Dēdēköndē seei ta waka neën baka ta ko. Nöo hën de da Dēdē taki taa a musu kaba wan hii pisi u dee libisēmbē u goonliba ku feti, ku hangi, ku siki, ku hogimbeti.

Nöo sō wē di u fö sitampu, sō soni fēen dē.

⁹ Nöo hën mi si di Sikafumii toona booko di u feifi u dee sitampu.

Nöo hën mi bia luku hën mi si wan begi tafa ka de ta tjuma soni da Gadu. Nöo hën mi luku a di tafa basu, nöo hën mi si wanlö hia akaa u dee sēmbē dee de bi kii, fu di de bi ta konda di buka u Gadu ta taki soni fēen da sēmbē.

¹⁰ Nöo hën dee akaa bai taanga taa: “Ke Masa oo, i di Makiti Gadu a liba, i wanwan tö nöo dē limbolimbo apaiti söndö föutu. I ta hoi di taki fii nango nöömö söndö puu buka. Wē

nöö un longi joo tan möön ufö joo kuutu dee sëmbë dee bi kii u aki, da de sitaafu?” Sö de hakisi Gadu.

¹¹ Nöö hën de da de weti koosu faan u de musu bisi. Hën de taki da de taa: “Tan ufö e. Biga wanlö oto futuboi u Gadu dë fu de musu kii fu Masa Jesosi hedi eti, kumafa de bi kii unu.” Nöö sö de piki de.

Sö wë di u feifi sitampu, sö soni fëen dë.

¹² Nöö hën wë mi si di Sikafumii booko di u sikisi sitampu. Nöö hën goonliba ko ta seki gaanfa, di sonuwojo ko dungu kankan ma a dë kasakasa kuma anakitapu. Nöö hën di libawojo ko bë hëii sö, kuma buuu. ¹³ Nöö dee teeja a gadu ala ta puu ta kai a goon gililii sö, kuma te wan gaan ventu ko ta sakwi figa ta puu njanjan ta tuwë, leti sö de ta puu ta kai. ¹⁴ Nöö mundu ala jabi seei wajaa, kuma wan soni bi tapëen hën de lola ën puu, di kamian fika hoo jabijabi.

Nöö di juu ten dë, hii dee gaan kununu a dee kami-ankamian ku dee paati dee dë a di ze dendu, de tuu go kumutu ka de bi dë, de an dë u si möön seei. ¹⁵ Nöö hii sëmbë u goonliba ta kule nango tjubi a baaku ee nasö a dee sitonu basu a dee kununu mindi. Fëëë nöö de fëëë sö. Dee könu u goonliba, ku dee hebi tiima, dee sodati hedima, ku dee guduma, dee sëmbë bi abi makiti a goonliba, dee sëmbë bi dë fiifi te kisi dee saafuma tuu, sö de tuu ta kule seei gililii nango suku kamian u de tjubi. ¹⁶ Hën de ta bai ta kai wolo ta begi dee kununu ku dee gaan sitonu fu de musu kai a de liba tapa de. Biga de an kë fu di wojo u di Sëmbë di dë sindosindo a di könubangi a liba ala musu kai a de sinkii. Söseei de an kë u di hatiboonu u di Sikafumii musu kai a de liba tu. ¹⁷ Biga di gaan kuutudaka u Gadu faa puu hatiboonu a libisëmbë liba, nöö hën wë dou dë e, nöö ambë sa tja di soni dë?

Nöö sö wë di u sikisi sitampu, sö soni fëen dë e, dee sëmbë.

7

Aki ta taki sondi u 144.000 sëmbë dee kisi di sitampu

u Gadu a de mindifesi.

¹ Nöö a baka fëen möön, nöö hën mi si fö basia u Masa Gaangadu köndë, de dë taanputaanpu a dee fö huku u di goonliba. Fa de sai naandë, nöö de ta tapa de fö ventu fu de an musu böö ko a di goonliba möön. De an musu böö ko a tela, de an musu böö go a ze, de an musu böö a dee pau hedi möön tu.

² Nöö hën mi toona luku a di së u sonu kumutu ala, hën mi si wan oto basia u Gadu Köndë ta subi ta ko zuuu sö, kuma te sonu ta booko ta ko. Nöö fa mi si di basia ta ko dë, nöö a dë ku wan soni nëen maun faa maaka sëmbë buta di sitampu u di libilibi Gadu a de.

Nöö hën a bai da dee oto fö basia dee bi kisi di makiti u de sa tapa di ventu ta poi di goonliba ku di ze. ³ A taki da de taa: “Un tan ufö e! Wan du hogi a di goonliba eti, na a tela, na a di ze, na a dee pau hedi tu. Biga u musu naki sitampu a dee futuboi u Gadu mindifesi ufö.”

⁴ Nöö hën de naki di sitampu da de te de kaba. Nöö dee sëmbë dee kisi di sitampu naandë, nöö mi jei un mëni de dë. De dë 144.000 sëmbë kumutu a dee tuwalufu lö u Isaëli:

⁵ a di lö u Juda, 12.000

a di lö u Lubëni, 12.000

a di lö u Gati, 12.000

⁶ a di lö u Asë, 12.000

a di lö u Nafutali, 12.000

a di lö u Manase, 12.000

⁷ a di lö u Simion, 12.000

a di lö u Leifi, 12.000

a di lö u Isakali, 12.000

⁸ a di lö u Zebulon, 12.000

a di lö u Josëfu, 12.000

a di lö u Benjamin, 12.000.

Dee sëmbë dee kisi di sitampu naandë, nöö sö de hia tjika.

Aki Johanisi ko si wanlö

gaan hia sëmbë möön.

⁹ Nöö hën mi bia luku a di së ka di könubangi dë möön, hën mi si wanlö gaan hia sëmbë dë taanputaanpu a di Sikafumii fesi. De hia tee sëmbë an tjika u konda de. Nöö de dë sëmbë dee kumutu a hii pei nasiön, ku hii pei lö, ku hii pei föluku, ta fan hii dee peipei tōngö u goonliba tuu. Nöö de dë bisibisi ku weti djapona faan, nöö de dë ku palo maun a de maun ta wai da di Sikafu Mii.

¹⁰ Nöö hën wë de bai taanga, taa:

Aai o, Masa Gaangadu,

i wë da di Gadu fuu,

di dë sindosindo a di könubangi,

nöö a ju ku di Sikafumii wë

hii heepi ta kumutu ta ko a u libisëmbë aki e!

Nöö sö de bai.

¹¹ Nöö hën mi si dee basia u Masa Gadu Köndë, de dë taanputaanpu gbitii lontu hii di kamian dë ko kai, ka dee tiima ku dee fö libilibi soni ku di könubangi sai dë. Nöö de ta tuwë deseei a di könubangi fesi ka Masa Gadu dë sindosindo. De ta kai ku fesi a goon ta bigi Gadu ta lesipeki ën taa:

¹² “Aai Masa Gadu,

i wanwan tö nöö musu feni gafa,

ku nëbai,

ku köni,

ku tangi,
 ku lesipeki,
 ku makiti ku hii kaakiti a mundu.
 I wanwan nöö abi de fu teego nöömö.

A tan sö.”

¹³ Nöö hën wan u de tuwenti-a-fö tiima naandë hakisi mi taa: “Wë dee sëmbë dee dë ku weti koosu faan a sinkii dë, ambë da de, mati? Unsë de kumutu ko aki?”

¹⁴ Nöö hën mi piki ën taa: “Wë nönö mati, ma sabi soni u de. Ma a kandë i, i sa sabi.”

Hën a piki mi taa: “Söö. Wë mati, dee sëmbë i si naandë, de pasa di gaan hogi sitaafu söndö bia baka disa Gadu. De wë da dee sëmbë bi tei di paima di di Sikafumii bi paka da de, di a dëdë tuwëen buuu a goon. Hën wë mbei i si de ko dë limbolimbo faan sö.

¹⁵ “Nöö hën mbei tu de sa taanpu a di könubangi u Masa Gaangadu fesi dë ta dini ën ndeti ku didia, leti ka i si a dë a di Wosu fëen naandë. Nöö hënseei wë o tjubi de e, fu soni an musu du de möön. ¹⁶ Hangi seei an o kisi de möön, dëwata an o kisi de möön tu, sonu an o tjuma de. Na wan taanga kendi seei de o fii möön a mundu. ¹⁷ Biga di Sikafumii di i ta si a di könubangi dë, nöö hën o kiija de ta tja de kumafa wan bumbuu sëmbë ta kiija sikafu. Nöö a o ta tja de go ka de sa bebe di wata di ta da libi u teego. Nöö Masa Gadu seei o feki di wojowata puu a de wojo fu de an musu këë möön a mundu.”

Nöö sö wë di tiima dë fan ku mi e.

8

Aki de booko di u sëbën sitampu.

¹ Nöö hën di Sikafumii booko di u sëbën sitampu fu di pampia lolu awaa. Nöö hën mundu ko dë piiii sö wan hii hafu juu langa. Na wan soni seei i ta jei di ten dë möön.

² Nöö hën mi bia luku, nöö hën mi si sëbën basia u Masa Gadu Köndë, dee hebiwan seei dee ta taanpu a Gadu fesi. Nöö hën de da de sëbën tutu, hiniwan ku fëen.

³ Hën mi luku, hën mi si wan oto basia möön ku wan goutu paabi nëen maun, nöö a di lö paabi dë de ta tjuma sumëë suti soni da Gadu.

Hën di basia waka go a di goutu tafa ka de ta tjuma soni da Gadu a di könubangi fesi dë. Nöö di a go dou, hën de dëen wanlö hia sumëë suti soni faa musu tjuma a di tafa liba da Gadu, mökisi ku dee begi u dee sëmbë u Gadu. ⁴ Nöö dee begi ku di sumuku u dee sumëë suti soni ta mökisi makandi ta subinango te a Masa Gadu fesi a liba ala.

⁵ Nöö hën di basia dë tei faja a di begitafa hën a lai ën a di goutu paabi te a fuu, nöö hën a vindëen tuwë go a goonliba.

Nöö di juu dë, liba ta koti faja hwaihwai, kamian ta bai gbalalala ta giinta gililili, goonliba ta seki.

Aki fö u dee basia u Gadu böö dee tutu u de.

⁶ Nöö hën de sëbën basia ta seeka fu de böö dee tutu u de.

⁷ Nöö hën wan u de böö di fëen tutu. Nöö hën mi si ëisi logologo kuma tjumbu mökisi ku faja ku nöngö, ta kumutu a liba ta kai. A dë kuma sëmbë ta hiti de ta ko a goonliba. Nöö hën wan hii pisi u goonliba ku pau fëen ku uwii fëen tuu tjuma kaba a sösö fiaa.

Nöö sö wë a pasa di de böö di fosu tutu.

⁸ Nöö hën baka u di dë, hën di u tu basia böö di fëen tutu. Nöö hën mi si wan gaan gindi soni kuma gaan kununu sö ta kisi faja gililii. Hën de tei ën hiti go a ze dendu djuvuu, nöö hën wan hii pisi u di ze bia ko buuu hëii sö. ⁹ Nöö wan hii së u dee soni dee ta libi a di ze dëdë kaba a sösö fiaa, söseei sëmëni u dee sipi bi dë a di ze kaba a sösö tu.

Nöö sö wë a pasa di de böö di u tu tutu.

¹⁰ Nöö hën di u dii basia böö di fëen tutu. Nöö hën mi si wan gaan teeja kumutu a liba, ta kisi faja gililii sö ta ko. Hën a kai go a wan hii pisi u dee lio te kisi ku dee kiikihedi. ¹¹ Nöö di teeja naandë hën wë de ta kai Bita. Nöö fa a kai dë, nöö wan hii së u dee wata u goonliba ko bita tee, nöö sëmëni hia sëmbë dëdë fu di de bebe di wata dë hedi.

Nöö sö wë a pasa di de böö di u dii tutu.

¹² Nöö hën di u fö basia böö di fëen tutu. Nöö hën wan soni pasa ku di sonu te wan hii pisi fëen ko dungu kankan, an ta sëndë möön. Söseei wan hii pisi u di libawojo ku wanlö hia teeja ko dungu pii. Nöö dee soni dë wë mbei wan hii pisi u didia ku wan hii pisi u ndeti an abi na wan piki limbo möön seei.

¹³ Nöö fa mi ta luku dë, nöö hën mi si wan gbanini ta buwa ta lontu, mi jei a bai kai dii buka olo taa: “Mi bai helu oo, mi bai helu! Mi bai helu da dee sëmbë ta libi a di goonliba aki, fu de dii tutu dee fika dee dee basia musu böö eti. Biga dee soni dee o pasa dë, nöö de hogi poi.” Nöö sö mi jei di gbanini bai.

9

Aki Johanisi si wanlö hogi atiti.

¹ Nöö hën di u feifi basia böö ën tutu, nöö hën mi si wan teeja di bi kumutu a liba kai a goonliba. Nöö di teeja naandë, de dëen di söötö di ta jabi di döö u di baaku di na abi goon. ² Nöö di a jabi ën, nöö hën mi si sumuku ta kumutu nëen gbitii sö kuma te soni ta tjuma a wan gaan onfu dendu. Nöö fa a ta puu sumuku dë, nöö te i hopo wojo luku liba ja sa si sonuwojo möön, na gaangadu seei i sa si. Sö di sumuku degi tjika.

³ Nöö hën mi si wanlö soni kuma gaan atiti ta kumutu gililili a di sumuku dendu naandë ta buwa ta paaja a goonliba. Nöö hën de da dee atiti poosian leti kuma kukutulabu. ⁴ Nöö de bai de taa de an musu njan dee ahun u goon, de an musu kai a pau hedi njan dee pau wiwii, de an musu njan na wan kuwakuwa uwii u goonliba. Ma dee sëmbë dee an abi di maaka u Gadu a de mindifesi, nöö de de musu njan. ⁵ Ma nöö fa de o go njan de dë, nöö de an musu njan de kii, ma de musu sitaafu de nöö. Biga te de njaan i gbalau sō, nöö a o ta hati i seei leti kuma te kukutulabu njaan i. Nöö feifi liba longi de o sitaafu libisëmbë a di lö fasi dë. ⁶ Nöö di juu dë, sëmbë o ta kai dëdë ta suku ën te de wei, dëdë o kule go tjubi da de.

⁷ Nöö fa mi si dee atiti dë, de djei hasi dee dë kabakaba këëë u go a feti. Nöö de dë ku wan goutu kaapusa a de hedi kuma könu kaapusa, nöö fesimindi u de dë kuma libisëmbë. ⁸ Nöö di uwii u de a de hedi, nöö a dë leti kuma mujëë uwii ma tanda u de dë kuma di mbeti de kai lëun tanda. ⁹ Nöö hatimindi u de dë ku felu djakiti. Nöö te de ta buwa, nöö dee hanza u de ta giinta kuma wanlö gaan hia hasi ku dee wagi u de ta kule nango a feti. ¹⁰ Nöö labu u de dë kuma di u kukutulabu, nöö nëën di poosian u de dë. Ku ën de ta suti sëmbë ta sitaafu de feifi liba longi.

¹¹ Nöö fa dee atiti sai naandë, nöö de abi wan könu. Hën da di basia u di baaku di na abi goon naandë. Nöö hën abi taki a de liba. Nöö di könu abi wan në, a Dju tōngö de ta kai ën Abadon, ma nöö a Giiki tōngö de ta kai ën Apolion. „Dee në kë taki “Di sëmbë di ta poi soni ta kaba a sösö”.”

¹² Söö. Nöö di fosu wan u dee helu di di gwanini bi bai hën di dë, nöö a fika tu helu eti u ko.

Aki di u sikisi basia böö ën tutu.

¹³ Nöö hën di u sikisi basia böö hën tutu, nöö hën mi jei wan tōngö kumutu a dee fö huku u di goutu tafa a Masa Gadu fesi naandë, ka de ta tjuma sumëë suti soni dëën. ¹⁴ A ta fan ku di basia di böö di tutu naandë taa: “Dee fö basia dee dë taitai a di gaan lio de kai Efaata, nöö fii lusu de e.”

¹⁵ Nöö hën de lusu dee basia. Nöö fa de lusu de dë, nöö de bi dë kabakaba këë kaa ta luku di jaa ku di liba ku di wiki ku di daka ku di juu faa dou, be de hopo go kii wan hii gaan pisi u dee sëmbë u goonliba. ¹⁶ Nöö mi jei fa dee sodati u de hia tjika e. De dë tuhōndö-miliön sodati.

¹⁷ Nöö fa mi ta si dee soni aki sō, nöö mi si di bisi u dee sodati ku di bisi u dee hasi u de. De tuu ta bisi felu djakiti bë, ku baau, ku kooko. Nöö dee hasi hedi dë leti kuma lëun, nöö faja ku sumuku ku wan gaan tingitingi soni de kai zuwalufu ta kumutu a de buka dendu. ¹⁸ Nöö dee soni ta kumutu a de

buka dē, hogi soni fu mundu de dē e. Biga di faja ku di sumuku ku di zuwalufu siki wan hii gaan pisi u goonliba sēmbē kii pii.

¹⁹ Nöo di poosian u dee hasi an dē a de buka nöo e, ma a dē a de labu tu. Biga di labu u de abi buka leti kuma sindeki nöo ku ěn de ta njan sēmbē.

²⁰ Ma nöo fa i si dee hogi dē ta kii sēmbē seei, ma dee sēmbē dee fika an ta disa dee soni de ta dini möönsö. Dee soni dee ta ko a sēmbē liba, ku dee pindigadu dee de ta mbei ku goutu, soofu, köpö, sitonu, nasö pau, de tuu de ta begi eti. Fa dee soni de ta begi sai dē, de an sa si soni, de an sa fan ku de buka, de an sa jei soni ku de jesi, de an sa waka ku de futu, ma eti seei dee sēmbē sai dē ta begi de nango nöömö. De an ta disa möönsö. ²¹ Söseei de an ta disa sēmbē u kii möönsö tu, de ta du dee tofu wooko u de nango nöömö, de an ta disa di puta libi u de möönsö, de an ta disa soni u fufuu. Sö dee lö sēmbē dē abi taangajesi tjika.

10

Aki wan hebi basia u Gadu ko ku wan piki pampia.

¹ Nöo hēn mi si wan oto basia, gaan makiti wan, kumutu a Masa Gadu Köndē ta bazia zalalala ta ko a goon. Fa a ko dou naandē, nöo a bisi wan soni kuma bundji sö, nöo wan mutjama dē nēen hedi. Nöo fesi fēen ta koti faja kuma sonuwojo, nöo panteja fēen dē hēi sö kuma faja posu. ² Nöo a dē ku wan piki pampia nēen maun jabijabi. Nöo fa a saka ko dou dē, hēn a taanpu djam sö, letisē futu fēen dē te a ze, töötösē futu fēen dē te a tela liba. ³ Nöo hēn a bai taanga, leti kuma te lēun ta bai. Nöo fa a bai dē, nöo hēn dee sēbēn bai fu liba ala tuu ta giinta ta piki.

⁴ Nöo di mi jei dee soni dee sēbēn bai ta taki, nöo mi bi kē sikifi de. Ma nöo hēn mi jei wan tōngö a liba fan ku mi taa: “Nönö womi, na sikifi dee soni dē e. De musu fika tjubitjubi a i dē.”

⁵ Nöo di basia di mi si dē, di bi taanpu ku wan sē futu a ze ku wan sē futu a tela, nöo hēn wē a hopo leti maun fēen a liba a Masa Gadu fesi. ⁶ Di Gadu di ta libi u teego di mbei liba ku goon ku di ze ku hii dee soni dee dē a de tuu, nēen fesi a hopo maun. Nöo hēn a kai Masa Gadu nē djula taa: “Di juu dou! ⁷Te di u sēbēn basia böö di fēen tutu, nöo di tjubitjubi soni di Masa Gadu bi konda da dee futuboi fēen a fesi, dee tjabukama, nöo hēn wē o ko pasa ku telu awaa.” Sö di basia taki.

⁸ Nöo hēn mi toona jei di tōngö di bi kumutu a liba ala möön. A taki da mi taa: “Haika e. Ja si di piki pampia di dē jabijabi a di basia maun dē nö? Go tei ěn nēen.”

⁹ Nöo hēn mi waka go taanpu a di basia fesi, hēn mi hakisi ěn faa da mi di pampia.

Hën a taki da mi taa: “Antoobi. Tei ën, nöö i njan mën e. Nöö te i njan mën, nöö a o suti a i buka kuma höniwata, ma te i guli ën go a i bëë, nöö a o ko bita da i.”

¹⁰ Nöö hën mi tei di pampia nöö hën mi njan mën. Nöö a pasa leti kumafa di basia bi taki da mi tuu. Biga fa mi njan mën dë, nöö a suti seei a mi buka kuma höniwata, ma di mi guli ën go a mi bëë nöö a ko bita.

¹¹ Nöö hën di basia fan ku mi möön taa: “Haika e. Masa Gadu o lei i sömëni soni eti dee o pasa ku dee könükönu, ku dee nasiönnasiön, ku hii pei sëmbë dee ta fan dee töngötöngö u goonliba. Nöö te a lei i dee soni, nöö joo ta konda de tuu da sëmbë e.” Nöö sö di basia fan ku mi te a kaba.

11

Aki ta taki u tu sëmbë Gadu o manda ko fu taki soni dëën.

¹ Söö. Nöö hën de da mi wan langa soni kuma baluma sö u maaka soni. Nöö hën de taki da mi taa be mi maaka di Wosu u Masa Gadu ku di köpö begitafa di de ta tjuma soni da Gadu tu. Nöö hii dee sëmbë dee dë a di Wosu ta begi, mi musu konda de te mi kaba un mëni de dë. ² Ma an dë u mi pena maaka di djai dendu ka di Wosu dë, biga di dë o dë u dee sëmbë dee an dë u Gadu ufö. Nöö fa de o da de di kamian dë, nöö de o sai dë a di köndë u Gadu ta du hogi soni te dou föteni-ku-tu liba longi. Sö de taki da mi.

³ Ma nöö hën de toona taki da mi taa tu sëmbë o ko naandë bisibisi ku djodjo a de sinkii, ₁ nöö di bisi u de, hën ta lei fa dee hogilibi u dee sëmbë u goonliba ta tjika de ₂. Nöö fa de o ko naandë, Gadu o da de kaakiti u de kisi fan nëën ta konda da sëmbë hii dee föteni-ku-tu liba dë. ₃ Hën da dii jaa ku hafu. ₄ Sö de taki da mi.

⁴ Wë de tu sëmbë ta konda soni u Gadu dë, nöö de wë da de tu oleifi pau e, ₁ di di fesiten tjabukama u Gadu de kai Sakaliasi bi taki ₂. Nöö de da de tu tamundu faja tu, dee ta dë taanputaanpu a Masa Gaangadu fesi nöömö, di Gadu di abi di goonliba aki. ⁵ Nöö fa dee sëmbë o ko ta konda soni u Gadu dë, nöö ee wan sëmbë i kë du de hogi nöö wantewante faja o kumutu a de buka dendu ko tjuma i kii puu dë. Hiniwan sëmbë kaa di o kë pooba fu du hogi ku de, nöö a di wan seei fasi dë nöö de o dëdë.

⁶ Nöö fa de tu sëmbë u Masa Gadu o ko dë, de o ko ku gaan makiti e, ₁ kuma dee fesiten tjabukama u Gadu ₂. Biga de o sa tapa tjuba be an musu kai hii di ten di de ta kisi fan a Gadu ta konda soni da sëmbë naandë. Nöö de o abi makiti tu u mbei hii wata bia ko gadjabia. De o abi makiti u de mbei hii sootu pei hogi paaja go a sëmbësëmbë so hesi kumafa de kë.

⁷ Ma nöö a baka u di de o kaba dee fan u de dë, nöö wan gaan taku mbeti, hogi wan, o kumutu a di baaku di na abi

goon naandë dendu, nöö a o ko feti ku de te a wini de, nöö a o kii de. ⁸ Nöö fa a o kii de dë, nöö dee dëdë sinkii u de o fika a sitaati gindigindi dë, leti a di gaan köndë naandë ka i si de bi manda di Masa u de go kii a lakpa pau. Fa dee sëmbë u Jelusalen sai dë, de hogi tee sëmbë ta kai di köndë u de Sodom ee nasö Egepiti köndë, sö de hogi tjika.

⁹ Nöö fa i si di mbeti o ko kii de tu sëmbë u Gadu dë, nöö hii dee nasiönnasiön sëmbë u goonliba tuu o ta si de dëdëdëdë a goon naandë. Hii dii daka ku hafu longi sinkii u de o dë a goon. Na wan sëmbë o da pasi u de bei de puu naandë möönsö. ¹⁰ Nöö di juu ten dë, dee sëmbë u goonliba o ta wai te na soni u di dëdë dee sëmbë naandë dëdë. De o ta mbei piizii ta manda soni da de na de a dee kamiankamian. Sö de o ta wai tjika e, biga de tu tjabukama u Gadu dee bi ta da de sitaafu sö, nöö de dëdë.

¹¹ Ma nöö a baka u de dii daka ku hafu dë, nöö Masa Gaangadu o da de böö ku libi baka e, nöö de o hopo taanpu a pë. Nöö hii dee sëmbë dee bi si de taa de bi dëdë, nöö hati u de o latja.

¹² Nöö di juu dë, de o jei wan taanga bai kumutu a liba ala kai de taa: “Un subi ko a liba aki.” Nöö de o ta hopo nango zaaa a wan bundji dendu te de go pii. Nöö hii dee felantima u de tuu o ta luku de diin, fa de ta hopo nango a liba dë. ¹³ Nöö di juu naandë, goonliba o ta seki gidigidi tee nöö wan hii pisi u di köndë o booko kai holou. Nöö sëbën dusu sëmbë o dëdë u di seki di goonliba o seki naandë.

Nöö dee sëmbë dee fika dee di seki u di goonliba an kii, nöö de o ko fëëë gaanfa seei, nöö de o bia ta hopo Masa Gadu në awaa, di Gadu di ta dë te a hei ala.

¹⁴ Söö. Wë nöö di u tu helu hën di dë e, nöö di u dii ta ko awaa.

Aki di u sëbën basia u Gadu

böö hën tutu.

¹⁵ Nöö hën di u sëbën basia u Masa Gaangadu köndë böö di fëën tutu awaa. Nöö hën mi ta jei sömëni töngö ta piki taanga a liba ala. De taa:

Aai o, awa ufö goonliba kumutu a dee könu u goonliba maun e,

nöö hën a ko a di Tii u Masa Gadu,

ku di Könu fëën de kai di Keesitu di a bi paamusi u.

Hën o dë Könu fu nöömö,

Di Tii fëën an o kaba möönsö a mundu.

¹⁶ Sö de ta bai. Nöö de tuwenti-a-fö tiima dee bi dë sindosindo a dee könubangi lontu di gaan könubangi u Masa Gaangadu naandë, nöö de ta tuwë deseei a goon ta tapa fesi ta bai Masa Gaangadu në ¹⁷ taa:

Aai Masa Gaangadu,

i wē da di Gadu di abi hii makiti.
 I bi dē kaa,
 nōō i dē te kisi fa u dē aki eti. Aai.
 Nōō u da i tangi o,
 Biga awaa i ko ku di gaan kaakiti fii,
 fii tii goonliba ku telu awaa.
 Awaa joo seti di kōnutii fii.
¹⁸ Dee peipei nasiōn u goonliba,
 hati u de bi ta boonu ku i.
 Ma awaa ufō i seei hati o ko boonu ku de awaa.
 Biga di juu fii kisi
 fii musu kuutu dee dēdē sēmbē.
 Di juu kisi fii paka dee futuboi fii,
 dee tjabukama ku dee sēmbē fii dee bi ta hopo i nē,
 lagiwan ku heiwan tuu.
 De tuu o kisi di paima u de awaa.
 Dee sēmbē dee bi poi di goonliba fii kaba a sōsō,
 nōō awaa juu fii kisi fii poi de kaba a sōsō tu.
 Sō de tuwenti-a-fō tiima ta taki.

¹⁹ Nōō fa u mbei dē, nōō hēn di Wosu u Masa Gaangadu a liba ala jabi hoo, nōō nēen dendu i sa si di Kēdē di bi dē a di Wosu u Gadu a goonliba aki. „Nēen dendu de bi ta hoi di buka di Gadu bi mbei ku libisēmbē, di de bi ta booko nōōmō.” Di juu dē, nōō gaangadu ta koti faja hwaihwai, goonbasu ta giinta, liba ta bai, goonliba ta sekī ta jabi. Nōō ēisi pisi logologo ta kumutu a liba ta kai a goon gulululu.

Nōō sō mi si e, dee sēmbē.

12

Aki ta taki u wan mujēē

ku wan hogi kaima.

¹ Wē nōō hēn baka u di dē hēn mi si wan maaka, gaan foombo wan, a liba ala. Mi si wan mujēē bisibisi ku sonu a sinkii, nōō di libawojo dē nēen basufutu. Nōō a dē ku wan kōnu kaapusa nēen hedi, nōō di kaapusa dē ku tuwalufu teeja.
² Nōō fa mi si di mujēē naandē, a dē ku bēē. Nōō juu fēen kisi faa pai, bēē ta njan mēn te a ta kai olo seei.

³ Ma nōō hēn mi toona si wan oto soni a liba dē mōōn kuma maaka. Mi si wan gaan gindi kaima bē hēi sō. A dē ku sēbēn hedi ku teni tutu. Nōō hiniwan u dee hedi fēen dē bisibisi ku kōnu kaapusa. ⁴ Nōō ku di labu fēen a feki wan hii pisi u dee teeja a liba ala puu tuwē ko a goonliba. Nōō fa di kaima sai dē, a dē leti a di mujēē fesi dē, setiseti pii ta watji ēn fu te a pai di mii tuwē a goon, nōō a feni ēn njan puu dē.

⁵ Nōō te wan pisi hēn di mujēē pai di mii tuu. A dē wan womi mii. Ma nōō di a pai ēn tuwē a goon, nōō hēn de kisi di

mii tei wante tja go da Masa Gadu ka a dē nēen kōnubangi ala sindosindo. Biga di Mii naandē, hēn o tii hii goonliba ku wan gaan kaakiti, leti kuma te wan felu ta naki doti paabi booko pispisi. Sō di tii fēen o hebi tjika.

⁶ Ma nōo di mujēē, hēn a kule go te a wan sabana kamian di Gadu bi seeka dēen faa musu ta tjubi ta kisi sōlugu wan-dusuku-tu-hōndō-ku-sikisiteni-daka longi. 〔Hēn da dii jaa ku hafu.〕

⁷ Nōo hēn mi luku a Masa Gadu Kōndē ala mōon, nōo hēn mi si wan gaan feti hopo ala. 〔Di gaan hedibasiasia u Masa Gadu Kōndē de kai,〕 Mikaēli ku dee basia fēen go feti ku di gaan kaima. Nōo hēn di gaan kaima ku dee basia fēen ta feti baka.

⁸ Nōo hēn de ta feti teee, ma nōo di gaan kaima an wini, biga an taanga tjika. Nōo di hēn ku dee basia fēen lasi kaa, nōo de an da de pasi u de tan a Gadu Kōndē ala mōon e. ⁹ Biga de kisi de vinde puu ala tuwē go a goon.

Wē nōo di gaan bē kaima i si dē, hēn wē da di didibi e, Saatan seei, di ta ganjan sēmbē a hii di goonliba. Hēn wē de wini sō e. De hiti ēn ku dee basia fēen tuu tuwē go a goonliba gbolo.

¹⁰ Nōo hēn mi jei wan taanga tōngō sō kumutu a Gadu Kōndē taa:

Aai, u bōo e.

Awa u si di heepi u di Gadu fuu

fa a bigi tjika.

U ko si di gaan kaakiti fēen di a abi. Aai.

Awa di Tii fēen o paaja a mundu awaa.

Nōo woo ko si di Kōnu fēen di a bi paamusi faa da u,

fa a abi taki tjika.

Biga di kōnkuma an dē a liba aki mōon e.

Fa a bi dē aki, a bi ta sei dee otowan fuu da Gadu ndeti ku didia,

nōo awa de vindēen puu aki tuwē go a goon.

¹¹ Nōo ku dii soni wē dee sēmbē u Gadu wini di kōnkuma dē e.

De wini ēn ku di buuu u di Sikafumii di a bi dēdē tuwē da de.

Nōo de wini ēn fu di de bi ta piki nōomō taa de ku di Sikafumii nama.

Nōo de wini ēn tu fu di de an bi ta fēēē u de dēdē fu di Sikafumii hedi.

Ku de dii soni dē wē de wini di kōnkuma.

¹² Wē nōo Gadu Kōndē, ku un dee sēmbē dē nēen tuu, un wai e!

Aai, un piizii seei.

Biga u bōo u di hogi dē.

Ma helu u di goonliba ku di ze,

biga di didibi saka ko a unu awaa.

Nōo fa a saka ko dē, a ko ku taanga hatiboonu,

biga a sabi taa ten fēen ko sati.

Sō mi jei di tōngō bai taki.

¹³ Nöo hën di di gaan kaima ko si sö taa de hiti ën puu a liba ala, nöo hën a seti kule ku di mujëe di bi pai di mii. ¹⁴⁻¹⁶ Ma nöo di juu ten dë, hën Gadu da di mujëe hanza kuma wan gaan gbanini sö, faa sa buwa go tjubi a di sabana kamian di Gadu bi seeka dëen.

Nöo di di kaima si taa di mujëe nango, nöo hën a ta puu wan gaan hia wata nëen buka ta tuwë nango nëen baka djululu kuma wan lio ta kule faa musu kisi ën kii kaba a söso. Ma nöo goonliba heepi di mujëe. Biga a jabi hoo bebe di wata fiaa, an kisi di mujëe möönsö.

Nöo hën di mujëe buwa go te a di sabana dendu, nöo ala a go fika hii de dii jaa ku hafu longi, ka di kaima an sa dou nëen.

¹⁷ Nöo hën di di kaima si taa wë nönö, an sa kisi di mujëe möönsö, nöo hati fëen boonu te na soni. Hën a taa: “Mi o go buta ku dee oto mii fëen awaa.” Nöo dee oto mii fëen, de da dee sëmbë dee ta piki Gadu buka ta hoi a dee lei u Jesosi dee a bi konda da de.

¹⁸ Nöo hën wë di bë kaima go dë a di gaan ze bandja ala pii ufö.

13

Aki ta taki u wan mbeti di kumutu a ze.

¹ Söö. Nöo hën wë mi toona si wan oto mbeti möön kumutu a ze, hënseei dë ku sëbën hedi ku teni tutu tu kuma di kaima möön. Nöo dee tutu fëen tuu dë ku kõnu kaapusa, nöo hiniwan u dee hedi fëen dë ku gaan hogi në sikifisikifi ta kosi Masa Gaangadu ta söso ën. ² Nöo di mbeti aki, fa mi si ën dë, sinkii fëen dë pëndëpëndë kuma takumbeti, ma futu fëen degi kuma di hogi mbeti de kai “beer”. Nöo buka fëen djei lëun. Nöo sö di mbeti naandë dë e.

Nöo di gaan kaima u bi taki soni fëen dë, a da di mbeti aki gaan kaakiti e. Biga a dëen di kõnubangi fëen faa musu sindo, hën a dëen gaan taki a sëmbë liba.

³ Nöo fa mi si di mbeti dë, nöo a bi kisi wan gaan makei a wan u dee hedi fëen. A bi fika piki nöo a dëdë, ma fa u dë aki sö nöo a toona ko bunu gbelingbelin baka. Nöo di soni dë bigi seei da hii sëmbë u goonliba, fu di a dë taa di mbeti dë kisi sö wan makei ma a kula ko bunu. Hën de tuu ko ta waka nëen baka. ⁴ Nöo de tei hën ku di gaan kaima tuu kuma gadu u de de ta begi, biga di kaima hën bi da di mbeti naandë taki. De taa: “Ambë seei dë a goonliba kuma di mbeti aki? Jee? Ambë seei sa hopo taa i nango feti ku ën?” Sö de ta taki ta gafa di mbeti.

⁵ Nöo fa di mbeti dë sai dë, nöo hii föteni-ku-tu liba longi a feni pasi faa ta njan buka ta taki gaangaan taki ta söso Masa Gaangadu. Hii de dii jaa ku hafu dë a abi taki a sëmbë liba tu ta tii de. ⁶ Nöo a ta jabi buka ta fan takutaku fan ta tuwë ta kosi

Masa Gadu ku di kamian ka a sai dē, te dou ku hii dee sēmbē dee ta dē nēen kōndē tuu a ta kosi. Sō a ta du nōömō.

⁷ Nōō a ta feni pasi tu faa feti ku dee sēmbē u Gadu wini de. Fa a sai dē, nōō a feni taki a hii sēmbē u goonliba liba, a hii pei nasiōn, ku hii pei lō, ku hii pei fōluku dee ta fan dee peipei tōngō u goonliba, de tuu ko dē nēen basu. ⁸ Nōō hii de tuu tei ēn kuma gadu u de de ta begi, ma boiti dee sēmbē dee nē dē sikifisikifi a di Buku u di Libi u Teego. Nōō di Buku dē, di Sikafumii di bi dē u de kii fu sensi Gadu mbei goonliba, hēn abi ēn.

⁹ Wē nōō ee wan sēmbē i abi jesi u jei soni, nōō be i haika e. ¹⁰ Ee wan sēmbē de kisi i buta a sitaafu 〔fu di ja begi di mbeti naandē hedi, nōō ja a' kōni fēen,〕 be de du sō nōō. Ee a kai da i fu de musu kii i ku sē ufangi 〔fu di ja begi di mbeti,〕 nōō be de kii i nōō. Nōō fa u ta fan aki, nōō a dē fanōudu u dee sēmbē u Gadu musu abi taihati ku gaan futoou a Masa Gadu liba nōömō.

Aki ta taki u wan mbeti di kumutu a goonbasu.

¹¹ Sōō. Nōō hēn mi toona si wan oto mbeti mōōn, ma disi, a goonbasu hēn a kumutu. Nōō a abi tu tutu kuma wan sikafu mii, ma a ta fan leti kuma di hogi kaima. ¹² Nōō fa disi ko aki, nōō a ko ku hii di taki di di oto mbeti u bi taki dē abi. Biga a ta wooko dēēn. Nōō hēn wē a buta ku hii sēmbē tuu taa de musu ta begi di fosu mbeti nōömō, di bi kisi makei nēen hedi dē.

¹³ Nōō di njunjun mbeti aki, nōō a ta du sōmēni foondo-foondo soni e. A ta kai faja kumutu a liba ta puu ta kai a goon a hii lanti fesi.

¹⁴ Nōō fa a ta heepi di fosu mbeti ta du dee foondo wooko naandē, nōō ku de a ta ganjan sēmbē u goonliba. Biga a buta de u de mbei wan pindi te de kaba da di fosu mbeti di bi abi di makei nēen hedi. ¹⁵ Hēn a kisi wan gaan kaakiti faa musu da di pindi bōō faa sa ta bōō, nōō di a du sō, nōō hēn di pindi ko ta fan.

Nōō hēn di mbeti ta duwengi hii sēmbē taa de musu ta gafa di pindi ta begi ēn kuma gadu. Ee wan sēmbē ja kē du sō, nōō de o kii i. ¹⁶ Hēn a buta taki taa hii sēmbē, gaan sēmbē ku piki mii, guduma ku penama, fiima ku saafuma tuu musu kisi wan sitampu a de leti maun nasō a de mindifesi. ¹⁷ Ee wan sēmbē ja abi di lō sitampu naandē, nōō ja o sa bai soni mōōn, ja o sa sei soni da sēmbē tu.

Sōō. Wē nōō di sitampu u taki aki, a dē di nōbu u di mbeti ku di nē fēen e. Hēn wē dee sēmbē musu ta tja ufō de sa bai soni, ee nasō ufō de sa sei soni da sēmbē. ¹⁸ Wē nōō aki i ta si taa fusutan dē fanōudu e, fii wegi di nōbu naandē luku ee andi a kē taki. Biga a dē di nōbu u libisēmbē. Hēn da sikisi-hōndō-ku-sikisiteni-ku-sikisi.

14

Aki Johanisi toona si di Sikapu Mii möön ku wanlö hia sëmbë fëen.

¹ Nöo di mi bia luku möön, nöo hën mi si di Sikapu Mii taanputaanpu te a di kununu de kai Sion liba, nöo a dë ku 144.000 sëmbë nëen bandja. Nöo hii dee sëmbë dë tuu ta tja di në fëen ku di në fëen Tata sikifisikifi a de mindifesi.

² Nöo hën mi haika, hën mi jei wan gaan bai ta piki a liba ala. A ta piki kuma te gaan dan ta giinta gililili sô, kuma te gaangadu ta bai, kuma te sômëni sëmbë ta pëe wan pei soni kuma gitali. Hii dee peipei soni dë tuu mi ta jei a di bai dë dendu.

³ Nöo hën wë dee hia sëmbë naandë, de tuu ta kanda wan njunjun kanda di sëmbë an jei wan daka. De ta kandëen leti ka de dë a di könubangi u Gadu fesi naandë, nöo de fö libilibi soni ku de tuwenti-a-fö tiima tuu sai naandë tu. Nöo di kanda di de ta kanda naandë, nöo dee sëmbë wanwan nöo sa lei ën. Oto sëmbë an sa sabi ën boiti de 144.000 sëmbë naandë, dee Masa Jesosi paka tei a dee oto sëmbë dendu ko fëen dju. ⁴ Fa i si de sai naandë, nöo de an poi dee wëti u Gadu möönsö a di së u manu ku mujëe, de dë u de limbolimbo gbelingbelin a Masa Gadu wojo. Nöo hiniwan kamian ka di Sikapu Mii ta waka nango, nöo deseei ta waka nëen baka nango tu. Dee sëmbë de wë di Sikafu Mii paka tei a libisëmbë dendu, nöo de da dee fosu sëmbë dee dë kuma wan paima da Masa Gadu ku di Sikafu Mii. ⁵ Fa de sai naandë, nöo na wan sëmbë o jei ganjan ku mindisoni woto a de buka, biga de dë söndö föutu tee dou.

Nöo de wë da dee sëmbë dee dë ku di Sikafu Mii taanputaanpu naandë.

Aki Johanisi si dii basia u Gadu Köndë oto a oto baka ta ko.

⁶ Nöo hën mi bia luku möön, hën mi si wan oto basia u Masa Gadu Köndë ta buwa a liba, nöo hën abi di Bunu Buka di dë u teego faa musu konda da dee peipei sëmbë u goonliba. Hii pei nasiön sëmbë, ku hii pei lö, ku hii pei föluku dee ta fan hii dee peipei töngö u goonliba, de tuu a musu konda di buka da.

⁷ Nöo hën wë a bai basia taa: “Heei! Heei! Lanti, un haika! Un musu saka unu seei da Masa Gadu e! Un musu hopo ën në. Biga di juu kisi faa musu kuutu a libisëmbë liba. Un musu begi Masa Gaangadu ta gafëen, di mbei liba ku goonliba ku ze ku hii dee baaku ka wata ta kumutu ta ko.” Nöo sö di basia bai taki.

⁸ Nöo hën mi bia luku möön, hën mi si wan oto basia u Gadu Köndë möön ta buwa ta ko a di otowan baka, nöo hënseei ta bai basia tu taa: “Heei, dee sëmbë, un haika ooo, un haika e! Di gaan köndë de kai Babilon, a kai e! A booko kai seei. Di

köndë dë, hën bi buta hii nasiön sëmbë u goonliba u de musu ta du peipei hogi ta libi fanafiti libi a di së u manu ku mujëë, „nöö awa ufö de o tja di sitaafu u di hatiboonu u Gadu a de liba awaa. Nöö sö mi taki da unu e!”

⁹ Nöö hën mi toona si wan oto basia u Masa Gadu Köndë, di u mbei dii, ta buwa ta ko a di naandë baka. Nöö hën seei ta bai basia tu taa: “Ee wan sëmbë i begi di mbeti ku di pindi fëën, ee nasö i tei di nöbu fëën a i mindifesi ee nasö a i maun, ¹⁰ nöö sö wan sëmbë Gadu hati o boonu ku i e. Nöö di gaan sitaafu di a abi u da i, an o puu ën hafu da i seei. A o da i ën tuu ku telu. Nöö joo go dë a di hogi faja di o ta tingi zuwalufu da i, ta tja sitaafu. Nöö dee basia u Masa Gadu Köndë ku di Sikapu Mii tuu o sai leti dë ta si taa sö wan soni ta pasa ku i. ¹¹ Nöö di faja dë, an o tapa möönsö e. Di sumuku fëën o ta puu nöömö nango a liba. Sö wan sitaafu wë dee lö sëmbë dë o ta tja u nöömö, ndeti ku didia. De an o feni böö möönsö. Nöö sö mi taki da unu e, dee sëmbë.” Sö di basia ko naandë bai taki.

¹² Nöö fa u jei dë, fëën mbei mi taki da un dee sëmbë u Gadu dee ta hoi dee wëti fëën ta biibi Masa Jesosi dë taa wan musu disa möönsö e. Be un tai hati hoi go dou nöömö.

¹³ Nöö hën mi toona jei wan oto töngö a liba möön. A taa: “Söö. Wë nöö i musu sikifi taa bigi u tide nöö dee sëmbë dee nama ku Masa Jesosi, nöö de naki kölöku ee de dëdë.”

Nöö hën di Akaa u Gadu piki taa: “Aai, sö a dë tuu. Gaan kölöku seei de o abi. Biga de o böö fu hii dee taanga wooko de bi ta wooko. Fa i si de sai dë, nöö di libi de bi ta libi a pasi nöö paima fëën o faaka de e.” Sö di Akaa taki.

Aki di goonliba lepi tjika u koti.

¹⁴ Nöö hën mi bia luku, hën mi si wan bundji wetiweti faan sö a mi fesi dë, nöö nëën liba mi si wan sëmbë sindosindo kuma libisëmbë sö, ma a tooka. Nöö fa mi si ën dë, a dë ku wan goutu könu kaapusa nëën hedi, nöö wan gaan saapu ufangi selenselen sö dë nëën maun.

¹⁵ Nöö hën mi si wan basia u Gadu kumutu a di Wosu u Masa Gadu. Nöö hën a bai taanga da di sëmbë dë sindosindo a di bundji liba taa: “Söö. Wë di koti ten dou e. Di goonliba lepi tjika u koti buta a suwa awaa. Nöö fi koti oo, koti!” Sö a bai.

¹⁶ Nöö hën wë di soni aan soni. Hën di sëmbë di dë a di bundji liba ku di ufangi a maun, nöö hën a koti a hii di goonliba te dou.

¹⁷ Nöö hën mi bia luku möön, hën mi si wan oto basia u Masa Gadu Köndë kumutu a di Wosu u Gadu a liba ala möön. Nöö hën seei dë ku wan gaan saapu ufangi nëën maun selenselen.

¹⁸ Hën wan oto basia u Gadu di ta wooko a di Wosu u Gadu dë ta seeka di faja ka de ta tjuma soni da Gadu, a kumutu ka a ta wooko ala. Nöö hën a bai taki da di oto basia naandë di

dë ku di ufangi nëën maun taa: “Söö. Koti dee doloifi bondji e, puu a dee doloifi pau u goonliba. Biga de lepi tjika.”

¹⁹Nöö hën wë di basia naandë hai ufangi tja ko, nöö hën a ta koti dee doloifi bondji a goonliba ta hai ta tja ko te a kaba. Nöö hën a tei de tuwë go a di hatiboonu baki u Masa Gadu dendu, ²⁰di dë a döösë u di köndë u Gadu a wan së buka. Nöö hën de makisa dee doloifi nëën. Nöö fa de ta makisa de, nöö mi ta si gaan hila buuu ta kule ta kumutu a di baki djulululu sö, kuma wan lio di langa dii höndö kilomëti, a sa fundu kuma wan feifi futu sö. Sö di buuu ta kumutu a di baki dë dendu hia tjika.

15

Aki Johanisi si sëbën basia ku sëbën sitaafu u Gadu.

¹Nöö hën mi si wan oto gaan foondo maaka a liba ala möön. Mi si sëbën basia u Masa Gadu Köndë, nöö de dë ku sëbën sitaafu möön. Nöö de da dee kaba lasiti sitaafu u Gadu, biga te de pasa kaa nöö di hatiboonu u Gadu seei o kaba tu.

²Nöö hën mi toona si wan oto sondi möön kuma ze, ma a dë kuma gaasi ku faja mökisiimökisi. Nöö fa mi si ën dë, nöö wanlö sëmbë dë nëën bandja taanputaanpu. Dee lö sëmbë dë, nöö de bi wini di mbeti ku di pindi fëen tuu. Nöö de an bi da sëmbë pasi möönsö u de sitampu di nöbu u di mbeti a de mindifesi.

Nöö dee sëmbë naandë, de tuu Gadu da wan soni kuma gitali a de maun de ta pëë, ³nöö de ta kanda wan kanda. Nöö a dë kuma di kanda di Mosesi di gaan futuboi u Gadu di bi dë a fesiten bi ta kanda ta gafa Gadu. Sö de ta kandëën ta gafa di Sikafu Mii. De ta kanda ta taki taa:

Ke Masa Gadu ooo, di makiti Gadu u mundu,
dee soni dee i ta du, de bigi e.

Aai. De foondo tu.

Fa i sai dë, nöö i dë di könu ta tii fu nöömö.

Hii dee fasi fii seei dee i abi,
de tuu dë gbelingbelin söndö ganjan,
nöö i a leti a dee soni i ta du.

⁴Masa Gadu o, ambë seei dë a mundu
di an sa saka hën seepi da i
ta hopo i në ta konda kumafa i dë?

Biga i wanwan tö seei dë a mundu limbolimbo söndö föutu.
Nöö hii pei nasiön sëmbë u goonliba tuu

o ko tjökö kini a i fesi

ta hopo i në, Masa Gadu.

Biga fa u dë aki, nöö a ko a döö wajaa,
taa dee du fii dë letileti söndö föutu.

Nöö sö di kanda ta taki.

⁵Nöö hën a baka u di dë, hën mi luku a liba ala möön, hën mi si di Wosu u Masa Gadu döö dë jabijabi hooo, te dou a di kamian ka Masa Gadu seei ta dë. ⁶Nöö hën mi si dee sëbën

basia u bi taki dë, de ta kumutu a di Wosu u Gadu ko a dö, nöö de abi dee sëbën lasiti sitaafu u Gadu. Fa mi si de dë, nöö de bisi gaan limbo koosu a de sinkii ta koti faja te na soni, nöö de banti de hatimindi ku goutu banti.

⁷ Nöö hën wan u de fö libilibi soni u ta taki nöömö aki, hën a da hiniwan u dee basia wan goutu komitji fuufuu ku di hatiboonu u Masa Gadu di ta libi nöömö fu teego. ⁸ Nöö di juu dë, sumuku ta puu a di Wosu u Gadu dendu te di Wosu dendu tapa ku sumuku gbityi. Nöö di sumuku i si dë, a Gadu wë a ta kumutu e, nöö hën ta lei di hei ku di kaakiti fëen di a abi.

Nöö fa i si u mbei dë, nöö na wan sëmbë seei sa denda go a di Wosu dendu möön e, solanga dee sitaafu de sëbën basia abi naandë an pasa.

16

Aki ta taki u dee sitaafu di dee basia u Gadu ta kandi

ta tuwë a goonliba.

¹ Nöö hën mi haika, hën mi jei wan töngö kumutu a di Wosu u Masa Gadu a liba ala möön. A bai fan ku de sëbën basia u Masa Gadu Köndë u bi taki dë taa: “Söö. Wë di soni na a’ soni. Un musu go kandi de sëbën komitji dee dë fuufuu ku di hatiboonu u Gadu dë, tuwë go a goonliba.”

² Nöö hën di fosu basia kandi di komitji fëen tuwë go a goon. Nöö hii dee sëmbë dee dë ku di sitampu u di mbeti a de fesimindi ta begi di pindi fëen, hën wë kasikaasi kisi de kpatii hii de sinkii ta kii de ku njan.

³ Nöö hën di u tu basia kandi di fëen komitji tuwë a di ze. Nöö hën di ze wata bia ko buuu kuma dëdë sëmbë buuu. Nöö hën hii dee soni dee dë ku libi a di ze dendu tuu dëdë kaba a sösö djee.

⁴ Nöö hën di u dii basia hën a kandi di fëen komitji tuwë a dee liolio ku dee baaku ka wata ta kumutu ta ko, hën hii wata u de bia ko nöngö.

⁵ Nöö hën mi jei di basia di abi taki a dee wata liba bai taki taa:

Aai, Masa Gadu, i dë apaiti söndö föutu.

I bi dë kaa, nöö joo dë u nöömö.

Dee kuutu dee i ta kuutu aki

nöö i a’ leti nëen.

⁶ Biga dee sëmbë bi kii dee apaiti sëmbë fii ku dee tjabukama fii,

tuwë buuu u de a goon u sösö,

nöö awa i toona ta da de buuu u de bebe.

Aai oo, i a’ leti e.

Biga sö di paima u de fiti.

Nöö sö de taki.

⁷ Nöo hën mi jei wan töngö kumutu a di begitafa naandë taki taa:

Aai oo, Masa Gadu, i wë abi hii makiti u mundu e.

Dee kuutu dee i ta kuutu, i ta a' leti a de,

nöo i ta du de a wan leti fasi tu.

Sö mi jei a taki.

⁸ Nöo hën di u fö basia kandi di fëen komitji tuwë a di sonuwojo, nöo hën di sonu ko kendi taanga tee ta tjuma sëmbë u goonliba. ⁹ Nöo fa a ta tjuma de naandë, nöo de ta tja sitaafu seei, ma ka u de disa di hogilibi u de bia suku Masa Gadu fu hopo ën në, nöo hën de sai naandë ta kosi ën nöömö ta taki taku fëen a peipei futu. Hii fa Gadu abi makiti a dee sitaafu naandë liba seei, ma dee lö sëmbë dë an kë saka deseeri dëen möönsö.

¹⁰ Nöo hën di u feifi basia kandi di fëen komitji tuwë go a di könubangi u di mbeti liba, ka a ta sindo ta tii libisëmbë, hën wan gaan dungu ko tapa hii dee köndë ka a ta tii dou kankan. Nöo dee sëmbë dee sai naandë, de ta fuka te na soni. De ta bai ta kai wolo ta njan tanda. Hogi nöo di sitaafu hogi sö. ¹¹ Ma nöo hii fa i si de ta tja pena ku fuka dë, dee kasikaasi ta kii de ku njan seei, ma de an ta bia disa dee hogilibi u de möönsö. Hën de sai naandë ta kosi Masa Gadu ta taki taku fëen tee ka a dë a liba ala.

¹² Nöo hën di u sikisi basia, hën a kandi di fëen komitji tuwë a di gaan lio de kai Efaata, nöo hën di lio dëe seei fika pasi a mindi da dee könu u sonukumutu „ku dee sodati u de„ fu de waka.

¹³ Nöo hën mi toona si di bë kaima möön, ku di fosu mbeti hogiwan, ku di oto mbeti di ta tja buka da di fosu mbeti ta ganjan sëmbë, nöo hën mi si dii soni kuma tödö kumutu a de buka dendu. ¹⁴ Nöo dee tödö dë, nöo dee akaa u dee didibi wë de dë e. Nöo de ta du sëmëni gaan foondofoondo soni ta ganjan sëmbë ta hai tja ko a de. De ta waka a dee köndëköndë u goonliba tuu te dou nango ta hai dee könu tja ko makandi u de feti di gaan feti a di Daka di di Gadu di abi hii makiti u mundu buta.

¹⁵ Nöo hën mi jei wan töngö taa:

Un haika e.

Mi o ko a unu a wan köni fasi

kumafa wan fufuuma ta ko a ndeti.

Nöo ee wan sëmbë i dë ku wojo ku koosu bisibisi a i sinkii,

nöo i naki bunuhedi e.

Biga sëmbë an musu ko si i pënëpënë u sen musu kisi i.

Nöo sö di töngö taki.

¹⁶ Nöo hën de dii akaa u dee didibi hën de waka a hii goonliba pii dee könu u dee köndëköndë tuu te de kaba, nöo hën de tuu hai ko makandi a di kamian di dee Dju ta kai Amagedon fu de go a di feti.

¹⁷ Nöö hën di u sëbën basia ko kandi di fëèn komitji, lasiti wan, tuwë go a di ventu dendu.

Nöö hën mi jei wan gaan tōngō kumutu te a di kōnu sutuu u Masa Gaangadu a di Wosu dendu dē. A taa: “Söö. Kaba fëèn disi e!”

¹⁸ Nöö di juu dē, liba ta koti faja hwaihwai, gaangadu ta bai gbalam gbalam, gaan giinta ta piki gililili, goonliba ta seki ta latja ta jabi. Nöö di seki di goonliba seki dē, nöö fu kumutu a di ten di Masa Gaangadu mbei goonliba buta sëmbë nëën u te dou di ten aki, nöö goonliba an bi seki sö wan daka. ¹⁹ Nöö fa a seki naandë, hën di gaan köndë _{de kai Babilon} booko a dii pisi. Nöö hii dee oto köndë u dee nasiönnasiön tuu kai booko pispisi tu.

Wë nöö a di fa dē sö Gadu mëni di gaan köndë de kai Babilon e, kumafa a hogi tjika. Nöö hën a tei wan gaan kan lai di hatiboonu fëèn nëën te a fuu pöö, hën a duwengi ën faa bebeën. ²⁰ Nöö hii dee paati a dee ze dendu tuu go tee na wan u de dē u si möön. Hii dee gaangaan kununu an dē u feni möön tu, goonliba ko dē palalaa _{te kamian an dē u tjubi möön}. ²¹ Nöö hën ëisi ta kumutu a liba ala dombodombo ta kai gbii gbii ta naki sëmbë ta kii. Dee ëisi dombo naandë, wan u de ta hebi kuma feifiteni kilo sö.

Nöö fa dee soni pasa dē seei, ma dee sëmbë fika a goonliba ta kosi Masa Gaangadu eti ta taki taku fëèn fu di gaan sitaafu de ta tja naandë hedi.

17

Aki Johanisi si wan mötjō mujëë.

¹ Nöö hën wan u dee sëbën basia dee bi abi dee sëbën komitji ko a mi. Hën a taki da mi taa: “Ko go ku mi, nöö mi o lei i di sitaafu di di gaan mötjō mujëë di dē sindosindo a dee sëmëni wata mindi o kisi. ² Fa a sai naandë, hii dee kōnu u goonliba ku dee sösö sinkii sëmbë tuu a butëën seei da de u de libi mötjō libi ku ën tee a dööngö de. Leti kuma te win dööngö wan sëmbë, nöö sö a dööngö de poi pakisei u de tjika.”

³ Nöö fa di basia fan dē, hën a tja mi go te a wan sabana dendu. Ma na mi sinkii go e, mi akaa. Nöö hën mi go si wan mujëë, a dē sindosindo a wan mbeti liba. Nöö di mbeti dē, sinkii fëèn bë hëii sö, nöö a abi sëbën hedi, ku teni tutu a dee hedi fëèn. Nöö hii ën sinkii tuu dē sikifisikifi ku wanlō hogi në ta sösö Masa Gadu.

⁴ Nöö di mötjō mujëë di i si a di mbeti liba sindosindo naandë, a dē bisibisi ku gaan dii soni nëën sinkii te a hia. Biga a bisi baau ku bë koosu, nöö a bisi sëmëni djamati sitonu ku goutu soni, ku diidii konda ta koti faja njëngënjëngë te na soni. Nöö a dē ku wan goutu kan nëën maun. Nöö di kan dē fuufuu

pöö ku sösö hogi, ku poipoi soni, sensen wan. Nöö dee soni dē wē ta lei unfa di mōtjō libi fēen hogi tjika.

⁵ Nöö wan wödu dē sikifisikifi a di mujëe mindifesi taa:

DISI DA DI GAAN BABILON,
DI GAAN MÖTJÖ MAMA U MUNDU.
HËN TA PAAJA MÖTJÖ LIBI A GOONLIBA
TA LEI SËMBË HII POIPOI LIBI,

SENSEN WAN DI NA FITI LIBISËMBË U DU A GOONLIBA.
Sö wan hogi mujëe mi si dē e.

⁶ Nöö fa mi ta luku di mōtjō naandē, nöö mi si taa a dē dööngödöögö ku di buuu u dee sēmbē u Gadu, dee de bi kii fu di de bi ta piki gbelin taa de nama ku Masa Jesosi.

Nöö a bigi da mi seei fa mi si di mujëe naandē.

⁷ Nöö hën di basia hakisi mi taa: “Mati, faandi mbei di soni dē bigi da i sō? Wē haika e. Mi o puu dee tjubitjubi soni da i. Di mujëe, ku di mbeti di a dē nēen liba dē di abi dee sēbën hedi ku dee teni tutu, de tuu mi o puu da i be i sabi andi de kē taki.

⁸ “Fa i ta si di mbeti naandē, nöö a bi dē kaa e, ma fa u dē aki an dē möön. Ma te wan pisi, nöö a o kumutu a di baaku di na abi goon toona ko baka. Ma nöö fa a o ko dē, nöö a o ko faa kaba a sösö go u koo awaa.

“Nöö te a o toona ko, nöö a o foondo dee sēmbē dee nē u de an dē sikifisikifi a di Buku u Libi fu sensi Masa Gadu mbei goonliba. Te dee lö sēmbē dē si di mbeti a o bigi da de seei. Biga di mbeti dē an bi dē möön. A bi go ma nöö te u de kē si hën a toona ko baka.” Sö di basia taki da mi.

⁹ Nöö hën a toona fan ku mi möön, taa: “Mati, fa mi o fan ku i aki sō, nöö i musu abi fusutan ku kōni e, ufō i sa sabi dee soni mi o taki aki.”

Nöö hën a taa: “Haika e. Dee sēbën hedi u di mbeti naandē, de kē taki u dee sēbën kununu ka di mōtjō mujëe dē a de liba. Söseei tu de kē taki u sēbën kōnu. ¹⁰ Nöö feifi u dee kōnu tii pasa go kaa e, nöö di u mbei sikisi nöö hën dē ta tii eti. Nöö di u mbei sēbën nöö hën an dou eti e. Nöö fa i si a o hopo ko dē, nöö a musu u ko ma fu wan sati ten sō nöö, nöö soni fēen o kaba.

¹¹ “Söö. Wē nöö di mbeti di i si an bi dē möön naandē ma te wan pisi a toona ko, nöö hën kē taki taa wan oto kōnu, di fu mbei aiti, o ko. Ma fa a o ko naandē, nöö a bi dē wan u dee sēbën dee bi tii kaa. A bi tii te a go, nöö hën a toona ko a tii möön. Sö di mbeti dē kē taki. Ma fa a o ko dē, nöö te wan pisi, nöö a o go kaba a sösö fu nöömö.

¹² “Nöö de teni tutu a di mbeti hedi i ta si naandē, nöö de seei da kōnu tu e, ma de an ko a tii eti. Nöö te juu u de dou, nöö de o kisi makiti u de ku di mbeti tuu sa tii makandi, ma fu wan sati pisiten nöö. ¹³ Nöö fa i si dee teni kōnu o tii dē, nöö

de tuu o wooko ku di wan kodo pakisei. Biga hii makiti u de ku hii taki u de tuu o dē a di mbeti maun.

¹⁴ “Nöo de o hopo go feti ku di Sikafu Mii, ma di Sikafu Mii o wini de e. Biga hēn da di Masa a hii masa liba, hēnseei da di Könu a hii könu liba. Nöo fa a o wini de dē, a o abi wanlö hia sēmbē nēen sē dee a bi pii tei buta ko sēmbē fēen apaiti. De tuu o ta waka nēen baka ku di wan kodo hati, nöo hēn ku de tuu makandi o wini dee könu e.”

¹⁵ Nöo hēn di basia fan ku mi möön taa: “Dee wata dee i si di mujëe dē a de mindi sindosindo naandē, nöo de wē da dee gaan hia sēmbē u mundu e, dee peipei nasiön sēmbē, ku dee peipei lö, ku dee peipei föluku ta fan dee peipei tōngö u goonliba.

¹⁶ “Nöo di mbeti di u taki dē, ku dee teni tutu fēen tuu, o ta buuse di mötjö mujëe te de an sa si ēn a wojo seei. Nöo de o puu hii soni nēen di a abi, te a fika pēnēpēnē ku maun tjululuu. De o njan mēn te de kaba, nöo di fēen di o fika de o tjuma a faja fiae puu dē. ¹⁷ Ma nöo fa i si de o ta du ēn dē, nöo Masa Gadu wē butēen a de hati u de du sō e. Nöo a o buta de teni könu fu de saka hii di tii u de ku telu da di mbeti, faa musu pasa a bakaten leti kumafa Gadu bi buta.

¹⁸ “Wē nöo di mujëe dē, nöo hēn wē da di gaan köndē de kai Babilon e, di ta buta hii dee könu u di goonliba aki tuu nēen basu.”

Nöo sō di basia taki da mi e.

18

Aki di gaan köndē de kai Babilon kai.

¹ Nöo a baka u di dē, hēn mi si wan oto basia u Masa Gaangadu köndē kumutu a liba ta bazia ta ko a goon. Nöo fa a ko dē, nöo a abi gaan makiti, nöo di waiti fēen sinkii di a abi ta limbo hii goonliba. Sō a abi poosian tjika.

² Nöo hēn wē a bai basia taa:

“Heei, un haika ooo, lanti un haika e.

Di gaan köndē de kai Babilon nöo a booko ooo,

a booko kai holou seei.

Fa i si u dē aki, a ko fika wan kamian ka dee didibi nöo ta libi.

Mi taki e, a ko dē wan kamian seei ka dee soni bi ta mbei deseai gadu ta daama nango ta ko.

Na ala dee tingi fou ku hii dee taku fou u goonliba tuu na bunu wan hai go fika ta libi.

³ Fa di köndē bi sai naandē,

nöo hii dee nasiönnasiön sēmbē u goonliba tuu

njan di poipoi libi fēen kaa tefa de dööngö. Aai.

Dee könu u goonliba seei

njan di fanafiti libi fēen naandē ku ēn makandi.

Nöo di langahati sēmbē bi abi u dee soni fēen,

hën mbei dee wënkëma ko gaan guduma seei.

Ma nöö fa u dë aki

a booko kai o,

a kai kaba a sösö gbegedee!”

Sö di basia bai taki.

⁴ Nöö hën wë mi jei wan töngö piki a liba ala möön, a taa:

“Un kumutu a di köndë naandë e,

un dee sëmbë dee dë u mi.

Wan musu nama ku ën a dee hogi du fëen a ta du,

fu dee sitaafu a o tja an musu kisi unu.

⁵ Biga fa a sai dë,

nöö dee hogi du fëen lai oto a oto liba

tee dou a Masa Gadu Köndë aki.

Sö de hila tjika.

Nöö Gadu an fëekëtë de e.

⁶ Nöö mi taki e,

a musu kisi paima fu dee hogi dee a bi ta du naandë.

Aai.

De musu sitaafu ën tu toon möön hebi möön fa a bi sitaafu
otowan.

Di kan di a bi lai da sëmbë u de bebe,

nöö de musu lai ën tu pasi fuufuu dëen,

be a bebëen tuu.

Sö de musu dëen gaan sitaafu tjika.

⁷ Fa a bi ta libi hebi tjika dë kuma guduma

ta njan buka a hii soni,

leti sö nöö de musu toona penëen dëen fuka e. Aai.

Biga fa a sai naandë,

a bi ta sindo ta taki nëen hati taa:

‘Fa mi dë aki,

könu mi dë e.

Ma dë kuma dee mujëe manu u de dëdë, de fika a ganda.

Nönö. Di soni de kai kusumi,

na wan ten seei mi o sabi ën a mundu möönsö.’

Sö a bi ta taki nëen hati.

⁸ Nöö fëen mbei wë a o kisi dee lö sitaafu dë e.

A di wan kodo daka de o ko nëen liba seei gililii sö ku telu.

Aai.

Ee fuu taki ën,

nöö kusumi, ku hangi ku dëdë tuu o ko nëen a di wan kodo
daka.

Faja o ko tjumëen kaba a sösö djee.

Biga di Kuutumama fëen da Masa Gaangadu seei

di abi hii kaakiti u mundu.”

Sö di fan di kumutu a liba ala, nöö sö a taki e.

⁹ Nöö fa di köndë o ta tjuma, sumuku fëen o ta hopo nango

a liba naandë, nöö dee könu u goonliba dee bi ta libi di poipoi

libi hogi wan ku ën makandi, nöö de o si di sitaafu fëen di a

kisi, nöö de o ta bai ta këë ta kusumi seei te a bigi. ¹⁰ Ma de

an o sa go zuntu ku ën e, biga de o fëëë poi. De o panta seei ta tëëmë. Nöo de o taanpu te a longi ala ta bai taa:

“Ee, aai oo maingë, a tjali!

Babilon, di gaan gindi nëbai köndë naandë,

hën kisi sitaafu sò hesi nö?

Aai, wë a bigi!”

Sö de o ta këë pena ta konda soni a buka.

¹¹ Nöo dee sëmbë dee bi ta bai soni a dee kamiankamian u goonliba ta tja go ta sei a Babilon dë, nöo deseei o ta këë ta kusumi tu. Biga dee sipi u de dë lailai ku hii pei gudu, ma sëmbë an dë u bai de möön. ¹² Dee goutu soni, soofu soni, djamati sitonu, dee gaan diidii konda, dee peipei koosu gaan dii wan, baaubaau, ku bë, ku dee linzo koosu, dee lasua sò, hii peipei dii pau dee ta sumëë suti, dee tëmbë de ta tëmbë ku zaun tanda, pau, köpö, ku dee de ta tëmbë ku hanse sitonu, ¹³ dee peipei soni de ta tuwë a njanjan faa ko suti, dee peipei soni de ta tjuma a dee begitafa da dee gadu u de, dee gaan dii sumëësuti fatu, peipei win u bebe, fatu u lobi a sinkii, boon u jasa soni, dee alisi fania sò, kau, sikafu, hasi, dee gaan dii wagi dee hasi ta tja, dee libisëmbë dee de ta tja ko sei u saafu, te kisi dee de ta sei buta da fanafiti libi ta poi pakisei u de, dee lö soni dë tuu seei sëmbë an o dë u bai de möön.

¹⁴ Nöo dee sëmbë bi ta tja de ta sei dë, nöo de o këë pena da di köndë taa:

“A tjali baa.

Hii dee soni dee i bi ta giii u de,

na wan u de fika da i möön e.

Hii dee gudu fii ku di nëbai i bi abi,

de an dë u si möön.

De tuu kaba fiaa.

Aan fa joo du te joo sa feni de möön a mundu oo.”

Nöo sò de o ta bai ta taki.

¹⁵ Nöo dee wënkëma dee bi ta sei soni da dee sëmbë u Babilon tefa de ko gaan guduma dë, nöo deseei o si fa di köndë ta pena, nöo de o panta tee. De o tuwë gogo te a wan së ala ta konda soni a buka taa:

¹⁶ “Ee, aai oo maingë,

di soni aki a tjali.

A bigi da u.

Di gaan nëbai köndë naandë,

hën kaba a sösö sò. Aai.

Di köndë dë,

hën wë bi abi hii dee gaan diidii koosu sò,

bë ku baau.

Hën bi abi dee peipei goutu soni ku dee djamati,

ku dee diidii konda dee ta koti faja njëngënjëngë.

¹⁷ Nöo hën sò hesi hii dee gudu dë kaba a sösö tuu fiaa!

A bigi a mundu e baa!” Sö de o ta bai ta këë ta taki.

Nöö dee kabiteni u dee sipi, ku dee matoosi, ku dee sëmbë dee ta waka a dee sipi, ku hii dee sëmbë kaa dee ta wooko a dee sipi u de feni soni u njan, hii dee lö sëmbë də tuu o taanpu a longi tu, ta luku fa di köndë ta tjuma ta kaba a sösö.

¹⁸ Nöö fa de o ta si di sumuku ta puu gbitii nango a liba naandë, nöö de o bai taa:

“Ee aai oo, maingë,
di nëbai foto hën ko sö nö?
Biga na wan köndë seei bi də a mundu aki
di i bi sa tei maaka ku ën.
Aai maingë, wë a bigi.”

¹⁹ Nöö de o ta ba gudugudu ta hiti a de hedi ta bai ta këe ta konda soni a buka ta kusumi taa:

“U kai wolo da i oo,
u kai wolo da i e,
i di gaan köndë naandë.
Di soni aki bigi da u poi.
Biga dee sëmbë dee bi ta waka a di ze ta sei soni
i wë bi mbei de ko gaan guduma.
Ma nöö fa u də aki,
nöö hën i poi kaba a sösö wantewante sö nö?
Aai, wë a bigi.”

Sö de o ta këe pena ta taki.

²⁰ “Wë ma nöö un dee sëmbë u Masa Gadu Köndë,
un musu wai e.

Un wai seei,
un dee tjabukama u Masa Jesosi
ku un dee fesiten tjabukama u Gadu.
Un wai oo,
hii un dee sëmbë u Gadu tuu.
Biga Masa Gadu paka di köndë də baka
u dee hogi dee a bi du unu e.”

²¹ Nöö hën wan gaan makiti basia u Masa Gaangadu köndë hopo wan gaan gindi sitonu kuma di de ta lala soni, nöö hën a tuwëen a di ze dendu dubuu piiii.

Nöö hën a taa:
“Sö de o hiti i tu e,
ju di gaan köndë de kai Babilon də.
Sö joo kai hebi tjika.
Nöö fa de o tuwë i də,
nöö ja o də u si ku wojo möön a mundu e, kwetikweti.

²² Dee gitalima fii,
ku dee kandama,
ku dee sëmbë bi ta böö foloiti ku tutu,
na wan kodo u de o də u jei a i möön.
Dee tëmbëma dee bi ta mbei dee soni a i də,
na wan u de o də a i möön e.
Na wan kodo u dee mbii giinta seei o də u jei a i möön.

23 Faja an o dē ta sēndē a i möön tu.
 Nöo fa wan womi ku en njunjun mujēē bi ta fan suti ku deseei
 dē,
 ma di fan dē an o dē u jei a i möön e.
 Fa i bi sai dē,
 nöo dee sēmbē dee bi ta sei soni a i,
 de bi dē gaan hebi sēmbē u goonliba.
 Hii nasiön sēmbē u goonliba tuu
 i bi ta döögö ta hai ta tja ko a i dē
 ku dee gaan tofu fii,
 ku dee ganjan fii,
 ta poi de ta kaba a sösö.
 24 Fa i si i sai dē,
 a di doti fii dē
 nëen wē de feni di buuu u dee tjabukama u Gadu
 ku hii dee oto sēmbē fēēn dee de bi kii a goonliba aki.
 Hēn wē mbei joo kisi sö wan gaan hogi sitaafu e.”
 Nöo sö mi jei di basia bai taki.

19

*Aki dee sēmbē u Gadu ta wai
 fu di Babilon kai.*

1 Nöo hēn a baka u di dē, hēn mi jei soni ta giinta a liba ala
 kuma wanlö gaan hia sēmbē ta bai taa:
 Aai oo, dee sēmbē,
 un boo ta gafa di Gadu fuu e!
 Biga hēn abi hii heepi a mundu.
 Fa a sai dē, a waiti e,
 nöo a a' nēbai tu.
 Hēn abi hii makiti u mundu.
 2 Dee kuutu dee a ta kuutu, a ta a' leti a de,
 nöo a ta kuutu a wan leti fasi tu.
 Biga a kuutu di gaan mötjö mujēē
 di bi poi hii goonliba ku di fanafiti libi fēēn.
 A dēēn di sitaafu di fiti en.
 Biga nëen maun de feni di buuu u dee futuboi u Gadu dee de
 bi kii.
 Hēn wē mbei Gadu dēēn di sitaafu dē sö e.
 3 Nöo hēn mi jei de bai wan pasi möön taa:
 Aai oo, un gafa Masa Gadu e.
 Biga fa a tjuma di gaan köndē dē,
 nöo sumuku fēēn ta puu nango a liba ala fu nöömö.
 4 Nöo hēn de tuwenti-a-fö tiima ku dee fö libilibi soni, hebi
 wan dē, nöo hēn de kai ku fesi a goon a Masa Gaangadu fesi
 dē ta gafēēn ka a dē a di könubangi sindosindo naandē.
 Nöo hēn de taa:
 Sö a dē. Un boo gafa Gadu e!

5 Nöö hën mi jei wan oto tōngō kumutu leti ka di kōnubangi sai naandë. A taa:
 Aai, tuu, un gafa di Gadu fuu.
 Hii un dee sēmbë dee ta dini ën ta lesipeki ën,
 pikiwan ku gaanwan tuu,
 un gafëen e!

6 Nöö hën mi toona jei wan giinta fu wanlō gaan hia sēmbë ta piki kuma wan gaan dan ta mbei wooo, kuma liba ta bai gbalamgbalam sō. De ta bai taa:
 Aai, dee sēmbë, un gafa Gadu e.
 Hën da Masa fuu.
 Hën wë abi hii makiti.
 Fa a sai dë,
 nöö hën da kōnu u mundu ta tii hii soni.
 7 Un piizii ku ën.

Un boo wai ku ën ta bai ën në.
 Biga di juu di di Sikafu Mii musu tooo ku di mujëe fëen,
 nöö a dou e.
 Fa i si u dë aki,
 di mujëe seekëen seei te a kaba kaa.

8 Nöö fa i si a bisi dë,
 a dë ku gaan limbo koosu gbelingbelin,
 waiti wan seei ta koti faja njëinjëin.
 Sō wan koosu wë de dëen faa bisi e.
 (Wë nöö di koosu naandë, dee sēmbë, hën wë ta lei kumafa dee sēmbë u Gadu ta libi limbolimbo nëen wojo tjika e.)

9 Nöö hën di basia di ta lei mi dee soni taki da mi taa: “Söö. Wë sikifi sō e, mati, taa: ‘Dee sēmbë Gadu kai fu de ko a di toouwosu u di Sikafu Mii ko njan di piizii, nöö de a’ kōlōku e.’”

Hën a taki da mi taa: “Dee soni dee i si mi ta tei ta konda da i aki, nöö de dë tuutuu soni, gbelingbelin wan. Biga a Gadu seei wë de kumutu.”

10 Nöö di mi jei a taki sō, hën wë mi kai a di basia dë futu ku fesi a goon naandë, u mi musu begi ën. Ma nöö hën a bai mi taa: “Nönō e, mati, na du sō e. Biga fa i si mi dë aki, nöö mi dë wan futuboi u Gadu leti kuma i seei ku dee otowan fii dee i si tei dee soni dee Masa Jesosi bi konda. Sō nöö u tuu dë e. Gadu wanwan fii musu begi. Biga hën nöö Masa Jesosi bi mbei sēmbë ko sabi di a bi dë a goonliba aki, nöö hën nöö di Akaa bi ta buta a dee tjabukama hati tu u de ta konda soni fëen da sēmbë. Nöö hën mbei hën nöö i musu begi.”

Aki Masa Jesosi ku dee sodati u Gadu Kōndë miti feti ku dee felantima fëen.

11 Nöö hën mi bia luku, hën mi si liba ala jabi hoo. Hën mi si wan weti hasi ku wan Sēmbë nëen liba sindosindo. Nöö di Sēmbë dë, hën de kai Futoou ku Leti. Biga i sa futoou ën a hii soni dee a ta du, nöö dee soni a ta taki, de tuu dë gbelingbelin

soni.」 Hën ta kuutu ku leti, nöö söseei a ta feti ku leti tu. ¹² Fa a sai dë, nöö wojo fëen ta sëndë kuma faja, ku ën a ta si hii soni tuu tee dou, nöö a dë ku sëmëni kõnu kaapusa nëen hedi. Nöö wan në dë sikifisikifi nëen di oto sëmbë an sa sabi möönsö, boiti hën wanwan tö nöö sabi ën.

¹³ Nöö a ta bisi wan gaan langa djapona nëen sinkii, nöö di djapona dë kuma de tuusi ën a buuu toona puu. Nöö di oto në fëen, hën da di Wöutu u Gadu.

¹⁴ Nöö fa a dë a di hasi liba ta waka ta ko dë, nöö dee sodati u Masa Gaangadu köndë tuu dë nëen baka sililii ta ko, nöö de tuu dë a weti hasi liba tu, ku gaan limbo koosu faan a de sinkii. ¹⁵ Nöö wan së ufangi saapusaapu selenselen a de tu së ta kumutu a di Fesima dë buka dendu. Ku ën a o feti ku dee felantima fëen u hii dee nasiön tuu te a wini de. A o ta tii de ku gaan kaakiti seei, leti kuma te wan felu kai a wan doti paabi liba booko ën pisipisi. Nöö fa i si a o ta ko dë, nöö hën o makisa hii dee doloifi njanjan dee dë a di hatiboonu baki u Masa Gaangadu dendu, di abi hii makiti u mundu.

¹⁶ Nöö wan në dë a di djapona fëen ku ën asakpaa tuu taa:

DISI DA DI KÖNU A HII KÖNU LIBA,
KU DI MASA A HII MASA LIBA.

Aki wan basia ta bai da fou

u de jei.

¹⁷ Nöö hën mi bia luku leti a di sonuwojo ala, hën mi si wan basia u Gadu taanputaanpu. A ta bai da hii dee tingifou ta buwa a liba ala taa:

Un hai ko ooo!

Un hai ko e!

Un ko njan di gaan njan di Masa Gaangadu ta seeka da unu.

¹⁸ Biga hia gbamba o dë u njan e! --

dee kõnu,

ku dee sodati hedima,

ku dee gaan hebima u mundu,

ku hasi,

ku dee sëmbë bi ta waka a dee hasi liba,

sö di gbamba hia tjika e!

Un hai ko njan dee sinkii u hii pei libisëmbë dee dë a goonliba e:

fiima ku saafuma,

lagima ku hebima,

pikiwan ku gaanwan tuu.

Un tuu ko njan e!

Sö di basia bai da dee fou.

¹⁹ Wë nöö fa a bai dë, hën mi si di mbeti ku dee kõnu u goonliba ku hii dee sodati u de, ka de bi hai go zunta ta seeka fu de go feti ku di Sëmbë di dë a di weti hasi liba ku dee sodati fëen.

²⁰ Nöo hën wë aan soni. Hën di Fesima dë ku dee sodati fëen hën de kisi di mbeti gbolo, ku di ganjan tjabukama fëen di bi ta du dee foondofoondo wooko da di mbeti. Di ganjan tjabukama dë, hën bi ganjan hii dee sëmbë dee dë ku di nöbu u di mbeti a de mindifesi tuu, dee ta begi di pindi fëen. Hën ku di mbeti seei tuu de kisi ku libi vinde vioo tuwë go a di gaan faja kuma ze di ta kisi ku zuwalufu fu nöömö. ²¹ Nöo hën de toona kii dee bakama u di mbeti tuu puu ku di sëufangi di dë a di Fesima buka dë.

Nöo hën wë dee fou kai de na de e, nöo hën de go ta njan dee dëdëdëdë sëmbë a goon naandë teefa bëë u de fuu.

Sö wan soni mi si e, dee sëmbë.

20

Aki ta taki u di dusu jaa tii u Masa Jesosi ku fa de du

ku di didibi.

¹ Nöo hën a baka u di dë, hën mi si wan basia u Masa Gadu Köndë möön kumutu a liba ala ta bazia ta ko. Nöo fa a ta ko dë, nöo a dë ku wan sötö mii nëen maun. Nöo di sötö mii dë, hën ta jabi di baaku di na a' goon. Nöo a dë ku wan gaan këti nëen maun tu.

²⁻³ Nöo hën a kisi di gaan bë kaima gbaa, di oto në fëen da di awoo sindeki, hën da di didibi Saatan seei. Nöo hën wë a bui ën ku di këti te a kaba, vinde viiin go a di baaku di na abi goon naandë dendu. Nöo fa a vindëen tuwë go dë, nöo a o sai dë wan dusu jaa longi bifö de o toona lusu ën baka.

Nöo hën di basia sötö di baaku buka te a kaba naki sitampu nëen gbai be di kaima tan a di kamian dë. An musu kumutu faa go ta ganjan dee nasiönnasiön sëmbë u goonliba möön, hii dee dusu jaa longi naandë. Ma nöo a baka u di dë, nöo de musu toona lusu ën fu wan sati pisiten sö.

⁴ Nöo di mi toona luku möön, nöo hën mi si wanlö sëmbë sindosindo a wanlö könubangi dë. Dee sëmbë naandë, de Gadu da taki fu de musu dë kuutama.

Nöo hën mi toona si dee akaa u dee sëmbë dee de bi koti hedi kii fu di de bi nama ku Masa Jesosi ta konda di buka u Gadu. Dee lö sëmbë naandë, de an saka deseei da di mbeti ku di pindi fëen wan daka möönsö, de an tei di maaka fëen a de mindifesi nöo de an tei ën a de maun tu. Nöo de wë toona weki ko dë ku libi e, nöo de ku Masa Jesosi tuu ta tii makandi a de dusu jaa longi dë.

⁵ Nöo fa dee sëmbë toona weki dë, hën wë o dë di fosu wekibaka u dëdë sëmbë. Ma dee oto sëmbë an o weki baka eti e. Te dee dusu jaa pasa ufö de o weki. ⁶ Fa dee fosu sëmbë weki dë, nöo de dë apaiti sëmbë u Gadu, nöo de dë bunu. Biga di u tu dëdë [di ta paati libisëmbë ku Gadu fu nöömö] an o kisi de möönsö. Nöo fa de sai naandë, de o abi di mindima wooko ta

tja sëmbë go a Gadu ku Masa Jesosi di Keesitu, nöö de ku ën o ta tii di tii makandi di wan dusu jaa longi dë.

Aki ta lei fa di didibi kaba a sösö.

⁷ Nöö a baka u de dusu jaa dë nöö de o lusu di didibi puu a di baaku dendu ka de bi tuwëen go. ⁸ Nöö a o ta waka a hii kamian u goonliba ta lontu ta kai dee nasiönnasiön sëmbë u de musu hai ko fu de feti ku Gadu. Nöö dee sëmbë a o ganjan hai tja ko dë, nöö de o ta kai de Gögi ku Magögi, nöö de o hia teee kuma dee sandu sii dee dë a di ze bandja di na wan sëmbë sa konda.

⁹ Nöö fa dee hia sëmbë o kumutu a hii köndë u goonliba dë, nöö de o booko ku baai gililili hai ko lontu dee sëmbë u Gadu, ka de dë a di köndë di a lobi dë. Hën da Jelusalen. Nöö de o paaja lontu di köndë buta a djegi u de feti ku ën. Ma nöö di juu dë, wan gaan soni o pasa. Faja o kumutu a liba ala kai a de liba tjuma de kii tuu fiaa puu dë.

¹⁰ Nöö de o kisi di didibi di bi ganjan dee hia sëmbë di gaan ganjan naandë, nöö de o tuwëen go a di gaan faja di ta kisi u nöömö ta tingi zuwalufu, ka de bi hiti di mbeti ku di ganjan tjabukama tuwë go kaa. Nöö naandë wë de o fika ta tja gaan sitaafu fu teego. De an o kumutu dë möönsö.

Aki ta lei di kaba lasiti kuutu

u Gadu.

¹¹ Nöö hën mi bia luku, hën mi si wan gaan könubangi wetiweti faan sö, ku wan Sëmbë nëen sindosindo. Nöö fa u mbei dë, hën mundu ku goon go kumutu a di Sëmbë naandë fesi te de an dë u si möön seei, kwetikweti. [Sö wë di kaakiti u Gadu bi hebi a di kamian dë e.]

¹² Nöö hën mi si dee dëdë sëmbë, heiwan ku lagiwan tuu, taanputaanpu a di Sëmbë di dë a di könubangi fesi.

Nöö aan soni, hën de jabi dee buku. Nöö hën de tei wan oto buku bi sai dë möön de kai di Buku u Libi, nöö hën de jabi ën tu. [Nöö a di buku naandë, dee sëmbë dee kisi di libi u teego në dë sikifisikifi.] Nöö hën de kuutu dee dëdë sëmbë dee dë taanputaanpu dë te dou kumafa de bi libi a goonliba. Biga hii fa de bi libi a goonliba tuu dë sikifisikifi a dee buku de jabi naandë dendu.

¹³ Nöö fa de du dë, nöö di ze seei puu hii dee dëdë sëmbë dee bi dë nëen dendu tuu tja ko, nöö dëdë ku dëdëköndë seei puu dee sëmbë u de tja ko tu. Nöö hën di Sëmbë di dë a di könubangi kuutu hiniwan u dee lö sëmbë dë te dou kumafa de bi libi.

¹⁴ Nöö hën de tei dëdë ku dëdë köndë tuu tuwë ku telu go a di gaan faja dendu. Nöö di faja dë, hën wë da di u tu dëdë e. Naandë dee sëmbë dee o paati ku Gadu o go dë fu nöömö.

¹⁵ Nöö hiniwan sëmbë di në an dë sikifisikifi a di Buku u Libi, nöö de o hiti ën tuwë go a di gaan faja kuma ze dë dendu.

Sö wan gaan soni mi si möön e, dee sëmbë.

21

Aki ta taki u di njunjun mundu ku di njunjun goonliba di o ko.

¹ Nöö hën mi bia luku möön, hën mi si wan njunjun mundu ku wan njunjun goonliba, biga di fosu mundu ku di fosu goonliba an dë möön. Nöö di ze seei an dë u si möön tu. De tuu pasa go faa.

² Nöö hën mi si di apaiti köndë u Masa Gaangadu, hën de kai di Njunjun Jelusalen, ta kumutu a Gadu ala ta saka ta ko. Nöö fa a ta ko dë, nöö a hanse leti kuma wan mujëë de seeka bisi te de kaba këë da wan womi faa tööu ku ën. Sö di köndë waiti tjika.

³ Nöö hën mi jei wan töngö piki leti a di könubangi naandë. A bai taanga taa: “Fa u dë aki, nöö di tan kamian u Masa Gaangadu ko dë a libisëmbë dendu e. Aai. Masa Gadu o ta libi ku libisëmbë awaa. De o dë sëmbë fëen, nöö hënseei o dë Gadu u de tu. ⁴ Nöö fa de o ko sëmbë fëen dë, nöö a o feki hiniwan u de wojowata puu. Këë an o ta kisi de möön. Dëdë ku tjali ku kusumi an o dë a de dendu möön tu. Söseei sinkii hati an o dë möön seei, kwetikweti, biga dee awoo soni dee bi dë tuu pasa go kaa.”

⁵ Nöö hën di Sëmbë dë sindosindo a di könubangi naandë taki taa: “Wan si ö? Mi ta tooka hii soni buta ko njunjun.”

Nöö hën a taki da mi taa: “Dee soni i si mi ta konda da i aki, nöö i musu de tuu sikifi e. Biga bambuu soni seei de dë fii sa a’ futoou a de liba, nöö de tuu seei o ko pasa.”

⁶ Nöö hën a taki da mi möön taa: “Wë a kaba. Mi wë da di seti u hii soni ku di kaba fëen. Nöö ee wan sëmbë dëwata kisi i nöö be i ko a mi e, nöö mi o tja i go ka di wata fu di libi u teego ta kumutu. Nöö di wata dë an o dë fii paka ufö mi da i ën.

⁷ “Nöö hii dee suti soni u ta taki aki tuu dë u di sëmbë di wini dee soni dee bi ta tapa pasi dëen faa du fa Gadu kë. Dee lö sëmbë dë o dë miii u mi e, nöö mi o dë Gadu u de.

⁸ “Ma nöö dee sëmbë ta fëëë sëmbë te de an sa nama ku mi, ku dee sëmbë dee an kë biibi a mi liba, ku dee sëmbë dee ta du dee soni ma sa si a wojo, dee kiisëmbëma, dee sëmbë ta libi fanafiti libi a di së u manu ku mujëë, ku dee tofuma, dee wisima, dee sëmbë ta begi oto gadu, dee mindisonima, mi taki da i taa di kamian u dee lö sëmbë dë, nöö hën o dë di gaan faja ze di ta kisi gililili dë ta tingi zuwalufu. Nëen dendu dee lö sëmbë dë o dë e. Hën wë da di u tu dëdë.” Sö di Sëmbë sindosindo a di könubangi dë taki da mi.

Aki ta taki fa di Njunjun Jelusalen o hanse tjika.

⁹ Nöo hën wan u dee sëbën basia u Gadu Köndë di bi abi dee sëbën komitji ku dee lasiti sitaafu u Gadu, nöo hën wë a ko a mi. Hën a ta: “Ko boo go. Be mi tja i go lei di tööu mujëë u di Sikafu Mii.”

¹⁰ Nöo hën a tei mi na akaa fasi tja go tee a wan gaan kuun liba, hei wan, nöo hën a mbei mi si di köndë u Masa Gaangadu, di njunjun Jelusalen di ta kumutu a Gadu ala ta bazia ta ko.

¹¹ Nöo fa a ta ko naandë, nöo a ta sëndë seei. Nöo di sëndë fëen, hën di waiti u Gadu di a abi, hën i ta si dë e. Nöo a hanse teee, i ta si ën kuma di djamati sitonu de kai jasipisi, sö a ta koti faja tjika. Nöo a dë limbolimbo gbegedee tu, kuma gaasi.

¹² Nöo de mbei wan gaan hei peni lontu di köndë, nöo di peni abi tuwalufu dööbuka fii denda go a di köndë dendu. Nöo hiniwan u dee dööbuka naandë ta abi wan u dee në u de tuwalufu lö u Isaëli sikifisikifi nëen liba, nöo a abi wan basia u Masa Gadu ta watji ën. ¹³ Nöo dee dööbuka dë a de fö së kanti u di peni. Dii u de dë a di së u sonukumutu, dii dë a di së u sonugo, dii dë a di së u basusë, dii dë a di së u libasë.

¹⁴ Nöo fa di peni u di köndë sai dë, a mbei a tuwalufu gaan sitonu liba. De da goonsei fu di peni. Nöo hiniwan u dee sitonu abi di në u wan u de tuwalufu tjabukama u di Sikafu Mii sikifisikifi.

¹⁵ Wë nöo fa di basia ta fan ku mi naandë, nöo a dë ku wan goutu pau nëen maun, faa maaka di köndë ku dee dööbuka fëen ku di peni fëen tuu, luku unfa de langa tjika. ¹⁶ Nöo di köndë mbei fökanti e, langa fëen ku baai fëen dë makandi.

Nöo hën di basia maaka di köndë te a kaba ku di pau dë nëen maun naandë, nöo a langa kuma tu-dusu-ku-fö-höndö kilomëti sö. Nöo di baai fëen ku di hei fëen dë tu-dusu-ku-tu-höndö kilomëti sö tu. ¹⁷ Nöo hën a maaka di degi u di peni te a kaba tu, nöo a dë kuma 60 mëti sö. Nöo hii fa wan basia u Gadu hën maakëen seei, ma a maakëen ku di wan seei maaka di libisëmbë ta maaka soni.

¹⁸ Nöo fa di peni sai dë, ku di djamati sitonu de kai jasipisi de mbei ën e, nöo a dë gaan hanse soni. Nöo di köndë seei mbei ku goutu wanwan tö, nöo di goutu dë dë limbolimbo gbegedee kuma gaasi sö, ta koti faja njëngënjëngë. Sö a limbo tjika.

¹⁹⁻²⁰ Nöo de tuwalufu sitonu u taki dë, dee dë di goonsei u di peni, nöo deseeri dë bisibisi ku gaan hanse djamati sitonu, hiniwan sitonu ku hën pei djamati:

Di fosuwan de bisi ën ku di djamati sitonu de kai jasipisi.

Di u tu de bisi ën ku di djamati sitonu de kai safila.

Di u dii de bisi ën ku di de kai agaati.

Di u fö de bisi ën ku di de kai samalagida.

Di u feifi de bisi ën ku di de kai saadonisi.

Di u sikisi de bisi ën ku di de kai koonaleini.

Di u sēbēn de bisi ēn ku di de kai kiisoliti.

Di u aiti de bisi ēn ku di de kai belileesi.

Di u nēigi de bisi ēn ku di de kai tapasiōn.

Di u teni de bisi ēn ku di de kai kiisopasi.

Di u ēlufu de bisi ēn ku di de kai hiasin.

Di u tuwalufu hēn de bisi ku di djamati sitonu de kai ametisi.

„Nōō fa u kai dee peipei sitonu dē, nōō so u de dē bē, so u de dē guuunguun, so u de dē kuma jaififolo sō, so u de dē kuma baau, so u de dē kookokooko. Fa de sai dē, de dē gaan hanse soni e, ta koti faja njēinjēin.” Nōō sō de mbei di goonsei u di peni hanse tjika.

²¹ Sōō. Nōō de tuwalufu dōō u di peni mbei ku wan hanse soni tu, kuma di weti konda faan sō de kai paaleli. Hiniwan dōō mbei ku wan sii fēēn.

Nōō di gaan pasi u di kōndē naandē mbei ku goutu wanwan limbolimbo gbegedee te dou. Nōō fa di goutu sai dē, i sa si pasa nēēn te dou a goon kuma gaasi, sō a limbo tjika.

Nōō sō wē di kōndē waiti e, dee sēmbē.

²² Nōō fa mi si di kōndē naandē, nōō Wosu u Gadu an dē nēēn dendu e. An dē fanōudu, biga Masa Gaangadu di abi hii makiti, ku di Sikafu Mii, nōō de dē a hii di kōndē kaa. „An dē fii go a kamian u go begi de mōōn.”

²³ Nōō sonu ku libawojo an dē fanōudu u tuwē limbo da di kōndē tu. Biga di waiti u Gadu ku di limbo u di Sikafu Mii ta tuwē limbo da hii di kōndē kaa.

²⁴ Nōō ka di kōndē o limbo tjika dē, nōō hii sēmbē u goonliba o dē a di limbo dē dendu ta libi. Nōō hii dee kōnu u di goonliba tuu o tja hii nēbai u de ko a di kōndē kaa. ²⁵ Nōō dee dōō u di kōndē an o ta tapa mōōnsō. Jabijabi nōō de o ta dē hii daka, biga ndeti an o dē mōōn. ²⁶ Nōō di nēbai ku di hei fu hii nasiōn o dē a di kōndē naandē dendu.

²⁷ Ma nōō fa u taki aki, ee wan soni an dē limbolimbo, nōō an o sa ko a di kōndē e. Dee sēmbē ta du fanafiti soni, sen soni, ganjan, mindi soni, de an o ko dē. Ma dee sēmbē dee nē dē sikifisikifi a di Buku u di Sikafu Mii, nōō de nōō o sa pasa ko a di kōndē dendu u de feni di libi u teego.

22

Aki Johanisi ta tapa di pampia.

¹ Nōō hēn wē di basia lei mi di lio di abi di wata u di libi u teego. Fa mi si di lio dē, nōō a dē seei limbolimbo gbegedee ta koti faja njēngēnjēngē sō, nōō a kumutu leti ka di kōnubangi u Masa Gadu ku di Sikafu Mii dē. ² Nōō di lio ta kule seei langalanga leti a mindi u di gaan pasi u di kōndē, nōō a de tu sē bandja tela fu di lio, nōō i abi di pau de ta kai Di Pau u di Libi u Teego. Nōō tuwalufu pasi di pau i si dē ta pai a wan

jaa dendu, hiniwan liba a ta pai wan pasi. Nöö di uwii fëen ta kula hii nasiön u goonliba.

³ Nöö di juu ten dë, na wan soni o dë möön di siba dë nëen liba e. Nöö di könubangi u Masa Gadu ku di Sikafu Mii o dë leti a di köndë ganda mindi. Nöö naandë dee futuboi fëen o ta dini ën. ⁴⁻⁵ De o ta si ën fesi hiniwan juu, nöö di në fëen o dë a de mindifesi. Nöö sö hën ku de o ta tii makandi fu nöömö teego.

Nöö di juu ten dë, ndeti an o dë möön e. Nöö de an o abi lampufaja fanöudu möön u limbo kamian. Sonu seei an o dë fanöudu möön faa tuwë limbo ko a di köndë, biga di waiti Masa Gaangadu abi, hënseei da di limbo u di köndë kaa.

⁶ Nöö hën di basia taki da mi taa: “Söö. Wë haika e. Dee soni dee i si ku dee i jei aki, nöö tuutuu soni de dë e. Nöö i sa a’ futoou a de liba biga a Masa Gadu seei de kumutu. Fa i si a bi ta manda di Akaa fëen ko a dee tjabukama fëen liba a fesiten u de ta konda soni dëen, nöö söseei a manda di basia fëen ko konda dee soni dee o pasa abiti möön da i tu. Biga a kë fu dee futuboi fëen musu sabi de.” Nöö sö di basia taki da mi.

⁷ Nöö Masa Jesosi seei fan tu. A taa: “Mi ta ko djunsu e. Nöö di sëmbë di o ta piki dee soni dee dë a di Buku aki u dee soni o ko a bakaten, nöö di sëmbë dë hën o feni bunu a Gadu.”

Sö wë Masa Jesosi taki.

⁸ Wë nöö mi Johanisi, miseei piki tu taa miseei si dee soni aki ku miseei wojo, mi jei de ku miseei jesi. Nöö de bigi da mi tee mi kai a di basia di ta lei mi de dë fesi, fu mi begi ën.

⁹ Ma a taki da mi taa: “Nönö mati, na du sö e. Biga mi dë wan futuboi u Masa Gadu leti kuma i seei ku hii dee otowan fii, dee tjabukama u Gadu ku hii dee sëmbë dee ta piki dee soni dee dë sikifisikifi a di Buku aki. Nöö ja musu begi mi e. Masa Gaangadu hën wanwan nöö i musu begi.”

¹⁰ Nöö hën a toona taki da mi taa: “Haika e. Dee soni dee dë a di Buku aki, de ta taki u dee soni o pasa a bakaten, nöö ja musu hoi de buta kuma wan tjubitjubi soni. Biga di ten ta zuntu u de pasa. ¹¹ Nöö di sëmbë di ta du hogi, nöö be a ta du hogi nango nöömö, nöö a o si. Di sëmbë di ta libi fanafiti libi, nöö be a ta libi sö go dou, nöö a o si. Ma nöö di sëmbë di ta libi bunu a Gadu wojo, nöö be hënseei libi sö go dou tu e. Di sëmbë di dë apaiti da Gadu, nöö be a dë sö go dou.” Sö a taki da mi tefa a kaba.

¹² Nöö haika fa Masa Jesosi taki möön. A taa: “Mi o ko hesihesi e. Nöö te mi ko, nöö mi o tja paima ko paka hiniwan sëmbë kumafa i bi libi a goonliba.

¹³ “Mi wë da di A ku di Z, di fosuwan ku di lasiti wan. Mi da di bigi ku di kaba u hii soni.

14 “Nöö mi taki e, kölöku u di sëmbë di ta wasi ën koosu fa a ta dë limbolimbo. Biga joo feni pasi u denda go a di köndë dendu fii go njan di fuuta u di pau u di libi u teego.

15 “Ma nöö dee sëmbë dee ta libi doti libi kuma dagu, ku dee sëmbë dee ta du tofu wooko ta wisi otowan, ku dee ta booko Gadu wëti a di së u manu ku mujëë, dee sëmbë dee ta kii sëmbë, ku dee ta biibi oto gadu, ku dee mindisonima, ku dee lëgëdëma, nöö dee lö sëmbë dë, de an o sa denda go a di köndë möönsö e.

16 “Nöö mi Jesosi, miseei manda di basia u mi faa konda hii dee soni aki da un dee sëmbë dee ta miti makandi a mi në, be un sabi de. Nöö mi wë da di Böngö u Könu Dafiti, di bakamii fëen di di Buku bi taki taa o ko könu. Mi da di gaan waiti teeja di ta tja didia ko.” Sö Masa Jesosi taki.

17 Nöö fa a fan dë, hën di Akaa fëen ku di mujëë u di Sikafu Mii tuu ta piki taa: “Aai, Masa, ko e!” Nöö di sëmbë di ta jei di kai dë, nöö hënseei tu musu piki taa: “Aai, ko o, Masa!” Nöö ee wan sëmbë dëewata kisi i, nöö be i ko e. Hiniwan sëmbë di kë kaa, nöö be i ko tei di wata u di libi u teego u ta taki aki. Biga di wata dë, a dë u feni söndö i paka fëen.

18 Wë nöö un dee sëmbë dee ta jei dee soni dee dë sikifisikifi a di Buku aki fu ko pasa a bakaten, mi kë bai unu a soni e. Mi taki e, taa ja musu sikifi wan soni buta a liba möön leki dee soni dee dë sikifisikifi aki kaa. Biga ee i du sö, nöö Gadu o tja dee sitaafu dee dë sikifisikifi a di Buku aki ko buta a i liba tu.

19 Nöö ja musu puu soni a dee soni dee dë sikifisikifi aki tu. Biga ee i du sö, nöö Gadu o puu i tu, fu ja feni dee suti soni dee di Buku aki ta taki. Sö wan sëmbë ja o sa ko a di köndë fëen dendu möönsö, nöö ja o sa feni di fuuta u di pau u di libi u teego njan möönsö tu.

20 Wë nöö di Sëmbë di taanpu kuma kotoigima taa dee soni aki dë sö tuu, nöö hënseei taa: “Aai, mi o ko hesihesi tuu.”

Soni antoobi, Masa Jesosi. Ko fii nöö!

21 Söö. Wë dee sëmbë, u tapa aki e. Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku ën bunuhati. A tan sö.